

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

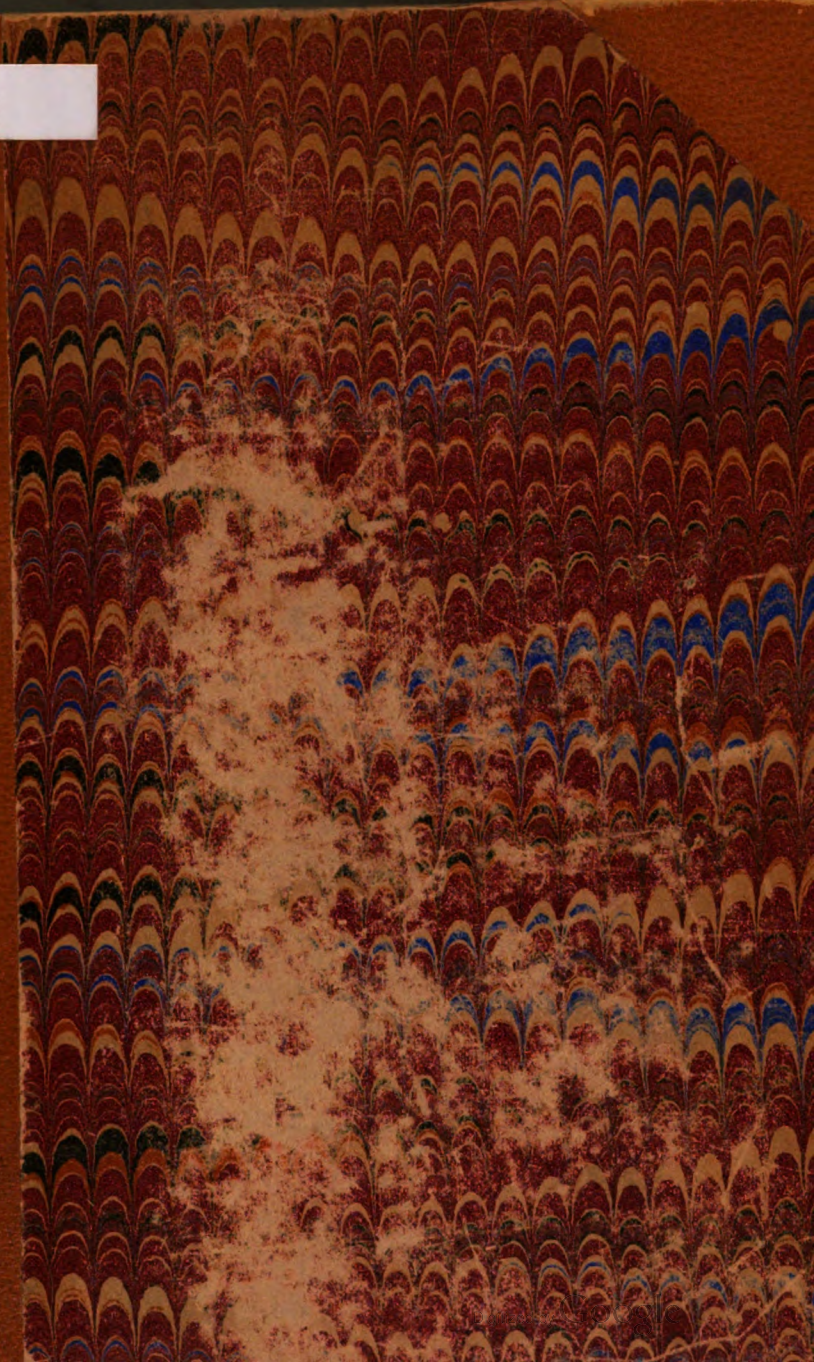
- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

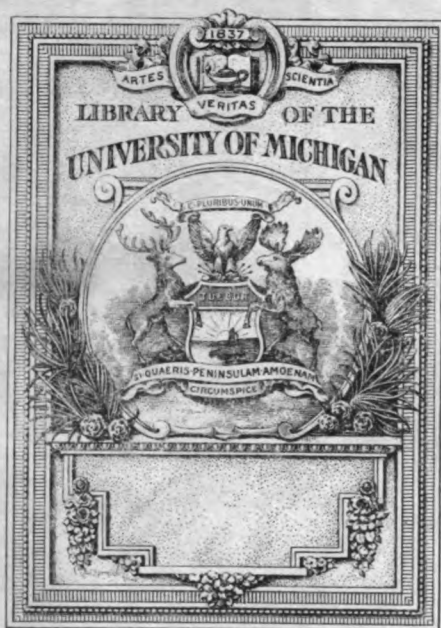
About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

B

648922

~~3. 5. 6. 6.~~

878

14544

C8

1821

CLAUDII CLAUDIANI

OPERA OMNIA.

VOL. II.

CLAUDII CLAUDIANI

OPERA OMNIA

33149

EX EDITIONE P. BURMANNI SECUNDI

CUM NOTIS ET INTERPRETATIONE

IN USUM DELPHINI

VARIIS LECTIONIBUS

NOTIS VARIORUM

RECENSU EDITIONUM ET CODICUM

ET

INDICE LOCUPLETISSIMO

ACCURATE RECENSITA.

VOLUMEN SECUNDUM.

T

LONDINI:

CURANTE ET IMPRIMENTE A. J. VALPY, A. M.

1821.

175
S
175

THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY

ASTOR LENOX TILDEN FOUNDATION

175 S 175

XIX.

CL. CLAUDIANI

IN EUTROPIUM

LIBER II.

PRÆFATIO.

ARGUMENTUM.

ILLUDIT Eutropio, qui ex Consule factus est servus et exul.

QUI modo sublimes rerum flectebat habenas
 Patricius, rursum verbera nota timet;
 Et solitos tardæ passurus compedis orbes,
 In dominos vanas luget abisse minas.

Ille Eutropius Patricius, qui nuper moderabatur imperium altum, metuit iterum flagra experta sibi. Et toleraturus nexus consuetos catenæ lentæ, dolet minationea

~~~~~

In Moret. sec. vocatur Præfatio Libri secundi in Eutropium. in Schotti Excerptis vero deest. Excerpta Læti habent sequentia, Non ridetur mihi Prologus, sed Elegia separata, quæ erat inter Epigrammata, hoc in loco posita prope materiam.—2 Fabricius inc. Heins. rursus Farn. Med. sec. Ambr. sec. rursum duo Leidd. cum triginta aliis, Exc. Gevart. Lucens. sec. ed. Parm. timet? Moret. sec.—3 solidos Farn. Petav. pr. m. pr. solios Jun. pr. solitus vel solitos Mazar. solitos vel solidos Ambr. pr. Med. sec. orbis Petav. sec. orbem Tholos.

NOTÆ

1 <i>Sublimes habenas</i>] Qui sublimis in alta sede regebat habenas Imperii. 2 <i>Patricius</i>] Senatoris instar, in nobilitatem allectus: quæ Patricii dignitas amplissima est, et non fini-	tur, nisi cum vita, ex Cassiodoro: at secus accidit in Eutropio. <i>Verbera</i>] Timet verbera servilia, quia factus item servus. 3 <i>Passurus</i>] Passurus catenas, ut

Digitized by Google

Culmine dejectum vitæ Fortuna priori 5
 Reddidit, insano jam satiata joco.
 Scindere nunc alia meditatur ligna securi,
 Fascibus et tandem vapulat ipse suis.
 Illatas Consul pœnas se Consule solvit,
 Annus qui trabeas, hic dedit exilium. 10
 Infaustum populis in se quoque vertitur omen.
 Sæviti in auctorem prodigiosus honos.
 Ablato penitus respirant nomine fasti,
 Maturamque luem sanior aula vomit.

suas inanes in dominos evanuisse. Fortuna jam saturata ludo furioso restituit conditioni prima Eutropium deturbatum honoribus. Nunc ille apparat cadere ligna bipenni altera, et demum verberatur fascibus suis. Consul tuit supplicium irrogatum, se Consule. Hic annus, qui dederat consulatum, dedit exilium. Augurium infortunatum gentibus convertitur etiam in se: dignitas monstrosa fuit in auctorem suum. Fasti liberiores sunt, nomine Eutropii crasso omnino, et Regia sanior

—4 *dominos* Put. Pat. Ambr. pr. *domino* unus Ms. *varias* Pal. Med. pr. Lov. m. pr. *abesse* Tholos.—5 *vitat fortuna priorem* Med. tert. *priorem* Petav. sec. Leid. pr. m. pr.—6 *sociata* Tholos. Lov. n. pr. loco Petav. sec.—7 *lingua* Var. LL. ed. Antv.—8 *ille* Rott. Florent. Petav. tert. ed. Vicet. *ipse* duo Leidd. et Oxon. Jun. pr. Lov. Pal. Farn. Pric. Oisel. Moret. sec. et omnes Vatt. Sched. Gud. Exc. Gevart. nec non Var. LL. ed. Antv.—9 *Illatas* Leid. pr. m. pr. Oxon. pr. Med. tert. *Illicitas* omnes Vatt. Pal. Farn. Rott. Oisel. *Illicitus* Barth. *Illicitas* vel *Illatas* Reg. Pric. *Sanctitas* conjiciebat Heinsius. *solum pro solcit* Petav. sec.—10 *auxilium* Vat. quart.—11 *Infaustum* Moret. sec. *Infaustum* vel *infandum* Exc. Læti. in se *convertitur* Jun. pr.—12 *S'rit* Jun. pr. *auctorem* Med. quart. Exc. Læti. *actorem* tres Vatt. duo Petav. Lov. Pat. Leid. sec. *honor* tres Vatt. Pal. *honos* Rott. Oisel. Florent. Med. tert. Mazar. Vat. Livin. Jun. pr. Leid. pr. et Oxon.—13 *Ablato* Leid. pr. m. pr. Vat. sec. Med. tert. Petav. tert. duo Ambr. Exc. Gevart. et Lucens. sec. *Oblato* Jun. pr. *Oblito* Petav. sec. *respirant* Med. sec. m. pr.—14 *aula* Vat. pr. Pal. Pat. Med. quart. Exc. Læti. *aura* viginti quin-

NOTÆ

olim, dum vinctus opus servile faceret: id quod de Eutropio fama loquebatur.

4 *Dominos*] Eutropius factus Consul, ut extingueret vitæ prioris sordes, suos dominos volebat extinguere: sed nunc dolet minas illas vanas fuisse.

7 *Scindere ligna*] Ut servus villissimus scindit ligna, sed non hac securi, quam gestabat dum esset consul.

8 *Fascibus*] Verberatur fasciculis ex betulla factis, more servorum. Aludit ad fasces Consulium.

9 *Consul*] Qui fuit Consul, sentit

easdem pœnas sibi inferri, quas aliis inferebat.

10 *Exilium*] In insulam Cyprum.

11 *Omen*] Consulatus mali ominis, seu monstrosus Eutropio datus, convertitur in se; id est, ipsum Eutropium, quem in servitutem retrahit, retractum expellit: sicque sævit in ipsum auctorem, id est, in ipsum Eutropium auctorem monstri consularis, dum eum gereret.

13 *Respirant fasti*] Quasi gement oppressi nomine Eutropii.

14 *Maturam sanior aula*] Et velut repurgans sese, vomit Eutropium,

Digitized by Google

Dissimulant socii, conjuratique recedunt; 15
 Procumbunt pariter cum duce tota cohors :
 Non acie victi, non obsidione subacti,
 Ne pereant ritu, quo periere viri.
 Concidit exiguæ dementia vulnere chartæ :
 Confecit sævum litera Martis opus. 20
 Mollis foeminea detruditur arce tyrannus,
 Et thalamo pulsus perdidit imperium.
 Sic juvenis, nutante fide, veterique reducta
 Pellice, defletam linquit amica domum.

*evomit penem putrefactam. Comites ejus mussant, et conspirantes abeunt; omnis
 calerva eunuchorum cadit simul cum ductore. Non superati sunt bello, non do-
 miti obsidiis, ne cadunt eo more, quo viri occiderunt. Amentia tota cecidit ictu
 papyri tenuis: epistola implevit laborem crudelem Martis. Tyrannus effeminatus
 deturbatur ex fastigio muliebri, et expulsus lecto amisit regnum. Ita amasia de-
 serit domum tristem, fidelitate adolescentis amici vacillante, et concubina antiqua*

que alii, Exc. Gevart. Lucens. pr. Sched. Gud. Oxon. duo. Jun. Lovan. marg.
 Isingr. edd. Parm. Vicet. Pulman. item Var. LL. ed. Antv. *aura* vel *aucta*
 Med. pr. Vat. quart. *luit* Pat. *movit* Leid. pr. m. pr. *luit* vel *vomit* Put.—
 16 *Procumbunt* Put. Pat. Lov. m. sec. *Procumbit* omnes Vatt. Pal. Farn.
 Pric. Rott. Oisel. *Procubuit* Oxon. sec. m. sec. *in duce* Vat. pr. Oisel. *cum*
duce Leid. pr. *judice* vel *cum duce* Oxon. pr.—17 *acie juncti* Var. LL. ed. Antv.
nec Vat. quart. Pal. non Leid. pr. Oxon. pr. Florent. duo Med. Lov. Jun. pr.
nec vel non Oxon. sec. *obsidione* Vat. quart. Pat. Ald. Var. LL. e marg. Parm.
seditione Vatt. quatuor, Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Lov. Leid. sec. *dedi-*
tione Exc. Gevart. *seditione* vel *deditione* Reg. Ambr. pr. Moret. pr. *subacti*
 Moret. sec. *coacti* omnes Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *recati* Var. LL.
 ed. Antv. [*f. reducti*].—18 *Nec pereunt* Vat. pr. Farn. Mazar. Put. *Non pe-*
reunt Oxon. pr. Ambr. sec. inc. Heins. *Ne pereant* vel *Non pereunt* Reg. remi
 pro ritu Pal.—20 *Perfecit* duo Vatt. Petav. pr. Med. quart. *Et fecit* Leid. pr.
Cum fecit Leid. sec. Farn. Pric. Med. tert. Put. Petav. sec. Reg. m. sec. Pat.
 Tholos. Lov. Exc. Gevart. *servum* Moret. pr.—21 *demittitur* Med. tert. *arte*
 Pal. Pric. Rott. Tholos. *arce* duo Leidd. et quindecim alii, Exc. Gevart. Lu-
 cens. pr. ed. Vicet. Var. J.L. e marg. Parm. *arte* vel *arce* Vat. pr. Med. sec.
 Reg. *arte tyranni* Petav. tert.—22 *prodidit* Jun. pr.—23 *fluitante* Mazar. Exc.
 Cod. Rhem. *mutante* Tholos. inc. Heins. Oisel. cum glossa i. e. *mutata. mu-*
tante vel *nutante* Reg. Oxon. pr. *relicta* pro *reducta* Med. tert.—24 *defleta*

NOTÆ

ceu vomica aliquam maturam, hoc
 est, satis putrefactam.

19 *Vulnere*] Dementia Eutropii
 aliorumque eunuchorum fracta est
 vulnere seu ictu rescripti Principis;
 sicque epistola fecit, quod bellum
 fecisset, Eutropium ejiciendo. Nem-
 pe Gaius seu Gaius infensus Eu-

tropio, et impulsus a Stilichone, petit
 ab Arcadio, ut sibi iste dedatur. Eu-
 tropius fugit in templum tanquam in
 asylum. Inde per promissa educitur:
 relegatur in Cyprum: post mittitur
 Chalcedonem, et ibi interficitur.

21 *Arce*] Deturbatur ex fastigio
 rerum, ad quod vir effeminatus as-

Canitiem largo raram de pulvere turpat,

25

Et lacrymis rugas implet, anile gemens :

Suppliciterque pias humilis prostratus ad aras

Mitigat iratas voce tremente nurus.

Innumeri glomerantur heri, sibi quisque petentes

Mancipium solis utile suppliciis.

30

Quamvis foedus enim, mentemque obscœnior ore,

Ira dabit pretium : poena meretur emi.

relocata. Eutropius deformat cinere nullo canos jam paucos, et flens aniliter, replet rugas suas fletibus, et submissus adcolutus religiose ad altaria sacra, mulcet verbis tremulis nurus indignantes. Domini infiniti congregantur, poscentes sibi quisque servum Eutropium aptum verberibus anis. Nam etsi turpis est, et habet animum turpiorem vultu, furor numerabit pecuniam ; supplicium ejus meretur emi.

*****

Petav. tert. *defectam* Lov. *deflectam* vel *dilectam* Ambr. pr. *linquit* duo Med. inc. Heins. *liquit* Med. sec. Thuan. Bonon.—25 *Canitiemque aram* duo Vatt. *largo raram* duo Med. Put. Petav. pr. Pat. Ambr. sec. Moret. sec. Lov. inc. Heins. Ald. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Antv. *raram largo* Vat. pr. Farn. Pric. Rott. Oisel. Vicet. Parm. Isingr. Gryph. Colin. Raphael. *largam raro* Med. sec. Petav. sec. Ambr. sec. Tholos. Exc. Gevart. *raram raro* Vat. quart. Exc. Læti. *large raram* Vat. quint. *largo raram vel raro largam* Reg. duo Oxon. *rarus* Voss. *de pulvere* Vat. Livin. *de abest* Oisel. *se pulvere* Florent. m. pr. *tam pulvere* Oxon. pr. *jam pulvere* vet. Gyr. Vat. Livin. Leid. pr. Med. tert. *tam vel de pulvere* Vat. pr. Reg. *jam vel tum* leg. Heins. *turbat* Farn. *carpit vel spargit* Med. sec. *carpit marg.* Isingr. *lavit* Med. sec. et al.—27 *Suppliciumque* Pat. *Suppliciisque* Vat. quint. *Suppliciterque* vel *Simplici-terque* Put. *substratus* duo Leidd. et Petav. Vat. sec. Farn. Med. tert. Thuan. Bonon. Pat. Moret. sec. inc. Heins. Exc. Gevart. Lucens. pr. ed. Parm. et Vicet. Var. LL. ed. Antv. *subtractus* Med. sec. *prostratus* vel *substratus* Pric. Put. Oxon. sec. *subsistit* marg. Isingr.—28 *iratus* Var. LL. ed. Antv.—29 *Innumeri* Exc. Læti. *Innumerus* Pat. ed. Vicet. *In numerum* Pric. et vet. Cod. teste Heinsio, qui ascripserat locum Lucani Lib. II. 111. ‘In numerum pars magna perit,’ *potentes* Vat. pr.—30 *Mancipii* Rott. *civere* pro *utile* Ambr. pr. Sched. Gud. *principiis* pro *suppliciis* Rott.—31 *fidus* Mazar. *emi* Pal. *obscurior* Vat. pr.—32 *dabit* Vat. pr. Pal. Farn. *dabit* Reg. Oxon. pr.

NOTE

cenderat. Alii legunt *arte fœminea*, quod Eudoxia Augusta ab Eutropio offensa Pulcheriam et Arcadium filios in sinu gerens, conquesta sit coram Imperatore Arcadio, de istius miseri impudentia ; quæ ipsi minabatur eam se ad suos esse reducturum, quod non nisi filias pareret.

27 *Pias aras*] Aras Christianorum, ad quas fingerat ; et quibus se indignum præstiterat ; cum eo adduxisset Arcadium, ut veteret, ne quis ad Ecclesiam confugeret.

28 *Iratas*] Indignantem tale monstrum.

32 *Ira*] Ira dabit pecuniam, fa-

Quas, spado, nunc terras, aut quem transibis in axem?

Cingeris hinc odiis, inde recessit amor.

Utraque te gemino sub sidere regia damnat: 35

Hesperius nunquam, jam nec Eous eris.

Miror cur, aliis qui pandere fata solebas,

Ad propriam cladem, cæca Sibylla, taces?

Jam tibi nulla videt fallax insomnia Nilus:

Pervigilant vates nec, miserande, tui. 40

Quid soror? audebit tecum conscendere puppem,

Et veniet longum per mare fida comes?

O Eunuche, in quas nunc transgredieris terras, aut quam in regionem? Hinc circumdatis odiis, inde amor abiit. Aulae duæ condemnant te, sub duobus Imperatoribus: jam nunquam eris occidentalis, nec Eous. Admiror, cur tu, qui consueveras aperire futura ceteris, sileas in calamitate tua, velut Sibylla muta. Jam Nilus canus nulla cernit somnia, neque harioli tui vigilant tibi, o miser. Quid soror tua facit? An audebit ascendere navim tecum, et socia fidelis sequetur per

Put. m. sec. Bonon. Tholos. Ambr. tert. Lov. tres Petav. inc. Heins. Exc. Ge-
vart. Lucens. sec. Cod. Rhem. Var. LL. e marg. Parm. dabit vel dabat Oxon.
sec. pæna Exc. Lucens. pr. et Læti. lingua ed. Vicet. pæna vel lingua Exc. Pat.
rec.—33 Quo spado Rott. transibit duo Vatt. Pric. m. pr. Tholos. Ambr. pr.—
34 hoc odiis Jun. pr. hic odiis Put. resistit Ambr. tert.—35 te sidere Med. tert.
sub gemino te sidere Thuan. regio gemino sub sidere duo Vat. Pric. damnet Jun. pr.
—36 Hesperium Vat. pr. m. pr. numquam vel nusquam Oxon. sec. erit Petav.
tert.—37 quæ Thuan. Moret. pr. Oxon. sec. Petav. tert. facta Pric. solebat
Jun. pr.—38 tabem Jun. pr. qui et tecta pro cæca exhibet. taces, sine nota
interrogationis, Exc. Gevart.—39 jam quia nulla fides fallax ad somnia visus
Med. tert.—40 Pervigilant ambo Moret. Pervigil aut Vat. sec. Nec vigilant
vel Pervigilant Oxon. pr. Nec vel Nunc vel Pervigilant Reg. nec miserande
Pal. nunc Moret. sec. Exc. Gevart. non duo Vatt. Farn. Petav. pr. vet. Gyr.
nec vel nunc Leid. sec. jam Vat. pr. et tert. Leid. pr. Rott. Florent. Mazar.
Put. m. sec. Ambr. sec. miseranda Moret. pr. tibi pro tui Exc. Lucens. sec.
—41 Quod Reg. Quid? soror quatuor Vatt. Ambr. sec. qui et ardebit. te-
cumne ascendere Ambr. tert. navem Vat. quint. puppim vet. Gyr. Florent.
Med. sec. et Claver. puppes Pric. Oxon. pr.—42 veniat Med. quart. tecum

NOTE

cietque ut ematur ipsa pœna; hoc est, homo pœna supplicioque mulctandus.

35 Utraque regia] Constantino-politana et Romana.

Gemino sub sidere] Sub Arcadio et Honorio, qui tanquam duo astra Orientem et Occidentem regunt.

37 Aliis qui pandere fata solebas] Dum referebat oracula Ægyptiorum.

Delph. et Var. Clas.

Supra lib. i. in Entrop. vs. 312. et 313.

38 Cæca Sibylla] Vocat et Eutropium Sibyllam, quod esset vetulæ simillimus.

39 Insomnia] Supra lib. i. in Eutrop. vs. 312.

41 Soror] Uxor, quam Eutropius habebat ut sororem.

Claud.

2 K

An fortasse toros eunuchi pauperis odit,
 Et te nunc inopem dives amare negat ?
 Eunuchi jugulum primus secuisse fateris : 45
 Sed tamen exemplo non feriere tuo.
 Vive pudor fatis. En quem tremuere tot urbes !
 En cujus populi sustinuerē jugum !
 Direptas quid plangis opes, quas natus habebit ?
 Non aliter poterās Principis esse pater. 50
 Improbe, quid pulsas muliebribus astra querelis,
 Quod tibi sub Cypri littore parta quies ?
 Omnia barbarico per te concussa tumultu.
 Crede mihi, terra tutius æquor erat.

mare longum ? An forte odit thalamum eunuchi egeni, ipsa locuples, et recusat nunc diligere te egentem ? Tu, o Entropi, confiteris primum te amputasse cervices eunuchō, atamen non percutieris exemplo tuo. Vix ignominia factorum. Ecce iste, quem tot urbes timuerunt ! Ecce iste, cujus servitutem tot gentes tulerunt ! Quare fies divitias tuas populas, quas filius tuus possidebit ? Non poterās aliter esse pater Imperatoris. Scelerate, quare feris sidera questibus fœmineis, quod requies parata est tibi sub ora Cypri ? Omnia labefacta sunt per te bellis barbarorum. Crede mihi, mare securius erat tibi, quam terra. Jam non percelles Arme-

pro longum Tholos. tuta comes Thuan.—43 At Med. sec. choros Leid. pr. Jun. pr. Thuan. Ambr. sec.—44 tetat Med. sec. fugit Moret. sec.—45 primus jugulum Vat. Livin. Ald. primis Var. LL. ed. Antv. fateris vel probaris Med. sec.—46 meo Vat. pr.—48 En cujus Exc. Lucens. pr. Et cujus Leid. sec. Eunuchus ed. Vicet. Cujus tot marg. Isingr. populum Jun. pr.—49 Areptas Jun. pr. cur plangis Pat. Ambr. pr. quid natus Exc. Læti.—50 poteris Jun. pr. Ambr. pr. Tholos.—52 Quam Jun. pr. Quod Vat. tert. Florent. duo Med. Reg. Thuan. Mazar. duo Ambr. tres Petav. Tholos. Lov. Moret. sec. inc. Heins. Exc. Gevart. Lucens. pr. ed. Parm. et Vicet. Et Leid. pr. Quæ Rott. Med. tert. Quid duo Vatt. Pal. Farn. Pric. duo Oxon. Ald. Pulm. et al. edit. sibi Isingr. Gryph. tuta vel parta Med. sec.—53 concessa Oisel. confusa Farn. percussa Med. pr. Moret. sec.—54 Crede tamen Thuan. terra Vat. pr. Oxon. pr. Vat. Livin. erat Florent. duo Leidd. et Med. Bonon. Pat. Tholos. Lov. m. pr. Oxon. pr. Vat. Livin. Exc. Gevart. erit Vat. sec. Pal. Farn. Put. Reg. Mazar. tres Petav. Ald.—

NOTÆ

46 *Non feriere*] Nam vita tibi relinquetur, 'Præbeat ut sensum materiemque malis.' Ovidius.

47 *Vix pudor*] Etiam vita tibi concedetur ad te torquendum, et ad fati pudorem.

49 *Natus*] Patricii dicebantur patres Imperatoris. Hinc irridet Eutropium patricium, cujus opes possidet Imperator, quem vocat Eutropii filium, quod ejus bonis succedat ve-

lut novus hæres et filius. Ceterum exules, et capitali judicio damnati, bona amittebant.

51 *Muliebribus querelis*] Instar fœminarum.

52 *Cypri*] Sacra Veneri est insula Cypros : et ideo jure homo effœminatus in hanc insulam mittitur.

53 *Barbarico tumultu*] A Barbaris per te accitis, bello excitato.

- Jam non Armenios jaculis terrebis et arcu: 55
 Per campos volucrem non agitabis equum.
 Dilecto caruit Byzantius ore Senatus:
 Curia consiliis æstuat orba tuis.
 Emeritam suspende togam, suspende pharetram:
 Ad Veneris partes ingeniumque redi. 60
 Non bene Gradivo lenonia dextera servit:
 Suscipiet famulum te Cytherea libens.
 Insula læta choris, blandorum mater amorum;
 Nulla pudicitiae cura placere potest.
 Prospectant Paphiæ celsa de rupe puellæ; 65
 Solicitæ, salvam dum ferat unda ratem.
 Sed vereor, ne te teneant Tritones in alto,
 Lascivas doctum fallere Nereidas:

nios telis et sagittis, non ages equum velocem per agros. Curia Constantinopolitana privata est ore caro Eutropii; Curia fluctuat privata consiliis tuis. Depones vestem functam officio, depones pharetram, et revertere ad factionem artesque Veneris. Manus lenonis non recte famulatur Marti; Venus colens recipiet te servum. Insula est jucunda saltationibus, nutrix amorum tenerorum; nulla cura castitatis potest amari. Virgines Cypriæ aspiciunt ex saxis altis, anxie, donec aqua afferat nativum Eutropii incolumem. At timeo, ne Tritones retineant in mari te, peritum decipere Nereides luxuriantes: vel timeo ne iidem venti, qui modo impediverunt

~~~~~

55 *jaculo* Pat. Pat. *crebresceret* pro *terrebis* et Med. tert.—56 *Et campo* Med. sec. *campum* Jun.—57 *Dilecto*que caret Lov. ex conjectura. caret en conjiciebat Heinsius.—59 *Et vetitam* Moret. pr. *pharetras* Med. sec.—60 *centris* partes Ambr. tert.—61 *lenonis* Moret. sec.—62 *Suscipiat* Vat. quint. Lov. m. pr. duo Petav. Voss. *Incipiet* Jun.—63 *Insula* Jun. pr. Var. LL. ed. Antv. *lecta choris* Reg. m. pr. *blanda* Jun. pr. *choris* vel *thoris* Reg. Oxon. pr.—65 *Casias* pro *Paphiæ* Vat. tert. *se sese* [de sede] Jun. pr. *puppe* duo Vatt. Med. tert. *capella* Vat. tert. m. pr.—66 *celsam* Pat. *deferat* Ambr. pr.—67 *ne te teneant* Med. pr.

NOTÆ

57 *Dilecto*] Ironiciās, ut et multa alia. *Dilecto ore*, vel caro capite, vel amabili eloquentia Eutropii privatus est Senatus.

Byzantius] Byzantium seu Constantinopolis, urbs maxima ad Bosphorum Thracium.

59 *Emeritam*] Emeritus est miles, qui functus est officio: hinc dicitur *emerita toga*, quæ post officium consulare deponenda est, et sic quodam-

modo officio suo functa est.

Suspende] Eorum more, qui arcus suspendebant, cum futuri erant inutiles.

62 *Cytherea*] Venus ab insula Cytheris, vulgo *Cerigo*.

65 *Paphiæ*] Sic dictæ ab urbe Papho, quæ est in insula Cypro.

67 *Tritones*] Monstra marina, eaque lasciva atque salacia.

Aut idem cupiant pelago te mergere venti,
 Gildonis nuper qui tenuere fugam. 70
 Inclyta captivo memoratur Tabraca Mauro:
 Naufragio Cyprus sit memoranda tuo.
 Vecturum moriens frustra delphina vocabis:
 Ad terram solos devehit ille viros.
 Quisquis adhuc similes eunuchus tendit in actus, 75
 Respiciens Cyprum desinat esse ferox.

effugium Gildonis, tentent te submergere mari. Tabraca illustris prædicatur, Mauro capto. Cyprus sit prædicanda naufragio tuo. Inutiliter implorabis obiens Delphinum portaturum te; ille portat ad litus viros unos. Quicumque eunuchus vertit se ad facta paria, spectans Cyprum cesset esse crudelis.

Put. Mazar. Pat. Ambr. pr. *teneant ne te* quatuor Vatt. Farn. Rott. Oisel. Vicet. Parm. Junt. Ald. Isingr. Colin. Gryph. in *altum* Lov. Med. sec. in *aquor* Med. quart.—69 *Hac idem* Pric. *cupient* Vat. tert. Med. sec. *rapiant* Med. tert. *demergere* Vat. quint. *iungere* vel *mergere* Oxon. pr.—70 *Gildoni* Rott. Med. sec. *fidem* Pat.—71 *veneratur* Tholos. *Tabraca* Oxon. pr. *Trabaca* Var. LL. ed. Antv. *Maure* vel *Mauro* Petav. tert.—72 *fit* Vat. tert. Florent. Petav. tert. duo Oxon.—73 *Venturum* Lov. Tholos. Pric. Med. sec. m. pr. Vat. quart. inc. Heins. tres Petav. totidem Ambr. ed. Vicet. *Veturum* vel *Venturum* Reg.—74 *terras* Pal. Pric. Med. pr. *mares* Sched. Gud. *deos* vel *viros* Med. sec.—75 *Eunuchus* Leid. pr. Exc. Lucens. sec. *Eunuchi* Leid. sec. et maxima pars Codd. Exc. Læti et Gevart. et ed. Vicet. *Eunuchus* vel *Eunuchi* Vat. pr. *tendet* inc. Heins. *ad actus* Vat. tert. ed. Parm. in *actus* Leid. sec. cum viginti quatuor aliis, Exc. Lucens. sec. et Gevart. Sched. Gud.—76 *Respiciat* Rott. Med. sec. *Despiciens* Med. quart.

NOTÆ

69 *Venti*] Amici Romanorum, inimici eorum qui rem Romanam pessumdare volunt. 73 *Delphina*] Ut illum invocavit Arion, et ab eo delatus incolumis.
 71 *Tabraca*] Urbs Libyæ, ad quam

XX.

CL. CLAUDIANI IN EUTROPIUM LIB. II.

ARGUMENTUM.

EUTROPIUS pellitur, sed sero post tot præsagia. Irridentur decretus ipsi Consulatus, statuae, uxor, secessus Ancyranus. Bellona et Mars hunc detestantur; Bellona a Marte impulsæ, sub specie conjugis, Targibilum excitat ad monstrum vindicandum. Mox Targibilus, cui Phrygia assignata fuerat, desciscit a Romanis: vastat Phrygiam: dolet Cybele. Eutropius concilium cogit hominum viliū et gulosorum: hortatur ad bella. Leo Eutropii minister, lanificus quondam, armat, pugnat, deletur: plena omnia cladibus et rebellionibus. Omnes vindicem expetunt Stilichonem; ad id invitat illum ipsa Aurora.

MYGDONII cineres, et si quid restat Eoi,
Quod pereat, regni, certæ non augure falso
Prodigii patuere minæ; frustra que peracto
Vulnere monstriferi præsagia discitis anni.

O reliquæ Phrygiæ, et si quid superest Imperii Orientis, quod evertatur, minationes veræ monstri cognitæ sunt prædictione vera, et plaga facta, cognoscitis

Excerpta Læti inscribunt, CL. CLAUDIANI V. Cl. Liber V. Petav. pr. *Insultatio in Eutropium. Liber de Depositione Eutropii. De depositione Eutropii gratulatur.* et manu recenti Cl. Claudiani Liber II. in *Eutropium Eunuchum.* in Vat. quarto erat simpliciter, *De Eutropio Consule.* et post *Incipit Epigramma sequentis Libri in Eutropium.* in Vaticano primo ante Prologum legitur *in eundem Eutropium liber secundus.* dein vero, *Incipit Liber III. in Eutropium.*

1 *Mydonia* Jun. pr. *procres Tholos.*—2 *cum te pro certæ Med. tert.*—3 *perere* Jun. pr. *peralto* Farn.—4 *mortiferi* Jun. pr. Farn. *præsagi* Jun. pr. *discimus* Vat. quint. *ducitis* Pat. Tholos. ed. Vicet. *ducitis* Farn. Jun. pr. Med. sec. m. pr. Lucens. sec. *ducitis* vet. Gyr. *discitis* vel *ducitis* Oisel.—

NOTÆ

1 *Mydonia*] Phrygia, quæ et Mydonia dicitur: quæ a Targibilo seu Tribigildo devastata fuerat per inertiā Eutropii.

2 *Non augure falso*] Eventus docuit non eos esse falsos augures, qui,

Eutropio consule monstroso, mala multa eruptura prædicebant.

3 *Frustra*] Discitis id frustra, nam malo occurrendum erat.

4 *Monstriferi anni*] Anni qui Eutropium tulit consulem monstrosum.

Cautior ante tamen violentum navita Corum 5
 Prospicit, et tumidæ subducit vela procellæ.
 Quid juvat errorem mersa jam puppe fateri?
 Quid lacrymæ delicta levant? stant omina vestri
 Consulis: immotis hæserè piacula fati.
 Tunc decuit sentire nefas, tunc ire recentes 10
 Detersum maculas. Veteri post obruta morbo
 Corpora, Pæonias nequicquam admoveris herbas.
 Ulcera possessis alte suffusa medullis,
 Non leviori manu, ferro sanantur et igni,

inutiliter auguria anni monstrosi. Prius tamen nauta prudentior consulit Corum rapidum, et subtrahit carbasa tempestati imminenti. Quid prodest confiteri culpam, nace jam submersa? Quid fletus prosunt peccatis? mala prodigiosa Consulis vestri Eutropii remanent: crimina remanent, fati inconcussis. Tum oportuit persentiscere scelus, tum properare ad eluendam infamiam noxam. Post viscera oppressa morbo longo, adhibueris frustra gramina Pæonia: ulcera inflammata profunde in medullis occupatis, curantur ferro et igne, dextra non parcente, ne cicatrix

~~~~~

5 *Doctior* Moret. pr.—6 *Consulit* Pal. Med. pr. quod placebat Heinsio, qui ascriperat Ovid. l. i. de Art. Am. 'Consule de gemmis, de tincta murice lana, Consule de facie corporibusque diem.' et l. i. Fast. 'Et visam primum consulit augur avem.' sic *consulere* exta Virgilio. notaverat tamen *prospicere* cum accusativo construi, citans Salmas. ad Hist. Aug. p. 248. *tumidæ* Vat. quart. Pric. Tholos. *tumidæ* vel *timidæ* Reg. Oxon. pr. *producit* Ambr. pr. *carina* Vat. sec. m. pr. Pat. *carina* vel *procellæ* Put. Pat.—7 *errorem* Florent. Reg. Mazar. Oxon. pr. *errores* tres Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. *mensa* Petav. sec. *cum puppe* Oisel.—8 *Quid* vel *Cum* Vat. pr. *dilecta* Jun. pr. *jurant* Pal. Pric. m. sec. duo Med. inc. Heins. Moret. pr. Ambr. sec. Leid. sec. m. sec. Exc. Gevart. *levant* Vat. pr. *velant* Tholos. *latant* Leid. pr. m. pr. *levant* vel *juvant* Oxon. sec. *omina* vet. Gyr. Vat. Livin. Oxon. sec. ambo Moret. Gesn. et ed. Bipont. *omnia* Oisel. Florent. duo Med. Thuan. Lov. duo Petav. *veri* Florent. Exc. Læti, ed. Parm. *nostri* Farn. Med. quart. inc. Heins. ed. Vicet. Var. LL. ed. Antv. *vestri* Lov. Exc. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm.—10 *vitare nefas* Pat.—11 *lacrimas* Farn. ambo Moret. Var. LL. ed. Antv. *maculas* vel *lacrimas* Oxon. sec. *tunc obruta* Jun. pr. *oblata* Leid. sec. m. pr.—12 *nequaquam* Put. *artes* Jun. pr. *herbas* vel *artes* Pric.—13 *Vulnera* Thuan. *Ulcera* Pal. Med. pr. *Viscera* Florent. Bonon. *Vulnera* vel *Ulcera* Vat. tert. Put. *late* Moret. sec. *suffusa* Farn. *confusa* Tholos. *venenis* Pat. Put. m. pr.—14 *Num leviori* Pat. *ferro sanantur* apposite Amnian. l. xvii. p. 103. ed.

NOTÆ

6 *Tumidæ*] Imminenti, mox erupturæ.

8 *Lacrymæ*] Leniunt animum, sed non emendant noxam.

Omina] Mala ominosa, quæ prædicebantur, stant, hærentque; et piacula, seu crimina expianda, remanent.

12 *Pæonias*] Medicas a Pæone, seu Apolline; vel a medico præstante.

13 *Ulcera*] Virgilius: 'Continuo culpam ferro compesce, priusquam Dira per incautum serpent contagia vulgus.'

14 *Ferro et igni*] Ovidius: 'Canc-

Ne noceat frustra mox eruptura cicatrix. 15
 Ad vivum penetrant flammæ, quo funditus humor
 Defluat, et vacuis corrupto sanguine venis
 Arescat fons ille mali. Truncantur et artus,
 Ut liceat reliquis securum degere membris.
 At vos egregie purgatam creditis aulam, 20
 Eutropium si Cypros habet, vindictaque mundi
 Semivir exul erit. Quis vos lustrare valebit
 Oceanus? tantum facinus quæ diluet ætas?

statim emersura obducatur inutiliter. Ignes eunt ad vivum, ut humor noxius effluat omnino, et venis purgatis sanguine vitiat, origo illa pestis emittatur. Etiam membra amputantur, ut partes reliquæ possint vivere secure. Sed vos putatis Regiam bene sanata, si Cyprus teneat Eutropium: et si Eunuchus, ultio Orbis, exulat. Quid mare poterit purgare vos? Quæ sæcula eluent tantum scelus? Vix

*****

Lindenbr. *igne* Leid. pr. ambo Moret.—15 *Neu* Petav. sec. *noceant* omnes Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *coëat* leg. Heins. cum Barthio. *exitura* Vat. quint.—16 *Ad durum* Med. tert. *vinum* Leid. pr. *flammæ penetrant* Jun. pr. *penetrent* Oxon. sec. qui Jun. pr. *quo* Pal. Oisel. duo Med. inc. Heins. Mazar. Ambr. sec. Isingr. Var. LL. e marg. Parm. q Med. tert. *queis* tres Vatt. Farn. Pric. Rott. Moret. sec. Exc. Læti et Gevart. *quis* duo Leidd. Lov. Oxon. sec. Flor. Put. Thuan. Med. quart. Bonon. Pat. Tholos. duo Ambr. tres Petav. Exc. Lucens. pr. edd. Parm. Vicet. Junt. *qs* Var. LL. ed. Antv. *quo vel quis* Vat. pr. Reg. Petav. pr. et Oxon. *defluat humor Funditus* Ambr. pr.—18 *Arescat* tres Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. *Exundet* Oxon. pr. Vat. tert. Oisel. Florent. m. pr. Mazar. Vat. Livin. Exc. Cod. Rhem. *Exundet* vel *Arescat* Vat. pr. Put. Reg.—19 *liquidis* Vat. quart. Pric. Petav. pr. m. pr. *securum* Exc. Læti. *secure* ed. Vicet. *seculo* leg. Heins. *vivere* quatuor Vatt. Pal. Farn. *degere* Vat. pr. Reg. Mazar. Vat. Livin. Oxon. pr.—20 *Et vos* Thuan. *traditis* Med. tert.—21 *Cyprus omnes* Vatt. Pal. Farn. Rott. Oisel. *Cypros* Med. tert. Exc. Lucens. sec.—22 *erat* Exc. Gevart. *qui vos* duo Vatt. Rott. Oisel. *quid* Med. sec. m. pr. Pat. *non vos* duo Vatt. Med. quart. *nos* Put. Leid. pr. Oxon. sec. Exc. Gevart. ed. Vicet. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Antv. *valebat* Leid. sec. m. pr. Exc. Gevart.—23 *diluat* Vat. quint. *diluit* inc. Heins. *destruet* Farn. *detuet* Var. LL. ed. Antv. in Leid. sec. glossa sequens erat, 'hoc sumtum est de libro Statii Achilleidos.'

NOTÆ

ta prius tentanda, sed immedicabile vulnus Esse recidendum est, ne pars sincera trahatur.'

15 *Ne noceat*] Alii legunt *coëat*, i. e. ne cicatrix non bene sanata coëat, servetque intus putredinem, quæ mox cum perniciæ laborantis erumpat.

20 *Aulam*] Imperium Orientis.

21 *Vindictaque mundi*] Eutropius,

de quo totus Orbis vindictam sumere deberet.

23 *Oceanus*] O populi Orientis, si totam maris aquam insumatis, non poteritis eluere maculam, quam in creando tali Consule suscepistis. Euripides de Oceano, *κλέψαι πόρτα κακῆ, κλείει πάντα mala*.

Induerat necdum trabeas ; mugitus ab alto
 Redditus : infernas rabies arcana cavernas 25
 Vibrat, et alterno configunt culmina lapsu.
 Bacchatus per operta tremor Chalcedona movit,
 Pronus et in geminas nutavit Bosphorus urbes :
 Concurrere freti fauces : radice revulsa
 Vitant instabilem rursus Symplegada nautæ. 30
 Scilicet hæc Stygiæ præmittunt signa sorores,
 Et sibi jam tradi populos hoc Consule gaudent.

Entropius sumserat rectem consularem, cum boatus auditus est a Carlo: ira secreta concutit antra Stygia, et montes concurrunt casu alterno. Motus furens per occulta loca terræ quassavit Chalcedonem, et Bosphorus commotus est inter duas urbes. Angustia freti conflixerunt: nautæ effugiunt iterum Symplegades mobiles, fundamentis avulsis. Nimirum sorores inferna spondent hæc, et jam latantur,

—24 *Induerant* Put. Bon. Pat. Oxon. sec. *nondum* duo Vatt. Rott. Petav. pr. *trabeas necdum* Pal. Med. pr. *ab alto* vet. Gyr. ed. Parm. et Vicet. *ab axe* omnes Vatt. Pal. Farn. Pric. Exc. Læti, Lucena. pr. item Var. LL. e marg. Parm. *axe* vel *alto* Pat.—25 *Redditur* Pat. m. pr. Ambr. tert. *infernas* Vat. pr. Put. Bonon. duo Ambr. Oxon. sec. m. pr. Var. LL. e marg. Parm. Sched. Gud. *inferno* quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Exc. Læti. *inferno* vel *infernas* Lov. *Inferiore venit fragor auras ille supernas* Mazar. *rabies audita* Med. sec. *cavernis* Med. tert. *cavernæ* ed. Vicet.—26 *constringunt* Ambr. pr. Sched. Gud. *consurgunt* Med. quart. Mazar. in Med. tert. hic versus deest.—27 *Bacchatur* Reg. Oxon. pr. Petav. pr. *operta* Vat. quint. *opaca* Rott. Med. sec. Tholos. Ambr. pr. *operta* vel *opaca* Petav. tert. *movit* Moret. pr.—28 *Protinus* et *geminas* Pric. *nutavit* Moret. pr. Lov. Ald. ed. Plantin. *mutabit* Vat. pr. Oisel. *mutabit* Jun. pr. *mutavit* Vat. tert. Farn. Pric. Med. quart. Put. Bonon. Pat. Tholos. Oxon. sec. *Bosphorus* Var. LL. ed. Antv. *urbes* Put. Petav. pr. *undas* vel *urbes* Reg. Oxon. pr.—29 *Occurrere* Pal. Farn. Var. LL. e marg. Parm. *fauces. cum telæis στυγίης* Med. sec. Petav. pr. *telæis* Reg. *radice* vel *tellure* duo Oxon.—30 *Vincant* Med. tert. *rursus* Farn. *rursus* Florent. Mazar. Ambr. pr. Vat. Livin. *rursus* vel *rursus* Reg. *Symplegade* Pal.—31 *hæc Stygiæ* Vat. pr. duo Ambr. Vat. Livin. *et Stygiæ* duo Leidd. et maxima pars Codd. Exc. Læti, Gevart. et Lucens. pr. ed. Vicet. Ald. Var. LL. e marg. et ed. Antv. *hæc* vel *et* Reg. *signa* Exc. Læti. *fla* Rott. *Stygii furores* vel *Stygiæ sorores* Pric.—32 *Sed sibi* Farn. Pat. *jam tradi* Rott. Exc. Læti et Lucens. pr. *max tradi* ed. Vicet. Var. LL.

NOTE

26 *Alterno*] Montes, in sese invicem cadentes, configunt alternatim, nutuo illo casu.

27 *Chalcedona*] Urbem e regione Constantinopolis, trans Bosphorum Thracium. Hanc Megarenses condidere, cæcique dicti sunt, quod non potius oppositum lituus, in quo est

Constantinopolis, elegerint. Hic celebratum est 'Concilium Chalcedonium.'

28 *Nutavit*] Bosphorus quasi dubitavit, cui se urbi addiceret, an Constantinopoli, an Chalcedoni.

30 *Symplegade*] Vid. lib. de bello Getico vs. 9.

Mox oritur diversa lues: hinc Mulciber ignes
 Sparserat: hinc victa proruperat objice Nereus.
 Hæc flagrant, hæc tecta natant. Quam, Numina, poenam 35
 Servatis sceleri? cujus tot cladibus omen
 Constitit? incumbas utinam, Neptune, tridenti;
 Pollutumque solum toto cum crimine mergas!
 Unam pro mundo Furiis concedimus urbem.
 Utque semel patuit monstris iter, omnia tempus 40
 Nacta suum properant. Nasci tum decolor imber,

gentes dari sibi, sub consule tali. Statim pestis varia prodit: hinc Vulcanus effuderat flammam: inde Neptunus emergerat obstaculis ruptis; hæc domus ardet, illa submerguntur. O Dii, quid reservatis supplicium scelerato? Cui homini data suffragia emantur tot calamitatibus? O Neptune, utinam incubes cum fuscina, et immergas terram purgatam cum scelere toto. Damus furiis urbem unam pro Orbe expiando. Et statim atque via semel aperta est prodigiis, omnia, invento tempore opportuno, festinant exsurgere: tum pluvia sanguinea videtur, et facies

*****

e marg. Parm. hoc ordine Rott. ordine vel consule Med. sec.—33 hic Mulciber Med. tert. hinc vel mox Oxon. sec. Mulcifer Exc. Lucens. sec. ignis Rott. —34 hinc rupto Leid. sec. hic Med. tert. victa Vat. pr. et tert. Oisel. Med. tert. Mazar. Vat. Livin. victa Exc. Lucens. sec. victo Vat. sec. Pal. Farn. Pric. Rott. Ambr. pr. victo ed. Parm. rupto Farn. Ald. rupta vet. Gyr. rupto duo Vatt. Ambr. pr. Lov. m. sec. Exc. Pat. rec. rupto vel victo Petav. pr. proruperit Rott. præruperat Thuan. procederat Ambr. pr.—35 Hæc...hæc duo Leidd. et maxima Codd. pars, Exc. Læti, Lucens. sec. Ald. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Antv.—36 Servatis Moret. sec. sceleri Vat. Livin. sceleris Ald. et Colin. cujus tot Exc. Lucens. pr. quovis inc. Heins. ed. Vicet. claudibus Var. LL. e marg. Parm. fluctibus Rott. unde luctibus rescribi jubet Heins. omne Thuan. omnes Jun. pr.—37 incumbens Rott. ed. Vicet. incumbas Exc. Lucens. pr.—38 totum Moret. sec. Oxon. pr. cum toto Oxon. sec. tanto cum Mazar.—39 mundi Lov. m. sec.—40 furiis Ambr. pr. omnia Vat. pr. Farn. Rott. Oisel. omnia tres Vatt. Med. pr. Put. Petav. pr. m. sec. Var. LL. e marg. Parm. ora Oxon. pr. omnia Jun. pr.—41 Nauta Var. LL. ed.

NOTÆ

33 *Mulciber ignes*] Ignium eruptiones inter prodigia recensentur.

34 *Victa objice*] Geminatur i metri causa: obæ sæpius ponitur in genere Masculeo; at olim dicebatur *hic et hæc obæ*: unde apud Plinium, 'Nullæ obices': et apud Virgilium ipsum, 'Ecce maris magna claudit nos objice pontus.' Sic enim legunt libri meliores.

36 *Sceleri*] Eutropio homini scelerato. Cicero: 'Scelus ac sacrilegium

deprehensum est.' Id est, sceleratus et sacrilegus.

Cujus omen] Cujus consulatus ominous, funestus, tantis calamitatibus constitit?

37 *Incumbas*] Applices te terræ cum aquis universis.

39 *Unam urbem*] Satis inclementer. Sed Romæ amatores oderant Constantinopolin, quæ non poterat crescere sine detrimento alterius. Virgilius: 'Unum pro multis dabitur

Infantumque novi vultus, et dissona partu
 Semina : tum lapidum fletus, armentaque vulgo
 Ausa loqui, mediisque feræ se credere muris.
 Tum vates sine more rapi, lymphataque passim 45
 Pectora terrifici stimulis ignescere Phoebi.
 Fac nullos cecinisse Deos : adeone retusi
 Quisquam cordis erit, dubitet qui partibus illis
 Affore fatalem castrati Consulis annum ?
 Sed quam cæcus inest vitiis amor ! omne futurum 50
 Despicitur, suadentque brevem præsentia fructum,
 Et ruit in vetitum damni secura libido ;

portentosa infantum, et factus dissimiles seminibus. Tum lacrymæ saxorum, et pecora passim ausa loqui, et belluæ audent committere se urbibus mediis : tum vates abripi cæperunt sine exemplo, et corda furiosa undique ardescere cæperunt stimulis Apollinis horribilibus. Concede nullos Deos prædixisse : an aliquis erit animi tam hebetis, qui post factus illos monstrosos dubitet annum Consulis eunuchi fore funestum ? At quam cæcatus est amor in peccatis ! futura omnia negliguntur, et præsentia ostendunt voluptatem exiguam, et cupiditas non

*****

Antv. Jun. pr. *Monstra* inc. Heins. Ambr. sec. *properant. cum telæq̄ στυγῆ*
 Ald. *nasci. cum telæq̄ στυγῆ* omnes Vatt. Farn. Pric. Florent. tres Med. Put.
 Reg. Thuan. Mazar. Put. Tholos. tres Petav. Exc. Lucens. pr. Var. LL. e
 marg. Parm. *tunc decolor* duo Vatt. Farn. Rott. Moret. pr. Ambr. sec.
 Heinsius *discolor* conjicit i. e. *sanguineus*.—42 *dissona cultu* Med. tert.—43 *la-*
pidus Moret. sec. *tunc lapidum* duo Vatt. Farn. Rott. Moret. pr. Ambr. sec.
fluctus vel *fletus* Leid. pr.—45 *Tunc vates* Vat. pr. Farn. Rott. Moret. pr.
 Mazar. Med. quart. *Tum* ed. Vicet. *sine lege* Med. tert. *lege* vel *more* Reg.
semota loqui vel *sine more* *rapi* Med. sec. *passis* inc. Heins.—46 *terrificis* Med.
 quart. Jun. pr. Var. LL. ed. Antv. *sacrifici* Exc. Læti. *terrifici* duo Leidd.
 et plurima pars Codd. Exc. Gevart. Lucens. sec. Sched. Gud. Var. LL. e
 marg. Parm. Valer. Flacc. l. i. vs. 29. ‘*pecudumque per aras Terrifici moni-*
tus iterant.’ *sacrifici* ed. Vicet. *sacrifici* Parm.—47 *recinisse* Pal. *recidis-*
se Var. LL. ed. Antv. *retusi* inc. Heins. Exc. Lucens. sec. *recusi* Leid. pr.
 Oisel. *remissi* Moret. pr. *retrusi* Vat. tert. Florent. duo Med.—48 *Quisquis*
 Farn. *erat* Moret. pr. *erit* vel *erat* Reg. *dubitat* Oxon. pr. *dubitet* quis Rott.
 unde quin leg. Heins. *ne* Jun. pr.—49 *castrati* Thuan. *castrati fatalem* Mazar.
 —50 *Sed quia* Oisel. ed. Vicet. Var. LL. e marg. Parm.—51 *Respicitur* Leid.
 sec. m. pr. Exc. Gevart. *præsentia* Pat. m. sec. *præsentia* vel *suffragia* Put.
præsentia vel *præsentia* Vat. pr. et tert. *finem* Moret. pr.—52 *Irruit* Var. LL.

NOTE

caput.’ Sic imminetia Reip. mala una aliqua victima se redimere atque avertere posse putabant.

45 *Sine more*] Sine exemplo, præter usum communem. Virgilius : ‘Et raptas sine more Sabinas.’

50 *Quam cæcus*] Quam cæci sunt

homines in amandis vitiis ! Hæc amant, hæc foveant, et modo spes præsentis alicujus utilitatis affulgeat, futura omnia mala despiciunt.

52 *Damni secura*] Virgilius : ‘Securus amorum Germanæ,’ &c.

Libido] Cupiditas hominum cæcata

Dum mora supplicii lucro, serumque, quod instat,
 Creditur. Haud equidem contra tot signa Camillo
 Detulerim fascēs, ne dum (pro sexus!) inerti 55
 Mancipio, cui (cuncta licet responsa juberent,
 Hortantesque licet sponderent prospera Divi)
 Turpe fuit cessisse viros. Exquirite retro
 Crimina, continui lectis annalibus ævi:
 Prisca recensitis evolvite sæcula fastis: 60
 Quid senis infandi Capreæ, quid scena Neronis
 Tale ferunt? spado Romuleo succinctus amictu
 Sedit in Augustis laribus: vulgata patebat
 Aula salutantum studiis: huc plebe Senatus
 Permixa, trepidique duces, omnisque potestas 65
 Confluit: advolvi genibus, contingere dextram

solicita; dum credunt de peste lucrari panem cunctatione, et putant remotum id, quod impendet. Non equidem contra tot prodigia dedissem consulatum vel Camillo, longe minus (pro sexus!) servo ignavo; cui indecorum fuit viros cedere, quamvis omnia oracula imperarent, et quamvis Dii exhortantes promitterent res secundas. Historiis perlectis, investigate scelera sæculorum omnium præteritorum, percurrite ætates antiquas fastis evolutis: quid simile producant Capreæ senis obsceni Tiberii, quid theatrum Neronis? Eunuchus ornatus veste Romulea consedit in palatio Imperatoris. Regia promiscue aperiatur officiis salutantum: senatus plebecula mixta, et ductores timidi, et magistratus omnes conveniunt. Cæperunt procidere

*****

e marg. Parm.—53 *supplicii* Vat. pr. Oisel. *letho* Rott. *lucro est* Ambr. pr. Ms. Pulm.—54 *haud umquam* Moret. pr.—55 *Detulerim* Vat. Livin. *Detulerant* Ald. Var. LL. e marg. Parm. *nedum* Exc. Lucens. pr. *needum* Vat. tert. Put. Ambr. pr. Tholos. ed. Vicet. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Antv. *pro sexus* Vat. pr. Petav. tert. *inertis* Petav. sec.—56 *sibi cuncta* Petav. sec. *certa* conjiciebat Heins. *jubuntur* Jun. pr.—57 *duri pro Divi Jun.* pr. Med. sec.—58 *deos c. viros* Vat. pr. *cessasse* Jun. pr. *viris* Med. sec.—59 *Carmina* Moret. sec. m. pr. Exc. Læti. *longis annalibus* Exc. Pat. rec. *anni* Vat. quint. Flor. Reg. Oxon. pr.—60 *evolvunt* Pal. Med. pr. *scelera* Vicet.—61 *infantis* Farn. *infanda* Pric. *ceria Neronis* Rott. *cæna* Med. sec. m. pr. Jun. pr. Oxon. pr.—62 *fremis* Jun. pr. *refert* vetus liber, Ms. Pulm.—63 *augustus* Thuan. Mazar. Petav. sec.—64 *salutandum* Florent. *hinc plebe* Farn. Sched. Gud. *ac plebe* Vat. pr. Reg. Oxon. pr.—65 *urbis* *potestas* Moret. pr.—66 *advolvit* Vat. sec. Rott. Med.

NOTÆ

specie boni præsentis, non sollicita de futuro, lectari in vetitum; sperat se posse lucrari et evitare cunctando supplicium; aut quæ imminet, longe abesse putat.

65 *Pro sexus*] *Pro sexus virorum!*

talia sinitis?

61 *Capreæ*] *Insula ad oras Campaniæ, secessu Tiberii infamis, et vitii infandis turpificata.*

Scena] *Theatrum Neronis, monstriis famosum. Alludit forte ad Sporum,*

Ambitus, et votum deformibus oscula rugis
 Figere. Præsidium legum, genitorque vocatur
 Principis, et famulu dignatur Regia patrem.
 Posteritas, admitte fidem. Monumenta petuntur 70
 Dedecoris, multisque gemunt incudibus æra
 Formatura nefas : hæc iudicis, illa togati,
 Hæc nitet armati species : numerosus ubique
 Fulget eques : præfert eunuchi Curia vultus.
 Ac veluti caveant, ne quo consistere virtus 75
 Possit pura loco, cunctas hoc ore laborant

ad genua, ambientes oculari manum, et candidati oculo constringere rugas turpes. Appellatur columen legum, et pater Imperatoris, et aula dignatur servum patrem! Nepotes, an adhibebitis fidem? Pignora ignominia comparantur, et æra effictura statuum nefandam resonant sub incudibus plurimis: hæc effigies Eutropii iudicis micat, illa togati, hæc armati. Eques multus splendet undique: Senatus ostentat imaginem eunuchi, et quasi metuerent, ne qua in parte virtus pura queat stare, co-

*****

quart. Put. Moret. sec. Oxon. sec. ed. Vicet. *contingere dextra* Petav. sec. *contexere* Rott. *contingere vel contexere* Med. sec. *contingere vel conjungere* Moret. sec.—68 *Jungere* Ambr. sec. *legis* Jun. pr. *Princeps* idem Jun. Rubenius in Epist. ad Heins. data ascripserat locum Philostorgii xi. 4. de Eutropio. *Kal ἡν λικόνε πατήρ δ' εὐνοῦχος βασιλέως, δ' μὲν τὸν τυχεύοντα παῖδα φῦλα δυνάμενος.*—70 *ad monumenta parantur* conjiciebat Heins.—71 *multisque* Jun. pr. *multisque* Leid. sec. m. sec. *multis regemunt* Ambr. sec. inc. Heins.—72 *hinc iudicis, inde togati* Moret. pr. *his iudicis ora togati, His nitet* conjiciebat Heins.—73 *Hinc nitet* Moret. pr. *Hæc nitet* triginta Codd. Exc. Lucens. sec. et Var. LL. e marg. Parm. *inque pro ubique* Jun. pr.—74 *profert* Leid. pr. *præsumt* Thuan. *perfert* leg. Heins.—75 *consistere possit* Virtus Pal. Med. pr. Ambr. pr. inc. Heins. *considerare* Rott. *considerare vel consistere* Med. sec.—76 *plura loco* Oisel. Ambr. sec. *plura nefas* Rott. *pulchra loco* Med. tert. *tuta* Pat. m. sec. *tuta* Var. LL. ed. Antr. m. pr. *nefas vel loco* Med. sec. *hic ore* Med. tert.

NOTÆ

quem Nero transformare voluit in feminam: vel ad ipsum Neronem, qui melior auriga, quam Imperator; quique tot monstrosas libidines excoxitavit.

67 *Ambitus*] Homines ambientes contingunt dextram Eutropii, prensantque more candidatorum.

Votum] Homines voventes, desiderantes, candidati, et ad dignitatem aliquam se evehi ardentes.

68 *Figere*] Ut constringendo oculandoque fortius hominem, majora darent amicitia signa.

Genitor] Eutropius Patricius; et

Patricii vocabantur patres Principis; ut dictum est in Prologo hujus libri.

70 *Monumenta dedecoris*] In Eutropii honorem comparentur effigies, statuae, picturae, et alia monumenta, quæ decorant viros, sed dedecorant Eutropium, eosque qui ista huic decernunt.

71 *Æra*] Simulacra ex ære et ex marmore decreta sunt Eutropio.

74 *Eques*] Eutropius effictus ut eques, fulget ubique; hoc est, habet multas statuas equestres.

Curia] Senatus ostentat imaginem

Incestare vias. Maneant immota, precamur,
 Certaue perpetui sint argumenta pudoris.
 Subter adulantes tituli, nimisæque leguntur
 Vel maribus laudes : claro quod nobilis ortu 80
 (Cum vivant domini), quod maxima prælia solus
 Impleat, (et patitur miles ?) quod tertius urbis
 Conditor : (hoc Byzas, Constantinusque videbunt ?)
 Inter quæ tumidus leno producere coenas

nantur polluere vias omnes hac facie. Oramus ut simulacra ista remaneant inconcussa, et extent signa indubitata infamia sempiterna. Subter inscriptiones blandientes, et laudes immodicæ etiam pro viris, notantur; puta quod illustris sit Eutropius origine spectata, cum Domini ejus vivant adhuc; quod unus perficiat certamina magna, et miles pugnet? quod tertius conditor urbis. Hoc Byzas et Constantinus aspicient? Inter quæ leno superbus solet trahere convicia in diem,

*****

hæc ora ed. Vicet. hoc are duo Vatt. Florent. tres Med. Petav. pr. inc. Heins. Exc. Lucens. pr. hoc ore duo Leidd. et viginti alii, Exc. Læti, Var. LL. e marg. Parm. et ed. Antv.—77 Instaurare Oisel. Mazar. Exc. Cod. Rhem. Incestare vel Instaurare Vat. pr. non nota Put. precantur Vat. quint.—78 Cætera perpetui Pat. sunt Pal. Med. pr. Petav. sec. inc. Heins. furoris Rott. doloris vel pudoris Florent. furoris vel pudoris Med. sec.—79 Subtus Vat. sec. Moret. pr. Ambr. sec. Var. LL. e marg. Parm. adulantis Exc. Gevart. adorantes Pat. nimiumque Jun. pr.—80 Vel maribus vel Ut maribus Reg. quid nobilis Exc. Læti.—81 Conjurant Thuan. Var. LL. ed. Antv. m. pr. Conviciant Put. Petav. sec. Ambr. pr. ed. Parm. et Vicet. Var. LL. ed. Antv. m. sec. Cum vivant duo Leidd. et viginti alii, Exc. Gevart. Lucens. sec. et Cod. Rhem. Var. LL. e marg. Parm. Cum vivam Oisel. Convivat vel Uniant inc. Heins. dominis Vat. Livin.—82 patrum duo Vatt. Pal. Farn. Med. pr. Thuan. Petav. pr. patitur duo Leidd. et octodecim alii, Exc. Schott. Gevart. Lucens. sec. Var. LL. e marg. Parm. pariter vel patrum Pric. patitur vel patriæ Med. sec. qui Exc. Læti. quem Med. tert. conditor urbis Tertius Ambr. pr. orbis Mazar. Pat. Leid. pr. m. pr. urbis vel orbis Ambr. sec.—83 hæc duo Vatt. Farn. Pric. Petav. pr. Moret. sec. hinc Thuan. videbis Pat. atque ita conjiciebat Heins.—84 quæ Reg. quos Rott. inc. Heins. duo

NOTÆ

eunuchi depictam inter virorum consularium imagines.

78 *Pudoris*] Dedecoris et ignaviæ eorum, qui talia servo Eutropio deceiverunt.

79 *Subter*] In basi statuarum inscripti sunt tituli in laudem Eutropii, sed quæ assentationem servilem arguant.

81 *Cum vivant domini*] Claverius legit, *convicia et Domini*, id est, Imperatoris, quasi Eutropium mense honore dignatus sit: qui summus est honor. Virg. 'Tu das epulis accumbere di-

vum.' Quin et servus liber fiebat, si dominus eum mense suæ adhiberet.

82 *Impleat*] Quæ summa laus est præstantissimi Imperatoris, et Ducis et militis munus implere. Et hæc laus tribnatür et eunucho et servo! Quo non grassatur aduatio? Recte quidem ille Philosopher; inter animalia fera, tyrannus; inter mitia, adulator pessimus.

Tertius conditor] Primus Romulus, secundus Camillus, tertius Eutropius. Comparisonem lepidam!

83 *Byzas*] Heros nobilis conditor

In lucem, foetere mero, dispergere plausum 85
 Emturas in vulgus opes, totosque theatris
 Indulgere dies, alieni prodigus auri.

At soror, et, si quid portentis creditur, uxor,
 Mulcebat matres epulis, et more pudicæ 90
 Conjugis eunuchi celebrabat vota mariti.
 Hanc amat, hanc summa de re, vel pace vel armis,
 Consulit; huic curas et clausa palatia mandat,
 Ceu stabulum vacuumque domum. Sic magna tueri
 Regna nihil? patiensque jugi deluditur orbis?

Mitior alternum Zephyri jam bruma teporem 95
 Senserat, et primi laxabant germina flores.

male olere vino, spargere in populum divitias, emturas favorem popularem, et profundens opes alienas, solet vacare theatris per dies totos. Sed soror, et si qua fides adhiberetur monstris, eadem conjux Eutropii, deliniebat matres convivii, et instat uxoris castæ peragebat honores cotivos eunuchi conjugis. Diligit hanc, consultat hanc de negotiis magnis, vel in pace, vel in bello; committit huic curas suas, et Regiam clausam, sicut præsepia, et Aulam inanem. Itane nihil est regere imperia? Itane mundus tolerans servitutis illuditur? Jam hyems lenior experta erat calorem

Med. Thuan. Mazar. Ambr. sec. Moret. sec. *quæ* vel *quos* Pric. Florent. *tumidus leno* Moret. pr. Ald. *leno tumidus* Reg. *carnas*. cum *τελεῖα σιγῆς* Moret. pr. Heinsius ascripserat, sic 'in lucem potare' Histor. Ang. p. 46. l. XL. et 'trahere cœnam in noctem' p. 36. l. xxxix.—85 *fecere* Var. LL. Antv. m. pr. *plastrum* Leid. pr. m. pr. Jun. pr. Oxon. sec. Rott. Oisel. m. sec. Med. tert. Put. m. pr. duo Petav. Bonon. Pat. m. pr. Lov. m. pr. et emendatum *plapsum* Exc. Gevart. *plausu* Petav. pr. Ambr. sec. ed. Vicet. Var. LL. e marg. Parm. *plausum* vel *plastrum* Reg.—86 *Ituras* Vat. tert. *totisque* Petav. tert.—88 *portenti* Petav. sec. *portenti* vel *portentis* Reg.—89 *Mulcebant* Vat. tert. *carnis* Jun. pr. *matris epulas* Oxon. sec. et in ore Lov. m. pr.—91 *de re summa* Jun. pr.—92 *hæc curas* Put. m. pr. *curas* vel *ceras* Vat. pr. *curas* vel *causas* Med. sec. *clusa* Exc. Læti.—93 *viduamque* duo Vatt. Pric. Petav. pr. Exc. Pat. rec. *vacuamque* vel *viduamque* Reg. Oxon. pr.—94 *niti* pro *nihil* ed. Vicet. *nihil* vel *putat* Exc. Læti.—95 *Zephyris* Vat. sec. Pal. Med. pr. Mazar. Lov.—96 *germina* Vat. pr. inc. Heins. Exc. Læti et Lucens. pr. *gramina*

NOTE

Byzantii, quod ante *Ligos* vocabatur. Constantinus Imperator sedem posuit Byzantii, et suo nomine Constantinopolin appellavit.

85 *Fœtere mero*, &c.] Martialis: 'Nocturno fœtere mero qui credit Acerram, Fallitur; in lucem semper Acerra bibit.'

89 *Matres*] Fœminas illustres demulcebat epulis a marito suo in hono-

rem Deorum ex voto peractis.

93 *Ceu stabulum*] Pro dedecus! Committit Aulam uxori, quasi committeret curam stabuli, aut domus, in qua nemo degeret: vel committit palatia seu magnificas suas domos, quæ vacuæ sunt filiis seu hæredibus.

96 *Alternum*] Teporem Zephyri redeuntem alternis vicibus.

Jamque iter in gremio pacis solenne parabant

Ad muros, Ancyra, tuos, auctore repertum

Eutropio, pelagi ne tædia longa subirent,

Sed vaga lascivis fluere discursibus ætas.

100

Unde tamen tanta sublimes mole redibant,

Ceu victos traherent Medos, Indumque bibissent.

Ecce autem flavis Gradivus ab usque Gelonis

Arva cruentato repetebat Thracia curru.

redeuntem Fæonii, et germina trudebant flores primos. Jamque in sinu pacis accingebant facere viam solennem ad mœnia tua, o Ancyra, viam excogitatam ab Eutropio inventore, ne fastidia longa maris incommodarent, sed ætas vagabunda elaboretur mutationibus gratis: unde tamen revertebantur superbi tanto apparatu, quasi adducerent Medos captivos, et exhausissent Indum. Ecce autem Mars ab usque Gelonis fluentibus, redibat in agros Thraciæ, vectus curru sanguineo.

Leid. pr. et septemdecim alii, et ed. Vicet. *germina* vel *gramina* Put.—97 in *genio* Tholos. *e gremio* Vat. pr. Oisel. *paucis* vet. Gyr. Leid. sec. m. pr. Bonon. Tholos. Med. quart. Exc. Lucens. sec.—98 *Ancyra* Vat. pr. vet. Gyr. Exc. Lucens. sec. *Ancyra* Med. tert. *Ansyra* Exc. Cod. Rhem. *Amphisa* Jun. pr. *Anphira* Leid. pr. Put. Thuan. Mazar. Var. LL. e marg. Parm. *Amphira* Leid. sec. et viginti quinque Codd. Exc. Gevart. *Ansyra* Oisel. *Amphyra* Var. LL. ed. Antv. *actore* Leid. sec. duo Vatt. et Med. Pal. inc. Heins. duo Petav. et Ambr. Bonon. Tholos. Lov. Moret. sec. Oxon. sec. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Antv.—100 *discursibus* Oisel. *decursibus* Farn. Florent. Petav. sec. *ætas* quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Pnt. Pat. Tholos. *ætas* duo Leid. cum duodecim aliis, Exc. Gevart. Lucens. pr. ed. Parm. et Vicet. Var. LL. ed. Antv. *ætas* vel *ætæ* Vat. pr. Rott. Reg. Petav. tert. Lov.—101 *mole* Vat. pr. et sec. Pric. Rott. duo Leidd. Oxon. sec. inc. Heins. Put. Mazar. tres Petav. quatuor Med. Bonon. Pat. Tholos. Lov. tres Ambr. Exc. Gevart. Læti et Lucens. sec. Var. LL. e marg. Parm. Ald. item Var. ed. Antv. *laude* Vat. tert. Farn. *mole* vel *laude* Reg. *redirent* Petav. tert. m. sec.—102 *victos* tres Vatt. Pal. Med. pr. Thuan. Moret. sec. ed. Vicet. *vinctos* Exc. Lucens. pr. *victos* vel *vinctos* Reg. *Medios* Oxon. sec. *Indumque* Vat. pr. inc. Heins. Reg. duo Petav. Exc. Læti et Lucens. pr. *Indosque* Med. tert. *Tigrinque* Moret. pr. *Nilumque* Leid. pr. Vat. sec. Pal. duo Med. Thuan. Put. m. sec. Tholos. duo Ambr. Jun. pr. Moret. sec. ed. Vicet. *Indumque* vel *Nilumque* Lov. *subissent* Oisel.—103 *adusque* Reg. Jun. pr.—104 *repetebat* Vat. pr.

NOTÆ

97 *Solenne*] Quod fit singulis annis. Unde a quibusdam *solenne*, quasi quod fit solo anno.

98 *Ancyra*] Duæ sunt Ancyrae, altera in Phrygia; altera in Galatia, dicta Ancyra ab anchoris navium a Mithridate captarum; ἄγκυρα, *anchora*.

Repertum] Eutropius, deliciarum artifex, auctor fuit, ut voluptatis causa in urbe Ancyra æstas ageretur; sicque æstas, his velut discursibus ac mutationibus lenius jucundiusque

fluere.

99 *Pelagi tædia*] Ne mare incommo- dum foret Constantinopoli manentibus.

100 *Vaga ætas*] Quæ velut vagabunda est, dum alius et alius subinde locus amœnior mutatur.

103 *Gelonis*] Gelones vel Geloni, populi sunt interioris Scythiæ, iique bellicosi, Martique cari.

104 *Thraciæ*] Ibi natus creditur Mars, ob gentis ferociam.

Subsidunt Pangæa rotis, altæque sonoro 105
 Stridunt axe nives : ut vertice constitit Hæmi,
 Fœmineasque togas pressis conspexit habenis,
 Subrisit crudele pater, cristisque micantem
 Quassabat galeam, tunc implacabile numen
 Bellonam alloquitur, quæ sanguine sordida vestem 110
 Illyricis pingues pectebat stragibus hydros :
 Necdum mollitiæ necdum, germana, mederi
 Possumus Eoæ ? nunquam corrupta rigescunt
 Sæcula ? Cappadocum tepidis Argæus acervis

Mons Pangæus deprimit se sub rotis, et nives profunde gemunt sub axe sonanti. Statim atque stetit in culmine Hæmi, et loris compressis, videt testes muliebres ; pater Mars subrisit atrociter, et conculcabat cassidem fulgentem jubis. Tunc affatur Bellonam Deam inexorabilem, quæ sordida crure depectebat colubros saginatos cadibus Illyriæ : Nondum adhuc, o soror, nondum valemus reprimere luxum Orientis ? Sæcula depravata nunquam severiora fient ? Argæus fumat cumulis calidis

*****

Bactria Mazar. cursu Leid. pr. et octo alii, item Exc. Cod. Rhem.—105 *Plan-gæa* Exc. Gevart. *altæque* Reg. Thuan. Mazar. tres Petav.—106 *ut vertice* Vat. Livin. Med. sec. Exc. Lucens. sec. et Leid. sec. Vat. sec. Pal. Put. duo Petav. tres Med. Tholos. duo Ambr. Bonon. Lov. Var. LL. e marg. Parm. Ald. ed. Vicet. Var. LL. ed. Antv. *ut vel et* Vat. pr. *ut vel qui* Florent.—107 *compressit* Farn. Put. Pat. m. pr. Oxon. sec. *contextit* Lov. m. pr. *complevit* Exc. Cod. Rhem.—108 *Subsidit* Oxon. pr. *tristisque* Farn. Pric. Rott. *cristisque* Leid. pr. Oxon. pr. Jun. pr. Pal. inc. Heins. Thuan. Mazar. Petav. pr. Moret. et Ambr. pr. vet. Gyr. Vat. Livin. Med. tert. et omnes Vatt. Sched. Gud. Exc. Læti. *cristisque vel tristisque* Reg.—109 *Quassavit* duo Vatt. Farn. Oisel. Med. tert. Vat. Livin. item Claver. ex ed. Raphel. et sic Isingr. *Quassabat* duo Leidd. cum viginti aliis, Exc. Lucens. pr. Sched. Gud. Var. LL. e marg. Parm. Ald. ed. Vicet. Var. LL. ed. Antv. *Concussit* Moret. pr. quod placere visum, Heinsio, qui ascripserat : sic Ovid. ‘Concutiens illustre caput.’ *impacabile* Pric.—110 *Bellonem* Florent. *Bellona* Jun. Var. LL. ed. Antv. *aggreditur* Mazar.—111 *pinguis* Petav. sec. *pinguis plectebat* Var. LL. ed. Antv. *cladibus* edd. vett. *pectebat* Exc. Læti. *spectabat* Oisel. Med. tert. Mazar. *pectebat vel pascebat* Ambr. sec. *spectabat vel placabat* Vat. pr. *vertice crines* Jun. pr. *stragibus* duo Leidd. et omnes melioris notæ Codd. Exc. Gevart. Lucens. sec. Var. LL. e marg. Parm. Sched. Gud. *angues* Ambr. sec.—112 *Nondum* Petav. pr. *mollitiem* ed. Vicet. et Parm. *videri* Jun. pr. *Eoæ ?* cum signo interrogandi, Moret. pr. duo Ambr.—113 *necdum corrupta* inc. Heins. *rigescunt* Pric. Bonon. Pat. Ambr. pr. *rigescunt* Ambr. sec. *rigescunt* Vat. tert.—114 *Sæcula ?* cum interrogandi nota, Florent. Moret. pr.

NOTE

105 *Pangæa...Hæmi*] Sunt montes Thraciæ.

107 *Femineas*] Delicatas, quas gerebat effœminatus Eutropius.

111 *Illyricis*] Illyria est regio ad oras maris Adriatici, sed tum fœda stragibus, quas Gothi edebant.

112 *Mollitiæ*] Semper molliores ex-

titerant populi Orientis. Lucanus : ‘emollit gentes clementia cæli.’

113 *Rigescunt*] Virilem severitatem induent.

114 *Argæus*] Mons altissimus Cappadociæ, ex Strab. *Orontes* vero est fluvius Cœlesyriæ, et Syriæ. De hoc fluvio jam sæpe dictum est.

Æstuat : infelix etiamnum pallet Orontes. 115.
 Dum pereunt, meminere mali : si corda parumper
 Respirare sinas, nullo tot funera sensu
 Prætereunt, tantique levis jactura cruoris :
 Aspicias obscœnum facinus? quid crinibus ora
 Protegis? en quales sese diffundit in actus 120
 Parva quies! quantum nocuerunt otia ferri!
 Qui caruit bellis, eunucho traditur, annus.
 Actum de trabeis esset, si partibus una
 Mens foret Hesperiiis : rueret derisa vetustas,
 Nullaque calcati starent vestigia juris, 125
 Ni memor imperii Stilichon, morumque priorum
 Turpe relegasset defenso a Tybride nomen,

Cappadocum cæsorum; Orontes infortunatus etiam nunc timet. Recordantur tantum cladum, dum sentiunt eas. Si permittas pectora eorum respirare tantisper, tot cades evanescunt atque nullo sensu, et damna sanguinis tanti levia sunt. An vides scelus turpe? Quare velas faciem tuam empillis? En qualia in facta requies modica luxuriat! Quantum obest cessatio armorum! Annus expers præliorum datur regendus eunucho. Trabes perissent, si animus idem fuisset Aula Occidentis: antiquitas illusa caderet, et nulla remanerent signa legum contemptarum, nisi Stilicho memor majestatis, et morum priscorum, expulisset longe a Tybride

duo Ambr. *Secula Cappadocum?* Vat. sec. Put. *scelera Vicet. trepidis Med. quart. Argæus f. Ægæus* ed. Parm. ex conjectura.—115 *etiamnunc* tres Vatt. Pal. Farn. Ald. Vicet. et al. *etiamnum* Oxon. pr. *etiamnon* Vat. tert. Reg. Ambr. sec. *Euntes* Jun. pr.—116 *sed corda* Vat. quint.—117 *sinam* Moret. pr.—118 *Prætereant* conjiciebat Heins. *antiqua* Vat. Livin. *tantique* vel *antiqua* Vat. pr. et tert.—119 *Aspicias* vel *Respicias* Vat. pr. *quid protegis ora Crinibus* Med. quart.—120 *en quales* duo Leidd. duo Ambr. ambo Moret. tres Med. totidem Petav. Oxon. pr. Pat. Lov. Tholos. Mazar. Reg. Put. Thuan. inc. Heins. Exc. Lucens. pr. ed. Vicet. Var. LL. ed. Antv. *heu quales* vulgo. *diffundit* Vat. pr. et sec. Pal. Farn. Rott. Oisel. *defundit* Put. Lov. *defendit* Ambr. tert. *diffudit* Jun. pr. Vat. Livin. *diffundat* Vat. tert. Pric. Petav. pr. Moret. sec. atque ita legebat Heinsius. *artus* Vat. tert. Rott. Put. m. sec. Reg. m. pr.—121 *Prima* Leid. sec. m. sec. Exc. Gevart. *Præra* Med. quart. *secula ferri* Put. m. pr. *fœdera* Pat. m. pr. *otia* vel *secula* Vat. pr. *mundo* Ambr. pr. *ferro* conjiciebat Heins.—122 *Quid* Farn.—123 *luctum* Jun. pr. *de patribus* cæset. *si patribus* Vat. tert.—124 *delusa* Ambr. pr. *diversa* Med. tert. *decepta* Vat. quint. *destrusa* Jun. pr. *delusa* vel *derisa* Vat. quart.—125 *ruris* Var. LL. ed. Antv.—126 *Ne* Tholos. *Stilico* Vat. sec. *Stilichon* Exc. Læti. *morisque* Thuan. *morumque* omnes Vatt. Farn. *morumre* Mazar.—127 *defenso a Thybride* Vat. pr. et tert. Oisel. Put. Reg. Mazar. Jun. Oxon. et Leid. pr. *defensa a Tibride* Raphael. *defenso Thybride* Leid. sec. Lov. Oxon.

NOTE

119 *Obocænum*] Scelus importunum, 120 *Protegis*] Quid tegis ora crini-
 male ominosum in Eutropio facto con- bus præ pudore?
 sole.

Delph. et Var. Clas.

Claud.

2 L

Intactamque novo servasset crimine Romam.
 Ille dedit portum, quo se pulsata referret
 Majestas Latii, deformataeque secures : 130
 Ille dedit Fastos, ad quos, Oriente relicto,
 Confugeret sparsum maculis servilibus ævum.
 Quam similes hæc aula viros! (ad mœnia visus
 Dirige) num saltem tacita formidine mussant?
 Num damnant animo? plaudentem cerne Senatum, 135
 Et Byzantinos proceres Graiosque Quirites.
 O Patribus plebes, o digni Consule Patres!
 Quid, quod et armati cessant, et nulla virilem

propugnato nomen infame, et conservasset Romam immunem a scelere recenti. Ille Stilicho concessit refugium, quo majestas Romana expulsa, et secures violatae redirent; ille concessit fastos, ad quos, Oriente deserto, sæcula redirent infecta ignominia servili. Hæc Regia Orientis quam pares habet homines! Converterte oculos ad urbem, o Bellona: num saltem dissimulant metu secreto? Num condemnant secum Eutropium? Vide Curiam blandientem, et primores Constantinopolitanos, et cives Græcos. O plebs digna Senatoribus! O Senatores digni Consule tali!

*****

sec. ambo Moret. Ald. Exc. Gevart. Vicet. Parm. Junt. Colin. Gryph. *defenso Tibride* Gesn. et ed. Bipont. *defenso a Tibride* Heins. *Tybride* Var. LL. ed. Antv. *Tibure* Mazar. *referret omnes* Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. —129 *referrent* Oxon. sec. m. pr.—130 *deformatæque* Voss. et ita edidit Isingr.—131 *fastos* tres Med. Put. Reg. Bonon. Pat. Tholos. tres Petav. totidem Ambr. Vat. Livin. Exc. Lucens. pr. ed. Vicet. *fusces* Thuan. Ald. *ad quas* Thuan.—132 *sparsim* Med. sec.—133 *aura* Jun. pr. *habet aula* Livin. et Barth. *curis posterioribus. hæc aula viros* Florent. cum glossa, *sc. habet. rursus pro viis* Jun. pr.—134 *Derige* Exc. Lucens. sec. *non saltem* duo Vatt. Rott. Florent. Med. quart. Thuan. Ambr. pr. tres Petav. ed. Parm. et Vicet. *nunc* Leid. pr. et octodecim alii, item Exc. Læti.—135 *Non damnant* tres Vatt. Farn. Rott. Petav. tert. *Nec inc.* Heins. *Num* Med. pr. Petav. sec. Exc. Lucens. pr. et Gevart. ex conjectura. *Nunc* Leid. pr. et quindecim alii. *Dum* Vat. Livin. *Non vel Ut* Exc. Pat. rec.—136 *Græcosque* Reg. Oxon. pr. *aliosque* Ambr. pr.—138 *Quidquid* Jun. pr. Petav. sec. *cessant* Med. tert. *nulla* Vat. quint. *virilem* Mazar. Ambr. pr. inc. Heins. Exc. Gevart. *virilis*

NOTE

128 *Intactam Romam*] Ergo Eutropius non admissus consulatui Romæ.

130 *Majestas*] Imperii Romani auctoritas.

133 *Similes*] Effœminatos instar Eutropii.

136 *Grains Quirites*] Quirites sunt proprie Romani, sed ironice vocat Græcos, qui adulabantur Eutropio: Græci enim parassiti et adulatores habitii. Juven. 'Græculus esuriens

in cælum, jusseris, ibit.' Quid quod *Quiritum* vox designat inertes; unde cum Julius Cæsar veteranos cum minis missionem et præmia flagitantes *Quirites* appellasset, ipsi statim responderunt se esse *milites*, hoc est fortes et generosos.

137 *Plebes*] Dicitur plebs et plebes. Lucanus: 'Nescit plebes jejuna timere.'

138 *Nulla ira*] Nulla ira reminiscit-

Inter tot gladios sexum reminiscitur ira ?
 Huccine nostrorum cinctus abiere nepotum ? 140
 Sic Bruti despectus honos ? ignosce parenti,
 Romule, quod serus temeratis fascibus ultor
 Advenio. Jam jam largis hæc gaudia faxo
 Compensent lacrymis. Quid dudum inflare moraris
 Tartaream, Bellona, tubam ? quid stringere falcem, 145
 Qua populos a stirpe metas ? Molire tumultus :
 Excute delicias. Thracum Macetumque ruinæ
 Tædet, et in gentes iterum sævire sepultas.

Quid, quod etiam armati feriantur, et nullus furor inter tot arma recordatur sexus sui ? Huccine vestes posterorum nostrorum evanuerunt ? Siccine decus Bruti contentum est ? o Romule parce Marti patri tuo, quod adveniam etsi tardus vindex, fascibus violatis. Mox ego perfecero, ut largi fletus occupent hanc lætitiā. O Bellona quare jampridem cunctaris animare buccinam infernam ? Quare cunctaris vibrare falcem, qua gentes funditus excindas ? Excita bella, dissipa luxum. Pertaxum est cladis Thracum et Macedonum, et tædet furere rursus contra populos

*****

Leid. pr. et viginti alii, Exc. Lucens. pr. ed. Vicet. viriles Pat. Petav. tert. viriles et emendatum virilis Oxon. sec. viriles vel virilis Vat. pr. Lov.—139 *quod gladios* Oxon. sec. m. pr. *gladio* Farn. *sexum* Put. Reg. Thnan. duo Petav. *sexus* Moret. pr. Oxon. sec. *sexum* vel *sexus* Lov.—140 *cunctis* vel *cinctus* Reg. *habuere* Med. quart.—141 *honor* Ambr. pr. Farn. Jun. pr.—142 *sexus* Oxon. Var. LL. ed. Antv. *temeratis* Exc. Lucens. pr. *remeatis* ed. Vicet.—143 *Advenio* Vat. Livin. *Adveniam* Ald. *laxis* Ambr. pr. Jun. pr. Sched. Gud.—144 *Compensant* Med. quart. *Compensent* Jun. pr. Pric. Mazar. m. pr. *quid* vel *quo* Put. *ludum* pro *dudum* Vat. tert. m. pr.—146 *Quin populos* Petav. sec. *metas* Leid. pr. Vat. pr. et tert. duo Med. Put. Petav. pr. m. sec. Var. LL. e marg. Parm. *metis* duo Vatt. Pal. Farn. Pric. Petav. pr. m. pr. *metos* Var. LL. ed. Antv. m. pr. et *metas* a m. sec. *meos* Leid. sec. cum undecim aliis. *meos* vel *metis* Reg.—147 *delicias*. cum *τελεῖα στήνη* duo Med. Thuan. Mazar. Petav. tert. inc. Heins. *Macetumque* Rott. Oisel. duo Med. Put. Mazar. duo Petav. Bonon. Pat. Lov. Vat. Livin. Oxon. et Leid. sec. Exc. Gevart. et Lucens. sec. *Macedumque* Ambr. pr. duo Vatt. Farn. Pric.—148 *sævire* Petav. pr. m. pr. *servare* Put. m. sec. *servire* Rott. Lov. Oxon. et Leid. sec. *sepultas* Ambr. pr. Lov. Put. m. pr. *repulas* Vat. tert. Oisel. Bonon. Pat. Oxon. sec. *sepultas* vel

NOTÆ

tur sexum ; id est nullus sexus nobiles et generosas iras indnit.

140 *Cinctus*] Siccine vestes a Romanis gestatæ exulant, abeunt, dum Eutropius gerit vestes fæmineas ?

141 *Bruti*] Qui post ejectos Reges primus gessit consulatum. De hoc supra.

Ignosce parenti, Romule] Sic Mars alloquitur Romulum filium ; dolet enim quod non punierit Eutropium.

148 *Gentes sepultas*] Tædet tot bella in Thracia gerere : hoc dictum propter Gothos, qui multas in Thracia strages excitabant.

Damna minus consueta movent. Trans æquora sævas
 Verte faces: aliis exordia sume rapinis. 150
 Non tibi Rhiphæis hostis quærendus ab oris:
 Non per Caucasias accito turbine valles
 Est opus. Ostrogothis colitur mixtisquæ Gruthungis
 Phryx ager: hos parvæ poterunt impellere causæ
 In scelus: ad mores facilis natura reverti. 155
 Sic eat: in nostro quando jam milite robur
 Torpuit, et molli didicit parere magistro:
 Vindictæ Arctous violatas advena leges;

mortuos. Jactura minus ordinaria commovet: converte lædas crudeles trans maria. Cape initia ab latrociniiis aliis. Non tibi hostis exquirendus est ex regionibus Rhiphæis: non indiges tempestate accersita per valles Caucasi. Campus Phrygius tenetur ab Ostrogothis et Gruthungis permixtis: causæ exigua valebunt excitare illos ad crimen: indoles propria facilis est redire ad feritatem. Ita sit: quoniam vis jam clanguit in militibus nostris, et didicit obedire rectori effaminato: externus

repulsas Vat. pr. Petav. tert.—149 *sæva* Ambr. sec.—150 *incendia* Moret. pr. *exordia* vel *primordia* Vat. pr. *rapinus* Vat. tert. m. pr.—151 *Non vel Nunc* Oisel. *hostis* Exc. Lucens. pr. *hospes* ed. Vicet. in *oris* Exc. Læti, Thuan.—152 *angusto* Rott. *exito* conj. Heins.—153 *Ostrogonis* Med. quart. Put. Pat. inc. Heins. *Ostrogothis* Med. pr. *Ostrogothis* Lov. Exc. Gevart. *Obstrogothis* Var. LL. ed. Antv. *Ostrogetos* Oisel. *Astrogotis* Mazar. *Astragetis* Thuan. *Antrogonis* Moret. pr. *Othrysiis* Jun. pr. *Grutungis* vet. Gyr. Med. quart. *Gruthungis* Leid. pr. Exc. Lucens. sec. Var. LL. e marg. Parm. *Grutungis* Med. tert. *Grutugis* ed. Vicet. *Grotunnis* Vat. sec. Farn. Med. pr. inc. Heins. Put. Reg. Oxon. pr. Ambr. et Moret. pr. Var. LL. e marg. Parm. m. sec. *Gruthunnis* tres Vatt. Pal. Oisel. Petav. pr. Mazar. *Grothunnis* Florent. *Grotundis* Med. sec. *Grothundis* Pric. Rott. *Grutundis* Oxon. sec. *Glutondis* Lov. *Grucondis* Exc. Gevart. *Gruthondis* Bonon. Moret. sec. *Grocomis* Thuan. *Gruthongis* Tholos. Ambr. sec. *Grotongis* Vat. quint. *Gruthendis* Petav. tert. *Grutunnis* Jun. pr. Vat. Livin. *Grutodis* Var. LL. ed. Antv. *Grutundis* et emendatum *Grutongis* Leid. sec. *Gruthungis* et m. sec. *Gothynnus* Exc. Læti. *Gothongis* Exc. Cod. Rhem. postea semper *Grothungi*.—154 *Phryx Geticos parvæ* Vat. sec. Pal. Med. pr. item Ambr. *Getas* Med. tert. *Gothos* ed. Parm. *Phryx Geticos* vel *Phryx ager hos* Lov. *thos* deest in Vat. quart. et quint. et *parvæ* Moret. sec.—155 *Ad scelus* Vat. tert. *En scelus* Vat. pr. in *mores* Ambr. pr. et *vel ad mores* Reg.—156 *Sic eat* in *nostra* Oxon. sec. *Hoc* Vat. pr. m. pr. *erat* Farn. Bonon. *eat* duo Leidd. cum viginti tribus aliis, Exc. Gevart. Lucens. pr. Sched. Gnd. Ald. ed. Vicet. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Antv. *vestro* Farn. Pric. *quando* Mazar. Petav. sec. *quoniam* duo Vatt. Pric. Rott. Oxon. pr. Exc. Pat. rec. *qm* Petav. pr. *qm* [f. *quoniam*] Put. Reg. Thuan. Petav. tert. Bonon. Pat. Tholos. Ambr. sec. Lov. Oxon. sec.—157 *Sorbuist* Vat. tert. Oisel. *Sorpuist* Vat. pr. m. pr. *didicist* *molli* Ambr. pr. *torpere* Pat.—158 *Vendicet* vel *Vindicet* Reg.—159 *succedant*

NOTE

150 *Rapinis*] Aliis latrociniiis, aliis bellis: olim milites, latrones; et bella dicebantur latrocinia.

153 *Gruthungis*] Alii legunt Go-

thunnis, populis Septemtrionis.

155 *Ad mores*] Horatius: 'Naturam expellas furca, tamen usque recurret.'

158 *Arctous advena*] Gothi ex oris

Barbara Romano succurrant arma pudori.
 Sic fatus, clypeo, quantum vix ipse Deorum 160
 Arbiter, infesto cum percutit ægida nimbo,
 Intonuit. Responsat Athos, Hæmusque remugit:
 Ingeminat raucum Rhodope concussa fragorem.
 Cornua cana gelu mirantibus extulit undis
 Hebrus, et exsanguem glacie timor alligat Histrum. 165
 Tunc adamante gravem nodisque rigentibus hastam,
 Telum ingens, nullique Deo jaculabile, torsit.
 Fit late raptis via nubibus. Illa per auras

hostis septentrionalis ulciscatur leges infractas; arma Barbarorum subteeniant veracundia Romana. Mars ita locutus, tonuit tantum, quantum vix ipse tonat Rector Deorum, dum ferit clypeum nube terribili: Athos resonat, et Hamus resultat; Rhodope quassata duplicat murmur horridum. Hebrus erexit cornua candida glacie, æquis attonitis, et metus constringit getu Danubium pallentem. Tunc vibravit cuspidem ponderosam adamante, et nodis duris, jaculum magnum, et nulli Deo misile. Iter aperitur undique, nubis fractis: illa cuspis impulsæ uno impetu per

~~~~~

Ambr. pr.—160 quantum vis Jun.—161 percutit Moret. pr. *æira* Mazar. Ambr. et Moret. sec. *athera* tres Vatt. Pal. Exc. Læti, *ægida* Vat. pr. et tert. Oisel. Livin. vet. Gyr. Exc. Lucens. sec. *ægida* vel *athera* Vat. pr. *mundo* Leid. pr. m. pr.—163 *Rhodope raucum* Exc. Læti. *raucum Rhodope* duo Leidd. et viginti quatuor alii, Exc. Lucens. sec. Ald. Isingr. Gryph. Colin. Raphael. Var. LL. e marg. Parm. *mafum* Oxon. pr. *magnum* ed. Vicet. *percussa* Jun. pr.—164 *canna* pro *cana* Var. LL. ed. Antv. *micantibus* Rott. *exerit* Florent. *extulit* duo Leidd. et Oxon. quatuor Med. Pat. Reg. Thuan. tres Petav. Bonon. Pat. Tholos. tres Ambr. Lov. Moret. sec. Mazar. Exc. Gevart. Lucens. sec. Ald. ed. Vicet. Var. LL. e marg. Parm. *excuit* vel *extulit* Exc. Læti. in Jun. pr. hic quatuor versus desunt.—165 *minor* Exc. Læti m. pr.—167 *adeo* Jun. pr. *Deo* vel *adeo* Reg. Oxon. pr. *etiam* Petav. tert. *jaculabile* ed. Vicet. *jaculabile* Exc. Læti et Lucens. pr. *misit* Med. quart.—168 *Fert late* Mazar. *raptis* duo Med. Reg.

NOTE

Septentrionalibus advenientes.

159 *Succurrant*] Barbari succurrant pudori Romano, qui ferre non potest Entropium.

162 *Athos, Hamus, Rhodope*] Sunt montes Thraciæ.

165 *Hebrus, et Histrum*] Hi sunt fluvii; hic Germaniarum, ille Thraciæ.

166 *Hastam*] Alludit ad morem quo ad bellum indicendum hasta jacebatur in fines vel castra hostium, vel in ipsos hostes. Virgilius: 'Pandare, qui quondam jussus confudere

scædus, In medios telum toraisti primus Achivos.' Et Ovidius: 'Hinc solet hasta manu belli prænuntia mitti In regem, aut gentes, cum placet arma capi.' Et hastam illam in hostes torquendam servabant Romani in templo Bellonæ.

167 *Jaculabile*] Ita ut telum sacrum nullus Deus præter Martem vix jaculari posset: sic Sol unus potest regere currum suum, Ovidius: 'Non tamen ignifero quisquam consistere in axe Me valet excepto.'

Tot freta, tot montes, uno contenta volatu
 Transilit, et Phrygiæ mediis affigitur arvis. 170
 Sensit humus: gemuit Nysæo palmite felix
 Hermus, et aurata Pactolus inhorruit urna,
 Totaque submissis fleverunt Dindyma sylvis.
 Nec Dea præmissæ stridorem segnius hastæ
 Consequitur, centumque vias meditata nocendi, 175
 Tandem Targibilum (Geticæ dux improbus alæ

ærem trajicit tot maria, tot montes, et adhærescit agris mediis Phrygiæ. Terra perensit: Hæmus sæcundus vitibus Nysæis sonuit, et Pactolus cum urna aurea intremuit, et Dindyma omnia gesserunt sylvis demissis. Neque vero Dica Bellona sequitur inertius marmur cupidis, et excogitans centum artes nocendi, demum invadit Targibilum: hic erat ductor sævus cohortium Geticarum. Tum forsam Targi-

Petav. sec. Moret. sec. vocibus Rott. ista Med. sec.—169 *fera* pro *freta* Var. LL. ed. Antv. *contenta* Farn. *contempta* Bonon. Pat. Tholos. Ambr. pr. Exc. Læti m. pr.—170 *Transiit* Bonon. *adffigitur* omnes Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Exc. Læti. *affigitur* vet. Gyr. Thuan. Petav. sec. Leid. sec. m. pr. Exc. Gevart. *arvis* vet. Gyr. Vat. pr. Jun. Oxon. et Leid. pr. Reg. Mazar. Med. tert. Exc. Lucens. sec. *horis* tres Vatt. Pal. Farn. Pric. Exc. Læti. *arvis* vel *oris* Put.—171 *Sentit* Rott. Oxon. pr. Reg. m. pr. Nysæo *vertice* Thuan.—172 *Hæmus* Med. quart. *Hæmus* Tholos. *unda* Vat. quart. Pal. Farn. Med. quart. *urna* duo Leidd. et plurimi optimæ notæ, Exc. Gevart. Lucens. sec. ed. Parm. et Vicet. Var. LL. ed. Antv. *unda* vel *urna* Reg. Oxon. pr. Mazar. Ambr. pr. duo Petav.—173 *dimissis* Jun. pr. *fluxerunt* vel *fleverunt* Reg.—174 *Non* duo Vatt. Petav. pr. *Hic* Rott. Tunc Vat. tert. *Nondum* Jun. pr. *stridorem præmissa* Pat.—175 *Prosequitur* Med. tert. hic versus deerat Jun. pr. *medicata* Petav. sec.—176 *Targibilum* Vat. quart. tres Med. inc. Heins. *Tharbigilum* Florent. Petav. sec. Bonon. Tholos. Ambr. sec. Var. I. L. e marg. Parm. *Tarbigilum* Vat. pr. et tert. Pric. Oisel. Reg. Thuan. vet. Gyr. Vat. Livin. Moret. sec. Leid. sec. duo Oxon. Exc. Gevart. *Tubrigilum* Exc. Læti, ed. Parm. *Tragibilum* Vat. quint. Farn. *Trabigilum* Med. pr. Moret. pr. Exc. Lucens. sec. ed. Vicet. *Thrabigilum* Ambr. tert. *Tharbligilum* Petav. tert. *Tharbigalum* Leid. pr. *Tartigilum* Var. LL. ed. Antv. *Tarbigidum* Ambr. pr. *Targibalum* Vat. sec. Put. Pat. *Trabagilum* Pal. *Barbigilum* Lov. m. pr. *Tartidium* Sched. Gud. *Turbigalum* Mazar. *Tarbigalum* Jun. pr. Rott. Exc. Cod. Rhem. quæ tamen postea bis *Tartibagus* exhibent. *Targibilum* vel *Tarbigilum* Petav. pr. *aulæ* omnes Vatt. Pal. Farn. Oisel. *Geticæ alæ* leg. Heins.

NOTE

160 *Contenta*] Impetu non interrupto.

Volatu] Volatus tribuitur sagittis ob celeritatem. Virgilius: 'Alis alapsa sagitta.'

171 *Nysæo*] Vitibus Bacchi Nysæi, ab urbe Nysæ vel Arabiæ vel Indiæ, Baccho sacra. Unde et *Dionysius* dicitur, quasi *Deus Nysæ*.

172 *Hermus*] Fluvius aurifer, in quem influit Pactolus, itidem Lydiæ fluvius.

173 *Dindyma*] Montes sunt Troædis, sylvis pleni.

176 *Targibilum*] Seu Tribigildum.

Alæ] Cohortis, quæ in latere pugnat.

Hic erat) aggreditur. Viso tum forte redibat
 Entropio vacuus donis, feritasque dolore
 Creverat, et, teneris etiam quæ crimina suadet
 Ingeniis, Scythicum pectus flammabat egestas. 180
 Huic sese vultu simulatæ conjugis offert,
 Mentitoque ferox incedit barbara gressu,
 Carbaseos induta sinus : post terga reductas
 Uberibus propior mordebat fibula vestes :
 Inque orbem tereti mitra redeunte capillum 185
 Strinxerat, et virides flavescere jusserat angues.

bilus, Eutropio salutato, revertebatur absque muneribus, et ferocia aucta erat ira, et paupertas, quæ persuadet scelera laibus quoque animis, cor Scythicum incendebat. Huic Targibilo Bellona occurrit sub specie uxoris fictæ, et hæc barbara atrax graditur passu simulato, operta vestibus lineis. Fibula proxima mammis neclebat vestimenta revocata post dorsum, et mitra rotunda circumcingente extulerat crines in orbem, atque imperaverat colubros suos viridantes flavescere. Sic

cum Alberto Rubenio.—177 *aggreditur* vel *alloquitur* Vat. pr. tunc Farn. Med. ser. Mazar. Tholos. Petav. tert. cum Pric. Put. Pat. Bonon. *redibant* Put.—178 *vacuus donis* Ambr. sec. Put. *dolorem* Exc. Cod. Rhem.—179 *Morerat* idem Cod. *suadet* Put. Reg. Thuan. Mazar. tres Petav. Vat. Livin. *suadet* Jun. pr. *suadet* Lov. m. pr. item edd. Vicet. Parm. Junt. Ald. Isingr. Gryph. Colin.—180 *pectus Scythicum* Med. quart.—181 *simulato* Oxon. pr. Leid. sec. Med. quart. Exc. Gevart. *simulatæ* vel *mentitæ* Vat. pr.—182 *incendia barbara* Oxon. sec. Leid. sec. *incedens* vet. Gyr. Exc. Lucens. sec. Lov. *incedit* omnes Vatt. Pal. Exc. Læti. *incendia* Bonon. Petav. sec. Med. tert. *incedit* vel *incendit* Oxon. pr. *incedit* vel *incendia* Lov. Reg. Var. LL. ed. Antv. motu Jun. pr.—183 *induta* Ambr. sec. *inducta* Leid. sec. Jun. pr. duo Oxon. Farn. Rott. Florent. Put. Thuan. Petav. sec. Bonon. Pat. Tholos. Lov. Moret. sec. duo Ambr. ed. Parm. Exc. Gevart. *induta* vel *inducta* Reg. *reductis* Vat. tert. m. pr. tres Med. *reductos* Lov. m. sec. Jun. pr. Leid. pr. m. sec.—184 *Uberius* Vat. sec. Med. pr. *Uberior propior* vel *Uberibus propior* Reg. *mordebat* vel *stringebat* Vat. quart.—185 *mitra tereti* Med. sec. terea Petav. sec. *redeunte* omnes Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Exc. Læti et Lucens. pr. *redimente* vet. Gyr. Gen. et ed. Bipont. *radiante* ed. Vicet. *capillos* Pat.—186 *Strinxerat* omnes Vatt. Pal. Pric. Oisel. Moret. pr. Exc. Læti. *Traxerat* Thuan. *Struxerat* Farn. Reg. m. pr. Ambr. pr. Lov. Jun. Oxon. pr. Gesn. et ed. Bipont.

NOTÆ

177 *Viso*] Honoris causa Targibilus Entropium inviserat.

180 *Scythicum*] Sævum, barbarumque pectus.

183 *Carbaseos*] Operta vestibus lineis, iisque tenuissimis.

186 *Strinxerat*] Alii legunt *struxerat*, i. e. disposerat atque crexerat

crines, seu cæsariem amplam altamque in speciem turris. S. Hieronymus: 'Alienis capillis turritum verticem struere.'

Angues] Bellona habet suos angues, ob affectus iræ, et odii, quos angues repræsentant, ut apud Amatam Virgilianam Alectus angue inflammatam,

Advolat, ac niveis reducem complectitur ulnis,
 Infunditque animo furiale per oscula virus.
 Principe quam largo veniat, quas inde reportet
 Divitias, astu rabiem motura, requirit. 190
 Ille, iter ingratum, vanos deflere labores :
 Quos super eunuchi fastus, quæ probra tulisset.
 Continuo secat ungue genas, et tempore pandit
 Arrepto gemitus : I nunc, devotus aratris
 Scinde solum, positoque tuos mucrone sodales 195
 Ad rastros sudare doce : bene rura Gruthungus
 Excolet, et certo disponet sidere vites.
 Felices aliæ, quas debellata maritis
 Oppida, quas magnis quæsitæ viribus ornant

occurrit, atque amplectitur brachiis albis Targibilum revertentem, et osculando inspirat ipsi venenum perniciosum. Illa excitatura dolo furorem, petit quam a liberali Imperatore veniat, quas referat inde opes. Ille Targibilus cepit dolere viam infacundam, curas inanes, et quam præterea passus esset superbiam eunuchi, et quæ opprobria? Statim Bellona lacerat vultum suum ungibus, et nacta occasionem, aperit sua suspiria. Proficiscere nunc, addictus vomeri sulca campos, et gladio abjecto, edoce socios tuos insudare ad rastra: Gruthungus colet optime agros, et aeret vites, temporibus certis. O fortunata cetera conjuges, quas urbes victa a maritis et spolia comparata labore magno locupletant: quibus matres Græcæ, et

~~~~~

nudos vel nigros pro virides Med. sec.—187 et niveis duo Vatt. Pal. ac nireis Reg. Oxon. pr. Leid. pr. Florent. Exc. Lucens. sec. *reducentem* Exc. Læti m. pr. *urnis* Put.—188 *Infunditque* Tholos. duo Ambr. *Infuditque* Vat. pr. et tert. Rott. Oisel. Thuan. Mazar. Jun. et Oxon. pr. Vat. Livin. *Diffunditque* malebat Heins. iterum pro *animo* Jun. pr.—189 *quam* vel *quod* Reg. Oxon. pr. *veniet* Jun. *reportat* Farn. Med. sec.—190 *astu* vel *actu* Reg. *rabie* Leid. sec. *moritura* Put. m. sec.—191 *vacuos* Vat. sec. Pal. Med. pr. *varios* Med. tert. *defletque* Exc. Lucens. sec.—192 pro *quæ probra* Ms. Pulm et marg. Isingr. *quem Roma*.—193 *prodit* Thuan.—194 *Arrecto* Thuan. *jam nunc* Vat. sec. Pal. Farn. Oisel. Med. pr. Thuan. Mazar. i vel *jam* Vat. pr. et quart.—195 *tno mucrone* Vat. quint. Put. Exc. Læti. *novales* vel *sodales* Med. sec.—196 *Gruthungus* vet. Gyr. Bouon. duo Leidd. et Ambr. Exc. Lucens. sec. *Grutunghus* Oxon. sec. *Gruthunus* Vat. pr. Rott. Vat. Livin. *Grutunus* Jun. pr. Mazar. ed. Vicet. *Grotunus* decem alii. *Gothunus* Farn. *Gritungus* Med. tert. *Gothungus* Pric. *Grotundus* Reg. Oxon. pr. *Grothungus* Vat. quart. et quint. Petav. pr. *Gruthongus* Florent. Med. sec. Petav. tert. Tholos. *Grutongus* Med. quart. Exc. Gevart. *Grutondus* Moret. sec. *Bruthongus* Petav. sec. *Guithargus* Sched. Gud. *Gruthongus* vel *Glutongus* Lov. *Gruthungus* vel *Gruthungus* Exc. Læti.—197 *Excolit* Tholos. *disponit* Vat. tert. *dispones* Med. tert. *deponet* Tholos. *sidere* Florent. cum glossa i. e. *tempore*.—198 *Felices anima* Var. LL. ed. Antv.

NOTÆ

et habet ob sanicem cadaverum in bel- gus mutaret in flavos crines.
 lo mortuorum. Sed tum Bellona en-

Exuviæ : quibus Argivæ pulchræque ministrant 200
 Thessalides, famulas et quæ meruere Lacænas!
 Me nimium timido, nimium junxere remisso
 Fata viro, totum qui degener exuit Histrum;
 Qui refugit patriæ ritus, quem detinet æqui
 Gloria, concessoque cupit vixisse colonus, 205
 Quam dominus raptō. Quid pulchra vocabula pigris
 Prætentas vitii? probitatis inertia nomen,
 Justitiæ formido subit. Tolerabis iniquam
 Pauperiem, cum tela geras? et flebis inultus,
 Cum pateant tantæ nullis custodibus urbes? 210
 Quippe metus poenæ. Pridem mos ille vigeat,

Thessalides formosæ serviunt, et quæ merita sunt Spartanas æquas! Fata conjunxerunt me cito nimis pavidō, nimis molli, qui degenerans abjicit mores omnes Danubii; qui vitat consuetudinem patriæ, quem honor justitiæ movet, et mavult degere agricola in agro assignato potius, quam dominus in occupato. Quare prætentis inertiae tuæ nomina gloriosa? Ignavia tua usurpat nomen integritatis; timor tuus usurpat nomen æquitatis. An patieris egestatem acerbam, cum feras arma? Tu impunitus lugebis, cum tanta oppida se pandant nullis præsidiiis? Scilicet timor supplicii vetat. Jamdudum illa consuetudo valebat, ut Romani ho-

*****

—200 *arguæ* Pal. *pulchræque* omnes Vatt. Oisel. *pulchræque* Oxon. sec. Bonon. inc. Heins.—201 *nibi quæ* Med. sec. Leid. sec. *si quæ* Exc. Gevart. *Lacænas* Lov.—202 *Te* Moret. pr. *timido* Reg. m. pr. Moret. pr. Leid. sec. Exc. Gevart. *marito pro remisso* Pal. *ministro vel remisso* Florent.—203 *extulit* Rott.—204 *Nunc refugis* Oxon. pr. *Nunc refugis* Vat. pr. et tert. Rott. *Hunc Florent.* Med. sec. Mazar. *Nunc refugis vel Qui refugit* Reg. *Qui detinet* Reg.—205 *Gloria* vel *Singula* Reg. *cupis* Oxon. pr. *tulit* Rott. *tulit vel cupit* Florent. *cupis vel cupit* Reg.—206 *Quod dominus* Petav. sec. *quam pulchra* Moret. pr.—207 *Prætentis* vet. Gyr. Pric. Med. quart. Mazar. Leid. sec. Oxon. sec. m. sec. Exc. Cod. Rhem. *Prætentis* Pal. *Prætentis* Florent. tres Med. Pat. Reg. Thuan. Bonon. Petav. Tholos. duo Petav. tres Ambr. Vat. Livin. Lov. Moret. sec. inc. Heins. Exc. Gevart. Lucens. sec. ed. Vicet. et Var. LL. e marg. Parm. *Peritentis* Exc. Læti. *Prætentis* Farn. *Contentis* Petav. sec. *Peritentis vel Contemptis vel Prætentis* Reg. *Prætentis vel Conceptis vel Prætentis* Oxon. pr. *pictatis* Leid. pr. m. sec. Reg. Moret. pr. inc. Heins. *probitatis vel pietatis* Oxon. pr.—208 *fuit* pro *subit* Med. sec. *tolerabilis inquam* Vat. pr. m. pr.—209 *vel flebis* Vat. sec. Pal. Med. pr.—210 *arces* Pat. *arces vel urbes* Pat. *arces vel urbes* Med. sec.—211 *metu* Petav. sec. quod placet Barthio. *quondam* pro

NOTE

201 *Thessalides*] Thessaliæ matres.
 203 *Exuit*] Exuit totum Histrum, id est, totam magnanimitatem, feritatemque, quam habere debet Danubii accola.

206 *Pulchra vocabula*] Quare vitia tua, inertiam scilicet et timiditatem,

decoras pulchris nominibus probitatis et justitiæ; quibus, tanquam prætextu, uteris ad nihil audendum?

209 *Inultus*] Qui se ulcisci nequit.

210 *Cum pateant*] Cum urbes incustoditæ nullo negotio patere tibi possint.

Ut meritos colerent, impacatisque rebelles
 Urgerent odiis: at nunc, qui fœdera rumpit,
 Ditatur; qui servat, eget. Vastator Achivæ
 Gentis, et Epirum nuper populatus inultam 215
 Præsides Illyrico: jam, quos obsedit, amicus
 Ingreditur muros, illis responsa daturus,
 Quorum conjugibus potitur, natosque peremit.
 Sic hostes punire solent: hæc præmia solvunt
 Excidiis. Cunctaris adhuc? numerumque tuorum 220
 Respicias, exiguamque manum? Tu rumpe quietem:
 Bella dabunt socios: nec te tam prona monerem,

norarent viros merentes, et insectarentur ira implacabili deficientes. Sed nunc qui violat pacem, locupletatur; qui custodit, pauper est. Alaricus populatur populorum Græciæ, et prædatus non ita pridem Epirum indefensam, dominatur Illyrii: nunc socius intrat urbes, quas oppugnavit, laturus leges illis, quorum fruitur uxoribus, et quorum occidit filios. Ita Romani consueverunt mulctare hostes. Hanc reddunt mercedem ruinæ sibi illatæ. Et dubitas adhuc, Targibile, et consideras paucitatem tuorum, et cohortes parvas? Tu turba pacem: bellum conciliabit tibi fœderatos. Neque ego tam propensa hortarer te, si ferres ti-

*****

pridem duo Med. *mors illa* Petav. sec.—212 *Ut miles* Moret. sec. *miles vel meritos* Oxon. pr. *meritos vel meritis* Reg. *implacatisque* Ambr. pr.—213 *studii* Vat. sec. m. pr. *stimulus* Med. tert. qui nunc Pric. non qui Ambr. pr. *at nunc vel atra* Reg. *sidera* Farn. *rupit* Jun. pr. Farn. Med. quart. ed. Vicet. *rumpit* Var. LL. ed. Antv.—214 *Vitatur* Pal. *serret* Vat. pr. m. pr. *sercit* Med. pr.—215 *populator* Ambr. pr. *inultam* Oisel. m. pr. *adullam* Rott. Mazar. Oxon. pr. *inermem* Vat. quint. *Achicum* Vat. tert. m. pr. *opimam* idem m. sec. *inultam vel adullam vel opimam* Put.—216 *Possidet* Ambr. pr. Jun. pr. Leid. sec. *Possidet cum στυγῆν*, Med. pr. Petav. tert. inc. Heins. *Præsides* Pric. Florent. Leid. pr. Oxon. sec. vet. Gyr. Vat. Livin. Put. Reg. Thuan. Bonon. Pat. Tholos. Lov. duo Petav. tres Med. Mazar. *Præsides vel Possidet* Moret. sec. *Illyrico* Rott. Reg. m. pr. Exc. Lucens. sec. *Illyricos* Jun. pr. Leid. sec. duo Vatt. Pal. tres Med. Put. Mazar. tres Petav. vet. Gyr. Vat. Livin. Lov. *Illyricis* Thuan. *Illyricis* Florent. m. sec. Var. LL. ed. Antv. *Possidet Illyricos vel Præsides Illyricis* Vat. quart. Farn. *possedit pro obsedit* Vat. quint. Jun. pr. Moret. sec.—217 *illic* Moret. pr.—219 *hunc præmia* Thuan.—220 *Exitus* Leid. pr. m. sec. *adhuc* Put. m. pr. *numeroque* Vat. tert. m. pr.—221 *Despicias* Mazar. *exiguamque manum* Jun. pr. *jam rumpe* Lov.—222 *jam prona* Farn. Pric. Med. quart. duo Petav. Lov. Pat. Tholos. Ambr. pr. Oxon. sec. *jam te bella* Med. sec. *bellare* Med. tert. *moverem* Vat. tert. Florent. Ambr. pr. Oxon. pr. *moverent* Jun. pr. *monerem*

NOTÆ

213 *Qui fœdera*] Tum fœderum violatores ditabantur: 'probitas laudabatur et algebat.'

216 *Præsides*] Alarico sævo assignata est Illyria.

222 *Bella*] Esto dux, bellum move, et socii ad te confluent.

Nec te tam prona] Non tam prono animo, non tanta te propensione hortarer.

Si contra paterere viros : nunc alter in armis
 Sexus, et eunuchis se defensoribus orbis
 Credidit : hos Aquilæ Romanæque signa sequuntur. 225
 Incipe barbaricæ tandem te reddere vitæ.
 Te quoque jam timeant, admirenturque nocentem,
 Quem sprevere pium. Spoliis prædaque repletus,
 Cum libeat, Romanus eris. Sic fata, repente
 In diram se vertit avem, rostroque recurvo 230
 Turpis, et infernis tenebris obscurior alas
 Auspicium veteri sedit ferele sepulchro.
 Ille, pavor postquam resoluta corde quievit,
 Et rigidæ sedere comæ, non distulit atrox
 Jussa Dææ : sociis, quæ viderit, ordine pandit, 235

ros ex adverso. Nunc sexus alius est in armis, et mundus commisit sese eunuchis propugnatoribus. Aquila et vexilla Romana sequuntur hos. Incipe demum resumere feritatem barbaricam. Romani formident nunc etiam te sontem, quem contemserunt probum : plenus exuviis et dititiis Romanus eris, cum roles. Bellona ita locuta, statim transformavit sese in volucrem funestum, et obscena rostro adunco, et habens nigrantiores pennas caligine Stygia, consedit in tumultu antiquo, tanquam augurium fatale. Ille Targibilus, postquam timor cessavit corde liberato, et crines hirsuti depressi sunt, non retardavit sacra imperia Dicæ Bellonæ : aperit so-

vel juberem Exc. Læti.—223 *peterere* Thuan. Exc. Lucens. pr. *parere* Leid. sec. Oxon. pr. et Reg. m. sec. Ambr. pr. tres Vatt. Pal. Farn. duo Petav. *moveare* Ambr. sec. *properare* Jun. pr. Tholos. *paterere* vel *raperere* Vat. pr. Petav. pr. *peterere* vel *paterere* Med. sec. non alter Pat. Med. pr. Moret. pr. nunc Var. LL. ed. Antv. *nonne* conjiciebat Heins. *inermis* Farn. vet. Gyr. *inermis* vel *in armis* Florent.—225 *sequuntur* Thuan. Mazar. Petav. tert. m. sec. *petuntur* Pat.—226 *credere* Med. sec. Mazar. Ambr. pr. *curæ* inc. Heins.—227 *stupeant* Med. quart. *nocentes* Pal.—228 *cirum* Pric. *refertur* Rott. *repletus* vel *repleti* Vat. pr. *repletus* vel *receptus* Mazar. *repletus* vel *potitus* Vat. quart.—229 *Qui* vel *Cum libeat* Exc. Læti. *Cum* Put. qui et *liceat* vel *libeat* habet. *erit* Vat. pr. m. pr.—231 *Turpis* Med. sec. *infernas* tres Vat. Farn. Pric. Rott. Oisel. Florent. m. sec. Med. sec. Leid. sec. duo Oxon. Exc. Læti. *infernis* Florent. m. pr. Thuan. Petav. pr. Moret. sec. duo Med. duo Ambr. *inferni* vel *infernas* Vat. quart. *tenebrisque* Thuan. *obscæni* Pal. Med. pr.—232 *fatale* Med. quart.—233 *Inde pro ille* conjiciebat Heins.—235 *quod vide-*

NOTE

223 *Paterere*] Si ferres viros adversos, hostes. Alii legunt, *raperere*, id est, si ires pugnaturus contra viros.

229 *Romanus eris*] Si abundas spoliis et opibus, Romanus eris, si voles. Juven. : ' Et genus et nomen regina pecunia donat.'

232 *Auspicium*] Bellona sedit in

sepulcro, tanquam avis funesti angurii. Sic et Megæra apud Virgil. : ' Alitis in parvæ subito collecta figuram, Quæ quondam in bustis, &c.

233 *Resoluta*] Corde liberato, et soluto ab omni pavor.

234 *Sedere*] Postquam crines, qui præ horrore hirsuti surrexerant, de-

Invitatque sequi. Conjurat barbara pubes
 Nacta ducem, Latiisque palam descivit ab armis.
 Pars Phrygiæ, Scythicis quæcumque Trionibus alget
 Proxima, Bithynos; Solem quæ condit, Ionas;
 Quæ levat, attingit Galatas: utrimque propinqui 240
 Finibus obliquis Lydi Pisidæque feroces
 Continuant australe latus: gens una fuere,
 Tot quondam populi, priscum cognomen et unum,
 Appellata Phryges, sed quid non longa valebit
 Permutare dies? dicti post Mæona regem 245
 Mæones. Ægeos insedit Græcia portus.

dalibus ex ordine, quæ spectaverit, hortaturque eos sectari se. Juvenis barbara inveniens ductorem, conspirat, et aperte rebellat contra arma Romanorum. Pars Phrygiæ, quæ friget propior Trionibus Scythicis tangit Bithynos; pars, quæ occultat Solem occidentem, tangit Ionas; pars, quæ attollit Solem orientem, tangit Galatas: hinc et inde Lydi proximi sunt limitibus oppositis, et Pisidæ feri contingunt partem meridianam: tot populi fuerunt olim unus populus, vocatus Phryges, hæc cognomentum antiquum et solum. At quid non longum tempus poteris mutare? Mæones appellati sunt post Regem Mæona. Græcia occupavit portus Ægeos.

rit Jun. pr. viderat Vat. pr. et Vat. Livin. omnia pro ordine Vat. quint.—236 Irritatque Vat. pr. et Livin. Exc. Lucens. sec.—237 discordat Thuan.—238 Phrygiæ Jun. pr. duo Oxon. duo Leidd. Phrygiam Var. LL. ed. Antv.—239 Bithyno Vat. pr. Pachynos Jun. pr. Bithynios duo Vatt. Farn. Var. LL. ed. Antv. Bistonios Thuan. Tholos. Moret. pr. Bithynos vel Bistonios Mazar. qui Petav. sec. Jonam Ambr. pr.—240 læta Rott. Florent. Exc. Læti. lætat duo Vatt. Farn. levat duo Leidd. cum octodecim aliis, Exc. Lucens. pr. ed. Vicet. Var. LL. e marg. Parm. levat vel leva Put. Heinsius levat legebat, ablegans lectorem ad ea, quæ ad Ovid. Lib. iv. Fast. p. 81. notaverat. Galatam Jun. pr. utrumque Var. LL. e marg. Parm. utrinque Vat. sec. propinquos Vat. tert. Rott. propinquus Jun. pr. Oisel. Med. sec. Pat. Thuan. Mazar. Tholos. Moret. sec. Petav. tert. Exc. Cod. Rhem. propinquos Vat. tert. Rott.—241 obliquis inc. Heins. obliqui undecim alii et Exc. Cod. Rhem. obliquis et emend. obliquos Put. obliqui vel obliquis duo Vatt. Lydæ Moret. sec. Lidii Oxon. pr. Lydis Var. LL. ed. Antv. Pisidique Thuan. Exc. Gevart. Piscidæque Vicet. Pisidæque vel Pisidæque Mazar.—243 populi quondam Pal. Med. pr. priscus Vat. tert.—244 quadam longa Oisel.—245 mania pro Mæona Tholos.—

NOTE

pressi sunt; et sic timor cessavit.

238 Phrygiæ] Hæc describitur: pars Septemtrionalis tangit Bithynos, Occidentalis Ionas; pars Eoa Galatas; pars Meridiana, opposita ex obliquo Orienti et Occidenti, tangit Lydos et Pisidas: porro Phrygia ex Josepho, originem dedit a Thygramme, qui patrem habebat Gomor, avum Japhet, et proavum Noë.

239 Ionas] Iones dicti sunt a Javan, qui patrem habebat Japhet.

240 Galatas] Galatæ conditorem agnoscunt Gomor, qui satus est ex patre Japhet.

241 Lydi] Seu Ludæi, dicti sunt a Lude, qui fuit filius Sem.

246 Ægeos portus] Littora porrecta versus Ægeum mare.

Thyni Thraces erant, quæ nunc Bithynia fertur.
 Nuper ab Oceano Gallorum exercitus ingens
 Illis, ante vagus, tandem regionibus hæsit,
 Gesaque deposuit, Graio jam mitis amictu, 250
 Pro Rheno poturus Halyn. Dat cuncta vetustas
 Principium Phrygibus: nec rex Ægyptius ultra
 Restitit, humani postquam puer uberis expers
 In Phrygiam primum laxavit murmura vocem.
 Hic cecidit Libycis jactata paludibus olim 255
 Tibia, foedatam cum reddidit umbra Minervam.

Thyni Thraces colunt partem, quæ nunc Bithynia dicitur. Magnus exercitus Gallorum super profectus ab Oceano, prius errans, demum fixit sedem in oris illis, et abiecit tela, jam lenior factus veste Græca, bibiturus Halyn pro Rheno. Antiquitas omnis dat initium Phrygibus: neque Rex Ægyptius contendit ulterius, posteaquam puer inascius mamma mulieris, resolvit linguam primum in sermonem Phrygiam. In hunc locum tibia projecta quondam in paludes Libycus lapsum est, cum imago ostendit Palladem deformatam: hic et pastor Marsyas superatus lyra

247 Thraces erant Thyni Ambr. sec. arant Vat. pr. et tert. Pric. Bonon. Oxon. sec. Vat. Livin. Gesn. et ed. Bipont. erant tres Vatt. Pal. Farn. Rott. Oisel. Exc. Læti.—248 Gallorum Pat. m. pr. Bellorum vel Gallorum Put. Ambr. sec.—250 Telaque Moret. pr. disposuit Florent. Thuan. Vat. tert. Grajo jam Vat. quint. Jun. et Oxon. pr. Ald. Exc. Gev. jam Grajo Florent. quatuor Med. Put. Thuan. Mazar. Pat. Lov. duo Petav. tres Ambr. inc. Heins. Exc. Lucens. pr. Ms. Palm. edd. Ald. Colin. Raphael. Parm. et Vicet.—251 Halyn omnes Vatt. Pal. Rott. Oisel.—252 non rex Mazar.—253 Isidis expers Exc. Lucens. sec. apposito + signo, quo indicatur veterem lectionem aut erasam aut interpolatam esse. post captum culmen honoris pro postquam puer uberis expers Petav. sec.—254 Et Phrygia primum laxavit murmura voce Med. sec. primum Pat.—255 cecidit quatuor Med. Put. Reg. Thuan. Mazar. duo Petav. Pat. Tholos. tres Ambr. inc. Heins. Exc. Lucens. pr. ed. Vicet. Var. LL. e marg. Parm. cecinit Vat. Livin. cecidit vel cecinit Florent. Hic cecidit vel Huc venit Petav. pr.—256 redderet Moret. pr. reddit Exc. Gevart.

NOTÆ

248 Gallorum] Inde Gallogræcia appellata est, quæ eadem est ac Galatia.

250 Gesa] Arma Gallorum propria; ut pila Romanorum.

251 Halyn] Fluvius est: ex Tauri montis radicibus nascitur; Cappadociæ, Syriæ, et Paphlagoniæ agros irrigat; et in Pontum Euxinum se exonerat.

252 Nec Rex Ægyptius] Psammethicus, ex Herodoto, Rex Ægyptio-

rum, et Phryx inter se contendebant, uter populus esset antiquior: at utriusque consensu nutritus puer procul a nutrice fertur locutus esse primum sermonem Phrygium, sicque secundum Phrygem pronuntiare videbatur. De eadem re contendiasse dicuntur Srythæ et Ægyptii.

255 Libycis] In natalem Tritonida paludem Libyæ cecidit. Alii legunt Lyciis. Lycia Phrygiæ vicina.

256 Tibia] Minerva tibia ludebat,

Hic et Apollinea victus testudine pastor
 Suspensa memores illustrat pelle Celænas.
 Quatuor hinc magnis procedunt fontibus amnes
 Auriferi: nec miror aquas radiare metallo, 260
 Quæ toties lavere Midan. Diversus ad Austrum
 Cursus et Arctoum fluviis mare. Dindyma fundunt
 Sangarium, vitrei puro qui gurgite Galli
 Auctus Amazonii defertur ad ostia Ponti.
 Icarium pelagus Mycalæaque littora juncti 265
 Marsya Mæanderque petunt; sed Marsya velox,

Phæbea ornat Celænas memorabiles pelle appensa. Hic fluvii quatuor auriferi scaturiunt ex ingentibus originibus. Neque admiror aquas eorum fulgere auro, quæ aquæ abluerunt toties Midam. Cursus varius est fluminibus ad meridiem, et ad mare septentrionale. Dindyma montes pariunt Sangarium, quitumefactus aquis nitidis Galli micantis, rapitur ad ostia ponti Amazonii. Marsya et Mæander conjuncti influunt mare Icarium, et oras Mycalæas: sed Marsya celer, dum suus

*****

umbra Minervæ Vat. pr. m. pr. unda Moret. pr. Petav. tert.—258 *illustret* Pat. morte pro pelle Thuan. Petav. tert. more Med. sec. m. pr. Leid. sec. m. pr.—259 *hic magnis* Moret. pr. hinc Exc. Læti, duo Med. et Exc. Lucens. sec. hic omnes Vatt. Pal. Farn. Pric. Oisel. his Rott. Tholos. huic conjiciebat Heinsius. magni Mazar. fluctibus Moret. pr. Thuan. fontibus vel fluctibus Vat. quart.—260 Heinsius olim legebat *Aurifero nec miror aquas radiare metallo*.—261 *Midam* omnes Vatt. Pal. Farn. Rott. Oisel.—262 *Cursus* vet. Gyr. Vat. Livin. Currus Exc. Læti m. pr. Ald. *Cresus* Vat. quint. *fundunt* Vat. tert. Mazar.—263 *qui puro* Jun. et Moret. pr. *puro qui omnes* Vatt. Pric. Farn. Rott. *vitrei qui puro vel vitreo puri qui* Pal.—264 *Ductus* Ambr. sec. Actus Bonon. Jun. pr. Oxon. sec. Exc. Læti, Var. LL. ed. Antv. differtur Med. sec.—265 *Megareaque* Med. sec. *Mycaleaque* Ald. *Mycaleaque* vel *Megareaque* Vat. sec.—266 *Mæandrusque* Med. sec. m. pr. *potant*

NOTÆ

sed cum in umbra fluvii, tanquam in speculo videret genas suas tumentes ac deformatas, projecit tibiam, quam inveneret pastores, et didicere modulamina. Hinc Ovidius de Pallade: ‘I procul hinc, dixit, non est mihi tibia tanti, Ut vidit vultus Pallas in amne suos.’

Umbra] Alii legunt *unda*, nec male.

257 *Pastor*] Satyrus Marsyas ansus est cum Apolline de cantu contendere; sed victus est et pelle exutus.

258 *Celænas*] Populos Phrygiæ, et

urbem ejusdem regionis, de qua supra, lib. 1. in Entrop. vs. 278.

261 *Midan*] Regem Phrygiæ, quæcumque tangeret in aurum vertentem; avaritiæ symbolum.

263 *Galli*] Flavii; unde dicuntur *Galli* Cybeles ministri.

264 *Amazonii*] Ponti seu maris aluentis Imperium Amazonum.

265 *Icarium*] Sic dictum ab Icaro Dædali filio, qui in hoc mare decidens, ex Ovidio, ‘Icarus Icaris nomina fecit aquis.’

Mycalæa] Littora Mycales, vel Pro-montorii vel urbis Caris.

Dum suus est, flexuque carens: jam flumine mixtus
 Mollitur, Mæandre, tuo; contraria passus
 Quam Rhodano stimulatus Arar: quos inter aprica
 Planities Cererique favet, densisque ligatur 270
 Vitibus, et glaucos fructus attollit olivæ,
 Dives equis, felix pecori, pretiosaque picto
 Marmore, purpureis cedit cui Synnada venis.
 Talem tum Phrygiam Geticis populatibus uri
 Permisere Dei. Securas barbarus urbes 275

est, et sine anfractibus: jam confusus cum fluvio tuo, o Mæandre, lenitur, ferens res contrarias, quam Arar raptus a Rhodano. Inter quos fluvios campus apricus gratus est Cereri, et aperitur vineis spissis, et ostentat factus virides olivæ: secundus equorum, secundus armentorum, et locupletatus marmore picturato, cui Synnada cedit, lapidicinis rubentibus. Superi siverunt Phrygiam tum talem incendi præduti-

Med. quart.—267 *fluxuque* Oxon. sec. *flexusque* Vat. pr. et tert. Oisel. *flexuque* vel *fluxuque* Florent. nam *flumine* Med. sec. Petav. tert.—268 *Mollitur* Vat. tert. *mollitus* Jun.—269 *Quam Rhodanus* Bouon. *Quorundam* Tholos. *Quæ Rhodano* Petav. pr. *stimulatur* Pric. *stimulator* Rott. Tholos. Leid. sec. Petav. sec. Lov. m. pr. Exc. Gevart. Var. LL. ed. Antv. *stimulator* vel *stimulatus* Reg. Exc. Pat. rec. *Arax* Rott. Leid. pr. *Atax* conjiciebat Heins.—270 *cedrique* *favet* Leid. pr. *favit* Var. LL. ed. Antv. *favent* Petav. sec.—271 *Fructibus* Ambr. pr. m. pr. *glaucæ* Ambr. tert. Exc. Læti. *glaucos omnes* Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. *gratos* Ambr. sec. inc. Heins. *fructus* Jun. pr. *fluctus* Leid. pr. Vat. tert. m. pr. *extollit* ed. Vicet. *attollit* Exc. Læti et Lucens. pr.—272 *equis* quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Exc. Læti. *equis* Ambr. pr. *pecoris* Vat. sec. Pal. Med. pr. Reg. Oxon. pr. *pecorum* Petav. pr. Thuan. Vat. quart. Scalig. Isingr. *pecori* duo Leid. cum viginti aliis, Exc. Læti, Lucens. pr. et Gevart. ed. Parm. et Vicet. item Ald. *picto* quatuor Vatt. Pal. Farn. Oisel. *ficto* vel *picto* Rott. *ficto* vel *sculpto* Pric.—273 *quæ cedit* Var. LL. ed. Antv. *cedit quæ* Pric. Med. pr. Ambr. pr. Petav. sec. Exc. Gevart. *cui cedit* Petav. pr. Leid. sec. Vat. quint. *quod* ed. Vicet. *quoque* Ambr. tert. *Sennada* Moret. pr. *Sirmada* Med. pr. *Cirmana* Thuan. *Firmada* Tholos. *Sinnada* et emendatum *Trabacha* Leid. pr. Oxon. sec. *Sarmata* vel *Sindima* vel *Sennada* Moret. sec. *vestis* Var. LL. ed. Antv.—274 *tum* Med. sec. cum Rott. Petav. pr. Med. tert. *tunc* Mazar. dno Med. duo Ambr. nunc Farn. *Gethicis populatibus* Florent. tres Med. Exc. Lucens. pr. ed. Vicet. *Geticis* Put. Reg. Thuan. Mazar. Bonon. Pat. tres Petav. tres Ambr. ambo Moret. Vat. Livin. Ald. Exc. Gevart. et Cod. Rhem. *populantibus* Farn. Lov. dno Oxon. Exc. Læti. *populatibus* duo Vatt. Pric. Put. Reg. Thuan. Mazar. dno Petav. Vat. Livin. ambo Moret. Exc. Gevart. uti Ambr. tert.—275 *Promisere* Mazar. *securus*

NOTÆ

267 *Dum suus est*] *Marsya* fluvius, dum est in suo alveo, dumque sui juris est, est rapidus; at mixtus cum Mæandro sinuoso, fit lenis; contra Arar lentus, mixtus rapido Rhodano fit quoque rapidus.

273 *Synnada*] *Synnas*, *adis*, et *Synnada*, urbs Phrygiæ celebris marmoris lapidicinis, vel lapidicinis, quarum marmor maculas habet rubentes.

Hic et Apollinea victus testudine pastor
 Suspensa memores illustrat pelle Celænas.
 Quatuor hinc magnis procedunt fontibus amnes
 Auriferi: nec miror aquas radiare metallo, 260
 Quæ toties lavere Midan. Diversus ad Austrum
 Cursus et Arctoum fluviis mare. Dindyma fundunt
 Sangarium, vitrei puro qui gurgite Galli
 Auctus Amazonii defertur ad ostia Ponti.
 Icarium pelagus Mycalæaque littora juncti 265
 Marsya Mæanderque petunt; sed Marsya velox,

Phæbea ornat Celænas memorabiles pelle appensa. Hic fluvii quatuor auriferi scaturiunt ex ingentibus originibus. Neque admiror aquas eorum fulgere auro, quæ aquæ abluerunt toties Midam. Cursus varius est fluminibus ad meridiem, et ad mare septentrionale. Dindyma montes pariunt Sangarium, qui tumefactus aquis nitidis Galli micantis, rapitur ad ostia ponti Amazonii. Marsya et Mæander conjuncti influunt mare Icarium, et oras Mycalæas: sed Marsya celer, dum suus

*****

umbra Minervæ Vat. pr. m. pr. unda Moret. pr. Petav. tert.—258 *illudret* Pat. morte pro pelle Thuan. Petav. tert. more Med. sec. m. pr. Leid. sec. in. pr.—259 *huc magnis* Moret. pr. hinc Exc. Læti, duo Med. et Exc. Lucens. sec. *hic omnes* Vatt. Pal. Farn. Pric. Oisel. his Rott. Tholos. *huic* conjiciebat Heinsius. *magni* Mazar. *fluctibus* Moret. pr. Thuan. *fontibus* vel *fluctibus* Vat. quart.—260 Heinsius olim legebat *Aurifero nec miror aquas radiare metallo*.—261 *Midam* omnes Vatt. Pal. Farn. Rott. Oisel.—262 *Cursus* vet. Gyr. Vat. Livin. *Currus* Exc. Læti m. pr. Ald. *Cresus* Vat. quint. *Andunt* Vat. tert. Mazar.—263 *qui puro* Jun. et Moret. pr. *puro* qui omnes Vatt. Pric. Farn. Rott. *vitrei qui puro* vel *vitreo puri qui* Pal.—264 *Ductus* Ambr. sec. *Actus* Bonon. Jun. pr. Oxon. sec. Exc. Læti, Var. LL. ed. Antv. *differtur* Med. sec.—265 *Megæaque* Med. sec. *Mygæaque* Ald. *Mycaleaque* vel *Megæaque* Vat. sec.—266 *Mæandrusque* Med. sec. m. pr. *potant*

NOTÆ

sed cum in umbra fluvii, tanquam in speculo videret genas suas tumentes ac deformatas, projecit tibiam, quam invenere pastores, et didicere modulamina. Hinc Ovidius de Pallade: 'I procul hinc, dixit, non est mihi tibia tanti, Ut vidit vultus Pallas in amne suos.'

Umbra] Alii legunt *unda*, nec male.

257 *Pastor*] Satyrus Marsyas ausus est cum Apolline de cantu contendere; sed victus est et pelle exutus.

258 *Celænas*] Populos Phrygiæ, et

urbem ejusdem regionis, de qua supra, lib. 1. in Entrop. vs. 278.

261 *Midan*] Regem Phrygiæ, quæcumque tangeret in aurum vertentem; avaritiæ symbolum.

263 *Galli*] Flavii; unde dicuntur *Galli* Cybeles ministri.

264 *Amazonii*] Ponti seu maris aluentis Imperium Amazonum.

265 *Icarium*] Sic dictum ab Icaro Dædali filio, qui in hoc mare decidens, ex Ovidio, 'Icarus Icaris nomina fecit aquis.'

Mycalæa] Littora Mycales, vel Pro-montorti vel urbis Carie.

Dum suus est, flexuque carens: jam flumine mixtus
 Mollitur, Mæandre, tuo; contraria passus
 Quam Rhodano stimulatus Arar: quos inter aprica
 Planities Cererique favet, densisque ligatur 270
 Vitibus, et glaucos fructus attollit olivæ,
 Dives equis, felix pecori, pretiosaque picto
 Marmore, purpureis cedit cui Synnada venis.
 Talem tum Phrygiam Geticis populatibus uri
 Permiseri Dei. Securas barbarus urbes 275

est, et sine anfractibus: jam confusus cum fluvio tuo, o Mæandre, lenitur, ferens res contrarias, quam Arar raptus a Rhodano. Inter quos fluvius campus apricus gratus est Cereri, et aperitur vineis spianis, et ostentat factus rirides olivæ: fecundus eorum, fecundus armentorum, et locupletatus marmore picturato, cui Synnada cedit, lapidicinis rubentibus. Superi siverunt Phrygiam tum talem incendi præduti-

*****

Med. quart.—267 *flexuque* Oxon. sec. *flexusque* Vat. pr. et tert. Oisel. *flexuque* vel *fluuque* Florent. nam *flumine* Med. sec. Petav. tert.—268 *Mollitur* Vat. tert. *mollitus* Jun.—269 *Quam Rhodanus* Bouon. *Quorundam* Tholos. *Quæ Rhodano* Petav. pr. *stimulatur* Pric. *stimulator* Rott. Tholos. Leid. sec. Petav. sec. Lov. m. pr. Exc. Gevart. Var. LL. ed. Antv. *stimulator* vel *stimulatus* Reg. Exc. Pat. rec. *Arar* Rott. Leid. pr. *Ataz* conjiciebat Heins.—270 *cedrique favet* Leid. pr. *favit* Var. LL. ed. Antv. *favent* Petav. sec.—271 *Fructibus* Ambr. pr. m. pr. *glaucæ* Ambr. tert. Exc. Læti. *glaucos* omnes Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. *gratos* Ambr. sec. inc. Heins. *fructus* Jun. pr. *fructus* Leid. pr. Vat. tert. m. pr. *extollit* ed. Vicet. *attollit* Exc. Læti et Lucens. pr.—272 *equis* quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Exc. Læti. *equi* Ambr. pr. *pecoris* Vat. sec. Pal. Med. pr. Reg. Oxon. pr. *pecorum* Petav. pr. Thuan. Vat. quart. Scalig. Isingr. *pecori* duo Leid. cum viginti aliis, Exc. Læti, Lucens. pr. et Gevart. ed. Parm. et Vicet. item Ald. *picto* quatuor Vatt. Pal. Farn. Oisel. *ficto* vel *picto* Rott. *ficto* vel *sculpto* Pric.—273 *quæ cedit* Var. LL. ed. Antv. *cedit quæ* Pric. Med. pr. Ambr. pr. Petav. sec. Exc. Gevart. *cui cedit* Petav. pr. Leid. sec. Vat. quint. *quod* ed. Vicet. *quoque* Ambr. tert. *Sennada* Moret. pr. *Sirmada* Med. pr. *Cirmana* Thuan. *Firmada* Tholos. *Sinnada* et emendatum *Trabacha* Leid. pr. Oxon. sec. *Sarmata* vel *Sindima* vel *Sennada* Moret. sec. *vestis* Var. LL. ed. Antv.—274 *tum* Med. sec. cum Rott. Petav. pr. Med. tert. *tunc* Mazar. duo Med. duo Ambr. *nunc* Farn. *Gethicis* *populatibus* Florent. tres Med. Exc. Lucens. pr. ed. Vicet. *Geticis* Put. Reg. Thuan. Mazar. Bonon. Pat. tres Petav. tres Ambr. ambo Moret. Vat. Livin. Ald. Exc. Gevart. et Cod. Rhem. *populantibus* Farn. Lov. duo Oxon. Exc. Læti. *populatibus* duo Vatt. Pric. Pat. Reg. Thuan. Mazar. duo Petav. Vat. Livin. ambo Moret. Exc. Gevart. uti Ambr. tert.—275 *Promisere* Mazar. *securus*

NOTÆ

267 *Dum suus est*] Marsya fluvius, dum est in suo alveo, dumque sui juris est, est rapidus; at mixtus cum Mæandro sinuoso, fit lenis; contra Arar lentus, mixtus rapido Rhodano fit quoque rapidus.

273 *Synnada*] *Synnas*, adis, et *Synnada*, urbs Phrygiæ celebris marmoris lapidicinis, vel lapidicinis, quarum marmor maculas habet rubentes.

Irrupit, facilesque capi. Spes nulla salutis,
Nulla fugæ. Putribus jam propugnacula saxis
Longo corruerant ævo, pacisque senecta.

Interea gelidæ secretis rupibus Idæ
Dum sedet, et thiasos spectat de more, Cybele, 280
Curetumque alacres ad tympana suscitāt enses;
Aurea, sanctarum decus immortale comarum,
Defluxit capiti turris, summoque volutus
Vertice crinalis violatur pulvere murus.
Obstupere truces omen Corybantes, et uno 285
Fixa metu tacitas presserunt orgia buxos.

omibus Getarum. Barbarus tutus irrui oppida facillima expugnata: spes nulla salutis erat, nulla effugii. Jam turres saxis corruptis longa vetustate, et diuturnitate pacis, conciderant. Interim dum Cybele sedet in saxis remotis Idæ frigidæ, et aspiciit choros pro consuetudine, et excitat gladios lætos Curetum ad sonitum tympanorum; apex turritus auratus, qui est honor æternus crinium ejus sacrarum, decidit ex capite ejus, et fastigium ipsius capillatum, resolutum in culmine alto, turpatur cinere. Corybantes ævi obstupefacti sunt præsagio, et Orgia defixa uno timore compresse-

*****

Vat. tert. *securis* Med. tert. *securis* vel *secretis* Florent.—276 *Irrupit* omnes Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Exc. Læti. *Irrumpit* Med. sec. *facilesque* Petav. sec. *rapi* Thuan.—277 *patribus* Vat. pr. m. pr.—278 *corruerant* Var. LL. ed. Antv.—279 *secundis* Thuan. *securis* vel *secretis* Florent. *rupibus* Vat. pr. et tert. Oisel. Med. tert. Mazar. Oxon. pr. vet. Gyr. Vat. Livin. Exc. Lucens. sec. *partibus* tres Vatt. Pal. Farn. Rott. Exc. Læti. *rupibus* vel *partibus* Reg.—280 *Cybeles* Med. sec. *Cybele* Pric.—281 *alacris* Mazar. Var. LL. e marg. Parm. *concitāt* Moret. pr.—282 *sacrarum* Exc. Gevart.—283 *Deflueret* Thuan. *Destruit* Rott. *Defluxit* vel *Destruit* Vat. tert. *capitis* Thuan.—285 *Obstupere* Ambr. tert. Exc. Læti et Lucens. sec. *Obstrepuere* Reg. Oxon. pr. *Corybantis* Moret; sec. una Petav. tert. m. sec. imo Vat. pr. et tert. Oisel. quatuor Med. inc. Heins. Exc. Lucens. pr. ed. Vicet. uno duo Leidd. et sedecim alii, Exc. Læti et Gevart. ed. Parm. uno vel imo Florent. Reg.—286 *tacita buxo* Florent. m. pr. Tholos. Ambr. tert. *tacita buxo* vel *tacitas*

NOTE

278 *Pacisque senecta*] Sapientes pacis causa bellum gerunt, sed pax aliquando nocet. Cujus rei exempla passim. 'Nunc patimur longæ pacis mala.' Juven.

279 *Idæ*] Nomen urbis et montis in Phrygia: huic præsidet Cybele mater Deorum.

280 *Thiasos*] Choros: nam *θίασος*, seu *Thiasus*, est chorus tripudiantium in honorem numinis alienius, sed præcipue Bacchi.

281 *Enses*] Curetes et Corybantes, Cybeles ministri, vibrabant gladios, et sæpe sese vulneribus deformabant.

283 *Turris*] Crines in cumulum elati, instar turris, muri fastigii, verticis.

286 *Orgia*] Ἀνὰ τῆς ὀργῆς, a *furore*, sic dicta, sunt sacra Bacchi. Sed et usurpantur pro sacris omnibus, in quibus furor dominatur: *orgia præse-*
runt buxos, id est, Corybantes *orgia*

Indoluit genitrix ; tum sic commota profatur :
 Hoc mihi jam pridem Lachesis grandæva canebat
 Augurium : Phrygiæ casus venisse supremos,
 Delapsus testatur apex. Heu, sanguine qualis 290
 Ibīt Sangarius, quantasque cadavera lenti
 Mæandri passura moras ! immobilis hæret
 Terminus : hæc dudum nato placuere Tonanti.
 Par et finitimis luctus : frustra que Lyæi
 Non defensuros implorat Lydia thyrsos. 295

runi tibi tibiae buxas silentes. Mater Cybele ingemuit : tum afflicta ita loquitur : Lachesis annosa præsequebat mihi jamdudum hoc auspiciū : vertex corruens significat fatum ultimum Phrygiæ accidisse. Heu ! Qualis Sangarius flet ob cruorem, et quantos cadavera toleratura sunt flexus Mæandri tardi ! Limes inconcussus manet. Hæc jam pridem statuta sunt a filio Jove. Et clades similis est vicinis cladibus ; ac Lydia invocat inutiliter hastas Bacchi non propugnaturas se. Jam-

~~~~~

buxas Moret. sec.—287 tum Vat. pr. et tert. Leid. sec. Exc. Gevart. commota Vat. pr. et tert. Rott. Oisel. Florent. duo Med. Reg. Thnan. Mazar. Petav. sec. Bonon. Ambr. pr. Leid. pr. duo Oxon. vet. Gyr. Vat. Livin. irata tres Vatt. Pal. Farn. Pric. Med. pr. Exc. Læti. irata vel commota Put.—288 Hoc tibi Mazar. grandæva Vat. pr. Rott. Florent. Jun. pr. Leid. sec. Med. tert. vet. Gyr. Vat. Livin. longæva quatuor Vatt. Pal. Farn. Exc. Læti.—289 Phrygiæ Exc. Læti.—290 Delapsus duo Vatt. Mazar. Petav. pr. Pat. Ambr. pr. ambo Moret. apes Var. LL. ed. Antv.—291 Ibat Leid. sec. m. sec. tantæque Moret. pr. quantumque vel quantasque Moret. sec.—292 pressura Moret. sec. Cadavere lentus Mæander passura conjiciebat Heins.—293 nato dudum Vat. pr. Pal. Med. pr.—294 Parcet Pric. Par et Vat. pr. et quint. Jun. pr. Lov. m. sec. Ambr. tert. Vat. Livin. Par et finitimis Collin. Gryph. finitimis Ambr. tert. duo Medd. et Petav. Exc. Læti et Lucena. pr. finitimus Leid. pr. et viginti Codd. Ald. Junt. Isingr. Raph. ed. Vicet. Var. LL. e marg. Parm. finitimus vel finitimis Vat. quint. Reg. Oxon. pr.—295 imploret

NOTÆ

celebrantes, presserunt tibiae ex buxo factas.

288 *Lachesis*] Una Parcarum sic dicta ἀπὸ τοῦ λαγχάνειν, sortiri, quod sortiatur ducatque ea quæ futura sunt.

291 *Quantasque*] Quanto sanguine Sangarius fluvius sedabitur? Quantas moras passurus est Mæander ob cadavera?

292 *Immobilis*] Fletui cuique rei præscriptus hæret immobilis, neque

Delph. et Var. Clas.

ultra ire licet.

293 *Placere*] Dudum placuit Jovi, ut periret Phrygia.

294 *Par, &c.*] Luctus noster par est finitimis : hoc est, proximus est, idem est ac si mox accideret, ac si finitima mala forent.

295 *Lydia*] Baccho sacra est.

Thyrsos] Thyrsus est hasta pampinis vel hederis involuta, quam gestabat Bacchus.

Claud.

2 M

Jamque vale, Phrygiæ tellus; perituraque flammis
 Moenia, conspicuas quæ nunc attollitis arces;
 Mox campi, nudumque solum. Dilecta valete
 Flumina; non vestris ultra bacchabor in antris: 300
 Nec juga sulcabit noster Berecynthia currus.
 Dixit, et ad tristes convertit tympana planctus.
 Labentem patriam sacris ululatibus Attis
 Personat, et lacrymis torvi maduere leones.
 Eutropius, quamvis nequeat metuenda taceri
 Clades, et trepidus vulgaverit omnia rumor, 305
 Ignorare tamen fingit, regnique ruinas
 Dissimulat. Parvam latronum errare catervam;
 In sontes tormenta magis, quam tela, parari;

que vale, o terra Phrygiæ; et urbes sepelienda ignibus, quæ urbes nunc ostenditis turres altas, statim eritis agri, et solum desertum. Valete, fluvii cari: non furam amplius in cavernis vestris; neque currus noster findet colles Berecynthios. Cybele ita locuta est, et statim vertit luctus maestos ad tympana: Atys resonat lamentis sacratiss patriam cadentem, et leones feri sparguntur flatibus. Eutropius, etsi strages timenda non possit sileri, et fama timida revelari, tamen simulat se necire, et dissimulat exitium imperii: jubet turbam exiguum prædonum vagari, et venditæ expediti potius supplicia in nocentes, quam arma; neque contutendos

ed. Parm. et Vicet.—297 *urbes vel arces* Jun. pr.—298 *dudumque* Farn. *dejecta* Tholos.—299 *nec duo* Vatt. Farn. Tholos. Oxon. sec. Ald. Exc. Læti. non quatuor Med. Put. Reg. Thuan. duo Petav. Exc. Lucens. sec. *ultra vestris* Pric. Reg. Oxon. pr. Moret. sec.—300 *Non juga* Thuan. *Nec* Lov. Moret. sec. Jun. pr. Leid. pr. duo Oxon. Ald. Var. LL. ed. Antv. *vester* Pal. Tholos. *currus* Thuan. *nostræ curæ* Rott. *nostræ cursus* Jun. pr.—301 *luctus* Med. sec.—302 *Labentem* Var. LL. ed. Antv. *Athis* Lov. *acris* Vat. sec. *atris* Put. *antris* Petav. sec. *antris* vel *Atis* Florent. inc. Heins.—304 *quamvis nequeat* duo Med. Mazar. Ald. *nequeat quamvis omnes* Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Exc. Læti. *tacere* Jun. pr.—305 *sed trepidus* Mazar. *streptus* Vat. sec. Pal. Med. pr. *vulgaverat* Jun. pr. Oxon. sec. Med. sec.—306 *fugit* Rott.—307 *parvam* Jun. et Oxon. pr. Moret. sec. *latronum vel jactat* Vat. quart. *exire* Thuan.—308 *In sontes* Ambr. pr. Sched. Gud. *parvam ad sontes errare c. Latronum* Leid. sec. et tredecim alii, ed. Vicet. Exc. Gevart. Var. LL. ed. Antv. *ad sontes certare c. Latronum* Exc. Læti m. pr.—308 *In sontes* Ambr. pr. Sched. Gud. *Ad sontes omnes* Vatt. Pal. Rott. Oisel. Exc. Læti, Gesn.

NOTÆ

299 *Bacchabor*] Non celebrabo Or-
 gia cum Bacchantibus.

300 *Berecynthia*] Berecynthus est
 mons Phrygiæ, sacer Cybelæ Deo-
 rum matri.

302 *Attis*] Seu *Atys*, amasins Cy-
 beles.

303 *Leones*] Qui currum Cybeles
 trahere finguntur.

Nec duce frangendas jactat, sed iudice, vires.
 Vasta velut Libyæ venantium vocibus ales 310
 Cum premitur, calidas cursu transmittit arenas,
 Inque modum veli sinuatís flamine pennis
 Pulverulenta volat; si jam vestigia retro
 Clara sonent, oblita fugæ stat lumine clauso
 Ridendum revoluta caput, creditque latere 315
 Quem non ipsa videt. Furtim tamen ardua mittit
 Cum donis promissa novis, si forte rogatus
 Desinat. Ille semel nota dulcedine prædæ

impetus hostium per ductorem, sed per magistratum. Quemadmodum avis ingens Libyæ Struthiocamelus cum urgetur clamoribus venatorum, trajicit currendo arenas ardentes, et curvatis alis cum flatu, instar veli, pulcerea evolat: sed si jam passus venatorum clare resonent pone, immemor fugæ, consistit oculis clausis, et capite ridiculo tecto; ac putat fallere hostem, quem ipsa non cernit. Eutropius tamen clam mittit promissa aurea cum muneribus recentibus, si forsitan Targibilus exoratus cesset belligerare. Ille semel delinitus amore cognito spoliolum,

et ed. Bipont. parabat Med. pr. m. pr.—309 *se iudice* Farn. Jun. pr. *Vindice* Pric. Petav. sec. Tholos. Med. quart. duo Ambr. *iudice* vel *vindice* Vat. pr. Reg. Oxon. pr. *ruris* pro *vires* Put. m. pr.—310 *Vasta* vel *Vesta* Reg. Oxon. pr. *Libyæ* omnes Vatt. Pal. Put. Reg. Mazar. Petav. pr. *Libyæ* Exc. Læti. *patriæ* Med. tert. *venatum* Var. LL. ed. Antv. *vocibus* inc. Heins. *vallibus* Farn. Rott. Leid. sec. m. pr. Petav. sec. Ambr. tert. Var. LL. ed. Antv. *vocibus* vel *vallibus* Vat. tert. Florent. *inval* pro *ales* Vat. pr. m. pr.—311 *Comprimatur* Vat. tert. Put. Petav. sec. et tert. m. sec. Pat. Bonon. Med. vero sec. hunc versum sequenti postponit. *transmisit* Jun. pr. *committit* Oxon. sec. *præmittit* Oxon. pr. *habenas* Lov. m. pr. Oxon. sec. m. pr.—312 *sinuatís* Put. m. sec. *sinuantes* Vat. pr. *sinuantis flumina* Thuan. *pinus* Petav. sec. *pinnis* Leid. sec. Rott. Oisel. Florent. m. pr. Petav. tert. Pat. Exc. Gevart. Lucens. sec. *pennis* vel *pinnis* Reg. Oxon. pr.—313 *volant* ed. Vicet. *sed jam* Thuan. *si* vel *sed* Reg.—314 *Rura* Exc. Cod. Rhem. *sonant* Rott. Thuan. Pat. Lov. Jun. pr. duo Ambr. inc. Heins. *fugam* duo Vatt. Pric. m. pr. Pat. *fuga* Rott. *fugat* Reg. *fuga est* Petav. sec. Var. LL. ed. Antv. *fugæ est* Ambr. tert. Leid. sec. m. pr. *fugæ vel fugam est* Lov. *dat lumine* Med. tert. *lumine* vel *limite* Lov. cluso Exc. Læti.—315 *Quod vero* pro *Ridendum* Farn. *Ridendum* vel *Retrorsum* Oisel. *relata* duo Vatt. Pric. Moret. sec. *relata* vel *revoluta* Petav. pr.—316 *Quem* duo Leidd. et plurimi Codd. Exc. Gevart. Var. LL. e marg. Parm. *Quam* Ambr. pr. *Quæ* Exc. Læti. *furtum* Farn.—317 *donatus* Med. tert.—318 *ille tamen* Ambr. pr. *notæ*

NOTÆ

310 *Vasta*] Struthiocamelus, *Στρουθοὺς ἡ μερδαῖα*. *Ælianus*. Plantus vocat *passerem marinum*.

313 *Volat*] Non tam volat, quam currit: pedibus enim semper utitur, præ magnitudine.

315 *Ridendum*] *Ridiculum* caput, quia calvum, quia sine superciliis, quia stulta, aut non videns hostem, credit se non videri.

316 *Mittit promissa*] Mittit legatos, qui montes aureos promittant.

Se famulo servire negat ; nec grata timentum
 Munera. Militiam nullam, nec prima superbus 320
 Cingula dignari. Nam quis non Consule tali
 Vilis honos ? Postquam precibus mitescere nullis,
 Non auro cessisse, videt, creberque recurrit
 Nuntius incassum, nec spes jam fœderis extat ;
 Tandem consilium, belli confessus agendi, 325
 Ad sua tecta vocat. Juvenes venere protervi,
 Lascivique senes, quibus est insignis edendi
 Gloria, corruptasque dapes variasse decorum :

recusat famulari servo ; et dicit dona hominum trepidantium non esse jucunda. Nullum ille arrogans voluit accipere decus militiæ : neque principem dignitatem. Etenim quæ dignitas non abjecta est sub Consule tali ? Postquam Eutropius cernit Targibulum non flecti ullis precibus, non rinci muneribus, et nuncios frequens redit frustra, neque jam spes est pacis, tandem fassus bellum faciendum esse, convocat in domum suam concilium. Juvenes petulantes adeunt et senes luxuriosi, qui gloriantur comedere egregie, et putant pulchrum mutare epulas vitiatas : qui

Vat. sec. Pal. duo Med. quod probatur Heinsio. nota quatuor Vatt. Farn. Pric. Rott. Oisel. Exc. Læti. tuta Exc. Cod. Rhem.—319 *timentum* Vat. Livin. *timendum* Pal. Rott. Mazar. Moret. pr. *timentis* Med. quart. Thuan. Ambr. pr. Leid. sec. Ald. *timendam* Var. LL. ed. Antv. *timendum* vel *timentum* Florent. Med. pr. et sec. *timentis* vel *tremcentis* Exc. Gevart.—320 *nullis* Vat. quint. *neque prima* Med. sec. *neque plura* Rott.—321 *Vincula* Exc. Gevart.—323 *texisse* Jun. pr.—324 *spes modo* Moret. sec.—325 *consilium* tres Vatt. Pal. Pric. Rott. Oisel. Exc. Læti. *concilium* Leid. pr. Petav. pr. m. sec. inc. Heins. *consilium* vel *concilium* duo Vatt. *congressus* Med. sec. *confusus* Pal. Med. pr. unde *confusus* conjiciebat Heinsius.—326 *vocat. cum τειλεῖς στήρυς*, Florent. Med. pr. Bonon. Ambr. sec. Vat. Livin. in Vat. sec. post *juvenes* interpungitur. *propinqui* vel *protervi* Med. sec.—327 *Basconesque senes* Florent.—328 *Gratia* vel *Gloria* Vat. quint. *conditaneus* conjiciebat Heins.

NOTÆ

319 *Servire negat*] Se servitutum esse.

321 *Cingula*] Se non dignari accipere *cingula prima*, hoc est principem militiæ dignitatem, seu magisterium equitum, id quod Eutropius timens offerebat. Per *Cingula prima*, nonnulli explicant *cinctus primos*; hoc est Consulatum.

Consule tali] Quæ munera non vilia sint, dante Eutropio ? Nam dona ex merito dantis censeri solent.

325 *Belli confessus agendi*] Confi-

tens bellam agendum esse; Gellius *confessus aris*, id est, confitens debitum.

327 *Edendi*] Edaces olim vocabant asinos, ut abjectissimi animalis nomen indignissimis hominibus imponeretur. Sic Eresichthon ille portentosæ voracitatis dicitur ab Eliano *αἰδύων*, id est, *asinus*.

328 *Corruptas*] Gloriantur sibi apponi varias dapes corruptas, non quod corruptæ sint, sed quod causa sint corruptionis et crudelitatis.

Qui ventrem invitant pretio, traduntque palato
 Sidereas Junonis aves, et, si qua loquendi 330
 Gnara coloratis viridis defertur ab Indis,
 Quæsitos trans regna cibos : quorumque profundam
 Ingluviem non Ægæus, non alta Propontis,
 Non freta longinquis Mæotia piscibus explent.
 Vestis odoratæ studium, laus maxima risum 335

accendant gulam caritate ciborum, et sorbent ore volucres stellatas Junonis, et si qua avis viridis (Psittacus) perita loquendi adcehitur ab Indis nigris, quæ sunt dapes quæsita trans imperia: quorum gula insatiabilis non satiatur cibus Egæi maris, non Propontidis profunda, non piscibus remotis fretorum Mæoticorum. His cura est vestium fragrantium; honor magnus his est excitasse risum per facetias

variare Pric. Ambr. et Oxon. pr. Exc. Cod. Rhem.—329 *venerem invitant* Med. tert. *vitam* Put. Oxon. sec. m. pr. *votu* Bonon. *mutant* Med. quart. *irritant* legit Heinsius.—331 *Nata* pro *Gnara* Exc. Læti m. pr. *viridi* Petav. sec. *differtur* Vat. tert. Oxon. sec. *undis* Rott. Tholos.—332 *Quæsitos* Vat. pr. *Quæsitis cibis* Rott. *Quæsitos cibos* Vat. Livin. *Quæsitus cibus* quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Oisel. Exc. Læti.—333 *Ægæum* Ambr. pr. Leid. sec. Med. quart. Exc. Gevart. *Ægeus* Var. LL. ed. Antv. *Proponti* inc. Heins. 334 *Mæotia* Vat. pr. et sec. Bonon. Med. tert. *Mæotida* dno Leidd. et undecim alii. *Mæotica* tres Vatt. Pal. Farn. tres Med. Thuan. Mazar. duo Petav. duo Ambr. Tholos. Moret. pr. inc. Heins. Exc. Læti et Lucens. sec. Ald. Var. LL. e marg. Parm. *aquent* Vat. pr. m. sec. inc. Heins. Exc. Læti. *implent* Farn. Med. sec. Jun. et Ambr. pr. Leid. sec. m. sec. *explent omnes* Vatt. Pal. Pric. Rott. Oisel. Exc. Læti m. sec.—335 *odoratæ* quatuor Vatt. Pal. Farn. Exc. Læti. *odoratæ* Vat. sec. Rott. Med. sec. m. sec. Ambr. pr. Bonon. Var. LL. e marg. Parm. et edit. Antv. *adornatæ* Pric. Reg. Oxon. pr. *odoratæ* vel *odoratæ* inc. Heins. *pars maxima* Vat. tert. *risus* Thuan. Petav.

NOTÆ

329 *Invitant*] Invitant sese ad edendum, ob pretium ciborum exquisitissimorum, qui carius emti sunt. Alii legunt, *irritant*, nec male, id est, pretium incendit ingluviem, quasi cibus eo melior sit, quo carius emtus est, et superbo delectu in sylvis, aut in mari longinquo conquisitus. Juvenalis: 'Optima sylvarum interea pelagique vorabit,' &c.

330 *Junonis aves*] Pavones, quorum caro exquisita dicitur, sed cruditatis parens. Adeo 'nihil est ab omni Parte beatum!' Horatius. *Sidereas* autem dixit alludens ad fabulam, quæ ait Junonem Argi custodis

oculos avia suæ caudæ, quasi totidem sidera, inseruisse.

331 *Coloratis*] Virgilius: 'Coloratis India.'

332 *Trans regna*] Hinc Senecæ indignatio in eos, quibus ob gulam tam angustus erat Romanus orbis ut dapes ex aliis regionibus peterent.

334 *Piscibus*] Pisces in deliciis apud veteres, ut testantur. Apicii.

Mæotia] Palus *Mæotis*, *Mæotica*, vel *Mæotia*, supra Pontum Euxinum.

335 *Vestis odoratæ*] Scilicet veste odorata et anrea gloriabantur, qui ferro et ære gloriari debuerant.

Per vanos movisse sales, minimeque viriles
 Munditiæ, comiti vultus, onerique vel ipsa
 Serica. Si Chunus feriat, si Sarmata portas,
 Soliciti scenæ, Romam contemnere sueti,
 Mirarique suas, quas Bosphorus alluit, ædes : 340
 Saltandi dociles, aurigarumque periti.

nugatorias: et his lautitiæ sunt minus viriles, facies ornata, et vel ipsa vestimenta serica sunt ponderi. Si Chunus, si Sarmata percutiat portas, anxii sunt pro theatro, soliti spernere Romam, et admirari domos suas, quas Bosphorus irrigat: apti sunt cho-

pr. rerum Florent. m. sec.—336 vanos Pric. Rott. Oisel. Med. quart. Thuan. Bonon. Pat. pr. duo Petav. Exc. Lucens. pr. ed. Vicet. vanos vel varios Put. monuisse Vat. tert. alas pro sales Vat. pr. m. pr. qui et virilis habet.—337 cultus conjecerat Heins. onerique Var. LL. e marg. Parm. cum tegmina cunctis Serica. desertas custodit Sarmata portas Ambr. tert.—338 Si Chunus Bonon. Syhunnus Var. LL. si Hunus Pal. Florent. quatuor Med. Exc. Lucens. pr. ed. Vicet. si Hunus Leid. pr. Put. Reg. Thuan. Mazar. Petav. sec. Moret. pr. Lov. Exc. Gevart. sic Hunus tres Vat. Pat. Sin Hunus duo Vatt. Farn. Moret. sec. Petav. tert. duo Ambr. inc. Heins. Exc. Læti. et Lucens. pr. feriat Hunus Med. tert. variat Jun. pr. Si Chemus feriat et emend. si feriat Hunus Oxon. sec. si Sarmata Farn. Florent. quatuor Med. Put. Reg. Thuan. Lov. Moret. sec. duo Petav. totidem Ambr. Exc. Gevart. Lucens. pr. ed. Vicet. sin Exc. Læti. sic Vat. quint. Pat. vel Mazar. portus Tholos.—339 Sollicita Jun. pr. sena Med. quart. cenæ tres Vatt. Pric. Reg. Mazar. Petav. sec. cenæ Florent. Moret. pr. inc. Heins. vet. Gyr. Vat. Livin.—340 Miratique Exc. Læti. Miratique Exc. Lucens. pr. Munirique ed. Vicet. cernit quas Bosphorus Moret. sec. abluat Tholos. Var. LL. ed. Antv. obluat Med. sec. m. sec. Florent. cum Glossa i. e. tangit vel lavat. obruit duo Vatt. Put. Thuan. Mazar. Jun. pr. Oxon. sec. duo Leidd. tres Petav. horruit Vat. pr. et tert. horruit vel obstruit Oxon. pr. obruit vel obstruit Reg. abluat vel alluit Vat. Livin.—341 Saltanti Put. aurigarumque omnes Vatt. Pal.

NOTÆ

336 *Movisse sales*] Histriionum tropius.
 more.

Minimeque viriles] Quibus convivas provocabant ad libidinem effeminatam.

337 *Oneri*] Sericæ ipsæ vestes, etsi tenuissimæ, erant oneri hominibus delicatulis. Juvenal. 'Panniculus bombycinus urit.' Cæsar ex Suetonio miles 'habebat tam cultos, ut argento et auro politis armis ornaret: simul et ad speciem, et quo tenaciores eorum in prælio essent metu damni.' Jactabatque, 'Milites a nos etiam unguentatos bene pugnare posse.' Sed alius Cæsar, alius Eu-

338 *Chunus, Sarmata*] Populi Sarmatiæ Europææ. Etiam si hostis ad portas fulminet, solliciti de theatro Eutropiani, non omittunt ludos, comædiam, &c.

339 *Romam contemnere*] Ob mares Romanorum animos. Romam tamen, quam Dionysius vocat μητέρα πατρίαν πόλεως, καὶ μέγαν οἶκον ἀνδίκτων, Matrem omnium urbium, magnamque Regum domicilium.

341 *Aurigarumque periti*] Instar Neronis; vel cupidi scire, quis auriga melior, &c.

Pars humili de plebe duces, pars compede saras,
 Cruraque signati nigro liventia ferro,
 Jura regunt, facies quamvis inscripta repugnet,
 Seque suo prodat titulo. Sed prima potestas 345
 Eutropium præfert, Hosio subnixâ secundo.
 Dulcior hic sane cunctis, prudensque movendi
 Juris, et admoto qui temperet omnia fumo ;

reis, et docti ducere currus; alii sunt ductores ex plebecula abjecta: alii habentes tibias notatas catenis, et crura livida ferro atro, dant leges, etiam frons impressa reclamât, et se ostendit titulo suo. At prima sedes antepōnit Eutropium, freta Hosio secundo. Hic Hosius suavior est certe omnibus, et peritior juris movendi, et qui fumo

Oisel. Exc. Læti. *auguriorumque* Jun. pr. *aurigandique* Med. quart.—343 *ducis* Vat. pr. *duces* id. Vat. m. sec. *de compede* Pat.—343 *Collaque* vel *Cruraque* Mazar. *lucentia* Florent.—344 *quamvis facies* Vat. quint. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Med. pr. Leid. sec. Exc. Læti. *recusat* inc. Heins. *repugnet* Vat. sec. Pal.—345 *suo reprobat* Petav. pr. *reprobat* duo Vatt. Exc. Pat. rec. *prodat* vel *reprobat* Reg. *præfert* pro *præfert* duo Leidd. totidem Med. Pat. Petav. tert. Exc. Gevart.—346 *Hosio* Exc. Lucena. pr. Otio Vat. pr. Osiu Oxon. pr. *Asya* Jun. pr. *Solio* ed. Vicet. *Hecia* Pric. *Osiu* Lov. duo Vatt. ambo Moret. Var. LL. ed. Antv. *Hosio* vel *solio* Exc. Pat. rec. *Hosio* vel *Bosio* Exc. Læti. *subnixus* Med. tert. Tholos. *subnixâ* Lov. Moret. sec. Sched. Gud. Ald. Exc. Gevart. et Var. LL. ed. Antv. *secundo* Leid. sec. Put. Mazar. Lov. Jun. pr. duo Petav. *severe* inc. Heins. *secunda* Pric. Oisel. Reg. Thuan. Pat. Petav. pr. m. pr. Var. LL. ed. Antv.—347 *Dulcior* Jun. Oxon. pr. Med. sec. m. pr. Vat. tert. *Dulcior* vel *Doctior* Vat. quart. Reg. *facies* Ambr. pr. Sched. Gud. *sane* probat Heinsius. *huic sane* Med. sec. m. pr. *prudensque* Jun. pr. *movendi* Pric. Rott. Reg. Thuan. Exc. Læti, ed. Parm. et Vicet. *movendi* Leid. pr. Jun. pr. duo Oxon. Exc. Lucena. in Leid. pr. erat Glossa i. e. *evertendi*. Heinsius ascripserat, *movere jus est loco movere* vel *submovere*. sic jura *subvertere* Hist. Ang. p. 47. et alibi apud eosdem scriptores.—348 *amato* Thuan. Mazar. Ambr. sec. *admoto* vel *amato* Reg. Oxon. pr.

NOTE

343 *Signati*] Habentes crura signata ferro, quia ante servi erant.

344 *Jura regunt*] Leges, Judicia, Magistratus, Imperium.

Inscripta] Dant leges, imperant, etiamsi facies inscripta servili nota adversetur tanto honori. Servi notabantur ferro, et inscribebantur, ut pecora domini notam gerentia.

346 *Subnixâ*] Prima sedes datur Eutropio, sed eadem sedes freta et subnixâ est Hosio, secundum locum occupante.

347 *Dulcior*] Hic multa ambigue et ingeniose dicta contra Hosium,

qui coquus fuerat. Unde *dulcior* dicitur et prudens *movendi juris*, alludendo ad junculum culinæ, et simul tamen inane Hosium esse peritum justitiæ turbandæ. Alii legunt, *movendi juris*: id est, inveniendi novi juris.

348 *Fumo*] Alludit iterum ad fumum culinæ; sed alio sensu dicit Hosium moderari et temperare omnia admoto fumo, id est, adhibita quadam adulatione. Alii legunt, *naso*, nec male, id est, quadam sagacitate.

Fervidus, accensam sed qui bene decoquat iram.
 Considunt apices gemini ditionis Eoæ, 350
 Hic coquus, hic leno : defossi verberare terga :
 Servitio, non arte, pares. Hic sæpius emtus,
 Alter ad Hispanos nutritus verna penates.
 Ergo ubi collecti proceres, qui rebus in arctis
 Consulerent, tantisque darent solatia morbis ; 355
 Obliti subito Phrygiæ, belloque relicto,
 Ad solitos cœpere jocos et jurgia Circi
 Tendere. Nequicquam magna confligitur ira,

adhibito condit cuncta : ardens est, sed qui decoquat sapienter furorem inflammatum. Vertices duo Imperii Orientis sedent ; ille coquus Hosius, hic leno Eutropius, habentes terga sulcata flagris ; similes servitute, non industria. Hic Entropius emtus est frequentius, ille educatus verna in domo Hispana. Postquam igitur primores convocati sunt, ut consultarent in negotiis angustis, et afferrent remedia tantis malis, statim immemores Phrygiæ, et bello neglecto, inceperunt redire ad facetias consuetas et certamina theatri. Frustra contenditur studio ardenti, quis

~~~~~

temperat Farn. Pric. Ambr. sec. Exc. Læti. *temperet* Leid. pr. et octodecim scripti, Ald. Exc. Lucens. Var. LL. e marg. Parm. omnia Vat. tert. m. sec. fundo Put. m. pr. fumo Pat. Lov. Ald. Exc. Gevart. Sched. Gud. naso Exc. Læti. fumo vel naso Florent.—349 *si quis* Florent. *decoquit* Mazar. *decoquet* Pal. Med. pr.—350 *Considunt* Sched. Gud.—351 *Hinc coquus, hinc leno* leg. Heins. *defessi* Vat. pr. Med. sec. Raphael. *defossi* Jun. pr. duo Oxon. duo Leidd. *defossus* Vat. quint. *defossi* quatuor Vatt. Pal. Farn. Rott. Oisel. Exc. Læti. *descisi* Pric. m. pr. *descisi* Moret. pr. *verberare* Vat. pr. m. sec. *vulnere* Vat. tert. Reg. Mazar. Oxon. pr. *vulnere* vel *verberare* Put. vid. Pricæum ad Metam. Apuleii p. 374.—353 *in una pro verna* Var. LL. ed. Antv. *penates* vel *parentes* Thuan.—354 *in aliis* Jun. pr. Vat. sec. m. pr. *arctis* vel *altis* Farn.—355 *solatia rebus* Pric. Moret. sec. *tantæque d. solatia mortis* Vat. pr. et Livin.—356 *Phrygiæ subito* Ambr. pr. *bellisque relictis* Vat. pr. et tert. Rott. Oisel. Mazar. Gronov. in Exc. Schotti ascripserat locum Cic. Lib. III. in Verr. cap. 12. *belloque relicto* duo Leidd. et viginti alii, Exc. Gevart. Lucens. pr. Ald. ed. Vicet. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Antv.—357 *rediere* Moret. pr. *locos* Florent. *ad jurgia* Pal.—358 *nequicquam* vel *nequaquam* Vat. pr. *in magna* Put. *confligitur* Med.

NOTE

349 *Decoquat*] Fervidus est, sed ita, ut sciat artem, qua sua ira decoquatur, et defervescat sapienter.

351 *Defossi*] Alii legunt *defessi*, id est, fatigati ferre flagra seu verbera.

353 *Verna*] Est filius ancillæ.

355 *Morbis*] Ambigua vox, nam significare potest incommoda reipub. et simul perstringere morbos

ex libidine, et ex gula natos.

357 *Jurgia*] Certamina histrionum more. O levitatem, ac stuporem! In ipsis belli argenti angustis, obliviscuntur belli, animosque ad jocos rixasque convertunt.

358 *Magna ira*] Agunt de ludis, magno studio, immo et ira ardente, cum patria periclitatur.

Quis melius vibrata puer vertigine molli
 Membra rotet : verrat quis marmora crine supino : 360
 Quis magis enodes laterum detorqueat artus :
 Quis voci digitos, oculos quis motibus aptet.
 Hi tragicos meminere modos : his fabula Tereus,
 His necdum commissa choro cantatur Agave.
 Increpat Eutropius : Non hæc spectacula tempus 365
 Poscere : nunc alias armorum incumbere curas.
 Se satis Armenio fessum pro limite cingi,

puer circumagat corpus impulsam circuitu leni : quis capillis resupinatis abstergeat pavimenta marmorea : quis deflectat melius partes molles laterum : quis accommodet melius digitos voci, quis oculos saltationibus. Hi recordantur versus tragicos : fabula Terrei canitur ab illis : Agave nondum credita theatro canitur ab aliis. Eutropius reprehendit hos, dicens, Hoc tempus non petere ludos tales ; nunc labores alios belli urgere, se etiam fatigatum satis armari pro finibus Armenia

tert. contenditur Moret. sec. Hic versus cum priore desideratur in Moret. pr. —360 rotat Leid. pr. vertat Exc. Læti m. pr. et Lucens. pr. item Ald. verrat Med. tert. verrat tres Med. inc. Heins. Put. Reg. Thuan. Bonon. tres Ambr. Mazar. duo Petav. Vat. Livin. Exc. Lucens. pr. ed. Vicet. Sched. Gud. marmore Thuan. crine soluto Pal. soluto vel supino Med. pr.—361 Qui magis Bonon. Petav. tert. edones Var. LL. Antv. enodes vel idoneos Reg. Moret. sec. procerum Vat. tert. Rott. Exc. Pat. rec. procerum vel laterum Put. artus quatuor Vatt. Pal. Farn. Reg. Petav. sec. marg. Isingr. arcus Vat. quart. Oisel. Florent. duo Med. inc. Heins. Put. Thuan. Mazar. Tholos. Ambr. sec. ambo Moret. duo Petav.—362 oculos qui Leid. sec. motibus Lov. cum glossa, i. e. gesticulationibus. moribus omnes Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Jun. pr. duo Leidd. et Oxon. marg. Isingr. et Cod. Pulm. et Claver. motibus exhibet. vid. supr. vs. 182. aptet Oisel. apti Rott. ed. Parm. e conjectura.—363 jocos Ambr. pr. Oxon. sec. Med. quart. jocos vel modos Vat. quint.—364 nondum tres Vatt. Petav. pr. Ambr. sec. mundum inc. Heins. medium Put. choro Lov. Jun. pr. Moret. sec. Sched. Gud. Ald. Exc. Gevart. thoro Thuan. Ambr. tert. thoro vel tiro Pric. choro vel thoro Reg. Oxon. pr.—366 altus Lov. atque ita conjiciebat Heins. annorum Sched. Gud. impendere Med. sec. armorum poscere Med. tert. m. pr.—367 Me Jun. pr. Armenia Moret. pr. milite Mazar. Tho-

NOTE

359 Vertigine] Quis puer capite demisso, pedibusque in altum sublatus, melius vibret suum corpus.
 360 Verrat] Quis pedibus sursum elatis, projectisque manibus, quibus sustinetur, fungatur officio pedum, capite demisso, et crinibus pendentibus, verrat pavimenta marmorea.
 361 Enodes] Quis ita detorqueat costas laterum, ut sine nodo, sine ossibus esse videatur. Alii legunt, laterum arcus, id est, flexus, curva-

turas.

363 Tereus] Rex Thracum, qui ob constupratam Philomelam Progne uxoris suæ sororem, in upupam mutatus est.

364 Necdum commissa choro] Nondum producta in theatrum.

Agave] Cadmi et Hermiones filia, qui filium Pentheum abstemium, et ideo Bacchi sacra despicientem, cum ceteris Bacchantibus discepsit, eum vitulum esse rata præ nimio furore.

Nec tantis unum subsistere posse periclis.
 Ignoscant senio : juvenes ad prælia mittant.
 Qualis pauperibus nutrix invisâ puellis 370
 Assidet, et tela communem quærere victum
 Rauca monet : festis illæ luisse diebus
 Orant, et positis æquævas visere pensis :
 Iratæque operi jam lasso pollice fila
 Turbant, et teneros detergunt stamine fletus. 375
 Emicat extemplo, cunctis trepidantibus, andax
 Crassa mole Leo, quem vix Cyclopia solum
 Æquatura fames, quem non jejuna Celæno

defendendis, sed non se solum valere resistere discriminibus tantis. Rogat hos ut percant ænactuti suæ ; ut mittant juvenes ad bella : sicut nutrix odiosa sedet prope virgines inopes, et rauca hortatur illas comparare victum communem tela faciendâ : illæ virgines rogant, ut sinat colludere diebus festis, et opere seposito invisere æquales suas ; et jam indignantes laborem suum, jam digitis fatigatis confundunt stamina, et abstergunt tela sua lacrymas tenellas. Statim Leo animosus ingenti magnitudine exurgit omnibus timentibus, quem unum fames Cyclopus aggre

los. Ambr. pr. ambo Moret.—368 tantis etiam Ambr. pr. Ne tantis unda Jun. pr. obistere Farn. procellis conjiciebat Heins.—371 insidet Ambr. pr. Absidet Vicet.—372 Rauca movet Farn. Pric. Var. LL. ed. Antv. luxisse Tholos.—373 impositis Jun. pr. æque paruisse repensis Florent. m. pr. Petav. sec. æqua visere repensis Med. tert. æqua pascere Rott. Oisel. æque pallescere Var. LL. ed. Antv. æquas visere vel æque pascere Vat. tert. Put. pennis Farn.—374 Intenteque Med. sec. m. pr. lazo Petav. sec. lapso duo Med. tela Med. tert. m. pr. telam conjiciebat Heins.—375 teneros vel tenebros Put. detergunt tres Vatt. Pal. Farn. Ambr. pr. Mazar. Petav. pr. Med. quart. Exc. Læti. detergent duo Leidd. cum viginti aliis, Exc. Gevart. Lucens. pr. Ald. et ed. Vicet. detergunt Petav. tert. stamine Med. sec. m. pr. stamine Var. LL. ed. Antv.—376 comitantibus Jun. pr.—377 Leon Exc. Læti. Cyclopia Ambr. sec. Cyclopeia duo Med. Pnt. Thuan. Mazar. Moret. pr. et Ambr. Cyclopea vel Cyclopeia Vat. sec. Pal. Farn.—378 quam Vat. tert. jejuna Exc.

NOTE

371 Assidet] Prope sedet, supra sedet, ad urgendas puellas.

372 Luxisse orant] Phrasis Græca Poëtis familiaris : mira comparatio ad irridendum Entropium Entropique sectatores ad bella ineptos ; quos comparat cum vetula et puellis mollibus, et proposito labore stentibus.

377 Leo] Homo quidam cognominatus Leo, vecors et ventri deditus, qui non alia ratione emersit,

quam quod esset Entropio jucuendus. Missus est contra barbaros : officium suum utcumque obii ; sed ob crapulam facile deceptus est a Gainæ et Targibilo, fraude deletus.

Cyclopia] Ita famelicus, ut ipse solus famem Cyclopus et Harpyia Celænus superaret. Celæno Harpyia sic dicta, quia κελαινος idem est ac niger. At iste si belluabatur, et bibeat quoque egregie : fortitudinem enim in eo ponebat, ut plus biberet

Vinceret : hinc nomen fertur meruisse Leonis.

Acer in absentes, linguae jactator, abundans

380

Corporis, exiguusque animi, doctissimus artis

Quondam lanificæ, moderator pectinis unci.

Non alius lanam purgatis sordibus æque

Præbuerit calathis ; similis nec pingua quisquam

Vellera per tenues ferri producere rimas.

385

Tunc Ajax erat Eutropii, lateque fremebat :

Non septem vasto quatiens umbone iuvencos :

Sed, quam perpetuis dapibus, pigroque sedili,

Inter anus interque colos oneraverat, alvum.

adaquaret, quem non Celano famelica superaret : hinc dicitur promeritis esse cognomen Leonis. Homo jaculator ardens sermonis contra absentes, vastus corpore, parvus animo, olim peritissimus artis lanificæ, rector pectinis curvi. Non alter injecerit in canistros lanum, immunditiis ejectis, similiter ; neque alter æqualis trajicere lanas crassas per foramina ferri subtilia. Tunc Leo erat Ajax Eutropii, et undique furebat, non concutiens septem pelles botis in clypeo magno, sed ventrem, quem inter vetulas et inter colos oppresserat epulis continuis, et cathedra

*****

Lucens. pr. victura ed. Vicet.—379 hic Oisel. Leid. pr. Florent. huic Var. LL. ed. Antv. hoc nomen Rott. Vat. tert. Leontis Exc. Læti.—380 Acer in absentes, linguae j. duo Leidd. duo Oxon. Lov. ambo Moreti et Ald. absentes. cum *στυγῶν*, quatuor Vatt. Pric. Oisel. jaculator Pric. Rott. jaculator Var. LL. ed. Antv.—381 exiguusque Ambr. sec. Exiguusque Mazar. Exiguus animi sine copula, quatuor Vatt. Pal. Farn. tres Med. inc. Heins. Put. Thuan. tres Petav. Ambr. pr. Bonon. Pat. Tholos. ambo Moret. Lov. Ald. Exc. Gevart. animo Vat. tert. Farn. Rott. Med. sec. Put. Pat. Moret. pr. animi vel animo Petav. pr.—382 unci omnes Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Exc. Læti. unci Mazar. uncti vet. Gyr. Moret. pr. Exc. Lucens. sec. et hoc firmare videtur vellera pingua, quod sequitur.—383 Non illi Florent. m. sec. purgatam Vat. tert. Pal. Farn. duo Med. Leid. sec. m. sec. purgatis vel purgatam Put.—384 Præbuerit Vat. Livin. Exc. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. Præbuerat Farn. Oisel. Florent. Med. tert. Jun. pr. Thuan. Moret. sec. Exc. Læti, edd. Parm. Vicet. Junt. Ald. Colin.—385 tenuis Moret. pr. Vat. sec. Med. tert. Bonon. Tholos. Ambr. tert. fratri Rott. perducere Vat. sec. Pric. Mazar. Petav. pr. Moret. sec. deducere Vat. tert. Moret. pr. Med. quart. limas Oxon. sec. varas Med. tert.—386 lateque Lov. m. pr.—388 quem Pal. qui duo Vatt. et Medd. Put. Oxon. pr. quod Ambr. pr. Petav. sec. qd Rott. Oisel. quam vel qui Reg. Exc. Læti. sedili vel cubili Vat. pr.—

NOTÆ

quam reliqui omnes, et plures haberet meretrices quam milites.

380 Acer in absentes, linguae jactator] Maledictus, et ideo iners. Livius : ' Viri nati militiæ, factis magni, ad linguae certamina rudes.'

386 Ajax] Vir fortissimus inter

Græcos, de quo Ovidius, ' Clypeus dominus septemplex Ajax.'

388 Pigroque sedili] Quia semper sedebat in lana tractanda homo gulosus, corporis ejus moles crassior evaserat, sicque ipse sua mole oneratus et oppressus erat.

Assurgit tandem, vocemque expromit anhelam : 390

Quis novus hic torpor, socii? quonam usque sedemus
 Fœmineis clausi thalamis, patimurque periculum
 Gliscere desidia? Graviorum turba malorum
 Textitur, ignavis trahimus dum tempora votis.
 Me petit hic sudor. Nunquam mea dextera segnis 395
 Ad ferrum. Faveat tantum Tritonia cœptis,
 Inceptum peragetur opus. Jam cuncta furore
 Qui gravat, efficiam leviolem pondere lanæ
 Targibilum tumidum; desertoresque Gruthungos

inerti. Tandem surgit, et anhelus erumpit in hunc sermonem: O commilitones, quæ nova hæc segnitias est? Quo usque tandem nos inclusi in cubilibus muliebribus consideramus, et inertia nostra sinimus malum crescere? Series calamitatum majorum paratur, dum ducimus tempora desiderijs inertibus. Hic labor poscit me. Nunquam manus mea pigra fuit ad arma: si Pallas tantum adsit consilijs meis; labor inchoatus perficitur. Mox ego reddam Targibilum, etsi turgentem, qui opprimat omnia rabie sua, leniorem onere lanæ; et diripiam, ut oves misellas, Gru-

*****

390 *Assurgit* omnes Vatt. Pal. Farn. Rott. Oisel. Leid. pr. Exc. Læti. *Assurgit* Pric. Leid. sec. duo Oxon. *Consurgit* Med. quart. *Exsurgit* Ambr. pr. Var. LL. ed. Antv. *exponit* Rott. Florent. Reg. Oxon. pr. *exponit* vel *expromit* Oxon. sec. *anilem* Leid. pr. Moret. sec. Med. tert. m. sec.—391 *Quid* Pric. *Quis* vel *Quid* Reg. *tepor* o Med. sec. m. pr. *torpor* vel *stupor* O Vat. pr.—392 *clusi* Exc. Læti. *patimurque* vel *patimur* Vat. pr.—393 *Creare* Med. quart. *Gliscere?* cum signo interrogationis. Med. sec. *desidia* Farn.—394 *trahimur* Jun. pr. *trahimus* vel *trahitur* Exc. Læti.—395 *mea nunquam* Med. quart. Ald.—396 *Latonia* Moret. sec.—397 *peragatur* Vat. tert. Rott. *peragetur* vel *peragatur* Put. iter Jun. pr. Thuan. *furorem* Petav. sec. Med. quart. ed. Parm. *favorem* Med. tert. Tholos. *pavore* legebat Heins.—398 *leviorem* Exc. Lucens. pr. *graviorem* Exc. Læti, ed. Vicet.—399 *Targibilum* Farn. Petav. sec. Bonon. tres Ambr. Lov. Leid. sec. *Trabigilum* Leid. pr. Oxon. pr. Pal. duo Med. Mazar. Tholos. Moret. pr. ed. Parm. *Targibulum* Med. quart. *Turbigilum* Reg. Thuan. Jun. pr. Oxon. sec. vet. Gyr. Vat. Livin. Moret. sec. Petav. tert. Exc. Gevart. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Antv. *Turbigulum* Vat. tert. Rott. *Targibulum* Vat. sec. Put. Pat. *timidum* Vat. pr. Rott. Oisel. Moret. sec. duo Oxon. Exc. Læti, et ed. Parm. *defensoresque* Leid. pr. *Gruthunnos* Florent. Tholos. Med. et Leid. sec. *Grotunnos* Jun. pr. inc. Heins. ed. Vicet. *Grothunnos* Moret. sec. *Grotunnos* Vat. sec. Pal. Farn. Med. pr. Put. Moret. pr. *Grotunnos* Oxon. pr. *Grotungos* Vat. quint. *Grotonges* duo Ambr. *Grotongos* Petav. pr. Med. quart. *Gruthunnos* Leid. pr. Vat.

NOTÆ

390 *Anhelam*] Ipse anhelus præ nimia pinguedine.

392 *Fœmineis*] Vel revera inclusi in cubilibus fœmineis, vel in cubiculis hominum effeminatorum.

394 *Textitur*] Texere, trahere, glis-

cere, sudor: omnia ambigua, et ad lanificium alludentia.

396 *Tritonia*] Pallas sic dicta a palude Tritonide in Africa, ubi nata esse dicitur. Pallas autem Dea lanificii.

Ut miseras populabor oves, et pace relata 400
 Pristina restitutam Phrygias ad stamina matres.
 His dictis iterum sedit. Fit plausus, et ingens
 Consilii clamor. Qualis resonantibus olim
 Exoritur caveis, quoties crinitus ephebus
 Aut rigidam Nioben, aut flentem Troada, fingit. 405
 Protinus excitis iter irremeabile signis
 Arripit, infaustoque jubet bubone moveri

thungos transfugas; et pace restituta remittam matres Phrygias ad opera solita. His pronuntiatis, Leo sedit rursus. Admurmuratio excitatur, et magnus fremitus concensus. Qualis nascitur quondam in Circo sonore, quotiescumque juvenis capillatus agit vel Nioben saxeam, vel Troadem lugentem. Statim Leo vexillis accersitis, rapit viam irrevocabilem, atque imperat cohortes procedere, infelici alite;

tert. Rott. Oisel. Mazar. Vat. Livin. *Gruthongos* Exc. Gevart. *Gruthanos* Pric. *Gothunnos* Pat. *Glutonnos* Lov. *Grutonnos* Oxon. sec. Petav. tert. *Grotumpnos* Reg. *Gothumpnos* Thuan. *Gothunnos* vel *Gruthungros* Exc. Læti. —400 *populabor* Var. LL. ed. Antv. m. pr. *aves* duo Vatt. Petav. pr. m. pr. *oves* Vat. sec. *paceque* Jun. pr. *parte relata* Oisel. *relicta* Oxon. pr. *reducta* Pric. Reg. Moret. sec. m. sec.—402 *His iterum dictis* Reg. Oxon. pr.—403 *Consilii* Vat. tert. Florent. inc. Heins. Put. Reg. Mazar. Petav. sec. Exc. Læti, ed. Parm. et Vicet. *Concilii* Leid. pr. Jun. pr. tres Vatt. Moret. pr. Ambr. tert. Vat. Livin. Exc. Lucens. pr. *Consilii* Vat. sec. Pal. Pric. Med. pr. Petav. tert.—404 *quoties caveis* Med. quart. *cuneis* Vat. sec. Pal. Med. pr.—405 *flectere pro flentem* inc. Heins. *Troida* Petav. sec. *Troida* Med. tert. *faxit* Rott. Moret. pr. *vidit* Vat. sec. m. pr.—406 *excitis* Vat. tert. Mazar. *excitis* Var. LL. ed. Antv. m. pr. *excitiis* Exc. Lucens. sec. appposito + signo, ut notetur veterem lectionem aut erasam aut interpolatam esse. *irrevocabile* Pric. Jun. pr.—407 *Prodidit* Oisel. *infaustoque* vet. Gyr. Vat. Livin. Isingr.

NOTÆ

400 *Populabor*] Diripiam, tondabo, ut oves.

404 *Ephebus*] Juvenis: *ἐπὶ, super*, et *ἥβη, juvenis*. Ephebus itaque est qui intrat in juventutem.

405 *Rigidam Nioben*] Niobe Tantalii filia, duodecim liberis superba, se Latonæ Deæ præferebat: Dea indignata, arreptis Dianæ Apollinisque sagittis liberos ejus occidit, Niobenque ipsam convitiantem venti turbine in Asiam impulit, et juxta Sipylum nrhem in saxum transformavit. Per saxum, intellige Nioben dolore diriguisset, et velut immotam stetisse. Forsan et hæc fabula de-

torta est ex Lothi conjuge, quæ in statuam salis mutata est.

Troada] Vel fœminam aliquam Trojanam flentem, vel casus Trojæ lugentis et deplorantis sua mala.

406 *Iter irremeabile*] Iter, unde non rediret, non remearet, quia delendus esset exercitus. Virgilius, 'irremeabilis error.'

407 *Infausto bubone*] Malis et infaustis avibus. Nam bubo est avis sinistri generis: fuit tamen felix Agrippæ Judæo, ex Josepho; illi enim libertatem regnumque præ-sagiit.

Agmina, Mygdonias mox impletura volucres.
 Pulcher et urbanæ cupiens exercitus umbræ,
 Assiduus ludis, avidus splendere lavacris, 410
 Nec soles imbresve pati, multumque priori
 Dispar, sub clypeo Thracum qui ferre pruinas
 Dum Stilichon regeret, nudoque hyemare sub axe
 Sueverat, et duris haurire bipennibus Hebrum.
 Cum duce mutatæ vires. Byzantia robur 415
 Fregit luxuries, Ancyranique triumphî.

cohortes mox devorandas ab avibus Phrygiis. Exercitus decorus, et amans otii urbis, continuus in ludis, cupidus fulgere in balneis solebat, neque tolerare calores et pluvias, et multum dissimilis sibi primo, qui, dum Stilicho duceret eum, solebat peti sub acuto niveo et hybernare sub Cælo puro, et potare aquas Hebri fractas securibus rigidis. Vigor ejus abiit cum ductore: lascivia Constantinopolitana, et victoria Ancyraa enervaverunt vires ejus. Non equites præcunt

*****

Ambr. pr. Mazar. Med. tert. Sched. Gud. Var. LL. ed. Antv. Exc. Lucens. sec. infestoque tres Vatt. Pal. Farn. Pric. Jun. pr. Oxon. sec. Leid. sec. infestoque vel infansatque Pat. Reg.—408 *Mæonias* Pat. m. sec.—409 *eula* Ambr. pr. *imbre* vel *umbræ* Vat. tert. *auræ* conjiciebat Heins.—410 *Assiduus ludis* ed. Parm. *Assiduus* Florent. Med. tert. Lov. ed. Vicet. *ludis* deest in Oisel. *Assiduus ludis* vel *Assiduus ludus* Reg.—411 *umbrasve* Vat. sec. *peti* Exc. Luti. m. pr. *multumque* Oxon. pr. *multum* sine copula Farn. *vultumque* Reg.—412 *sub clipeis* Med. sec. *ruinas* Med. sec. Hic versus cum sequenti deest in Med. quart.—413 *tegeret* Lov. acute, ut notat Heins. *hyemale* Mazar.—414 *duris* Med. sec. Petav. sec. marg. Isingr.—416 *Ancyranique* Pric. Oisel. Florent. Med. tert. et sec. m. pr. Bonon. Pat. Vat. Livin. vet. Gyr. Leid. sec. inc.

NOTE

408 *Mygdonias*] Phrygia dicitur et Mygdonia.

Impletura] Mox præda futura avibus Mygdoniis seu Phrygiis.

409 *Pulcher exercitus*] Exercitus dicitur, quod melior fiat exercendo. *Pulcher* hic est mollis, fœminarum instar, quæ pulchritudine delectantur. *Pulcher* nempe et mollis miles, qui, exemplo Sardanapali, fustum non fundam, telas non tela contractet.

Umbræ] Otii quod percipitur in umbraculis domuum.

413 *Nudo sub axe*] Sub dio, sub Luna, sub Æthere puro, nudo, etiam

sine pellibus.

414 *Haurire*] Scindere securibus aquas Hebri fluvii, et scissas haurire; vel haurire aquas sub glacie scissa latentes.

415 *Cum duce mutatæ*] Adeo vere dictum est, leones a cervo ductos, in cervos totidem degenerare.

416 *Ancyranî triumphî*] Ironiâs. Alludit nempe ad iter, quo Entropius delectationis causa Ancyram magna pompa petivit, tanquam secessum æstati traducendæ amœnissimum.

Non peditem præcedit eques : non commoda castris

Eligitur regio : vicibus custodia nullis

Advigilat vallo : non explorantur eundæ

Vitandæque viæ : nullo se cornua flectunt 420

Ordine : confusi passim per opaca vagantur

Lustra, per ignotos angusto tramite valles.

Sic vacui rectoris equi, sic orba magistro

Fertur in abruptum casu, non sidere, puppis :

Sic ruit in rupes, amisso pisce sodali, 425

Belluæ, sulcandas qui prævius edocet undas,

Immensumque pecus parvæ moderamine caudæ

peditibus: non locus deligitur aptus castris metandis: non excubias vigilant ad aggerem, vicibus alternis: non iter petendum aut effugiendum indagatur: cornua nullo se certant ordine: turbati undique errant per sylvas opacas, et per valles incognitas semita arcta. Ita equi privati moderatore, ita navis privata gubernatore ruit in præcept, ducta per fortunam, non per astra. Ita monstrum marinum balæna rapitur in scopulos, perduto pisce socio, musculo, qui præcedens monstrat aquas findendas, et gubernat belluam vegrandem regimine caudæ exigua, et init

Heins. duo Ambr. Exc. Læti, Lucens. sec. *Anciranique* Lov. Put. duo Petav. *Amphyranique* tres Vatt. Pal. Jun. pr. *Amphyranique* Thuan. Mazar. Petav. pr. Ambr. tert. Ald. *Ancphiranique* Vat. sec. *Ansitranique* Farn. *Anfiranisque* Moret. sec. *Anticheranique* Oxon. pr. *Anticheranique* et emendatum *Aneyranique* Reg. — 417 *comitem* Med. quart. *præcedet* Oxon. pr. — 418 *legio* Jun. pr. inc. Heins. Vat. quint. *regio* Exc. Læti, m. pr. *legio* vel *regio* Med. pr. deest hic versus in Moret. pr. — 419 *Advigilant* ed. Vicet. *eundo* Vat. sec. — 420 *Vitandæ* Pric. *vertunt* inc. Heins. — 421 *sparsim* Ambr. tert. *operta* Vat. pr. m. pr. Vat. Livin. *feruntur* Pal. Med. pr. — 422 *ignotos* Vat. pr. m. pr. *ignotas angusto* duo Leidd. et maxima pars Codd. Sched. Gud. Exc. Gevart. Lucens. pr. Ald. ed. Parm. et Vicet. Var. LL. ed. Antv. *ignoto* Vat. tert. Rott. *ignotas arguto* vel *angusto* Reg. *ignotas angusto* vel *angustas ignoto* Put. m. sec. *angusto* quatuor Vatt. *ignotos calles* leg. Heins. *limite* Pat. Oxon. pr. *limite* vel *tramite* Put. — 423 *magistri* Pric. m. pr. Ambr. pr. — 424 *in arbitrium* Pat. m. pr. — 425 *puppes* pro *rupes* inc. Heins. — 426 *secundas* Med. tert. *sulcandus* Exc. Læti. qui Vat. pr. duo

NOTE

417 *Non peditem*] Sub Leone omnia indisposita : ut Tacitus diceret, 'Pervigiliis et Bacchanalibus, quam disciplinæ et castris propiora.'

419 *Explorantur*] Non mittuntur exploratores, qui doceant viam tutam, qua eatur; et intutam, quæ vitetur.

424 *In abruptum*] In loca abrupta et præcipitia.

425 *Pisce sodali*] Ferunt nempe musculum piscem exiguum regere et ducere balænam, quæ est portentosæ magnitudinis.

427 *Pecus*] Monstrum marinum. Horatius de monstris marinis : 'Om-

Temperat, et tanto conjungit foedera monstro :

Illa natat rationis inops, et cæca profundi

Jam brevibus deprensa vadis, ignara reverti

430

Palpitat, et vanos scopulis illidit hiatus.

Targibilus simulare fugam, flatusque Leonis

Spe nutrire leves ; improvisusque repente

Dum gravibus marcent epulis, hostique catenas

Inter vina crepant, largo sopita Lyæo

435

Castra subit. Pereunt alii, dum membra cubili

amicitiam cum portento tanto. Illa bellna carens omni cogitatione nat, et ignara maria, jam intercepta vadis exiguis, nesciens redire, deficit, et impingit in rupes voraginem inanem. Targibilus cepit fingere fugam, et alere spe tenui cor tumidum Leonis; et statim inopinus invadit castra sepulta vino copioso, dum flaccescunt cibis onerantibus, et eructant vincula in hostem inter pocula. Illi occiduntur, dum attollunt corpora lenta ex lectis; illi copulaverunt mortem somno: sed palus fini-

*****

Med. Tholos. Lov. Vat. Livin. cum Vat. tert. Reg. m. pr. cui tres Vatt. Farn. Oisel. Exc. Læti. quoi ed. Vicet. cum vel cui Oxon. pr.—428 *federa monstro* tres Vatt. Farn. Exc. Læti. *federe mbnstra* duo Leidd. et tredecim Codd. Exc. Gevart. Var. LL. ed. Antv. *tantum c. f. rerum* Vat. Livin. *federe monstrum vel federa monstro* Vat. pr.—429 *cæca vel cassa* Vat. quart. *profundi vel futuri* Ambr. pr.—430 *depressa* Lov. Oxon. sec. Var. LL. ed. Antv. *defensa* marg. Isingr. *natandi vel reverti* Vat. pr.—431 *vacuos* Moret. pr. *canos vel rarios* Vat. quint. *alludit* Pric. *illudit* Vat. sec. Pal. Med. pr. Var. LL. ed. Antv.—432 *Targibilus* Vat. pr. Pric. Oisel. duo Med. Reg. Thnan. Lov. Moret. sec. vet. Gyr. Vat. Livin. Exc. Gevart. ed. Vicet. Var. LL. ed. Antv. *Tharbigilus* Florent. m. pr. Leid. sec. duo Oxon. duo Petav. tres Ambr. Exc. Lucens. sec. Var. LL. e marg. Parm. *Tabrigilus* Exc. Læti. *Trabigulus* Mazar. *Thragibilus* Farn. Tholos. *Tarbigulus* Jun. pr. *Tharbigalus* Vat. tert. Rott. *Targibalus* Vat. sec. Put. Pat. *Trabigilus* Florent. m. sec. Leid. pr. Moret. pr. ed. Parm. *Targibulus* Med. quart. *fastusque* Mazar. *flatusque* vel *fastusque* Pric.—433 *levis* Vat. quart. Rott. Oxon. sec. Leid. sec. Exc. Læti. *leves* septemdecim scripti et Var. LL. e marg. Parm.—434 *marcent* Med. pr. *marcet* Ambr. tert. *hostique* Moret. pr. Med. tert.—435 *crepent* Med. tert. *sonant vel crepant* Exc. Læti.—436 *cum* Exc. Læti. Ambr. tert. *membra cubili* Exc. Læti. *tarda cubili* *Membra levant* Leid. sec. Med.

NOTE

ne cum Proteus pecus egit altos Virescentes Montes.

429 *Rationis*] Ex Aristotele, in bestiiis sunt *μυθώματα τῆς ἀνοητικῆς φύσεως*, quædam *vita humane* et rationis imitamina: instinctum nonnulli vocant, nonnulli cognitionem quandam, qua bestię uti videntur; alii dicunt impressiones sensuum, quibus ita moventur, ut cognoscere putares.

430 *Vadis*] Deprehensa in vadis brevibus, id est, arenis aqua profunda

carentibus, destituitur, palpitat, et mare altius querens, oris aperta voragine impingit in scopulos.

432 *Flatus Leonis*] Id est, cor tumidum inani fumo ventoque supinę arrogantię.

435 *Crepani*] Inter ructum crepitumque catenas minitantur. Sic Tullius de Catilinariis, ‘eructant cædes bonorum:’ idest, ructando minantur se patraturos esse cædes bonorum.

Tarda levant; alii leto junxere soporem :
Ast alios vicina palus sine more ruentes
Excipit, et cumulis immanibus aggerat undas.

Ipse Leo dama ceruoque fugacior ibat, 440

Sudanti tremebundus equo : qui pondere postquam

Decidit, implicitus limo, cunctantia pronus

Per vada reptabat, cœno subnixa tenaci,

Mergitur, et pingui suspirat corpore moles,

More suis; dapibus quæ jam devota futuris 445

Turpe gemit, quoties Hosius mucrone corusco

Armatur, cingitque sinus; secumque volutat,

Quas figat verubus partes, quæ frustra calenti

Mandet aquæ, quantoque cutem distendat echino.

Flagrat opus; crebro pulsatus perstreptit ictu : 450

tina recipit ceteros fugientes sine exemplo, et auget aquas acervis magnis. Ipse Leo timidus currebat equo spumante, levior dama et ceruo; qui Leo posteaquam præ nimia mole cecidit, implexus luto, demissus, arrepebat per vada remorantia, fulta limo viscoso. Submergitur tandem, et crassitudo ejus ob corpus obesum, anhelat, instar porcæ, quæ jam destinata conviviis celebrandis suspirat turpiter, quotiescumque Hosius instruitur cultro nitenti, et succingit vestes, et cogitat secum, quæ frustra affigat verubus, quæ frustra immergat aqua bulliente, et quot ovis echini farciat pellem. Labor fervet: cos percussa ictu frequente stridet: fumus diversus exiens obumbrat Chal-

quart. Exc. Gevart.—437 *sopores* Leid. pr. Oxon. pr.—438 *sine fine* Pal. Med. pr. *morte* Jun. pr. Moret. pr. Oisel. Exc. Cod. Rhem. *sub morte* Mazar. *more vel morte* Florent.—439 *tumulis* Oxon. pr. *inmanes* Put. m. pr. *aggregat* Oxon. pr. *undas* Exc. Læti.—440 *Leon* Exc. Læti, qui et *damis* habet.—441 *fremebundus* Tholos.—442 *Occidit* Thuan.—443 *Per mare reptabat* Med. tert. *submixta* Moret. pr. Heinsius hic quædam deesse suspicabatur. Burmannus, cum Scaligero, distinguendum putat: *Per vada reptabat. Cæno s. tenaci Mergitur, &c.*—444 *pinguis* Vat. pr. m. sec. vet. Gyr. Vat. Livin. *pectore* Vat. tert. *miles* Vat. sec. m. pr. *corpora molis* Vat. pr. m. pr.—445 *More suis* Pric. sui Vat. pr. m. pr. *quæ jam dapibus* Jun. pr. Pric. Thuan.—446 *quotiens* Var. LL. ed. Antv. *quatis* duo Med. Ambr. sec. *quatis* Vat. quart. Oisel. Petav. sec. ed. Parm. *quacians* duo Oxon. *quoties vel quatis* Reg. Osius Vat. tert. Lov. ambo Moret. Ocius Exc. Læti. Osius Jun. pr. *aliquis* ed. Parm. et Vicet. Osius Oxon. pr. *Hosias* Pric. *Hosius vel aliquis* Exc. Pat. rec.—447 *Armatusque sinus cingit* Thuan. *Armatur vel Armatus* Oisel. *latus pro sinus* Med. quart. *volutat* Var. LL. ed. Antv.—448 *Quas partes figat veribus* Put. *Quæ vel Quas* Oxon. pr. *partes verubus* Put. m. sec. *veribus* Med. pr. *partes vel partis* Oxon. pr.—449 *Mandat et distentat* Petav. sec.—450 *Flagrat vel Fervet* Vat. pr. *perstreptit* Jun. pr.

NOTÆ

442 *Cunctantia*] Fugam retardantia vada.

445 *Devota*] Velut sacra culinæ victima, ab Hosio coquo succincto paratoque mactanda.

449 *Distendat*] Porcellos assos ovis

Delph. et Var. Clas.

echini farcire, implere, distendere solebant antiqui. Alii per echinum intelligunt vasis ænei genus, in quo porcellus vel porcelli cutis distendatur.

450 *Perstreptit*] Cos perstreptit cre-

Claud.

2 N

Contextit varius penetrans Chalcedona nidor.
 Ecce levis frondes a tergo concutit aura ;
 Credit tela Leo : valuit pro vulnere terror,
 Implevitque vicem jaculi : vitamque nocentem
 Integer, et sola formidine saucius, efflat.

455

Quis tibi tractandos pro pectine, degener, enses,
 Quis solio campum præponere suasit avito ?
 Quam bene textentum laudabas carmina tutus,
 Et matutinis pellebas frigora mensis !
 Hic, miserande, jaces : hic, dum tua vellera vitas,
 Tandem fila tibi neverunt ultima Parcæ.

460

codona. En ventus tenuis impellit folia pone, Leo putat esse sagittas: timor effecit, quod plaga efficeret, et peregit opus teli; ac iste Leo incolumis hactenus emittit animam sentem, et vulneratus solo metu. Ecquis tibi persuasit, Leo degenerans, gladios versare, pro pectine, et præferre arenam Martia cathedra avorum tuorum? Quam apte prædicabas carminationes carminantum, et arcebas frigora laboribus matutinis! Hic jaces miser; hic, dum effugis fila solita, Parcæ tandem

*****

aucta id. Jun.—451 Cum textit Pal. Med. pr. Conteritur Ambr. pr. Sched. Gud. Contextit vel Texitur et Exc. Læti. Subtexit legebat Heins. qui ascripserat Lucan. lib. iv. p. 188. Subtexit calum nos. ex vet. Cod. Petav. v. Vat. quart. variis Pat. v. Vat. quint.—452 Esse Var. LL. ed. Antv. leves Vat. pr. Oxon. sec. m. sec. inc. Heins. duo Med. concitat Jun. pr.—453 Leon Exc. Læti.—455 Integit Put.—456 Qui Rott. degener Oisel. denegit Vat. tert.—457 solio campum Exc. Lucens. pr. solium campo Vat. tert. Pal. Farn. duo Med. Thuan. Mazar. Tholos. Moret. pr. Petav. tert. ed. Vicet. solium campo vel solio campum Reg. proponere Petav. sec. suadet Pal. Med. pr. jussit Jun. pr. Oxon. sec. avitum Sched. Gud.—458 Qui bene Oxon. sec. Petav. pr. m. sec. laudabas Put. carmina Lov. ambo Moret. duo Leidd. totidem Oxon. Ald. Exc. Gevart. Var. LL. ed. Antv. crimina Farn. tramina vel carmina Reg. summe lanas vel telas pro carmina tutus Med. tert.—459 frigata Jun. pr. frigora vel crimina Vat. tert.—460 taces Ambr. pr. hæc dum Mazar. vellera vel stamina Vat. pr. curas pro vitas Jun. pr.—461 Tende pro Tandem Jun. pr. sola

NOTÆ

bro impulsu icta ad acuendum cultum, quo Hosius carnes assas partiat.

451 *Nidor*] Fumus et odor carniū, vel assarum vel elixarum, præ nimia copia penetrat Chalcedona, urbem ex altera Bospori parte, e regione Byzantii, illamque contextit, seu tegit, obumbrat. Virgilius: 'Cælum subtexere fumo.'

455 *Efflat*] Emittit animam flando, alicut porcus.

457 *Solio*] Leo erat præfectus lanificorum, et in hac arte successerat suis patribus, quorum cathedram vocat ironice *solium*, nam Leo ortus erat ex vili genere lanificorum.

458 *Carmina*] Vox ambigua: significat enim non solum Poëtarum versus, et cantilenas a lanificis cani solitas, sed et significat ipsum pectinem, quo lanas carminabant.

461 *Fila ultima*] Virgilius: 'extremaque Parcæ Lauso fila legunt,'

Jam vaga pallentem densis terroribus aulam
 Fama quatit: stratas acies, deleta canebat
 Agmina, Mæonios fœdari cædibus agros,
 Pamphylos Pisidasque rapi: metuendus ab omni 465
 Targibilus regione tonat: modo tendere cursum
 In Galatas, modo Bithynis incumbere fertur.
 Sunt qui per Cilicas rupto descendere Tauro,
 Sunt qui, correptis ratibus, terraque marique
 Adventare ferant. Geminantur vera pavoris 470

*carperunt pro te fila extrema. Jam fama errabunda concutit Regiam trepidantem
 timoribus crebris; occinebat cohortes Leonis fusas, et exercitum profligatum; et
 campos Mæonios infici stragibus, Pamphylos et Pisidas trahi captivos. Targi-
 bilus formidandus fulminat ab omni parte: ille dicitur nunc vertere cursum contra
 Galatas, nunc incubare Bithynis. Homines sunt, qui dicant eum Tauro monte
 fracto, per Cilicas descendere; sunt qui dicant eum navibus occupatis, accurrere*

Exc. Læti. venerunt Bonon. meruerunt vel venerunt Put. stamina Pric.—
 462 An vaga Med. pr. rumoribus Moret. pr.—463 deleta Moret. pr. inc.
 Heins. canebant Ambr. pr.—464 Chaonios Thuan. Migenios Vat. quint. Myg-
 donios Med. tert. catibus Petav. sec. mortibus Med. sec.—465 Pamphylios
 Thuan. Pamphinos Jun. pr. Pamphylios omnes Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott.
 Oisel. Exc. Læti. Pamphylos Vat. Livin. Moret. pr. Ambr. tert. Exc. Lucens.
 sec. Pisidasque Vat. sec. Paphidasque Reg. Phasiasque Thuan. Phasidasque
 Jun. pr. Oxon. pr. in omni ed. Vicet.—466 Terbigilus Med. tert. Thabigulus
 Med. sec. Exc. Lucens. pr. Turbigulus Thuan. Trabigilus Leid. pr. Oxon. pr.
 Pal. Med. pr. Tholos. Moret. pr. Targibalus Vat. sec. Tragibitus Exc. Læti.
 Thardigilus Lov. Tharbigilus Florent. duo Petav. Tarbigilus Leid. sec. et
 octodecim alii, ed. Vicet. et Var. LL. ed. Antv. sonat Rott. Oisel. Farn. duo
 Vatt. Reg. Thuan. Mazar. Exc. Læti m. pr. tonat duo Leidd. et plurimi
 Codd. Exc. Gevart. Lucens. sec. Var. LL. ed. Antv. sonat vel tonat Florent.
 contendere Thuan. Cursus Vat. pr. Bonon. Ambr. pr. Vat. Livin. cursu conjit-
 ciebat Heinsius, qui ascripserat. sic alibi 'Hispidia tendebat bifido vestigia
 cursu.'—467 Bithynis Vat. sec. Med. pr. Bithynios Med. sec.—468 muro pro
 Tauro Med. tert.—469 corruptis Vat. sec. Mazar.—470 ferunt ed. Vicet. terra
 duo Leidd. et Oxon. Jun. pr. Lov. ambo Moret. Ald. Exc. Gevart. Var. LL.

NOTÆ

462 *Pallentem*] Non quod Aula
 palleat, sed pallent trepidantque qui
 sunt in Aula; et est continens pro
 contento, Metonymicæ.

Densis] Timoribus, seu causis timo-
 rum densis, et ex omni parte velut
 densa caterva venientibus.

464 *Mæonios*] Alii legunt *Mygdo-*
nios, id est, Phrygios: sed et Mæonia
 olim dicta *Phrygia*: 'dicti post Mæo-

na Regem Mæones,' &c. supra.

465 *Pamphylos Pisidasque*] Populos
 Phrygiæ vicinos, sicut et Galatas,
 Bithynos, et Cilices.

467 *Incumbere*] Hostes irruere in
 Bithynos, et ipsis incumbere, ipsos
 urgere tempestatis instar.

468 *Tauro*] Monte Ciliciæ in Asia.

470 *Pavoris ingenio*] Veritas au-
 getur, secundum ingenium et natu-

Ingenio. Lōnge spectari e puppibus urbes
Accensas, lucere fretum, ventoque citatas
Omnibus in pelago velis hærere favillas.

Hos inter strepitus funestior advolat alter
Nuntius, armatam rursus Babylona minari 475
Rege novo: resides Parthos, ignava perosos
Otia, Romanæ finem jam quærere paci.
Rarus apud Medos regum cruor, unaque cuncto
Poena manet generi, quamvis crudelibus æque
Paretur dominis. Sed quid non audeat annus 480
Eutropii? socium nobis, fidumque Saporem

*per mare et terram: veritas augetur, ipsa natura timoris. Dicant urbes inflam-
matas procul videri ex altis navibus, mare fulgere, et scintillas impulsas flatu venti
adhaerescere velis cunctis in mari. Inter hæc murmura nuntius alius perniciosior
accidit, Babylonem scilicet instructam Rege novo minitari iterum, et Parthos
pacatos, exosos quietem inertem, requirere finem pacis. Paucus sanguis effunditur
regnantum apud Medos, et supplicium unum expectat gentem universam, etsi obedi-
tur dominis pariter immitibus. Sed annus Consulatus Eutropii quid non suscipiat?*

*****

ed. Antv. vela Ambr. pr. vera vel verba Oisel. pavoris Lov. timoris Ambr. pr.
Med. sec.—471 Ingenia et Moret. pr. prospectant Leid. pr. spectavit Vat. tert.
spectant Med. sec. puppibus tres Vatt. Farn. Pric. Rott. Oisel. a puppibus Vat.
sec. Pal. Med. pr. Ambr. sec. e puppibus Med. quart. Bonon. Ambr. pr. Leid.
sec. Vat. Livin. rupibus conjiciebat Heins.—472 relatus Med. tert.—473
carinas Thuan.—474 fremitus Vat. quint.—475 rursus Mazar.—476 perosus
Vat. tert.—477 jam finem Moret. pr. finem jam omnes Vatt. Pal. Oisel. pacis
Moret. pr. paci vel pacis Ambr. sec.—478 Rarus habet Farn. Medios Var. LL.
ed. Antv. regis Exc. Pat. rec. cuncto duo Med. Bonon. Pat. Ambr. pr. Exc.
Lucens. pr. et Pat. rec. item ed. Vicet. cunctos Leid. pr. cum quindecim scriptis
et Var. LL. e marg. Parm. cuncto vel cunctos Ambr. sec.—479 manet Petav.
sec. movet Put. Bonon. Moret. sec. Jun. pr. movent Var. LL. ed. Antv. generi
Med. tert. generis Leid. pr. Jun. pr. Moret. sec. tres Vatt. Pal. Farn. Florent.
m. sec. duo Medd. Thuan. Petav. pr. Var. LL. e marg. Parm. generi vel ge-
neris Ambr. sec.—480 hic pro sed Med. quart.—481 Eutropium Jun. pr.
fidum vobis id. Jun. sodalem quatuor Vatt. Pal. Pric. Rott. Oisel. Saporem
vet. Gyr. Vat. Livin. Exc. Læti et Lucens. sec. Saporem vel sodalem Vat. pr.

NOTÆ

ram timentium.

475 *Babylona*] Per hanc urbem
Assyria et Mesopotamia censentur
defecisse.

478 *Cruor*] Rariissime occiduntur
Reges Medorum; et quamvis ii Re-
ges crudeles sint, tamen Parthi Me-
dique iis semper obediunt. At si
quis apud eos Regem, etsi crudelem,

interfecerit, mactatur interfecto-
rum, simulque totum genus interfectoris.
Et tamen ne quid inausum esset,
Eutropio consule, Parthi in Regem
suum scelesti et impii fuerunt; quasi
ob Eutropium Dii iras concepissent
in gentem hominum universam.

481 *Saporem*] Regem Persarum;
quorum Reges plurimi Sapores dicti

Perculit, et Persas in regia vulnera movit;
Rupturasque fidem, leto pars ne qua vacaret,
Eumenidum tædas trans flumina Tigridis egit.

Tum vero cecidere animi, tantisque procellis 485
Deficiunt, septi latrantibus undique bellis.

Infensos tandem Superos et Consulis omen
Agnovere sui: nec jam revocabile damnum
Eventu rerum stolido didicere magistro.

Namque ferunt geminos uno de semine fratres 490
Japetionidas generis primordia nostri
Dissimili finxisse manu: quoscumque Prometheus
Excoluit, multoque intexuit æthera limo,

Percussit Saporem fœderatum et fidelem nobis, et excitavit Persas in plagas regales, et ne qua regio careret morte, impulit trans fluvium Tigridis faces Furiarum violaturas fidem. Tunc autem animi demittuntur et languescunt in tantis tempestatibus: cincti bellis minantibus undequaque senserunt tandem Deos infestos, et præsagium triste consulis: et ab exitu cognoverunt stupido magistro rerum detrimentum non reparabile. Etenim aiunt fratres duos, Prometheum et Epimetheum filios Japeti, formasse manu dispari principia stirpis nostræ ex eadem materia. Omnes quos Prometheus effinxit, et in quibus innexuit ignem luto plu-

—482 *Pertulit* Moret. pr. *mænia* Med. sec. m. pr. *misit* Pat. *misit* vel *movit* Pat. —483 *Rupturasque* Vat. pr. *Rupturasque* Vat. Livin. *Rapturusque* Pric. Pat. Ambr. pr. *Rapturasque* duo Leidd. et plurimi optimæ notæ, Exc. Gevart. Ald. ed. Parm. et Vicet. *Rupturusque* vel *Rapturasque* Put. *Rapturasque* vel *Rupturasque* Vat. quint. *fracturasque* conjecerat Heins. *leto*: Thuan. *lecto* Vat. pr. m. pr. Bonon. —484 *menia* Exc. Pat. rec. *Tibridis* Ambr. pr. —485 *Tum* duo Leidd. cum viginti duobus Codd. et Exc. Lucens. sec. *Tunc* quatuor Vatt. Farn. Pric. Rott. —486 *Decidunt* Petav. tert. *animi* pro *septi* Med. sec. *cepti* Vat. tert. *Hic* versus deest in Mazar. et Moret. pr. —487 *Infestos* Farn. ed. Vicet. Var. LL. ed. Antv. *Infensos* Exc. Læti et Lucens. pr. —488 *revocabile* damni ed. Vicet. —489 *Eventum* *Stilico* Jun. pr. *Stilico* rerum Farn. Tholos. *stolido* rerum omnes Vatt. Pal. Pric. Rott. Oisel. Oxon. sec. *stolidis* conjiciebat Heins. *magistros* Vat. tert. —490 *Jamque* Jun. pr. *sanguine* Moret. pr. *corpore* *natos* vel *semine* *fratres* Lov. —491 *Japetionidas* ambo Moret. Vat. sec. *Japetionidas* tres Med. Exc. Lucens. sec. *generis* *de semine* *nostri* Med. sec. m. pr. —492 *fixisse* Jun. pr. *pinxisse* inc. Heins. *quiscumque* Mazar. —493 *multoque* Vat. pr. m. pr. Bonon. Put. Pat. Ambr. pr. Leid. sec. Exc. Gevart. *multum*—

NOTE

sunt, ut Cæsares apud Romanos, mina.

Ptolemæi apud Ægyptios. Ceterum Ægyptiæ, et Persæ, eximie Reges venerantur. Q. Curtius: 'Persæ non solum pie, sed et prudenter suos Reges inter Deos colunt.'

484 *Eumenidum*] Furiarum, quarum facibus tribuuntur omnia cri-

Tigridis] Hic fluvius alluit Mesopotamiam.

486 *Latrantibus*] Instar canum.

492 *Prometheus*] Supra de iv. Cons. Hon. vs. 229.

493 *Æthera*] Animam cœlestem, quæ videri possit radius quidam ex

Hi longe ventura notant, dubiisque parati
 Casibus occurrunt fabro meliore politi. 495
 Deteriore luto pravus quos condidit auctor,
 (Quem merito Graii perhibent Epimethea vates,)
 Et nihil ætherii sparsit per membra vigoris,
 Hi pecudum ritu non impendunt vitant,
 Nec res ante vident: accepta clade queruntur, 500
 Et seri transacta gemunt. Jam sola renidet
 In Stilichone salus, et cujus semper acerbum,
 Ingratumque sibi factorum conscius horror

rimo, hi perspicunt procul futura, et efformati ab artifice præstantiore, constantes præveniunt fortunam ancipitem. Illi, quos artifex malus finxit ex limo pejore, (quem artificem poeta Graeci jure vocant Epimetheum,) et in quibus nihil diffudit spiritus caelestis per corpus, illi, inquam, more beatarum, non effugiunt imminetia, neque res prius prævident, quam acciderint: conqueruntur, calamitate urgenti, et tardi dolent præterita. Jam una spes salutis affulget in Stilichone, et timor conscius delictorum putavit accessum illius semper molestum sibi et injunc-

que decem alii. *intexuit* Ambr. pr. *innoxuit* Pric. m. pr. *inexuit* Pat. *intexuit* vel *innoxuit* Vat. pr.—494 *canunt* Tholoz.—495 *Casibus* Jnn. pr. Oxon. pr. Med. sec. Florent.—496 *pravos* inc. Heins. *pravus* Var. LL. ed. Antv. *condidit* Vat. tert. Ald. Isingr. Colin. *vendidit* Rott. *edidit* quatuor Vatt. Farn. Oisel. quatuor Medd. inc. Heins. Pat. Reg. Thuan. Mazar. tres Petav. Bonon. Pat. Tholos. tres Ambr. Exc. Lucens. pr. ed. Vicet. *condidit* vel *edidit* Oxon. pr. auctor Med. tert. *actor* Pal. duo Med.—497 *Quem* miro Med. tert. *generi* pro Graii Med. quart. *perhibent* Vat. tert. *Epimethida* Pat. Moret. sec. *fratres* Rott.—498 *His nihil* Thuan. *Ter nihil* Tholoz. *æthereis* Petav. sec. *post membra* Pric.—499 *Cum* pecudum Ambr. pr. *imperitia* Vat. pr. *impendentia* vel *impendentia* Reg.—500 *Non* Vat. quint. Petav. pr. *servatur* Jun. pr.—501 *sero* Farn. ed. Vicet. *serie* Vat. pr. *serum* Med. tert. *miseri* Ambr. pr. *seri* duo Leidd. et maxima Codd. pars, Exc. Gevart. Lucens. sec. Ald. et ed. Parm.—502 *In Stilichone* Vat. sec. *Et Stilichone* Vat. pr. *accervam* Vat. pr.—503 *In-*

NOTE

ipsa divinitate delibatus.

497 *Epimethea*] Hic fuit Promethei frater, et hominis statuam primus ex luto finxit: qua re iratus Jupiter, eum vertit in Simiam, et in insulas Pitheculus Campaniæ Italiciæ vicinas relegavit. Dicitur jure *ἐπιμηθεὺς*, id est, *sero sapit*, quod eum semper sequatur poenitentia; cum quod statuam finxerit, Jove indignante, tum quod oblatam a Pandora conjugis funestam pyxidem malis fætam, aperuerit, et omne calamitatum genus in

orbem universum effuderit. Et forte per Prometheus et Epimetheum notat Honorium et Arcadium; et si altius liceret assurgere, in Prometheus Deum Adami et Evæ conditorem, in Epimetheo Adamum lapsum et Dei opus corruptentem, in Pandora Evam, in pyxide pomum fatale tot malorum causam, mihi videretur intueri.

501 *Transacta gemunt*] Gemunt ob id quod factum et præteritum est, et cui remedium afferri non potest.

503 *Consciis horror*] Timor peccan-

Credidit adventum; quem si procedere tantum
Alpibus audissent, mortem poenasque tremebant; 505
Jam cuncti venisse volunt, scelorumque priorum
Poenitet: hunc tantis bellorum sidus in undis
Sperant: hunc pariter justi sontesque precantur.
 Ceu pueri, quibus alta pater trans æquora merces
 Devehit, intenti ludo, studiisque soluti 510
 Lætius amoto passim custode vagantur:
 Si gravis auxilio vacuas invaserit ædes
 Vicinus, laribusque suis proturbet inultos,
 Tum demum patrem implorant, et nomen inani
 Voce cient, frustra que oculos ad littora tendunt. 515

dum: quem Stilichonem si populi Orientis accepissent solum proficisci ex Alpibus, extimuisent mortem et supplicium: at nunc omnes expetunt eum advenire, et commoventur criminibus suis primis: expectant hunc, tanquam astrum, in tantis fluctibus bellorum: orant hunc nocentes simul et innocentes. Quemadmodum pueri, pro quibus pater portat merces trans maria profunda, incumbentes ludo, et liberati a studiis literarum, errant undique hilarius, præceptore remoto; si finitimus quis intolerandus irruerit domum destitutam omni præsidio, et deturbet ex sedibus suis pueros non se vindicantes, tum invocant tandem patrem, et appellant nomen ejus clamore inutili, et vertunt oculos nequicquam ad mare. Omnes confitentur se

gratumque simul Lov. fastorum Med. sec.—505 audirent Put. m. pr. Pat. timebant Vat. tert. m. sec. Pat. Med. sec. tremebant Vat. pr. Florent. Med. pr. timebant vel tremebant Moret. sec.—507 hunc tantis—hunc pariter Reg. Med. sec. hoc tantis—hoc pariter omnes Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. hunc vel hoc Oxon. pr. tantum Med. tert.—508 justī senesque Vat. tert. sontes justique Moret. sec.—509 Heu Vat. pr. parens Farn.—510 instanti Mazar. soluto Jun. pr.—511 Latius Pal. Latius vel Lætius Oxon. sec. admoto Med. tert.—512 exitio Thuan. auxilio vel exiguo Oxon. sec. invaserat Vat. tert. evaserit Thuan. Petav. sec.—513 suos Pal. Med. et Jun. pr. proturbat Tholos. perturbet duo Vatt. Pric. Med. sec. Mazar. Jun. pr. Moret. sec. duo Petav. in istros Med. quart.—514 Tunc Thuan. Mazar. Pat. Tholos. Leid. sec. Exc. Gevart. Te Moret. pr. patremque Med. quart. ed. Vicet.—515 sidera Med. sec. m. pr.

NOTÆ

tium sibi male consciorum; vel potius peccantes sibi male conscii factorum suorum timent adventum Stilichonis.

505 *Alpibus*] Populi Orientis sibi male conscii timebant Stilichonem, vel eo momento quo Ravenna Alpibus vicina exhibat: sed nunc ejus humanitate confisi, malisque pressi, ex-

petunt eum advenire.

506 *Scelerum priorum*] Quod Rufino et Eutropio faverint contra Stilichonem.

511 *Custode*] Horatius: 'Imberbis juvenis, tandem custode remoto, Gaudet equis canibusque,' &c.

513 *Laribus*] Hi erant Dii domestici: sumuntur pro domo.

Omnes supplicio dignos letoque fatentur,
 Qui se tradiderint famulis, Stilichone relicto.
 Mutati stupuere diu, sensuque reducto
 Paulatim proprii mirantur monstra furoris :
 Avertuntque oculos. Projectis fascibus horret 520
 Lictor, et infames labuntur sponte secures.
 Quales Aonio Thebas de monte reversæ
 Mænades, infectis Pentheo sanguine thyrsis,
 Cum patuit venatus atrox, matrique rotatum
 Conspexere caput, gressus caligine figunt, 525
 Et rabiem desisse dolent. Quin protinus ipsa

meritos esse penam et mortem, quod commiserint sese servis, Stilichone neglecto. Mutati hæserunt diu, et animis collectis, sensim obtupeſcunt portenta insanis matris, et detorquent oculos: lictor exhorreat fascibus abjectis, et secures ignominiosas cadunt sнопte motu. Quemadmodum Bacchantes repetentes Thebas ex monte Aonio, hastis cruentatis cruore Penthei, cum venatus crudelis cognitus est, et viderunt caput verasum a matre ipsius, defigunt vestigia in tenebris, et ingemunt furorem suum cessare. Præterea Aurora ipsa supplicans statim venit ad Italiam

tendit Pal.—517 Quod se tradiderant Jun. pr. famulo duo Vatt. Farn. Oxon. pr. Med. quart. ed. Vicet. famulis tres Med. inc. Heins. Pat. Thuan. Petav. sec. Bonon. Pat. Tholos. Moret. sec. tres Ambr. Exc. Gevart. Lucens. pr. Ald. Var. LL. e marg. Parm. famulo vel famulis Lov. Florent. Stilicone Vat. sec.—518 Mutatis Vat. pr.—519 Mirati Bonon. Exc. Cod. Rhem. Mirantur proprii paulatim Oxon. sec. strepuere Pat. m. pr. Bonon. Ambr. pr. stipuere Reg. Petav. pr. m. pr. frustra furoris Rott. Hic versus deest in Masar.—520 Avertuntque Vat. tert. m. pr. Rott. Florent. Jun. pr. Petav. sec. Avertunt Ambr. pr. Avertuntque Pat. prostratis vel projectis Vat. pr.—522 Aonias tadas Moret. pr. Thebis Vat. pr. Bonon. e monte Ambr. pr. reversi Petav. sec.—523 infectis Med. sec. m. pr.—524 C pantu pro Quum patuit Jun. pr. venatus Pric. venator vel venatus Vat. pr. matriſque rotatu Med. tert. natiſque rotatum Pat. m. pr.—525 Aspexere Pal. Vat. sec. Med. pr. Jun. pr. Pat. Pat. Aspersere Vat. pr. gressu Pat. figunt Leid. sec. cum novem aliis, Exc. Gevart. Var. LL. ed. Antv. figunt vel figunt Moret. sec.—526 desisse vet. Gyr. Med. sec. Reg. Moret. sec. duo Petav. Ambr. tert. decisse Leid. pr. Vat. tert. Jun. et Oxon. pr. decesse Exc. Lucena. sec. discesse Vat. sec. decisse dno

NOTÆ

517 *Famulis*] Entropio, Hosio, et aliis.

521 *Infames*] Infamatæ, quia a servis gestatæ sent.

523 *Mænades*] Bacchantes, sic dicte, *ὄνδ' ῥοῦ πατρὸς ἑὸν, φέρει, βακχάρη.*

Pentheo] De hoc supra, sicut et de Aonio monte.

524 *Venatus atrox*] Nam Bacchantes crudeliter venatæ fuerant, rapuerantque Pentheum.

526 *Dolent*] Rabiem suam desisse dolent, quia non viderent crimen horrendum a se patratam, quod vident nunc, furore placato, et quod erubescunt.

Tendit ad Italiam supplex Aurora potentem,
 Non radiis redimita comam, nec flammea vultum,
 Nec croceum vestita diem : stat livida luctu ;
 Qualis erat, Phrygio tegeret cum Memnona busto. 530
 Quam simul agnovit Stilichon, (nec causa latebat,)
 Restitit : illa manum victricem amplexa moratur,
 Altaque vix lacrymans inter suspiria fatur.
 Tantane te nostri ceperunt tædia mundi ?
 Sic me ludibrium famulis risumque relinquis, 535
 Dux quondam rectorque meus ? solamque tueris

potentem ; non habens crines cinctos radiis, neque faciem ardentem, neque induta luce crocea : stat pallida dolore ; sicut erat, cum conderet Memnonem sepulchro Trojano. Quam Auroram statim atque Stilicho cognovit, neque causa vis ejus erat incognita, constitit : illa oculans manum ejus victricem, hæret diu, et flens, vix loquitur inter gemitus profundos. An tanta fastidia Orbis nostri occupant te ? An ita deseris me servis quasi ludum et jocum, o Stilicho, olim meus ductor et moderator ? An protegia tuam Italiam solam ? Neque jam permissum est mihi

*****

Vatt. Pal. Farn. Pric. Florent. tres Med. inc. Heins. Put. Thuan. Lov. m. sec. Bonon. Pat. Moret. pr. duo Ambr. Ald. et Sched. Gud. *desisse vel descisse* Vat. pr. *descisse vel discesse* Petav. pr. *protinus ipsam* Leid. pr. Petav. tert.—527 *et Italiam* Pat. ad vel in *Italiam* Oxon. sec. *patentem* Oxon. sec.—528 Deest hic versus Moret. pr. *comas* Var. LL. ed. Antv. *nec lumine sicco* Reg. nec Petav. tert. non Leid. pr. Jun. pr. duo Vatt. et Medd. Petav. pr. Thuan. inc. Heins. Exc. Lucens. pr. *flamea vultum* Ambr. sec. Exc. Lucens. pr. ed. Parm. *flamine vultum* Med. quart. *flammea vultu* Leid. pr. et octodecimo scripti, Var. LL. ed. Antv. Ald. et ed. Vicet. *flammea vultus* inc. Heins. *flammea vultum vel cincta* Exc. Læti. non *lumine sucto* Put. Vat. tert. *flamea vel flamea* Lov. *flammea vultum vel luce corusca* Vat. pr. *nec luce coruscu vel nec flamea vultu* Oxon. sec. *nec flammea vultum vel non lumine sucto* Pric. Florent. Put. *nec lumine sicco vel non flamea vultu* Oxon. pr.—529 *Non croceum* Jun. pr. Ambr. sec. Thuan. Petav. pr. duo Vatt. Pric. Med. sec. inc. Heins. *livida* Vat. quint. Petav. pr. *vultu* inc. Heins. *luctu vel vultu* Put.—530 *textit* Leid. pr. Med. tert.—531 *Quæ simul* Bonon. non *caussa* Pat. *patebat* Vat. pr.—533 *Ataque* Moret. pr. *Altaque* Leid. sec. et plurimi Codd. Exc. Gevart. Lucens. pr. ed. Vicet. et Var. LL. ed. Antv. *Atque ita* Vat. tert. Rott. Oisel. Mazar. Petav. tert. *Atque hæc* Med. sec. *ita deest* in Med. quart. *Altaque vel Atque ita* Reg. Oxon. pr. *lucrimis* Farn.—535 *Si me* Jun. pr. *Ludibrium famulis sic me* Pal. Med. pr. *famulo* Med. quart. *famulis vel famulo* Lov.—536 *ductorque* Vat. sec. m. pr. *solamne* Moret. sec.—537 *Hesperiem*

NOTE

537 *Aurora*] Poëtice, id est, legati nonis videbatur.

Orientis.

530 *Memnona*] Filium Auroræ in bello Trojano occisum, et in regione Trojana sepultum ; vel potius, ex Josepho, ad fluvium Pellam, ad urbem Ptolemaidem, ubi sepulchrum Mem-

536 *Dux quondam*] Stilicho universi Imperii rebus præfectus erat sub Theodosio ; sub quo, ex Cedreno, omnia vel solo nutu regere videbatur.

Hesperiam? domiti nec te post bella tyranni
 Cernere jam licuit? sic te victoria nobis
 Eripuit, Gallisque dedit? Rufinus origo
 Prima mali. Geminas inter discordia partes 540
 Hoc auctore fuit. Sed jam majora moventi
 Occurrit justa rediens exercitus ira,
 Fortis adhuc ferrique memor: brevis inde reluxit,
 Falsaque libertas. Rursum Stilichonis habenis
 Sperabam me posse regi. Pro cæca futuri 545
 Gaudia! fraterno conjungi cœperat orbis
 Imperio (quis enim tanto terrore recentis
 Exempli paribus sese committeret ausis?)
 Cum subito, monstrosa mihi turpisque relatu
 Fabula, Rufini castratus prosilit hæres: 550
 Et similes iterum luctus Fortuna reduxit,

videre te post praelia tyranni Rufini superati? An ita triumphus aculeit te nobis, et concessit Gallia? Rufinus est prima labe mali: dissensio extitit inter utrumque Imperium, hoc suasore. At nunc exercitus tuus recertens furore justo, adhuc generosus, et recordatus armorum, occidit Rufinum jam meditantem grandiora. Hinc libertas brevis, et inanis affulsit. Expectabam me posse iterum gubernari imperio Stilichonis: pro lætitiis ignarum rerum venturarum! Mundus inceperat jungi potestate fratrum duorum; (nam ecquis post tantum metum exempli novi exponeret se furoribus tantis?) cum statim fabula portentosa, et infamis dictu, successor cunichus Rufini mihi exsurgit: et fortuna renovavit dolores rursum pares,

*****

Pat. domiti nec te Vat. pr. bella vel tela Oxon. sec. tyranni Mazar. cum glossa i. e. Rufini—539 dedit vel fuit Oxon. pr.—540 geminos fratres Pat. Med. tert. Vat. quart.—541 actore Pal. duo Med. Var. LL. ed. Antv. fuit conjiciebat Heins. si jam Rott. Oisel. sic jam Pat. cui vel jam Moret. sec. movendi Farn. furenti Vat. tert. m. pr.—542 Occurrat inc. Heins. ira vel aula Vat. pr.—543 fratrisque memor Rott. reluxit Exc. Lucens. sec. reduxit ed. Vicet.—545 pro cæca Vat. pr. Put.—546 jam cingi Farn.—547 retentus Lov. m. sec.—548 armis vel ausis Florent.—549 monstrosa mihi omnes Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. monstrosa lues vet. Cod. Anglic. teste Heinsio, qui ascripserat. 'sic pestem, labem et cladem hominem nequam vocabant. vid. Casaub. ad Hist. Aug. p. 157. sic praelis initio vitæ Alexandri Severi.'—550 Castratus Rufini Thuan.—551 similis Petav. sec. ludos vel lusus conj. Heins.—552 sexum do-

NOTE

539 Gallia] Quia Stilicho degebat sæpius Mediolani, in Gallia Cisalpina. Sed et Gallorum nomine non raro intelliguntur legiones Occidentales, magno honore nobilissimæ, fortissimæque nationis.

Rufinus] De hoc supra duobus libris in Rufinum, qui novas res molitus ab exercitu discerptus est.

548 Exempli] Quod statutum erat in Rufinum.

Ut solum domini sexum mutasse viderer.
 Hic primum thalami claustris delicta tegebat,
 Clam timideque iubens. Erat invidiosa potestas,
 Sed tamen eunuchi. Necdum sibi publica jura 555
 Sumere, nec totas audebat vertere leges.
 Sed postquam pulsisque bonis, et sæce retenta,
 Pejores legit socios; dignusque satelles
 Hinc Hosius stetit, inde Leo; fiducia crevit,

ut viderer permutasse solum sexum domini. Iste Eutropius primo occultabat peccata in latebris cubilium, imperans furtim et meticulose: potentia ejus erat odiosa, sed tamen potentia erat eunuchi. Nec dum sustinebat usurpare sibi auctoritatem Reipub. neque presumere leges universas. At posteaquam, viris probis expulsis, et inflamis reseratis, elegit sibi sodales deteriores; hinc ausus dignus administer Hosius, inde Leo; confidentia ejus aucta est, et cupido manifesta imperandi exarsit

*****

mini Moret. pr. *mutasse* Exc. Læti et Lucens. pr. *mutare* Pal. quatuor Med. Mazar. Bonon. inc. Heins. ed. Vicet.—553 *thalamis claustris* Thuan. *clatris* pro *claustris* Vat. quart.—554 *timidusque* Med. quart. unde *timidumque* corrigebat Heins. *insidiosa* vel *invidiosa* Put.—555 *necdum* inc. Heins. *nondum* duo Vatt. Pal. Md. pr. Lov. Petav. pr. rura Med. sec. m. pr. *vita* Var. LL. ed. Antv.—556 *tantas* quatuor Vatt. Pal. Farn. Rott. Oisel. *totas* vet. Gyr. Vat. Livin. Put. m. pr. Bonon. Ambr. pr. Exc. Lucens. sec. *totas* vel *tantas* Vat. pr. *audebant* Vat. sec. Pal. Oisel. Pric. m. pr. Med. pr. Thuan. Mazar. duo Petav. ambo Moret. Ambr. tert. inc. Heins. *vertere* Bonon. Pat. Ambr. pr. Med. quart. Isingr. *sumere* viginti Codd. Exc. Gevart. ed. Parm. Var. LL. ed. Antv. *sumere* vel *certere* Vat. quart. Pat. Tholos. duo Ambr. Exc. Lucens. pr.—557 *Sed postquam* omnes Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Bonon. Ambr. tert. *sece remota* Mazar. *fasce* Oisel. duo Med. Lov. m. pr. Petav. sec. *fasce retento* Pric. Rott. *farce* Var. LL. ed. Antv. *sece retenta* vel *fasce retento* Reg. *fasce* vel *sece* Petav. tert.—558 *Pejoresque* Thuan. *dignusque satelles* Florent. quatuor Med. inc. Heins. Pat. Reg. Thuan. Mazar. tres Petav. Bonon. Pat. Tholos. duo Ambr. ambo Moret. ed. Parm. et Vicet. Exc. Gevart. Lucens. pr. Sched. Gud. Ald. et Var. LL. ed. Antv. *dignosque sodales* vel *dignusque satelles* Ambr. tert.—559 *Hic* Pat. *Hosius* Reg. *Osius* Pric. *Ocius* Vat. quint. *Socius* Thuan. *Osius* Vat. tert. Moret. sec. Ald. *Leon* Exc.

NOTE

552 *Sexum*] Quasi Eutropius non tam sit vir, quam femina.

553 *Thalami*] Eunuchi Thalamis custodiendis præfecti erant: sed Eutropius non tam custodiebat, quam corrupendos dabat, pretio ipse corruptus.

554 *Jubens*] Ut solent infames libidinum ministri.

555 *Eunuchi*] Notandum est *Eunuchum* esse officii nomen, a servandis

lectis seu thalamis; sicque Eunuchi non ideo castrati erant: sic Putiphar, ex quibusdam, non erat eviratus: immo et viri modestissimi et castissimi dicti Eunuchi, ut de Daniele et ejus sociis legitur; sed cum principes uxorum et filiarum curam solis castratis committerent, hinc castrati omnes dicti sunt Eunuchi.

557 *Fæce*] Retentis hominibus ex villi plebecula electis.

Regnandique palam flagravît aperta libido. 560
 Patricius Consul maculat, quos vendit, honores :
 Plus maculat, quos ipse gerit. Jam signa tubæque
 Mollescunt : ipsos ignavia fluxit in enses.
 Insultant merito gentes, facilisque volenti
 Præda sumus : jam Bistoniis Hæmoque nivali 565
 Vastior expulsis Oriens squalabit aratris.
 Hei mihi, quas urbes, et quanto tempore Martis
 Ignaras, uno rapuerunt prælia cursu !
 Nuper ab extremo veniens equitatus Araxe
 Terruit Antiochi muros, ipsumque decoræ 570

in illo aperte. Ipse Consul Patricius fœdat dignitates, quas vendit ; sed fœdat magis eas, quas ipse administrat : jam vexilla et buccinæ effarminantur, inertia diffusa est in gladios ipsos. Hinc nationes jure illudunt nobis, et sumus præda parata hostium cupientium. Jam regiones Orientis desertiores Thracia et Hæmo nivoso marcebunt, aratris ejectis. Hei mihi, bella quas eripuerunt uno impetu urbes, et quamdiu nescias pugnarum ! equites nuper erumpentes a finibus ultimis Araxis terrificaverunt mœnia Antiochiæ, et hæc ipsa

~~~~~

Læti.—560 *cupido* Med. tert.—561 *Patricius* conjiciebat Heins. *maculat* consul Med. sec. *maculans* Med. tert. *vendis* Pric.—562 *ille* Reg. *regit* Vat. tert. Farn. Ambr. tert. Exc. Læti. *gerit* septemdecim Codd. Exc. Gevart. Lucens. pr. ed. Vicet. Heinsius ascripserat locum Laud. Seren. vs. 194. ‘commissoque labor sic gessit honores.’ sic *gerere* *Consulatum* Capitolin. Pertinace p. 54. l. 30. et *gerere* *prætorum* p. 56. l. 9. et, quod mirum, *gerere* *provinciam* p. 57. l. 13. p. 124. l. 24. *acrinium* *gerere* non *regere*, ut quidam apud Casaub. p. 165. *gerit* vel *tegit* Pric. *gerit* vel *regit* Put.—563 *flexit* Ambr. pr. *fluxit* vel *crevit* Vat. pr.—564 *Insultant* Ambr. sec. Med. quart. *Exsultant* quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *Insultant* vel *Exsultant* Vat. pr. Lov. inc. Heins. *volenti* omnes Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *volentum* Ambr. pr. Sched. Gud. *volenti* vel *moventi* Med. pr.—566 *squalabit* Lov. m. sec. *squalevit* Vat. pr. *scaletbit* Var. LL. ed. Antv. *squalescit* Reg. Oxon. pr. *squalebat* Leid. pr. m. pr. Ambr. pr. Med. tert. Thuan. Tholos. ambo Moret. Exc. Cod. Rhem. *aristis* Jun. pr. Vat. sec. Pal. tres Med. *aristis* vel *aratris* Thuan.—567 *Ei mihi* Florent. Pnt. Reg. Thuan. Petav. sec. *Hæc* duo Vatt. Pric. Jun. et Petav. pr.—568 *Ignavis* Thuan.—569 *et extremo* Moret. pr. *comitatus* vel *equitatus* Vat. pr. *Oaze* Vat. sec. Pal. *Oraze* Vat. quart. Med. pr. Petav. pr. *ab axe* Moret. pr. Med. tert.—570 *ipsoque* Med. sec. *decorem* Vat. tert. *decoræ* Moret. sec. Ald. *decorum* Pal. Farn. tres Med. Moret. pr. Leid. sec. m. sec. Thuan. Mazar. *decoræ* vel *decorum* Vat.

NOTÆ

561 *Patricius*] Supra in Prologo hujusce Libri.

566 *Squalebit*] Ita deseretur, ut tristior post appareat soli inculti facies.

570 *Decoræ*] Syria pulcherrima

provincia, cujus caput Antiochia urbs celeberrima ; sed cives ejus leves, et petulantes fuerunt, ut qui non pepercerint Juliani Imperatoris barbæ, Flaccillæque Augustæ statuam dejecerint. In quos dum Princeps ultio-

Pæne caput Syriæ flammis hostilibus arsit.
 Utque gravis spoliis, nulloque obstante profunda
 Lætus cæde redit, sequitur mucrone secundo
 Continuum vulnus. Nec jam mihi Caucasus hostes,
 Nec mittit gelidus Phasis : nascuntur in ipso 575
 Bella sinu. Legio pridem Romana, Gruthungi,
 Jura quibus victis dedimus, quibus arva domosque
 Præbuimus, Lydos Asiæque uberrima vastant
 Ignibus, et si quid tempestas prima reliquit;
 Nec duce, nec numero freti : sed inertia nutrit 580
 Proditioque ducum, quorum per crimina miles

metropolis Syria pulchra fere incensa est tadis hostilibus. Et ut equites omni exuvio, et gaudentes alta strage facta nemine resistente, revertuntur, plagæ perpetua sequuntur, gladiis succedentibus. Neque vero jam Caucasus emittit hostes in me, neque Phasis frigidus: prælia oriuntur in ipso gremio meo. Gruthungi, qui erant jamdudum legio Romanorum, quibus superatis imposuimus leges, quibus assignavimus agros et domos; populantur flammis Lydiam et arva fertilissima Asia; et si quid bella priora præterierunt; populantur confisi neque ductore, neque multitudine; sed ignavia alit eos, et perfidia Rectorum nostrorum, per

quint.—571 *Pena* Farn. *Schythia* Thuan. *ussit* vel *arsit* Mazar.—572 *Atque* inc. Heins. *nulloque* instante Var. LL. ed. Antv.—573 *cæde* ruit Ald. *mucrone* *cruento* Vat. tert. Put. Reg. *secundo* duo Leidd. et magna pars Codd. Exc. Gevart. Lucens. pr. ed. Parm. et Vicet. Ald. item Var. LL. ed. Antv. *secundo* vel *cruento* Florent. Exc. Læti.—574 *vulgus* Jun. pr. Ambr. sec. inc. Heins. *jamjam* mihi Jun. pr. *hostis* Ambr. pr. Petav. sec.—575 *ab ipso* Vat. tert. Rott. Florent. Reg. Moret. pr.—576 *quondam* Med. quart. inc. Heins. *humana* Moret. pr. *Gruthungi* Bonon. *Ghruthungi* Vat. pr. *Gruthunni* vet. Gyr. Vat. Lævin. *Gruthunni* Mazar. *Grutungi* duo Leidd. *Grutunchi* Lov. *Gruthungri* Exc. Læti. *Gruthongi* Exc. Gevart. *Grutongi* Med. quart. duo Petav. totidem Ambr. Var. LL. ed. Antv. *Grutunni* ed. Vicet. Var. LL. e marg. Parm. *Gruthonni* Florent. *Grutonni* inc. Heins. *Gruthondi* Moret. sec. *Gruthongi* Tholos. *Grochuni* Med. sec. *Grotumpai* Reg. *Grotunni* Pat. Ambr. sec. *Grotouni* Thuan. *Grotunni* Vat. sec. Pal. Farn. Med. sec. Moret. pr. Put. *Gruthongi* Petav. et Oxon. pr. duo Vatt. *Deerat* hic versus Jun. pr.—577 *arma* duo Vat. Rott. Reg. Thuan. Jun. et Oxon. pr. *domosque* Med. sec. *domusque* duo Leidd. et viginti alii, Exc. Lucens. pr.—580 *Nec vi* Exc. Lucens. sec. *Non duce non numero* Jun. et Petav. pr. *vi* vel *duce* Vat. pr. *sævi pro freti* Exc. Lucens. sec.—581 *Proditioque* Lov. Bonon. Tholos. Ambr. tert. Exc. Pat. rec. *Prodigiumque* Jun. pr. quatuor Vat. Pal. Farn. *odigioque* Moret. pr. Ambr. sec. Rott. Oisel. duo Petav. Mazar. Var. LL. e marg. Parm. *Prodigium*

NOTE

non parat, Libanius, seu potius Flavians, delicti veniam sua meruit eloquentia.

574 *Caucasus, Phasis*] Sunt in finibus Scythiæ, hic fluvius, ille mons, de quibus supra, sicut et de Araxe.

Captivis dat terga suis, quos teste subegit
 Danubio ; partemque timet, qui repulit omnes.
 Aula choris epulisque vacat : nec perdita curant,
 Dum superest aliquid. Ne quid tamen orbe reciso 585
 Venditor amittat ; provincia quæque superstes
 Dividitur, geminumque duplex passura tribunal
 Cogitur alterius pretium sarcire peremtæ.
 Sic mihi restituunt populos : hac arte reperta
 Rectorum numerum terris pereuntibus augent. 590
 In te jam spes una mihi : pro fronde Minervæ
 Has tibi protendo lacrymas. Succurre ruenti.
 Eripe me tandem servilibus, eripe, regnis :

quorum accelera, miles fugit ante captivos suos, quos deciderat, teste Istro ; ac metuit partem hostium, qui fugavit universos. Regia occupatur in saltationibus et conviviis : neque satagunt rerum amissarum, dum quiddam retinetur : ne quid tamen venditor perdat, mundo amputato, unaqueque provincia remanens distribuitur, et ditius ac tolerans tribunalia duo, cogitur compensare pretium alterius spoliata. Ita reddunt gentes mihi : hoc artificio avaritiæ intento, multiplicant numerum Præfectorum, provinciis imminutis. In te, o Stilicho, jam sola spes restat mihi, ego hos offero tibi fetus, pro ramis Palladis : auxiliare pereunti, libera me aliquando,

oque vel Prodicioque Put.—582 *Captivis* Leid. pr. Oxon. pr. Vat. Livin. Lov. Moret. sec. Florent. tres Med. Put. Reg. Thuan. Mazar. tres Petav. Bonon. Pat. Tholos. duo Ambr. inc. Heins. Exc. Læti et Var. LL. e marg. Parm. *Captivus* Vat. quint. Ois. l. Med. et Ambr. tert. Exc. Lucens. sec. ed. Vicet. *subegit* Vat. Livin. *subegi* Vat. pr. Ald.—583 *omne* et emendatum *omnem* Vat. quint.—584 *Aura c. e. vacant* Var. LL. ed. Antv. *non Jun.* pr. *curat* Vat. pr. m. sec. Exc. Læti.—585 *nec quid* Oxon. pr. Vat. tert. inc. Heins. *ore reciso* Petav. sec.—586 *admittit* Pric. *ammutat* Var. LL. ed. Antv.—587 *Dividitur* Vat. tert. *geminum*, sine copula, Vat. pr. *suplex* Leid. sec. Exc. Gevart.—588 *alternis* Ald. Exc. La ti et Pat. rec. *alterius* vel *alternis* Lov. Heinsius ascripserat : *alternis* al. male. ‘alterius crimen utrumque tenent.’ *redempta* conj. Heins.—589 *restituit* Vat. sec. Pal. Pat. *ac arte* Leid. pr. Reg. Tholos. *fraude* Moret. pr.—590 *Gestorum* Med. tert.—592 *pratendo* Farn. Reg. Ambr. pr. inc. Heins.—593 *eripe flammis* Moret. pr.—594 *Nete* vel *Nonne* Vat. pr.

NOTÆ

582 *Teste Danubio*] Qui velut Deus ab accolis suis colebatur.

585 *Orbe reciso*] Provinciis amputatis, et ex orbe seu Imperio nostro abacissis.

587 *Dividitur*] Una et eadem Provincia dividitur, venditurque multis Præfectis ; adeo ut si numerus Provinciarum minuatur, non minuatur

numerus Præfectorum.

588 *Sarcire*] Provincia remanens cogiturolvere tantundem, et pro se, et pro Provincia altera spoliata.

591 *Pro fronde Minervæ*] Id est pro ramis olivæ, sen pro pace, cujus oliva signum ; et qua coronabantur qui pacem petebant.

Neve adeo cunctos paucorum crimine damnes ;
 Nec nova tot meritis offensa prioribus obstet. 595
 Jam jam flecte animum. Suprema pericula semper
 Dant veniam culpæ. Quamvis iratus et exul
 Pro patriæ flammis non distulit arma Camillus.
 Non te subtrahimus Latio : defensor utrique
 Sufficis. Armorum liceat splendore tuorum 600
 In commune frui : clypeus nos protegat idem,
 Unaque pro gemino desudet cardine virtus.

libera me a tyrannide servorum, et ne condemnes omnes ob scelus paucorum, neque injuria recens obis tot meritis primis: nunc placa iram tuam. Discrimina ultima semper ignoscunt peccato. Camillus etsi offensus et expulsus, non procrastinavit bellum pro incendio patriæ vindicando. Non avellimus te ex Italia: potes utramque propugnare: fas sit potiri in commune fulgore armorum tuorum: scutum idem intetur nos, et una fortitudo laboret pro imperio duplici.

—595 *Nec mora* Leid. pr. *tot meritis* Vat. pr. Farn. Med. tert. Exc. Lincens. pr. ed. Vicet. *jam* Jun. pr. duo Petav. *tam meritis* viginti quatuor Coll. *jam* legit Heins. *obstet* Jun. et Oxon. pr. Mazar. Med. quart.—596 *Jam deflecte* Vat. sec. Pal. Med. pr. *Jam flectas* Ambr. sec. inc. Heins. *animam* Med. pr. *pericula* quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *piacula* Med. sec. Vat. quint. Thuan. Moret. sec.—598 *In patriæ* Petav. pr. m. pr. duo Vatt.—599 *Nec te* Lov. Moret. sec. *utrisque* duo Vatt. *utroque* Rott. *ubique* Ambr. pr. *utrique* vel *utrimque* Ambr. tert. *ubique* vel *utrique* Vat. pr.—601 *protegat* Pal. Med. pr. *contegat* Petav. pr. Voss.—602 *corpore* Pat. In Vat. pr. erat: *In Eutropium Liber III. Explicit. Incipit Epithalamium Laurentii*. Heinsius ascripserat: *Epithalamium Laurentii non vacavit discutere.*

NOTÆ

595 *Obstet*] Neque nova injuria efficiat, ut obliviscaris tot priorum meritorum, quæ te excitare deberent ad defensionem Patriæ nostræ, quam toties defendisti, et quam ferre non potes ita spoliari, nisi opus tuum oderis.

596 *Suprema pericula dant veniam*] Faciunt ut ignoscatur.

598 *Camillus*] Qui Gallos post Romam incensam Capitolio fere incubantes expulit.

600 *Splendore*] Tanquam Sole aliquo.

602 *Cardine*] Et virtus tua laboret, desudet pro defensione Cardinis gemini, Orientis scilicet et Occidentis.

XXI.

CL. CLAUDIANI

IN PRIMUM CONSULATUM

FL. STILICHONIS

V. C.

LIBER I.

ARGUMENTUM.

LAUDANTUR Stilichonis crebri successus, virtutes, pneritia, juvenus, legatio ad Parthos, conjugium cum Serena, triumphus de Getis, officium Theodosii ab eo impletum in tutandis ejus filiis regendoque Imperio: disciplina militaris, amor militum; victoriæ de populis Septemtrionis, et Africæ seu Meridiei; prædicaturque ob pacatum Orientem, et liberatam a fame Romam.

CONTINUANT Superi pleno Romana favore

Dii pergunt letitiam Romanam benevolentia non interrupta, et cumulant

In Moret. pr. hi libri sequuntur post libros in Eutropium. in Moret. sec. et Exc. Gevart. post Panegyricum Mallii. in Vat. pr. erat: *Incipit Laus Stilichonis. Libri numero III.* in Exc. Læti *Panegiris* inscribitur. Leid. pr.

NOTE

1 *Pleno favore*] Non interrupto, vel maximo consummatoque favore.

Gaudia, successusque novis successibus urgent.
 Connubii necdum festivos regia cantus
 Sopierat, cecinit fuso Gildone triumphos,
 Et calidis thalami successit laurea sertis :
 Sumeret ut pariter Princeps nomenque mariti,
 Victorisque decus. Libyæ post prælia crimen
 Concidit Eoum : rursusque, Oriente subacto,

5

prosperitates prosperitatibus recentibus. Aula vixdum compresserat concentus solennis conjugii, cum cantavit victorias Gildone deleta, et laurus excepit flores tepentes lecti nuptialis, ut Imperator acciperet simul et nomen sponsi, et honorem victoris. Post certamina Libyæ, scelus Orientis extinctum est, et iterum, Oriente superato, Con-

~~~~~

exhibet. Incipit Liber V. de Consulatu Stiliconis. Rott. et Petav. sec. item Exc. Lucens. sec. De Consulatu Stiliconis hos libros inscribunt. in Schedis Gnd. scriptum legebatur, Ad hoc et quæ ex ordine Isingrinianæ Editionis sequuntur Poëmata reliqua, sciendum est, notulas ab alia quadam et paulo recentiore manu ascriptas esse, et nescio an etiam ex alio Codice.

1 Conturbant vel Continuant Med. tert.—2 novos Pal. Farn. Thuan. Med. pr. *augent* omnes Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Exc. Læti. *urgent* Tholos. Ambr. pr. *augent* vel *urgent* Leid. pr.—3 Connubii Exc. Lucens. sec. Conjugii omnes Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Exc. Læti. *nondum* Mazar. Petav. pr. Med. et Moret. sec. Vat. tert. *necdum* Exc. Læti. *festinos* Pal. Put. Exc. Læti, ed. Vicet. Var. LL. e marg. Parm. *regia* duo Vatt. Pal. Oisel. *gaudia* sedecim alii, Exc. Læti, ed. Parm. et Vicet. Exc. Schott. Var. LL. ed. Antv. *regia* vel *gaudia* Vat. quint.—4 Sopierant Vat. sec. Pal. Put. Reg. Mazar. Pat. Tholos. Lov. Moret. sec. tres Ambr. inc. Heins. Exc. Læti et Schotti, ed. Parm. et Vicet. item Var. LL. ed. Antv. *fuso cecinit* Moret. sec. *cecidit* inc. Heins. *triumphos* Farn. Pric. Jun. et Leid. pr. Thuan. *triumphus* octodecim Codd. Exc. Læti et Lucens. pr. ed. Vicet.—5 *calidis* Lov. *sertis* vel *sacris* Petav. pr.—6 *Sumeret* et Tholos. *Princeps pariter* Ambr. pr. *triumphi* pro *mariti* Med. tert.—7 *crimen* vel *crinem* Med. pr.—8 *Concidit* Leid. pr. m. pr. Vat. sec. *rursus* Vat. pr. *rursusque* quatuor Vatt. Pal. Pric.

NOTÆ

2 *Urgent*] Vix una victoria reportata est, cum alia succedit, aliamque succedendo urget.

3 *Connubii*] Honorii et Mariæ Stilichonis filiz : quod conjugium celebratum est anno 398. Tum Gildo fusus est. Eutropius anno sequente concidit ; et anno 400. Stilicho Consul creatus est.

4 *Cecinit*] Aula personuit cantibus nostris, dum canebamus Gildonem victum in Libya.

Delph. et Var. Clas.

5 *Calidis sertis*] Sertis recentibus ex omni florum genere, ex myrto Veneri sacra, qua novi nupti coronabantur.

7 *Crimen Eoum*] Eutropius anno Gildonis cladem sequente concidit ; Eutropius, qui crimine populorum Orientis ad primos honores evectus fuerat.

8 *Oriente subacto*] Ob Eutropium, qui ejectus erat, immo et occisus.

Claud.

2 O

Consule defensæ surgunt Stilichone secures.
 Ordine vota meant. Equidem si carmen in unum 10
 Tantarum sperem cumulos advolvere rerum,
 Promptius imponam glaciali Pelion Ossæ.
 Si partem tacuisse velim, quodcumque relinquam,
 Majus erit. Veteres actus, primamque juventam
 Prosequar ? ad sese mentem præsentia ducunt. 15
 Narrem justitiam ? resplendet gloria Martis.
 Armati referam vires ? plus egit inermis :
 Quod floret Latium, Latio quod reddita servit
 Africa, vicinum quod nescit Hiberia Maurum,

sulatus exsurgit propugnatus a Stilichone Consule. Desideria nostra succedunt ex ordine. Ego certe si contenderem aggregare in opus unum accervos rerum tantarum, citius involcerem Pelion Ossæ nivali. Si optem silere partem factorum, quodcumque reticebo, erit grandius. An commemorabo facta ejus antiqua, et primam juventutem ? Res præsenties vertunt animos ad se. An recenseam justitiam ? Laus belli emicat. An prædicem virtutem ipsius in armis ? Plus effecit igne armis. Effecit nempe, quod Italia florescat, quod Africa restituta Italiæ famuletur, quod Hispania non timeat Mauros finitimos, quod Gallia secunda obtu-

*****

Exc. Læti. rursumque Ambr. pr. Moret. sec.—9 *defensæ* Moret. sec. *surgunt* Rott. *redeunt* Vat. sec. *radiant* hinc conjiciebat Heinsius.—10 *fata* Var. LL. ed. Antv. *carmine* in unum duo Vatt. Pal. Oisel. Med. pr. m. pr. Moret. sec. *carmine* in uno Vat. pr. m. pr. Florent. pr. m. pr. *carmine* in uno vel *carmine* in unum Jun. pr.—11 *Tanta re* pro *Tantarum* inc. Heins. *evolvere* Exc. Gevart. *advolvere* vel *involvere* Oxon. pr. *laudum* Petav. sec.—12 *Protinus* Ambr. pr. Moret. sec. Exc. Schotti. in quibus Gronovius conjecerat *Ocius*. *Protinus* vel *Promptius* Leid. pr.—13 *tenuisse* Pal. Vat. tert. m. sec. Florent. m. pr. *tenuisse* vel *tacuisse* Med. pr. unde *cecimisse* conjiciebat Heinsius. ceterum hic versus deest Jun. pr. *quæcumque* Vat. quart. *relinquar* Oisel.—14 *primamque* vel *primamque* Reg. Oxon. pr.—15 *Persequar* Vat. quart. Lov. duo Ambr. *Si sequar* Vat. sec. *ad mentem sese* Pric.—16 *Narrem* Put. *Partem* Petav. sec. *respondet* Mazar. *plus splendet* Reg. Tholos. duo Oxon.—17 *referant* Put. Bonon. Pat. in *armis* Put.—19 *Hibernia* Jun. pr. Var. LL. ed. Antv.—

NOTÆ

9 *Surgunt*] Secures seu Consulatus surgit, id est, erigitur in pristinum decus.

10 *Vota meant*] Vota et desideria nostra succedunt eo ordine quo nos ipsi expectabamus.

11 *Advolvere*] Molem scilicet et quasi cumulos rerum pulcherrimarum a te gestarum.

12 *Pelion Ossæ*] Sunt montes Thes-

salię, ob Gigantes notissimi; *promptius* autem *involveram Pelion Ossæ*, id est, rem citius perficiam vix possibilem.

18 *Reddita Africa*] Deleto Gildone, qui, Africa sibi erepta, bellum Maurosque suos in Hispaniam trajecturus erat, nisi Stilicho, hominis clade, ab eo inita consilia prævertisset atque oppressisset.

Tuta quod imbellem miratur Gallia Rhenum. 20
 An gelidam Thracen decertatosque labores,
 Hebro teste, canam? magnum mihi panditur æquor,
 Ipsaque Pierios lassant proclivia currus
 Laudibus innumeris: etenim mortalibus ex quo
 Tellus cœpta coli, nunquam sincera bonorum 25.
 Sors ulli concessa viro. Quem vultus honestat,
 Dedecorant mores: animus quem pulchrior ornat,
 Corpus destituit: bellis insignior ille,

pescat Rhenum inermem. An cantabo Thraciam frigidam, et labores exhaustos ad ripas Hebri? Immensum mare aperitur mihi, et ipsa facta prona mole se offerentia fatigant elogiis innumerabilibus currus Musarum. Nam ex quo tempore terra capit habitari ab hominibus, nunquam series immaculata dotium datu est viro eidem. Vitia infamant illum, quem pulchritudo commendat: corpus deserit eum, quem animus præstantior illustrat: ille est clarior bello, sed contaminat pacem pec-

//////////

20 *miratur gloria* Vat. pr. m. pr. *remum* Rott. *Parthum* Vat. tert. m. pr.—
 21 *Aut Jun. pr. Exc. Lucens. sec. Aut vel An Oxon. pr. Thracem* quatuor
 Vatt. Pal. *Thracen* Put. Ambr. tert. inc. Heins. Exc. Læti, et Ald. *detestatos-*
que ed. Vicet. *labores vel triumphos* Moret. sec.—23 *Lapsaque Mazar. Pierides*
Vat. tert. m. pr. laxant Farn. Reg. *declivia* Med. sec. Thuan. *cursus* Pal.
 Florent. Med. pr. vet. Gyr. *currus* Med. sec. deerat hic versus Rott.—24 *e quo*
 Rott.—25 *concessa bonorum* Reg. Pric. *laborum* Vat. quint.—26 *Mors* Var.
 LL. ed. Antv. *Pars* inc. Heins. *alia pro ulli* Med. quart. uni conjiciebat
 Heins. *sincera* Reg. Pric. *honestat* Moret. pr.—27 *Et decorant* Vicet. *plurimus*
 Pal. Florent. Med. pr. Thuan. Jun. pr. *plurimus vel pulchrior* Pric. *ornet* Pat.
 —28 *illo* Pat. *ille est* Leid. pr.—29 *patrem* Moret. pr. *hic publica* duo Med.

NOTÆ

20 *Imbellem Rhenum*] Qui solebat bellis et Germanorum insultibus sæpius infestari.

21 *Decertatosque*] Labores exhaustos in decertando et in profligandis Gothis ad ripas Hebri Thraciæ fluvii; quos quidem Gothos Theodosius dum vinceret, perpetuum sibi comitem habebat Stilichonem.

22 *Magnum æquor*] Vastus orationis laudisque campus aperitur.

23 *Proclivia*] Res a Stilichone gestæ, turmatim et velut prona proclivique suæ magnitudinis mole se ultro offerentes, fatigant onerantque currum Musarum, quæ vix ferre possunt tantum pondus.

Curvus] Id est, vim omnem eloquentiæ Poëtiæ exhaustiunt: Musis porro currus et equi tribuuntur, ob celeritatem ingenii.

25 *Sincera*] Sine macula, sine vitio aliquo. Nam ex Horatio, 'Nihil est ab omni Parte beatum.' Ex Plinio, 'Adhuc nemo extitit, cujus virtutes nullo vitiorum confinio læderentur.' Homerus; *ὄφρα οὐ δώροισι θεὸς χαρίεντα δίδωσι*: Non sic Deus dat omnibus omnia munera, &c.

28 *Destituit*] Qui valet animo, frequenter nactus est corpus aut infirmum aut deforme: talis fuisse dicitur Philopæmenes dux Græcorum.

Sed pacem foedat vitiis. Hic publica felix,
 Sed privata minus. Partitum singula quemque 30
 Nobilitant : hunc forma decens, hunc robur in armis :
 Hunc rigor, huic pietas : illum solertia juris :
 Hunc soboles castique tori. Sparguntur in omnes,
 In te mixta fluunt : et, quæ divisa beatos
 Efficiunt, collecta tencs. Quid facta revolvam 35
 Militiamque patris ? cujus producere famam,
 Si nihil egisset clarum, nec fida Valenti
 Dextera duxisset rutilantes crinibus alas,
 Sufficeret natus Stilichon. Mens ardua semper

catis. Hic fortunatus quoad publica, sed minus fortunatus est quoad privata. Dotes singula exornant unumquemque, sed divise. Hunc species decora ornat, illum fortitudo in bello: hunc gravitas, illum pietas: illum scientia juris, hunc filii et thalamus pudicus: ornamenta omnia diffunduntur in omnes alios; affluunt collecta in te; et possides conjuncta, quæ dispersa reddunt ceteros felices. Quorum revocem facta et bella patris tui, cujus nomen filius Stilicho posset propagare, etiamsi pater nihil fecisset illustre, neque ejus magnanimitas fidelis Valenti Imperatori præfuisse catervis barbarorum habentium micantes capillos. Animus

~~~~~

Put. Reg. Mazar. Bonon. Pat. Tholos. duo Ambr. tres Petav. Exc. Lucens. pr. ed. Parm. et Vicet. in publica Vat. pr. et tert. Pric. m. sec. Rott. Oiscl. Jun. pr. Ambr. sec. Lov. Moret. sec. Exc. Gevart. Var. LL. ed. Antv. an publica Pal. Med. pr.—30 *Ad privata* Tholos. unde *At faciebat* Heinsius. *Sed vel Ad* Petav. tert. *manus* Pat. *domus* Exc. Læti, ed. Parm. et Vicet. *partitur* Med. quart. *partitu* Vat. pr. Petav. pr. m. sec. Ambr. pr. ed. Vicet. Var. LL. e marg. Parm. *partitur vel partitu* Farn. Exc. Læti. *partitur vel partitum* Oxon. sec. *partitum* Lov. ex conjectura, atque ita Heinsius. *quæque* Reg. *quemque* vel *quæque* Oxon. pr.—31 *Nobilitans* Farn.—32 *cigor* Med. sec. *solatia* Med. quart.—33 *soboles* Oiscl.—34 *divisa* duo Vatt. Farn. *diversa* septemdecim alii et Var. LL. ed. Antv. *diversa vel divisa* Oxon. pr.—35 *collata* duo Vatt. *collecta vel collata* Petav. pr. *neu facta* Med. quart. *nec* Vat. sec. Farn. Med. tert. Lov. inc. Heins. duo Ambr. ed. Vicet. *ne* Exc. Lucens. pr. *nec vel quid* Reg. Oxon. pr. *fata* Pal. Farn. Med. pr. Thuan. Exc. Gevart.—36 *procedere* Put. Moret. sec. *protendere* Farn. ed. Vicet. Exc. Læti. *producere* Leid. pr. et viginti duo Codd. Exc. Gevart. Lucens. sec. Var. LL. ed. Antv. *procedere vel producere* Ambr. pr. *famam* Exc. Læti. *mores* Pric.—37 *educet* Moret. pr. *ne fida* Reg. *sine* Exc. Gevart. *fide* Moret. pr. *valenti* Exc. Lucens. sec. ed. Vicet. *Valentii* Med. pr.—39 *natis* Pat. *Stilico* Vat.

NOTE

29 *Fœdat*] Plinius: 'Enituit aliquis in bello, sed obsolevit in pace.'

Felix] Sic Augustus in Repub. administranda felicissimus, in privata familia infelicissimus.

33 *Hunc soboles castique tori*] Ut Cæsarem Germanicum.

37 *Valenti*] Imperatori: sub cujus

auspiciis Pater Stilichonis præfuerat flavis et rutilantibus turmis Germanorum, aut gentium aliarum Septentrionalium.

39 *Mens ardua*] Animus, spiritus excelsus, et alta quædam et generosa indoles.

A puero, tenerisque etiam fulgebat in annis 40
 Fortunæ majoris honos. Erectus et acer,
 Nil breve moliri, nullis hæere potentum
 Liminibus; fatisque loqui jam digna futuris.
 Jam tum conspicuus, jam tum venerabilis ibas :
 Spondebatque ducem celsi nitor igneus oris, 45
 Membrorumque modus; qualem nec carmina fingunt
 Semideis. Quacumque alte gradereris in urbe,
 Cedentes spatiis assurgentesque videbas,

Stilichonis semper excelsus erat vel in ipsa pueritia, et in tenella etiam ætate species fortunæ sublimioris emicabat. Eras magnanimus et animosus, nihil leve nolebas facere, nullis adhærescere foribus potentiorum, et dicere jam res dignas magnitudine tua ventura. Jam tum spectabilis incedebas, jam venerandus; et vigor igneus vultus alti, et proceritas corporis, qualem nec poëta mentiuntur in suis heroibus, promittebat ductorem te futurum. Quacumque altius tres per urbem, cernebas viros decedentes via, et assurgentes tibi, etsi miles adhuc foret.

sec. *Stilichon* Exc. Læti. *Stilico natus* Reg. *solus pro natus* Moret. sec.—40 *armis* duo Vatt. Florent. Med. tert. Put. Pat. Petav. pr. m. pr. Exc. Cod. Rhem. *annis vel armis* inc. Heins. Ambr. sec.—41 *honos* Rott. Oisel. duo Med. Leid. pr. m. pr. Put. inc. Heins. *onus* Petav. sec. Ambr. sec.—42 *Nil leve* Lov. ex conjectura, atque ita conjecerat Heinsius, quod confirmare videtur Glossa Cod. Reg. nam super *breve* ascriptum habebat *i. e. instabile. nullisque* Med. sec.—43 *Luminibus* Jun. pr. Ambr. sec. m. pr. Bonon. Pat. Vat. quart. *fatisque* Vat. pr. Med. sec. et tert. Moret. pr. Vat. Livin. vet. Gyr. Exc. Lucens. sec. *factisque* duo Vatt. Pric. Oisel. Reg. Lov. Leid. pr. Oxon. pr. m. sec. *factisque* tres Vatt. Pal. Farn. Rott. Exc. Lætl.—44 *Jam tunc* Vat. sec. Farn. tres Petav. Exc. Læti et Var. LL. e marg. Parm. *Jam tum* Leid. pr. cum quindecim aliis, Exc. Gevart. et Lucens. pr. tu tu Pal. Rott. Florent. duo Med. idem duo Vatt. Petav. pr. Oxon. sec. Tholos.—45 *Spondebatque ducem* cum *στυγῆς*, Ambr. pr.—46 *Mensuramque* Oisel. *quales* Med. quart. nunc Moret. pr. non Lov. *carmine* Pal. Florent. Thuan. *fingunt* Pal. Med. pr. Thuan. *fingant* legebat Heins.—47 *quascumque* Reg. *alta* Florent. m. pr. Put. Thuan. vet. Gyr. *gradieris* Pal. Pric. m. pr. *urbes* Reg. *urbem* Oxon. pr. Moret. sec. Petav. tert. Bonon. Tholos. Ambr. pr.—48 *videres* Lov. ex

NOTE

41 *Honos*] In ejus vultu micabat honos, fulgor, et species quædam, spesque honorum et fortunæ sublimioris.

Erectus] Vividus, alacris, magnanimus in suscipiendo.

Acer] Constans et animosus in urgendo proposito.

43 *Fatis*] Id est, loqui digna magnitudinæ, quam ipsi fata dabunt. Alii legunt *factis*, id est, digna loqui Consulatu futuro.

46 *Membrorumque modus*] Id est, quidam habitus, quædam corporis proceritas et temperies digna heroibus.

47 *Alte*] Cum ea majestate, quam efficit oris dignitas, et justa corporis proceritas, quæ incessum heroum reddit venerabiliorem.

48 *Assurgentes*] Alicui cedere de via, alicui assurgere, honoris est delati iudicium.

Quamvis miles adhuc. Taciti suffragia vulgi
 Jam tibi detulerant, quicquid mox debuit aula. 50
 Vix primævus eras, pacis cum mitteris auctor
 Assyriæ. Tanta fœdus cum gente ferire
 Commissum juveni. Tigrin transgressus et altum
 Euphraten, Babylona petis. Stupuerere severi
 Parthorum proceres, et plebs pharetrata videndi 55
 Flagravit studio, defixæque hospite pulchro
 Persides arcanum suspiravere calorem.
 Thuris odoratæ cumulis et messe Sabæa

Consensus populi silentis jam dederant tibi quodcumque Regia max reddidit. Vix eras adolescens, cum missus es legatus pacis Assyriæ. Munus demandatum est tibi juveni percutere fœdus cum populo tanto: Tigride et Euphrate profundo trajectis, proficiatibus Babylona: primores Parthorum rigidi obstupuerunt, et gens pharetrata arsit desiderio spectandi te, et Persides admiratæ hospitem formosum, dederunt suspiria ob amorem secretum. Altaria fragrantia acervis thuris et proventus

conjectura.—49 tanti Pal. Farn. Med. pr. Thuan. Moret. sec. tanti vel taciti Reg. Oxon. pr. Ambr. tert.—50 contulerant Vat. quart. et quint. Petav. pr. Oxon. pr. Moret. sec. debuit duo Med. Reg. Petav. sec. Lov. inc. Heins. vet. Gyr. Exc. Gevart. et Lucens. sec. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Antv. contulit ed. Vicet. reddidit quatuor Vatt. Farn. Pric. Rott. Oisel. Exc. Læti. debuit vel reddidit Pal. Leid. pr. Oxon. sec. Heinsius conjiciebat credidit, vel detulit, vel dedit, et ascripserat vi. Cons. Honor. 610. 'Non quærat-premium, vitam qui deditamori.' ut ibi ex vet. Cod. pro debet legebat. aulam Vat. sec.—51 pacis omnes Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. pacis vel paci Oxon. pr. committeris duo Med. inc. Heins. Pat. Lov. Moret. sec. Exc. Gevart. actor Tholos. Petav. sec. duo Ambr. ictor conjiciebat Heins.—52 fœdus tanta Oxon. et Ambr. pr. Moret. sec. de gente Pric. m. pr. ferire Exc. Læti. ferire vel subire Farn.—53 Permissum Ambr. tert. Commissum est Petav. tert. Tigrin quatuor Vatt. Pal. Pric. Tigrin Florent. congressus Vat. tert. in altum Ambr. pr. et altum vel in altum Oxon. pr.—54 Euphratem quatuor Vatt. Pric. Med. tert. Euphraten Florent. duo Med. Put. Leid. pr. Moret. sec. Euphraten Oxon. pr. stipuere Exc. Lucens. pr.—55 Parthorum duo Vatt. tres Med. Exc. Lucens. pr. ed. Vicet. Persarum Vat. pr. et tert. Pal. Pric. Oisel. Florent. Thuan. Mazar. Isingr. Jun. et Med. pr.—56 flagrabat duo Vatt. Petav. pr. Moret. hospite prisco Thuan.—57 arcatum vel arcum Vat. pr. cruorem Pric.—58 odoratæ Thuan. Petav. tert. odorati quatuor Vatt. Pric. m. pr. Rott. Florent. m. pr. duo Med. Put. Mazar. duo Petav. et Ambr. Lov. Leid. pr.

NOTE

50 *Debit*] Velut ex debito reddidit, detulit.

51 *Primævus*] Juvenis ephebus, qui ex pueritia egressus est, primamque juventutem attigit.

54 *Babylona*] Regiam Persarum, ut olim Parthorum.

55 *Pharetrata*] Gens Parthorum vibrandi sagittas peritissima, et ideo semper pharetris instructa.

56 *Defixæ*] Id est, habentes oculos defixos in formoso hospite Stilichone.

58 *Messe Sabææ*] Cumulis thuris, quod thus est messis proventusque

Pacem conciliant aræ. Penetralibus ignem
 Sacratum rapuere adytis, rituque juvencos 60
 Chaldaeo stravere Magi. Rex ipse micantem
 Inclinat dextra pateram, secretaque Beli,
 Et vaga testatur volventem sidera Mithram.
 Si quando sociis tecum venatibus ibant,
 Quis Stilichone prior ferro penetrare leones 65
 Cominus, aut longe virgatas figere tigres ?

Sabæorum componunt pacem. Magi corripuerunt ignem sacrum ex sacrariis intimis, et immolaverunt boves pro more Chaldaeorum. Rex ipse invertit dextra craterem gemmatum, et testificatur arcana Beli, et Mithram ducentem astra errantia. Si quando Parthi petebant tecum sociam venationem, quis præstantior confodere telis leones prope, aut procul trajicere tigres maculosas? Medi concesserunt facile lora

duo Oxon. *adorata* Ambr. sec. Moret. sec. inc. Heins. *adorati* Bonon. Tholos. Ambr. pr. Exc. Gevart. *odorati* vel *odorata* Petav. pr. *odorati* vel *odoriferi* Reg. Jun. pr.—59 *Partem* Rott. Med. sec. Petav. sec. Bonon. Pat. Ambr. tert. *anima* Moret. pr.—60 *Sacratum* duo Med. *Sacrorum* Vat. pr. et tert. Pal. Pric. Oisel. Florent. Med. pr. Jun. pr. Mazar.—61 *Chaldaeos* Petav. sec. Ambr. pr. Bonon. Moret. sec. qui et pro *stravere* exhibet *rapuere*. *Caldæi* vel *Caldæo* Lov.—62 *patriam* Med. pr. *cæli* Jun. pr. *Celi* Exc. Gevart. *belli* quatuor Vatt. Farn. Pric. Rott. duo Oxon. Exc. Læti. *cæli* duo Med. Thuan. Petav. pr. m. sec. ed. Vicet. *Celi* vel *Cæli* Vat. tert. Pal. *cæli* vel *belli* Med. quart. Mazar. *Beli* vel *cæli* Farn.—63 *volventem testatur* Pat. *mithram* Med. pr. *matrem* Pat. *mundum* vel *mithram* Moret. sec.—64 *socii* Leid. pr. duo Vatt. Rott. Oisel. Oxon. pr. duo Med. inc. Heins. Reg. Mazar. Lov. Petav. pr. duo Ambr. Exc. Læti et Var. LL. e marg. Parm. *socii venatibus* vel *sociis venantibus* Moret. pr. Ald. Exc. Læti. *secum et ibat* Med. tert.—65 *penetrasse* Ambr. tert.—66 *virga transfigere* quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Oisel. *transfigere* Med. quart. *virgatas figere* Ambr. tert. Exc. Læti et Lucens. sec.—

NOTE

Sabæorum in Arabia.

59 *Aræ*] Pax juratur, adhibitis sacrificiis.

Ignem] Hunc adorabant populi Orientis, et Ægyptii in ejus honorem Pyramides dedicaverant. Indi quoque hodierni ignem honorant.

60 *Adytis*] Sacrariis intimis, quæ soli Sacerdotes ingrediebantur, ceteris intrare nefas. Unde *ἔδρας*, ab *εἶσι*, et *δύω* ingredior, locus in quem ingredi nefas.

61 *Magi*] Magi, Philosophi, sapientesque erant, quorum hi sacrificia curabant, illi res cælestes.

Micantem] Ob gemmas micantem

pateram leniter inclinat ad firmandum fœdus.

62 *Beli*] Belus apud Chaldaeos est Jupiter, præses auctorque fœderum, ex Diodoro Siculo.

63 *Mithram*] Solem sic a Persis et Chaldæis appellatum: qui Sol volvit seu regit vaga sidera, id est, planetas qui errant. Strabo de Persis, *ἥλιον καλοῦσι μίθραν*, Solem vocant *Mithram*. Erat autem vultu Leonis cum tiara, tauri reluctantis cornu comprimens.

66 *Virgatas*] Tigres, virgarum instar, maculis distinctas.

Flectenti faciles Medus tibi cessit habenas.
 Torquebas refugum, Parthis mirantibus, arcum.
 Nubilis interea maturæ virginis ætas
 Urgebat patrias, suspensio Principe, curas : 70
 Quem simul imperioque ducem, natæque maritum
 Prospiceret, dubius toto quærebat ab axe
 Dignum conjugio generum thalamisque Serenæ.
 Judicium virtutis erat : per castra, per urbes,
 Per populos animi cunctantis libra cucurrit. 75
 Tu legeris, tantosque viros, quos obtulit orbis,
 Intra consilium vincis sensumque legentis,

equitanti tibi : vibrabas sagittas celeres, Parthis obstupescantibus. Interim ætas nubilis puellæ maturæ occupabat amorem paternum, Imperatore dubitante, quem provideret una et rectorem Imperio et conjugem filia : et sollicitus vestigabat in orbe universo generum parem huic matrimonio, et nuptiis Serenæ. Delectus erat virtutis : examen dubitantis volaris per exercitus, per urbes, per gentes omnes : et tu, o Stilicho, eligeris, et in ipso iudicio ac cogitatione eligentis superas tantos

67 *Flectendi* Reg. Thuan. Moret. sec. inc. Heins. *facilis* Moret. sec. *faciles* vel *facilis* Oxon. pr. *satis est pro faciles* Rott. *tibi cessit Medus* Reg. Thnan. Bonon. Tholos. Oxon. et Ambr. pr. *cessit tibi Medus* duo Vatt. Pal. Pric. Oisel. Florent. Med. pr. Mazar. Lov. Jun. pr. Oxon. sec. Vat. Livin.—68 *Tendebas* Moret. sec. *mutantibus* Pat.—70 *Urgebat* conjecerat Heinsius.—71 *Qui simul* Moret. pr. m. sec. *natæque* Bonon. Pat. tres Ambr. *natæque* Isingr. Gryph. Colin.—72 *Aspiceret* Med. sec. in are Reg. Oxon. pr.—73 *conjugio et gremio* Med. quart. *severum* Pnt. Reg. Petav. sec. inc. Heins. Bonon. tres Ambr. duo Oxon. Sched. Gud. *Scum* vel *Serenæ* Lov. *severe* Pat. *Severæ* Var. LL. e marg. Parm. *Severum* vel *Severæ* Petav. tert.—74 *Judicium* Pal. Rott.—76 *Tum legeris* Tholos. *protulit* Moret. pr.—77 *Inter* Thnan. *Concilium* Vat. pr. *conacilium* Farn. *sensusque* Oxon. pr. *sensumque* Exc. Schot-

NOTE

67 *Medus*] Medi, etsi nobiles in equitando, tibi cesserunt.

68 *Refugum*] Arcum refugum, id est, arcum Parthi refugi, seu fugiendo vincentis. Et tamen Parthi illi, quam peritissimi jaculandi, te sagittas vibrantem mirabantur.

70 *Principe*] Serena patrem habebat Honorium, Theodosii Imperatoris fratrem, sed adoptata fuerat ab ipso Theodosio.

71 *Ducem*] Stilicho non fuit Augus-

tus, non Cæsar, non Imperator, non Rex, non Princeps, sed dux tutorque principum, adeo ut vel uno nutu omnia regeret.

72 *Prospiceret*] Provideret tantam providentia aliqua, quæ utilis foret Imperio.

74 *Judicium*] Sola virtus iudicabatur, ponderabatur, eligebatur.

76 *Tantosque viros*] Hinc major est Stilichonis gloria, qui electus fuerit inter proceres omnes Orbis universi.

Et gener Augustis, olim socer ipse futurus,
 Accedis. Radiis auri Tyriaque superbit
 Majestate torus. Comitata parentibus exit 80
 Purpureis virgo. Stabat pater inde tropæis
 Inclytus : inde pium matris Regina regebat
 Obsequium, gravibus subnectens flammea gemmis.
 Tunc et Solis equos, tunc exultasse choreis
 Astra ferunt, mellisque lacus, et flumina lactis 85
 Erupisse solo; cum floribus æquora vernis
 Bosphorus indueret, roseisque evincta coronis
 Certantes Asiæ tædas Europa levaret.

duces, quos mundus ostendit; atque advocaris gener Principibus, aliquando socer futurus. Thalamus attollitur fulgore auri, et splendore purpuræ Tyriæ. Puella Serena, ducta a parentibus gestantibus purpuram, egreditur. Pater ejus illustris victoriis stabat hinc; inde Imperatrix fungebatur pio officio matris, substringens velum nuptiale gemmis exquisitis. Aiunt et equos Solis, et sidera tum tripudians saltationibus, et fontes mellis, et fluvios lactis emersisse ex terra, cum Bosphorus ornaret maria floribus vernis, et Europa redimita corollis roseis efferret faces utiles

ti cum Glossa i. e. *judicium*.—78 *Et genus Med. tert. At gener Moret. sec. Augustia Vat. Livin. Augustus Pat. Ald. dudum pro olim Var. LL. ed. Antv. ille Florent. Mazar. futuris Vat. tert. Rott.*—79 *Accedis. cum τειλεῖσθαι σπινγῆ, Mazar. Vat. Livin. radiisque Florent. superbis Rott.*—80 *domus Oxon. pr. chorus Farn. ferus Med. tert. toris Med. sec. potentibus Lov.*—81 *ipse tropæis Florent. Oxon. et Ambr. pr.*—82 *martis Exc. Læti m. pr. tegebat Vat. quart. Pal. Rott. gerebat quatuor Vatt. Farn. Pric. Oisel. Med. quart. ed. Vicet. Exc. Læti. regebat Leid. pr. cum novem aliis, Exc. Gevart. Lucens. pr. Var. LL. ed. Antv.*—83 *Officium Vat. sec. Obsequium Ald. subnectans Med. tert.*—85 *mellis Exc. Lucens. sec. cinique ed. Vicet.*—86 *Eripuisse Rott. Moret. sec.*—87 *induerat Ambr. sec. roseis Farn. evincta Mazar. Ambr. sec. induta tres Vatt. Moret. sec. Petav. et Ambr. tert. et Med. quart. inducta Oisel. Put. Bonon. Pat. m. sec. Tholos. Ambr. pr. Oxon. sec. Lov. duo Petav. Sched. Gud. Exc. Gevart. Var. LL. e marg. Parm. choreis Put. carinis Rott. Med. sec. m. pr.*—88 *Certantis duo Vatt. Cunctantes Moret. pr. Cum tantis*

NOTÆ

78 *Augustia*] Theodosio et Honorio fratribus, quorum hic naturalis, ille adoptivus erat Serenæ pater. Sed et facile laudatur fratrum concordia; quasi simul imperavissent, et liberos ut communes amavissent.

Socer] Socer futurus Honorii Imperatoris, qui Mariam duxit Stilichonis filiam.

80 *Majestate*] Tanquam purpuræ color inter ceteros regnet.

83 *Flammea*] Flammæum erat velum nuptiale coloris lutei, quo vel mater vel pronuba novam nuptam obducebat, et illud deinde demebat.

88 *Certantes*] Europa attollebat faces nuptiales Stilichonis, cujus cum Serena conjugium futurum erat utile et Europæ et Asiæ, et utriusque bono certare, cælo terraque plaudentibus, et lac melque, id est, omnia comoda, omnes utilitates et delicias ob

Felix arbitrii Princeps, qui congrua mundo
 Judicat, et primus censet, quod cernimus omnes. 90
 Talem quippe virum natis adjunxit et anlæ,
 Cui neque luxuries bello, nec blanda periclis
 Otia, nec lucis fructus pretiosior unquam
 Laude fuit. Quis enim Visos in plaustra feroces
 Repulit, aut sæva Promoti cæde tumentes 95
 Bastarnas una potuit delere ruina ?

Asia. Princeps fortunatus est suo delectu, qui princeps providet quod est utile Orbi, et prior videt, quod nos omnes videmus. Etenim advocavit, et pro filia et pro Regia talem ducem, cui nec luxus in bello, nec dulcis quies in discriminibus, nec usura vitæ fuit unquam carior, quam gloria ipsa. Nam equis excitavit Mysos audaces in plaustra Getarum, vel potuit excindere una clade Bastarnas turgentibus crudeli strage Promoti ducis? Æneas vindicavit mortem Pallantis mor-

Tholos. lacaret Med. quart.—90 *Indicat* Pal. Florent. duo Med. Thuan. Leid. pr. Oxon. sec. Petav. tert. Lov. Pat. Exc. Læti et Gevart. ed. Vicet. Ald. Var. LL. ed. Antv. *Judicat* vel *Indicat* Reg. Oxon. pr. *sensit* primus Oxon. pr. Moret. sec. *primus censet* Oxon. sec. *censet* primus Reg. Ambr. pr. *censet* duo Vatt. Pal. Oisel. Florent. duo Med. *sensit* novemdecim scripti, Exc. Gevart. Læti et Lucens. pr. ed. Parm. et Vicet. Sched. Gnd. *sensit* vel *censet* Petav. pr. *quod* duo Med. Exc. Læti et Lucens. pr. item ed. Vicet. *qua* Pal. Florent. Med. pr. *qui terminus* Rott.—91 *natis* omnes Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *nataque* Ambr. tert. *adduxit* Ambr. sec. *conjunct* Mazar. *sub-*
inavit Reg. Ambr. pr. Moret. sec. Oxon. pr. m. pr.—92 *nec* Farn. Exc. Læti. *neque* Leid. pr. et plurimi alii, Exc. Gevart. Lucens. pr. ed. Vicet. *blando* Ambr. tert.—94 *Mysos* Pric. Med. et Ambr. tert. *populos* Moret. sec. *nisos* Pal. Florent. Med. pr. Moret. pr. Exc. Gevart. *mysos* Ambr. pr. *missos* Med. quart. ed. Vicet. *Visos* quatuor Vatt. Farn. Rott. Oisel. Med. sec. Bonon. Pat. Tholos. Ambr. sec. Put. Thuan. tres Petav. Vatt. Livin. Exc. Lucens. sec. Var. LL. ed. Antv. *Mysos* vel *Missos* Mazar. *Visos* vel *Volcos* Oxon. sec. *Misos* vel *Visos* Reg. Oxon. pr. Vat. quint. *impleta* pro *in plaustra* Rott. *clau-*
stra vel plaustra Reg. Lov.—95 *Promoti* tres Vatt. Pric. Rott. Oisel. Florent. Med. sec. Thuan. Mazar. Moret. pr. duo Petav. Vat. Livin. *Proponti* Leid. pr. m. pr. duo Vatt. totidem Oxon. Pal. Pric. m. pr. Exc. Læti. *Promethi* Jun. pr. Leid. pr. m. sec. *Proviati* Farn. Exc. Lucens. pr. *timentes* Moret. pr. Med. quart. *furantes* Med. pr. Thuan. *furantes* vel *tumentes* Jun. pr.—96 *Baternas* Exc. Læti. *Vasternas* Vat. pr. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Med. sec. Pnt. Reg. Mazar. Petav. tert. Pat. Tholos. Ambr. pr. Jun.

NOTÆ

has felices nuptias hominum generi liberaliter concedentibus.

94 *Visos*] I. e. Stilicho repulit Visos seu Visogothos in sua planstra: i enim utebantur planstris pro domibus. Alii legunt *Mysos*, i. e. Stilicho adventu suo excitavit Mysos, feroces quidem, sed animum tamen

despondentes; excitavit, inquam, et repulit in Getas, 'Quorum planstra vagas rite trahunt domos.'

95 *Promoti*] Promotus erat dux fortissimus, sed quem barbari dolo Rufini occiderant.

96 *Bastarnas*] Populos versus Scythiam.

- Pallantis jugulum Turno moriente piavit
 Æneas, tractusque rotis ultricibus Hector
 Irato vindicta fuit vel quæstus Achilli.
 Tu neque vesano raptas venalia curru 100
 Funera, nec vanam corpus meditatus in unum
 Sævitiā, turmas equitum, peditumque catervas,
 Hostilesque globos tumulo posternis amici.
 Inferiis gens tota datur: nec Mulciber, auctor
 Mendacis clypei, fabricataque vatibus arma 105
 Conatus juvere tuos. Tot barbara solus
 Millia jam pridem miseram vastantia Thracem

te Turni; et Hector, raptatus curru vindice, fuit ultio vel lucrum Achilli iracundo. Tu vero, o Stilicho, neque trahis in curru insano cadavera vendenda, ut Achilles, neque concipis crudelitatem inane in unum corpus, ut Æneas, sed mactas ad sepulcrum sodalis Promoti alas equitum, et cohortes peditum, et manipulos hostium: natio univēsa immolatur exequiis ejus: neque Vulcanus artifex est scuti fabulosi, neque arma conflata a poetis adjuverunt impetus tuos. Tu unus premebas tot millia barbarorum jamdudum populantiā Thraciam deplorandam, inclusa limitibus vallis angustæ.

pr. ambo Moreti, duo Oxon. *Basternos* Vat. tert. Bonon. *Valternos* Vat. sec. *Vanternos* Leid. pr. Petav. sec. Med. tert. inc. Heins. Lov. duo Ambr. Exc. Gevart. Var. LL. ed. Antv. *Vasternas* Pal. Farn. Med. pr. Florent. Thnan. *Basternas* duo Vatt. de *Basternis* vid. Salmas. ad Hist. Aug. p. 92. *potuit una* Med. quart. *rapina* vel *ruina* Med. pr.—97 *tumulum* Vat. sec. Tholos. *Pallantique jugum* Petav. sec. Exc. Gevart. *victribus* Pric. Jun. pr. Exc. Læti.—100 *raptō* Thnan. *captus* Moret. pr. *raptas* vel *raptus* Oxon. pr.—101 *quæ vanam* Rott. *variam* Pal. Med. pr. Thnan. *meditatis* omnes Vatt. Pal. Rott. Exc. Læti. *meditatus* Lov. *meditatis* vel *meditatus* Oxon. pr.—103 *tumulis* Med. sec. *stimulo* Med. tert. *tumulo amico* legebat Heinsius.—104 *Inque feris* Pat. *actor* tres Vatt. Pal. Med. pr. Reg. inc. Heins. *actus* Pat.—105 *viribus* Reg. cum Glossa sequente: *In quibusdam Libris habetur VATIBUS, quod elegantius dictum. id est, quæ mendacia Poëtarum finxerunt. libro de nuptiis. Unde Cupidineas armavit fama sagittas.* et alibi, *quos ditat fabula ramos.* *vatibus* vel *viribus* Oxon. pr.—106 *Conatur* Pat. *tot millia solus Barbara* Moret. pr.—107 *Militiam* Med. tert. *Milicia* vel *Millia jam* Med. pr. *miseram* Exc. Lucens. pr. *missam* ed. Vicet. *jactantia* Var. LL. ed. Antv. m. pr. *Thracem* Vat. quart. Pal. Rott. Florent. quatuor Medd. Reg. tres Petav. Bonon. Tholos. Ambr. sec. Exc. Lucens. pr. ed. Vicet. *Thracem* Pric. Moret. sec.

NOTE

97 *Piavit*] Expiavit mortem Pallantis velut crimen admissum a Turno, qui ideo immolatus est ab Ænea umbris Pallantis.

99 *Quæstus*] Dicunt Achillem Priamo vendidisse cadaver Hectoris a se raptati. Virgilius: 'Exanimumque auro corpus vendebat Achilles.'

100 *Vesano*] Curru vesaniā et iram indecoram arguente.

103 *Amici*] Promoti, qui amicus erat Stilichonis, et ideo ab hoc est vindicatus.

105 *Fabricata*] Inventa et conflata a solis Poëtis, et ideo *mendax clypeus*, id est, fictus.

Finibus exiguae vallis conclusa tenebas.

Non te terrisonus stridor venientis Alani,
Nec vaga Chunorum feritas, non falce Gelonus, 110

Non arcu populere Getæ, non Sarmata conto.
Extinctique forent penitus, ni more maligno
Falleret Augustas occultus proditor aures,
Obstrueretque moras, strictumque reconderet ensen,
Solveret obsessos, præberet foedera captis. 115

Assiduus castris aderat, rarissimus Urbi,
Si quando trepida Princeps pietate vocaret :
Vixque salutatis Laribus, vix conjuge visa,

Non murmur terrificum Alani ingruentis expulit te, non sæcitia Chunorum errantem, non Geloni gladiis falcatis, non Getæ arcu, non Sarmatæ hastis expulerunt te. Et isti funditus deleti fuissent, nisi proditor secretus, Rufinus, exemplo pessimo deciperet aures Imperatorias, et annexeret cunctationem, et includeret gladios nudatos, liberaret hostes oppugnatos, daret pacem captivis. Stilicho perpetuo versabatur in castris, infrequenter in urbe, si aliquando Imperator eum adscisceret pietate timente liberis suis : et statim, vix domo conspecta, vix uxore salutata, nec-

inc. Heins. Ald. Exc. Læti.—108 *exiguus* Vat. tert. Pric. Oisel. Florent. *conclusa* Oisel. Mazar. *commissa* Florent. *tenebat* Rott. *tenebat* vel *tenebas* Moret. pr.—109 *Non te terrisonus* Vat. quart. Petav. pr. Exc. Lucens. sec. *Nec* tres Vatt. Pal. Rott. Oisel. Exc. Læti. *Non* vel *Nec* Vat. quint. qui et *terrisonis* habet. *terrisonus* legebat Heins. ut *arisonus*. *stridor* Exc. Læti. *terror* Farn.—110 *caria* Put. Ambr. tert. *Nec fugat Hunorum* Thuan. *fugat* vel *vagat*. Med. pr. *Chunorum* vet. Gyr. Exc. Lucens. pr. *Vemorum* Val. quint. *Hunorum* quatuor Vatt. Farn. Pric. Rott. Oisel. Florent. tres Med. Bonon. Leid. pr. Jun. pr. duo Oxon. Moret. sec. in cuius margine scriptum erat legendum esse *Hunorum vaga* nec. *Cunorum* Var. LL. e marg. Parm. in qua hæc notata erant. 'De Cunnis Plinius in Europa, de Hunnis Melia in Asia.' *feritas* Exc. Lucens. pr. *gravitas* ed. Vicet. *nec falce* Vat. sec. Pal. Farn. Med. sec. Reg. Jun. pr. inc. Heins. duo Oxon. Exc. Lucens. sec. *Gelonis* Put.—111 *Nec arcu nec Sarmata* Pal. *nec Sarmata* Reg. Oxon. pr. Moret. sec. Med. quart.—112 *forent omnes* Reg. *mole maligna* Pat.—114 *Obstrueretque* Pal. *Obstrueretque* vel *Obrueretque* Med. pr. *mora* conjiciebat Heins. *retunderet* Vat. pr. m. pr. Exc. Lucens. sec. *retenderet* ed. Vicet. *recondere* Exc. Læti. *reconderet* vel *retunderet* Pric.—115 *victis* Ambr. pr.—116 *Assiduus* Med. tert. *adexas* Mazar. *Karissimus* Tholos. *urbis* Pat.—117 *Princeps trepida* Vat. sec. *vacaret* Moret. pr.—

NOTÆ

108 *Conclusa*] Et a Stilichone dimissa sunt, ex Orosio.

109 *Alani*] Hi et Chani, Geloni, Getæ, et Sarmatæ populi sunt tractus Septemtrionalis; sed notandum est Alanos jactis procul laqueis hos-

tes attrahere solitos, eosque sic traxisse Tiridatem Regem, de quo actum erat, nisi funis subito fuisset incisus.

118 *Salutatis*] Redeuntes olim, lares, domumque salutabant: de laribus supra dictum est.

Deterso necdum repetebat sanguine campum.
 Nec stetit Eucherii dum carperet oscula saltem 120
 Per galeam. Patris stimulos ignesque mariti
 Vincit cura ducis. Quoties sub pellibus egit
 Edonas hyemes, et tardi flabra Bootæ
 Sub dio Riphæa tulit! cumque igne propinquo
 Frigora vix ferrent alii, tunc triste rigentem 125
 Danubium calcabat eques, nivibusque profundum
 Scandebat cristatus Athon, lateque corusco
 Curvatas glacie sylvas umbone ruebat.
 Nunc prope Cimmerii tendebat littora Ponti :

dum cruore abterso, remeabat in campum Martium. Neque constitit donec libaret oscula Eucherii filii saltem per cassidem. Cura ductoris superat studium patris et amorem mariti. Quoties traduxit sub tentoriis hyemes Thracias, et perpassus est sub Jove frigido ventos Rhiphaeos Bootæ lenti! et cum ceteri vix paterentur gelu igne propiore, tunc Stilicho eques proterebat Istrum constrictum tristi glacie, et galeatus superabat Athon altum nivibus, et impellebat undique scuto rutilante sylvas depressas nive. Modo ibat ad littora ponti Cimmerii, modo Rhodope nubi-

119 nondum Thuan. Moret. pr. inc. Heins. *repetebat* Pal. Florent. Med. pr. Thuan. Mazar. Jun. et Leid. pr.—120 *Exstitit* inc. Heins. *Eucherius* Med. quart.—121 *tumulos* Petav. sec. *ignemque* Reg. Tholos. Lov. m. sec. Oxon. et Moret. sec. *patrios stimulos ignesque maritos* malebat Heins.—122 *Vincit* Thuan. Vat. Livin. *Vicit* viginti Codd. Ald. Exc. Gevart. Var. LL. ed. Antv.—123 *Hibernis* Jun. pr. *Edonas* Vat. tert. Pric. m. pr. *Edonas* Med. tert. Var. LL. e marg. Parm. *Edonias* Leid. pr. cum sedecim aliis, Exc. Læti, Lucens. pr. et ed. Vicet. *Sithonias* Med. quart. *flagra Bootæ* Lov. *Bootes* Vat. quint.—124 *Sub dio* Med. quart. Exc. Læti. *duro* Med. tert. *divo* omnes Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel.—125 *nunc iste* Rott. *igne* Pat. Pat. *triste* Farn. *teste* Jun. pr. *ipse regentem* Thuan. *ister agentem* Vat. pr. m. pr. *iste omnes* Vatt. Pal. Pric. Oisel. Exc. Læti.—126 *calcurit* Oxon. et Ambr. pr. Moret. sec. *profundis* Tholos.—127 *Athox* Lov. *corusco* Rott.—128 *Curcalus* ed. Vicet.—129 *quoque* Med. sec. m. pr. *probe* Micenei Pal. *Cumæi* Med. quart. *micenei* Med. pr. Thuan.

NOTÆ

119 *Deterso*] Adhuc gladio rubente.
 120 *Eucherii*] Fuit hic infortunatus: nam occiso patre Stilichone Romanus fugit, ubi ab Arsacio et Terentio Euanthis interfectus est.
 122 *Vincit cura ducis*] Dux est tam strenuus et Principi tam fidus atque addictus, ut, Principe vocante, vix se maritum et patrem esse meminerit, utque deponat omnem amorem familiaræ, Principi obtemperaturus.
Pellibus] Sub tentoriis, sub taber-

naculis quæ pellibus tegebantur.

123 *Edonas*] Thracias, ab Edonis Thraciæ populis. Virgilius: 'Edoni Boreæ;' quia flant a Thracia violentius, sicque hyems Thracia est acerbior.

Bootæ] Supra in III. Consul. Hon. vs. 170.

124 *Riphæa*] Riphæi sunt Scythiæ montes.

129 *Cimmerii*] Populi sunt ultra Pontum Euxinum ad Bosporum Cim-

Nunc dabat hybernum Rhodope nimbosa cubile. 130
 Vos, Hæmi gelidæ valles, quas sæpe cruentis
 Stragibus æquavit Stilichon, vos, Thracia, testor,
 Flumina, quæ largo mutastis sanguine fluctus.
 Dicite, Bisaltæ, vel qui Pangæa juvenis
 Scinditis, offenso quantæ sub vomere putres 135
 Dissiliant glebis galeæ, vel qualia rastris
 Ossa peremtorum resonent immania Regum.
 Singula complecti cuperem : sed densior instat
 Gestorum series, laudumque sequentibus undis
 Obruimur. Genitor cæsi post bella tyranni 140
 Jam tibi commissis conscenderat æthera terris.
 Ancipites rerum ruituro culmine lapsus

fera præbebat ipsi lectum hyemalem. Vos testor, o valles frigidae Hæmi, quas sæpe Stilicho cumulavit cadibus sanguineis; et vos, o fluvii Thraciæ, qui convertistis aquas in cruorem copiosum. O Bisaltæ, aut vos qui proscinditis cum bobus vestris Pangæa rura, narrate, quot cassides putrefactæ disrumpantur inter glebas sub aratro occurrentes, vel qualia ossa ingentia Regum intersectorum sonent contra rastris! Equidem vellem recensere omnia: sed copia major factorum obruit nos, et opprimimur velut fluctu immenso rerum laudandarum. Pater Theodosius, post prælia tyranni Eugenii interfecti, jam orbe credito tibi, ascenderat in cælum. Tum

—130 *umbrosum Rhodope* Moret. pr.—131 *Euri vel Hæmi* Oxon. sec. *valles gelidæ* Pric. *cruentus* Pat.—133 *longo mutastis* Med. sec. *mutatis* Pric. Put. Petav. sec. *vultus* Vat. sec. m. pr.—134 *Discite* Rott. Put. Mazar. Bonon. Med. tert. Lov. duo Petav. *hæc altæ* Var. LL. ed. Antv. *Bisaltæ* Jun. pr. Pandæ Oxon. sec. *Pangæa* Med. sec. *juventus* Pal.—135 *offensa* quanto ed. Vicet. *obsesso* Exc. Læti. *offenso* vel *effosso* Vat. pr. Pric. Moret. sec. *offensis quantis* legebat Heins. *quanto* Exc. Læti. *quantæ* Med. sec. *nomine* Rott. *romere* Exc. Læti.—136 *galeæ glebis* Vat. sec. *qualia regum Ossa* p. r. i. *rastris* Ambr. sec.—137 *resonant* Lov. Put. Tholos. Petav. tert. inc. Heins.—139 *laudemque* Moret. sec.—140 *Obstruimur* Rott.—141 *concesserat* Var. LL. ed. Antv. *æthera* Exc. Lucens. pr. *æquora* Exc. Læti et ed. Vicet.—

NOTÆ

merium, ob montes circumstantes densissimis tenebris involuti.

130 *Rhodope*] Mons Thraciæ, sicut et *Athos*, *Hæmus*, et *Pangæus*.

134 *Bisaltæ*] Populi sunt Scytharum qui eorum sanguine cum lacte mixto aluntur.

137 *Immania*] Ex ossibus magnis magnam staturam intellige: et talem barbarorum Regibus affingebant videntes.

139 *Undis*] Tanta est rerum in Stilichone landandarum copia, ut ipsa multitudine sese invicem sequente, velut undis et fluctibus immensis sibi invicem succedentibus, obruamur.

140 *Tyranni*] Eugenii, qui cum Argobaste suo deletus est, ut supra notavimus.

142 *Ancipites lapsus*] Pondus lapsu ancipiti et periculoso vacillans: *ruituro culmine*, id est, ruinam minitante.

Æquali cervice subis. Sic Hercule quondam
 Sustentante polum, melius librata pependit
 Machina, nec dubiis titubavit signifer astris, 145
 Perpetuaque senex subductus mole parumper
 Obstupuit proprii spectator ponderis Atlas.
 Nulli barbariæ motus, nil turbida rupto
 Ordine tentavit novitas, tantoque remoto
 Principe mutatas orbis non sensit habenas. 150
 Nil inter geminas acies, ceu libera frænis,
 Ausa manus certe : nec tantis dissona linguis
 Turba, nec armorum cultu diversior unquam
 Confluxit populus : totam pater undique secum

fers humeris paribus pondus periculosum Imperii fastigio labante. Ita, Hercule olim sustinente cælum, moles firmitus effulta suspensa est, neque Zodiacus vacillavit, sideribus caducis, et Atlas longævus subtrahens se tantisper machinæ æternæ, attentus stetit considerans onus suum. IncurSIONES nullæ Barbarorum, novitas turbulenta nihil ausa est, ordine everso, et tanto Imperatore Theodosio nobis erepto. Mundus non sensit mutationem Imperii. Nihil sane ulla cohors, tanquam liberata a servitute, suscepit inter duos exercitus. Neque multitudo discors tot linguis, neque unquam populus dissimilior differentia armorum convenit. Parens Theodosius

142 *Præcipientes* conjecerat Heins. *culmina* Vat. pr. m. pr.—144 *mediis* Rott.—145 non Florent.—146 *seductus* Put. Bonon. Pat. Tholos. Ambr. pr. Moret. sec. item Oxon. Sched. Gud.—147 *Obstupuit* Exc. Læti. *spectati* Pat. *mirator* Pal. Thuan. Med. pr.—148 *Nil ibi* Exc. Læti. *Nulli* Leid. pr. et major Codd. pars, Exc. Gevart. Lucens. pr. ed. Parm. et Vicet. Var. LL. ed. Antv. *barbariæ* Lov. Exc. Læti. *barbarici* Pric. *barbarii* Vat. pr. Rott. Oisel. Florent. Moret. pr. *turpida* Med. sec. *rupto* quatuor Vatt. Pric. m. sec. Oisel. Exc. Læti. *rupto* Jun. et Med. pr. Put. Thuan. *ruptis* Rott.—149 *turbatis* novitas Florent. m. sec.—150 *ubi sensit* Pal. *sensit* Pric. Thuan. Moret. sec.—151 *ceu libera frenis* Florent. tres Med. Put. Reg. Thuan. Mazar. Bonon. Pat. Tholos. tres Petav. totidem Ambr. Var. LL. e marg. Parm.—152 non tantia Moret. sec. *signis* Reg.—154 *Influxit* Reg. *Influxit* vel *Confluxit* Oxon. pr. Heinsius notaverat hoc desumptum esse ex Lucan. l. III. 288.

NOTÆ

143 *Æquali*] Cervice nusquam inclinante, ea firmitudine qua Imperium sustentarat Theodosius.

Hercule] Atlas senio defessus dicitur Cælum Herculi dedisse sustinentem. Id quod Poëtæ finxerunt, ex eo quod Atlas Astrologus optimus Herculem docuisse Astrologiam memoretur.

149 *Novitas*] Stilichone Imperium administrante, nullæ Barbarorum mo-

tus, nullæ novæ res extiterunt; non ordo subvertitur; immo sic reguntur omnia, ut, mortuo Theodosio, nulla mutatio sentiat.

151 *Libera frænis*] Post mortem principum sæpe turbatur, sed tamen post mortem Theodosii nulla cohors, tanquam excusso imperio, quicquam ausa est in utroque exercitu Orientis et Occidentis: omnia pacavit reverentia Stilichonis.

Moverat Auroram. Mixtis hic Colchus Hiberis, 155
 Hic mitra velatus Arabs, hic crine decoro
 Armenius; hic picta Saces, fucataque Medus,
 Hic gemmata niger tentoria fixerat Indus;
 Hic Rhodani procera cohors, hic miles Alanus
 Oceani. Ductor Stilichon tot gentibus unns, 160
 Quot vel progrediens vel conspicit occiduus Sol.
 In quo tam vario vocum generumque tumultu

eduxerat secum undequaque Orientem universum. Hic Colchus Hispanis permixtis; hic Arabs cinctus mitra; hic Armenius casaria pulchra; illic Saces statuerat tabernacula picturata, et Medus cerussata, et Indus ater ornata gemmis. Hic ceteræ altæ Rhæni; illic milites nutriti ab Oceanum. Stilicho Dux solus tot populi, quot Sol vel oriens videt, vel occidens. In qua turba tam diversa linguarum, et

////////

—155 *mixtis* vel *mixtus* Oxon. pr. *hinc Colchus* Moret. sec. *sic Colchus* Med. tert. *tibi Colchus* Pal. Med. pr. unde ibi corrigebat Heinsius, qui ascripserat margini *Scotus*, ex libro an conjectura, dubium. *ibernis* Med. sec. m. pr.—156 *Hinc...hinc* Moret. sec. Lov. *relatur* Florent. *cum crine* Lov. Med. tert. inc. Heins. Exc. Gevart. Schott. et Lucens. pr. ed. Vicet. *decoro* Exc. Læti. *decorus* viginti quatuor Codd. Var. LL. e marg. Parm. item ed. Antv. *cum crine decorus* Jun. pr. Med. quart. duo Oxon. *cum crine decoro Armenius* ed. Vicet. Var. LL. ed. Antv. *decoris Armeniis* Leid. pr. Petav. sec. Med. tert. inc. Heins. Lov. Moret. sec. duo Ambr. Exc. Schotti et Gevart.—157 *hinc* Moret. sec. *pacta* Tholos. *Saces* Florent. *Sages* duo Vatt. Pal. Farn. Med. pr. Jun. et Leid. pr. Exc. Læti. *sages* Med. quart. *Asares* Rott. *Asaces* Oxon. pr. Lov. Ambr. sec. Reg. Petav. sec. Med. tert. inc. Heins. Exc. Gevart. Var. LL. e marg. Parm. *Fages* Petav. tert. *fugataque* Vat. pr. m. pr. *suleacaque* Pat. Moret. pr. *surcataque* Med. tert. *fuscataque* Leid. pr. m. sec. quatuor Vatt. Pal. Farn. Florent. m. sec. duo Med. Put. Thuan. Mazar. duo Petav. et Ambr. Bonon. Jun. et Oxon. pr. Moret. sec. *fuscataque* vel *fucataque* Reg. Oxon. pr.—158 *Hinc* Moret. sec. Med. tert. *fixerit* Moret. sec. *fixerat* Leid. pr. Thuan.—159 *Hinc* Moret. sec. *Alanus* Leid. pr. cum viginti aliis, Exc. Schott. Gevart. et Var. LL. ed. Antv. *Alenus* Sched. Gud. *alumnus* Florent. Med. sec. atque ita legit Gevartius in literis ad Heinsium datis. sic etiam Gesn. et ed. Bipont. *alumnus* Vat. pr. m. pr. Farn. Rott. Pric. m. sec. Exc. Læti. *alumnus* vel *alumnus* Vat. tert. *alumnus* vel *Alanus* Petav. pr. Oxon. sec. Lov. item Mazar. qui post *Alanus*. *τελελασ σιγγυρη* habet.—160 *unum* Farn.—161 *Quot* Pal. Pric. m. sec. *Quod* Vat. pr. m. pr. *Quæ* inc. Heins. *Quos* duo Vatt. Pric. m. pr. Rott. Put. Ambr. sec. *Quas* Leid. pr. m. sec. cum septem aliis et Exc. Læti.—162 *jam vario* Petav. sec. Var. LL. ed.

NOTE

155 *Colchus Hiberis*] Colchi et Hiberi populi sunt Asiæ juxta Pontum Euxinum. Hiberi vero, ab Hispania seu Hiberia huc trajecti, sunt populi juxta mare Caspium: hodie Georgi dicuntur.

156 *Mitra*] Gestamen antiquum mulierum, unde et Arabes ut molles

carpuntur.

157 *Armenius, Saces, Medus*] Populi Asiæ nobiles.

158 *Gemmata*] Indi gemmis illustres.

159 *Procera*] Accolæ Rhæni sunt stature procerioris, ut Germani, Batavi, &c.

Tanta quies, jurisque metus servator honesti,
 Te moderante, fuit, nullis ut vinea furtis,
 Vel seges exsecta fraudarit messe colonum : 165
 Ut nihil aut sævum rabies, aut turpe libido
 Suaderent ; placidi servirent legibus enses.
 Scilicet in vulgus manant exempla regentum ;
 Utque ducum lituos, sic mores, castra sequuntur.
 Denique victrices aquilas quocumque moveres, 170
 Arebant tantis epoti millibus amnes.
 Illyricum peteres, campi montesque latebant :
 Vexillum navale dares, sub puppibus ibat

nationum tanta pax et tantus justitiæ timor custos honestatis extitit, te regente, ut nec vitis fefellerit agricolam ullis latrociniiis, nec seges messe succisa : ut nec ira impelleret ad ullam crudelitatem, nec lascivia ad ullam turpitudinem ; utque gladii pacati obtemperarent legibus. Nimirum exempla rectorum fluunt in animos populi, et quemadmodum exercitus sequuntur tubas ductorum suorum, ita et sequuntur vitam. Demum quocumque verteres aquilas triumphantes, fluvii exhausti tanta multitudine siccescerant. Si tenderes in Illyriam, agri et montes delitescerant sub exercitu. Si juberet signum navale, mare Ionium occultabatur sub navibus. Ce-

Antv. tot vel tam Oxon. pr.—163 generique Vat. quint. juriæque vel generis-que Med. pr.—164 non ullis vinea Lov.—165 Aut Vat. Livin. Ut ed. Vicet. Vel Leid. pr. Jun. pr. Florent. duo Oxon. quatuor Med. ereptis Med. pr. erepta omnes Vatt. Pal. Farn. Pric. Oisel. Exc. Læti. erecta Jun. pr. Ambr. sec. Put. inc. Heins. Exc. Gevart. Var. LL. ed. Antv. exsecta Rott. Exsecta Med. sec. fraudetur Pric. m. pr. fraudaret omnes Vatt. Pal. Rott. Exc. Læti. fraudavit Petav. sec. Med. tert. Ambr. sec. Var. LL. ed. Antv. fraudarit Leid. pr. Exc. Gevart. atque ita legebat Heins.—166 Ut nil duo Vatt. Petav. pr. Tholos.—167 Suaderet omnes Vatt. Pric. Exc. Læti. Suaderent Leid. pr. et plurimi alii. item Exc. Gevart. Suaserit ut inc. Heins. Ambr. sec.—168 Solis in vulgus Moret. sec. manent Med. sec.—169 Atque inc. Heins. mores sic Vat. sec. arma Moret. pr.—170 victrices Put. Pat. felices omnes Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Exc. Læti. quacumque Moret. pr. moveris Lov.—171 Ardebant Put. Pat.—172 Illyriam Moret. pr. Illyricum Exc. Læti.—173 irent Ma-

NOTE

163 *Juris metus*] Metus et pudor eximii sunt virtutum custodes ; qui ne violentur a militibus, valde providendum est. Ideoque milites severiore disciplina sunt coercendi. Ita ‘Sertorius, ut disciplinam exemplis stabiliret, cohortem, propter obacœnitatem morum, et immodicas rapinas, ad unum interfecit.’ Alexander ab Alexandro.

167 *Enses*] Non obediunt enses, Delph. et Var. Clas.

sed qui enses ferunt, obediunt, serviuntque legibus. Cicero : ‘legum idcirco omnes servi sumus, ut liberi esse possimus.’

168 *Exempla*] Milites componuntur ad exemplum sui Imperatoris.

172 *Illyricum, Ionium*] Supra de his diximus.

173 *Vexillum*] Vexilli propositio indicium belli erat.

Claud.

3 P

Ionium. Nullis succincta Ceraunia nimbis,
 Nec juga Leucatæ feriens spumantia fluctu 175
 Deterrebat hyems. Tu si glaciale juberet
 Vestigare fretum, securo milite ducti
 Stagna reluctantes quaterent Saturnia remi.
 Si deserta Noti, fontem si quærere Nili,
 Æthiopum medios penetrassent vela vapores. 180
 Te memor Eurotas, te rustica Musa Lycæi,
 Te pastoralis modulantur Mænala cantu,
 Partheniumque nemus, quo te pugnante resurgens

raunia nullis circumdata nubibus avertébant te, neque tempestas percutiens undis culmina spumosa Leucatæ. Tu si imperares penetrare mare glaciale, remi vel inviti impulsī a militibus audacibus concuterent maria septentrionalia. Si imperares eos petere solitudines plagæ Australis, et originem Nili, carbasa trajicerent calores medios Æthiopum. Eurotas recordatus tui, te agrestis Musa Lycæi, et Mænala canunt te carmine pastoritio, et sylva Parthenia canit te; in qua sylva afflicta

zar.—174 *nulhum* Pnt. Reg. duo Oxon. et Petav.—175 *vaga* Rott. Med. pr. et sec. m. pr. Exc. Gevart. Var. LL. ed. Antv. *juga* vel *cada* Oxon. pr. *juga* vel *vaga* Pric. Reg. *Leucatæ* Florent. quatuor Med. inc. Heins. Reg. Thuan. Mazar. Bonon. Tholos. tres Petav. et Ambr. ed. Vicet. Exc. Lucens. pr. *sumantia* Rott. Med. sec. *fluctus* Exc. Gevart.—176 *Deterreret* Moret. sec.—177 *limite* Moret. pr. *remige* Thuan. *milite* Florent. *milite* vel *remige* Med. pr. *milite* ducto Ambr. sec. *ductum* Tholos. Exc. Gevart. *ductu* Oxon. pr. *ducti* vel *ductu* Lov.—178 *quererent* inc. Heins.—179 *frontem* Rott. Med. sec. m. pr. Petav. sec.—180 *penetrarent* duo Vatt. Petav. pr. Reg. Ambr. et Oxon. pr. *tela* Rott. Jun. a m. pr.—181 *Te canit* Moret. pr. qui et *mystica musa*. *Lycæum* Thuan. *Leæi* Mazar. *Liceti* Lov.—182 *moderantur Mænala curru* Vat. quart. *cultu* Pat.—183 *quia te* Reg. *quod te* Leid. pr. Jun. pr. Oxon. sec. Pal. Farn. quatuor Vatt. *quæ* Ambr. pr. *quo* Med. tert. *q* Rott. Vat. quart. *quæ*,

NOTÆ

174 *Ceraunia*] Montes, sen alti scopuli Epiri in Græcia, sic dicuntur, ἀπὸ τοῦ κεραυνῶν, a fulmine, quod sæpius fulmina feriant hos montes.

175 *Leucatæ*] Leucates est promontorium Acarnaniæ in Epiri parte.

176 *Glaciale*] Mare glaciale est in extremo Septemtrione, diciturque aliter mare pigrum, Chronium, seu Saturnium, ob Planetam Saturnum ibi potentius dominantem.

179 *Deserta Noti*] Si jubeas ire milites tuos ad extremas Africæ solitudines, penetrabunt calores Æthio-

pum sub zona torrida, quæ media est, et quæ vergit ad Notum seu Meridiem.

Fontem Nili] Fons Nili tum latebat, hodie patet; sciamus quippe Nilum oriri ex duobus fontibus supra lacum Dambeam.

181 *Eurotas*] Fluvius Laconicæ, testis laborum Stilichonis.

Lycæus, Mænalus] Montes Arcadiæ.

183 *Parthenium*] Parthenia Arcadiæ sylva, ἀπὸ τῶν παρθένων, a virginibus, quæ ibi sacra Veneri facere solebant.

Ægra caput mediis erexit Græcia flammis.
 Plurima Parrhasius tunc inter corpora Ladon 185
 Hæsit, et Alpheus Geticis angustus acervis
 Tardior ad Siculos etiamnum pergit amores.
 Miramur rabidis hostem succumbere bellis,
 Cum solo terrore ruant? Num classica Francis
 Intulimus? Jacuere tamen. Num Marte Suëvos 190
 Contudimus, quis jura damus? Quis credere possit?
 Ante tubam nobis audax Germania servit.
 Cedant, Druse, tui, cedant, Trajane, labores.

Græcia, resuscitata, te dimicante, sustulit caput ex ignibus mediis. Tum Ladon Arcadicus constitit inter multa cadavera, et Alpheus arctatus cumulis Getarum, redit etiam lentior ad amores Arethusæ Sicula. An obstupescimus hostem opprimi præliis violentis, cum vincatur solo pavore? Num indiximus bella Francis? Victi sunt tamen. Num perculimus pugna aliqua Suevos, quibus imponimus leges? Equis possit credere? Germania animosa famulatur nobis ante prælium. Victoria tuæ cedant victoriis Stilichonis, o Druse, et tuæ, o Trajane. Quicquid sortitudo

quod, vel que Oxon. pr.—184 flammis Exc. Lucens. pr. campis Farn. Petav. sec. duo Ambr. inc. Heins. ed. Parm. et Vicet. Exc. Gevart. et Schotti. flammis vel campis Reg. Med. quart. Exc. Læti. Heinsius conjecerat dampnis, ut scriptum antea fuerit dampnis.—185 cornua vel corpora Med. pr. Lado Vat. tert.—186 Alpheus Exc. Lucens. pr. Enipheus ed. Vicet. augustus Florent.—187 Tardius Vat. quart. Pal. Rott. duo Med. Thuan. Petav. pr. ni. pr. Ambr. sec. Moret. pr. Jun. Oxon. sec. m. pr. in Siculos Med. sec. etiamnum omnes Vatt. Pal. Pric. Rott. Oisel. etiam non Moret. sec. etiam nunc Vicet. Parm. Ald. et al.—188 Miratur Tholos. Jun. pr. m. sec. rabidis ed. Vicet. rapidis omnes Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Exc. Læti. hostes Var. LL. ed. Antv. alios pro hostem Moret. pr.—189 ruat Vat. tert. Med. sec. num classica Vat. pr. Lov. Oxon. pr. Reg. Petav. sec. Ambr. tert. Exc. Gevart. non quatuordecim alii, Exc. Lucens. pr. ed. Vicet. Var. LL. e marg. Parm. nunc Exc. Læti. nec Vat. sec. Pal. Mazar.—190 latuere Pric. Rott. Oisel. jacuere vel latuere Vat. quart. num Vat. pr. et tert. Pric. Reg. Petav. sec. Ambr. tert. Lov. Oxon. pr. Exc. Gevart. nec Pal. non Florent. cum viginti aliis, Exc. Læti et Lucens. pr. ed. Parm. et Vicet. non marte vel sine Marte Jun. pr. nos Marte Isingr. Junt. Gryph. morte Med. quart.—191 Contulimus Vat. pr. m. pr. qui et quod jura exhibet. thura Rott.—192 tubas Petav. pr. duo Vatt. cessit Pric. servis Farn. servit vel cessit Oxon. pr.—193 Cedunt Vat.

NOTE

185 Parrhasius Ladon] Fluvius Arcadiæ, dictus Parrhasius, quia olim Arcadia dicebatur Parrhasia.

186 Alpheus] Fluvius Elidis, qui per subterraneos meatus dicitur fluere ad Arethusam fontem Siciliæ: hinc poëtis celebrantur Alpei et Arethusæ amores.

189 Terrore] Instar Alexandri, qui

plures nationes nominis sui terrore, quam armorum vi, subegit.

Classica] Bella: signum pro re signata. Sic et ante tubam, id est, ante bellum.

190 Suëvos] Populos ad oras Danubii.

193 Druse, Trajane] Drusus pater Germanici, et Trajanus Imperator,

Vestra manus dubio quicquid discrimine gessit,
 Transcurrens egit Stilichon: totidemque diebus 195
 Edomuit Rhenum, quot vos potuistis in annis;
 Quem ferro, alloquiis, quem vos cum milite, solus:
 Impiger a primo descendens fluminis ortu
 Ad bifidos tractus, et juncta paludibus ora,
 Fulmineum præstrinxit iter. Ducis impetus undas 200
 Vincebat celeres, et pax a fonte profecta
 Cum Rheni crescebat aquis. Ingentia quondam
 Nomina, crinigero flaventes vertice Reges,
 Qui nec Principibus, donis precibusve vocati,
 Paruerant, jussi properant, segnique verentur 205
 Offendisse mora. Transvecti lintribus amnem

vestra perfecit, periculo ancipiti, Stilicho velut transiliens id perfecit, et subegit Rhenum tot diebus, quot vos in annis valuistis subigere. Quem Rhenum vos subegistis armis, ille verbis; quem vos cum exercitu, ille solus alacer, delubens a primis fontibus fluvii usque ad fines bipartitos, et ad ostia conjuncta paludibus, præripuit viam rapidissimam. Celeritas ductoris superabat celeritatem aquarum, et pax incipiens ab origine, augebatur cum aquis Rheni. Reges flavi, capite capillato, nomina olim magna, qui non obederant Imperatoribus, etsi excitati munericibus et precibus, festinant nunc imperati, et timent ledere te cunctatione pigra. Trajicientes fluvium

sec. *Trojane* Thuan. *enea* Var. LL. ed. Antv.—194 *domus* Ambr. pr. Sched. Gudl. *certamine* Med. sec.—196 *Rhetim* Put. *quod pro quot* Vat. pr. m. pr.—197 *Quem* vos Exc. Læti m. pr.—198 *decedens* Thuan.—200 *Fulmineum* Lov. duo Vatt. Exc. Læti. *Flumineum* Leid. pr. et major pars Codd. Exc. Gevart. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Antv. *Flumineum* vel *Fulmineum* Petav. pr. Reg. Oxon. pr. *præstrinxit* Pric. Reg. m. sec. *perstrinxit* omnes Vatt. Pal. Farn. Rott. Exc. Læti. *perstringit* Oisel. *præstringit* vel *perstrinxit* Oxon. pr. *perstringit* vel *produxit* Jun. pr.—201 *pax ipsa* Ambr. tert. unde *pax ipso a fonte* legebat Heinsius. *fronte* Farn. Pric. Rott. Ambr. pr. Petav. sec. Oxon. sec. inc. Heins. *fonte* vel *fronte* Reg. Oxon. pr.—202 *In Rheni* Petav. sec. *equis* Ambr. pr. *Sauguta* pro *ingentia* Pat.—203 *Numina* Exc. Gevart. *crinifero* Ambr. pr.—204 *non* Pric. *nec* Rott. Exc. Læti. *precibus* Petav. tert. *precibusque* omnes Vatt. Pal. Farn. Rott. Oisel. *vocatis* Pric. Pat. *vocari* Exc. Læti.—205 *Paruerant* Vat. pr. et tert. Rott. Exc. Læti, Schotti et Lucens. pr. *Paruerint* tres Vatt. Farn. Lov. Oxon. pr. Moret. sec. Put. Reg. Mazar. Med. quart. Bonon. Pat. Tholos. inc. Heins. duo Petav. tres Ambr. ed. Viçet. *Paruerunt* conjiciebat Heins. *cisi* Petav. sec. *segneque* Mazar.—206

NOTE

maximas res in Germania gesserunt.

199 *Ad bifidos tractus*] Ubi Rhenus finditur in duo cornua, Vahalim scilicet, et Isalam, ubi est etiam *Canalis Drusi*.

Juncta paludibus ora] Intelligit Bataviam.

200 *Fulmineum*] Stilicho sibi aperuit, leviterque rapuit viam celerem, fulminis instar.

Occursant ubicumque velis. Nec fama fefellit
 Justitiæ: videre pium, videre fidelem:
 Quem veniens timuit, rediens Germanus amavit.
 Illi terribiles, quibus otia vendere semper 210
 Mos erat, et fœda requiem mercede pacisci,
 Natis obsidibus pacem tam supplice vultu
 Captivoque rogant, quam si post terga revincti
 Tarpeias pressis subeant cervicibus arces.
 Omne, quod Oceanum fontesque interjacet Histri, 215
 Unius incursu tremuit. Sine cæde subactus
 Servit io Boreas, exarmatique Triones.
 Tempore tam parvo tot prælia sanguine nullo
 Perficis; et Luna nuper nascente profectus,
 Ante redis quam plena fuit, Rhenumque minacem 220

naviculis, adveniant quocumque jubes. Neque fama justitiæ tunc decepit eos; agnoverunt te justum, agnoverunt fidelem, et Germanus revertens dilexit, quem formidavit adveniens. Illi Germani formidabiles, qui semper solebant vendere pacem, et negotiari quietem lucro ignominioso, nunc filiis suis datis obsidibus, orant pacem, facie tam humili et captiva, quam si ligati post terga intrent turres Tarpeias, capite demisso. Id omne quod ælium est inter Oceanum et originem Danubii, horruit adventu unius Stilichonis. Aquilo domitus sine sanguine famulatur io, et Triones subacti sunt armis. Tu peragis tot bella tam brevi tempore, et absque cruore, et egressus nuper Luna crecente, prius reverteris, quam plena foret, et cornibus ruptis subigis Rhenum tororum ita

ostendisse Tholos. transecti Pal. Farn.—207 Occurrunt Mazar. Concurrant Farn. Obcurant Jun. pr. utrumque velis Pat. velis Vat. pr. et Vat. Livin. velint Rott.—209 Germania Exc. Læti m. pr. amabat Ambr. sec.—211 mox cædo Med. quart.—212 jam simplice Jun. pr. Ambr. sec. cum supplice Tholos.—213 Captivoque Leid. pr. vocant inc. Heins. post bella Ambr. pr. per terga inc. Heins. revincti Reg.—214 subeant pressis duo Vatt. Rott. Petav. pr. Moret. sec. subeant Petav. sec. aras Vat. quint.—215 Oceani Oxon. sec. fontique Tholos. Jun. pr. Oxon. et Petav. sec. duo Ambr. fontemque tres Vatt. Farn. Exc. Læti, Lucens. pr. et ed. Viret. fontesque viginti alii.—216 timuit Florent. Moret. pr. coactus Florent. m. pr. Lov.—217 Servit io Ambr. tert. Servizio quatuor Vatt. Pric. Servitio Gesn. ed. Bipont. et Kœnig.—218 Jam parvo Petav. tert. tam paucis Med. tert.—219 Conficis vel Perficis Oxon. pr. ut luna Med. sec. semper Ambr. sec.—220 plena Farn. Thuan. Exc. Læti. tanta Petav. tert. m. pr. tota Leid. pr. et maxima Codd. pars, nec non Exc.

NOTE

214 *Tarpeias*] Non aliter ac si ducerentur in triumpho, et in Capitolium traherentur. Capitolium dicitur Arx Tarpeia, a puella Tarpeia, quæ a Tatio, cui arcem prodiderat,

obruta est. Adeo proditorem ode-
 rant etiam qui proditorem faciunt!

217 *Boreas*] Servit Boreas, et Triones, id est, regiones Septentrionales subactæ sunt.

Cornibus infractis adeo mitescere cogis,
 Ut Salius jam rura colat, flexosque Sygambus
 In falcem curvet gladios, geminasque viator
 Cum videat ripas, quæ sit Romana requirat.
 Ut jam trans fluvium, non indignante Caïco, 225
 Pascat Belga pecus, mediumque ingressa per Albin
 Gallica Francorum montes armenta pererrent :
 Ut procul Hercyniæ per vasta silentia sylvæ
 Venari tuto liceat, lucosque vetusta

mitigari, ut jam Salii excolant arva, et Sygambri sinuent enses curvatos in falcem, et viator cum spectet littora duo, petat quodnam sit Romanum. Ut jam Belga nutriet pecora ultra flumen, Cauco non irascente, et armenta Gallica prætereunt per Albin medium peragrent colles Franconia: ut permittatur venari longe per solitudines silentes sylvæ Hercyniæ, et ut securus nostræ percutiant tuto nemora

Gevart. Lucen. sec. Var. LL. ed. Antv. item Florent. cum glossa i. e. plena. tota et superscriptum plena Reg. fuit vel micet Oisel. minantem inc. Heins. —222 Salius Petav. sec. Med. tert. inc. Heins. duo Ambr. Var. e LL. marg. Parm. Suevis Pat. Suevus omnes Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Jun. pr. Ambr. sec. Lov. Oxon. sec. ambo Moret. Ald. Exc. Læti et Var. LL. ed. Antv. Salius vel Suevus Reg. Oxon. pr. jura Vat. pr. m. pr. Pric. m. sec. Oisel. tata Thuan. flexusque Vat. pr. Pal. Pric. duo Medd. Jun. pr. Oxon. sec. Sicambri ed. Vicet. Sicambri Florent. duo Medd. Sigambus Oisel. Sygambus Vat. pr. et tert. Pal. Pric. flexusque Sicambri Thuan. Mazar. Sicambri Gesn. et ed. Bipont.—223 falces Vat. sec. cuneant Exc. Læti. curvet Vat. pr. et tert. Pal. Pric. Oisel. Jun. et Petav. pr. Oxon. sec. Mazar. Florent. duo Medd. curvet Gesn. et ed. Bipont.—224 Cum rideat Put. videant Ambr. tert. quæ vel an sit Vat. pr. sint Pric. requirit Vat. sec. Rott. Oxon. pr.—225 Cayco Ambr. tert. Exc. Læti. Caycho Florent. Med. sec. Caicho Vat. sec. Farn. Med. quart. Coicho Reg. Caischo Leid. pr. Cahico Vat. tert. Pal. Thuan. Med. pr. Caico Pat. Petav. pr. duo Vatt. ambo Moret. Chaico Pric. Rott. Tholos. Petav. tert. Cheruco Var. LL. e marg. Parm. Chaico vet. Gyr. Chaicho Oisel. Caicho Vat. pr. Med. tert. Bonon. Ambr. pr. Petav. sec. Caicho vel Chaico Lov. Chayco vel Chenicho inc. Heins. Caico vel Cheruco Ambr. sec. —226 Belca Rott. Med. sec. Albin quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Albin Reg. Bonon. Moret. sec. inc. Heins. Ald. Var. LL. e marg. Parm. Albin Thuan. Petav. pr.—227 fumorum Rott.—228 Hirciniæ Lov. Eutheriæ inc. Heins.—229 Vernari Med. sec.—230 In regione Vat. pr. et tert. m. sec.

NOTE

221 *Cornibus infractis*] Fracta obstatione populorum.

222 *Salius, Sygambus*] Salii populi accolæ fluvii Salæ in Franconia: Sygambri vel Sygambri populi Ubiorum veterum versus Coloniam.

225 *Caïco*] Cauci accolabant Albin, et Belgas sæpius infestabant.

227 *Gallica Francorum*] Galli et

Franci distinguebantur. Galli erant qui Gallias usque ad Rhenum et ulterius protensas incolébant: Franci vero erant populi Franconiæ.

228 *Hercyniæ*] Sylva Hercynia late olim per Germaniam sparsa, nunc vero in montibus Bojohæmis, etsi magna quoque est, longe est tamen angustior.

Religione truces, et robora Numinis instar 230
 Barbarici nostræ feriant impune bipennes.
 Ultro quin etiam devota mente tuentur,
 Victorique favent. Quoties sociare catervas
 Oravit, jungique tuis Alamannia signis!
 Nec doluit contemta tamen, spretoque recessit 235
 Auxilio laudata fides. Provincia missos
 Expellet citius, fallax quam Francia Reges,
 Quos dederis. Acie nec jam pulsare rebelles
 Sed vinclis punire licet. Sub iudice nostro

crudelia, religione antiqua, et percutiant quercus, quæ erant sicut Dii Barbarorum. Præterea spectant nos sponte, animo addicto, et student domitori suo. Quoties Alamannia rogavit conjungere turmas suas, et ascisci vexillis tuis? Neque tamen spreta genuit, et fidelitas ejus probata rediit subsidii ejus contentis. Provincia ejicit potius fascēs ad se missos, quam Francia ejiciat Reges, quos imposueris ipsi. Neque jam fas est confundere rebelles cum exercitu, sed mulctare catenis. Sub Consule nostro Stilichone carcer Romanus examinat sce-

sacros Vat. sec. robora duo Med. robur Vat. tert. Pal. Oisel. Florent. Med. pr. Thuan. Mazar. Oxon. pr. robur vel robora Vat. pr. muneris inc. Heins. —231 vestræ Mazar. feriant duo Med. feriant Pric. Oisel. Pal. Florent. Thuan. Med. pr. securæ inc. Heins. duo Ambr.—232 deest hic versus Rott. —233 ferunt Med. tert. favens Med. sec. resonare catervis Pal. Med. pr. et sec. m. pr. saciare Pat.—234 Alamannia Vat. pr. Alamania Exc. Lucens. pr. Alemannia quatuor Vatt. silvis Vat. tert. m. pr.—235 Sed doluit Med. quart. scriptoque Farn.—236 missos quatuor Vatt. Oisel. Mysos Exc. Læti, ed. Parm.—237 Expellit Pric. Pal. duo Med. Thuan. Ambr. pr. Moret. sec. Expellet legebat Heins. hi duo versus manu recenti ascripti erant in Vat. pr. certa fallax Bonon. fascēs Leid. pr. duo Vatt. Pal. Florent. duo Medd. Jun. pr. Vat. Livin. duo Oxon. ambo Moret. Ald. Exc. Lucens. sec. Var. LL. ed. Antv. fallax Vat. sec. Med. tert. Put. Reg. Ambr. pr. Petav. sec. inc. Heins. Exc. Læti, ed. Parm. et Vicet. fascēs vel fallax Vat. quart. Petav. pr. Francia nomen Med. tert. m. pr.—238 dederis feriat Ambr. sec. dederit Bonon. Pat. Put. Reg. duo Petav. Tholos. Ambr. pr. Exc. Gevart. acie Florent. Med. sec. dederit servat Oxon. sec. dederit servet Oxon. pr. servat Leid. pr. tres Med. Put. Thuan. Bonon. Pat. Tholos. Lov. Jun. pr. inc. Heins. duo Petav. tres Ambr. Exc. Lucens. pr. ed. Parm. et Vicet. Var. LL. ed. Antv. servet Leid. sec. Reg. Mazar. servat vel servet Petav. pr. servat vel feriat Florent. acie nec jam Vat. tert. Oisel. Vat. Livin. non jam Med. pr. Thuan. nec Leid. sec. Jun. pr. Oxon. sec. Lov. ambo Moret. Exc. Gevart. rebellis Oisel. Put. Pat. Petav. sec. duo Ambr.—239 Nec parvis Vat. quint. licet Pat. duo Ambr. libet Vat. sec. Moret. sec. decet Reg. Ambr. pr. vestro Flo-

NOTÆ

230 Truces] Sylvæ erant crudeles religione, quæ jubebat homines Diæ immolari.

Numinis] Arbores, ut numina quædam colebant Germani Galli quæ:

Sanctus Martinus in Gallia sanum diruit, et pinum fano proximam, monuitque nihil esse religionis in stipite.

234 Alamannia] Accolas Danubii Rhenique intelligit Claudianus.

Regia Romanus disquirit crimina carcer. 240
 Marcomeres Sonnoque docent : quorum alter Etruscum
 Pertulit exilium ; cum se promitteret alter
 Exulis ultorem, jacuit mucrone suorum :
 Res avidi concire novas, odioque furentes
 Pacis, et ingenio scelerumque cupidine fratres. 245
 Post domitas Arctos alio prorumpit ab axe
 Tempestas ; et, ne qua tuis intacta tropæis
 Pars foret, Australis sonuit tuba. Moverat amens

lera Regum. Marcomeres et Sonno id testantur ; quorum alter passus est exilium in Thuscia, et alter cum sponderet se vindicem fore exulis, occisus est gladiis suorum. Illi ambo cupidi erant moliri res novas, et savientes odio pacis, et fratres indole et cupiditate criminum. Post Septemtrionem subactum, procella belli erumpit ab altero cardine, et ne qua regio inaccessa victoriis tuis remaneret, buc-

rent.—240 *Romanis* ed. Vicet. *dequirit* Moret. sec. *descrepsit* Med. quart. *discurrit* Vat. pr. Rott. Pric. Med. sec. inc. Heins. Put. Petav. sec. Lov. duo Ambr. *nomina* Pal. Thuan. *nomina vel crimina* Med. pr.—241 *Marchomares* Moret. sec. *Marcomares* Leid. pr. Ambr. sec. Med. tert. Put. Pat. duo Petav. Exc. Lucens. pr. ed. Vicet. *Marcomanes* Rott. Moret. pr. inc. Heins. Lov. Exc. Læti. *Marcomenes* Vat. quart. Pal. Med. sec. Petav. pr. Var. LL. e marg. Parm. *Marcometes* Bonon. *Marcomeres* Vat. pr. et tert. Pric. Florent. Med. pr. Reg. Thuan. Mazar. Tholos. Ambr. pr. Exc. Gevart. *Marcomanes* Farn. *Marcomyrus* Exc. Læti. *Marthomenes* vel *Marthometes* Med. quart. Heinsius seqq. notaverat. 'Apud Victorem in Antonini vita mentio fit Marcomari Regis Marcomannorum. ejus locus est apud Casaub. ad Hist. Aug. pag. 74.' *Suenoque* Vat. sec. inc. Heins. Ambr. sec. ed. Parm. *Sunnoque* Exc. Lucens. pr. *Sunioque* Ambr. tert. *Sunnoque* Leid. pr. Med. tert. *Somnuoque* duo Vatt. *Sunnoque* Rott. Med. pr. Reg. Put. Moret. pr. duo Petav. Exc. Læti. *Sumpnoque* Med. sec. *Sompuoque* Farn. Florent. Thuan. Mazar. Tholos. Moret. pr. duo Oxon. *Somnoque* Ambr. pr. Bonom. Pat. Petav. sec. *Sopnoque* Med. quart. *Sompuoque* vel *Suenoque* Lov. *Sonnoque* Exc. Læti m. sec. item *Sensoque* vel *Onnoque*. *Fliniusque* vel *Sunnoque* Moret. sec. *docet* Put. Reg. Pat. Tholos. duo Petav. et Ambr. *docent* Leid. pr. Vat. quint. Pal. Farn. Pric. Ald. Exc. Læti et Gevart. *Etruscus* Vat. pr.—242 *auxilium* Med. m. pr.—243 *auctorem* Tholos.—244 *avidus* Vat. quart. Farn. Pric. *conferre* Put. *concire* Petav. pr. Exc. Schott. *conscire* quatuor Vatt. Pal. Pric. Oisel. Exc. Læti et Var. LL. ed. Antv. *fruentes* Rott.—245 *celerique* ed. Vicet. *scelerumque* vel *celerique* Exc. Læti.—246 *domitos* Exc. Gevart. *Arctos* Vat. pr. *arces* Pat. *Alpes* Vat. sec. Pal. Med. pr. Thuan. *Alpes vel Arctos* Lov. *prorumpit* duo Vatt. totidem Med. *prorupit* tres Vatt. Pal. Pric. Oisel. Florent. duo Medd. Pat. duo Oxon.—248 *moe-*

NOTÆ

241 *Marcomeres, Sonno*] Vel *Marcomirus* et *Sunno*, tum erant Gallorum Reges ; vel eos, priusquam hæc scriberet Claudianus, 'cum Valentinianus multis præliis attentasset, nec vincere potuisset, Francos, id

est, feroces, appellavit.' Heinsius ex Chronico Altissiodorensi.

245 *Fratres*] Vel revera fratres, vel pares similesque in omnibus, fratrum instar.

246 *Arctos*] Populos Ursæ subjec-

Maurorum Gildo populos, quibus imminet Atlas,
 Et quos interior nimio plaga sole relegat ; 250
 Quos vagus humectat Cinyps, et proximus hortis
 Hesperidum Triton, et Gir notissimus amnis
 Æthiopum, simili mentitus gurgite Nilum.
 Venerat et parvis redimitus Nuba sagittis,
 Et velox Garamas : nec quamvis tristibus Ammon 255

cina Meridiana increpuit. Gildo insanus excitaverat gentes Maurorum, quibus Atlas impendit, et quos regio intima usta Sole ardentiore remouet a nobis ; quos Cinyphs errabundus alluit, et Triton propinquus hortis Hesperidum, et Gir fluuius celeberrimus Æthiopum, imitans Nilum exundatione pari. Nuba quoque cincti jaculis exiguis aduenerant, et Garamantes celeres ; neque Jupiter Ammon va-

rat omnes omnes Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Exc. Læti. omnis Exc. Lucens. pr. amnes inc. Heins. amens Reg. Petav. sec. Bonon. Tholos. Lov. Moret. et Oxon. sec. m. sec. duo Med. tres Ambr. Var. LL. e marg. Parm. omnes vel amens Mazar. Oxon. pr.—249 Gildon Exc. Læti.—250 ulterior Thuan. interior vel ulterior Farn. Med. pr. nostro plaga Tholos. relegas Pat. relegit Moret. pr.—251 Deest hic versus Med. tert. Put. et Petav. sec. Quo Florent. Gynyps Leid. pr. Gynips Florent. Moret. pr. Var. LL. ed. Antv. Gynypa tres Vatt. Farn. Pric. Oisel. Gynipus Tholos. Sinips Med. quart. Ginis Med. sec. Ginip Thuan. Mazar. Gipus Jun. pr. Oxon. sec. Gnipus Pal. Ginipus Med. pr. Cinipheus Vat. quint. Lov. Gynyps vel Ciniphus Vat. quart.—252 Gir Oisel. Exc. Læti et Lucens. Gyr Leid. pr. Gil Vat. tert. Med. sec. Lov. inc. Heins. Ambr. sec. Git Moret. pr. Gis Med. quart. ed. Vicet. Gins Jun. pr. Hic Rott. m. pr. Ger Oxon. pr. Petav. sec. Med. tert. Reg. Put. Pat. Exc. Gevart. Var. LL. ed. Antv. Git vel Gir Exc. Læti m. sec. notissimus Pal. Med. pr. Thuan.—253 gurgite Vat. tert. flumine Farn. sanguine Put. Pat. Ambr. tert. Lov. cum glossa, i. e. origine Petav. sec. et tert. qui eandem glossam habet, item Exc. Gevart.—254 Juba Leid. pr. m. sec. Med. sec. Vat. tert. Rott. duo Oxon. Viva Med. pr. Vat. Livin. Numa Farn. Juma Jun. pr. Juva Pal. Oisel. Nuda inc. Heins. Myba Exc. Læti. Nuba duo Vatt. Pric. Florent. Med. tert. vet. Gyr. Lov. Moret. sec. Put. Mazar. Bonon. Pat. Tholos. tres Petav. totidem Ambr. Exc. Schott. Gevart. et Lucens. sec. item ed. Vicet. Juua vel Nuba Vat. pr.—255 Garamans Leid. pr. Oxon. sec.

NOTE

tos in Septemtrione : ἄρκτος, *ursa*, signum celeste.

249 *Atlas*] Mons altissimus Mauritaniz in Africa.

250 *Relegat*] Qui sunt remoti, et velut relegati ob zonam torridam nimio sole, id est, nimis ardente, adustam.

251 *Cinyps*] Fluvius Libyæ ; hinc Cinyphius, id est, Libycus. Supra de bello Gild. vs. 8.

253 *Triton*] Palas seu fluvius, ad

quem nata Minerva, inde dicta *Tritonia*.

Gir] Fluvius Æthiopum alluit nrbem cognominem, ut tradit Ptolemæus. Nonnulli putant esse fluvium *Nigrum*.

254 *Nuba*] Νούβαι ἑθνος Λιβύης παρὰ Νελύ, *Nuba gens Libyæ ad Nilum*. Suidas.

255 *Garamas*] Garamantes, populi interioris Libyæ, sicut et Nasamones. *Ammon*] Sea Hammon Jupiter co-

Responsis alacrem potuit Nasamona morari.
 Stipantur Numidæ campi : stant pulvere Syrtes
 Gætulæ : Pœnus jaculis obtexitur aër.
 Hi virga moderantur equos : his fulva leones
 Velamenta dabant, ignotarumque ferarum
 Exuviæ, vastis Meroë quas nutrit arenis :
 Serpentum patulos gestant pro casside rictus ;
 Splendent vipereæ squamosa pelle pharetræ.

260

luit retinere oraculis, quanquam sinistris, Nasamones letos. Agri Numidarum replentur : Syrtes Gætuliæ obducuntur pulvere : cælum obscuratur sagittis Carthaginiensium. Hi Numidæ regunt equos virga : leones et spolia belluarum incognitarum, quas Meroë pascit in desertis immensis, præbebant illis tegmina flava : ferunt ora patentia draconum pro galeis : pharetræ eorum micant exuviis squameis

//////////

nec quisquam Bonon.—256 potuit alacrem Vat. sec. *Nasomona* Farn. Petav. sec. *Nomosona* Med. sec.—*257 campi* Vat. pr. Pric. Rott. ed. Parm. ex conjectura. *campis* tres Vatt. Pal. Farn. Oisel. Exc. Læti. *campi vel campis* Vat. tert.—*258 Gætules* Tholos. *jaculis Pœnis* Pric. *Pœnus* tres Vatt. Pal. Farn. Rott. Put. Thuan. Lov. m. pr. Leid. pr. et Moret. tres Petav. Exc. Gevart. Var. LL. ed. Antv. *Pœnis* Vat. tert. Exc. Læti. *Pœnus* tres Med. Bonon. Pat. Tholos. Ambr. tert. Exc. Schott. Lucens. pr. Cod. Rhem. et ed. Vicet. *plenus* undecim alii, Sched. Gud. et Var. LL. e marg. Parm. *Pœnus* vel *plenus* Farn. *plenus* vel *Pœnis* Florent. Petav. pr. m. sec. *intexitur* Jun. pr.—*259 leonis* Put. Pat. *leonum* Vat. sec. *scuta leonis* Exc. Gevart. *scuta leonum* Tholos. duo Ambr. *scuta leonum* et emend. *fulva* Lov. porro sequens versus deerat Put. Jun. pr. Petav. sec. Ambr. tert. item Lov. in quo tamen margini ascriptus erat.—*261 Nemeæ* Med. quart. *nutrit* Exc. Læti. *mittit* Farn. ed. Vicet. *habenis* Petav. sec.—*262 gestat* Med. pr. *patulos gestant* Codd. plurimi, Exc. Gevart. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. *pavidos* Exc. Læti, unde *aridos* conjiciebat Heins. *casside* Jun. pr. *Cuspide* Pric. *vultus* inc. Heins.—*263 Pendent* Leid. pr. Jnn. pr. duo Vatt. Pric. Oisel. Exc. Lucens. pr. Isingr. *Splendent* Med. pr. Reg. Thuan. Mazar. Petav. pr. Tholos. Ambr. sec. Lov. Vat. Livin. inc. Heins. ed. Vicet. *Pendent* vel *Splendent* Vat. sec. Florent. Ald. *ex pelle* Ambr. tert. *Splendet vipereæ pharetra* Med. quart. Bonon. duo Ambr. Lov. Moret. sec. Ms. Pulm. Exc. Læti et Gevart. *Pendet vipereæ pharetra* Med. tert. Put. Pat. duo Petav. in Pal. hic versus deerat. Heinsius ascripserat locum Virgil. Æn. 1. ' Namque humeris

NOTE

lebatur in Libya sub specie arietis, quod sitiienti Baccho in desertis Arabiæ, Jovemque patrem imploranti, apparuerit in forma arietis, qui terram pedibus feriens fontem ostenderit. De hoc alibi.

257 *Numidæ*] Populi Africæ, qui sine frænisi virga tantum regunt equos : hinc in Virgilio 'Numidæ infræni'

dicuntur.

Syrtes Gætulæ] In Gætulia regione Libyæ cumulantur arenarum acervi, quibus homines obruti, ut in mari naufragantur.

258 *Pœnus*] Pœni seu Carthaginenses populi Libyæ.

261 *Meroë*] Vulgo *Gueguere*, insula Nili aquis circumdata.

Non sic intremuit Simois, cum montibus Idæ
 Nigra coloratus produceret agmina Memnon ; 265
 Non Ganges, cum tela procul vibrantibus Indis
 Immanis medium vectaret bellua Porum.
 Porus Alexandro, Memnon prostratus Achilli ;
 Gildo nempe tibi. Nec solum fervidus Austrum,
 Sed partes etiam Mavors agitabat Eoas, 270
 Quamvis obstreperet pietas. His ille regendæ
 Transtulerat nomen Libyæ, scelerique profano
 Fallax legitimam regni prætenderat umbram.
 Surgebat varia geminum formidine bellum ;

viperarum. Simois non ita timuit, cum niger Memnon promoveret catervas fuscas in montes Idæ. Non Ganges sic timuit, cum bestia portentosa Elephantus porteret Porum in medio aliorum, Indis torquentibus longe jacula. Porus devictus est ab Alexandro, Memnon ab Achille, Gildo nimirum a te. Neque vero bellum ardens infestabat solam partem meridianam, sed imperium quoque Orientis, licet pietas reclamaret. Ille Gildo tradiderat his partibus Arcadii nomen Libyæ administrandæ, et perfidus præbuerat crimini impio speciem justam Imperii. Bellum

de more habilem suspenderat arcum.'—264 *contremuit* Vat. sec.—265 *perduceret* Petav. tert. *Memnon* tres Vatt.—266 *undis* Pal. Moret. sec. *inde* Tholos.—267 *Medum* Vat. tert. m. sec. Med. tert. Put. Pat. Jun. pr. Ambr. sec. *Medum* vel *medium* Reg. duo Oxon. *vastaret* Lov. *bellua* Var. LL. ed. Antv. cum glossa i. e. *Camelus*.—268 *Porus Alexandro prostratus, Memnon Achilli* Moret. sec. *Memnon* Vat. pr. et tert. *prostratus Memnon* quatuordecim scripti, Exc. Læti, ed. Parm. et Vicet.—269 *soleis fervidus* Reg. *perfidus* Heins. malit. *Auster* Petav. sec.—270 *Deerat* hic versus Moret. pr.—271 *regendum* Exc. Gevart. *regundæ* Tholos.—272 *Transtuleret* Med. tert. *Libyæ* nomen Med. quart. *Libyæ partes* Vat. sec.—273 *legitimam* Vat. Livin. *legitimi* Ald. Var. LL. e marg. Parm. *portenderat* Vat. sec. *protenderat* Oisel. Florent. Med. sec. Petav. tert. Bonon. Tholos. Moret. et Oxon. sec. inc. Heins. Var. LL. e marg. Parm. *prætenderat* Vat. tert. Pal. Farn. duo Med. Put. Reg. Pat. *prætenderat* vel *protenderat* Tholos. n. sec. duo Ambr. *undam* Pric.—274 *geminum vana* Jun. pr. *varia geminum* Vat. sec. Rott. Oisel.

NOTÆ

264 *Simois*] Nobilis Trojæ fluvius, dium et Honorium.

vix hodie rivus.

Ida] Mons Phrygiæ.

268 *Porus*] Rex Indorum fortissimus, victus est ab Alexandro. *Memnon*, Auroræ filius ab Achille. *Gildo* a Stilichone: egregia comparatio.

270 *Eoas*] Partes seu Imperium Orientis.

271 *Pietas*] Cum reclamaret pietas, vetaretque bella inter fratres Arca-

272 *Libyæ regendæ*] Gildo dux locupletissimus in Africa, ut jugum Honorii excuteret, finxit se velle transferre Libyam in Arcadium, quasi ad ipsum pertineret regnum Africæ, sed ut sub hac regni specie se firmius tueretur contra Honorium.

274 *Geminum bellum*] Alterum apertum contra Honorium et Occidentem, alterum civile et occultum

Hoc armis, hoc triste dolis : hoc Africa sævis 275
 Cinxerat auxiliis ; hoc conjuratus alebat
 Insidiis Oriens. Illinc edicta meabant
 Corruptura duces : hinc frugibus atra negatis
 Urgebat, trepidamque fames obsederat Urbem.
 Exitiale palam Libycum ; civile pudoris 280
 Obtentu tacitum. Tales utrimque procellæ
 Cum fremerent, lacerumque alternis ictibus anceps
 Imperium pulsaret hyems, nil fessa remisit
 Officii virtus, contraque minantia fata
 Pervigil, eventusque sibi latura secundos, 285

duplex excitabatur metu diverso ; unum funestum armis contra Occidentem, alterum civile fraude : Africa cum subidiis crudelibus intruxerat unum apertum, Oriens conspirans facebat alterum civile dolis. Ex Oriente edicta proficiiebantur depravatura duces : in Libya frumento non dato, fames horribilis instabat et oppugnabat urbem Romanam timentem. Bellum Libycum funestum aperte, bellum civile occultum specie pudoris. Turbines ejusmodi cum tonarent hinc inde, et cum tempestas dubia quateret Imperium laniatum plagis alternantibus, fortitudo Stilichonis nihil omisit ex officio, et excubans contra calamitates impendentes, ac paratura sibi successus prosperos major enituit in adversitate. Quemad-

geminum varia Leid. pr. cum octodecim aliis et Exc. Lucens. pr. *geminum varia* vel *varia geminum* Oxon. sec.—275 *Deest* hic. versus in Moret. pr.—276 *hic conjuratus* Med. tert.—277 *illic* Pal. duo Med. Put. Thuan. Petav. sec. inc. Heins. *manebant* Ambr. tert. Jun. pr. Oxon. sec.—278 *atra* Vat. Livin. *astra* Moret. sec. *antra* Vat. sec. duo Med. inc. Heins. Put. Reg. m. pr. Bonon. Tholos. Ambr. pr. Lov. m. pr. duo Petav. Sched. Gnd. Var. LL. e marg. Parm. *ante* Ald. *atra* vel *arva* Pric. *atra* vel *astra* vel *arva* Oxon. pr.—279 *Urgebant* quatuordecim scripti et Var. LL. ed. Antv. *urbes* Pat.—280 *Libye* Rott.—281 *Obtractu* Moret. pr. *Obtentu* vel *Obiectu* Lov. *utrimque* Vat. sec. Farn.—282 *premerent* conjiciebat Heins. *lateremque* ino. Heins. *latumque* Put. *lat'mque* Mazar. duo Petav. *lacerumque* Moret. sec. Exc. Gevart. et Lucens. pr. *Latiumque* Pal. Farn. duo Med. Ambr. tert. Vat. Livin. Jun. pr. Oxon. sec. ed. Vicet. *laterumque* novemdecim alii, Ald. Exc. Læti et ed. Parm. *Latiique* vel *Latiumque* Petav. tert.—283 *num fessa* Exc. Læti. *fossa* Farn. *æda* inc. Heins. qui hinc *fida* conjiciebat. *revisit* Oxon. sec.—284 *Officium* Med. quart. *micantia* Lov. *minacia* Pric. Ambr. sec. *facta* Florent. m. pr. Med. quart.—285 *factura* Pat. *jactura* Put.—286 *adversos*

NOTÆ

inter fratres ; siquidem Gildo id efficiebat, ut duos fratres ad civile bellum accenderet, utque ex eorum damnis regnum meditatum sibi stabiliret.

Varia formidine] Nam timebat Honorius, ne sibi Africæ regnum eriperetur ; timebat Arcadius, ne sibi a Gildone oblatum conservare non posset.

275 *Dolis*] Rufini, et deinde Eutropii, de quibus in Ruf. et Eutrop. quæ geminæ pestes obtinebant edicta a Principe, quibus duces corrumperebant.

278 *Frugibus negatis*] Libya cum non mitteret Romæ fruges solitas, Roma cæpit fame laborare.

283 *Alternis ictibus*] Cum belli tempestas quateret utrumque Imperium,

Major in adversis micuit. Velut arbiter alni,
 Nubilus Ægæo quam turbine vexat Orion,
 Exiguo clavi flexu declinat aquarum
 Verbera, nunc recta, nunc obliquante carina
 Callidus, et pelagi cœlique obnititur iræ. 290
 Quid primum mirer, Stilichon? Quod cautus ad omnes
 Restiteris fraudes; ut te nec noxia furto
 Litera, nec pretio manus inflammata laterent?
 Quod nihil in tanto rerum terrore locutus
 Indignum Latio? Responsa quod ardua semper 295

modum rector navis, quam Orion aquosus infestat ventis in Ægæo mari, parvo flexu gubernaculi avertit impetus fluctuum, peritus nave modo recta, modo obliqua, et resistit favori maris et Cœli. O Stilicho, quid prius obstupescam? An quod providus obstiteris omnibus insidiis, ut et cognosceres epistolas obnoxias furto, et manus pecunia corruptas? An quod in tanto tumultu rerum nihil dixeris indignum majestate Romana? An quod inconcussus reddideris responsiones semper magnanimas

Ambr. sec. *timuit* Vat. quint. *alci* Pat.—287 *Nubilus* Thuan. Bonon. Tholos. Mazar. Vat. Livin. inc. Heins. tres Med. totidem Petav. et Ambr. Exc. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. *Nubibus* Reg. Vat. tert. Ald. *Nubilis* Med. pr. *Nobilis* Put. Pat. *quem* Rott. Pal. duo Med. *quam* Exc. Læti. *versat* duo Vatt. Rott. Med. sec. Exc. Læti. *versat* Ambr. tert. *vexat* duo Vatt. Farn. Florent. tres Med. Thuan. Mazar. Moret. pr. Vat. Livin. Jun. et Leid. pr. duo Oxon. Exc. Lucens. sec. *vexat* vel *versat* Vat. pr.—288 *degitat* Thuan. *non recta* Farn. *nec* Med. tert. *secta* Rott. Bonon. *non obliquante* Farn.—290 *cæli pelagique* Pal. Med. pr. Reg. Thuan. *innititur* Jun. pr. Lov. Vat. sec. Med. quart. Put. Pat. Ambr. tert. *innititur* Oxon. sec. *obnititur* Vat. pr. et tert. Pal. Pric. Oisel. *obnititur* vel *innititur* Reg. *iræ* duo Moret. Lov. Ald.—291 *miror* Pat. *Stilicho mirer* Leid. pr. Jun. pr. Reg. Mazar. Thuan. Moret. pr. duo Oxon. *qui* Med. sec. Thuan. *quam* vel *quod* Reg. *quod* vel *ut* Exc. Læti. *captus* Jun. pr.—292 *Restiterat* Farn. *Restiterit* Med. tert. *Restiteris* vel *Restiteris* Reg. *qui* Med. sec. Thuan. *nec te* Med. tert. inc. Heins. Var. LL. e marg. Parm. *ut nec te* Ambr. sec. *ut te nec* Bonon. Pat. Tholos. duo Ambr.—293 *laterent* ed. Vicet. *lateret* omnes Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Exc. Læti.—294 *Qui* Med. quart. Tholos. *nil* duo Vatt. Exc. Læti. *nil* Leid. pr. cum octodecim aliis et Var. LL. e marg. Parm. *in tacito* Ambr. pr. *rerum terrore* Ambr. tert. Exc. Læti. *dignum* Tholos. *circum* Leid. pr. duo Vatt. Pric. Oisel. Florent. m. pr. Med. tert. inc. Heins. Bonon. Pat. Petav.

NOTE

modo hoc, modo illud, alternatim.

287 *Ægæo turbine*] Violento, qualis est in Ægæo mari, quod propter crebras insulas variasque angustias magna agitur.

Orion] Sidus quod tempestates excitat: de hoc alibi.

292 *Noxia furto*] Erant nempe pri-

mo Rufinus, post Entropius, qui pecunia corrupti et inflammati, Arcadii nomine epistolas *noxias furto*, seu furtivas, et subreptitias, atque edicta componebant, et modo jubebant milites abscedere, modo Stilichonem arma deponere.

Eois dederis, quæ mox effecta probasti
 Securus, quamvis et opes, et rura tenerent,
 Insignesque domos? Levis hæc jactura, nec unquam
 Publica privatæ cesserunt commoda causæ.
 Dividis ingentes curas, teque omnibus unum 300
 Objicis, inveniens animo, quæ mente gerenda,
 Efficiens patranda manu. Dictare paratus,
 Quæ scriptis peragenda forent. Quæ brachia centum,
 Quis Briareus aliis numero crescente lacertis,
 Tot simul objectis possent configere rebus? 305

partibus Orientis? quas responsiones mox ostendisti perfectas, etiam si possiderent et divitias, et agros, et domos nobiles. Damnum hoc leve fuit, neque utilitas publica posthabita est unquam utilitati tuæ privatæ. Tu partiris curas magnas, et exponis te unum rebus omnibus, excogitans in animo, quæ facienda sunt consilio, exequens quæ exequenda sunt dextra; promptus ad dictandum, quæ perficienda sunt literis. Quæ centum manus, equis Briareus aucta multitudine manuum aliarum valerent sperare tot res una offerentes sese? sicut nempe, effugere fraudes, corroborare

//////////

sec. duo Ambr. rerum vel circum Reg. Oxon. pr.—296 *Eois dederit* Put. Bonon. Petav. sec.—297 *Secura* Med. quart. *regna tenerent* Exc. Læti m. sec. jura inc. Heins. *signa* Vat. sec.—300 *Dividit* Tholos. *curis* Vat. tert. m. pr. *atque omnibus* Exc. Læti m. pr. *animo deerat* Med. tert.—301 *digna gerenda* Vat. tert. m. pr.—302 *Efficies* Vat. pr. Med. sec. *Efficias* Med. tert. *Efficeret* Pric. m. sec. *probanda* Lov. *peractus* Petav. sec.—303 *sceptris* Moret. pr. *quæ brachia* Vat. Livin. *non duo* Med. inc. Heins. Put. duo Petav. et Ambr. Lov. Pat. Ald. Exc. Læti et Lucens. pr.—304 *Non Briareus* inc. Heins. Ambr. sec. Lov. vet. Gyr. Vat. Livin. *Deerat hic versus in* Med. tert. Put. Pat. Ambr. tert. duobus Petav. Ald. et Exc. Lucens. pr. *aliis* Vat. quint. *humero pro numero* conjiciebat Heins.—305 *injectis* Vat. quart. *possit* Mazar. *possent* Leid. pr. Vat. sec. tres Med. inc. Heins. Put. Pat. Tholos. Petav. sec. duo Ambr. Lov. Vat. Livin. Var. LL. e marg. Parm. *posset* quatuor Vatt.

NOTE

296 *Insignesque domos*] Domos illustrium, quas Arcadii Imperatoris administrari possidebant; vel potius domos magnificas agrosque Stilichonis, quas ipsi restituisset, siquid de officio remisisset. Sed utilitas publica utilitati privatæ ab eo præferebatur, cum mallet amittere villas suas, quam rempub. prodere.

301 *Animo*] Anima, animus, et mens distinguuntur: anima ad vitam pertinet, animus ad excogitandum

celerius, mens ad judicandum acrius et providendum. Hinc veteres, ut totam vim hominis interioris explicarent, *mentem animi* dixerunt.

302 *Dictare paratus*] Talis erat Julius Cæsar, qui vel pluribus simul res varias dictabat.

304 *Briareus*] Gigas centimanus. De quo alibi.

305 *Configere*] Res omnes labore improbo sperare, et velut certamine quodam vincere.

Evitare dolos? veteres firmare cohortes,
 Explorare novas? duplices disponere classes,
 Quæ fruges vel bella ferant? aulæque tumultum,
 Et Romæ lenire famem? Quot nube soporis
 Immunes oculi, per tot discurrere partes, 310
 Tot loca sufficerent, et tam longinqua tueri?
 Argum fama canit centeno lumine, centum
 Corporis excubiis unam servasse juvencam.
 Unde tot allatæ segetes? Quæ sylva carinas
 Texuit? unde rudis tanto tirone juvenus 315

catervas antiquas, conquirere novas, instruere classes duas, quæ vel apportent frumentum, vel reportent milites? mitigare turbas Aula, famem Roma? Quot oculi expertes nebula somni possent cursitare per tot officia, et per tot loca, et pervidere res tam remotas? Fama prædicat Argum præditum oculis centum, et custodia centena corporis sui custodivisse vaccam unam. Unde tot fruges allatæ sunt? Quæ sylva intexuit jam cito naves? Unde juvenus inexplerta cum tot novis

~~~~~

Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Exc. Læti. *confidere* Pric.—306 *Et vitare* Pal. Thuan. Jun. et Med. pr. *formare* Farn.—307 *novos* Lov. *exponere* Med. quart.—308 *quæ bella* Moret. pr. aut *bella* Leid. pr. et maxima pars Codd. Exc. Læti, Lucens. pr. et Var. LL. e marg. Parm. *ferunt* Thuan. *ferent* Exc. Læti et ed. Vicet. *gerant* Med. quart. *auferre tumultum* Put. Pat.—309 *Aut Roma* Jun. pr. Oxon. sec. *Et vel Aut* Pric. *quæ nube* Reg. qui Oisel. duo Med. Thuan. *quod* Vat. tert. *quot vel qui* Vat. quint. Exc. Læti. *nube soporis* Vat. Livin. vet. Gyr. *saporis* Farn. ed. Vicet. *nubibus apti* Pat. *nubis aperti* Med. tert. inc. Heins. Put. Reg. Petav. sec. duo Ambr. Var. LL. e marg. Parm. item ed. Antv. *nubis optæ* Ambr. tert. *nube aperti* Lov. m. pr. *nubis apterti* Ald. *nubis aperti vel nube soporis* Oxon. pr.—310 *Immuneres* Med. tert. *oculis* Ambr. pr. *per quot* Pric. *quod* Vat. pr. m. pr. *discernere* Jun. pr.—311 *Et loca* Pric. *Tunc loca* Farn. *tot longinqua* tres Vatt. Pal. Farn. Rott. Exc. Læti. *tam longinqua* Leid. pr. et tredecim scripti, Exc. Gevart. et Lucens. sec.—312 *numine cinctum* Petav. sec. *corpore centum* Var. LL. ed. Antv. cincto Med. sec. m. pr. *centum* Moret. pr. Vat. Livin. *cinctum omnes* Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Exc. Læti.—313 *servare* Mazar.—314 *adlatæ* Reg. *illatæ* ed. Vicet. *alatæ* Farn. *ablatæ* Ambr. pr. Vat. quint. *allatæ* Florent. quatuor Med. Put. Thuan. Mazar. tres Petav. *fruges* Moret. pr. *segetes vel fruges* Oxon. pr. *salva carinæ* Pat.—315 *Extruit* Rott. Mazar. Exc. Cod. Rhem. *Excidit* Moret. pr. *Exuit* Oxon. sec. *Texerit* Pal. *Texerit* vel

NOTÆ

308 *Vel bella ferant*] Classes quæ ex Africa apportent frumentum in Italiam, et ex Italia exportent in Africam non bella, sed milites ad bella faciendâ.

Aulæ tumultum] Seditiones et dissidia inter Arcadii Honorique partes.

312 *Argum*] Hic filius erat Actoris; totus scatebat oculis; a zelotypa Ju-

none custos datus est Io Inachi filiæ in bovem commutatæ. Hunc Mercurius occidit, at Juno oculos ejus Pavonis sui candæ inseruit. Argus est sphæra stellifera, quam Mercurius seu Sol obscurare et extinguere videtur.

Centeno lumine, centum excubiis] Id est, centum oculis excubantibus.

Emicuit, senioque iterum vernante resumsit
 Gallia bis fractas Alpino vulnere vires?
 Non ego delectu, Tyrii sed vomere Cadmi
 Tam subitas acies, conceptas dente draconis,
 Exsiluisse reor. Dircaëis qualis in arvis
 Messis, cum proprio mox bellatura colono,
 Cognatos strinxit gladios, cum semine jacto
 Terrigenæ galea matrem nascente ferirent,

320

militibus emerit? Et unde senectute rursus revirescente Gallia renoravit virtutem suam bis afflictam cladibus Alpium? Ego existimo exercitus tam repentinos salos dentibus draconis surrexisse per aratrum Cadmi Phœnicii, non delectu. Qualis seges in agris Thebanis, mox pugnatura cum cultore suo Cadmo, nudavit enses similes; cum, semine sparsa, Terrigenæ isti perculerent matrem suam terram

*****

Texuit Med. pr. *Instruit* vel *Texuit* Jun. pr.—316 *Enituit* Leid. pr. et undecim alii. Exc. Læti. *Enituit* vel *Emicuit* Oxon. sec. in Exc. Læti a m. pr. erat *Excitus*, unde *Excitur* vel *Exsiluit* conjiciebat Heins. *regnante* vel *vernante* Moret. pr.—318 *dilectu* Vat. pr. Oisel. Lov. Vat. Livin. Exc. Læti et ed. Vicet. *delectum* Tholos. *delecto* Put. *dejectu* Med. tert. *dilecto* Med. pr. m. pr. *dedece* Ambr. pr. *delectos* Pat. *delectu* vel *dejectu* Oxon. pr. *Tyrio* Moret. sec. *Tyriis* Ambr. pr. *sed vomere* Leid. pr. Put. Jun. pr. Oxon. sec. *nec vomere* Med. tert. *sed* vel *nec* Oisel. *sed* vel *sub vomere* Oxon. pr.—319 *Tum subitas* Petav. sec. *conceptis* Put. *concepto* duo Vatt. Farn. Pric. Oisel. Exc. Læti. *contempto* Tholos. *conceptas* Leid. pr. duo Med. Florent. m. sec. Thuan. Petav. pr. Moret. pr. Jun. et Vat. Livin. Var. LL. ed. Antv. *concepto* vel *conceptas* Oxon. sec.—320 *Exclusiæ* Jun. pr. *Exiliisse* tres Vatt. Med. quart. inc. Heins. Put. Bonon. Lov. duo Petav. totidem Ambr. Exc. Gevart. et Var. LL. e marg. Parm. *Circharis* Mazar. *talis* Moret. pr. *armis* duo Med. Florent. m. pr. *oris* Med. sec.—321 *debellata* Jun. pr. *bellatura* vel *debellata* Oxon. sec.—322 *stringit* duo Vatt. Farn. Reg. Tholos. Oxon. sec. *struxit* Put. Pat. Var. LL. ed. Antv. *dum semine* Jun. pr. Oxon. sec.—323 *crescente* Pric.—324 *Armifer* Oisel. *Armiger* tres Med. Put.

NOTÆ

317 *Bis fractas*] Bellis contra Eugenium et Argobasten, deinde Getas factis; in quorum primo Theodosius vicit: in secundo Getæ superarunt Alpes: in utroque magnum Reip. Romanæ et Galliæ Cisalpinæ vulnus inflictum est.

318 *Delectu*] Id est, conquisitis et conscriptis pro more militibus. Cic. 'Superbo delectu conquisitus exercitus.'

Tyrii] Phœnicii, ab urbe Tyro in Phœnicia Asiæ regione.

319 *Dente draconis*] Cadmus cum

prope Thebas draconem portentosum occidisset, avulsos ejus dentes sevit; inde nata est seges armata in ipsum Cadmum satorem. De hac fabula alibi.

320 *Dircaia*] Thebanis. Supra in iv. Cons. Hon. vs. 533.

323 *Cognatos*] Similes, ex eodem semine natos gladios. Virgilius: 'Hæc loca non tauri spirantes naribus ignem Invertere, satis immanis dentibus hydri, Nec galeis densisque virum seges horruit hastis.'

Armiger et viridi floreret milite sulcus.
 Hoc quoque non parva fas est cum laude relinqui, 325
 Quod non ante fretis exercitus astitit ultor,
 Ordine quam prisco censeret bella Senatus.
 Neglectum Stilichon per tot jam sæcula morem
 Retulit, ut ducibus mandarent prælia Patres,
 Decretoque togæ felix legionibus iret 330
 Tessera. Romuleas leges rediisse fatemur ;
 Cum procerum jussis famulantia cernimus arma.
 Tyrrenum poteras junctis transmittere signis,
 Et ratibus Syrtes, Libyam complere manipulis.
 Consilio stetit ira minor ; ne territus ille, 335

casside oriente, et campus armifer effloresceret militibus viridibus. Non licet etiam hoc omittere modice illaudatum, quod exercitus vindex non prius intravit mare, quam Senatus decerneret bellum pro more antiquo. Stilicho restituit consuetudinem spreto jam per tot annos, ut Senatores committerent certamina ductoribus, et mandata fausta ferrentur ad legiones Senatusconsulto. Constat nunc leges Romanas esse restitutas, siquidem videmus arma cedere togæ Primorum. Tu volebas trajicere mare Thusacum vexillis conjunctis, et replere Syrtes navibus, et Libyam legionibus. Sed ira tua coërcita est prudentia ; ne ille Gildo pave-

Thuan. Mazar. Ambr. pr. Pat. Tholos. duo Moret. totidem Petav. Jun. pr. Lov. Armiger vel Armifer Pric. limite Vat. sec.—325 Hos Med. tert. Hæc Vat. pr. et quint. Hæc quoque cum p. fas est non l. r. Oxon. sec. nec parva Mazar. pauca Pal. cum parva fas non est Ambr. pr.—326 abstitit Pal. Thuan. Med. pr. adficit Exc. Læti m. pr. exstitit Vat. tert. Pric. Florent.—327 quem prisco Pal. sentiret Moret. pr. censeret Rott.—328 Neglectam Med. pr. tot jam per secula Put. Petav. sec. Exc. Læti et ed. Parm. per tot jam secula Leid. pr. et octodecim alii, Exc. Lucens. pr. Ald. et ed. Vicet.—330 fretis legionibus Jun. pr. felix vel fretis Oxon. sec. regionibus Lov.—331 Tessera Pal. Exc. Læti. Tessera omnes Vatt. Lov. Romuleas leges rediere vet. Gyr. Exc. Lucens. sec. remeasse Moret. pr. item Gesn. et ed. Bipont.—332 patrum jussis Med. quart. jussu Vat. quint. Moret. pr.—333 Tu Renum Jun. pr. poteras Gesn. et ed. Bipont. cunctis omnes Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Exc. Læti. cunctis vel junctis Reg. transcurrere Leid. pr.—334 Sirtim Pric.—335 ira ruens Vat. pr. Pal. Oisel. duo Med. Thuan. Mazar. Jun. pr. Oxon. sec. m. pr. Exc. Cod. Rhem. ruens vel minor Vat. tert. Pric. Heinsius ruens legebat. nec territus Farn. Pric. Rott. Put. Lov. Bonon. Ambr.

NOTE

330 *Decretoque togæ*] Decreto Senatorum, seu ordinis togati, seu Senatusconsulto.

331 *Tessera*] Tabella in qua contineretur mandatum Senatus.

333 *Junctis signis*] Conjunctis legionibus.

Delph. et Var. Clas.

334 *Syrtes*] Geminas Libyæ Syrtes, vel potius loca Syrtibus vicina. Syrtes sunt loca periculosa, ἀπὸ τοῦ σίρπυ, a trahendo, quod velut naves trahere videantur; vel potius quod Syrtes sint loca, in quæ limum, arenam, et saxa fluctus trahunt.

Claud.

2 Q

Te duce, suspecto Martis graviore paratu,
 Aut in arenosos æstus zonamque rubentem
 Tenderet, aut Solis fugiens transiret in ortus:
 Missurusve sibi certæ solatia mortis,
 Oppida dirueret flammis. Res mira relatu; 340
 Ne timeare, times; et, quem vindicta manebat,
 Desperare vetas. Quantum fiducia nobis
 Profuit hostilis! Salvæ Carthaginis arces,
 Illæsis Tyrii gaudent cultoribus agri,
 Quos potuit vastare fuga: spe captus inani, 345
 Nec se surripuit pœnæ, nostrisque pepercit
 Demens: qui numero tantum, non robore, mensus
 Romanos, rapidis ibat ceu protinus omnes
 Calcaturus equis: et, quod jactare solebat,

factus, te ductore, et apparatu belli majore formidato, iret vel in loca plena calore et arenis, et zonam torridam, vel effugiens peteret Solem orientem; vel daturus ipse sibi quandam consolationem cladis indubitata vastaret urbes ignibus. Res admirabilis dictu, metuis ne ille te metuat nimis, et prohibes illum desperare, quem ultio certa expectabat. Quam confidentia hostium fuit utilis nobis! Urbs Carthago incolumis remansit: agri Carthaginensium, quos fugiendo potuit populari, fruuntur agricolis intactis: deceptus spe vana neque subtraxit se supplicio, et remisit res mox nostras futuras; stultus, qui spectans Romanos non ex virtute, sed ex numero, inolecebat seu statim protitutus omnes equis citatus, et oppressurus

*****

pr. duo Petav. Exc. Læti.—336 *suscepto* Vat. sec. Pric. Rott. Exc. Læti. *suspecto* Vat. Livin. cum dno decem aliis, Exc. Gevart. Var. LL. ed. Antv. *suspecto* vel *suscepto* Vat. quint. *mortis* Leid. pr. m. sec. *periculo* Put. Pat.—338 *aut solus* Med. quart. *fugiens solis* Pal. Thuan. Med. pr. in *arcus* Put.—339 *Missurusve* Pal. *Missurusque* Vat. pr. item Vat. Livin. *Missurice* Thuan. *Missurice* sc. *flammis* Med. pr. m. pr. *Missurusque* vel *Missurusve* Oxon. pr. In Ambr. pr. hic versus desideratur.—340 *Diruerent* Thuan. Ambr. pr. *dignus* Moret. pr.—341 *caves* Moret. pr.—343 *Proficit* Moret. sec. *Contulit* Moret. pr. qui et *hostiles* exhibet. *Karthaginis arces* Vat. tert. *urbes* Med. tert.—345 *captare fuga* Put. Pat. *inane* Reg.—346 *Non se* Thuan. Mazar. *præripuit* Put. Pat. *nostræque* Med. tert.—347 *nostro tantum pro numero* Thuan.—348 *ibat rapidis* Moret. sec.—349 *quod* Exc. Læti. *quæ* inc. Heins. qui Cod. Voss. ed. Vicet. *per* Pric. *quos* Ambr. pr. Med. quart. qui vel *quos* Jun. pr.

NOTE

339 *Solatia*] Solatium enim est sua vastare, ne potiatu victor.

341 *Ne timeare, times*] Times, ne hostis nimium metuat virtutem tuam, sicque et cladis et supplicio se subtrahat.

342 *Fiducia*] Dum confidit se posse vincere, civitates Africæ conservat, quas alioquin vastasset.

344 *Tyrii*] Agri Carthaginensium, qui a Phœnicia profecti sunt, ubi urbs Tyrus.

Solibus effoetos mersurus pulvere Gallos. 350
 Sed didicit non Æthiopum geminata venenis
 Vulnere, non fusum crebris hastilibus imbrem,
 Non equitum Latiis nimbos obsistere pilis.
 Sternitur ignavus Nasamon : nec spicula supplex
 Jam torquet Garamas, repetunt deserta fugaces 355
 Autololes. Pavidus projecit missile Mazax.
 Cornipedem Maurus nequicquam hortatur anhelum.

arenis Gallos enervatos caloribus, id quod consueverat dictitare. Ast cognovit plagas Æthiopum duplicatas venenis non resistere posse telis Romanorum, neque nubes effusas jaculis frequentibus, neque multitudinem equitum posse resistere. Nasamones inertes profigantur : neque Garamantes humiles jam vibrant tela. Autololes fugitivi redeunt in solitudines suas. Mazaces timidi abijiciunt sagittas suas. Mauri frustra excitant equos suos fatigatos. Tabraca funesta recepit in

qui vel quod Var. LL. e marg. Parm.—350 *effoeto* i. e. *sterili* Lov. *effatos* Var. LL. e marg. Parm. *infectos* Put. Pat. *effectos* duo Leidd. Vat. quint. Pal. Farn. Pric. m. pr. duo Med. Thuan. Petav. sec. Voss. m. pr. duo Ambr. Var. LL. ed. Antv. *effetos* vel *affectos* Oxon. pr. *effectos* vel *affectos* Reg. mensurus Med. tert. *visurus* Ambr. pr. *pulvere* Exc. Læti. *frigore* ed. Vicet. —352 *nec* Vat. sec. Pal. Med. pr. Thuan. *ignem* Pnt. Pat.—353 *Latiis nimbos* Jun. pr. Leid. sec. Florent. duo Med. Thuan. Petav. sec. Moret. pr. Vat. Livin. Ald. *nimbos Latiis* tres Vatt. Farn. Pric. Oisel. *nimbos equitum Latiis* duo Vatt. Petav. pr.—354 *ignarus* Oxon. pr. *non spicula* Ambr. sec. Med. quart. inc. Heins. Var. LL. e marg. Parm.—355 *Intorquet* Pal. Florent. Med. pr. Exc. Læti. *Jam torquet* duo Leidd. cum viginti duobus aliis, Exc. Gevart. Lucens. pr. ed. Parm. et Vicet. et Var. LL. ed. Antv. *Garamans* Leid. pr. Oxon. sec. *rapiunt* Ambr. sec.—356 *Autololes* Oisel. Med. sec. Reg. Var. LL. e marg. Parm. *Autolales* Ambr. tert. *Autolois* Voss. Put. Tholos. duo Vatt. Oxon. pr. duo Leidd. *Autoroles* Moret. sec. *Autoboles* Pric. Mazar. Petav. et Ambr. sec. inc. Heins. *Auctores* Med. tert. *Aut soboles* Moret. pr. *Autholes* Lov. *Aut dolopes* Med. quart. *Autolopes* duo Vatt. Florent. Thuan. Petav. pr. *Andolopes* Jun. pr. vet. Gyr. Farn. ed. Parm. *Audoloses* Var. LL. ed. Antv. *Autocloës* Petav. tert. *Antolopes* Exc. Lucens. pr. ed. Vicet. *Andolopes* Pal. Med. pr. *Andolope* Oxon. sec. *pavidum* Ambr. sec. iuc. Heins. *projectat* Med. sec. m. pr. inc. Heins. Ambr. sec. Exc. Læti. *projecit* quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *projecit* vel *projectat* Vat. pr. *Mazax* quinque Vatt. Pal. Pric. duo Med. Reg. m. sec. Bonon. Tholos. Ambr. sec. Exc. Læti et Lucens. pr. *Majax* inc. Heins. *Mazar* Moret. pr. Med. tert. *Mazas* Florent. Med. quart. *Mazar*. Pat. Ambr. tert. Ald. ed. Parm. et Vicet. *Marax* Voss. Leid. sec. Ambr. pr. *Matax* Put. Vat. Livin. Jun. pr. Moret. sec. *Matax* vel *Mazax* Thuan. *Matax* et emendatum *Matans* Lov. m. sec.—357 *Cornipedum* Farn. *nequicquam* Put. *nec quicquam* Reg. *nequicquam*

NOTE

350 *Solibus effoetos*] Gildo dictitabat Gallos caloribus Africani impatientes fore, eos inassueto ardore solutos et languentes turmarum suarum pulvere a se esse opprimendos, submergendos.

351 *Geminata venenis*] Illa natio veneno infecta, cujus vulnere mortem duplicem inferunt, et ictu teli, et ictu veneni

354 *Nasamon*] Item *Garamas*, *Autololes*, *Mazaces*, et *Mauri*, sunt toti-

Prædonem lembo profugum, ventisque repulsum,
 Suscepit merito fatalis Tabraca portu :
 Expertum, quod nulla tuis elementa paterent 360
 Hostibus, et lætæ passurum jurgia plebis,
 Fracturumque reos humili sub iudice vultus.
 Nil tribuat Fortuna tibi, sic prospera semper
 Illa quidem. Sed non uni certamina pugnæ
 Credidimus, totis nec constitit alea castris 365
 Nutatura semel. Si quid licuisset iniquis
 Casibus, instabant aliæ post terga biremes :

portu digno latronem Gildonem fugientem navicula, et rejectum ventis: Gildonem agnoscentem, quod nulla elementa aperirentur hostibus tuis, et toleraturum convicia populi gaudentis, et capite damnato periturum sub iudice rili. Fortuna nihil arroget sibi; ita semper illa secunda sit. Et non commisimus prælia uni tantum conflictui, neque alea belli inclinatura semel habuit hic tota castra. Si quid permissum fuisset casui infesto, naves aliæ veniebant pone, ductor major Stilicho

~~~~~

Exc. Læti. hortatus Med. quart. ornatur Lov.—358 nimbo ed. Vicet. refugum Vat. sec. et Ambr. inc. Heins. ventoque Jun. pr. Oxon. sec. fatali Voss. Petav. tert.—360 pararent Vat. tert. m. pr.—361 lætæ Rott. Med. sec. lætæ Mazar.—362 Fracturumque quatuor Vatt. Pal. Farn. Vat. Livin. Perfractumque dno Leidd. Vat. sec. Pric. inc. Heins. duo Med. totidem Petav. tres Ambr. Lov. Voss. Ald. Exc. Gevart. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Antv. Perfractumque Put. Fracturumque vel Perfractumque Reg. Petav. pr. humilis Pal. Med. pr. vindice Florent. cultus Pric.—363 tribuit Farn. Thuan. Petav. sec. Med. quart. Ambr. sec. Pat. Leid. sec. m. sec. tribuit vel tribuit Florent. sic Med. tert. Lov. ex conjectura. it Put. sit quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Oisel. sit Vat. quint. Rott. Moret. pr.—364 Illa equidem Moret. pr. Vat. quint. certamine Mazar.—365 arca Mazar.—366 Nutatura Put. Nutatura Pat. Nutatura vel Nutatura Petav. tert. sed quid licuisset Exc. Læti. latuisset Var. LL. ed. Antv.—367 Cassibus Ambr. tert. altæ Florent. Leid. pr. bipennes Jun. pr. m. pr.

NOTE

dem Africæ populi, cum Gildone devicti.

359 *Tabraca*] Urbs Libyæ, in qua Gildo condemnatus est, sed prius expositus est ludibrio conviciisque populi ejus clade lætantis, et eum per compita fœde traduentis. Tabathram Stephanus ex Polybio vocat *Tâbathpar*.

362 *Fracturum vultus*] Gildo ad tribunal judicis humilis *fregit vultus*, id

est, condemnatus est, et velut ad scopulum impigit, in quo laceratus est.

365 *Alea*] Non hic stabant omnes nostræ cohortes, non huic belli alæ omnia exposita sunt: immo si qua primo conflictu calamitas accidisset, venturus erat Stilicho, qui prælium vi majore renovasset.

366 *Si quid licuisset*] Si quid fortuna infesta sibi in nos permisisset.

Venturus dux major erat. Victoria nulla
 Clarior, aut hominum votis optatior unquam
 Contigit. An quisquam Tigranen, armaque Ponti, 370
 Vel Pyrrhum Antiochique fugam, vel vincla Jugurthæ
 Conferat, aut Persen, debellatumque Philippum ?
 Hi propagandi ruerant pro limite regni :
 Hic stabat Romana salus : ibi tempora tutas
 Traxerunt dilata moras : hic vincere tarde 375

affuturus erat. Nulla victoria illustrior unquam evenit, vel optabilior desideriis hominum. An aliquis comparabit huic Tigranem, et bella Ponti, vel Pyrrhum, et fugam Antiochi, vel captivitatem Jugurthæ, vel Persen, et Philippum devictum ? Hi duces nostri irruebant pro finibus dilalandis : in hoc bello salus Romana consistebat. Ibi dilatio temporis dabat moram securam, hic superare sero, fuit fere

—368 *Vecturus* Farn.—369 *optantior* duo Med.—370 *aut quisquam* Rott. Med. sec. inc. Heins. Mazar. Ambr. pr. *haud quisquam* Leid. et Jun. pr. Med. quart. *antiquis* Med. tert. Voss. Pat. Var. LL. ed. Antv. *antiquisne* Put. Exc. Gevart. *quisquamne* Voss. m. sec. dno Medd. *antiquis* vel *quisquamne* Petav. sec. Heinsius tamen *huic quisnam* conjecerat. *Tigranem* Exc. Lucens. pr. *armaque potentis* Leid. pr. *armæ* Pal. Thuan. Med. pr.—372 *an Persæ* Jun. pr. *Persum* Pric. *Persen* Pal. Med. pr. Thuan.—373 *Hæc* Thuan. *Illa* Vat. pr. et tert. Pal. Rott. Oisel. duo Med. Petav. pr. *Ista* Petav. tert. m. sec. Var. LL. e marg. Parm. *Hi* vel *Illa* Florent. *propagandi* Vat. pr. m. sec. Exc. Læti. *propugnanda* Farn. *ruerant* Med. et Ambr. tert. Exc. Lucens. pr. *verant* Med. quart. Mazar. Exc. Cod. Rhem. *fuertant* duo Vatt. Pal. Farn. Rott. Oisel. Thuan. Petav. tert. m. pr. Exc. Gevart. ed. Parm. et Vicet. *ruerent* Pric. ambo Moret. Ald. Sched. Gud. *ruerant* vel *fuertant* Vat. pr. Voss. Oxon. pr. Florent. *fuertant* vel *ruerent* Reg. mundi Med. sec.—374 *Hoc* Moret. pr. *Hinc* Rott. Reg. in tempore Put. *hinc* Petav. sec. *tuto* quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *tutas* Ambr. sec. Var. LL. e marg. Parm.—375 *moras* inc. Heins. Exc. Lucens. pr. *mores* Tholos. *tutas moras* Exc.

NOTE

370 *Tigranen*] Armeniæ Regem, victum et a Lucullo et a Pompeio Magno.

Armaque Ponti] Bella tamdiu gesta a Mithridate Ponti Rege, quem tandem Pompeius Magnus superavit.

371 *Pyrrhum*] Regem Epirotarum, a Fabricio fugatum. Ille Pyrrhus periiit ictu tegulæ a fœmina jactæ, cum Argos cepisset.

Antiochi] Plures hujus nominis fuerunt, sed hunc Scipio Asiaticus, fratre natu majore adjutus, majori regni parte spoliavit, et ultra Taurum mon-

tem summovit.

Vincla Jugurthæ] Hunc Numidarum Regem Marius duxit in triumpho.

372 *Persen*] Regem Macedoniæ, devictum ab Æmilio, et in triumpho ductum.

Philippum] Demetrii filium, Regem Macedoniæ, et a Levino Consule et a Quinto Flaminio victum.

374 *Stabat Romana salus*] Nam Gildo potuisset Romam fame conficere ; et nisi Stilicho promptius vicisset, vel fame Roma victa fuisset.

Vinci pæne fuit. Discrimine Roma supremo
 Inter supplicium populi deforme pependit ;
 Et tanto Lihyam fructu majore recepit,
 Quam peperit, quanto graviolem amissa dolorem,
 Quam nec dum quæsitâ, movent. Quis Punica gesta, 380
 Quis vos, Scipiadæ, quis te jam, Regule, nosset ?
 Quis lentum caneret Fabium, si jure peremto
 Insultaret atrox famula Carthagine Maurus ?
 Hæc omnes veterum revocavit adorea lauros.
 Restituit Stilichon cunctos tibi, Roma, triumphos. 385

superari. Roma in angustiis hisce ultimis dubia remansit inter pœnam miserabilem populi, et resumit Libyam eo ampliore utilitate, quam sibi comparaverat illam, et quanto ea quæ perditâ sunt excitant afflictionem majorem, quam ea quæ nondum parta sunt. Equis cognosceret facta Carthaginiensium, equis vos, o Scipiones, equis te, o Regule ? Equis prædicaret Fabium cunctatorem ; si, legibus Romanorum extinctis, Mauri crudeles insultarent nobis Carthagine redacta in servitutem ? Hæc palma renovavit omnes palmas antiquorum : at Roma, o Stilicho, refert acceptas tibi victorias omnes.

Læti. *moræ* Med. tert. Voss. m. pr. Petav. sec. ed. Vicet. *tutæ moræ* duo Leidd. Vat. sec. Lov. Ambr. tert. Var. LL. ed. Antv. *hic vincere* Var. LL. ed. Antv. *hinc* Med. pr. Moret. sec. Tholos. *nunc* Ambr. tert. *hic* vel *hinc* Moret. pr.—376 *Vincere pena* Med. tert. Voss. m. pr. *nempe* Ambr. pr. *pena* Pat. *supino* Ambr. sec. *summo discrimine Roma* Moret. sec.—378 *tanto Libyam* Pat. *tantus* Pal. *tandem* Med. tert. *tantum* quatuor Vatt. *quantum* Pric. Oisel. *tantum* vel *quantum* Pric. *meliore* Rott.—379 *Qua peperit* Med. sec. Qui inc. Heins. *quanto* Pat. *quantum* omnes Vatt. Farn. Pric. Rott.—380 *nondum* Med. pr. Thuan. Moret. pr. Ambr. tert. *movent* Med. sec. *monet* Mazar. *gesta* quatuor Vatt. Pal. Oisel. *facta* Vat. sec.—381 *Quis te* Pal. Med. pr. Thuan. *quis jam te* Jun. pr. Oxon. sec. *vos jam* Med. quart. Petav. sec.—382 *caneret Fabium lentum* Pric. *Marium* Pat. *reperito* Med. tert.—383 *Karthagine* Vat. tert.—384 *Hic* Var. LL. ed. Antv. m. sec. *Hos* Vat. sec. *veteres* Mazar. *adortea laurum* Var. LL. ed. Antv. m. pr. *ad horrea* quatuor Vatt. Pal. *adorea* vel *ad horrea* Vat. pr. *laurus* Pric. m. sec. Med. tert. duo Ambr. *lauros* Leid. pr. cum quatuordecim aliis, Exc. Schotti et Lucens. sec.—385 *cunctos Stilicho* Pric. *trophæos* Lov.

NOTE

377 *Pependit*] Roma dubia hæsit inter supplicium, id est, parum abfuit, quin populus supplicio miserabili, hoc est, fame periret.

381 *Scipiadæ*] Duo Scipiones Afri-

cannus major, et Africanus minor; sed et fuere alii Scipiones illustres, Scipio Nasica, Scipio Asiaticus, &c.

Regule] De hoc alibi.

XXII.

CL. CLAUDIANI

IN PRIMUM CONSULATUM

FL. STILICHONIS

V. C.

LIBER II.

ARGUMENTUM.

LAUDAT virtutes Stilichonis in pace, clementiam, fidem, justitiam, et alias, quæ nec patiuntur avaritiam, nec ambitionem, nec alia vitia. Stilicho fovet virtutem et Musas, non luxuriosus, sed liberalis; non superbus, sed affabilis, doctus, facetus, amore et statu dignus, et hominum Deorumque favore. Hinc omnes provinciæ volunt illum creare Consulem, Hispania scilicet, Gallia, Britannia, Africa, Roma ipsa, quæ ob illum id petit, et obtinet: Gaudent Proceres Orbis, Superi: Sol ipse eligit pro Consulatu Stilichonis annum aureum.

HACTENUS armatæ laudes: nunc qualibus orbem

Hactenus gloria bellica Stilichonis celebrata est a nobis. Nunc Canena

~~~~~

In Vat. pr. erat, *Incipit liber octo de Laude Stiliconis*. Rott. et Exc. Lucens. sec. de Consulatu Stiliconis inscribunt. Petav. pr. exhibet, *Secundus Liber de Laudibus Stiliconis ad promotionem* (m. sec. electionem) *Consulatus*.—1 armorum

NOTÆ

1 *Armatæ laudes*] Hæ sunt quas sibi comparat vir armatus.

Moribus, et quanto frænet metuendus amore,
 Quo tandem flexus trabeas auctore rogantes
 Induerit, fastisque suum concesserit annum,
 Mitior incipiat fidibus jam Musa remissis.

5

Principio magni custos Clementia mundi,
 Quæ Jovis incoluit zonam, quæ temperat æthram
 Frigoris et flammæ mediam, quæ maxima natu

nostra placidior aggrediatur jam canere cithara mitigata, quali virtute, et quali verendus studio moderetur habenas Mundi, quo tandem impulsus suatore ornaverit se veste Consulari supplicante, et indulserit regimen anni sui fastis. Ac primo quidem Clementia conservatrix Mundi immensi; qua habitat regionem Jovis, qua moderatur atherem mixtum calore et frigore, quæ est antiquissima origine inter

~~~~~

Reg. qualibet Reg. quam libet Jun. pr. m. pr. urbem Vat. tert. Pric. Oisel. Med. pr. et Vat. pr. m. pr. orbem Leid. sec. cum viginti duobus scriptis, Exc. Schott. Lucens. pr. ed. Vicet. et Parm. urbem vel orbem Mazar.—2 servet Med. quart.—3 actore Rott. Florent. Leid. sec. Var. LL. e marg. Parm. auctore Leid. pr. Oxon. pr. Moret. sec. Vat. Livin. duo Med. inc. Heins. Put. Reg. Mazar. tres Ambr. ed. Parm. rogantes Oxon. pr. duo Leidd. vocandus m. pr. et rogantes m. sec. Jun. pr. rogantes vel regentes Oxon. sec.—4 festisque Tholos. factisque Leid. pr. m. pr. concesserat Ambr. pr. Mazar. consenserit Leid. pr. m. pr.—5 incipiet Tholos. et manus docta in ora ed. Vicet. incipiat omnes Vatt. Pal. Farn. Rott. Oisel. incipia sidibus Pric. m. pr. incipias malit Heins. Divs Med. tert.—6 Principium Tholos. mundi c. Cl. magni Med. tert. Put.—7 incoluit, zona Leid. sec. Voss. incaluit Tholos. involuit Exc. Schott. ex conjectura. temperat Jun. pr. duo Oxon. duo Leid. temperet Med. tert. Thuan. æthra Med. quart. Petav. sec. Tholos.—8 mediam Vat. quart. duo Petav. Vat.

NOTE

Orbem frænet] Regat Orbem moribus, seu virtutibus suis moderetur habenas Orbis. Supra diximus Stilichonem administrasse aliquamdiu utrumque Imperium Orientis et Occidentis.

2 Moribus] Virtutes omnes pacis intellige.

Metuendus amore] Populis, metu simul et amore eum verentibus.

3 Rogantes] Quasi trabea seu vestis Consularis tantam virum ambierit, et Stilicho velut invitus Consulatum subierit, ut jam diximus.

4 Annus] Stilicho concesserit fastis, ut annus unus nomine suo insigniretur.

5 Mitior....remissis] Musa placidior

canat lyra remissa; res enim bellicæ intento et terribili tubæ sono canuntur.

6 Custos Clementia] Hujus enim beneficio stat Mundus, siquidem hæc efficit, ne res ardore, frigore, violentia pessumdentur.

7 Jovis zonam] Clementia dicitur habitare zonam seu regionem Jovis, quia Jupiter, seu Æther, est suprema pars aëris, quæ ceteras servare et custodire dicitur, et qua cum nihil sit tranquillius, ideo Jovis aidus a Poëtis attribuitur Clementiæ. Zona autem dicitur, quasi cingulum: *ζώνη, cingo.*

8 Frigoris et flammæ] Id est, ætherem mira tranquillitate et temperie

Coelicolum : nam prima Chaos Clementia solvit,
 Congeriem miserata rudem, vultuque sereno 10
 Discussis tenebris in lucem sæcula fudit.
 Hæc Dea pro templis et thure calentibus aris
 Te fruitur, posuitque suas hoc pectore sedes.
 Hæc docet, ut pœnis hominum vel sanguine pasci
 Turpe ferumque putes : ut ferrum Marte cruentum, 15
 Siccum pace premas : ut non infensus alendis
 Materiem præstes odiis : ut sontibus ultro
 Ignovisse velis : deponas ocyus iram,

Cœlites. Etenim Clementia prior commota mole indigesta removit confusionem rerum, et umbris dissipatis, facie micanti sparsit lumen in tempora. Hæc dea potitur te, velut delubro et altaribus vaporatis thure, et fluxit domicilium in hos animo tuo. Hæc edocet te, ut existimes inhonestum esse et ferinum delectari suppliciis et cruore hominum: ut geras ensem sanguinolentum in bello, sed siccum in pace: ut non infensus des occasionem odiis fovendis: ut sponte velis parcere nocenti-

Livin. *media* Petav. sec. *media* Rott. *medio* duo Leidd. et maxima Codd. par. Exc. Schott. Gevart. Vat. pr. a m. pr. ed. Ald. et Var. LL. e marg. Parm. *proxima* Farn. *natu* Ambr. tert. *notu* Voss. Exc. Gevart. *natu* Moret. pr. Pat. Bonon. Pat. duo Ambr. *nato* Thuan.—9 *jam prima* Oxon. pr. *solvit* Florent.—10 *temerata* Voss. m. pr. *miserata* vel *partita* Reg. duo Oxon.—11 *Discussit tenebras* Leid. pr. Med. sec. Vat. tert. Pric. Oisel. Florent. Pat. Reg. Mazar. Ambr. pr. Bonon. Pat. Jun. et Oxon. pr. Exc. Cod. Rhem. *Discussis tenebris* vel *Discussit tenebras* Vat. pr. *prodit* Petav. tert.—12 *jura* Petav. sec. *fumantibus* Farn.—13 *in pectore* Voss. m. sec. *hæc pectore* Med. quart. *tempore* Pric. Reg. Oxon. pr. *tempore* vel *pectore* Vat. pr. m. pr. Oxon. sec.—14 *et pœnis* Med. tert. *in pœnis* Mazar. *pœnas* Exc. Gevart. *peras* Voss. m. sec. *homines* Med. quart.—15 *non ferrum* Vat. quint. *in Marte* Ambr. pr. Moret. sec.—16 *sed cum* Ambr. tert. *Siccum* Vat. quart. Pal. Pric. inc. Heius. Mazar. duo Med. totidem Petav. Ambr. sec. Moret. sec. Exc. Schott. Var. LL. e marg. Parm. *Sic cum* Vat. pr. Farn. *Sacra* Moret. pr. *Siccum* vel *Sacra* Jun. pr. *in pace* duo Vat. Moret. sec. *Marte* Med. tert. *ferat* tres Vatt. Pric. Oisel. Reg. Mazar. Petav. et Oxon. pr. Exc. Cod. Rhem. *feras* vel *premas* Vat. pr. Florent. *offensus* Lov. *incensus* Var. LL. ed. Antv. *infensus* vel *infestus* Vat. pr.—17 *Materiam* Farn. duo Med. *Materiem* duo Leidd. et viginti alii, Exc. Gevart. Lucens. pr. et Ald. *præbes* Reg. *ultor* Leid. sec. Voss. Lov. ambo Moret. duo Petav. tres Vat. et Ambr. totidem, Tholos. Var. LL.

NOTÆ

præditum.

Maxima natu] Poëtæ ex elementorum temperie suos Deos ortos esse dicebant, ideoque Clementia natu maxima est, nam sine ea nulla generatio. Ergo statim atque in Mundo res extiterunt, statim extitit Clementia, sine qua res esse non possunt.

9 *Chaos*] Rudem et indigestam rerum molem et confusionem.

12 *Dea*] Velut ex Astris translata in pectus Stilichonis. Ex veteribus non alia sedes Deo dignior, quam animus hominis probi: effatum Christianis dignum.

17 *Ultro ignovisse*] Etiam non

Quam moveas: precibus nunquam implacabilis obstes :
 Obvia prosternas, prostrataque more leonum 20
 Despicias; alacres ardent qui frangere tauros,
 Transiliunt prædas humiles. Hac ipse magistra
 Das veniam victis: hac exorante calores
 Horrificos, et quæ nunquam nocitura timentur
 Jurgia, contentus solo terrore, coërces; 25
 Ætherii patris exemplo, qui cuncta sonoro
 Concutiens tonitru, Cyclopus spicula defert

bus: mitiges citius iracundiam, quam excites: nunquam noceas, quasi sis inexorabilis precibus: dejicias resistentia, sed instar leonum contemnas dejecta. Illi qui flagrant sternere tauros feroces, pratermittunt prædas leves. Hac Clementia docente, tu ipse concedis veniam superatis: hac rogante contentus solo timore, reprimis tumultus terribiles, et rixas, quæ formidantur, etsi nunquam nocitura esse videntur; imitatus patrem caelestem, qui percellens omnia fulmine reboante, jacu-

ed. Antv. ultro vel ultor Farn. Vat. quint. Reg. duo Oxon.—19 *obstes* Vat. Livin. Exc. Læti. *instes* Petav. tert. *hostes* Farn. *hostis* Moret. pr. *adstes* Med. quart. *abstes* vet. Gyr. *astes* duo Leidd. cum decem aliis, Exc. Gevart. Lucens. pr. Ald. ed. Vicet. Var. LL. e marg. Parm. *astes* vel *obstes* Voss. Oxon. sec.—20 *Parcere substractis ceu nobilis ira leonis* Florent.—21 *audent* Med. sec. Put. Pat. *gaudent* Jun. pr. *gaudent* vel *audent* vel *ardent* Oxon. sec. qui tres Med. inc. Heins. Exc. Lucens. pr. cum *sternere* Exc. Læti. cum *frangere* Pal. vet. Gyr. *confringere* Thuan. qui *frangere* Voss. cum viginti aliis et Exc. Gevart. qui *frangere* vel cum *frangere* vel *confringere* Oxon. sec. certos Pric. *carnes* Oxon. sec. m. pr.—22 *Transibunt* Florent. m. pr. *Contemnunt* Med. sec. *humiles prædas* duo Vatt. Pric. Petav. pr. Med. sec. *ista* Petav. sec. *iste* Vat. pr. a m. pr. Leid. sec. m. pr. et viginti Codd. Exc. Gevart. Lucens. pr. ed. Parm. et Vicet. *teste* conjiciebat Heins.—23 *Da* Rott. Vat. pr. m. pr. *Dat* Vat. sec. Farn. duo Med. Put. Bonon. Tholos. Lov. Oxon. sec. Moret. sec. tres Ambr. Exc. Gevart. *Das* Exc. Læti. *Dat* vel *Da* Reg. Oxon. pr. *vinctis* Med. sec. *cunctis* inc. Heins. *exorare* Vat. pr. m. pr. Reg. *exorante* Pal. Pric. Oisel. duo Med. inc. Heins. Jun. pr. Ambr. sec. duo Oxon. *exhortante* Vat. sec. et pr. m. sec. Oisel.—24 *Terrificos* Var. LL. ed. Antv. *Horrificos* vel *Terrificos* Oxon. sec.—25 *contemptus* Moret. pr. Med. sec. Mazar. *coërcet* Med. tert. *coërcet* Vat. sec. Farn. Med. quart. inc. Heins. Put. Petav. sec. Bonon. Pat. Tholos. tres Ambr. ed. Parm. *cohercet* Voss. m. pr. Lov. Moret. sec.—26 *sereno* Leid. pr.—27 *sonitu* Vat. quart. *sonitu* vel *tonitru* Moret. pr. *differt* Vat. quint. Farn. Rott. Pric. Med. sec. Var. LL.

NOTÆ

rogatus: ita ut cum possis punire,
 quæras causas ignoscendi.

10 *Implacabilis*] Seneca: 'Non
 deceat regem sæva nec inexorabilis
 ira.'

20 *Prostrataque despicias*] Vir-

gilius: 'Parcere subiectis et debel-
 lare superbos.' Est et tritum illud:
 'Corpora magnanimo satis est pro-
 strasse Leoni.'

27 *Cyclopus spicula*] Fulmina a
 Cyclopiis fabricata.

In scopulos et monstra maris, nostrique cruoris
 Parcus, in Cætæis exercet fulmina sylvis.
 Huic Divæ germana Fides, eademque sorori 30
 Corde tuo delubra tenens, sese omnibus actis
 Inserit. Hæc nullo docuit livescere fuco;
 Nunquam falsa loqui, nunquam promissa morari,
 Invisos odisse palam; non virus in alto
 Condere, non lætam speciem præmittere fraudi: 35
 Sed certum mentique parem componere vultum.

latur tela Cyclopyum in rupes et portenta maris, et parcens sanguini nostro, expeditur tonitrua sua in sylvis Cætæis. Fides est soror huic Deæ Clementiæ, et occupans eadem templum cum sorore in mente tua, miscet se omnibus actionibus tuis. Hæc docuit te nulla decolorari simulatione, nunquam dicere falsum, nunquam differre pollicita; insectari aperte inimicos; non occultare venenum in pectore profundo, non tegere dolum specie hilari, sed ostendere faciem sinceram et similem menti: pro-

e marg. Parm. *deffert* Put. *defert* Vat. sec. Pal. Med. pr. Voss. m. pr. Oxon. sec. Ambr. tert. Thuan. Petav. pr. ed. Parm. et Vicet. Exc. Gevart. *defert* vel *differt* Vat. quart. *montesque maris* Moret. sec.—28 *merique cruoris* Thuan.—29 *Parcus* et Jon. pr. *Cætæis* vel *Æthnæis* Pric. Florent. *ætheriis*, vel *Cætæis* vel *Æthnæis* Vat. tert. *Spicula* Ambr. pr. *flumina* Florent. Med. pr. m. pr.—30 *Hinc* tres Med. ed. Vicet. Exc. Cod. Rhem. *Huic* vel *Hinc* Var. LL. e marg. Parm. *sorori* Vat. tert. Pric. Oisel. Florent. m. pr. Med. tert. Reg. Lov. m. sec. Exc. Cod. Rhem. *sororis* Leid. sec. et octo alii. *sorori* vel *sororis* Oxon. pr.—31 *tenet* Exc. Lucens. sec.—32 *Inuit* Jun. pr. m. pr. *Infert* Moret. pr. *Ingerit* legebat Heins. *docuit nullo* Florent. Med. pr. Reg. Thuan. Mazar. Jun. pr. duo Oxon. *livescere* Vat. pr. Pal. Pric. Oisel. *lucescere* Vat. quart. *succo* Farn. Rott. Med. tert. et quart. Put. Ambr. pr. Petav. sec. *fuco* Med. sec. Petav. tert. Tholos. *ferro* Ambr. sec. m. pr. *fato* Moret. sec. *fuco* vel *fato* Lov.—35 *altam* Ambr. sec. Voss. et Lov. m. pr. Leid. sec. m. pr. Var. LL. ed. Antv. *aliam* conjiciebat Heins. *prætendere* Farn. vet. Gyr. ed. Parm. et Vicet. *promittere* Jun. pr. duo Med. Tholos. Ambr. tert. Vat. Livin. *committere* Rott. inc. Heins. *præmittere* duo Leidd. et alii magno numero, Exc. Schott. Gevart. Lucens. sec. Ald. Var. LL. e marg. Parm. item ed.

NOTÆ

29 *Cætæis*] Cæta mons est Thessaliæ in Græcia: ponitur pro quovis monte.

32 *Livescere*] Fides enim dicitur cana, et vestes ejus albæ esse finguntur: at si accedit simulationis fucus, tunc, vitiatō nativo candore, livescit.

34 *Odisse palam*] Ut solebant veteres, amicitias publice renuntiatis. Sic Germanicus per 'Epiatolas re-

nuntiavit amicitiam Pisoni.' Tacitus.

Virus] Fraudem aliquam perniciosam, pestiferam.

35 *Speciem*] Non tegere dolum aliquem specie læta blandientis amici.

36 *Certum vultum*] Quo viso, de ipsa mente certus et securus esse possis.

Occulto sævire vetat, prodesse remittit.
 Hæc et amicitias longo plus tempore firmat,
 Mansuroque adamante ligat; nec mobile mutat
 Ingenium; parvæ strepitu nec vincula noxæ 40
 Dissolvi patitur, nec fastidire priorem
 Allicitur veniente novo: benefacta tenere,
 Respuere offensas facilis, pariterque minoris
 Officii magnique memor, superare laborat:
 Utque hostes armis, meritis sic vincit amicos. 45
 Hæc fovet absentes; hæc longe sola remotis

habet nocere clam, permittit adjuvare clam. Hæc etiam Fides confirmat amicitias magis ac magis serie temporis, et connectit catena velut ex adamante duraturo: neque permittit mutari indolem levem, neque sinit nexum amicitiae resolvi rumore erroris levisculi; neque titillatur contemnere primum amicum, veniente novo. Fides hæc promta est conservare beneficia, rejicere culpas, et recordata æqualiter officiorum et majorum et minorum, tentat vincere: et ut superat hostes armis, sic et superat amicos beneficiis. Hæc fides protegit absentes: hæc una providet sum-

Antv.—37 *servire* Med. sec. Put. Petav. sec. Oxon. pr. ed. Parm. *sermone* Voss. m. pr. Leid. sec. m. pr. *sævire* vel *servire* Reg. *negat* inc. Heins.—38 *post longo* Moret. sec. *post* vel *plus* Vat. pr. Petav. tert. duo Oxon. *servat* Farn. *format* Moret. sec.—39 *non* Pric. *nobile* Med. quart. Moret. sec. inc. Heins.—40 *parvæ* tres Medd. Put. Thuan. Mazar. Pat. Bonon. Tholos. tres Petav. totidem Ambr. Voss. Lov. Moret. sec. Vat. Livin. Exc. Gevart. et Lucens. pr. Raphael. Barth. *parvo* Florent. m. pr. Oxon. pr. Med. quart. inc. Heins. edd. Vicet. Junt. Ald. Isingr. *vincula* Put. cum glossa i. e. *amoris*.—41 *Dissolvens* Thuan. *ne* Farn. *minorem* Moret. pr.—42 *Allicitur* Pric. Petav. pr. m. sec. Bonon. Moret. sec. Ald. *Illicitur* Vat. tert. Oisel. Med. sec. Pat. Reg. Petav. sec. duo Ambr. Var. LL. e marg. Parm. Exc. Lucens. sec. *Alli-*
citus Moret. pr. *Allicitum* Pal. Rott. Med. pr. Thuan. Mazar. Jun. pr. Petav. tert. *Illicitum* vet. Gyr. Vat. sec. Med. tert. *Illicite* Farn. Med. tert. Tholos. Ambr. tert. Leid. sec. Oxon. sec. Exc. Gevart. *Illicite* Voss. *Allectum* Vat. quint. Petav. pr. m. pr. *Illectum* Vat. quart. Pat. *Illicitur* vel *Allicitum* Vat. pr. *Illicitur* vel *Illicitum* inc. Heins. *Illicite* et emendatum *Allicitum* Lov. *Illicite* vel *Allectum* Exc. Schott.—43 *facilis* Med. tert. Exc. Lucens. pr. *faciles* Leid. pr. cum quatuordecim aliis et Exc. Gevart. quæ post *minoris*. *velatæ* *στρυγὴς* habent.—44 *laboras* Pal. Med. pr. Thuan.—45 *armis hostes* Ald. *hostis* Bonon. Pat. Tholos. duo Ambr. *vincet* Mazar. *vincis* Vat. sec.

NOTE

37 *Occulto*] Fides permittit clam prodesse hominibus, at sævire et explorare tecta et occulta odia non permittit.

39 *Adamante*] Fides amicos ligat, velut nexu quodam adamantino, 'neque mutat ingenium mobile,' non

admittit ullam levitatem.

42 *Benefacta tenere*] Conservare memoriam beneficii aliorum.

43 *Respuere*] Negligere offensas seu leves injurias sibi illatas.

46 *Fovet absentes*] Animo calumniæ et delationibus impervio.

**Consulit; hæc nullis avidam rumoribus aurem
Pandit, ut ignarum nunquam læsura clientem
Insidiosa tuos alienent murmura sensus.**

Nec vivis annexus amor meminisse sepultos 50

Desinit: in prolem transcurrit gratia patrum.

Hac tu Theodosium, tenuit dum sceptrā, colebas:

Hac etiam post fata colis: nec pignora curas

Plus tua, quam natos, dederat quos ille monendos
Tutandosque tibi. Justos nimiumque fideles 55

Fama putat, qui, cum possent commissa negare,

Maluerint nullo violati reddere quæstu.

At Stilichon non divitias, aurique relictum

motis procul: hæc non aperit aurem attentam ullis sermonibus, adeo ut delationes fraudulentæ nunquam avertant animum tuum offensuræ clientem inscium. Neque amicitia tua, adhærens tantum viventibus, cessat recordari mortuorum: amicitia tua in parentes, transit in filios. Hac venerabaris Theodosium, dum moderatus est imperium: hac etiam veneraris eum post mortem: neque magis sollicitus es pro liberis tuis, quam pro filiis quos ille Theodosius commiserat tibi instituendos et tuendos. Fama censet eos æquos et nimis fidos, qui cum valerent inficiari res creditas sibi, maluerint restituere eas nullo corrupti lucro. Sed Stilicho conservat parvis pueris

Pal. Med. pr. Thuan.—47 *aulam* Moret. sec.—48 *et ignarum* Farn. Ambr. pr. ut Voss. et viginti quatuor Codd. Exc. Schott. Gevart. Læti et Lucens. pr. Ald. et Var. LL. e marg. Parm. *ignavum* ed. Vicet.—49 *Invidiosa* Lov. *tuis* Voss. m. pr. *murmure* Oxon. sec.—50 *Nec vivis* duo Leidd. et plurimi scripti, Exc. Gevart. Lucens. pr. ed. Parm. Var. LL. ed. Antv. *civis* Oisel. *innexus* Pric. Med. sec. *amplexus* Put. *anixus* vel *obnexus* Florent.—51 *Desinit* vel *Desinat* Reg. Oxon. pr. *proles* Moret. sec. *discurrit* Moret. pr. *gloria* Leid. sec. Pal. Med. pr. Exc. Gevart. *patrum* vel *fratrum* Oxon. sec.—52 *Theodosium* Jun. pr. duo Oxon. duo Leidd. *tremuit* Tholos. *cepta* colebat Farn. *tenebat* Rott. *tenebas* Med. sec.—53 *Hanc* Tholos. Oxon. sec. *Hæc* inc. Heins. *Hanc etiam plus fata* Farn. *post facta* Var. LL. e marg. Parm. *non pignora* Petav. tert.—54 *ipse* Vat. sec. Reg. *movendos* Reg. m. sec. Tholos. duo Ambr. *fovendos* Med. tert.—55 *fidelis* Vat. pr.—56 *se possent* Lov. *possunt* Pal. Med. sec. *possint* Leid. pr. Oxon. pr. et sec. m. pr. Jun. pr. duo Vatt. Pric. Oisel. Exc. Læti. *possent* duo Med. inc. Heins. Put. Thuan. Bonon. Pat. Tholos. tres Petav. totidem Ambr. Exc. Lucens. pr.—57 *Maluerunt* Farn. Rott. item Gesn. et ed. Bipont. *violatum* Vat. quint. m. pr. *curra* Rott. *quæstum* Pal. *quæstus* Reg.—58 *Ast* duo Vatt. Farn.—59 *geminas aras* Pal. Med. pr. Thuan.

NOTÆ

47 *Consulit*] Providet, cavet, ne remotis noceatur. ‘ Nam quis innocens erit, si accusare sufficiet? ’ Ammianus.

48 *Læsura*] Stilicho respuit delationes assentatorum, ne lædant clientem ignarum, inauditum.

Occulto sævire vetat, prodesse remittit.
 Hæc et amicitias longo plus tempore firmat,
 Mansuroque adamante ligat; nec mobile mutat
 Ingenium; parvæ strepitu nec vincula noxæ 40
 Dissolvi patitur, nec fastidire priorem
 Allicitur veniente novo: benefacta tenere,
 Respuere offensas facilis, pariterque minoris
 Officii magnique memor, superare laborat:
 Utque hostes armis, meritis sic vincit amicos. 45
 Hæc fovet absentes; hæc longe sola remotis

hibet nocere clam, permittit adjuvare clam. Hæc etiam Fides confirmat amicitias magis ac magis serie temporis, et connectit catena velut ex adamante durature: neque permittit mutari indolem levem, neque sinit nexum amicitie resolvi rumore erroris leviuaculi; neque titillatur contemnere primum amicum, veniente novo. Fides hæc prompta est conservare beneficia, rejicere culpas, et recordata æqualiter officiorum et majorum et minorum, tentat vincere: et ut superat hostes armis, sic et superat amicos beneficiis. Hæc fides protegit absentes: hæc una providet sum-

~~~~~

Antv.—37 *servire* Med. sec. Put. Petav. sec. Oxon. pr. ed. Parm. *sermone* Voss. m. pr. Leid. sec. m. pr. *sævire* vel *servire* Reg. *negat* inc. Heins.—38 *post longo* Moret. sec. *post* vel *plus* Vat. pr. Petav. tert. duo Oxon. *servat* Farn. *format* Moret. sec.—39 *non* Pric. *nobile* Med. quart. Moret. sec. inc. Heins.—40 *parvæ* tres Medd. Put. Thuan. Mazar. Pat. Bonon. Tholos. tres Petav. totidem Ambr. Voss. Lov. Moret. sec. Vat. Livin. Exc. Gevart. et Lucens. pr. Raphael. Barth. *parvo* Florent. m. pr. Oxon. pr. Med. quart. inc. Heins. edd. Vicet. Junt. Ald. Isingr. *vincula* Put. cum glossa i. e. *amoris*.—41 *Dissolvens* Thuan. *ne* Farn. *minorem* Moret. pr.—42 *Allicitur* Pric. Petav. pr. m. sec. Bonon. Moret. sec. Ald. *Illicitur* Vat. tert. Oisel. Med. sec. Put. Reg. Petav. sec. duo Ambr. Var. LL. e marg. Parm. Exc. Lucens. sec. *Allicitus* Moret. pr. *Allicitum* Pal. Rott. Med. pr. Thuan. Mazar. Jun. pr. Petav. tert. *Illicitum* vet. Gyr. Vat. sec. Med. tert. *Illicite* Farn. Med. tert. Tholos. Ambr. tert. Leid. sec. Oxon. sec. Exc. Gevart. *Illicite* Voss. *Allectum* Vat. quint. Petav. pr. m. pr. *Illectum* Vat. quart. Pat. *Illicitur* vel *Allicitum* Vat. pr. *Illicitur* vel *Illicitum* inc. Heins. *Illicite* et emendatum *Allicitum* Lov. *Illicite* vel *Allectum* Exc. Schott.—43 *facilis* Med. tert. Exc. Lucens. pr. *faciles* Leid. pr. cum quatuordecim aliis et Exc. Gevart. quæ post *minoris*. *τελευταιν στήλην* habent.—44 *laboras* Pal. Med. pr. Thuan.—45 *armis* *hostes* Ald. *hostis* Bonon. Pat. Tholos. duo Ambr. *vincet* Mazar. *vincis* Vat. sec.

NOTE

- 37 *Occulto*] Fides permittit clam admittit ullam levitatem.
 42 *Benefacta tenere*] Conservare memoriam beneficii aliorum.
 43 *Respuere*] Negligere offensas seu leves injurias sibi illatas.
 46 *Fovet absentes*] Animo calumniis et delationibus impervio.

Consultit; hæc nullis avidam rumoribus aurem

Pandit, ut ignarum nunquam læsura clientem

Insidiosa tuos alienent murmura sensus.

Nec vivis annexus amor meminisse sepultos

50

Desinit: in prolem transcurrit gratia patrum.

Hac tu Theodosium, tenuit dum sceptrâ, colebas:

Hac etiam post fata colis: nec pignora curas

Plus tua, quam natos, dederat quos ille monendos

Tutandosque tibi. Justos nimiumque fideles

55

Fama putat, qui, cum possent commissa negare,

Maluerint nullo violati reddere quæstu.

At Stilichon non divitias, aurique relictum

motis procul: hæc non aperit aurem attentam ullis sermonibus, adeo ut delationes fraudulentæ nunquam avertant animum tuum offensuræ clientem inscium. Neque amicitia tua, adhærens tantum viventibus, cessat recordari mortuorum: amicitia tua in parentes, transit in filios. Hac venerabaris Theodosium, dum moderatus est imperium: hac etiam veneraris eum post mortem: neque magis sollicitus es pro liberis tuis, quam pro filiis quos ille Theodosius commiserat tibi instituendos et tuendos. Fama censet eos æquos et nimis fidos, qui cum valerent inficiari res creditas sibi, maluerint restituere eas nullo corrupti lucro. Sed Stilicho conservat parvis pueris

Pal. Med. pr. Thuan.—47 *aulam* Moret. sec.—48 *et ignarum* Farn. Ambr. pr. ut Voss. et viginti quatuor Codd. Exc. Schott. Gevart. Læti et Lucens. pr. Ald. et Var. LL. e marg. Parm. *ignavum* ed. Vicet.—49 *Invidiosa* Lov. tuis Voss. m. pr. *murmure* Oxon. sec.—50 *Nec vivis* duo Leidd. et plurimi scripti, Exc. Gevart. Lucens. pr. ed. Parm. Var. LL. ed. Antv. *cuius* Oisel. *innexus* Pric. Med. sec. *amplexus* Put. *anixus* vel *obnexus* Florent.—51 *Desinit* vel *Desinat* Reg. Oxon. pr. *proles* Moret. sec. *discurrit* Moret. pr. *gloria* Leid. sec. Pal. Med. pr. Exc. Gevart. *patrum* vel *fratrum* Oxon. sec.—52 *Theodosium* Jun. pr. duo Oxon. duo Leidd. *tremuit* Tholos. *cepta* colebat Farn. *tenebat* Rott. *tenebas* Med. sec.—53 *Hanc* Tholos. Oxon. sec. *Hæc* inc. Heins. *Hanc etiam plus fata* Farn. *post facta* Var. LL. e marg. Parm. *non pignora* Petav. tert.—54 *ipse* Vat. sec. Reg. *movendos* Reg. m. sec. Tholos. duo Ambr. *foecundos* Med. tert.—55 *fidelis* Vat. pr.—56 *se possent* Lov. *possunt* Pal. Med. sec. *possint* Leid. pr. Oxon. pr. et sec. m. pr. Jun. pr. duo Vatt. Pric. Oisel. Exc. Læti. *possent* duo Med. inc. Heins. Put. Thuan. Bonon. Pat. Tholos. tres Petav. totidem Ambr. Exc. Lucens. pr.—57 *Maluerunt* Farn. Rott. item Gesn. et ed. Bipont. *violatum* Vat. quint. m. pr. *curru* Rott. *quæstum* Pal. *quæstus* Reg.—58 *Ast* duo Vatt. Farn.—59 *geminas aras* Pal. Med. pr. Thuan.

NOTE

47 *Consultit*] Providet, cavet, ne remotis noceatur. ‘Nam quis innocens erit, si accusare sufficiet?’ Am-
 manus.

48 *Læsura*] Stilicho respuit delationes assentatorum, ne lædant clientem igna inauditum.

Occulto sævire vetat, prodesse remittit.

Hæc et amicitias longo plus tempore firmat,
Mansuroque adamante ligat; nec mobile mutat

Ingenium; parvæ strepitu nec vincula noxæ

40

Dissolvi patitur, nec fastidire priorem

Allicitur veniente novo: benefacta tenere,

Respuere offensas facilis, pariterque minoris

Officii magnique memor, superare laborat:

Utque hostes armis, meritis sic vincit amicos.

45

Hæc fovet absentes; hæc longe sola remotis

hibet nocere clam, permittit adjuvare clam. Hæc etiam Fides confirmat amicitias magis ac magis serie temporis, et connectit catena velut ex adamante duraturo: neque permittit mutari indolem levem, neque sinit nexum amicitiae resolvi rumore erroris levisculi; neque titillatur contemnere primum amicum, veniente novo. Fides hæc prompta est conservare beneficia, rejicere culpas, et recordata aequaliter officiorum et majorum et minorum, tentat vincere: et ut superat hostes armis, sic et superat amicos beneficiis. Hæc fides protegit absentes: hæc una providet sum-

~~~~~

Antv.—37 *servire* Med. sec. Put. Petav. sec. Oxon. pr. ed. Parm. *sermone* Voss. m. pr. Leid. sec. m. pr. *sævire* vel *servire* Reg. *negat* inc. Heins.—38 *post longo* Moret. sec. *post vel plus* Vat. pr. Petav. tert. duo Oxon. *servat* Farn. *format* Moret. sec.—39 *non* Pric. *nobile* Med. quart. Moret. sec. inc. Heins.—40 *parvæ* tres Medd. Put. Thuan. Mazar. Pat. Bonon. Tholos. tres Petav. totidem Ambr. Voss. Lov. Moret. sec. Vat. Livin. Exc. Gevart. et Lucens. pr. Raphael. Barth. *parvo* Florent. m. pr. Oxon. pr. Med. quart. inc. Heins. edd. Vicet. Junt. Ald. Isingr. *vincula* Put. cum glossa i. e. *amoris*.—41 *Dissolvens* Thuan. *ne* Farn. *minorem* Moret. pr.—42 *Allicitur* Pric. Petav. pr. m. sec. Bonon. Moret. sec. Ald. *Illicitur* Vat. tert. Oisel. Med. sec. Put. Reg. Petav. sec. duo Ambr. Var. LL. e marg. Parm. Exc. Lucens. sec. *Alli-*
citus Moret. pr. *Allicitum* Pal. Rott. Med. pr. Thuan. Mazar. Jun. pr. Petav. tert. *Illicitum* vet. Gyr. Vat. sec. Med. tert. *Illicite* Farn. Med. tert. Tholos. Ambr. tert. Leid. sec. Oxon. sec. Exc. Gevart. *Illicite* Voss. *Allectum* Vat. quint. Petav. pr. m. pr. *Illectum* Vat. quart. Pat. *Illicitur* vel *Allicitum* Vat. pr. *Illicitur* vel *Illicitum* inc. Heins. *Illicite* et emendatum *Allicitum* Lov. *Illicite* vel *Allectum* Exc. Schott.—43 *facilis* Med. tert. Exc. Lucens. pr. *faciles* Leid. pr. cum quatuordecim aliis et Exc. Gevart. quæ post *minoris*. *velut* *ovrum* habent.—44 *laboras* Pal. Med. pr. Thuan.—45 *armis hostes* Ald. *hostis* Bonon. Pat. Tholos. duo Ambr. *vincet* Mazar. *vincis* Vat. sec.

NOTÆ

37 *Occulto*] Fides permittit clam prodesse hominibus, at sævire et explere tecta et occulta odia non permittit.

39 *Adamante*] Fides amicos ligat, velut nexu quodam adamantino; 'neque mutat ingenium mobile,' non

admittit ullam levitatem.

42 *Benefacta tenere*] Conservare memoriam beneficiorum aliorum.

43 *Respuere*] Negligere offensas seu leves injurias sibi illatas.

46 *Fovet absentes*] Animo calumniæ et delationibus impervio.

Consulit; hæc nullis avidam rumoribus aurem
Pandit, ut ignarum nunquam læsura clientem
Insidiosa tuos alienent murmura sensus.

Nec vivis annexus amor meminisse sepultos 50

Desinit: in prolem transcurrit gratia patrum.

Hac tu Theodosium, tenuit dum sceptrā, colebas:

Hac etiam post fata colis: nec pignora curas

Plus tua, quam natos, dederat quos ille monendos 52

Tutandosque tibi. Justos nimiumque fideles 55

Fama putat, qui, cum possent commissa negare,

Maluerint nullo violati reddere quæstu.

At Stilichon non divitias, aurique relictum

motis procul: hæc non aperit aurem attentam ullis sermonibus, adeo ut delationes fraudulentæ nunquam avertant animum tuum offensuræ clientem inscium. Neque amicitia tua, adhærens tantum viventibus, cessat recordari mortuorum: amicitia tua in parentes, transit in filios. Hac venerabaris Theodosium, dum moderatus est imperium: hæc etiam veneraris eum post mortem: neque magis sollicitus es pro liberis tuis, quam pro filiis quos ille Theodosius commiserat tibi instituendos et tuendos. Fama censet eos æquos et nimis fidos, qui cum valerent inficiari res creditas sibi, maluerint restituere eas nullo corrupti lucro. Sed Stilicho conservat parvis pueris

Pal. Med. pr. Thuan.—47 *aulam* Moret. sec.—48 *et ignarum* Farn. Ambr. pr. ut Voss. et viginti quatuor Codd. Exc. Schott. Gevart. Læti et Lucens. pr. Ald. et Var. LL. e marg. Parm. *ignavum* ed. Vicet.—49 *invidiosa* Lov. tuis Voss. m. pr. *murmure* Oxon. sec.—50 *Nec civis* duo Leidd. et plurimi scripti, Exc. Gevart. Lucens. pr. ed. Parm. Var. LL. ed. Antv. *civis* Oisel. *innoxus* Pric. Med. sec. *amplexus* Put. *anixus* vel *obnoxus* Florent.—51 *Desinit* vel *Desinat* Reg. Oxon. pr. *proles* Moret. sec. *discurrit* Moret. pr. *gloria* Leid. sec. Pal. Med. pr. Exc. Gevart. *patrum* vel *fratrum* Oxon. sec.—52 *Theodosium* Jun. pr. duo Oxon. duo Leidd. *tremuit* Tholos. *cepta colebat* Farn. *tenebat* Rott. *tenebas* Med. sec.—53 *Hanc* Tholos. Oxon. sec. *Hæc* inc. Heins. *Hanc etiam plus fata* Farn. *post facta* Var. LL. e marg. Parm. *non pignora* Petav. tert.—54 *ipse* Vat. sec. Reg. *movendos* Reg. m. sec. Tholos. duo Ambr. *fovendos* Med. tert.—55 *fidelis* Vat. pr.—56 *se possent* Lov. *possunt* Pal. Med. sec. *possint* Leid. pr. Oxon. pr. et sec. m. pr. Jun. pr. duo Vatt. Pric. Oisel. Exc. Læti. *possent* duo Med. inc. Heins. Put. Thuan. Bonon. Pat. Tholos. tres Petav. totidem Ambr. Exc. Lucens. pr.—57 *Maluerunt* Farn. Rott. item Gesn. et ed. Bipont. *violatum* Vat. quint. m. pr. *curru* Rott. *quæstum* Pal. *quæstus* Reg.—58 *At* duo Vatt. Farn.—59 *geminas aras* Pal. Med. pr. Thuan.

NOTÆ

47 *Consulit*] Providet, cavet, ne remotis noceatur. ‘Nam quis innocens erit, si accusare sufficiet?’ Ammianus.

48 *Læsura*] Stilicho respuit delationes assentatorum, ne lædant clientem ignarum, inauditum.

Pondus, sed geminos axes, tantumque reservat
 Depositum teneris, quantum Sol igneus ambit. 60
 Quid non intrepidus credas, cui regia tuto
 Creditur? Hoc clypeo munitus Honorius altum
 Non gemuit patrem; vitæque et lucis in ipso
 Limine, contemptus nunquam dat jura subactis
 Gentibus, et secum sentit crevisse triumphos. 65
 Quem tu sic placida formas, sic mente severa,
 Ut neque desidiæ tradas, dum pronus ad omne,
 Quod libet, obsequeris; nec contra nixus ovantem
 Confringas animum; secretus consona regno

non opes, non pondus auri relictum, sed imperium duplex Orientis et Occidentis, et depositum tantum, quantum Sol flammifer circuit. Quid non securus committas illi, cui aula secure committitur? Honorius corroboratus hoc scuto potuit non desiderare patrem augustum; et in ipso aditu vitæ et luminis, nunquam spretus, imponit leges populis victis, et experitur victorias secum crevisse. Quem Honorium tu, o Stilicho, ita instituis, ita animo rigido, ut neque dedas enim inertiam, dum facilis obediæ ad omnia, quæ placent ipsi, neque contra resistens dejicias indolem ejus exultantem: ut secreto edoceas illum velut adolescentem, ea quæ utilia sunt Imperio, ea quæ

—60 *Depositum.* cum *τελειὰ στήρυς* Mazar. Moret. sec. *terris* duo Leidd. et plurimi scripti, Exc. Gevart. et Lucens. sec. *teneris* vel *terris* Vat. tert. Pric. Florent. Petav. tert.—61 *credas tibi* Vat. tert. *curas cum* Pal. Med. pr. *gratia* Thuan.—63 *Nec Thuan.* *genuit præstem* Voss. m. pr. *prestem* Leid. sec. m. pr.—64 *Limine* Ambr. pr. *Lumine* Pal. Put. duo Med. *Lumine* vel *Limine* Med. pr. Reg. Oxon. pr. *contentus* Farn. duo Vatt. duo Med. Exc. Læti. *contemptis* Pat. *contemptus* Florent. duo Med. inc. Heins. Mazar. Bonon. Tholos. Lov. Moret. pr. Petav. sec. tres Ambr. Exc. Schott. et Lucens. pr. ed. Parm. et Vicet. *dat nunquam* Jun. pr.—65 *sentit secum* Reg. Oxon. pr. *sensit* duo Leidd. et maxima Codd. pars, Exc. Gevart. Lucens. pr. Ald. ed. Vicet.—66 *tu* Florent. quatuor Med. Bonon. Pat. tres Ambr. inc. Heins. Exc. Lucens. pr. ed. Vicet. *tunc* Med. quart. *forma* Petav. sec. *firmas* Ambr. pr. *quieta* Vat. quint. m. pr. *severa* Florent. duo Med. *serena* duo Leidd. Pal. Farn. Pric. duo Med. inc. Heins. vet. Gyr. Voss. Lov. m. pr. Petav. sec. Put. Pat. Ambr. sec. Exc. Gevart. et Lucens. sec. *severa* vel *serena* Vat. sec. Reg. Oxon. sec.—67 *credas* Vat. sec. m. pr. *cum* Tholos. *tempus* Petav. sec. *mitis* Put. *omen* Reg. Oxon. pr. *omnem* Leid. sec. m. pr. Pat. Med. tert. *omen* vel *omne* Petav. pr.—68 *Quidlibet* Moret. sec. *Quod placet* Ambr. sec. *ne contra* Vat. pr. et sec. m. pr. Florent. Med. pr. *neque* Farn. *nixus* Petav. tert.—69 *Constringas* Lov. *stringas an virum* Farn. *ceu cernas* Petav. tert. *secernis*

NOTÆ

63 *Non gemuit*] Non quod Honorius non defleverit patrem Theodosium, sed quod potuerit enim non desiderare, quem in Stilichone sibi superstitem habere videbatur.

64 *Limine*] In ipsa iuventutis regit

populos, et a nemine tenera ejus ætas contemnitur, tutore Stilichone.

67 *Desidiæ tradas*] Ita obedis, ut non ideo fiat iners; ita resistis, ut animus adolescentis ovaus, exultans, alacri lætaque indole se exerens,

Ceu juvenem doceas, moles quid publica poscat; 70
 Ceu sanctum venerere senem, patriisque gubernes
 Imperium monitis; dominum submissus adores,
 Obsequiis moderere ducem, pietate parentem.
 Hinc fuit, ut primos in conjugē disceret ignes:
 Ordiri que virum, non luxuriante juventa, 75
 Sed cum lege tori, casto cum fœdere, vellet.
 Principe tu felix genero: felicior ille
 Te socero. Fratrem levior nec cura tuetur,

Resp. postulat; et colas eundem velut senem venerandum; et regas Imperium admonitionibus paternis, et humilis colas velut Imperatorem; officio agas ductorem, patrem pietate; inde factum est, ut disceret primos amores in marito, et vellet incipere munus virile non adolescentia lasciviente, sed cum legibus conjugii, et cum fœdere pudico. Tu fortunatus es Imperatore genero, sed ille est fortunatior te socero.

Vat. sec. duo Med. Moret. sec. Exc. Gevart. *sectus* Var. LL. ed. Antv. *secreto* Vat. pr. et quart. Pric. Med. sec. Reg. Thuan. Bonon. Tholos. Moret. pr. duo Ambr. *secretus* Leid. pr. cum quindecim aliis, Exc. Cod. Rhem. et Lucens. pr. Ald. ed. Parm. et Vicet. *secreto* vel *secretus* Vat. tert. *secernis* et m. sec. *secertus* Voss. incertum an ex glossa, nam *secernis* erat deletum.—70 *Seu* Med. et Petav. tert. *Seu* vel *Ceu* vel *Cum* Reg. Oxon. pr. *doceat* Vat. quint. *quod* Med. sec. m. pr. *poscat* Vat. pr. m. pr. Pric. *poscit* Vat. pr. m. sec. Farn. Oisel. Reg. Florent. m. pr. Med. sec. m. pr. *possit* Pal. Med. pr. *sentit* Vat. tert. m. pr.—71 *Seu* Vat. quart. Petav. tert. *Cum* Reg. Oxon. pr. *deest* hic versus in Med. tert. *venerare* duo Vatt. Pal. Tholos. *revere* Voss. Ambr. pr. *patriæque* Reg. Petav. tert. *patriisque* Lov. Jun. pr. duo Leidd. *propriisque* Florent. m. pr. *gubernas* Vat. pr. Farn. Tholos.—72 *montes* pro *monitis* Voss. m. pr. *domitum* Vat. quart. *dominum* vel *domitum* Florent. *subnixus* Leid. sec. tres Vatt. Rott. tres Med. duo Petav. Lov. Exc. Gevart. Var. LL. ed. Antv. *submissus* vel *subnixus* Jun. pr.—73 *Obsequio* Farn. Lov. ed. Vicet. *Obsequium* Petav. sec. *Obsequiis* Leid. pr. cum septemdecim aliis et Exc. Lucens. pr. *venerare* Jun. pr. *moderare* Leid. pr. et multi alii. *parentes* Reg.—74 *Hic* Reg. Sic Vat. pr. Pric. duo Med. Tholos. Petav. sec. Ambr. tert. *cum conjugē* Med. pr. *ut conjugē* Rott. *ignis* Tholos.—76 *chori* Med. tert. *tum* Farn. *velles* Med. quart.—77 *genero felix* duo Vatt. Petav. pr. Ambr. sec.—78 *non* Moret. pr.

NOTÆ

non frangatur ac dejiciatur, ut dejici solent servilia ingenia nimio timore constricta atque impedita.

71 *Sanctum senem*] Alii ad Theodosium alludi putant, alii ad sanctum Ambrosium, quem Stilicho ut patrem colebat, et cujus consiliis utebatur in regendo Honorio, et quo mortuo dixisse fertur, tanto viro recedente de corpore, interitum Ita-

liæ imminere: id quod accidit.

73 *Obsequiis*] Obsequiis et officiis geras te ut ducem: studio et pietate ut parentem.

74 *Primos ignes*] Per Stilichonem factum est, ut Honorius primos amores disceret, non libidinibus vagis, ut solent juvenes, sed cum lege tori, seu legitimo conjugio.

Pondus, sed geminos axes, tantumque reservat
 Depositum teneris, quantum Sol igneus ambit. 60
 Quid non intrepidus credas, cui regia tuto
 Creditur? Hoc clypeo munitus Honorius altum
 Non genuit patrem; vitæque et lucis in ipso
 Limine, contemptus nunquam dat jura subactis
 Gentibus, et secum sentit crevisse triumphos. 65
 Quem tu sic placida formas, sic mente severa,
 Ut neque desidiæ tradas, dum pronus ad omne,
 Quod libet, obsequeris; nec contra nixus ovantem
 Confringas animum; secretus consona regno

non opes, non pondus auri relictum, sed imperium duplex Orientis et Occidentis, et depositum tantum, quantum Sol flammifer circuit. Quid non securus committas illi, cui aula secure committitur? Honorius corroboratus hoc scuto potuit non desiderare patrem augustum; et in ipso aditu vitæ et luminis, nunquam spreus, imponit leges populis victis, et experitur victorias secum crevisse. Quem Honorium tu, o Stilicho, ita instituis, ita animo rigido, ut neque dedas eum inertæ, dum facilis obediæ ad omnia, quæ placent ipsi, neque contra resistens deficiat indolem ejus exultantem: ut secreto edoceas illum velut adolescentem, ea quæ utilia sunt Imperio, ea quæ

—60 *Depositum.* cum τελελα στυγμῇ Mazar. Moret. sec. *terris* duo Leidd. et plurimi scripti, Exc. Gevart. et Lucens. sec. *teneris* vel *terris* Vat. tert. Pric. Florent. Petav. tert.—61 *credas tibi* Vat. tert. *curas cum* Pal. Med. pr. *gratia* Thuan.—63 *Nec Thuan. genuit præstem* Voss. m. pr. *præstem* Leid. sec. m. pr.—64 *Limine* Ambr. pr. *Lumine* Pal. Pnt. duo Med. *Lumine* vel *Limine* Med. pr. Reg. Oxon. pr. *contentus* Farn. duo Vatt. duo Med. Exc. Læti. *contemptis* Pat. *contemptus* Florent. duo Med. inc. Heins. Mazar. Bonon. Tholos. Lov. Moret. pr. Petav. sec. tres Ambr. Exc. Schott. et Lucens. pr. ed. Parm. et Vicet. *dat nunquam* Jun. pr.—65 *sentit secum* Reg. Oxon. pr. *sensit* duo Leidd. et maxima Codd. pars, Exc. Gevart. Lucens. pr. Ald. ed. Vicet.—66 *tu* Florent. quatuor Med. Bonon. Pat. tres Ambr. inc. Heins. Exc. Lucens. pr. ed. Vicet. *tunc* Med. quart. *forma* Petav. sec. *firmas* Ambr. pr. *quieta* Vat. quint. m. pr. *severa* Florent. duo Med. *serena* duo Leidd. Pal. Farn. Pric. duo Med. inc. Heins. vet. Gyr. Voss. Lov. m. pr. Petav. sec. Put. Pat. Ambr. sec. Exc. Gevart. et Lucens. sec. *severa* vel *serena* Vat. sec. Reg. Oxon. sec.—67 *credas* Vat. sec. m. pr. *cum* Tholos. *tempus* Petav. sec. *mitis* Pnt. *omen* Reg. Oxon. pr. *omnem* Leid. sec. m. pr. Pat. Med. tert. *omen* vel *omne* Petav. pr.—68 *Quidlibet* Moret. sec. *Quod placet* Ambr. sec. *ne contra* Vat. pr. et sec. m. pr. Florent. Med. pr. *neque* Farn. *nixus* Petav. tert.—69 *Constringas* Lov. *stringas an virum* Farn. *ceu cernas* Petav. tert. *secernis*

NOTÆ

63 *Non genuit*] Non quod Honorius non defleverit patrem Theodosium, sed quod potuerit eum non desiderare, quem in Stilichone sibi superstitem habere videbatur.

64 *Limine*] In ipsa infantia regit

populos, et a nemine tenera ejus ætas contemnitur, tutore Stilichone.

67 *Desidiæ tradas*] Ita obedis, ut non ideo fiat iners; ita resistis, ut animus adolescentis ovals, exultans, alacri lætaque indole se exerens,

Ceu juvenem doceas, moles quid publica poscat ; 70
 Ceu sanctum venerere senem, patriisque gubernes
 Imperium monitis ; dominum submissus adores,
 Obsequiis moderere ducem, pietate parentem.
 Hinc fuit, ut primos in conjuge disceret ignes :
 Ordiri que virum, non luxuriante juvena, 75
 Sed cum lege tori, casto cum fœdere, vellet.
 Principe tu felix genero : felicior ille
 Te socero. Fratrem levior nec cura tuetur,

Resp. postulat ; et colas eundem velut senem venerandum ; et regas Imperium admonitionibus paternis, et humilis colas velut Imperatorem ; officio agas ductorem, patrem pietate ; inde factum est, ut disceret primos amores in marito, et vellet incipere munus virile non adolescentia lasciviente, sed cum legibus conjugii, et cum fœdere pudico. Tu fortunatus es Imperatore genero, sed ille est fortunatior te socero.

Vat. sec. duo Med. Moret. sec. Exc. Gevart. *sectus* Var. LL. ed. Antv. *secreto* Vat. pr. et quart. Pric. Med. sec. Reg. Thuan. Bonon. Tholos. Moret. pr. duo Ambr. *secretus* Leid. pr. cum quindecim aliis, Exc. Cod. Rhem. et Lucens. pr. Ald. ed. Parm. et Vicet. *secreto* vel *secretus* Vat. tert. *secernis* et m. sec. *secertus* Voss. incertum an ex glossa, nam *secernis* erat deletum.—70 *Seu* Med. et Petav. tert. *Seu* vel *Ceu* vel *Cum* Reg. Oxon. pr. *doceat* Vat. quint. *quod* Med. sec. m. pr. *poscat* Vat. pr. m. pr. Pric. *poscit* Vat. pr. m. sec. Farn. Oisel. Reg. Florent. m. pr. Med. sec. m. pr. *possit* Pal. Med. pr. *sentiit* Vat. tert. m. pr.—71 *Seu* Vat. quart. Petav. tert. *Cum* Reg. Oxon. pr. deest hic versans in Med. tert. *venerare* duo Vatt. Pal. Tholos. *revere* Voss. Ambr. pr. *patrique* Reg. Petav. tert. *patriisque* Lov. Jun. pr. duo Leidd. *propriisque* Florent. m. pr. *gubernas* Vat. pr. Farn. Tholos.—72 *montes* pro *monitis* Voss. m. pr. *domitum* Vat. quart. *dominum* vel *domitum* Florent. *subnixus* Leid. sec. tres Vatt. Rott. tres Med. duo Petav. Lov. Exc. Gevart. Var. LL. ed. Antv. *submissus* vel *subnixus* Jun. pr.—73 *Obsequio* Farn. Lov. ed. Vicet. *Obsequium* Petav. sec. *Obsequiis* Leid. pr. cum septemdecim aliis et Exc. Lucens. pr. *venerare* Jun. pr. *moderare* Leid. pr. et multi alii. *parentes* Reg.—74 *Hic* Reg. Sic Vat. pr. Pric. duo Med. Tholos. Petav. sec. Ambr. tert. *cum conjuge* Med. pr. *ut conjuge* Rott. *ignis* Tholos.—76 *chori* Med. tert. *tum* Farn. *velles* Med. quart.—77 *genero felix* duo Vatt. Petav. pr. Ambr. sec.—78 *non* Moret. pr.

NOTE

non frangatur ac dejiciatur, ut dejici solent servilia ingenia nimio timore constricta atque impedita.

71 *Sanctum senem*] Alii ad Theodosium alludi putant, alii ad sanctum Ambrosium, quem Stilicho ut patrem colebat, et cujus consiliis utebatur in regendo Honorio, et quo mortuo dixisse fertur, tanto viro recedente de corpore, interitum Ita-

liæ imminere : id quod accidit.

73 *Obsequiis*] Obsequiis et officiis geras te ut ducem : studio et pietate ut parentem.

74 *Primos ignes*] Per Stilichonem factum est, ut Honorius primos amores disceret, non libidinibus vagis, ut solent juvenes, sed cum lege tori, seu legitimo conjugio.

Arcadium : nec, si quid iners atque impia turba,
 Prætendens proprio nomen regale furori, 80
 Audeat, ascribis juveni. Discordia quippe
 Cum fremeret, nunquam Stilichon sic canduit ira,
 Sæpe lacessitus probris, gladiisque petitus,
 Ut bello furias ultum, quas pertulit, iret
 Illicito, causamque daret civilibus armis. 85
 Hujus fulta fide, mediis dissensibus aulae,
 Intemeratorum stabat reverentia fratrum.

ro. Neque cura tua minor ludatur fratrem ejus Arcadium, neque attribuis huic adolescenti facta, si qua cohors ignava et impia ausit patrare, legens insaniam suam nomine Imperatorio. Etenim cum dissensio tonaret, nunquam Stilicho inflammatus est furore, quanquam provocatus frequenter conviciis, et appetitus telis, ut pararet contra fas vindicare armis rabiem quam passus est, et præberet occasionem bellis civilibus. Amicitia inviolata inter fratres freta fide hujus Stilichonis remanebat in

Vat. sec.—79 quis Reg. quod Exc. Læti. aut impia edd. primæ. atque impia ex scriptis et Aldo restituit Heins.—81 adscribis Lov. Moret. sec. Ald. adscribit Thuan. adscribi Reg.—82 fremuit Pric. Rott. Oisel. Exc. Læti. fremeret Put. Pat. Bonon. Tholos. duo Petav. duo Leidd. Oxon. sec. Lov. ambo Moret. vet. Gyr. Voss. tres Ambr. Voss. Exc. Schott. et Gevart. Var. LL. ed. Antv. premeret Vat. quart. Mazar. inc. Heins. tres Medd. fremuit vel fremeret Vat. pr. Florent. Jun. pr. Stiliconis Vat. sec. Oisel. Put. Mazar. duo Petav. Stilico sic Vat. Livin. et quatuordecim scripti. Stiliconis vel Stilico sic Vat. tert. Florent.—83 lacessiti...petiti ex conjectura Raphel. et Barth. propriis Jun. pr. in. pr. lacessitus Jun. pr. duo Leidd. duo Oxon. odiisque Pal. Farn. Med. pr. Bas. marg. Raphel. Barth. gladiisque duo Leidd. Oxon. pr. odiisque vel gladiisque Oxon. sec.—84 bellum Pric. prætulit Med. quart. pertulit Var. LL. ed. Antv.—85 causasque Vat. sec. dedit Voss. duo Leidd. Rott. Med. tert. Put. Petav. sec. Bonon. Pat. duo Ambr. inc. Heins. Exc. Gevart. Var. LL. e marg. Parm. metamque dedit vel causamque daret Lov.—86 cujus vulg. hujus Jun. et Oxon. pr. tres Vatt. Pal. Rott. Oisel. Florent. Med. sec. Reg. Petav. tert. Vat. Livin. et Leid. pr. Hujus vel Cujus Med. pr. culta Mazar. stulta Vicet. discessibus Put. Petav. sec. Med. tert. successibus Mazar. Exc. Cod. Rhem. discursibus Med. quart. Pat. ira Med. tert.—87 servat Pal. Med. pr.

NOTÆ

79 *Iners atque impia turba*] Intel-
 ligit Rufinum et Eutropium, seu
 utriusque assecras, qui multorum ma-
 lorum causæ extiterunt.

80 *Prætendens*] Utens nomine Im-
 peratoris velut prætextu, seu specie
 aliqua ad tegenda crimina.

83 *Lacessitus*] Per factiones Ru-
 finianas et Eutropianas.

87 *Intemeratorum*] Reverentia seu
 amicitia inter fratres intemerata, in-
 concussa permanebat. Veram ami-
 citiam comitatur reverentia.

Quin et Sidonias chlamydes, et cingula baccis
 Aspera, gemmatasque togas, viridesque smaragdo
 Loricas, galeasque renidentes hyacinthis, 90
 Gestatosque patri capulis radiantibus enses,
 Et vario lapidum distinctas igne coronas,
 Dividis ex æquo: ne non Augusta supellex,
 Ornatusque pares geminis hæredibus essent.
 Mittitur et miles, quamvis certamine partes 95
 Jam tumeant. Hostem muniri robore mavis,
 Quam peccare fidem: permittis justa petenti,

ipsis discordiis Aulæ. Præterea partiris aequaliter inter fratres chlamydes purpureas et balteos graves conchis, et vestes gemmatas, et thoraces ornatos smaragdis viridibus, et cassides micantes hyacinthis, et gladios manubriis fulgentibus gestos a parente Theodosio, et coronas ornatas splendore lapillorum diversorum; ne supellex Imperatoria, et ornamenta non forent æqualia duobus hæredibus. Milites quoque mittuntur ad Imperium Orientis, etsi partes hujus jam turgant prælio. Mavis hostes corroborari cohortibus, quam violare fidem tuam: concedis Arcadio postulanti

patrum Med. tert.—88 Sidonias Voss.—89 viridisque omnes Vatt. Pal. Farn. Rott. Oisel. Pric. smaragdis vulg. Smaragdo Exc. Lucens. sec. Smaragdus Bonon. smaragdum Voss. Leid. sec.—90 renidentes Pric. Med. tert. redundantes Vat. pr. Oisel. m. pr. Reg. Oxon. pr. Med. sec. Vat. Livin. renidentesque Vat. tert. Med. pr. Thuan. Tholos. Oxon. pr. redundantes vel renidentes Florent. Mazar. Hiacinthos Oxon. pr.—91 patris Moret. sec. Varr. LL. ed. Antv. scapulis Vat. sec. Pal. Farn. Rott. Jun. pr. Oxon. sec. ambo Moret. Ald. Vicet. Parm. capulis Florent. Med. tert. et sec. m. sec. inc. Heins. Mazar. Bonon. Tholos. duo Petav. tres Ambr. Vat. Livin. Exc. Lucens. sec. Var. LL. e marg. Parm. patris capulis Oxon. pr.—92 districtas Voss. ore Vat. tert. m. pr.—93 nec non Vat. sec. Farn. Rott. Moret. pr. Petav. sec. Var. LL. ed. Antv. angusta Pal. Farn. Rott. duo Med. Reg. Jun. Oxon. pr.—94 patres Farn.—95 partis Put. Petav. sec. Pat. Tholos. Ambr. pr. partis vel partes Reg. certamina vel certamine Oxon. sec.—96 timeas Pat. timeant Pal. Farn. Vat. pr. m. pr. Med. pr. inc. Heins. Petav. et Oxon. sec. timeant hostem. cum τελεῖα στήθη Put. Thuan. mirari Ambr. sec. et robore Pal. majus Vat. tert. Naurus Med. tert.—97 violare Ald. Cujac. Sched. Gud. spectare Med. tert. Voss. Leid. sec. Exc. Gevart. peccare Put. Reg. Thuan. Mazar. Bonon. Tholos. tres Petav. totidem Ambr. ed. Parm. fide Pal. Farn. Thuan. Mazar. Petav. tert. Florent. dno Med. Vat. Livin. ed. Vicet. fidem omnes Vatt. Pric. Oisel. Moret. sec. duo Oxon. Var. LL. ed. Antv. fidem vel fide Jun. Leid. pr. promittere Moret. pr. jura Pal. Med. pr. jussa Oisel. Florent. Med. sec. m. pr. Reg. potenti Farn. Med. tert. petitis Thuan.—

NOTE

88 *Sidonias*] Purpureas: ab urbe illis diximus.
 Sidone in Phœnicia, ubi est purpura 95 *Miles*] Ait Stilichonem misisse
 exquisita. milites: sed tamen meliorem partem
 91 *Capulis radiantibus*] Propter Honorio reservavit.
 gemmas quibus capulos ensium He- 96 *Tumeant*] Velut prælium bel-
 roës ornabant. Supra de gemmis lumque mox parituræ.
Delph. et Var. Clus. Claud. 2 R

Idque negas solum, cujus mox ipse repulsa
Gaudcat, et quicquid fuerat deforme mereri.

Omnes præterea, puro quæ crimina pellunt 100

Ore Deæ, junxere choros, unoque receptæ

Pectore diversos tecum cinguntur in usus.

Justitia utilibus rectum præponere suadet,

Communesque sequi leges, injustaque nunquam

Largiri sociis: durum Patientia corpus 105

Instruit, ut nulli cupiat cessisse labori:

Temperies, ut casta petas: Prudentia, ne quid

Inconsultus agas: Constantia, futile ne quid

Infirmumque geras. Procul importuna fugantur

res justas, et renuis tantum id, quo non obtento mox latetur ille; et renuis quicquid ipsi turpe foret impetrare. Insuper Deæ omnes Virtutes, quæ fugant vitia vultu sereno, conjunxerunt catum suum, et exceptæ in uno animo, armantur tecum pro visibus variis. Justitia persuadet tibi præferre honestatem lucro, et parere legibus communibus, et nunquam concedere iniqua fœderatis nostris. Patientia corroborat corpus tuum validum, ne velit succumbere ulli labori. Temperantia facit, ut requiras pudica: Prudentia facit ne quid inconsideratus facias. Constantia, ne quid

98 ipsa Vicet. Parm.—99 fuerit conj. Heins. videri Pric.—100 quæ puro Vat. sec. posito quæ carmina poscunt et emendatum crimina Ambr. sec. posito inc. Heins. quam Pric. carmina Ambr. pr. Sched. Gud. poscunt Var. LL. ed. Antv. m. pr. poscunt Voss. m. pr. Leid. sec. inc. Heins. Tholos. Exc. Gevart. Petav. sec. cum glossa, i. e. impetunt. alibi in veteris Cod. 'quem poscere solum Horrui.' i. e. provocare. pollant vel poscunt Reg. Oxon. pr.—101 Orbe Vat. sec. viare ed. Vicet. vixere Petav. sec. Junxere Florent. quatuor Med. inc. Heins. Thuan. Petav. tert. Bonon. Thol. tres Ambr. ambo Moret. Ald. Exc. Schott. Var. LL. e marg. Parm. Deos pro choros Tholos. imoque Jun. pr. repente Med. quart.—102 Corpore Pat. Junguntur duo Med. accinguntur Petav. pr. m. sec. cinguntur vel junguntur Vat. pr. coguntur vel cinguntur Oxon. sec.—103 regnum Moret. pr.—104 jubet pro sequi Thuan.—105 largiri facilis conjiciebat Heins.—106 et nulli Med. quart. cupias Vat. sec. Oisel. Mazar.—107 castra Thuan. fictile Med. pr.—109 Infirmitate Vat. sec. genus vel geras

NOTÆ

99 *Mereri*] Turpe fuisset nempe Arcadio obtinere aliquid quod nocere potuisset fratri Honorio, idque ideo non concedebatur a Stilichone. Valerius Maximus dicit, 'Nos plerumque id votis expetere, quod non impetrasse melius foret.'

101 *Junxere choros*] Virtutes omnes in statu, ut vocant, heroico, simul esse dicunt Philosophi.

102 *Cinguntur*] Parantur velut militaturæ contra vitia.

107 *Castâ petas*] Ammianus: 'Pudicitia vitam honorat ad excelsa surgentem.'

108 *Inconsultus*] Imprudenter, sine deliberatione.

109 *Infirmum*] Constantia efficit, ut nihil geras futile et frivolum, quod redoleat animum levem ac pusillum.

Numina, monstriferis quæ Tartarus edidit antris. 110
 Ac primam scelerum matrem, quæ, semper habendo
 Plus sitiens, patulis rimatur faucibus aurum,
 Trudis Avaritiam : cujus scœdissima nutrix
 Ambitio, quæ vestibulis foribusque potentum
 Excubat, et pretiis commercia pascit honorum, 115
 Pulsa simul. Nec te gurgēs corruptior ævi
 Traxit ad exemplum : quod jam firmaverat annis
 Crimen, et in legem rapiendi verterat usus.

facias leve et ignavum. Furæ funestæ, quas Tartarus protulit in cavernis portentosis, expelluntur longe. Ac primo ejicit Avaritiam parentem vitiorum, quæ iustians semper divitiis majoribus possidendis, scrutatur aurum gurgite aperto : cujus avaritiæ alitrix perpetua Ambitio, quæ adhæret liminibus et januis potentiorum, et quæ fovet pecunia venditionem Magistratum, una fugata est. Neque coram sæculi corruptioris attraxit te ad exemplum, quod vitia jam corroboraverant vetustate, et quod actiones omnium converterant in consuetudinem furandi. De-

Vat. quart. *infortuna* Ambr. sec.—110 *abdedit* Jun. pr.—111 *Ac tres* Med. inc. Heins. Put. Tholos. Moret. pr. Ambr. sec. Lov. Vat. Livin. duo Petav. Exc. Gevart. et Lucens. sec. *At* Vat. tert. Pal. Pric. *Ut primum* Mazar. *Ac primum* Oxon. sec. *Ac primam* Jun. pr. Oxon. pr. duo Leidd. Bonon. Pat. duo Ambr. *primum* Farn. Petav. sec. *primam* Florent. m. pr. quatuor Med. Put. Thuan. Reg. Mazar. duo Petav. Moret. sec. Exc. Gevart. Lucens. pr. ed. Parm. *matrem scelerum* Thuan. *abundo* Med. quart. deerat hic versus in Rott.—113 *Trudit* Tholos. Ambr. pr. Moret. sec. *fidissima* Vat. quint. Florent. tres Med. inc. Heins. Mazar. Ald. Gesn. et ed. Bipont. *scœdissima* Moret. pr. Oisel. m. sec. *scœdissima* Med. tert. Ambr. pr. Tholos. Vat. Livin. Exc. Lucens. pr. edd. Vicet. Isingr. Gryph. et al.—114 *potentem* Ald.—115 *in pretiis* Rott. Petav. sec. duo Med. in *precium* inc. Heins. *pascit* tres Vatt. Pal. Farn. Ambr. sec. *tendit* Ambr. tert. *pascit* Leid. sec. m. pr. et undecim scripti, Exc. Gevart. ed. Parm. *pascit* Vat. pr. m. pr. *pascit* id. m. sec.—117 *explem* Vat. pr. m. pr. *qui* Leid. sec. duo Vatt. Oisel. inc. Heins. Voss. Oxon. pr. Ambr. sec. Reg. Mazar. Lov. Med. quart. tres Petav. Ald. ed. Parm. Exc. Gevart. et Lucens. sec. *fîrmaverit* Vat. sec. Med. pr. *formaverit* Pal. Lov. m. pr. *formaverat* Med. sec. m. pr. *fîrmaverat* vel *formaverat* Pric.—118 *terterit* Pal. Med. pr. Thuan. *usum* omnes Vatt. Pal. Farn. Rott. Jun. pr.

NOTÆ

Importuna] Furæ, quæ a Poëtis dicuntur numina importuna, inauspicata, obsœcna, funesta, fatalia. Furæ autem illæ sunt Avaritia, Ambitio, et alim pestes importunæ, id est, crudeles, immanes, abominandæ. ‘Cyclops alter multo importunior.’ Cicero, de crudeli.

112 *Plus sitiens*] Ovidius: ‘Quo plus sunt potæ, plus sitiuntur aquæ.’

113 *Avaritiam*] S. Paulus ad Ti-

moth. βίφα πάντων τῶν κακῶν ἐστὶν ἡ φιλαργυρία, radix omnium malorum est cupiditas.

Scœdissima] Nutrix perpetua est, quæ Avaritiæ fideliter adhæret, nec ab ea divelli potest.

116 *Gurgēs corruptior*] Corruptela sæculi. Revera in sæculo corruptissimo Stilicho fuisse ab omni avaritiæ labe immunis a quibusdam dicitur. Alii contra sentiunt.

Denique non dives sub te pro rure paterno,
 Vel laribus, pendet: non insidiator oberrat 120
 Facturus quemcumque reum: non obruta virtus
 Paupertate latet. Lectos ex omnibus oris
 Evehis, et meritum, non quæ cunabula, quæris;
 Et qualis, non unde satus. Sub teste benigno
 Vivitur: egregios invitant præmia mores. 125
 Hinc priscae redeunt artes: felicibus inde
 Ingeniis aperitur iter, despectaque Musæ
 Colla levant; opibusque fluens et pauper eodem

mum sub te non locuples timet pro agro patrio aut pro domo. Non delator circuit eversurus quemlibet reum: non virtus oppressa egestate delitescit: extollis viros delectos ex omni parte Orbis, et requiris virtutem, non qui natales sint; et quæris qualis sit vir, non unde oriundus. Viritur sub spectatore arguo: munera excitant mores eximios. Hinc artes antiquæ renovantur, inde via panditur ingeniis præstantibus, et Musæ attollunt capita ante spreta, et affluens divitiis et pauper aspirat

duo Leidd. totidem Oxon. *usus* vel *usum* Pric.—120 *pallet* duo Ambr. item Gesn. et ed. Bipont. *pellet* Thuan. *pallet* vel *pendet* Petav. tert. *aberrat* Exc. Lucens. pr. ed. Vicet.—121 *Facturus* omnes Vatt. Pal. Farn. Rott. Oisel. Exc. Læti et Var. LL. e marg. Parm. *Fracturus* Petav. pr. Oxon. sec. ed. Parm. et Vicet. *Facturus* vel *Fracturus* Pric. *quodcumque* Pal. Med. pr. *deum* inc. Heins.—123 *emeriti* numquam Oxon. sec. *numerus* non *quæ* inc. Heins. *numquam meriti* Vat. pr. et tert. Pric. Oisel. *meriti* numquam Rott. Med. sec. *numquam meritum* Voss. m. pr. *meritum*, non *quæ* Leid. pr. vet. Gyr. Lov. ambo Moret. Med. quart. Put. Thuan. Bonon. Pat. Tholos. tres Petav. totidem Ambr. Sched. Gud. Exc. Lucens. sec. *meriti*: non *quæ* Var. LL. e marg. Parm. *meritum* numquam Mazar. duo Med. ed. Vicet. Exc. Gev. *numquam meritum* et superscriptum imo *meriti* Florent. *numquam meriti* vel *meritum* Oxon. pr. *merito* vel *meritum* Reg. *meritum* numquam vel *meritum* non *quæ* Exc. Schotti. *numquam* Farn. non *quæ* Jun. pr. m. sec. duo Vatt. *renabula* Oxon. sec. *quærit* Med. sec.—124 *Sed* Vat. tert.—125 *arces* Pric. Vat. tert. *unde* Petav. sec. Exc. Schott.—128 *nitens* Farn.—129 *cernit* Pal. Oisel. Med. pr.

NOTÆ

120 *Insidiator*] Delator, emissarius, quales emittebantur a Nerone, Domitiano, et aliis, ut aliquid contra principem factum aut dictum esse arguentes, occasionem darent eorum spoliandorum.

121 *Facturus*] Alii *fracturus*, i. e. eversurus bonis, quicumque in iudicium adduceretur. Alii legunt *acturus*, nec male: *agere reum*, est facere ut reus condemnetur.

123 *Cunabula*] Non requiris nata-

les patriamque, sed solam virtutem.

124 *Benigno*] Benigne omnia interpretante, non fingente vitia, immo aut excusante aut dissimulante.

125 *Egregios mores*] Præmia seu honores a Stilichone dati faciant ut homines invitentur, alliciantur ad optimos mores.

127 *Musæ*] Avaritia et inhumanitate priorum ducum velut collo captivo oppressæ Musæ ad spem meliorem eriguntur.

Nititur ad fructum studio : cum cernat uterque,
 Quod nec inops jaceat probitas, nec inertia surgat 130
 Divitiis. Nec te jucunda fronte fefellit
 Luxuries, prædulce malum, quæ dedita semper
 Corporis arbitriis hebetat caligine sensus,
 Membraque Circæis effœminat acrius herbis ;
 Blanda quidem vultus, sed qua non tetrius ulla 135
 Ultrices fucata genas, et amicta dolosis
 Illecebris, torvos auro circumlinit hydros.

ad utilitatem honestam ardore simili, cum uterque videat, quod nec integritas ægna despiciatur, neque ignavia attollatur opibus suis. Neque vero luxuria, ritium blandum, decepit te cultu hilari, quæ luxuria obediens semper imperio corporis, effundit animo tenebras, et enervat artus potentius graminibus Circæis ; lenis quidem secundum faciem, sed qua non funestius ulla pestis est fucata per genas vindices, et cincta blanditiis fallacibus oblinat auro colubros feroces. Illa luxuria irretitit

Thuan. Jun. pr. Oxon. sec. *utrumque* Vat. quart.—130 *iners* Pal. *inops* vel *iners* Med. pr. *lateat* Ambr. tert.—131 *jucundo fonte* Med. tert. *jocunda* Put. Reg. duo Petav.—132 *debita* Pal. Med. pr. inc. Heins. Ambr. sec. Lov. Voss. m. pr.—133 *hebet hac* Pnt. *hebet ac* Petav. sec. *sensum* Mazar.—135 *vultus* duo Leidd. et viginti Codd. Exc. Schott. et Lucens. sec. *cultu* quatuor Vatt. Med. sec. *virtus* inc. Heins. *virtus* et m. sec. *vultus* Oxon. sec. *tetrius* quatuor Vatt. Pal. Farn. Rott. *tetrius* duo Leidd. et decem scripti. *tercius* vel *tetrius* inc. Heins. *alter* Vat. quint.—136 *Ultrices* Voss. m. pr. Leid. pr. *interius* omnes Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Reg. Exc. Læti. *Ultrices* Jun. pr. m. pr. vet. Gyr. Med. tert. inc. Heins. Exc. Lucens. pr. *Ultrices* Petav. sec. Leid. sec. m. pr. *Ultrices* Tholos. *fucata* Vat. pr. Pal. Oisel. Ambr. sec. *fulcata* Jun. pr. Oxon. sec. *signata* inc. Heins. *fuscata* duo Leidd. cum plurimis aliis, Exc. Schott. et Gevart. *Illyricas fuscata* Var. LL. ed. Antv. *fulcata* vel *fucata* vel *fulcata* Reg. *amica* Pal. Pric. m. pr. duo Med. Bonon. Ambr. pr. *amica* vel *amicta* Vat. pr. Florent. Thuan. Moret. sec. Petav. tert. *doloris* vel *dolosis* Vat. quint.—137 *lauro* Voss. Leid. sec. Petav. sec. Tholos. Ambr. sec. inc. Heins. Exc. Gevart. *alvo* Exc. Schott. *auro* vel *lauro* Reg. Oxon. pr. *circumligat* Rott. Med. sec. inc. Heins. Leid. pr. m. sec. Vet. Gyr. Ambr. sec.

NOTÆ

134 *Circæis*] Luxuria enervat corpora potentius quam herbæ Circes veneficæ, quæ socios Ulyssis mutavit in porcos, et quæ homines mutabat in bestias. Id quod intelligendum est de luxuria et ebrietate, quæ homines transformant in bestias.

136 *Ultrices fucata genas*] Luxuria blanda quidem specie, sed habet genas fucatas ; et ex hoc fucō nascitur sua pena, sua vindicta, siquidem sequitur fucum deformitas, quæ est

velut vindicta et supplicium ; vel sub hoc fucō latet ultio teterrima, et hujus pestis illecebræ dolosæ sunt et perniciosæ. Alii legunt *fulcata genas*, id est, deturpata : alii legunt *signata*.

137 *Hydros*] Crines luxuriæ videntur esse aurei, sed revera scitent colubris : id quod dicitur ob effecta luxuriæ, quæ causa est venenorum, cædium, aliorumque malorum. Alii legunt, *circumligat auro*, id est, nodis et tæniis aureis.

Illa voluptatum multos innexuit hamis:
 Te nunquam conata capit. Non prava libido
 Stupris advigilat: non tempora somnus agendi 140
 Frustratur: nullo citharæ convivia cantu,
 Non pueris lasciva sonant. Quis cernere curis
 Te vacuum potnit, quis tota mente remissum,
 Aut indulgentem dapibus, ni causa juberet
 Lætitiae? Non indecores æraria lassant 145
 Expensæ: parvo non improba litera libro
 Absentum condonat opes. A milite parcus

multos nexibus voluptatum, te nunquam irretiat, etsi tentaret. Non in te impudicitia improba excubat ad stupra: non sopor furatur occasionem laborandi. Epule tuæ non resonant ullo concentu lyrae, non symphonia impura puerorum. Equis vultu videre te sine curis, equis relaxatum toto animo, aut vacantem concitiis, nisi occasio gaudii alicujus id postulet? Sumtus indigni te non fatigant ærarium. Non epistola pessima damnat divitias absentum, volumine exiguo. Eligeris a mili-

~~~~~

ed. Parm. et Vicet. *circumluit* Jun. pr. Thuan. Exc. Gevart. *circumsuit* Voss. Leid. sec. *circumlinit* vel *circumlignat* Lov. *circumluit* vel *circumlinit* Oxon. sec. *circumvenit* vel *circumlignat* Exc. Schott.—139 *rapit* Jun. pr. Petav. tert. *caput* Pal. Med. pr. *rapit* vel *capit* Oxon. sec. *parva* ed. Vicet.—140 *Advigilat stupris* Vicet. Parm. Junt. Isingr. Colin. et al. *stupris advigilat* duo Leidd. et plurimi alii, Exc. Gevart. Lucens. sec. Var. LL. e marg. Parm. *sec* Leid. sec. Voss. Mazar. Exc. Gevart. *tempus* Pal. Med. pr. Thuan. *somni tempus* Pat.—141 *Fraudatur* Pat. *communis* Med. sec. Put. Pat.—142 *Nec* Med. quart. *pueri* omnes Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *pueris* duo Med. Petav. sec. Ambr. tert. Exc. Gevart. *pueri* vel *pueris* Med. pr. *sonat* Vat. pr. m. pr. *quid* Tholos.—143 *tantia* Med. sec. m. pr.—144 *nisi* Med. quart. Moret. pr.—145 *Lætitium* conjiciebat Heins. *quassant* Pal. *cassant* Florent. Voss. m. pr. Med. item Ambr. tert. *lassant* omnes Vatt. Farn. Rott. duo Med. Thuan. Jnn. pr. Petav. pr. Mazar. Ambr. pr. Moret. sec. Exc. Lucens. pr. ed. Parm. et Vicet. Var. LL. ed. Antv. *lassant* vel *cassant* Oxon. pr. *laxant* vel *lassant* Vat. tert. *quassant* vel *laxant* Med. pr. *laxant* vel *cassant* Exc. Schott. *laxant* vel *lassant* vel *cassant* Oxon. sec.—146 *Expensæ* Pric. *præco* Moret. sec. et sic conjiciebat Heins.—147 *Insontum* leg. Heins. *condemnat* Leid. pr. *condempnat* Med. tert. ed. Vicet. *condonet* Voss. m. pr. *condonat* omnes Vatt. Pal. Farn. Rott. Oisel. Exc. Lucens. pr. *commendat* vel *condonat* vel *condemnat*

NOTE

142 *Pueris lasciva*] Non convivia tua lasciva sunt cantu puerorum symphoniacorum. Theodosius edicto expulit ex conviviis operas cantorum.

146 *Parvo libro*] Epistola est, seu mandatum parvo volumine contentum.

147 *Condonat*] Alii *condemnat*, i. e. addicit fisco.

Parcus] Parsimonia in milites, qui auro inhiant, multis perniciose fuit, et Stilichoni non nocet; eligitur enim, etsi parcus sit tempore belli, quis tempore pacis fuit liberalis.

Diligeris : neque enim neglectas pace cohortes
 Tunc ditas, cum bella fremunt. Scis nulla placere
 Munera, quæ metuens illis, quos spreverit, offert 150
 Serus, et incassum servati prodigus auri.
 Antevenis tempus, non expectantibus ultro
 Munificus, mensæque adhibes, et nomine quemque
 Compellas, clari, sub te quod gesserit olim,
 Admonitos facti; figendaque sensibus addis 155
 Verba, quibus magni geminatur gratia doni.

tibus etsi parvus, nec enim cum bella tonant locupletas exercitus contentos per pacem. Nosti nulla dona grata esse, quæ quis lentus et largus frustra auri reservati dat iis quos contemserit. Prævenis tempus, liberalis sponte in homines non opperientes, et admoveas eos mensæ tuæ, et appellas unumquemque suo nomine, monitor facinoris gloriosi, quod fecerit alias sub te duce, et adiungis dicta imprimenda in alta mente, quibus dictis favor amicitiae ingentis augetur. Et si des aliquid,

Pric. e milite Mazar. partus Var. LL. ed. Antv.—148 nec Pal. Farn. Med. pr. Bonon. Jun. et Ambr. pr. Moret. sec. neglecta Put. Bonon. Pat. Tholos. Ambr. pr. Moret. sec. duo Petav. Var. LL. ed. Antv. ne latas Jun. pr.—149 Tu Vat. quint. Med. quart. Tum duo Leidd. duo Vatt. Med. sec. Tunc Florent. duo Med. Reg. Thuan. Mazar. Pat. Ambr. sec. Vat. Livin. ditos Voss. quæ bella Ambr. pr. fremant Moret. sec. Heinisius acrisperat locum Prudentii Hamartig. 'vesania et error suppeditant, ut bella fremant.'—150 spreveris Med. pr. et tert. spreverat Pat. Mazar. Lov. Moret. pr. Vat. Livin. Exc. Schott. et Lucens. sec. præferat Reg. presserat Vat. tert. m. pr. Oisel. Oxon. pr. Med. sec. et spernit et offert Jun. pr. spreverit vel presserat Vat. pr.—151 Servus Jun. pr. incassi serrator Reg.—152 Antevenit Ambr. pr. nunc Jun. pr.—153 Magnificus vel Munificus Ambr. pr.—154 Appellas Petav. pr. m. pr. Vat. et Med. quart. sub te quod Pal. Farn. quod sub te Florent. Med. pr. Ambr. sec. inc. Helms. Thuan. Mazar. Jun. et Oxon. pr. gesserat omnes Vatt. Pric. Rott. Oisel. gesserit duo Med. Petav. tert. Exc. Lucens. sec. disserat Put.—155 Admonitor vet. Gyr. ed. Vicet. Heins. Gesn. et ed. Bipont. Admonitu Moret. pr. Ammonitum Voss. Admonitum Leid. sec. et alii magno numero, Exc. Læti, Gevart. Lucens. sec. Var. LL. e m. Parm. figendaque Pal. Farn. Rott. Pric. Vat. pr. m. pr. Voss. Med. sec. Jun. pr. Oxon. et Leid. sec. Exc. Gevart. figendaque vel figendaque Med. pr.—156 gemina cum Voss.

NOTE

148 *Neglectas pace cohortes*] Id perdidit Probum optimum Imperatorem, quo cæso milites pretiocorrupti Imperatores creaverunt.

150 *Spreverit*] Non subveniens egentibus, aut debita virtuti præmia per avaritiam denegans.

Offert] Dat enim coactus: nam timens hostes partem dat militibus, ut sua virtute efficiant ne totum amittat.

152 *Antevenis*] Prævenis tempus quo indigeant amici tui.

153 *Nomine compellas*] Efficax in principe blandimentum ad conciliandos sibi milites, eos nomine suo compellare: ita Cyrus, ita Alexander et alii se gerebant.

155 *Admonitos*] Juvat te revocare in memoriam præclara facta, quæ sub te duce gesserunt.

156 *Gratia doni*] Bonis officiosis-

Nec, si quid tribuas, jactatum sæpius idem
 Exprobrare soles: nec, quos promoveris, alto
 Turgidus alloqueris fastu: nec prospera flatus
 Attollunt nimios. Quin ipsa superbia longe 160
 Discessit, vitium rebus solenne secundis,
 Virtutumque ingrata comes. Contingere passim
 Affarique licet. Non inter pocula sermo
 Captatur; pura sed libertate loquendi
 Seria quisque jocis nulla formidine miscet. 165
 Quem videt Augusti socerum regnique parentem,

non consuevisti id obijcere sæpe venditando: neque tumefactus fastu arroganti, affris eos quos evecris ad honores, neque res secundæ efferunt te vanitate immodica. Immo superbia ipsa recessit procul, vitium familiare in rebus prosperis, et socia injucunda virtutum. Fas est ad te accedere, et alloqui te. Non homines aucupantur inter convivia occasionem loquendi; at unusquisque ingenua licentia dicendi admiscet seria facetiis absque nullo metu. Et quem intuetur socerum Impe-

~~~~~

nodi Vat. pr. m. pr. Oisel. Pric. Reg. doni vel nodi Vat. tert. cum glossa, i. e. amicitia. Heinsius ascripserat locum Ovidii Epist. Phædræ vs. 135. 'Illa coit firma generis junctura catena, Imposuit nodos cui Venus ipsa suos.'—157 *Ne quid si* ed. Vicet. *Nec si quid* Exc. Lucens. pr. *quid si* Farn. *jactantum* et manu recenti superscriptum *jactandum* Sched. Gud. *jactatum* vel *tractatum* Vat. pr.—158 *alto* vel *ultrò* Oxon. sec.—159 *Turbidus* duo Leidd. et plurimi Codd. Exc. Læti, Gevart. Lucens. pr. ed. Vicet. Var. LL. ed. Antv. *fastu* vel *fastu* Med. pr. *ne* Petav. sec. *fastus* Jun. pr.—161 *Discessit* Jun. pr. *communis* Pric. *sedes* Farn. m. pr.—162 *conjungere* Leid. pr. Oxon. pr.—163 *datur* pro *licet* Ambr. sec. *licet* Vat. pr. m. pr. intra Med. tert.—164 *tuta* vel *cera* conjiciebat Heins. *purus* Voss. m. sec.—165 *locis* Vat. sec. Med. tert. *locus* Med. sec.—166 *generumque* parentem Farn. *potentem* Reg. po-

NOTE

que verbis, cum munus aliquod datur, augetur ejus meritum et gratia. Alii legunt *nodi*, id est, bona et officiosa verba dicis, quibus gratia et honores nodi honorifici amicitia tua augetur, geminatur. Cicero: 'Amabilissimus nodus amicitia.'—

158 *Exprobrare*] Non jactas beneficium a te collatum, non commemoras, nam isthæc commemoratio quasi exprobratio est in ingratos et immemores beneficiorum.

161 *Solenne*] Superbia in rebus secundis vitium familiare, ordinarium, quod vult coli, quasi dies aliquis festus et sollemnis.

162 *Virtutumque ingrata comes*] Superbia comes injucunda virtutum, hoc est, honorum virtute partorum.

Contingere] Ad te accedere propius, dextram tuam contingere.

163 *Inter pocula*] Inter scyphos, inter convivia, ubi veteres se piaculum admittere putabant, si quicquam tum triste aut dicerent aut facerent. Ideoque hæc viros principes alloquendi occasio consulto captabatur.

164 *Pura*] Libertate pura, sincera, ingenua, non parata et elaborata artificii, ut aures potentiorum fastu targidas, et obstructas leniori adulatione penetret.

Miratur conviva parem ; cum tanta potestas
 Civem lenis agat. Te doctus prisca loquentem,
 Te matura senex audit, te fortia miles :
 Aspersis salibus, quibus haud Amphiona quisquam 170
 Præferat Aonios meditantem carmine muros :
 Nec velit Orpheo migrantes pectine sylvas.
 Hinc amor, hinc veris, et non fallacibus, omnes
 Pro te solliciti votis : hinc nomen ubique
 Plausibus, auratis celebrant hinc ora figuris. 175
 Quæ non incudes streperent ? quæ flamma vacaret
 Fabrilis ? quantis fluerent fornacibus æra,

ratoris et Patrem Reip. conviva suspicit similem aliis ; cum tanta dignitas leniter administrata eum ostendat ut civem. Eruditi audiunt te narrantem res antiquas, senes te narrantem res solidas ; milites, res generosas : idque salibus admixtis, quibus nullus anteponat Amphionem condentem mœnia Thebana cantu, neque vellet antepondere sylvas sequentes lyram Orphei. Hinc amor civium in te nascitur : hinc omnes anxii sunt pro te, votis sinceris et non fictis : hinc undique honorant nomen tuum applausibus, et vultum tuum statuis aureis. Quæ non incudes resonarent ? Qui ignis artificum quiesceret ? In quot fornacibus æra factura imagines tuas liquefierent ?

tentem vel parentem Petav. tert.—167 *patrem* Var. LL. ed. Antv.—168 *loquente* Reg.—170 *silibus* Voss. m. pr. aut Med. pr. Petav. sec.—171 *Proferat* Reg. *Aonios muros* Vat. Livin. Florent. Med. pr. et sec. Thuan. Petav. pr. Ambr. tert. *Aonios Musos* Put. *Aonias Musas* duo Leidd. cum tredecim aliis, Exc. Gevart. Lucens. sec. et Ald. *modulantem* Jun. pr. Oxon. sec. *carmina* Oxon. pr. *Musos* Pnt. *Musa* Sched. Gud.—172 *Aut velit* Thuan. *silvos* Voss.—173 *sed non* Reg. *fallentibus* Mss. nonnulli, et edd. vett. *fallacibus* Florent. quatuor Med. inc. Heins. Put. Reg. Thuan. Mazar. tres Petav. Bonon. Pat. Tholos. tres Ambr. Voss. Lov. Moret. sec. Exc. Gevart. Lucens. pr. Ald. Var. LL. e marg. Parm.—174 *sollicitis* Voss. m. pr.—175 *aurati* Med. tert.—176 *includes* Voss. m. pr. *summa* Pal. Med. pr. *flamma parentum* Vat. pr. m. pr.—177 *Fabrilis ? quæ sufficerent* Moret. pr. *Flabilis et quantis fluerent* Exc. Gevart. *quæ sufficerent* Vat. pr. et tert. Pal. Pric. Oisel. Thuan. Mazar. duo Oxon. Exc. Læti. *quantis fluerent* plurimi Codd. Exc. Schott. Lucens. pr. ed. Parm. et Vicet. *quæ sufficerent vel quantis fluerent* Med. pr. Ceterum illa a

NOTE

167 *Parem*] Ob comitatem in conviviis, animumque civilem.

171 *Muros*] Nota fabula, Amphionem tractis lyra saxis muros Thebanos condidisse in Bœotia seu Aonia. Id quod ingeniose inventum est, quod Amphion ingenti pecunia lyrae cantu comparata muros Thebanos condiderit: vel quod 'prece blanda,' seu eloquentia sua, homines agrestes, et la-

pidum instar duros, in urbanae vitæ societatem convocavit.

172 *Sylvas*] Sequentes lyram Orphei. Per sylvas et arboreas, intellige homines rudes, et stipitum instar stolidos, quos Orpheus ad mansuetiorem vivendi rationem traduxerit.

173 *Hinc*] Ex tua comitate, affabilitate, aliisque virtutibus, omnium amor in te nascitur.

Effigies ductura tuas? quis devius esset
 Angulus, aut regio, quæ non pro numine vultus
 Dilectos colerent, talem ni semper honorem 180
 Respueres? Decus hoc rapiat, quem falsa timentum
 Munera decipiunt, qui se diffidit amari.
 Hoc solus sprevisse potest, qui jure meretur.
 Undique legati properant, generique sub ore
 In tua centenas aptant præconia voces: 185
 Grates Gallus agit, quod limite tutus inermi,
 Et metuens hostile nihil, nova culmina totis
 Ædificet ripis, et sævum gentibus amnem,

Ecquis angulus foret tam inaccesus, quæ regio, quæ non veneraretur simulacra tua gratissima, tanquam Deum, nisi tu semper renueres hanc gloriam? Ille vindicet sibi hos titulos, quem dona inania hominum metuentium fallunt, qui diffidit se diligi: hoc unus potest contemnere, qui meretur jure. Oratores undequaque festinant, et in conspectu generi tui Honorii expetunt centum linguas ad laudes tuas celebrandas. Galli reddunt tibi gratias, quod securi in finibus suis sine armis, et nullam timentes hostilitatem, exstruant domos novas in littoribus omnibus, et instar Tibris præ-

~~~~~

quantis fluere usque ad aut regio desiderabantur in Jun. pr.—178 dictura Med. tert.—179 an regio Put. munere Leid. pr. Voss. m. pr. Reg. Med. quart. promittere Jun. pr. nomine Vat. pr. m. pr. Oisel. munera vel numine Lov.—180 coleret Vat. pr. et tert. Pal. Pric. Oisel. Florent. duo Med. inc. Heins. Reg. Thuan. Mazar. Petav. pr. m. sec. Jun. pr. duo Ambr. totidem Oxon. ambo Moret. Ald.—181 Respueres vel Respiceres Med. pr. tumentum Petav. sec. riventum Med. tert. timentem Vat. quint. m. sec. Florent. m. pr. qui tamen et timentis habet. timentum vel tumentum Oisel.—182 decipiunt vel despiciunt Oxon. sec.—183 Hoc solum Leid. pr. Tholos. Oxon. pr. Ambr. tert. Hoc solus Leid. sec. Hæc solus Mazar. solus Vat. sec. Farn. Rott. m. sec. solum Vat. pr. et tert. Pal. Rott. m. pr. Med. pr. Florent. m. pr. semper Ambr. pr. Hic solus vel Hoc solum Pric. Petav. tert. tuetur Var. LL. ed. Antv.—184 laudantes Ambr. tert. geminantque Thuan.—185 aptant Vat. tert. Pal. Rott. Oisel. Florent. m. pr. duo Med. agitant Med. sec. optant Leid. sec. cum viginti duobus aliis, Exc. Schott. Lucens. sec. Var. LL. ed. Antv. m. pr. aptant vel optant Vat. pr. Pric. Med. pr. Oxon. pr. Heinsius sociant vel optant conjecerat, vulgatam tamen retinet.—186 ait Farn. qui Moret. sec. lumine Jun. pr. limine Vat. tert. Pal. Oisel. Vat. pr. m. pr. Med. pr. Thuan. milite Leid. sec. et decem aliis. limite Florent. m. pr. Med. sec. Tholos. limine vel milite duo Oxon. limite vel milite Leid. pr. Petav. tert. incernis Moret. pr.—187 Ut Tholos. notis Pric. tectis Ambr. pr.—188 Ædificat

NOTE

180 *Honorem respueres*] Instar Agellai, qui etiam moriens sibi statuas poni vetuit.

181 *Rapiat*] Cupide et ambitiose.

Falsa] Munera ex animo ficto et fallaci provenientia.

186 *Limite inermi*] In finibus armorum præsidio destitutus.

188 *Gentibus*] Populis infestis Imperio Romano, Rhenum late accolentibus.

Tybridis in morem, domibus prævelet amœnis.
 Hinc Poeni cumulant laudes, quod rura tyranno 190
 Libera possideant : hinc obsidione solutus
 Pannonius, potorque Savi, quod clausa tot annis
 Oppida laxatis ausus jam pandere portis,
 Rursum cote novat nigras rubigine falces,
 Exesosque situ cogit splendere ligones : 196
 Agnoscitque casas, et collibus oscula notis
 Figit, et impresso glebis non credit aratro.

texant ædificiis pulchris Rhenum formidandum fluvium ob gentes infestas. Hinc Carthaginenses accervant encomia tua, quod teneant arca sua tacua tyranno Gildone: hinc Pannonii liberati ab obsidiis, et is qui bibit Sævum fluvium, quod portis resecatis ausus aperire jam urbes suas clausas per tot annos, acuit cote iterum falcem scabras rubigine, et facit micare ligones corrosos curie, et nescit tuguria sua, et imprimit oscula cistis sibi cognitis, et non discedit vomere infixum in campis. Syl-

Thuan. Ambr. pr. Moret. sec. Exc. Lucena, sec. *septum* Tholos. omen Ambr. pr.—189 Tybridis vel Tygrydis inc. Heins. *prævellet* Ambr. pr. Exc. Lucens. pr. *prævellet* Pric. Put. Petav. sec. Bonon. Pat. *pervellet* ed. Vicet. *prævellet* Tholos. *prævellet* Vat. sec. Farn. Reg. Leid. sec. m. pr. Oxon. sec. m. sec. Ambr. tert. Voss. Exc. Gevart. Var. LL. e marg. Parm. quod probat Heins.—190 *Hinc* Put. *cumulent* Reg. *grates* id. Reg. *laudes* vel *grates* Oxon. sec. qui Voss. *jura* id. Voss. m. pr. Ambr. tert. *paterno* Rott.—192 *portorque* Voss. m. pr. *Savi* Var. LL. ed. Antv. m. pr. *Favi* Mazar. *Padi* Vat. sec. inc. Heins. Thuan. Ambr. sec. *Sani* Leid. pr. cum duodecim scriptis. *Fanni* vel *Padi* Pal. Med. pr. *quod clausa* Leid. sec. et sedecim aliis, Exc. Gevart. Lucena. pr. Var. LL. e marg. Parm. qui Vicet. Parm. Junt. Isingr. Colin. Gryph. et scripti aliquot. *annos* legebat Heins.—193 *laudatis* Pric. *audet* Med. tert. *ausit* Moret. pr. *ausos* Vat. pr. m. pr.—194 *notas* Vat. pr. Oisel. Oxon. pr. *notant* Med. tert. *nigru* Med. quart. *rubras* Med. tert. *pigras* vel *rubras* Vat. pr. *caligine* Vat. sec. *fascies* Reg.—195 *cogis* Oisel. Oxon. pr.—196 *Agnoscitque* *casas* Vat. quint. Pric. Oisel. Med. tert. Put. Pat. Petav. tert. Leid. pr. Ald. Exc. Lucens. pr. *Agnoscit* *caussus* Leid. sec. cum viginti aliis, et ed. Vicet. *Cognoscit* vel *Agnoscit* Oxon. sec. *casus* Vat. tert. m. sec. *caulas* Ambr. tert. Exc. Schott. *caussa* Var. LL. ed. Antv. *callibus* Med. tert. *collibus* vel *callibus* Leid. pr. *sitis* pro *notis* Rott. *cotis* Jun. pr.—197 *nunc* Med. tert. Exc. Lucens. pr. *cedit* Exc. Læti. *condit* Reg. *pendet* Vat. tert. m. pr. Med.

NOTÆ

189 Tybridis in morem] Ripæ Tyberis domibus magnificis prætextæ.

Prævellet] Alii prævellet, i. e. ita prætextat, ut ipsæ domus totidem propugnacula esse videri possint.

191 Obsidione] Per triginta annos Alaricus Pannoniam incederat.

192 Savi] Savius fluvius, qui alluit Bosniam aliasque regiones, et ad ur-

bem Taurunum, vulgo *Belgrade* in Hungaria, sese in Danubium exonerat.

196 Oscula] Redeuntes in patriam religiose osculabantur domos, agros, &c.

197 Credit] Alii legunt *cedit*: id est, non discedit ob interturbatum opus hostili incursione.

Exsectis, inculta dabant quas sæcula, sylvis
 Restituit terras, et opacum vitibus Histrum
 Conserit; et patrium vectigal solvere gaudet, 200
 Immunis qui clade fuit. Te sospite fas est
 Vexatum laceri corpus juvenescere regni.
 Sub tot Principibus quæcumque amisimus olim,
 Tu reddis. Solo poterit Stilichone medente
 Crescere Romanum vulnus tectura cicatrix: 205
 Inque suos fines tandem redeunte colono,
 Illyricis iterum ditabitur aula tributis.

vis, quas tempora neglecta prodixerant, recisis, reparat agros, et scriit vites ad ripas opacus Danubii: et qui extitit expers cladis, latatur persolvere tributum patrium. Te incolumi, o Stilicho, infestatum corpus imperii discerpti potest resumere juventutem suam. Tu restituis quicquid perdidimus quondam sub tot Imperatoribus. Uno Stilichone medente, cicatrix obductura plagam Romanam poterit augeri, et agricolis tandem revertentibus in fundos suos, Aula locupletabitur rursus

*****

sec. credit duo Med. Florent. m. pr. inc. Heins. Pnt. Thuan. Mazar. Bonon. Pat. Tholos. Voss. ambo Moret. tres Petav. totidem Ambr. Exc. Gevart. Schott. et Lucens. pr. Ald. ed. Parm. et Vicet. *figit* et emendatum *credit* Lov.—198 *Ex sectis* Var. LL. e marg. Parm. *Erectis* Tholos. *Exertis* Lov. *solera* pro *secula* Put.—199 *Restitui* terris Jun. pr. *terris* Vat. sec.—200 *cogit* Vat. tert. m. pr.—201 *quod* Thuan. Jun. pr. Oxon. sec. m. pr. *qui vel quod* Pric. *classe* Med. quart. inc. Heins. Put. Reg. Moret. pr. Petav. sec. Pat. m. sec. Ambr. sec. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Antv. *clade* vel *classe* Vat. quint. Lov. Oxon. sec.—202 *Vexantum* Reg. Petav. pr. m. pr. *Exitium* pro *Vexatum* Voss. m. pr. Exc. Gevart. *laceri* Florent. Med. sec. duo Petav. Vat. Livin. *latum* Tholos. *late* Leid. pr. et viginti duo Codd. Exc. Gevart. Lucens. pr. Sched. Gud. ed. Vicet. et Var. LL. e marg. Parm. *lateri* vel *late* Vat. tert. Pric. *late* vel *laceri* Moret. pr.—203 *quicumque* Farn. *quodcumque* Exc. Gevart.—204 *Te* Voss. m. pr. Var. LL. ed. Antv. *Te reddi solo potuit* Exc. Gevart. *Te reddi solo poterunt* Vat. quint. duo Med. inc. Heins. Jun. pr. m. sec. Put. Reg. Pat. duo Petav. totidem Ambr. Lov. Exc. Schott. *poterut* Florent. m. sec. *poterunt* Voss. m. pr.—205 *Crescet* Vat. quint. Put. Reg. Pat. inc. Heins. Petav. sec. duo Med. et Ambr. Exc. Schott. Gevart. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Antv. *vulgus* Ambr. pr. Sched. Gud. *textura* ed. Vicet. *tractura* Reg.—206 *tandem fines* Leid. pr. cum quatuordecim aliis.—207 *dictabitur* Pe-

NOTÆ

198 *Sæcula*] Sæculum aliquando denotat annos triginta, quo temporis spatio terra Pannoniarum ab Alarico pressa, inculta remanserat.

200 *Patrium vectigal*] Debitum a se pro jure suæ patriæ.

202 *Juvenescere*] Ut homines, sic et Imperia suas habere videntur

ætates.

205 *Vulnus*] Damna tot præliis accepta ita reparantur a Stilichone, vix ut postea horum vestigia remaneant.

207 *Illyricis*] Illyriam diu Alaricus obtinuerat.

Nec tamen humano cedit cœleste favori
 Judicium : cingunt Superi concordibus unum
 Præsidiis, hostesque tuos aut littore produnt, 210
 Aut totum oppositi claudunt fugientibus æquor,
 Aut in se vertunt furiis, aut militis ense
 Bacchati laniant Pentheo corpora ritu.
 Insidias retegunt, et in ipsa cubilia fraudum
 Ducunt, ceu tenera venantem nare Molossi. 215
 Ominibus ventura notant, aut alite monstrant,

rectigalibus Illyricis. Neque tamen favor divinus in Stilichonem minor est favore hominum. Dii circumdant illum unum auxiliis conspirantibus, et vel derelinquunt hostes tuos in ipso littore, vel adversi obstruunt totum mare effugientibus iis, vel convertunt in sese accensos furore, vel lacerant ut Pentheum membra eorum gladiis militum lymphatorum. Detegunt strategemata, et ducunt te, instar canum vestigantium prædã nare sagaci, in ipsa lutibula insidiarum. Designant futura

tav. sec. donabitur Reg. dotabitur coniecit Heinsius. tribunis Rott. Med. sec. triumphis Ambr. pr.—208 Non Ambr. tert. Nec non Vat. tert. Farn. cedet Pric. Med. quart. favori vel furori Oxon. sec.—209 Indicium Exc. Gevart.—210 hostisque Voss. m. pr. suos Reg. hostisque animos Petav. sec. a litore Bonon. inc. Heins. in Petav. pr. m. pr. Vat. tert. ac Petav. sec. a vel in Vat. quint. perdunt Vat. sec. Ambr. tert.—211 oppositis Pat. Mazar. Med. quart. Vat. quint. oppositum Tholos. positi Petav. sec. pasci Voss. m. pr. ponti Reg. Petav. pr. Oxon. pr. Vat. quart. optato Med. tert. appositi Farn. Bonon.—212 vertent ed. Vicet. furias Vat. pr. et quint. Jun. pr. Med. quart. furiis vel furias Petav. pr. rel Jun. pr. Oxon. sec. aut vel ac Vat. quint. enses Jun. pr. Mazar. Vat. quart. Farn. Rott. ed. Vicet.—213 Bacchantis Pat. Bacchatas Put. Bacchaice Vat. quint. corpore ed. Vicet.—214 regerent Reg. cunabula Farn. ed. Vicet. fraudis Put. Pat. Lov.—215 teneram Exc. Læti. venientem Rott. Molossi Pal. Moret. pr. duo Vatt. Molosum Leid. pr. Oxon. sec. Molossum Vat. pr. et sec. Oisel. Pric. duo Med. inc. Heins. Var. LL. e marg. Parm. et manus docta in ora ed. Vicet.—216 Omnibus hæc Jun. pr. Omnibus hæc victura Oxon. sec. m. pr. notant Vat. pr. Pric. ca-

NOTÆ

210 *Littore produnt*] Arguunt, derelinquunt hostes tuos, vel tradunt eos suo furori; sic Maximus dux magnus a legionibus Anglis creatus Imperator, a Theodosio magno, comite Stilichone, deletus est, et occisus cum filio Victore ad urbem Aquileiam in Foro Julio, Italiæ parte. Sic et Gildonem mare expulit ad littus, ad urbem scilicet Tabracam in Africa, ubi damnatus et occisus est.

211 *Claudunt fugientibus æquor*] Sic Andragathius perfidus Gratiani inter-

fector, in mari Ionio navigans, Grætanique vindictam metuens, se ipsum in mare præcipitem egit.

212 *In se vertunt*] Sic Argobastes, Eugenii adjutor bellicosus, seipsum interfecit.

213 *Laniant*] Sic milites lacerant Rufinum, ut Bacchantes Pentheum. De Pentheo alibi.

215 *Molossi*] Canes optimi, sic dicti a regione Molossorum Epiri parte in Græcia, quæ regio his canibus abundat.

Aut monitos certa dignantur imagine somnos.
 Pro quibus innumeræ trabearum insignia terræ
 Certatim petiere tibi. Poscentibus ipse
 Restiteras, et mens aliorum prona favori, 220
 Judex dura sui, facibus succensa pudoris,
 Tarda verecundis excusat præmia causis.
 Ergo avidæ, tantosque novi spe Consulis annos
 Elusæ, dominæ pergunt ad limina Romæ.
 Si minus annueres precibus, vel cogere certæ 225
 Cunctantem, votoque moras auferre paratæ,
 Conveniunt ad tecta Deæ, quæ candida lucent

præagitis, vel ostendunt volata avium, vel curant somnia tua esse admonita specie vera futuri. Pro quibus favoribus provinciæ infinitæ poposcerunt pro te certatim ornamenta Consulatus. Tu ipse renueras his id postulantis, et animus tuus promtus ad favendum ceteris, severus estimator sui, suffusus rubore pudoris, recusat rationibus modestis hæc munera etsi sera. Igitur hæc Provinciæ, cupidæ et deceptæ per tot annos spe consulis novi, erunt ad maria Romæ regina: statuentes etiam cogere te morantem, si non concedas petita precibus, et accingentes se abrumpere retardationem omnem desiderii sui, conflant ad palatium Romæ Deæ, quod album

~~~~~

nunt Vat. sec.—217 somnis Jun. pr.—219 sibi Reg. Med. tert. tibi vel sibi Med. pr. ille Jun. pr. Oxon. sec.—220 favorum Pat. Ambr. pr. Moret. sec. Var. LL. ed. Autv. favoris ed. Parm.—221 Indæ ed. Parm. facibusque accensa Med. quart. pacoris Reg. Voss. m. pr. Petav. sec. Leid. sec. m. pr. Exc. Gevart. pudoris vel pacoris Oxon. sec.—222 Tanta Med. quart.—223 novis ꝑ pro novi spe Vat. pr. m. pr.—224 peragunt Med. pr. Reg. lumina id. Reg. limina vel lumina Moret. sec.—225 annueris Vat. tert. Mazar. Ald. ed. Vicet. Gesn. ed. Bipont. annuerit Vat. pr. Pal. Farn. Pric. Oisel. Oxon. pr. et sec. m. sec. annueret Med. tert. Vat. Livin. annueres Voss. Florent. m. sec. Put. Bonon. Pat. Tholos. Lov. Moret. sec. tres Vatt. duo Med. inc. Heins. tres Petav. totidem Ambr. Exc. Gevart. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. certe Vat. sec.—226 Cunctantis Pat. minas Oxon. sec. m. pr. afferre Vat. pr. m. pr. Oisel. Petav. tert. Bonon. Tholos. Exc. Gevart.—227 qua Pat. candida, quia marmorea, ascriptum ab Heinsio: forte ex Glossa. lucenti Jun. pr. duo Leidd. totidem Oxon. lucent

NOTÆ

217 *Monitos dignantur somnos*] Dignantur te monitum esse somniis certis. Homerus: *ὅραπ ἐκ δῖος ἑοῦρα, αὖ Δεὸς σόννιον ἐστ*.

221 *Facibus pudoris*] Mens accensa pudore, et velut igne quodam affuso erubescens.

222 *Tarda*] Consulatum recusat, etsi ille tardum sit præmium tot vir-

tutum.

226 *Moras auferre*] Avertere et rumpere ea omnia, quæ obstant et retardarent vota sua Consulem Stili-chenem designantia.

227 *Tecta Deæ*] Roma ut Dea celebrabatur, et habebat templum commune cum Venere Cæsarum genitrice.

Monte Palatino. Glaucis tum prima Minervæ
 Nexa comam foliis, fulvaque intexta micantem
 Veste Tagum, tales profert Hispania voces : 229
 Cuncta mihi semper Stilichon, quæcumque poposci,
 Concessit, tantumque suos invidit honores.
 Augusti potuit socieri contemnere fasces :
 Jam negat et genero. Si non ut ductor ab orbe,
 Quem regit, accipiat saltem cognatus ab aula. 235
 Exiguumque putat, quod sic amplexus Hiberam
 Progeniem nostros immoto jure nepotes
 Sustinet, ut patrium commendet purpura Bætin ?

splendēt in colle Palatino. Tum Hispania habens crines innexos ramis glaucis oleæ Palladis, et habens Tagum fulgentem anro, contextum in vestimento nureo, prior dicit talia verba: Stilicho semper dedit mihi Hispaniæ omnia quæ petiri, et solum recusavit pro se dignitates. Sustinuit spernere Consulatum oblatum ab Imperatore socio Theodosio: jam renuit illum etiam oblatum a genero Honorio: si non recipit illum ut moderator, a mundo quem moderatur, saltem recipiat a principe, ut affinis. An credit parvum esse quiddam, quod ita complexus prolem Hispanam, tulatur nepotes nostros imperio inconcusso, ut purpura Imperatoria nobilitet Bætin

Raphel.—228 cum Med. pr. Thuan. tunc Vat. sec. Farn. Pric. Rott. Med. sec. Reg. Mazar. Petav. sec. Jun. pr. Moret. pr. Ambr. sec.—229 Nixa Vat. pr. Oxon. pr. fulvaque int. micantem Veste Tagum tales desunt in Thuan.—230 togum pro Tagum Med. tert. talis Vat. pr. prosunt Jun. pr.—231 Stilico semper Reg. Petav. pr. Vat. et Med. tert.—233 poterat Pal. Med. pr. Thuan. poterit Farn. contemnere fasces? cum nota interrogandi, Ambr. sec.—234 legat Florent. m. pr. genero? id. Ambr. sec. Sic non ut Vat. Livin. non vult Pat. Ald. situm Sched. Gud. vertit pro non ut Put. doctor Ambr. pr. Leid. sec. Moret. pr. Voss. Exc. Gevart. urbe Pric. m. sec. Rott. Reg. Med. sec.—235 Quam Pric. Reg. regat Moret. sec.—236 Exiguumne ambo Moret. Exc. Schott. putat omnes Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. putet Voss. m. pr. Oxon. pr. Leid. sec. m. pr. sit complexus Moret. sec. amplexus Exc. Lucens. pr. complexus Jun. pr. Moret. pr. duo Vatt. duo Ambr. complexus vel amplexus Oxon. sec.—237 non moto Ambr. pr. immotus Lov. penates Pat. m. pr.—238 patrum Thuan. patri Reg. patris Pal. patriis Med. pr. commendat Farn. Med. tert. Bætin Lov. Bætin Put. Reg. Mazar. Leid. sec. Bætin omnes Vatt. Pric. Rott. Oisel.

NOTE

229 *Foliis Minervæ*] Ramis oleæ coronata, signum pacis. Olea autem Minervæ sacra est.

230 *Hispania*] Prima loquitur, ut honoratur, quia patria Theodosii magni.

232 *Suos invidit honores*] Invidit nobis voluptatem honoris, seu Consula-

tus recipiendi, nobis id petentibus atque cupientibus.

233 *Augusti socieri*] Theodosii, cuius filiam adoptivam Serenam duxerat.

237 *Nostros nepotes*] Arcadium et Honorium Theodosii nostri filios.

238 *Purpura*] An putat parvum

Quod pulchro Mariæ fœcundat germine regnum?
 Quod dominis speratur avus? Tum flava repexo 240
 Gallia crine ferox, evinctaque torque decoro,
 Binaque gæsa tenens, animoso pectore fatur:
 Qui mihi Germanos solus Francosque subegit,
 Cur nondum legitur fastis? cur pagina tantum
 Nescit adhuc nomen, quod jam numerare decebat? 245
 Usque adeone levis pacati gloria Rheni?
 Inde Caledonio velata Britannia monstro,

*natalem, et quod auget imperium generoso sætu Mariæ, et quod aspicitur ut
 arx futurus Imperatorum? Post Hispaniam, Gallia fluta, superba capillis re-
 peris, et redimita monili pulchro, et ferens duo gæsa, sic loquitur animo generoso:
 Ille, qui unus contudit mihi Germanos, et Francos, cur nondum videtur in fastis?
 cur liber ille ignorat adhuc nomen tam illustre, quod conveniret legere hic sæpius?
 usque adeone laus parca est Rheni sedati? Inde Britannia cincta portento Scotico,*

Bætia Florent. inc. Heins. Ald.—239 Deest hic versus Jun. pr. Qui Med.
 quart. Et Exc. Gevart. *gramine* Rott. *germina* Reg. *regum* Var. LL. ed.
 Antv.—240 Qui Med. quart. *domino* Ambr. tert. *domini* duo Vatt. Pric. Rott.
 Oisel. Med. sec. Var. LL. e marg. Parm. *dominis* Leid. sec. et duodecim
 scripti, Exc. Gevart. Lucens. sec. ed. Parm. *domini* vel *dominis* Vat. pr. et
 quart. *Dicrus* speratur Moret. pr. *superatur* Pal. *avis* Vat. sec. m. pr. *Tunc*
 Jun. pr. Oxon. sec. Vat. quint. duo Med. Put. Reg. Pat. Moret. pr. *fulva*
 Vat. pr. et tert. Pal. Oisel. Mazar. Med. sec. *fulva* vel *flava* Leid. pr. Florent.
 Med. pr.—241 *ferax* Moret. sec. *feror* Jun. pr. *conjunctaque* Med. quart.
veneno Pric.—242 *Gæsaque* bina Jun. pr. Oxon. sec. *cesa* vel *gæsa* Med. pr.
ferens Med. quart.—243 *solum* Pal. deest vero hic versus in Vat. sec.—244
non deligitur Pat. *fastis legitur* Vat. quint. Pric.—245 *decebit* Reg.—246 *Rheni*
 Med. sec. inc. Heins. Exc. Lucens. sec. *regni* Pal. Florent. tres Med. Thuan.
 Mazar. Jun. pr. Exc. Cod. Rhem. *regni?* Moret. pr. *regni* vel *Rheni* Oxon.
 sec.—247 *Culidonio* Exc. Gevart. *vestita* Put. *monstro* Leid. pr. cum glossa

NOTÆ

esse, quod se intore solium pertinet
 ad Hispanos nostros, sicque Impera-
 toria purpura nobilitat Hispaniam,
 seu Bætin fluvium Bæticiæ, vulgo
Guadalquivir? An parvum putat, quod
 data Honorio Maria sua *fœcundat reg-*
num? hoc est, facit ut Imperium fœ-
 cundum esse possit Imperatoribus ex
 se patis. An parvum putat denique
 quod speratur fore avus Imperato-
 rum? At Maria sine prole obiit, ut
 diximus antea, ideoque spes ejusmodi
 evanuerunt.

242 *Gæsa*] Propria sunt Gallorum

tela. Græci dicunt *γαῦσα* et *γαυροῦς*.
 Virgilius: 'duo quisque Alpina co-
 ruscat Gæsa manu.' Quidam scri-
 bunt *gæsa*, sed non melius.

243 *Francos*] Qui Franconiam ha-
 bitabant.

245 *Numerare*] Tuum nomen toties
 in fastis scribi decebat, ut jam multi-
 plicatum numerari deberet.

247 *Caledonio monstro*] Britannia
 ob immanitatem exhibetur cincta
 monstro: *Caledonio* autem a Cale-
 donia Scotiæ sylvæ. Alii legunt, *Ca-*
ledonio vallata Britannia ponto.

**Ferro picta genas, cujus vestigia verrit
Coerulus, Oceanique æstum mentitur, amictus :
Me quoque vicinis pereuntem gentibus, inquit,
Munivit Stilichon, totam cum Scotus Iernen
Movit, et infesto spumavit remige Tethys.**

250

Illius effectum curis, ne tela timerem
Scotica, ne Pictum tremere, ne littore toto
Prospicerem dubiis venturum Saxona ventis.
Tum spicis et dente comas illustris eburno,
Et calido rubicunda die, sic Africa fatur :
Sperabam nullas trabeis, Gildone peremto,

255

habens vultum signatum gladio, cujus Britanniae vestis cerula lambit pedes, et repræsentat instabilitatem fluctuum : Stilicho firmavit me etiam, ait, quassatam a populis finitimis, cum Scoti excitaverunt nationes Hybernicae totius, et mare agitatum est remigis inimicis. Perfectum est labore hujus Stilichonis, ne metuerem bella Scotica, ne formidarem Pictos, ne procul viderem in littoribus omnibus Saxones adevolantes etiam ventis incertis. Tum Africa insignis ob aristas, et crines pexos pectine eburneo, et inflammata ob Solem ardentem, ita loquitur : Gildone occiso, expectabam nullas moras posse afferri consulatui. Ille Stilicho etiam

i.e. Cete.—248 *vestigia ferri* Pat. *vertit* Leid. sec. et tredecim alii, Exc. Gevart. ed. Vicet. *lambit* Moret. pr. *vestit* Mazar. Exc. Cod. Rhem.—249 *mentitus* Mazar. *metitur* Jun. et Ambr. pr. Oxon. sec. Med. quart. *amictum* ed. Vicet.—251 *Munivit* omnes Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *Me juvit* Reg. *Mutavit* Med. quart. Heinsius ascripserat : 'sic *munire* apud Senec. Trag. p. 10. ex v. Cod. de *munendi* verbo apud Jurisconsultos vid. Casaub. ad Hist. Aug. p. 65. videtur autem intelligendum de muro inter Scotiam et Angliam.' *toto* Rott. *tutam* Petav. sec. *tantum* Pal. Med. pr. *Scottus* Exc. Lucens. pr. *Inermem* Vat. pr. m. pr. *Icernen* Exc. Lucens. pr. *Hibernam* duo Leidd. tres Vat. Pal. Farn. Rott. Oisel. *Hiberam* Vat. tert. Pric. Jun. pr. Lov. *Iernam* Raphael. Barth. *Iernen* leg. Heins. *Inermem* et emendatum *Hibernam* duo Oxon.—252 *infesto* Jun. pr.—253 *nec bella* Reg. *tela* Jun. et Oxon. pr. *tela* vel *bella* Oxon. sec. *timerent* Put.—254 *Scottica* inc. Heins. Exc. Lucens. pr. *Scortica* Jun. et Oxon. pr. *nec* Vat. sec. Med. quart. Reg. Thuan. Gronov. in Exc. Schott. ascripserat, vid. Sidon. Carm. vii. vs. 227. Savar. p. 89. et sic Gryph. *picta* Oxon. pr. *tremere* Put. *timeam* Vat. quint. Pat. Var. LL. ed. Antv. *nec litore* Vat. sec. Pal. Med. pr. Reg. Thuan. *tuto* Reg. item Gesn. et ed. Bipont. *toto* vel *tuto* Oxon. sec.—255 *Prospiciam* Vat. quint. Pat. Var. LL. ed. Antv. *Prospicerent* Put. *Perspicerent* Reg. *Aspicerem* Ambr. pr. Moret. sec. *ventosum* Ambr. pr. *Saxona* Petav. sec. *Santona* Ambr. tert.—256 *Tum* Voss. Lov. Moret. sec. tres Med. inc. Heins. Reg. Bonon. Pat. tres Petav. totidem Ambr. Exc. Gevart. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. *Tunc* duo Vatt. Pal. Jun. et Oxon. pr. *Dum* Tholos. *insignis*

NOTE

248 *Picta*] Britanni, Scoti, Picti, olim ferro sibi genas cruentabant, aut alio quovis modo deformabant ad terrorem.

249 *Mentitur*] Repræsentat æstum maris fluendo et refluxo.

251 *Iernen*] Eandem hanc faciunt cum Hybernia. De Pictis et Saxonibus alibi.

256 *Dente eburno*] Africa ferax eboris, propter elephantos.

Delph. et Var. Clas.

Claud.

2 S

Nasci posse moras. Etiam nunc ille repugnat,
 Et tanto dubitat fasces præbere triumpho ? 260
 Qui mihi Maurorum penitus lacrymabile nomen
 Ignorare dedit. Post has Ænotria lentis
 Vitibus intorquens hederas, et palmite largo
 Vina fluens, Si vos adeo Stilichone curules
 Augeri flagratis, ait, quas sola juvare 265
 Fama potest: quanto me dignius incitat ardor,
 Ut præsentē fruar, conscendentemque tribunal
 Prosequar, atque anni pandentem claustra salutem ?
 Talibus alternant studiis, Romamque precantes
 Pro cunctis hortantur eat. Nec segnus illa 270

nunc resistit, et ille ambigit an debeat dare fasces tantæ victoriæ? qui concessit mihi nescire omnino nomen luctuosum Maurorum. Post has provincias Italia torquens hederas cum vincis flexilibus, et fundens vina ex vite liberali, Si ros ita ardetis, inquit, curules honorari Stilichone, vos quas sola fama ipsius delectare valet, quanto majus desiderium me inflamat, ut potiar ipso præsentē, et ut colam eum ascendentem solium consulare, et ut consulatem ipsum aperientem principium anni? Provinciæ alternatim loquuntur tali amore, et rogantes Romam, exhortantur ut adeat Stilichonem pro se omnibus. Neque illa Roma obediuit indili-

//////////

Vat. sec. m. pr.—259 *propugnat* Vat. quint.—260 *dubitat tanto* Moret. sec. *fasces* Med. sec.—262 *has* Vat. pr. et tert. Pal. Pric. Rott. Oisel. Oxon. pr. duo Med. Exc. Lucens. sec. *hæc tres* Vatt. *et has deerat Farn. lentas* Vat. tert. m. pr. Moret. sec. *latis* Rott. Med. sec.—263 *Viribus* Tholos. *longo* Reg.—264 *ricos pro si vos ascripserat* Heinsius, ex libro an conjectura incertum. *si nos* Var. LL. ed. Antv. *Curulem* Vat. pr. m. pr. Oisel. Jun. Leid. pr. m. pr.—265 *Augere* Vat. pr. m. pr. *quas* Moret. pr.—266 *quantum* Thuan. *incitat* quatuor Vatt. Pal. Farn. Rott. Oisel. *excitat* Pric. Moret. pr. *incitet* Vat. quart. inc. Heins. Petav. pr. Ambr. sec.—268 *Persequar* Leid. pr. Jun. pr. Reg. Med. quart. duo Ambr. *atque ducem* Thuan. *atque animi* Jun. pr. Oxon. sec. Reg. Mazar. Petav. sec. Med. tert. *anni vel animi* Florent. Med. pr. Petav. tert. *plaudentem* Med. tert. inc. Heins. *claustra* Voss. *lustra* Jun. pr.—269 *dictis pro studiis* inc. Heins. *precantes* Exc. Læti et Lucens. pr. *petentes* Farn. Put. ed. Vicet.—270 *Præ vel Pro* Oisel. *hortatur*

NOTÆ

261 *Maurorum*] Quos cum Gildone Stilicho profugavit.

262 *Ænotria*] Italia: vel ab Ænotro Rege; vel ἀπὸ τοῦ οἴνου, a vino, cujus est fecunda.

263 *Hederas*] Vel edera dicitur, quia exedit ea quibus adhaeret: unde et symbolum est ingrati, qui enecat aut evertit id unde natus est. Hic an-

tem Italia vitibus intorquet hederas, quia vites et hederæ sacræ sunt Baccho: hæc, quod resistant vini vaporibus; illæ, quod viuum ferant.

264 *Vina fluens*] Fluens ob vina, vel fundens vina fluentia.

268 *Prosequar*] Deducam, ut clien-tes patronum deducere, atque honoris causa prosequi solent.

Paruit officio, sed raptis protinus armis

Ocyor excusso per nubila sidere tendit.

Transvehitur Thuscos: Apenninusque volatu

Stringitur: Eridanus clypei jam fulgurat umbra.

Constitit ante ducem, tetrica nec Pallade vultum

275

Deterior, nec Martē minor. Tremat orbe corusco

Jam domus, et summæ tergunt laquearia cristæ.

Tum prior attonitum gratis affata querelis:

Servatas, Stilichon, per te, venerande, curules,

Ornatas necdum, fateor. Quid profuit anni

280

Servilem pepulisse notam? Defendis honorem,

Quem fugis; et spernis, tanta quem mole tueris;

Respuis oblatum, pro quo labente resistis?

gentius huic muneri, sed armis statim correptis it velocior astro cadente per aërem. Trajicit Hetruriam, et mons Apenninus crispatur alis ejus. Padus jam micat umbra scuti ejus. Stetit coram ductore Stilichone, neque per os inferior Minerva severa, neque inferior Marte. Jam palatium Stilichonis quatitur Orbe scuti ejus micante, et apices cristarum ejusdem lambunt laquearia. Tum Roma prior allocuta cum questibus blandis Stilichonem admirantem: O Stilicho verende, confiteor Consulatum per te defensum esse, sed nondum decoratum. Ecquid juvit expulisse maculam servilem anni? Tueris dignitatem, quam evitas et contemnis, quam dignitatem, propugnans tanto conatu; recusas oblatam, pro qua cadente pugnas?

Med. tert.—271 raptis sed Vat. pr. et tert. Pal. Pric. Oisel.—272 Ocius Pat. tandem pro tendit Jun. pr.—273 Traces Moret. pr.—274 Euridanus Var. LL. ed. Antv. Eridani Jun. pr. subfulgurat Ambr. pr. Moret. sec. suffulgurat Exc. Schott. fulserat vel fulgerat Oxon. sec.—275 tetrico Vat. tert. m. pr. Pric. ed. Vicet. non Moret. sec. neque Farn. cultu omnes Vatt. Pal. Pric. Farn. Rott. Oisel. vultum Exc. Gevart.—276 ore Florent. Mazar. orbe duo Leidd. cum viginti tribus aliis, ed. Vicet. Ald. Exc. Gevart. Lucens. pr. item Exc. Schotti cum glossa sc. clypei.—277 tangunt omnes Vatt. Farn. Pric. Rott. Oisel. vid. ad præfat. lib. i. in Rufin. vs. 4.—278 Tunc Pric. Put. Moret. sec. Cum Med. tert. prius Pal. Med. pr. Thuan. grecis pro gratis Farn. loquētis Vat. Livin.—279 Servata Exc. Lucens. sec. per me Ambr. pr. per te Stilico Moret. sec. venerare Petav. tert. cerulis Voss. m. pr.—280 necdum fatear! Lov. m. pr. quo Jun. pr. annis malit Heinsius.—281 repulisse Petav. tert.—282 tota vet. Gyr. Exc. Lucens. sec. quem tanta Vat. quint. Med. tert.

NOTÆ

271 Armis] Roma semper armata pingitur.

272 Excusso sidere] Cadente. Ovidius: 'Quod si non cecidit, potuit cecidisse videri.'

275 Tetrica] Pallade, cui vultus severus est, et quadam gravitate formidandus.

278 Attonitum] Ob adventum insperatum Deæ clarissimæ.

281 Servilem] Eutropium servum, eumque Consulem, qui consiliis Stilichonis expulsus est. Servilem notam, id est, susceptam in creando servo consule.

282 Tanta mole] Tantis machinis.

Quenam causa moræ ? quo me cunctabere rursus
 Ingenio ? nullus Boreæ metus, omnis et Austri 285
 Ora silet : cecidit Maurus, Germania cessit,
 Et Janum pax alta ligat. Te Consule necdum
 Digna feror ? titulumne levem, parvique nitoris
 Credimus, Augusti quem se decorare fatentur ?
 Sub juga quo gentes captivis Regibus egi ? 290
 Num, si prodigiis casus natura futuros
 Signat, polluinur macula ? Quod reris, Eois

Quenam est ratio retardationis ? Qua arte remoraberis me iterum ? Nullus timor est Septentrionis, tota regio tractus meridiami pacata est. Mauri victi sunt, Germania succubuit, et pax profunda constringit Janum. Necdum judicor digna habere te Consulem ? An putamus honorem esse tenuem, et splendoris exigui, a quo Imperatores ipsi confitentur sese ornari ? Quo rolegi in servitutem nationes, Regibus earum captis ? Deducus haud inuritur nobis, etsi natura designat portentis calamitates venturas. Illud præsagium de quo cogitas,

~~~~~

Lov.—284 *Qua jam duo Leidd.* et maxima Codd. pars, Exc. Gevart. Lucena. pr. Var. LL. ed. Antv. *quo jam* Put. Petav. sec. m. sec. Var. LL. e marg. Parm. *quid jam* Med. tert. *quonam* Vat. quart. Farn. Mazar. Petav. pr. *quondam* Reg. Petav. sec. m. pr. Voss. m. sec. *quo me* Leid. pr. et viginti alii, Ald. Exc. Gevart. Var. LL. ed. Antv. *quondam* et emendatum *quo me* Leid. sec. *quo me* vel *quondam* Vat. sec. *cunctabile* Voss. m. pr. *rursum* Rott.—285 *nullo* Jun. pr. *nulla* Voss. *Eois* pro *omnis* Med. tert. *Eos* Voss. Reg. Lov. m. pr. Exc. Gevart. et Schott. in *Austrum* Jun. pr.—287 *Rhenum* Leid. pr. m. pr. *Thanaum* Pric. En *Janum* legebat Heins.—288 *fruer* Exc. Cod. Rhem. *titulumque* Jun. pr. *tituline* Med. tert.—289 *Augustus* Mazar. qui et *fatetur* exhibet. qui Voss. Tholos. Jun. pr. Oxon. sec. *quod* Leid. sec. Petav. sec. *quo omnes* Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. & Reg. Med. tert. *q* vel qui Var. LL. ed. Antv. *videntur* vel *fatentur* Reg.—290 *quod* inc. Heins. Petav. sec. *qua* Put. qui vel *quis* Reg. *egit* Lov. Reg. Oxon. sec. Jun. pr. Petav. sec. Exc. Schott. *edit* Var. LL. ed. Antv. *qui egit* Pric. Rott. Med. pr. ambo Moret. duo Petav. Thuan. Mazar. *qui egi* Med. quart. *quo egi* vel *qui egit* Vat. quart. Florent.—291 *Non si omnes* Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *Non sic* vel *Non jam* inc. Heins. *prodigiis* edd. Vicet. et Parm.—292 *polluinus* Ambr. pr. *lacrima*

NOTE

Alii legunt *tota mole*, id est, totis viribus.

284 *Causa moræ*] Magna certe fuit, seu ingenita, seu affectata modestia Stillichonis, qui etiam noluit filium suum unicum evehi ultra Tribunus Notarios, ex quibus erat Claudianus.

285 *Ingenio*] Causa aliqua ingeniose excogitata.

Boreæ] Populorum Septemtrionis.

Austri] Gildone deleta, qui cum Mauris Africam vastabat versus Me-

ridiem, unde fiat Auster sive Notus.

287 *Janum ligat*] Ex more veteri, quo, belli tempore Jani templum aperiebatur, tempore pacis claudebatur, et Mars ipse catenis constringebatur.

290 *Quo gentes*] Quo Consulatu, nam Consules de Regibus triumpharunt.

291 *Prodigiis*] Ob factum Consulem Eutropium, natura designat calamitates venturas.

292 *Polluinur*] An cum factus sit

Omen erat: quanquam nullis mihi cognita rebus
 Fabula. Vix tanto risit de crimine rumor.
 Opprobriis stat nulla fides, nec litera venit 296
 Vulgatura nefas: in quo vel maxima virtus
 Est tua, quod, nostros qui consulis omnia Patres,
 De monstris taceas. Pellendi denique nulla
 Dedecoris sanctum violant oracula coetum.
 Nec mea funestum versavit Curia nomen. 300

spectabat Orientem: quamvis ista fabula non sit mihi comprobata ulla experientia. Vix fama risit de tanto scelere. Nulla fides adhibenda est dedecori huic, neque allata est ulla epistola publicatura crimen istud: qua in re virtus tua heroica est, quod tu, qui consultas Senatores nostros in omnibus, sileas de prodigiis. Denique nulla decreta de expellendo hoc monstro contaminant concessum augustum, neque Senatus meus evoluit nomen pestiferum Entropii. Pars criminis mel fuit

*****

Lov. m. pr. maculas Med. tert. nulla pro macula Voss. quo Pat. rebus dno Vatt. Ambr. sec. Farn. Pric. Rott. et Vat. tert. m. pr. reris Vat. pr. et sec. Oisel. Pat. rebus vel renus Reg. reris vel rebus Florent. Vat. sec. Oxon. pr. quod nomen Pal. Med. pr. Thuan.—293 *Opprobrium* pro *Omen erat* Vat. tert. m. pr. Crimen Lov. Put. Jun. pr. Oxon. sec. Crimen vel Omen Vat. sec. quamvis Moret. pr. quicquam inc. Heins. postquam Leid. sec. Exc. Gevart. credita Var. LL. ed. Antv.—294 *discrimine* Vat. sec. Farn. Lov. m. pr.—295 *Opprobrii* Vat. pr. m. sec. Exc. Lucens. sec. *Opprobrii vel Opprobriis* Vat. quart. at Vat. sec. at Petav. sec. Var. LL. e marg. Parm. stat Med. tert. at Ambr. sec. at vel stat Vat. quart. *Opprobriis et nulla fide* inc. Heins. *Opprobriis data nulla fides* Rott. atque ita legebat Heinsius, sed postea delevit. litora Petav. tert. Heinsius ascripserat seqq. 'De literis similiter interceptis vide Spartian. in Severo p. 66. l. 23. et seq.' *venti pro venit* Voss. m. pr.—297 *quod nostros* Vat. pr. Exc. Læti. qui nostros quod Reg. Voss. qua Pal. Med. pr. nostras partes Vat. tert. Med. sec. nostros patres vel nostras partes Petav. pr. omina inc. Heins. Moret. sec. ed. Parm. ex conjectura.—298 *taceas* Voss. taceas Med. pr. Mazar. duo Petav. Vat. Livin. *pellendis* duo Vatt. Farn. Pric. Oisel. Med. sec. *pellendum* Tholos. *polluti* Exc. Cod. Rhem. *pellendis* Voss. inc. Heins. *pellendi* Vat. pr. et tert. Rott. Florent. Med. pr. Thuan. Mazar. duo Petav. Vat. Livin.—299 *Dedecoras* Voss. *Dedecoras. sed enim* Exc. Gevart. *violatum* Med. tert. *violens* legebat Heins. *tecum* pro

NOTÆ

Consul Entropius infamis, ideo polluitur Consulatus? Si hoc esset, spectaret Orientem, non Romam, in qua Entropius Consul habitus est tanquam fabula, de qua vix fama, seu homines solitis in sermonibus vix riserunt, quia res erat inaudita, scelerata, ignominiosa, cui nemo fidem adhibebat.

294 *Fabula*] Apud me fabula est,

vix enim credo Entropium ab Arcadio et proceribus Orientis esse factum Consulem: et si quid mali hinc eventurum est, spectat proceres Orientis.

296 *Virtus*] Magna virtus tua est, quod agens in Senatu, de monstris pellendis taceas, ne vel nominando Entropium Senatus polluitur, et huius oracula seu decreta violentur.

Pars sceleris dubitasse fuit. Quæcumque profana
 Pagina de primo venisset limite Phœbi,
 Ante fretum deleta mihi, ne turpia castis
 Auribus Italiæ fatorum exempla nocerent.
 Publicus ille furor (quantum tua cura peregit!) 305
 Secretum meruit. Lætetur, quisquis Eoos
 Scribere desierit: fastos portenta Gabinos
 Ista latent. Propriam labem tersisse laborent.
 Cur ego, quem nunquam didici sensive creatum,
 Gratuler exemtum? Delicti pœnitent illos: 310

dubitasse. Mandatum omne impium, quod afferebatur de primis finibus Solis, deletum est a me ante quam transiret maria, ne exempla obscena fatorum læderent aures pudicas Italiæ. Illa rabies publica (quantum tua prudentia fecit!) meruit occultiari. Ille gaudeat, quicumque cessaverit describere Consules Orientis: monstra ista ignota sunt fastis Latii. Si hoc esset, conarentur eluere hanc maculam. Sed quare ego, quem nunquam cognovi aut animadverti Consulem factum, lætabor deturbatum esse? Pœnitent illas partes Orientis culpæ suæ; nos non

cæctum Var. LL. ed. Antv.—301 *Par* Vat. pr. m. pr. *Proh* Pat. *Proh* vel *Par* vel *Par* Rott. *dubitare* Pric.—302 *venisset de primo limite* Ambr. pr. *lumine* Vat. quint. Med. sec. Pat. Ambr. sec. *limine* Leid. pr. et duodecim alii, Exc. Schott. Gevart. Sched. Gnd. *limine* vel *limite* Florent.—303 *fretum vel foret* Oisel. Heinsius huic versui obelum apposuerat. *dilecta* Jun. pr. *delecta* Vat. quint. *delata* Vat. pr. et tert. Rott. Pric. m. pr. Oisel. Med. sec. m. pr. Put. Bonon. Tholos. Oxon. pr. *diceta* Ambr. pr. unde *discerpta* conjiciebat Heins.—304 *fatorum* tres Vatt. Pric. Rott. Exc. Lætiq Var. LL. e marg. Parm. *fatorum* Vat. pr. Florent. m. pr. duo Med. Put. Thuan. ed. Parm. et Vicet. *notaret pro noceret* Exc. Cod. Rhem. *notarent* Moret. pr. *nocenti* Voss. m. pr.—306 *Secretu* Tholos. *omnis lætetur* Ambr. pr. *Eoos* Gean. et ed. Bipont. *Eois* leg. Barth. *Eoos* Exc. Lucens. sec.—307 *deservit* Leid. pr. Vat. sec. Pal. Med. pr. Thuan. Ambr. pr. Oxon. pr. ambo Moret. unde *desuevit* legebat Heins. *fastus* Pat. *Sabino* Vat. quint. Put. *Latinos* conjecerat Heinsius, sed postea delevit.—308 *Illa* Ambr. pr. *labem propriam* inc. Heins. Ambr. sec. *transisse* Reg. Thuan. *traxisse* Oxon. sec. ambo Moret. *strinxisse* Vat. sec. *texisse* tres Vatt. Pric. Rott. Oisel. duo Med. Mazar. duo Petav. Bonon. Pat. Tholos. Oxon. pr. Vat. Livin. *rasisse* leg. Barth. quod placet Heinsio. *laborant* Ambr. pr. Reg. Pat. Med. sec. m. pr.—309 *qui nunquam* Put. *qua* Vat. sec. Farn. *nonnumquam* Reg. *quem* duo Med. Florent. Thuan. Mazar. Petav. pr. Moret. sec. Vat. Livin. *qua* deest Med. tert. *dici* Reg. *vidi* Florent. *cruentum* ed. Vicet. et Colin.—310 *Gratulor* duo Vatt. Pal. Rott. *Gratulor* Petav. pr. m. sec. Pat. Tholos. Ambr. sec. Vat. Livin. *exceptum* Med. tert. *exemplum* Leid. pr. m. sec. Farn. Pric. Put. Reg.

NOTÆ

301 *Dubitasse*] Dubitavi forte an illum sustinerem scribi in fastis, et hoc meum crimen est.

304 *Exempla*] Ne creato tam fœdo et sceleratq Consule, pessimum ex-

emplum præberetur posteris ad idem tentandum.

305 *Publicus ille furor*] Quo Entropius Consul creatus est.

307 *Gabino*] Romanos, quos sic

Nos nec credidimus. Fuerit tamen omnibus unum
 Crimen, et ad nostras manaverit usque secures.
 Plus ideo sumenda tibi fastigia juris,
 Ne pereat tam priscus honos, qui portus honorum
 Semper erat: nullo sarciri Consule damnum, 315
 Excepto Stilichone, potest. Bene præscia tempus
 Mens tua distulerat. Titulo tunc crescere posses,
 Nunc per te titulus. Consul succurre gravatis
 Consulibus, quicumque fuit, quicumque futurus,
 Annum redde tuum, quem mox secuta sequatur 320

etiam putavimus id verum: attamen sit unum scelus commune omnibus, et diffusum sit usque ad secures nostras. Idcirco culmina summæ dignitatis magis recipienda sunt a te, o Stilicho, ne honos tam antiquus obsolescat, qui honos erat semper confugium dignitatum omnium. Macula suscepta non potest reparari ab ullo Consule præter Stilichonem. Animus tuus optime prævidens procrastinaverat tempus, tunc enim potuisses crescere hoc honore, nunc honos crescet per te. Tu Consul factus, auxiliare Consulibus oppressis, quicumque fuerunt, quicumque futuri sint, concede annum tuum, quem mox posterius tui imitentur, nec jam marceant anti-

*****

Jun. pr. vet. Gyr. Exc. Læti. dilecti Jun. pr. delictum Tholos.—311 Nos nec duo Leidd. totidem Med. Oisel. duo Oxon. ed. Vicet. Nec nos Voss. Vat. tert. Pal. Rott. Florent. Med. pr. et sec. Reg. Thuan. Ambr. pr. Ald. Exc. Læti et Gevart. Nec non Moret. sec. Nos non Pat. fuerat Leid. pr. m. sec.—312 duras pro nostras Vat. pr. m. sec. adversas Vat. pr. et tert. Oisel. Reg. Oxon. pr. Var. LL. ed. Antv. manaverat duo Leidd. Voss. Vat. sec. Pat. Farn. vet. Gyr. inc. Heins. mandaverit Moret. sec.—313 igitur Pal. mihi Rott. fastigia rerum Leid. pr. vitas pro juris vet. Gyr. Exc. Lucens. pr. virtus Exc. Cod. Rhem. Hic versus in Lov. margini ascriptus erat, et Barthius adulterinum putat.—314 jam duo Vatt. Farn. Rott. Jun. pr. Oxon. sec. tres Med. inc. Heins. Pat. duo Petav. Tholos. Lov. Moret. pr. Ambr. sec. Lucens. pr. ed. Vicet. Var. LL. e marg. Parm. honor Vat. pr. Put. Pat. semper honorum Portus erat id. Pat.—315 sanciri Vat. tert. m. pr. saciari Med. quart.—316 placet pro potest Ambr. tert. tam præscia Vat. quint.—317 Detulerat Rott. distulerit Vat. quint. Med. sec. titulis Lov. ne crescere Moret. pr. nunc Vat. quart. tum inc. Heins. poscens Med. quart.—318 titulis Moret. sec. Med. quart.—320 unum pro tuum Farn. jam pro mox tres Vatt. Pric. Oisel. Mazar. Pat. Oxon. pr. sequetur Vat. quint. Mazar.—

NOTE

vocat a vetere veste Gabinorum Italiæ populorum, quam Romani in Magistratibus usurpabant.

312 *Secures*] Ad Consulatum nostrum, cujus insignia sunt secures.

313 *Plus ideo*] Etsi fasti nostri decorati forent nomine Eutropii, magna tamen ideo deberes recipere Consulatum, ut reparares hanc maculam, hocque damnum.

314 *Portus*] Ad quem honorem, tanquam ad portum omnes aspirabant.

316 *Tempus*] Sapienter tempus, quo Consul fores, ad hoc usque tempus distuleras.

318 *Gravatis consulibus*] Consulibus antiquis gravatis et oppressis societate infamis Eutropii.

320 *Redde*] Concede, ut annus

Posteritas, nec jam doleat defensa vetustas.
 Sit trabeis ultor Stilichon, Brutusque repertor.
 Libertas populi, primo tunc Consule Bruto,
 Reddita per fasces: hic fascibus expulit ipsius
 Servitium: instituit sublimem Brutus honorem: 325
 Asseruit Stilichon. Plus est servasse repertum,
 Quam quæsisse novum. Quid tardius ore rubenti
 Annuis, et solitus frontem circumlinit ignis?
 Tandem vince tuum, vincis qui cuncta, pudorem.
 Hos etiam, quamvis corrumpi munere nullo 330
 Te certum est, mirare libens ac suscipe cinctus,

qui per te propagati. Brutus sit inventor Consulatus, et Stilicho vindex. Libertas populi tunc restituta est per Consulatum, Bruto Consule primo: hic Stilicho populi servitutem, ipso Consulatu. Brutus inchoavit primus magistratum amplissimum: Stilicho ultus est. Gloriosius est defendisse inventum, quam primo incensisse. Quare igitur, o Stilicho, vultu erubescere servus concedis petita? quare rubor consuetum vultum cingit? Supera tandem modestiam tuam, tu qui superas omnia. Quinetiam, etsi constat te nullo depravari dono, tamen admirare ultro, et recipe has

321 tam Vat. tert.—322 Si Ambr. pr.—323 populi Farn. populo Leid. pr. te consule Bruto Florent. Vat. tert. m. pr. tum consule inc. Heins.—324 hac Oisel. his Var. LL. ed. Antv. abstulit Ald.—325 sublimis Pal. Med. pr. Thuan. servilem Lov.—326 populum servasse Med. quart.—327 ore rubenti Vat. pr. et tert. Rott. Oisel. duo Med. Reg. Thuan. Mazar. Jun. Oxon. pr. Vat. Livin. verendo tres Vatt. Farn. Pric. inc. Heins. duo Med. Exc. Lucena. pr. ed. Vicet. jacendo Ambr. pr. rubenti vel verendo Florent. Oxon. sec.—328 at solitus Pat. et solitus duo Vatt. tres Med. Pal. Oisel. Florent. Reg. Thuan. Mazar. Petav. pr. insolitus duo Leidd. Vat. sec. Farn. Pric. Oxon. sec. Med. tert. an solitus Barth. ex Ms. ut vel in conj. Heins. tandem pro frontem Ambr. pr. circumlinit Farn. Put. Lov. et ed. Vicet. circumlinit Lov. ex conjectura, sicut et olim Heins. circumfuit Exc. Læti et Lucena. pr. item Heins. Gean. et ed. Bipont. circumfuit Med. tert. ignis tres Vatt. Pal. annis Vat. sec. Pric. Petav. sec. inc. Heins. Bonon. Tholos. Leid. sec. m. pr. ambo Moret. duo Ambr. Var. LL. e marg. Parm. ignis vel annis Oxon. pr. Reg. cum glossa, i. e. sudor ex verecundia. Lov. cum glossa, i. e. sudor.—329 qui vincis tres Vatt. Pal. Pric. vincis qui Vat. Livin. cum viginti aliis, Exc. Lucena. sec. vincis quo Leid. sec. Mazar. Voss. Exc. Gevart.—330 corrumpere Pric.—331 Te certum est Florent. duo Med. Reg. Thuan. Mazar. Pat. Var. Livin.

NOTE

tus, hoc est, Consulatus tuus, annu- primus instituit Consulatum, et po-
meretur annis appellatis ab aliis Con- pulo comparavit.

321 Doleat] Antiquitas, te semel
 Consule, solabitur dolorem suum ex
 Entropii Consulatu susceptum; nec
 amplius dolebit.

323 Brutus] Expulsis Tarquiniiis

327 Quam quæsisse novum] Vulgata
 sunt illa: *paris tueri non minor est*
virtus quam quædere.

328 Ignis] Pudor, rabor, [qui in-
 star ignis vultum circumfuit, suffun-
 dit.

Quos tibi divino mecum Tritonia duxit
 Pectine. Tincta simul repetito murice fila
 Contulimus pensis, et eodem nevimus auro,
 Aurea quo Lachesis sub te mihi sæcula textit. 335
 Hic ego promissam sobolem, sperataque mundo
 Pignora prælusi. Veram mox ipse probabis
 Me vatem, nostræque fidem venientia telæ
 Fata dabunt. Dixit, gremioque rigentia profert
 Dona, graves auro trabeas. Insigne Minervam 340
 Spirat opus. Rutulis hic pingitur aula columnis,

vestes, quas Pallas mecum texuit pectine caelesti. Una concessimus telas tinctas purpura geminata, et aurum illud inseruimus, quo Pareæ aurea nevit mihi aacula sub te. In hoc texto depinxi velut præluendo prolem promissam tibi, et filios expectatos Orbi. Statim cognosces me prædixisse vera, et fata sequentia dabunt fidem telæ nostræ. Roma sic locuta est, et produxit ex sinu suo munera rigida labore, vestem scilicet Consularem textam filis aureis. Opus illustre arguit Minervam. In hoc aula depingitur cum columnis micantibus, et fatus futurus Maria.

Est certum Leid. pr. Noas queas Vat. quart. Poas queas Leid. sec. et sedecim alii, Ald. ed. Parm. et Vicet. Exc. Schott. Gevart. Sched. Gud. Var. LL. ed. Antv. Poas libens mirare queas Med. tert. Poas queas vel Te certum est Petav. pr. Oxon. sec. Delius conjicit Poaso vel Noaso, queas, et seqq. ascripsit 'quod (sc. Noaso) si verum est, hinc mendi origo fluxit: auctor scriptum reliquerat Noaso; inde alii corrupte Noaso descripserunt. Hinc factum est posse. Typographi postremo, temerario quodam castigationis genere, Te certum est invexerunt.' Ceterum hic versus desideratur in Jun. pr. suscipe Exc. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. suspice Moret. sec. ed. Parm. et Vicet. cultus Moret. sec. cantus Moret. pr. cultus vel cinctus Petav. pr.—332 Quos ter divino Moret. pr. vixit Jun. pr.—333 cuncta Ambr. pr. m. sec. cuncta duo Leidd. et alii magno numero, Exc. Gevart. Lucens. pr. ed. Vicet. et Parm. Var. LL. ed. Antv. cuncta Lov.—334 venimus Rott.—335 textat Ambr. tert. nevit Vat. quart.—336 His Farn. et sic legebat Heins. Hinc Pric.—337 prælusi Pal. prætisi Pat. præscripsi Med. tert. præclusi Moret. sec. Voss. post lusi Moret. pr. verum Thuan.—338 nostrique Leid. pr.—339 Fata Vat. sec. dabant Med. tert. gemituque ed. Vicet. ingentia Pric. Exc. Læti et Lucens. pr. regalia Farn.—340 trabeas auro Lov. Minervæ quatuor Vatt. Pal. Farn. Rott. Oisel. Pric. m. sec. Minervam duo Leidd. Vat. sec. Pric. m. pr. Med. tert. inc. Heina. Lov. vet. Gyr. Ambr. sec. ambo Moret. duo Petav. Exc. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. Minervæ vel Minervam Reg.—341 hinc Moret. pr. Vat. sec.—

NOTE

332 Tritonia] Minerva: a palude Tritonide in Libya: cui Minervæ opera omnia arte facta, lana et purpura ducta, tribuntur.

333 Repetito murice] Purpura bis tincta, quæ erat in pretio, vocant *ἰσθαπὴν*, id est, bis tinctam, ἀπὸ τοῦ ἰσθαπὴν, tingere, et ἱς, bis.

335 Lachesis] Una Parcarum, sic dicta ἀπὸ τοῦ λαγχάνειν, sortiri, quod

sortiatur cum filis tempus vitæ hominum. Parcæ autem ex Poëtis Heroum tempora non lana sed auro nebant.

336 Promissam] Quasi Oracula promississent filios Honorio ex Maria, quæ tamen ante partum tenera ætate abrepta est, ut diximus; sicque hoc Claudiani oraculum evasit.

341 Spirat opus] Ostendit se velut

Et sacri Mariæ partus. Lucina labores
 Solatur: residet fulgente puerpera lecto.
 Solicitæ juxta pallescunt gaudia matris.
 Susceptum puerum redimitæ tempora Nymphæ 345
 Auri fonte lavant. Teneros de stamine risus,
 Vagitusque audire putes. Jam creverat infans
 Ore ferens patrem: sed avus maturior ævi
 Martia recturo tradit præcepta nepoti.
 Parte alia spumis fucantem Serica fræna 350
 Sanguineis, primæ signatus flore juventæ,

Lucina consolatur puerperam laborantem: hæc sedet in cubili splendente. Prope mater anxia et lætans pallet. Nymphæ capite coronato abluunt in fonte aureo infantem natum. Credas te audire risus tenellos et vagitum ex tela. Jamque infans habens cultum similem patri Honorio creverat: sed avus Stilicho maturus ætate dat documenta Martia nepoti moderaturo Orbem. Ex parte altera Eucherius filius Stilichonis depictus in flore primæ juventutis domabat equum inficientem

*****

342 sacros Moret. pr. partus Mariæ Med. tert. Pat. portus Voss. m. pr. dolores Leid. pr. Vat. pr. et tert. Pal. Rott. Oisel. Thuan. Mazar. Jun. et Oxon. pr. vet. Gyr. Exc. Læti et Lucens. pr. labores Voss. cum novemdecim aliis, Exc. Gevart. Ald. ed. Parm. et Vicet. dolores vel labores Oxon. sec.—343 justa Var. LL. ed. Antv. matres Med. tert. Mazar. inc. Heins. qui matris rescribit.—345 Suspectum Voss. m. pr. redimitum Reg. Oxon. pr. corpore Ambr. pr.—346 lavant Jun. pr. Vat. sec. Farn. in stamine Voss. Lov. Bonon. Tholos. inc. Heins. ambo Moret. tres Ambr. Exc. Gevart. Lucens. pr. ed. Vicet. stramine Petav. sec. m. sec. in stamina Med. tert. Pat. tres Petav. de stamine Vat. pr. et tert. Pal. Oisel. Exc. Læti. de vel in stamine Oxon. sec.—347 Vagitus Jun. pr.—348 gerens Moret. pr. sed avus Leid. pr. et sedecim scripti, Exc. Gevart. Lucens. sec. et Sched. Gud. Stilico pro sed avus tres Vatt. Pal. Farn. Rott. Stilico vel sed avus Florent. matura terendo duo Med. inc. Heins. Petav. sec. Pat. Ambr. sec. Exc. Gevart. Lucens. pr. ævo duo Vatt. Pal. Farn. Petav. pr. et Vat. tert. m. sec. ævi quindecim alii, item Exc. Gevart. sed avus matura terendo Leid. sec. matura terendo et emendatum maturior ævo Leid. pr. sed avus matura terendo vel Stilico maturior ævi Pric. Reg. Petav. tert. Lov. Voss.—349 venturo Leid. sec. m. pr. Med. tert. Voss. m. pr. Exc. Gevart. vectori Farn. dederat inc. Heins.—350 fucantem Mazar. Exc. Schott. Var. LL. ed. Antv. signantem Pric. m. sec. firmantem Petav. tert. spumantem Ambr. pr. duo Vatt. Pal. duo Med. Thuan. Petav. pr. m. pr. ed. Vicet. undantem Moret. sec. fumantem Jun. pr. Oxon. sec. duo Leidd. totidem Vatt. Farn. Pric. Rott. Oisel. Florent. duo Med. inc. Heins. Exc. Læti et Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. fortia frena Thuan. seria Mazar.—351 Purpureo

NOTÆ

animatum esse a Minerva.

343 *Fulgens lecto*] Auro, gemmis, purpura.

344 *Pallescunt*] Non gaudia pallescunt, sed mater gaudens, et simul

solicita.

346 *Auri fonte*] In pelvi aurea lavant infantem.

350 *Fucantem*] Inficientem, spargentem.

Eucherius flectebat equum, jaculisque vel arcu
 Aurea purpureos tollentes cornua cervos
 Aureus ipse ferit. Venus hic invecta columbis
 Tertia regali jungit connubia nexu, 355
 Pennatique nurum circumstipantur Amores,
 Progenitam Augustis, Augustorumque sororem.
 Eucherius trepido jam flammea sublevat ore
 Virginis, arridet læto Thermantia fratri.
 Nam domus hæc utroque petit diademata sexu : 360
 Reginasque parit, Reginarumque maritos.

spumis cruentis habenas Sericas, et ipse auratus figit sagittis aut arcu cervos pictos in purpura, erigentes cornua aurata. In hac veste Venus vincta columbis conjungit matrimonium tertium vinculo imperatorio, et amores alati circumvolant novam nuptam, natam ex Imperatoribus, et sororem Imperatorum. Eucherius jam attollit velum puella Placidia timida vultu: Thermantia soror Eucherii arridet fratri gaudenti. Etenim hæc domus in utroque sexu poscit accepta, et producit Impera-

*****

Leid. pr. tres Vatt. Farn. Med. tert. *Sanguineis* Oxon. pr. Vat. tert. Pal. Oisel. Med. pr. et sec. Vat. Livin. Reg. Thuan. Mazar. Exc. Schott. *Purpureo* vel *Sanguineis* Vat. pr. Pric. Florent. deest autem hic versus Petav. sec. —352 *equam* Put. *purpureo* i. e. *arcu*, ex libro an glossa, incertum.—353 *tollentes* Lov. Put. inc. Heins. Var. LL. ed. Antv.—354 *huc* Moret. sec. *hinc* Leid. pr. Vat. quint. Pric. Reg. Ambr. pr. *hunc* Mazar. *columpnis* Moret. pr. Petav. sec.—355 *Tracia* Med. tert. *legali* Lov. m. sec. Bonon. Tholoz. Moret. sec. duo Ambr. *regali* vel *legali* Oxon. sec. *junxit* Leid. sec. Lov. Voss. Jun. pr. Oxon. sec. ambo Moret. *conubia* Pric.—356 *Penatique thorum* Lov. *thorum* Leid. pr. Oxon. sec. Pric. Rott. Med. tert. inc. Heins. Petav. sec. Bonon. Tholos. tres Ambr. Var. LL. e marg. Parm. Sched. Gud. *chorum* Leid. sec. m. pr. Voss. m. pr. Moret. sec. Exc. Gevart. *virum* Pat. *nurum* vel *thorum* Petav. tert. Med. quart. *circumspectantur* Med. sec. *honores* Voss. m. pr. Petav. sec. *amores* vel *honores* Oxon. sec.—357 *Progenita* Ambr. pr. qui hunc versum priori præponit.—358 *tépido* Leid. pr. Oxon. pr. Florent. Med. sec. Reg. Pat. Var. LL. ed. Antv. *trepido* vet. Gyr. Vat. Livin. Pal. Thuan. Mazar. duo Med. Exc. Lucens. pr. atque ita Heins. *timido* tres Vatt. Farn. Pric. Rott. *tumido* Put. Jun. pr. *tépido* vel *timido* Vat. pr. *sulleat* Med. pr. *subligat* conjiciebat Heins.—359 *lento* Ambr. pr. *retro* Vat. pr. Reg. Vat. Livin. *læto* vel *tétro* Vat. tert. *Therimantia* Florent. Exc. Læti.—360 *Namque domus utroque* Lov. in quo duo hi versus margini ascripti erant. *Jam domus* Farn. Exc. Lucens. sec. in utroque Pnt. *veroque* Thuan. *sexu* vel *æxu* Med. pr. deerat hic versus in Med. tert. et inc. Heins.—361 *nepotes* Oxon. pr.—362 *dextraque*

NOTE

354 *Aureus*] Totus ex auro fictus, efformatus.

Columbis] Columbæ trahunt curarum Veneris, id quod fictum est, quod hæc aves sint salaces.

355 *Tertia*] Primum conjugium est Stilichonis cum Serena; secundum

Honorii cum Maria: tertium Claudianus forte futurum innuit Eucherii cum Placidia sorore Honorii, vel Arcadii cum Thermantia.

359 *Thermantia*] Hæc, Sorore Maria defuncta, nupsit Honorio, qui Mariam non tetigerat.

Talibus invitat donis, dextræque gerendum
 Diva simul porrexit ebur. Solennibus urnam
 Commovet auspicii, avibusque incepta secundat.
 Tunc habiles armis humeros Dea vestibus ambit 365
 Romuleis: Latii sederunt pectore cultus:
 Loricaeque locum decuit toga. Talis ab Histro,

trices, et sponso Imperatricum. Dea Roma exhortatur Stilichonem his numeribus, et una dedit manus illius sceptrum eburneum ferendum: agitat urnam post auspicia ordinaria, et fortunat consilia ejus ex volucris consultis. Tunc Dea induit vestimentis Romanis humeros Stilichonis aptos armis: amictus Latini texerunt pectus ejus, et toga decora fuit in loco thoracis. Mars ejusmodi revertens a

~~~~~

Leid. pr. Oxon. sec. Voss. Put. Bonon. Pat. Tholos. inc. Heins. duo Petav. tres Ambr. Exc. Lucens. pr. *dextraque regendum* tres Vatt. Pric. Farn. *dextraque gerendum* Pal. Rott. Med. quart. *gerendum* duo Med. Reg. Thuan. Petav. pr. Pat. Oxon. pr. *regendum* duo Leidd. Jun. pr. Oxon. sec. Med. tert. ambo Moret. Ald. *regendum* Var. LL. ed. Antv. *gerendum* vel *regendum* Lov. Vat. pr.—364 *Et movet* Petav. sec. *Submovet* Pat. Tum *movet* legebat Heins. *avibus* Tholos. *incerta* Vat. quart. *infesta* Voss. *infesta* Pric. Petav. sec. Var. LL. e marg. Parm. *secundis* Voss. duo Vatt. inc. Heins. Pat. Ambr. pr. Petav. sec. Moret. sec. Exc. Gevart. Var. LL. e marg. Parm. *secundis* vel *secundat* Lov.—365 *Terribiles* Med. tert. *abies* Petav. sec. *habitus* Put. *armis* humeros Leid. pr. Med. pr. et tert. Pat. Vat. Livin. *humeros armis* tres Vatt. Farn. Pric. Rott. Thuan. Mazar. *artus armis* Lov. m. pr. *jam vestibus* duo Leidd. et viginti duo Codd. Exc. Gevart. Schott. Sched. Gnd. Ald. Var. LL. ed. Antv. *Dea* vel *jam* Vat. sec. Pric. *vestibus* inc. Heins.—366 *Datii* Moret. pr.—367 *Loricaeque* signum obeli Heinsius apposerat. *decuit* Exc. Lucens.

NOTÆ

361 *Reginas*] Regum filii Reges, Regum filiae Reginae dicebantur. Florus, 'Pulsis ex urbe Regibus:' id est, pulso Tarquinio, et ejus filiis. Virgilius: 'Regina Sacerdos Marte gravis,' de Rhea Sylvia, quæ filia erat Regis Numitoria.

363 *Ebur*] Sceptrum Consulare ex ebore factum.

Solennibus auspiciis] Post servata more solenni auspicia, avesque ex caelo consultas, movet urnam ad expromenda inde suffragia, in gratiam Stilichonis.

Urnæ] Varia fuerunt olim urnarum genera, unde sortes educerentur. Urnæ in judiciis, unde nomina reorum extrahebant ad eos judicandos,

quo alludit Virgilius, 'Quæsitior Minos urnam movet.' Urnæ, unde nomina judicium edacebant: urnæ in Campo, unde nomina suffragatorum expromebant, ut in hoc loco; et alia ejusmodi.

364 *Avibus secundat*] Id est, ex secunda seu fausta inspectione avium, futura omnia secunda feliciaque promittit.

365 *Vestibus Romuleis: Latii cultus*] Sunt vestis Consularis.

366 *Sederunt pectore*] Vestes leniter depressæ sunt ad tegendum pectus.

367 *Loricaeque locum*] Toga decora visa est in eodem loco in quo erat antea lorica.

Vel Scythico victor rediens Gradivus ab axe,
 Deposito mitis clypeo, candentibus Urbem
 Ingreditur trabeatus equis : spatiosa Quirinus 370
 Fræna regit, currumque patris Bellona, cruentam
 Ditibus exuviis tendens ad sidera quercum,
 Præcedit : lictorque Metus cum fratre Pavore
 Barbara ferratis innectunt colla catenis,
 Velati galeas lauro : propiusque jugales 375

Damibus, vel ex fœnibus Scythiæ, lenis scuto abjecto, trabea indutus intrat urbem in equis albis. Romulus moderatur habenas immensas, et Bellona ducens currum patris sui, attollens ad astra hastam ex quercu, sanguinolentam spoliis locupletibus, præit : et Metus lictor cum fratre Pavore implicanti colla fera equorum vinculis ferreis, ambo habentes cassidem suam tectam lauro : et Formido prope equos armata

sec. tenuit inc. Heins. Ambr. sec. Austro Ambr. sec. inc. Heins.—368 *Scythio* Var. LL. ed. Antv. *ridens* Leid. sec. *rediens victor* Vat. quint.—369 *gaudentibus* Var. LL. ed. Antv. *orbem* Leid. pr. et sec. m. pr. Vat. tert. m. pr. Med. tert. inc. Heins. Voss. et Lov. m. pr. Petav. sec. Ambr. sec.—370 *spatiata* Med. tert.—371 *cruentum* Pric. Lov. Voss. Moret. sec. inc. Heins. duo Med. Ald. Exc. Gevart. et Lucens. sec. *cruentat* Vat. pr. et tert. Pal. Rott. Oisel. duo Med. Florent. Thuan. Vat. Livin. ed. Parm. et Vicet. *cruentum* vel *cruentat* Reg. Oxon. pr.—372 *exuviis* Vat. sec. *tollens* Vat. sec. *tendentem* ed. Vicet. *tendens* viginti duo Codd. Ald. Exc. Gevart. Lucens. pr. et Var. LL. e marg. Parm.—373 *Pavore* duo Leidd. et undecim affi, item Exc. Gevart. *Pavore* Reg. Thuan. Mazar. duo Petav. Lov. in quo hæc scripta erant. ‘*Pavore*. recte. supra l. i. in Rufin. 343. Homer. Il. O. vs. 119. Hesiod. Scut. Herc. vs. 463.’—374 *fraternis* Jun. pr. *frenatis* Pric. *innectant* Rott. Florent. *injectant* Med. sec. Vat. tert. *vincis* Lov. *terga* duo Vatt. Farn. Med. quart. inc. Heins. ed. Vicet. *colla* Leid. pr. Oxon. pr. Vat. pr. Pal. Florent. Mazar. vet. Gyr. Vat. Livin. duo Ambr. tres Medd. Exc. Lucens. sec. *colla* vel *terga* Vat. sec. Petav. tert.—375 *auro* Vat. quint. Exc. Cod. Rhem. *pinctusque* Med. tert.

NOTÆ

370 *Quirinus*] Romulus, dictus in Cælo Quirinus, filius Martis ex Rhea Sylvia: sed et Martis ædem ‘Quirini cognomento, quasi sedati et tranquillii, intra pomerium fuisse, multi meminerunt.’ Alexander ab Alex. II. 4.

371 *Bellona*] Aliquando soror, aliquando filia Martis dicitur, immo et mater, vel angrisa: adeo inter se disceserunt Fabularum scriptores: ‘Ædem Bellonæ et Martis extra Capenam, quarto ab urbe milliario, constructam ferunt, ut a civium menti-

bis intestinas clades, ardoremque conserendæ manus a civili cruore ad hostiles pugnas avocarent, utque domi jugi concordia quiete viverent, illos veluti fomenta præliorum intra urbem esse noluerent.’ Alex. ab Alex. II. 4.

372 *Quercum*] Hastam magnam, quercus instar.

373 *Metus cum fratre Pavore*] Hi lictores Martis, alii sunt equi: Valerius Flaccus, ‘Terrorque Favorque Martis equi.’

Formido ingentem vibrat succincta securim.

Vidit ut optato se Consule Roma potitam,
Nunc, ait, Elysii lucos irrumpere campi,
Nunc libet, ut tanti Curiis miracula voti
Fabriciisque feram, Famæ qui vulnere nuper
Calcatam flevire togam. Jam prata choreis
Pulsent, nec rigidos pudeat luisse Catones.
Audiat hoc senior Brutus, Pœnisque tremendi
Scipiadae, geminis tandem quod libera damnis
Unius auxilio fasces Libyamque recepi.

380

385

quassat bipennem magnam. Roma statim atque aspexit se fruentem Consule expetito: Nunc, inquit, nunc juvat volare in sylvas camporum Elysiorum, ut dicam prodigia desiderii tanti Curiis et Fabriciis, qui defleverunt nuper trabeam esse violatam plaga famæ. Jam Catones severi pulsant prata saltationibus, neque erubescant ludere. Brutus senior hoc discat, et Scipiones formidandi Carthaginensibus, quod ego Roma liberata tandem ab exilio duplici, resumsi Consulatam, et Libyam ope unius Stilichonis. Quod restat, o Consul generosissime Stilicho,

//////////

jugalis Put. Pat. Petav. sec. Var. LL. ed. Antv.—376 *librat* Thuan. *vibrant* duo Vatt. *subjecta* Thuan.—377 *optato* Pric. Jun. pr. *petitam* Vat. sec. Pal. Farn. Put. ambo Moret. inc. Heins. ed. Vicet.—378 *irrumpite* Var. LL. e marg. Parm. *erumpere* Leid. sec. et quatuordecim scripti, ed. Parm. et Vicet. Exc. Gevart. Var. LL. ed. Antv. *irrumpere* vel *erumpere* Oxon. sec.—379 *licet* Ambr. sec. Var. LL. ed. Antv. *intacti* Vat. sec. Med. tert. Petav. sec. Leid. sec. m. pr. Var. LL. ed. Antv. *intacti vicis* Moret. pr. *intacti* vel *et tanti* Lov. *intacti* et emendatum *et tanti* Leid. pr. *cursus* pro *Curiis* Jun. pr. Pric.—380 *moram* Lov. m. pr. *famis* Vicet. Parm. *vulnera* conjiciebat Heinsius, qui et obelum huic versui apposuerat, *semper* Med. quart.—381 *Calcantem* Reg. Oxon. pr. m. pr. *parta* inc. Heins.—382 *ne rigidos* Thuan. *luisse* Vat. sec. *crassisse* Farn. *luisse* Leid. sec. Pal. Voss. Petav. sec. Exc. Gevart. *vidisse* [f. *risisse*] Mazar.—383 *Audeat* Vat. pr. m. pr. Pal. Florent. Med. pr. *Gaudeat* conjiciebat Heins. *hæc* Vat. quint. Ambr. pr. Med. sec. Tholos. *Brutos* Pric. *Brutus senior* Moret. pr. Vat. sec. *penitusque* inc. Heins. *tremendus* Ambr. pr. *tremendi* Med. tert. Exc. Lucens. pr. ed. Vicet. *timendi* Florent. Ambr. sec. inc. Heins. duo Med.—384 *quæ* Exc. Læti, Var. LL. e marg. Parm. qui Farn. ed. Parm. et Vicet.—385 *Panos* pro *fasces* Put. Petav. sec. Oxon. sec. m. sec. Var. LL. e marg. Parm. *Panos* duo Leidd. Vat. sec. Med. tert. inc. Heins. Bonon. Tholos. Moret. pr. vet. Gyr. Exc. Gevart. Lucens. pr. ed. Vicet. Var. LL. ed. Antv. *fasces* vel *Panos* Vat. pr. Lov. *peremi* Vat. tert. m. pr. *recepit* Vat.

NOTE

378 *Elysii campi*] Loca erant destinata beatis; ἀνά τοῦ λείω, *solvere*, quod ibi essent soluti curis.

379 *Miracula voti*] Miracula desiderii expleti.

380 *Famæ vulnere*] Fleverunt togam calcatam violatamque ab Eu-

tropio, id discentes malo rumore famæ, quæ hoc rumore tanquam vulnerare vulnerabat eorum aures. Virgilius: 'Gravior ne nuntius aures vulneret.'

385 *Fasces, Libyamque*] *Recepi fasces*, seu Consulatam, qui calcatus et per-

Quod superest, unum precibus, fortissime Consul,
 Adde meis, Urbique tuum largire parumper,
 Quem rogat, adventum : quam tu belloque fameque
 Depulsa terris iterum regnare dedisti.
 Splendida suscipiant alium te Rostra Camillum. 390
 Ultorem videant servatoremque Quirites,
 Et populus, quem ductor ames : quibus Africa per te,
 Nec prius auditas Rhodanus jam donat aristas :
 Ut mihi vel Massyla Ceres, vel Gallica prosit
 Fertilitas, messesque vehant nunc humidus Anster, 395

adjuuge rem unam votis meis, et concede tantisper urbi adventum tuum, quem precatur ; urbi, quam voluisti rursus imperare, et bello et fame dejectam imperio terrarum. Forum illustre excipiat te ut Camillum alterum. Proceres et plebs, quam dux diligis, quibus per te Africa dat et Rhodanus dat quoque fruges non auditas ante ; proceres et plebs intueantur te ut vindicem et servatorem, te qui facis, ut vel fruges Massylæ, vel fecunditas Gallorum utilis mihi sit, et nunc Notus pluvius, nunc Boreas apportent segetes, et granaria nostra locupletentur

pr. Farn. Rott. Tholos. Ambr. pr. Petav. sec.—386 *Quæ* Moret. pr. *mitissime* Moret. sec.—387 *meum* Put.—388 *Quod* vel *Quem* Vat. sec. *regat* ed. Vicet. et Parm. *quem* pro *quam* Pric. *belloque* Reg. Mazar. Exc. Læti. *bellisque* Leid. sec. cum viginti duobus aliis, Exc. Gevart. Lucens. pr. ed. Vicet.—389 *Depulsam* Put. ambo Moret. ed. Vicet. Var. LL. e marg. Parm. *Depulsa* omnes Vatt. Pal. Rott. Oisel. Exc. Læti et Lucens. sec.—390 *suscipiunt* Ambr. pr. *suscipient* Reg. *suscipiant* ed. Vicet. *altum* pro *alium* Oisel.—391 *Altorem* Exc. Gevart. *Actorem* Put. Moret. pr. *Autorem* Var. LL. ed. Antv. *Victorem* Vat. quart. *Auctorem* Leid. sec. m. pr. Jun. pr. Moret. sec. Vat. quint. Pric. inc. Heins. duo Petav. totidem Ambr. Var. LL. e marg. Parm. *Auctorem* vel *Ultorem* Oxon. sec. *Victorem* vel *Ultorem* Pric. Vat. tert. *redeant* Tholos. *solatoremque* Pric. Jun. pr. Oxon. sec. *salvatore* Thuan. *servatoresque* Moret. pr.—392 *Ut* Tholos. Exc. Læti. *Et* Voss. Lov. Ald. Exc. Gevart. *amat* Pal. *amas* quatuor Vatt. Farn. Rott. Oisel. Reg. Thuan. Mazar. Ambr. tert. *ames* duo Leidd. Jun. pr. Oxon. sec. Lov. Moret. sec. Med. tert. Vat. quart. inc. Heins. Put. Bonon. Pat. Tholos. duo Petav. totidem Ambr. Exc. Lucens. pr. Ald. Var. ILL. ed. Antv. *par te* Petav. sec. *parce* Jun. pr. duo Medd. *Barce* conjecerat Heinsius, sed postea deleverat.—393 *Non* Vat. sec. Moret. pr. *prior* inc. Heins.—394 *tibi* Florent. *Ceres* Vat. Livin. *seges* Pal. Med. pr. Thuan. Ald.—395 *messisque* Tholos.

NOTÆ

ditus erat ab Eutropio : recepi Libyam, Gildone victo : sicque liberata sum a duplici damno, famæ ob Eutropium, et famis ob Gildonem, qui occupata Libya nos fame premebat.

390 *Rostra Camillum*] De Rostris et de Camillo alibi.

393 *Nec prius auditas*] Rhodanus,

seu Gallia per te dat nobis fruges, id quod hactenus inauditum est.

394 *Massyla*] Pars est Mediterranea Manritaniæ in Africa.

395 *Nunc Auster, nunc Aquilo*] Hic ex Gallia, ille ex Libya et Africa impellit naves, quæ fruges apportant.

Nunc Aquilo; cunctis ditescant horrea ventis.
 Quæ tunc Flaminiam stipabunt millia vulgi!
 Fallax o quoties pulvis deludet amorem
 Suspensum, veniens omni dum crederis hora!
 Spectabunt cupidæ matres, spargentur et omnes 400
 Flore viæ, superes cum Pythia limina Consul
 Arduus, antiqui species Romana Senatus.
 Pompeiana dabunt quantos proscenia plausus!
 Ad cœlum quoties vallis tibi Murtia ducet

a ventis omnibus. Quæ tunc multitudo plebis implebit Flaminiam viam! o quoties pulvis mendax decipiet studia anxia populi, dum credit advenientem quotibet momento! Matres avidæ aspicient, et omnes viæ sternerentur floribus, cum ascendens collem Apollinis Pythii, tu Consul altus, qui es imago Romana Senatorum veterum. Amphitheatra Pompeiana quantis resonabunt acclamationibus! Quoties vallis Murtia offeret tuum nomen ad astra in recessum

ferat Moret. sec. Var. LL. e marg. Parm. vekat Vat. pr. vet. Gyr. Vat. Livin. Exc. Lucens. pr. vecham Vat. tert. Pal. Oisel. vekat Leid. pr. Oxon. pr. Florent. Reg. Thuan. duo Med. ferant Leid. sec. cum viginti aliis, Exc. Gevart. Var. LL. e marg. Parin.—396 Aquilon Leid. sec. Rott. Bonon. Tholos. Ambr. tert. Vat. quart. tres Petav. ditiescant Petav. sec. mensis vel ventis Vat. quint.—397 Quæ nunc Moret. pr. Vat. sec. Quantum Leid. pr. Flaminia Vat. quart. Flaminei Leid. pr. m. sec. Flaminicum Leid. sec. Lov. Moret. pr. Ambr. sec. Petav. pr. Pnt. Reg. Thuan. inc. Heins. Exc. Lucens. pr. ed. Vicet. stipabant Thuan. Mazar. Moret. pr. mania pro millia Voss. m. pr.—398 rumor pro pulvis tres Vatt. Pal. Farn. Pric. Med. quart. Exc. Læti, Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. pulvis Vat. Livin. Oxon. pr. Rott. Med. sec. Florent. Reg. Thuan. Mazar. ed. Vicet. pulvis vel rumor Vat. pr. et tert. Oisel. Med. pr. deludit Moret. pr. Vat. sec. deludat Farn. Pat.—399 Suspensu Put. omni cum Tholos. crederet Med. tert. cerneris inc. Heins.—400 matres cupidæ Moret. pr. Spargentur Med. tert.—401 superat Vat. Livin. superent Moret. pr. superet quatuor Vatt. Farn. Rott. Oisel. superes Pal. Med. pr. et sec. Thuan. Mazar. Petav. pr. Exc. Læti. Pythia culmina Vat. pr. Rott. Florent. Phitia Vat. quint. Pal. Med. pr. Pincia Vat. sec. m. pr. Phicia tres Vatt. Exc. Læti. Phicia culmina Var. LL. ed. Antv. limina duo Vatt. Farn. Pric. lumina Voss. lumina Med. tert. Vat. quart. Put. inc. Heins. culmina Oxon. pr. duo Med. Reg. Thuan. Petav. tert.—402 Ordinis pro Arduus Petav. tert. antiquum Ambr. pr. juvenus Reg. juvenus vel senatus Oxon. pr.—403 citos pro quantos Ambr. tert. procennia vel proscennia Oxon. pr. pausis Vat. pr. m. pr. lapous Jun. pr. luus Vat. sec.—404 vallis quoties

NOTÆ

396 Horrea] Horrea publica Romæ fuerunt trecenta sex.

401 Pythia limina] Cum superabis collem, in quo exstructum est templum Apollinis, qui dictus est Pythius, quod occiderit serpentem Pythonem.

403 Proscennia] *Ἰατὴρ, tabernaculum*; Theatrum arborum ramis umbratum. Προσκένιον, id quod est ante Theatrum a Pompeio exstructum, Vestibulum scenæ.

404 Murtia] Vallis sic dicta a Mar-

Nomen, Aventino Pallanteoque recessu !
Nunc te conspiciam castris, permitte, relictis,
Mox et cum genero trabeis visura secundis.

405

Hæc dum Roma refert, jam Fama loquacibus alis
Pervolat Oceanum ; linguis et mille citatos
Festinare jubet proceres : nullique senectus,
Non iter, hybernis obstant nec flatibus Alpes.
Vincit amor meriti pridem, clarique vetustis
Fascibus ad socii properant et vindicis annum.

410

Sic ubi foecunda reparavit morte juventam,

Aventino et Pallanteo? Concede nunc ut videam te deserentem castra, statim conspectura te cum genero tuo Honorio in Consulatu secundo. Dum Roma dicit hæc, jam fama celerrima percurrit maria pennis vocalibus, et imperat primores mille properare citius: et statim nec senium retardat quemquam, nec via, nec Alpes vexatæ ventis hyemalibus. Omnia vincit amor: proceres illustres jamdudum virtutis et Consulatus veteribus, accurrunt ad annum regendum a Stilichone collega suo quondam et liberatore. Ita cum Phoenix unicus reno-

Jun. pr. Oxon. sec. Pric. tibi vallis Ambr. sec. valles Vat. pr. Murcia Vat. pr. m. pr. Marcia quatuor Vatt. Pal. Farn. Rott. Vat. pr. m. sec. Reg. Petav. et Ambr. pr. dicit Vat. tert. m. pr. tollet Vat. sec. Pal. Med. pr. Thuan. Moret. pr.—405 Pallantinoque Pric. Med. tert. Palatinoque Pat. Palentinoque Ambr. pr. ed. Vicet. senatu Pat. recursu Florent. Jun. pr. recursus Vat. tert. m. sec. recussum Petav. pr. m. sec. et sic Heinsius. recussum vel recessu m. pr. et recussum m. sec. Vat. pr. recessu vel recursu Oxon. sec. Vat. quart. recursu vel recussu Pric.—406 Nunc te conspiciam Vat. pr. Florent. duo Med. inc. Heins. Reg. Mazar. duo Petav. duo Ambr. Ut te Vat. quint. perspiciam Pric. conspiciant Farn. Put. Petav. sec. Bonon. Tholos. Ambr. pr. Moret. sec. Exc. Gevart. ed. Parm. et Vicet. perspiciant Med. tert. prospiciant Voss. m. pr. Jun. pr. Oxon. sec. Conspicuum Vat. sec. Pal. Oisel. Med. pr. Thuan. Pat. Moret. pr. Ald. conspiciam vel conspicuum Leid. sec. Var. LL. e marg. Parm. claustris Florent. m. pr.—407 etiam genero Jun. pr. trabeas secundas Leid. pr. usura Med. pr.—408 Hæc ubi Pat. Troja Var. LL. ed. Antv. volacibus Pric. velocibus ed. Vicet. alis quinque Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Pat. ales Nic. Heins. Gesn. et ed. Bipont.—409 Oceanum cum οὐρανῷ, quatuor Vatt. Pric. Oisel.—410 nullique Oxon. pr. nullique Voss. Lov. Moret. sec. Vat. Livin. inc. Heins. Put. Thuan. sec. Bonon. Pat. Tholos. duo Ambr. Exc. Gevart. secutus ed. Vicet.—411 obstat Pat. ne flatibus Med. sec.—412 Vincit amor. sic distinguit Vat. tert. et Leid. pr. pridem emeriti conjiciebat Heins.—413 Fastibus Ambr. pr. acciti Pric. Jun. pr. acciti vel ad socii Oxon. sec. et socii properans Reg. properat Petav. sec. sed vindicis Pric. Jun. pr.—414 secundam Voss. duo Oxon. Vat. sec. duo

NOTÆ

teto: ibi etiam erat templum Veneris
Murtiæ, a murtō vel myrto, quæ erat
arbor Veneris.

Ducet] Efferet, continuabit usque
ad Cælum.

Delph. et Var. Clas.

407 Cum genero] Hoc non contigit:
nam Stilicho inivit Consulatum secundum,
non cum Honorio, sed cum Anthemio.

Claud.

2 T

Et patrios idem cineres, collectaque portat 415
 Unguibus ossa piis, Nilique ad littora tendens
 Unicus extremo Phoenix procedit ab Euro;
 Conveniunt aquilæ, cunctæque ex orbe volucres,
 Ut Solis mirentur avem: procul ignea lucet
 Ales, odorati redolent cui cinnama busti. 420
 Nec minor in cœlo chorus est: exultat uterque
 Theodosius, Divique tui. Sol ipse quadrigis
 Vere coronatis dignum tibi præparat annum.
 Est ignota procul, nostræque impervia menti,

væcit juventutem suam funere feraci, et ipse fert unguibus suis cineres patrios, et ossa congregata, et iens ad ripas Nili, venit ab Oriente ultimo; Aquilæ confluunt, et aves omnes ex Orbe universo, ut suspiciant volucrem Solis. Avis flammea Phoenix micat longe, pro qua cinnama rogi odoriferi fragrant. Neque vero gaudium minus est in Cælo. Ambo Theodosii triumphant, et Dii Majores tui. Ipse Sol equis redimitis flore verno præparat tibi annum meritum. Parens rancida annorum est longe incognita, et inaccessa animis huma-

~~~~~

Med. inc. Heins. Put. Petav. sec. Bonon. Tholos. Moret. sec. duo Ambr. Exc. Gevart. *collectam* Ambr. pr. m. pr. *jocundam* Pat. Var. LL. ed. Antv. *vita juventam* Pat. *moros pro morte* Oxon. sec. m. sec.—415 *patriis* Jun. pr. *portans* Pric. *portant* Vat. quart. *servat* Vat. tert. m. pr.—416 *tendens* Vat. tert. Pal. Farn. Pric. Rott. duo Med. Thuan. Jun. pr. vet. Gyr. Exc. Lucens. pr. ed. Vicet. *tandem* quatuor Vatt. Oisel. Exc. Læti. *tandem vel tendens* Florent. Oxon. sec.—417 *tandem procedit* Ambr. pr. *procedat* Oisel. *processit* Vat. quint. Pat.—419 *ludit* Reg.—420 *adorati* Bonon. Tholos. *redeunt* Pat. *cum cinnama* Med. quart. *et cinnama* Vat. pr. et tert. *tibi vel cui* Oxon. sec.—421 *minus* Ambr. sec.—422 *Theodosius* duo Leidd. totidem Oxon. Jun. pr. Florent. inc. Heins. quatuor Med. Put. Reg. Thuan. Mazar. Ambr. pr. tres Petav. Exc. Lucens. pr. ed. Vicet. *Divisque suis* Farn. *Dominique vel Divique* Oxon. sec. *sollemne pro sol ipse* Pat. *quadrigas* Vat. sec. m. pr.—423 *coronatus* Vat. pr. Isingr. Pulm. Gryph. Colin. *coronatis* Florent. quatuor Med. inc. Heins. Put. Reg. Thuan. Mazar. Bonon. Pat. Voss. Lov. Moret. sec. tres Ambr. totidem Petav. Ald. Exc. Schott. Gevart. Lucens. pr. ed. Vicet. *properat* Vicet. et

NOTE

419 *Solis avem*] Phœnicem instar Solis æternum, vel quia ad Solem se comburit.

Ignæ] Avis ex igne nata, et ex busto cineribusque patriis.

420 *Cinnama*] Pro qua ave cinnama et ligna odorifera fragrant, his siquidem collectis, et in saxo dispositis, rostro ignem excitat ad Solem, et seipsam igne consumere dicitur, ex

cineribus mox alia nascitur avis. De Phœnice agemus fusiis in Claudiani nostri Eidyl. I.

422 *Divique tui*] Majores tui inter Deos relati; vel ambo Theodosii, qui sunt Dii tui, seu a te culti. Legimus in Anthologia Θεωδορίου.

424 *Nostræ menti*] Impervia mentibus aliorum hominum, non poëtarum qui divinitus afflati sunt.

Vix adeunda Deis, annorum squalida mater, 425
 Immensi spelunca ævi, quæ tempora vasto
 Suppeditat revocatque sinu. Complectitur antrum,
 Omnia qui placido consumit numine, serpens:
 Perpetuumque viret squamis, caudamque reducto
 Ore vorat, tacito relegens exordia lapsu. 430
 Vestibuli custos, vultu longæva decoro,
 Ante fores Natura sedet, cunctisque volantes
 Dependent membris animæ. Mansura verendus
 Scribit jura senex, numeros qui dividit astris,

nis, vix patens Superis ipsis, caverna æternitatis infinita, quæ mittit et revocat tempora gremio ingenti. Draco qui edit cuncta potestate tranquilla amplexatur id specus, ac virescit squamis æternis, et devorat caudam suam ore recurvato repetens initia sua flexu silente. Natura annosa facie honesta, servatrix vestibuli, sedet ante januam, et animæ volitantes hærent in omnibus partibus corporis ipsius. Senex venerandus describit leges duraturas, qui senex distribuit numeros sideribus, et motus

Parm.—424 *As* ignota Thuan.—425 *feris* Var. LL. ed. Antv.—426 *immerit* Petav. sec. quod Med. quart. *secula* Rott. Med. sec. *tempore* inc. Heins. *nacto* Oxon. sec. m. pr.—427 *annum* Vat. quint. Rott. Put. Reg. Oxon. pr. *antrum* vel *annum* Vat. tert.—428 *quæ* Rott. Bonon. Ambr. et Moret. sec. *munere* Pric. Ambr. pr. Jun. et Moret. pr. Oxon. sec. *nomine* Vat. pr. m. pr. Med. tert. inc. Heins. Ambr. sec. Leid. pr. m. pr.—429 *Perpetuisque* Moret. pr. *virens* vet. Gyr. *reductum* Exc. Schott. *reductam* duo Leidd. et novemdecim alii, Exc. Gevart. *redacto* vel *reductam* Pric.—430 *volat* Pal. Med. tert. *notat* Ambr. pr. *morsu* vel *lapsu* Lov.—431 *longæva sacerdos* inc. Heins. Ambr. sec.—432 *junctisque* Petav. tert. *volentes* Med. quart.—433 *Dependent* inc. Heins. m. pr. *Deprendunt* Put. ed. Vicet. *mansueta* Jun. pr.

NOTÆ

427 *Suppeditat*] Quæ ex vasto suo sinu emittit tempora, et revocat in suum sinum. Designat annos, qui sua per vestigia instar circuli redire videntur.

428 *Serpens*] ‘Annus,’ ex Servio, ‘secundum Ægyptios indicabatur picto dracone caudam suam mordente.’ Unde hujus rei jure meminit Claudianus vates Ægyptins.

430 *Vorat*] Serpens caudam vorat, consumit omnia, relegit vestigia. Annorum tempus intellige. ‘Tempus edax rerum.’ Servius: ‘Annus dic-

tus quasi anus, id est, anulus, quod in se redeat, ut est.’ Virgilius: ‘Atque in se sua per vestigia volvitur annus.’

433 *Animæ*] Natura continet rerum omnium animas, quæ ex ipsius corpore dependent. Excipe animam hominis, quæ radius quidam videri possit, non ex natura, sed ex ipso naturæ auctore delibatus.

434 *Senex*] *Χρόνος*, qui idem est ac Saturnus, Tempusque: nisi potius Deum ipsum temporis auctorem intelligas.

Et cursus stabilesque moras, quibus omnia vivunt, 435
 Ac pereunt fixis cum legibus : ille recenset
 Incertum quid Martis iter, certumque Tonantis
 Proficiat mundo, quid velox semita Lunæ,
 Pigraque Saturni : quantum Cytherea sereno
 Curriculo, Phœbique comes Cyllenius, erret. 440
 Illius ut magno Sol limine constitit antri,
 Accurrit Natura potens, seniorque superbis

et retardationes certas, quibus res omnes oriuntur aut occidunt, statuta quadam lege : ille senex refert, quid via dubia Martis planetæ, quid via certa Jovis prosit Orbi ; quid cursus celer Lunæ, quid cursus lentus Saturni prosit ; quanto tempore Venus curru pulchro, et quanto Mercurius comitans Solem vagetur. Statim atque Sol stetit in vestibulo ingenti speculæ hujus, Natura mater venit obviam, et

*****

Oxon. sec.—434 *dividis* Ambr. pr.—435 *vivunt* Vat. quart.—436 *Et pereunt* Mazar. *ac pereant* cum *orrupt*, tres Vatt. *factis* ed. Vicet. *ceu pro cum* conj. Heins. Vat. pr. et alii distinguunt *fixis cum legibus ille recenset. legibus* Florent. Reg. *ire recenset* Vat. quart.—437 *quod* inc. Heins.—438 *Proficiat* Vat. quint. inc. Heins. Mazar. Petav. sec. duo Ambr. Exc. Gevart. *Prospiciat* Leid. pr. m. sec. Pal. Farn. Rott. Reg. Thuan. Oxon. pr. duo Med. Exc. Lucens. pr. *Prospiciat* vel *Proficiat* Vat. tert. *velox Scintia* Pric. *semina* Put.—439 *serenum* Jun. pr. Oxon. sec. m. pr. *sonoro* Moret. pr. *soporo* Ms. Mureti. *Saturno* Vat. quart. Thuan. *seno* Pric. *remoso* Put.—440 *errat* Oxon. pr. *erret* Exc. Lucens. pr. *heret* Moret. sec. Bonon. *erret* Reg. *iret* ed. Vicet. *ardet* Put.—441 *magno sol limine* Vat. pr. et tert. Pal. Rott. Oisel. duo Med. Thuan. Mazar. Oxon. pr. Vat. Livin. Exc. Cod. Rhem. *Phæbus ad limen* Med. tert. item Gesn. et ed. Bipont. *magno Sol limine* vel *Phæbus ad limen* Florent. *ad lumen* Ambr. sec. *lumine constitit antri* Reg. Thuan. *antris* Vat. pr. m. pr. *austri* lib. Barth.—442 *Accurrit* Put. Var. LL. ed. Antv. *Occurrit* Vat. pr. *Accurrit* Voss. m. pr. duo Vatt. Med. tert. inc. Heins. Bonon. Pat. Tholos. Lov. Moret. sec. tres Petav. totidem Ambr. ed. Parm. Exc. Gevart. *Natura parens* Moret. pr. Heinsius ascripserat locum Plinii lib. xxii. c. 24. 'Parens illa ac divina rerum artifex Natura.' *duce* Vat. pr. m. pr. *superbus* duo Vatt. Farn. Moret. pr. Med. tert. Put. ed. Parm. et Vicet. *superbo* inc. Heins.

NOTÆ

435 *Cursus stabilesque moras*] Per *cursus* cognoscimus planetas ; per *stabiles moras* agnoscimus stellas fixas.

Vivunt ac pereunt] Etenim statuta quadam lege. 'Ortum quicquid habet finem timet.' Statius.

437 *Incertum Martis iter*] Temperies Martis Planetæ incerta et inæqualis est, prout magis aut accedit aut recedit a Sole.

Certum Tonantis] Temperies Jovis Planetæ certior est et æqualior, quod servet distantiam a Sole æqualiorem.

438 *Velox semita Lunæ*] Cursum annum per mensem conficientis.

439 *Pigraque*] Saturnus per triginta annos cursum absolvit. Unde vocatur *pigra* ejus *semita*.

Cytherea] Stella Veneris, quæ Venus Cytherea dicitur, ut supra vidimus.

440 *Phœbique comes Cyllenius*] Mercurius, sic dictus a Cyllene monte Arcadiæ. Proximus est Soli, ideoque illum perpetuo comitari dicitur.

Canitiem inclinat radiis. Tunc sponte reclusos
 Laxavit postes adamas. Penetrare profundum
 Panditur, et sedes ævique arcana pateſcunt. 445
 Hic habitant vario faciem distincta metallo
 Sæcula certa locis; illic glomerantur athena:
 Hic ferrata rigent, illic argentea cudent.
 Eximia regione domus, contingere terris
 Difficiles, stabant rutili, grex aureus, anni: 450
 Quorum præcipuum pretioso corpore Titan
 Signandum Stilichone legit. Tunc imperat omnes
 Pone sequi; dictisque simul compellat euntes:

quamvis antiquior, tamen demittit canos ante radios illustres Solis. Tum adamas aperuit portas ultro patentes. Sacrarium altum reſecratur, et sedes et secreta temporum videntur. Hic ætates quædam differentes vultu per metalla diversa incolunt locos separatos: illic ætates ærea congregantur, hic ferrea rigescunt, illic argentea albescent. At in pulchriore parte domus hujusce turba micabat formosa annorum aureorum, eveniens Orbi difficile: quorum pulchrior corpore locuplete eligitur a Sole, nominandus a Stilichone. Tum jubet omnes sequi a tergo, et his verbis

*****

—443 tum sponte Vat. pr. et sec. Leid. pr. Lov. Pat. ambo Moret. duo Ambr. Vat. Livin. Exc. Lucens. pr. cum Pric. Tholos. Jun. pr. Petav. tert. cum vel tum Oxon. sec. revulsos Pat. reclusas Pric. Ambr. tert. m. sec. reclusus Leid. pr. et tredecim alii.—444 profundis Voss. m. pr.—446 Hinc Leid. sec. Farn. Exc. Lucens. pr. habitat Med. sec. Put. Ambr. sec. inc. Heins. facies tres Vatt. Pric. Rott. Oisel. Vat. pr. m. sec. faciem Vat. pr. et tert. Leid. pr. m. sec. Pal. Thuan. Mazar. duo Med. distracta Put.—447 illinc Oxon. pr. Leid. sec. Farn. Put. Exc. Lucens. pr. ed. Parm. et Vicet. aëno Oxon. pr. atheno Reg.—448 Hinc...illinc Farn. Put. Reg. ed. Parm. et Vicet. illinc argentea Moret. pr. cudent Lov.—449 conjungere Bonon.—450 Difficili Tholos. Ambr. pr. Difficili omnes Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. stabat tres Vatt. Farn. Pric. Rott. rutili stabant Leid. pr. Oxon. pr. rutili stabat Vat. pr. et tert. Pal. Oisel. Florent. duo Med. Reg. Thuan. Mazar. Vat. Livin. Exc. Lucens. pr. stabat rutili rex Lov. rex etiam decem alii et Exc. Gevart.—451 principium Jun. pr. præcipuum vel principium Med. quart. spatioso Ambr. pr.—452 Signandi ed. Parm. Signandum Med. quart. Signandum Var. LL. e marg.

NOTE

444 *Adamas*] Porta cavernæ, unde profuunt tempora et sæcula, ex adamante facta est, quia duratura. Hæc certe ævi et sæculorum descriptio luculenta est: in his forsitan alludit ad statuam quam vidit Nabuchodonosor, cujus statum caput aureum, pectus et brachia argentea; venter et femora

ærea; tibiæ ferreæ, pedes ferrei et fictiles.

452 *Signandum Stilichone*] Sole eligit ex grege annorum anreorum pulchriorem, cui Stilicho Consul nomen suum imponat: diximus quippe annos a Consulibus nominari.

En, cui distulimus melioris sæcla metalli,
 Consul adest. Ite optati mortalibus anni. 455
 Ducite virtutes: hominum florescite rursus
 Ingeniis hilares, Baccho frugumque feraces.
 Non inter geminos anguis glaciale Triones
 Sibilet, immodico nec frigore sæviat Ursa.
 Non torvo fremat igne Leo, nec brachia Cancri 460
 Urat atrox æstas, madidæ nec prodigus urnæ
 Semina prærupto dissolvat Aquarius imbre.

una alloquitur illos sequentes: Ecce adest Consul Stilicho, pro quo reservavimus ætatem metalli pretiosioris. Currite anni expetiti ab hominibus, conducite virtutes, florete iterum ingeniis virorum, sæcundi vino, et fertiles segetibus. Non Serpens inter Triones duos edat sibi hunc gelidum, neque Ursa bacchetur frigore nimio: non Leo rugiat cum flamma sua iniqua, neque æstas acerba inflammet brachia Cancri, neque Aquarius profundens urnam humidam, corrumpat fruges pluvii immensis.

*****

Parm. regit Mazar.—454 In quem Oxon. pr. Vat. tert. Oisel. Mazar. un quem Reg. Et cui Med. tert. Dii cui inc. Heins. Petav. tert. qui et hunc versum sequenti postponit. En cui vel In quem Leid. pr. Vat. pr. Florent.—455 eos optati Ambr. tert. melioribus vel mortalibus Florent. per sæcla metalli pro mortalibus anni ed. Vicet. per sæcla metalli Farn. metallis Oxon. pr. sæcla metalli vel mortalibus anni Lov.—456 Discite inc. Heins. Ambr. sec. Med. quart. Ducite virtutes. cum τελεῖα στήγῃ, Leid. pr. duo Petav. Discite vel Ducite Vat. sec. hominum. sic interpungunt Rott. et Vat. tert. florescere Med. quart.—457 Progeniis Farn. Bacchi Ambr. sec. m. sec. frugisque Pat.—458 angues Var. LL. ed. Antv.—459 in medio pro immodico Ambr. sec. inc. Heins. ed. Vicet. non frigore Lov. Oxon. pr. sæviet Moret. pr.—460 Nec toto fremat ore Oxon. pr. Non toto Leid. pr. Nec octo alii. torto Exc. Lucens. pr. toto Vat. tert. Oisel. vet. Gyr. Mazar. toto vel torvo Vat. pr. fremet ore Pat. ore Reg. non brachia Vat. sec. Med. quart.—461 æstus inc. Heins. Ambr. sec. Med. quart. madidus Pal. Farn.—462 Semine Voss. m. pr.—463 producit Mazar.

NOTE

458 *Anguis*] Est signum Septemtrionale, porrectum inter duos Triones, seu duas Ursas, majorem et minorem. Virgilius: 'Maximus hic flexu sinuoso elabitur anguis Circum, perque duas in morem fluminis Arctos.' Alii dicunt hunc anguem Hesperidum mala custodientem ab Hercule fuisse occisum, et a Junone inter astra collocatum: alii in Gigantomachia eum fuisse Minervæ objectum, et ab ea contortum ad sidera cæloque infixum.

Triones ... Ursa] De his supra in III. Cons. Hon. vs. 170.

460 *Leo*] Unum ex duodecim Zo-

diaci signis, est nempe Leo Nemeæus, seu Cleonæus, victus ab Hercule. *Ignem fremat*, quod tum calor sit violentior: torvo autem, non quod ignis torvus sit, sed quia Leo ipse torvus.

Cancrī] Hic est, ex Virgilio, 'Pressus ab Hercule Cancer,' dum contra Hydram pugnaret. Tum Sol a nobis instar Cancrī retrogradi fingitur.

462 *Aquarius*] Ganymedes Phrygius raptus ab aquila, Jovis futurus pincerna, Diisque daturus nectar, aquam hominibus. Præsidet partim Decembri et partim Januario mensibus, pluvia infestari solitis.

Phrixus roseo producat fertile cornu

Ver Aries: pingues nec grandine tundat olivas

Scorpius: autumni maturet germina Virgo.

465

Lenior et gravidis allatret Sirius uvis.

Sic fatus, croceis rorantes ignibus hortos

Ingreditur: vallemque suam, quam flammeus ambit

Rivus, et irriguis largum jubar ingerit herbis,

Quas Solis pascuntur equi. Fragrantibus inde

470

Aries Phrixus cornu pulchro efficiat ver fecundum: neque Scorpius verberet grandine oleas pingues. Virgo reddat fatus Autumni maturos, et Canicula mitior latret in racemos turgentes. Sol ita locutus intrat hortos suos manantes flammis purpureis, et intrat prata sua, quæ flavius igneus cingit, et immittit lucem copiosam herbis sparsis luce, quibus equi Solis aluntur. Inde Sol nectit comam floribus odo-

=====

perducat Pal. *præducat* Jun. pr.—464 *pinguis* Vat. pr. Oisel. *gramine* Put. *tondat* ed. Parm. ex conjectura. *olivos* Oisel.—465 *Scorpius* tres Vatt. Pal. Farn. Put. duo Petav. Exc. Lucens. pr. ed. Parm. *Scorpion* Leid. pr. cum septemdecim aliis, ed. Vicet. Var. LL. ed. Antv. *Scopior* et emendatum *Scorpion* Leid. sec. *Scorpio* et emendatum *Scorpius* Lov. *germine* Med. tert. *gramina* Pal. Pric. Rott. Ambr. pr. *germina* Leid. pr. et viginti Codd. Ald. Exc. Lucens. sec. Var. LL. e marg. Parm. *gramina* vel *germina* Vat. tert.—466 *ablatret* Ambr. pr. *oblatret* Moret. sec.—467 *fassus* Mazar. *satur* Med. tert. ed. Vicet. *roscis* Put. *croceis fatus* Lov. Exc. Gevart. *rutilantes* vel *redolentes* legebat Heins. *ignibus* Vat. pr. et tert. Pal. Farn. Rott. Oisel. *floribus* Lov. *crinibus* inc. Heins. *finibus* Jun. pr. Oxon. sec. m. pr. duo Vatt. Pric. m. pr. Med. tert. Put. Mazar. Pat. Ambr. sec. duo Petav. Exc. Schott. Var. LL. e marg. Parm. *finibus* et emendatum *floribus* Leid. pr. *finibus* vel *ignibus* Vat. quart. *hortos* Lov. Exc. Gevart. *arcos* Put. Pat. *ortus* Oxon. pr. Moret. sec. Vat. tert. Pal. Oisel. Florent. m. pr. Med. pr. Reg. Mazar. duo Ambr.—468 *urit* Pat.—469 *Rivulus* Med. sec. *exiguus* Leid. pr. m. pr.—470 *Qua* Pat. *fragrantibus* Lov. duo Vatt. *flagrantibus* Vat. sec. et tert. Pal. Farn. Pric.

NOTE

463 *Phrixus Aries*] Alatus et vellere aureo insignis, quem Phrixus Athamantis et Nepheles filius, Ino novercam fugiens, conscendit ex Thesalia in Colchidem iturus. Præsidet mensi Martio, quo terra, ceu vellere quodam herbarum, vestiri incipit.

465 *Scorpius*] Devictus ab Orione. Præsidet partim Octobri et partim Novembri, quo tempore frigus pun gere incipit.

Virgo] Ea est Erigone Icari filia, in cælo collocata ob insignem pietatem: vel est Astræa, seu Justitia, quæ quidem ex Ovidio: ‘cæde ma-

dentes Ultima cælestum terras Astræa reliquit’ Præsidet partim Augusto et partim Septembri, qui menses, Virginis instar, nihil amplius pariunt.

466 *Sirius*] Canicula Icari, nomine Mera, in signo Leonis, quæ ex veteribus calorem geminare credebatur. Alia est recentiorum opinio.

467 *Hortos*] Soli regiam, hortos, mensas, equos, pecora Poëtæ tribuunt.

469 *Irriguus*] Irriguae sunt herbae, sed larga luce, non aquis.

Cæsariem sertis, et lutea lora jubeasque
 Subligat alipedum : gelidas hinc Lucifer ornat,
 Hinc Aurora comas : juxtaque arridet habenis
 Aureus, et nomen prætendit Consulis, annus :
 Inque novos iterum revoluto cardine cursus
 Scribunt ætheriis Stilichonem sidera fastis.

475

riferis, et habenas croceas, et jubeas equorum suorum. Hinc Lucifer decorat crimes roscidos, inde Aurora : et prope annus aureus arridet, tenens lora sua, et præfert nomen Consulis ; rursus verso cardine in curriculum novum, Dii ipsi scribunt Stilichonem in Fastis celestibus.

fragrantibus Petav. pr. *fragrantibus* vel *flagrantibus* Vat. pr.—471 *Lethæa* Rott. *lithæa* Tholos. *lutea* duo Vatt. Pal. Farn. Pric. Reg. Thuan. duo Petav. Vat. Livin. vet. Gyr. Exc. Læti et Lucens. pr. *lactea* duo Leidd. et sedecim scripti, Ald. ed. Parm. et Vicet. Exc. Gevart. Var. LL. ed. Antv. *lutea* vel *lactea* Petav. tert. duo Oxon. *colla* Jun. pr. Oxon. sec.—473 *adridet* duo Med. Exc. Lucens. pr. ed. Vicet. *illudit* Pric. Jun. pr. Oxon. sec. m. pr. *colludit* Reg. Thuan. Mazar. *alludit* Vat. pr. et tert. Pal. Farn. Rott. Oisel. Florent. Oxon. pr. duo Med. *arridet* vel *alludit* Vat. quart. Petav. pr. *habenæ* Vat. sec. m. pr.—475 *novos tantum* Pal. *revoluto* Lov. *rursus* Pal. Rott. *currus* Pat.—476 *sideris* inc. Heins. *æcula* vel *numine* pro *sidera* Moret. sec. *fastis* vel *factis* Vat. tert.

NOTÆ

473 *Gelidas comas*] Propter ro- anni emensi : per *novos cursus* intel-
 rem matutinum. Lucifer et Aurora lige annum incipientem.

perpetui Solis comites. 476 *Ætheriis*] Cælestibus, immor-
 talibus.

475 *Revoluto*] Hoc finem arguit

XXIII.

CL. CLAUDIANI
DE SECUNDO CONSULATU
FL. STILICHONIS

V. C.

LIBER.

PRÆFATIO.

ARGUMENTUM.

Ur Scipio Africanus amavit Musas et Ennium laudum suarum præconem,
sic et Stilicho amat Claudianum.

MAJOR Scipiades, Italis qui solus ab oris
In proprium vertit Punica bella caput,
Non sine Pieriis exercuit artibus arma :
Semper erat vatū maxima cura duci.

Scipio Major, qui ex finibus Italiae unus convertit in caput suum bella Carthaginiensis, non tractavit arma sine studiis Pieriis: benevolentia singularis in Poëtas

.....
In Vat. pr. Petav. sec. et Exc. Lucens. pr. vocatur Liber tertius *de Consulatu* vel *Laudibus Stiliconis*. In Gryph. ed. 1548. ascriptum erat, *Hic Panegyricus separandus videtur a superioribus duobus*. item, *Incipit Liber de Adventu Stiliconis in Urbem*. ex veteri Cod. ut videtur, quem Heinsius nominare neglexit. hic tamen notaverat, in Vat. pr. post Præfationes nullam addi inscriptionem.

1 ductus ab oris Isingr. hortis Med. sec.—3 Nec Pric.—4 vatis Put. virtus

NOTE

De Secundo] Nonnulli primum contendunt esse Stilichonis Consulatum, non secundum, quem quadriennio post hunc gessit, ex Claverio.

2 *In caput*] In sese convertit totam belli Punici molem.

3 *Pieriis artibus*] Studiis Musarum, quæ Pieriæ et Pierides dicuntur a

Gaudet enim virtus testes sibi jungere Musas. 5
 Carmen amat, quisquis carmine digna gerit.
 Ergo seu patriis primævus manibus ultor
 Subderet Hispanum legibus Oceanum,
 Seu Tyrias certa fracturus cuspidē vires
 Inferret Libyco signa tremenda mari; 10
 Hærebat doctus lateri, castrisque solebat
 Omnibus in medias Ennius ire tubas.
 Illi post lituos pedites favere canenti,
 Laudavitque nova cæde cruentus eques.
 Cumque triumpharet gemina Carthagine victa, 15
 (Hanc vindex patris vicerat, hanc patriæ)

erat semper huic ductori. Etenim virtus latatur asciscere sibi Musas spectatrices. Et ille diligit versus, quicumque agit facta digna versibus. Igitur seu adolescens ulturus umbras paternas, subjiceret Imperio Romano mare Hispanum; seu domiturus exercitus Carthaginienses, ictu indubitato, importaret vexilla metuenda mari Libyco; Ennius eruditus affixus erat lateri ejus, et in bellis cunctis consueverat irrumpere in acies medias. Pedites plause runt illi Ennio cantanti post buccinam, et eques idem Ennius sanguinolentus strage recentis prædicavit Scipionem. Et cum hic Scipio triumpharet, Carthagine duplici subacta, (subegerat hanc Hispanam, ut ultor patris sui, subegerat illam Libyam, ut ultor patriæ

~~~~~

Moret. sec. m. pr. ducis Pal.—5 sibi testes Reg. subungere duo Leidd. et novemdecim alii, Exc. Gevart. Lucens. pr. ed. Vicet. Var. LL. ed. Antv.—6 digna facit Vat. sec. Reg. Oxon. pr.—7 patriis Reg. Florent. Moret. sec. Vat. quart. Var. LL. e marg. Parm.—8 legibus vel regibus Var. LL. e marg. Parm.—9 Ceu Jun. pr. Tyrias certa Exc. Læti. certo Med. sec. contra ed. Vicet.—11 castusque Jun. pr. Oxon. sec.—12 Ennius i. m. obvius Vat. tert. cominus Moret. pr. emulus Oisel. vias Vat. sec. m. pr.—13 Illic Vat. pr. Oxon. pr. siluere Moret. pr. Laudavitque vet. Gyr. Vat. Livin. Exc. Læti et Lucens. pr.—14 Laudabatque duo Leidd. cum viginti duobus aliis, Exc. Gevart. ed. Parm. et Vicet. Ald. et Var. LL. ed. Ant. clade Petav. pr.—15 media Med. sec. m. pr. victor Thuan.—16 Nam vindex Pal. judex Moret. pr. patriis duo

NOTÆ

Pieria regione Macedoniæ, vel a devictis Pierii filiabus, iisque in picas conversis.

5 *Musas*] Virtus amat Musas sui spectatrices et laudatrices.

6 *Carmen amat*] Et certe tales fuerunt Alexander, Julius et Augustus Cæsar, et alii magni Heroës.

9 *Tyrias*] Vires Carthaginiensium, qui ex urbe Tyro in Phœnicia profecti

erant.

11 *Hærebat doctus*] Ennius tam carnis fuit Africano ut mortuus ejus sepulcro sit illatus. Ovidius: 'Ennius ingenio maximus, arte rudis.' Hic docuerat Catonem Majorem virum doctissimum.

12 *Ire tubas*] Ennius fuit Centurio, et arma cum laude tulit.

15 *Gemina Carthagine*] Utramque

Cum longi Libyam tandem post funera belli
 Ante suas mœstam cogeret ire rotas ;
 Advexit reduces secum Victoria Musas,
 Et sertum vati Martia laurus erat. 20
 Noster Scipiades Stilichon, quo concidit alter
 Hannibal, antiquo sævior Hannibale,
 Te mihi post quintos annorum, Roma, recursus
 Reddidit, et votis jussit adesse suis.

suæ) et cum demum post cædes belli diuturni adigeret Libyam tristem progredi ante currum suum triumphalem, victoria retulit secum Musas revertentes, et laurus bellica erat corona poëtæ Ennii. Stilicho, qui est Scipio noster, a quo alius Hannibal crudelior Hannibale vetere prostratus est, te restituit mihi, o Roma, post curriculum quinque annorum, et imperavit me interesse Consulatu suo optabili.

Vatt. Farn. Rott. Med. tert. patrius Pat. patri Leid. pr. et tredecim alii. patri vel patris Vat. pr. vicerat, hinc Voss.—17 *Et longi* Jun. pr. *tendit pro tandem* id. Jun.—18 *mæstas* Petav. sec. *cogit et ire* Pal. *suam rotam* Moret. sec.—19 *Adduxit* duo Med. *secum reduces* Moret. sec.—20 *certum* Moret. pr.—21 *Nostri* Jun. pr. *qui* Pric. *cui* leg. Heins. *concidat* Petav. sec.—23 *plus pro post* Farn. *quinos* Heins. Gesn. ed. Bipont. et al. *quintos* duo Leidd. omnes Vatt. Pal. Farn. Pric. Oisel. Jun. pr. duo Oxon. *recessus* Ambr. pr.

NOTE

vicit Scipio, Hispanicam et Libycam. Hispanicam expugnavit uno die, ulturus manes patriæ sui, qui in Hispania occisus fuerat: Libycam vicit ut ulcisceretur patriam suam toties a Carthaginensibus infestatam.

17 *Libyam*] Prælatam Libyæ effigiem.

21 *Alter Hannibal*] Gildo sævior Hannibale.

23 *Post quintos*] Claudianus, mortuo Mediolani Theodosio, ibi consedit aliquamdiu; aut Stilichonem ad bella secutus est, et cum eo Romam rediit.

24 *Votis suis*] Honori suo votivo, id est, optabili.

XXIV.

CL. CLAUDIANI DE SECUNDO CONSULATU
FL. STILICHONIS V. C. LIBER.

ARGUMENTUM.

CELEBRATUR gaudium Romæ videntis Stilichonem, victorem modestum, priscis Ducibus majorem, cultum ab omnibus, urbis liberatorem, reparatorem Consulatus, Imperii amplificatorem, malorum Rectorum ultorem; qui Romam iterum fecit orbis caput: hinc prædicatur ipsa Roma urbium altissima, Cælo æmula, legum parens et imperii, victrix materque omnium gentium, terræ et maris; Deorum amica, et sedes. Populus colit Stilichonem, ut Patrem, vocat Dominum. Proceres et Victoria illum ambiunt Consulem, non armis sed amore munitum, et liberatorem: huic, ut liberalitatem exercent, edatque spectacula, Diana ipsa feras suppeditat.

QUEM populi plausu, procerum quem voce petebas,
Aspice, Roma, virum. Jam tempora desine longæ
Dinumerare viæ, visoque assurgere semper
Pulvere: non dubiis ultra torquebere votis.
Totus adest oculis, aderat qui mentibus olim, 5
Spe major, fama melior. Venerare curulem,

O Roma, intue te virum, quem expetebas applausu populi et acclamatione Primorum. Jam cessa numerare tempus itineris diuturni, et surgere continuo ad primum pulverem excitatum: non angeris amplius desideriis suspensis. Ille totus præsens est oculis tuis, qui alias præsens erat animo tuo, ingentior ipsa expectatione, melior

1 *Populus* Rott. *clausus* Jun. pr. *procerum* vel *placida* Vat. pr. *patebas* Tholos. —2 *Auspice* Med. tert. *desine tempora* Lov. —3 *more* Ambr. pr. —4 *nec* inc. Heins. *ver* Pal. *procedere* Jun. pr. —6 *curules* Reg. —7 *te* Voss. Exc. Gevart.

NOTE

1 *Quem populi, &c.*] Procul dubio Roma impensius optabat Stilichonem Consulem renuntiatum.

3 *Visoque assurgere pulvere*] More eorum, qui impensius quenquam de-

siderant et expectant: nam statim atque globus pulveris excitatus est, assurgunt visuri an veniat is quem expectant.

6 *Spe major*] Major est quam ex-

Quæ tibi restituit fasces : complectere dextram,
 Sub juga quæ Poenos iterum Romana redegit.
 Excipe magnanimum pectus, quo fræna reguntur
 Imperii, cujus libratur sensibus orbis. 10
 Os sacrum, quod in ære colis, miraris in auro,
 Cerne libens. Hic est pro te bellator ubique,
 Defensor Libyæ, Rheni pacator et Histri.
 Ostentare suos prisco si more labores,
 Et gentes cuperet vulgo monstrare subactas; 15

fama. Cole Consulem, qui reddidit fasces tibi; osculare manum, quæ reduxit iterum Carthaginienses in servitutem Romanam. Suscipe animum generosum, qui moderatur habenas Imperii, cujus curis Mundus sustinetur. Aspice volens cultum illum sacrum, quem veneraris in statuis æneis, et admiraris in statuis aureis. Hic Stilicho est ubique pugnator pro te, qui liberavit Libyam, qui placavit Rhenum et Danubium. Si Stilicho consuetudine antiqua vellet jactare facta sua, et ostendere

constituit Lov. amplectere Rott.—8 qui fasces pro quæ Pœnos Ambr. pr. tantum Romana Petav. sec. reduxit Leid. pr. coëgit Reg. Moret. sec. subegit Pric. med. tert. inc. Heins. Put. Jun. pr. Lov. m. sec. redegit vel subegit Florent. subegit vel coëgit Oxon. sec.—9 Accipe Lov. regna Mazar. reguntur Pal. Med. pr. reguntur Moret.—11 in ære Jun. pr. in ære Exc. Læti. monte Oisel. coles Mazar. mirare sub auro Voss. m. pr. mirare in auro Lov. mirare sine auro tres Vatt. Pric. m. sec. duo Med. tres Petav. inc. Heins. Put. Ambr. sec. Jun. pr. Moret. sec. ed. Vicet. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Antv. mirare sub auro vel miraris in auro Leid. pr.—12 hic te inc. Heins. felix bellator Vat. pr. et tert. Pal. Florent. Med. pr. Reg. Thuan. Vat. Livin. pro te bellator dno Leidd. tres Vatt. Farn. Rott. Med. sec. Jun. pr. Oxon. sec. Voss. Moret. sec. Ald. Exc. Gevart. Var. LL. ed. Antv. pro te qui pugnât Lov. pugnator Ambr. pr. Vat. sec. Sched. Gud. felix vel pro te Med. tert. ubique Exc. Læti. utrique Oisel.—13 pacator Vat. pr. et tert. Pal. Florent. Med. pr. et sec. Reg. Mazar. Thuan. calcator duo Leidd. cum viginti duobus aliis, Exc. Gevart. Lucens. pr. ed. Parm. et Vicet. Var. LL. ed. Antv. damnator vel calcator Lov. calcator vel pacator Petav. tert. Hebri Rott. Istri Exc. Læti.—14 Obturare Ambr. pr.—15 In vel Et Moret. pr. cuperes Jun. pr. virgo Tholos.—

NOTE

pectabamus, melior est quam eum
 fama ipsa prædicabat, etsi bonus et
 magnus semper fuit.

Curulem] Consulem in Curuli seu
 sella eburnea sedentem. Continens
 pro contento, Metonymicâs.

7 Restitui] Qui fasces seu Consu-
 latum suæ pristinæ majestati reddi-
 dit.

8 Pœnos] Gildonem et Mauros,
 quibus devictis est *defensor Libyæ*, hoc

est, liberavit Libyam, et eam resti-
 tuit Romanis ad frumentum suppedi-
 tandum.

10 Libratur] Ita mundus vigilantia
 curisque Stilichonis sustinetur libra-
 turque, ut nec propendat, nec in
 alterutram partem peccet cadatve.

13 Pacator] Stilicho Danubii acco-
 las cum Theodosio pacavit.

14 Prisco more] Triumphantium ve-
 terum.

Certassent utroque pares a cardine laurus.
 Hæc Alamannorum spoliis, Australibus illa
 Ditior exuviis. Illinc flavente Sygambri
 Cæsarie, nigris hinc Mauri crinibus irent :
 Ipse albis veheretur equis : currumque secutus 20
 Laurigerum, festo fremuisset carmine miles.
 Hi famulos traherent Reges : hi facta metallo
 Oppida, vel montes captivaque flumina ferrent.
 Hinc Libyci fractis lugerent cornibus amnes :
 Inde catenato gemeret Germania Rheno. 25
 Sed non immodicus proprii jactator honoris
 Consul, Roma, tuus : non illum præmia tantum,
 Quam labor ipse juvat. Strepitus fastidit inanes,
 Inque animis hominum pompa meliore triumphat.

populo Romano nationes a se devictas, victoriae similes ex cardine gemino mundi conferrentur. Hæc victoria foret locupletior divitiis Alemannorum, illa præda Meridiana. Illinc Sicambri coma flava incederent, hinc Mauri capillis nigrantibus. Ipse Stilicho inveheretur equis candidis, et milites comitantes currum laureatum resonuissent acclamatione solenni. Hi raptarent reges captivos: illi urbes expressas metallo, aut gestarent effigiem montium et fluviorum subactorum. Hinc flumina Libya sterent ruptis cornibus, inde Germania marceret, Rheno victo. At Consul tuus, o Roma, non est ostentator immoderatus gloriae suæ. Munera non tantum delectant illum, quantum labor ipse. Contemnit murmura vana pompæ, et triumphat apparatus nobiliore in mentibus hominum. Urbs Romana non exceptit sane

16 *Certarent* Med. tert. item Gesn. et ed. Bipont. *Certassent* duo Vatt. Pal. Rott. Oisel. Florent. duo Med. Thuan. Mazar. Oxon. pr. Vat. Livin. *lauri* Put.—17 *Alamanorum* Vat. pr. Med. quart. Bonon. Tholos. *Alemanorum* quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. *Alamannorum* Leid. sec. studiis Moret. pr.—18 *illuc* Leid. sec. Vat. quart. Med. tert. Ambr. item Moret. sec. *flumante* Jun. pr. *flagrante* Med. tert.—20 *Ille* Oisel. *currusque* Put. Petav. sec.—21 *fremuisset* vel *tremuisset* Oxon. sec. *cardine* Pal. Put. duo Med. *carmine* vel *cardine* Med. tert.—22 *traherent* famulos id. Med. *fata* Petav. sec. *fracta* Pat. Moret. sec. *facta* malit Heins. *metallis* tres Vatt. Farn. *metallo* vel *metallis* Med. tert.—23 *montis* Ambr. sec. *fulmina* Moret. sec.—24 *lucerent* Leid. sec. et quindecim scripti, Exc. Gevart. Lucens. sec. Var. L.L. ed. Antv. *lucerent* vel *lugerent* Leid. pr. Med. tert.—25 *Rheto* Voss.—26 *immodici* Jun. pr.—28 *juvat ipse labor* Med. tert.—30 *artes* Pal. vid. infra

NOTÆ

16 *Certassent*] Velut inter se Lauros Victoriæve contendissent, utra esset pulchrior et gloriosior.

21 *Festo carmine*] Acclamatione solenni, *io triumphe!* *io triumphe!*

22 *Facta metallo*] Imagines urbium devictarum, montium, fluminum, in

triumpho præferebantur.

28 *Labor*] Virtus cum vero labore conjuncta.

Strepitus] Fastidit strepitus, famæ, gloriæ, auræ popularis, sermonum vulgi.

29 *In animis*] Mavult triumphare in

Non alium certe Romanæ clarius arces 30
 Suscepere ducem, nec cum cedente rediret
 Fabricius Pyrrho, nec cum Capitolia curru
 Pellææ domitor Paullus conscenderet aulæ.
 Nec similis Latias patefecit gloria portas,
 Post Numidas Mario, post classica Martis Eoi 35
 Pompeio. Nulli pars æmula defuit unquam,
 Quæ gravis obstreperet laudes, stimulisque malignis
 Facta sequebatur, quamvis ingentia, Livor.
 Solus hic invidiæ fines virtute reliquit,
 Humanumque modum. Quis enim livescere possit, 40

alium ductorem magnificentius, neque tum cum Fabricius reverteretur, Pyrrho fugiente, neque cum Paulus victor Regiæ Macedonia ascenderet curru in Capitolium, neque honor equalis aperuit portas Romanas. Mario post Numidas victos, neque Pompeio post tubas belli Eoi. Pars aliqua zelotypa non defuit unquam ulli horum, quæ pars inimica extenuaret gloriam horum et invidia incitata stimulis iniquis comitabitur facinora eorum, etsi magna. Hic unus Stilicho superavit virtute sua limites invidiæ et terminos præscriptos hominibus. Nam equis possit

vs. 124.—31 *concedente* Med. quart. illa *nec cum cedente* usque ad *Pyrrho* margini ascripta erant in Lov.—32 non Rott. Put. curru Petav. sec.—33 *parvus* pro *Paulus* Med. pr. *contenderet* Voss. m. pr.—34 Non Farn. Put. *Latios portus* Moret. pr.—35 *plus* Bonon.—36 *nulla* Jun. pr.—37 *instreperet* Med. sec. *obstaret* vel *obstreperet* Pric. laudi Put. Vat. *Livin. laudis* Pat. Tholos. ed. *Vicet. laudes* duo Leidd. Voss. Vat. sec. inc. Heins. Oxon. sec. Petav. item Ambr. sec. ambo Moret. Exc. Gevart. Ald. Var. LL. e marg. Parm. *laudes* vel *laudi* Med. tert. Lov. *tumulisque* Petav. sec.—38 *sequeretur* Ambr. pr.—39 *fascis* Moret. sec. m. pr. *relinquit* Vat. quint. Med. tert. inc. Heins. Pnt. Ambr. pr. Leid. pr.—40 *Humanumque genus* Jun. pr. *nequit* Mazar. *posset* Pric.

NOTE

hominum animis, quos devicit, simulque devinxit sibi amore comitante, et omni genere virtutum. Tiberius apud Tacitum: 'Hæc mihi in animis vestris templa, hæ pulcherrimæ effigies et mansuræ. Nam quæ saxo struuntur, si iudicium posterorum in odium vertit, pro sepulcris spernuntur.'

32 *Fabricius*] Fabricius, qui de Pyrrho ex Italia expulso triumphavit, non tam magnifice exceptus est quam Stilicho.

33 *Pellææ aulæ*] Pella est urbs Macedoniae, Alexandri natalibus insignis; ponitur pro ipsa Macedonia, cujus Rex Perses devictus est a Pau-

lo Emilio, qui gaza ejus allata Romanam ditavit.

35 *Numidas*] Quorum Rex Jugurtha a Mario est triumphatus.

Martis Eoi] Belli ad Orientem gesti, in quo Mithridatem Pompeius debellavit.

39 *Solus hic invidiæ fines*] Solus Stilicho invidiam superavit; (quasi vero invidorum malevolentia oppressus est) adeo nullus locus est quo non pestis illa grassetur!

40 *Livescere possit*] Livor non attingit res subductas hominum mortalitati.

Quod nunquam pereant stellæ ? quod Jupiter altum
 Possideat cœlum ? quod noverit omnia Phœbus ?
 Est aliquod meriti spatium, quod nulla furentis
 Invidiæ mensura capit. Ductoribus illis
 Præterea divisus erat favor. Æquior ille 45
 Patribus, invisus plebi : popularibus illi
 Munito studiis languebat gratia Patrum.
 Omnis in hoc uno variis discordia cessit
 Ordinibus. Lætatur Eques, plauditque Senator,
 Votaque patricio certant plebeia favori. 50
 O felix, servata vocat quem Roma parentem !
 O mundi communis amor, cui militat omnis

invidere, quod astra nunquam extinguantur? Quod Jupiter teneat Cœlum excelsum? Quod Apollo cognoverit cuncta? Est locus aliquis virtutis, quem nullus modus invidia sciens attingit. Insuper benevolentia Romanorum partita erat in duces illos. Ille amicior erat Senatoribus, odiosus populo: amor Senatorum debilis erat in hunc, fretum amore populari. Omnis dissensio ordinum diversorum compressa est in hoc uno Stilichone. Equites gaudent, Senatores gratantur huic, et favor plebis in hunc non cedit favori Senatorum. O fortunate Stilicho, quem Roma conservata appellat patrem suum! O delicias communes urbis! pro quo tota Gallia pugnat, quem

Jun. pr. Leid. sec. Exc. Gevart.—41 *pereunt* Farn. Pric. Ambr. pr. Put. Petav. tert. Bonon. Tholos. Exc. Lucens. pr. *pereunt* vel *pereant* Oxon. sec. *jugiter* conjiciebat Heins. *altum* Vat. pr. et tert. Med. sec. Reg. Mazar. Petav. tert. Bonon. Tholos. Ambr. pr. Oxon. sec. Exc. Schott. olim tres Vatt. Pal. Farn. Pric. Oisel. olim vel *altum* Oxon. sec. *nam* manus docta in ora ed. Vicet.—42 *Possideant* Vat. sec. quod placebat Heinsio, ut nempe ad *stellas* referatur. *moverit* Jun. pr. *noverat* Mazar. Tholos. Leid. pr. m. pr.—43 *aliquid* Farn. Rott. Bonon. Tholos. Leid. sec. *menti* pro *meriti* Rott. *meritis* Med. tert. m. pr. et sic leg. Heins.—45 *divorsus* omnes Vatt. Pal. Rott. Oisel. Exc. Læti.—46 *intisis* Moret. sec. m. pr. *plebis* Leid. pr.—47 *gloria* id. Leid.—48 *at hoc* Bonon. *concordia* *crescit* Thuan.—49 *senatus* Voss. Ambr. pr. Leid. sec. Exc. Gevart.—50 *devota* pro *plebeia* Vat. sec. m. pr. *favore* Pal. Pric. Rott. Jun. pr. Oxon. sec. tres Med. inc. Heins. Reg. Thuan. Mazar. Ambr. sec. Moret. sec. Leid. sec. Exc. Gevart. Var. LL. ed. Antv. *patricios canores* Moret. pr.—51 *quem Roma vocat servata* Jun. pr. Oxon. sec. Vat. sec. Pal. Pric. Med. pr. Moret. pr. *potentem* Oxon. sec. m. pr.—52 *communis* vel *totius* Oxon. sec. *honor* Pat. quo ed. Vicet.—54 *in adventum*

NOTE

42 *Noverit omnia*] Sol, ex Homero, omnia cernit et audit.

45 *Æquior patribus*] Pompeius tuebatur partes optimatum, Marius populi, &c.

50 *Patricio*] Supra de hoc vocabulo

dicimus.

51 *Parentem*] Symmachus vocat Stilichonem *publicum parentem*, neque reuinit S. Ambrosius.

52 *Mundi amor*] Deliciæ et conculum mundi, ut Titus Imperator.

Gallia, quem Regum thalamis Hispania nectit!

Cujus et adventum crebris petiere Quirites

Vocibus, et genero meruit præstante Senatus!

55

Non sic virginibus flores, non frugibus imbres,

Prospera non lassis optantur flamina nautis,

Ut tuus aspectus populo. Quæ numine tanto

Littora fatidicas attollunt Delia lauros,

Venturi quoties affulget Apollinis arcus?

60

Quæ sic aurifero Pactoli fonte tumescit

Lydia, cum domitis apparuit Evius Indis?

Nonne vides, et plebe vias, et tecta latere

Hispania conjungit affinitati Imperatorum! cujus adventum Romani postulerunt precibus repetitis, et Senatus obtinuit, genero Honorio concedente. Flores non ita expetuntur a puellis, non pluviae segetibus, non venti secundi ita expetuntur a nautis fatigatis, ut conspectus tuus expetitus est a populo. Quæ littora Deli erigunt lauros præagas ob tantum Deum; quoties arcus Phæbi venientis resplendet? Quæ Lydia ita target fonte aureo Pactoli, cum Bacchus enituit, Indis subactis? Annon aspicias, et

Rott. ad meritum pro adventum Jun. pr.—55 in genero Voss. meruit genero Farn. Rott. genero meruit duo Leidd. totidem Oxon. Jun. pr. Vat. Livin. Lov. Pat. Tholos. Bonon. Reg. Mazar. Florent. ambo Moret. duo Petav. tres Ambr. totidem Med. inc. Heins. patrante Ambr. sec.—56 fluctibus Med. quart. inc. Heins.—57 Aspera Put. Moret. pr. nec Vat. sec. Pric. lapsis Jun. pr. Vat. quint. lassis duo Leidd. tres Med. inc. Heins. Put. Thuan. Bonon. Pat. Tholos. Voss. Moret. sec. tres Petav. tres Ambr. Exc. Gevart. Lucens. pr. ed. Parm. et Vicet. Var. LL. ed. Antv. fessis Vat. pr. et tert. Pal. Oisel. Exc. Læti. lapsis m. pr. et lassis m. sec. Oxon. sec. lassis vel fessis Vat. quart. flumina Vat. pr. Pal. Rott. Leid. pr. Lov. Exc. Cod. Rhem.—58 populis Pal. Med. pr. quo Vat. pr. quæ vel ecquæ Reg. munere Vat. tert. ed. Vicet. cauto Ambr. pr. Sched. Gnd.—59 laurus Vat. tert. Pal. Rott. Oisel. Florent. duo Med. Mazar. vet. Gyr. Exc. Lucens. pr. voces Leid. sec. m. sec. Exc. Gevart. unde sortes conjecerat Heins.—60 affixit Bonon. optatur Put. effulsit Vat. sec. Lov. Moret. pr. Thuan. affulsit duo Vatt. Farn. Pric. Rott. Med. tert. effulget Mazar. affulget Vat. pr. et tert. Oisel. Florent. Oxon. pr. duo Med. effulsit Pat.—61 Non sic duo Vatt. Non vel Quæ Petav. pr.—62 Euchius Leid. sec. Lov. ambo Moret. undis Med. tert. Put. Thuan.—63 Febe Lov.—64 hic

NOTE

53 *Hispania*] Ob affinitatem Theodosii et Honorii, qui erant ex Hispania oriundi.

55 *Meruit*] Tanquam rem magnam.

59 *Fatidicas*] Delos insula maris Ægæi tam clara alumno Apolline, ut inde oracula peterentur, et ex ipsis lauris præagia rerum ducerentur.

Delph. et Var. Clas.

62 *Erius*] Seu *Euhysus*, Bacchus sic dictus a Jove, qui illum inflammans in Gigantes exclamabat *εὖ υἱέ, id est, age o fili, bene fli.*

63 *Tecta latere matribus*] Studio videndi effusis. Plinius de Trajano Romam ingrediente: 'Videres referata tecta ac laborantia,' &c.

Claud.

2 U

Matribus? ut, Stilichon, cunctis inopina relaxit
 Te victore salus! Septem circumspecte montes, 65
 Qui Solis radios auri fulgore lacessunt,
 Indutosque arcus spoliis, æquataque templa
 Nubibus, et quicquid tanti struxere triumphi.
 Quantum profueris, quantam servaveris urbem,
 Attonitis metire oculis. Hæc fabula certe 70
 Cuncta forent, si Pœnus adhuc incumberet Austro.
 Mos erat in veterum castris, ut tempora quercu

vicos densari populo, et domos matribus, o Stilicho, ut salus improvisa affulsit, te demittore! Certe septem colles, qui provocant jubar Solis splendore domuum aurearum, et arcus triumphales ornatos exuviiis, et templa educta ad caelum, et quicquid tot victorias cumulerunt. Considera oculis admirantibus quantum joveris Romanos, quantam conservaveris urbem. Hæc omnia sane essent fabula, si Mauri adhuc nos infestarent a Meridie. Id consuetudinis observabatur in exercitibus antiquorum,

Stilico Farn. his omnes Vatt. Pal. Pric. Rott. Oisel. duo Med. Mazar. Petav. pr. Pat. Tholos. Lov. duo Ambr. ed. Parm. Exc. Gevart. ut duo Leidd. Ambr. pr. Oxon. sec. inc. Heins. Pat. Thuan. Petav. sec. duo Med. ambo Moret. Exc. Lucens. sec. Ald. Var. LL. ed. Antv. hic vel ut Reg. hic vel his Med. tert. his vel ut Voss. Oxon. pr. in vel o Florent. *refulsit* Lov.—65 *salus* cum *οὐρανῷ*, Moret. sec. *circum aspice* Lov. *circum inspicere* Leid. sec. Med. sec. Exc. Gevart.—66 *fulgente* Leid. sec. Exc. Gevart. *lacessant* Lov.—67 *Inductosque* Farn. Pric. Rott. Oisel. Med. quart. Put. Reg. Mazar. Petav. sec. Pat. Ambr. pr. Jun. pr. Lov. Ald. Var. LL. e marg. Parm. *æctus* Rott.—68 *quicquam* Rott. *tanti quicquid* Leid. pr. Med. tert. *auxere* Jun. pr. *traxere* Ambr. pr. Vat. quint. *traxere* vel *struxere* Petav. pr.—69 *quantum* Florent. quatuor Med. Reg. Mazar. Petav. pr. Bonon. Tholos. Ambr. tert. Exc. Lucens. pr. ed. Vicet. Var. LL. e marg. Parm. *quantum* Leid. pr. Vat. sec. Pric. Oisel. inc. Heins. Ambr. pr. Jun. pr. duo Oxon. ambo Moret. Lov. qui et *quam tu* habet ex emendatione, edd. Isingr. Gryph. *quantum* vel *quantam* Vat. pr. *umbrum* Vat. quint. *urbem* Leid. pr. Oxon. pr. *orbem* Jun. pr. Oxon. sec. Pric. Moret. sec.—70 *mirare* Thuan. *terre* vel *certæ* Med. tert.—71 *Pœnus* Med. quart. Ald. *Renus* Put. Thuan. Petav. sec. Pat. Tholos. Ambr. sec. ed. Parm. *Rhenus* Leid. sec. Florent. m. pr. duo Med. Exc. Lucens. pr. edd. Parm. Isingr. Pulm. Gryph. *Phœnus* Var. LL. ed. Antv. *rehnus* Vat. sec. Pal. *Rhetus* Var. LL. e marg. Parm. *Rhenus* vel *Pœnus* Med. pr. *Auster* Bonon. *astro* Ambr. pr.—72 *Mors* Tholos.—73 *validum* Var. LL.

NOTE

64 *Ut relaxit salus*] Quo tempore Gildonem superasti.

65 *Septem montes*] Fuit, ex Clavario, Romæ moles quadrata, quæ septem cingulis, id est, septem columnarum ordinibus cingebatur; quasi Roma ceu Cælum] aliquod haberet instar septem planetarum.

68 *Quicquid*] Divitiæ omnes, quas tot triumphus accumulaverunt, tot tecta auro ornata, essent fabula et cinis, nihilque remaneret præter sermones hominum, nisi Gildonem a Meridie, hoc est, ex Africa, nos infestantem devicissas.

71 *Incumberet*] Velint nobis fame

Velaret, validis fuso qui viribus hoste
 Casurum potuit morti subducere civem.
 At tibi quæ poterit pro tantis civica reddi 75
 Mœnibus ? aut quantæ pensabunt facta coronæ ?
 Nec solam populi vitam debere fatetur
 Armis Roma tuis ; sed, quo jucundior esset
 Lucis honoratæ fructus, venerabile famæ
 Pondus, et amissas vires, et regna recepit. 80
 Jam non prætumidi supplex Orientis ademtam

ut corona ex quercu umbraret caput ejus, qui, hoste occiso, generoso impetu evaluit eripere leto civem moriturum. Sed quæ corona civica poterit dari tibi, o Stilicho, pro tanta urbe ? vel quantæ coronæ remunerabuntur facinora tua ? Neque vero Roma confitetur se debere armis tuis solam vitam populi sui : at ut dulcedo vitæ veneratæ foret gratior, reparavit per te majestatem colendam famæ suæ, et opes perditas, et imperium. Jam non Roma rogans repetit a legatis Orientis su-

ed. Antv. valido fuso Med. quart. fuso hoste vel fusum hostem Vat. quint.—74 mortui potuit Reg. Jun. pr. Oxon. sec.—75 poterunt ut et præmia pro Civica Thuan.—76 Civibus Pric. Jun. et Moret. pr. Manibus vel Civibus Oxon. sec. pulsabunt Ambr. pr. fata Jun. pr. Oxon. sec. pensent tua facta conjiciebat Heins.—77 Nec solam Voss. Nec solum Moret. sec. Nam Pat. Non Farn. Nec Florent. tres Med. Reg. Thuan. Mazar. tres Petav. totidem Ambr. Tholos. Oxon. et Moret. pr. Exc. Gevart. Var. LL. ed. Antv. solum duo Vatt. Pal. Pric. Oisel. Jun. pr. Oxon. sec. Exc. Læti. solum tres Med. inc. Heins. Reg. Thuan. Mazar. Pat. Tholos. Moret. pr. Lov. tres Petav. totidem Ambr. Exc. Gevart. Lucens. pr. ed. Parm. et Vicet. populis Oisel. fatentur Vat. sec. Pal. Rott. Med. pr. inc. Heins.—78 quod quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. quod vel quis Med. tert. jucundior Vat. pr. jucundior Jun. pr. duo Oxon. duo Leidd. cases Vat. tert. esse Vat. quint. extat Moret. sec. unde exstat conjiciebat Heins.—79 odorata inc. Heins. odorata Mazar. fructu al. fructus Jun. pr. duo Leidd. totidem Oxon.—80 admissas Farn. Voss. Oxon. pr. Leid. sec.—81 prætumidis Oxon. sec. præti-

NOTE

oppressis incenbaret.

75 *Civica*] Corona ex quercu decerni solita ei qui, hoste occiso, civem periclitantem ab ipsis fati faucibus eripisset. Fiebat autem ex quercu, quod hæc prima hominum nutrix fuisset ; et quod non minus debeatur conservatori, quam nutrici aut parenti.

76 *Coronæ*] Stilicho post victum Rhadagaisum hostem immanissimum coronatus cum toto exercitu rediit.

79 *Lucis fructus*] Dulcedo vitæ, quæ ut fructus suavissime degustatur,

80 *Pondus*] Majestatem, auctoritatem famæ, qua Roma ab omnibus gentibus colebatur.

Regna recepit] Roma destituta frugibus ob Libyam a Gildone ereptam, et vitam et imperium amissura erat, sed hæc omnia recepit, postquam Gildo a Stilichone victus, Libyaque restituta est.

81 *Ademtam Libyam*] Gildo, ut eriperet Libyam Honorio, dicebat eam pertinere ad Arcadium, ut sic fratres ad bellum civile incenderet, et hinc ipse proficeret. Honorius itaque Libyam sibi ereptam repe-

Legatis poscit Libyam, famulosve precatur,
 Dictu turpe, suos : sed robore freta Gabino
 Te duce Romana tandem se vindicat ira.
 Ipsa jubet signis, bellaturoque togatus 85
 Imperat : et spectant aquilæ decreta Senatus.
 Ipsa tibi trabeas ultro dedit : ipsa curulem
 Obtulit ultori, fastosque ornare coëgit.
 Nil perdit decoris prisca, nec libera quærit
 Sæcula, cum donet fasces, cum prælia mandet ; 90
 Seque etiam crevisse videt. Quis Gallica rura,

perbi Libyam ereptam, et non orat servos suos ; res inhonesta relatu : sed munita viribus Gabinis tandem ulciscitur sese, ira Romana, te ductore. Ipsa imperat vexillis, et Magistratus togatus imperat ducibus pugnaturis : Aquilæ opperiuntur Senatusconsulta. Ipsa obtulit tibi sponte vestem Consularem, ipsa obtulit Sellam eburneam vindici suo, et sponte impulit te honorare fastos. Nihil amittit dignitatis unquam, neque desiderat amplius tempora libertatis, cum det Consulatam et decernat bella ; immo aspicit sese quoque amplificatam esse. Equis recordatur agros

midus Vat. quint. princeps Var. LL. ed. Antv. adeptam dno Vatt. Pal. Pric. Leid. Petav. pr. Bonon. Pat. Oxon. pr.—82 *famulosque* Vat. quint. duo Med.—83 *fulta* duo Vatt. Thuan. Petav. pr. Bonon. Tholos. duo Ambr. Sched. Gnd. *freta* vel *fulta* Oxon. sec. *arma* vel *freta* Med. tert.—84 *te* inc. Heins.—85 *bellatorque* Farn. *bellatorique* Med. quart. *bellaturoque* Moret. pr. *rogatus* Ambr. tert. Florent. Ald.—86 *expectant* duo Leidd. et maxima pars Codd. Exc. Schott. Gevart. Ald. Var. LL. e marg. Parm. item Gesn. et ed. Bipont.—87 *tibi* Exc. Schott. in quibus Gronovius ascripserat locum l. ii. vs. 379. *mih* Ambr. pr. *sibi* Rott.—88 *ultori fastosque* Vat. pr. et tert. Pal. Farn. Rott. Oisel. Florent. Med. pr. Oxon. pr. *ultori fasces* Pric. *ultori, fascesque* Vat. Livin. *hæc ultro fasces* dno Med. inc. Heins. Bonon. Pat. Tholos. duo Ambr. Exc. Lucens. sec. ed. Vicet. *hæc ultro fastos* Med. sec. *fasces* Pric. duo Leidd. et tredecim alii, Var. LL. ed. Antv. *hæc ultro fastos vel ultori fastosque* Med. tert.—89 *prodit* Pal.—90 *Fœdera vel Secula* Moret. pr. *quum vel cui donet f.* cui Exc. Lucens. sec. *donat* Pal. Med. pr.—91 *Cum se etiam* ed. Vicet. *Nunc etiam* Vat. sec. Farn. Med. quart. inc. Heins. Put. Petav. sec. Pat. Ambr. sec. Voss. duo Leidd. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Antv. *Sæpe vel Nunc vel Sese* Reg. Oxon. pr. *stupet pro videt* Med. sec. *jura* Oxon. pr.

NOTE

bat a legatis Orientis, seu Arcadii, quibus tergiversantibus Stilicho eam armis recepit, Gildone delet.

82 *Famulos*] Non jam Roma fame pressa precatur populos Libyæ famulos suos, seu a se olim in servitntem redactos, non, inquam, precatur, ut fruges mittant.

88 *Gabino*] Id est, freta Roma viribus Italicis, seu Magistratum suo-

rum Gabino more cinctorum virtute, prisca quidem, hoc est, priscorum seu veterum Romanorum virtutem imitante.

84 *Romana ira*] Digna Romanis. Ovidius : 'Dignas Jove concipit iras.'

86 *Aquilæ*] Hoc est, Duces expectant decreta Senatus.

88 *Ornare*] Suo nomine.

91 *Crevisse*] Roma videt se etiam

Quis meminit Latio Senonum servisse ligones ?
 Aut quibus exemplis fœcunda Tybris ab Arcto
 Vexit Lingonico sudatas vomere messes ?
 Illa seges non auxilium modo præbuit Urbi, 95
 Sed fuit indicio, quantum tibi, Roma, liceret.
 Admonuit Dominiæ gentes, instarque tropæi
 Retulit ignotum gelidis vectigal ab oris.
 Hoc quoque majestas augescit plena Quirini,
 Rectores Libyæ populo quod iudice pallent ; 100

Gallorum, et ligones Senonum laborasse pro Italia? Vel quod exemplum visum est, Tybrim attulisse a Septentrione fertili fruges excultas aratro Lingonum? Illæ fruges non tantum dederunt urbi subsidium, sed etiam ostenderunt quantum tu posses, o Roma: hæc fruges admonuerunt populos Germanos Imperatricis Romæ, et reportaverunt a finibus frigidis speciem tropæi, tributum incognitum. Majestas integra Romanorum per hoc etiam augetur, quod præfecti Libyæ timent, populo

rutra conjiciebat Heins.—92 *Latio meminit* Put. *servire* Vat. quart. Put. Ambr. pr. *inseruisse* Vat. sec. Moret. pr.—93 *At inc.* Heins. *secundo* Moret. sec. *secundo* ...alto Med. sec.—94 *Lingonicum* Petav. sec. *Lindonico* Farn. *Lingonio* Var. LL. ed. Antv. *Lingotico* Med. quart. *Liganico* Jun. pr. in *indomito* Moret. pr. *Ligonico* duo Vatt. Pal. Rott. Mazar. Oxon. pr. Moret. sec. *vezatas* Ambr. pr.—95 *Ipsa seges non auxilium mihi* Moret. pr. *Ipsa* Moret. sec. Lov. Ald. Med. sec. *Auxilium non illa seges* Exc. Læti. *Illæ seges non auxilium* duo Leidd. Florent. quatuor Med. inc. Heins. Put. Reg. Thuan. Mazar. Bon. Pat. Tholos. tres Ambr. totidem Petav. Lov. Jun. pr. duo Oxon. Exc. Schott. Lucens. pr. ed. Parm. et Vicet. In Voss. erat *Illæ seges non auxilium*. sed ascriptum erat, 'NB. sed nescio an pes ille admitti possit. Auctoritatem certe non habeo.'—96 *valeret* Vat. tert. m. pr.—97 *Admovit vel Admonuit* Thuan. *Ammonis domitæ* vet. Cod. *gentis* Petav. sec. Med. tert. m. pr. Exc. Gevart. *triumphi* Moret. pr. Vat. sec.—99 *Hæc* Oxon. pr. Ambr. sec. Pric. Moret. et Petav. sec. ed. Vicet. Var. LL. e marg. Parm. *Quirinis* Moret. sec. *Quiriti* conjiciebat Heins.—100 *Libici* Voss. *Libyci* duo Leidd. et longe plurima pars Codd. Ald. ed. Parm. et Vicet. Var. LL. ed. Antv. *populi* Reg. m. sec. *quo* Leid. pr. Oxon. pr. Reg. Petav. sec. *quoque* Med. sec. *qui* Moret. pr. *vindice* Pal.

NOTÆ

crevisse, si quidem Galli, Germani, ipsi suppeditant annonam, id quod nunquam fecerant.

92 *Senonum ... Lingonico*] Senones et Lingones sunt Galliæ populi, vulgo *de Sens*, et *de Langres*, iique Septentrionales, habita ratione Romæ.

94 *Sudatas vomere*] Messes in quibus arandis non sudavit vomer, sed boves vomerem et aratrum trahentes.

97 *Admonuit Dominiæ*] Tanta potestas per Stilichonem recuperata admonuit populos Romam esse Regnam, et Romanos rerum Dominos.

98 *Vectigal*] Roma retulit pro vectigali hactenus inandito fruges ex frigidis oris Germaniæ; quod vectigal tropæi et victoriæ speciem habet.

99 *Quirini*] Romanorum qui a Quirino seu Romulo orti sunt: *populo iudice*, velut olim stante rep. in qua augetur majestas populi.

Et post emeritas moderator quisque secures
 Discrimen letale subit : quid Pœnus arator
 Intulerit, madidus quantum transmiserit Auster.
 Ardua qui late terris responsa dedere,
 Hinc trepidant humiles : tremuit quos Africa nuper, 105
 Cernunt Rostra reos. Cani virtutibus ævi
 Materiem pandit Stilichon, populumque, vetusti
 Culminis immemorem, dominandi rursus in usum
 Excitat, ut magnos calcet metuendus honores,
 Pendat justitia crimen, pietate remittat 110

Romano judicante, et quod quisque Proconsul rector post gestum imperium exponitur periculo mortis : ab eo petitur, quid agricolæ Libyæ persolterint, et quantum Notus pluvius transportaverit. Hinc illi, qui reddiderunt Provinciis longe oracula metuenda, submissi precent. Forum videt reos, quos Africa nuper formidavit. Stilicho aperit campum virtutibus antiquitatis seceræ, et impellit in consuetudinem iterum imperando populum oblitum majestatis ceteris, ut populus timendus protegerat summos magistratus, expendat scelera legibus, relaxet culpam clementia, absol-

Thuan. judice vel vindice Vat. quart.—102 mortale Vat. Livin. quod Leid. a m. pr. et al. quid Leid. sec. tres Vatt. Rott. Oisel. Florent. Med. sec. Voss. Reg. Mazar. Bonon. duo Petav. duo Ambr. Vat. Livin. Exc. Lucens. pr. qd duo Med. quam Ald. plenus Leid. m. pr. Bonon.—103 quantum madidus Med? quart.—104 qui Med. tert. latis Thuan. latis terræ Pat.—105 Hi Ambr. pr. Moret. pr. Bonon. Pat. Med. quart. Petav. pr. m. pr. Hic duo Vatt. Pal. Med. pr. Thuan. Mazar. Petav. tert. Tholos. Ambr. tert. Vat. Livin. ed. Parm. Hij duo Vatt. Med. tert. Hinc vel Nunc Oisel. timuit Leid. sec. m. sec. Vat. pr. Rott. Oisel. Med. sec. Put. Reg. Mazar. Oxon. pr. Voss. m. sec. Vat. Livin. Exc. Gevart. tremuit vel timuit Pric. quos habuit Florent. m. pr.—106 Cernunt Thuan. Ambr. sec. inc. Heins.—107 Materiam omnes Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. pendit Rott. Med. sec. pandit vel pendit Med. pr.—108 in unum Exc. Gevart.—109 Excutit Jun. pr. herois duo Vatt.—110 Pandat Pal. Reg. Perdat Oxon. sec. Pellat Leid. pr. m. sec. Pendat vel Pandat Med. tert. justitia Med. id. remittit Jun.

NOTÆ

101 *Post emeritas secures*] Post gestum imperium, post expleta administrationis suæ tempora. Emeritus quid sit, supra diximus.

102 *Discrimen*] Exponitur periculo mortis, accusatus et forte convincendus rerum male gestarum.

103 *Auster*] Ratio a rectore Libyæ petitur, quantum scilicet frumenti plaga Australis seu Meridiana dederit.

104 *Ardua responsa*] Sublimia, su-

perba, metuenda, ut quæ sunt in arduo.

106 *Reos*] *Reus*, dicitur quisque vocatur in judicium: *Actor*, quicumque vocat.

107 *Materiem*] Stilicho dat materiam exercendis virtutibus, quas se vera exercebat antiquitas: nam populus, ut olim, in jus vocat summos magistratus, et secundum leges judicat facta potentium.

Errorem, purosque probet, damnetque nocentes,
 Et patrias iterum clemens exerceat artes.
 Fallitur, egregio quisquis sub Principe credit
 Servitium : nunquam libertas gratior extat,
 Quam sub Rege pio. Quos præficit ipse regendis 115
 Rebus, ad arbitrium plebis Patrumque reducit :
 Conceditque libens, meritis seu præmia poscant,
 Seu punire velint. Posito jam purpura fastu
 De se iudicium non indignatur haberi.
 Sic docuit regnare socer : sic cauta iuventæ 120
 Fræna dedit : teneros his moribus induit annos,

vat insontes, condemnet soutes, et mitis colat iterum artes patrias. Ille errat, quicumque putat servitutem esse sub Imperatore optimo : nunquam libertas est jucundior, quam sub Rege pio. Quos ipse præponit rebus administrandis, componit eos ad voluntatem populi et Senatorum, et volens indulget his, seu petant mercedem pro virtute, seu velint castigare. Imperator ipse, superbia deposita, non irascitur fieri iudicium de se. Sic Stilicho socer Honorii docuit imperare. Sic imposuit iuventuti ejus habenas prudentes : informavit ætatem tenellam his præceptis, ipse

~~~~~

pr.—111 *prætorque* Moret. pr. *nocentis* Vat. pr.—112 *Deerat hic versus Reg.* et Oxon. pr.—113 *judice* duo Vatt. Put. Petav. pr. m. pr.—114 *nusquam* Med. quart.—115 *pios* Moret. pr. *perficit* Put. Tholos. ille Put. *regendum* Tholos. *gerendis* ed. Vicet.—116 *et arbitrium* Jun. pr. Farn. *patrum plebique* Put.—117 *Conceditque* Jun. pr. *Concedatque* Moret. sec. *Acceditque* Med. sec. *meritis. cum reſeſq ōtroyū,* Petav. sec. *meritis, seu Ald. poscant* ed. Vicet. *poscat* duo Ambr. *pascant* Leid. sec.—118 *velis* Med. quart. duo Ambr. *fasto* Jun. pr.—119 *dedignatur* Pric. Reg. Thuan.—120 *Sic regnare socer docuit* Lov. *Sic docuit regni socer et siccata* Voss. m. pr. *decuit* Gryph. *vitiose. regimen socer et Thuan. regni socer et* Petav. sec. Ambr. tert. Exc. Lucens. pr. *regni socer et sic casta* Ambr. sec. Tholos. *migrare pro regnare* Farn. *et casta* Var. LL. e marg. Parm. *siccata* Leid. sec. Petav. sec. *arta* Leid. pr. *casta omnes* Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Reg. Mazar. duo Petav. *apta* Put. Lov. ed. Vicet. Var. LL. e marg. Parm. *acta* Moret. pr. *foena* Pat. *tanta* Thuan. *sacra vel casta* Med. tert. *casta vel cauta* Oxon. sec.—121 *sic pro his* Vat. pr. Pal. Oisel. Florent. Reg. Oxon. pr. duo Med. *sic*

NOTE

112 *Patrias artes]* Exerceat artes orbis regendi, more patrum. Virgilius : 'Tu regere imperio populos, Rōmāne, memento. Hæ tibi erunt artes.'

115 *Quos præficit]* Ut tutor Imperii, et parens publicus.

118 *Purpura]* Ipse Princeps purpura micans se ultro submittit legibus. Justinianus in Inst. quib. mod. test. in f. §. 8. 'Divi Severus et An-

toninus sæpissime recripserunt. Læcet enim, inquiunt, legibus soluti simus, attamen legibus vivimus.' Et Cic. de Leg. l. iv. 'Digna vox est majestate regnantis se legibus alligatum principem jam profiteri.' Τις γὰρ ἂν ἠθέλησεν ἀπειθεῖν, ὅταν τοῦ βασιλέα παιδόμενον ; quis enim voluerit non obedire, videns Regem obedientem ? Xenophon in Agesilao.

Verior Augusti genitor, fiducia belli,
 Pacis consilium ; per quem squalore remoto
 Pristina Romuleis in floruit arcibus ætas :
 Per quam fracta diu translataque pæne potestas, 125
 Non oblita sui, servilibus exulat arvis ;
 In proprium sed ducta Larem, victricia reddit
 Fata solo, fruiturque iterum, quibus hæserat olim,
 Auspiciis, capitique errantia membra reponit.

existens verior pater Imperatoris, præsidium in bello, consilium in pace ; per quem, situ expulso, juvenis prima urbis Romanæ restituit : per quem dignitas Consulatus ante lacerata diu, et fere transposita, non immemor sui exit ex agris servilibus, sed reducta in sedem suam reddit urbi fata triumphantis, et rursus potitur auguriis, quibus quondam constituta fuerat, et reddit quoque capiti suo corpus errabundum.

.....

vel his Vat. tert. imbuat tres Vatt. Pal. Pric. Oisel. Ambr. tert. Var. LL. e marg. Parm. imbuat vel induit Vat. quart. Mazar.—122 *Verior vel Votior* Med. tert.—123 *consilium* Farn.—124 *artibus* omnes Vatt. Pal. Farn. Rott. Oisel. *arcibus* Leid. pr. Pric. duo Med. Put. Reg. Thuan. Mazar. Bonon. duo Ambr. ambo Moret. et ed. Parm. ex conjectura. *artibus* vel *arcibus* Lov.—125 *quem* Parm. *Postquam* Thuan. *translataque* vel *mutataque* Med. tert. deerat vero hic versus Jun. pr.—126 *Nunc* Oxon. sec. *exulat* Vat. tert. m. pr. *antris* Vat. quint. *artis* Florent. tres Med. inc. Heins. Pnt. Reg. Mazar. Bonon. Pat. Tholos. duo Petav. tres Ambr. Exc. Læti. *armis* Thuan. Moret. pr. Vat. sec. Med. quart. Exc. Lucens. pr. ed. Vicet.—127 *seducta* omnes Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. *deducta* Jun. pr. *translata* Pnt. *victoria* Moret. pr.—128 *hasitat* Voss. m. pr.—129 *capitque* Petav. sec. *hærentia* Moret. sec. Med.

NOTE

122 *Verior Augusti genitor*] Theodosium Honorii patrem natura fecit, studium et amor et institutio Stilichonem ejusdem veriozem fecit patrem.

124 *Ætas*] Ut homines, sic imperia suam ætatem habent: adolescent, vigent, consenescent.

125 *Translata*] Potestas Consulatus translata Constantinopolin, velut arbor; non oblita sui, seu veteris suæ majestatis, Stilichonis ope relinquit agros serviles, hoc est. victos quondam, et in servitutem redactos a Romanis; vel agros serviles vocat, quia servo Entropio subjectos, mancipatos.

127 *In proprium sed ducta Larem*]

Reducta in propriam et antiquam sedem, Romam, scilicet, reddit fata triumphantia in solo natali.

Victricia fata] Quæ fata etsi stitissent caput Imperii semper esse Romam, quodammodo victa fuissent, si Consulatus translatus esset Constantinopolin. At per Stilichonem perfectum est, ut *fata* sint *victricia*, Consulatusque hæreat in urbe Roma, iisdem auspiciis, quibus in principio constitutus est.

129 *Capitique*] Stilicho reddit capiti, scilicet Romæ, *errantia membra*, hoc est, partes Imperii avulsas, seu Consulatum alterum, qui Constantinopoli gerebatur, et quasi a propria sede avulsus vagabatur.

- (Proxime Dis Consul, tantæ qui prospicis Urbi, 130
 Qua nihil in terris complectitur altius æther :
 Cujus nec spatium visus, nec corda decorem,
 Nec laudem vox ulla capit :) quæ luce metalli
 Æmula vicinis fastigia conserit astris :
 Quæ septem scopulis zonas imitatur Olympi, 135
 (Armorum legumque parens : quæ fundit in omnes
 Imperium, primique dedit cunabula juris.
 Hæc est, exiguis quæ finibus orta tetendit
 In geminos axes, parvaque a sede profectas
 Dispersit cum Sole manus.) Hæc obvia fatis, 140

O Consul prope similis Diis, qui consulis tantæ urbi, qua nihil sublimius cælum continet in mundo, cujus castitatem oculi non comprehendunt, neque mentes pulchritudinem, neque ulla lingua elogium : quæ similis splendore auri attollit caput ad sidera finitima : quæ æmulatur zonas Cæli collibus septem, mater armorum et legum, quæ spargit potestatem suam in homines omnes, et quæ invenit initia juris primi. Hæc est urbs, quæ nata ex parvis initiis porrexit se ad utrumque Mundi cardinem, et propagavit cum Sole manus ortas ex sede tenui. Hæc exposita fatis,

//////////

quart. reliquit Pal. Med. pr. Cod. Barth.—130 qui tantæ Oxon. sec. quis Mazar. prospicit Farn. conspicias Florent. m. pr.—131 nil Pric. ær Jun. pr. ær vel æther Oxon. sec.—133 laudis Voss. m. sec.—134 fastidia Thuan. vestigia Vat. quint. contulit et emendatum conserit Lov.—135 Qui Petav. sec. scopuli inc. Heins.—136 regumque Vat. quint. potens Rott. parens vel potens Vat. quart. fundat Florent. m. pr. fudit Thuan.—137 cunabula Jun. pr. ruris Petav. tert.—138 Hæc etiam Thuan. pendit Med. sec. m. pr. recedit Put. Thuan. Pat. Var. LL. ed. Antv.—139 Ad geminos Ambr. tert. profusus Thuan. profecta quatuor Vatt. Farn. Oisel. profectas duo Leidd. et sedecim scripti, Exc. Gevart. Lucens. pr. Cod. Rhem. Var. LL. e marg. Parm.—140 Dispensit Pal.

NOTÆ

130 Proxime Dis Consul] Homines urbesque conservare divinum quidpiam est.

133 Luce metalli æmula] Urbs anro undique collucens, et astris aureis simillima.

134 Fastigia] Altitudinem ædificiorum in collibus exstructorum.

135 Zonas] Septem erant Romæ colles, plures alii numerant: septem etiam sunt Zonæ seu Cæli regiones ex quibusdam, ut refert Barthius: sed tamen communiter Zonæ quinque numerantur. De quibus alibi; sed

vide supra vs. 65.

136 Legumque parens] Quia ut communis patria, ex Modestino, scripsit leges orbi universo: alii legunt Legum potens, id est, quæ habet potestatem belli et legum.

137 Cunabula juris] Theophilus dixit, τὰ πρῶτα τῶν νόμων προοίμια: prima legum exordia.

140 Cum Sole] Oriente et Occidente extendit manus ex urbe parva proficiscentes, hoc est; extendit imperium; nam manus symbolum est imperii et potestatis.

Innumeras uno gereret cum tempore pugnas,
 Hispanas caperet, Siculas obsideret urbes,
 Et Gallum terris prosterneret, æquore Poenum,
 Nunquam succubuit damnis, et territa nullo
 Vulnere, post Cannas major Trebiamque fremebat : 145
 Et cum jam premerent flammæ, murumque feriret
 Hostis, in extremos aciem mittebat Hiberos.
 Nec stetit Oceano : remisque ingressa profundum
 Vincendos alio quæsit in orbe Britannos.
 Hæc est, in gremium victos quæ sola recepit, 150
 Humanumque genus communi nomine fovit,

eum eodem tempore faceret bella innumerabilia, et cum expugnaret urbes Hispaniæ, cingeret urbes Sicilia, et debelleret Gallos prælio terrestri, Carthaginienses navali, nunquam fracta est cladibus, et non perterrita est ulla plaga, animosior post elades Cannarum et Trebiæ spirabat bella: et cum jam ignes impenderent, et hostis Annibal ad portas prope quassaret mœnia, mittebat exercitus contra Hispanos ultimos. Neque Roma retardata est Oceano: intrans mare cum navibus quæsiit in axe altero Britannos subigendos. Hæc est, quæ una admisit in sinum populos domitos, et quæ instar matris non Imperatricis protexit gentem hominum nomine

*****

Med. pr. votis Vat. pr. et tert. Pal. Rott. Oisel. Reg. Pat. Ambr. pr. Exc. Schott. ed. Vicet. *fatis* vel *votis* Vat. tert. Pric. Med. pr. et tert. et Leid. pr. qui pro glossa habet, 'quod (sc. votis) melius est.'—141 *gemeret* Petav. sec.—142 *submitteret* Farn. Exc. Lucens. pr. ed. Vicet. *suberteret* Put. *subsideret* Exc. Schott. *obsederat* Lov. Voss. Leid. sec. Med. quart. Exc. Gevart. *obsideret* Leid. pr. et triginta Codd. Sched. Gud. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Antv. *obsideret* vel *obsederat* Moret. sec.—143 *In terris Gallum* Vat. sec.—145 *Cumas* ed. Vicet. *trabeamque* Pal. *Trebiæque* vel *Trebiamque* Med. tert.—146 *premeret flammis* Moret. pr. *fremere* Vat. pr. et tert. Pal. Rott. Oisel. Florent. duo Med. Thuan. Oxon. pr. *premerent* vel *tymerent* Med. tert. *murumque feriret* Vat. tert. Florent. duo Med. Reg. Mazar. Exc. Læti. *ferirent* Vat. pr. *teneret* dno Leidd. cum viginti quatuor aliis, Exc. Schott. Gevart. Lucens. pr. ed. Parm. et Vicet. Sched. Gud. Var. LL. ed. Antv. *teneret* vel *feriret* Med. tert.—147 *et extremos* Petav. tert. *etiam pro aciem* Put. *mutabat* Voss. Leid. sec. Exc. Gevart. *Ibemos* Pat.—148 *Hæc Ald. remis* Pal. Florent. Med. pr. sine copula.—149 *ore* Pal. Med. pr.—150 *gremio* Med. tert. *junctos* Florent. m. pr.—153 *neque suo* Thuan. Jun.

NOTÆ

144 *Nunquam succubuit*] Horatius : 'Per damna, per cædes, ab ipso Ducit opes animumque ferro.'

145 *Cannas Trebiamque*] De his alibi.

147 *Hostis*] Ipse Annibal, de quo Horatius, 'Parentibusque abominatus Annibal,' sed supra de hoc plura diximus.

149 *Alio in orbe*] Hactenus incog-

nito: id præstitit Roma per Julium Cæsarem, qui, ex Snetonio, 'aggressus est Britannos ignotos antea, superatisque pecunias et obsides imperavit.'

151 *Communi nomine*] Fovit ut suos, non tam communi nomine subditos, quam socios, quam cives, quam filios, eosque defendit contra tyrannos.

Matris, non dominæ, ritu : civesque vocavit,
 Quos domuit, nexuque pio longinqua revinxit.
 Hujus pacificis debemus moribus omnes,
 Quod veluti patriis regionibus utitur hospes : 154
 Quod sedem mutare licet : quod cernere Thulen
 Lusus, et horrendos quondam penetrare recessus :
 Quod bibimus passim Rhodanum, potamus Orontem :
 Quod cuncti gens una sumus. Nec terminus unquam
 Romanæ ditionis erit : nam cetera regna 160
 Luxuries vitiis, odiisque superbia vertit.
 Sic male sublimes fregit Spartanus Athenas :
 Atque idem Thebis cecidit. Sic Medus ademit

communis ; et appellavit eos cives, quos subegit, et colligavit gentes remotas vinculis piis. Nos omnes debemus hujus curis in pace, quod externi fruuntur finibus omnibus tanquam patria sua : quod fas est permutare domicilium : quod ludus est ridere Islandiam, et ingredi latebras olim terribiles : quod vulgo potamus aquas Rhodani, potamus aquas Orontis, quod omnes sumus tantum populus unus. Neque finis unquam erit Imperii Romani : etenim luxus defluens vitiis, et ambitio incensa odii destruxerunt alia imperia. Ita Lacedæmonii everterunt Athenas se effereutes improvide : et iidem Lacedæmonii victi sunt a Thebanis. Ita Medi

*****

pr. revexit Leid. sec. revexit Jun. pr. revexit vel revinxit Oxon. sec.—154 *Cujus* Mazar. *spatiis* Var. LL. e marg. Parm.—156 *libet* Thuan. *cerneret hylem* Vat. pr. *Thilen* tres Vatt. Petav. sec. *Tylem* Reg. Mazar. Petav. sec. *Thulem* Florent. quatuor Med. inc. Heins. *Thilem* Lov. Moret. sec. Put. Thuan. Petav. tert.—157 *Lusus* Vat. pr. Rott. vet. Gyr. Exc. Lucens. pr. *Rursus* quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Oisel. *hostiles* Ambr. pr. *tenebrare* Rott. *tenebrare* Med. sec. *recursus* Jun. pr. Moret. sec. m. pr. *recessus* vel *recursus* Oxon. sec.—158 *Rhodanum passim* Pric. *Phasin* Vat. quint. *Phasim* Moret. pr. m. pr.—159 *Quam cuncti* Put. res ed. Vicet. *quis terminus* Med. quart.—160 *erut* Leid. pr. m. pr.—162 *sublimis* Pric. *vertit* duo Vatt. Petav. pr. et Ambr. pr.—163 *idem* Florent. *Thebe* Med. quart. *ad Medus* Tholos.

NOTE

nos, ac simul devinxit omni studio pietatis et clementiæ. Hinc Rutilius de Roma : 'Fecisti patriam diversis gentibus unam ; Profuit injustis, te dominante, capi.'

157 *Horrendos*] Islandiæ seu Thules recessus horrendos ob barbariem, quam expulit Roma.

158 *Orontem*] Flavius est, qui aluit Antiochiam in Syria : per hunc intellige Cælesyriam. Syriamque, quas alluit.

159 *Cuncti*] Quod populi omnes

terrarum sunt velut populus unus

Nec terminus] Virgilius de Jove : 'Imperium sine fine dedi :' id enim Romani prædictum esse a Sibylla putabant, Imperium scilicet Romanum æternum fore.

161 *Luxuries*] Silius Italicus : 'Inde aspice late Florentes quondam luxus quas verterit urbes.' Varias Imperiorum mutationes atque conversiones Claudianus percurrit.

163 *Thebis cecidit*] Spartam destruxerunt Thebani, sed avaritia et vitiis

Assyrio, Medoque tulit moderamina Perses.
 Subjecit Persen Macedo, cessurus et ipse 165
 Romanis. Hæc auguriis firmata Sibyllæ,
 Hæc sacris animata Numæ : huic fulmina vibrat
 Jupiter ; hanc tota Tritonia Gorgone velat.
 Arcanas huc Vesta faces, huc orgia secum
 Transtulit, et Phrygios genitrix turrita leones.) 170

eripuerunt imperium Assyriis, et Persæ Medis abstulerunt: Alexander Macedo victis Persas, ipse vincendus a Romanis. Hæc urbs Roma munita prædictionibus Sibyllæ, hæc urbs animata est cærimoniis Numæ Pompilii. Jupiter torquet fulmina pro hac: Pallas defendit hanc tota ægide Gorgonea. Vesta transmisit huc ignes secretos, et Bacchus Orgia, et mater turrigera Cybele Leones Idæos. Huc

remus Put.—164 Persis duo Vatt. Petav. pr.—165 Macedo Persen Reg. Oxon. pr. Florent. Macedo Persen Med. pr. Mazar. Vat. Livin. Persen Vat. tert. Thuan. Petav. sec. Leid. sec.—166 Romanus Pal.—167 Hec animala Numæ sacris Petav. tert. animata vel operata Lov. Numæ est Florent. Ambr. tert. Numæ sine est duo Leidd. quatuor Med. inc. Heins. Pal. Farn. Pric. Put. Reg. Thuan. Mazar. duo Petav. duo Ambr. Bonon. Pat. Tholos. ambo Moret. Lov. Vat. Livin. omnes Vatt. Exc. Gevart. Lucens. pr. ed. Parm. et Vicet. hinc tres Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. edd. Vicet. Parm. Ald. Isingr. et al. hæc in Heins. hic Med. sec. Moret. sec. Oxon. sec. qua Vat. tert. cum Vat. sec. Put. Petav. pr. Ambr. pr. Var. LL. e marg. Parm. cui Med. quart. fulmine Petav. pr. librat Vat. quint. Petav. pr. Ambr. pr. Sched. Gud. Heinsius ascripserat locum Ovid. Metam. II. 311. 'dextra libratum fulmen ab aure.'—168 hinc Reg. hanc vel hinc Oxon. pr. toto Moret. pr. vellat inc. Heins. qui vallas conjiciebat.—169 Arcanos Pric. Archasias Pat. orgia sacer Oxon. pr. Bacchus Farn. vet. Gyr. Exc. Lucens. sec. secum quatuor Vatt. Pal. Farn. Rott. Oisel. Exc. Læti.—170 tutata Jun. pr.—171 depulsurus qua-

NOTE

omnibus inquinatam. Unde Cicero: 'Quod Apollo Pythius oraculo edidit, Spartam nulla re alia nisi avaritia esse perituram, id videtur non solum Lacedæmoniis, sed et omnibus opulentis populis prædixisse.'

165 *Cessurus et ipse Romanis*] Alexander non victus a Romanis, sed partum ab Alexandro Persarum Imperium ab illis subactum est.

167 *Animata*] Religio est velut anima Imperatorum: sine hac stare non possunt.

Numæ huic] Sine elisione, more Græcorum. Virgilius, 'Ionio immenso.' Numa Pompilius secundus Rex Romanorum convertit animos ad cultum Deorum.

Huic fulmina vibrat] Jupiter in gratiam Romæ vibrat fulmina. Alludit ad tempestatem, quæ a Romæ portis repulit Annibalem.

168 *Tritonia*] Pallas a palude Tritonide in Libya.

Gorgone] Ægide seu clypeo, in quo Medusa una ex Gorgonibus insculpta est.

169 *Arcanas faces*] Ignis arcanos, hoc est, in quibus arcana quædam vis continetur ad servandum imperium. Et hi ignes vigiles asservabantur a Vestalibus.

Orgia] Cærimoniæ Bacchi, ἀνὰ τῆς ὀργῆς, a furore, quo Bacchantes eas celebrabant.

170 *Leones*] Cybele Deorum mater

Huc depulsurus morbos Epidaurius hospes
 Reptavit placido tractu, vectumque per undas
 Insula Pæonium texit Tiberina draconem.
 Hanc tu cum Superis, Stilichon præclare, tueris.
 Protegis hanc clypeo, matrem regumque ducumque, 175
 Præcipueque tuam. Dedit hæc exordia lucis
 Eucherio, puerumque ferens hic regia mater
 Augusto monstravit avo : lætatus at ille

Æsculapius hospes Epidauri expulsi morbos arrepsit lapsu leni; et insula Tyberis fovit serpentem Pæonium advectum per aquas. O Stilicho, illustrem tu tutaris hanc urbem cum Diis, tutaris hanc scuto tuo parentem Imperatorum et ductorum, et præsertim tuam. Hæc urbs largita est initia vitæ Eucherio filio tuo, et hic mater ejus regalis attollens eum infantem porrexit avo Imperatori Theodosio :

tuor Vatt. Pal. Farn. Rott. Oisel. Florent. tres Med. Reg. Mazar. Petav. pr. Exc. Læti, ed. Vicet. *defensurus* duo Leidd. et novemdecim alii, Exc. Gevart. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Antv. *defensurus* vel *depulsurus* Farn. Med. tert. *ultra* pro *hospes* Oxon. pr. duo Vatt. Pal. Oisel. Florent. Med. pr. Reg. Mazar. Exc. Cod. Rhem. *hospes* vel *ultra* Med. tert.—173 *tractu placido* inc. Heins. Ambr. sec. Moret. sec. Var. LL. e marg. Parm. *tacito* Pal. Med. pr. *vectusque* Var. LL. ed. Antv.—173 *traxit* Leid. sec. et plurimi alii, Exc. Gevart. ed. Parm. et Vicet. *texit* vel *traxit* Reg.—174 *peris pro superis* Tholos.—175 *patriam pro matrem* omnes Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Florent. quatuor Med. Voss. inc. Heins. Reg. Thuan. Mazar. tres Petav. Bonon. Pat. Tholos. tres Ambr. Lov. ambo Moret. Exc. Gevart. Læti et Lucens. pr. Ald. Exc. Cod. Rhem. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Antv. *regnumque* Mazar.—176 *two* inc. Heins. Ambr. sec. *hic* Reg. *primordia* duo Vatt. Petav. pr. Ambr. sec. Exc. Schott.—177 *puerum felix* Pat. *gens* Bonon. Ambr. pr. Petav. tert. *hinc* tres Vatt. Oisel. Florent. Med. sec. Reg.

NOTE

invehitur curru, quem trahunt leones.

171 *Depulsurus*] Alii legunt *Defensurus*: nec male. Dicimus, 'defendere aliquem a morbo,' vel 'morbum alicui defendere.' Horatius: 'Defendit æstatem capellia.'

Epidaurius] Æsculapius sub forma Serpentis, Epidauri, quæ urbs est Peloponnesi in Græcia, colebatur. Inde, peste grassante, precibus Romanorum advectus est, reptavitque leniter in insulam Tiberis, pestisque cessavit. Tantumne Dæmoni licuit! De hoc supra.

173 *Pæonium draconem*] Serpentem valentem arte medendi, instar Pæonis medici præstantissimi, qui Plutonem

ab Hercule vulneratum sanasse dicitur. Græcis dicitur *παιδὴν*, et *παιήων*, ἀπὸ τοῦ παλεῖν *ferire*, quod feriat pellatque morbos. Homerus de Pæone, ἀδυνήφατα φάρμακα πείσων, *spargens remedia pellentia dolores*. Vel per Pæonium intellige Apollineum, seu Apollinis filium Æsculapium, nam et Apollo ipse dicitur *παιδὴν*.

174 *Cum Superis*] Unde et prope pari cum Diis seu Imperatoribus veneratione colendus est Stilicho.

175 *Clypeo*] Armis, bellis, potestate.

177 *Regia mater*] Sereua regalis de gente Imperatorum, filia Honorii, et filia adoptiva Theodosii, cujus proinde nepos est Eucherius.

Sustulit in Tyria reptantem veste nepotem:
 Romaque venturi gaudebat præscia fati, 180
 Quod te jam tanto meruisset pignore civem.
 Nec tamen ingratum, nec qui benefacta referre
 Nesciat, hunc credas populum. Si volvere priscos
 Annales libeat, quoties hic prælia sumsit
 Pro sociis, quoties dono concessit amicis 185
 Regibus Ausonio quæsitâ sanguine terras!
 Publica sed nunquam tanto se gratia fudit
 Assensu. Quis enim Princeps non omnibus egit
 Obsequiis, dominum sese patremque vocari,
 Quod tibi continuis resonant convexa diebus? 190

sed ille gaudens extulit nepotem Encherium repente in vestimento purpureo; et Roma prænoctans fatum ejus futurum latubatur, quod jam promeruisset habere te civem pignore tanto. Neque tamen putes hanc gentem esse ingrâtam, nec eam, quæ ignoret rependere beneficia. Si juxta legere historias antiquas, quoties hæc Roma suscepit bella pro amicis, quoties dedit pro munere regibus fœderatis provincias partes crure Romano? At benevolentia popularis nunquam effudit sese tanta consensione, quanta pro te. Etenim equis Princeps non efficere tentavit officiis cunctis, ut appellaretur Dominus et Pater, quo tuo

~~~~~

Mazar. hunc Bonon. duo Ambr. huc Oisel. m. sec. Thuan.—161 *Quæ* Mazar. Moret. pr. Med. tert. non tanto Mazar. toto Rott. Ambr. pr. tanto duo Leidd. et triginta fere alii, Exc. Læti, Gevart. Schott. et Lucens. pr. Ald. et Var. LL. ed. Antv. tanto vel toto Oxon. sec. pectore ed. Parm. et Vicet. deerat hic vs. Tholos.—182 Non Vat. sec. Farn. Rott. Med. quart. inc. Heins. Put. Thuan. Petav. tert. Tholos. Lov. Moret. pr. Ambr. tert. ed. Vicet. ingratum vel ignarum Med. tert. non qui Put. tua facta Vat. pr. et tert. Pal. Rott. Oisel. Florent. Oxon. pr. duo Med. Leid. pr. Junt. Isingr. Gryph. benefacta vel tua facta Farn.—183 condas Petav. sec. Var. LL. ed. Antv. m. pr. credes duo Ambr. solvere Vat. quart.—184 liceat inc. Heins. hæc Moret. sec. hinc Vat. et Ambr. tert. Exc. Læti. hic duo Leidd. et novemdecim scripti, ed. Parm. et Exc. Gevart.—186 Ausoniam Voss. m. pr. Petav. sec. Oxon. sec. quæris pro terras Voss. m. pr. terras? cum interrogandi nota, Mazar.—187 gloria Moret. pr. Vat. sec. Exc. Schott. fundit Vat. tert.—188 non omnibus Vat. pr. et tert. Reg. Oisel. Bonon. Tholos. hoc omnibus duo Leidd. Oxon. pr. Lov. Petav. pr. duo Ambr. hæc Vat. sec. hoc vel non Vat. quart. emit conjiciebat Heins.—189 sese dominum duo Vatt. Farn. Pric. Vat. Livin. dominum vs. Leid. pr. Oxon. pr. Florent. tres Med. Reg. Mazar. Exc. Lucens. pr.—190 Quæ inc. Heins. Florent. Med. tert. Quod tres Med. Put. Reg. Thuan.

NOTE

180 *Venturi præscia fati*] Futuræ magnitudinis, quam fatum promittebat Encherio: sed alio ista abierunt, ut postea videbimus.

181 *Tanto pignore*] Roma mernit habere te civem, tanto pignore, hoc

est, filio suscepto in sinu suo, qui filius erit ipsi velut pignus amoris erga illam tui.

187 *Gratia fudit*] Nunquam favor popularis tam enituit, quam cum vocatus es, Dominus, et Pater patria.

Maeste novis, Consul, titulis. Mavortia plebes
 Te dominum, Bruto non indignante, fatetur.
 Et, quod adhuc nullo potuit terrore subacta
 Libertas Romana pati, Stilichonis amori
 Detulit. Exultant avidi, quocumque decorus 195
 Conspectu loco, nomenque ad sidera tollunt:
 Nec vaga dilecto satiantur lumina vultu:
 Seu Circum trabeis fulgentibus aureus intres:
 Seu celebres ludos: solio seu fultus eburno
 Cingas jure forum: denso seu turbine vulgi 200
 Circumfusa tuæ conscendant Rostra secures.

*nomen Cæli personat singulis diebus? O Consul Stilicho, magis aucte
 novis honoribus, populus martius confitetur te Dominum, Bruto non irascente:
 et quod libertas Romana nullo metu coacta hactenus sustinuit tolerare, honorifice
 indulget benevolentiae suæ in Stilichonem. Romani alacres gaudent, quocumque
 spectabilis in loco videaris, et efferunt ad astra nomen tuum: neque oculi eorum
 errantes expleantur videre faciem caram, seu ingrediaris Circum vestibus micantibus
 auro, seu peragas ludos; seu innixus sella eburnea circumdes Curiam in judicando,
 seu secures tuæ ascendant Rostra circumstipata ingenti multitudine populi. Qui*

Mazar. tres Petav. Bonon. Pat. Tholos. duo Ambr. Lov. Moret. sec. Exc.
 Gevart. Lucens. pr. Ald. *Quia resonant* Vat. tert. Exc. Læti. *resonat* Jun.
 pr. Pric. Med. pr. Pat. Ald. *resonant* duo Med. inc. Heins. Put. Reg. Thuan.
 Bonon. Mazar. duo Petav. totidem Ambr. Voss. Moret. sec. Vat. Livin.
 Exc. Gevart. Lucens. pr. ed. Vicet. *resonant* ed. Parm. Exc. Lucens. pr.
resonant videtur fuisse in Leid. sec. teste Heinsio. *resonant* vel *resonant* Oxon.
 pr. Lov. Exc. Schott. *connexa* Pal.—191 *titulis consul* Jun. Oxon. pr. *Ma-*
vortia Roma Med. quart.—192 *fatetur* vel *fatentur* Thuan.—193 *subacta*
 duo Vatt. Petav. pr. Ambr. pr. *coacta* tres Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott.
 Oisel.—194 *peti* Vat. tert. m. pr. *amores* vel *amoris* inc. Heins.—195 *de-*
corum Ambr. pr. *decoris* vel *decorus* Med. tert.—196 *Conspirare* Jun. pr. *Aspi-*
ciare Moret. pr. *Conspatiare* Var. LL. ed. Antv. *tendunt* vel *tollunt* Med. tert.
 —197 *sociantur* Jun. pr.—198 *crimen* Oxon. sec. *Circus* Pal. *ingentibus* Vat.
 sec. Moret. pr.—200 *Cingis* Med. quart. *cive* Thuan. *jure* vel *lege* Petav. pr.
fore Jun. pr. *denso* omnes Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. *densi* Oxon. pr. *denso*.
 cum *τελεῖς στήμῃ*, Mazar.—201 *Interfusa* Thuan. *concedant* Lov. *circumdes*

NOTÆ

Mirum certe populi in merita tua gra-
 ti animi indicium.

190 *Quod tibi resonant*] Quod no-
 men Cælum resonat tibi, in tui grati-
 am, in theatriali plausu.

191 *Mavortia*] Populus Romanus,
 qui Martem parentem agnoscit ob
 Romulum Martis filium.

192 *Bruto non indignante*] Te vocat
 Dominum, quem titulum vel Brutus

ipse ob tuam virtutem amaret, et si
 Reges Dominosque ejecerit.

196 *Circum*] Seu Circum maximum
 intres ad spectacula venationum, cur-
 suum, &c.

200 *Cingas jure forum*] Vel circum-
 des forum fascibus tuis, vel tu ipse
 medius cingaris foro, seu fori judici-
 bus juri dicundo vacantibus.

201 *Rostra*] Forum in quo depen-

Quæ vero procerum voces, quam certa fuere
 Gaudia, cum totis exsurgens ardua pennis
 Ipsa duci sacras Victoria panderet alas!
 O palma viridi gaudens, et amicta tropæis, 205
 Custos imperii Virgo, quæ sola mederis
 Vulneribus, nullumque doces sentire laborem:

vero fuerunt plausus optimalium, quam vera latitia, cum Victoria alta, excitata aliis omnibus, ipsa expanderet Ductori Stilichoni pennas sacratas. O puella Victoria latans palma viridante, et redimita triumphis, conservatrix imperii, quæ una sanas plagas nostras, et doces nullum persentiscere sudorem: seu sidera Corona Dictæ

ed. Parm. et Vicet. *conscedunt* Mazar. *succedant* Var. LL. e marg. Parm. *conscedunt* vel *conscedant* Med. tert. *carina* Vat. quint.—202 *Quæ* vero vel *O quales* Oxon. pr.—203 *ter totis* inc. Heins. *tutis* Rott. *notis* conjiciebat Heins. *aurea* Med. quart. *pinnis* Oisel. Petav. sec. Oxon. sec. m. sec. Exc. Lucens. pr. *pinis* et emendatum *pinnis* Voss. *pinnis* vel *pennis* Med. tert.—204 *ducis* Lov. Ambr. pr. *pandit* et Reg. *arces* Farn. *ædes* Vat. pr. et tert. Pal. Pric. Oisel. Florent. duo Med. Reg. Thuan. Mazar. Exc. Lat. et Lucens. pr. vid. infr. vs. 214. *ales* Voss. *alas* duo Leidd. cum septemdecim aliis, Exc. Gevart. ed. Parm. et Vicet. Var. LL. ed. Antv. *aras* vel *alas* Lov. *alas* vel *ædes* Petav. pr. Oxon. sec. Med. tert. Heinsius ascripserat locum Lampridii in Alexandro Severo p. 118. 'Pater eadem nocte in somnis vidit alas se Romanæ victoriæ in cælum vehi.' Ovid. viii. Metam. vs. 13. 'Inter utrumque volat dubiis victoria pennis.' et ii. Trist. vs. 171. 'Ausoniumque Ducem solitis circumvolet alas.' ita *ales* Victoria vi. Cons. Honor. 597.—205 *O palma viridi* Vat. pr. et tert. Pal. Pric. Oisel. tres Med. Put. Reg. Mazar. Pat. Ambr. Oxon. pr. Voss. Moret. sec. duo Leidd. Vat. Livin. Var. LL. ed. Antv. *Et tres* Vatt. Farn. Rott. *Et* vel *O* Petav. pr. *flurens* Jun. pr. Oxon. sec. *amica* Vat. pr. m. pr. Pric. Oisel. duo Med. Reg. Mazar. Bonon. Tholos. Ambr. pr. Petav. tert. Oxon. pr. *amica* vel *amicta* Vat. tert.—207 *docens* Reg. Oxon. pr. *jubes* Vat. sec. Moret. pr. *secare* Farn. *dolorem* Jun. pr. Oxon. sec. tres Vatt. Med. sec. Put. Pat. Petav. pr. Var. LL. ed. Antv. *ca-*

NOTE

debant rostra navium devictarum.

202 *Certa gaudia*] Vera, sincera, non adulandi studio, non ambitione extorta.

206 *Custos imperii Virgo*] Victoria, quam ut Deam exhibet, eamque sic alloquitur: Fave, annue, o Virgo, seu sis prope Coronam Ariadnes; seu prope Leonem; seu cum sceptro Jovis; seu in ægide Palladis, seu prope Martem. Prope coronam Ariadnes, propter Herculem vicinum (*ἑρμην* vocant ingeniculum, quia genu nititur), cui Herculi semper favit Victoria.

Prope Leonem, propter Virginis signum vicinum, quæ et ipsa Virgo Victoria haberi potest, cum alas pariter nacta sit. Cum sceptro Jovis, quia Victoria in ipsius Jovis manibus posita est. Hebræi Deum vocabant, *Deum exercituum*. In ægide Minervæ, quia ægis fert secum terrorem, et ideo victoriam. Prope Martem denique, quia Mars est bellorum præses. Hanc quoque Annotationem nobis suppediavit doctissimi nobilissimique Huetii prompta liberalitas.

Seu tibi Dictææ placuerant astra Coronæ ;
 Seu magis æstivo sedes vicina Leoni ;
 Seu sceptrum sublime Jovis, seu Pallados ambis 210
 Ægida ; seu fessi mulces suspiria Martis :
 Adsis perpetuum Latio, votisque Senatus
 Annue, Diva, tui. Stilichon tua sæpius ornet
 Limina, teque simul rediens in castra reducat. ¹
 Hunc bellis comitare favens : hunc redde togatum 215
 Consiliis. Semper placidis te moribus egit,
 Servavitque piam victis, nec polluit unquam
 Laurum sævitia : cives nec fronte superba
 Despicit, aut trepidam vexat legionibus Urbem.
 Sed verus patriæ Consul, cessantibus armis, 220
 Contentus lictore venit : nec inutilē quærit

juvant te, seu potius regio finitima Leoni æstivo, seu cingis sceptrum altum Jovis, seu clypeum Palladis, seu delinīs anhelitum Martis fugati : faveas semper Italia, o Dea, et indulge precibus Senatus tui. Stilicho decoret frequentius templa tua, et revertens reducat te una in castra sua. Hunc sequere facilis in præliis : hunc refer in pace ad consilia : semper exhibuit se moribus clementibus, et conservavit innocuum te pro domitis ; neque unquam contaminavit laurum crudelitate sua : neque contemnit cives vultu arroganti, aut infestat suis cohortibus urbem timentem. At Stilicho, verus Consul patriæ, bellis compositis venit contentus lictoribus. Neque requi-

lorem et emendatum dolorem Lov.—208 *dilecta* Pat. *potuerunt* Moret. pr.—210 *geris* pro *Jovis* Med. tert. *Jovi* Pal.—211 *fessos* Thuan. *mulces* Vat. pr. m. pr.—212 *præcipue* Ambr. pr. *perpetue* duo Vatt. *laurum* pro *Latio* Pat.—213 *tuis* Vat. tert. Oxon. pr. *tuis* Reg.—214 *Lumina* Jun. pr. Reg. *Limina* vel *Lumina* Med. pr. *omniens* Med. quart. *radiens* Voss.—216 *placide* id. Voss. m. pr. *placidum* Jun. pr. *emit* conjiciebat Heinsius, ut supra vs. 188.—217 *victam* Leid. pr. Ambr. sec. *vita* Leid. sec. Voss. m. pr. Med. tert. *ritas* Put. *veritas* Petav. sec. *victa* Vat. sec. Var. LL. e marg. Parm. *justa* Moret. pr. *juncta* inc. Heins. Moret. sec. *justis* duo Vatt. Petav. pr. m. pr. Tholos. Ambr. pr.—218 *Laurus* Put. *civem* ed. Vicet. *cujus* Petav. sec. *curis* inc. Heins. *civis* Pat. Moret. sec. Var. LL. ed. Antv. *cives* duo Leidd. et novemdecim scripti, Exc. Lucens. pr. et Pat. recent. Var. LL. e marg. Parm.—221 *Contemptus* duo Med. *Cum tutus* Jun. pr. *Confectus* et emendatum *Contemptus*

NOTÆ

208 *Dictææ*] A Dictæ monte, id est, Cretensis Coronæ, quam Bacchus Ariadnæ Minois Cretensis filiæ in Cælo paravit, et eam inter astra collocavit.

210 *Seu sceptrum*] Seu ambis sceptrum Jovis : tanquam esses hoc sata,

Dclph. et Var., Clas.

ut Astrææ, ut Pallas, ut Mars.

211 *Ægida*] Clypeum. De hac Ægide supra diximus.

219 *Aut vexat*] Magnæ sunt illæ Stilichonis laudes, sed tamen contra sentit Rutilius his versibus : ' Ipsa satellitibus pellitis Roma patebat, Et

Claud.

2 X

Ferri præsidium, solo munitus amore.

Magnarum nec parvus opum geminare profundas

Distulit impensas, sed post miracula castris

Edita vel genero, Romæ majora reservat.

225

Auratos Rhodiis imbres, nascente Minerva,

Indulsisse Jovem perhibent, Bacchoque paternum

Jam pulsante femur, mutatus palluit Hermus

In pretium, votique famem passurus avari

rit subsidium vacuum armorum, corroboratus una benevolentia civium : neque parcens divitiis ingentibus procrastinavit duplicare sumtus immensos, at post prodigia liberalitatis peracta in milites, vel spectacula pro genero Honorio, reservat Romæ ampliora. Aiunt Jovem dedisse pluvius aureus Rhodiis, Pullade nascente, et Baccho jam impellente femur patrum, Hermus expalluit conversus in aurum, et

.....

Lov. *redit* Med. quart. *milite* pro *inutile* inc. Heins. *quærant* Farn.—222 *subsidium* Ambr. sec. *contentus* Voss. m. sec. Leid. sec. Put. Exc. Gevart. ed. Vicet.—223 Hic versas margini ascriptus erat in Lov. et Oxon. pr.—224 *Distulit* Thuan. et post Vat. sec. Rott. Var. LL. ed. Antv. sed Florent. Mazar. Oxon. pr. Vat. Livin. nec inc. Heins. *miracula* vel *munuscula* Vat. tert. Med. tert. et post *tot munerum* conjiciebat Heins. et ascripserat iv. Cons. Honor. 565. 'quantæ miracula pompæ.'—226 *Aurato* Jun. pr. *imbres Rhodiis* Vat. sec. *imbres Rhodii* Moret. pr. *Rhodii* Florent. inc. Heins. Reg. duo Petav. Bonon. duo Ambr. ed. Vicet. *divis umbris* Petav. sec. *radiis* Jun. Oxon. pr. Vat. quint. Pal. Pric. tres Med. Put. Thuan. Mazar. Pat. Petav. pr. m. pr. Var. LL. ed. Antv. *Divis* Leid. pr. m. pr. vet. Gyr. Ambr. tert. Læti m. sec. et Lucens. pr. *Divus* Med. tert. *Divis* et emendatum *radiis* Leid. sec. *Divis* et *radiis* Voss. et Exc. Gevart.—227 *Inclusiss* Ambr. pr. Sched. Gud. *referant* Florent.—228 *Depulsante* pro *Jam pulsante* duo Vatt. *laxante* Vat. pr. Pal. Pric. Rott. Oisel. Reg. Thuan. Mazar. Oxon. pr. Vat. Livin. *lassante* Vat. tert. duo Med. *lassante* vel *pulsante* Florent. *Depulsante* vel *Jam lassante* Petav. pr.—229 *famam*

NOTE

captiva prius, quam caperetur, erat.'

222 *Solo munitus amore*] Civium amor murus est ahenens.

226 *Auratos imbres*] Strabo: *Χρυσὸν ἰσθμῶν παλιν ἐν τῇ νήσῳ κατὰ τὴν τῆς Ἀθηναίων γέφυρσιν ἐκ τῆς κεφαλῆς τοῦ Διὸς*: *Aurum pluisse dicunt in insula (Rhodo) circa generationem Minervæ ex capite Jovis*. Pindarus vero dixit, *Χρυσαῖς νηφέεσσι*, aureis nimbis, Rhodon irrigatam esse.

228 *Pulsante femur*] Semele matre fulmine Jovis extincta, Bacchus te-

nellus inclausus est in femore Patris Jovis, ut novem menses expleret, quibus exactis cœpit pulsare femur paternum, ut sibi pateret exitus : unde et *Dithyrambus* dicitur; nam *ἄλς bis*, *θήρα fores* significat, quasi *binis foribus egressus sit*, sive *bis natus*, semel ex matre Semele, deinde ex femore Jovis.

Hermus] Fluvius Asiæ minoris, volvens arenas aureas. Virgilius : 'Anro turbidus Hermus.' Hodie, *Sarabat*: intrat mare *Ægæum*.

Ditabat rutilo, quicquid Mida tangeret, auro : 230
 Fabula, seu verum, canitur ; tua copia vincit
 Fontem Hermi, tactumque Midæ : pluviasque Tonantis,
 Obscurat veteres, obscurabitque futuras
 Par donis armisque manus. Si solveret ignis,
 Quas dedit immanes vili pro pondere, massas : 235
 Argenti potuere lacus et flumina fundi.
 Nec tibi, quæ pariter sylvis dominaris et astris,
 Exiguam Stilichon movit, Latonia, curam.
 Tu quoque nobilibus spectacula nostra laboras

Midas laturus inediam ob desiderium avarum, locupletabat auro micante quicquid contingeret : seu fabula illa sit, seu veritas : abundantia tua superat originem Hermi, et contactum Midæ, et imbres Jovis. Dextera tua æqualis et fortitudine et liberalitate obumbrat laudes antiquorum, et obumbrabit laudes nepotum. Si flamma liquefaceret moles immensas, quas Stilicho donavit, quasi essent pondera temnenda, hinc stagna et fluvii aurei possent affluere. Et Stilicho non parvam impendit curam tibi, o Diana, quæ imperas sylvis una et cælo. Tu etiam curas

Reg. Oxon. pr. Bonon. Pat. Petav. tert. amari Farn. ed. Vicet.—230 *Ditaret* Mazar. unde *Ditârat* legebat Heinsius. *Dictabat* Moret. pr. *rigido* vel *rutilo* Med. tert. *tangit et auro* Voss.—231 *ceu* Leid. sec. cum septemdecim aliis et Exc. Gevart. *vestra cecinit* Pat. *vincet* Vat. sec. Moret. pr. *vicit* Leid. sec. et viginti Codd. Exc. Gevart. et Lucens. pr.—232 *Frontem* Petav. sec. *pluviasque* Vat. pr. *plumasque* Put. *pluviamque* Vat. tert. Leid. pr. Oxon. pr. Florent. Med. sec. Reg. Mazar. Exc. Lucens. pr.—233 *Obscuras* v. *obscurabitque* Thuan. *obscuratitque* Florent. Mazar. *futuras* Vat. sec. Thuan. Var. LL. e marg. Parm. *futuros* quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. *futuros* vel *futuras* Med. quart.—234 *volveret* Put. *solverit* Pat.—235 *Quod* Oisel. duo Vatt. *Quot* Jun. pr. *immensas* Med. sec. *pro vili* Pat. *profundere* Thuan. *sub pondere* Vat. Livin.—236 *patuere* Jun. pr.—237 *Non* Put. *dominatur* Vat. sec. Thuan. Moret. pr. *dominatur* et Oxon. sec. *dominabitur* vel *dominatur* et Jun. pr.—238 *movit* Stilico Reg. *Tritonia* Farn.—239 *mobilibus* Leid. sec. m. pr. Vat. sec. Rott. Oisel. Bonon. Pat. Lov. Moret. pr. duo Petav. Var. LL. ed. Antv. *vestra* Farn.

NOTÆ

230 *Mida*] Seu Midas, cum reddidisset Baccho Silenum rectorem, obtinnit ab hoc Deo, ut quicquid tangeret, aurum fieret ; sicque et pane et potu, quibus vesceretur, in aurum suo tactu mutatis, stultitia avari desiderii et fame simul torqueri cœpit ; sed ab eodem Baccho liberatus est, postquam caput suum Pactoli aquis immersit.

232 *Pluviasque Tonantis*] Jovem

conversum in pluviam auream, et descendentem ad Danaën ; quod ex Horatio, ‘ Aurum per medios ire satellites, Et perrumpere amat saxa potentius Ictu fulmineo,’ &c.

235 *Vili pro pondere*] Dedit massas auri, non minus liberaliter ac si esset pondus villioris pretii.

238 *Latonia*] Diana, Latonæ filia, nata in insula Delo in mari Ægæo, hodie *Sasille*.

Illustrare feris, summoque in vertice rupis 240
 Alpinae socias, arcu cessante, pudicas,
 Et pharetratarum comitum inviolabile cogis
 Concilium. Veniunt humeros et brachia nudæ,
 Armataeque manus jaculis, et terga sagittis;
 Incomitæ, pulchræque tamen: sudoribus ora 245
 Pulverulenta rubent: sexum nec cruda fatetur
 Virginitas: sine lege comas: duo cingula vestem
 Crure tenus pendere vetant. Præcedit amicas
 Flava Leontodame, sequitur nutrita Lycæo
 Nebrophone, telisque domat quæ Mænala Thero. 250

ornare spectacula nostra bellis insignibus, et in cacumine supremo saxorum Alpino-
 rum, arcu quiescente, contocas socias tuas castas et cæcum intactum comitum tna-
 rum pharetratarum. Illæ accurrunt habentes humeros, et laxertos nudatos,
 et manus instructas jaculis, et terga telis: inornatæ, sed tamen formosæ: vultus
 earum pulvercus suffunditur sudore: pudicitia animosa non arguit sexum: crines
 sunt sine ordine: zonæ duæ prohibent restem fluere usque ad pedes. Leontodame
 flava prævenit socias suas. Nebrophone educata in Lycæo subsequitur; et Thero,

labores Jun. pr.—240 Illustrasse Pat.—241 circū vel curru vel curam Oisel. ces-
 sare Reg. inc. Heins. cessante vel cessare Oxon. sec.—242 Quæ pro Et Mod.
 quart.—243 Consilium Lov. Moret. sec. Petav. tert. Pnt. Thuan. inc. Heins.
 Consilium Farn.—244 pharetris pro sagittis legebat Heins.—245 Inculta
 Thuan.—246 rubent quatuor Vatt. Pal. Oisel. Florent. tres Med. Reg. Mazur.
 duo Petav. vet. Gyr. Vat. Livin. horrent Leid. sec. et duodecim scripti, Exc.
 Gevart. Lucens. pr. Ald. ed. Vicet. Var. LL. ed. Antv. trahunt Thuan. hor-
 rent vel rorant Exc. Schott. horrent vel rubent Med. tert. Oxon. sec. nec sexum
 Thuan. non Pal. Florent. Med. pr.—248 amicus Var. LL. ed. Antv. m. pr.—
 249 Leontomede Jun. pr. Leontodome Pal. Med. pr. Petav. pr. Ambr. sec.
 Lov. Oxon. pr. Moret. sec. Leontodone Tholos. Leontodame Florent. Med. sec.
 Leontodane Pric. Leontodime Thuan. Leontomade Petav. sec. Leontide Moret.
 pr. Neotodone Med. quart. Leontromache vel Leonthodame Oxon. sec. Lgæo
 Moret. pr.—250 Nebrophone Var. LL. e marg. Parm. et m. sec. Nebrothama.

NOTÆ

242 *Inviolabile*] Castum, virginem
 Dianæ concilium; quales decet esse
 Dianæ comites; quod poëtæ finx-
 erunt, quia, quæ sine otio, eæ sine a-
 more vivunt. Ovidius: 'Otia si tol-
 las, periere Cupidinis artes.'

243 *Nudæ*] Exertæ ad pugnandum
 in belluas.

246 *Nec cruda fatetur*] Virgines illæ
 tam animosæ, tam virides, tam crudæ
 sunt, ut quis credere possit eas non
 esse fœminas.

249 *Leontodame*] Hæc sunt nomina
 Dianæ comitum desumpta ex natura
 rei. *Leontodame*, δαῖδων τοὺς λέοντας,
 domare leones.

Lycæo] Hic mons est Arcadiæ in
 Græcia, sicut et Mænalus. Lycæum
 dicitur, ἀπὸ τῶν λύκων, a lupis.

250 *Nebrophone*] Quæ occidit hin-
 nulos seu pullos cervorum: νεφρός,
 hinnulus, φέρω et φορέω, occido, φέρω,
 cædes.

Thero] Θήρ, θηρὴς, fera; sic *Thero*

Igneæ Cretæa properat Britomartis ab Ida,
 Et cursu Zephyris nunquam cessura Lycaste.
 Jungunt se geminæ, metuenda feris Hecæerge,
 Et soror, optatum numen venantibus, Opis,
 Progenies Scythiæ : Divas nemorumque potentes 255
 Fecit Hyperboreis Delos prælata pruinis.
 Hæ septem venere duces. Exercitus alter

quæ confodit sagittis feras Marnali; Britomartis ardens festinat ab Ida Cretensi, et Lycaste nunquam concessura ventis ob celeritatem. Duæ sorores adjungunt se, Hecæerge scilicet timenda feris, et soror ejus Opis, Dea juvenia venatoribus, ambæ natæ in Scythia. Delos anteposita frigoribus Septentrionalibus reddidit illas Deas, et præsides sylvarum. Hæ septem ductrices adtulerunt: altera ca-

Nebrothalæ Vat. sec. Negrophone Exc. Læti. Nebrothale Moret. pr. Ebropene Jun. pr. Nebropene duo Leidd. Thuan. Put. Lov. Petav. sec. Neopene Med. quart. Negrophone vel Ebropene Oxon. sec. Theto Med. sec.—251 Britomartis Reg. Exc. Læti. Briomartis Leid. pr. Lov. Oxon. sec. inc. Heins. Put. Thuan. Mazar. duo Ambr. ambo Moret. tres Med. totidem Petav. Exc. Lucens. pr. ed. Vicet. Britomartis Vat. quint. Pal. Diomartis Voss. Leid. sec. Dromartis Jun. pr. Driomartis Exc. Gevart. aula pro Ida Tholos.—252 Lycaste Reg.—253 Hic et sequens versus in Reg. desunt. silvis metuenda Nicærcæ vet. Gyr. Exc. Læti. silvis metuenda Mycharce ed. Vicet. Erimanthe Vat. pr. et tert. Erymanthe Ambr. sec. Ald. Erimarce Pnt. Var. LL. e marg. Parm. Erinarce inc. Heins. Aliarce Florent. Nicærcæ Ambr. tert. ynarce Ambr. pr. atærcæ Oxon. pr. Erge Oisel. Michaërce Petav. tert. Tholos. Lycærcæ Med. pr. cum glossa, i. e. lupos inhibens. Licærcæ Pal. Nicaërce Vat. sec. Agatherte Med. quart. Achaërce Rott. Med. sec. Thuan. Mazar. Pat. Jun. pr. Var. LL. ed. Antv. Achaice Pric. Acaërce Vat. pr. et tert. m. sec. Lov. Oxon. sec. Nica-herte Moret. pr. Nicaërce Bonon. Ethæerge Leid. pr. Emiatoe Farn. Inarce Moret. sec. Leid. sec. Petav. sec. Et arce Lov. Acharce vel In arce Voss. ja-carce vel Alicer Med. tert. Erymanthe vel Nichoërce Petav. pr.—254 nomen Vat. tert. Rott. Florent. Thuan. venantibus duo Leidd. duo Oxon. Jun. pr. Lov. Moret. sec. Ald. Exc. Gevart. Var. LL. ed. Antv. venatibus Farn. Mazar. Moret. pr. Vicet. Parm. Isingr. Raphael. virtutibus Rott.—255 Scythica Farn. Progenita Scythia Vat. pr. et tert. Med. sec. Reg. Mazar. Oxon. pr. Vat. Livin. Progenita Cyntho Pal. Progenita Chinto Med. pr. co-

NOTE

dicitur quæ conficiat feras.

251 Britomartis] Nympha Cretensis formosa, Dianæ cara, aliter Dictianæ dicta, ἀνδ τῶν θυτῶν, a rebus, quæ invenerit. Diodorus Britonam appellat. Hæc cum Minocemstuprum sibi parantem effugere non posset, sese submersit, pudicamque mortem vitæ prætulit impudicæ.

252 Lycaste] Sic dicitur ἀνδ τῶν λίαν, a lapis, quos venatur.

253 Hecæerge] Id est, procul arcens, expellens, ambigens feras: ἰνδᾶργος etiam vocatur Apollo, quia ἔκα, procul, εἶργος, seu ἐργάφεας, abigit, suis radiis, quæ obstant.

254 Opis] Una inter Dianæ comites memoratur.

255 Delos] Delos, quam comites Dianæ prætulerant frigoribus Scythiæ Septentrionalis, effecit ut a Diana Deæ redderentur.

Nympharum incedunt, acies formosa Dianæ,
 Centum Taygeti, centum de vertice Cynthi,
 Et totidem casto genuit quas flumine Ladon. 260
 Has ubi collectas vidit, sic Delia cœpit :

O sociæ, mecum thalami quæ jura perosæ
 Virgineo gelidos percurritis agmine montes,
 Cernitis, ut Latio Superi communibus orrient
 Hunc annum studiis ? quantos Neptunus equorum 265
 Donet ab orbe greges ? laudi quam nulla canendæ
 Fratrís plectra vacent ? Nostram quoque sentiat idem,
 Quam meritis debemus, opem. Non spicula poscit

teroa nympharum progrediuntur, cohors pulchra Dianæ, Nymphæ centum de culmine Taygeti, centum de culmine Cynthi, et totidem quas Ladon produxit aquis pudicia. Diana postquam aspexit has congregatas, ita incepit loqui: O comites, quas exosa mecum jura matrimonii peragratias montes frigidis cum cohortibus castris; aspiciatis, ut in Italia Dii illustrent hunc annum amore communi? aspiciatis, quantis Neptunus det ab omni parte Orbis armenta equorum? quam nulla lyra fratris mei Apollinis quicquam in laudibus Stilichonis cantandis? Idem Stilicho recipiat etiam nostrum facorem, quem debemus virtuti ejus. Hic labor non petit

lata Pat. delata Med. quart.—258 incedit Med. tert. famosa Leid. sec. Voss. Vat. sec. inc. Heins. Bonon. Tholos. duo Ambr. duo Petav. Lov. Exc. Schott. et Gevart. famosa vel formosa Moret. sec. Oxon. sec.—259 Taygete Leid. sec. et duodecim scripti, Exc. Lucena. pr. Taygeta inc. Heins. Jun. pr. Oxon. sec. Var. LL. ed. Antv. Taygete et emendatum Taygetis Leid. pr.—260 caste Vat. tert. vertice Lov.—261 Quas omnes Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel.—262 thalami mecum Rott. Med. sec. jure Lov.—263 percurrans Rott. ordine Mazar.—264 ut lati Farn. lati Pal. Med. pr. lati Leid. sec. Vat. tert. Pric. Rott. Oisel. Florent. duo Med. Reg. Mazar. Voss. Oxon. pr. Vat. Livin. Exc. Gevart. et Cod. Rhem. lati vel Latio Vat. pr. Latio vel lati Med. tert. Vat. quart.—265 quanto Florent.—266 Donat Med. pr. Lov. ab ore Med. quart. Var. LL. e marg. Parm. orbe Lov. Moret. sec. Voss. Ald. Exc. Gevart. et Lucena. pr. urbe Vat. tert. Pal. Rott. Oisel. duo Med. Reg. Oxon. pr. Petav. tert. ed. Parm. et Vicet. urbe vel orbe Vat. pr. Florent. laudique Reg. Ambr. tert. unde Heinsius laudique vel laudique ut conjiciebat. quo Bonon. Tholos. Petav. sec. § Pal. quoque Put. quod duo Leidd. Lov. Moret. sec. Pat. Ambr. pr. Pric. Rott. Mazar. Petav. pr. Thuan. omnes Vatt. Ald. Exc. Gevart. et Lucena. sec.—267 Fratri Thuan. vacant Vat. sec. Moret. pr. sentiet Rott.—268 Qua Bonon. Tholos. meriti Pal. nec

NOTE

259 *Taygeti...Cynthi*] Taygetus est mons Laconie in Græcia: Cynthus est mons Deli insula in mari Egæo.

260 *Ladon*] Fluvius Laconie, cujus aquæ castæ dicuntur ob pudicitiam Lacedænarum, quæ hujus ripas

accolunt.

265 *Neptunus ab orbe*] Neptunus dicitur auctor equorum: *ab orbe*, ab omni parte orbis. Alii legunt, *donet habere*: phrasis Græca.

Iste labor; maneant clausis nunc sicca pharetris:
 Omnis et a solitis noster venatibus arcus 270
 Temperet: in solam cruor hic servetur arenam.
 Retibus et clathris dilata morte tenendæ
 Ducendæque feræ: cupidas arcete sagittas.
 Consulis in plausum casuris parcite monstres.
 Acceleret divisa manus: mihi cursus anhelas 275
 Tenditur ad Syrtis. Mecum Dictæa Lycaste
 Et comes Opis eat: steriles juvat ire per æstus.
 Namque feras aliis tellus Maurusia donum
 Præbuit: huic soli debet, ceu victa, tributum.

tela; nam hæc incrementa remaneant pharetris tectis: et arcus omnes nostri abstineant a consueta venatione: hic sanguis reservetur in circum solum. Feræ capiendæ et adducendæ sunt, Divæ, cum retibus et cratibus, cæde dilata: remitte jacula arida. Sinite portenta moritura in laudem Consulis Stilichonis. Cohors mea separata festinet: cursus paratur ad Syrtis mihi anhelantis: Lycaste Cretensis et Opis sociis mecum veniant: lubet currere per arenas æstuosas et infecundas. Etenim terra Mauritanorum concessit pro manere belluas aliis Consulibus: at debet huic Stilichoni uni belluas pro rectigali, quasi donata. Dum vero nos indagat.

Med. sec. Mazar.—269 *Ille* Moret. pr. *plausis* inc. Heins. non *sicca* Tholos. *apiela* Pric. *cuncta* Moret. pr. *siccha* Jnn. pr.—270 *Solidis* Var. LL. ed. Antv. *vestes* Farn. *nostri* Leid. pr. *nostris* Med. quart. Moret. pr. *venantibus* Petav. sec.—271 *Temperat* Farn. *sola arena* Med. tert. *huc* Farn.—272 *clathris* vet. Gyr. Exc. Lucens. pr. *clathris* quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *clausis* Vat. quart. inc. Heins.—273 *Atque a cæde* pro *Ducendæque* Moret. pr. *arce* Vat. quart. Pal. Petav. tert. Lov. Bonon.—274 *clausuris* Farn. ceterum in Lov. hic versus deerat.—275 *divina* Mazar. Jun. pr. *diversa* duo Vatt. Ambr. pr. *divisa* vel *diversa* Petav. pr. *modo* pro *mihi* Pat. *dum* duo Leidd. cum viginti sex aliis, Exc. Gevart. Lucens. pr. ed. Vicet. Var. LL. e marg. Parm. et Moret. pr. unde *en* conjiciebat Heinsius. *dum currus* Lov. Exc. Schott. Sched. Gud. vid. infra 286. *dum catus* Var. LL. ed. Antv. *decursus* Ald. *currus* tres Vatt. Med. tert. inc. Heins. Put. Bonon. Thol. duo Ambr. tres Petav. *currus* vel *cursus* Oxon. sec. *anhelans* Petav. tert. Bonon.—276 *sentes* Thuan. *Syrtis* Exc. Schott. *Dictynna* Vat. pr. et tert. Pal. Oisel. *Dictinna* Med. pr. *Dictinna* Med. ser. R-g. Mazar. *dilecta* duo Vatt. Thuan. *Licasta* Oxon. pr.—277 *rus* Pal. *erit* Reg. Pat. *erit* vel *erat* Oxon. pr. *jubet* Moret. sec. m. pr.—278 *terris* pro *tellus* Jun. pr. *Maururia* Med. sec. *dono* Ambr. pr. *donat* Pal. Med. pr.—279 *Præbet* Rott. Petav. tert. Bonon. Ambr. pr. *hinc* inc. Heins. *solum* Var. LL. ed. Antv. *solvit* pro *soli* Pat. *dederat* pro *debet* Pric. *sic victa* Jun. pr. *ceu victa* Vat. pr. et quart. Ald. *quo* Pat. *quod* Med. quart. *sed* duo Leidd. cum quatuordecim aliis, Exc. Schott. Gevart.

NOTÆ

274 *Monstres*] Feris monstrosus. reddit me anhelantem. Syrtis autem
 275 *Anhelas Syrtis*] Non quod sunt acervi arenarum ad Libyam, sic
 Syrtis anhelæ sint, sed quod cursus dictæ ἀπὸ τοῦ οὔρου, trahere, quod
 ad Syrtis, seu loca Syrtibus vicina, velut trahere videantur naves.

Nympharum incedunt, acies formosa Dianæ,
 Centum Taygeti, centum de vertice Cynthi,
 Et totidem casto genuit quas flumine Ladon. 260
 Has ubi collectas vidit, sic Delia cœpit :

O sociæ, mecum thalami quæ jura perosæ
 Virgineo gelidos percurritis agmine montes,
 Cernitis, ut Latio Superi communibus ornent
 Hunc annum studiis ? quantos Neptunus equorum 265
 Donet ab orbe greges ? laudi quam nulla canendæ
 Fratrís plectra vacent ? Nostram quoque sentiat idem,
 Quam meritis debemus, opem. Non spicula poscit

teroa nympharum progrediuntur, cohors pulchra Dianæ, Nymphæ centum de culmine Taygeti, centum de culmine Cynthi, et totidem quas Ladon produxit aquis pudiciæ. Diana postquam aspexit has congregatas, ita incepit loqui: O comites, quæ exosa mecum jura matrimonii peragratis montes frigidis cum cohortibus castis ; aspiciatis, ut in Italia Dii illustrent hunc annum amore communi ? aspiciatis, quantæ Neptunus det ab omni parte Orbis armenta equorum ? quam nulla lyra fratris mei Apollinis quiescat in laudibus Stilichonis cantandis ? Idem Stilicho recipiat etiam nostrum favorem, quem debemus virtuti ejus. Hic labor non petit

lata Pat. delata Med. quart.—258 incedit Med. tert. famosa Leid. sec. Voss. Vat. sec. inc. Heins. Bonon. Tholos. duo Ambr. duo Petav. Lov. Exc. Schott. et Gevart. famosa vel formosa Moret. sec. Oxon. sec.—259 Taygete Leid. sec. et duodecim scripti, Exc. Lucens. pr. Taygeta inc. Heins. Jun. pr. Oxon. sec. Var. LL. ed. Antv. Taygete et emendatum Taygetis Leid. pr.—260 caste Vat. tert. vertice Lov.—261 Quas omnes Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel.—262 thalami mecum Rott. Med. sec. jure Lov.—263 percurrrens Rott. ordine Mazar.—264 ut lævi Farn. lætis Pal. Med. pr. læti Leid. sec. Vat. tert. Pric. Rott. Oisel. Florent. duo Med. Reg. Mazar. Voss. Oxon. pr. Vat. Livin. Exc. Gevart. et Cod. Rhem. læti vel Latio Vat. pr. Latio vel læti Med. tert. Vat. quart.—265 quanto Florent.—266 Donat Med. pr. Lov. ab ore Med. quart. Var. LL. e marg. Parm. orbe Lov. Moret. sec. Voss. Ald. Exc. Gevart. et Lucens. pr. urbe Vat. tert. Pal. Rott. Oisel. duo Med. Reg. Oxon. pr. Petav. tert. ed. Parm. et Vicet. urbe vel orbe Vat. pr. Florent. laudique Reg. Ambr. tert. unde Heinsius laudique vel laudique ut conjiciebat. quo Bonon. Tholos. Petav. sec. § Pal. quoque Put. quod duo Leidd. Lov. Moret. sec. Pat. Ambr. pr. Pric. Rott. Mazar. Petav. pr. Thuan. omnes Vatt. Ald. Exc. Gevart. et Lucens. sec.—267 Fratri Thuan. vacant Vat. sec. Moret. pr. sentiet Rott.—268 Qua Bonon. Tholos. meriti Pal. nec

NOTE

259 *Taygeti...Cynthi*] Taygetus est mons Laconiz in Græcia : Cynthus est mons Deli insula in mari Ægæo.
 260 *Ladon*] Flavius Laconiz, cujus aquæ castæ dicuntur ob pudiciam Lacænarum, quæ hujus ripas

accolunt.
 265 *Neptunus ab orbe*] Neptunus dicitur auctor equorum : *ab orbe*, ab omni parte orbis. Alii legunt, *donet habere*: pharasis Græca.

Iste labor; maneant clausis nunc sicca pharetris:
 Omnis et a solitis noster venatibus arcus 270
 Temperet: in solam cruor hic servetur arenam.
 Retibus et clathris dilata morte tenendæ
 Ducendæque feræ: cupidas arcete sagittas.
 Consulis in plausum casuris parcite monstris.
 Acceleret divisa manus: mihi cursus anhelas 275
 Tenditur ad Syrtes. Mecum Dictæa Lycaste
 Et comes Opis eat: steriles juvat ire per æstus.
 Namque feras aliis tellus Maurusia donum
 Præbuit: huic soli debet, ceu victa, tributum.

tela; nunc hæc inuenta remaneant pharetris lectis: et arcus omnes nostri abstineant a consueta venatione: hic sanguis reservetur in circum solum. Feræ capiendæ et adducendæ sunt, Divæ, cum retibus et cratibus, cæde dilata: remitte jacula arida. Sinite portentosa moritura in laudem Consulis Stilichonis. Cohors mea separata festinet: cursus paratur ad Syrtes mihi anhelanti: Lycaste Cretensis et Opis sociis mecum veniant: lubet currere per arenas antuosas et infæcundas. Etenim terra Mauritanorum concessit pro munere belluas aliis Consulibus: at debet huic Stilichoni xai belluas pro rectiguli, quasi domita. Dum vero nos indaga-

Med. sec. Mazar.—269 *Ille* Moret. pr. *plausis* inc. Heins. *non sicca* Tholos. *spicula* Pric. *cuncta* Moret. pr. *siccha* Jnn. pr.—270 *Soldis* Var. LL. ed. Antv. *ceder* Farn. *nostri* Leid. pr. *nostris* Med. quart. Moret. pr. *venantibus* Petav. sec.—271 *Temperat* Farn. *sola arena* Med. tert. *huc* Farn.—272 *clathris* vet. Gyr. Exc. Lucens. pr. *claustris* quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *clausus* Vat. quart. inc. Heins.—273 *Atque a cæde* pro *Ducendæque* Moret. pr. *arcere* Vat. quart. Pal. Petav. tert. Lov. Bonon.—274 *clausuris* Farn. ceterum in Lov. hic versus deerat.—275 *divina* Mazar. Jun. pr. *diversa* duo Vatt. Ambr. pr. *divisæ* vel *dicersæ* Petav. pr. *modo* pro *mihi* Pat. *dum* duo Leidd. cum viginti sex aliis, Exc. Gevart. Lucens. pr. ed. Vicet. Var. LL. e marg. Parm. et Moret. pr. unde *en* conjiciebat Heinsius. *dum currus* Lov. Exc. Schott. Sched. Gud. vid. infra 286. *dum catus* Var. LL. ed. Antv. *decursus* Ald. *currus* tres Vatt. Med. tert. inc. Heins. Pat. Bonon. Thol. duo Ambr. tres Petav. *currus* vel *cursus* Oxon. sec. *anhelans* Petav. tert. Bonon.—276 *scutes* Thuan. *Syrtes* Exc. Schott. *Dictynna* Vat. pr. et tert. Pal. Oisel. *Dictina* Med. pr. *Dictinna* Med. ser. Reg. Mazar. *dilecta* duo Vatt. Thuan. *Lacusta* Oxon. pr.—277 *ras* Pal. *erit* Reg. Pat. *erit* vel *erat* Oxon. pr. *jubet* Moret. sec. m. pr.—278 *terris* pro *tellus* Jnn. pr. *Maururia* Med. sec. *done* Ambr. pr. *donat* Pal. Med. pr.—279 *Præbet* Rott. Petav. tert. Bonon. Ambr. pr. *hinc* inc. Heins. *solum* Var. LL. ed. Antv. *solvit* pro *soli* Pat. *dederat* pro *debet* Pric. *sic victa* Jun. pr. *ceu victa* Vat. pr. et quart. Ald. *quo* Pat. *quod* Med. quart. *sed* duo Leidd. cum quatuordecim aliis, Exc. Schott. Gevart.

NOTE

274 *Monstris*] Feris monstrosis. reddit me anhelantem. Syrtes autem
 275 *Anhelas Syrtes*] Non quod sunt acervi arenarum ad Libyam, sic
 Syrtes anhelæ sint, sed quod cursus dictæ ἀνδ τοῦ ὀρέειν, trahere, quod
 ad Syrtes, seu loca Syrtibus vicina, velut trahere videantur naves.

Dum nos horribiles Libyæ scrutamur alumnos, 280
 Europæ vos interea perquirite saktus,
 Et scopulos. Posita ludat formidine pastor,
 Securisque canat Stilichonem fistula sylvis.
 Pacet muneribus montes, qui legibus urbes.
 Dixit, et extemplo frondosa fertur ab Alpe 285
 Trans pelagus. Cervi currum subiere jugales,
 Quos decus esse Deæ primi sub limine cœli
 Roscida foecundis concepit Luna cavernis.

*mus terribiles alumnos Libyæ leones, interim vos indagate sylvas Europæ, et rupes. Pastor metu abjecto gaudeat, et tibia cantet Stilichonem, sylvis tutis. Et ille placet montes donis, qui placuit urbes legibus. Diana sic locuta est, et statim proficiaci-
 tur ab Alpibus sylvois trans maria. Cervi juncti trahunt currum ejus, quos cervos Luna humida produxit in aditu primo cœli sub antris fertilibus, ut essent*

~~~~~

Lucens. pr. item Var. LL. e marg. Parm. *sed vel ceu* Med. tert.—280 *horri-
 bilis* Ambr. pr. *horrentes* Jun. pr. *horrentes* vel *horribiles* Oxon. sec. *alumnos*
 Vat. pr. *arenas* conjiciebat Heins.—281 *Europæ* Thuan. Ambr. pr. Sched.
 Gud. *deerat* hic versus in Moret. pr. *perquirite* Exc. Læti, Vat. Livin. *præ-
 currite* Vat. quint. *percurrite* duo Leidd. et alii magno numero, Exc. Schott.
 Gevart. Lucens. pr. Ald. ed. Vicet. Var. LL. ed. Antv. Sched. Gud. *perquirite*
 vel *percurrite* Vat. pr.—282 *ludat* posita Vat. sec. Reg. Med. sec. *laudes posita*
 Moret. pr. *laudat* Rott. Med. pr. *laudat* Pal. Med. sec. Oxon. sec. *laudat* et
 emendatum *ludet* Lov.—283 *Secureque* Thuan. *canet* Med. tert.—284 *Pacet*
muneribus duo Vatt. Med. sec. duo Ambr. Lov. Vat. Livin. Oxon. pr. Cod.
 Ursin. Exc. Lucens. sec. *Pacet numinibus* Exc. Cod. Rhem. *Parent numinibus*
 Vat. quint. Pal. duo Med. Exc. Læti et Var. LL. e marg. Parm. *Parent mu-
 neribus* Vat. quart. Pric. Rott. Bonon. ed. Vicet. *Paret muneribus* Petav. sec.
Paricet muneribus Moret. pr. *Parcet muneribus* Med. tert. *Parcit* Moret. sec.
Pacet Mazar. *Pacat* vel *Pacet* Petav. pr. *Parent* vel *Pacet* Pric. *Parent* vel
Placent Florent. *Parent* vel *Placet* Leid. pr. Oxon. sec. *Pacet muneribus* vel
Parent numinibus Vat. pr. *muneribus* Leid. pr. Reg. Tholos. Var. LL. e marg.
 Parm. *muneribus* vel *numinibus* Petav. pr. ut pro qui tres Vatt. Pal. Farn.
 Rott. Med. tert. Lov. Cod. Ursin. Exc. Lucens. pr. ed. Vicet. *qui legibus*
 Med. sec. Reg. Oxon. pr. Vat. Livin. ut vel qui Florent. Petav. pr. Lov.
 urbis Moret. pr. Petav. sec.—285 *exemplo* Tholos.—286 *torvi* Moret. pr.
cervique jugum duo Med. Heinsius ascripserat locum III. de Rapt. 64. 'Et
 juga cœrulei subeant Actæa dracones,' *petiere* Med. tert.—287 *Hos* Ambr.
 pr. Quod Rott. *omne Dea* Thuan. Heinsius asteriscum apposuerat. *primum*
 Florent. *lumine* Vat. tert. Rott. Reg. Med. sec. *limite* Jun. pr. Oxon. sec.
limina Lov. *limine* duo Leidd. et viginti quinque alii, ed. Vicet. Var. LL. e
 marg. Parm. *limine* vel *lumine* Vat. pr.—288 *Rosida* ed. Vicet. *accepit* inc.

NOTÆ

284 *Muneribus*] Editis spectaculis. fingitur ob Dianæ velocitatem in ve-
 De *Muneribus* in hoc sensu supra nando.
 dictum est. 288 *Fœcundis*] Ex eorum opinione,
 286 *Cervi currum subiere*] Id quod qui globum Lunæ habitabilem esse,

Par nitor intactis nivibus. Frons discolor auro
 Germinat, et spatio summas æquantia fagos 290
 Cornua ramoso surgunt procera metallo.
 Opis fræna tenet : fert retia rara Lycaste,
 Auratasque plagas : immortalesque Molossi
 Latrantes mediis circum juga nubibus ibant.
 Quinque aliæ paribus (Phœbe sic jusserat) armis 295
 Diversa regione ruunt ; ducuntque cohortem
 Quæque suam. Variæ formis et gente sequuntur
 Ingenioque canes : illæ gravioribus aptæ
 Morsibus : hæ pedibus celeres : hæ nare sagaces.
 Hirsutæque fremunt Cressæ, tenuesque Lacænæ, 300

honor Divæ. Caudor eorum similis est nivibus intaminatis. Frons variata vernat auro, et cornua imitantia intervallo suo fagos excelsas, attolluntur alta metallo in speciem ramorum. Opis moderatur habenas: Lycaste gestat retia aperta, et plagas aureas: et Molossi æterni allatrantes currebant circa currum in ipsis nubibus. Quinque aliæ comites in armis similibus (sic Diana imperaverat) evolant per tractus varios, et unaquæque ducit catervam suam. Canes diversa figura, et natione, et natura, subsequuntur: illæ idoneæ sunt morsibus audacioribus: hæ veloces cursu: aliæ odora naribus. Et Cressæ hispida latrant, et Lacænæ graciles,

*****

Heins. Ambr. item Moret. sec.—289 *frons* Oxon. sec. *sed discolor* Moret. pr. *decolor* Put. *ulvo* Thuan.—291 *spatiosa* Pal. Farn. *spatiosa* vel *pretiosa* Med. pr. Heinsius *ascripserat* locum Ovid. iii. Metam. ‘*spatiosam cornibus frontem.*’—292 *moet* Put.—293 *Molossi* ambo Moret. *Molosses* Reg.—294 *Latantes* Pat. *vaga* Pal. Med. pr. *nubibus* vel *montibus* Thuan. *rupibus* conjiciebat Heins.—295 *Quin aliæ* Florent. *aliis pariter* Pat. Var. LL. ed. Antv.—296 *ducitque* omnes Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *ducuntque* Ambr. pr. Put. Thuan. Lov. Exc. Lucens. pr.—298 *regionibus* Put.—299 *aceleres* Pric. et *nare* Pal. Oisel. Vat. pr. m. pr. Florent. Reg. Mazar. Oxon. pr.—300 *fremunt* Pal. *Cressæ* Thuan. *teneræque* Moret. sec. Ambr. sec. inc. Heins. qui

NOTÆ

et in eo majora nasci animalia dixerunt. Hic natus esse dicitur Leo Nemæus, qui inde in terras decidit, et ab Hercule victus est.

289 *Discolor*] Frons ob aurum adjunctum, ostendit alium colorem quam nativum.

291 *Ramosæ*] Virgilius: ‘Et ramosa Mycon vivaci cornuæ cervi.’

293 *Immortales*] Quia perpetuo committuntur et comitabuntur Dianam.

Molossi] Canes venatici ex Motos-

sia Epiri regione, in Græcia.

300 *Cressæ, Lacænæ, Britannæ*] Canes Cretæ, Laconicæ, Britannicæ, quæ sunt variæ et forma, et patria, et natura: sed omnes aut velocissimæ, aut fortissimæ. Quod ad canes Britannos spectat, Symmachus vocat *Scoticos*. Mirum quiddam ex Plinio refert Lipsius de cane inusitata magnitudinis, quem ‘Indiam petenti Alexandro Magno rex Albanis dono dederat.’ Hic enim canis, Alex-

Magnaue taurorum fracturæ colla Britannæ.
 Dalmatiæ lucos abruptaque brachia Pindi
 Sparsa comam Britomartis agit. Tu Gallica cingis
 Lustra, Leontodame; Germanorumque paludes
 Eruis, et si quis defensus arundine Rheni 305
 Vastus aper nimio dentes curvaverit ævo.
 Nubiferas Alpes, Apenninique recessus,
 Garganique nives Hecæerge prompta fatigat.
 Speluncas canibus Thero rimatur Hiberas,
 Informesque cavis ursos detrudit ab antris, 310
 Quorum sæpe Tagus manantes sanguine rictus
 Non satiavit aquis, et quos jam frigore segnes
 Pyrenæa tegit latebrosis frondibus ilex.

et Britannæ laceratura cervices crassas taurorum. Britomartis habens crines effusus excutit syrcas Dalmatiæ et partes excelsas Pindi. Tu, o Leontodame, circumdas nemora Gallie, et scrutaris paludes Germanorum, et apros, si quis aper magnus tectus arundinibus Rheni sinuaverit dentes ob atatem longiorem. Hecæerge celox vexat Alpes ærius, et latebras Apennini, et glacies Gargani. Thero indagat, cum canibus suis, antra Hispaniæ, et expellit ursos turpes ex speluncis intimis, quorum ursorum guttura stillantia crure Tagus frequenter non explevit aquis suis, et quos jam debilitatos frigore quercus Pyrenæa operiant arboribus opacis. Nembro-

*****

teretesque coniecerat.—301 ramorum Pal. Gebennæ Moret. pr.—302 Dalmatica Florent. Leid. pr. 'quid Pindo cum Dalmatia?' posito asterisco, ascripserat Heins.—303 comas Jun. pr. Oxon. sec. Briomartis Leid. pr. et plurimi Codd. Exc. Lucens. pr. ed. Vicet. Driomartis Leid. sec. Voss. Exc. Gevart. tum Gallica inc. Heins. cum Bonon. Gallia Petav. tert.—305 Estius pro Eruis Pal. Estuis Med. pr. unde Excutis legebat Heins. quid Ambr. pr. quisquis Farn.—306 curvaverat omnes Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Ohsel.—307 Apenninunque Pal. Farn.—308 Germanique Voss. amnes pro nives Thuan. in carcere pro Hecæerge Petav. sec. Incarte Put. In calce Ambr. pr. alia alias lectiones exhibent Mss. vid. supra vs. 253.—309 miratur Put. harenas inc. Heins.—310 Informisque canis Lov. Vicet. in pro ab Jun.—312 a frigore Moret. pr. segnis Thuan. Bonon. Petav. sec.—313 regit Pal. Petav. tert.

NOTÆ

andro spectante, apros, damas, taurorum, ursos contemnebat: sed obiectum sibi leonem, et deinde elephantum prostravit, contudit, superavit.

302 *Dalmatiæ*] Dalmatia est regio supra sinum Adriaticum.

Pindi] Pindus est mons Thessaliæ.

303 *Agit*] Ita excutit, nihil ut

agendum relinquat.

304 *Paludes*] Germania olim paludibus infesta, nunc cultissima: contra Palestina, olim cultissima, hodie aspera et inculta multis in locis.

307 *Apennini, Gargani*] Hi sunt montes Italiæ.

310 *Informes ursos*] Quorum rudis

Cyrneis Siculisque jugis venata virago
 Nebrophone, cervos aliasque in vincula cogit 315
 Non sævas pecudes, sed luxuriantis arenæ
 Delicias, pompam nemorum: quodcumque tremendum
 Dentibus, aut insigne jubis, aut nobile cornu,
 Aut rigidum setis: capitur decus omne timorque
 Sylvarum: non cauta latent, non mole resistunt 320
 Fortia, non volucris fugiunt pernicia cursu.
 Hæc laqueis innexa gemunt: hæc clausa feruntur
 Ilignis domibus. Fabri nec tigna polire
 Sufficiunt. Rudibus fagis texuntur et ornis

phone virago peragrans montes Corsicæ et Sicilia, nectit catenis cervos, et alias bestias non crudeles, sed delectationem circi abundantis, ornamentum sylvarum. Quodcumque timendum est dentibus, aut notabile jubis, aut spectabile cornibus, aut hirsutum setis: honor omnis et formido nemorum capitur: non feræ sagaces effugiunt; non robustæ obstant magnitudine sua: non celeres elabuntur fuga citata. Hæc animalia nexa funibus ingemiscunt: hæc inclusa catenis lignis apportantur: neque artifices sufficiunt ad ligna adornanda: caveæ virides contraxuntur ex fagis et

~~~~~

tangit Vat. quart. *lapideis* ed. Vicet. *frontibus* Put.—314 *Cyrneis* Vat. pr. *Cirneis* Florent. inc. Heins. Put. Petav. Exc. Lucens. pr. *Smirneis* Leid. pr. *Cirreis* Reg. Mazar. Bon. Pat. duo Oxon. *Cirreais* Med. quart. *Cyrreais* Pric. Rott. Var. LL. ed. Antv. *Cyrceis* Vat. tert. Pal. Farn. *Circeis* Jun. pr. *Circeis* duo Med. Petav. tert. Tholos. Ambr. pr. Moret. pr. ed. Vicet. Exc. Schott. Gevart. et Cod. Rhem. *Syrneais* Med. tert. *Cyrcis* Thuan. *Crineis* duo Vatt. *Cirreais* Moret. sec. *Cirneis* m. pr. et *Circeis* m. sec. Voss. Leid. sec. *celerisque jugis* Jun. pr.—315 *Varia* lectiones Mss. in *rd Nebrophone* vid. supra vs. 250. *cervos* Tholos. *aliasque* Moret. pr. *alias* sine copula Vat. quint.—316 *Nec* duo Vatt. Rott. Put. *non luxuriantis* Med. tert.—317 *nemorum pompam* Jun. pr. Oxon. sec. *pompas* Oxon. pr. Petav. sec. m. pr. *pompamque petit* Moret. pr. *quocumque* Farn. *quemcumque* Med. tert. *timendum* duo Vatt. Petav. pr. Med. sec.—318 *jugis* Ambr. pr. *mobile* Pal. Med. pr.—319 *rapitur* Thuan. *esse* pro *omne* Tholos.—320 *Silvarum*. cum *τελεσις στυγμῆ*. ambo Moret. Exc. Gevart. item Gesn. et ed. Bipont. *nec* Pal. *caute* Vat. tert. Rott. Oisel. duo Med. Florent. Petav. tert. et pr. m. sec. Bon. Pat. Ambr. pr. Exc. Lucens. pr. ed. Parm. et Vicet. *capte* Reg. *arte* Thuan. *aut mole* Moret. pr.—321 *nec* Pal. Moret. pr. *relocia* Vat. quart.—322 *Quæ* Jun. pr. *innixa* Lov. Var. LL. ed. Antv. *vel clausa* Jun. pr. *hæc clausa* Florent. quatuor Med. inc. Heins. Pnt. Thuan. Mazar. tres Petav. Exc. Lucens. pr. ed. Vicet.—323 *Ilignis* Exc. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. *In lignis* Vat. quint. duo Med. Put. Reg. Thuan. Moret. sec. Leid. sec. ed. Vicet. et Parm. *Ilignis* Petav. sec. *In lignis* vel *Ilignis* Leid. pr. non Jun. Oxon. sec. *signa* Put. *tigna* Oxon. pr. Petav. pr. m. pr. *tigna* vel *ligna* Vat. quart. *polita* Thuan. *parare* Exc. Schott.—324 *rudibusque* Vat. quart. ed. Vicet.

NOTÆ

et indigesta moles esse videtur. urbe vel monte Corsicæ, de qua su.
 314 *Cyrneis*] Corsicis, a *Cyrna* pra.

Frondentes caveæ. Ratibus pars ibat onustis 325
 Per freta, per fluvios. Exsanguis dextera torpet
 Remigis, et propriam metuebat navita mercem.
 Per terram pars ducta rotis; longoque morantur
 Ordine plaustra vias, montani plena triumphis:
 Et fera sollicitis vehitur captiva juvenis, 330
 Explebat quibus ante famem: quotiesque reflexi
 Conspxere boves, pavidi temone recedunt.
 Jamque pererratis Libyæ flagrantibus oris,
 Legerat eximios Phœbi germana Leones,
 Hesperidas qui sæpe fugant, ventoque citatis 335
 Terrificant Atlanta jubis, armentaue longe
 Vastant Æthiopum, quorumque impune fragosa

ornis impolitis: pars naribus oneratis afferebatur per maria et flumina. Manus remigum trepidæ torpescunt, et nautæ formidant merces suas. Pars adducitur in curru per terram, et plaustra repleta spoliis montium, longa serie impediunt itinera: et fera captæ trahuntur a bobus timentibus, quibus bobus feræ illæ satiabant famem suam: et quoties boves avertentes se spectaverunt, toties timidi refugiant plaustra. Et jam soror Apollinis, Diana, finibus ardentibus Libyæ peragratis, elegerat Leones insignes, qui frequenter fugant Hesperidas, et terrent Atlantem villis excussis vento, et populantur late armenta Æthiopum, et quorum rugitus horribiles

horis Thuan.—325 Fundentes Thuan.—326 vel pro per quatuor Vatt. Pal. Farn. Oisel. Auriis Leid. pr. Pal. Farn. Pric. duo Med. Thuan. Petav. sec. torquet Moret. pr.—327 mortem Thuan.—328 terras Ambr. pr. longeque Put. moratur Moret. sec.—329 montanis triumphis Vat. pr. et tert. Pal. Pric. Oisel. Exc. Læti. montani triumphis Leid. pr. duo Med. Inc. Heins. Put. Thuan. Bonon. Pat. Tholos. tres Petav. tres Ambr. Lov. Moret. sec. Jun. pr. Oxon. sec. Exc. Lucens. pr. ed. Parm. et Vicet. Var. LL. ed. Antv.—330 trahitur Ambr. pr. Put. Moret. pr.—331 Explevit duo Leidd. cum viginti tribus aliis, Exc. Gevart. Lucens. pr. Ald. ed. Parm. et Vicet. Var. LL. ed. Antv. Explerat malebat Heins. reflexis Vat. quint.—332 reducant Pal. reterunt Farn.—333 frequentibus Vat. quint. fragrantibus Pal.—334 Rexerat Vat. quint. Legat ad Jun. pr. Phæbe Var. LL. ed. Antv.—335 Hesperides Pal. Med. pr. Moret. sec. Hesperias Lov. Put. fuga Moret. pr.—336 Terruerant Med. tert. animata pro Atlanta Thuan. Terrificat Atlanta jugis animataque Moret. pr.—337 fragose Vat. quint. ceterum hic et sequens vs. desiderantur

NOTÆ

331 Quibus] Non feræ devorabant
 hos boves a quibus trahebantur, sed
 eorum similes ante devoraverant.

335 Hesperidas] Leones Libyci,
 Massyli, qui fugant Hesperidas, seu
 Nymphas Mauritanas similes Hesper-

ridibus.

337 Impune] Nunquam sine dam-
 no, sine strage pecorum.

Fragosa murmura] Rugitus, qui
 murmur et fragorem edunt similem
 fragori arborum cadentium.

Murmura pastorum nunquam venere per aures.

Non illos tædæ ardentes, non strata superæ

Lapsuro virgulta solo, non vocibus hædi

340

Pendentis stimulata fames, non fossa fefellit.

Ultrò se voluere capi, gaudentque videri

Tantæ præda Deæ. Respirant pascua tandem :

Agricolæ reserant jam tuta mapalia Mauri.

Tum virides pardos, et cetera colligit Austri

345

Prodigia, immanesque simul Latonia dentes,

Qui secti ferro in tabulas, auroque micantes,

nunquam attigerunt aures pastorum sine damno. Faces accensæ non deceperunt illos leones, non ligna tecta cespite deorsum casuro, non rabies excitata noto clamore hædi suspensi, non fovea decepti. Voluerunt sponte sese comprehendere, et lætantur spectari ut præda tantæ Divæ. Pascua liberantur tandem, et coloni Mauritanicæ jam aperiant casus securas. Tunc Diana congregat etiam pardos maculosos, et alta monstra plagæ meridiane, et dentes immensos elephantorum, qui incisi ferro ad

in Moret. pr.—338 *pastores* Farn. *pastorum* Leid. pr. m. sec. Oxon. sec. Exc. Læti. *pastores* vel *pastorum* Med. tert. *pastores...exceperunt* duo Vatt. *pastorum...venere* Florent. duo Med. Reg. Mazar. Vat. Livin. Exc. Cod. Rhem. *pastores...exceperunt* vel *pastorum...venere* Oxon. sec. *exceperunt* vel *venere* Med. tert. *aureas* Thuan. Tholos. duo Ambr. Exc. Schott. quod probat Barthius.—339 *ollos* Jun. pr. nec Tholos. *cæde* duo Med. *fracta* ed. Vicet.—340 *Lapsura* Florent. Med. pr. *jugulata* pro *virgulta* Tholos. *ædæ* pro *hædi* Exc. Lucens. pr.—341 *Prudentis* vel *Pendentis* Med. sec. *simulata* id. Med. *fides* Exc. Cod. Rhem. *fassa* Vat. quint.—342 *Ultrà* Med. sec.—343 *respirat* Med. pr. *pridem* Ambr. pr.—344 *cuncta* Mazar. *tuta* Exc. Læti. *tota* Pal. Rott. duo Med. *rupta* ed. Vicet. *muri* Jun. pr.—345 *barros* duo Petav. Bonon. Tholos. duo Ambr. duo Leidd. Ald. Exc. Schott. et Gevart. et *chaliras* m. sec. *barros* Voss. *Mauros* Lov. m. pr. et emendatum *Pardas*. *barros* vel *pardos* Oxon. pr. *pardos* deerat in inc. Heins. totus autem versus desideratur in Med. quart. *antri* Thuan.—346 *Prodigiū* Farn. *dentes* vel *barros* Vat. tert.—347 Pro hoc et seq. vs. unum exhibent Vat. pr. Reg. Oxon. Oisel. et Leid. a m. pr. *Qui mox in tabulas inscripto consule secti. scripto autem pro inscripto* habet Leid. unde *ascripto* legebat Heins. *tabulis* Vat. quint. *ferro tabulas* Ambr. pr. Bonon. Petav. tert. in ta-

NOTÆ

339 *Non tædæ*] Sunt illa instrumenta, quibus venatores utuntur ad capiendos leones: faces, quibus eos terrent, et impellunt in foveas stratas virgultis, quas foveas dum pro terra solida calcant, decidunt in cavum: aut venatores eos decipiunt præda pendente, quæ præda est sæpe hædus.

341 *Pendentis*] Hædi ad laqueos immanes suspensi, et suis vocibus leonum famem sollicitantes.

343 *Respirant pascua*] Non pascua, sed armenta, quæ sunt in pascuis: vel pascuorum domini, ante metu oppressi, respirant tutius liberati ab his monstris.

345 *Virides pardos*] Glaucis et viridantibus maculis sparsos.

347 *Tabulas*] Tesseras eburneas, quibus inscriptum Consulis nomen; vel tabellas eburneas, quas Consules novi inter munuscula populo largiebantur.

In proram jacet usque leo. Vix sublevat unum
 Tarda ratis. Premitus stagnis auditur in imis,
 Cunctaque prosiliunt cete; terrenaque Nereus 360
 Confert monstra suis; et non æquare fatetur.
 Æquora sic victor quoties per rubra Lyæus
 Navigat, intorquet clavum Silenus, et acres
 Insudant tonsis Satyri, taurinaque pulsu
 Baccharum Bromios invitant tympana remos. 365
 Transtra ligant hoderæ: malum circumflua vestit

feros per mare Thuscum resonat, et leones aliqui reflectentes caudam, a puppe usque ad proram extenduntur. Navis lenta vix portat unum ex illis: rugitus exauditur in vadis profundis, et cete omnia prorumpunt, et Neptunus comparat portenta terrestria cum suis, et confertur sua non adæquari illis. Ita quotiescumque Bacchus triumphator navigat per mare rubrum, Silenus regit gubernaculum, et Satyri animos incumbunt remis, et tergora tensa boum impulsu Bacchantum adhortantur remiges Bacchi. Hedera nectunt transtra: pampinus circumsparsa cingit malum:

item Gevart. *Classi annexa* Ambr. tert. *Classica vel Classis curva* Exc. Pat. sec. *Classica curva* vel *torva sonant* Lov. in *puppe* Vat. pr. et tert. Pal. Rott. Reg. Mazar. Oxon. pr. Vat. Livin. *relinquens* Reg. Moret. sec. Oxon. pr.—358 *Ad puppem* Jun. pr. *Ad proram* duo Leidd. tres Vatt. Pric. tres Med. inc. Heins. Put. Thuan. duo Petav. Bonon. Pat. Tholos. Lov. Voss. ambo Moret. tres Ambr. Exc. Gevart. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. In vel *Ad* Vat. tert. Rott. *jacit* Med. tert. *jacet* duo Leidd. cum undecim aliis. *ipse* ed. Parm. et Vicet. *imam* Pal.—360 *Terrenaque* Florent. tres Med. iuc. Heins. Pat. Reg. Thuan. Mazar. tres Petav. Bonon. Tholos. tres Ambr. Lov. Moret. sec. Ald. Exc. Schott. Gevart. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. *Tyrrhenaque* Vat. quint. Med. tert. ed. Vicet. Heins. ascripserat seqq. *Tyrrhena monstra, delphines*. vid. Ovid. Met. III. ubi fuisse narrat fabulam. Seneca Agamemnon. 451. 'Tyrrhennus omni piscis exultat freto.'—361 et non Vat. pr. Oxon. pr. vet. Gyr. Vat. Livin. Exc. Læti et Lucens. pr. *sed* non quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. *errare* Pal.—362 *quatiens* Bonon. Tholos. ambo Moret. *quates* inc. Heins. Var. LL. e marg. Parm. *quates* vel *quoties* Med. tert.—363 *clavos* duo Vatt. Petav. pr.—364 *Insudant* quatuor Vatt. Pal. Rott. Oisel. Reg. Mazar. Moret. pr. *Assudant* Voss. Moret. sec. Lov. Ald. Exc. Gevart. *Assudant* duo Leidd. Vat. quint. Jun. pr. Pric. Med. quart. inc. Heins. Put. Thuan. duo Petav. Bonon. Pat. tres Amb. Exc. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. item ed. Antv. *Assudant* vel *Insudant* Med. tert. *Satyri tonsis* Vat. sec. Moret. pr. *repulsi* Voss. Leid. sec. *cursu* Jun. pr.—365 *Bromios* Moret. pr.—366 *nectit* Thuan. qui in seq. *auræ serpens* habet.—368 *madi-*

NOTÆ

359 *Tarda ratis*] Quasi navis onusta
 uo tantum leone fiat tardior: id
 d indicat magnitudinem ejus por-
 tosam.

363 *Silenus*] Bacchi comites sunt
 lenus, Satyri, Fauni, Bacchæ. At

Silenus tamen fuit ejus altor et præ-
 ceptor.

365 *Bromios remos*] Remiges Bac-
 chi Bromii ἀνὰ τοῦ ῥοπέριον fremere.
 Cujacius legit *pronos remos*, quasi pro-
 clives et sentientes se vehere Deum.

Inscripti rutilum cœlato Consule nomen,
 Per proceres et vulgus eant; stupor omnibus Indis
 Plurimus ereptis elephas inglorius errat 350
 Dentibus. Insedit nigra cervice gementum,
 Et fixum Dea quassat ebur, penitusque cruentis
 Stirpibus avulsis patulos exarmat hiatus.
 Ipsos quin etiam nobis miracula vellet
 Ducere; sed pigra cunctari mole veretur. 355
 Tyrrhenas foetus Libycos amplexa per undas
 Classica turba sonat, caudamque a puppe retorquens

tabellas faciendas, et fulgentes auro, habentesque nomen splendidum Consulis depicti insculptum, ferantur per primores et populos omnes, et sint admiratio Indorum omnium. Elephantus multus inhenorus vagatur, dentibus sublatis sibi. Diva Diana sedit in collo nigrante ferarum ingementium, et excutit ebur affixum, et hoc revulso funditus a radicibus sanguineis, spoliat ora patentia earum. Præterea Diana optaret adducere ipsos elephantos admirandos, sed timet retardare spectacula magnitudine crassa bestiarum. Ceterosque classiariorum complexa partus Libyæ

~~~~~

bulas, ferro Vat. Livin. Ald. micante Thuan.—348 *Inscripti* vel *Insculpti* Vat. tert. *cœlato* Ambr. pr. *Principe* Vat. tert.—349 *eunt* Pal. Med. pr. *erant* Farn. *undis* Med. sec.—350 *Pluribus* id. Med. *electis* Pal. Farn. *ejectis* duo Vatt. *erectis* Put. Jun. pr. Thuan. Med. quart. ed. Vicet. *ejectis* vel *ereptis* Petav. pr. *exsectis* conjiciebat Heins. *elephas* Leid. pr. duo Med. *ibat* Moret. pr. Med. sec.—351 *an sedit* Pric. *incedit* Vat. quint. Med. quart. *increvit* vel *incedit* Vat. tert.—352 *felix* pro *frum* Pric. *flum* Vat. sec. *clam* pro *Dea* Petav. sec. *cassat* Reg. *crucoris* Farn.—353 *Stipibus* Petav. sec. *adversis* Tholos. *avulsis* Leid. sec. Moret. sec. Var. LL. ed. Antv. *patulis* Vat. quart. *populis* Thuan.—354 *quin nobis etiam* Florent. *manuscula* Pal. *miracula* vel *manuscula* Med. pr.—355 *terrentur* Tholos.—356 *Tyrrhenos* Farn. Rott. *Tyrrhenos Libycos* tres Vatt. *Libycos foetus* Pal. Med. pr. Jun. pr. *Libycos* Ambr. pr. *Libyes* Reg. *senis* pro *foetus* Petav. tert. *complexa* Ambr. tert. *adnexa* Put. Petav. tert. Ambr. p. Lov. Moret. pr. Var. LL. ed. Antv. *adnexa* duo Vatt. inc. Heins. Bonon. Petav. pr. *adnixa* Petav. sec. Tholos. Ambr. item Moret. sec. Var. LL. e marg. Parm. *adnixa* et emendatum *complexa* Leid. pr. *adnixa* vel *amplexa* Florent. *adnixa* vel *adnexa* Exc. Schott. Heins. notaverat, forte corrigi posse ex illo Virg. Æn. III. 208. 'haud mora; nautæ Annixi torquent spumas, et cœnula verrunt.'—357 *Classes* Petav. tert. *Classis* tres Vatt. Farn. Pric. tres Med. Reg. Thuan. Mazar. Petav. pr. Bonon. Jun. Oxon. item Leid. pr. et ed. Vicet. *Classi* Leid. sec. et quatuordecim alii,

NOTÆ

349 *Stupor omnibus Indis*] Alii *relelav* *erreyph* post *Indis* ponunt, ut sensus sit: Hæ tabellæ tam affabre et factæ et insculptæ sint, ut Indis ipsis opera eburnea jactantibus creare possint admirationem.

350 *Inglorius*] Elephas errat sine

gloria et honore dentium.

351 *Insedit*] Diana sedet in elephanto, et avellit ebur.

357 *Sonat*] Turba quæ regit classem, nautico clamore testatur gaudia sua; clamorem illum nauticum vocant *Celeusma*.

In proram jacet usque leo. Vix subleuat unum
 Tarda ratis. Fremitus stagnis auditur in imis,
 Cunctaque prosiliunt cete; terrenaque Nereus 360
 Confert monstra suis; et non æquare fatetur.
 Æquora sic victor quoties per rubra Lyæus
 Navigat, intorquet clavum Silenus, et acres
 Insudant tonsis Satyri, taurinaque pulsu
 Baccharum Bromios invitant tympana remos. 365
 Transtra ligant hoderæ: malum circumflua vestit

feros per mare Thuscum resonat, et leones aliqui reflectentes caudam, a puppe usque ad proram extenduntur. Navis lenta vix portat unum ex illis: rugitus exauditus in vadis profundis, et cete omnia prorumpunt, et Neptunus comparat portenta terrestria cum suis, et confletur sua non adæquari illi. Ita quotiescumque Bacchus triumphator navigat per mare rubrum, Silenus regit gubernaculum, et Satyri animos incumbunt remis, et tergora tensa boum impulsu Bacchantum adhortantur remiges Bacchi. Hedera nectunt transtra: pampinus circumsparsa cingit malum:

*****

item Gevart. *Classi annexa* Ambr. tert. *Classica* vel *Classis curva* Exc. Pat. sec. *Classica* *curva* vel *torva* sonant Lov. in *puppe* Vat. pr. et tert. Pal. Rott. Reg. Mazar. Oxon. pr. Vat. Livin. *relinquens* Reg. Moret. sec. Oxon. pr.—358 *Ad puppem* Jun. pr. *Ad proram* duo Leidd. tres Vatt. Pric. tres Med. inc. Heins. Put. Thuan. duo Petav. Bonon. Pat. Tholos. Lov. Voss. ambo Moret. tres Ambr. Exc. Gevart. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. *In* vel *Ad* Vat. tert. Rott. *jacet* Med. tert. *jacet* duo Leidd. cum undecim aliis. *ipse* ed. Parm. et Vicet. *innum* Pal.—360 *Terrenaque* Florent. tres Med. iuc. Heins. Put. Reg. Thuan. Mazar. tres Petav. Bonon. Tholos. tres Ambr. Lov. Moret. sec. Ald. Exc. Schott. Gevart. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. *Tyrrhenaque* Vat. quint. Med. tert. ed. Vicet. Heins. ascripserat seqq. *Tyrrhena monstra, delphines*. vid. Ovid. Met. iii. ubi fuse narrat fabulam. Seneca Agamemno. 451. 'Tyrrhenns omni piscis exultat freto.'—361 et non Vat. pr. Oxon. pr. vet. Gyr. Vat. Livin. Exc. Læti et Lucens. pr. *sed non* quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. *errare* Pal.—362 *quatiens* Bonon. Tholos. ambo Moret. *quacies* inc. Heins. Var. LL. e marg. Parm. *quacies* vel *quoties* Med. tert.—363 *clavos* duo Vatt. Petav. pr.—364 *Insudant* quatuor Vatt. Pal. Rott. Oisel. Reg. Mazar. Moret. pr. *Adsudant* Voss. Moret. sec. Lov. Ald. Exc. Gevart. *Assudant* duo Leidd. Vat. quint. Jun. pr. Pric. Med. quart. inc. Heins. Put. Thuan. duo Petav. Bonon. Pat. tres Amb. Exc. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. item ed. Antv. *Assudant* vel *Insudant* Med. tert. *Satyri tonsis* Vat. sec. Moret. pr. *repulsu* Voss. Leid. sec. *cursu* Jun. pr.—365 *Bromios* Moret. pr.—366 *nectit* Thuan. qui in seq. *aurea serpens* habet.—368 *medi-*

NOTE

359 *Tarda ratis*] Quasi navis onusta uno tantum leone fiat tardior: id quod indicat magnitudinem ejus portentosam.

363 *Silenus*] Bacchi comites sunt Silenus, Satyri, Fauni, Bacchæ. At

Silenus tamen fuit ejus altor et præceptor.

365 *Bromios remos*] Remiges Bacchi Bromii ἀνὰ τοῦ ῥόμφου *fremeret*. Cujacius legit *pronus remos*, quasi proclives et sentientes se vehere Deum.

Inscripti rutilum cœlato Consule nomen,
 Per proceres et vulgus eant; stupor omnibus Indis
 Plurimus ereptis elephas inglorius errat 350
 Dentibus. Insedit nigra cervice gementum,
 Et fixum Dea quassat ebur, penitusque cruentis
 Stirpibus avulsis patulos exarmat hiatus.
 Ipsos quin etiam nobis miracula vellet
 Ducere; sed pigra cunctari mole veretur. 355
 Tyrrhenas foetus Libycos amplexa per undas
 Classica turba sonat, caudamque a puppe retorquens

tabellas faciendas, et fulgentes auro, habentesque nomen splendidum Consulis depicti insculptum, ferantur per primores et populos omnes, et sint admiratio Indorum omnium. Elephantus multis inhonoris vagatur, dentibus sublati sibi. Diva Diana sedit in collo nigrante ferarum ingementium, et excutit ebur affixum, et hoc revulso funditus a radicibus sanguineis, apertat ora patentia earum. Præterea Diana optaret adducere ipsos elephantos admirandos, sed timet retardare spectacula magnitudine crassa bestiarum. Caterva classiariorum complexa partus Libyæ

~~~~~

bulas, ferro Vat. Livin. Ald. *micante* Thuan.—348 *Inscripti* vel *Insculpti* Vat. tert. *calatum* Ambr. pr. *Principe* Vat. tert.—349 *eant* Pal. Med. pr. *erant* Farn. *undis* Med. sec.—350 *Pluribus* id. Med. *electis* Pal. Farn. *ejectis* duo Vatt. *erectis* Put. Jun. pr. Thuan. Med. quart. ed. Vicet. *ejectis* vel *erectis* Petav. pr. *exsectis* conjiciebat Heins. *elephas* Leid. pr. duo Med. *ibat* Moret. pr. Med. sec.—351 *an sedit* Pric. *insedit* Vat. quint. Med. quart. *increvit* vel *insedit* Vat. tert.—352 *felix* pro *flum* Pric. *assum* Vat. sec. *clam* pro *Dea* Petav. sec. *casat* Reg. *crucoris* Farn.—353 *Stirpibus* Petav. sec. *adversis* Tholos. *avulsis* Leid. sec. Moret. sec. Var. LL. ed. Antv. *patulis* Vat. quart. *populis* Thuan.—354 *quin nobis etiam* Florent. *manuscula* Pal. *miracula* vel *manuscula* Med. pr.—355 *cernitur* Tholos.—356 *Tyrrhenos* Farn. Rott. *Tyrrhenos Libycas* tres Vatt. *Libycos fetus* Pal. Med. pr. Jun. pr. *Libycas* Ambr. pr. *Libyes* Reg. *œnis* pro *fetus* Petav. tert. *complexa* Ambr. tert. *adnexa* Put. Petav. tert. Ambr. p. Lov. Moret. pr. Var. LL. ed. Antv. *adnexa* duo Vatt. inc. Heins. Bonon. Petav. pr. *adnixa* Petav. sec. Tholos. Ambr. item Moret. sec. Var. LL. e marg. Parm. *adnixa* et emendatum *complexa* Leid. pr. *adnixa* vel *amplexa* Florent. *adnixa* vel *adnexa* Exc. Schott. Heins. notaverat, forte corrigi posse ex illo Virg. *Æn.* III. 308. ‘haud mora; nautæ Annixi torquent spumas, et cœnula verrunt.’—357 *Classes* Petav. tert. *Classis* tres Vatt. Farn. Pric. tres Med. Reg. Thuan. Mazar. Petav. pr. Bonon. Jun. Oxon. item Leid. pr. et ed. Vicet. *Classi* Leid. sec. et quatuordecim alii,

NOTÆ

349 *Stupor omnibus Indis*] Alii *relaxar* *ερεχθη* post *Indis* ponunt, ut sensus sit: Hæ tabellæ tam affabre et factæ et insculptæ sint, ut Indis ipsis opera eburnea jactantibus creare possint admirationem.

350 *Inglorius*] *Elephas* errat sine

gloria et honore dentium.

351 *Insedit*] *Diana* sedet in elephanto, et avellit ebur.

357 *Sonat*] *Turba* quæ regit classem, nautico clamore testatur gaudia sua; clamorem illum nauticum vocant *Celeusma*.

In proram jacet usque leo. Vix subleuat unum
 Tarda ratis. Fremitus stagnis auditur in imis,
 Cunctaque prosiliunt cete; terrenaque Nereus 360
 Confert monstra suis; et non æquare fatetur.
 Æquora sic victor quoties per rubra Lyæus
 Navigat, intorquet clavum Silenus, et acres
 Insudant tonsis Satyri, taurinaque pulsu
 Baccharum Bromios invitant tympana remos. 365
 Transtra ligant hederæ: malum circumflua vestit

feros per mare Thuscum resonat, et leones aliqui reflectentes caudam, a puppe usque ad proram extenduntur. Navis lenta vix portat unum ex illis: rugitus exauditur in vadis profundis, et cete omnia prorumpunt, et Neptunus comparat portenta terrestria cum suis, et confletur sua non adæquari illi. Ita quotiescumque Bacchus triumphator navigat per mare rubrum, Silenus regit gubernaculum, et Satyri animos incumbunt remis, et tergora tensa boum impulsu Bacchantum adhortantur remiges Bacchi. Hedera nectunt transtra: pampinus circumsparsa cingit malum:

item Gevart. *Classi annexa* Ambr. tert. *Classica vel Classis curva* Exc. Pat. sec. *Classica curva vel torva sonant* Lov. in puppe Vat. pr. et tert. Pal. Rott. Reg. Mazar. Oxon. pr. Vat. Livin. *relinquens* Reg. Moret. sec. Oxon. pr.—358 *Ad puppem* Jun. pr. *Ad proram* duo Leidd. tres Vatt. Pric. tres Med. inc. Heins. Put. Thuan. duo Petav. Bonon. Pat. Tholos. Lov. Voss. ambo Moret. tres Ambr. Exc. Gevart. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. *In vel Ad Vat. tert. Rott. jacit* Med. tert. *jacet* duo Leidd. cum undecim aliis. *ipse* ed. Parm. et Vicet. *inum* Pal.—360 *Terrenaque* Florent. tres Med. iuc. Heins. Put. Reg. Thuan. Mazar. tres Petav. Bonon. Tholos. tres Ambr. Lov. Moret. sec. Ald. Exc. Schott. Gevart. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. *Tyrrhenaque* Vat. quint. Med. tert. ed. Vicet. Heins. ascripserat seqq. *Tyrrhena monstra, delphines.* vid. Ovid. Met. iii. ubi fuse narrat fabulam. Seneca Agamemno. 451. 'Tyrrhennus omni piscis exultat freto.'—361 *et non* Vat. pr. Oxon. pr. vet. Gyr. Vat. Livin. Exc. Læti et Lucens. pr. *sed non* quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. *errare* Pal.—362 *quatiens* Bonon. Tholos. ambo Moret. *quacies* inc. Heins. Var. LL. e marg. Parm. *quacies vel quoties* Med. tert.—363 *clavos* duo Vatt. Petav. pr.—364 *Insudant* quatuor Vatt. Pal. Rott. Oisel. Reg. Mazar. Moret. pr. *Adsudant* Voss. Moret. sec. Lov. Ald. Exc. Gevart. *Assudant* duo Leidd. Vat. quint. Jun. pr. Pric. Med. quart. inc. Heins. Put. Thuan. duo Petav. Bonon. Pat. tres Amb. Exc. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. item ed. Antv. *Assudant vel Insudant* Med. tert. *Satyri tonsis* Vat. sec. Moret. pr. *repulsu* Voss. Leid. sec. *curso* Jun. pr.—365 *Bromios* Moret. pr.—366 *nectit* Thuan. qui in seq. *aurea serpens* habet.—368 *madi-*

NOTE

359 *Tarda ratis*] Quasi navis onusta uno tantum leone fiat tardior: id quod indicat magnitudinem ejus portentosam.

363 *Silenus*] Bacchi comites sunt Silenus, Satyri, Fauni, Bacchæ. At

Silenus tamen fuit ejus altor et præceptor.

365 *Bromios remos*] Remiges Bacchi Bromii ἀνδρ τοῦ ῥάμμου *fremere.*

Cujacius legit *promos remos*, quasi proclives et sentientes se vehere Deum.

Inscripti rutilum cœlato Consule nomen,
 Per proceres et vulgus eant; stupor omnibus Indis
 Plurimus ereptis elephas inglorius errat 350
 Dentibus. Insedit nigra cervice gementum,
 Et fixum Dea quassat ebur, penitusque cruentis
 Stirpibus avulsis patulos exarmat hiatus.
 Ipsos quin etiam nobis miracula vellet
 Ducere; sed pigra cunctari mole veretur. 355
 Tyrrhenas fœtus Libycos amplexa per undas
 Classica turba sonat, caudamque a puppe retorquens

tabellas faciendas, et fulgentes auro, habentesque nomen splendidum Consulis depicti insculptum, ferantur per primores et populos omnes, et sint admiratio Indorum omnium. Elephantus multus inhonorus vagatur, dentibus sublati sibi. Diva Diana sedit in collo nigrante ferarum ingementium, et excutit ebur affixum, et hoc revulso funditus a radicibus sanguineis, apoliat ora patentia earum. Præterea Diana optaret adducere ipsos elephantos admirandos, sed timet retardare spectacula magnitudine crassa bestiarum. Ceteros classiariorum complexa partus Libya

bulas, ferro Vat. Livin. Ald. *micante* Thuan.—348 *Inscripti* vel *Insculpti* Vat. tert. *cœlatum* Ambr. pr. *Principe* Vat. tert.—349 *eant* Pal. Med. pr. *erant* Farn. *undis* Med. sec.—350 *Pluribus* id. Med. *electis* Pal. Farn. *ejectis* duo Vatt. *erectis* Put. Jun. pr. Thuan. Med. quart. ed. Vicet. *ejectis* vel *ereptis* Petav. pr. *exsectis* conjiciebat Heins. *elephas* Leid. pr. dno Med. *ibat* Moret. pr. Med. sec.—351 *an sedit* Pric. *incedit* Vat. quint. Med. quart. *increvit* vel *insedit* Vat. tert.—352 *felix* pro *felix* Pric. *assum* Vat. sec. *clam* pro *Dea* Petav. sec. *casat* Reg. *cruoris* Farn.—353 *Stipibus* Petav. sec. *adversis* Tholos. *adulsis* Leid. sec. Moret. sec. Var. LL. ed. Antv. *patulis* Vat. quart. *populis* Thuan.—354 *quin nobis etiam* Florent. *munuscula* Pal. *miracula* vel *munuscula* Med. pr.—355 *terrentur* Tholos.—356 *Tyrrhenos* Farn. Rott. *Tyrrhenos Libycas* tres Vatt. *Libycos fatus* Pal. Med. pr. Jun. pr. *Libycas* Ambr. pr. *Libyes* Reg. *senis* pro *fatus* Petav. tert. *complexa* Ambr. tert. *adnexa* Put. Petav. tert. Ambr. p. Lov. Moret. pr. Var. LL. ed. Antv. *adnexa* duo Vatt. inc. Heins. Bonon. Petav. pr. *adnixa* Petav. sec. Tholos. Ambr. item Moret. sec. Var. LL. e marg. Parm. *adnixa* et emendatum *complexa* Leid. pr. *adnixa* vel *amplexa* Florent. *adnixa* vel *adnexa* Exc. Schott. Heins. notaverat, forte corrigi posse ex illo Virg. *Æn.* III. 208. 'haud mora; nautæ Annixi torquent spumas, et cœrula verrunt.'—357 *Classes* Petav. tert. *Classis* tres Vatt. Farn. Pric. tres Med. Reg. Thuan. Mazar. Petav. pr. Bonon. Jun. Oxon. item Leid. pr. et ed. Vicet. *Classi* Leid. sec. et quatuordecim alii,

NOTÆ

349 *Stupor omnibus Indis*] Alii *τελελασ* *εργαζον* post *India* ponunt, ut sensus sit: Hæ tabellæ tam affabre et factæ et insculptæ sint, ut Indis ipsis opera eburnea jactantibus creare possint admirationem.

350 *Inglorius*] *Elephas* errat sine

gloria et honore dentium.

351 *Insedit*] *Diana* sedet in elephanto, et avellit ebur.

357 *Sonat*] *Turba* quæ regit classem, nautico clamore testatur gaudia sua; clamorem illum nauticum vocant *Celeusma*.

In proram jacet usque leo. Vix subleuat unum
 Tarda ratis. Fremitus stagnis auditur in imis,
 Cunctaque prosiliunt cete; terrenaque Nereus 360
 Confert monstra suis; et non æquare fatetur.
 Æquora sic victor quoties per rubra Lyæus
 Navigat, intorquet clavum Silenus, et acres
 Insudant tonsis Satyri, taurinaque pulsu
 Baccharum Bromios invitant tympana remos. 365
 Transtra ligant hoderæ: malum circumflua vestit

feros per mare Thuscum resonat, et leones aliqui reflectentes caudam, a puppe usque ad proram extenduntur. Navis lenta vix portat unum ex illis: rugitus exauditur in vadis profundis, et cete omnia prorumpunt, et Neptunus comparat portenta terrestria cum suis, et confertur sua non adequari illis. Ita quotiescumque Bacchus triumphator navigat per mare rubrum, Silenus regit gubernaculum, et Satyri animos incumbunt remis, et tergora tensa boum impulsu Bacchantum adhortantur remiges Bacchi. Hedera nectunt transtra: pampinus circumsparsa cingit malum:

item Gevart. *Classi annexa* Ambr. tert. *Classica vel Classis curva* Exc. Pat. sec. *Classica curva vel torva sonant* Lov. in *puppe* Vat. pr. et tert. Pal. Rott. Reg. Mazar. Oxon. pr. Vat. Livin. *relinquens* Reg. Moret. sec. Oxon. pr.—358 *Ad puppem* Jun. pr. *Ad proram* duo Leidd. tres Vatt. Pric. tres Med. inc. Heins. Put. Thuan. duo Petav. Bonon. Pat. Tholos. Lov. Voss. ambo Moret. tres Ambr. Exc. Gevart. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. *In vel Ad* Vat. tert. Rott. *jacet* Med. tert. *jacet* duo Leidd. cum undecim aliis. *ipse* ed. Parm. et Vicet. *innum* Pal.—360 *Terrenaque* Florent. tres Med. inc. Heins. Put. Reg. Thuan. Mazar. tres Petav. Bonon. Tholos. tres Ambr. Lov. Moret. sec. Ald. Exc. Schott. Gevart. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. *Tyrrenaque* Vat. quint. Med. tert. ed. Vicet. Heins. ascripserat seqq. *Tyrrenæ monstra, delphines*. vid. Ovid. Met. III. ubi fuscæ narrat fabulam. Seneca Agamemno. 451. 'Tyrrenus omni piscis exultat freto.'—361 et non Vat. pr. Oxon. pr. vet. Gyr. Vat. Livin. Exc. Læti et Lucens. pr. *sed non* quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. *errare* Pal.—362 *quatiens* Bonon. Tholos. ambo Moret. *quatus* inc. Heins. Var. LL. e marg. Parm. *quatus vel quoties* Med. tert.—363 *clavos* duo Vatt. Petav. pr.—364 *Insudant* quatuor Vatt. Pal. Rott. Oisel. Reg. Mazar. Moret. pr. *Assudant* Voss. Moret. sec. Lov. Ald. Exc. Gevart. *Assudant* duo Leidd. Vat. quint. Jun. pr. Pric. Med. quart. inc. Heins. Put. Thuan. duo Petav. Bonon. Pat. tres Amb. Exc. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. item ed. Antv. *Assudant vel Insudant* Med. tert. *Satyri tonsis* Vat. sec. Moret. pr. *repulsu* Voss. Leid. sec. *curso* Jun. pr.—365 *Bromios* Moret. pr.—366 *nectit* Thuan. qui in seq. *aurea serpens* habet.—368 *medi-*

NOTÆ

359 *Tarda ratis*] Quasi navis onusta uno tantum leone fiat tardior: id quod indicat magnitudinem ejus portentosam.

365 *Bromios remos*] Remiges Bacchi Bromii ἀνδρ τοῦ βοῦναιν *frerre*. Cujacius legit *pronus remos*, quasi proclives et sentientes se vehere Deum.

363 *Silenus*] Bacchi comites sunt Silenus, Satyri, Fauni, Bacchæ. At

Pampinus: antennis illabitur ebria serpens,
 Perque mero madidos currunt saliuntque rudentes
 Lynces, et insolitæ mirantur carbasa tigres.

serpens vinosa implicat antennas, et Lynces volitant, et exsiliunt per funes madentes vino, et vela obstupescunt tigres incognitas sibi.

=====

das Put. *validos* Farn. *soliuntque* Florent. duo Med. Reg. Thuan. Mazar. Petav. pr. Pat. Ambr. pr. Vat. Livin. Exc. Schott. Lucens. pr. Var. LL. ed. Antv. *soliuntque* omnes Vatt. Pal. *soliuntque* Farn. Rott. *soliuntque* duo Leidd. totidem Petav. Med. sec. Put. inc. Heins.—369 *Lynces insolitæ* Put. Moret. pr. Gyraldi liber habebat seqq. *Imponit finem Libro comparatione ad imitationem Virgili in primo Georg.* Vat. pr. ad calcem hujus libri habet, EXPLICIT LIBER TERTIUS DE LAUDE STILICONIS. INCIPIT DE CONS. HONORIO AUGUSTO.

NOTE

367 *Ebria serpens*] Indicatur quod Satyris lascivis, serpentibus, lycidam Bacchi venenum, quod mentes bus, tigribus: quod contingit ob varia in variis hominibus vini effecta. inficiat, hominesque reddat similes

XXV.

CL. CLAUDIANI
DE BELLO GETICO
LIBER.

PRÆFATIO.

ARGUMENTUM.

‘Ego dicturus superatos a Stilichone Getas, post intermissam per biennium rem Poëticam, revertor ad templum Apollinis, ubi cecini Consulatam et victorias Stilichonis. Unde mihi statua aenea a Principe, petente Senatu, data est. Hinc quo major mihi honos delatus est, eo severiores sum experturus censores. Sed fremant isti, si velint: satis gratam mihi attentionem parabit vel magnitudo belli Getici, vel Stilichonis benevolentia.

Post resides annos longo velut excita somno
Romanis fruitur nostra Thalia choris.

Musa nostra, quasi excitata a longo sopore, post duos annos sine labore, petitur

In Vat. pr. manu recenti ascriptus erat hic Liber. in Vat. sec. plane de-
erat, ut et in Vat. Livin. in Moret. pr. legitur post Panegyricos in Stilicho-
nem. in Lov. post vi. Cons. Honor. in Excerptis Gevart. nono loco erat.
Vaticanus pr. inscribit *de Bello Pollentino*. Med. pr. *de Bello Pollentiano*, uti et

NOTÆ

Getico] Bellum Geticum, seu con- Stilichone gestum est contra Alari-
tra Getas, Septemtrionales populos, a cam, Gethorum Regem, quem profl-
Delph. et Var. Clas. *Claud.* 3 Y

Optatos renovant eadem mihi culmina cœtus,

Personat et noto Pythia vate domus.

Consulis hic fasces cecini, Libyamque receptam :

5

Hic mihi prostratis bella canenda Getis.

Sed prior effigiem tribuit successus ahenam,

Oraque patricius nostra dicavit honos.

catibus Romanis: eadem pulpita reddunt mihi frequentiam expelitam, et templum Apollinis resonat cantibus poetæ cogniti. Hic cantari fasces Consulis Stilichonis, et Libyam receptam ab eo: hic bella cantandu sunt mihi, Getis superatis. At primus labor peperit mihi statuam æream; et Senatores consecraverunt honorifice

Sched. Gud. in quibus tamen deest Præfatio. Rott. et Lucens. pr. *de Bello Gothico*. in Florent. erat *Liber Claudiani de cultu clarissimo Stiliconi per Romanos*. Reg. Put. Voss. Exc. Schott. Cod. Rhem. et Var. LL. ed. Antv. *de Bello Getico* inscribunt. in Exc. Læti vocatur *Liber de Victoria Stiliconis contra Getas*. in Petav. pr. *De Victoria Stiliconis contra Alaricum*. in Leid. pr. erat *Incipit Liber de interfectione Alarici*, et *Incipit Prologus de interfectione Alarici*. Ald. habet *de Bello Getico id est de Victoria Stiliconis contra Alaricum*. Margo Parm. *de Victoria Stiliconis contra Alaricum seu de Bello Getico*. in Petav. pr. manu recenti ascriptum erat, *Præfatio de Victoria Stiliconis contra Alaricum, item Liber de Victoria Honorii, qui attribuitur Stiliconi*. Exc. Lucens. pr. habet *De Bello Gothico*. Heins. ascripserut: *Bellum Gothicum*] sic Trebell. Poll. in Claudio p. 202. l. 12. p. 203. l. 12.—2 *fertur n. Thalia loqui inc.* Heins. *modis vel choris* Oxon. pr.—3 *revocant* Put. Ambr. pr. *culmine et m. sec. carmina* Vat. pr. *cultus inc.* Heins. *cantus conjiciebat* Heins.—4 *Personet* Vat. pr. *voto id. Vat. Phicia* Rott. *Phacia* Vat. tert. *Pincia* Var. LL. e marg. Parm.—5 *huic fasces* Put. *hic vel hæc* Ambr. pr. *cecinit* Leid. pr. Jun. pr. Oxon. sec. Vat. tert. Pric. Rott. Ambr. pr. *cecini quatuordecim alii*, Exc. Gevart. Lucens. pr. Ald. ed. Parm. Vicet. et Colin.—6 *Hac* Put. *Hæc* Ambr. pr.—7 *prius* Pal. Pat. *ænam* Exc. Lucens. pr. *ahenam* vet. Gyr. Exc. Læti, et sic Claver. *amenam* duo Leidd. totidem Oxon. quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *amenas* Jun. pr.—8 *patricius* Med. sec. *vestra* Vat. pr. *honor.* Pal.

NOTE

gavit ad Pollentiam urbem, juxta Alpes in Italia. Unde bellum hoc dicitur, vel *Bellum Geticum*, vel *Pollentiacum*, vel *Victoria Stilichonis contra Alaricum*.

1 *Resides annos*] Duos annos quietos scilicet expertesque studii poetici.

2 *Thalia*] Una ex Musis, sic dicta ἀπὸ τοῦ θάλλειν, *florere*, quod Poëtarum rerumque quas canunt gloria in dies magis ac magis efflorescat. Hic Thalia sumitur pro Musa, species pro genere.

Fruitur choris] Nostra Musa, vel potius nos fruimur attentione cœtus

Romanorum.

4 *Pythia domus*] Templum Apollinis, qui Pythius appellatus est a perdomito serpente Pythone. Porro in hoc templo Apollinis carmina recitabantur, magna astante frequentia. Immo et Poëmata et Poëtarum nobiliorum imagines lauris hederive coronatæ ibi reponebantur. Unde Persius, 'Quorum imagines lambunt hederæ sequaces.'

Noto tale] Personat cantibus vatis cogniti, seu qui jam in hoc templo sæpius auditus est.

5 *Fasces*] Consulatus insignia, de quibus supra: sumuntur pro ipso

Annuit hunc princeps titulum, poscente Senatu :

Respice, iudicium quam grave, Musa, subis !

10

Ingenio minuit merces properata favorem,

Carminibus veniam præmia tanta negant.

Et magis intento studium censore laborat,

Quod legimur medio conspicimurque foro.

simulacrum nostrum. Imperator concessit hunc honorem, Senatu petente: considera, o Musa, quam magnificum testimonium sustinere debeas! Præmium maturatum subtrahit ingenio benevolentiam hominum, tantaque munera præripiunt veniam omnem versibus. Et poema nostrum experitur censorem magis severum, quod nos

Mazar.—9 *huic* Reg. Oxon. pr. cum glossa, i. e. *statuæ*. hunc Leid. sec. Florent. Voss. Oxon. sec. Med. quart. inc. Heins. Mazar. Petav. pr. tres Ambr. Exc. Læti, Gevart. et Cod. Rhem. item Var. LL. e marg. Parm. hic Vat. pr. et tert. Pal. Farn. Rott. Oisel. hinc Leid. pr. et octo alii, Var. LL. e marg. Parm. m. sec. et Exc. Læti m. sec. *titulum Princeps* duo Vatt.—10 *Aspice* inc. Heins. *quæ* Ambr. tert. *nimpha* Pat.—11 *minuis* Vat. tert. *minor est* Med. sec. *minuit* vel *metuit* Petav. pr. *laborem* Jun. pr. Pat. *favore* Vat. tert. Med. sec. *favorem* vel *laborem* Vat. quart.—12 *præmia magna* Pal.—13 *intantum* Moret. sec. in *tanto* Vat. quint. *intento* vel in *tanto* Vat. quart. *studii* Bonon. *censere* Vat. tert. *censisse* vet. Gyr. *censisse* *baboras* Exc. Lucens. pr. *laborant* Rott. Oisel. Thuan. Petav. sec. Bonon.—14 *Et pro Quod* Jun. pr. *legimus*

NOTE

Consulatu.

7 *Prior successus*] Primus labor, qui mihi feliciter successit, ob cantatam Libyam a Stilichone receptam, Gildone profligato.

Effigiem] Claudiani carmen de bello Gildonico tam fausto successu probatum est, ut ipsi statuam æream, poscente Senatu, Arcadius et Honorius in foro Divi Trajani erigi collocarique jusserint.

8 *Patricius*] Patricii sic dicti sunt a patribus seu Senatoribus, qui ob ætatem et prudentiam patres vocabantur: ut autem ab *Ædili* fit *Ædilitius*, *Lateri*, *Latericius*; sic a voce *Patr*, *Patricius*.

Patricius honos] Id est, honore Patricio, seu a Patriciis aut Senatoribus statuam mihi poni petentibus, delato, *ora nostra dicata sunt*, seu simulacrum oris nostri dedicatum ac repositum est in foro Trajani.

9 *Annuit*] Concedit, Senatus de-

cernebat statuas viris præcellentissimis, Princeps concedebat.

Titulum] Statuæ honoratioris titulis ornatae sunt: statuæ communes absque his erant. Inscriptionem, seu titulum, hujus statuæ vide supra inter 'Testimonia de Cl. Claudiano.'

10 *Judicium quam grave*] O Musa, honorificum de te Senatus Imperatorisque iudicium tam grave est, tantique ponderis, ut non nisi magna cum difficultate sustineri possit.

11 *Ingenio minuit*] Præmium properatum sæpe facit ut homines minus favorabiles sint Poëtarum ingenii, sicque minuit eum favorem quo illorum excipiuntur opera.

12 *Carminibus veniam*] Poëta, cui tantus honos contigit, opus componere tenetur omni ex parte perfectum: quia nulla deinceps venia speranda est.

14 *Legimur*] Eo severiores censores experiemur, quod legamur; hoc

Materies tamen ipsa juvat, solitumque timoris 15
 Dicturo magna sedula parte levat.
 Nam mihi conciliat gratas impensius aures
 Vel meritum belli, vel Stilichonis amor.

legimur et videmur in foro medio. Tamen argumentum ipsum adjuvat nos, et velut officiosum minuit magna ex parte metum consuetum mihi cantaturo. Etenim aut magnitudo belli, aut benevolentia Stilichonis parat mihi favorabilis jucundam attentionem.

Leid. pr. *legimus conspicimusque* Put.—15 *tantum* pro tamen Oxon. pr. *timorem* quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *timoris* vet. Gyr. Exc. Lucens. pr.—16 *juvat* vet. Gyr. Exc. Lucens. pr. *juvat vel levat* Lov.—17 *jam* Vat. pr. Farn. *concinnat vel conciliat* Med. quart. *aureis* Oisel. Bonon. *aures* Vat. tert. *artes vel aures* Med. quart.—18 *libri* pro *belli* quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. Oisel.

NOTÆ

est, quod statutz nobis erectæ titulus gloriosus legatur in medio foro.	tum et facile, ac velut sedulum et officiosum, timorem magna ex parte discutit.
15 <i>Solitumque timoris</i>] Phrasis Græca : id est, <i>timorem solitum</i> .	18 <i>Meritum belli</i>] Magnitudo belli
16 <i>Sedula</i>] Esset profecto quod timerem; sed argumentum ipsum prom-	Getici, quo patrato, de urbe Romana Stilicho tam bene meritus est.

=====

XXVI.

CL. CLAUDIANI DE BELLO GETICO LIBER.

ARGUMENTUM.

STILICHO Getarum victor, defensor Reip. gloriosior est, quam qui navem Argo servavit; quam qui Harpyias, segetem armatam, Dracones, Taurosque ignivomos aut pepulerunt aut domuerunt.

Nam ille restituit imperium, leges, vitam, bona, Romam ipsam, quæ hoc freta despectat et ignes hostium, et Jovis instar, ipsos gigantes; quæ videt Getam fugientem, captivum, desertum: huic parcitur quia decorum, quia vitanda hostium desperatio, et pugna proxima, exemplo Curii Pyrrhum fugantis. Hunc Curium, immo et Marcellum, et Fabium, et Scipionem superat Stilicho, qui Getas Spartaco ferociores vincit.

Cujus cladis dulcior memoria, quia magnum periculum, quod etiam augebatur fama, variisque prodigiis.

Unus erat Stilicho qui erigeret desperantes, et verbis et virtute fugientes retineret, et ad defensionem excitaret.

Post Rhætiam petit, commotam placat, terretque Germaniam. Ejus adventu reviviscunt urbes, accurrunt legiones : pavet Alaricus ; quendam tamen fugere suadentem irridet, aciemque instruit. Stilichoni hortanti parent omnes, etiam Alani, pro Romanis mori gloriantes. Pugnatur acriter : vincitur Alaricus ad Pollentiam, quæ non minus insignis est clade Getarum, quam fuerat ante clade Cimbrorum.

INTACTI cum claustra freti, coëuntibus æquor
Armatum scopulis, audax irrumperet Argo,
Æetan Colchosque petens ; propiore periclo
Omnibus attonitis, solus post numina Tiphys

Cum Argo navis impavida, iens ad Æetam et Colchidem, infringeret repagula maris inaccessi, et freta horrentia rupibus concurrentibus ; cunctis obstupefactis

1 *cum lustra* Put.—2 *Arctatum* Raphael. contra libros. *irrumperat* Pric. m. pr. Mazar. Exc. Cod. Rhem. *Argos* Vat. pr. Pal. Farn. Med. quart. inc. Heins. Moret. pr. Oxon. sec. ed. Vicet. Exc. Cod. Rhem.—3 *Æeam* vet. Gyr. *Æteam* Lov. *Ætam* Petav. pr. Jun. pr. Leid. sec. *Letheam* Oxon. pr. *Æthen* Ambr. pr. *Ætham* duo Med. Put. Thuan. Petav. sec. Exc. Gevart. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. *Oceanum* Ambr. sec. *Æteam* Leid. pr. *Ætam* vel *Ætheum* Oxon. sec. *Ætnam* Gesu. *Ætnam* (f. *Ætnam*) ed. Bipont. *Æatham* leg. Delr. *Æeam* legi posse credebat Barth. *Colchosque petens*. cum *τελεῖα στήμνῃ*, Florent. Med. sec.—4 *munera* Put. Pat. Oxon. pr.—5 *damno tenui*

NOTÆ

1 *Intacti*] Maris, quod nulla navis adhuc tetigerat. Primus enim Jason navigavit ; vel potius Sidon, urbis Sidonis conditor, et Noëmi pronepos. Alii Phœnicibus, alii Ægyptiis tribuunt artem navigandi.

Claustra irrumperet] Infringeret, irrueret, velut obices et repagula maris, quod clausum hætenus remanserat. Nam prima navium Argo mare intrasse dicitur.

Coëuntibus scopulis] Fabulis Poëtarum decantatæ sunt Symplegades, seu rupes Cyanæ ; sic dictæ a præt. med. *συνπλέγηται* verbi *συνπλήττω*, *concurro* ; sen *ἀπὸ τοῦ κυνὸς*, *acane*, quod casum iustar in sese irruere atque concurrere dicerentur. Hæ rupes sitæ sunt in ostio Popti Euxini : nata fabula est, quod ex adverso in-

trantibus geminæ rupes cernerentur, paululum vero deflexa nave, una tantum appareret, sicque ambæ concurrisse putarentur ; vel quod navigantibus non navis, sed rupes et arborea moveri videantur.

2 *Argo*] Navis Argonautarum, quæ varia pericula subiit et superavit : hujus fragmenta, Domitiani temporibus, velut religiosa, Romæ servabantur, ut auctor est Martialis : 'Sanctior est tota parva tabella rate.'

3 *Æetan*] Regem Colchidis : alii legunt, *Æeam*, quæ est ipsa Colchis, regio scilicet ad Pontum Euxinum.

Propiore periclo] Saxis sese jam ad collisionem attollentibus.

4 *Post numina*] Post Junonem et Minervam, quæ navis Argus Dææ tutelares erant.

Incolumem tenui damno servasse carinam
 Fertur, et ancipitem montis vitasse ruinam,
 Deceptoque vagæ concursu rupis in altum
 Victricem duxisse ratem. Stupuere superbæ
 Arte viri domitæ Symplegades; et nova passæ
 Jura soli, cunctis faciles jam puppibus hærent, 10
 Ut vinci didicere semel. Quod si ardua Tiphyn
 Navis ob innocuæ meritum sic gloria vexit;
 Quæ tibi pro tanti pulso discrimine regni
 Sufficiant laudes, Stilichon? Licet omnia vates

discrimine viciniore, Tiphys unus dicitur post Deos liberasse navem salvam cum levi detrimento, atque effugisse casum periculosum saxorum, et deduxisse in mare superius navem triumphantem eluso conflictu saxi errantis. Symplegades altæ victæ industria hominis obstupere; et ferentes imperium recens terræ, postquam didicerunt semel domari, nunc favorabiles omnibus navibus hærescunt. Quod si fama ingens extulit Tiphym propter honorem navis illæ; quæ gloria, o Stilicho, satis erit tibi

Pric.—6 *servasse* Vat. tert.—7 *concussu* Oisel. *concurso* vel *cum curso* Oxon. pr.—8 *superba* Oisel. m. sec. Med. sec. Vat. Livin. *superbæ* quatuor Vatt. Pal. Pric. Rott. Oisel. *superbi* Vat. pr. m. pr. Farn. Moret. pr. Jun. pr. Oxon. sec.—10 *Jura soli* Vat. pr. m. sec. *certis* Oxon. pr. m. pr. *cunctis* duo Leidd. et viginti tres alii, Exc. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. *horrent* Vat. pr. m. sec. Farn.—11 *Et vinci* Lov. Mazar. *puppm* pro *Tiphyn* Moret. pr. *Tiphym* Leid. sec. tres Vatt. Pal. Farn. Pric. tres Med. inc. Heins. *Typhim* Reg. Tholos. Petav. sec. *Typhim* Put. Mazar. Thuan. Bonon. Ambr. pr. duo Petav.—12 *Majus pro Navis* Petav. tert. *ab innocuæ* Leid. sec. Exc. Gevart.—13 *pulso* Exc. Læti et Lucens. pr. *digno* ed. Vicet.—14 *Sufficient* quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Exc. Læti. *Sufficerent* Jun. pr. Oxon. sec.

NOTÆ

Tiphys] Peritissimus navis gubernator: sic Orpheus illum vocat, *κυβερνήτην τε Τίφην, gubernatorem Typhim*.

5 *Tenui damno*] Extrema puppis parte concursu rupium elisa: id quod emissa prius columba, et caudæ partem amittente, futurum dignoscatur.

6 *Montis*] Saxorum, quæ montis instar in sese invicem ruere videbantur.

7 *Decepto*] Eluso saxorum jamjam ruere minitantium conflictu.

8 *Superbæ Symplegades*] Altæ et velut superbo supercilio cælum affectantes.

9 *Nova jura soli*] Ferentes novum imperium terræ, cui deinceps adhærere debebant. Nam ante rupes illæ erant mobiles, et soli seu terræ jura nesciebant: sed in fatis erat, ut statim atque navis aliqua transisset, solo deinceps, ut rupes ceteræ, figerentur. Valerius Flaccus: 'Tum freta, quæ longis fuerant impervia sæclis, Ad subitam stupuere ratem.'

12 *Navis ob innocuæ meritum*] Propter industriam adhibitam in servanda nave illæ; quo facto de Argonautis tam bene meritis est Tiphys. Quasi diceret Poëta, Si Tiphys ob navim contra Symplegadas servatam tantum

In majus celebrata ferant, ipsamque secandis 15
 Argois trabibus jactent sudasse Minervam ;
 Nec nemoris tantum junxisse carentia sensu
 Robora, sed, cæso Tmarii Jovis augure luco,
 Arbore præsaga tabulas animasse loquaces.
 Plurima sed quamvis variis miracula monstis 20
 Ingeminent teneras vincturo carmine mentes ;

pro expulso periculo tanti imperii? quamvis Poëtæ extollant omnia aucta in majus, et venditent Palladem ipsam laborasse in scindendis tabulis Argois, et non solum conjunxisse ligna sylvarum expertia sensus, sed etiam animasse trabes vocales, arboribus fatidicis, scissa Jovis Tmarii sylva vaticinante. At quanquam poëtæ referunt portentis diversis multa prodigia, versibus demulcentibus animos rudiores, et dicunt

Put. Lov. Ambr. pr.—15 in majus Heinsius ascripserat locum Ammiani Lib. xvi. p. 69. ed. Lindenbr. 'barbarica rabies exarserat in majus.' et postea eodem libro, 'querebatur de fama, quod omnia in majus augeret.' vid. pag. 84. 121. 171. sic in melius, &c. vid. Passerat. ad Propert. p. 223. secundis Vat. quart. Farn.—16 ratibus Vat. quint. jactent Pric. Rott. Oisel. Ambr. sec. duo Petav. jactant Leid. sec. cum septemdecim aliis et ed. Vicet. Argois jactent trabibus malebat Heins. fundasse Pal.—17 Ne Lov. nostri pro tantum Bonon. vinxisse Pal. Vat. quart. vixisse Vat. tert. Rott. Moret. sec. junxisse Vat. Livin. tres Med. Reg. Thuan. Mazar. Tholos. Moret. pr. Ambr. sec. duo Petav. Exc. Gevart. Lucens. pr. Ald.—18 monitu pro Tmarii Exc. Læti. tenari Reg. Oxon. pr. toneri Petav. sec. totum Vat. tert. summi Pric. m. sec. Moret. sec. Jun. pr. Oxon. sec. teni Var. LL. ed. Antv. teneri duo Leidd. et maxima Codd. pars, Exc. Gevart. Lucens. pr. ed. Parm. et Vicet. Sched. Gud. monitu vel teneri Florent. Tmarii Heins. Hesychii, Stephani, atque Callimachi auctoritate.—19 armasse Vat. tert. Med. sec. Mazar. Sched. Gud. armasse vel animasse Florent. Ambr. pr. Oxon. sec.—20 vel quamvis Vat. Livin.—21 Ingeminent Leid. sec. Med. sec. Jun. pr. Pat. Exc. Gev. Ingeminet Vat. sec. Ingeminent Tholos. tenera vincturo Sched. Gnd. teneræ vel teneras Leid. pr. vincturo Vat. quint. Florent. m. sec. Med. pr. Ambr. pr. vincturi Vat. pr. Farn. Pric. Oisel. Juncturi Inc. Heins. vincturet Med. sec. vincturo Leid. pr. Pal. Med. quart. Mazar. Pat. Petav. pr. Exc. Cod. Rhem. vincturi Vat. tert. Rott. Put.

NOTE

laudatus est, quis satis laudet Stilionem, ob navim Reip. conservatam contra cruentas Getarum tempestates?

16 Minervam] Quæ texendæ Argo navis præfata erat. Unde dicitur *Palladia puppis*, ut facta a Pallade in navem Jasonis, vel, ex Scholiaste Arati, in usum Danaï fratrem Ægyptum fugientis.

18 Tmarii] Tomarus vel Tmarus est mons Dodonæ sylvæ in Epiro Græciæ regione. In hac sylva co-

lumbæ Ægypto profugæ, quercusque fatidicæ responsa dicebantur: hinc dicitur *Jupiter Tmarius in Dodona, Tūdios Zēds ἐν Δοδῶνῃ*. Hesychius.

Augure luco] Luco Jovis, qui vaticinabatur, sicque augur, fatidicus, loquax, præsagusque dicitur: id quod fictum est a Poëtis, quod Sacerdotes, ad fovendam populorum superstitionem, in his arboribus latentes certis temporibus, velut numina consulentibus responderent.

Harpyiasque truces, insopitisque refusum
 Tractibus aurati custodem velleris anguem,
 Et juga taurorum rapidis ambusta favillis,
 Et virides galeis sulcos, foetasque novales 25
 Martis, et in segetem crescentis semina belli;
 Nil veris æquale dabunt. Prohibere rapaces
 Scilicet Harpyias, unaque excludere mensa
 Nobilior titulus, quam tot potuisse paratas
 In Latii prædam Geticas avertere fauces? 30

Harpyias crudeles, et draconem custodem velleris aurei, porrectum spiris vigilantibus, et juga taurorum circumusta ignibus violentis, sulcosque viridantes scutis, camposque fecundos pugna, et semina belli surgentis in messem; nihil afferent simile veritati. Nimirum an major laus est avertere Harpyias prædatrices, et expellere eas mensa una, quam potuisse arcere tot guttura Getica silentia sanguinem Italia?

~~~~~

Reg. Moret. pr. Exc. Lucens. pr. Var. LL. ed. Antv. *viacturo* vel *victuri* Vat. quart. *mentis* Vat. tert.—22 *Arripiesque* Jun. pr. *insopitasque* Petav. sec. *revulsus* Lov. *refugit* Jun. pr.—23 *auratis* Mazar. *ravidis* vel *rapidis* Exc. Læti. *angusta* Jun. pr.—25 *junctos* pro *virides* Vat. pr. *succos* Vat. tert. Löv. Voss. Ambr. sec. *novalis* Oisel. *foetusque novellos* Moret. sec. *novales* vel *novellis* Reg.—26 *in segetes crescentia* Vat. tert. *crescentia* Florent. *semine* Vat. pr. Pric.—27 *velis* Jun. Oxon. sec. *rapacis* Oisel.—28 *expellere* Leid. sec. Voss. Exc. Gevart.—29 *titulis* idem Voss. et Exc. Gevart.—30 *avertere* Put.—31 *Ea* Vat. pr.

NOTE

22 *Harpyias*] Gloriosius est Getas cædem sitientes ab Italia avertere, quam Harpyiæ mensa una excludere. Harpyiæ autem sic dictæ sunt ἀπὸ τοῦ ἀπράγμων, a *rapiendo*. Monstra hæc volucrum, quæ auribus ursinis, corpore vulturino, vultu virgineo, manibus uncis, et turpi ventris proluvie deformes, immundo contactu omnia fœdare solebant.

23 *Anguem*] Qui perpetuo vigilans custodiebat vellus aureum, quique artibus Medææ a Jasone sopitus est. Per vellus aureum alii virtutem, alii doctrinam, alii divitias Thessaliæ in Colchidem portatas a Phryxo, et a Jasone reportatas intellexerunt.

24 *Taurorum*] Qui flammæ naribus evomebant, quique pariter domiti sunt a Jasone beneficio Medææ. Per anguem vigilem taurosque indomi-

tos, vel divitiarum custodes acerrimos a Jasone victos; vel iram, libidinem, et alias animi pestes virtutis et doctrinæ beneficio vinci solitas intellige.

25 *Virides galeis*] Jason scilicet victo Draconi velleris custodi, consilio Medææ, dentes avulsit, eosque, sementis instar, sparsit in campum; inde nata æges hominum armatorum, qui sese invicem occiderunt. Nata fabula est, quod Regis, nomine Draconis, filii discordia immissa turbati, sese persumdederunt.

28 *Mensa*] Harpyiæ Phineum Arcadiæ, vel Thraciæ, vel Paphlagoniæ Regem, excæcatis novercali consilio propriis liberis reum, ideoque ipsam a Diis excæcatum, invaserant; et mensam ejus cibosque fœdo contactu fœdassent, sed Calais et Zethes Bo-

Anne ego terrigenas potius mirabor in ipsis
 Procubuisse satis, vitæ quibus attulit idem
 Principium finemque dies, quam cæsa Getarum
 Agmina, quos tantis aluit Bellona tropæis,
 Totaque sub galeis Mavortia canuit ætas? 35
 Per te namque unum mediis exuta tenebris
 Imperio sua forma redit, claustrisque solutæ
 Tristibus exsanguis audēt procedere leges.
 Jamque potestates priscus discriminat ordo
 Justitiæ, quas ante pares effecerat una 40
 Nube timor. Tua nos urgenti dextera leto
 Eripuit: tectisque suis redduntur et agris
 Damnati fato populi, virtute renati.

An ego justius admirabor terrigenas cecidisse in ipsa segete, quibus dies idem dedit initium vitæ et exitum, quam prostratos exercitus Getarum, quos Bellona nutriti victoriis tantis, et quarum vita tota Martia consenuit sub scutis? Etenim, o Stilicho, suus splendor purgatus densa caligine a te uno restituitur regno; et leges semianimes liberatæ a mæsto carcere audēt egredi. Et jam antiquus ordo justitiæ distinguit magistratus, quos formido prius reddiderat æquales in eadem confusione. Manus tua nos liberavit a morte imminenti, et gentes condemnatæ fato, resurgentes tua fortitudine remittuntur in domos et campos suos. Nos jam

Farn. Petav. tert. An dno Vatt. Pal. Pric. Oïdel. Haut Reg. Anne Vat. tert. Rott. Florent. Med. pr. Mazar. Tholos. duo Ambr. Var. LL. e marg. Parm. melius Med. pr.—33 cæca Voss. Leid. sec. celsa Moret. pr. Oxon. sec.—34 aluit tantis Tholos. triumphis Florent.—35 canduit Jnn. pr. Oxon. sec. ætas Var. LL. ed. Antv.—36 virum pro unum Farn. Pric. Florent. iterum conjiciebat Heins. excita Moret. pr. inc. Heins.—37 solutis Med. quart. inc. Heins.—38 producere Pal. Med. pr.—39 Namque Jun. pr. Oxon. sec. presens pro priscus Oïsel.—40 deffecerat Med. sec. offecerat legebat Heins. Deest autem hic versus Bonon.—41 ingenti Vat. pr. Farn.—42 in agris Farn. arvis Pal. Med. pr.—43 Damnato Rott. fatis Jun. pr. fato vel fatis Oxon. sec.—

NOTE

rem filii alati, ab eo humaniter excepti, eas ad Plotas, seu Strophades insulas abegerunt.

31 *Terrigenas*] Nationes natas ex terra armatas.

33 *Getarum*] Getæ, qui et Gothi dicti sunt: sed Claudianus maluit dicere *Getas*, quod hæc vox magis placebat ob antiquitatem. Getas autem, inotar segetis armatæ exsurgentes, vicit Stilicho gloriosius quam si

vicisset terrigenas.

35 *Canuit*] Getæ, qui canitiem galea premebant, et usque ad senectutem in armorum tractatione versabantur.

41 *Nube*] In eadem turba, in eadem caligine, eadem confusione, quibus imperium infestabatur.

43 *Damnati fato*] Populi infelicer et fato volente damnati ad ferendas Getarum cædes et rapinas.

Jam non in pecorum morem formidine clausi
 Prospicimus sævos campis ardentibus ignes : 45
 Alta nec incertis metimur flumina votis,
 Excidio latura moram : non poscimus amnes
 Undosam servare fidem : nubesque fugaces,
 Aut conjuratum querimus splendere serenum.
 Ipsa quoque internis furiis exercita plebis 50
 Securas jam Roma levat tranquillior arces.
 Surge, precor, veneranda parens, et certa secundis
 Fide Deis, humilemque metum deponere senectæ,

non inclusi metu, instar gregis, videmus flammam inimicem in agris flagrantibus : neque exploramus desideris dubiis fluvios profundos allaturos retardationem ruinae nostræ : non precamur fluvios ut custodiant fidem aquarum, et non conquerimur nimbos fugientes, aut elucere serenitatem conspirantem cum hostibus. Roma etiam ipsa vexata furoribus domesticis populi, nunc placidior attollit turres tutas. O Roma, mater venerabilis, exsurge, quæso, et jam secunda confide Deis juvenibus, et abijce

*****

44 mortem Petav. sec. cum pecudum mortem Var. LL. ed. Antv. clusi Lov. Moret. sec. Exc. Læti.—45 flammis pro campis inc. Heins. ignis Oisel.—46 metitur Put. Var. LL. e marg. Parm. fulmina vet. Gyr. Ambr. sec. ambo Moret. inc. Heins. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Antv.—47 motura Jun. pr. motura vel latura Oxon. sec. nec duo Leidd. cum viginti duobus aliis, Exc. Gevart. Læti et Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Antv. amnis Oisel. Thuan. annis Vat. tert. Rott. Put. annis vel amnes Reg. annis vel annos Oxon. pr.—48 Undosam Ambr. pr. serpass Leid. pr. Med. quart. Thuan. inc. Heins. negaces Pric. m. pr.—49 conjurati Vat. tert. Rott. Oisel. Med. sec. duo Petav. pendere Ambr. sec.—50 in terris Pal. interius tres Vatt. Farn. Pric. Rott. Vat. pr. m. sec. item Gean. et ed. Bipont. internis Leid. pr. Med. quart. inc. Heins. Reg. Petav. sec. duo Ambr. Exc. Lucens. sec. Sched. Gud. ed. Parm. curis pro furiis Vat. quint. belli pro plebis Pric. m. pr. et Exc. Voss. unde Heins. conjiciebat interni...belli.—51 leva Ambr. tert.—52 veneranda comes Vat. tert. tula Reg. Lov. cuncta Vat. pr. Farn.—53 humilique legebat Heins.

NOTÆ

44 *Formidine*] Jam non timemus ignes hostiles.

46 *Metimur*] Exploramus taciti, an satis profundi sint fluvii ad impediendum arcendumque hostem; tacitique vota facimus, ut fluvii illi sint insuperabiles.

48 *Undosam fidem*] Non precamur, ut flumina nos undis suis fideliter custodiant, liberentque ab hostibus.

49 *Conjuratum*] Non querimus, quod nubes fugiant, ut ante, quod sudum conspiret in gratiam hostium, qui nos sereno tempore facilius expugnare

possunt.

52 *Parens*] Tot Heroum virorumque illustrium mater erigitur ad ponendam in fortuna meliore fiduciam.

53 *Senectæ*] Ut hominum, ita et imperiorum suæ sunt ætates. Imperium Romanum sub Romulo crevit, pnerorum instar; sub aliis Regibus adolevit; sub Consulibus plenum robur attigit; at sub Arcadio et Honorio, ignavis Imperatoribus, consensisse et fateritui proximum esse videbatur : id quod accidit.

Urbs æquæva polo. Tum demum ferrea sumet
 Jus in te Lachesis, cum sic mutaverit axem 55
 Fœderibus Natura novis, ut flumine verso
 Irriget Ægyptum Tanais, Mæotida Nilus;
 Eurus ab occasu, Zephyrus se prodat ab Indis,
 Caucasiisque jugis calido nigrantibus Austro,
 Gætulas Aquilo glacie constringat arenas. 60
 Fatales hucusque manus, crebrisque notatæ
 Prodigiiis abiere minæ: nec sidera pacem
 Semper habent: ipsumque Jovem, turbante Typhœo,

timorem abjectum senectutis, in quæ es urbs æquatura diuturnitatem Cæli. Lachesis inexorabilis tum demum capies potestatem in te, cum natura ita inverterit mundum, ordine novo, ut Tanais, fluvio mutato, alluat Ægyptum; ut Nilus alluat paludem Mæotidem; ut Eurus surgat ab Occidente, Favonius ab India, et culminibus Caucasi turbatis Noto ardenti, Boreas condenset gelu arenas Libycas. Haecenus petitiones fœderis hostium, et minationes prædictæ monstriis frequentibus evanuerunt. Neque vero astra franguntur quiete perpetua; et aiunt Jovem ipsum, si liceat dicere, ti-

—54 tunc Pal. Florent. Mazar. duo Ambr. Jun. pr. Leid. pr. Oxon. sec. Exc. Lucens. pr.—55 In te jus Med. quart. Exc. Gevart. mutaverat ed. Vicet. urbem Med. sec. m. pr.—56 suis pro novis Ambr. tert. cum flumine Med. sec.—57 Mæotica Med. quart. Mæotina Rott. Lov. Petav. tert.—58 prodgt Vat. quart. Oisel. Petav. pr. Pat. premat Vat. pr. et tert. Pal. Farn. Pric. Rott.—59 Caucasiisque Lov. ambo Moret. Exc. Gevart. calidoque Jun. Oxon. sec. migrantibus Put. Pat.—60 Aquilon Put. Jun. pr. Oxon. sec. glacies Florent. m. sec. constringet Voss. ed. Vicet. confringat Exc. Læti. habenas Farn.—61 Fatalis Florent. nunc usque Med. quart. inc. Heins. Put. Thuan. Tholos. Oxon. pr. Ambr. tert. nocita vel notata Oisel.—63 tropheo Var. LL. ed. Antv. tre-

NOTE

54 *Æquæva polo*] Claudianus male auguratus est Romam æqualem futuram esse Cælo; nam post obitum Stilichonis, capta et misere direpta est ab Alarico Gothorum Rege, coactis ante matribus suos devorare liberos per famem, et deinde iis flagellatis, quod opes negarent. S. Hieronymus: 'Illustris fœminæ domum victor ingressus, cum defossas opes villi excusaret tunica, fustibus et flagellis eam cecidit.'

55 *Lachesis*] Una Parcarum, de qua alibi.

57 *Tanais*] Vulgo *Don*, separans Europam ab Asia, et influens in pa-

ludem Mæotidem, supra Pontum Euxinum.

58 *Eurus*] Ventus est flans ab Oriente: Zephyrus ab Occidente.

59 *Caucasiis*] A Caucaso, qui mons est patentissimus versus Septentrionem, separans Scythiam ab India.

Nigrantibus] Turbatis pluvia nigranti immissa ab Austro vento meridiano, qui calidus est, humidus, et pluvius.

60 *Gætulas*] Gætulia Libyæ regio est calida et arenosa.

62 *Prodigiis*] Quæ in hoc libro postea describentur.

63 *Typhæo*] Hic unus ex Giganti-

Si fas est, tremuisse ferunt, cum brachia centum
 Montibus armaret totidem, spiramque retorquens 65
 Lamberet attonitas erectis anguibus Arctos.
 Quid mirum, si regna labor mortalia vexat ?
 Cum gemini fratres, genuit quos asper Aloeus,
 Martem subdiderint vinclis, et in astra negatas
 Tentarint munire vias, steteritque revulsis 70

muisset, Typharo lacescente, cum vibraret montes centum, manibus totidem, et reflectens tractus serpentum suorum sese erigentium, tangeret Ursas obstupefactas. Quid admirabile est, si adversitas turbat imperia humana? cum fratres gemelli, quos Aloeus ferox generavit, oncraverint Martem catenis, et conati sint ipsi obstruere iter interclusum ad cælum; et moles Mundi fere constitit pugna cælesti Gigantum,

muisset Reg. Thuan. Leid. pr. Oxon. pr. Ambr. sec. vet. Gyr. Exc. Lucens. pr. *tremuisse* quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel.—65 *erraret* Pat. *spiramque* duo Leidd. cum viginti aliis, Exc. Govart. Lucens. pr. Ald. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Antv. *spiramque* vel *sphæramque* Pric.—66 *Ambiat* Med. sec. *ereptis* Put. *faucibus* vel *anguibus* Med. quart.—68 *Aloeus* Lov. Moret. sec. Var. LL. ed. Antv. *Aloeus* Moret. pr.—69 *Matrem* Pal. Exc. Læti. *subdiderint* Var. LL. ed. Antv. in *antra* Oxon. pr.—70 *Tentarint* Farn. Put. ed. Parm. et Vicet. *Tentavit* Mazar. *Tentarint* Exc. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. *mutare* Jun. pr. Vat. tert. m. pr. *munire* vel *tenire* Exc.

NOTÆ

bus, qui bellam intulit Jovi, qui regnare non potuit nisi illis profligatis. Lucanus: 'magnoque æterna parantur Regna Deis, Cælumque suo servire Tonanti Nonnisi sævorum potuit post bella gigantum.'

64 *Si fas est*] Si ita loqui decet, ne res humanas cum divinis componere impietatis esse videatur.

Brachia centum] Hic quoque fingitur Centimanus, ut Briareus, et apud Horatium, 'Centimanus Gygas,' vel 'Gyges.'

65 *Spiramque*] Spira est tractus ille seu volumen sinuosum, quo serpens graditur; Gigantes autem *spanovródes*, *anguipedes*, esse dicebantur; quod obliquis et tortuosis modis omnia agerent, serpentumque malitiam atque crudelitatem imitarentur.

66 *Arctos*] Signa cælestia, ma-

jorem scilicet et minorem Ursam, de quibus supra fusius egimus.

68 *Aloeus*] Aluit Otum et Ephialten ex conjuge Iphimedia, quæ a Neptuno violata peperit hos filios, qui novem digitis unoquoque mense crescentes, vel per novem annos novem cubitorum aut ninarum mensuram implentes, portentosæ proceritatis erant; hinc ab Homero dicuntur *ἐννεαδάκτυλοι* et *ἐννεοπύκνιοι* nam *ἐννεά* novem: *δάκτυλος* cubitus: *πύκνιον* ulna. Hi tanto robore feroces bellum Diis intulerunt, Martem ceperunt; sed ipsi mox perierunt. *Asper Aloeus* autem dicitur, quia ex Lucano; 'Impius hinc prolem superis immisit Aloeus.'

70 *Steterit*] Machina Cæli, interrupto illo perpetuo motu, vibratis in Cælum tribus montibus saxosis.

Pæne tribus scopulis cœlesti machina bello.
Sed caret eventu nimius furor: improba nunquam
Spes lætata diu: nec pervenere juventæ
Robur Aloïdæ. Dum vellere Pelion Otus
Nititur, occubuit Phœbo, moriensque Ephialtes
In latus obliquam projecit languidus Ossam.

75

Aspice, Roma, tuum jam vertice celsior hostem:
Aspice, quam rarum referens inglorius agmen
Italia detrusus eat: quantumque priori

avulsis tribus rupibus. At nimia insania non habet exitum: spes mala nunquam fuit diu hilaris; neque Aloïdæ attigerunt vim juventutis. Otus dum conatur avellere Pelion montem, occisus est ab Apolline, et Ephialtes cadens abiecit debilis Ossam transversam in latus. O Roma, vide tuum hostem, altior jam toto capite: vide, quam paucas reducens turmas ignominiose abeat depulsus Italia: et quantum discre-

Læti. *repulsis* inc. Heins. Pat. Var. LL. e marg. Parm.—71 *populis* Mazar. *cœlestis* Rott. Oisel. Tholos. Moret. sec.—73 *provenere* Moret. pr.—74 *Aloïdæ* Oxon. pr. *Aloïdæ* Pric. Florent. Med. sec. Mazar. Petav. sec. Exc. Lucens. pr. *Aloïdæ* Lov. Moret. sec. *Alciæ* Var. LL. ed. Antv. *Liciadæ* Oxon. sec. *Alciadæ* Leid. pr. *Alciadæ* Rott. Oisel. *devellere* Med. sec. *Otus* Vat. Livin. *Otris* ed. Vicet. *Otys* Vat. quart. inc. Heins. Leid. sec. Lov. dup. Petav. Var. LL. e marg. Parm. *Otis* Vat. quint. Pal. Farn. *Othys* Moret. sec. *Othris* Leid. pr. Oisel. Florent. tres Med. Put. Thuan. Mazar. Petav. tert. Bonon. Tholos. Ambr. pr. Moret. pr. qui et *Ophi* habet, Var. LL. ed. Antv. *Othris* Jun. Oxon. sec. *Oris* Pric. *Otri* Ambr. sec. *Othys* Ambr. tert. *Otrys* Vat. pr. et tert. Rott. *Otos* Pat. *Ossæ* Reg. *Otry* Exc. Læti. *Otryn* vet. Gyr. *Othyn* Ald. *Ossæ* vel *Othris* Oxon. pr. Heinsius ascripserat seqq. de Oto et Ephialte vid. Virg. in Culice, qui hos duos conjunxit. Hygin. Fab. 28. Lucian. p. 737. 819. de Oto Callimach. Hymn. in Dian. sub finem, et notas Frischlini p. 86.—75 *Phæbus* Petav. sec.—76 *obliquum* duo Vatt. Pat. *obliquum* vel *obliquam* Petav. pr.—77 *Deerat* hic vs. Moret. sec. et Ambr. sec.—78 *Deest* hic versus tribus Vatt. Pal. Oisel. tribus Med. inc. Heins. Put. Thuan. Bonoq. Pat. duobus Petav. totidem Ambr. ed. Vicet. et Var. LL. ed. Antv. in Petav. pr. autem margini ascriptus erat. *Respice* Exc. Lucens. pr. *referas* Tholos.—79 *decursus* Med. pr. Var. LL. e marg. Parm. *decursus* vel *detrusus* Florent. Petav. pr. cum glossa, 'decursa novissima meta est.' erat pro eat Vat. quart.

NOTE

71 *Cœlesti bello*] Quod contra Cœlum a gigantibus movebatur.

72 *Caret eventu*] 'Vis consilii expers mole ruit sna.' Horatius. *Μῦθος γὰρ ὁ θεὸς τῆς βίης, Deus edit vim.* Euripides.

73 *Spes*] Qui malas spes in corde fovet non diu lætatur.

Pervenere robur] Non pervenere ad robur juventæ Aloïdæ, seu illi gi-

gantes qui Aloei credebantur filii; novem enim tantum annos attigerunt. Unde et dicuntur ab Homero, *ἑννέμηνος*: *ἑννέα novem, ἑπτα annus, tempus.*

74 *Pelion .... Ossam*] Sunt montes Thessaliæ.

77 *Vertice celsior*] Altior toto capite, vel sublimior ex collibus aspice.

78 *Rarum agmen*] Milites paucos, eosque dispersos ac palantes.

Dissimilis, qui cuncta sibi cessura ruenti 80
 Pollicitus patrii numen juraverat Histri,
 Non nisi calcatis loricam ponere Rostris.
 O rerum fatique vices! qui foeda parabat
 Romanas ad stupra nurus, sua pignora vidit
 Conjugibus permixta trahi. Qui mente profunda 85
 Hauserat Urbis opes, ultro victoribus ipse
 Præda fuit. Nostri quondam qui militis auro
 Aggressus tentare fidem, desertus ab omni
 Gente sua, manibusque redit truncatus et armis.
 Hoc quoque, quod veniam leti valere mereri, 90
 Si positis pendas odiis, ignoscere pulchrum
 Jam misero, poenæque genus vidisse precantem.

pans a se prius veniente, qui promittens omnia concessura sibi irrumpenti, juraverat per numen Danubii patrii, se non depositurum esse thoracem, nisi prius Roma eversa. O vicissitudinem rerum et fati! qui spe præparabat uxores Romanorum ad turpia stupra, asperxit liberos suos raplari mixtos cum uxoribus suis: qui devoraverat animo avido divitias Romæ, ipse sponte fuit præda victoris; qui alias conatus erat corrumpere pecunia fidelitatem copiarum nostrarum, derelictus ab omni sua gente, revertitur spoliatus militibus et armis. Si tra deponita, hoc pariter examinas, quod barbari potuerint obtinere veniam mortis, gloriosum est jam

~~~~~

Med. pr. Ambr. pr. Var. LL. ed. Antv. *abit* Petav. et Ambr. tert. *eat* vel *abit* Florent. *prioris* Lov.—81 *numen* ambo Moret. Ald. *nomen* Pal. Med. pr. *jura-*
cerit Moret. sec.—82 *rastris* Pal. *castris* Ambr. pr.—85 *morte* Pal. Med. pr.
profundas Reg. Thuan. Ambr. sec. *profana* Vat. quart. Pal.—86 *ultra* Put.
ille Reg.—87 *quondam nostri* Moret. pr. *nostris* Pal. Med. pr.—88 *Egressus*
 Jun. pr. *Congressus* Ald.—89 *manibusque suis* Lov. m. pr. Moret. sec.—90 *Hic*
 Vat. pr. *Hæc* Oxon. pr. *Hoc* vel *Hic* Reg. *leti veniam* Vat. quint. Oxon. pr.
potuere inc. Heins.—91 *ponis* pro *positis* Med. pr.—92 *poenæque* *gravis* Pric.

NOTE

81 *Juracerat*] More gentium quæ Danubium accolunt.

82 *Non nisi calcatis Rostris*] Juraverat se non depositurum arma, nisi prius Romam intrasset, Senatumque et forum seu Rostra calcasset. Rostra erant locus publicus in foro, ubi appensa erant navium in bello captarum Rostra. Ideo vocabantur Rostra.

84 *Sua pignora*] Liberos, qui pignora sunt amicitie conjugalis, vidit captivos trahi cum conjugibus; adeo ut horum greges singulis aureis ven-

derentur.

85 *Mente profunda*] Animo avidissimo, et gurgitis instar, omnia devorante.

89 *Manibus truncatus*] Spoliatus parte militum, quæ sunt Ducum manus.

Armis] Spoliatus armis, seu instrumento apparatus bellico.

90 *Veniam leti*] Si consideres cur meriti sint veniam leti; id est, meriti sint salutem, veniamque ac potestatem effugientis mortis,

Quæ vindicta prior, quam cum formido superbos
 Flectit, et assuetum spoliis affligit egestas?
 Sed magis ex aliis fluxit clementia causis, 95
 Consulitur dum, Roma, tibi. Tua cura coëgit
 Inclusis aperire fugam, ne pejor in arcto
 Sæviret rabies venturæ conscia mortis.
 Nec tanti nomen stirpemque abolere Getarum,
 Ut propius peterere, fuit. Procul arceat altus 100
 Jupiter, ut delubra Numæ, sedemque Quirini
 Barbaries oculis saltem temerare profanis

parcere afflicto, et species est supplicii aspersisse rogantem. Quæ ultio major est quam cum timor dimittit barbaros tumentes, et cum paupertas deprimit hostem assuefactum rapinis? At indulgentia provenit potius ex aliis rationibus, dum providetur tibi, o Roma: amor tuus impulit dare effugium clausis, ne furor prævidens mortem impendentem arderet violentior in angustiis. Neque hoc fuit tanti momenti, extinguere nomen et gentem Getarum, ut la-cesseretur propius. Jupiter excelsus avertat longe, ut barbaries queat violare saltem visu impio templum Numæ Pompili, et domicilium Romuli, ac cognoscere

m. pr.—94 *Flectat* Oxon. pr. *Vincit* Pal. Med. pr. *assuetos* inc. Heins. *astringit* Reg. *affixit* Ambr. sec.—95 *fugit* Pal. *fulsit* Ambr. sec. *sententia* Jun. pr. *dementia* Petav. pr.—96 *cum* Lov. *peregat* Moret. pr. m. pr.—97 *viam* Pric. m. pr. *nec pejor* Oisel. Moret. pr. Petav. sec. *pejus* legebat Heinsius, qui ascripserat Lib. 1. in Entrop. 190. 'pejus in anrum Æstnat.' et Ovid. Ep. iv. Heroid. 34. 'Pejus adulterio turpis adulter abest.'—98 *Serviret* Pal. *nuncia* Vet. Gyr. *conscia* duo Leidd. et plurimi alii, Exc. Gevart. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. Ald. Sched. Gud.—100 *Ut peterere* fuit *propius* Pal. Med. pr. *paterere* Leid. sec. m. pr. Pric. Jun. pr. *asserat* Moret. sec. *arceat altus* vel *alter* ut *alter* Vat. tert.—101 *sedesque* vet. Gyr.

NOTÆ

96 *Tua cura*] Cura de te concepta efficit, ut Getis permitteretur fugiendi potestas, ne in desperationem verterentur. Id quod observant sapientissimi quique Duces. Notum adagium, 'fugienti pons aureus.' Et Scipionis laudata sententia est, 'viam hostibus, qua fugiant, munendam.' Vegetius. Id etiam Pyrrhus censebat ex Frontino. Nam 'clausis, ex desperatione crescit audacia; et cum spei nihil est, sumit arma formidam.' Vegetius.

97 *Pejor in arcto rabies*] Rabies ho-

stium inclusorum erumpit violentius.

100 *Procul arceat*] Non diu arceat Jupiter: non multo post scriptum a Claudiano hoc carmen Roma vastata est, ut diximus.

101 *Sedemque Quirini*] Romuli, qui in Cælo Quirinus appellatur. Sedes autem Quirini, seu Romuli domicilium, est ipsa Roma.

102 *Temerare*] Quasi Barbari etiam violarent oculis id quod aspexissent; quod dicebant ob eorum feritatem atque impietatem.

Possit, et arcanum tanti deprendere regni.
 Quanquam, si veterum certamina rite recordor,
 Tunc etiam, pulchra cum libertate vigerent, 105
 Et proprio late florent milite Patres,
 Semper ab his famæ petiere insignia bellis,
 Quæ diversa procul tuto trans æquora vires
 Exercere dabant. Currus regumque catenæ
 Inter abundantis fati ludibria ductæ. 110
 At vero Italiam quoties circumstetit atrox
 Tempestas, ipsumque caput læsura pependit;

secreta tanti imperii. Tametsi, si bene memini, bella antiquorum, tunc quoque cum Senatores valeret libertate gloriosa, et undique abundarent militibus indigenis, semper quæsierant decus gloriæ ex his præliis, quæ prælia longe distantia permittebant experiri animos suos secure ultra maria. Currus et turbæ Regum conductæ sunt inter ludibria felicitatis affluentis. Sed quotiescumque belli procella horribilis circumdedit Italiam, et suspendi visa est, oppressura caput ipsum; non ipsis ha-

Exc. Lucens. pr.—103 *deprendere* Vat. quart.—104 *sive tamen pro si veterum* Petav. sec.—105 *vigeret* Put. Petav. sec. Bonon. Leid. sec. Exc. Gevart. cum glossa, sc. *Roma*.—106 *florent undique* Pal.—107 *belli* Pal.—108 *divina* Reg. Thuan. Oxon. pr. Ambr. sec. vet. Gyr. *totas* Vat. pr. Farn. *tuto vel tanto* Exc. Iæti. *tanto vel dubio* Vat. tert. *Virtus Exercere dabat* conj. Scalig.—109 *Exc d' tre* Var. LL. e marg. Parm. *dabat vulg. dabant* duo Leidd. et octodecim alii, Exc. Gevart. Lucens. pr. Ald. ed. Parm. et Vicet. item Var. LL. ed. Antv. *catenæ* quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Oisel. Rott. m. pr. *catervæ* Jun. pr. duo Oxon. ambo Moret. Tholos. Ambr. tert. et ita duo Heina. Gess. et ed. Bipont. *catenæ vel catervæ* Petav. tert.—111 *At non* Vat. pr. *circumstetit* Med. quart. Exc. Lucens. pr. *atrox vel horror* Med. pr.—112 *pependit vel petittum* Farn. *petivit* conjiciebat Heins.—113 *varii* Ambr. pr. *rabies*

NOTÆ

103 *Arcanum*] Penetralia, sacra quædam deposita, quibus imperii salus contineretur: quale erat *Palladium Trojæ, Ancilia, et ignis Vestæ* in urbe Romana. Quibus visis admiratio et majestas urbis Principis imminuatur.

106 *Proprio florent milite*] Cum Senatores florent, id est, haberent Rempub. florentem, et, arboris florentis instar, abundantem flore quodam ac delectu militum propriorum, non vero mercede conductorum.

108 *Tuto*] Sine patriæ periculo.

109 *Regumque catenæ*] *Currus et catenæ* sunt *currus catenati*, vel *currus* Regum catenis onustorum.

110 *Abundantis fati ludibria*] Id est, currus captivi ducebantur velut quædam ornamenta pompæ triumphalis, velutque ludibria quædam fortunæ abundantis, qua scilicet Respub. carere potuisset sine detrimento.

112 *Pependit*] Instar nubis alicujus suspensæ, aut potius fulminis hominum cervicibus impendentis.

Non illis vani ratio ventosa favoris,
 Sed graviter spectata salus; ductorque placebat,
 Non qui præcipiti traheret simul omnia casu, 115
 Sed qui maturo vel læta vel aspera rerum
 Consilio momenta regens, nec tristibus impar,
 Nec pro successu nimius, spatiumque morandi,
 Vincendique modum mutatis nosset habenis.
 Cautius ingentes morbos et proxima cordi 120

bita est vana ratio fumæ levis; sed salus sapienter considerata est, et dux eligebatur, non ille qui una raperet cuncta impetu temerario, at ille, qui provida sapientia ducens circumstantias rerum aut prosperas aut adversas, neque cedens adversitati, neque exultans prosperitate, cognosceret commutatis imperiis tempus cunctandi et rationem superandi. *Industria manus Pavoria curat prudentius morbos*

pro ratio Put. ratio vani Pal. spectata inc. Heins. ventura Moret. sec. furoris Med. sec. Reg. vet. Gyr. timoris vel favoris Pal. duo Med.—114 suspecta Med. sec. Ambr. sec. doctorque Leid. pr. Med. sec. Reg. m. pr. Petav. sec. Lov. m. pr. Bonon. Tholos. Ambr. pr. Ald. et ed. Vicet. ductorque Vat. Livin. doctorque vel ductorque Oisel. placebit Med. sec.—115 simul Vat. tert. Pric. Tholos. Exc. Læti. semel Leid. pr. cum viginti tribus aliis, ed. Parm. et Vicet. Var. LL. ed. Antv. Heinsius ascripserat locum Lucan. m. 147. 'semeh omnia victor Jusserat.'—116 maturo Med. quart. lecta Lov.—117 Consilio Farn. Concilio Vat. tert. Florent. m. pr. gerens Voss. Thuan. Leid. sec. Exc. Gevart. neque Med. sec. nisi Put. unquam vel impar Moret. pr.—118 præ Ambr. tert. quod Vat. pr. præ vel post legebat Heins. nimius Oisel. nimio Vat. tert. Rott. tumidus Lov. m. sec. Exc. Læti. manus Vat. quint. nimius duo Leidd. cum octodecim aliis, Exc. Gevart. Lucens. pr. Cod. Rhom. ed. Parm. et Vicet. Sched. Gnd. Var. LL. ed. Antv. item Exc. Schott. in quibus Gronov. ascripserat locum Tacit. iii. Ann. minas Pric. minitens Moret. sec. minuas Put. Petav. sec. Oxon. pr. nimius vel minuas Reg. Petav. pr. Oxon. sec.—120 ingentis Oisel.—121 Viscera Ambr. sec. solacia

NOTÆ

113 *Non illis vani*] Cum periculum patriæ bellum incubabat, Romani veteres nullam habuerunt rationem fumæ levis, quam adepturus erat ille, qui fortiter pugnaret; sed consulauerunt uni patriæ saluti, ducemque elegerunt, qui non nisi gravibus de causis committendo in Italia prælio se exponeret.

117 *Momenta*] Vel minima puncta, seu levissimos quosque motus fortune præ prosperæ aut adversæ in sapientiam vertens.

118 *Nec pro successu nimius*] Nimis elatus, ut Minutius Felix, qui victoriæ consilio oblatum successum exl-

Delph. et Var. Clus.

tans, spe palmæ majoris lacescebat Annibalem, a quo deletus fuisset, nisi a Fabio Maximo fuisset adjutus.

Spatium morandi] Id scire debet dux optimus, talis Fabius Maximus, 'Unus qui nobis cunctando restituit rem.' Virgilius. Et Augustus, ex Suetonio, dixit, 'Prælium aut bellum nunquam suscipiendum, nisi cum major emolumenti spes, quam damni metus ostenderetur.'

119 *Mutatis nosset habenis*] Qui vel levi flexu equorum sciret vincere; vel imitaretur factum ducis illius Romani, qui detractis habenis irrupit in hostes, eosque devicit.

Claud.

2 Z.

Ulcera Pæoniæ tractat solertia curæ,
 Parcendoque secat, ferro ne largius acto
 Irrevocandus eat scotis vitalibus error.
 Sublimi certe Curium canit ore vetustas,
 Æaciden Italo pepulit qui littore Pyrrhum. 125
 Nec magis insignis Pauli Mariique triumphus,
 Qui captos niveis reges egere quadrigis.
 Plus fuga laudatur Pyrrhi, quam vincla Jugurthæ.
 Et quamvis gemina fessum jam clade fugarit,
 Post Decii lituos, et nulli pervia culpæ 130

periculosos. Et ulcera vicina cordi, et secat tantum paranda, ne gladio impulsus latius, vitium immedicabile penetret, præcordiis amputatis. Antiquitas quidem prædicat alto ore Curium, qui expulit Pyrrhum Æaciden ex ripis Italiæ, et non est magis illustre trophæum Pauli atque Marii, qui duxerunt in curru ab equis eddis tracto Reges captivos. Expulsio Pyrrhi magis celebratur, quam captivitas Jugurthæ. Et quamvis Carius expulerit Pyrrhum fatigatum jam strage duplici, post

Put.—123 *negus* inc. Heins. nec Moret. pr. Exc. Govart. *longius* Put. duo Ambr. inc. Heins. *largius* duo Leidd. et quatuordecim alii, Exc. Læti, Govart. et Var. LL. ed. Antv. *longius* vel *largius* Florent. Potav. pr.—123 *Irrevocatus* Reg. *jura* vocandus Voss.—124 *Sublimis* Put. Curium Var. LL. ed. Antv.—125 *Æaciden* Gallo Florent. *Æacidis* Vat. tert.—126 *Non* Vat. tert. Rott. *inigni* Vat. tert. *Marii* *Paulique* Florent. tres Mad. inc. Heins. Exc. Læti et Lucena. pr.—127 *Et captos* Put.—129 *fessum gemina* Ambr. sec. cum *clade* Jun. pr. *fugaret* Lov. *fugavit* Jun. pr. Farn. ed. Vicet. *fugavit* vel *fugarit* Florent.—130 *litules* Jun. pr. Oxon. sec. m. pr.

NOTE

121 *Pæoniæ*] Pæoniæ solertia curæ, id est, industria manus medici optimi. De Pæone optimo medico supra.

122 *Parcendoque secat*] Ita tum secat optimus medicus, ut parcat; ita parcit, ut tamen secet aliquid.

123 *Error*] Medicus autem parcit ac velut perstringit præcordiorum ulcera, ne ferro altius latiusque adacto, error seu culpa committatur, quæ revocari nequeat, cuique remedium nullum adhiberi possit; quia sæctæ sunt partes vitales, seu partes ad vitam fovendam necessariæ.

124 *Curium*] Civem Romanum ad-

mirandæ frugalitatis et fortitudinis, qui Pyrrhum ab Ææco oriundum ex Italia pepulit: quique ideo plus laudatur quam Paulus et Marius, qui captivos Reges in Italiam adduxerunt.

126 *Pauli*] Pauli cærrum Rex Macedoniae potentissimus quondam et nobilissimus Perses cohonestavit. Cicero.

Marii] Qui Jugurtham Numidarum Africae populorum tyrannum in triumpho duxit.

130 *Decii*] Qui se bello Tarentino devovit Dile Manibus, et sic patriæ suæ victoriam peperit.

Pectora Fabricii, donis invicta vel armis,
 Plena datur Curio pulsi victoria Pyrrhi.
 Quanto majus opus solo Stilichone peractum
 Cernimus! hic validam gentem, quam dura nivosis
 Educat Urse¹³⁵ plagis, non Chaonas atque Molossos, 135
 Quos Epirus alit, nec Dodonæa subegit
 Agmina, fatidicam frustra jactantia quercum.
 Primus fulmineum lento luctamine Pœnum
 Compressit Fabius: campo post ausus aperto
 Marcellus vinci docuit: sed tertia virtus 140

pugnam Decii, et post animum Fabricii, nulli obnoxium vitio, et insuperabilem numeribus et bello, tamen laus tota Pyrrhi expulsi decernitur illi Curio. Quanto majus factum videmus gestum ab uno Stilichone! hic superavit populos potentes, quos asper Septemtrio alii in regionibus nivaltibus; non vicit Chaonas et Molossos, quos Epirus nutrit; neque exercitus Dodonæos ostentantes inutiliter quercum divinantem. Fabius primus coercuit lucta constante Carthaginensem fulminantem Hannibalem: postea Marcellus ausus pugnare, ostendit eum posse superari: at

—131 *invicta* Potav. sec. *invicta* Moret. sec. *invicta* Pal. vel *armis* vel *paratis* Moret. pr.—132 *Curii* Exc. Lucens. pr.—133 *peractum* est. Lev. —135 *plagis* vel *jugis* Moret. pr. nam *Chaonas* Put. *Molossos* Vat. tert. Moret. pr.—136 *agris* Pal. duo Med. Var. LL. ed. Antv.—137 *fatidicam quercum* Vat. quint. *jaculantis* Med. sec. *sortem* vel *quercum* Moret. pr.—138 *cinobala* Exc. Lenti.—139 *Compressit* Vat. quint. *Oppressit* inc. Heins.—140 *ira*.

NOTE

131 *Fabricii*] Qui civis Romanus admirandæ itidem et frugalitatis et fortitudinis: aurum Samnitum, ipsumque Pyrrhum secundum apud se locum dare volentem, contempsit, medicumque, Pyrrhi caput venale sibi offerentem, ipsi Pyrrho remisit.

134 *Validam*] Gloriabatur Ulpianus Trajanus, quod Geticas nationes omnium bellicosissimas, et corporis viribus prævalidas (quibus Zamolxis, quem ut Deum colunt, animam ab interitu immortem promisit), fuderit paulo minus quam quinquennio.

135 *Urse*] Est signum Cæleste. Hic ponitur pro regione Septemtrionali.

Chaonas] Chaones et Molossi sunt populi Epiri in Græcia.

136 *Dodonæa*] Dodone est urbs Chaoniæ; ad quam est sylvæ Dodonææ, ubi quercus fatidicæ esse dicebantur.

139 *Fabius*] 'Novam de Annibale victoriam commentus est, non pugnare. Unde illi cognomen novum et Reip. salutare, Cunctator: hinc illud 'ex populo, ut imperii scutum vocaretur.' Florus.

140 *Marcellus*] Vinci posse Annibalem docuit, dum ab obsidione Nolæ urbis excussit, sed tamen ipse Annibalis insidiis in Sicilia deceptus, occisus, et magnifice sepultus est.

Scipiadae Latiis tandem deterruit oris.

Unus in hoc Stilicho diversis artibus hoste

Tres potuit superare duces, fregitque furem

Cunctando, vicitque manu, victumque relegat.

Atque hæc tanta brevi. Miscentem incendia Pyrrhum 145

Sustinuit toto mœrens Cœnotria lustro :

Et prope ter senas Itali per graminis herbas

Massylus Pœno sonipes vastante cucurrit ;

Hannibalemque senem vix ad sua repulit arva

Vindex sera patrum post bellum nata juvenus. 150

tertio fortitudo Scipionis avertit eum tandem a finibus Italia. Unus Stilicho in hoc hoste, Geta, varia industria valuit antecellere tribus Ductoribus ; et contudit savientem Getam morando ; et domuit sua fortitudine ; et expellit domitum. Atque Stilicho perfecit hæc tanta opera paucis tempore. Italia tristis pertulit quinquennio integro Pyrrhum spargentem flammam ; et equi Africi, Carthaginiense populante, cucurrerunt per menses octodecim Italia segetis, et juvenus parentum suorum ulfrix, sero nata post bellum, agre remisit Hannibalem senem ad fines suos.

~~~~~

cia Petav. sec.—141 *tandem Latiis* Tholos. *Sociis vel Latiis* Med. quart. pp pro *tandem* Jun. pr.—142 *hosti* Pric. m. pr.—143 *completre* tres Vatt. Pal. Farn. Oisel. *superare vel completre* Pric. Rott. *fregitque* Jun. pr. Leid. sec. duo Oxon. *frangitque* Raphel. quod probat Barthius.—144 *Cum mundo pro Cunctando* Med. sec. *vicitque* duo Vatt. Oxon. pr. Leid. pr. Ambr. sec. *vicitque* Vat. pr. cum octodecim aliis, Exc. Gevart. Lucens. pr. ed. Parm. et Vicet. Var. LL. ed. Antv. *vinctumque* Tholos. Oxon. sec. *relegit* Exc. Læti m. pr.—145 *hic* Vat. tert. *hæc* Florent. dno Med. Put. Reg. Thuan. Mazar. Bonon. Pat. Tholos. tres Ambr. totidem Petav. inc. Heins. *prælia pro incendia* Vat. tert. Rott. Florent. Pat.—146 *tanto* Vat. tert. Pal. Oisel. Florent. duo Med. Var. LL. ed. Antv.—147 *pro graminis* Pal. *urbes* Pric. m. pr.—148 *Massilius* Jun. pr. Oxon. pr. duo Leidd. *Massylus* duo Med. Petav. sec. *seno* Tholos.—149 *senex* Vat. tert. Rott. Med. sec. *revertit* Lov. *arma* Moret. pr.—150 *sera* Pat. *post bella* Vat. pr.—152 *hiems. cum στυγῆ*, Reg. Florent.

NOTE

141 *Scipiadae*] Romanus, 'duce Scipione, in ipsam Africam tota mole conversus, imitari cœpit Annibalem, et Italiae suæ clades in Africa vindicare . . . . Denique ipsas Carthaginiæ portas obsidione quatiebat : sic factum est, ut inhaerentem atque incubantem Italiae extorqueret Annibalem.' Florus.

143 *Fregit*] Stilicho frangit Getas cunctando, ut Fabius ; vincit manu, ut Marcellus ; expellit et re-

legat, ut Scipio : sicque tres duces dum simul adæquat, superat singulos. Dicitur autem *Stilicho* et *Stilichon*, Græcis Στυλίων.

146 *Cœnotria*] Italia sic dicta, vel ab Cœnotro Rege, vel ἀπὸ τοῦ αἵνου, a vino, quo commendatur.

147 *Ter senas herbas*] Id est, per octodecim menses, seu annos.

148 *Massylus*] Massylia regio Africae.

Hic celer effecit, bruma ne longior una
 Esset hyems rerum: primis sed mensibus æstas
 Temperiem cœlo pariter belloque referret.
 Sed quid ego Hannibalem contra Pyrrhumque tot annis
 Certatum memorem? vilis cum Spartacus omne 155
 Per latus Italiæ ferro bacchatus et igni,
 Consulibusque palam toties congressus, inertes
 Exuerit castris dominos, et strage pudenda
 Fuderit imbelles Aquilas servilibus armis.
 Nos terrorum expers et luxu mollior ætas 160

Hic Stilicho promptus perfecit, ne tempestas belli esset diuturnior una hyeme: effecit ut æstas redderet serenitatem pariter aëri et bello, vel in mensibus primis. At cur ego referam pugnatum esse per tot annos adversus Hannibalem et Pyrrhum? cum Spartacus abjectus sæciens gladiis et flammis per totam oram Italiæ, et toties conficiens aperte cum Consulibus, spoliaverit castris dominos ignavos, et cum copiis servilibus deleverit aquilas inertes, clade ignominiosa. Nos proles inexpertæ timoribus ferendis, et debilior luxu, languemus queribundi, si bos avulsus est ab

~~~~~

duo Med. duo Petav. sed post *et rerum* interpungunt Leid. pr. Lov. Tholos. duo Ambr. ambo Moret. Ald. *messibus* Vicet. Parm. Junt. Ald. Isingr. Colin. et al. *mensibus* Leid. sec. cum quindecim aliis, Exc. Gevart. Lucens. pr. et Læti, item Var. LL. e marg. Parm. *mensibus* vel *messibus* Petav. pr. *ætas* Exc. Læti m. pr. Var. LL. e marg. Parm.—153 *bello pariter caloque* Med. sec.—164 *contra* inc. Heins. Pnt. Reg. Thuan. Bon. Pat. Tholos. vet. Gyr. tres Petav. tres Ambr. Exc. Læti, Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. circa Florent. Ald. Vicet. Colin. Gryph. Parm. Isingr. et al. *armis* Exc. Læti.—155 *Certantem* Med. quart. *Certamen* Vat. pr. Farn. *Certavit* Var. LL. e marg. Parm. *cum vilis* Jun. pr. Oxon. sec. Ambr. tert. inc. Heins. *vilis* cum tres Vatt. Farn. Pric. Rott. Oisel. Exc. Læti. *cum illis* Gean. et ed. Bipont. contra metrum, f. err. typ. pro *vilis*. *Spartacus* Med. sec. *Partacus* Lov. Pnt. duo Petav. *Parthacus* Vicet.—156 *ferro* vel *furto* Exc. Læti. *igne* Tholos. Ambr. pr.—157 *Consulibus* sine copula Var. LL. ed. Antv. *Consulibus* coram Pal. Med. pr. *ingressus* vel *congressus* Oxon. pr.—168 *Exueret* Jun. pr. *Evertit* Exc. Læti m. pr. *Exuerit* duo Vatt. Exc. Lucens. sec. *Exuerat* ed. Vicet. *dominos castris* Petav. pr. Pat. *pudentes* Var. LL. ed. Antv.—159 *civilibus* Jun. pr.—160 *terrarum* Vat. tert. Med. sec. *lusu* Leid. sec. Pric. Oisel. Med.

NOTE

152 *Hyems rerum*] Tempestas belli, quæ hyemis instar molesta est.
 153 *Temperiem*] Effecit Stilicho ut eadem æstas sedaret pariter et aërem et bella.

155 *Spartacus*] Homo Thracius, ob artem gladiatoriam et conducticiam vilis et abjectus, qui effracto

Lentuli ludo gladiatorio, Capua cum septuaginta gladiatoribus erapit: moxque scelere et licentia accensus, servis collectis, Campaniam populus est, ruptisque Prætorum fascibus, Imperator appellatus, consulares exercitus fudit, sed tandem a Crasso fortiter dimicans occisus est.

Deficimus queruli, si bos abductus aratro,
 Si libata seges. Non hanc ergastula nobis
 Immisere manum, nec conjurantis arenæ
 Turba fuit. Qualem Stilichon dejecerit hostem,
 Thraces et Hæmonii poterunt Mœsique fateri. 165
 Frigida ter decies nudatum frondibus Hæmum
 Tendit hyems vestire gela, totidemque solutis
 Ver nivibus viridem monti reparavit amictum,
 Ex quo jam patrios gens hæc oblita Triomēs,
 Atque Histrum transvecta semel, vestigia fixit 170

aratro, si mœnis nostra tacta est. Carcer non immisit in nos hunc exercitum Getarum, neque fuit caterva Circi conspirantis. Thraces et Thessali et Mœni poterunt confiteri, qualem Stilichon vicerit hostem. Hyems gelida incipit tegere glacie Hæmum triois spoliatum foliis suis, et per liquefactis tricies nivibus renovavit monti vestem viridantem, ex quo tempore hæc natio Getarum immemor Septemtrionis patris, ac semel transgressa Danubium, pedem fixit fatalem terra Thracia: siq̃

sec. Inc. Heins. Reg. Oxon. pr. Petav. sec. Tholos. Ambr. sec. Lov. Moret. sec. Voss. Exc. Gevart. Lucens. pr. Var. LL. ed. Antv. m. pr.—161 *Defici-*
mur conjiciebat Heins. *querulis* Var. LL. e marg. Parm. *aductus* Lov. Jun.
 pr. *abductus* Ambr. pr. ambo Moret. Exc. Læti et Lucens. sec. *adductus* Leid.
 sec. cum undecim aliis, ed. Parm. et Vicet.—162 *Delibata* Pal. Med. pr. *Si*
libata Lov. qui et *quies* vel *seges* exhibet.—163 *Injecerit* Ambr. sec. *num* *con-*
jurantis Mazar. *neque* duo Vatt. *habena* Med. sec.—164 *dejecit* in Moret. pr.
dejecerat Pat. Thuan. Tholos. Ambr. pr.—165 *Thracesque* Med. sec. Petav.
 sec. *poterant* Pal. Med. pr. *possunt* inc. Heins. *Mysique* Ambr. tert. *mensique*
 Moret. pr. *mœnisque* Lov. *Mœnisque* Jun. pr.—166 *nivitum* Med. quart. *fron-*
tibus ed. Vicet. *Æmi* Moret. pr.—167 *totiensque* quatuor Vatt. Pal. Fern. Pric.
 Rott. Oisel. Exc. Læti.—168 *viridem* *nivibus* duo Vatt. Pat. Petav. pr. *montis*
 Ambr. tert. *fronti* vel *frondi* conjecerat Heins. *reparabat* Ambr. pr.—
 169 *Ex quo jam* vel *Et quoniam* Exc. Læti. *patrias* Ambr. pr. Pat. Petav. tert.
est oblita Voss. Leid. sec. Exc. Gevart.—170 *transgressa* ed. Vicet. *simul*

NOTÆ

162 *Ergastula*] Loca in quibus servi includebantur. Servis arma gerere non licebat, immo neque libertinis, nisi in gravissimis Reip. temporibus. Macrobius: 'post calamitatem apud Thrasimenum notæ cladis acceptam, libertini quoque in sacramentum vocati sunt.' Hinc Tullius Pisoni exprobrat 'servorum delectum.'

163 *Conjurantis*] Non carcer, non arena conjurans; id est, non circus plenus gladiatorum conjurantium in Romanos; qualis fuit Spartacus;

non arena, inquam, immisit Getas, sed regio asperrima.

165 *Hæmonii*] Thessali, sic dicti ab Hæmo monte, vel ab Hæmonia Deucalionis vel Hæmonii filia.

Mœni] Populi Mœsiae versus Danubium.

166 *Ter decies*] Familiare est Poëtis annos designare per hyemēs, aliasque anni tempestates.

Hæmum] Montem, qui Thessalam a Thracia dirimit.

Threicio funesta solo; seu fata vocabant,
 Seu gravis ira Deum, seriem meditata ruina.
 Ex illo, quocumque vagos impegit Eriamys,
 Grandinis aut morbi ritu per devia rerum
 Præcipites, per clausa, ruunt: nec contigit ullis 175
 Amnibus, aut scopulis proprias defendere terras.
 Nil Rhodope, nil vastus Athos, nil profuit Hæmus
 Odrysiis. Facili contentam Strymona saltu,
 Et frustra rapidum damnant Aliacmona Bessi.

fata trahabant illam, sive furor horribilis Deorum, cogitans immittere principium exitii. Ab illo tempore, quocumque Erinnyes impulit Getas errabundæ, hi furentes irrumpunt per loca inaccessa et clausa, instar grandinis vel pestis: neque accidit ullis fluviiis aut montibus tutari terras proprias. Rhodope nihil juvat Thraces, nihil Athos immensus, nihil Hæmus. Bessi condemnant Strymonem despectum saltu prompto, et Aliacmona violentum inutiliter. Ma-

Oisel. finit Petav. tert.—171 polo Vat. tert. Florent. varabant Pric.—172 raturæ Pat.—173 Ex illo quocumque triginta Codd. Exc. Lucens. pr. ed. Parm. et Vicet. item Var. LL. e marg. Parm. Exilio quoscumque Exc. Læti. Exilio quocumque Ald. Ex illo quocumque Ambr. pr. quicumque Voss. quocumque Jan. pr. duo Oxon. duo Leidd. Var. LL. ed. Antv.—174 et morbi Lov.—175 claustra duo Vatt. Pal. Farn. Oisel. Exc. Læti. lustra Vat. tert. Rott. castra Vat. quint. clausa Leid. pr. Lov. Tholos. Oxon. pr. Moret. sec. Put. Thuan. Petav. tert. Bonon. inc. Heins. Exc. Lucens. pr. claustra vel lustra Pric. Petav. pr. neque contigit Moret. pr. illis Ambr. sec.—176 Amnibus et scopulis Lov. Ald.—177 proficit Med. sec. Hebrus duo Leidd. totidem Oxon. quatuor Vatt. Voss. Jun. pr. Pal. Farn. Pric. Oisel. Lov. Moret. sec. Exc. Gevart. Lucens. pr. Sched. Gud. Hæmus ed. Vicet.—178 Odrysiis vet. Gyr. Florent. duo Med. Reg. Thuan. Mazar. Bonon. Pat. Tholos. Ambr. sec. duo Petav. inc. Heins. Exc. Læti. Otrysiis Jun. pr. Moret. pr. Oxon. sec. Ald. Othrysiis Ambr. pr. Othrysius Med. sec. Othrysiis duo Vatt. Pal. contemnunt Reg. Exc. Læti. contentum Mazar. Moret. sec. Exc. Gevart. et Cod. Rhem. contemptum Florent. tres Med. inc. Heins. Put. Thuan. tres Petav. Exc. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. contemptum duo Leidd. Bon. Tholos. tres Ambr. Lov. Moret. pr. Ald. Var. LL. ed. Antv.—179 Almonia belli ed. Vicet. Almonia duo Leidd. totidem Vatt. Rott. Florent. Voss. Jun. pr. Oxon. sec. m. pr.

NOTE

172 *Seriem*] Sea Dii irati, cogitantes immittere seriem seu principium ruinae nostræ, gentem hanc ferocem contra nos immiserunt.

173 *Eriamys*] Furia, dicta àvè vov *iffew* rds vov, quia corrumpit mentem: ab hac agitata dicuntur scelerata et furiosi.

174 *Morbi*] Per morbum pestem intellige, quæ contagione grematur:

morbus dicitur quasi *pepos* vel *pepa* rei *pleu*, fatum *vixæ*. Scaliger.

177 *Rhodope*] Mons est Thracie, sicut et Athos et Hæmus.

178 *Odrysiis*] Odryæ et Odryæi sunt populi Thracie, ab urbe Odryæ.

Strymona] Strymon et Aliacmon sunt fluvii Thracie.

179 *Bessi*] Sunt itidem durissimi Thracie populi.

Nubibus intactum Macedo miratur Olympeum 180
 More pererratum campi. Gemit irrita Tempe
 Thessalus, et domitis irrisam cautibus Ceten.
 Sperchiusque, et virginibus dilectus Enipeus,
 Barbaricas lavere comas. Non objice Pindi
 Servati Dryopes: nec nubifer Actia texit 185
 Littora Leucates: ipsæ, qua durius olim
 Restiterant Medis, primo conamine ruptæ
 Thermopylæ: vallata mari Scironia rupes,

cedones obatupeant Olympeum altiore nimbis peragratum esse instar agri: Thessali dolent Tempe esse inutilis, et Ceten contentum esse, rupibus ejus superatis. Et Sperchius, et Enipeus carus puellis, asperserunt comas Barbarorum. Dryopes non defensi sunt culmine Pindi; neque Leucates aëris defendit oras Actiacas. Thermopylæ ipsæ, qua parte quondam obstitierant firmius Medis, primo conatu perruptæ sunt: cautes Scironia munita mari, et Isthmus conjungens maria male

Alimona Vat. quint. Med. sec. *Aligmona* Oxon. pr. Ald. *animalia* Farn. *Aliagmona* Lov. ambo Moret. *Haliagmona* Exc. Læti. *Hachalmona* Exc. Lucens. pr. *Halcamona* Med. Gyr. *Haliagona* vel *Haliamona* Med. pr. *Haliagona* vel *Haltamona* Med. quart.—181 *gemit* duo Leidd. totidem Oxon. Jun. pr. Lov. Moret. sec. Put. Reg. Thuan. Mazar. tres Petav. Voss. Exc. Gevart. Sched. Gud. Ald. Var. LL. ed. Antv. sic alibi iv. Cons. Hon. 50. 'penitusque immera gementem Irrneret Rhodopen.'—182 *edomitis* Leid. pr. *irritas* Bonon. Petav. tert. *cotibus* Leid. pr. m. pr. et alii magno numero, Exc. Læti, Ald. et Var. LL. ed. Antv. *cotibus* vel *cautibus* Vat. quint. Oisel. *Cethen* Petav. sec. *Cethæ* duo Oxon. *Cete* Petav. tert. *Ceten* Bonon. Tholos. Ambr. tert. Ald. Exc. Gevart. et Lucens. pr. *Ceten* duo Leidd. et octodecim alii. *Ceten* vel *Cetam* Exc. Læti.—183 *et ubi gruibus* vel *et virginibus* Med. quart. *Enifcus* Lov. *Enimpeus* Oxon. pr. *Enimphcus* Leid. sec.—184 Deest hic versus Put. *manus* pro *comas* Ambr. sec. *satiare* pro *lavere* Exc. Læti.—185 *Dolopes* Med. quart. *Actica* Moret. pr. *Actia* Voss. Exc. Gevart. *Athia* Var. LL. ed. Antv. *rexit* Med. sec. *traxit* Vat. quint.—186 *ipsi* Farn. *ipsa* Med. quart. *qui* Vat. pr. *quæ* tres Vatt. Pal. Oisel.—187 *proprio cacumine* Med. quart. *certamine* Florent. Mazar. Moret. sec. Ald. Exc. Læti. *raptæ* Exc. Lucens. sec.—188 *et vallata* Ambr. pr. Sched. Gud. *maris* Ald. *mari Scironia* Ambr. tert. *maris Cironia ripis* Vat. pr. Pal. Lov. *maris Cyrronia rupis* Var. LL. ed. Antv. *maris* Jun. Oxon. sec. *mari* Vat. quart. inc. Heins. Reg. Petav. pr. Pat. Tholos. Ambr. pr. Exc. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. *Scironia*

NOTÆ

180 *Olympeum*] Olympus, Tempe, Cete vel Ceta sunt in Thessalia Græcis regione.

183 *Sperchius*] Hic et Enipeus sunt fluvii Thessaliæ: ad fluvium Enipeum pællæ dicebant choros.

185 *Dryopes*] Populi circa Ceta; quibus vicinus est Pindus mons Musis sacer.

186 *Leucates*] Promontorium Acar-

nanæ sic dictum a petris albis, *Leucæ*, *albus*: *texit* autem, quia supra est Actiacum litus Augusti in Antonium et Cleopatram victoria celebratum.

187 *Medis*] Sen Persia, Xerxes dux, Græciam irrumpestibus.

188 *Thermopylæ*] Sic dictæ ab aquis calidis ibi scatentibus; est enim *Thermopylæ*, et *Thermopylæ*, quædissimetur aditus calidus. Est autem mons

Et duo continuo connectens æquora muro
 Isthmos, et angusti patuerunt claustra Lechæi. 190
 Nec tibi Parrhasios licuit munire colonos
 Frondosis, Erymanthe, jugis, equitataque summi
 Culmina Taygeti trepidæ vidistis Amyclæ.
 Tandem supplicium cunctis pro montibus Alpes
 Exegere Getis: tot tandem flumina victor 195
 Vindicat Eridanus. Docuit nunc exitus, alte
 Fatorum secreta tegi. Quisquamne reclusis

continua, et repagula Lechæi arcti patefacta sunt. Neque concessum est tibi, o Erymanthe, defendere populos Arcadiæ montibus tuis sylcosis: et vos, o Amyclæ timida, aspexistis jugu excelsi Taygeti equitata. Alpes tandem penam sumserunt de Getis, pro montibus omnibus: Eridanus tandem triumphator ulciscitur tot fluvios. Tunc eventus ostendit, arcana fatorum penitus occultari. An ali-

duo Vatt. *Chironia* Voss. ambo Moret. Exc. Gevart. *Cironia* Leid. pr. *Ceræunia* Oxon. sec. m. sec. *Cyronia* Florent. tres Med. Reg. Thuan. Mazar. duo Petav. Bonon. Pat. Tholos. duo Ambr. *rupes* Med. sec. Reg. Petav. pr. Pat. Tholos. vet. Gyr. Exc. Lucens. pr. Var. LL. e marg. *Parm. rupis* Rott. Oisel. Put. Thuan. Mazar. Petav. sec. Bonon. Ambr. pr. Moret. sec. *ripis* Pric. Oxon. sec. Med. quart. Ambr. sec. ed. Vicet. *ruptis* inc. Heins.—189 *ituro* pro *muro* Pric. m. pr.—190 *Hiamos* Voss. *Isthmus* Exc. Læti. *angusti* Ald. *templa* Vat. tert. *claustra* Lov. Moret. sec. Ald. Exc. Gevart. Sched. Gnd. *claustra* vel *castra* Exc. Læti. *Licci* quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Lov. Jun. pr. duo Oxon. duo Leidd. Exc. Læti. Var. LL. ed. Antv. *Lycei* et margini ascriptum *Lechæi* Ambr. tert.—191 *Non* Moret. pr.—192 *Erymantha* Reg. Oxon. pr.—193 *Taygete* Vat. pr. m. sec.—194 *supplicibus* Jun. pr. *montibus* vel *monibus* Exc. Læti.—195 *Getis* duo Leidd. quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Jun. pr. duo Oxon. Exc. Læti. *Getas* Raphael. *tandem* tot Leid. pr. Oxon. pr. Thuan. Moret. pr. Exc. Lucens. pr.—196 *Vindicat* Rott. tunc Ambr. pr. Moret. pr. hunc Sched. Gnd.—197 *regi* Pal. Bonon. *reclusus* Junian. pr. *reclusus* vel *reclusis* Oxon. sec.—

NOTÆ

Græciam dirimens, ut Apenninus Italiam: hujus angustiarum Lacedæmoniorum cum Mardonio pugna et Leonidæ Regis interitum celebres.

Scironia] In Attica regione. Hic habitabat crudelis ille latro Sciron, cujus ossa, a Theseo in mare dejecta, in saxa coaluisse dicuntur.

190 *Muro*] Murum appellat, mollem saxorum a natura ita factam ut murum imitari videretur.

190 *Isthmos*] Isthmus est exigua terra inter duo maria: qualis hic Isthmus Corinthiacus, ad sinum Corinthiacum, hodie *Golfe de Lepante*,

Turcarum clade nobilem. Etenim prope hunc sinum maxima eorum strages a Christianis edita est anno 1571.

Lechæi] Est hoc Achæie promontorium.

191 *Parrhasios*] Arcades, Parrhasios dictos a Parrhaso Lycaonis filio.

192 *Erymanthe*] Hic mons est Arcadiæ, Apro Erymantheo nobilitatus. *Equitata*] Ab equis calcata.

193 *Taygeti*] Hic est mons Lacedæniæ, urbi Amyclis imminens.

194 *Alpes*] Getæ ad urbem Pollentiam inter Alpes et Eridanum Italiam

Alpibus ulterius Latii fore credidit umbram ?
 Nonne velut capta rumor miserabilis Urbe
 Trans freta, trans Gallos, Pyrenæumque cucurrit; 200
 Famaque, nigrantes succincta pavoribus alas,
 Secum cuncta trahens, a Gadibus usque Britannum
 Terruit Oceanum, et nostro procul axe remotam
 Insolito belli tremefecit murmure Thulen ?
 Mandemusne Noti flabris, quoscunque timores 205
 Pertulimus, festæ doleant ne tristibus aures ?

quis putasset, Alpibus patefactis, vel umbram Italia remansuram esse deinceps ? An non fuma misera volavit ultra maria, ultra Gallos et Pyrenæos montes, quasi Roma occupata ; et fuma habens cinctus timoribus pennas nigras, rapiens omnia secum, territavit mare Anglorum usque a Gadibus, et perterruit inuscto rumore belli Islandiam longe distantem a nostris finibus ? An dabimus fluminibus venti, quoscunque passi sumus metus, ne aures nostræ lætæ affligantur rebus mæstis ? An

198 *alterius* Exc. Cod. Rhem. *interius* Exc. Læti m. pr. *socii pro Latii* Vat. pr. Farn. *Latio* Moret. sec.—199 *Nunne* Leid. sec.—200 *Trans Styga* Moret. pr. *trans fluxus* Ambr. pr. Sched. Gud. Cujac.—201 *Succensæ* Exc. Læti.—202 *Oceanus* Exc. Læti. *Oceanum nostro* Jun. pr. Med. quart. *vestro* Farn. ore Jun. pr. orbe Vat. quart. *orbe vel axe* Oxon. sec. *remoto* Petav. sec.—204 *Insoliti* Exc. Læti. *Thylen* Reg. Thaan. Exc. Lucens. pr. *Tilen* Leid. pr. Oxon. pr. Tylem Moret. sec. *Tylem* Leid. sec. *Thylem* Mazar. Petav. sec. *Thilen* Put. Moret. pr. Petav. tert. *Thilem* Med. sec. *Tholem* Vat. tert. Pal. Farn. Florent. duo Med. Tholos. duo Ambr.—205 *Mandemusne* Vat. quint. *quocunque* Mazar.—206 *Pertulimus* Moret. pr. *Pertulit* et Pat. *festæ* Put. Ambr. tert. *noceant* Med. sec. *nec tristibus* Med. quart.

NOTE

fluvium deleti sunt.

Pro montibus] Alpes et Eridanus Getarum sanguine exundantes vindicarunt injuriam factam tot montibus, tot fluviis, quos Getæ superbe transierant atque calcaverant.

198 *Umbram*] Vel tenuem figuram. Adeo Italia a Getis defendenda esse videbatur.

200 *Pyrenæum*] Mons inter Galliam et Hispaniam, dictus, vel a puella Pyrene, vel à *πῦρ* *πύρα*, ad igne fulminum quibus solent alti montes infestari: 'feriantque summos fulmina montes.' Horat.

201 *Fama*] Huic tribuantur alæ ob celeritatem.

202 *Gadibus*] Cluverius: 'In capite Bæticæ, ubi extremus antiquis mortalibus noti Orbis erat terminus,

Insula Gades fretum contingit quod inde Gaditanum perhibetur, a continenti angusto spatio ac veluti flumine abscissa: quam Tyrri a rubro mari profecti, Erythræam, Pœni lingua sua Gadir, id est, sepem, nominarant.' Hodie dicitur Cadix, et est emporium nobilissimum. Quis putet ab hac insula Andalusiam contingi.

204 *Thulen*] Islandiam insulam, sub circulo polari Arctico.

205 *Noti*] Notus est ventus fons a meridie: hic ponitur pro quocunque vento. *Mandare Noti flabris*, seu vento dare, id est, oblivioni tradere.

206 *Festæ aures*] Id est, aures lætæ in diebus festis; per quos Pagani abstinabant verbis tristibus. Horatius: 'Male ominatis Parcite verbis.'

An potius meminisse juvat, semperque vicissim
 Gaudia præmissi cumulant inopina dolores?
 Utque sub occidua jactatis Pliade nautis
 Commendat placidum maris inclementia portum; 210
 Sic mihi tunc major Stilichon, cum læta periclis
 Mefior, atque illi redeunt in corda tumultus.
 Nonne videbantur, quamvis adamante rigentes,
 Turribus invalidis fragiles procumbere muri,
 Ferratæque Getis ultro se pandere portæ? 215
 Nec vallum densæque sudes arcere volantes
 Cornipedum saltus. Jam jam conscendere puppes,
 Sardoosque habitare sinus, et inhospita Cynri

non dulce est potius recordari? An non tristitia præcedens augeat semper vicissim
 lætitiæ inexpectatam? Et quemadmodum nautis agitata sub Pleiade occidente,
 rabies maris reddit amabilem portum; ita Stilicho tunc videtur major, cum ego
 comparo prosperitatem cum adversitate, et cum illa bella retroeantur in memoriam
 meam. An non muri, etsi ex adamante facti, videbantur cadere ut vitrum, fractis
 arcibus? an non et portæ ferreæ videbantur aperire se sponte Getis? Neque val-
 lum, et puli spissi poterant prohibere impetus equorum volantium. Itali accingunt
 se identidem ascendere naves, et incolere sinus Surdinia, et rupes inaccessas Cynri,

—207 *An Jun. pr. pomum pro potius Med. sec. deest autem hic versus Vat. pr.—208 permissi Jun. pr. Moret. pr. præsumant Pric. m. pr. percussi Tholos. præmissi Florent. tres Med. Put. Reg. Thuan. Mazar. tres Petav. Bonon. Pat. tres Ambr. Exc. Lucens. pr. ed. Parm. et Vicet.—209 Usque Vat. quint. occidua Farn. jactantur Petav. sec.—210 placitum Put. Lov. Moret. sec. placidi Med. quart. qui et pontum pro portum exhibet.—211 tum major Vat. pr. Farn. Put. nunc Moret. pr. Stilico major Vat. pr. Pric.—212 redeunt Moret. sec. corde Vat. tert. Florent.—213 Numne Leid. sec. videbantur Vat. quint.—214 infragiles tulidis Moret. pr. faciles pro fragiles Med. quart. incumbere Vat. tert. Petav. tert. muris Pal. Moret. pr. muros Vat. tert. m. pr.—215 se pandere vel consurgere Gisel. deest vero hic versus Lov.—216 validi pro vallum Jun. pr. sudantes pro volantes Vat. pr. volentes Florent. valentes Moret. pr. Med. sec.—217 jam conscendere Vat. pr. Farn. puppis Med. sec. Bonon. Petav. sec.—218 Sardoniosque Oxon. sec. Sardiniosque Jun. pr. duo Vatt. Pal. ambo Moret. Sardoniosque duo Leidd. cum quatuordecim aliis, Exc. Læti.*

NOTE

207 *An potius meminisse juvat*] Dulce est periculorum, quæ effugerimus, recordari. Virgilius: 'Foras et hæc olim meminisse juvabit.'

209 *Pliade*] Signum est in fronte Tauri, cuius ortu et occasu oriuntur tempestates.

210 *Commendat*] Reddit magis commendabilem et amabilem. In Panegyrico Pliniano, 'Sicut maris cœlique

temperiem turbines tempestatesque commendant, ita ad augendam pacis tuæ gratiam illam tamalium præcessisse crediderim.'

213 *Nonne videbantur*] Fama tantum Getarum exercitus timorem iniecerat, nihil ut ipsis vel adamantinum vel ferreum obstat posse videretur.

218 *Cynri*] Saxosa insula Cornicon loca, taxis arboribus cœnita; unde

Saxa parant, vitamque freto spumante tueri.
 Ipsa etiam diffusa brevi Trinacria ponto, 220
 Si rerum Natura sinat, discedere longe
 Optat, et Ionium refugio laxare Peloro.
 Fultaque despiciens auro laquearia dives,
 Tutior Æoliis mallet vixisse cavernis.
 Jamque oneri creduntur opes, tandemque libido 225
 Hæsit avaritiæ gravioribus obruta curis.
 Utque est ingenioque loquax, et plurima fingi

et defendere vitam suam mari undoso. Sicilia quoque ipsa diffidens mari angusto, si natura mundi permetteret, cupit recedere procul, et extendere mare Ionium Peloro refugiente. Ac locupletes contentantes laquearia sustentata auro, mallet vixere securiores in antris Æoliis. Et jam diritiæ putantur esse oneri, ac tandem impetus avaritiæ constitit oppressus curis majoribus. Et ut metus est garrulus naturaliter,

Sardonios sine copula, Florent. Ald. Vicet. sinus habitare Med. sec. Cypri duo Leidd. vet. Gyr. tres Vatt. Farn. Pric. Oisel. Ambr. pr. Oxon. sec. Exc. Læti. Cypri Petav. sec. Bonon. Pat. Moret. sec. Ald. Var. LL. ed. Antv. Cypri Vat. tert. Pal. Rott. Lov. tres Med. Crispis inc. Heins. Cyprus Jun. pr. Cyni ed. Parm. ex conjectura. atque ita legit Heins. qui ascripserat

locum Cons. Mall. 203. 'Cyrnum bifidamque retentat Sicaniam.' Cyps Oxon. pr. Moret. sec. vero hunc versum priori præponit.—219 teneri Lov. Leid. pr.—220 diffusa Rott. Med. quart. Reg. Thuan. duo Petav. Bonon. Tholos. Lov. Oxon. pr. Moret. sec. Exc. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. et ita leg. Heins. divisa Leid. pr. Ambr. tert. distincta Voss. Pric. Pat. Ambr. pr. Leid. sec. Sched. Gud. Exc. Gevart. perfusa Mazar. diffusa quatuor Vatt. Pal. Farn. Oisel. Florent. duo Med. Jun. pr. Oxon. sec. Petav. tert. diffusa vel diffusa Exc. Læti.—221 sinus Put. sinis Med. sec. sinet Exc. Læti. longa Reg. hunc inc. Heins.—222 Optet leg. Heins. Ioniam Exc. Læti m. sec. profugo Lov.—223 Fulvaeque Petav. tert.—224 mallet Med. sec. vinxiisse Reg. carinis Pal. cæteris Var. LL. ed. Antv. m. pr.—225 homini Petav. sec. hominum credunt ut Jun. pr.—226 abdita Med. sec.—227 loquor quot pro loquax et Rott.

NOTÆ

'Cyrneas taxos' appellat Virgilina.

220 *Diffusa*] Sibi metuens ob vicinos Getas.

Trinacria] Sicilia sic dicta ἀπὸ τῶν τριῶν ἡμῶν, a tribus promontoriis, Peloro, Lilybæo, et Pachyno.

221 *Discedere*] Ferunt Siciliam avulsam olim fuisse ab Italia.

222 *Ionium*] Sicilia refugiens ob crudelitatem Getarum, relinquere Ionium mare laxius et magis extensum. Ionium dicitur ab Io Inachi filia, que vacca facta, et æstro Junonio percita, per hoc mare transna-

vit in Ægyptum.

224 *Æoliis*] Æoliæ insulæ, in quibus habitavit Æolus, ad oras Hetruriz.

226 *Hæsit*] Tum metu Getarum avari hæserunt, constiterunt; gravioribus nempe curis, scilicet metu mortisangebantur. Virgilius de lupo rapaci, peste grassante, 'Nec gregibus nocturnus obambulat: acrior illam Cura domat.'

227 *Ingenio*] Timor, vel potius homo timens, est loquax suo ingenio, hoc est, sua natura, naturaliter.

Permittens, credique timor; tum somnia vulgo
 Narrari; tum monstra Deum, monitusque sinistri:
 Quid meditentur aves, quid cum mortalibus æther 230
 Fulmineo velit igne loqui, quid carmine poscat
 Fatidico custos Romani carbasus ævi.
 Territat assiduus Lunæ labor, atraque Phœbe
 Noctibus ærisonas crebris ululata per urbes.

et sinit multa fingi ac credi, tunc somnia, tunc et portenta Deorum, fœnestaque monita passim cœperunt referri: et, quid, aiebant, volucres portendant; quid Cælum vult dicere hominibus igne fulminis; quid linteum Sibyllæ, asservans tempus Romani imperii, petit versibus vaticinantibus. Eclipsis Lunæ continua terret, et luna nigra per multas noctes ululata est per urbes sonantes ære.

quam plurima Pric. Mazar. Pat. Lov. quoque Moret. sec. q̄ Thuan. quot Vat. tert. Med. pr. inc. Heins. Moret. pr. Petav. sec. Bonon. Tholos. Var. LL. ed. Antv. m. pr.—228 *Permittens* Ambr. tert. tum Reg. Moret. pr. tunc quatuor Vatt. Pal. tunc omnia conj. Heins. vulgi Jun. pr. Oxon. sec.—229 *tunc* tres Vatt. Pal. Oisel. Exc. Læti. *monstraque* Vat. quint.—230 *meditantur* duo Vatt. Petav. pr. *ather* Exc. Lucens. sec.—231 *Fulmineo* Leid. sec.—232 *Fatidica* Farn. cultor Var. LL. ed. Antv. *Caucasus* Ambr. pr. Oxon. sec. m. sec. Exc. Cod. Rhem. Sched. Gud. et Cujac.—233 *assiduus* Ambr. pr.—234 *horrisonas* Lov. Moret. sec. Exc. Læti. *ærisonas* duo Leidd. cum viginti duobus aliis, Exc. Gevart. Lucens. pr. Ald. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Antv. *assiduus* Florent. m. pr. *Ausonias* Vat. tert. Rott. *horrisonas* vel *ærisonas* Oxon. sec. *urbes* Vat. pr. Exc. Læti. *herbas* duo Vatt. Petav. pr. m. pr. *auras* vel *urbes* Thuan.—

NOTE

230 *Quid meditentur*] Scire avent omnes quid aves portendant.

231 *Fulmineo*] Jupiter per fulmina suam voluntatem explicare solitus.

232 *Carbasus*] Linteum tenuissimum, continens libros seu carmina Sibyllina, quæ erant fatidica, seu res futuras prædicentia. Ex Gellio: 'Anus hospita atque incognita ad Tarquinium Superbum regem adiit, novem libros ferens, quos esse dicebat divina oracula:' horum petit pretium, idque tantum, rex ut vetulam irrideret: mox tribus exustis tantundem poscit: eamque rege magis irridente, tres quoque alios densit, et pro tribus reliquis idem pretium a rege petiit, et obtinet. Hinc digressa postea nequam loci visa est. 'Libri tres in sacrarium conditi, Sibyllini appellati.

Ad eos, quasi ad oraclum, quindecim viri adeunt, cum Dii immortales publice consulendi sunt.'

Custos ævi] Carbasus seu linteum asservans ea, quæ pertinent ad tempus aut diurnitatem imperii Romani.

233 *Lunæ labor*] Lunæ seu Phœbes eclipsis terrebat rudes ac superstitiones paganorum animos. Virgilius: 'Defectus Solis varios, Lunæque labores.'

234 *Ærisonas*] Urbes ære sonantes: credebant quippe se posse succurrere lunæ laboranti adhibitis ululatibus et tintinnabulis æreis, sicque se posse repellere veneficarum incantationes. Juvenalis de loquacitate mulierum: 'Una laboranti poterit succurrere Lunæ.'

Nec credunt vetito fraudatam Sole sororem 235
 Telluris subeunte globo : sed castra secutas
 Barbara Thessalidas patriis lunare venenis
 Incestare jubar. Tunc anni signa prioris,
 Et si quod fortasse quies neglexerat omen,
 Addit cura novis : lapidosos grandinis iotus 240
 Molitasque examen apes, passimque crematas
 Perbacchata domos nullis incendia causis,
 Et nunquam caelo spectatum impune cometen,
 Qui primum roseo Phœbi prolatus ab ortu,

Neque putant Lunam sororem deestitutam esse lumine prohibito Solis, orbe terram intercedente ; sed putant veneficas comitantes exercitum barbarorum, polluere lacum Lunæ herbis patriis. Tum sollicitudo adjungit monstris recentibus monstra anni præcedentis, et alia præagia, si qua pax forsitan contemserat : sicut imbres saxosos grandinis, et apes facientes examina, et ignes undique sarientes sine ulla causa per domos incensas, et cometen nunquam in Cælo visum sine damno ; qui cometes primum ortus ab Oriente rubro Solis, qua Cæli parte Cepheus senior radiat

235 Non Leid. pr. Tholos. vetito credunt Med. sec.—236 globos Jun. pr.—237 Thessalides Pal. Med. pr. Pat. Petav. pr. m. sec. Thessalicas Moret. pr. Lov. Ambr. pr.—238 auræ pro anni Vat. pr.—239 quid Moret. sec. neglexerit Lov. Moret. sec. item Gesn. et ed. Bipont. neglexerat tres Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Exc. Læti. nec fluxerat Med. sec. omne Med. quart. omne vel ante Moret. sec.—240 Addidit ira jovis Vat. pr. Addit cura Jovis Farn. Pric. edd. Ald. et Gryph. novis Florent. tres Med. inc. Heins. Put. Reg. Thuan. Mazar. tres Petav. Bonon. Pat. Tholos. tres Ambr. Exc. Lucens. pr. ed. Farn. et Vicet. grandibus Moret. pr.—241 Molitasque Moret. pr. cruentas Leid. pr. cometas Med. quart.—242 Proluctata id. Med. quart. Heinsius ascripserat : sic luctantem flammam dixit Silius. supra tamen vs. 156. ferro bacchatur et igni. domus Pric. Tholos. causis vel telis Exc. Læti.—243 in caelo Pal. Med. pr. spectant Med. sec. inc. Heins. spectata Moret. pr. spectatam Med. quart. spectent vel spectatum Florent. spectandum conjecerat Heins. cometam Moret. pr. cometem duo Vatt. Farn. Oisel. Put. Reg. Mazar. Bonon. Tholos. duo Ambr. tres Petav. cometen Thuan. Ald.—244 Fit primus Med. sec. perlatus Moret.

NOTE

235 *Fraudatam*] Tanquam bono si-
 bi debito.

236 *Subeunte*] Hæc est causa natu-
 ralis : fit enim Lunæ eclipsais, ter-
 ræ globo inter Solem et Lunam in-
 terposito : sic enim Luna privatur
 aspectu Solis, ex quo lumen mutuari
 solet.

237 *Thessalidas*] Thessalia sagarum,
 seu veneficarum, est sæcunda : hinc
 Thessalæ et Thessalides pro veneficis
 ponuntur.

Patriis venenis] Herbis quæ nas-

cuntur versus Caucasum in patrio earum solo.

240 *Lapidosos*] Grando tam dura,
 ut ex lapidibus concreta videri pos-
 sit.

241 *Apes*] Imber lapidum, et apes
 ad signa militaria advolantes, erant
 inter prodigia. Pio tamen Imperatori
 felix omen apes dedere, statuum
 ejus ambientes. Capitolinus.

243 *Impune*] Sine damno populo-
 rum cometa visus nullus est.

Qua micat astrigera senior cum conjuge Céphens, 245
 Inde Lycaonia paulatim expulsus ab Arcto
 Crine vago Getici fœdavit sidera plaustrî;
 Donec in exiguum moriens vanesceret ignem.
 Sed gravius mentes cœsorûm ostenta luporûm
 Horrificant. Duo quippe lupi sub Principis ora, 250
 Dum campis exeroet equos, violenter adorti
 Agmen, et excepti telis, immane relatu
 Prodigium miramque notam duxere futuri.
 Nam simul humano geminas de corpore palmas
 Utraque perfossis emisit bellica costis: 255
 Illo læva tremens, hoc dextera ventre latebant,

cum uxore astrigera, inde pulsus sensim ab ur̃sa Lycaonia, errante coma maculavit astra plaustrî Getici, donec languens dissiparetur in ignem tenuem. At monstra luporum interfectorum terrent vehementius animos: nimirum duo lupi ante oculos Imperatoria, dum domat equos in agris, aggressi furiose exercitum, et occisi armis, ostenderunt portentum dictu horribile, et admirabile documentum rerum futurarum. Etenim bestia utraque costis trajectis, emisit duas manus raptas ex corpore humano. Sinistra manus in illo ventre, in hoc dextera occultabatur, ambæ

~~~~~

pr. prælatas Pal. Med. pr.—245 astrigera Med. pr. Mazar. Var. LL. ed. Antv.—246 ille Med. Lycaonio Lov. Moret. sec. Petav. sec. Lycaonia tres Vatt. Lycaonium ad Areton Thuan. Petav. pr. Ambr. tert. Exc. Lucens. pr. Lycaonia ab Arcto vel Lycaonium ad Areton Exc. Læti. pulsus pro expulsus Med. quart.—247 fœdavit Pric. contempta pro fœdavit Moret. pr. litora pro sidera Med. quart. Geticis plaustris Moret. pr.—249 Et gravius Moret. pr. ostensa Vat. quart. Reg. Var. LL. ed. Antv. offensa Exc. Læti m. pr.—250 Terrificant Pal. Med. pr. inc. Heins. Heinsius ascripserat locum Valer. Flacc. lib. 1. de Mopso 228. 'Jamdudum longa Minyas ambage duce[m]que Terrificat.' ore Jun. pr. ore vel ora Oxon. sec.—252 accepti Tholus. exanti inc. Heins. excepta Med. sec. incepti Jun. pr. exceptis Ambr. pr. (immane relatu Prodigium mirumque) Lov. ex conjectura.—253 duxere notam vitamque Moret. pr. cerique notam conj. Heins.—254 humanas gemino correxerat Scalig. probante Heinsio.—255 perfossis duo Med. lib. Barth. permisit Jun. pr.—256 latebant Vat. pr. Pal. Oisel. Med. pr. Jun. Oxon. pr. Leid. pr. latebat tres Vatt. Pric. Rott.

NOTÆ

245 Cephens] Rex Æthiopum, pater Andromedæ, cum uxore Antiopa, meritis generi Persei in Cælum translatus est, et a tergo minoris ur̃sæ constitutus.

246 Lycaonia] Calisto Lycaonis Arcadum Regis filia, in ursam mutata, inter sidera relata est: Græcis dicitur ἀρκυρς.

247 Getici fœdavit] Maculavit si-

dera Plaustrî seu Bootæ, qua Geta- rum spectat regionem.

250 Sub Principis ora] Virgilius: 'Ipsa sub ora viri cœlo venire volantes.'

254 Humanæ] Quasi in ventre luporum laterent humana corpora, quas manus digitis intentis, et vivo sanguine vigentes exererent.

Intentis ambæ digitis, et sanguine vivo.
 Scrutari si vera velis, fera nuntia Martis
 Ore sub Augusti casurum prodidit hostem.
 Utque manus utero virides patuere relecto, 260
 Romula post ruptas virtus sic emicat Alpes.
 Sed, malus interpret rerum, metus omne trahebat
 Augurium pejore via, truncataque membra,
 Nutricemque lupam, Romæ regnoque minari.
 Tunc reputant annos, interceptoque volatu 265

digitis rigidis, et sanguine vegeto. Si velis indagare veritatem, bestia prænuntia Martis patefecit hostem perituro esse in oculis Imperatoris. Et quemadmodum manus vigentes apparuerunt centre relecto, ita virtus Romana emergit post Alpes fractas. At timor, malus interpret rerum, delorquebat totum præsagium via deteriore; et credebat corpora mutilata, et lupam nutricem minitari Romæ et imperio. Tum numerant annos, atque interturbato volatu unius vulturis, minuant sa-

*****

Florent. duo Med. Voss. inc. Heins. Reg. Petav. pr. Pat. Tholoz. Ambr. tert. vet. Gyr. Exc. Gevart. Lucens. pr.—257 *albæ* pro *ambæ* Ambr. tert. *sanguine vivo* Jun. pr. vivo Oxon. sec. m. pr.—259 *Ore* Vat. pr. et tert. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Lov. Moret. sec. Voss. Exc. Læti, Gevart. et Ald. Ora duo Vatt. Petav. pr. Leid. pr. Moret. pr.—260 *relectæ* Reg. *relecto* Med. quart. *recepto* Vat. quint. Pal.—261 *præruptas* Med. quart. *sic virtus* Lov. Ambr. sec. *virtus sic* quatuor Vatt. Farn. Oisel. Exc. Læti. *post virtus ruptas* Reg. Ambr. pr.—262 *timor* pro *metus* Moret. pr. Med. sec.—265 *Et repetunt* Vicet. Parm. marg. Isingr. Exc. Læti. *annos reputant* Moret. sec. *repetunt* Pal. Pat.

NOTE

258 *Fera*] *Lupus* scilicet nuntius Martis; est enim Marti sacrum animal. Unde Virgilius: 'Martius a stabulis rapuit lupus.' Illa autem bellua mactata in oculis Principis, portendebat hostem casurum coram eodem Principe.

260 *Virides*] *Manus virides*, id est, plenæ vigoris et sanguinis: ducta metaphora a plantis quæ vigent maxime cum virent. Sic Lambinus legit apud Horatium, 'Virens in Ætna flamma,' id est flamma valida, acris, non languescens, quæ contraria est flammæ Homericæ, quæ φλόξ ἐμαρμένη, flamma marcida facta est. Lucetius etiam dixit, 'Fulserunt flammai flore coorta.'

262 *Interpres*] *Timor malus inter-*

pres fingitur, quia turbat prudentiam et rationem.

264 *Nutricem*] *Lupam*, quæ dicitur aluisse Romulum. Vid. Cons. Prob. vs. 97.

265 *Volatu vulturis*] Ex duodecim vulturibus Romulo visis Angures dicebant imperium duraturum esse duodecim sæcula, seu mille et ducentos annos. Hæc autem mala contigerunt anno ab urbe condita MCLII. unde non multum aberat limes ille fatalis: sed timor anticipabat illum terminum, simulque properabat metas imperii, amputato volatu unius ex duodecim vulturbus, simulque amputata fatalis sæculi parte, sive amputatis annis duodequingenta.

Vulturis, incidunt properatis sæcula metis.
 Solus erat Stilichon, qui desperantibus augur
 Sponderet meliora manu : dubiæque salutis
 Dux idem vatesque fuit. Durate parumper,
 Inquit, et, excussis muliebribus ore querelis, 270
 Fatorum toleremus onus. Nil nautica prosunt
 Turbatæ lamenta rati : nec segnibus undæ
 Planctibus, aut vanis mitescunt flamina votis.
 Nunc instare manu, toto nunc robore niti,
 Communi pro luce decet : succurrere velis, 275
 Exhaustire fretum, varios aptare rudentes,
 Omnibus et docti jussis parere magistri.
 Non si perfidia nacti penetrabile tempus

cula imperii, metis. — ratis. Stilicho unus erat, qui promitteret sua fortitudine res secundoiores desperantibus Romanis, eas prænuntians : et idem ductor et augur exstitit in salute incerta. Durate tantisper, ait, et questibus fæmineis ore expulsis, potiamur pondus futurum. Fletus nautarum nihil juvant navem agitatam : nec aquæ aut venti mitigantur lacrymis inertibus, vel precibus inanibus. Nunc convenit agere virtute, nunc contendere totis viribus, pro salute patriæ ; convenit impellere vela, egerere aquas, accommodare funes diversos, et obedire imperiis omnibus gubernatoris periti. Non ideo tota spes evanesceret, si Getæ arripientes dolo

Med. pr.—266 *Vulneris* pro *Vulturis* Put. *incedit* Pal. *incedunt* Med. pr. Put. Mazar. ambo Moret. Exc. Læti. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Antv. *sæcla metallis* Pric.—268 *meliore* Vat. tert. Farn. Med. sec. Exc. Læti. *meliore mora* Bonon. *manu vel mora* Oxon. sec.—270 *ut excussis* inc. Heins.—271 *toleramus* Jun. pr. opus Med. sec.—273 *Flatibus* pro *Planctibus* Jun. pr. Oxon. sec. m. pr. unde Heins. faciebat *Fletibus. mitescant* Jun. pr. *flamina* Exc. Læti et Lucens. pr. *flumina* Vat. pr. Farn. Lov. Mazar. Ambr. sec. ed. Vicet.—274 *Tunc instare* Moret. pr. *nunc toto* Pal. Med. pr. Mazar. *robore* Lov. Moret. sec. Voss. Ald. Exc. Gevart. Sched. Gnd. Vicet. et Parm. *pectore* Vat. tert. Rott. Florent. Exc. Læti. *tuti* pro *niti* Moret. pr.—275 *Conari* pro *Communi* Jun. pr. Oxon. sec. *succedere* Moret. pr.—276 *optare* Reg.—277 *edocti* Exc. Læti. *jussit* Exc. Læti. m. sec.—278 *Non sic perfidiam* Leid. pr. *nisi* Vat. tert. Rott. Pric. m. sec. Florent. Oxon. sec. *si duo* Med. inc. Heins. Reg. Thuan. Mazar. Bon. Pat. Tholos. tres Petav. totidem Ambr. Lov. Moret. sec. Exc. Gevart. Lucens. pr. Ald. ed. Vicet. Sched. Gud.

NOTE

267 *Augur*] In solis Stilichonis fortitudine bonum augurium positum erat, quod Romanis desperantibus meliorem spem daret.

269 *Dux vatesque*] Idem Stilicho dubia [et periclitante Repub. Dux exstitit, et simul Vates, quia prædixit se victurum esse Getas, et vicit.

Durate] Forti, duro, et patienti estote animo. Virgilius : 'Durate, et

Delph. et Var. Clas.

vosmet rebus servate secunda.'

271 *Fatorum onus*] Perferamus hanc adversitatem duram et onerosam a fati immissam.

275 *Succurrere*] Succurrere velis, exhaustire fretum, aptare funes, obedire magistro, id est, nihil non movere, nihil non facere.

278 *Perfidia*] Etiam si Getæ irrumpissent in Italiam novo aliquo strate-

Claud.

B A

Irrupere Getæ, nostras dum Rhætia vires
 Occupat, atque alio desudant Marte cohortes, 280
 Idcirco spes omnis abit. Mirabile posset
 Esse mihi, si fraude nova, vel calle reperto,
 Barbarus ignotas invaderet inscius Alpes.
 Nunc vero geminis clades repetita tyrannis
 Famosum vulgavit iter: nec nota fefellit 285
 Semita præstructum bellis civilibus hostem.
 Per solitas venere vias, aditusque sequendos
 Barbarico Romana dedit discordia bello.
 Sed nec præteritis hæc res incognita sæclis.
 Sæpe lacessitam, sed non impune, fatemur 290
 Ausoniam. Hæc Senonum restinxit sanguine flammæ:

tempus aptum, irruissent; dum scilicet Rhætia exercet exercitus nostros, et copia nostræ fatigantur in aliis bellis. Id mihi mirum videri posset, si strategemate recenti, aut nova via inventa, barbarus signarus locorum irrumperet Alpes incognitas. At nunc clades renovata in duobus tyrannis, reddidit transitum insignem: neque via cognita decepti hostem prius edoctum bellis civilibus. Getæ advenerunt per iter consuetum, et discordia Romana patefecit exercitus barbarorum viam sequendam. At neque hæc res ignota fuit sæculis antiquis. Confltemur Italiam sæpe petitam esse, sed non sine damno petentium. Hæc Italia extinxit ignes Senonum eorum cruore:

Var. LL. e marg. Parm. si vel sic Exc. Læti. *perfidia* conjecerat Heinsius.—279 *genas* pro *Getæ* Moret. pr. *Rhætia* Exc. Læti. *Græcia* Vat. pr. Farn. Oxon. sec. Jun. pr. ed. Vicet. *Græcia* vel *Rhætia* Exc. Lucens. pr.—281 *abest* pro *abit* Pat. *habet* et emendatum *hebet* Vat. pr. *miserabile* Jun. pr.—282 *sed fraude* Moret. pr. *si calle* Vat. quint. *calce* Med. sec.—283 *alius* vel *inacius* Florent.—284 *Tunc* Jun. pr. Moret. pr.—285 *tota* Med. quart. Pat. Tholos. Moret. sec. *vota* Moret. pr.—286 *Semina* Med. sec. *post structum* Lov. *perstructum* Pal. Oisel. Florent. *prostratum* Moret. pr.—287 *secundos* Jun. pr. Oxon. sec. Med. quart. *secundos* Moret. pr. Ald.—289 *sed non* Var. LL. e marg. Parm. *res hæc* Pal. duo Med. inc. Heins. Var. LL. e marg. Parm. *solis* pro *sæclis* Moret. sec.—291 *hic* Med. sec. *nullo* pro *hæc Senonum*

NOTÆ

gemate, non tamen esset desperandum.

Penetrabile] Tempus aptum ad penetrandum; dum Romani aliis laboribus implicantur.

279 *Rhætia*] Vulgo, *Le Pays des Grisons*, regio ad Alpes.

283 *Invaderet*] Si barbarus irrumperet Alpes sibi incognitas, ut alias Hannibal; tum fortasse commoveret.

284 *Geminis tyrannis*] Maximo et Eugenio, qui ad Alpes profligati sunt: de his supra.

285 *Nota*] Et forte Eugenius et Argobastes in exercitu Getas aliquos habuere, quibus nota esset illa via.

286 *Præstructum*] Via non fefellit hostem prius edoctum fama bellorum civilium ad Alpes gestorum; hostis non ignoravit, qua transeundum esset in Italiam.

288 *Discordia*] Postquam Roma culmen ascendit, discordia Procerum omnia turbavit.

291 *Ausoniam*] Ausonia præsertim dicebatur pars illa Hirpinorum ubi

Hæc et Teutonico quondam patefacta furori
 Colla catenati vidit squalentia Cimbri.
 Vile decus, quod non erexit prævius horror:
 Ingentes geminant discrimina magna triumphos. 295
 Quid turpes jam mente fugas, quid Gallica rura
 Respicitis, Latioque libet post terga relicto
 Longinquum profugis Ararin præcingere castris?
 Scilicet Arctoïis concessa gentibus Urbe
 Considet regnum Rhodano, capitique superstes 300

hæc et olim aperta rabiei Teutonice, spectavit colla tristitia Cimbri ligati. Honor est vilis, quem timor præcedens non excitavit. Ingentia pericula duplicant victorias gloriosas. Quid cernitis animo jam effugia inhonestæ, quid cernitis agros Gallicos, et Italia derelicta post tergum juvat ambire Ararin remotum agminibus fugientibus? Nimirum urbe Roma tradita populis Septentrionalibus, imperium constituitur ad Rhodanum, et truncus remanebit incolomis post

~~~~~

Vat. quart. *restruxit* Farn. *restringit* Mazar. *restringit* Vat. quint. Pal. Jun. pr. Leid. pr. duo Oxon. Junt. Ald. Isingr. et al. *restinxit* Lov. Leid. sec. Med. quart. inc. Heins. Exc. Lucens. pr. ed. Vicet. *flammam* Med. quart. —292 *furor* Vat. tert. Florent. —294 *plenus* pro *prævius* inc. Heins. *pervius* Moret. pr. *error* Med. sec. —295 *generant* Leid. pr. Oxon. pr. Ambr. sec. vet. Gyr. Exc. Lucens. pr. —296 *Et turpes* Vat. tert. *Stirpis* Var. LL. ed. Antv. *turpis jam mente fugax* Moret. pr. in *mente* Pric. *quid Gallica* Thuan. Ambr. tert. Exc. Læti. *jam* Leid. pr. cum plurimis aliis, ed. Parm. Var. LL. ed. Antv. —297 *Respectus* Med. sec. *Respicias* Pat. *Respicies* vel *Respicitis* Exc. Læti. *jubet pro libet* Ambr. pr. —298 *refugis* Pal. Med. pr. Put. Petav. tert. Bonon. Ambr. pr. Var. LL. ed. Antv. *Ararim* tres Vatt. Rott. *Aras* Leid. pr. *præfigere* Oisel. *castris vel signis* Pal. Med. tert. —300 *Considet* Leid. sec. Jun. pr. Oxon. sec. Vat. quint. Med. quart. inc. Heins. Reg. Thuan. Bonon. Pat. Tholos. duo Petav. tres Ambr. Lov. Moret. sec. Ald. Exc. Gevart. *Considet* vel *Considet* Vat. quart. *regum vel renum* Var. LL. e marg. Parm. *capitique* Lov. Voss. Moret. sec. vet. Gyr. Ald. Sched. Gud. *capitique* Med. pr. *captis-*

NOTÆ

erat Beneventum; et sic dicta est ab Ausone vel Ausonio, Ulyssis et Calypsus filio. Hic pro tota Italia sumitur.

Senonum] Galli Senones Romam vastarunt, Brenno duce; sed cum Capitolium invadere pararent, ab anseribus detecti, et a Camillo fugati sunt.

292 *Teutonico*] Cimbri et Tentoni a Mario deleti sunt. Teutobochus Rex Cimbrorum a Mario captus in

hoc bello.

294 *Vile decus*] Vilis est honor, vile tropæum, ad quod erigendum non præcessit timor aliquis.

295 *Geminant*] Periculum auget triumphus gloriam, immo duplicat.

298 *Ararin*] Vulgo *La Saône*, fluvium Galliarum, qui in Rhodanum influit.

300 *Rhodano*] Alarico agros petenti Honorius Galliam concessit.

Truncus erit? Vestros stimulant si pignora sensus,
 Me quoque non impar naturæ cura remordet.
 Nec ferro sic corda rigent, ut nosse recusem,
 Quam sanctum soceri nomen, quam dulce mariti,
 Quantus prolis amor. Sed nunquam oblita decoris 305
 Obscœnam latebram pietas ignava requirit.
 Nec vobis fortis monitor, mihi cautior uni.
 Hic conjux, hic progenies, hic carior omni
 Luce gener: pars nulla mei subducta procellæ.
 Accipe tu nostræ, tellus Œnotria, mentis 310

caput extinctum? Si liberi movent animos vestros, non dissimilis amor naturæ tangit etiam me. Neque animus meus ita ferreus est, ut refugiam cognoscere quam sanctum sit nomen soceri, quam suave mariti, quantus sit amor liberorum. At nunquam pietas mea inerta, immemor officii, quæret latibula pudenda. Neque ero hortator vobis generosus, et cautior mihi uni. Hic est uxor mea, hic liberi mei, hic gener meus amabilius mihi ipsa vita: nulla portio mei subtrahitur tempestati. O terra Italia, disce nexus animi nostri perlaturi tecum calamitatem communem,

~~~~~

que Vat. quint. m. pr.—301 est Med. sec. Pat. nostros Ambr. pr. Oxon. sec. stimulent Leid. pr. m. pr. sed Vat. pr. Farn. ed. Vicet. si Exc. Læti. pectora pro pignora Tholos.—303 ferro mea corda Leid. pr. si corda Leid. sec. nec a. recusam Put. ut Vat. quint. dno Med. inc. Heins. Voas. Lov. Bonon. Pat. tres Ambr. Ald. Exc. Gevart. et Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. at Petav. sec. Med. sec. aut Vat. pr. et tert. Farn. Rott. Florent. vet. Gyr. Exc. Læti. ferro pro nosse Ambr. pr. recuses Med. sec. recusam Vat. quart. inc. Heins. Reg. Bonon. Pat. Tholos. tres Petav. tres Ambr. Exc. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. recusant Pal. duo Med. Thuan. Mazar. Lov. Voss. Oxon. sec. Exc. Gevart. recusant duo Vatt. Farn. Rott. Florent. vet. Gyr. Exc. Læti.—304 Quod sanctum . . . quod Med. sec. nomen soceri Pal. Med. sec.—305 Quantus amor prolis Ambr. sec. Oxon. sec. doloris Rott. m. sec. Med. sec.—306 Obscœnas latebras Moret. sec. ignara Vat. tert. inc. Heins. Exc. Læti. ignota Vat. quint. requirit Med. quart. Thuan. requirit Oxon. pr. Petav. pr. m. pr.—307 Nam vel Hæc Pric. neu Claver. et Barth. nobis Put. Moret. pr. Exc. Gevart. mihi vel nisi Exc. Læti. fortior vel cautior Oxon. pr.—308 cautior pro carior Exc. Læti m. pr.—309 genus vel gener Oxon. pr. spes nulla Sched. Gud. viri pro mei Vat. pr. mihi Vat. tert. Pal. Rott. Florent. Med. quart.—310 Aspice Petav. pr. m. pr. mater pro nostræ Med. quart.

NOTÆ

301 *Truncus erit*] Ironia est: quasi diceret, An Roma neglecta statuatur imperii caput ad Rhodanum? An capite extincto truncus vivet? Caput Roma est, ceteræ provinciæ truncum referunt.

307 *Cautior*] Non ego vos generose monebo, mihi ipsi nimium cavens.

308 *Hic conjux, &c.*] Hæc sunt tot-

idem pignora futuræ meæ fidelitatis et fortitudinis.

310 *Mentis vincula*] Disce, o Italia, quanta sint vincula amoris nostri, quæ efficient ut tecum subeam quemcumque casum. Tantum defende muros tantisper, et ego mox redibo, cum expeditis militibus, laturus auxilium contra Gothos.

Vincula, communes tecum subeuntia casus ;
Exiguamque moram muris impende tuendis ;
Dum redeo, lectum referens in classica robur.

His dictis pavidi firmavit inertia vulgi

Pectora, migrantisque fugam compescuit aulæ.

315

Ausaque tum primum tenebris emergere pulsas

Hesperia, ut secum junxisse pericula vidit

Augustum, tantoque sui stetit obside fati.

Protinus, umbrosa vestit qua littus oliva

• Larius, et dulci mentitur Nerea fluctu,

320

et da spatium parvum moribus conservandis ; dum revertor reducens ad sonum tuba cohortes delectas. Stilicho confirmavit his sermonibus animos ignaves populi tremantis, et cohibuit fugam Aulæ diacendentia. Ac tum primum Italia discussa caligine ausa est exire : cum aspexit Imperatorem conjunxisse secum discrimina, et constitit habens tantum obsidem fati sui. Statim qua parte Larius tegit ripam olea opaca, et imitatur agitationes maris aqua dulci, Stilicho transit

*****

Enacria Leid. pr.—311 *Pignora* Exc. Læti. *Vincula* duo Leidd. et alii magno numero, Gevart. Lucens. pr. Sched. Gnd. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Antv. *communes verum* Pal. duo Med.—312 *ruendis* Med. sec.—313 *redeam* Leid. sec. Voss. Vat. tert. Ambr. pr. Exc. Gevart. *lectum* duo Ambr. *littum* Reg. Leid. pr. *rediens* pro *referens* Vat. pr. Farn. *reddens* Vat. tert. *redigens* conjiciebat Heins. *prælia* pro *classica* Med. sec.—315 *migrantisque* Exc. Læti. *Adem* pro *fugam* Florent. m. pr. *ile* pro *aulæ* Pat.—316 *tunc* Leid. sec. quatuor Vatt. Pal. Rott. tres Med. Pat. Ambr. sec. dno Petav. ed. Vicet. Exc. Gevart. *primum* vet. Gyr. *primis* Med. sec. Exc. Læti, Ald. et ed. Vicet.—317 *vixisse* pro *junxisse* Jun. pr.—318 *Augusti* id. Jun. et Oxon. sec. *tantoque* tres Vatt. Pal. Reg. Petav. pr. Ambr. tert. *totoque* duo Leidd. cum novemdecim aliis, Exc. Gevart. Var. LL. ed. Antv.—319 *quo* Med. sec.—320 *meti-*

NOTÆ

311 *Subeuntia*] Tempestati et periculis expositi sunt omnes mei, et vos fugitis ?

313 *Lectum robur*] Stilicho cum paucis Rhæticas Alpes transiit ; hinc cito rediit cum lectis copiis, et Romanam, et Honorium ipsum, ab hostibus quæsi obsessum, liberaturus.

315 *Migrantis aulæ*] Honorius, qui tum Ravennæ erat, cum Proceribus Aulicis Italia discedere parabat, nisi obstitisset Stilicho.

316 *Tenebris pulsas*] Stilicho Solinaster removit, pepulit tenebras periculorum circumstantium.

317 *Hesperia*] De hac voce supra.

318 *Augustum*] Populus desiit timere, cum vidit Imperatorem Honorium secum remanere in eadem navi, in eodem periculo ; enimque spectabat ut obsidem a Stilichone Rhætiam petente relictum, quodcumque fatum, quoscumque casus secum aditurum.

320 *Larius*] Nomen fluvii et lacus amplissimi, vulgo *Lago di Como* : sic dictus est ab urbe *Como* in Gallia Cisalpina ; *Larius* a copia fulicarum, nam *lāpos* est *fulica*.

Mentitur Nerea] Neptunum ; ponitur pro ipso mari : *mentitur Nerea*, id est, imitatur matrem maris, quamvis dulces sint ejus fluctus.

Parva puppe lacum prætervolat. Ocyus inde
 Scandit inaccessos brumali sidere montes,
 Nil hyemis coelive memor. Sic ille, relinquens
 Jejunos antro catulos, immanior exit
 Hyberna sub nocte leo, tacitusque per altas 325
 Incedit furiale nives : stant colla pruinis
 Aspera : flaventes astringit stiria setas.
 Nec meminit leti, nimbosque aut frigora curat,
 Dum natis alimenta paret. Sublimis in Arcton
 Prominet Hercyniæ confinis Rhætia sylvæ : 330
 Quæ se Danubii jactat Rhenique parentem,
 Utraque Romuleo prætendens flumina regno.
 Primo fonte breves, alto mox gurgite regnant,

lacum nave exigua. Hinc citius superat montes impervios, hyberno tempore, non curans hyemem et injurias Cæli. Ita ille leo, deserens catulos famelicos in caverna, egreditur terribilior sub nocte hyemali, et taciturnus vadit horride per nives profundas. Cervix ejus rigida attollitur gelu : stiria constringit jubar flavas. Neque recordatur mortis, neque spectat pluvias vel glaciem, dum referrat cæcas pro catulis. Rhætia alta finitima sylva Hercyniæ attollitur versus Septentrionem : quæ Rhætia prædicat se matrem Danubii et Rheni, opponens flavios ambo Imperio Romano. Hi fluvii tenues sunt a prima origine, sed statim dominantur alocis profundis,

tur Thuan. fluxu Vat. pr. Med. sec. m. pr. deerat hic versus Pnt.—321 locum Farn. prætervolat. cum στρογγύ, Petav. pr. Ambr. sec. ambo Moret. sed Vat. pr. et Pal. post ocys interpungunt.—322 Scandit Vat. quint. inaccessos Rott. Med. sec. Var. LL. e marg. Parm.—323 catique Med. quart. inc. Heins. ed. Vicet. catique vel cælive Exc. Læti.—325 per altas Jun. pr.—326 nefas pro nives Jun. pr. Oxon. sec. m. pr. ruinis Jun. pr.—327 flammantes Oxon. sec. m. pr. adstringunt Med. quart. abstringit Pal. Syria Med. sec.—328 leti meminit Ambr. pr. nimbos aut Farn. nimbosque Med. quart. nimbosave conjicit Heins.—329 parat Jun. pr. Oxon. sec. Arcto Pal. duo Med.—330 Hermitia Vat. quint. Hircinæ Lov. Herina Rott.—333 Prima fronte Moret.

NOTÆ

321 *Ocyus*] Alii scribunt *ocys* ab *ocys* velox : alii *ocius* a comparativo *oculov* velocior, *ocior*.

322 *Brumali sidere*] Tempore hyberno, quod pendet ab astris.

323 *Nil memor*] Tantus erat virtutis ardor, et eripiendæ cladibus Italiæ. Nempe magnanimitas et desiderium patriæ liberandæ efficiunt, ut non etiam Stilicho meminere hyememque nivesque acerbissimas esse.

Ille leo] Per emphaſin ; excellens aliquis, aliorum præcipuus ; sic

Virgilius : ' Sancius ille leo, &c.'

326 *Stant*] Colla rigent, et altiora videntur ob nives et glaciem rigentem.

330 *Hercyniæ*] Sylva Hercynia magnam olim Germaniæ partem occupabat ; et præsertim versus montes Boiœ hæmos.

332 *Prætendens*] Danubius et Rhenus erant veluti duo Imperii Romani muri liquidi hostibus prætenti, oppositi.

Et fluvios cogunt unda coëunte minores
 In nomen transire suum. Te Cimbrica Tethys 335
 Divisum bifido consumit, Rhene, meatu.
 Thracia quinque vadis Histrum vorat Amphitrite.
 Ambo habiles remis, ambo glacialia secti
 Terga rotis : ambo Boreæ Martique sodales.
 Sed latus, Hesperiae quo Rhætia jungitur oræ, 340
 Præruptis ferit astra jugis, panditque tremendam
 Vix æstate viam. Multi seu Gorgone visa
 Obriguere gelu : multos hausere profundæ
 Vasta mole nives : cumque ipsis sæpe juvencis
 Naufraga candenti merguntur plaustra barathro : 345

et cogunt flumina minora aquis congregatis transfluere in nomen suum. Mare Cimbricum, o Rhene, absorbet te separatum canali duplici. Mare Thracium absumit Danubium quinque ostiis. Ambo apti sunt navibus, ambo habentes dorsa glaciata scissa curribus ; ambo socii Aquiloni et Marti. At ora, qua Rhætia conjungitur finibus Italicis, percutit sidera cacuminibus altis, et aperit ægre iter superandum vel per æstatem. Complures constricti sunt glacie, tanquam Gorgone inspecta. Nives altæ absumserunt multos magnis cumulis, et frequenter plaustra pereuntia submerguntur in gurgite albo, cum bobus ipsis. Mons aliquando, glacie cadente,

pr. alto tres Med. Exc. Lucens. pr. ed. Vicet. Moret. pr. lato vel aucto
 conjiciebat Heins. inquit pro mox Pal. c. Heins.—334 redeunte
 Oisel. Florent. m. pr. Med. sec. Petav. ante Vat. tert. stipante
 conjecerat Heins.—335 redire pro transire c. Gualtero Vat. quart.
 Petav. pr. tellus pro Tethys Voss. m. c. 336—337 haurire Med.
 sec. commisit duo Vatt. Petav. pr. haurire c. 338 sæpe ed.
 Vicet.—337 vehit pro vorat Pal. vocat c. 338 haurire vel
 vorat Med. pr.—339 Martique Put. Martique c. 340 haurire duo
 Oxon. duo Leidd. Martisque duo V. Martisque Floret.
 pr. vet. Gyr. Vat. Livin.—340 gurgite c. 341 haurire c. 342
 Med. pr. inc. Heins. Put. Reg. Th. haurire c. 343 haurire
 tav. tres Ambr. Lov. Moret. sec. V. haurire c. 344 haurire
 et Lucens. pr. trechia Var. LL. ed. haurire c. 345 haurire
 sec. tremendam quatuor Vatt. Pal. haurire c. 346 haurire
 nendam Vat. Livin. tremendam vel haurire c. 347 haurire
 Heins.—343 haurire Jun. pr.—345 haurire

N

335 Tethys] Dea mater Nympharum maris : hic ponitur pro ipso mari.

336 Bifido meatu] Duplici canali, quorum alter dicitur Vahalís, alter Isela.

337 Amphitrite] Est itidem Dea maris : hic usurpatur pro ipso mari.

338 Habiles remis] Ambo habiles remigantes.

Parva puppe lacum prætervolat. Ocyus inde
 Scandit inaccessos brumali sidere montes,
 Nil hyemis cœlive memor. Sic ille, relinquens
 Jejunos antro catulos, immanior exit
 Hyberna sub nocte leo, tacitusque per altas 325
 Incedit furiale nives : stant colla pruinis
 Aspera : flaventes astringit stiria setas.
 Nec meminit leti, nimbosque aut frigora curat,
 Dum natis alimenta paret. Sublimis in Arcton
 Prominet Hercyniæ confinis Rhætia sylvæ : 330
 Quæ se Danubii jactat Rhenique parentem,
 Utraque Romuleo prætendens flumina regno.
 Primo fonte breves, alto mox gurgite regnant,

lacum nave exigua. Hinc citius superat montes impervios, hyberno tempore, non curans hyemem et injurias Cœli. Ita ille leo, deserens catulos famelicos in caverna, egreditur terribilior sub nocte hyemali, et taciturnus vadit horride per nives profundas. Cervix ejus rigida attollitur gela : stiria constringit jubar flavas. Neque recordatur mortis, neque spectat pluvias vel glaciem, dum referat eas pro catulis. Rhætia alta finitima sylva Hercyniæ attollitur versus Septemtrionem : quæ Rhætia prædicat se matrem Danubii et Rheni, opponens fluvios ambo Imperio Romano. Hi fluvii tenues sunt a prima origine, sed statim dominantur alevi profundis,

*tur Thuan. fluxu Vat. pr. Med. sec. m. pr. deerat hic versus Put.—321 lacum Farn. prætervolat. cum οὐρυγῆ, Petav. pr. Ambr. sec. ambo Moret. sed Vat. pr. et Pal. post ocys interpungunt.—322 Scandis Vat. quint. inaccessos Rott. Med. sec. Var. LL. e marg. Parm.—323 cœlive Med. quart. inc. Heins. ed. Vicet. cœlive vel cœlive Exc. Læti.—325 per astas Jun. pr.—326 nefas pro nives Jun. pr. Oxon. sec. m. pr. ruinis Jun. pr.—327 flammanes Oxon. sec. m. pr. adstringunt Med. quart. abetringit Pal. Syria Med. sec.—328 leti meminit Ambr. pr. nimbo aut Farn. nimbosque Med. quart. nimbo-
 sæ conjicit Heins.—329 parat Jun. pr. Oxon. sec. Arcto Pal. duo Med.—330 Herutiæ Vat. quint. Hirciniæ Lov. Herinas Rott.—333 Prima fronte Moret.*

NOTÆ

321 Ocyus] Alii scribunt *ocys* ab *ocis* velox : alii *ocius* a comparativo *oculus* velocior, *ocior*.

322 Brumali sidere] Tempore hyberno, quod pendet ab astris.

323 Nil memor] Tantus erat virtutis ardor, et eripiendæ cladibus Italiæ. Nempe magnanimitas et desiderium patriæ liberandæ efficiant, ut non etiam Stilicho meminerit hyememque nivesque acerbissimas esse.

Ille leo] Per emphasin ; excellens aliquis, aliorum præcipuus ; sic

Virgilius : ' Sancius ille leo, &c.'

326 Stant] Colla rigent, et altiora videntur ob nives et glaciem rigentem.

330 Hercyniæ] Sylva Hercynia magnam olim Germaniæ partem occupabat ; et præsertim versus montes Boiohæmos.

332 Prætendens] Danubius et Rhenus erant veluti duo Imperii Romani muri liquidi hostibus prætenti, oppositi.

Et fluvios cogunt unda coëunte minores
 In nomen transire suum. Te Cimbrica Tethys 335
 Divisum bifido consumit, Rhene, meatu.
 Thracia quinque vadis Histrum vorat Amphitrite.
 Ambo habiles remis, ambo glacialia secti
 Terga rotis : ambo Boreæ Martique sodales.
 Sed latus, Hesperiae quo Rhætia jungitur oræ, 340
 Præruptis ferit astra jugis, panditque tremendam
 Vix æstate viam. Multi seu Gorgone visa
 Obriguere gelu : multos hausere profundæ
 Vasta mole nives : cumque ipsis sæpe juvencis
 Naufraga candenti merguntur plaustra barathro : 345

et cogunt flumina minora aquis congregatis transfluere in nomen suum. Mare Cimbricum, o Rhene, absorbet te separatam canali duplici. Mare Thracium absorbit Danubium quinque ostiis. Ambo apti sunt navibus, ambo habentes dorsa glaciata scissa curribus ; ambo socii Aquiloni et Marti. At ora, qua Rhætia conjungitur finibus Italicis, percutit sidera cacuminibus altis, et aperit ægre iter superandum vel per æstatem. Complures constricti sunt glacie, tanquam Gorgone conspecta. Nives altæ absumserunt multos magnis cumulis, et frequenter plaustra pereuntia submerguntur in gurgite albo, cum bobus ipsis. Mons aliquando, glacie cadente,

pr. *alto* tres Med. Exc. Lucens. pr. ed. Vicet. *arcto* Moret. pr. *lato* vel *aucto* conjiciebat Heins. *inquit* pro *moz* Pal. *flumine* inc. Heins.—334 *redeunte* Oisel. Florent. m. pr. Med. sec. Petav. sec. *superante* Vat. tert. *stipante* conjecerat Heins.—335 *redire* pro *transire* Petav. sec. *Cimbria* Vat. quart. Petav. pr. *tellus* pro *Tethys* Voss. m. pr. Exc. Gevart.—336 *Diversum* Med. sec. *commisit* dno Vatt. Petav. pr. m. pr. *Rhene* Exc. Lucens. pr. *sæpe* ed. Vicet.—337 *vehit* pro *vorat* Pal. *vocat* Med. sec. Mazar. inc. Heins. *vehit* vel *vorat* Med. pr.—339 *Martique* Pnt. Thuan. Mazar. duo Petav. Jun. pr. dno Oxon. duo Leidd. *Martique* duo Vatt. Reg. Petav. pr. Pat. Tholos. Moret. pr. vet. Gyr. Vat. Livin.—340 *qua* Vat. pr. et tert. *quo* duo Vat. Florent. Med. pr. inc. Heins. Pat. Reg. Thuan. Mazar. Bonon. Pat. Tholos. tres Petav. tres Ambr. Lov. Moret. sec. Voss. Ald. ed. Parm. et Vicet. Exc. Gevart. et Lucens. pr. *trechia* Var. LL. ed. Antv.—341 *ferat* Pat. *tremenda* Med. sec. *tremendam* quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Exc. Læti. *tenendam* Vat. Livin. *tremendam* vel *tenendam* Reg.—342 *Ipsa æstate* conj. Heins.—343 *hausire* Jun. pr.—345 *candenti* conjecerat Heins. *junguntur* Ma-

NOTÆ

335 *Tethys*] Dea mater Nympharum maris : hic ponitur pro ipso mari.

336 *Bifido meatu*] Duplici canali, quorum alter dicitur Vahalís, alter Isela.

337 *Amphitrite*] Est itidem Dea maris : hic usurpatur pro ipso mari.

338 *Habiles remis*] Ambo naviga-

biles : ambo gelu constringuntur, et plaustris rotisque teruntur.

339 *Boreæ Martique sodales*] Quod regiones illæ frigidae sint, et bellicosæ.

342 *Gorgone*] Vultu saxifico Medusæ, de qua supra.

345 *Naufraga*] Plaustra in ipsis nivium acervis submersa atque sepulta naufragium pati videntur.

Interdum glacie subitam labente ruinam
 Mons dedit, et trepidis fundamina subruit astris,
 Pendenti malefida solo. Per talia tendit
 Frigoribus mediis Stilichon loca. Nulla Lyæi
 Pocula; rara Ceres: raptos contentus in armis 350
 Delibasse cibos, madidoque oneratus amictu
 Algentem pulsabat equum. Nec mollia fesso
 Strata dedere torum: tenebris si cæca repressit
 Nox iter, aut spelæa subit metuenda ferarum,
 Aut pastorali jacuit sub culmine, fultus 355
 Cervicem clypeo. Stat pallidus hospite magno

deturbatus est casu repentino, et Notis tepentibus subduxit fundamenta male tuta, terra suspensa. Stilicho vadit per hæc loca media hyeme. Hic nulla sunt pocula vini, paucus est panis. Stilicho satis habens degustasse in armis dapes arreptas, et onustus veste humida agitabat equum frigentem. Neque cubilia præbuerunt ipsi fatigato lectum molliculum. Si nox obscura caligine cohibuit viam, ille vel intravit cavernas timendas ferarum, vel procubuit sub tugurio pastorali, habens caput nixum scuto. Pastor stat pallens et deflexus in tanto hospite, et mater egressa

zar. Exc. Cod. Rhem. Var. LL. ed. Antv. *franguntur* Med. sec. *claustra* Pal. Med. pr. Pat. Petav. tert. Jun. pr. Oxon. sec. Var. LL. ed. Antv.—346 *glacie subitam* Moret. pr. *subitam glacie* quatuor. Vatt. Farn. Pric. Rott. Exc. Læti. *lambente* Vat. pr. Farn.—347 *Mox dedit* Var. LL. ed. Antv. *tepidis* Exc. Lucens. pr. *trepidis* Leid. pr. cum sedecim aliis, Exc. ed. Parm. et Vicet. *trepidus vel tepidis* Leid. sec. Florent. Exc. Læti. *tepidis Austriæ* ex conjectura Scaligeri Raphel. et sic Gesn. N. Heins. et ed. Bipont. *fumantis* Med. sec. *subripit* Med. quart. *subruit vel subruit* Florent. et *tepidis fundata sub Austriæ Lov. astris* quatuor Vatt. Pal. Farn. Rott. Oisel. Jun. pr. duo Oxon. Exc. Læti. *Austriæ al.*—349 *Lico* Pric.—350 *nulla Ceres* Mazar. *clara* Jun. pr. *rara vel cruda* Oxon. pr. *seges pro Ceres* Exc. Læti. *raros pro raptos* Vatt. Tert. Rott. Voss. Leid. sec. *raptis* Lov. *raros vel raptos* Florent. De cibo castrensi vid. Casanh. ad Hist. p. 19.—351 *oneratur* Pal.—352 *pulsavit* Pric. Med. quart. inc. Heins. *neque* Moret. pr. *non* Lov. *fesso* Med. sec. *Mox* Pal.—353 *thori* Pric. *repressis* Farn.—354 *spelunca* Leid. pr. *fugit* Vat. pr. Farn. Pric. Oisel. Med. sec. Mazar. duo Petav. Bouon. Tholos. Ambr. pr. Moret. sec. Var. LL. ed. Antv. *subit vel tegit* Oxon. pr. *fugit vel subit* Reg.—355 *tegmine* Moret. pr. sic Virgil. 'sub tegmine fagi.' *fultus* Med. sec.

NOTE

347 *Fundamina*] Quasi juga montium nivibus operta Cælum sustineant; quibus cadentibus, Cælo timenti fundamenta et præsidia subdaci videntur. Poëtica hyperbole.

349 *Nulla Lyæi*] In his montibus nullum est vinum. Lyæus dicitur ἀνὸς τοῦ Λύου, *solvere*, quod Bacchus seu vinum 'solicitis animis onus eximit.' Horatius.

350 *Ceres*] Ponitur pro pane.

Raptos] Cibos sumebat armatus, vel potius aut degustabat aut rapiabat. Adeo diligens fuit in rebus conficiendis, occupandisque hostibus!

356 *Stat pallidus*] Pastor admirans hospitis seu herois ignoti speciem, et quasi quodammodo ad ejus aspectum pallens.

Pastor, et ignoto præclarum nomine vultum
 Rustica sordenti genitrix ostendit alumno.
 Illa sub horrendis prædura cubilia sylvis,
 Illi sub nivibus somni, curæque laborque 360
 Pervigil, hanc requiem terris, hæc otia rebus
 Insuperata dabant. Illæ tibi, Roma, salutem
 Alpinae peperere casæ. Jam fœdera gentes
 Exuerant, Latiique audita clade feroces, 365
 Vindelicos saltus et Norica rura tenebant.
 Ac veluti famuli, mendax quos mortis herilis
 Nuntius in luxum falso rumore resolvit,
 Dum marcent epulis, atque inter vina chorosque
 Persultat vacuis effræna licentia tectis ;

monstrat nato sordido os illustre viri, nomine inoognito. Duri illi lecti sub sylvis horridæ, illa quies sub glacie, et sollicitudo et labor insonnis periebant hanc quietem orbi, et hanc pacem inexpectatam rebus omnibus. Illa tuguria Alpina, o Roma, attulerunt salutem tibi: jam populi ruperant fidem, et sæciores accepta clade Italiæ, occupabant sylvas Vindelicos et agros Noricos. Et quemadmodum servi, quos falsus nuntius mortis domini sui relaxavit in lasciviam, fama fallaci, dum se ingurgitant depibus, et dum inter pocula et sallationes effrænata licentia saltat in domo relicta ;

*****

—357 *ignotum præclaro* Oxon. sec.—358 *sedenti* Med. quart. *scindenti* Petav. tert. m. pr. *sordenti* Var. LL. ed. Antv. m. pr.—359 *præclaro* Med. sec. *silvis* vel *terris* Moret. sec.—360 *Illis* Vat. tert. Pal. Rott. Pric. m. pr. *Illi* Pat. Tholos. Ambr. tert. Vat. Livin. Voss. Leid. sec. inc. Heins. Exc. Gevart. et Lucens. pr.—363 *fœdera* Farn.—364 *audita classe* Vat. pr. Farn.—365 *Vindelicos* Pat. *Vandaricos* Oxon. pr. *Vuandalicos* Oxon. sec. *Vandalicos* Jun. pr. *Wandalicos* Tholos. *Dorica* Med. sec. *regna* Petav. tert. Bonon. Ambr. pr. Sched. Gnd. *castra* Vatt. tert. Rott. Med. sec. *castra* vel *rura* Florent. *claustra* conj. Heins. *petebant* Pat.—366 *mendax famuli* Jun. pr. Oxon. sec.—367 *luctum* Ambr. sec. Lov. m. pr. *ludum* Olsel. *clamore* Oxon. sec. m. pr.—368 *thorosque* Vat. quint. Pal. Mazar. Exc. Cod. Rhem. *chorosque* vel *thorosque* Vat. quart. Med. pr.—369 *Persultat* Vat. pr. *variis* Petav. sec. *tectis* vet. Gyr. *curis*

NOTE

357 *Præclarum vultum*] Egregiam oris dignitatem atque majestatem.

358 *Sordenti*] Nato seu alumno sordibus pleno; quales esse solent agrestium poeri in casis rusticanis.

363 *Casæ*] Hæc tuguria, in quibus jacuit Stilicho, hi somni, hi labores Romæ quietem pepererunt. Nisi enim illa hæc omnia tulisset, actum erat de Imperio.

Gentes] Populi omnes extra popu-

lum Romanum.

365 *Vindelicos*] Hi sunt populi Rhæti vicini, juxta Alpes.

Norica] Noricum est regio Germaniæ, cujus pars hodie dicitur Bavaria.

369 *Persultat licentia*] Id est, dum servi effrænati saltant licentius: non saltat quidem licentia, sed servi licentioris vitæ.

Vacuis tectis] Domus, etsi plena servorum, dicitur vacua, quia abest do-

Si reducem dominum Fors improvisa revexit, 370
 Hærent attoniti, libertatemque perosus
 Conscia servilis præcordia concutit horror.
 Sic ducis aspectu cuncti stupuere rebelles,
 Inque uno Princeps, Latiumque, et tota refulsit
 Roma viro. Frons læta parum, non tristior æquo, 375
 Non dejecta malis, mixta sed nobilis ira :
 Qualis in Herculeo, quoties infanda jubebat
 Eurystheus, fuit ore dolor : vel qualis in atram
 Sollicitus nubem mœsto Jove cogitur æther.

si fortuna inopina retulit dominum revertentem, defixi obstupescunt, et timor servilis exosus libertatem, percellit animos conscios criminis. Ita rebelles omnes stupefacti sunt conspectu ductoris, et Imperator, et Italia, et tota Roma effulsit in uno viro. Huic frons est parum hilaris, non mœstior æquo, non demissa adversis, sed generosa, iracundia juncta: qualis indignatio apparuit in vultu Herculis, quotiescumque Eurystheus imperabat horrenda: aut quale Cælum turbatum coit in nubem nigram, Jove tristi. An tanta, ait, confidentia belli Getici vos tollit?

*****

Lov.—370 Sic pro Si Lov. fors Reg. Thuan. sors quatuor Vatt. Pal. Pric. reduxit Pric. m. pr. revisit Med. quart. revexit Florent. duo Med. inc. Heina. Put. Reg. Thuan. Mazar. Bonon. Pat. Tholos. tres Petav. tres Ambr. Exc. Lucens. pr. ed. Parm. et Vicet. revinxit Ald. Isingr. Gryph.—373 aspectum certi Oxon. pr.—374 Atque uno Pric. Ambr. pr. Atque immo Bonon. Atque vel Inque Petav. tert. viro pro uno inc. Heina. duo Vat. quint.—375 nec tristior tres Vatt. Pal. Farn. Med. pr. Petav. pr. Pat. strictior Mazar.—376 Nec duo Leidd. et plurimi alii, Exc. Gevart. Lucens. pr. dejecta Med. sec. disjecta Ambr. pr. sed mixta Vat. tert. Rott. duo Med. mobilis Jun. pr.—377 volebat Put. videbat Rott. sec. Florent. m. pr. Reg. duo Petav.—378 Euristheus Moret. pr. furit inc. Heina. calor Jun. pr. color duo Vatt. Pal. Farn. Med. quart. Petav. pr. Moret. pr. Lov. m. sec. Exc. Cod. Rhem. color Leid. pr. m. sec. dolor Put. Reg. Mazar. Petav. sec. dolor vel color Med. pr. inquam pro in atram Jun. pr.—379 nyctem pro nubem Moret. pr. cogitur Exc. Læti, Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. ciagitur tres Vatt.

NOTE

minus, qui eam replere debet.

371 *Libertatemque*] Timor servilis eos concutit sibi male conscios, datque ipsis occasionem odio habendæ ejus libertatis, quam sibi, absente domino, tribuebant, et qua in eum male utebantur. Poëta arguit quosdam Stilichonis æmulos, qui de absente Stilichone multa sinistra sperant, sed qui tamen ipsius reverai præsentia taciti et velut exanimis redditi sunt. Potest etiam id intel-

ligi de hostibus, qui Stilichonis aspectu stupuerunt.

374 *Inque uno*] Magna certe laus: unus Stilicho perfecit, ut Imperator Honorius, Italia, Roma solitum splendorem retinerent; sicque in eo hæc omnia effulserunt

375 *Æquo*] Non tristior quam decet.

378 *Eurystheus*] Rex Argivorum, cui fata Herculi imperare dederant,

Tantane vos, inquit, Getici fiducia belli 380
 Erigit? hinc animo frustra tumuistis inani?
 Non ita Romanum fati violentia nomen
 Opprimit; ut vestros nequeat punire tumultus
 Parte sui. Neu vos longe sermone petito
 Demorer, exemplum veteris cognoscite facti. 385
 Cum ferus Ausonias perfringeret Hannibal arces,
 Et Trebiam sævo geminassent funere Cannæ,
 Nequicquam Emathium pepulit spes vana Philippum,
 Ut velut afflictos ferro tentaret inertī.
 Romanos commovit atrox injuria Patres, 390

An ideo turgetis incassum animo vano? Vis fati non tam obruit gentem Romanam, ut non possit coercere rebellionem vestram, parte suorum exercituum. Sed ne teneam vos verbis longe tractis, discite exemplum facti antiqui. Cum Hannibal crudelis perumperet urbes Italas, et Cannæ duplicassent Trebiam, clade conjuncta; spes inanis impulit inutiliter Philippum Macedonem, ut aggrederetur armis irritis nos quasi conflictatos. Ignominia effera excitavit Senatores Roma-

Farn. Rott. Med. sec. Petav. pr. m. pr. Pat. ed. Parm. et Vicet. *tingitur* Vat. tert. *cogitur* vel *cingitur* Florent. aër Vat. tert. Rott. Florent.—380 nos Var. LL. ed. Antv.—381 *timuistis* Vat. quint. Pal. Ald. *hoc animo tumuistis inani* vel *huic animos munistis inanes* Exc. Læti.—383 *Opprimat* Vat. tert. nostros Bonon. Tholos. Var. LL. ed. Antv. *nequeant* Tholos. Exc. Læti. *nequeam* Exc. Gevart. *nequeat* Leid. pr. Jun. Oxon. sec. Voss. Lov. Moret. pr. Florent. duo Med. Pat. Thuan. Mazar. Bonon. Pat. tres Petav. tres Ambr. Exc. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm.—384 *neque pro neu* Moret. pr. ne Leid. pr. Oxon. pr. Moret. sec. Vat. quart. Pal. duo Med. inc. Heins. Reg. Thuan. Ambr. sec. duo Petav. *ne* quatuordecim Codd. et Var. LL. e marg. Parm. *longo* Med. sec. Moret. sec. *petilos* Pat.—385 *Demorer* Ambr. pr. *fati* Farn. duo Med. Mazar. ed. Parm. et Vicet. Sched. Gud. Ms. Pulm. marg. Isingr. Exc. Læti. *facti* Exc. Lucens. sec. Var. LL. e marg. Parm.—386 *confringeret* Ambr. tert. *perfringeret* Med. sec. Tholos. Ambr. pr. Jun. et Oxon. pr. *perfringeret* vel *perstringeret* Exc. Læti.—387 *socio pro sævo* Vat. tert. *sævo* vel *socio* Pric.—388 *Nec quicquam* Put. Mazar. *una* pro *vana* Lov. Moret. sec. Oxon. sec.—389 *Et velut* Petav. sec. *tentasset* Ambr. pr. Exc. Lucens. pr.—390 *Romanos*. cum *τελειῶ στερμῆ*, Vat. pr. et quart. Pric.

NOTE

380 *Tantane*] Rbæti, bello Getico confusi, a Romanis desciscere parabant; Stilicho hos adit, placat; et ex iis etiam copias auxiliares colligit, adducit in Getas. Virgilius: 'Tantane vos generis tenuit fiducia vestri!'
 387 *Trebiam*] Cum Cannarum clades cladem Trebiæ geminasset, hoc est, Romanos geminato ictu afflixisset,

Philippus ausus est tentare Romanos. Trebia Galliæ Cisalpinæ fluvius, non procul a Placentia; Cannæ vicus in Apulia; in utroque Romanos Annibal delevit.

389 *Afflicto*] Ut aggrederetur nos, quasi afflicti essemus, et facilius vinci possemus.

Urgerent majora licet; graviterque tulere,
 Urbibus inter se claris de culmine rerum
 Congressis, aliquid gentes audere minores.
 Nec poenam differre placet; sed bella gerenti
 Punica Levino Regis quoque praelia mandant. 395
 Paruit imperiis Consul; fususque Philippus
 (Vilia dum gravibus populis interserit arma)
 Prætereunte manu, didicit non esse potentum
 Tentandas, mediis quamvis in luctibus, iras.
 Hoc monitu pariter nascentia bella repressit, 400
 Et bello quæsit opes, legitque precantes
 Auxilio, mensus numerum, qui congruus esset,
 Nec gravis Italiæ, formidandusve regenti.

nos, etsi pericula majora instarent; et irati sunt vehementer, urbibus illustribus inter se dimicantibus de Imperio Orbis, populos inferiores tentare aliquid. Neque visum est procrastinare supplicium; at committunt Levino gerenti pugnas in Carthaginenses, etiam certamina in Regem. Consul Levinus obediit jussis; et Philippus, dum intermiscet arma inæqualia gentibus potentibus, deletus copiis Romanorum transcurrentibus, cognovit furorem fortiorum non esse irritandum, etiam in ipsis adversitatibus. Stilicho compevit his verbis praelia Rhætorum surgentia, et simul paravit copias militares, et eos rogantes elegit ad subsidium, supputans numerum, qui foret aptus, neque onerosus Italiæ, aut timendus Duci. Et copia

~~~~~

Florent. Thuan. Petav. pr. Bonon. Lov.—391 *gravitate* Moret. sec.—392 *claro de culmine* Lov.—393 *urgere pro audere* Med. sec.—394 *Non* Ambr. pr.—395 *regi pro Regis* Vat. tert. Pric. Rott. Florent. Med. sec. Pat. Lov. Jun. pr. Petav. sec. *mandat* Pal. Florent. inc. Heins. *mandent* Oxon. sec.—396 *imperio* Oxon. pr. *fususque* Moret. pr.—397 *populis gravibus* Reg. Leid. pr. Oxon. pr.—398 *via pro manu* Pric. m. pr. *manu. cum velisq; strygi* Petav. pr.—400 *Hic* Vat. pr.—401 *legitque potentes* Moret. pr. *potentes conjiciebat* Heins.—403 *formidandusque* duo Vatt. Med. quart. Pat. Petav. pr. m. pr.

NOTE

396 *Prætereunte*] Philippus deletus copiis Romanis prætereuntibus, et quasi aliud agentibus: adeo hunc Regem contemnebant. Fuit tamen strenuus et manu fortis Imperator, cum in omnibus, tam præsertim in obsidione Athenarum.

401 *Precantes*] Deprecantes supplicium, petentesque admitti in stipendia, veniæ obtinendæ et probandæ fidelitatis causa.

402 *Numerum*] Alexander quadraginta tantum militum habuit millia, inhabile regi ratur quicquid excederet: et nimia multitudo Dario obsuit.

403 *Nec gravis Italia, formidandusque*] Ne major exercitus gravis et metendæ esset ob commæctus, quibus impar Italia ob numerum auxilium, qui si deficerent, timendi essent.

Nec minus accepto nostræ rumore cohortes
 (Sic ducis urget amor) properantibus undique signis 405
 Conveniunt; visoque animi Stilichone recepti,
 Singultus varios lacrymosaque gaudia miscent.
 Sic armenta boum, quæ vastis turbida sylvis
 Spargit hyems, cantus ac sibila nota magistri
 Certatim repetant, et avitæ pascua vallis; 410
 Inque vicem se voce regunt, gaudentque fideles
 Reddere mugitus; et, qua sonus attigit aurem,
 Rara per obscuras apparent cornua frondes.
 Accurrit vicina manus, quam Rhætia nuper

nostræ audita fama (ita amor Ductoris impellit) non minus cœunt, vexillis festinantibus undequaque, et Stilichonis conspectu animi resumti sunt, et miscent fluctus diversos, et lætitiā plenā lacrymis. Ita armenta boum, quæ tempestas turbulenta dispergit in sylvis ingentibus, redeunt ad vocem et sibila cognita pastoris, et præta vallis avitæ; et ducunt se invicem mugitū, et lætantur reponere beatus fidos, et qua parte sonitus pervenit ad aures eorum, cornua pauca videntur per folia opaca. Cohortes finitimæ advolant, quas non pridem Rhætia pro-

formidandusne Pal. regendi Petav. tert.—404 Moret. pr. hunc versum ignorat.—406 animis...receptis malit Heins.—407 Singulto Exc. Voss.—408 quæ vastis Lov. Oxon. pr. vastis quæ Vat. pr. et tert. Pal. Pric. abscondita pro quæ turbida Var. LL. e marg. Parm. quæ abscondita conjiciebat Heins.—409 Sparsit Leid. pr. et viginti duo alii, Exc. Læti et Var. LL. e marg. Parm. et sibila Thuan. ac sibila Florent. tres Med. Put. Reg. Masar. Bonon. Tholos. Pat. Voss. Jun. pr. Oxon. pr. Moret. sec. duo Leidd. tres Petav. totidem Ambr. Exc. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm.—410 Certatum Vicet. repentem Oxon. sec. et avitæ vet. Gyr. Exc. Lucens. pr. et nota Tholos. vel nocte Med. quart. avitæ vel notæ quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Exc. Læti. pabula Oxon. pr.—411 sic voce Jun. pr. regant vet. Codd. nonnulli, et ita Gean. cum ed. Bipont.—412 quo Moret. pr. aures Vat. pr.—413 Vara pro Rara conj. Heins. occurrunt pro apparent Voss. Leid. sec. Exc. Gevart.—414 Occurrit Vat. quart. Moret. pr. Jun. pr. Oxon. sec. Græcia

NOTÆ

405 *Properantibus*] Tanta celeritate advolant, ut signa ipsa properare videantur.

407 *Lacrymosa*] Gaudia tanta, ut inde oboriantur lacrymæ.

409 *Sibila*] Pastores docebant tauros sibila cognoscere, et ad ea venire.

410 *Avitæ*] In quibus avi sui tauri pasciebantur. Virgilius de tauro victo: 'Et stabula aspectans regnis ex-

cessit avitis.'

411 *Regunt*] Boves se regunt ac ducunt invicem, dum alter sequitur mugitum alterius.

412 *Reddere*] Pastori habitanti reddunt mugitus fideles.

413 *Rara*] Rari remanent tauri, ubi audiverunt sonum vocemque pastoris; qui tauri designantur per cornua.

Vindelicis auctam spoliis defensa probavit. 416
 Venit et extremis legio prætenta Britannis,
 Quæ Scoto dat fræna truci, ferroque notatas
 Perlegit exsanguis Picto moriente figuras.
 Agmina quin etiam flavis objecta*Sygambris,
 Quæque domant Cattos immansuetosque Cheruscos, 420
 Huc omnes vertere minas, tutumque remotis
 Excubiis Rhenum solo terrore relinquunt.

*pugnata laudavit ornatas exuviis Vindelicorum. Legio objecta Anglis ultimis
 advenit etiam, quæ legio imponit habenas Scoto crudeli, et Picto cadente spectat
 figuras mortuas signatas gladio. Præterea copiae oppositæ Sygambriis flavescentibus,
 et copiæ quæ vincunt Cattos et Cheruscos inhumanos, huc converterunt totas mina-
 tiones, ac vigiliis reductis, deserunt Rhenum defensum uno timore Stilichonis. An*

vel Rhetia Reg. Oxon. pr.—415 *Vindelicis* Florent. Med. sec. duo Ambr.
Vindaliciis Moret. pr. Leid. sec. Mazar. ed. Parm. *Wandalicis* Pal. Rott.
 Tholos. *Vuandalicis* Florent. Oxon. sec. Exc. Lucens. sec. *Vandalicis*
 Leid. pr. et viginti alii, ed. Vicet. Exc. Cod. Rhem. Sched. Gud. Var.
 LL. e marg. Parm. et ed. Antv. *auctam* Lov. Exc. Læti. *actam* Rott.
 Med. pr. *paravit* Ambr. pr.—416 in *extremis* Vat. pr. Farn. ab Put. ut
 Mazar. et vel ab *extremis* Exc. Læti. *prætexta* Tholos. *profecta* Exc. Ge-
 vart. *prætexta* vel *præfecta* Leid. sec.—417 *succo* pro *Scoto* Vat. tert. Oisel.
vocatæ Var. LL. ed. Antv. *notandas* Moret. pr.—418 *Perlegis* Ambr. pr.
 Petav. tert. *exsanguis* Vat. pr. et tert. Florent. *exsanguis* Var. LL. ed. Antv.
exanimis duo Leidd. duo Oxon. Jun. pr. Pal. Farn. Rott. Oisel. Pnt. duo
 Vat. totidem Med. Exc. Læti, Exc. Voss. et al. cum edd. Vicet. Parm.
 Junt. Ald. Isingr. Gryph. Colin. *Pictorum more* Moret. sec.—419 *flavis* pro
flavis Lov. *flammis* Pric. duo Med. Mazar. duo Petav. Var. LL. ed. Antv.
Britannis pro *Sygambriis* Farn.—420 *Cattos* vet. Gyr. *Chattos* Exc. Lucens.
 pr. *Sticos* Jun. pr. Oxon. sec. *Scithos* Florent. inc. Heins. Petav. pr. *Chitos*
 Leid. pr. Oxon. pr. Reg. Thuan. Mazar. Ambr. sec. *Citos* Leid. sec. Put.
 Petav. sec. Voss. Lov. Sched. Gud. Exc. Gevart. Ald. et Var. LL. ed. Antv.
Scitos duo Vatt. Pal. Rott. Med. pr. Bonon. Pat. Moret. sec. *Scytas* Moret.
 pr. *Scinthos* Vat. tert. Pric. *Cinthos* Farn. ed. Vicet. *Cimbros* Vat. pr.
Schinthos Med. sec. *Chattos* vel *Scinthos* Exc. Læti. *Citos* vel *Scinthos* Var.
 LL. e marg. Parm. *Cheruscos* Ambr. sec. *Cerucos* Tholos. *Cherucos* Vat.
 quint. Pal. Farn. Med. pr. Petav. pr. Lov. ambo Moret. Oxon. sec. Parm.
 et Var. LL. e marg. Parm. Exc. Læti. *Cheruchos* Leid. sec. Bonon. Pat. duo
 Ambr. *Ceruchos* Med. quart. Mazar. Petav. sec. *Cheruthos* Vat. tert. Oisel.
Ceruschos Leid. pr. Lucens. pr. *Cherupos* Vat. tert. *Cherucas* ed. Vicet.
Cherinthos Med. sec. *Cherentos* Jun. pr. *Cheratro* Petav. tert.—421 *cernere*
manus Exc. Læti. *vertere manus* Jun. pr. Put. Ambr. pr. *minas* vel *manus*
 Petav. pr. *totumque* Tholos. et *utrumque* Med. quart. *retactis* vel *retectis*
 Oisel.—422 *solito terrore* Pric. *relinquit* Tholos. Moret. sec.—423 *Nullane*

NOTE

417 *Ferroque notatas*] Picti ad ter-
 rorem suas facies pingebant, ac ferro
 deformabant, adeo ut larvati vide-
 rentur; hinc Picti dicti sunt. Itaque
 his deletis, victrix Romanorum legio

spectat figuras Pictorum mortuas, ac
 ferro notatas atque deformatas.

419 *Sygambriis*] Sygambri, Catti,
 Cherusci, sunt Germaniæ populi.

Ullane posteritas credat? Germania quondam
 Illa ferox populis, quæ vix instantibus olim
 Principibus tota poterat cum mole teneri, 425
 Tam sese placidam præstat Stilichonis habenis,
 Ut nec præsiidiis nudato limite tentet
 Expositum calcare solum, nec transeat amnem,
 Incustoditam metuens attingere ripam.
 Celsior o cunctis, unique æquande Camillo! 430
 Vestris namque armis Alarici fracta quievit
 Ac Brenni rabies. Confusis rebus uterque
 Divinam tribuistis opem: sed tardior ille

ulli nepotes credent? Illa Germania olim metuenda gentibus suis, quæ ægre poterat coerceri principibus urgentibus cum omni potestate exercituum, ita reddit se docilem imperio Stilichonis, ut finibus suis etiam destitutis exercitu, non conetur terere campos derelictos, neque transgrediatur fluvium, timens pervenire ad littora non servata. O Stilicho, major omnibus, et æquiparande soli Camillo! Etenim furor Alarici atque Brenni resedit domitus gladiis vestris. Ambo dedistis auxilium cælestē. At ille serior vindex patriæ jam direpta, tu vindex patriæ inco-

~~~~~

Pal. Med. pr. credat Moret. pr. credet tres Vatt. Pal. Farn. Rott. Oisel. Exc. Læti.—424 *populi* ed. Parm. *populis* Var. LL. e marg. Parm.—425 *poterat* vet. Gyr. Exc. Læti. *poterit* Farn. Med. sec. Petav. sec. Ald. ed. Vicet. *tueri* Moret. pr.—426 *Jam sese* quatuor Vatt. Pal. Pric. Rott. Oisel. *Jam tam se vel Jam jam se* Exc. Læti. *placidis* Ambr. pr. *præstat* Pat. Petav. pr. *præbet* Vat. pr. et tert. Pal. Farn. Rott. Oisel. Exc. Læti. *præstat* vel *præbet* Vat. quart.—427 *neque* Pal. Med. pr. Moret. pr. *mutato* Med. quart. *principe* Vat. tert. Rott. marg. Isingr. *milite* duo Vatt. Farn. Med. sec. Thuan. *limite* vel *milite* vel *flumine* Pric.—428 *non transeat* Mazar. ne Moret. pr. *agmen* Moret. pr.—429 *adstringere* vel *attingere* Oxon. pr.—430 *e cunctis* Oxon. sec. *solique* Lov. Ambr. pr. Sched. Gud. *æquanda* Rott. Med. sec. Petav. tert.—431 *Nostris* Jun. pr. *facta pro fracta* Pal.—432 *At* Vat. tert. Ac Bromii Oxon. sec. *Brevium* pro *Brenni* Var. LL. ed. Antv. m. pr. *cum falsis* pro *confusis* Jun. pr. *confusi* Med. pr.

NOTE

424 *Ferox*] Germaniam sic dictam putant, quod germinet abundetque hominum copia: venatus, continuæ concursiones, et corporum proceritas eam reddant ferocem.

425 *Principibus*] Cæsar, Germanicus, Tiberius, et alii vix eam domuerunt; nec unquam tota domita est.

427 *Nudato*] Romani habebant excubias et castra limitanea, opposita Barbarorum furori.

430 *Camillo*] Hic dictus est alter

Romæ conditor: Brennum Gallosque Senones, Romæ jam a sex mensibus incubantes, excussit.

431 *Vestris namque armis*] Alii ascripserunt Stilichonem invito Honorio pugnasse: alii victum esse a Getis. Sed quis crederet Claudianum tam impudenter mentiri?

433 *Divinam*] Inspiratam. Tumque dicitur, Θεὸς δὲ τοῦ τῆς μηχανῆς, *Deus ex machina*, quasi solus Deus hanc opem præstare posset.

Jam captæ vindex patriæ ; tu sospitis ultor.

O quantum mutata tuo Fortuna regressu !

435

Ut sese pariter diffudit in omnia regni

Membra vigor, vivusque redit color urbibus ægris !

Creditur Herculeis lucem renovasse lacertis

Fœmina dilecti fatis impensa mariti.

Et juvenem spretæ laniatum fraude novercæ

440

lumis. O quam fortuna vera est reditu tuo ! O quam similiter vis dispersit se in cunctas partes Imperii, et facies vegeta reddita est urbibus afflictis ! Mulier devota avertendæ morti conjugis cari existimatur revocasse vitam manibus Herculeis. Et Latonia Diana non absque graminibus Circes resuscitavit adolescentem laceratum

~~~~~

oportet pro uterque Bonon. utrique Tholos.—434 Nam Leid. pr.—435 Fortuna tuo mutata Reg. Oxon. pr. pio pro tuo Med. sec. revocasse Vat. pr. Parn.—436 diffundit Leid. pr. m. pr. Oisel. duo Ambr. in omnia Leid. pr.—437 rigor pro vigor ed. Vicet. nireusque pro virusque Lov. virisque Reg. color redit duo Vatt. Pal. Med. pr. Put. Mazar. Exc. Cod. Rhem. Var. LL. ed. Antv. color Vat. pr. Parn. Ambr. tert. Exc. Læti. color duo Leidd. duo Med. Florent. Reg. Thnan. Bonon. Pat. Tholos. Lov. ambo Moret. duo Oxon. totidem Ambr. tres Petav. inc. Heins. Exc. Gevart. et Lucens. pr. ed. Parm. calor vel color Med. pr. omnibus Pal. omnibus vel urbibus Med. pr. æquis pro ægris Mazar.—438 Gronov. in Exc. Schott. ascripserat Liban. ad Theodos. XIII. p. 406. reparasse Ambr. sec. revocasse Exc. Læti. figuris vel lacertis Vat. tert.—439 impensa vel impressa Exc. Læti.—440 Et juvenem Exc. Lucens. pr.

NOTE

434 *Sospitis ultor*] Tu vindicasti patriam, antequam periret: gloriosior est, qui cladem vetat, quam qui reparat.

437 *Vigor, color*] Te absente Roma erat ægra, languens, pallida: te redeunte, convalescit, vigoremque ac faciem pristinam resumit; in pristinum statum et splendorem restituitur.

438 *Herculeis, &c. fœmina, &c.*] Alcestis, uxor Admeti Thessaliæ Regis, cum Oraculum respondisset eum non morituum, si quis ex propinquis mortem ipsi paratam subire vellet; ipsa, refugientibus ceteris, sese obtulit, et mariti mortem sua morte repulit: adeo illum amabat! quo facto a Diis meruit, ut ab inferis revocaretur. Plato in Symp. Hanc Her-

cules descendens ad inferos resuscitavit, terrens mortem quæ eam tenebat. Natalis Comes. Robertus, Galielmi Nothi filius, Normanis Dux, in pugna Hierosolymitana in brachio letale vulnus exceperat, quod in fistulam degeneraverat: hinc transiit in Apuliam, et Scholam Salernitanam, quæ vulnus frequenti oris suctu sanari posse respondit: 'Nolebat Princeps pius et optimus fistulam engendam alicui committere, ne quenquam ob venenum in vitæ periculum vocaret: ejus nihilominus uxor (*Sibylla*), novo amoris exemplo excitata, dicitur, marito dormiente, fistulam suxisse, et sanasse sine ullo salutis discrimine.' Zacharias Sylvius in Præf. ad Scholam Salern.

440 *Juvenem*] Hippolytum. Hunc

Non sine Circæis Latonia reddidit herbis.
 Cretaque, si verax narratur fabula, vidit
 Minoum rupto puerum prodire sepulcro :
 Quem senior vates avium clangore repertum
 Gramine restituit : miræ nam munere sortis 445
 Dulcia mella necem, vitam dedit horridus anguis.
 At tuus adventus non unum corpus ab umbris,

dolo novercæ contenta. Et Creta, si sermo verus memoratur, aspexit puerum Minoum exire ex tumulo fracto ; quem puerum inventum ululatu volucrum angur acutior herba quadam restauravit. Etenim dono sortis admirabilis, mella suavia dederunt ipsi letum, et serpens horribilis tribuit vitam. Sed adventus tuus non

Ut juvenem Exc. Læti, ed. Vicet. *spretis* Petav. tert. *spretum* Oxon. sec.—441 Num Oxon. sec. *Cirraïs* Pal. Med. pr.—442 *Certaque* Leid. pr. Tholos. *vera* duo Vatt. Farn. Med. sec. ed. Vicet. et Parm. Exc. Læti. *verux* Florent. duo Med. inc. Heins. Put. Reg. Thuan. Mazar. Bonon. Pat. Tholos. tres Petav. totidem Ambr. Sched. Gud. Var. LL. e marg. Parm.—443 *raptio* Leid. pr. *redire pro prodire* Farn. *prodisse* Lov.—444 *durum pro avium* Med. sec. *clamore* tres Vatt. Farn. Rott. Florent. Petav. pr. Med. sec. *clamore vel clangore* Vat. quart.—445 *jam munere* Leid. pr. Vat. quart. *numine* Pal. Med. pr. *vulnere* Med. sec. Voss. Exe. Gevart. *nam vulnere* Leid. sec.—446 *melle* Moret. pr. vid. Var. Lect. Contareni.—447 *erentus* Vat. quint.—448 *sub monte*

NOTÆ

deperit sollicitatque Phædra noverca, sed frustra. Ergo amorem vertit in odium, eumque apud Theseum patrem accusat, quasi sibi stuprum inferre voluisset. Pater credulus de filii nece cogitat : Hippolytus consensu currum fugit ; sed dum Phocæ, quæ forte in litus exierant, equorum strepitu perterritæ in mare se præcipitarent, equi vicissim territi currum per saxa trahunt, Hippolytusque loris implicitus discerpitur.

441 *Circæis*] Circe Solis filia, insignis fuit venefica : habitabat oras Latii in Circæo monte herbis abundante.

Latonia] Diana Latonæ filia, quæ amabat Hippolytum venationi deditum, eumque ex mortuis suscitavit. Virgilius suscitatum ait ab Æsculapio ; sed precibus Dianæ id effectum. Hippolytus postea dictus est *Virbius*.

Delph. et Var. Clas.

442 *Creta*] Insula, in qua regnavit Minos.

Fabula] Dicitur etiam de sermone, ut *μύθος* apud Græcos. Est urbis fabula ; id est, est in ore atque sermone omnium.

443 *Minoum*] Glaucum Minois filium. Hic in mellis dolium decedit, et extinguitur. Minos iratus Polyidum Glauci medicum cum puero extincto vivum sepeliri jubet. Polyidus tunc mæstus videt duos serpentes, quorum unum occidit. Sed alter, ingesta in os serpentis occisi quadam herba, ipsi vitam reddidit. Idcirco eadem herba Glauci os replet ; et statim hic reviviscit. Videndus Hyginus.

444 *Vates*] Polyidus angur et medicus.

Avium clangore] Ululatu bubonis, qui indicavit Glaucum in mellis dolio

3 B

Sed tot communi populos sub morte jacentes,
 Totaque Tartareis e faucibus oppida traxit.
 Ipso Roma die, nec adhuc ostenditur auctor, 450
 Personuit venisse ducem, lætisque Quirites
 Vocibus auspicium certi plausere triumphi,
 Muniti Stilichone suo. Quis gaudia vero
 Principis, amplexus alacris quis disserat aulæ?
 Pulveris ambiguam nubem speculamur ab altis 455
 Turribus, incerti, socios apportet an hostes

tantum revocavit corpus unum a tenebris, sed tot gentes gementes metu interitus communis, et omnes urbes ex gurgite inferorum. Roma eodem die, neque nuntius adhuc cognoscitur, velut clamavit ductorem advenisse, et Romani freti Stilichone suo sibi portenderunt festivis acclamationibus præsagium victoriæ indubitata. Sed quis exprimat lætitiâ veram Imperatoris, quis exprimat complexus Aulæ gaudentis? Prospicimus ex turribus excelsis nimbum dubium pulveris, nescientes, an ille

Petav. sec.—449 *Tantaque* malebat Heins. a *faucibus* Jun. pr. ex *faucibus* Ambr. pr.—450 *Ipsa* Vat. quart. Mazar. Petav. pr. Lov. Tholos. Moret. sec. ultor Moret. pr. actor Vat. tert. Pric. Rott. Oisel. Med. pr. Petav. sec. Lov. Oxon. sec.—451 *diem* pro *Ducem* Ambr. sec.—452 *auspiciis* Jun. pr. Oxon. sec. *læti* pro *certi* inc. Heins. Put. *plaxere* Vat. pr. Farn. *pulsare* Jun. pr.—453 *Munitum* Mazar. vera Oxon. pr. veri Ald. *eris* Vat. tert. vero Florent. tres Med. inc. Heins. Put. Reg. Thuan. Mazar. Bonon. Pat. Tholos. tres Petav. tres Ambr. Exc. Lucens. pr. ed. Vicet. Var. LL. e marg. Parm. vero m. pr. veri m. sec. Petav. pr.—454 *Principis*. Florent. Med. pr. *alacres* Leid. sec. Sched. Gud. *dissert* Var. LL. e marg. Parm. *dixerat* Med. sec. *dixerit* Ambr. sec. ed. Parm. ex conjectura. *diceret* Pat. *deserat* Med. quart. *deserat* Farn. Pric. inc. Heins. Mazar. Exc. Cod. Rhem. *auræ* Med. sec. *alæ* Petav. pr. m. sec.—455 *speculemur* Petav. tert. Bonon. *speculantur* Colin. in *altis* Vat. pr.—456 *apportat* Vat. tert. Oisel. Florent. Put. Reg. Thuan. Bonon.

NOTÆ

esse suffocatum.

448 *Sub morte*] Desperata salute.

449 *Tartareis*] Quia quæcumque peribant, ea credebantur esse inferorum præda.

E faucibus] Stilicho ex ipsis quasi mortis faucibus urbes omnes eripuit. Metaphora sumpta ex gutture faucibusque belluarum.

450 *Ipsa die*] Ipso die, quo Stilicho Italiam ingressus est, Roma personuit hoc rumore, ducem scilicet venisse Stilichonem; nec cognitus est auctor qui rumorem illum disseminaverit. Sic olim victoriæ incertis auctoribus

divulgatæ eo die, quo relatæ fuerant longe ab urbe Roma. 'P. Vatinius Senatui indicavit, die qui præterierat, Persen Regem a Paulo captum in Græcia, et Pauli literis id postea verissimum esse cognitum est.' Valerius Maximus.

452 *Plausere*] Ita confidebant in Stilichone, ut jam sibi triumphum promitterent, immo jam plauderent. Et hujus rei lætæ voces acclamationesque auspicium atque præsagium erant.

453 *Muniti*] Tanquam muro aut clypeo fortissimo.

Ille globus : mentem suspensa silentia librant :
 Donec pulvereo sub turbine sideris instar
 Emicuit Stilichonis apex, et cognita fulsit
 Canities. Gavis repens per moenia clamor 460
 Tollitur. Ipse venit : portas secura per omnes
 Turba salutatis effunditur obvia signis.
 Non jam delectus miseri, nec falce per agros
 Deposita jaculum vibrans ignobile messor :
 Nec tentat clypeum projectis sumere rastris, 465
 Bellona ridente, Ceres, humilisque novorum
 Seditio clamosa ducum : sed vera juvenus,

turbo afferat fœderatos, an hostes. Taciturnitas anceps suspendit animos, donec sub nube pulvereæ vultus Stilichonis enituit in speciem astri, et canities nota radiavit. Vox repentina exurgit per urbem latam. Stilicho ipse venit. Multitudo tanta vezillis salutatis erumpit per portas omnes, obviam itura. Non jam sunt nobis cohortes miscellæ, neque agricola torquens vile telum, falce relicta per campos : neque Ceres rastris abjectis conatur capere acutum, Bellona iridente ; neque apparet tumultus raucus et flagitiosus Ductorum recentum : at juvenus vera adest, verus

duo Petav. an portet Med. quart. deportet Leid. pr.—457 mente pro mentem ed. Vicet. suspecta Med. quart. Tholos. librat Med. sec. licentia librat Put. Moret. sec.—458 pulverulo Florent. Petav. pr. fulmineo Jun. pr. Oxon. sec. sub vertice Pal. Med. pr. Moret. pr. deerat hic versus in Oisel. pulveris pro sideris Lov. Ambr. tert. Med. quart.—460 gravisa subit Var. LL. ed. Antv. recens Var. LL. e marg. Parm.—461 secura vel effusa Exc. Læti.—462 salutantum Jun. pr. ostenditur Tholos.—463 Nec Pal. Med. pr. Num Jun. pr. Nam Oxon. sec. delectus Exc. Læti. defletus ed. Vicet. dejectus Thuan. delictus Oisel. Var. LL. ed. Antv. dilectus Vat. pr. Farn. Med. sec. Put. Petav. sec. Jun. pr. Oxon. sec. Tholos. duo Ambr. Ald. Exc. Lucens. pr. dilectus vel delectus Florent. neque falce Moret. pr.—464 Seposita Med. sec.—465 Non tres Vatt. Farn. Rott. Nec duo Med. Leid. pr. Put. Reg. Thuan. Mazar. Bonon. Lov. Tholos. Jun. pr. Oxon. pr. Moret. sec. tres Petav. totidem Ambr. inc. Heins. Exc. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. Nec vel Non Exc. Læti. subjectis Lov. Moret. sec. funere pro sumere Pal. Farn. rostris Moret. pr.—467 damnoa pro clamosa Reg. Oxon. pr.—468 doctor inc. Heins.

NOTE

Vero] Gaudia quæ vero seu revera fuerunt, et non fucata.

457 Librans] Silentia tenent animos suspensos.

462 Salutatis] Ex more sese invicem salutabant et exercitus et populus.

463 Delectus] Delectus est congregatio militum, qui non jam rapiuntur ab aratris ut inexercitati opponantur

hostibus. Alioquin tamen, auctore Vegetio, milites strenui ex agris, et ex Seneca, 'durus miles ex confragoso venit.'

466 Humilisque] Neque Ductores novi et humiles, seditiones clamando excitant.

467 Vera juvenus] Quæ vere et fortiter Marti serviat ; non specie, ut ante Messores, qui non tam milites

Verus ductor adest, et vivida Martis imago.
 Prospera sed quantum nostræ spes addita menti,
 Tantum exemta Getæ: qui vertice proximus astris 470
 Post Alpes jam cuncta sibi promisit apertas,
 Nil superesse ratus. Postquam tot flumina pulsus,
 Cinctaque fluminibus crebris tot mœnia cernit,
 Tot subitos pedites, equitum tot conspicit alas,
 Seque velut clausum laqueis, sub pectore furtim 475
 Æstuat, et nimium prono fervore petitiæ
 Jam piget Italiæ, sperataque Roma teneri

Dux, et generosa species Martis. Sed quantum spes secunda adjuncta est animis nostris, tantum crepta est Getæ: qui capite tangens sidera, post Alpes patefactas, jam sponponderat sibi omnia, nihil credens restare. At cum velut jam expulsus, videt tot fluvios, et tot urbes circumdatas multis fluvii; cum videt tot pedites repentinos, tot exercitus equitum, et se quasi constrictum retibus, tacitus ardet sub corde, et jam pœnit illum Italiæ lacessitæ nimis prompta cupiditate; et Roma

—469 *vestra* Vat. pr.—470 *extracta* pro *exemta* Moret. pr. *Getæ* Pal. Florent. m. sec. Med. pr. Thuan. Petav. pr. ed. Parm. et Vicet. *Getes* duo Vatt. *Gethis* Var. LL. ed. Antv. *Getis* duo Leidd. et alii triginta fere, Exc. Gevart. et Lucens. sec. *Getæ* vel *Getis* Exc. Læti.—471 *promittit* Vat. tert. *promisit* Leid. pr. et alii magno numero, Exc. Gevart. Lucens. pr. ed. Parm. et Vicet. Sched. Gud. Var. LL. ed. Antv. *aperta* conjiciebat Heins.—472 *flumina* Rott. Med. sec. *flumina* inc. Heins. *pulsus* Ambr. tert. *pulsis* quatuor Vatt. Pal. Farn. Rott. Oisel. *pulsis* vel *passis* Reg. Oxon. pr. *pulsis* vel *passim* Pric. *cernit* pro *pulsus* erat in Lov. qui sequentem versum margini ascriptum habet.—473 *Cunctaque* Vat. quint. Farn. Med. sec. inc. Heins. Petav. tert. Bonon. Ambr. pr. Moret. pr. Jun. pr. Oxon. sec. *fulminibus* inc. Heins. *crecit* pro *cernit* Vat. pr.—474 *subitos* Leid. pr. Oxon. pr. Reg. Petav. tert. Bonon. Tholos. Lov. tres Ambr. Exc. Lucens. sec. *subito* quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Exc. Læti m. pr. *segetes* pro *pedites* Vat. tert. *equitum* Ambr. tert. *aspicit* Oxon. pr. *circumspicit* Pat.—475 *Se veluti* Vat. tert. Florent. Med. sec. *Sed veluti* Rott. *clausum* Exc. Læti. *laqueis clausum* Pal. Med. pr. *tot pectore* inc. Heins. *furtum* Bonon.—476 *prono nimium* duo Vatt. Petav. pr. *posito nimium* Pat.—477 *puget* Pal. Med. pr. Masar. Var. LL. ed. Antv.

NOTÆ

erant quam larvæ et monstra militum, quod non assuefacti essent militari disciplinæ. *Juventus* dicitur a *juvando*, quod Remp. in bellis juvare possit.

468 *Vivida*] *Ingenua*, non ascitia.

470 *Vertice proximus astris*] Proverbum est in superbos, qui sibi multo plus, quam deceat, arrogant, quasi di-

gito Cœlum tangant.

472 *Pulsus*] Jam sua cogitatione.

477 *Sperataque*] Sperabat se mox Romam velut manu capturum esse, sed ea jam procul videtur, quasi recederet: unde illum tædet incepti. *Fugere, recedere* dicuntur de rebus quas sperabamus, et quas vix attingere possumus. Virgilius: 'Jam tandem Italiæ fugientis prendimus ora.'

Visa procul: magni subeunt jam tædia cœpti.
 Occultat tamen ore metum, primosque suorum
 Consultare jubet bellis annisque verendos. 480
 Crinigeri sedere patres, pellita Getarum
 Curia: quos plagis decorat numerosa cicatrix,
 Et tremulos regit hasta gradus, et nititur altis
 Pro baculo contis non exarmata senectus.
 Hic aliquis gravior natu, cui plurima dictis 485
 Consiliisque fides, defixus lumina terræ,
 Concutiensque comam, capuloque acclinis eburno,
 Si numero non fallor, ait, tricesima currit
 Bruma fere, rapidum postquam tranavimus Histrum,

sperata occupari, tunc visa longe recedere: jam tædia veniunt ingentis incepti. Alaricus nihilominus tegit vultu timorem, et imperat primos suorum spectabiles et bello et ætate, consulere. Senes capillati, qui sunt Senatus pelliger Getarum, conseruerunt: quos senes cicatrix multa ornat vulneribus; et cuspis sustinet pedes titubantes, ac senectus, ne inermis incedat, fulcitur perticis longis, pro scipione. Hic quidam præstabiliior ætate, cui multum fidei adhibetur in sermonibus et consiliis, habens oculos fixos humi, et quatiens caput, et annixus capulo eburneo, inquit: Si non decipior numero, hyems ferme trigesima fuit, cum transivimus Da-

tueri pro teneri Ambr. tert.—479 *Conculcat* Put. Bonon. Ambr. pr. *ira pro ore* Pal. Med. pr.—480 *animis bellisque* Moret. pr. *bellis armisque* Med. sec. *animisque* Rott. *annosque* Med. quart. *annisque* vel *armisque* Exc. Læti. *animisque* vel *annisque* Florent. *ferendos* Vat. tert. *verendis* Thuan.—481 *polluta pro pellita* Moret. pr.—482 *plagæ* Lov.—483 *hastis pro altis* Put.—484 *comptis pro contis* Jun. pr. Med. pr. *cunctis* Pric. Mazar. Leid. sec. Bonon. Petav. tert. m. pr. *exanimata* Ambr. pr.—485 *Hic Halus* vel *Tunc Halus* vel *Tunc alius* Exc. Læti. *dictis* tres Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Exc. Læti. *dicti* Vat. tert. Florent. Petav. pr. Gesn. et ed. Bipont.—486 *Consiliisque* tres Vatt. Pal. Farn. Pric. Exc. Læti. *Consilioque* Ambr. tert. *Consiliisque* Vat. tert. Rott. Oisel. Florent. Med. quart. Thuan. Bonon. Lov. Moret. sec. Petav. tert. Gesn. et ed. Bipont. *fratre pro terræ* Jun. pr.—487 *Concutiensque caput* Pric. m. pr. *scopuloque* Moret. pr. *scupuloque* Pal. duo Med. Thuan. *acclitris* Ambr. tert. *acclitris* Put. Lov. Petav. tert. *acclitris* Vat. quint. Oisel. Leid. sec. *admirus* Vat. pr. Farn. *acclinis* tres Med. Reg. Thuan. Bonon. Pat. Tholos. ambo Moret. vet. Gyr. duo Petav. totidem Ambr. Sched. Gnd. Exc. Lucens. pr.—488 *fallor* Oxon. sec. *fallit* Jnn. pr. Med. sec. *trigesima* Pal.—489 *transivimus* Vat. pr. Farn. *tranavimus* duo Med. Reg. Mazar. Petav. pr. Pat.

NOTÆ

481 *Crinigeri*] Antiqui fere omnes, ac præsertim barbari, in comæ proximitate majestatis aliquid ponebant.

Pellita] Populi Septemtrionales ob cæli inclementiam utuntur pellibus consutis.

485 *Gravior natu*] Viro cuidam venerabili Alaricum deterrenti; ‘non ego volens,’ ait Alaricus, ‘Romam peto: sed quidam quotidie ad me, Perge, et Romam destrue.’ Cluverius.

489 *Bruma*] Trigesima hyems, et

Romanamque manum tantis eludimus annis : 490
 Sed nunquam Mavors adeo constrinxit in arctum
 Res, Alarice, tuas. Per tot certamina ducto
 Crede seni, qui te tenero vice patris ab ævo
 Gestatum parva solitus donare pharetra,
 Atque aptare breves humeris puerilibus arcus. 495
 Sæpe quidem frustra monui, servator ut icti
 Fœderis Emathia tutus tellure maneres.
 Sed quoniam calidæ rapuit te flamma juventæ,
 Nunc saltem, si cura tibi manet ulla tuorum,
 His claustris evade, precor : dumque agmina longe, 500
 Dum licet, Hesperii præceps elabere terris ;

nubium violentum, et effugimus tot præliis acies Romanas. At Mars, o Alarice, nunquam reduxit in tantas angustias exercitum tuum. Crede Seni tracto per tot bella ; qui senex loco parentis ab ineunte ætate consuetus dare tibi portato pharetram exiguum, atque accommodare arcus parvos humeris tuis puerilibus. Sæpe certe admonui te inutiliter, ut custos fœderis percussus securus remaneres in terra Thessalia. At quoniam ardor juventutis ardentis abripuit te, nunc saltem, si qua restat tibi cura tuorum, rogo te, ut erumpas ex his repagulis. Et dum exercitus hostiles longe sunt, dum permittitur, effuge promptus ex finibus Italicis, ne tu expetens rapere

Moret. pr. duo Ambr. Ald.—490 *tantisque* inc. Heins. *eludimus* Leid. pr. Oxon. pr. *elusimus* duo Vatt. Pal. tres Med. Pat. Petav. pr. Ambr. sec. Var. LL. ed. Antv. *conclusimus* Leid. sec. m. sec. *concludimus* Exc. Gevart. *eludimus* vel *elusimus* Reg. *concludimus* vel *conclusimus* Voss. et in margine, f. cum *elusimus. armis* Farn.—491 *constringit* duo Med. inc. Heins. Moret. sec. *construxit* Pal. Farn. Oisel. *construxit* vel *constrinxit* Reg. Oxon. pr. in arcum Florent.—492 *Alaricho* Leid. pr. *discrimina ducto* Leid. pr. *discrimina* vel *certamina* Med. pr. *docto* quatuor Vatt. Farn. Pric. Rott. Oisel. Exc. Læti. *ducto* Pal. Florent. Mazar. Pat. Oxon. pr. Ambr. sec. Moret. pr. Ald. Var. LL. ed. Antv. m. pr. *docto* vel *ducto* Med. pr. duo Petav. *ducto* vel *ductas* vel *ductum* Reg.—493 *Cum de pro Crede* Tholos. *Creseni* Med. inc. Heins. *Crescenti* Florent. m. pr. *Creseni* vel *Crede seni* Med. pr.—494 *bellare pharetra* Jun. pr.—495 *artus* pro *arcus* Med. sec.—496 *monuit* Var. LL. ed. Antv. *monui frustra* Ambr. pr. Jun. pr. Oxon. sec. *icti* Vat. quart. Pal. Med. pr. Thuan. Petav. pr. Pat. Tholos. Ambr. sec. *acti* Vat. quint. *istis* Med. sec. *isthinc* Rott. *istinc* Reg. *istis* Leid. sec. cum novemdecim aliis, Exc. Gevart. Var. LL. ed. Antv. *hostis* vel *icti* vel *istis* Florent.—498 *rapuit calida* inc. Heins.—499 *non cura* Florent. *illa* pro *ulla* Reg.—500 *Hic pro His* Mazar. *castris* Pat.—501 *princeps* pro *præceps* Leid. pr. Vat. tert. Pric. Rott. Florent. duo Med. inc. Heins. Petav. sec. Moret. sec. Var. LL. e marg. Parm. *delabere* Vat. pr. *illabere* Jun. pr. Oxon. sec. tres Vatt. Oisel. Florent. duo Med. totidem Petav. Pat. Ald. et ed. Parm. *velabert* vel *illabere* Farn. *elabere* vel

NOTÆ

trigesimus annus.

quam eludimus, non audentes manus

490 *Eludimus*] Non tam pugnamus, propius conserere.

Ne nova prædari cupiens, et parta reponas :
 Pastorique lupus scelerum delicta priorum
 Intra septa luas. Quid palmitis uber Etrusci,
 Quid mihi nescio quam proprio cum Tybride Romam 505
 Semper in ore geris ? referunt si vera parentes,
 Hanc urbem insano nullus qui Marte petivit,
 Lætatus violasse redit : nec Numina sedem
 Destituunt. Jactata procul dicuntur in hostem
 Fulmina, divinique volant pro moenibus ignes : 510
 Seu cælum, seu Roma, tonat. Si temnis Olympum,
 A magno Stilichone cave, qui semper iniquos

nora, etiam raptâ coactis relinquitur, et ut lupus, in septis persolvat Pastori pernam criminum primorum. Quare mihi semper habes in ore fertilitatem vitium Hetruscarum, quid nescio quam Romam cum Tiberio suo ? Si majores narrant veritatem, nemo, qui aggressus est hanc urbem bello temerario, reversus est gaudens eam violasse. Neque Dii deserunt sedem suam : fulmina memorantur contorta esse longe in hostem, et flammæ coelestes volitant pro defensione urbis, seu Cælum tonet, seu Roma. Si spernis Cælum, cave a Stilichone ingenti, qui semper persequitur in-

adlabere Exc. Læti.—502 *Nec* Oxon. pr. Vat. tert. Pal. Pric. Rott. Florent. Petav. sec. Tholos. inc. Heins. ambo Moret. tres Med. *Hæc* Petav. tert. præclari pro prædari Var. LL. ed. Antv. *repones* Vat. tert.—503 *Pastorisque* Exc. Læti. *tuorum* pro *priorum* Vat. quint.—504 *Inter* Vat. pr. Pal. Farn. Oisel. Med. pr. inc. Heins. Leid. pr. Moret. pr. Mazar. tres Ambr. *sceptra* Vat. quint. *vias* pro *luas* Var. LL. ed. Antv. *quod* Moret. sec. *quis* Petav. tert. *ubere* Ambr. tert.—505 *Quid modo* Ambr. pr. *propior* Put. *propero* pro *proprio* conjiciebat Heins. *pro Tybride* Vat. quint.—506 *verba* pro *vera* Put.—507 *infando* Vat. pr. Farn.—509 *ducuntur* pro *dicuntur* Leid. pr. m. sec. Pal. Med. pr. Ambr. sec. Lov. m. sec. *duantur* Moret. pr. *orbem* pro *hostem* Ambr. pr.—510 *Flumina* Jun. pr. Oxon. sec. *divinæque* Med. sec. *valent* pro *volant* Pal. Med. pr. *imbres* Bonon. *urbes* Med. sec.—511 *Si cælum, si* Med. sec. *seu*

NOTÆ

505 *Mihi*] Ponitur ornatus causa. Virgilius : 'Depresso incipiat jam tum mihi taurus aratro Ingeniere,' &c.

507 *Hanc urbem*] Hanc tamen postea cepit Alaricus, et exceptis rebus sacris, ex Orosio, vastavit misere, ut diximus. Ex Zosimo, Geta, Romanis dicentibus se esse innumeros, et ad pugnam paratos, respondit, *Spissius fœnum facilius secari* ; cumque aurum, argentum, et omnia posceret, legatis quærentibus, quid sibi relinqueret, *animas*, inquit.

510 *Volant pro manibus ignes*] Id factum dicitur Annibale ingruente : hunc pluvie et fulmina repulerunt muris urbis imminuentem. Verius sane dixerimus Childebertum et Theodebertum Reges in Clotarium irruentes omnia ferro et flamma vastaturos esse, nisi Cælum Sanctissimæ Reginæ Clotildæ precibus et lacrymis turbatum furentis fratrum animos horrida quidem, sed salutari, tempestate compescuisset. *Mezeræus illustris Historicus.*

Fortuna famulante premit. Scis ipse, perosis
 Arcadiæ quam densa jugis cumulaverit ossa;
 Sanguine quam largo Graios calefecerit amnes. 515
 Extinctusque fores, ni te sub nomine legum
 Proditio regnique favor texisset Eoi.

Talia grandævum flammata fronte loquentem
 Obliquisque tuens oculis, non pertulit ultra;
 Sed rupit rabidas accensa superbia voces. 520

Si non mentis inops fraudataque sensibus ætas
 Præberet veniam, nunquam hæc opprobria linguæ

justos, fortuna favente; ipse nosti, quam spiassa conghesserit ossa in montibus odiosis Arcadiæ; quam copioso cruore tepescerit fluvios Græcos. Et tu ipse occisis fores, nisi perfidia et favor Imperii Orientis defendisset te sub specie legum. Superbia Alarici aspiciens torris oculis non passa est ulterius senem hæc dicentem vultu incenso, sed ea inflammata laxavit has voces furiosas. O senex, si non senectus carens animo et destituta sensu daret tibi excusationem, nunquam Ister

temnis Farn. Rott. Oisel. Moret. pr. *tempus* Med. sec.—513 *simulante* Oxon. sec. *stimulante* duo Vatt. Pal. Med. pr. Put. Mazar. duo Petav. Bon. Pat. Ambr. pr. Var. LL. ed. Antv. *perosis* Exc. Lucens. sec. et ita leg. Heins. qui etiam *perustis...rogis* coniecerat. *perosis* Raphael. *perosus* duo Leidd. totidem Oxon. quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Jun. pr. Exc. Læti.—514 *jugis* Vat. pr. Farn. Leid. sec. m. pr. *rogis* Florent. tres Med. inc. Heins. Put. Reg. Thuan. Mazar. tres Petav. tres Ambr. Bon. Pat. Tholos. vet. Gyr. Voss. Lov. Moret. sec. Exc. Gevart. Lucens. sec. Sched. Gud. Var. LL. e marg. Parm. *jugis* vel *rogis* Exc. Læti. *cumulaverit* Moret. pr. *cumulaveris* Med. quart. *cumulaverat* Reg. Oxon. pr. Lov. Moret. sec.—515 *largus* Bonon. lato Voss. m. pr. *Graja* Oxon. pr. *Grajo* Oxon. sec. *Graves* Pric. *Græcos* Exc. Læti, ed. Parm. *Græcos tremefecerit* ed. Vicet. *Grajos calefecerit* Exc. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. *Grajos largo calefecerat* Lov. *confecerit* Pric. *calefecerit* Exc. Læti.—517 *fratrisque* pro *regnique* Lov.—518 *Gradicum* Var. LL. ed. Antv. *flammato corde* Vat. quint.—520 *placidas* Moret. pr. *rapidus* Vat. pr. et tert. Pric. Rott. Oisel. *rabidas* duo Vatt. Med. sec. Jun. pr. Oxon. sec. Vat. Livin. Petav. pr. Ambr. tert. Ald. ed. Parm. et Vicet. *rabidas* vel *rapidus* Exc. Læti.—521 *sensibus* Lov. Voss. Exc. Gevart. Sched. Gud. *mensibus* Ms. Palm. edd. Isingr. Colin. Gryph. *æstas* Farn.—525 *sudante* Vat. quint. *sua-*

NOTÆ

513 *Perosis*] Id est, odiosis invisisque montibus Arcadiæ in Græcia; in quibus Getæ deleti sunt a Stilichone. *Perosus* autem hic sumitur passive, ut apud Alcimium Avitum ‘perosam expavere diem,’ id est, odiosam, invisam.

517 *Proditio*] Rufinus tum Arcadii in Oriente imperantis tutor, auro ex-

pugnatus fecit, ut rescriberetur hostem dimittendum: id quod tunc Alarico salutem peperit.

520 *Superbia*] Alaricus successu et juventute efferus, adeoque superbus, ut ipsa superbia esse videretur.

522 *Præberet*] Si non ætas tua delirans faceret, ut tibi veniam concederem.

Turpia Danubius me sospite ferret inultus.
 Anne, tot Augustos Hebro qui teste fugavi,
 Te patiar suadente fugam, cum cesserit omnis 525
 Obsequiis natura meis? Subsidiere nostris
 Sub pedibus montes, arescere vidimus amnes.
 Non ita Di Getici faxint, Manesque parentum,
 Ut mea converso relegam vestigia cursu.
 Hanc ego vel victor regno, vel morte tenebo 530
 Victus humum. Per tot populos urbesque cucurri:

pateretur impune, me vivente, hanc fœdam sermonis infamiam. An ego, qui, Hebro spectante, populi tot Imperatores, sustinebo fugere, te hortante; cum natura universa se reddiderit potestati mea? Conspezimus montes deprimi sub pedibus nostris, et fluvios siccari. Non sic Dii Getici, et manes Majorum nostrorum sinant ut retorqueam mrum iter passu averso. Ego occupabo hanc terram victor imperio, vel saltem morte superatus. Volavi per tot gentes et urbes: perrupi Alpes, et potavi

dente Jun. pr. duo Leidd. dno Oxon. saudere Raphael. qui cesserit Pal. concesserit Oisel. Med. sec. Petav. sec. Oxon. pr. Moret. pr. Bonon.—526 suis pro meis Lov.—527 montis...amnis Oisel.—528 faciant tres Vatt. Farn. Petav. pr. fas erit Pal. faciunt decem alii. furunt Lov. faxint Leid. pr. Oxon. pr. duo Med. inc. Heins. Put. Thuan. Petav. tert. Bonon. Tholos. vet. Gyr. duo Ambr. Exc. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Antv. faxint vel faciant Rott. Exc. Læti.—529 conversa Lov. relegat Oxon. pr. relegant Leid. pr. Pric. Rott. Oisel. Med. sec. inc. Heins. Put. Reg. Bonon. duo Petav. duo Ambr. Lov. Moret. sec. curru Pal. duo Med. conversum currum Jnu. Oxon. sec.—530 regno victor Exc. Læti. victor regno duo Leidd. duo Oxon. Florent. tres Med. Put. Reg. Thuan. Mazar. Bonon. Pat. Tholos. tres Petav. tres Ambr. Voss. Lov. Moret. sec. inc. Heins. Exc. Gevart. et Lucens. pr.—531 Victor Vat. tert. tot per populos Pat. scopulos Pal. Med. pr. urbes populosque Leid. sec.

NOTÆ

523 *Danubius*] Danubium Numen patrium, senex ignave, violas tam inertī oratione, indigna iis quos Danubius aluit; sed non inultus remaneret, nisi tuæ senectuti parcerem. Alaricus porro Danubium ut numen colebat: immo et huic flumini sacra fecit Alexander. Arrianus.

524 *Tot Augustos*] Tot Imperatores: sibi tribuit Alaricus, quod ante Theodosium Getæ fecerant in Thracia; alioquin mendacium foret: Romam enim vastavit anno post salutatum Imperatorem Theodosium trigesimo, et ipse post juvenis obiit in Urbe quam Consentiam vocat Ptolemæus,

hodie Cosenza, dum parabat Siciliam penetrare.

Hebro] Thraciæ fluvio.

526 *Natura*] Campi, montes, fluvii.

528 *Manes*] Antiqui manes Parentum magnopere colebant: hos vocabant *ἐπιχθόνιοι, auxiliares*.

531 *Victus humum*] Scytharum vetus religio erat mortem contemnere: vox itaque digna Alarico. Occupabo hanc terram aut victor regnando, aut victus moriendo. Utrumque præstitit Alaricus; nam occupavit Italiam regnando, et mortuus est Consentia, quæ urbs est Brutiorum in extrema Italia.

Fregi Alpes, galeisque Padum victricibus hausi :
 Quid restat, nisi Roma, mihi ? Gens robore nostra
 Tunc quoque pollebat, nullis cum fideret armis.
 At nunc Illyrici postquam mihi tradita jura, 535
 Meque suum fecere ducem ; tot tela, tot enses,
 Tot galeas multo Thracum sudore paravi ;
 Inque meos usus vectigal vertere ferri
 Oppida legitimo jussu Romana coëgi ;
 Sic me fata sovent ! Ipsi, quos omnibus annis 540
 Vastabam, servire dati. Nocitura gementes

aquas Eridani casside triumphali : quid superest mihi, nisi Roma ? Natio nostra tunc etiam valebat viribus, cum nullis niteretur armis auxiliariis. Sed nunc posteaquam concessa est mihi potestas Illyria, et hi populi constituerunt me ductorem ; comparavi magno labore Thracum, tot jacula, tot gladios, tot galeas et coëgi imperio iusto urbes Romanas impendere ad meos usus arma tribularia. Sic fata favent mihi ; ipsi Romani, quos populabar singulis annis, jam concessi sunt mihi in ser-

~~~~~

cucurrit Petav. sec.—533 *nostro* Jun. pr. Oxon. sec.—534 *Tum* Leid. pr. cum aliis quindecim, et Exc. Lucens. pr. *pallebat* Moret. pr. Var. LL. ed. Antv. m. pr. *quam nullis* Tholos. *nostris* Jun. pr. Oxon. sec. Pat. *consideret* Pal. duo Med. Put. Mazar.—535 *At non* Moret. pr. *Illyrici* Exc. Læti. cura Jun. pr. *regna* Med. sec. *jura vel cura* Petav. pr. *rura* conjecerat Heins.—536 *tot hostes* Pat.—537 *paravi* quatuor Vatt. Farn. Oisel. *parari* Pal. Med. pr.—538 *ducere* pro *vertere* Ambr. pr. Sched. Gnd. *fani* Vat. pr. *feci* Lov. m. sec. Exc. Læti m. sec.—540 *Quod pro Sic* Ambr. pr. *Si* Leid. pr. Oxon. pr. Med. sec. Put. Reg. duo Petav. Bonon. Tholos. Lov. Ald. Var. LL. e marg. Parm. *Sic vel Si* Petav. tert. Exc. Læti. *movent* Ambr. pr. *arvis* pro *annis* conjecerat Hein-

NOTÆ

532 *Hausi*] Aquam in galea bibere, militaris est ferocitatis. Sic Cæsari potum in galea miles tulit.

534 *Nullis cum fideret armis*] Cum nullis fideret armis copiarum auxilium.

535 *Illyrici*] Primo Alaricus Honorium adjuverat contra Arcadium : ideo ipsi data est Illyria, quam ab imperio Orientis ad partes Occidentales traduxerat consiliis Stilichonis, qui cum Alarico pacem faciendam esse suadebat, immo et dandum animum : at Lampadius, 'non est ista pax,' inquit, 'sed pactio servitutis.' Si tamen Honorius Stilichoni potius

credidisset, quam nebuloni Olympio et aliis invidis, forsan Roma capta non fuisset, neque Africa spoliata, neque Occidens tot cladibus exundasset.

538 *Vectigal*] Coëgi urbes Romanas dare ferrum, hoc est, milites armatos, velut in speciem vectigalis.

541 *Servire dati*] Jam spe præsumo victoriam : jam mihi a Diis dati esse videntur in servitutem Romani.

Gementes] Cum forem Honorii amicus, ejus populi tristes ac velut mala sibi a me inferenda præsagientes, dabant mihi tela, sibi quondam nocitura.

Arma dabant, flammisque diu mollitus et arte
 In sua damna chalybs, fabro lugente, rubebat.
 Hortantes his adde Deos: non somnia nobis,
 Nec volucres; sed clara palam vox edita luco est: 545
 Rumpe omnes, Alarice, moras. Hoc impiger anno
 Alpibus Italiæ ruptis penetrabis ad Urbem.
 Huc iter usque datur. Quis jam post talia segnis
 Ambigat, aut cœlo dubitet parere vocanti?
 Sic ait: hortatusque suos belloque viæque 550
 Instruit. Attollunt vanos oracula fastus.

vitutem. Inriti præbebant tela sibi noxia, et chalybs maceratus longum et igne et industria, rubescebat in exitium suum, fabro moriente. Adpunge his rebus Deos impellentes. Non somnia nobis missa sunt, non aves, sed vox manifesta aperte emissæ est, ex sylva. O Alarice, rumpe omnes moras: hoc anno fractis Alpibus Italiæ, promptus intrabis in urbem. Hucusque via conceditur tibi. Ecquis jam ignavus post hæc verba fluctuet, aut refugiat obedire Cælo invitanti? Alaricus ita loquitur, et excitans suos, præparat eos ad iter et ad prælium. Oracula augent

sins.—542 *dabant* vet. Gyr. *dabant* duo Leidd. et viginti duo alii, Exc. Gevart. Lucens. pr. Cod. Rhem. Ald. item Var. LL. e marg. Parm. *dabam* et emendatum *dabunt* Lov. *dabunt* vel *dabant* Exc. Læti. *flammaque* Lov. *mollitus* edd. Vicet. Parm. *rumpe pro arte* Petav. sec.—543 *jubebat* vet. Gyr. *redibat* Ambr. sec. *rubebit* Reg. *rudebat* Pric. m. pr. Lov. m. pr. sed emendatum *rubebat*. *rubebunt* ed. Vicet. *fremebat* Jun. pr. Oxon. sec. *rubebat* duo Leidd. Florent. tres Med. Pat. Thuan. Mazar. Bonon. Pat. Tholos. duo Ambr. tres Petav. Voss. Lov. ambo Moret. inc. Heins. Exc. Lucens. pr. Cod. Rhem. Ald. Var. LL. e marg. Parm.—544 *Horrentes* Med. sec. *hic adde* Vat. pr. *dis adde* Bonon. *Deas* Jun. pr. *nec somnia* Med. quart.—545 *Non* Pal. Med. pr. Ambr. pr. *Nec* Exc. Læti. *addita* Oxon. pr. *reddita* Ambr. pr. Exc. Læti. ed. Vicet. *edita* Florent. tres Med. inc. Heins. Put. Reg. Thuan. Bonon. Pat. Tholos. Lov. Voss. Moret. sec. duo Ambr. tres Petav. Exc. Gevart. *luco est* Lov. *luco*, *sine est*, Reg. Moret. pr. Petav. sec.—546 *tuas pro moras* Jun. pr. Oxon. sec. *amne pro anno* Farn.—547 *in urbem* Exc. Læti.—548 *Hoc* Med. sec. Ambr. pr. *datum* Pat. *plus talia* Moret. pr.—549 *Ambigat* inc. Heins. *ut cælo* Ambr. pr. *et cælo* Lov. Moret. pr. Jun. pr. Oxon. sec. *dubitet cælo* Mazar. *dubitat* Jun. pr. Oxon. sec.—550 *Sic eat* Moret. pr. *hortaturque* tres Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Exc. Læti. *hortatusque* Leid. pr. Tholos. Exc. Lucens. pr. *belloque viæque* Lov. *bellique viæque* Moret. pr. *bellique* Vat. sec. *suæque* Var. LL. ed. Antv. *viæque* Moret. sec. Ald. *viæque* Vat. pr. Farn. Ambr. tert. *viæque* Leid. pr. et viginti duo Codd. Exc. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. *viæque* vel *viæque* Exc. Læti.—551 *Instructo pro* *Instructo* Vat. pr. Farn. *castos* Oisel.

NOTÆ

543 *In sua damna*] Chalybs rubebat in damna sui fabri, seu eorum qui aut conflagant illum, aut conflagari jubebant.

546 *Rumpe moras*] *Perge et Romam destrue*; vide vs. 485. supra. Alaricus,

cum Romam contenderet, monitus sibi rem esse cum infinita hominum multitudine, respondit, Densum gramen melius sequitur falcem: densior herba facilius succinditur.

549 *Cælo*] Jovi, qui Cælo præest.

O semper tacita sortes ambage malignæ,
 Eventuque patens, et nescia vatibus ipsis
 Veri sera fides! Ligurum regione suprema
 Pervenit ad fluvium, miri cognominis, Urbem. 555
 Atque illic domitus vix tandem interprete casu
 Agnovit dubiis illusa vocabula fatis.
 Nec non et Stilichon pugnam poscentia movit
 Pleno castra gradu, dictisque instigat euntes.
 Nunc, o nunc, socii! temeratae sumite tandem 560

arrogantiam hujus inanem. O responsa Deorum implicita dubitationibus secretis; et o fides veritatis tarde cognoscenda sola exitu, et incognita ipsis vaticinatoribus! In tractu ultimo Ligurum penetravit ad flumen dictum Urbem cognomento admirabili: et illic victus, vix denum, eventu explicante, sensit verba sibi dicta, esse illusa fatis ambiguis. Et Stilicho etiam promovit audaci gradu copias petentes praelium, et verbis excitat procedentes. Nunc, o nunc, commilitones! reposcite tandem supplicium ob

*****

oracula fastos Vat. tert. Petav. tert.—553 *Eventumque putans* Jun. pr. *noxia* omnes Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Exc. Læti.—554 *sacra* Exc. Læti, ed. Vicet. *sera* duo Leidd. et viginti tres alii, Exc. Gevart. Lucens. pr. Sched. Gnd. Var. LL. e marg. Parm. et ed. *nescia* et *sera* quoque legebat Gronovius in Exc. Schotti. Heinsius ascripserat locum Val. Flacc. vs. 261. 'et data seri Signa mali.' ubi Carrio male sævi ex Cod. suo reposuit. *supina* Med. quart.—555 *nostri* pro *miri* Oxon. sec. *Urbi* Moret. sec.—557 *illius* Farn.—558 *pugnis* Reg. *castris* pro *movit* Moret. pr.—559 *ductuque* Oxon. sec. *dictuque* Jun. pr. *dictis*, sine copula, Pal. Med. pr. Reg. Oxon. pr. *inflammat* ed. Vicet. *instigat* Lov. Exc. Læti et Lucens. sec. *cuntem* Lov.—560 *Nunc*, o *nunc* Pal. Ambr. tert. *Nunc nunc o socii* Vat. pr. *penas Italiae tandem* quatuor Vatt. Pal. Pric. Rott. Oisel. Med. pr.—561 *obsessum* Oxon. pr.

NOTÆ

552 *Sortes malignæ*] Oracula maligna, quia ambagibus in utramque partem explicandis multos decipiunt, dantque occasionem audendi, simulque sæpius pereundi.

553 *Eventu*] 'Stultorum iste magister est,' ut ait Fabius Maximus apud Livium: unde versus: Vulgus 'ab eventu facta notanda putat.' Ovidius. At ex Seneca, 'initium omnium rerum sapiens, non exitum spectat: initia in potestate nostra sunt, de eventu fortuna judicat.' Demosthenes, τὸ μὲν πέρας ὡς ἂν ὁ δαίμων βουλῇ πάντων γίνεται, ἣ δὲ προαίρεσις αὐτῇ τὴν τοῦ συμβούλου διδρασαν δηλοῖ: *Eventus quidem ut Deus volue-*

rit est in omnibus, consilium vero ipsum consilarii judicium ostendit.

555 *Urbem*] Vox in sylva dixerat Alarico, 'Hoc impiger anno Alpibus Italiæ ruptis penetrabis ad Urbem.' Alaricus de urbe Roma cogitabat: sed Oraculum intelligebat fluvium Liguriæ, qui cognominatur *Urbs*: sicque Alaricus deceptus est, et eventu interprete agnovit illa verba esse illusa, seu illusionis plena: agnovit fata sibi illudentia ambiguis vocibus.

559 *Pleno gradu*] Stilicho non parsim, non temere, non incaute, non timide, sed pleno, gravi, audacique gradu movet cohortes.

560 *Socii*] Sic Æneas Virgilianus,

Italiæ poenas : obsessi principis armis
 Excusate nefas : deploratumque Timavo
 Vulnus, et Alpinum gladiis abolete pudorem.
 Hic est, quem toties campis fudistis Achivis ;
 Quem discors odiisque anceps civilibus orbis, 565
 Non sua vis tutata diu, dum fœdera fallax
 Ludit, et alternæ perjuria venditat aulæ.

Italiam profanatum : removeve opprobrium Imperatoris oppugnati telis, et delete ensibus plagam luctuosam Timavo, et dedecus Alpinum. Hic est hostis, quem domuitis toties in agris Græciæ, quem non robur defendit suum diu, sed mundus turbatus et vacillans bellis civilibus ; dum hostis idem perfidus irridet fœdera, et jactat perjuria

—562 *Excusare* Vat. quart. Bonon. *Explore* Ambr. tert. *Timavi* Vat. sec. *tyranno* pro *Timavo* Vat. quint.—563 *abolere* Vat. quart. Bonon. *tyrannum* Ald. *dolorem* Med. quart. inc. Heins. *pudorem* Florent. duo Med. Put. Reg. Thuan. Mazar. Bonon. Pat. Tholos. Voss. m. sec. tres Petav. totidem Ambr. Exc. Lucens. pr. ed. Parm. et Vicet. item Var. LL. e marg. Parm.—564 *captis* pro *campis* Med. sec. Leid. sec. m. sec.—566 *Nec sua* Put. Reg. *cantata* pro *tutata* Ambr. pr. *testata* Moret. pr. *diu est* Oxon. pr. *nec vel dum fœdera* Oxon. pr.—567 *Aoniæ* pro *alternæ* Med. sec. unde *Ausoniæ* conjiciebat Heins. *venditat* Reg. Petav. tert. Bonon. Pat. duo Ambr. Exc. Lucens. sec. *vendicat* Leid. sec. Oxon. pr. Pal. Farn. Pric. Put. Thuan. Ambr. tert. ambo Moret. duo Petav. omnes Vatt. Exc. Læti et Gevart. *venditat* vel *vendicat* Lov.—568 *socii* pro *omnes* Ambr. pr. *dura* Ambr.

NOTE

‘ O socii : ’ sic Cæsar excitabat milites, ‘ commilitones ’ appellando ; eum imitati sunt multi Imperatores. Augustus tamen non ‘ illos militum commilitones ’ appellabat, sed milites, ... ambiciosius id existimans quam aut ratio militaris, aut temporum quies, aut sua domusque suæ majestas postularet.’

Temerata] Italiæ violatæ, profanatæ : hæc enim sacra dicebatur, et a barbaris non sine sacrilegio tangenda.

561 *Obsessi principis*] Removeve opprobrium, quod suscipit Princeps Honorius, quem ob ignaviam nostrorum Gothi obsident Mediolani, neque abstinent a contumeliis ; quod nefas, quod crimen.

562 *Deploratum Timavo*] Alloquitur milites, qui Maximo tyranno prius ad Alpes Timavumque addicti, dedecus

vulnusque Imperio inflixerant ; hortaturque illos, ut sua virtute hanc maculam eluant. De Timavo fluvio supra. Vel per *Alpinum pudorem*, intellige dedecus a nobis susceptum, quod Getas non vetuerimus Alpes penetrare.

565 *Discors*] Hic est hostis, quem non sua vis, sed mundi discordia sustentat. Hæc discordia fovebatur a Rufino.

Anceps] Ob bella civilia dubitans, quem dæcem sequatur.

566 *Fœdera ludit*] Fœdera percussa tanquam ludum negligit.

567 *Perjuria venditat*] Non solum perjurus, sed etiam gloriatur de perjuriis, quibus delusit alternatim, modo Aulam Orientis, modo Aulam Occidentis.

Credite nunc omnes, quas dira Britannia, gentes,
 Quas Hister, quas Rhenus alit, pendere paratas
 In speculis. Uno tot praelia vincite bello. 570
 Romanum reparate decus, molemque labantis
 Imperii fulcite humeris. Hic omnia campus
 Vindicat: hæc mundo pacem victoria sancit.
 Non in Threiciis Hæmi decernimus oris:
 Nec super Alpheas umbrantia Mænala ripas 575
 Constitimus: non hic Tegean Argosque tuemur.
 Visceribus mediis, ipsoque in corde videtis
 Bella geri. Patrem clypeis defendite Thybrin.
 Talia nunc pediti, turmæ nunc mixtus equestri,

data Aula utrique alternatim. Putate jam populos omnes, quos Anglia crudelis nutrit, quos Danubius, quos Rhenus, suspensos et accinctos remanere in excubiis. Uno bello exstinguite tot bella futura. Restituite honorem Romanum, et sustinete humeris machinam Regni titubantis. Hic conflictus ulciscitur omnia: hic triumphus firmat orbi pacem. Neque vero configimus in sinibus Thracii Hæmi montis, neque stamus ad Mænalum montem obumbrantem litus Alpei. Non hic defendimus Tegean et Argos; aspiciatis bella inferri mediis visceribus, et cordi ipsi: propugnate Thybrin patrem scutis vestris. Stilicho permixtus militibus dicebat hæc verba,

~~~~~

pr. Med. quart. *socii dura* Sched. Gud.—570 *vincite* Vat. quint. Moret. pr. *vincere* Rott. Jun. pr. Voss. Lov. m. pr. Exc. Gevart.—571 *moremque* Jun. pr. *cadentis* Petav. tert. *labentis* Vat. sec. Farn.—572 *hæc omnia* Oxon. pr.—573 *Vendicat* Moret. pr. *hoc* Pal. *sancit* Lov. Oxon. pr.—574 *hæmi* Med. sec. Voss. Leid. sec. *decurrimus* Ambr. sec. *decrevimus* Vat. pr. Med. sec. Mazar. Exc. Cod. Rhem.—575 *Non* Pal. Med. pr. Put. Mazar. *umbrantia* Reg. Moret. sec. *vibrantia* Vat. quint. Moret. pr. inc. Heins. Exc. Læti.—576 *Institimus* Oxon. pr. *Tegean* Vat. sec. Oisel. Med. quart. inc. Heins. Reg. Thuan. Mazar. Tholos. Var. LL. e marg. Parm. *Tegean* duo Vatt. Rott. *Tegeamque* Ambr. tert. *Tegean* Jun. pr. Med. pr. Gesn. et ed. Bipont. *Tegetis* Oxon. pr. *argosque* Tholos. *timemur* Pric.—578 *patrium* Ambr. tert. *Tybrin* Leid. pr. *Tybrin* Petav. sec. *Tibrim* quatuor Vatt. Pal. Rott. Exc. Læti.—579 *peditum* Moret. sec. *turbæ* Ambr. tert. *equester* Put.—580 *nunc externis*

NOTÆ

569 *Paratas in speculis*] Gentes omnes stant in speculis, expectantes eventum hujus pugnae: si cadimus, paratæ sunt bellum nobis inferre: si vincimus, quiescent.

570 *Uno tot praelia*] Uno praelio tot praelia futura vincite, exstinguite.

572 *Campus*] Hic est conflictus, in hoc campo, si vincamus, ulciscemur omnes injurias nobis illatas.

573 *Sancit*] Sancit pacem velut rem sacram sanctamque, quam ne-

mo turbare audebit.

574 *Hæmi*] Montis Thraciæ.

575 *Alpheas*] Alpheus Arcadiæ fluvius in Elide; Mænalus, mons; Tegea, urbs in eadem Arcadia: quod aspectat Argos, multæ sunt hujus nominis urbes in Græcia; hæc est in Peloponneso.

577 *Ipsaque in corde*] Prope urbem Romanam, quæ est velut cor Imperii.

578 *Patrem Thybrin*] Qui vos aluit.

Dicta dabat : simul externis præcepta ferebat 580
 Auxiliis. Ibat patiens ditionis Alanus,
 Qua nostræ jussere tubæ : mortemque petendam
 Pro Latio docuit gentis præclarus Alanæ ;
 Cui natura breves animis ingentibus artus
 Finxerat, immanique oculos infecerat ira. 585
 Vulneribus pars nulla vacat : rescissaque contis
 Gloria foedati splendet jactantior oris.
 Ille tamen mandante procul Stilichone citatis

modo peditibus, modo catervis equestribus : et una dabat mandata copiis externis auxiliariis. Alanus incedebat obediens imperio, quo buccina nostra vocavit : et dux illustris nationis Alanæ ostendit mortem esse optendam pro Italia ; cui duci natura formaverat corpus parvum pro animo magno, et accenderat ipsi oculos furore terribili : locus nullus corporis ducis caret plagis, et honor oris vulnerati, et cæsi hastis superbiior micat. Nihilominus ille dux, Stilichone longe jubente, festinavit

Ambr. tert. *edicta* Vat. tert. *præcepta* vel *edicta* Pric. Florent.—581 *Halannus* Vat. quart.—582 *Quod* Moret. pr. *Quam* Lov. *petebat* pro *petendam* Exc. Lucens. sec.—583 *genti* Moret. pr. *gentis præclarus* Jun. pr. duo Oxon. duo Leidd. *præclarus* vel *præfectus* Vat. quint.—584 *Quo* pro *Cui* Ambr. tert.—585 *Fixerat* Ambr. tert. *infecerat* pro *infecerat* idem Ambr.—586 *pars ulla* Farn. *rescissaque* Vat. quint. Exc. Læti. *recissaque* Med. quart. Exc. Lucens. sec. *rescissaque* Moret. pr. *recissaque* tres Vatt. Rott. Lov. Jun. pr. duo Oxon. *recissaque* vel *rescissaque* Farn. *cunctis* Vat. tert. Lov. Leid. pr. m. sec. *cunctis* duo Vatt. Pric. Rott. Oisel. Exc. Lucens. sec. *contis* Thuan. Mazar. duo Petav. Pat. duo Ambr. *cumptis* Florent. cum glossa i. e. *lanceis. certis* vel *cunctis* Reg. *cunctis* vel *contis* Pric. Exc. Læti. *cunctis* vel *comptis* Pal. Med. pr.—587 *splendet* Ambr. tert. Vat. quart. *gaudet splendentior* vel *splendet jactantior* Petav. tert.—588 *mandare* Leid. pr. m. sec. Med. sec. *mandata* Moret. sec.

NOTE

583 *Præclarus*] Dux scilicet gentis Alanæ ; dicitur *Saulus* a nonnullis.

584 *Cui natura*] Huic duci, quod rarum Alanis, parvum corpus erat, sed animus ingens : id quod et dicitur de Tydeo, ‘Major in exiguo regnabat pectore virtus.’ At Pyrrhus apud Frontinum dicebat duci milites deligenti : ‘Grandes elige, ego fortes reddam.’ Hos non probabat Statius, cum hæc canebat : ‘Luxuriant artus, effusaque sanguine laxo Membra natant.’ Livio placet ‘media militaris statura :’ Tacito ii placent, quibus sunt ‘dura corpora, stricti artus, minax vultus, major animi vigor.’

585 *Infecerat*] Oculi erant torvi et infecti furore, quasi quodam veneno, quo vel aspicientes necaret.

586 *Rescissaque contis*] Non gloria rescissa est contis seu hastis, sed gloria nascitur ex ore vulnerato et rescisso hastis. Est effectus pro causa, metonymicæ.

587 *Fœdati*] Oris plagis et cicatricibus fœdati gloria est jactantior, hoc est, ducem illum facit jactantiorē et superbiorem. Et est causa pro effectu. Alia dicitur esse nautarum Batavorum ratio, qui poti quasi ludendo sibi invicem ora cultellis dissecant : ex Claverio.

588 *Ille tamen*] Etsi superbus ob

Acceleravit equis, Italamque momordit arenam :
 Felix, Elysiisque plagis et carmine dignus, 500
 Qui male suspectam nobis impensius arsit
 Vel leto purgare fidem : qui iudice ferro
 Diluit immeritum laudato sanguine crimen.
 Morte viri turbatus eques flectebat habenas :
 Totaque præciso nutassent agmina cornu, 505
 Ni celer instructa Stilichon legione secutus,
 Subsidiis peditum pugnam instaurasset equestrem.

equis impulsis, et momordit terram Italiae. Fortunatus ille, et promeritus sedes Elysias, et versus laudantes; qui flagravat vehementius vel morte eluere fidem suam suspectam nobis injuria: qui, gladio absolvente, delevit egregio cruce scelus falsum. Equites perturbati morte ducis Alanorum vertebant fræna, et ala cæsa totus exercitus inclinasset, nisi Stilicho promptus cum legione armata veniens restituisset præ-

—589 *Acceleratur* ed. Vicet. *Acceleravit* Florent. tres Med. inc. Heins. Put. Reg. Thuan. Mazar. Bonon. Pat. Tholos. tres Petav. tres Ambr. Voss. Moret. sec. Lov. Exc. Læti, Gevart. Lucens. sec. et Sched. Gud. *moriens Italique momordit* Moret. sec.—590 *Elysiis* sine copula Reg.—591 *suspensam* Lov. inc. Heins. Var. LL. ed. Antv. m. pr. *spectatam* Pal. Med. pr. *spectatam* vel *suspectam* Oxon. pr. *infensus* Pal.—592 *Et leto* Pal. Med. pr. *vindice ferro* Oxon. pr. Ambr. tert. *ferri* Ambr. pr.—593 *Debit* Farn. *laudando* Tholos. Med. quart. qui et *carmine* exhibet pro *sanguine*. *crinem* pro *crimen* Vat. sec.—594 *tristatus* Vat. quint. *inestatus* vel *tristatus* idem Vat.—595 *præciso* Ambr. sec. *præciso* duo Vatt. Pal. Pric. Rott. Oisel. duo Med. Lov. *turbassent* Ambr. pr. Vat. quart. *recitassent* Var. LL. ed. Antv. *mutassent* omnes Vatt. Farn. Med. sec. *nutassent* Leid. sec. Florent. duo Med. inc. Heins. Thuan. Mazar. Moret. sec. Ambr. tert. Oxon. sec. tres Petav. Ald. Exc. Lucens. sec. Var. LL. e marg. Parm.—596 *regione* Pat.—597 *Obsidiis* inc.

NOTE

cicatrices, etsi colludere fingebatur cum Alarico, tamen Stilichoni lubens paruit, nec dubitavit mori.

589 *Momordit*] In Italia occisus momordit terram: id faciebant antiqui, ut sibi morientibus ora prave contorta viderentur. Virgilius: 'Et humum moriens semel ille momordit.'

590 *Elysiis*] Dignus Elysiis ob virtutem, cui debentur, ex Virgilio, 'amœna vireta, Fortunatorum nemo- rum sedesque beata.'

Carminē] Dignus æterna Musarum memoria.

592 *Vel leto purgare*] Morte, qua nihil est corruptius, purgare et probare fidem. Æmuli nempe Stilicho-

nis insusurrabant Honorio, Stilichonem res novas cogitare, et Alanos cum Stilichone et Alarico clam colludere. Dux Alanus, ex Claudiano, totum id falsum esse sua morte probavit.

Judice ferro] Dux Alanus, suis et armis et virtute et sanguine dedit occasionem judicandi, crimen perfidiæ in Romanos ipsi afflictum, esse immeritum et falsum: apud Jureconsultos, *Ultore ferro*.

594 *Flectebat*] Hæc est Stilichonis fuga, quam post ejus cædem auctores sic auxerunt.

597 *Subsidiis peditum*] Et forte Stilicho, Cæsarem imitatus, equum di-

Quis, Musis ipsoque licet Pæane recepto,
 Enarrare queat, quantum Gradivus in illa
 Luce suæ dederit fundator originis urbi? 600
 Altius haud unquam toto descendimus ense
 In jugulum Scythiæ: tanta nec clade superbum
 Contudimus Tanain, vel cornua fregimus Histri.
 Invisum miles sitiens haurire cruorem
 Per varias vestes, onerataque plaustra metallo 605
 Transit, et argenti cumulos; et cædis avarus
 Contemptas proculcat opes: pretiosior auro
 Sanguis erat. Passim neglecti prodiga lucri

lium equestre, auxilium pedestribus. Eoquis, etsi Musis et ipso Apolline plenus, possit referre quantum Mars conditor hujus stirpis concesserit urbi suæ in illa die? Nunquam intravimus profundius toto gladio in guttur Scythiæ: neque tanta occisione profligavimus Tanain insolentem, aut rupimus cornua Danubii. Miles noster ardens sordere sanguinem hostilem transvolat per vestimenta diversa, et plaustra onusta metallo, et per acervos argenti; atque insatiabilis cædium: proterit divitias spectas: cruor erat carior auro. Ira sæviens et larga, lucro contempto, satiat odium

~~~~~

Heins. inflasset Tholos. forte, pro inflammasset.—598 Qui Moret. pr. *Pæone* Exc. Gevart. *receptus* Moret. sec.—599 *Enumerare* Exc. Gevart.—600 *sua* Oxon. pr.—602 *sacræ* pro *Scythiæ* Var. LL. ed. Antv. *nec tanta* Ambr. pr. *ne* Leid. pr. *laude* pro *clade* Farn.—603 *Et tudimus* Oxon. pr. *Tanain* tres Vatt. Oisel. et *cornua* Jun. pr. aut Exc. Læti.—604 *sitiens miles* Lov. *audire* Moret. pr.—605 *Ad onerataque plaustra* Heinsius seqq. notaverat: De *carra-gine* intelligendum, quam faciebant fugientes. vid. Casaub. ad Hist. Aug. p. 208. 228. sic iv. Cons. Hon. 466. 'Plaustra cruore natant.' huc refer et alium locum ii. in Rufin. 129. 'cæsis obtendit plaustra juvenis.' de *carra-gine* vid. et Trebell. Poll. in Claudio p. 204. l. 13. 37. 43. Vopisc. in Aureliano p. 212. l. 43.—606 *avidusque cruoris vel cædis avarus* Med. quart.—607 *conculcat* Pat. Voss. Leid. sec. Exc. Gevart. *proculcat* Moret. pr.—608 *prod-*

NOTÆ

misit, et exemplo suo ceteros idem facere docuit.

598 *Pæane*] Apollo, vel Hymnus in laudem Apollinis.

601 *Descendimus*] Audax verbum, sed efficax. Descendimus in jugulum, id est, immersimus totum gladium, et descendimus in guttur Scythiæ, velut belluæ immanis. Seneca de Sejano dixit, 'Sejanum in cervicem nostras non imponi, sed descendere.'

603 *Tanain, &c.*] Vicinus hostes Delph. et Var. Clas.

ad Tanain et Danubium. Fluvios pro ipsis populis usurpare poetæ solent.

606 *Avarus*] Est in cæde inimicorum quædam avaritia inexasurabilia, cupide grassans ultra vindictam et iram: sed et *avarus* ponitur pro eo, qui nunquam expletur, nunquam satiatur; sic apud Virgilium fit mentio 'Acherontis avari.'

608 *Prodiga lucri*] Quod facere posset lucrum, negligit.

Claud.

3 C

Ira furens strictis odium mucronibus explet.
 Purpureos cultus, absuntque igne Valentis 610
 Exuvias, miserisque graves crateras ab Argis,
 Raptaque flagranti spirantia signa Corintho
 Callidus ante pedes venientibus objicit hostis
 Incassum; neque enim feralis præda moratur,

gladiis nudatis. Hostis astutus exponit ad pedes frustra Romanis irrumpentibus, vestes purpureas, et spolia Valentis consumpti flamma, et crateras ingentes raptos ab Argis deplorandis, et statuas pene viventes ablatas Corintho incensa: nec enim

~~~~~
gus auri vel prodiga lucri Moret. pr.—609 *Illa pro Ira* Tholos. Ambr. pr. *Ima* Put. duo Petav. *Illa* Vat. tert. Pric. m. pr. Lov. Bonon. *Turba* Ambr. tert. *tristis odio* Moret. pr. *odio strictis* Mazar. *odium strictis* Med. quart. *odium* Ambr. tert. *odio* duo Vatt. Pal. Farn. Oisel. duo Med. inc. Heins. Put. Thuan. Bonon. duo Petav. duo Ambr. Oxon. pr. ed. Vicet. et Parm. Var. LL. ed. Antv. *odium vel odio* Reg. Vat. quart. Exc. Læti. *implet* Thuan.—610 *vultus pro cultus* Oxon. sec. *assumptas* Vat. pr. Farn. Exc. Læti. *assumptasque* Pal. *assumptoque* Leid. sec. et alii, triginta fere, Exc. Gevart. Sched. Gud. Ald. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Antv. *absumptoque* Ambr. sec. *absumptique vel absumptoque* Thuan. *absumptoque vel absumptasque* Med. quart. *absumptasque vel assumptasque* Flor. *assumptasque* et emendatum *assumptasque* Leid. pr. *Valenti* Pric. *valentes* Leid. sec. Oxon. pr. Pal. Farn. Rott. Oisel. omnes Vatt. Exc. Læti. *volantes* Jun. pr. Oxon. sec. *calentes* Med. quart. *calentes vel valentes* Reg. Med. pr.—611 *miserasque* Moret. pr. *mersioque* Oxon. pr. m. pr.—612 *spumantia* Pal. Oxon. pr.—613 *Callibus* Moret. pr. *Squalidus vel Callidus* Vat. sec. deerat autem hic versus Vat. tert. *abjicit* Reg.—614 *nec enim* Vat. tert. Pal. Rott. Flor. duo Med. Petav. tert. Tholos. Ambr. pr. Lov. Moret. pr.—615 *Sic* Flor. Si

NOTÆ

609 *Ira furens*] ‘Ira furor brevis est.’

610 *Valentia*] Hostis captus frustra Romanis victoribus objicit spolia Valentis Imperatoris, qui a Gothis in tugurio ustulatus, et ejus regia suppellex ab Alarico direpta est. Valens fuit Princeps pessimus, Christianorum hostis infensissimus.

611 *Miseris*] Hostis victus frustra objicit crateras raptos ab Argis expilatis, deplorandis. Præter Thebas et Athenas, ante totius Græciæ urbes misere spoliatae fuerunt.

Graves] Vel crateras ingentes ideoque graviores; vel signis emblematisque insculptis graves.

612 *Spirantia signa*] Ita ad vivum expressa, ut spirare ac vivere videantur. ‘Spirantia mollius æra.’ Virgil.

lius. ‘Phidiacum vivebat ebur.’ Juvenalis.

Flagranti Corintho] Nobilissima opera Corinthi, æsque Corinthiacum laudatissimum semper fuit: ex quo alias Memmius urbem ‘tuba præcinnente’ incendit, æsque aurum et argentum statuaram simul mixta sunt. Hinc Florus, ‘æris notam pretiosiorum ipsa opulentissimæ urbis fecit injuria: quia incendio perustis plurimis statuīs atque simulacris, æris, auri, argenteque venæ in commune fluxere.’

613 *Callidus*] Ut intentus spoliis miles persequi desisteret: sic olim victus Mithridates Romanos victores elusit, cum ‘maximam vim auri atque argenti . . . reliquit:’ quæ dum Romani ‘colligunt omnia diligenter

Sed justos præbent stimulos monumenta doloris. 615
 Asseritur ferro captivum vulgus, et omnes
 Diversæ vocis populi, quos traxerat hostis
 Servitio, tandem dominorum strage recepti,
 Blanda cruentatis affigunt oscula dextris,
 Desertosque Lares et pignora læta revisunt. 620
 Miratur sua quemque domus, cladesque renarrant
 Ordine, tum grati referunt miracula belli.
 Quis tibi nunc, Alarice, dolor, cum Marte perirent
 Divitiæ, spoliisque diu quæsita supellex,
 Pulsaretque tuas ululatus conjugis aures? 625

præda funesta retardat illos, sed hæc specimina afflictionis dant aculeos æquos. Populus ante captus liberatur armis, et omnes gentes variæ linguæ, quas hostis abduxerat in servitutem, redemptæ tandem clade dominorum suorum, imprimunt oscula dulcia manibus sanguineis se liberantibus, ac repetunt domos suas derelictas, et liberos suos gaudentes. Sua familia suspicit unumquemque; et tunc illi recensent seriem stragis, et memorant prodigia belli jucundi. Quis tibi tunc mæror fuit, o Alarice, cum opes tuæ bello absumerentur, et supellex tua parva tot exuviis, et la-

Med. sec. furoris pro doloris Vat. sec. dolori Tholos.—616 vulnus Oxon. pr. Leid. sec. Med. sec. Tholos. inc. Heins. Lov. Var. LL. ed. Antv. vulnus vel vulgus Reg. amens pro omnes Vat. pr. Farn.—617 voces Put. Tholos. Moret. pr. Oxon. pr. voces populis Ald. propria pro populi Ambr. tert.—618 Scrutato tandem Oxon. pr. recepti Jun. pr. Oxon. sec. redempti al.—619 Magna Pal. affigunt. Farn. Oxon. pr. affigunt. Jun. pr. Voss. Leid. sec.—620 Misertosque Farn. Desertosque vel Desuetosque Exc. Læti.—621 Mirantur ed. Parm. Miratur Var. LL. e marg. Parm. quæque Reg. renarrat Pal. Med. sec.—622 tunc grati Mazar. tunc grata Med. quart. tum grati Leid. pr. Oxon. sec. duo Vatt. Med. pr. vet. Gyr. Thuân. Ambr. sec. Exc. Lucens. sec. Sched. Gud. cum gurti Med. sec. congrati Leid. sec. Florent. inc. Heins. Put. Petav. sec. cognati Vat. pr. Farn. congressi Rott. Reg. Oxon. pr. cum grati undecim alii, Exc. Gevart. et Var. LL. ed. Antv. congrati vel cognatis Oisel. tum grati vel cognatis Exc. Læti. miracula leti Vat. quart.—623 nunc Oxon. sec. tunc vet. Gyr. cum viginti quinque aliis, Exc. Gevart. Læti et Lucens. pr. Sched. Gud. color Med. quart.—624 deum pro diu Pal. tibi munda pro quæsita Moret. sec.—625 Pulsavitque Pal. Med. pr. Conjugis duo Vatt. Pric. sibiis pro

NOTÆ

tius, rex ipse ex manibus effugit.' Cicero.

615 *Justos stimulos*] Ad supplicium de sceleratis sumendum.

Monumenta doloris] Tot spolia erant monumenta doloris Græcarum urbium, quæ spoliata fuerant.

616 *Captivum vulgus*] Mulieres puerique, qui a Gothis capti fuerant ad Timavum, ubi deploratum vulnus acceptum est.

619 *Oscula*] Osculantur manus sanguineas Romanorum se liberantium.

621 *Miratur*] Quomodo quis liberari potuerit ex manu hostium terribiorum.

622 *Miracula belli*] Prodigia a Stilichone patrata, eaque admiranda.

624 *Spoliis quæsita*] Parta atque aucta spoliis victarum gentium.

Conjugis, invicto quæ dudum freta marito
 Demens Ausonidum gemmata monilia matrum,
 Romanasque alta famulas cervice petebat.
 Scilicet Argolidas Ephyreiadasque puellas
 Cœperat, et pulchras jam fastidire Lacænas. 630
 Sed Dea quæ nimiis obstat Rhamnusia votis,
 Ingemuit, flexitque rotam. Domat aspera victos
 Pauperies, unoque die Romana rependit

menta tuæ uxoris ferirent aures tuas; uxorisque, quæ quidem confusa conjugē indomito, inausa poscebat torques gemmatos matrum Italarum, et poscebat etiam celsiori capite sibi seruas futuras. Nimirum jam inceperat spernere virgines Argivas, et Corinthiacas, et Spartanas formosas. At Dea Nemesis, quæ impedit nimia desideria, indignata est, et avertit currum: acerba egestas macerat illos superatos, et confictus Romanus restituit uno die, quæcumque perdidimus per annos

conjugis Vat. sec. Pal. duo Med. Petav. pr. m. sec.—626 *invicto* Moret. sec. *invicto* Moret. pr. *immoto* Ambr. pr. *quæ dudum* Moret. pr. *dudum* quæ omnes Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Exc. Læti. *frena* pro *freta* Sched. Gud.—628 *Romanas* Vat. pr. Farn. *alias* pro *alta* Moret. pr. *parabat* Vat. tert. Reg. *parabat* vel *petebat* Florent.—629 *Argolidas* Vat. tert. *Arcolicas* Var. LL. ed. Antv. *Ephyreiadasque* Pal. Oisel. *Ephyreiadasque* Pnt. Reg. Thuan. Mazar. Bonon. Pat. Tholos. tres Petav. inc. Heins. Exc. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. *Ephyreiadasque* Oxon. pr. *Ephyreiadasque* Moret. sec. Lov. *Ephyreiadasque* Leid. pr. *Ephyreiadasque* Moret. pr.—630 *Mecenas* pro *Lacænas* Lov.—631 *clam* pro *Dea* Moret. pr.—632 *Ingemuit* pro *Ingemuit* conjiciebat Heins. *victus* Moret. pr.—633 *rependit* Pal. *rependit* duo Vatt. Farn. Florent.

NOTE

626 *Romanas alta cervice*] Jam spectabat ut famulas, matres Romanas, alta cervice, hoc est, altiore dignitate eminentes.

629 *Argolidas*] Argivas ab urbe Argis in Græcia.

Ephyreiadas] Corinthiacas, a fonte Ephyre, qui Corintho vicinus est. Inde Virgilius, 'Ephyreiaque æra,' id est, Corinthiaca, seu optima.

630 *Pulchras Lacænas*] Lacænarum pulchritudo fortitudoque celebrantur. Notum adagium: solæ Lacænæ viros pariunt; id est, fortes Heroas.

631 *Dea Rhamnusia*] Sic dicta est a Rhamnunte pago Atticæ, ubi simulacrum habebat, quod ex Strabone non Ipsalus Phidiæ cederet operibus:

dicitur aliter *Nemesis*, ἀνδ τοῦ νέμειν, *distribuere*, quasi esset quædam Justitiæ filia, et bonis præmia, malis supplicia, distribueret. Eos etiam affligit, qui suis dotibus contenti non sunt, qualis erat Narcissus. In libro de Mundo, qui liber Aristoteli tribuitur, dicitur etiam 'Ἀδραστὴ, quia eam nemo ἀροῦσθαι, *effugit*. At Strabo dictam putat *Adrasteiam*, quod Adrastus ei primum templum statuerit, idque probat ex Antimacho. An autem *Nemesis* et *Leda* unum et idem sint, docte disputat Cælius Rhodiginus.

633 *Romana acies*] Transpositio non imitanda.

Quicquid ter denis acies amisimus annis.
 O celebranda mihi cunctis Pollentia sæclis ! 635
 O meritum nomen felicibus apta triumphis !
 Virtutis fatale solum, memorabile bustum
 Barbariæ ! nam sæpe locis ac finibus illis
 Plena lacessito rediit vindicta Quirino.
 Illic Oceani stagnis excita supremis 640
 Cimbrica tempestas, aliasque immissa per Alpes,
 Isdem procubuit campis. Jam protinus ætas
 Adveniens geminæ gentis permisceat ossa,

triginta. O Pollentia laudanda mihi sæculis omnibus ! o quam nomen tuum gloriosum ! o quam idonea victoriis fortunatis ! terra funesta fortitudini hostium, insigne sepulcrum Barbariæ ! Etenim sæpius in illis locis ac limitibus, ultio integra reversa est Romanis petitis. Illic procella Cimbrica excitata ex ultimis aquis Oceani, et emissa per Alpes excelsas, cecidit in agris iisdem. Mox jam sæcula venientia confundant ossa nationis utriusque, et notet titulos duos, qui sint

Jun. pr. Oxon. sec. Exc. Læti.—634 *Quidquam* Rott. Vat. tert. m. pr. *tridenis* pro *ter denis* Pal. *acres* pro *acies* Oisel. *ames* Vat. tert. m. pr. *aciesque* Oxon. pr. *amisimus* Put. *commisimus* Exc. Gevart. *comisimus* Leid. sec. m. sec. *deest* autem hic versus Petav. pr.—635 *veneranda* Vat. tert. Florent. *celebranda* vel *reueranda* Pric. *sedes* pro *seclis* Med. quart.—636 Hic versus non compareret in Med. pr. *acta* pro *apta* Moret. pr. Lov. m. sec.—637 *Virtutis, fatale* Leid. pr. *Virtutum* Reg. Oxon. pr. *Virtuti* malit Heins.—638 *non sæpe* Moret. pr. *jam* Ambr. sec. Petav. tert. a *finibus* Pric. de *finibus* Pal. Med. pr. *istis* Jun. pr.—639 *Quiriti* pro *Quirino* legebat Heins.—640 *excitata* *supremis* Oxon. pr. *exercitu summis* Moret. pr. *supremi* conjiciebat Heins.—641 *aliasque* Vat. sec. *altasque* Oisel. Med. quart. Petav. sec. *altas* vel *altasque* Exc. Læti. *emissa* Exc. Lucens. sec. *immensa* Petav. sec. *immera* Moret. pr.—642 *Hisdem* Florent. Ambr. pr.—643 *Geticæ* pro *geminæ* Vat. tert. Florent. m. pr. *genita*

NOTÆ

635 O celebranda, &c.] Non quod celebraturus sim cunctis sæculis, sed quod laudes, quibus effero Pollentiam, æternum duraturæ sint.

Pollentia] Ptolemæo Πολωντία, urbs est in Liguria, Italiæ regione. Ad hanc victi sunt a Stilichone Getæ.

636 Apta] Adepta: Barthius ex Lucretio: 'ex hoc apta fidem ducit;' id est, adepta nomen et famam.

639 Plena] Nostri milites redierunt annua plene vindicta.

Lacessito] Lacessitis Romanis a Quirino seu Romulo ortis.

641 Cimbrica] Cimbrī, populi Germaniæ versus Oceanum. Florus:

'Cimbrī, Teutones, atque Tigurini ab extremis Galliæ profugi, cum terras eorum inundasset Oceanus, novas sedes toto orbe quærebant.' Ubi et Galliam latius amitt.

Tempestas] Exercitus instar tempestatis ingruens, ob ingentem barbarorum multitudinem.

642 Isdem campis] Non tamen in iisdem campis victi sunt Cimbrī a Mario, et Getæ a Stilichone. Nam Marius profligavit Bæorigem et Cimbro in campis Vercellis, ab urbe quæ Ptolemæo dicitur Οὐερκελλαι: quæ Vercellæ distant ab urbe Pollentia milliaria plusquam quadraginta.

Et duplices signet titulos, commune tropæum :
 Hic Cimbros, fortesque Getas, Stilichone peremptos 645
 Et Mario, claris ducibus, tegit Itala tellus.
 Discite vesanæ Romam non temnere gentes.

tropæum commune. Hic terra Italica operit Cimbros et Getas indomitos, interfectos a Stilichone et a Mario, Ductoribus illustribus. Hinc, o populi recordes, discite non spernere Romam.

Med. sec. *tantæ* duo Vat. Jun. pr. Oxon. sec. *geminae* vel *Geticæ* Pric. *ad-*
misceat Vat. tert. Rott. Florent. Med. sec. *promisceat* Exc. Læti. *Cimbris*
Geticorum admisceat Moret. pr.—644 *signent* Moret. pr. *tumulos* Exc. Læti
 m. pr.—645 *fortisque* Ambr. tert. *fortique* Ambr. pr. *strictosque* Vat. pr. Farn.
perempto inc. Heins.—646 *ducibus claris* Tholos. *cladum ducibus* Oxon. sec.
claris vel *emris* Med. pr. *riget* pro *tegit* Florent.—647 *tendere* Ambr. pr.
 Sched. Gud. In Lov. ad calcem legebatur : *Explicit Claudius Claudianus in*
Rufinum. Jun. pr. habet : *Explicit Liber Claudii Claudiani*. in Thuan. *Claudii*
Claudiani liber Explicit. Explicit de Bello Getico Lucens. sec. *Explicit Liber*
Claudiani Leid. sec. *Explicit Claudianus Magnus* Oxon. pr. in Moret. sec.
 erat : *Explicit magnum opus Claudiani nobilissimi versificatoris.*

NOTÆ

644 *Titulos*] Signet duos titulos, duas inscriptiones, sed quæ notent tropæum commune Mario et Stilichoni.

647 *Discite*] Idsumtum est ex formula publicæ animadversionis, ubi plagis et verberibus addebatur : 'Noli hoc facere : Disce hoc agere.' No-

tus et versus Virgilianus omnium excellentissimus, iudicio Præstigiatri-
 cis indoctissimæ a Philosopho id ro-
 gatæ : quæ id respondit in urbe Pa-
 pia seu Ticino ; si fides adhibenda
 Boistuvio in Historiis prodigiis :
 'Discite justitiam moniti, et non
 temnere Divos.'

XXVII.

CL. CLAUDIANI

DE SEXTO CONSULATU

HONORII AUGUSTI

PANEGYRIS.

PRÆFATIO.

ARGUMENTUM.

Ut quisque in somnis de iis cogitat, quæ proficitur; sic ego Poëta putabam me offerre versus Jovi, superis plaudentibus. Res vera inventa est, siquidem Honorio offero versus, plaudente Procerum frequentia.

OMNIA quæ sensu volvuntur vota diurno,
Pectore sopito reddit amica quies.

Requies grata noctis, corpore composito, repræsentat omnia desideria quæ

.....

In Vat. pr. et Lov. nulla erat Inscriptio. Petav. pr. inscribit: *Liber de VI. Consulatu Honorii*. Leid. pr. habet: *Incipit Liber de sexto Consulatu Honorii*. in Lucens. sec. erat: *Incipit Panegyricus de sexto Consulatu Honori Augusti*. Præ-

NOTÆ

1 *Sensu diurno*] Quæ videt vel audit *Vota*] Desideria, aut ea omnia quæ
homo per diem, ea recurrunt in som- cupit homo, dicuntur vota.
nis.

Venator defessa toro cum membra reponit,
 Mens tamen ad sylvas et sua lustra redit.
 Judicibus lites, aurigæ somnia currus,
 Vanaque nocturnis meta cavetur equis.
 Furto gaudet amans, permutat navita merces,
 Et vigil elapsas quærit avarus opes.

5

versantur in sensibus per diem. Venator, cum componit in lecto corpus suum fatigatum, animus tamen ejus revertitur ad sylvas notas, et latibula ferarum sibi cognita. Lites sunt somnia judicum; currus sunt somnia aurigæ, et meta inanis evitatur ab ipso cum equis per noctem. Amans latetur amoribus fertivis; navita mutat merces; et avarus expergefactus requirit divitias effluentes. Et

fatio. In Exc. Gevart. erat hoc carmen octavo loco. In Moret. pr. sequitur post Bel. Geticum. *Præfatio* vocatur in veteri Ausonii Codice Vossiano, in quo sub Claudiani nomine legebatur. *Exodium* vocatur in Codice Thomæ Bartholini, quem Heinsius litera G notaverat. Vetus Cod. Gyrard. Vat. Livin. ambo Moret. Lov. alique habent hanc *Præfationem*, et quidem hic suo loco, quam alii vulgo Libro III. de Rapt. Proserp. præfigunt, uti in Lov. ascriptum, quod et Gyraldus monuit. In Schedis Gudianis, Exc. Schotti et Cod. Rhem. item Var. LL. ed. Antv. *Præfatio* plane deerat. In Oxon. sec. deest quoque hæc *Præfatio* cum parte Panegyrici naque ad versum 37. nec ante Lib. III. de Rapt. Pros. postea comparet. In Vat. pr. et sec. Pal. Farn. Oxon. pr. Petav. pr. ed. Parm. bis legitur hoc carmen, hoc nempe loco et ante Lib. III. de R. P. unde Heinsius, si lectio consentiret, talem notam apposuerat A 2, B 2. In schedis suis monuerat quoque, in Jun. pr. itidem bis legi; itaque cum prior lectio variat et a secunda non confirmatur, hanc notam apposuit Aa. ubi secunda, Bb. ubi utraque lectio consentit AA. In Juniano secundo membranaceo, sed admodum recenti, litera D notato, et in duobus Voss. semel legebatur ante III. de R. P. in tertio vero Voss. suo loco posita erat.—1 *Carmina* pro *Omnia* Ambr. pr.—2 *Tempore nocturno* Cod. Bartholin. ed. Parm. et Vicet. *sopito* vel *nocturno* Ambr. tert. *solvit* pro *reddidit* Pal. Med. pr. *amica dies* Thuan.—3 *dum fessa* Ambr. tert. *cum fessa* Pal. *quam fessa* Auson. Voss. *defensa* Florent. ed. Vicet. Ald. *defessa* vet. Gyr. Vat. Livin. *cum fessa toro sua membra* Voss. pr. *cum membra toro defessa* Ambr. pr. Petav. pr. Jun. pr. A. A. Voss. sec. Vat. sec. 2. item duo alii Vatt.—4 *Max* pro *Mens* Med. tert. *ad sua vota* Reg. Oxon. pr. 1. *ad sua lustra* Tholos. 2. *rura* vel *lustra* Moret. sec.—6 *Unaque* Leid. sec. Voss. tert. Pat. Petav. sec. Med. tert. Exc. Gevart. *Vanaque* vel *Unaque* Oxon. pr. b. *canatur* Pal. *canetur* vel *cavetur* Med. pr.—7 *Forti* pro *Furto* Jun. pr. a. unde *Furti* conjiciebat Heinsius. *Gaudet amans furto* Vat. pr. 2. Cod. Bartholin. Ambr. tert. ed. Parm. *merces* vel *metas* Oisel. ed. Vicet.—8 *Pervigil* Vat. quint. Ambr. tert. *agris* pro *egris*

NOTE

4 *Sua lustra*] Suas sylvas, in quibus versatur venator, quasi suæ forent. Lustra sunt latibula ferarum.

6 *Vana meta*] Quia ea meta non est, nisi in mente somniantis.

7 *Permutat*] Navita Europæus, verbi gratia, permutat merces Euro-

pæas cum mercibus Indicis.

8 *Vigil*] Avarus, quem avaritia dormire non sinit.

Elapsus] Avarus quærit tum somnando, quod perdidit, et quod falso putat se perdidisse.

Blandaue largitur frustra sitientibus ægris
 Irriguus gelido pocula fonte sopor. 10
 Me quoque Musarum studium sub nocte silenti
 Artibus assuetis sollicitare solet.
 Namque poli media stellantis in arce videbar
 Ante pedes summi carmina ferre Jovis.
 Utque favet somnus, plaudebant Numina dictis, 15
 Et circumfusi sacra corona chori.
 Enceladus mihi carmen erat, vinctusque Typhoeus :
 Hic subit Inarimen, hunc gravis Ætna domat.

somnus humectans dat potum gratum instilliter ex fonte frigido ægrotis sitientibus. Amor Musarum consuevit per noctem tacitam excitare etiam me ad exercitationes solitas. Etenim videbar mihi in ipso palatio carli micantis ferre cernus ad pedes Jovis supremi; et ut sopor juvat somnia, Dii et cohors sacra cætus circum stipantis applaudebant verbis meis. Argumentum versuum memorum erat Enceladus, et Typhoeus ligatus. Hic jacet sub Inarime; Ætna

ed.] Parm.—10 *Et riguus* Put. *Inriguus* Anson. Voss. qui hic desinit. *Inriguis* Moret. sec. *sapor* Cod. Bartholin. *sopor* vel *sapor* Voss. sec.—11 *studio* Florent. *studiis* Moret. pr.—12 *assiduis* pro *assuetis* Vat. pr. 2. Pal. Cod. Bartholin. Med. pr. Petav. pr. Voss. et Ambr. pr. Vat. quart. et quint. ed. Parm. et Vicet. *invigilare jubet pro sollicitare solet* Ambr. tert. *soles* Moret. pr. Heinsius seqq. hic notaverat: 'De somnibus vide similia apud Nonnum Lib. 42. p. 1096. ed. Lub. Petron. p. 33. ed. Weitz. Ciceron. init. Somn. Scip. et Lucret. Lib. iv.'—13 *Jamque* Tholos. *stellantis* vel *sublatus* Vat. sec. 2. Voss. sec. *stellantis* vel *stellati* Med. pr. *medio stellantis in orbe* Reg. *nocte* pro *arce* Med. tert. *æde* vel *arte* Pal. Med. pr.—15 *Utque favet, somnis* Voss. pr. *Dumque* Florent. *Atque* Med. sec. *fovet* Med. sec. *laudabant numina dictis* Tholos. *votis* pro *dictis* Jun. sec.—16 *fori* pro *chori* Vat. quint.—17 *vinctusque* Oiscl. Med. tert. Put. Petav. sec. Tholos. duo Ambr. Moret. sec. Leid. pr. et sec. m. pr. *victusque* omnes Vatt. Pal. Farn. Pric. Cod. Bartholin.—18 *Hunc premit Inarimes* Cod. Bartholin. Vat. pr. et sec. 2. item quint. et Pal. *Hic subit Inarimen* Vat. Livin. Jun. pr. 1. Oxon. pr. 2. duo Leidd. duo Med. tres Petav. totidem Ambr. Lov. Moret. sec. Voss. tert. Mazar. Thuan. Reg. 2. Bonon. Tholos. Inc. Heins. Exc. Gevart. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. *premit* Petav. pr. m. sec. *Inarime* ed. Vicet. *Inarimen* tres Vatt. Oiscl. vet. Gyr. *hunc pre-*

NOTE

16 *Circumfusi*] Quasi ego medius inter hos orarem.

17 *Enceladus*] Gigas Ætna superimposita oppressus: de hoc alibi. Per Enceladam intelligitur Alaricus, per Typhoeum Gildo. Uterque victus est a Stilichone sub auspiciis Honorii.

Typhoeus] Inarime Insula oppressus; de hoc etiam alibi. *Inarime* autem Homero Ἰνάρημι: hinc ἐν Ἀρπυῖαις, et conjunctis his vocibus *Einarime*

facta, sen *Inarime*, rejecta prima littera, ut sæpe fit: dicta etiam *Prochyta* ἀπὸ τοῦ προχέω, *profundere*, quod terræ motu effusa sit. His adjice Plinium, ex quo 'Prochyta non ab Ænæa nutrice, sed quia profusa ab Ænaria erat, Ænaria ipsa a statione navium Ænææ, Homero Inarime dicta, Græcis Pithecusa, non a simiarum multitudine, ut aliqui existimavere, sed a figlinis dollariorum.'

Quam lætum post bella Jovem suscepit æther,

Phlegrææ referens præmia militiæ.

20

Additur ecce fides : nec me mea lusit imago,

Irrita nec falsum somnia misit ebur.

En Princeps, en orbis apex æquatus Olympo :

En, quales memini, turba verenda, Deos.

Fingere nil majus potuit sopor ; altaque vati

25

Conventum cœlo præbuit aula parem.

ingens illum opprimit. Canebam quam gaudens Cælum, reportans munera belli Phlegræi, exceperit Jovem, post hæc prælia. En fides adjungitur dictis meis ; neque vana mea species decepit me, neque ebur mendax injectit mihi somnia inania. Ecce Imperator, ecce culmen Mundi simile Cælo : ecce cætus venerandus, quales recordor esse superos. Somnus nihil evaluit invenire sublimius ; et Regia excoelos exhibuit Poëtæ mihi concessum similem concessui cælesti.

mit Ætna gravis Vat. pr. 2. Cod. Bartholin. *premit* inc. Heins. *Henna* Oxon. pr. 1. Farn. *Enna* Oisel. *Ossa* Vat. quint. *Æthna premit* Voss. pr.—19 *lætum* Vat. Livin. Oisel. Florent. Reg. Tholos. Jun. pr. 1. Oxon. pr. 2. Jun. sec. Ambr. tert. duo Voss. *lætus* tres Vatt. Pric. Petav. pr. Put. Thuan. Cod. Bartholin. *lætum* vel *lætus* Med. pr. Bonon. *susceperat* Vat. pr. Florent. Reg. Ambr. pr. Jun. pr. 1. Oxon. pr. 1. Vat. Livin. *æer* vel *æther* Vat. sec.—20 *gaudia* pro *præmia* Tholos. *prælia* Med. tert.—21 *te mea lusit* Oxon. pr. *Jam me* Put. Lov. Jun. pr. Moret. sec. *Jam mea* Pric. Inc. Heins. Med. quart. Mazar. Petav. sec. *luzit* Petav. sec. *ludit* Tholos.—22 *falsis* Vat. sec. 2. Florent. qui et *mittit* habent. *mittit* vel *misit* Voss. sec.—23 *orbis* Exc. Læti. *urbis* duo Vatt. Oisel. Oxon. pr. Vat. Livin. *æquatus* vet. Gyr. Vat. Livin. Exc. Lucena. pr. *æquatur* Leid. sec. et triginta fere alii ed. Parm. et Vicet. *æquandus* Vat. sec. 2. Ambr. sec. *æquandus* vel *æquatus* Voss. sec.—24 *Æquales* pro *En quales* Voss. pr. *Est* pro *En* Thuan. *qualis* Reg. *qualis meminit* Moret. sec. *memini* Exc. Læti. *meminit* duo Vatt. item primus m. pr. Farn. Pric. Oisel. Florent. Med. tert. Inc. Heins. Put. Reg. Bonon. Tholos. duo Petav. duo Ambr. Oxon. pr. 1. ed. Parm. *memini* vel *meminit* Vat. tert. *Dei* Cod. Bartholin. m. sec. *Deos* Jun. pr. AA. et sec. Oxon. pr. 2. Cod. Bartholin. duo Leidd.—25 *non majus* Thuan. vel *majus* Ambr. tert. *nil potuit majus* Jun. sec. *sapor* Lov. *vati* tres Vatt. *menti* Vat. pr. et sec. Florent. Med. tert. Reg. Tholos. Jun. pr. et sec. Oxon. pr. Voss. sec. Moret. sec. Ambr. tert. ed. Parm. et Vicet. *somni* Med. quart. *mentis* vel *menti* Cod. Bartholin. *vati* vel *menti* Bonon.

NOTE

20 *Phlegrææ*] Cælum refert præmia militiæ Phlegrææ, hoc est, spolia gigantum, ad Phlegram Thessaliæ urbem devictorum.

22 *Ebur*] Poëtæ duas faciunt portas somniorum ; corneam, qua vera ; eburneam, qua falsa somnia exeunt, emittuntur : cornea oculos designat, quod hi carnibus durioribus constant,

et frigus non sentiant ; eburnea denotat os, ob dentes : sic somnia per corneam portam emissæ veriora sunt quam quæ eburnea exeunt ; nam quæ a nobis cernuntur, certiora sunt quam quæ nobis dicuntur. Hæc est sententia Servii in Virgillii locum, ‘portaque emittit eburna.’

23 *Princeps*] Imperatorem Jovi,

NOTE

Proceres Diis, Senatū Cælo magnifice comparat. Quod ad Imperatorem attinet, certum est eos, quibus contigit regere mortalium genus, etiam in Sacra Scriptura Deos appellari. 'Magnus Dominus super omnes Deos,' siebat Jethro. 'Ego dixi, Dii estis.' In Psalmis.

XXVIII.

CL. CLAUDIANI DE SEXTO CONSULATU
HONORII AUGUSTI PANEGYRIS.

ARGUMENTUM.

FORTUNÆ Reduci templum vovendum est ob Majestatem Consularem Romæ restitutam ab Honorio, qui reget feliciter, cujus præsentia lætificabit Romam, solam Consulū et Imperatorū sedem, in qua Theodosius vixit, elegit consortem Honorium, quam amat præfertque Orienti ipse Honorius, a Stilichone et Serena ibi exceptus. Felix Theodosius, qui videbat hostes victos et ultos ab Honorio, quo auspice fugatus Alaricus, cui insultat Eridanus, Verona gaudet strage militum Alarici. Stilicho sapienter ab his vindictam petit. Alaricus suos retinere non potest, desperat, dolet de præsentī infelicitate, variis motibus agitur. Optatur adventus Honorii. Roma mixtis querelis, dolore, aliisque affectibus, rogat eum ut veniat. Honorius ait se visum esse in Stilichone Consule, quem laudat a variis victoriis. Inde Ravenna egressus transit per varios Italiæ tractus, Romam inquit, favente Cælo, plaudentibus hominibus, et mirantibus apparatus, famulante Eucherio, gaudente Stilichone, comitante Victoria, cunctis colentibus. Ludi exhibentur, Annus omnium felicissimus aperitur.

AUREA Fortunæ Reduci si templa priores
Ob redditum vovere ducum, num dignius unquam

Si veteres dedicaverunt templa aurata Fortunæ Reduci ob reversionem Ductorum

1 sic Petav. sec. minores Tholos.—2 ob redditus Tholos. pro redditu Vat. sec.

NOTE

1 Aurea] Romæ templa quædam inde Roma aurea non raro dicitur. auro tecta agnoscunt auctores; Martialis: 'Fortunæ Reducia fulgen-

Hæc Dea pro meritis amplas sibi posceret ædes,
 Quam sua cum pariter trabeis reparetur et Urbi
 Majestas? Neque enim campus solennis et urna 5
 Luditur in morem: species nec dissona cœtu,
 Aut peregrina nitet simulati juris imago.

an hæc Diva peteret unquam sibi æquius delubra magnifica, ut meretur, quam cum splendor solitus restituitur Romæ, simul cum veste Consulari? Nam campi Martii solennitas, et urna non celebratur per ludum, tantum pro consuetudine; neque figura ridicula conventus, aut umbra quædam externa juris ficti. Aula natalis

reditum ducum vel reducem ducem Oxon. pr. duci Med. quart. *merere* Bonon. Petav. tert. *num dignius* Med. pr. *nec* Jun. pr. Mazar. *nunc* Tholos. *non dignius omnes* Vatt. Farn. Rott. Oisel.—3 *promeritas* Var. LL. ed. Antv. *posceret aulas* Tholos. *Latias arces vel ædes* Vat. sec.—4 *trabeis pariter* Florent. *reparatur* Vat. pr. Oisel. Florent. duo Med. inc. Heins. Lov. Voss. Vat. Livin. Exc. Gevart. Var. LL. ed. Antv. *reparetur* vet. Gyr. Exc. Lucens. pr. *repetatur* Leid. pr. et sec. m. pr. Jun. pr. Oxon. pr. tres Vatt. Rott. Pal. Farn. duo Med. ed. Vicet. infr. vs. 111. *repetatur* vel *reparatur* Pric. Petav. pr. *urbis* Tholos. Var. LL. e marg. Parm.—5 *nec enim* duo Vatt. *neque* duo Leidd. duo Vatt. Farn. Oisel. Florent. duo Med. Put. Mazar. Petav. sec. Tholos. Ambr. sec. Vat. Livin. *campus* Oxon. pr. duo Leidd. *campo* Vat. pr. m. pr. *urna* Oxon. pr. duo Leidd. In Jun. pr. deerat hic versus.—6 *in mores* Jun. pr. *non dissona* duo Vatt. Thuan. Ambr. pr. *cœtu* vel *cullu* Med. pr.—7 *ruris*

NOTÆ

tia late Tempia nitent.'

Fortunæ Reduci] In vetere inscriptione legitur, Jovi OPT. MAX. ET FORTUNÆ REDUCI PRO SALUTE, ITU, ET REDITU. Unde patet talia vota pro Principibus esse facta, illorum ut felix reditus optaretur. Fuit olim *Fortuna Masculina, Fortis, Parva, Obsequens, Virilis, Muliebris, Equestris, Bona, Mala, &c.* Totque templa, quot nomina. Fuit et *Jupiter Redux*.

4 *Reparetur majestas*] Præsentia Principis Consulatum ineuntis: is enim et Urbem et Honorem pristino suo splendori restituit.

5 *Neque campus et urna luditur*] Non cogitur populus in Campum Martium, ad satisfaciendum consuetudini; neque suffragia educuntur ex urna, velut per ludum, ut sub Principibus præcedentibus; qui quidem umbram Campi et suffragiorum populo relinquebant, sed ipsi rem sibi reserva-

bant, et de Consulatu ad nutum statuebant. *Urna* autem erat cista seu situla unde sortes educebantur, hoc est, tabellæ in quibus nomina candidatorum inscripta erant. Tabellas illas, *pilas*, vulgo *buletins*, vocat Passeratius in Propertium.

6 *Species dissona*] Non nitet species et umbra quædam non conveniens Majestati cœtus Romani, et aliqua velut in patrio solo peregrina seu ascititia imago juris ficti et imaginarii; seu quo Romani fingebant se in comitiis per suffragia creare magistratus, quos Princeps ipse creandos jubebat. Sicque Populus speciem, Princeps rem ipsam habebat: non, inquam, species tantum illa nitet, ut ante; sed res ipsa seu suffragiorum libera facultas restituitur ab Honorio. Hæc tamen omnia poetice ornata sunt, nam sub Honorio de honoribus Stilicho statuebat.

Indigenas habitus nativa Palatia sumunt,
 Et, patriis plebem castris sociante Quirino,
 Mars augusta sui renovat suffragia Campi. 10
 Qualis erit terris, quem mons Evandrius offert
 Romanis avibus, quem Tybris inaugurat annum?
 Quamquam omnes, quicumque tui cognominis, anni
 Semper inoffensum dederint successibus omen,

ornatur vestibus vere Romanis; et Romulo iungente populum militibus Italia, Mars restituit suffragia Campi sui. Qualis erit in Orbe annus ille, quem mons Palatinus ostendit volucris Romanis, quem Tiberis auspicatur? Etsi anni omnes, quicumque ferunt cognomentum tuum, præbuerint augurium simile eventibus, et

pro juris Pric.—9 tribuno Lov.—10 mens pro Mars Leid. pr. m. sec. *augusta* Var. LL. e marg. Parm. et ed. Antv. sibi al. sui Florent. Med. pr. inc. Heins. Mazar. vet. Gyr. Lov. Voss. Vat. Livin. tres Petav. Exc. Gevart. et Lucens. pr. ed. Vicet. Var. LL. e marg. Parm. *resonat* Thuan. *revocat* Jun. pr. Voss. Reg. Leid. sec. Exc. Gevart. sic *revocare gaudia* Cons. Mall. vs. 30. *fastigia* Put. *fastigia* vel *suffragia* Vat. tert.—11 *erat* Leid. sec. m. pr. Jun. pr. Vat. quart. Med. pr. Put. duo Petav. Bonon. Pat. duo Ambr. Lov. Moret. pr. unde *eat* conj. Heins. *er* Ambr. sec. *erat* vel *erit* Med. sec. *quam* Leid. sec. *affert* Jun. pr. *offert* vel *effert* Oxon. pr.—12 *Tigris* Put. Mazar. *annus* Med. sec. *annus* Leid. pr. Pal. Florent. duo Med. Moret. pr. ed. Parm. *amnis* Ambr. pr. Med. quart. Sched. Gud.—13 *quoscumque* inc. Heins. *quocumque* conjiciebat Heins. *Vigent cognominis* Thuan. *patri cognominis* Farn. *cognovimus* Med. tert. Var. LL. ed. Antv.—14 *inoffensis* inc. Heins. *dederant* dno Vatt. Farn. Rott. Med. pr. Put. Mazar. Bonon. Petav. sec. Pat. duo Ambr.

NOTE

Dissona] Habens diversa suffragia.
 8 *Indigenas*] Vestes Romanas Consularibus comitiis ab origine destinatas, et velut Romæ natas, aut ab indigenis usurpatas.

Nativa Palatia] In quibus nata est ipsa dignitas Consulatus, et quæ magno cum omnium gaudio Princeps Consul repetit, Mediolano reversus.

9 *Quirino*] Romulo, seu Imperatore successore Romuli, conjungente *plebem castris*, id est, populum militibus, et sic in veste Consulari ad Palatium incedente.

10 *Augusta suffragia*] Angustum Honorium Consulem electura.

Campi] Martii, creandis Magistratibus destinati.

11 *Mons Evandrius*] Mons Palati-

nus ab Evandro cultus promittit annum futurum felicem, Consule Honorio, sicut alias ex inspectione duodecim vultorum promisit Romulo urbem felicem fore.

12 *Romanis aribus*] Duodecim vulturibus, quæ aves felices fuerunt Romanis.

Inaugurat] Tybris incipit, auspicatur, inaugurat annum Honorii, quia hic Consulatum annum geret Romæ ad Tybrim: alios gesserat Mediolani.

14 *Inoffensum*] Semper anni Consulatum tuorum *dederunt omen inoffensum successibus*, hoc est, non turbatum ab eventu; seu habuerunt successus non offensos, sed respondentes omnibus, seu auspiciis felicibus, seu felicitati speratæ.

Sintque tropæa tuas semper comitata secures : 15
 Hic tamen ante omnes miro promittitur ortu
 Urbis et Augusti geminato nomine felix :
 Namque velut stellas Babylonia cura salubres
 Optima tunc spondet mortalibus edere fata,
 Cœlicolæ cum celsa tenent, summoque feruntur 20
 Cardine, nec radios humili statione retundunt :
 Haud aliter Latix sublimis signifer aulæ,

victoria semper secuta sint Consulatum tuum ; attamen hic annus spondetur futurus fortunatus ante omnes initio admirabili, et duplici titulo urbis et Imperatoris. Etenim quemadmodum labor Chaldaeorum pollicetur astra salubria, tum ostendere magnam felicitatem hominibus, cum Cœlites occupant altum Cœlum, et tolluntur in regionem supremam, neque hebetant radios suos in plaga infima : non dissimiliter

~~~~~

ed. Vicet. omne pro omen Put.—15 *sintque* Farn. Rott. Mazar. unde *dederunt* et *sintque* legebat Heins. *mirata* pro *comitata* Lov. Deerat autem hic versus Vat. sec.—16 *Hinc* Oxon. pr. *Hic miro tamen ante omnes* Pal. Med. pr. *præmittitur* Vat. sec. *protenditur* Put. *ortu* hic distinguit Med. quart.—17 *Urbis* et Leid. pr. Jun. et Oxon. pr. *Ter bis* in Var. LL. ed. Antv. *Augusto* Moret. pr. *nomine* Mazar. *munere* Lov. *vivere* Tholos. *numine* duo Leidd. duo Vatt. Farn. Pric. duo Med. Put. Reg. duo Petav. totidem Ambr. Voss. Moret. sec. Pat. Exc. Gevart. et Lucens. sec. *numine* vel *nomine* Pal. Med. pr. Oxon. et Petav. pr.—18 *Babylonica* inc. Heins. *salubrem* Thuan.—19 *omnia* pro *optima* Med. tert. *nunc* duo Leidd. Vat. sec. Pric. Rott. Put. Mazar. Pat. Tholos. Ambr. pr. duo Petav. ambo Moret. Exc. Gevart. *non* Lov. *spondent* Pal. Med. pr. Moret. sec. *facta* Moret. pr. Lov. Vat. sec. Rott. Med. sec. Mazar. Petav. sec.—20 *summa* pro *celsa* Oxon. pr. Ambr. sec. *frumitur* Moret. pr.—21 *ratione* Vat. quart. Pal. Med. pr. *recumbunt* vet. Gyr. *recedunt* Jun. pr. *retundunt* Vat. quint. *retundunt* Vat. sec.—22 *Aut* Moret. pr. *Latix* vel *sum-*

NOTE

17 *Urbis et Augusti*] Duplici nomine Consulatus hic felix, et ob urbem, cujus ædificiis restitutis reparata est Majestas; et ob Imperatorem, qui factus est Consul. Ceterum non raro urbs et Imperator jungebantur. In veteri inscriptione legitur, 'Romæ et Augusto.' Alii legunt, *Urbis et Augusti geminato numine felix*; ob Consulatum scilicet in urbe gestum, et ab Imperatore. Scaliger legit, *Ter bis in Augusti geminato nomine felix*! id est, felix ob sextum Augusti seu Honorii consulatum.

18 *Babylonia cura*] Cura Chaldæorum, qui Babylonem, seu regionem

Babyloniæ incolebant, et qui erant Astrologi. Babylon autem urbs erat, quam ad Euphratem Semiramis regina 'magnificentissimam condidit: aut secundam alios vetustissimum opus Nembroth in campis Sinaar restauravit.' Munsterus. Erat et Babylon urbs Ægypti.

22 *Signifer*] Qui fert Astra, et est vel Genius Romæ, vel Imperii, vel Roma; vel forte Sticho, quem sic designat ut signiferum, quo sustinetur Honorius, astrum Imperii. Signifer significat et Zodiacum, de quo supra.

Imperii sidus propria cum sede locavit,
 Auget spes Italas : et certius omina surgunt,
 Victrici concepta solo. Cum pulcher Apollo 25
 Lustrat Hyerboreas Delphis cessantibus aras,
 Nil tum Castaliæ rivis communibus undæ
 Dissimiles, vili nec discrepat arbore laurus :
 Antraque mœsta silent, inconsultique recessus.
 At si Phœbus adest, et frænis grypha jugalem 30
 Rhipæo tripodas repetens detorsit ab axe,
 Tunc sylvæ, tunc antra loqui, tunc vivere fontes :

cum signifer altus Palatii Romani collocavit astrum Imperii Honorium in solio proprio, adauget spes Romanorum, et præsentia nata in regione triumphali extoluntur verius. Cum Phæbus formosus inivit altaria Septemtrionalia, Delphis vacantibus, aquæ Castaliæ nihil tum differunt ab aquis communibus, neque laurus tum differt ab arboribus contentioribus ; et cavernæ tristes, et recessus non frequentati tacent. Sed si Apollo præsens est, et si cum habenis avertit gryphas conjunctos in curru, rediens ad tripodas ex finibus Scythicis, tunc sylvæ, tunc speluncæ

mæ Med. tert.—23 propria quatuor Vatt. inc. Heins. Put. Reg. Thuan. Mazar. Bonon. Pat. Tholos. tres Petav. tres Ambr. Lov. Moret. sec. Exc. Gevart. Lucens. pr. ed. Vicet. Sched. Gud. prima pro propria Exc. Læti.—24 Auge Bonon. omina Vat. pr. et tert. Pal. Med. tert. Vat. Livin. omnia tres Vatt. Farn. Pric. Rott. Oxon. pr. duo Leidd. omina vel omnia Med. pr.—25 concessa Lov. solo vel polo Oxon. pr.—26 lustris cessantibus Pal. auras duo Vatt. Med. sec. Thuan. Petav. pr. aras vel auras Pal. Med. pr. et tert. Arctos conjecerat Heins.—27 nil tam Put. Ambr. pr. tunc Vat. sec. Med. tert. tum Ambr. sec. cum Med. pr. Thuan. inde pro undæ Var. LL. ed. Antv.—28 Nili pro vili Pric. ne Lov. non Jun. pr. discrepet Lov. Moret. sec. Voss. Leid. sec. decrepat Tholos.—30 Ac Leid. sec. Exc. Gevart.—31 tripodes Florent. detorsit Reg. distorsit duo Vatt. Florent. Jun. pr. Put. Pat. Petav. pr. Ambr. pr. Lov. Moret. sec. arce Tholos.—32 numine fontes Mss. nonnulli,

NOTE

24 *Omina surgunt*] Anspicia, quæ celebrata sunt Romæ, certiora et veriora fore creduntur, et majorem felicitatem portendere.

26 *Hyperboreas*] Celebre templum Apollinis Hyperborei seu Septemtrionalis. Hic arguitur Sol hyemalis, qui media Cæli parte relicta, seu relicta Meridiana plaga, regionibus Hyperboreis seu Septemtrionalibus illucet.

27 *Castaliæ*] Fons Castalius ad radicem Parnassi, prope Delphos in Bœotia, Græciæ regione.

30 *Grypha*] Apollini gryphes et corvi sacri esse finguntur, ob quandam vini præsentendi. Gryphes ex animalium genere, pennati et quadrupedes, alis et facie aquilis similes, cetera leonibus, equis infestissimi.

31 *Rhipæo*] Rhipæus mons est Scythiæ, de quo supra.

Tripodas] Supr. Præf. in Ruf. vs. 12.

32 *Vicere*] Fontes, rupes, sylvæ, oracula reddere dicuntur, quod hæc oracula reddantur prope ea omnia.

Tunc sacer horror aquis : adytisque effunditur Echo
Clarior, et doctæ spirant præsentia rupes.

Ecce Palatino crevit reverentia monti,
Exultatque habitante Deo, potioraque Delphis
Supplicibus late populis oracula pandit ;
Atque suas ad signa jubet revirescere laurus.
Non alium certe decuit rectoribus orbis
Esse larem, nulloque magis se colle potestas
Æstimat, et summi sentit fastigia juris.
Attollens apicem subjectis regia Rostris
Tot circum delubra videt, tantisque Deorum
Cingitur excubiis. Juvat infra tecta Tonantis

35

40

cæperunt resonare, tunc fontes reviviscere cæperant, tunc horror religiosus effunditur aquis, et Echo sonantior, et cautes eruditæ reddunt oracula. En veneratio collis Palatini augetur, et mons salit, Deo incolente, et aperit responsa gentibus undique rogantibus, responsa meliora Apollinis Delphici, et imperat lauros suas reviviscere ad vexilla sua. Haud quidem convenit aliam esse sedem gubernatoribus mundi, quam Romam, et dignitas summa non se facit majoris in ullo monte, et non agnoscit magis magnitudinem Imperii supremi. Aula efferens culmen suum, foro subjacente, aspiciit tot templa circum, et circumdatur præsidiiis tot

~~~~~

unde numina fonti conj. Delr. pontes Petav. tert.—33 tum Ambr. pr. adytis Vat. sec. Med. quart. Tholos. aditis Leid. pr. infunditur Moret. sec. confunditur Med. quart.—34 ductæ Leid. pr. spirent Moret. pr. spumant Jun. pr.—35 Palestino Moret. pr. ponti Oisel.—36 exultat Pal. exultantque Vat. pr. m. pr. Mazar.—37 fundit Mazar.—38 atque alias Ambr. pr. Sched. Gud. renitescere Med. tert. reviviscere Thuan. ed. Vicet. lauros al. laurus duo Vatt. Pal. Oisel. Florent. Med. pr. Reg. Mazar. Oxon. pr. Vat. Livin.—39 orbis Reg. urbis Vat. sec. Med. tert. aula duo Vatt. Put. Pat. Ambr. et Petav. pr. aula vel orbis Moret. pr.—41 sentit Med. quart. Exc. Læti et Lucens. pr. sensit Farn. Rott. duo Med. Thuan. Petav. sec. ed. Vicet. sancit conjiciebat Heins. vestigia Put. Mazar. suffragia Tholos.—42 rostris Jun. pr. castris Med. sec. nostris Exc. Lucens. sec. nostris vel nostri Med. pr.—43 decorum pro Deorum Med. sec. Dearum Put.—44 infra Vat. pr. et tert. Pal. Reg. infra Med. sec. inc. Heins. Put. Thuan. Mazar. Bonon. Pat. Lov. ambo Moret. tres Petav. totidem Ambr. Ald. Exc. Gevart. Var. LL. e marg. Parm. tecta tres Vatt. templa Reg.

NOTE

37 Oracula] Sic vocant responsa et edicta principis; quæ et aliter vocantur §. 9. l. 1. C. de veteri Jure enucleando; nam hic mentio fit de 'sacratissimis Constitutionibus,' et ibidem legitur, 'Divalium Constitutionum sanctio.'

38 Suas laurus] Avitas, patrias. Consule Augusto dignitates omnes reforescunt.

40 Colle] Palatino, in quo Imperatores habitabant.

41 Sentit] Potestas summa hic habitans ita fulget, eam ut putes sentire magnitudinem suam, et superbiere suis opibus.

43 Deorum excubiis] Præsidia, templisque Deorum pro Imperii salute excubantium.

Cernere Tarpeia pendentes rupe Gigantas, 45
 Cœlatasque fores, mediisque volantia signa
 Nubibus, et densum stipantibus æthera templis,
 Æraque vestitis numerosa puppe columnis
 Consita, subnixasque jugis immanibus ædes,
 Naturam cumulante manu; spoliisque micantes 50
 Innumeros arcus. Acies stupet igne metalli,
 Et circumfuso trepidans obtunditur auro.
 Agnoscisne tuos, Princeps venerande, penates?

Deorum. Labet videre infra Templum Jovis, Gigantes suspensos ex caute Tarpeia, et portas insculptas, et vexilla volantia inter ipsas nubes, et templis involventibus cælum spissum, et rostra ærea inserta columnis cinctis multitudine navium, et domos fultas collibus ingentibus, manu extollente opus naturæ, et arcus triumphales infinitos fulgentes exutiis. Oculi perstringuntur fulgore metalli, et tremuli oculi hebetantur auro circumposito. Annon agnoscis tuam domum, o Imperator auguste?

tela vel templa Vat. pr.—45 Gigantas Vat. pr. m. pr. Gigantes al.—46 elat-
 asque Leid. pr. Vat. quint. Reg. Pat. choros pro fores Med. sec. tholos con-
 jecerat Heins. volantia Put. volantia vel ululantia Petav. tert.—47 æra
 Med. sec. telis pro templis Oxon. pr. m. sec.—48 puppe Florent. inc. Heins.
 Pat. Bonon. Moret. pr. duo Ambr. Exc. Lucens. pr. ed. Vicet. veste Ambr.
 tert. veste duo Leidd. duo Oxon. Jun. pr. Rott. tres Med. Reg. Thuan. Tho-
 los. Petav. sec. Lov. Moret. sec. Exc. Gevart. veste vel puppe Vat. pr. et
 tert. Oisel. Med. pr.—49 Conditæ Leid. sec. Voss. Exc. Gevart. submissas-
 que Pat. subnexasque Jun. pr. Oxon. sec. subnixasque Ald. gentis Florent.
 subnixasque . . . ædis Moret. sec.—50 cumulante vel simulante Vat. tert.—
 51 artus pro arcus Voss.—52 ille pro igne Florent. circumflasso Vat. sec. qui
 et detunditur pro obtunditur exhibet.—53 Agnoscasne Leid. sec. m. pr. agnos-

NOTÆ

45 *Tarpeia*] Capitolium intelligit, Jovis et Deorum terrestre domicilium.

Gigantas] Ita insculptos, ut videantur pendere ac dejici ex rupe Tarpeia.

46 *Cœlatasque fores*] Stilicho mandavit, ut fores Capitoli aureis suis laminis spoliarentur: tum repertus est titulus, 'Misero Regi servantur.' Funesto elogio respondit eventus; nam Stilicho, si non Rex, saltem Regia affinitate, immo et auctoritate conspicua, misere obiit.

Volantia signa] Vel revera signa, vel Deorum imagines ex templis suspensæ.

47 *Stipantibus æthera templis*] Tot Claud. et Var. Clas.

apicibus Templorum involventibus Cælum, vix ut videri possit, præ multitudine.

48 *Columnis*] Augustus, post victum Antonium, ex rostris navium Ægypti quatuor columnas erexit, quas postea Domitianus in Capitolio reposuit.

49 *Subnixas*] Domos fultas collibus; erectas in verticibus collium; et manu opificum sic extollente opus Naturæ, scilicet ipsos colles, eos ut cumulet, ut perficiat, ipsis novum et cumulatum splendorem afferat.

53 *Agnoscisne*] Quasi Honorius, vel a puero, petierit a Patre Romani et Imperatorium Occidentis.

3 D

Hæc sunt, quæ primis olim miratus in annis,
 Patre pio monstrante, petis. Nil optimus ille 55
 Divorum toto meruit felicius ævo,
 Quam quod Romuleis victor sub mœnibus egit
 Te consorte dies; cum, se melioribus addens
 Exemplis, civem gereret terrore remoto,
 Alternos cum plebe jocos, dilectaque passus 60
 Jurgia, patriciasque domos, privataque passim
 Visere deposito dignatus limina fastu.
 Publicus hinc ardescit amor, cum moribus æquis
 Inclinat populo regale modestia culmen.
 Teque rudem vitæ, quamvis diademate necdum 65

Hæc sunt tecta quæ tu suspiciens quondam in ætate tenera poscis, Parente pio ostendente. Ille Theodosius optimus Cælitum nil egit fortunatius per omnem vitam, quam quod domitor hostium traduxit tempus suum in urbe Romana, te socio: cum, imitans Principes excellentiores, ageret civem, metu sublato, ferens vicissim facetias cum populo, et rixas innocuas, et sustinens invisere Palatia Nobilitum, et sæpe domos privatorum, abstracta magnitudine sua: hinc amor Reipublicæ inflammatur, cum moderatio demittit ad Populum majestatem Imperatoriam moribus æqualibus. Et

cisque Rott. custos venerande Reg.—54 veneratus Oxon. pr. Vat. tert. miratur Farn. ab annis Med. tert. Mazar. in vel ab annis Med. pr.—55 tuo pro pio Med. tert. Bonon. Petav. tert. monstrante cias marg. Isingr. monstrare Jun. pr. puer pro petis Oisel.—57 quam cum Romuleis Put. quæ Romuleis Thuan. Romuleis Leid. sec. sub montibus Leid. sec. Voss. Moret. sec. Exc. Gevart. mœnibus vel montibus Petav. tert.—58 poscente pro consorte Pric.—60 delectaque Vat. pr. m. pr.—61 privatasque domos Tholos.—62 disposito Put. dignatur Put. Ambr. pr. lumina Put. Petav. sec. Lov. Oxon. sec. Ambr. tert.—64 nomen pro culmen Med. sec.—65 quantus pro quamvis Moret. pr. nondum

NOTÆ

56 *Meruit*] Nihil felicius agendo, meruit amorem et venerationem populorum.

58 *Consorte*] Te ad societatem Imperii ascito.

59 *Exemplis*] Se adjungens imitatore*m* iis, qui meliora exempla reliquerunt, ut Augusto, Tito, Trajano, &c.

Terrore remoto] Tacitus, 'Metus et terror infirma vincula caritatis.' In Panegyrico Pliniano de amore subditorum, 'Hæc arx inaccessa, hoc inexpugnabile munimentum est, munimento non egere.' Sallustius, 'Equidem ego cuncta Imperia crudelia,

magis acerba, quam diuturna arbitror: neque quemquam a multis metuendum esse, quin ad eum ex multis formido recidat.'

61 *Patricias*] Magna laus Principis posse et Nobilibus et Populo placere, et ex fastigio dignitatis ad mediocritatem popularem descendere.

64 *Regale culmen*] Majestatem Imperatoriam. Plinius de Trajano: 'Non de tyranno, sed de cive; non de Domino, sed de Parente loquimur. Unum ille se ex nobis, et hoc magis excellit, atque eminet, quod unum ex nobis putat.'

Cingebare comas, socium sumebat honorum,
 Purpureo fotum gremio, parvumque triumphis
 Induit, et magnis docuit præludere fatis.
 Te linguis variæ gentes, missique rogatum
 Fœdera Persarum proceres, cum patre sedentem 70
 Hac quondam videre domo, positoque tiaram
 Submisere genu. Tecum prælarga vocavit
 Ditandas ad dona tribus : fulgentia tecum
 Collecti trabeatus adit delubra Senatus,
 Romano puerum gaudens offerre favori, 75

Theodosius, etsi nondum habebas caput cinctum diademate, assumebat te tenellum ætate, consortem Imperii ; induit te parvulum vestimentis triumphalibus, sublatus in sinu micante, et monstravit tibi, velut ludendo, excitari ad magnitudinem futuram. Populi diversi linguis, et Principes Persarum delegati ad pacem petendam, aspexerunt te alias in hoc palatio consistentem cum Parente, et genibus flexis subjecerunt tiaras snos. Ille Theodosius accipit tecum ad munera liberalia Tribus locupletandas. Intrat tecum indutus veste Consulari templa micantia Curia convocatæ, letans exhibere te puerum amori Romanorum, ut hæres notus jam assuefa-

Pal. Med. pr. Ambr. tert. necdum vel nomen Vat. quart.—66 Hic et sequentes deerant in Lovan. usque ad vs. 140. sumebas Pal. cingebat Farn. honorem Jun. pr. honoris Mazar.—67 gremio forit Jnn. pr. Oxon. sec. fetum Pat. Oxon. pr. factum Ambr. tert. secum Reg. fovit Med. quart. Thuan. trophæis Leid. sec. Voss. Exc. Gevart.—68 imbuat quatuor Vatt. Pric. duo Med. inc. Heins. Put. duo Petav. Bon. Pat. Tholos. tres Ambr. Lov. Moret. sec. Var. LL. e marg. Parm. induit Leid. sec. Oxon. pr. Farn. Florent. duo Med. Reg. Thuan. Mazar. Petav. sec. Exc. Gevart. Lucens. pr. ed. Vicet. imbuat vel induit Leid. pr. Vat. tert. factis Tholos. m. pr. fatis Leid. pr. Vat. pr. Ambr. sec. Exc. Lucens. sec. fastis quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Voss. Vat. pr. m. sec. vid. infra vs. 103. fastis vel factis Med. quart.—71 positoque tiaram duo Leidd. Oisel. Florent. inc. Heins. Bonon. Pat. Tholos. duo Ambr. tres Petav. Reg. Moret. sec. Voss. Exc. Gevart. Lucens. pr. Ald. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Antv. positaque tiara Vat. tert. positoque tiara duo Vatt. Pric. Rott. duo Med. positoque tyranni Med. pr. positaque tyranni Pal. Thuan. positoque Put. Mazar.—72 præclara Vat. pr. Thuan. Vat. Livin. præclara vel prælarga Med. pr. rogavit Jun. pr. Oxon. sec.—73 fulgentia rerum Jun. pr. Oxon. sec.—74 collecto . . . senatu Jun. pr. Oisel. Oxon. sec.—75 gau-

NOTE

66 *Socium sumebat*] Theodosius triumphans secum induxit Honorium, et cum eo congiarium populo dedit.

68 *Præludere*] Docuit te hoc triumpho, his datis muneribus ; ubi tanquam ludendo aderas ; docuit, inquam, te præludere et excitari ad magna fata, magnitudinemque ingentem.

71 *Tiaram*] Tiaras vel Tiara, orna-

mentum prius Persicarum mulierum, sed quo postea Reges usi sunt et Sacerdotes.

73 *Ad dona*] Theodosius post victoriam de Maximo et de Victore ejus filio infensissimis hostibus reportatam, congiarium populo dedit.

75 *Offerre*] Principes solebant filios suos populo commendare.

Ut novus imperio jam tunc assuesceret hæres.
 Hinc tibi concreta radice tenacius hæsit,
 Et penitus totis inolevit Roma medullis ;
 Dilectæque urbis tenero conceptus ab ungue
 Tecum crevit amor : nec te mutare reversum 80
 Evaluit propria nutritor Bosphorus arce.
 Et quoties optare tibi, quæ mœnia malles,
 Alludens genitor regni pro parte dedisset,
 Divitis Auroræ solium sortemque paratam
 Sponte remittebas fratri. Regat ille volentes 85
 Assyrios, habeat Pharium cum Tigride Nilum :
 Contingat mea Roma mihi. Nec vota fefellit

ceret sese regendis populis. Hinc Roma adhæsit firmissimo animo tuo, stirpe firmata, et increvis alius in corde imo, et amor caræ urbis natus ab ipsa infantia adolevit tecum : neque Bosphorus educator in urbe sua potuit immutare te redeuntem. Et quotiescumque pater tuus arridens permisisset tibi expetere, quam urbem præferres, pro sorte Imperii, relinquere retro fratri Arcadio acceptum Orientis locupletis, et hæreditatem destinatum. Ille Arcadius gubernet Assyrios faciles : possideat Nilum Ægyptium cum Tigride : Roma mea delur mihi. Neque exitus decepit desideria

dens puerum conferre Vat. quint. furori Med. sec. m. pr.—76 Et Mazar. Venus pro novus Thuan. tecum pro tunc Ambr. pr. heros Pric.—77 Hic tibi Med. sec. ed. Vicet. cum creta Med. pr. cum certa Farn. duo Med. Thuan. Petav. sec. conserta Rott. concreta vel conserta Oxon. pr. tenacibus Exc. Gevart.—79 urbi Med. pr. tenero . . . ungue Vat. pr. Oisel. Vat. Livin. teneris . . . annis quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. in annis Jun. Oxon. sec.—80 non te Tholos. recessum Pnt. recessum vel recessum Moret. sec.—81 urbe pro arce Jun. pr. Oxon. sec.—82 relles Rott. Med. sec.—83 deludens Thuan. regni genitor Put.—84 solii Petav. sec. solem Med. quart. fortemque paratum Reg.—85 fratris inc. Heins. ipse Pric. Med. quart. inc. Heins.—86 pro tigride Moret. pr.—87 Contingit Jun. pr. mihi Roma tamen Tholos.—

NOTÆ

77 *Radice*] Amor tuus in Romam, instar plantæ, altas radices egit, immo velut germen insitum inolevit, et concrevit in animo tuo.

78 *Totis medullis*] Id est, in interiori cordis parte.

80 *Reversum*] Theodosius reduxit Honorium Constantinopolin, eum ut Principem faceret in eodem loco, quo fecerat Arcadium Principem : neque mutatio loci mutavit Honorium reversum, hoc est, ejus propensionem in urbem Romam.

81 *Bosphorus*] Constantinopolis ad

Bosporum Thracium, ubi educabatur Regia soboles.

82 *Optare*] Quasi Honorius, etsi natum minor, ultro Imperium Occidentis elegerit, in quo populi sunt fortiores, et quod a multis Orienti prælatum est. Sic Claudianus, quantum potest, præfert Honorium Arcadio, in gratiam sui Stilichonis.

85 *Volentes Assyrios*] Faciles populos, etiam quos famina rexit.

86 *Tigride*] Fluvio Mesopotamiæ. Intelligit regiones quas alluit Tigris.

87 *Roma*] Honorius tamen Raven-

Eventus. Fortuna, novum molita tyrannum,
 Jam tibi quærebat Latium; belloque secundo
 Protinus Eoa velox accitus ab aula 90
 Suscipis Hesperiam patrio bis Marte receptam.
 Ipsa per Illyricas urbes, Oriente relicto,
 Ire Serena comes, nullo deterrita casu,
 Materna te monte fovens, Latioque futurum
 Rectorem, generumque sibi. Seniore supernas 95
 Jam repetente plagas, illo sub cardine rerum,
 Sedula servatum per tot discrimina pignus
 Restituit sceptris patrui, castrisque mariti.
 Certavit pietate domus, fidæque reductum

tua. Fortuna exterminans tyrannum novum, jam exquirebat Italiam pro te, et post prælium alterum, tu statim evocatus promte ex Regia Orientis, moderaris Italiam bis liberatam a bello civili. Serena ipsa, deserens Orientem visa est ire comes tibi per urbes Illyriæ, non prohibita ullo periculo, diligens te amore materno, te futurum et moderatorem Italia, et generum suum. Theodosio sens jam redeunte in regiones caelestes, in hoc discrimine rerum, Serena impigra reddidit Imperio patrui sui Theodosii; et exercitui conjugis sui pignus conservatum per tot pericula. Domus vestra exhibuit certatim pietatem suam; nam amor Stilichonis

~~~~~

68 *molita* Put. Exc. Læti et Lucena. pr. *mirata* ed. Parm. et Vicet.—90 *accinctus* Rott.—91 *patriam* Vat. quint. *reperitam* Farn. *relentam* Jun. pr. Oxon. sec.—92 *illa* Moret. pr. *remoto* Thuan.—93 *deterrita* vel *perterrita* Oisel.—94 *materno te more ferens* Moret. sec. *Marte pro more* Jun. pr.—95 *rectore pro seniore* Jun. pr. Oxon. sec. *superbas* Pal. *superbas* vel *supernas* Med. pr.—96 *rerum* deerat in Tholoa.—97 *post tot discrimina* Med. tert. male. notum est Virgilii illud *Æn. i. vs. 208.* ‘Per varios casus, per tot discrimina rerum.’—98 *patriis pro patrui* Mazar. Moret. sec. *patriis ceptis* Jun. pr. Oxon. sec.

NOTE

nam et Mediolanum sæpe incoluit.

88 *Molita*] Emolita, exterminans tyrannum novum, Eugenium scilicet, de quo supra.

89 *Quærebat*] Velut magno labore tibi parabat.

91 *Patrio bis Marte*] Patris armis liberatam a bello duplici, et Engenii, et Maximi, de quibus dictum est.

93 *Comes*] Serena Byzantio profecta est cum Honorio; qui, post cladem Engenii, ad Patrem, simulque ad Imperium Occidentis properabat. Sed heu, rerum vices! vix Honorius appulerat Mediolanum, cum ibi Theo-

dosius ejus pater obiit.

95 *Seniore*] Theodosio ad senectutem accedente, non tam ob ætatem, (erat enim tantum quinquagenarius) quam ob labores et vigilias.

96 *Cardine*] In tanto rerum discrimine, cum Theodosius obiisset, cumque mors ejus occasionem dare posset novis rebus, servavit pignus, scilicet Honorium, quem reddidit Imperio patrui sui. Virgil. ‘Haud tanto cessabit cardine rerum.’

98 *Domus*] Stilichonia domus certavit pietate, hoc est, Stilicho et Serena velut inter se contenderunt, uter

Conjugis officio Stilichonis cura recepit.

100

Felix ille parens, qui te securus Olympum
Succedente petit! quam lætus ab æthere cernit

Se factis crevisse tuis! Duo namque fuere
Europæ Libyæque hostes: Maurusius Atlas

Gildonis furias, Alaricum barbara Peuce

105

Nutrierat: qui sæpe tuum sprevere profana

Mente patrem. Thracum venientem finibus alter

Hebri clausit aquis; alter præcepta vocantis

Respuat; auxiliisque ad proxima bella negatis

Abjurata palam Libyæ possederat arva.

110

excepit Honorium recocatum officio uxoris fidelis. Fortunatus ille Pater Theodosius, qui, te successore, tutus ascendit in Cælum! Quam hilaris ridet ex astris, se auctum esse facinoribus tuis! Etenim duo hostes fuerunt Europæ et Libyæ: Atlas mons Mauritania aluerat rabiem Gildonis, et Peuce saxa Alaricum: qui hostes frequenter contemnerunt animo impio Patrem tuum. Unus Alaricus inclusit se Hebro fluvio proficiscens ex regionibus Thraciæ: alter Gildo aspernatus est Imperium advocantis Patris tui, et recusans subsidium ad bella finitima, occupaverat aperte agros Libyæ denegatos. Quorum hostium panis ille potitur jam

*****

—99 *fideique* Put. *sedusque* Med. tert. *sidusque* Med. quart. *reducta* Jun. pr. *remotum* Tholos.—100 *officio* Med. tert. Reg. Mazar. duo Petav. Pat. Ambr. tert. Moret. sec. Ald. Var. LL. ed. Antv. *officii* Oisel. Petav. sec. *obsequiis* Ambr. sec. *officiis* Pal. Farn. Pric. dno Leidd.—102 *qui lætus* Moret. pr.—103 *fatias* Vat. sec. *fastis* Voss. Leid. sec. *suis* pro *tuis* Tholos.—104 *Asiaque* pro *Libyæque* Vat. sec. m. pr.—105 *barba repente* pro *barbara Peuce* Oxon. sec.—107 *veniens e finibus* tres Vatt. Oisel. Put. Reg. duo Petav. *veniens a finibus* Med. pr. *venientem finibus* Pric. Rott. Jun. pr. Oxon. sec. Florent. m. sec. tres Med. inc. Heins. Thuan. Mazar. Ambr. sec. Petav. tert. Pat. Tholos. Moret. sec. Exc. Lucens. pr. ed. Vicet. *venientem e finibus* Vat. quint. Pal. Med. tert.—108 *aquas* Leid. sec. Ambr. tert. unde in pr. vs. *venienti* corrigebat Heins. *vocanti* Thuan.—109 *auxiliis* Pal. Florent. tres Med. *auxiliisque* Med. tert. *vocatis* Vat. tert. *negatis* Exc. Læti et Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. *rogatis* ed. Parm. et Vicet. marg. Isingr.—110 *abjurata*

NOTÆ

majorem in Honorium pietatem exhiberet. Etenim Serena pie reduxit Honorium, et eum Stilicho in exercita pie recepit.

104 *Maurusius Atlas*] Atlas mons Mauritaniæ, seu Africa, tulerat Gildonem, quasi belluam aliquam furentem.

105 *Peuce*] Insula Danubii foverat Alaricum. Strabo: *οἱ δὲ τῆς Πευκῆς κατασχόντες τὴν ἐν τῇ Ἰστροῦ νῆσον Πευκῖνοι: Πευκῖνι vero qui insulam Istri Pœcen occuparunt.* A Munstero ag-

noscitur *Peuce civilis opulentissima.*

106 *Profana*] Impia, irreligiosa: Athanaricus Rex a Theodosio accitus Constantinopolin videns, hoc dixit: 'Deus sine dubio terrenus est Imperator, et quisquis adversus eum manum moverit, ipse sui sanguinis reus existit.'

108 *Clausit*] Inclusit et sepait se Hebro, contemnens vocantem Theodosium.

110 *Abjurata*] Contra fidem vindicata, retenta. Virgilius: 'abjurata-

Quorum nunc meritam repetens non immemor iram
 Suppliciiis fruitur, natoque ultore triumphat.
 Ense Thyestiadæ poenas exegit Orestes:
 Sed mixtum pietate nefas, dubitandaque cædis
 Gloria, materno laudem cum crimine pensat.
 Pavit Iuleos invisio sanguine Manes
 Augustus: sed falsa pii præconia sumsit,
 In luctum patriæ civili strage parentans.
 At tibi causa patris rerum conjuncta saluti

115

revocans recordando severitatem dignam, et exultat filio Honorio vindice. Orestes cum gladio poposcit supplicium ab Ægistho filio Thyestæ: at scelus illud conjunctum erat cum pietate; et honor dubius occisionis compensat hunc honorem cum scelere matris occisæ. Augustus Cæsar satiavit umbras Julii Cæsaris cruore inimico, sed tribuit sibi laudem fictam ultoris pii, persolvens justa Julio, clade citium ad patriam affligendam. Sed vindicta Parentis tui juncta incolumitati

*****

Med. tert. *aparcata* Moret. pr. *Libyes* Jun. pr.—111 *non meritam* Rott. Mazar. *non meritum* Put. *repetis* Med.—112 *Supplicii* Bonon. *supplicibus* Mazar. *roloque* Jun. pr. *triumphans* Pal. Med. pr.—113 *Thyestiadæ* Vat. tert. Oisel. *Thyestide* Put. *Thyestiaden* Vat. pr. m. pr. *Thyestiadem* Vat. sec. Pal. Pric. Rott. Med. pr. inc. Heins. Mazar. Bonon. Tholos. Moret. pr. Exc. Lucens. sec. *Thyestiadis* Reg. Moret. sec. Petav. tert. *Thiestiadæ* vel *Thiestiadis* Oxon. pr. *Thiestiadæ* vel *Thiestiades* Leid. pr. *Thyestiadem* m. pr. et *Thyestiades* m. sec. Var. LL. ed. Antv. *Thyestiade* Vicet. Ald. Junt. Gryph. Colin.—114 *diluen- daque* vel *dubitandaque* Med. pr.—115 *Gratia* pro *Gloria* Med. sec. *maternæ* duo Vatt. Farn. Tholos. Ambr. sec. Moret. sec. *materno* duo Leidd. Voss. Med. pr. inc. Heins. Put. Bonon. Pat. duo Ambr. Moret. pr. Ald. et Exc. Gevart. *matricio* Med. sec. *maternæ* vel *materno* Pric. *poscit* pro *pensat* Ambr. sec.—117 *sæva* pro *falsa* Put. Ambr. pr. Sched. Gud.—118 *parentans* Reg. Petav. sec. Var. LL. e marg. Parm. *peremptis* Put. *peremptos* Jun. pr. *parentis* omnes Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. duo Oxon. duo Leidd. *parenti* Thuan. *peremta* Med. tert. *parentus* Tholos. *parentis* vel *parentans* Petav. pr.—119 *At* vel *Non* Oxon. pr. *cuncta* pro *caussa* Jun. pr. *caussa* vel *cura* Oxon. pr. *patri*

NOTÆ

que rapinæ.’

111 *Meritam iram*] Justam severitatem, quam meruerant.

112 *Suppliciiis fruitur*] Gandet eos hostes juste puniri, et vindicatus a filio triumphat.

113 *Thyestiadæ*] Ægisthus Thyestæ filius, absente Agamemnone per decennale Trojæ obsidionem, ejus uxorem Clytemnæstram adulterio poluerat. Inde Clytemnæstra reversum inter epulas Agamemnonem obtruncavit, sed ambo occisi sunt ab

Oreste, qui cædem Patris maternæ cæde vindicans, factus est ‘facto pius et sceleratus eodem.’ Ovidius.

114 *Dubitanda*] Gloria Orestis in occidendo Ægistho: nam mox poluta est crimine materno, hoc est, suscepto in occidenda Matre.

116 *Pavit*] Augustus Cæsar primo crudeliter sævit bellis civilibus et proscriptionibus, causatus se ulcisci parricidium Julii Cæsaris.

118 *Parentans*] Id est, justa mortuo persolvens.

Bellorum duplicat laurus, isdemque tropæis 120
 Reddita libertas orbi, vindicta parenti.
 Sed mihi jam pridem captum Parnasia Maurum
 Pieriis egit fidibus chelys: arma Getarum
 Nuper apud socerum plectro celebrata recenti.
 Adventus nunc sacra tui libet edere Musis, 125
 Grataque patris exordia sumere bellis.
 Jam Pollentini tenuatus funere campi,
 Concessaque sibi (rerum sic admonet usus)
 Luce, tot amissis sociis, atque omnibus una

Reip. geminat honorem belli, et victoria eadem libertas restituta est mundo, et ultio Patri tuo Theodosio. At cithara mea Parnassia cecinit jandudum cantu Pierio Maurum Gildonem subactum: et prælia Getarum memorata sunt versibus meis nuper apud socerum tuum Stilichonem. Jam juvat pandere Musis adventum tuum sacratum, et capere initia amabilis ex bellis confectis a te. Jam hostis Alaricus attritus clade belli Pollentini, et vita sibi data. (ita necessitas rerum postulabat), perditis tot sociis, et rebus suis cunctis simul vastatis, coactus est relinquere

~~~~~

Petav. sec. Ambr. sec. patri vel patris Oxon. pr. pater fratrum Tholos. ferrum pro rerum Petav. sec. rerum vel fratrum Oxon. pr. salutis Oxon. sec. inc. Heins.—120 *Bellorum* Pat. laurus inc. Heins. lauros ed. Vicet. laurus Leid. sec. cum triginta aliis, Exc. Gevar. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. laurus vel lauros Med. quart. triumphis Pric. Med. quart. Pat. inc. Heins. Var. LL. e marg. Parm.—121 *canti* pro orbi Rott.—122 *pridem* mihi jam Leid. pr. Ambr. sec. cantum pro captum Farn. Petav. sec. Bonon.—123 *Pieriisque* Petav. pr.—124 *Nuper adhuc* Jun. pr. Oxon. sec.—125 *tuis* Petav. sec. et Tholos. qui et licet pro libet habet. *tuis* muris conjecerat Heins.—126 *musis* pro bellis Thuan.—127 *Jamque Palatini* Moret. sec. *Pallantini* Vat. sec. *tenuatus* Oxon. sec. *temeratus* Moret. pr. *funera* Moret. pr. *pulvere* Petav. tert. in Vat. quint. ordo veranum ita constitutus erat, *Jam Pollentini, &c. tum Hostis et. dein Concessaque, &c.*—129 *amissis* Moret. sec. Oxon. sec. *sociis* vel *populis* Med. tert.—130 *Abreptis*

NOTE

123 *Pieriis fidibus*] Id est, versibus seu cantu Musarum, quæ Pieriæ vocantur, a Pieria regione Macedoniæ, Musis sacra.

Egit] Cecinit, et velut in triumphum egit, duxitque Manrum captivum, scilicet Gildonem superatum a Stilichone sub auspiciis Honorii.

Chelys] Χέλυς, et χελύνη, testudo, instrumentum musicum testudinis squama adornatum.

Arma Getarum] Cecini bella Getarum Alarico fugate ab eodem Stilichone sub auspiciis Honorii.

125 *Adventus sacra*] Id est, sæcrum

adventum, seu sacras caerimonias in adventu tuo peractas.

127 *Pollentini*] Alaricus et Getæ victi sunt a Stilichone, auspiciis Honorii, ad urbem Pollentiam in Liguria Italici regione.

128 *Concessa*] Tradunt Historici Alaricum cum suis Gothis, seu Getis, potuisse deleri a Stilichone, sed fuisse dimissum; unde perfidia Stilichonem arguunt. Sed sapiens Dux forte putabat esse melius eos dimittere, memorem hosti fugienti pontem aureum esse ponendum.

Direptis opibus, Latio discedere jussus 130
Hostis, et immensi revolutus culmine fati,
Turpe rexit iter : qualis piratica puppis,
Quæ, cunctis infensa fretis, scelerumque referta
Divitiis, multasque diu populata carinas,
Incidit in magnam bellatricemque triremem ; 135
Dum prædam de more parat, viduataque cæsis
Remigibus, scissis velorum debilis alis,
Orba gubernaculis, antennis saucia fractis,
Ludibrium pelagi vento jactatur et unda,
Vastato tandem pœnas luitura profundo. 140
Talis ab Urbe minas retro flectebat inanes
Italiam fugiens, et quæ venientibus ante
Prona fuit, jam difficilis, jam dura reversis.
Clausa putat sibi cuncta pavor, retroque relictos,

Italiam, et repulsus magnitudine fortunæ ingentis, relegit viam ignominiosam. Quemadmodum navis prædatrix, quæ inimica omni mari, et plena opibus scelestis, et prædanda diu plurimas alias naves, offendit navem ingentem et bellicosam, dum accingit se ad spolia pro consuetudine, et mox spoliata ipsa, remigibus interfectis, manca pennis velorum amputatis, privata clavo, vulnerata antennis ruptis, ludibrium futurum maris, agitur vento et fluctibus, tandem passura supplicium in mari populato a se. Sic Alaricus avertebat retro ab urbe Roma minationes vanas, effugiens Italiam, et quæ Italia propensa fuit prius in adventantes, jam est morosa, jam acerba redeuntibus. Metus Alarici credit omnia esse obstructa sibi, et

Ambr. sec. discernere vel discedere Moret. sec. visus Petav. sec. jussis Bonon. —131 cardine vel culmine Moret. sec. cæli vel fati Moret. pr.—132 retraxit Farn.—133 Et cunctis Put. Cum Med. tert. infusa pro infensa Jun. pr. infensa vel infesta Petav. pr. scelerumque Thuan. Ambr. sec. scelerisque Vat. quint. Ambr. pr. Bonon. Pat. duo Petav. scelerumque vel scelerisque Put. repleta Oxon. pr. referta Vat. pr. in quo vetus lectio erasa erat.—134 multisque... carinis Jun. pr. Oxon. sec.—135 triremem Vat. pr. triremen Rott.—136 parat Pal. Jun. pr. Oxon. sec. putat omnes Vatt. Farn. Pric. Rott. putat vel parat Florent. petiit conjecerat Heins. cæsis Rott. Thuan. Moret. sec. Jun. pr. Oxon. sec. Var. LL. ed. Antv. scissis vel cæsis Petav. pr.—137 remorum debilis alnis Moret. sec. m. pr.—138 gubernandis Vat. pr. m. pr.—140 ruitura Lov.—141 erbe Mazar. in annos pro inanes Thuan.—142 Italia Vat. pr. Leid. pr. Ambr. sec.—143 Deerat hic versus Vat. pr. sed manu sec. ascriptus erat hoc ordine, Difficilis jam prona fuit, quomodo et in Vat. tert. erat. nec dura Vat. pr. m. sec. rura Oxon. pr.—144 quæque pavor Lov. quisque Moret. sec.—145 temne-

NOTE

131 Revolutus] Revolutus et repulsus a fato Romano, tanquam torrens, vel lapis a monte opposito: vel repulsus ab urbe Roma, velut a rerum apice, velut Sisypheus aliquis repelli-

tur a monte cum saxo suo.

144 Pavor] Id est, Alaricus pavens, timens, omnia clausa putat: nam omnia angusta metuenti.

Quos modo temnebat, rediens exhorruit amnes. 145
 Undosa tum forte domo vitreisque sub antris,
 Rerum ignarus adhuc, ingentes pectore curas
 Volvebat pater Eridanus, quis bella maneret
 Exitus: imperiumne Jovi, legesque placerent,
 Et vitæ Romana quies, an jura perosus 150
 Ad priscos pecudum damnaret sæcula ritus.
 Talia dum secum movet anxius, advolat una
 Naiadum, resoluta comam; complexaque patrem,
 En Alaricus, ait, non qualem nuper ovanem
 Vidimus: exsanguis, genitor, mirabere vultus. 155
 Percensere manum, tantaque ex gente juvabit
 Reliquias numerasse breves. Jam desine mœsta
 Fronte queri, Nymphasque choris jam redde sorores.

revertens pertinuit furios desertos a tergo, quos nuper spernebat. Tum forsân Pater Padus in sede aquosa, et sub cavernis crystallinis, incius adhuc rerum, versabat solitudines magnas in corde, quisnam scilicet eventus sequeretur prœlia: an Imperium et Leges, et otium vitæ Romanorum probarentur a Jove, an osor legum addiceret homines antiquæ consuetudini ferarum. Dum Eridannus sollicitus cogitat hæc secum, una Naiadum capillis sparsis occurrit, et amplectens Patrem Eridannum, Ecce, inquit, Alaricus, non qualem aspeximus modo triumphantem: obstupescas, o Pater, ora ejus pallida: dulce erit perlustrare copias ejus, et recensere pareas reliquias ex tanta multitudine. Jam cessa conqueri vultu tristi, et jam remitte Nymphas sorores ad choreas solitas. Naias sic locuta fuerat: ille Eridanus

bat Reg. Moret. pr. Oxon. pr. Vat. Livin. terrebat tres Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Exc. Læti. temnebat vel terrebat Vat. pr.—146 umbrosa Thuan. cum forte Lov. m. sec. inc. Heins. tunc Mazar. Moret. pr. Exc. Gevart. fronte vel forte Lov. m. pr. domus Leid. pr. m. pr. Petav. sec. Ambr. sec.—147 ingentes Exc. Lucens. pr. ingentis Var. LL. e marg. Parm. ingenti Pal. Farn. Florent. duo Med. Mazar. Petav. tert. ed. Parm. et Vicet.—148 moveret pro maneret Tholos.—149 imperiumne Farn. inc. Heins. Jovis Ambr. sec. legesne Farn. Jegerre inc. Heins. Var. LL. e marg. Parm.—150 Et vere Jun. pr. Oxon. sec. non te pro vitæ Pric. m. pr. curæ Pal. re mota quies Jun. pr. Oxon. sec.—151 victus pro ritus Jun. pr. rictus Petav. sec. Med. tert. ritus vel rictus Med. pr.—152 monet ed. Vicet.—153 resoluta Moret. pr. complexa parentem Med. quart.—154 Alacritus Var. LL. ed. Antv. adest pro ait Vat. pr. m. pr. Put.—155 exsanguis Vat. pr. et tert. mirabile Farn.—156 Percensere manum Jun. pr. percensere Lov. manus Med. quart. Put. tanta, sine copula, Pal. e gente Thuan.—147 numerasse Vat. pr. numerare Vat. sec. Ambr. pr. tam Oxon. sec.—158 Fonte Pal. sorores Jun. pr. Leid. pr. Oxon. sec. sonores Oisel. sonoras

NOTE

151 *Damnaret*] An Jupiter offensus damnaret Romanos ad victum ferarum, qualis vita hominum sub Saturno fuisse dicitur.

Sæcula] Homines qui sunt in sæculo: continens pro contento.

156 *Percensere*] Possemus nunc nu-

merare paucos manipulos Alarici fugientis, qui modo tanta militum multitudine fretus insolescebat.

158 *Choris*] Saltationibus, choreis, quibus Nymphæ vacare perpetuo fingebantur.

Dixerat. Ille caput placidis sublime fluentis
 Extulit, et totis lucem spargentia ripis 160
 Aurea roranti micuèrunt cornua vultu.
 Non illi madidum vulgaris arundine crinem
 Velat honos: rami caput umbravere virentes
 Heliadum, totisque fluunt electra capillis.
 Palla tegit latos humeros, curruque paterno 165
 Intextus Phaëthon glaucos incendit amictus.
 Fultaque sub gremio, cœlatis nobilis astris,
 Ætherium probat urna decus. Namque omnia luctus
 Argumenta sui Titan signavit Olympo,
 Mutatumque senem plumis, et fronde sorores, 170
 Et fluvium, nati qui vulnere lavit anhel.

erexit ex furio tranquillo caput altum, et cornua ejus aurata fundentia splendorem in omni domo, enituerunt in fronte humida. Arundo non parum honorifica tegit illi cæsariem nudentem: frondes Heliadum viridantes texerunt quoque caput ejus, et succinum stillat ex crinibus omnibus. Pallium operit humeros ejus latos, et Phaëthon pictus in eo pallio, cum curru patris Solis inflammat vestes glaucas. Et urna celebris ob sidera depicta, innixa sub sinu ejus, ostendit honorem cœlestem. Etenim Sol effinxit in Carlo omnia signa doloris sui, et senem Cycnum conversum in avem, et sorores Phaëthontis Heliades in arbores, et flumen quod conspexit mortem filii

Med. quart. *sonoris* Vat. pr. Pric. m. sec. Voss. Exc. Gevart. Var. LL. ed. Autv. *sonoris* vel *sorores* Med. tert. *sonoris* vel *sonoras* Exc. Schott.—159 *Dixit* et Vat. sec. *placidum* Mazar. *placidis* vel *blandis* Lov. *secura* pro *sublime* Vat. tert.—161 *latanti* pro *roranti* Thuan.—163 *nitentes* Med. sec.—164 *Heliade* Med. quart. *ruunt* Lov.—165 *regit* pro *tegit* Pal. *curraque paterna* Lov. m. pr.—166 *inertus* Petav. pr. *Pheton* ambo Moret. *glaucosque* Med. quart.—167 *Sculptaque* Voss. Leid. sec. Exc. Gevart. *furlaque* Bonon. unde *fulbaque* conjecerat Heins. *nubitis* inc. Heins.—170 *Mutavitque* Florent.—171 *Et fluvium*

NOTE

164 *Heliadum*] Hæ sic dicuntur ἀνδ τοῦ ἡλίου, a Sole, cujus sunt filii: et cum Phaëthontem fratrem, Jovis fulmine dejectum, deflerent, versæ sunt in alnos, ex Virgilio, aut ex Ovidio in populos nigras electrum lacrymantes ad ripas Padi seu Eridani. Nonnulli electrum Apollinis ipsius lacrymas esse dixerunt.

165 *Latos humeros*] Quales sunt humeri Heroum.

166 *Incendit*] Phaëthon intextus, seu depictus in veste Eridani, eam incendit, flammis ipsis velut repræ-

sentatis.

168 *Urna*] Eridanus cum urna inter astra relatus est, et est signum Orioni vicinum. Alii putant fluvium illum sideribus ascriptum esse Nilum, et in eo stellam insignem agnoscunt, quæ ab iis dicitur *Canopus*, ab ipsorum Deo et urbe cognomine.

170 *Senem*] Cycnum, qui cum casum Phaëthontis propinqui sui defleret, ita dolore contabuit, ut in avem cognominem mutaretur. Alii tamen Olorem illum cœlestem dicunt fuisse illum, cujus figuram Jupiter sumsit

Stat gelidis auriga plagis: vestigia fratris
 Germanæ servant Hyades; Cynique sodalis
 Lacteus extentas aspergit circulus alas.
 Stelliger Eridanus sinuatis flexibus errans 175
 Clara Noti convexa rigat, gladioque tremendum
 Gurgite sidereo subterluit Oriona.
 Hoc Deus effulgens habitu prospectat euntes
 Dejecta cervice Getas. Tunc talia fatur:
 Siccine mutatis properas, Alarice, reverti 180

sui anhelantis. Auriga hic consistit in regionibus frigidis: Hyades sorores observant gressum fratris sui, et via lactea irrigat pennas porrectas Cyni socii. Eridanus astrifer vagans anfractibus curvatis irrorat partem Austri manifestam, et subter irrigat aqua sua Orionem formidandum ense celesti. Deus Eridanus emicans hac veste aspicit Getas fugientes collo demisso: et tum loquitur hæc: Itane, o Alarice, festinas redire inceptis inversis? Itane jam te tædet regionis Italia?

men Med. tert.—173 *sodales* Exc. Lucens. sec. Var. LL. ed. Antv.—174 *extensas* Florent. Farn. Moret. pr. Exc. Lucens. pr. ed. Vicet. *excelsus* Thuan. *extensus* astergit Pal. *extructas* Vat. tert. m. pr. *aspersit* Ambr. sec. *extendit* vel *aspergit* Vat. pr. *alas* vel *horas* Med. tert.—175 *Stellifer* duo Vatt. Farn. Pric. Med. tert. *Stelliger* Vat. pr. et tert. Oisel. Florent. duo Med. Reg. Ambr. sec. Oxon. pr. Vat. Livin. Exc. Lucens. pr. *sinuatis* pro *sinuatis* Jun. pr. Oxon. sec. *flexibus* Vat. Livin. Ambr. sec. Exc. Lucens. sec. *fluctibus* tres Vatt. Pal. Farn. Pric. *flexibus* vel *fluctibus* Vat. pr. Med. tert.—176 *ligat* Vat. sec. Moret. pr. Var. LL. ed. Antv. *rigas* Jun. pr. *gladiique* Oxon. sec. *gelidoque* pro *gladioque* Pric. m. pr. *tremendus* Med. quart.—177 *subterluit* Pat. *Oriona* Ambr. pr.—178 *habitus* Vat. Livin. *decus* *effulgens* *habitus* Ald. *ritu* pro *habitu* Med. quart. *prospexit* Vat. pr. et tert. Pal. Pric. Oisel. Reg. Voss. Exc. Læti. *prospectat* duo Leidd. et plurimi alii optimæ notæ, Exc. Gevart. Lucens. pr. Cód. Rhem. ed. Vicet. Var. LL. ed. Antv. sic infra *respectare* vs. 273.—179 *cum talia* Leid. pr. et *talia* inc. Heins. Var. LL. e marg.

NOTÆ

ad Ledam vel Nemesin comprimentam. Ceterum Olor ille dicitur etiam gallina, *Opus* simpliciter, *avis*. Hinc Manlius de illo Olore, 'formæ pretium, qua cepit amantem.'

172 *Auriga*] Phaëthon currus *Auriga paterni* depictus est in regionibus frigidis in veste Eridani exhibitis.

173 *Hyades*] Filiæ Atlantis fratrem Hyan a leone peremptum sine fine descentes, ob pietatem in septem stellas versæ sunt, quæ positæ sunt in capite Tauri, dictæ ἀπὸ τοῦ βίου, *pluere*, quod ortu et occasu pluvias creent. De Hyadum numero, et parentibus, et

aliis circumstantiis alii alia dicunt, ut vulgare in fabulis. Sed cur *Hyades Germanæ* Phaëthontis? nempe, quia Iapeti et Clymenes filiæ; Phaëton autem agnoscit et matrem Clymenen. *Sodalis*] Socii, finitimi in illa pictura.

175 *Stelliger*] Tribus curvaturis Eridani stellæ finguntur.

176 *Noti*] Eridanus versus Meridiem finere conspicitur.

177 *Oriona*] Orion venator cum ense repositus est inter astra: sed de hoc alibi.

Consiliis? Itakæ sic te jam pœnitet oræ?
 Nec jam cornipedem Tiberino gramine pascis,
 Ut rebare, tuum? Tuscis nec figis aratrum
 Collibus? o cunctis Erebi dignissime pœnis,
 Tune Giganteis urbem tentare Deorum 185
 Aggressus furiis? ne te meus, improbe, saltem
 Terruit exemplo Phaëthon, qui fulmina præceps
 In nostris efflavit aquis, dum flammea cœli
 Flectere terrenis meditatur fræna lacertis,
 Mortalique diem sperat diffundere vultu? 190
 Crede mihi, simili bacchatur crimine, quisquis
 Aspirat Romæ spoliis, aut Solis habenis.
 Sic fatus, Ligures Venetosque erectior amnes
 Magna voce ciet. Frondentibus humida ripis

Neque jam nutris equum tuum in pratis Tyberis, ut cogitabas? Neque defigis aratrum in clivis Hetruria? o Alarice, merite omnia supplicia inferorum, tunc suscepiisti furore giganteo lacessere urbem Deorum Romam? neque Phaëthon, meus saltem deterruit te calamitate sua, o pessime, qui Phaëthon cadens expiravit fulmina in undis nostris, dum molitur regere habenas igneas cæli, manu mortali, et sperat effundere lucem vultu itidem mortali? Audi me, o Alarice: quicumque sperat exuvias Romæ, aut fræna Solis, ille furit pari scelere. Eridanus ita locutus, sublimior advocat voce ingenti fluvios Ligurum et Venetorum. Ticinus

Parm. fatus inc. Heins.—181 sic te jam Vat. Livin. sic jam te Farn. Pat. duo Ambr. jam sic te Jun. pr. jam te sic duo Vatt. Pal. Med. pr. Put. Thuan. Petav. pr. Oxon. sec. Ald. aula pro oræ inc. Heins. m. pr.—182 cornipedes... tuos Tholos. in gramine Put.—183 dictis pro Tuscis Thuan. figis vel frangis Med. tert.—184 Herebi Pal. dignissima Rott.—187 Pheton ambo Moret. flamina pro fulmina Ambr. pr. flumina Lov. Mazar. Var. LL. ed. Antv. m. pr. princeps pro præceps Ambr. pr.—188 Innumeris Rott. Med. sec. afflavit Put. Ambr. pr.—191 bacchatus Rott.—192 aut solis duo Leidd. duo Oxon. an Jun. pr.—193 fatur Ambr. pr. Venetos Med. tert. Venetos Liguresque Vat. tert.

NOTE

182 *Pascis*] Jactantia militaris, quam olim gloriabantur, se nutrituros esse suos equos in pratis hostium, aut inversuros esse aratro eorum campos. Quin et signum erat ultimæ vastationis, aratrum imprimere in locis ubi urbes sitæ essent. 'Seges est ubi Troja fuit.' Ovidius.

185 *Urbem Deorum*] Audesne urbem, tot Deorum sedem, aggredi, instar gigantum, qui Cælum aggressi sunt?

187 *Phaëthon*] Nota vel puernilis fabula, eum a Sole equos regendos petiisse, obtinuisse, et tam male rexisse, ut a Jove indignante fulminis ictu in Padum præceps ageretur.

Fulmina efflavit] Quasi ea laterent in ejus corpore, et postea efflaret atque emitteret in aquas Eridani; vel potius, quod cum fulmen, quod perculans fuerat, ejus corpus penetravit, illud postea expirando moriendoque emisit.

Colla levant pulcher Ticinus, et Addua visu 195
 Cœrulus, et velox Athesis, tardusque meatu
 Mincius, inque novem consurgens ora Timavus.
 Insultant omnes profugo, pacataque lætum
 Invitant ad prata pecus. Jam Pana Lycæum,
 Jam Dryadas revocant, et rustica numina Faunos. 200
 Tu quoque non parvum Getico, Verona, triumpho
 Adjungis cumulum: nec plus Pollentia rebus
 Contulit Ausoniis, aut moenia vindicis Astæ.
 Hic rursus, dum pacta movet, damnisque coactus

*formosus, et Addua cœrulus facie attollunt capita humentia ex littoribus syl-
 rosis; et simul Athesis celer, ac Mincius lentus cursu, et Timæus erigens se
 in novem ostia: omnes hi fluvii illudunt Alarico fuganti, et excitant greges
 lætos ad pascua placida. Jam revocant Pana Lycæum, jam Dryades, et Faunos,
 Deos agrestes. Tu etiam, o Verona, addis gloriam non mediocrem victoriæ Ge-
 ticiæ: neque Pollentia, neque ultrix urbs Asta magis auxit imperium Italiæ. Hic
 Alaricus iterum dum concutit fœdera, et adactus cladibus, tentat permutare præ-*

*omnes pro amnes inc. Heins.—195 Ticinus Med. quart. Tocinusque ardua Jun. pr.:
 Ticinus et Ardua Oxon. pr. Ticinus atque ardua Oxon. sec. Ticinus atque ardua
 duo Leidd. et Addua Moret. pr. Exc. Læti. atque duo Vatt. Pric. Rott. duo
 Med. Lov. Tholos. inc. Heins. Put. Reg. Thuan. Mazar. Bonon. tres Petav.
 ed. Vicet. Exc. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. adua Rott. duo Medd.
 Ambr. tert. ed. Vicet. Addua Petav. pr. Thuan. Exc. Lucens. pr. ardua tres
 Vatt. Oisel. Florent. duo Med. Put. Reg. duo Petav. Bonon. Tholos. Ambr.
 sec. Lov. Moret. sec. Var. LL. ed. Antv. ardea Vat. tert. m. sec. Moret. pr.
 Abdua inc. Heins. Ald. Abdua vel Ardua Mazar.—198 Exsultant vel Insultant
 Med. tert.—200 Dryades duo Vatt. Pal. Farn. Rott. Dryadas duo Leidd.
 Oxon. pr. Med. tert. Put. Reg. Mazar. Bonon. duo Petav. tres Ambr. Lov.
 Moret. sec. Vat. Livin. Exc. Lucens. pr. ac rustica Lov. et tres Vatt. Pric.
 Oisel. jam Ambr. tert. jam rustica Ambr. pr. et sic Gezn. et ed. Bipont.—
 201 parvo Petav. sec. Var. LL. ed. Antv. ut et Nerona pro Verona Var. LL.
 ed. Antv.—203 an mania Jun. pr. judicis pro vindicis Farn. hastæ pro Astæ
 omnes Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. quatuor Med. Reg. Thuan. Mazar.
 tres Petav. Bonon. Pat. Tholos. duo Ambr. Leid. pr. Exc. Lucens. pr. ed.
 Vicet. Sched. Gud. Var. LL. ed. Antv. et marg. Parm. in Petav. pr. erat
 glossa, i. e. Ravenna.—204 Qui rursus Vat. quart. jam vel dum Oxon. pr. pacta
 vocet Oxon. sec. pacta manet Farn. prata ed. Vicet. pacta Exc. Lucens. pr.*

NOTE

195 *Ticinus, Addua, Athesis, Timavus*] Totidem sunt flumina. De Timavo, supra.

199 *Pana Lycæum*] Pana numen ruris, coli solitum in Lycæo monte Arcadiæ, in Græcia.

201 *Verona*] Proculdubio multæ extiterant Gothorum clades, anctorum invidia post interfectum Stilichonem pressæ. Verona, quam Gallienus Imperator vocavit *Gallienianam*,

est urbs pulcherrima, munitissima Venetiæ, a Gallis condita duce Brenno, unde et olim *Brenona* dicta, ex Munstero, ad quam contigit secunda Gothorum clades.

202 *Pollentia*] Hodie *Palanza*: sed de hac supra.

203 *Vindicis Astæ*] Asta quoque urbs est, ad quam suspicor cæsos etiam esse Gothos.

204 *Pacta movet*] Concutit ac labe-

Extremo mutare parat præsentia casu, 205
 Nil sibi perjurum sensit prodesse furorem,
 Converti nec fata loco; multisque suorum
 Diras pavit aves, inimicaque corpora volvens
 Ionios Athesis mutavit sanguine fluctus.
 Oblatum Stilichon violato fœdere Martem 210
 Omnibus arripuit votis, ubi Roma periculo
 Jam procul, et medius belli Padus arbiter ibat.
 Jamque opportunam motu strepuisse rebelli

sentia vel calamitate ultima, animadvertit rabiem perjuram nihil se jurare, neque fata mutari loco, et aluit volucres obscuras plurimis cædibus suorum militum, et Athesis versans cadavera hostilia, convertit undas Ionias in cruorem. Stilicho, pacto per Alaricum infracto, rapit omni desiderio bellum oblatum, præsertim cum Roma remota erat a periculo, et Eridanus separans fluebat inter bellum: et jam latatur infidelitatem commodam fremuisse tumultu rebellante, et ipse supp-

facta Tholos. picta Reg. m. pr.—205 multare Farn. placet pro parat Petav. tert. —206 fato pro sentit Farn. sentis Reg. sensit Med. sec. sentit Vat. pr. et tert. Pal. Oisel. Florent. duo Med. Moret. pr. Lov. Oxon. pr. favorem Vat. sec. m. pr. —207 Convertit Vat. pr. m. pr. et tert. Oisel.—208 parat pro pavit Vat. tert. m. pr. aquas pro aves Put.—209 Ithinios Oxon. pr. Leid. pr. m. pr. Ithinios vel Ionios Moret. sec. Bilhinos vel Ionios Med. tert. Intinios m. pr. et continuos m. sec. Lov.—210 Obliquum Florent. m. pr. Oblitum Leid. pr. m. pr. Oxon. sec. Put. dno Petav. Bonon. Lov. Ambr. pr. Moret. sec. tiolatum Jun. pr. Oxon. sec. Med. tert.—211 Ominis pro Omnibus Med. tert. apparuit pro arripuit Med. sec. ut Roma Farn. pericula Rott.—212 a pro et Thnan. belli medio Vat. pr. Oisel. Oxon. pr. medius tres Vatt. Pal. Farn. Pric. Vat. pr. m. sec. medi vel medius Vat. quart. medio vel medius Reg.—213 Jam quoque oportuna Leid. sec. opportuna Farn. ppustimam vel repentinam Lov. victu pro motu Jun. pr. rictu conjecerat Heins. stupuisse Tholos. strepuisse Exc. Læti,

NOTÆ

factare conatur. Conjicere possumus inter Honorium et Alaricum pactum aliquod extitisse, ut hic in Gallias recederet, quo se non obligatum ratus, progredi quam regredi maluerit.

205 *Extremo casu*] Malebat rem extremæ aleæ committere, quam fœdus initum servare.

206 *Perjurum*] Cum jurasset se servaturum esse pacta quæ violat.

207 *Fata*] Hæc non posse mutari et dimoveri ex loco suo stabili et fixo.

209 *Ionios Athesis*] Athesis vulgo *l'Adice* vel *l'Adige*: fluvius ortus ex Alpibus, Tridentum et Veronam ab-

luens, et se exonerans in sinum Adriaticum, quem hostium sanguis ita inficit, ut vel color sanguineus pervadat usque ad fluctus Ionios. Hyperbole.

210 *Violato fœdere*] Ab Alarico, quicquid dicant Orosius, Jornandes, et alii: probabilius enim est Claudianum in Aula degentem cognovisse melius res suæ ætatis, quam alios scriptores.

212 *Medius belli*] Eridanus belli medius arbiter, id est, dirimebat bellum inter Romanos et hostes, seu impediēbat, quominus Getæ transirent.

Gaudet perfidiam, præbensque exempla labori
 Sustinet accensos æstivo pulvere soles. 215
 Ipse manu metuendus adest, inopinaque cunctis
 Instruit arma locis, et, quo vocat usus, ab omni
 Parte venit. Fesso si deficit agmine miles,
 Utitur auxiliis, damni securus, et astu
 Debilitat sævum cognatis viribus Histrum : 220
 Et duplici lucro committens prælia vertit
 In se barbariem, nobis utrimque cadentem.
 Ipsum te caperet, letoque, Alarice, dedisset,
 Ni calor incauti male festinatus Alani

ditans exemplum operi, profert calores inflammatos pulvere æstivo. Ipse venit timendus dextra, et in omni parte præparat tela improvisa, et qua necessitas postulat, accurrit ex omni loco. Si milites copiis jatigatis fatiscunt, impendit copias auxiliares non sollicitus de detrimento, et collide spoliatur Danubium crudelem viribus suorum populorum: et, compendio geminato, conserens pugnam convertit Barbaros, imminentes undique nobis, contra se ipsos. Stilicho caperet te ipsum, o Alarice, et tra-

~~~~~

Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. *statuisse* ed. Parm. et Vicet.—214 *Perfidiam gaudet* Petav. tert. *præbent* Lov. Ambr. sec. Jnn. Oxon. sec. Exc. Gevart. *præbens* sine copula, Leid. sec. Voss. Vat. sec. Farn. Pal. Pric. Rott. duo Med. inc. Heins. Mazar. Tholos. Petav. tert. ed. Farn. et Vicet. *præbent* vel *præbens* Leid. pr. Med. quart. *relegens* vel *præbens* Med. pr. *præbent* *exempla sorores* Moret. sec. *præbent* *ex. sorores* et *præbens* *ex. savoris* ex emendatione, Lov. *sobores* Petav. sec. *labores* Ambr. sec. *labori* Oxon. pr. Ald. ed. Parm. Var. LL. ed. Antv. *laborum* Vat. tert. Reg. Moret. pr. *laboris* duo Vatt. Pal. Pric. Rott. Florent. tres Med. inc. Heins. Put. Thuan. Mazar. Petav. pr. Ambr. pr. *labores* vel *laboris* Leid. pr.—215 *pulvere* Pric. Rott. *vulnere* Pal. Med. pr. *pectore* Lov.—216 *certis pro cunctis* Jun. pr. Oxon. sec.—217 *quo* Jnn. pr. et Oxon. sec. *qua* Gesn. et ed. Bipont. *agua* pro *qua* Thuan. *vacat* Put. Petav. sec.—218 *decidit* Bonon. Petav. tert.—219 *damnis* Med. tert.—221 *vertis* Lov.—222 *Barbariam* duo Leidd. Rott. Oisel. Florent. Med. pr. Petav. sec. Tholos. Ambr. sec. Lov. Moret. sec. *nobisque* Reg. *utrumque* Lov. *utrique* Vat. pr. *nobisque ictumque* Pal.—223 *caperent* et *dedissent* Vat. sec. qui et *Alarice* habet.—224 *color* Petav. sec. *festinantis* Jun. pr.

NOTE

216 *Ipse manu*] Non Stilichoni, sed Saulo barbare et pagano Duci, belli summam commissam esse ait Orosius; sed præstiterit fidem adhibere Claudiano, qui rem amplificare potest quidem, non totam fingere.

Inopina arma] Quæ hostes ex improviso, et nil tale expectantes, feriant.

220 *Debilitat Histrum*] Spoliatur Da-

nubiam viribus cognatis, id est, viribus suorum populorum, eosque Barbaros in se invicem armat, sicque convertit barbariem contra se ipsam: qua in re duplex est lucrum, duplex utilitas; primo quod Barbari contra se excitati nobis non noceant, secundo quod a seipsis deleantur.

224 *Ni calor*] Alaricus captus esset, nisi Saulus Dux Alanorum ardentior

Dispositum turbasset opus. Prope captus anhelum 225
 Verbere cogis equum : nec te vitasse dolemus.
 I potius gentis reliquum, tantisque superstes
 Danubii populis, i, nostrum vive tropæum.
 Non tamen ingenium tantis se cladibus atrox
 Dejecit: occulto tentabat tramite montis, 230
 Si qua per scopulos subitas exquirere posset
 In Rhætos Gallosque vias. Sed fortior obstat
 Cura ducis : quis enim divinum fallere pectus

deret morti, nisi ardor Alani imprudentis stulle properatus evertisset consilium præparatum. Tu fere captus adigis stimulo equum fatigatum; neque mœremus te effugisse. Abi melius ut reliquæ stirpis tuæ, et superfuturus tot nationibus Istri: abi, utce ut monumentum triumphi nostri. Neque tamen animus ejus indomitus se demittit tantis cadibus: quarebat colles via incognita, si qua via valeret per saxa invenire iter repentinum in Rhætos et Gallos. At prudentia ductoris Stilichonis generosior obest: nam quis valeat decipere sapientiam prope divinam, et oculos in-

Oxon. sec. *festinatus* vel *festinantis* Med. tert. *Halani* Vat. sec.—225 *Depositu* Moret. pr. Tholos. *trabeasset* pro *turbasset* inc. Heins. *cantus* Rott. duo Petav. Bonon. Pat. Tholos. Var. LL. ed. Antv.—226 *jurasse* pro *vitasse* Pat.—227 *gentis reliquum* duo Vatt. Pal. Farn. Rott. *genti reliquum* Oisel. *gentis* Pric. *genti* Med. tert. m. pr. Put. Petav. sec. et pr. m. sec. Bonon. duo Ambr. Exc. Lucens. sec. *genti* vel *gentis* Pat. *reliquæ* Med. quart. *reliquus* Leid. pr. tres Vatt. inc. Heins. Mazar. duo Petav. Bonon. Pat. duo Ambr. *genti reliquus* Moret. pr. Vat. Livin. Var. LL. ed. Antv. *gentis reliquus* et in margine ascriptum f. *genti* Lov.—228 in *nostrum* Vat. sec. Med. tert. Thuan. Mazar. Petav. tert. Tholos. Ambr. tert. Moret. sec. duo Oxon. et *nostrum* Vat. pr. et tert. Pal. Pric. Rott. Oisel. Ambr. sec. i *nostrum* Leid. sec. duo Vatt. Farn. Med. quart. inc. Heins. Put. duo Petav. Bonon. Pat. Ambr. pr. Exc. Gevart. in vel i *nostrum* Var. LL. e marg. Parm. *triumphis* pro *tropæum* Vat. quint.—229 *Nec tamen* inc. Heins. Tholos.—230 *tendebat* Tholos. *vertice* Leid. sec. Pric. Rott. Med. sec. Thuan. Petav. sec. Tholos. Ambr. tert. Voss. Jun. pr. Oxon. sec. Lov. Moret. sec. Exc. Gevart. *tramite* vel *vertice* Oxon. pr. *obliquo vertice* vel *occullo tramite* Pal. Med. pr. *montis* duo Vatt. Pal. Farn. Rott. *montes* Leid. pr. duo Vatt. Oisel. Med. quart. inc. Heins. Put. Pat. Petav. tert. duo Ambr. Moret. pr. Vat. Livin. Exc. Cod. Rhem. Var. LL. ed. Antv. *montis* vel *montes* Vat. pr.—231 *Si qua* duo Leidd. duo Vatt. Pric. Florent. Ambr. pr. Oxon. pr. Vat. Livin. Exc. Gevart. et Lucens. pr. *Si quas* tres Vatt. Pal. Farn. Rott. *Si quam* Put. *populos* Voss. Leid. sec. Exc. Gevart. *possit* Moret. sec.—232 *Rhenos* Lov. Oxon. pr. in *Cretos* Oxon. sec. *Rhenos* Reg. Moret. sec. *Gallos Rhætosque* Moret. pr. *exstat* pro *obstat* Med. quart.—233 *dicorum* pro *divinam* Pat. *possit Pectus* Lov. Moret. pr.

NOTE

prævertisset consilia Stilichonis, sicque ipsi evadendi occasionem imprudens dedisset.

228 *Tropæum*] Nec immerito: si enim ita spoliatus est tantus Rex,

Delph. et Var. Clas.

Claud.

vivum fuit Romanæ fortitudinis monumentum.

233 *Divinum pectus*] Omnia prævidens, instar divini numinis.

Possit, et excubiis vigilantia lumina regni?
 Cujus consilium non unquam reperit hostis, 235
 Nec potuit texisse suum. Secreta Getarum
 Nosse prior, celerique dolis occurrere sensu.
 Omnibus exclusus cœptis considit in uno
 Colle tremens: frondesque licet depastus amaras
 Arboreo figat sonipes in cortice morsus; 240
 Et tetris collecta cibis, annique vapore,
 Sæviat aucta lues, et miles probra superbus
 Ingerat obsesso, captivæque pignora monstret:
 Non tamen aut morbi tabes, aut omne periculum

tentos conservationi Imperii? Cujus Stilichonis cogitata hostis nunquam invenit, neque valuit occultare ipsi sua. Primus Stilicho potest cognoscere arcana Getarum, et ingenio acri pravertere insidias eorum. Alaricus, extrusus consiliis omnibus, sedit pavidus in colle infimo: et quamvis equus ejus carpens folia acerba imprimat dentes in trunco arboreo; et quamvis morbus contractus ex alimentis pravis, et adauctus calore æstatis furat, ac milites arrogantes onerent contumeliis Alaricum circumsessum, et ostendant filios suos captivos; non tamen aut lues morbi, aut

=====

pectus Possit Ambr. tert.—234 *numina* Pal. Farn. Pric. Rott. Med. quart. Thuan. Tholos. Petav. sec. Lov. Oxon. pr. Moret. sec. edd. Vicet. Parm. marg. Isingr. *munera* Jun. Oxon. sec. *lumina* vel *numina* Med. pr.—235 *nonnunquam reperit* Pric. Petav. sec.—236 *Non potuit* Lov.—237 *scelerique* Var. LL. ed. Antv. *sensu* pro *sensu* Vat. tert.—238 *exclusus* Pric. Med. tert. Mazar. Pat. Petav. sec. *consedit* tres Vatt. Rott. Exc. Læti, edd. Junt. Ald. Isingr. Gryph. Collin. Raphel. et al. *concedit* Oisel. *considit* Farn. Ambr. sec. Leid. pr. Lov. Moret. sec. Exc. Schott. et Lucens. pr. *confidit* Vat. sec. Pal. Pric. Florent. Med. pr. inc. Heins. Petav. sec. Tholos. Ambr. tert. Jun. pr. Oxon. sec. ed. Vicet. *confidit* vel *consedit* Med. tert. in imo Exc. Læti, Ald. in uno duo Leidd. cum viginti duobus aliis, Exc. Gevart. Lucens. pr. Cod. Rhem. ed. Parm. et Vicet.—239 *frondesque* pro *frondesque* Pal.—240 *Arboreos* Med. tert. Put.—241 *E tetris* Farn. *tetricis* Vat. pr. m. sec. inc. Heins. vid. Spartian. in Severo p. 70. l. 12. *jubis* Med. pr. *herbis* Moret. pr. *animique* vapore Lov. *animique* pavore Farn. vet. Gyr. *annisque* Vat. pr. m. sec. Thuan. *annisque* Med. sec. Vat. Livin. *omnisque* Var. LL. ed. Antv. *animique* duo Leidd. inc. Heins. Jun. pr. Oxon. sec. *Austrius* conjiciebat Heinsius, qui ascripserat Lucan. lib. x. 222. 'testis tibi sole perusti Ipse color populi, calidique vaporibus Austri.'—242 *acta lues* Pal. Pric. Oisel. m. pr. Florent. duo Med. Reg. m. pr. Put. Mazar. Ambr. pr. Lov. Voss. Jun. pr. Oxon. pr. Leid. sec. *arta* Exc. Gevart. unde atra leg. Heins. *severus* pro *superbus* Put.—243 *Ingeret* Med. sec. *captivæque* Leid. pr.—244 *tabes* Vat. pr. et sec. Bonon. Exc. Læti et Lucens. pr. *rabies* Vat. tert. Med. tert. m. pr. Jun. pr. Oxon. sec. ed.

NOTÆ

235 *Consilium*] Nullas hostis potuit detegere consilia Stilichonis, nullas ipsi occultare; et est illa absolutissima Ducis optimi virtus.

237 *Nosse prior*] Hellenismus: id est, prior ad cognoscendam.

238 *Exclusus*] Omnibus consiliis, urbibus, arcibus.

Docta subire fames, aut prædæ luctus ademtæ, 245
 Aut pudor, aut dictis movere procacibus iræ,
 Ut male tentato toties se credere campo
 Cominus auderet. Nulla est victoria major,
 Quam quæ confessos animo quoque subjugat hostes.
 Jamque frequens rarum decerpere transfuga robur 250
 Cœperat, inque dies numerus decrescere castris.
 Nec jam seditio paucis occulta parari,
 Sed cunei totæque palam discedere turmæ.
 Consequitur, vanoque fremens clamore retentat,

fames erudita pati pericula omnia, aut tristitia spoliolum ereptorum, aut verecundia, aut ira commoverunt illum verbis petulantibus, ut auderet committere se propius bello toties tentato infelicitè. Nullus triumphus est gloriosior quam ille qui vincit hostes confidentes etiam animo se vinci. Et jam multi fugaces incipiebant debilitare opes infirmiores; et multitudo incipiebat imminui cunctis diebus: neque jam seditio incognita paucis strui, at copiarum et caterarum omnes incipiebant aperte discedere. Alaricus sequitur hos, et conatur retinere murmurans minis inutilibus, et

*****

Parm. et Vicet. *tabes vel rabies* Petav. pr.—245 *victus pro luctus* Tholos.—246 et dictis Moret. sec. *procacius* Lov.—247 *campo vel bello* Petav. tert.—249 *Quam qui* Leid. sec. Exc. Gevart. *Quamquam* Rott. *animos* Pal. inc. Heins. *subnegat* Petav. sec.—250 *rarum* Vat. Livin. *rerum* Leid. pr. m. pr. cum duodecim aliis et edd. Vicet. Junt. Ald. Collin. *rarum vel rerum* Vat. quart. Pric. m. sec. Med. pr. *decerpere* Pal. Pric. m. sec. *decerpere* Med. tert. *transfuga vel callida* Med. tert.—251 *inde dies* Ambr. tert. *decrescere* Rott. *descendere vel discernere* Pal.—252 *seditio* Reg. Oxon. pr. m. sec. Tholos. Ambr. tert. *Discidio* Jun. pr. Oxon. sec. *deditio omnes* Vatt. Pal. Farn.—253 *cunei vel cuncti* Med. tert. *simul pro palam* Ambr. sec. *decrescere* Put. Ambr. pr. *decendere* Pric. Farn. duo Med. Reg. Lov. Petav. sec. Tholos. Ambr. sec. Leid. pr. Moret. sec. Jun. pr. Oxon. sec. Exc. Lucens. pr. ed. Vicet. *desciscere* Ambr. tert. vid. infra 262. *discedere vel descendere* Med. pr. *discernere vel decendere* Pal. *turbæ* Vat. pr. et tert. Put. Jun. pr. Oxon. sec.—254 *Prosequitur* Oxon. sec. *vanoque* Pat. Ambr. pr. *varioque* duo Vatt. Put. Thuan. Petav. sec. *frequens* Put. Thuan. Oxon. sec. *fremens vel frequens* inc. Heins. *retentat*

NOTE

245 *Fames*] Non imperiosa fames, quæ temnit omnia pericula, non ira, non pudor cogunt etiam illum pugnare; adeo diffidit, adeo desperat, adeo confitetur se animo victum esse.

249 *Confessos subjugat*] Hæc vera certaue victoria est, cum victi confitentur animos suos esse superatos.

250 *Robur*] Crebri transfugæ incipiebant decerpere et debilitare robur ac vim exercitus, eum jam vario-

rem et minus plenum relinquendo. Nam decerpere est ita detrahare ex toto corpore, ut minuatur numerus, fiatque raritas.

252 *Paucis occulta*] Necdum occultum erat paucis parari seditionem, quæ malum pessimum est. Nam ex Vegetio: 'nulla quamvis minima ratio potest ab adversariis perdeleri, nisi propriis simultatibus se ipsa consumserit.'

Cumque suis jam bella gerit: mox nomina supplex 255

Cum fletu precibusque ciet, veterumque laborum

Admonet, et frustra jugulum parcentibus offert:

Defixoque malis animo sua membra suasque

Cernit abire manus. Qualis Cybeleia quassans

Hyblæus procul æra senex, revocare fugaces 260

Tinnitu conatur apes, quæ sponte relictis

Descivere favis; sonituque exhaustus inani

Raptas mellis opes, solitæque oblita latebræ,

Perfida deplorat vacuis examina ceris.

facit jam bellum cum suis militibus: statim vocat nomina singulorum cum lacrymis et precibus, et monet eos factorum pristinorum, et objicit inutiliter guttur suum his ignoscentibus: atque animo dejecto calamitatibus, videt suos milites, ut membra, et manus suas, dicedere. Quemadmodum senex Hyblæus quatiens longe tintinnabula Cybeles, tentat revocare crepitaculo apes fugientes, quæ apes favis desertis ultro defecerunt, et fatigatus sono rauco, deflet divitias mellis abreptas, et examina infida apum oblita cellarum consuetarum, alvearibus vacuatis. Igitur post-

vel *retemptat* Vat. tert.—255 *mox* pro *jam* inc. Heins. Jun. pr. Oxon. sec. Med. tert. *gerit* pro *gerit* Pat. *jam nomina* Med. tert. *nomina* duo Med. inc. Heins. Put. Thuan. Petav. pr. m. sec. Tholos. duo Ambr. Jun. Oxon. sec. Lov. Moret. sec. Vat. Livin. Exc. Schott. Lucens. pr. ed. Vicet. *numina* tres Vatt. Rott. Reg. Mazar. Vat. pr. m. pr. *numina* vel *nomina* Vat. quint. Pric. Oisel. Petav. tert.—256 *fletu* *precibusque* Florent. Med. pr. Reg. Mazar. Oxon. pr. Vat. Livin. *precibus fletuque* tres Vatt. Farn. Pric. Rott. *fletuque* inc. Heins.—257 *poscentibus* Vat. quint. *patientibus* Pric. *parentibus* Petav. sec. Moret. sec. Voss. a m. pr. *pereuntibus* Jun. pr.—260 *ora* Jun. pr. *feroces* Jun. pr.—261 *conatus* Tholos. *relictos* *Destituere favos* vel *relictis* *Descivere favis* Med. tert.—262 *Diasscere* quint. *Destituere* Florent. Jun. pr. Oxon. sec. *Diassicere* Put. *Descivere* vel *Cessavere* Vat. quart. *exactus* pro *exhaustus* Leid. pr.—263 *apes* Vat. tert. m. sec. Med. sec. *ores* Jun. pr. *oblata* Thuan. *tenebræ* pro *latebræ* Vat. quart. Med. sec. Jun. pr. Oxon. sec.—264 *curis* pro *ceris* Vat. tert. m.

NOTE

257 *Jugulum*] Ut solent Duces rebus profligatis ac desperatis, qui orant milites, ut se potius occidant, quam deserant.

258 *Defixo*] Animo attento, dejecto, nec sese movente ob pondus miseriarum.

Sua membra] In fugientibus militibus videt velut sua membra, suas manus, suum sanguinem, suas spes, abire, deficere, languescere: milites quippe sunt membra manusque Regum suorum, qui sunt suprema omnium capita.

260 *Hyblæus*] Hyble sea Hybla, mons et urbs Siciliæ apibus insignis: inde Hyblæus dicitur senex aliquis, qui curat apes, et qui quassat tintinnabula ærea, qualia quassabant sacerdotes Cybeles matris Deorum. Strabo de Hybla: τὸ τῆς ὕβλης ὄνομα συμμένει διὰ τὴν ἀρετὴν τοῦ ὕβλαιου μέλιτος: *Hyblæ* nomen perdurat propter mellis *Hyblæi* præstantiam.

264 *Perfida*] Quasi promississent apes se in his alvearibus mansuras, sicque iis desertis fidem violarent.

Ergo ubi præclusæ voci laxata remisit 265
 Fræna dolor, notas oculis humentibus Alpes
 Aspicit, et nimium diversi stamine fati
 Præsentis reditus, fortunatosque revolvit
 Ingressus. Solo peragens cum murmure bellum,
 Protento leviter frangebat mœnia conto, 270
 Irridens scopulos: nunc desolatus et exspes
 Debita pulsato reddit spectacula monti.
 Tunc sic Ausonium respectans æthera fatur:
 Heu regio funesta Getis! Heu terra sinistris
 Auguriis calcata mihi! satiare nocentum 275

quam moror laxavit habenas, dictis impeditis, spectat oculis lacrymantibus Alpes cognitas sibi, et flo fati nimis mutati, revocat in mentem abitum præsentem, et aditum olim felicem. Tunc una voce perficiens prætia, quætiebat urbes hasta leniter porrecta, despectans cautes; at nunc afflictus et sine spe reddit spectaculum meritum fracto monti: tum aspiciens cætum Italum, ita loquitur: Heu! terra fatalis Getis! heu terra proculcata mihi auspiciis infelicibus! sis saturata stragibus son-

*****

pr.—265 remittit Reg.—266 notæque Farn. notas sine copula, dno Leidd. cum viginti duobus, Exc. Gevart. Var. LL. e marg. Parm.—267 Adspicias Jun. pr. Oxon. sec. diverso Pal. Med. pr. stamina Moret. pr.—268 Præsentis Jun. pr. Oxon. sec. resolvit duo Vatt. revolvit Put. revocit Vat. tert. m. pr.—269 peragit Med. quart. peragens vel peragrans Med. tert. cum murmure tres Vatt. Pal. Pric. Vat. sec. m. sec. tum Farn. tres Petav. Tholos. Ambr. sec. Lov. Moret. sec. Oxon. sec. Exc. Lucens. pr. tunc Vat. pr. Rott. Oisel. Med. sec. Reg. Moret. pr. Jun. et Oxon. pr. duo Leidd. Exc. Gevart. Var. LL. ed. Antv.—270 Pro tanto Petav. sec. Oxon. sec. Proh leviter tanto Tholos. Proh tanto Moret. sec. Pertento Put. Oxon. pr. Proh tanto vel Pratento Reg. conpto Jun. pr. cunto Leid. sec. expers tres Vatt. Farn. dno Med. Reg. Thuan. Mazar. Petav. sec. Oxon. pr.—271 expers vel exspes Vat. tert.—272 reddit Farn.—273 Tum Oisel. Aonium Jun. pr. Aonium Reg. prospectans Pat. despectans Moret. pr. Var. LL. ed. Antv. dixit pro futur Put. Pat. Ambr. pr. Sched. Gud.—274 legio Farn. genio Vat. pr. m. pr.—275 sociare Jun. pr.

NOTE

265 *Præclusæ*] Nam maximi affectus vocem præcludere et impedire solent: etenim ex doloribus, 'leves loquuntur, ingentes stupent.'

266 *Alpes*] Partem Alpium vergentem in Illyriam, qua ingressus fuerat Alaricus.

267 *Stamine*] Filo et ordine fati, seu Parcarum, mutato.

269 *Solo murmure*] Una voce, uno, ut ita dicam, motu lingæ.

272 *Debita*] Alaricus afflictus a Nemesei, reddit spectaculum meritum Alpibus a se male pulsatis fractisque. Quasi tum Alpes lætarentur, quod Nemesis, quæ vindicat omnia magna et dicta et facta, tunc Alaricum puniret.

275 *Satiare*] Per concessionem amaram Alaricus optat ut Italia satiaretur suis cladibus, et moveatur suppliciiis suis.

Cladibus, et tandem nostris inflectere pœnis!
 En ego, qui toto sublimior orbe ferebar,
 Ante tuum felix aditum, ceu legibus exul,
 Addictusque reus, flatu propiore sequentum
 Terga premor. Quæ prima miser, quæ funera dictis 280
 Posteriora querar? non me Pollentia tantum
 Nec captæ cruciastis opes: hoc aspera fati
 Sors tulerit, Martisque vices. Non funditus armis
 Concideram: stipatus adhuc, equitumque catervis
 Integer, ad montes reliquo cum robore cessi, 285
 Quos Apenninum perhibent. Hunc esse ferebat

tium, et commota tandem suppliciiis nostris! Ecce ego, qui ibam altior omni mundo, fortunatus ante ingressum in te, nunc urgeor velut exul, et reus subditus legibus, urgeor anhelitu proximo hostium persequentium terga mea. Quas ego infelix verbis conquerar clades primas, quas postremas? non solum tu, o Pollentia, non solum vos, o gazæ direptæ, torsistis me: casus acerbus fati, et vicissitudo belli id patiantur. Non penitus adhuc perieram vi armorum: ego adhuc comitatus militibus, et incolumis ob turmas equitum, recessi ad montes cum exercitu reliquo, ad montes quos appellant Apenninum. Incolæ dicebant hunc esse, qui extensus usque

*****

satiare Med. sec. *satiata* Leid. sec. Voss. Exc. Gevart. *cruentum* Pat.—276 *cestris* Pal.—277 *Hæu* ego Pal. *qui tanto* Put. Ambr. pr. *fatebar* vel *ferebar* Lov.—278 *ceu* Exc. Læti. *seu* Vicet.—279 *Addictus* sine copula, Petav. sec. *Adcitusque* Ambr. tert. *Adductusque* Jun. pr. Bonon. *setu* pro *flatu* Tholos. *frequentum* Lov. Voss. Exc. Gevart. *frementum* conjiciebat Heins.—280 *quæ flumina* Oxon. sec.—281 *sequar* Med. pr. Pat. *querar* Tholos. Ambr. pr. *queror* Jun. pr. Oxon. sec. *nec me* Vat. tert. Pal. *me non* Vat. pr. Oisel. *non me* duo Leidd. duo Med. inc. Heins. Put. Thuan. Bonon. Tholos. duo Ambr. tres Petav. Lov. Moret. sec. Exc. Gevart. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. *fallacia* Pal. *Pollentia* vel *fallacia* Vat. pr. Med. pr. *Fullantia* vel *Pollentia* Reg.—282 *captæ* Oxon. pr. Leidd. pr. Lov. *ruptæ* Barth. *cruciantur* Moret. pr. *cruciatis* tres Vatt. Pal. Rott. Exc. Læti. *cruciastis* Leid. pr. et viginti duo alii, Exc. Lucens. pr. ed. Parm. et Vicet. *hoc* Leid. pr. Moret. pr. Vat. Livin. Exc. Lucens. pr. *hæc* duo Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. *prospera* Put. Petav. pr. *fata* Med. tert.—283 *tulerit* Exc. Læti. *tulerat* Lov. Jun. pr. Moret. sec. *mortisque* Moret. sec. *Martis mices* Jun. pr. *nunc funditus* Put. Ambr. pr.—284 *catervas* Jun. pr. Oxon. sec.—285 *Impiger* Reg. *admotis* Med. tert. *ammonitus* Petav. sec. *ad monitus* Lov. m. sec. *cum corpore* Vat. sec.—286 *Apennini* Lov. Moret. sec. *huc esse*

NOTE

279 *Addictus*] Velut traditus Lic-
 tori ob leges calcatas.

Sequentum] Ac fere me compre-
 hendentium.

281 *Pollentia*] Urbs Ligurum, ad
 quam victus Alaricus.

283 *Martisque vices*] Ἀπὸς κοινῆς:
Mars communis. Ἀθῆλα γὰρ τὰ τῶν
 πολέμων: incertæ enim res bellicæ.
 Thucydides.

286 *Apenninum*] Hic mons porri-
 gitur per totam Italiam, eamque ve-

Incola, qui Siculum porrectus adusque Pelorum
 Finibus ab Ligurum populos complectitur omnes
 Italiae, geminumque latus stringentia longe
 Utraque perpetuo discriminat aequora tractu. 290
 Huc ego continuum si per juga tendere cursum,
 Ut prior iratae fuerat sententia menti,
 Jam desperata valuisset luce; quid ultra?
 Omnibus oppeterem fama maiore perustis:
 Et certe moriens propius te, Roma, viderem: 295
 Ipsaque per cultas segetes mors nostra secuto
 Victori damnosa foret. Sed pignora nobis
 Romanus, carasque nurus, praedamque, tenebat:

ad Pelorum promontorium Siciliae a tractibus Ligurum, circumcingit gentes omnes Italiae, et ductu continuo separat maria duo, ferientia procul littus duplex. Ego si, ut primum consilium fuerat animo irato, huc vita fere conclamata potuissem ferre gradum repentinum per culmina; quid ulterius vellem? Morerer certe cunctis incensis, fama insigniore: et sane moriens aspicerem te propius, o Roma: et ipsa mors nostra per terras excultas perniciose esset victori insequenti. At Romani retinebant liberos nostros, et nurus dulces, et spolia: esto, duxissem ideo

*****

Bonon. ferebant Reg.—287 *silicum* pro *Siculum* Jnn. pr.—288 ab *Ligurum* Vat. pr. Vat. Livin. ad Farn. ed. Vicet. et Barth. a duo Leidd. cum tri-
 ginta aliis, Exc. Gevart. Var. LL. e marg. Parm. *Alligerum* Jun. pr. Oxon.
 sec. *alligurum* Put. *Liguris* Var. LL. ed. Antv. m. sec. *populos Ligurum* Vat.
 quint. *complectitur* duo Leidd. et plurimi alii, Exc. Gevart. Lucens. pr. Var.
 LL. e marg. Parm. *amplectitur* al.—290 *perpetuos* Oisel. *determinat* Petav.
 pr. *determinat* vel *discriminat* duo Vatt. *tactus* Leid. pr.—291 *Hic* Tholos.
Hic Farn. Thuan. Mazar. Pat. Leid. sec. ed. Parm. et Vicet. *Hinc* Rott.
 Petav. sec. *Hunc* Leid. pr. Jun. pr. duo Oxon. Vat. pr. et sec. Exc. Laeti et
 Lucens. pr. *Huc* Vat. quart. Med. quart. Put. duo Ambr. Lov. Moret. sec.
 Vat. Livin. Sched. Gud. *Hic* et emendatum *Hæc* Petav. pr. *Huc* vel *Hic*
 Med. pr. *Non* vel *Nunc* vel *Huc* vel *Hunc* Vat. tert. *continuo cursu* Ambr. sec.
currere pro *tendere* Farn.—292 *mentis* Oisel.—293 *valuisset* Vat. sec. Farn.
 Petav. tert. Ambr. sec. infra vs. 303. *voluisset* quatuor Vatt. Pal. Pric. Rott.
 Oisel.—294 *appeterem* Rott. Med. sec. Thuan. *appeterent* Jnn. Oxon. sec.
forma Put. Ambr. pr. *meliore* Vat. sec. ed. Vicet. *maiore* duo Leidd. et alii
 magno numero, Exc. Gevart. Lucens. pr. Ald. Var. LL. e marg. Parm. *ma-
 jore perillis* Sched. Gud. *maiore perustis* Lov. *perustus* Med. tert. *perustis* vel
peremtis Pal. Med. pr. *prauustis* conjiciebat Heina.—296 *multas* Thuan.—
 297 *non sunt* pro nobis Jun. pr. Oxon. sec. *nostra* tres Vatt. Rott. Thuan. Pat.
 Petav. pr. *nobis* vel *nostra* Vat. tert.—298 *Romanas* Moret. sec. *prædaque*

NOTÆ

Int in duas partes secans, separat
 duo maria, superum et inferum.

294 *Fama maiore*] Morerer fama
 maiore, ait Alaricus, si incensis om-
 nibus campis, in juga Apennini me

recepissem; morerer et lubentius,
 siquidem viderem propius Romam,
 et segetes ita exustas, ut victor ipse
 nihil post me inveniens, unde aleret
 exercitum, perniciem inveniret.

Hoc magis exertum raperem succinctior agmen.
 Heu! quibus insidiis, qua me circumdedit arte 300
 Fatalis semper Stilichon! dum parcere fingit,
 Retudit hostiles animos, bellumque remenso
 Evaluit transferre Pado. Pro foedera sævo
 Deteriora jugo! tunc vis extincta Getarum:
 Tunc mihi, tunc letum pepigi. Violentior armis 305
 Omnibus expugnat nostram clementia gentem.
 Mars gravior sub pace latet: capiorque vicissim
 Fraudibus ipse meis. Quis jam solatia fesso

promptior copias magis expeditas. Heu! quibus dolis, quibus artibus Stilicho semper exitialis mihi circumvenit me! Dum simulat se ignorare, imitatus est animum hostis, et potuit transportare bellum. Eridano rursus trajecto: pro sævus pejus servitute crudeli! tum robur Getarum compressum est; tum mihi, tum pepigi mortem. Indulgentia Stilichonis, fortior telis omnibus, superat populos nostros. Bellum acerbius occultatur sub pace, et ego ipse vicissim expugnor dolis meis. Ecquis jam

tenebor Bonon. tenebit Moret. pr.—299 exercitum pro exertum duo Vatt. Rott. Med. sec. Petav. pr. Pat. Exc. Schott. exutum Thuan. exercitum vel exertum Vat. quart. vipera succingar et angue pro raperem succinctior agmen Thuan. ceperem Pat. agmen vel orbem Vat. tert.—301 Feralis Pal.—302 Retudit Sched. Gud. Contudit Med. tert. Retudit Put. duo Petav. Bonon. Ambr. pr. Moret. sec. Voss. Leid. sec. Exc. Gevart. Recudit Var. LL. Antv. m. pr. Reppulit inc. Heins. Extulit Med. quart. ed. Vicet. Retulit tres Vatt. Pal. Farn. Oisel. Exc. Læti et Lucens. pr. Retulit vel Retudit Vat. sec. Retulit vel Contudit Reg. Retudit vel Contudit Pric. animas Farn. belloque Rott. remerso Petav. sec. retonso Jun. pr. Oxon. sec. reverso vel remenso Med. tert.—303 pro fœdere duo Vatt. perfœdera Leid. pr. Oxon. pr. Pal. Med. pr. Put. Petav. tert. Reg. m. pr. Bonon. Ambr. pr. Sched. Gud.—304 tum vis Vat. sec. inc. Heins. exenta pro extincta Thuan.—305 Tum tibi, tum Voss. Leid. sec. Te mihi cum Moret. sec. Jun. pr. duo Oxon. Tum tres Vatt. Rott. Med. sec. Petav. pr. Put. Lov. Ambr. pr. Exc. Gevart. Tunc ... cum vel ne Reg. tum Farn. Pric. Rott. Pal. duo Vatt. Med. tert. Petav. pr. Ambr. pr. Put. Lov. Exc. Gevart. et Lucens. pr. cum novem alii. tum vel te Vat. pr. luctum pro letum Vat. sec.—306 nostrum clementia regem Farn. dementia Vat. quint. mentem pro gentem Pal. inc. Heins.—307 captorque Jun. pr.—308 qui jam

NOTE

299 *Hoc magis exertum*] Esto, Romani retinebant nostros liberos, nurus, prædam; sed ideo ab his impedimentis ego liberatus, rapuisssem citius copias expeditiores.

303 *Transferre*] Ultra fluvium, quo Roma tanquam muro sese ab Alarico tueretur.

Fœdera] Fœderis et induciarum

tempore copiarum Alarici elangerunt. Tacitus, ' Multa bella impetu valida per tædia ac moras evanuerunt.'

306 *Clementia*] Quæ sic securum fecerat hostem, ideoque facilius vincendum, quia clementia sperata ejus animos mollierat.

308 *Fraudibus*] Alaricus ostendebat clementiam, pacem, quietem, et

Consiliumve ferat ? Socius suspectior hoste.
 Atque utinam cunctos licuisset perdere bello ! 310
 Nam quisquis duro cecidit certamine, nunquam
 Desinit esse meus. Melius mucrone perirent,
 Auferretque mihi luctu leviores sodales
 Victa manus, quam læsa fides. Nullusne clientum
 Permanet ? offensi comites : odere propinqui. 315
 Quid moror invisam lucem ? qua sede recondam
 Naufragii fragmenta mei ? quæve arva requiram,
 In quibus haud unquam Stilichon, nimiumque potentis

dabit consolationem aut consilium afflicto mihi ? Socii suspecti sunt magis quam hostis. Atque utinam potuissem amittere clade eadem universos socios ! Etenim quicumque periit in prælio sævo, nunquam cessavit esse meus. Illi socii melius absuisti essent gladio, et cohors superata eriperet mihi socios minori cum dolore quam fides violata. An nullus clientum superest ? Comites mei mihi infesti ; propinqui aversantur me. Quare remoror vitam odiosam ? quo in loco occultabo reliquias fortunæ meæ ? Aut quos petam agros, in quibus Stilicho, et nomen Italiæ ni-

—————

Petav. sec. solatia mæsto Leid. pr.—309 Consiliumne Vat. quint. Farn. Consiliumve dabit Oxon. pr. Leid. sec. feret Rott. inc. Heins. Thuan. Pat. Lov. Var. LL. e marg. Parm. dabit Vat. pr. et tert. Pal. Oisel. Florent. duo Med. Reg. Mazar. Voss. Vat. Livin. Exc. Gevart. sociis Jun. pr. Oxon. sec. Ald. Parm. Junt. Isingr. socius Florent. quatuor Med. inc. Heins. Pnt. Thuan. Mazar. Bonon. Pat. Tholos. tres Petav. tres Ambr. Vat. Livin. ed. Vicet. Exc. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm.—310 O utinam Vat. pr. et tert. Pal. Oisel. Florent. duo Med. Mazar. Reg. Oxon. pr. meritos pro cunctos Var. LL. ed. Antv.—311 quis tam duro vel quisquis duro Med. tert. nusquam conjecerat Heins.—312 Desiit Florent. Mazar. Petav. pr. m. sec. inc. Heins. Desinit duo Leidd. et plurimi Codd. Exc. Gevart. Lucens. pr. ed. Vicet. Desinet Vat. quint. Pal. Desinet vel Desiit Vat. quart.—313 Afferretque Put. lucta Jun. pr.—314 unta manus Jun. pr. Heinsins tale signum → apposuerat. nulla fides Oxon. sec. lassa Lov. læsa vel fracta Vat. quart. nullusve Pal. Petav. sec. Bonon. nullusque tres Vatt. Farn. Pnt. Thuan. Petav. pr. m. pr. Pat. ed. Vicet. clientem Put.—315 Offensi Leid. sec. et reliqui fere omnes, Exc. Gevart. Lucens. pr. ed. Parm. et Vicet. Var. LL. ed. Antv.—316 invitam Jun. pr. Oxon. sec. qua saepe Med. quart.—317 quæve Tholos. Voss. Jun. pr. Exc. Gevart. groa Ambr. tert. Vat. Livin. arma Vat. pr. m. pr. Rott. Oisel. Florent. tres Med. inc. Heins. Put. Reg. Petav. sec. Bonon. Pat. Tholos. Lov. duo Ambr. Ald. Exc. Cod. Rhem.—318 aut numquam Pric. Put. hunc pro haud Var. LL.

NOTE

sic occasionem invenerat Romanorum vincendorum ; Stilicho iisdem artibus usus est ad vincendos Alarici socios, eumque hac ratione et debilitandum et superandum.

312 Desinit] Qui pro me pugnando obiit, meus est ; qui non obiit,

a me descivit : sicque mallet omnes amisisse in prælio ; sic enim non me desererent, nec violarent fidem.

316 Quid moror invisam lucem] Virgilius : ' Quid inutilis annos Demoror ?'

Italiæ nostras nomen circumsonet aures ?

Hæc memorans instante fugam Stilichone tetendit, 320

Expertas horrens Aquilas. Comitatur euntem

Pallor, et atra Fames, et saucia lividus ora

Luctus, et inferno stridentes agmine Morbi.

Lustralem sic rite facem, cui lumen odorum

Sulfure cœruleo nigroque bitumine fumat, 325

Circum membra rotat doctus purganda sacerdos,

Rore pio spargens, et dira fugantibus herbis

Numina, purificumque Jovem Triviamque precatus,

mis florentis, nunquam feriant nostras aures. Alaricus hæc dicens, Stilichone persequente, cepit fugam, pertimescens Aquilas, quas senserat. Pallor adhæret ei abeunti, et Fames nigra, et Dolor lividus habens vulneratum vultum, et Morbi frementes copiis tartareis. Ita Sacerdos eruditus versat pro more circum corpus expiandum tædam purgantem, cui lumen odoratum fumat sulfure cœruleo et bitumine nigro; Sacerdos aspergens hoc corpus aquis sacris, et invocans herbis expellentibus Deos sævos, et Jovem lustrantem, et Dianam, manibus amotis trans

*****

ed. Antv. *potentes* Petav. tert.—319 *nomen nostras* Leid. pr. tres Vatt. Pal. Florent. tres Med. Reg. Mazar. Ambr. sec. Oxon. pr. Vat. Livin. Exc. Lucens. pr. *circumsonat* Farn. Pric. Rott. Tholos. inc. Heins. *circumsonet* duo Leidd. cum viginti duobus aliis, Exc. Gevart. Lucens. pr. Ald. ed. Parm. et Vicet.—320 *Hoc* Moret. pr. *memorant* Med. pr. *retendit* Vat. quint. *recedit* Med. sec. *tenendus* Farn. *tetendit* vel *retendit* Vat. pr. *recedit* vel *retendit* Oxon. pr.—321 *aquilas horrens* Jun. pr. Oxon. sec. *runtes* Jun. pr.—322 *sentia* pro *saucia* Oisel. *languidus* Oisel. *languidus* vel *lividus* Vat. pr.—323 *stringentes* Moret. sec.—324 *cum* pro *sic* Oxon. sec. *tum* Exc. Lucens. sec. *luce* Med. tert. *triste* pro *rite* quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. *rite* Vat. pr. Oisel. Put. Petav. tert. Bonon. Ambr. pr. Vat. Livin. Sched. Gud. *famem* pro *facem* inc. Heins. *cui lumen* Exc. Læti et Lucens. pr. *cum* Med. quart. ed. Vicet. *sic* Pat.—326 *Circa* Pal. *purgando* Farn.—327 *in dira* Var. LL. e marg. Parm. *dura* Med. quart.—328 *purificumque* Vat. pr. Med. tert. Ambr. sec. vet. Gyr. Vat. Livin. Exc. Lucens. sec. *terrificumque* quatuor Vatt. Pal.

NOTE

321 *Horrens Aquilas*] Pertimescens pugnam cum Romanis Aquilas gerentibus, quas Aquilas suo damno expertus erat.

322 *Lividus*] Ora vulnerata, contusa, livida verberibus, quibus plangentes sese tangebant.

323 *Morbi*] Morbi et curæ innemere animum male affectum sequi solita, et prope infernis cruciatibus miserum hominem vexantes.

324 *Lustralem*] Sacerdos nempe,

manibus aversis, facem trans caput abjiciebat, ablaturam omnia piacula, hoc est, vel incantamenta, vel crimina, quæ expiare necesse sit.

326 *Doctus*] Superstitionis et cærimoniarum.

327 *Fugantibus*] Credebant veteres Dæmonia fugari posse herbis quibusdam.

328 *Purificum Jovem*] Jovem καθάρσιον, *purificum*, depulsorem prodigiorum et scelerum.

Trans caput aversis manibus jaculatur in Austrum
Secum rapturas cantata piacula tædas. 330

Acrior interea visendi Principis ardor
Accendit cum plebe Patres, et sæpe negatum
Flagitat adventum. Nec tali publica vota
Consensu tradunt atavi caluisse per Urbem,
Dacica bellipotens cum fregerat Ulpus arma, 335

caput, vibrat versus Meridiem faces ablaturas secum mala incantamenta. Interim majus desiderium Imperatoris videndi inflammat Senatores cum populo, et petit adventum ejus sæpius recusatum. Neque majores nostri cuncti vota omnium arsisse tanta concordia per urbem Romam, cum Ulpus Trajanus bellicosus

*****

Farn. Rott. *turriscumque* Moret. sec. *turriscumque* Oikel. Petav. tert. inc. Heins. *thurisicumque* Leid. sec. Voss. Put. Petav. sec. Bonon. duo Ambr. Exc. Gevart. *purisicumque* vel *thurisicumque* Pric. Heinsius *lustrisicumque* conjecerat, sed post mutavit sententiam, vulgatam probans. Idem ascripserat: Sic 'Jupiter salutaris' Trebell. Pollio in Gallienis p. 177. 'Pax igitur Deum quæsitâ, inspectis Sibyllæ libris, factumque Jovi SALUTARI sacrificium.' vid. Casaub. p. 206. Salmas. p. 280. *precatur* Med. tert. *precatus* Jun. Oxon. sec. Leid. sec.—329 *adversus* Farn. *adversis* Leid. sec. cum sedecim aliis et Exc. Gevart. *aversis* tres Vatt. Florent. Med. pr. inc. Heins. Petav. tert. Bonon. duo Ambr. Lov. Vat. Livin. Exc. Schott. Lucena. pr. et ed. Vicet. *adversis* m. pr. et *aversis* m. sec. Moret. sec. *jaculatus* Petav. sec. in *allum* Thuan. antrum Var. LL. e marg. Parm. *Austrum* Bonon. Tholos. *Austrum* vel *Histrum* Oxon. pr.—330 *temptata* pro *cantata* Thuan. *captata* Moret. pr. Var. LL. ed. Antv. *pericula* pro *piacula* Vat. quint. Med. pr.—331 *interior* Vat. tert. m. pr.—334 *tradet* Pal. *Arabes* vel *atavi* Med. tert. *coluisse* Reg. Thuan. per orbem Bonon.—335 *Dacia* Leid. sec. m. pr. duo Vatt. Pric. Reg. Oxon. pr. Ambr. tert. Ald. *Dacica* Florent. quatuor Med. inc. Heins. Pat. Thuan.

NOTÆ

329 *In Austrum*] Contra ventum Meridianum: nefas autem erat, si ille, qui purgamenta illa lustralia efferebat, respiceret, seu post tergum aspiceret; ideo *trans caput aversis manibus* projecit tædam lustralem. Sed cor in Austrum? quia scilicet, cum sacerdotes ad Solem Orientem sacra faciendo verterentur, cumque aversis manibus facem lustralem trans caput jacerent, dextra ad id utentes, naturali quodam jactu in Austrum, qui a latere dextro occurrit, illam jaciebant. Vel in Austrum, id est, contra ventum simpliciter.

330 *Piacula*] Faces videbantur auferre, vel incantamenta, vel co-

gitationes criminum, quæ turbabant mentem. Vel per *cantata piacula* intellige, faces rapere secum crimina incantata, seu carminibus et incantamenti depulsa. Nam *piacula* sunt crimina expianda.

333 *Flagitat*] Non quod desiderium seu ardor flagitet adventum Principis, sed efficit ut Senatus et populus, desiderio ardentes, eum flagitent.

335 *Dacica*] Cum Ulpus Trajanus vicit Dacos; qui et *Davi* dicuntur a Strabone, populi scilicet *πρὸς Γερμανίαν, καὶ τὰς τοῦ Ἰστροῦ πηγὰς, ad Germaniam et Istri fontes.*

Atque indignantes in jura redegerat Arctos,
 Cum fasces cinxere Hypanin, mirataque leges
 Romanum stupuit Mæotia terra tribunal.
 Nec tantis patriæ studiis ad templa vocatus
 Clemens, Marce, redis; cum gentibus undique cinctam 340
 Exuit Hesperiam paribus Fortuna periclis.

*subegerat arma Dacorum, et reduxerat in obsequium Septemtrionem retu-
 tantem: cum fasces circumdederunt Hypanin, et terra Mæotica admirata
 leges nostras, obstupuit tribunal Romanum. Neque tu, o Clemens Marce
 Antonine, revocatus ad templa tanto patriæ amore reverteris, cum For-*

Bonon. Pat. Tholos. duo Ambr. tres Petav. vet. Gyr. Vat. Livin. Exc. Lu-
 cens. pr. ed. Parm. et Vicet. *frangeret* Oxon. sec. *fregeret* Vat. quint. Jun. pr.
 Oxon. pr. *fregerat* duo Vatt. Oisel. Med. tert. Put. Bonon. Tholos. duo Pe-
 tav. tres Ambr. Vat. Livin. Exc. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. *fre-
 gerit* Leid. sec. duo Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Reg. Thuan. Mazar. Petav.
 sec.—336 *redegeret* Vat. pr. *redegerit* duo Vatt. Farn. Pric. Thuan. Jun. pr.
 Oxon. sec. *redegerat* Vat. Livin. cum viginti aliis, Exc. Gevart. Lucens. pr.
 Var. LL. e marg. Parm.—337 *Cum cinxere fasces* Med. tert. *Cumque fasces
 cinxere* Ambr. sec. *falces* Pat. *fasces cinxere* duo Leidd. et viginti quinque
 alii, Exc. Gevart. Lucens. sec. Sched. Gud. Var. LL. e marg. Parm. et ed.
 Antv. *Hypanim* Vat. pr. *Hypanim* Vat. quart. *Hypanum* Vat. sec. tres Med.
 ed. Vicet. *Hypanen* Moret. pr. *Hypanem* Reg. Ambr. pr. *Hypani* Med. sec.
 —338 *stupuit* Reg. Var. LL. e marg. Parm. *tribuit* Put. Ambr. pr. Exc.
 Schott. in quibus Gronovius conjecerat *erubuit*. *Mæotica* quatuor Vatt. Pal.
 Farn. Pric. Rott. *Mæotia* Leid. pr. Oisel. Petav. sec. Bonon. Exc. Lucens.
 pr. *Mæotia* vel *Mæotica* Vat. pr. vid. iv. Cons. Honor. 180.—339 *Nec tantis
 duo* Leidd. cum viginti quatuor aliis, Exc. Gevart. et Lucens. pr. *De tantis
 Var. LL. ed. Antv. Non tantis* Farn. ed. Vicet. *Nec desideris tantis ad bella
 Med. quart. ad bella* Leid. sec.—340 *Marce* Pal. De hoc Marci Antonini
 prælio vid. Casaub. ad Hist. Aug. p. 70. Heinsius. *Marte* tres Vatt. Farn.
 Pric. Rott. tres Med. Ambr. pr. Petav. tert. ed. Vicet. Ald. *redit* Vat. quart.
redens Vat. pr. m. pr. Rott. *cincta* Vat. pr. *nacta* Petav. tert. *cunctam* Var.
 LL. ed. Antv.—341 *Italiam* pro *Hesperiam* Med. tert.—342 *Laus ubi* Farn.
 Med. quart. inc. Heins. Put. Moret. pr. duo Ambr. Jun. Oxon. sec. Sched.

NOTÆ

336 *Indignantes Arctos*] Populos Septemtrionales reluctantes, et crebro rebellantes.

337 *Hypanin*] Cum fasces Imperatoris Romani obsederunt Hypanin fluvium Scythiæ; id est, cum Imperator vicit ipsos Scythiæ populos. Fluvius autem ille in Pontum Euxinum devolvitur: est et alter Hypanis Indiæ fluvius, qui Hydaspi conjunctus, cum illo in Indum fluvium se exonerat.

338 *Mæotia*] Terra Mæotia est ea

terra, quæ est supra paludem Mæotidem, versus Septemtrionem.

340 *Marce*] Marcus Antoninus, qui ad singularem fortitudinem, singularis pietatis decus adjunxit. Julius Capitolinus, 'Marco Antonino in omni vita philosophanti viro, et qui sanctitate vitæ omnibus Principibus antecessit.'

341 *Fortuna*] Vel potius divina providentia: cui debetur victoriæ, non ducibus.

Laus ibi nulla ducum : nam flammeus imber in hostem
 Decidit : hunc dorso trepidum fumante ferebat
 Ambustus sonipes : hic tabescente solutus
 Subsedit galea, liquefactaque fulgure cuspis 345
 Canduit, et subitis fluxere vaporibus enses.
 Tum contenta polo mortalis nescia teli
 Pugna fuit : Chaldæa mago seu carmina ritu
 Armavere Deos ; seu (quod reor) omne Tonantis
 Obsequium Marci mores potuere mereri. 350
 Nunc quoque præsidium Latio non deesset Olympi,

tuna liberavit Italiam periculis similibus, Italiam circumessam* undequeque populis barbaris. Gloria hic nulla fuit Ductorum : etenim pluvia ignea cecidit in hostes : equus exustus portabat hunc timidum dorso inflammato : ille consistit debilitatus casside emollita, et hasta ejus liquefacta fulmine exarsit, et gladii dissiluerunt pluviiis repentinis. Tunc certamen extitit comprehensum Cælo, expertis armorum humanorum : seu incantamenta Chaldæorum more magico incitaverunt Deos ; seu (quod credo) pietas Marci Antonini valuit promereri sibi hoc omne officium Dei fulminantis. Nunc etiam auxilium Cæli non negaretur Italia,

~~~~~  
 Gud. tibi Leid. pr. Tholos. Var. LL. ed. Antv. m. pr. jam Jun. pr. in hostes duo Vatt. Pat. Bonon. duo Petav.—343 *Oecidit* Jun. pr. *deuso tepidum* Var. LL. ed. Antv. *crepitus* Pal. *crepitum* Med. pr. *strepitum* Thuan. *tepidum* Pat. sec. Moret. pr. *flamman* Jun. pr. duo Oxon. duo Leidd. *fumante* Vat. pr.—344 in *tabescente* Oisel. *hinc* Petav. sec.—345 *Subsedit* Pric. Med. tert. Florent. m. pr. duo Petav. Tholos. Ambr. et Moret. sec. Jun. pr. Oxon. sec. Exc. Lucens. pr. *Subsedit* omnes Vatt. Pal. Farn. Oisel. *Succedit* Med. quart. *liquefacta* duo Oxon. *vulnere* Pal. Med. pr. *fulgura* Oxon. sec. *fulmine* Pat. de *fulmine* vid. Capitolin. p. 32. l. 33. Salmas. p. 95.—346 *subitis* Petav. sec. *fulgere* Vat. quint. *ignes pro enses* Thuan.—347 *concepta* Lov. *contempta* Med. tert. *contempta* inc. Heins. Thuan. duo Petav. Ambr. pr. Moret. sec. duo Oxon. *solo* Jun. pr. Oxon. sec. *leti pro teli* Jun. pr.—348 Ad *Chaldæa* Heinsius ascripserat : *De Chaldæis hoc vulgo credebatur*. Vid. Lamprid. in Heliogabalo pag. 104. l. 14. *cœu* Put. Petav. sec. Moret. sec.

NOTE

342 *Flammeus imber*] Sub Antoino illo Christianarum cohortium preces, coactis repente nubibus, imbrem in suos, fulmina in hostes excusere. Unde legioni *κεραυροβόλα*, *fulminatrici*, nomen impositum est. Et præterea eadem Christianorum preces obtinere pluviam ad reficiendos suos siti prope enectos.

In hostem] In Quados et Marcianos, quos Antoninus profligavit.

347 *Mortalis nescia teli pugna*] Quia Cælestis, et a Deo immissa, ideoque

contenta in Cælo, unde fulmina vibrata sunt in gratiam Christianorum.

348 *Chaldæa mago*] Seu incantamenta Chaldæis carminibus similia armarunt Cælum, vel potius pietas Christianorum id effecit : non enim magicis carminibus tribuenda sunt, quæ divino miraculo sunt peracta.

350 *Obsequium*] Quasi Cælum obsequeretur sanctis, ut Helix, Petro, et aliis.

351 *Non deesset*] Auxilium cæleste non deesset nobis, si necessitas pos-

Deficeret si nostra manus. Sed providus æther
 Noluit humano titulos auferre labori :
 Ne tibi jam, Princeps, soceri sudore paratam,
 Quam meruit virtus, ambirent fulmina laurum. 355
 Jam toties missi procures responsa morandi
 Retulerant, donec differri longius orbis
 Communes non passa preces penetralibus altis
 Prosiluit, vultusque palam confessa coruscus
 Impulit ipsa suis cunctantem Roma querelis. 360
 Dissimulata diu tristes in amore repulsas
 Vestra parens, Auguste, queror. Quonam usque tenebit

si copiae nostrae labarent. At providentia divina noluit eripere gloriam fortitudinis humanae, ne fulmina peterent a te tibi jam, o Imperator, laurum partem labore soceri tui Stilichonis, laurum, quam virtus reportavit. Jam primores missi toties reportaverant responsiones de mora, donec Roma non ferens vota communia mundi procrastinari diutius, exsiluit ex palatio excelso, et fassa aperte os suum micans ipsa persuasit quædibus suis Honorium morantem. Ego Roma neglecta longum, ego mater vestra, o Imperator, conqueror fastidia tua mæsta in amicitia. Quamdiu

Jun. pr. Oxon. sec. *gramina* Pat. numina vet. Gyr.—349 *esse* Tomantis Vat. sec. Med. quart.—350 *Marci* Vat. Livin. *morti* Med. quart. *Marti* Med. sec. Ald. ed. Vicet. *Martis* Mazar. Jun. pr. *morti* vel *nostris* Reg. *mores* *Marci* Vat. sec. Jun. duo Oxon. Reg. m. sec. *morari* pro *mereri* Pric.—351 *subsidiū* Vat. Livin. *desit* Jun. pr. Oxon. sec.—352 *vestra manus* inc. Heins. Tholos. *air* Oisel.—353 *humanos* Lov.—354 *Nec tibi* Pal. Farn. Rott. duo Med. inc. Heins. Oxon. pr. Petav. sec. *socii* Put. *virtute* pro *sudore* Var. LL. ed. Antv.—355 *ambirent* ambo Moret. Ald. Exc. Gevart. *ambiret* Junt. Isingr. Gryph. Colin. *flamina* Put. Ambr. pr. *flumina* Leid. pr. Ambr. tert. Med. quart. *vulnera* Lov. m. pr. et ex conjectura *fulgura*, quomodo et Heinsius rescribat.—356 *jussi* Pal. Med. pr. *promissa* pro *responsa* duo Vatt. Put. Petav. pr. m. pr. Bonon. Ambr. pr. *promissa* vel *responsa* Petav. tert. *moranti* Pric.—357 *Attulerant* Oxon. sec. *urbem* Florent. m. pr. Petav. sec. Tholos. Jun. pr. Moret. sec. *urbi* vel *urbem* Lov. *urbem* vel *orbis* Oxon. pr. *donec differri longius urbis* *Communes* deerant in Oxon. sec.—358 *Non permessa* pro *Communes non* Pal. Med. pr. *Immunes* Farn. *artis* pro *altis* Vat. quart. Put. Ambr. pr. *arctis* Vat. quint.—359 *Prosiluit* duo Med. Exc. Lucens. pr. ed. Vicet. *Prosiluit* duo Leidd. et plurimi Codd. Exc. Gevart. *coruscus* Rott. *vultusque coruscus* Florent. quatuor Med. inc. Heins. Lov. Put. Reg. Thuan. Mazar. duo Petav. Bonon. Pat. tres Ambr. Voss. ambo Moret. Vat. Livin. Exc. Gevart. Lucens. pr. Schott. Cod. Rhem. et ed. Vicet. *vultusque.....corusco* edd. Ald. Isingr.—360 *Intulit* Thuan. *avidum te* pro *cunctantem* Med. quart.—361 *Dissimulata thoris* Pric.—362 *Augusta* Jun. pr. qui et *feror* pro *queror* habet. *precor* Vat.

NOTE

tularot: sed Cælum relinquere voluit occasionem fortitudinis exercendæ, et consequendæ laudis.

355 *Ambirent fulmina*] Ne fulmina venirent in partem landis quam es consecutus, et sic ambirent tuam lau-

rum, seu partem tuæ laurus.

359 *Vultus coruscus*] Vultus micantes ardentesque instar numinis: se 'confessa Deam,' ut Virgiliana Venus.

361 *Dissimulata diu*] Neglecta sum

Prælatas mea vota Ligus ? vetitumque propinqua
 Luce frui, spatiis discernens gaudia parvis,
 Torquebit Rubicon vicino nomine Tybrin ?
 Nonne semel sprevisse sat est, cum reddita bellis
 Africa venturi lusit spe Principis Urbem ?
 Nec duras tantis precibus permovimus aures ?
 Ast ego frænabam geminos, quibus altior ires,

365

Ligures antepositi possidebunt desideria mea ? Quamdiu Rubicon avertens latitiam nostram intervalis exiguis, cruciabit nomine Principis finitimo Tibria prohibitum potiri lumine proximo ? Annon satis est contempsisse me semel, cum Africa recepta bello decepit urbem spe Imperatoris adventuri ? Neque tamen percussimus aures tuas seceras precibus tantis ? Ego vero infrænabam duos equos candoris

tert. m. pr. Reg. Oxon. pr.—363 *Ligus* Vat. pr. Ambr. sec. Vat. Livin. Exc. Lucens. pr. vid. Silium Lib. viii. 525. *Ligur* quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *Ventumque* pro *vetitumque* Moret. pr. *propinqui* Put. Ambr. pr.—364 *Pace* vel *Luce* Petav. tert. *discernens* Pal. Farn. Oxon. pr. *discernes* Thuan. *discernens* tres Med. inc. Heins. Put. Mazar. Bonon. Pat. Tholos. duo Petav. tres Ambr. Lov. Voss. Moret. sec. Exc. Gevart. Lucens. pr. Schott. Sched. Gud. Var. LL. e marg. Parm. *primis* pro *parvis* Jun. pr. Oxon. sec.—365 *Torquebat* Pal. Med. pr. et tert. m. pr. *Rubico* Vat. quart. *Tibrin* Leid. pr. Pric. Tholos. *Tigrin* Jun. pr. *Tibrim* quatuor Vatt. Pal. Rott. *Tybrin* Florent. Put.—366 *simul* Oxon. sec. *sprevisse satis* Leid. pr. *sat est* Vat. pr. *satis* Vat. sec. Pric. Rott. duo Med. inc. Heins. Pat. Tholos. duo Ambr. Lov. Moret. sec. Exc. Lucens. sec. Var. LL. ed. Antv. *satis* ? Thuan. Petav. sec. Var. LL. e marg. Parm. *credita bellis* Var. LL. ed. Antv.—367 *lusit spe* Florent. Med. pr. Reg. Mazar. Moret. pr. Jun. pr. Oxon. pr. Vat. Livin. *spe lusit* tres Vatt. Farn. Pric. Rott. *lusi* Med. tert. *Jussit* Farn. m. sec.—368 *Ne duras* Oxon. pr. *Non duras* Vat. sec. Florent. Num conjecerat Heinsius. *permovimus* Leid. pr. *promovimus* duo Vatt. Lov. Ambr. sec. inc. Heins.—369 *geminis* Pric. Oisel. Reg. duo Petav. Bonon. Oxon. pr. Moret. sec. inc. Heins. *geminis* vel *geminos* Vat. pr. *aptior* pro *altior* Farn. *altius* duo Vatt. Thuan.

NOTÆ

din, et vota mea amantissima diu Princeps dissimulavit.

363 *Ligus*] Ravennam, vel potius Mediolanum intelligit apud Ligures, ubi Theodosii aula floruit ; et ubi diu mansit Honorius, nec ullis precibus diu adduci potuit, ut Romam inviseret ; seu ob reverentiam sedis Apostolicæ, seu ob metum Stilichonis, quem virtus militaris et veneranda species genero præstantiorem et populo Romano cariorem reddebant.

Propinqua luce] Radiis et luce Honorii propinqui.

364 *Discernens*] Dispersens, aver-

tens gaudia nostra, et torquens seu crucians Tybrin et Romanos nomine atque spectacione Principis vicini.

365 *Rubicon*] Antiquus Galliæ et Italiæ limes ; hodie dicitur *Pisatello* : ad quem stetit Cæsar dubius an tra-jiceret.

367 *Africa*] Cum Africa recepta est, victo Gildone, dediati spem veniendi in urbem, et tamen hac spe decepti sumus : neque ulla ideo querelas fudimus.

369 *Geminos equos*] Consules tum temporis hac pompa urbem ingrediebantur, etiam extra triumphum.

Deficeret si nostra manus. Sed providus æther
 Noluit humano titulos auferre labori :
 Ne tibi jam, Princeps, soceri sudore paratam,
 Quam meruit virtus, ambirent fulmina laurum. 355
 Jam toties missi procures responsa morandi
 Retulerant, donec differri longius orbis
 Communes non passa preces penetralibus altis
 Prosiluit, vultusque palam confessa cornuscos
 Impulit ipsa suis cunctantem Roma querelis. 360
 Dissimulata diu tristes in amore repulsas
 Vestra parens, Auguste, queror. Quonam usque tenebit

si copiae nostrae labarent. At providentia divina noluit eripere gloriam fortitudini humanæ, ne fulmina peterent a te tibi jam, o Imperator, laurum partem labore socii tui Stilichonis, laurum, quam virtus reportavit. Jam primores missi toties reportaverant responsiones de mora, donec Roma non ferens vota communia mundi procrastinari diutius, exsiluit ex palatio excelso, et fassa aperte os suum micans ipsa persuasit questibus suis Honorium morantem. Ego Roma neglecta longum, ego mater vestra, o Imperator, conqueror fastidia tua mæsta in amicitia. Quamdiu

Jun. pr. Oxon. sec. *gramina* Pat. numina vet. Gyr.—349 *esse* Tonantis Vat. sec. Med. quart.—350 *Marci* Vat. Livin. *morti* Med. quart. *Marti* Med. sec. Ald. ed. Vicet. *Martis* Mazar. Jun. pr. *morti* vel *nostris* Reg. *mores* *Marci* Vat. sec. Jun. duo Oxon. Reg. m. sec. *morari* pro *mereri* Pric.—351 *subsidiis* Vat. Livin. *desit* Jun. pr. Oxon. sec.—352 *vestra manus* inc. Heins. Tholos. aor Oisel.—353 *humanos* Lov.—354 *Nec tibi* Pal. Farn. Rott. duo Med. inc. Heins. Oxon. pr. Petav. sec. *socii* Put. *virtute* pro *sudore* Var. LL. ed. Antv.—355 *ambirent* ambo Moret. Ald. Exc. Gevart. *ambirent* Junt. Isingr. Gryph. Colin. *flamina* Put. Ambr. pr. *flumina* Leid. pr. Ambr. tert. Med. quart. *vulnera* Lov. m. pr. et ex conjectura *fulgura*, quomodo et Heinsius rescribat.—356 *jussi* Pal. Med. pr. *promissa* pro *responsa* duo Vatt. Put. Petav. pr. m. pr. Bonon. Ambr. pr. *promissa* vel *responsa* Petav. tert. *moranti* Pric.—357 *Attulerant* Oxon. sec. *urbem* Florent. m. pr. Petav. sec. Tholos. Jun. pr. Moret. sec. *urbi* vel *urbem* Lov. *urbem* vel *orbis* Oxon. pr. *donec differri longius urbis* *Communes* deerant in Oxon. sec.—358 *Non permissa* pro *Communes non* Pal. Med. pr. *Immunes* Farn. *artis* pro *altis* Vat. quart. Put. Ambr. pr. *arctis* Vat. quint.—359 *Prosiluit* duo Med. Exc. Lucens. pr. ed. Vicet. *Prosiluit* duo Leidd. et plurimi Codd. Exc. Gevart. *coruscus* Rott. *vultusque coruscus* Florent. quatuor Med. inc. Heins. Lov. Put. Reg. Thuan. Mazar. duo Petav. Bonon. Pat. tres Ambr. Voss. ambo Moret. Vat. Livin. Exc. Gevart. Lucens. pr. Schott. Cod. Rhem. et ed. Vicet. *vultusque...corusco* edd. Ald. Isingr.—360 *Intulit* Thuan. *avidum te* pro *cunctantem* Med. quart.—361 *Dissimulata thoris* Pric.—362 *Augusta* Jun. pr. qui et *feror* pro *queror* habet. *precor* Vat.

NOTE

tularet: sed Cælum relinquere voluit occasionem fortitudinis exercendæ, et consequendæ laudis.

355 *Ambirent fulmina*] Ne fulmina venirent in partem landis quam es consecutus, et sic ambirent tuam lau-

rum, seu partem tuæ laurus.

359 *Vultus coruscus*] Vultus micantes ardentesque instar numinis: se 'confessa Deam,' ut Virgiliana Venus.

361 *Dissimulata diu*] Neglecta sum

Prælatas mea vota Ligus? vetitumque propinqua
 Luce frui, spatiis discernens gaudia parvis,
 Torquebit Rubicon vicino nomine Tybrin?
 Nonne semel sprevisse sat est, cum reddita bellis
 Africa venturi lusit spe Principis Urbem?
 Nec duras tantis precibus permovimus aures?
 Ast ego frænabam geminos, quibus altior ires,

365

Ligures antepositi possidebunt desideria mea? Quamdiu Rubicon avertens latissimum nostram intervallo exiguis, cruciabit nomine Principis finitimo Tibrin prohibitum potiri lumine proximo? Annon satis est contempsisse me semel, cum Africa recepta bello decepit urbem spe Imperatoris adventuri? Neque tamen percussimus aures tuas seceras precibus tantis? Ego vero infrænabam duos equos candoris

tert. m. pr. Reg. Oxon. pr.—363 *Ligus* Vat. pr. Ambr. sec. Vat. Livin. Exc. Lucens. pr. vid. Silium Lib. viii. 525. *Ligur* quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *Venetumque* pro *vetitumque* Moret. pr. *propinqui* Put. Ambr. pr.—364 *Pace* vel *Luce* Petav. tert. *decernens* Pal. Farn. Oxon. pr. *discernens* Thuan. *discernens* tres Med. inc. Heins. Put. Mazar. Bonon. Pat. Tholos. duo Petav. tres Ambr. Lov. Voss. Moret. sec. Exc. Gevart. Lucens. pr. Schott. Sched. Gud. Var. LL. e marg. Parm. *primis* pro *parvis* Jun. pr. Oxon. sec.—365 *Torquebat* Pal. Med. pr. et tert. m. pr. *Rubico* Vat. quart. *Tibrin* Leid. pr. Pric. Tholos. *Tigrin* Jun. pr. *Tibrim* quatuor Vatt. Pal. Rott. *Tybrin* Florent. Put.—366 *simul* Oxon. sec. *sprevisse satis* Leid. pr. *sat est* Vat. pr. *satis* Vat. sec. Pric. Rott. duo Med. inc. Heins. Pat. Tholos. duo Ambr. Lov. Moret. sec. Exc. Lucens. sec. Var. LL. ed. Antv. *satis?* Thuan. Petav. sec. Var. LL. e marg. Parm. *credita bellis* Var. LL. ed. Antv.—367 *lusit spe* Florent. Med. pr. Reg. Mazar. Moret. pr. Jun. pr. Oxon. pr. Vat. Livin. *spe lusit* tres Vatt. Farn. Pric. Rott. *lusi* Med. tert. *Jussit* Farn. m. sec.—368 *Ne duras* Oxon. pr. *Non duras* Vat. sec. Florent. Num conjecerat Heinsius. *permovimus* Leid. pr. *promovimus* duo Vatt. Lov. Ambr. sec. inc. Heins.—369 *geminis* Pric. Oisel. Reg. duo Petav. Bonon. Oxon. pr. Moret. sec. inc. Heins. *geminis* vel *geminos* Vat. pr. *aptior* pro *altior* Farn. *altius* duo Vatt. Thuan.

NOTÆ

diu, et vota mea amantissima diu Princeps dissimulavit.

363 *Ligus*] Ravennam, vel potius Mediolanum intelligit apud Ligures, ubi Theodosii aula floruit; et ubi diu mansit Honorius, nec ullis precibus diu adduci potuit, ut Romam inviseret; seu ob reverentiam sedis Apostolicæ, seu ob metum Stilichonis, quem virtus militaris et veneranda species genero præstantiorem et populo Romano cariorem reddebant.

Propinqua luce] Radiis et luce Honorii propinqui.

364 *Discernens*] Dispersens, aver-

tens gaudia nostra, et torquens seu crucians Tybrin et Romanos nomine atque spectatione Principis vicini.

365 *Rubicon*] Antiquus Galliæ et Italiæ limes; hodie dicitur *Pisatello*: ad quem stetit Cæsar dubius an traheretur.

367 *Africa*] Cum Africa recepta est, victo Gildone, dediti spem veniendi in urbem, et tamen hac spe decepti sumus: neque ulla ideo querelas fudimus.

369 *Geminos equos*] Consules tum temporis hac pompa urbem ingrediebantur, etiam extra triumphum.

Electi candoris equos, et nominis arcum 370
 Jam molita tui, per quem radiante decorus
 Ingredere toga, pugnae monumenta dicabam,
 Defensam titulo Libyam testata perenni.
 Jamque parabantur pompae simulacra futurae
 Tarpeio spectanda Jovi, coelata metallo 375
 Classis ut auratum sulcaret remige fluctum,
 Ut Massyla tuos anteirent oppida currus,
 Palladiaque comas innexus arundine Triton
 Edomitis veheretur aquis, et in aere trementem
 Succinctae famulum ferrent Atlanta cohortes. 380

eximii, quibus sublimior vehereris, et ipsa ego jam faciens arcum triumphalem ornatum tuo nomine, per quem arcum tu splendidus intrares, veste fulgente, consecrabam monumenta praelii indicatura inscriptione sua aeterna Libyam conservatam. Et jam imagines pompae venturae aspiciendae Jovi Tarpeio apparabantur: classis insculpta metallo fulvo parabatur, ut cum remigibus funderet aquas aureas, ut imagines urbium Massylarum praecederent currum tuum triumphalem, et ut Triton habens crines nexos arundine Palladia, ferretur fluctibus domitis, et ceterae expeditae gestarent Atlantem captivum trepidantem in aere. Ut ipse Atlas

~~~~~

Petav. pr. Moret. pr.—370 *Electri* Vat. pr. m. pr. Bonon. Petav. tert. *Celestis* Med. tert.—371 *per quod* Moret. pr. *post quem* Pric. *quam* Pat. Petav. sec. *radiata* Med. tert.—372 *Ingredere* Vat. quart. *docebam* pro *dicabam* Exc. Lucens. sec. *parabam* Moret. pr.—373 *Libyam titulo* Pal. Med. pr. *testante* Med. sec. inc. Heins. *per actum* pro *perenni* Rott. Moret. pr.—374 *pugnae* Put.—375 *spectanda* Ambr. pr. *suspecta* Lov. *spectata* Vat. sec. Pric. Farn. Rott. Med. pr. inc. Heins. Petav. sec. Bonon. Pat. Tholos. Moret. sec. *simulata* Oxon. sec. *simulacra* Jun. pr.—376 *et auratas* Vat. quart. *aurato* Thuan. *fuscaret* pro *sulcaret* Vat. sec. *auratum pontum* Med. sec. *auratum sulcum* Ambr. tert. *auratum fluctum* duo Leidd. et plus quam triginta Codd. Exc. Gevart. Lucens. pr. Schott. Var. LL. ed. Antv. *aurato fluctus* Gesn. et ed. Bipont.—377 *armarent* pro *anteirent* Med. quart. *ambirent* Jun. pr. Oxon. sec.—378 *Tigris* pro *Triton* Oisel. m. sec.—379 *Edomitus* Oxon. sec. *Et domitis* Vat. pr. *veherentur* Petav. sec. *equis* Vat. sec. *aquis* Vat. Livin. cum septemdecim aliis *aere trementi* Lov. ex emendatione. Heinsius in Schedis notaverat seqq. 'Concinnius et acutius erit, si legas *in aere trementi*: alioquin duo adjectiva concurrent. quasi dicat, *aes spirare ac tremere*.'—380 *famulum inferrent* Ambr.

NOTE

370 *Arcum*] Triumphalis et Currus et Arcus Honorio destinatus.

371 *Radiante toga*] Trabea seu veste Consulari auro intexta.

377 *Anteirent oppida*] Species imaginesque montium urbiumque captarum transferebantur in Capitolium pompa triumphali, et ibi dedicaban-

tur ejusmodi monumenta, auro, argento, aere, citro ficta vel coelata.

378 *Arundine*] Oliva arundini innexa: oliva autem sacra est Palladi.

Triton] Flavius Africae, et palus ubi nata Pallas.

379 *Edomitis equis*] A Stilichone victis sub auspiciis Honorii.

Ipsæ Jugurthinam subiturus carcere poenam
 Præberet fera colla iugo, vi captus et armis,
 Non Bocchi Syllæque dolis. Sed prima remitto.
 Num præsens etiam Getici me laurea belli
 Declinare potest? sedesne capacior ulla
 Tantæ laudis erit? Tua te benefacta morantem
 Conveniunt, meritisque suis obnoxia virtus,
 Quos servavit, amat. Jam flavescentia centum
 Messibus æstivæ detondent Gargara falces:

385

passurus in carcere supplicium Jugurthinum, captus vi armorum non insidiis Bocchi et Syllæ, traderet cervicem ferocem servituti. At prætereo priora illa. An laurus præsens prælii Getici effugere me pariter potest? an domicilium ullum dignius erit tali honore? Merita tua convincunt te, et virtus tua addicta factis suis, diligit quos liberavit. Jamque falces æstivæ secant Gargara flavescentia centum mea-

sec.—381 *passurus* pro *subiturus* Var. LL. ed. Antv.—382 *ni captus* Reg.—383 *Nec* Farn. Rott. *Non* Florent. Med. quart. Reg. Petav. pr. Pat. Oxon. pr. Tholos. Ambr. tert. Moret. pr. *Syllæque* duo Leidd. cum triginta aliis, Exc. Gevart. et Lucens. pr.—384 *Num* Vat. pr. *Non* Vat. tert. Bonon. *Nec* Med. tert. Pat. Thuan. Ambr. pr. ed. Vicet. *Nunc* duo Leidd. tres Vatt. Pal. Farn. Pric. Oisel. Oxon. pr. inc. Heins. Exc. Læti et Lucens. pr.—385 *sedesne* Vat. pr. *paratior* Med. tert.—386 *erat* Med. quart. Reg. Pat. Oxon. pr.—387 *Conveniunt* Moret. pr. *meritisque suis* omnes Vatt. Farn. Pric. Rott. Oisel. *tuis* Med. quart. Thuan. Pat.—388 *Quos* Vat. pr. et tert. Oisel. Exc. Læti, ed. Parm. *Quam* inc. Heins. *Quod* tres Vatt. Pal. *Quod vel Quem* Reg. *jam jam flavescentia* Put. Ambr. pr. *deerat* autem hic versus in Jun. pr. et Oxon. sec.—389 *detondent* Pal. duo Med. *scendit* Moret. pr. unde

NOTE

381 *Ipsæ*] Vel Atlas captivus vel Gildo.

Jugurthinam poenam] Qualem passus est Jugurtha, de quo supra.

383 *Bocchi*] Bocchus Rex Mauritanie et Gætulie, qui ligatum Jugurtham Syllæ tradidit.

384 *Num præsens*] De victoria Libyca, eaque præterita, nihil amplius dico; sed victoria præsens de Getis an me declinet, effugiet? An sedes est capax tantæ laudis, quam Roma eam celebratura?

387 *Conveniunt*] Tua te facta convincunt, alloquuntur, precantur ut venias.

Obnoxia] Virtus obnoxia, addicta, adherens suis meritis seu factis, qui-

bus de aliis bene merita est, amat opus suum, amat id quod fecit; sicque tua virtus amare debet Romanos meos, quos servavit. Vinculum enim quoddam caritatis est inter conservatorem, hominesque conservatos: idque tantum, ut sæpius plus amet qui conservat, quam qui conservatus est: unde et ipse conservator obnoxius est virtuti et meritis suis, et non potest non amare quod conservavit.

389 *Gargara*] Cacumen montis Idæ frugum ubertate affluens. Pacatus: 'hinc Gargara provenit læta triticeo.' Sed et ibi Γάργαρος πόλις Αἰολική, *Gargara urbs Æolica*, seu ab Æolice populis condita.

Delph. et Var. Clas.

Claud.

3 F

Spectatosque iterum nulli celebrantia ludos 390
 Circumflexa rapit centenus sæcula Consul.
 His annis, qui lustra mihi bis dena recensent,
 Nostra ter Augustos intra pomœria vidi,
 Temporibus variis: eadem sed causa tropæis
 Civilis dissensus erat. Venere superbi, 395
 Scilicet ut Latio respersos sanguine currus

sibus, et Consul centenus ducit sæcula circumfluentia, atque exhibitura ludos videndos rursus nemini. Hisce annis, qui referunt mihi lustra viginti, aspezi ter Imperatores intra urbem meam temporibus variis. At discordia civilis erat causa eadem victoriis. Nimirum illi arrogantes venerunt, ut viderem currus eorum ma-

*****

scidunt legebat Heins.—390 *Spectatosque* omnes Vatt. Farn. Pric. Rott. Oisel. *Spectandosque* Med. tert. item Gesn. Nic. Heins. et ed. Bipont. *Spectantesque* Moret. sec. *Spectatos* sine copula, Pal. Florent. Med. pr. Reg. Oxon. pr.—391 *Chiron flexa* pro *Circumflexa* Jun. pr. Oxon. sec. *centeno* pro *centenus* Exc. Cod. Rhem.—392 *Hic* Med. tert. *His* vel *Is* Med. pr. *Bis* Moret. pr. qui et *annus* exhibet. *annis* vel *annus* Florent. Med. pr. *recenset* Vatt. pr. Pal. duo Petav. Bonon. Moret. pr. duo Ambr. *recenset* vel *recensent* Med. pr. Florent. de erat hic versus Jun. pr. et Oxon. sec.—393 *iterum* pro *intra* Pal. inter Leid. pr. Vat. sec. Farn. Rott. tres Med. Petav. pr. m. pr. ed. Parm. et Vicet. *pomaria* Farn. Florent. Put. Exc. Gevart. *vidi* Exc. Læti. *vidit* Vatt. pr. Oisel. Thuan. Bonon. Moret. pr. Var. LL. ed. Antv. *vidi* vel *vidit* Florent.—394 *reris* pro *variis* Exc. Gevart. *certa trophæi* Oxon. sec. *c'ita tropæi* Jun. pr. *trophæis* Med. tert. *triumphi* Vatt. sec. duo Med. Var. LL. ed. Antv. *trophæi* quatuor Vatt. Pal. Pric. Rott. Oisel.—395 *dissensus* Exc. Læti. *defensus* Pat. *succensus* Jun. Oxon. sec. ed. Vicet. *successus* Leid. pr. Moret. sec. Reg. Petav. sec. Tholos. Ambr. sec. Var. LL. e marg. Parm. *succensus* vel *successus* Oxon. pr. *dissensus* vel *succensus* Petav. pr. *successus* vel *dissensus* Med. tert. *successus* vel *discessus* Thuan.—396 *respersos* pro *respersos*

NOTE

390 *Ludos*] Sæculares, quos nemo his spectat.

392 *Lustra*] Lustrum vel significat spelæa aprorum ferarumque aliarum, et loca turpia, et tum Vossius id deducit a *luto*, quod apri et feræ luto gaudeant, 'et amica luto sus:' vel lustrum est spatium quinque annorum: sicque lustra bis dena seu viginti, sunt centum anni, et illud deducit ἀπὸ τοῦ λύειν, *solvere*, et λύπου, *pretii*, ex Varrone, inserto (s), quod 'quinto quoque anno vectigalia et ultra tributa per Censores persolvebantur.' Plura idem Vossius hac de re in Etymologico.

393 *Ter*] Numerus certus pro incerto: id est, vidi paucos Imperatores, ut ostendat quanti faciat conspectum Imperatorum.

Pomæria] *Pomarium* est locus intra et extra urbem, quem antiqui in condendis urbibus consecrabant; sic dictum a Varrone quasi *postumarium*.

395 *Civilis dissensus*] Bella civilia, gesta contra cives, aut contra eos qui civium partem in exercitu habebant; puta bellum Constantini contra Maxentium, Constantii contra Magnentium, Valentiniani et Valentis contra Procopium et Firmum, Theodosii contra Eugenium et Maximam; in

Aspicerem? quisquamne piæ lætanda parenti
 Natorum lamenta putet? Periere tyranni,
 Sed nobis periere tamen. Cum Gallica vulgo
 Prælia jactaret, tacuit Pharsalia, Cæsar.
 Namque inter socias acies cognataque signa
 Ut vinci miserum, nunquam vicisse decorum est.
 Restituat priscum per te jam gloria morem
 Verior, et fructum sinceræ laudis ab hoste

400

dentes cruore Italorum? An aliquis existimet fletus filiorum esse gratos matri? Tyranni obierunt, sed obierunt tamen pro nobis. Julius Cæsar, cum venditaret passim bella Gallica, siluit Pharsalica. Etenim sicut inter exercitus cognatos, et vexilla cognata miserabile est superari, nunquam gloriosum est superavisse. Honor justior nunc renovet per te consuetudinem antiquam, et refer mihi ab hos-

~~~~~

Vat. pr. m. pr. *cinctus pro curvus inc.* Heins.—397 *Respicerem* Put. Ambr. pr. *lætanda pro lætanda* Oxon. sec. *laudanda* Ambr. tert. *laudata* Put. Ambr. pr. Sched. Gud. *putet* Reg. Oxon. pr. *putat omnes* Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *periere tyranni* Vat. pr. Pric. m. sec. Bonon. Vat. Livin. Moret. sec. *favere tyrannis* quatuor Vatt. Pal. Farn. Rott. Pric. m. pr.—399 *Gallia* Put. *rura pro vulgo* Pal. Med. pr. *vulgo vel rura* Med. tert.—400 *Pharsalica* Exc. Lucens. pr. *Pharsalia* quatuor Vatt. Farn. Oisel. Pric. tres Med. Reg. Mazar. Ambr. pr. Pat. duo Petav. Lov. Jun. et Oxon. pr. duo Leidd. Exc. Schott. Gevart. ed. Vicet. et Parm.—401 *vicinaque vel cognataque* Vat. tert. et sec. m. pr.—402 *miserum est* Pat. Ambr. sec. *sic est pro nunquam* Ambr. pr. *decorum est* Vat. tert. Pal. Pric. tres Med.—403 *Restituit* Vat. sec. m. pr. Exc. Cod. Rhem. *Restituit* Moret. pr. *jam per te* Put. Ambr. pr. *nomen*

NOTÆ

quibus omnibus bellis multi Romani cives periere.

399 *Sed nobis*] Etsi tyranni erant, erant tamen aut cives, aut civium exercitus habebant, qui perierunt nobis, id est, nostro damno.

Gallica prælia jactaret Cæsar] Suis commentariis a Cicerone et Hirtio ita laudatis.

400 *Tacuit Pharsalia*] Nam semper tacenda est clades civilis. 'Lauream nec Senatus cuiquam dedit, nec quisquam sibi dari desideravit, civitatis parte lacrymante.' Valerius Maximus.

401 *Socias acies cognataque signa*] Id est, exercitus conscriptos ex pa-

tribus contra filios, ex filiis contra patres, ex fratribus in fratres, quales sunt civiles exercitus, ideoque cognati.

402 *Nunquam vicisse decorum est*] Testis miles ille Pompeianus, qui cum æstro bellico abreptus Sertorianum militem occidisset, spoliatumque fratrem suum esse agnovisset, 'eodem gladio, quo illum interemerat, pectus suum transverberavit.' Valerius Maximus.

403 *Restituat*] Gloria justior restituat priscum morem laudis querendæ, pugnando contra hostes, non contra cives.

Desuetum jam redde mihi, justisque furoris 405
 Externi spoliis sotes absolve triumphos.
 Quem, precor, ad finem laribus sejuncta potestas
 Exulat, imperiumque suis a sedibus errat?
 Cur mea, quæ cunctis tribuere Palatia nomen,
 Neglecto squalent senio? nec creditur orbis 410
 Illinc posse regi? Medium non deserit unquam
 Coeli Phœbus iter, radiis tamen omnia lustrat.

tibus dulcedinem gloriæ veræ jam inassuetæ, et purga victorias nocentes, ab exuviis æquis trax externa. Quo, quæso, consilio potestas Imperatoria remota a domo propria velut expulsa remanet, et Imperium vagatur longe a suo domicilio? Quare Palatia mea, quæ dederunt nomen omnibus palatiis, sordent contempta antiquitate? Quare non mundus putatur hinc posse gubernari? Phæbus non unquam

pro morem Moret. pr.—405 *Dissultum* Florent. *Dissueta* Moret. sec. . *Devota* Ambr. pr. *Defeta* Med. quart. *Desueta* Leid. sec. cum. quatuordecim aliis, Exc. Gevart. Lucens. pr. ed. Vicet. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Antv. deerat hic versus Jun. pr. *Desuetum* Parm. Junt. Ald. et al. *justique* Vat. pr. m. pr. Oisel. *sumtisque* tres Vatt. Pal. Farn. Rott. Vat. pr. m. sec. *ful-
 toque* vet. Gyrald. *functoque* et emendatum *fultoque* Lucens. sec. *ful-
 toque* vel *justique* Vat. tert. Pric. *favoris* idem Pric. *suetique* *favoris* Moret. pr. *sontes* furoris Oxon. pr. m. pr. Heinsius varie tentavit hunc locum, et auspicatus est hic aliquid latere; quare conjiciebat *comptusque*, vel *sa-
 toque*, ut alibi *satam triumphis domum* dixit, vel legebat *sontesque*, quod a librariis mutatum credebat, quia sequenti versu eadem vox repetitur.—
 406 *Extremi* Pal. Rott. Ambr. tert. *Extremum* Jun. Oxon. sec. *Hesternis*
 Vat. pr. m. pr. *sumptes* pro *sotes* Ambr. pr.—407 *Quem* prior Oxon. pr. *Quam* Put. *affinem* Leid. pr.—408 *erret* Mazar. *errant* inc. Heins. *exolat*
 Rott. Med. sec. m. pr. *errans* conjiciebat Heins. deest vero hic versus Jun. pr. et Oxon. sec.—410 *non creditur* Med. quart. *cur creditur* Moret. pr. *orbi*
 Jun. pr. Oxon. sec.—411 *Illuc* Tholos. *Illic* tres Vatt. Farn. ed. Vicet. *Illinc*

NOTE

405 *Desuetum*] Fructum laudis in-
 assuetum, ob bella civilia.

Justique furoris externi spoliis] Id
 est, referendo juxta spolia contra
 gentes externas furore actas, et in
 Romam bellum gerentes. Alii le-
 gunt, *sumtisque furoris externi spo-
 liis*, nec male.

406 *Sotes absolve triumphos*] Ab-
 solve et purga triumphos nocentes
 et nefarios, quia de civibus relati
 sunt; purga, inquam, illos melioribus
 et justioribus triumphis, de hostibus

scilicet triumphando.

409 *Palatia*] Palatium dictum est
 a Pallante, *Pallantem*, ex Virgilio;
 vel quod in *Monte Palatino*, vel a *Pa-
 latia* Latini uxore; vel a *balatu* peco-
 rum, quasi *balantium*: quicquid sit,
 Palatium est domus Principis alicu-
 jus, et a Palatio Romano cetera
 Palatia dicta esse putantur.

412 *Phæbus*] Ut Zodiacus æterna
 est Phœbi seu Solis mansio, sic Roma
 æterna esse debet sedes Imperatoris,
 qui Sol est terrarum.

Segnius an veteres Histrum Rhenumque tenebant,
 Qui nostram coluere domum? leviusne tremebant
 Tigris et Euphrates, cum fœdera Medus et Indus 415
 Hinc peteret, pacemque mea speraret ab arce?
 Hic illi mansere viri, quos mutua virtus
 Legit, et in nomen Romanis rebus adoptans
 Judicio pulchram seriem, non sanguine, duxit.
 Hic proles atavum deducens Ælia Nervam, 420
 Tranquillique Pii, bellatoresque Severi.

relinquit viam mediam, et tamen illuminat cuncta luce sua. An antiqui, qui habitaverunt domum nostram, minus acriter possidebant Danubium et Rhenum? An Tigris et Euphrates minus trepidabant, cum Medi et Indi hinc orarent amicitiam, et sperarent pacem ex Capitolio meo? Hic viri illi habitaverunt, quos virtus vicissim elegit, et ascribens illos in nomen Consulum pro Imperio Romano, exhibuit seriem gloriosam delectu, non serie gentis. Hic gens Ælia, ducens atavum Nervam,

duo Leidd. Florent. tres Med. Petav. pr. Pat. Ambr. sec. Lov. Oxon. pr. Vat. Livin. Voss. Exc. Gevart. et Lucens. pr. nec Pat. Bonon. Ambr. pr. *hæserit pro deserit* Oxon. pr.—413 *en veteres* Med. pr. *Rhenumque Histrumque* Vat. quint.—414 *nostrum larem* Lov. in quo tamen margini ascriptus erat. *leviusne* Ambr. pr. ed. Vicet. *leviusque* Florent. Vat. Livin. *leviusne* Vat. pr. et tert. Oisel. inc. Heins. Leid. pr. Ambr. sec. Exc. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. *meliusne* Leid. sec. Voss. Bonon. Pat. *meliusne* duo Vatt. Pric. m. pr. Med. sec. Thuan. Tholos. tres Petav. Oxon. sec. Moret. sec. Ambr. tert. Exc. Gevart. Var. LL. ed. Antv. *meliusne* duo Med. Pal. *meliusne* vel *meliusne* Vat. quart. *timebat* Pal. duo Med. *timebant* quatuor Vatt. Farn. Rott. *tumebant* Jun. pr. *tremebant* Ambr. tert.—416 *peterent* Pat. Jun. pr. Oxon. sec. *meam* Exc. Cod. Rhem. *spectaret* Med. tert.—417 *Hinc* Med. tert. Ambr. tert. *quis* Ambr. pr. *nuntia* pro *mutua* Leid. sec. Med. quart. Exc. Gevart. *Martia* vel *unica* conjiciebat Heins.—418 *tuis* pro *nomen* Tholos. *ademptas* Jun. pr. *adeptans* Oxon. sec. *adaptans* Lov. m. pr.—419 *cum sanguine* Thuan.—420 *Hinc* Oisel. Med. tert. *deductis* pro *deducens* Ambr. pr. *deduceret* Moret. pr. *matrem* pro *Nervam* Med. tert.—421 *piam* pro *Pii* Rott. *Sereni*

NOTE

417 *Mutua virtus*] Id est, virtus vicissim eligebat; nam qui virtute præditus erat eligebat probum, et ipse eligebatur mutuo seu vicissim a probis: seu *virtus mutua legit*, id est, virtute conspicui sese mutuo eligunt ad honores.

418 *In nomen*] In nomen Consulum, in summum Magistratum.

Adoptans] Præclara sane adoptio, quæ fit per virtutem.

420 *Ælia*] A Nerva, vel potius ab

Æliq Adriano, Ælios sese nuncupabant Antonini.

421 *Pii*] Primus Piorum, scilicet M. Antoninus Pius, mira tranquillitate, velut alter Numa, Imperium pace refovere, quam bello proferre maluit: dicere solitus, 'malle se unum civem servare, quam mille hostes occidere.' Julius Capitolinus: qui et hæc addit: Titus Aurelius Fulvius Boionius Antoninus Pius 'fuit vir forma conspicuus, ingenio clarus, mo-

Hoc civis dignare forum, conspectaque dudum
 Ora refer, pompam recolens ut mente priorem,
 Quem tenero patris comitem suscepit ævo,
 Nunc duce cum socero juvenem te Tybris adoret. 425

Orantem medio Princeps sermone refovit:
 Nunquam aliquid frustra per me voluisse dolebis,
 O Dea; nec legum fas est occurrere matri.

et Pii Tranquilli, et Severi bellicosi: tu civis ostende te dignum hoc cætu Cæsarium, et ostende rursus cultum tuum pridem visum nobis, ut Tybris revocans animo apparatus primum, nunc veneretur te juvenem cum socero ductore Stilichone; te quem ætate tenella ediderat comitem futurum parentis. Imperator Honorius demulsit in alloquio medio Romanam loquentem: O Diva, nunquam mærebis per me

~~~~~

pro Severi inc. Heins.—422 *Hoc civis* Oxon. pr. Leid. sec. *Hic* Vat. quint. Farn. *Hunc...chorum* pro *Hoc...forum* Vat. pr. Pric. Oisel. Moret. pr. item Gesn. Nic. Heins. et ed. Bipont. *Hoc* Florent. quatuor Med. inc. Heins. Put. Reg. Thuan. tres Petav. Mazar. Bonon. Pat. Tholos. tres Ambr. Voss. Moret. sec. Var. LL. e marg. Parm. *cujus pro civis* Jun. pr. m. sec. *forum* et emendatum *chorum* Lov.—423 *refers* Vat. pr. Farn. Pric. Oisel. Petav. tert. *referens* pro *recolens* Pat. *sub mente* quatuor Vatt. Pal. Oisel. *in mente* Med. tert. *ut mente* duo Leidd. Voss. Oxon. pr. Petav. sec. Tholos. Lov. Moret. sec. Ambr. tert. Exc. Gevart. et Lucens. pr. *in vel sub mente* Pric. Rott. *in* et emendatum *sub* Vat. pr. *Marte pro mente* Pric. m. pr. *priorum* Vat. pr. Put. Ambr. pr. Tholos. Moret. pr. duo Petav. *priorem* vel *priorum* Thuan.—424 *Quæ* Med. quart. Reg. Mazar. *patrem* Jun. pr. Oxon. sec. *comites* Med. quart.—425 *Hunc duce* nunc Med. tert. *Hunc* Pric. Put. Jun. pr. Oxon. sec. Leid. pr. Bonon. Ambr. tert. duo Petav. *Nunc* vel *Hunc* Thuan. *Socio* Med. sec. *genero* vel *socero* Thuan. *comitem* pro *juvenem* Lov. *Tigris* Bonon. Ambr. pr. Tygris Var. LL. ed. Antv. *adorat* Pal. Med. pr. Reg. Oxon. sec. *adorat* vel *adoret* Med. tert.—426 *tenero* pro *medio* Ambr. pr. m. pr. *princeps* medio Ambr. sec.—427 *Non* pro *Nunquam* Lov. Moret. sec. *aliud* Ambr. tert. *per me frustra* Put. Ambr. pr. *doluisse* Vat. tert. m. pr. *dolebit* Med. quart. *videbis* Put. Ambr. pr. *dolebis* Petav. sec.—428 *neglectum* pro *nec legum* Exc.

NOTÆ

ribus clemens, nobilis vultu, et placidus ingenio, singularis eloquentiæ, nitidæ literaturæ, præcipue sobrius, diligens, agri cultor, mitis, largus, alieni abstinens,' &c.

Severi] Alexander Severus, cui corpus 'staturæ militaris, robur militis,' &c. Ælius Lampridius. Non solum hic arma, 'sed etiam amavit literatos homines, vehementer etiam reformidans, ne quid de se asperum scriberent.' Virgilii et Ciceronis imagines cum Achillis imagine collocabat. 'Alexandri nomen accepit, quod in tem-

plo dicato apud Arcenam urbem Alexandro magno natus sit.' At 'ob ingentem vigorem animi et mirandam singularemque constantiam contra militum insolentiam, Severi nomen a militibus eidem inditum est.' Idem Lampridius.

422 *Hoc civis dignare forum*] Alii legunt, *Hunc civis dignare chorum*: id est, Tu civis, o Honori, dignare imitari hunc chorum seu cætum Cæsaroni.

428 *Legum matri*] Romæ; sicque Constantinopolis arguitur velut nover-

Sed nec post Libyam (falsis ne perge querelis
 Incusare tuos) patriæ mandata vocantis 430
 Sprevimus. Advectæ misso Stilichone curules,
 Ut nostras tibi, Roma, vices pro Principe Consul
 Impleret, generoque socer: vidistis in illo
 Me quoque: sic credit pietas, non sanguine solo,
 Sed claris potius factis, experta parentem. 435
 Cuncta quidem centum nequeam perstringere linguis,
 Quæ pro me mundoque gerit: sed ab omnibus unum,
 Si fama necdum patuit, te, Roma, docebo,

expetitiæ quicquam inutiliter, neque licet resistere parenti legum. At neque post victoriam de Libya contempsimus preces patriæ instantis (ne perseveres accusare tuos questibus falsis): sella curules delata Stilichoni delegato, ut obiret in tui gratiam munus nostrum, o Roma, Consul scilicet pro Imperatore, et socer ipse pro genero: me asperxistis etiam in ipso: sic pietas iudicat, quæ probavit illum patrem, non una affinitate, sed potius facinoribus egregiis. Ego certe non possum percurrere linguis centum ea omnia quæ Stilicho facit pro me et orbe; sed aperiam tibi factum unum ex cunctis, o Roma, si nondum cognitum est tibi fama, factum

*****

Lucens. sec. longum Vat. quint. Jun. pr. Thuan. longum vel legum Vat. pr. Florent. obstat parenti pro occurrere nutri Vat. sec.—429 *Sed ne post* Vat. sec. Mazar. neque Petav. pr. Jun. pr. Oxon. sec. plus Libyam Pat. nec perge Pal. Farn. inc. Heins. Pnt. Mazar. Reg. m. pr. Pat. Bonon. Petav. tert. me duo Med. neque duo Vatt. Petav. pr.—430 tuis Med. quart. vocantes Med. sec.—431 *Spernimus* Vat. quint. adductæ Moret. pr. curules vel secures Pal. duo Med.—432 *Et nostras* Moret. pr.—433 *Implet, pro genero socerum* Moret. pr. generoque socer Leid. pr. generumque Reg. genero socerum Tholos. Lov. m. sec. Jun. pr. duo Oxon.—434 *Si pro Sic tres Vatt. Put. Ambr. pr. credit* Exc. Lucens. pr. credit ed. Parm. et Vicet. nec sanguine Vat. quint. Farn. ed. Vicet. non Florent. quatuor Med. inc. Heins. duo Petav. Lov. Bonon. Tholos. Oxon. pr. ambo Moret. tres Ambr. Exc. Lucens. pr.—435 *parentes* Vat. tert.—436 *Sumpta pro Cuncta* Pat. nequeant Put. Ambr. pr.—437 *pro te inc.* Heins. Var. LL. e marg. Parm. Romæ Bonon. Ambr. pr. Petav. tert. Var. LL. ed. Antv. rome vel pro me Vat. pr. Pal. Oisel. pro me vel Romæ Vat. quart. Pric. duo Med. gerat duo Vatt.—438 *necdum* duo Leidd. cum viginti duobus aliis, Exc. Gevart. Lucens. pr. ed. Vicet. Var. LL. e marg. Parm.

NOTE

ca. Ibi postea Justinianus leges multas sustulit, Theodosii Magni legum vindicis statutam argenteam quasi deturbavit, ut suam in columna reponeret.

431 *Advectæ misso Stilichone*] Delata sella curulis Stilichoni; ut te inviseret pro me.

434 *Credit pietas*] Ea est mea in

Stilichonem pietas, ut eum respiciam velut meum parentem, ob egregiam operam, quam mihi præstitit. *Credit pietas* in socero videri generum.

436 *Centum linguis*] Id familiare Poëtis: 'centum sibi poscere voces.' Persius.

437 *Mundo*] Pro toto Imperio, quod pars erat speciosissima Orbis.

Subjectum nostris oculis, et cujus agendi
Spectator vel causa fui. Populator Achivæ 440
Bistonîæque plagæ, crebris successibus amens,
Et ruptas animis spirans immanibus Alpes,
Jam Ligurum trepidis admoverat agmina muris,
Tutior auxilio brumæ; quod gentibus illis
Frigore consuetis favet inclementia cœli; 445
Meque minabatur calcato obsidere vallo,
Spem vano terrore fovens, si forte, remotis

expositum oculis nostris, et cujus faciendi causa ipse extiti, aut admirator. Alaricus vastator regionis Græcæ et Thraciæ, insolescens victoriis frequentibus, et turgens ob Alpes fractas animo furente, jam adjunxerat copias suas urbibus Ligurum timentibus, securior præsidio hyemis, quo tempore asperitas æris soliti commoda est populis illis, ac minabatur circumcidere me vallo eliso, alens spem metu inani, si

*****

nondum duo Vatt. Exc. Læti. *patuit fama* ed. Vicet. *potuit* Tholos.—439 *carus* pro *cujus* Med. quart.—440 *et* pro *vel* Jun. pr. *sui* Pal. *fui* duo Leidd. et viginti quinque Codd. Exc. Gevart. Læti et Lucens. pr. Ald. ed. Parm. et Vicet. Var. LL. ed. Antv.—441 *Ithiniæque* Moret. pr. *atque Hebrî* pro *crebris* Ambr. tert. *Herebi* Pric. Petav. sec. Tholos. Lov. m. pr. Moret. sec. Heinsius ascripserat locum de Bell. Get. 524. 'Anne tot Augustos Hebro qui teste fugavi.' *successibus* Petav. tert. *arcens* Med. quart.—442 *raptas* Jun. pr. *spirans* duo Vatt. *superans* Mazar. Petav. pr. m. sec. Voss. Leid. sec. *sperans* Vat. pr. et tert. Oisel. duo Med. Put. Bonon. Ambr. pr. Lov. m. sec. Jun. Oxon. sec. *spirans* vel *sperans* Pric.—443 *mauris* pro *maris* Farn. Jun. Oxon. sec. *ripis* Put. Ambr. pr. Sched. Gud. *terris* Vat. quart. *turmis* Thuan.—444 *qua gentibus* Med. pr. *quo* Leid. pr. Vat. pr. Oisel. Put. Reg. duo Med. duo Ambr. Oxon. pr. Vat. Livin. *quod* duo Vatt. Pal. Farn. *quia* Vat. sec. Mazar.—445 *Frigore* quatuor Vatt. Farn. Med. quart. Thuan. Petav. pr. Ambr. sec. ed. Vicet. *Federe* Leid. pr. Pal. Rott. duo Med. Petav. sec. Jun. pr. Oxon. sec. Moret. sec. Var. LL. ed. Antv. vid. Bell. Get. 56. *Sidere* Med. sec. Put. Mazar. Ambr. pr. Bonon. Tholos. Vat. Livin. ed. Parm. *Fidere* Reg. *Federe* vel *Sidere* Oxon. pr. Petav. tert. *Federe* vel *Frigore* Pric. Florent. *consueti* Vat. pr. Pric. Oisel. Vat. Livin. *consuetis* quatuor Vatt. Pal. Farn. Vat. pr. m. sec. *concretis* inc. Heins. qui et *concreti* conjecerat.—446 *minabatur* Med. pr. *falcato* pro *calcato* conjiciebat Heins. *sidere* pro *obsidere* Moret. pr. *muro* Vat. sec.—447 *vario terrore* inc. Heins. *si forte* Vat. pr. et sec. Oisel. Put. Bonon. Ambr. pr. Lov. Moret. pr. Sched. Gud. *sed*

NOTE

440 *Spectator*] Honorius Ravennæ degens tribus milliaribus distabat a Stillichone hæc gerente.

441 *Bistonîæ*] Thraciæ, a Bistone Martis et Callirrhœis filio, qui Bistoniam Thraciæ urbem condidit.

442 *Spirans*] Altius, seu altiores spiritus gerens, turgens.

444 *Gentibus illis*] Copiis Alarici, quæ frigore assuetæ erant, ac proinde inclementia cœli his favebat.

446 *Minabatur*] Me obsessurum esse; sed tamen dabat spem aliquam, si vellem pacem facere, quibus conditionibus ipse vellet.

Præsidii, urgente metu, qua vellet, obirem
 Conditione fidem : nec me timor impulit ullus,
 Et duce venturo fretum, memoremque tuorum, 450
 Roma, ducum, quibus haud unquam vel morte parata
 Fœdus lucis amor pepigit dispendia famæ.
 Nox erat : et late, stellarum more, videbam
 Barbaricos ardere focos : jam classica primos
 Excierant vigiles, gelida cum pulcher ab Arcto 455
 Adventat Stilichon. Medius sed clauserat hostis
 Inter me socerumque viam, pontemque tenebat,
 Addua quo scissas spumiosior incitat undas.

forsan auxiliis sublati, timore premente, vellem recipere fœdus, qua cuperet conditione. Sed non timor ullus commovit me, munitum et Ductore adventuro Stilichone, et recordantem Ductorum tuorum, o Roma, quibus vel morte opposita, amor vitæ turpis nunquam pactus est jacturam famæ. Nox erat, et aspiciebam ignes Barbarorum lucere passim, instar totidem astrorum. Jamque tubæ excitaverant excubias priores, cum Stilicho fortis advenit ab Urbe frigida : at hostis interpositus inter socerum Stilichonem et me, intercluserat iter, et occupabat pontem, quo Addua violentior impellit

//////////

Vat. quint. Voss. Leid. sec. si vel nisi Petav. pr.—448 *quam vellet abirem* Farn. *obirem* vel *inirem* Oisel.—449 *expulit* Pric. unus Pat.—450 *Cum Duce* Jun. pr. *sentum* pro *fretum* Moret. pr.—451 *Roma Ducis* Jun. pr. *peracta* Farn. Oisel.—452 *dispendia vitæ* Tholos.—453 *Et mox per Latium* Med. sec. *Mox et per Latium* tres Vatt. Farn. Rott. Exc. Læti. *Nox erat et late* Vat. pr. et tert. Pal. Oisel. Med. pr. Moret. pr. Vat. Livin. Exc. Schott. *Mox et per Latium* vel *Nox erat et late* Pric. Vat. tert. Med. tert. *videbat* Farn.—455 *Excierant* Petav. sec. *gelido* Oxon. pr. tum Med. tert.—456 *Adventat* Vat. pr. et tert. Oisel. Reg. *Advenit* duo Leidd. et alii magno numero, Exc. Gevart. Læti et Lucens. pr. Var. LL. ed. Antv. ed. Parm. et Vicet. *medium* ed. Vicet. *sed* Exc. Læti. *se* Pal. Med. sec. *sic* Put. *cluserat* Exc. Læti.—457 *Inter me socerum pontemque viamque* Vat. tert. Pal. Florent. tres Med. inc. Heins. Thuan. Mazar. duo Petav. ed. Vicet. Var. LL. e marg. Parm. *socerumque viam* Vat. quart. *pontem socerumque viamque* Vat. sec. *socerumque viam pontemque* Med. tert. Put. Reg. Petav. pr. tres Ambr. Moret. pr. Lov. Voss. Exc. Schott. Gevart. et Lucens. pr. *et socerum pontemque viamque* Farn. Rott. Bonon. Moret. sec. Exc. Læti. *fontemque* Tholos. *pontumque* Oxon. sec.—458 *Addua* Vatt. pr. et tert. Rott. Moret. sec. *Adua* Pal. duo Med. Ambr. tert. ed. Vicet. Excerpt. Læti. *Ardua* duo Leidd. cum sedecim aliis, Exc.

NOTE

451 *Ducum*] Recordabar veterum Ducum, qui nunquam impelli potuerunt ut, ob turpem vitæ amorem, paciscerentur jacturam famæ, seu se exponerent amittendæ famæ. 'Quippe mori satius, vitæ quam ferre pudorem.'

454 *Primos vigiles*] Primas excubias, seu primam vigiliam; nox quip-

pe dividebatur in quatuor vigiliis, et unaquæque vigilia in tres horas.

455 *Pulcher ab Arcto*] Supra sæpius de Arcto. *Pulcher* autem, id est, generosus. Virgilius, 'satus Hercule pulchro Pulcher Aventinus.' -

458 *Addua*] Magnum flumen, Larium lacum trajiciens, et Eridano se

Quid faceret? differret iter? Discrimina nullas
 Nostra dabant adeunda moras. Perrumperet agmen? 460
 Sed paucis comitatus erat: nam plurima retro,
 Dum nobis properat succurrere, liquerat arma
 Extera, vel nostras acies. Hoc ille locutus
 Ancipiti, longum socias tardumque putavit
 Expectasse manus, et nostra pericula tendit 465
 Posthabitis pulsare suis: mediumque per hostem
 Flammatus virtute pia, propriæque salutis
 Immemor, et stricto prosternens obvia ferro,
 Barbara fulmineo secuit tentoria cursu.
 Nunc mihi Tydiden attollant carmina vatum, 470

aquas divicias. Ecquid Stilicho ageret? Procrastinaret viam suam? Pericula nostra sublevanda nullam dabant requiem. Trajiceret copias hostiles? Sed stipatus erat paucis: etenim pone reliquerat auxilia multa externa, vel cohortes nostras, dum festinat opitulari nobis. Sic ille Stilicho, positus in hac dubitatione, credidit rem longiorem esse, et lentiore, opperiri turmas suas, et conatur repellere pericula nostra, suis contentis, et incensus fortitudine pia, et oblitus viæ suæ, ac dejiciens eas nudato occurrit, per hostes medios rupi tabernacula barbarorum, velocitate fulminante. Nunc versus Poëtarum laudent mihi Diomedem, quod confi-

-----

Gevart. et Var. LL. ed. Antv. *Abdua* Ald. Var. LL. e marg. Parm. *Adria* Ambr. sec. Farn. qua Pal. Ambr. tert. quo *Schythicas* Rott. *Scithicas* Leid. pr. m. pr. Reg. Oxon. pr. Florent. m. pr. Med. sec. quo *fixas* Vat. quart. Oxon. sec. quo *fixas* Vat. quint. Jun. pr. *fixas* Thuan. *sacras* Pal. *concussas* pro quo *scissas* Farn. *succisas* Vat. sec. *fixas* vel *Scithicas* Petav. pr. *Scissas* vel *Schythicas* Vat. tert. *spumantior* Reg. Oxon. pr. *spatiosior* Oisel. *excitat* Ambr. tert.—459 *Quid faciat?* Leid. sec. Voss. Exc. Gevart. *nostras* Nulla Vat. sec.—460 *abundo* Med. quart. *prorumperet* duo Vatt. Reg. Mazar. Petav. pr. Tholos. Ambr. pr. Jun. Oxon. sec. Exc. Læti. *prærumperet* Med. quart.—461 *jam plurima* Jun. pr.—462 *arma* pro *arma* vet. Gyr.—463 *hæc ille locutus* Exc. Læti. *hæc ille locutus* Farn. *hic locutus* Sched. Gud. *hæc locutus* Bonon. Pat. Tholos. tres Ambr. Lov. Moret. sec. Vat. Livin. *hæc* ed. Vicet. *hæc* Florent. quatuor Med. inc. Heins. Exc. Lucens. pr. *hic* Thuan. Exc. Gevart. item Moret. pr. qui et *locutus* exhibet. *locutus* quatuor Med. Florent. m. pr. Put. Reg. Thuan. Mazar. tres Petav. Voss. Exc. Gevart. Schott. Lucens. pr. Cod. Rhem. Var. LL. e marg. Parm.—464 *socios* Leid. pr. duo Med.—465 *Expectare* Vat. sec. Thuan. *vestra pericula* Tholos.—467 *virtute sua* Florent. *sua* vel *pia* Oxon. pr.—468 *prosternens* Jun. pr. duo Oxon. duo Leidd. *prosternens* Raphael. ex conj. *obvia* duo Med. Exc. Lucens. pr. ed. Vicet. *omnia* Pal. Rott. Florent. duo Med. Put. Reg. Oxon. pr. ambo Moret. *obvia* vel *omnia* Vat. tert.—469 *fulmineo* Put. Mazar. *cingis* pro *secuit* Med. sec. *victoria* Jun. pr. *curru* Put. Ambr. pr. inc. Heins. Sched. Gud.—470 *Hunc* Var.

NOTÆ

miscens, quinque circiter milliaribus tute pia in generum suum Honori-
 supra Cremonam: hodie dicitur, Ad-
 da.

470 Tydiden] Diomedem Tydei fi-
 467 Flammatus] Inflammatus vir-
 liam.

Quod juncto fidens Ithaco patefacta Dolonis
 Indicio, dapibusque simul religataque somno
 Thracia sopiti penetraverit agmina Rhœsi,
 Graiaque retulerit captos ad castra jugales;
 Quorum, si qua fides augentibus omnia Musis, 475
 Impetus excessit Zephyros, candorque pruinas.
 Ecce virum, taciti qui nulla fraude soporis
 Ense palam sibi pandit iter, remeatque cruentus:
 Et Diomedeis tantum præclarior ausis,
 Quantum lux tenebris, manifesta que prælia furtis. 480

sus Ulyssi socio intraverit castra Thracia Rhœsi consopiti, detecta fraude Dolonis, et sepulta cibis una et sopore, et reduxerit equos deprehensos ad castra Græcorum; quorum equorum velocitas superavit velocitatem ventorum, et albor nives, si qua fides est Musis amplificantiis cuncta. En vir Stilicho, qui nullo dolo somni secreti, aperit sibi viam gladio, et sanguinolentus redit; ac tantum illustrior factis Diomedeis, quantum lumen præstat umbris, et certamina aperta certaminibus

~~~~~

LL. ed. Antv. Non Put. Tholos. Nunc vel Non Oxon. pr. tibi Vat. pr. et tert. Reg. Mazar. Tholos. Oxon. pr. Vat. Livin. attollunt Farn. Rott. Jnn. pr. Oxon. sec.—471 Quid Vat. tert. m. pr. Quæ Farn. Qui tres Vatt. Thuan. Petav. pr. Lov. Exc. Gevart. Et Put. victo Reg. Oxon. pr. fidens Ithaco juncto Mazar. malefacta inc. Heins. Doloris Petav. tert. Doloniaque Oisel.—472 Judicio Petav. sec.—473 penetraverat Farn. Lov. Jnn. pr. Oxon. sec. ed. Vicet. Exc. Læti. penetraverit Exc. Lucens. pr. penetravit in Med. sec. penetravit ad Vat. quint. regis vel Rhœsi Vat. sec.—474 Grataque duo Vatt. Oisel. Florent. Reg. Moret. pr. Graia quod retulit Leid. pr. pertulerit Florent. perduxit Exc. Lucens. sec. Retulerit captos Lov.—477 taciti Florent. Med. pr. tanti Med. quart. nulla qui fraude duo Vatt. Farn. qui nulla Reg. Mazar. Moret. pr. Oxon. pr. saporis ed. Parm. pudoris Exc. Cod. Rhem.—478 fecit iter Thuan.—479 actis pro ausis inc. Heins.—480 Quod tunc pro Quantum Var. LL. ed. Antv. latebris pro tenebris Farn.—

NOTÆ

471 *Ithaco*] Ulyssi Ithacæ insulæ Regi, qui comitem semper habebat Diomedem, nam ex Ovidio, 'gestum nihil est Diomedem remoto.' Per Ulysem intellige prudentiam, per Diomedem intellige fortitudinem, quæ duæ virtutes, cum simul junguntur, nihil non exequuntur.

Dolonis] Dolo speculator Trojanus prodidit castra Rhœsi, et Diomedes cum Ulysse avertit ejus equos, priusquam Xanthi Trojæ fluvii aquas biberent. Quod nisi factum fuisset, nun-

quam Troja expugnata fuisset & nam id erat in fatis.

473 *Rhœsi*] Hic Rex Thracum erat, et ad Trojanorum auxilium veniebat, et clausis jam Trojæ portis in littore tentoria fixerat; ubi a Dolone proditus, et a Diomede et Ulysse prima nocte occisus.

476 *Pruinas*] Virgilius: 'Qui candore nives anteirent, cursibus auras.'

480 *Furtis*] Furtivis præliis, seu nocte clam gestis. Virgilius: 'Furta paro belli.'

Adde, quod et ripis steterat munitior hostis,
 Et cui nec vigilem fas est componere Rhoesum.
 Thrax erat: hic Thracum domitor. Non tela retardant:
 Objice non hæsit fluvii. Sic ille minacem
 Tyrrhenam labente manum pro ponte repellens 485
 Trajecit clypeo Tybrin, quo texerat Urbem
 Tarquinio mirante Cocles, mediisque superbus
 Porsennam respexit aquis. Celer Addua nostro
 Sulcatus socero; sed, cum tranaret, Etruscis

furtivis. Adjunge, quod hostis etiam Alaricus fortior consisterat in littore fluvii, et is erat, cui nec Rhoesus excubans potest comparari. Rhoesus Thrax erat; hic Alaricus victor Thracum. Non arma cohibent illum Stilichonem, qui non retardatus est obstaculo fluminis. Ita ille Horatius Cocles propulsans cohortem Thuscorum minitantem pro tuendo ponte cadente, superavit Tiberim cum acuto quo defenderat Romanam, Tarquinio obstupescente, et gloriosus despectavit Porsennam in medio aquarum. Addua velox superatus est a socero nostro Stilichone etiam, sed cum ille

=====

481 *steterat ripis* Moret. pr.—482 *ne vigilem* Oisel. *nec vigilem* dno Leidd. et triginta fere Codd. Exc. Schott. Gevart. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm.—483 *Thrax erat* Voss. *Thrax erat* Lov. Moret. sec. Ald. Exc. Gevart. *Rex erat* Thuan. *Traxerat* Med. pr. Jun. pr. ed. Vicet. *hinc* Moret. pr. *nec tela* Vat. sec. Med. tert. Tholos. Oxon. pr. *retardat* Med. tert.—484 *fluvii* Vat. sec. Med. tert. Moret. pr. *minaces* Reg.—485 *manum* Lov. Moret. sec. Ald. domum Var. LL. ed. Antv. *anum* Med. sec. *manu vel manum* Exc. Schott. *pondere pellens* Vat. pr. m. pr. *repelens* Moret. pr. *repellens* Pric. *repulsas* Jun. pr. *repulsans* conjiciebat Heins.—486 *Tranavit* pro *Trajecit* Vat. sec. inc. Heins. *Transierat* Oxon. sec. *Tybrin* Florent. *Tibris* Leid. pr. *Tybrum* Med. sec. *Tiberim* quatuor Vatt. Pal. *Tigria* Reg. Petav. sec. *Tigria* vel *Tibris* Moret. sec. *texerit* Jun. pr. *traxerat* Rott. Med. sec. Ambr. pr. *orbem* Jun. pr.—487 *medusque* pro *mediisque* Petav. tert.—488 *respexit* Rott. *prospexit* Pal. Med. pr. *respexit* vel *prospexit* Med. tert. *despexit* malebat Heins. *Addua* Thuan. Petav. pr. Moret. sec. *Adua* duo Med. Ambr. tert. ed. Vicet. *Abdua* Ald. Var. LL. e marg. Parm. *Ardua* duo Vatt. Pric. Oisel. Med. tert. inc. Heins. Put. Reg. duo Petav. Lov. Jun. pr. duo Oxon. Leidd. *Allia* Moret. pr. *Adria* Farn.—489 *Sulcatur* Vat. pr. et tert. Pal. Pric. Oisel. Reg. Exc.

NOTÆ

482 *Vigilem Rhoesum*] Non fas est cum Alarico comparare Rhoesum etiamsi vigilasset. Alioqui Rhoesus 'primo somno prodita' castra et vitam amisit.

487 *Cocles*] Horatius Cocles, qui se opposuit exercitui Porsennæ, Thuscorum Regi, Reges Tarquinius reducere conanti; et ita se opposuit, donec

ponte abrupto, hostibus aditus intercluderetur, et ipse in aquas decideret: sed feliciter postea enatavit.

488 *Addua*] Vel *Abdua*, de quo supra.

489 *Tranaret*] Stilicho præfertur Coclit; nam hic tergum Thuscis vertebat, etsi vincens; hic pectus opponebat Getis.

Ille dabat tergum, Geticis hic pectora bellis. 490
 Exere nunc doctos, tantæ certamina laudis,
 Roma, choros; et quanta tuis facundia pollet
 Ingeniis, nostrum digno sonet ore parentem.
 Dixit, et antiquæ muros egressa Ravennæ
 Signa movet; jamque ora Padi, portusque relinquit 495
 Flumineos, certis ubi legibus advena Nereus
 Æstuat, et pronas puppes nunc amne secundo,
 Nunc redeunte, vehit; nudataque littora fluctu
 Deserit, Oceani lunaribus æmula damnis.

Cocles trajiceret fluvium vertebat tergum præliis Thuscis, hic Stilicho vertit pectus Geticis. O Roma, educ jam cæcis cruditos ad prædicandam certatim tantam gloriam, et eloquentia, quanta valet in ingeniis tuis, celebret patrem nostrum sermone merito. Honorius locutus est, et promovit vexilla exeuntia manibus Ravennæ veteris; et jam deserit ostia Eridani, et portus fluvii, ubi Neptunus advena fluctuabat motibus stans, et portat naves faciles, nunc furio veniente, nunc abeunte; postque relinquit ripas destitutas undis, imitantes recessus lunares maris. Hinc Fortuna

Læti. *Sulcatus* Leid. pr. et viginti Codd. Exc. Lucens. pr. ed. Vicet. Var. LL. e marg. Parm. *nataret* inc. Heins. *transaret* duo Med. Reg. Mazar. Petav. pr. Bonon. duo Ambr. duo Moret. ed. Vicet. et Parm. *transiret* vel *transaret* Oxon. sec. *transaret* vel *transarat* Med. tert.—490 *bellis* Jun. pr. Leid. pr. duo Oxon. *pugnis* Reg. *telis* conjecerat Heins. sed postea improbavit.—491 *tantæ doctos* Vat. sec. Med. tert. *certamine* tres Vatt. Farn. Oisel. *certamina* duo Leidd. Rott. Vat. quint. Pal. Pric. duo Med. inc. Heins. Reg. duo Petav. Moret. pr. Ambg. tert. Exc. Gevart. *certamina* vel *certamine* Vat. quart.—492 *cohors* Pat. *choros* Bonon. tres Ambr. *thoros* Pal. Med. pr.—493 *dignum* Med. quart. *nostrum dignum* Pric.—494 *muros* Vat. pr. et tert. Pal. Reg. Mazar. *muris* duo Leidd. cum viginti duobus aliis, Exc. Gevart. ed. Parm. et Vicet. Var. LL. ed. Antv. *muris* vel *muros* Med. tert.—495 *moret* Vat. Livin. *movent* Ald. *portasque* Oisel. *reliquit* duo Vatt. Pal. Farn. Rott. tres Med. Put. Reg. Thuan. Mazar. tres Petav. Pat. Tholos. duo Ambr. Lov. Moret. sec. ed. Parm. et Vicet.—496 *Fulmineos* Pal. Med. pr. Moret. pr. [deerat autem hic versus Moret. sec.] *vastis ubi fluctibus* pro *certis ubi legibus* Pat. *terris* pro *certis* Mazar.—497 *parvas* pro *pronas* Ambr. tert. *ore* pro *amne* Lov. *secundo* tres Vatt. Pal. Farn. *refuso* Oxon. sec. m. sec. *recurso* Bonon. *retruso* Vat. pr. m. pr. Put. Ambr. pr. Sched. Gnd. *retruso* Vat. pr. m. sec. Pric. Petav. tert. Vat. Livin. *retruso* m. pr. et *refuso* m. sec. Var. LL. ed.

NOTÆ

491 *Exere*] Honorius hortatur Romam, ut educat præclarissima quæque ingenia, ad prædicanda facta Stilichonis, quem colit ut parentem.

494 *Antiquæ*] Jornandes: 'Ravenna urbs inter paludes et pelagus in-

terque Padi fluenta uni tantum patet accessui.' Munsters: 'Est autem vetustissima civitas, quam rex Theodoricus olim pulchris adornavit ædificiis.'

498 *Nudataque*] Neptunus in ostiis

Læstior hinc Fano recipit Fortuna vetusto, 500
 Despiciturque vagus prærupta valle Metaurus,
 Qua mons arte patens vivo se perforat arcu,
 Admisitque viam sectæ per viscera rupis,
 Exsuperans delubra Jovis, saxoque minantes
 Apenninigenis cultas pastoribus aras. 505
 Quin et Clitumni sacras victoribus undas,

excipit Honorium in templo antiquo, et Metaurus errabundus ex alto aspicitur in valle saxosa, in qua mons pervius industria hominum aperit sese fornice nativo, et pandit iter per penetralia cautis acissæ, eminens supra templum Jovis, et supra altaria minacia in rupe, adorata a pastoribus Apennini. Quin etiam amor fuit invicere aquas Clitumni sacratas triumphatoribus, quæ aquæ suppeditant tauros

Antv. *retuso* vel *refuso* Oisel.—499 *Oceano* Jun. pr.—500 *Læstior* Med. tert. hic Pal. Florent. Med. pr. *Aunc* Vat. sec. duo Med. Moret. pr. hic vel in Oxon. pr. *Aamo* pro *Fano* Jun. pr. *Fortuna vetusto* Exc. Schottl, in quibus Gronovius ascripserat locum Plin. Lib. III. Cap. XLV. *venusto* vel *vetusto* Pal. Med. pr.—501 *Deseriturque* Ambr. pr. Sched. Gud. *Decipiturque vagum* pr. V. *Metaurum* inc. Heins. *vago* Pal. *præruptaque* Pal. Med. pr. *vagum Metaurum* Petav. sec. Tholos. Var. LL. e marg. Parm.—502 *arce patens* Vat. sec. Pal. Farn. Oisel. Bonon. duo Ambr. Exc. Gevart. ed. Vicet. et Parm. *patens* Petav. sec. uno pro *vivo* Jun. pr. unde *unco* faciebat Heins. *perforat* Oxon. pr. *perforat arcu* Exc. Schottl, in quibus Gronovius ascripserat locum Statli Lib. I. Achilleid. vs. 106. 'domus ardua montem Perforat et longo suspendit Pelion arcu.' *Admisitque omnes* Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *Admittitque* Petav. pr. m. sec. Moret. pr. Gean. et ed. Bipont. *Amisitque suam* Jun. pr. *diem* Vat. sec. *vias* Thuan.—504 *Exsuperas* Oxon. pr. *micantes* Vat. quint. Put. Lov. atque ita malebat Heins. *minaces* Pric. Med. quart. Tholos.—505 *Apenninigenis* Exc. Lucens. pr. *Apenninigeris* duo Petav. Bonon. Tholos. Ambr. pr. ed. Vicet. *arces* Vat. sec. Moret. sec. Var. LL. e marg. Parm. *alas* Reg. Var. LL. ed. Antv. *undas* Lov. *aras* vel *alas* vel *arces* Oxon. pr.—506 *Qui nec* Var.

NOTÆ

Padi æstuat, et post relinquit, et nuda-
 dat ejus ripas, quæ modo tumentes
 fluctu, imitantur accessus et recessus
 lunares maris.

500 *Fano Fortuna*] Fanum Fortunæ,
 oppidum non longe ab urbe Ravenna.
 Hujus urbis meminit Aurelius Victor
 in Aureliano, qui vicit 'juxta am-
 nem Metaurum, ac Fanum Fortunæ':
 hinc Vitruvio dicitur 'Colonia Julia
 Fanestris.'

501 *Despicitur*] Ex altiore loco
 spectatur.

Prærupta valle] Valle saxis prærup-

tis et minacibus scatente.

Metaurus] Fluvius Umbriæ se in
 sinum Adriaticum exonerans, Asdru-
 balis clade nobilis. Hinc Sidonius
 Apollinaris: 'Improbis ut rubeat
 Barchina cæde Metaurus.'

502 *Mons*] Apertus est arcu partim
 nativo, partim arte facto, sicque ars
 et natura simul conjunctæ sunt.

506 *Clitumni*] Hic fluvius Meranæ
 in Umbria, cujus fluvii aqua pota
 candidos boves reddere dicebatur,
 ideo dilecta triumphantibus, qui tau-
 ros et equos albos eligebant, hos ad

Candida quæ Latiis præbent armenta triumphis,
 Visere cura fuit. Nec te miracula fontis
 Prætereunt: tacito passu quem si quis adiret,
 Lentus erat; si voce gradum majore citasset, 510
 Commixtis fervebat aquis: cumque omnibus una
 Sit natura vadis, similes ut corporis umbras
 Ostendant; hæc sola novam jactantia sortem
 Humanos properant imitari flumina mores.
 Celsa dehinc patulum prospectans Narnia campum 515
 Regali calcatur equo, rarique coloris

albentes ad triumphos Romanos. Neque prodigia fontis effugiunt te, o Honori, ad quem fontem si quis accederet gradu secreto, fons esset quietus; at si precipitaret gressum, murmare majore æstuaret aquis commotis: et cum una sit vis omnibus fontibus, ut exhibeant imagines pares corporibus; hic unus fluvius nactus fatum novum festinat æmulari mores hominum. Inde Narnia alta aspiciens plani-

~~~~~

LL. ed. Antv. *Clituum* Vat. pr. *cultoribus* Var. LL. e marg. Parm. *virtutibus* Var. LL. ed. Antv. *arces* pro *undas* Lov. *aras* Med. tert.—507 *se Latiis* Moret. pr. *qui Latiis* Exc. Lucens. sec. *latiis* Var. LL. e marg. Parm. *armata* Petav. sec.—508 *trahunt* pro *fuit* Farn.—509 *adoret* pro *adiret* Vat. tert. m. pr. Lov.—510 *Lentus eat* Vat. quint. *gradus* Med. quart. Thuan. inc. Heins. *Commistis* Ambr. tert. *Cum mixtis* Leid. pr. Med. sec. *Commotis* Vat. sec. Exc. Schott. Var. LL. e marg. Parm. *Commistis* vel *Commotis* Pric. *Cum mixtis* vel *Commixtis* Med. pr. deerat vero hic versus Moret. sec.—512 *undas* pro *umbras* Pal. Oisel. Vat. pr. m. pr. Med. quart.—513 *sola* vel *sæcla* Med. tert. *novem* Med. pr. *sortem* Put.—514 *imitantia* Reg. Oxon. pr. m. sec. duo Med. inc. Heins. Tholos. Petav. sec. Lov. Moret. sec. Var. LL. ed. Antv.—515 *Celsæque* Pal. Med. pr. *patulum* pro *patulum* Exc. Cod. Rhem. *Narrina* Vat. sec. *Narnia* Vat. pr. m. sec. *Nervia* Thuan. *Varia* Jun. pr. *Varrina* Pal. Med. pr. *Varria* Var. LL. ed. Antv. *Narrina* Moret. sec. *Vatrocia* inc. Heins. *Naria* vel *Naris* Vat. quint. *cantum* Pal. Med. pr.—516 *albique* pro *rarique* Jun. pr.

NOTE

currum, illos ad sacrificia. Unde Virgilius: 'Hinc albi, Clitumæ, greges, et maxima taurus Victima.' Servius ex Plinio in hunc versum, 'de quo fluvio animalia quæ potaverint, albos fœtus creant.' Idem ait de Falisco Plinius, 'in Falisco omnis aqua pota caudidos boves facit.'

508 *Miracula fontis*] Prodigium certe illud est, si verum. Ad fontem nempe, si tacitus accedas, quiescit; si turbulentus, æstuat. Quin et

alii fontes cum exhibeant corporum umbras, hic exhibet mores hominum.

515 *Narnia*] Urbs in Via Flaminia, in montibus posita, cui nomen dedit 'Sulfurea Nar albus aqua.' In hoc tractu cadente pluvia pulvis excitatur. Plinius: 'Quædam terræ imbris sicciore fiunt, velut in Narniensi agro: quod Admirandis suis inseruit M. Cicero, siccitate lutum fieri prodens, imbre pulverem.'

Non procul amnis abest, urbi qui nominis auctor,
 Illice sub densa sylvis arctatus opacis
 Inter utrumque jugum tortis anfractibus albet.
 Inde, salutata libatis Tybride Nymphis, 520
 Excipiunt arcus, operosaque semita vastis
 Molibus, et quicquid tantæ præmittitur urbi.
 Ac velut officiis trepidantibus ora puellæ
 Spe propiore tori mater solertior ornat
 Adveniente proco, vestesque et cingula comit 525
 Sæpe manu, viridique angustat iaspide pectus,
 Substringitque comam gemmis, et colla monili
 Circuit, et baccis onerat candentibus aures :

tiem patentem, teritur ab equo Imperatorio; et haud longe est fluvius coloris sulfurei, qui auctor urbi hujus nominis, coercitus sylvis obscuris sub quercubus frequentibus inter montem geminum candescit flexibus curvis. Inde aquis delibatis Tybris salutati, arcus triumphales, et via ornata impense monumentis magnis, et quodcumque ponitur ante tantam urbem, recipient Honorium. Et quemadmodum mater ingeniosa, spe proxima nuptiarum illustrat manu tremula vultum filiae suæ, adveniente proco, et sæpius dextera sua adornat vestimenta et zonam, et constringit sinum ejus iaspide viridi, et ligat crines unionibus, ac cingit colla torque, atque

*****

Oxon. sec. m. sec. coloni Vat. quint.—517 *abest.* cum *τελειῶ στυγμῇ*, duo Med. Ald. Exc. Gevart. *urbis* Vat. pr. m. pr. Oxon. sec. *actor* Vat. tert. *ictor* Med. tert.—518 *sub tensa* Med. quart. *arctatus* Pric. Vat. Livin. vet. Gyrard. item Gesn. Nic. Heins. et ed. Bipont. *arctatur* Leid. pr. duo Oxon. quatuor Vatt. Farn. Rott. *arctatus* Ambr. tert. Exc. Lucens. sec. *aptatur* Pal. Med. pr. *hortatur* Jnn. pr. *arctatur* Lov. et ascriptum *f. arcuatur* Ovid. *arctatur* vel *arctatus* Vat. pr.—519 *totis* Vat. quint. *anfractibus* Moret. sec.—520 *libatis* Florent. Petav. sec. *Tybride* Put. *Tybride Nymphis* Lov. m. pr. *Nymphis* Leid. pr. m. pr. Petav. sec. Exc. Lucens. sec.—521 *semina* pro *semita* Vat. quart. Med. sec. Exc. Cod. Rhem. *vastæ* Moret. pr. *noctis* pro *castis* Tholos.—522 *promittitur* Lov. *permittitur* Med. quart. *deerat* antem hic versus Rott.—523 *At* Vat. quint.—525 *vestesque* Exc. Lucens. pr. *testes* sine copula, Farn. duo Med. Pat. Tholos. Moret. pr. ed. Vicet. Var. LL. ed. Antv. *ac cingula* Put. Ambr. pr. *singula* Oxon. pr.—526 *manus* duo Vatt. Jun. pr. Oxon. sec. *angustat* Med. sec. et quart.—528 *vernant* pro *onerat* Med. tert. *ornat* Med. quart.—

NOTÆ

520 *Salutato libatis Tybride Nymphis]* More prisco sic venerabantur flumina.

521 *Operosaque semita]* Via magnis impensis, magnoque opere, ornata molibus ac monumentis; aut allatis quibusdam ornamentis, id quod fiebat

Principibus advenientibus. Inde forsan *præmittitur*, quasi ornamenta illa præmissa sint ad Principem excipientem.

523 *Trepidantibus]* Nam quicquid fit properando, fit manu trepidante, tremula.

Sic oculis placitura tuis, insignior auctis
 Collibus, et nota major se Roma videndam 530
 Obtulit. Addebant pulchrum nova moenia vultum,
 Audito perfecta recens rumore Getarum.
 Profecitque opifex decori timor; et, vice mira,
 Quam pax intulerat, bello discussa senectus,
 Erexit subitas turres, cinctosque coëgit 535
 Septem continuo montes juvenescere muro.
 Ipse favens votis, solitoque decentior aër,
 Quamvis assiduo noctem foedaverat imbri,

suspendit in auribus lapillos albescentes. Ita Roma placitura oculis tuis, illustrior collibus additis, et ingentior se ipsa ante cognita, exhibuit se spectandam tibi. Mania recentia adjugebant faciem nitidam, instaurata recenter, exaudita fama Getarum. Et metus artifex profuit huic labori, et vicissitudine admirabili, senium, quod pax pepererat, dissipatum est bello. Nam timor erexit arces repentinas, et coëgit colles septem circumdatos florescere muro continuato. Caelum ipsum aspirans desiderii nostris, et nitidius more consueto, (etsi turpacerat noctem

~~~~~

529 actis pro auctis inc. Heins. Put. Petav. tert. Bonon. Ambr. pr. In Jun. pr. hic versus desideratur.—530 major nota Petav. tert.—531 Obtulit Exc. Læti et Lucens. pr. Pertulit ed. Vicet. addebant vel augebant Petav. pr. cultum Moret. pr. Manala pro mania Jun. pr.—532 rumore recens perfecta duo Vatt. Jun. Oxon. sec. in more pro rumore Med. pr.—533 Profecitque inc. Heins. Jun. pr. Oxon. sec. Profecit sine copula, Florent. operi Vat. quint. Put. Ambr. pr. opifer Petav. sec. operi decor Ambr. tert. operi vel decori Vat. quart. Petav. pr.—534 decussa Reg.—535 subito Moret. pr. cinctosque duo Vatt. duo Med. Florent. Jun. pr. Oxon. pr. cunctosque tres Vatt. Pal. Farn. Mazar. Bonon. Moret. pr. Ambr. sec. Exc. Gevart. Var. LL. ed. Antv. cunctosque vel cinctosque Med. pr. Petav. pr.—536 continuos Put. modo pro muro Pal. hinc nodo conjiciebat Heins. muro juvenescere montes Ambr. pr. colles pro montes Vat. Livin.—538 noctes foedaverat Leid. pr. Oxon. sec. foedaverit Reg. m. pr. Voss. Leid. sec. Oxon. sec. Exc. Gevart. foedaverat tres Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott.

NOTÆ

530 *Nota major*] Ut solebant Dii Deæque et fato functi, qui humana et nota seu solita imagine majores exhibebantur. Virgilius de Creusa: 'Visa mihi ante oculos, et nota major imago.'

533 *Timor*] Metu enim Gothorum mania Romana refecta sunt; sicque timor profuit operi, quia in causa fuit cur citius perficeretur. Extabat et Romæ inscriptio a Stilichone dicata, 'Invictissimis Principibus Arcadio et Honorio Victoribus ac Triumphatoribus semper Augustis, ob Delph. et Var. Clas.

instauratos urbis æternæ muros, portas, ac turres, egestis immensis rudibus.'

534 *Senectus*] Ruinæ et rudera collapsarum molium, quæ sunt instar deformis senectutis, dissipatæ sunt metu belli Gothici.

535 *Erexit*] Timor erexit, causa fuit cur arces erigerentur, et cur colles septem uno muro cincti juvenescerent, hoc est, novam juventutis faciem induerent.

538 *Fœdaverat*] Alludit ad illud Virgilianum: 'Nocte pluit tota, redeunt

Claud.

3 G

Principis et Solis radiis detersa removit
 Nubila. Namque ideo pluviis turbaverat omnes 540
 Ante dies, lunamque rudem madefecerat Auster,
 Ut tibi servatum scirent convexa serenum.
 Omne, Palatino quod pons a colle recedit
 Mulvius, et quantum licuit consurgere tectis,
 Una replet turbæ facies. Undare videres 545
 Ima viris, altas effulgere matribus ædes.
 Exultant juvenes æquævi Principis annis :

pluvia continua) repulit tamen nubes dissipatas splendore Imperatoris et Solis. Etenim idcirco infestaverat pluviis dies cunctos prius, et Notus irrigaverat novam Lunam, ut Cælum cognosceret serenitatem tibi fuisse reservatam. Una species multitudinis implet totum spatium, per quod pons Mulvius distat a colle, et quantum permixtum est exurgere supra domos. Cerneret infima loca effervescere viris, et domos excelsas nitescere matribus. Juvenes latentur ætate

imber Oisel. imbre tres Vatt. Pric. imbri Med. pr. Moret. pr. Mazar.—539 radio Pat. radiis solis Voss. Leid. sec. Jun. pr. Oxon. sec. Exc. Gevart. decursa Pric.—540 nam Vat. quart. pluviis ideo Pal. Vat. quart. jam pluviis ideo Farn. Rott. namque ideo pluvia Lov. Moret. sec. namque ideo pluviis Leid. pr. Jun. pr. duo Oxon. Florent. tres Med. inc. Heins. Put. Reg. Petav. tert. Bonon. Pat. Tholos. tres Ambr. Vat. Livin. Exc. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. omnem Ante diem Vat. sec. et tert. Jun. pr. Oxon. sec. Exc. Læti. omnes vel orbis Oxon. pr. Oxon. pr.—541 Ante diem duo Petav. Lov. Moret. pr. Voss. Oxon. pr. Exc. Gevart. udo pro rudem conjecerat Heins. Auster tres Vatt. Pric. Rott. Florent. Thuan. duo Med. auro Var. LL. e marg. Parm. Austro duo Leidd. et viginti duo alii, Exc. Schott. Lucens. pr. Cod. Rhem. ed. Vicet. Var. LL. ed. Antv. Auster vel Austro Petav. pr.—542 Ut sibi Moret. pr. servato Lov.—543 Unde Pat. quo pons Put. qua Farn. quod duo Leidd. et plurinii Codd. Exc. Gevart. Schott. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Antv. 90 Jun. pr. monte Vat. sec. recessit Lov.—544 Mulvius Vat. pr. Bonon. Exc. Lucens. sec. Milvius duo Leidd. Jun. pr. duo Oxon. quatuor Vatt. Pal. Pric. Rott. Oisel. Lov. duo Moret. Exc. Gevart. Ald. Milvius Farn. Var. LL. ed. Antv. in quantum Vat. pr. Vat. Livin. terris pro tectis Moret. pr. rectis Jun. pr.—545 undare Pal. Exc. Læti. uno ore Leid. sec. cum viginti duobus, ed. Vicet. Var. LL. ed. Antv. undare vel uno ore Florent.—546 tiis pro viris Moret. pr. altasque Vat. sec. effundere pro effulgere Put. exurgere Pric. effugere Var. LL. ed. Antv.—547 anni Moret. sec.—548 Tra-

.NOTÆ

spectacula mane: Divisum imperium cum Jove Cæsar habet.

541 *Lunam rudem*] Id est, Auster madefecerat tempus Lunæ rudis seu novæ.

545 *Undare*] Impleri, et fluctuum instar, effervescere, exundare: unda optime dicitur de multitudine effusa. Virgilius: 'Mæne salutantium totis'

vomit ædibus undam.' Plinius in Pa-negyrico: 'Ergo non ætas quemquam, non valetudo, non sexus retardavit, quominus ocnlos insolito spectaculo impleret. Te parvuli noscere, ostentare juvenes, mirari senes,' &c.

546 *Matribus*] Effulgere matribus ornatis splendide, et ex summo locò spectantibus.

Temnunt prisca senes, et in hunc sibi prospera fati
 Gratantur durasse diem: moderataque laudant
 Tempora, quod clemens aditu, quod pectore, solus 550
 Romanos vetuit currum præcedere Patres:
 Cum tamen Eucherius, cui regius undique sanguis,
 Atque Augusta soror, fratri præberet ovanti
 Militis obsequium: sic illum dura parentis
 Instituit pietas, in se vel pignora parci; 555
 Quisque neget nato, procerum quod præstet honori.

Imperatoris æqualis sibi: senes negligunt antiqua, et gaudent fata secunda sibi contigisse usque ad hunc diem, et prædicant sæculum hoc placidum, quod scilicet Princeps facilis accessu, quod mitis animo, solus prohibuit Senatores Romanos anteire currum suum. Cum tamen Eucherius, qui undequaque contingit gentem Regalem, cui est soror Imperatrix, præstaret officium militis fratri triumphanti Honorio: ita pietas secera patris Stilichonis moderati erga se aut filios suos, edocuit illum; Stilichonis, qui non concedat filio, quod concedit gloriæ Primorum.

tant Vat. tert. m. pr. *Temnis* Ambr. sec. se prospera Pal. futa Vat. pr. et tert. Oisel. Vat. Livin. fati Leid. pr. cum triginta aliis, ed. Parm. et Vicet. Ald. Exc. Lucens. pr. et Schotti, ubi Gronovius notat, sic quoque Fabrum legero in Semestribus.—550 *clemens* Med. sec. *habitu* Vat. sec. quia Farn. duo Oisel. *tempore* Exc. Læti, quod pectore Leid. pr. cum viginti tribus aliis, Exc. Gevart. Lucens. pr. Sched. Gud. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Antv. *tempore* vel pectore Florent. quo tempore solus Oxon. pr. solo Lov. quod pectore solus vel quo tempore Leid. a-c. Heinsius ascripserat: 'solus] de hac voce vid. Casaub. ad Hist. Aug. p. 48.—551 *metuit* pro *vetuit* Bonon. *meruit* Petav. tert. *currus* Lov. *circum* pro *currum* Bonon. Petav. tert. *currit* Mazar.—552 *regibus* pro *regius* Oisel.—554 *Obsequium* Vat. pr. Oisel. Med. sec. Mazar. Moret. pr. Vat. Livin. Exc. Cod. Rhem. *Officium* quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Heinsius hic seqq. notaverat: 'merito hoc landat. Erat enim moris, ut liberi simul currum triumphali veherentur. vid. Casaub. ad Hist. Aug. p. 67. f. Capitoll. p. 29. l. 12. quem omnino vide. est enim locus corruptissimus. vid. Casaub. p. 70. Salmas. p. 88.' sic illud Rott. illi Mazar.—555 *Instruxit* Ambr. pr. *Instruit* et Put. *pignora* Reg. *pignore* duo Vatt. Petav. pr. Put. Petav. parca Med. quart.—556 *Quodque negit* Med. quart. *negat* Reg. quod præstet Exc. Læti. qui ed. Vicet. præstat Vat. pr. Pal. Oisel. Florent. m. pr. Med. pr.

NOTE

548 *Temnunt prisca*] Dum spectant præsentem lætitiā.

Prospera fati] Id est, prospera fata. Phrasid Græca.

551 *Præcedere*] Præcedentes Imperatores iubeant Senatores, servorum instar, anteire currus suos. Id quod non fecit Honorius, immo consiliis Stilichonis magnam semper reverentiam Senatui præstitit.

553 *Augusta soror*] Maria uxor Honorii, soror Eucherii, filia Stilichonis.

555 *In se vel pignora parci*] Stilicho semper fuit parvus et moderatus in se et Eucherium filium unicum, cum de honoribus æceretur. Zosimus scribit Stilichonem fuisse moderatione insignem, adeo ut cum filium haberet unicum, eum tantum ad dignitatem Tribuni ac Notarii extulerit; quam

Hæc sibi cura senum, maturaque comprobat ætas:
 Idque inter veteris speciem præsentis et aulæ
 Judicat, hunc civem, dominos venisse priores.
 Conspicuas tum flore genas, diademate crinem, 560
 Membraque gemmato trabæ viridantia cinctu,
 Et fortes humeros, et certatura Lyæo
 Inter Erythræas surgentia colla smaragdos
 Mirari sine fine nurus: ignaraque virgo,
 Cui simplex calet ore pudor, per singula cernens 565

Cura senum, et virilis ætas id experitur pro se, et dignoscit illud inter formam antiqui Imperii et præsentis; hunc Honorium adventare ut civem, at præcedentes adventasse ut tyrannos. Tunc nurus cœperunt semper admirari cultum Imperatoris spectabilem flore ætatis, et comas cinctas diademate, et corpus effulgens amictu baccato vestis Consularis, atque humeros valentes, et colla non concessura Baccho, colla exsurgentia inter Smaragdos maris rubri: ac puella inascia, cui pudor simplex ardet in cultu, vertens oculos per omnia, consulit nutricem suam retulam,

Reg. Oxon. pr.—557 *Hic* Vat. sec. Moret. sec. *Nec* Petav. tert. *Hæc* Leid. sec. Voss. Oxon. pr. duo Med. inc. Heins. Put. Reg. duo Petav. Bonon. Pat. duo Ambr. Moret. pr. vet. Gyr. Vat. Livin. Exc. Lucens. pr. *matura hæc* Leid. pr.—558 *veteris* Vat. pr. m. pr. *speciem veteris* Ambr. pr.—560 *Conspicuo* Oisel. Florent. m. pr. Reg. Mazar. Oxon. pr. Exc. Cod. Rhem. *Conspicuas* Var. LL. ed. Antv. *Conspicuo* vel *Conspicuas* Vat. pr. *dum* Med. sec. *cum* Farn. tunc Leid. sec. Pal. Med. pr. Pat. Voss. Moret. pr. Exc. Gevart. et Cod. Rhem. tum Leid. pr. Oxon. pr. Florent. inc. Heins. Put. Reg. Thuan. tres Petav. Mazar. Bonon. Lov. tres Ambr. Vat. Livin.—561 *virulentia* Petav. sec. *viridantia* vel *radiantia* Petav. pr. *tractu* Vat. quint.—562 *fortis* Ambr. sec.—563 *Erythræas* duo Vatt. Farn. Pric. Rott. *Erythræas* tres Vatt. Pal. Oisel. Florent. Ambr. sec. *Eristeos* Moret. pr. *Eriticos* Moret. sec. *Heriteas* Lov. *Eriteos* Reg. Thuan. Mazar. Oxon. pr. *Erytreas* Jun. pr. Oxon. sec. duo Leidd. *enituras* Med. pr. *Erideos* vel *enituras* Med. quart. *cingentia* Jun. pr. Oxon. sec. m. pr. *maragdos* Vat. pr.—565 *supplex* pro *simplex* Florent. Exc. Lucens. sec. ora Pric. m. pr. *ille pudor* Lov. Moret. sec. *pudor* vel *rubor*

NOTÆ

dignitatem Claudianns attigit. Contra Orosius prodidit Stilichonem, ut filium purpura indueret, totius orbis fudisse sanguinem.

557 *Cura senum*] Senes cura omnia expendentes, et viri ætate matura id comprobant, experiantur, judicantque sibi, seu suo commodo, Stilichonem esse moderatum, et venire ut civem, alios Imperatores venisse ut tyrannos.

560 *Flore*] *Flore ætatis*, seu prima lanugine.

561 *Viridantia*] Forsan ob virides smaragdos, aut alias ejusmodi gemmas.

562 *Fortes humeros*] Tales attribuebantur priscis Heroibns.

Lyæo] Baccho formosissimo: *Lyæna* dicitur, ἀνὰ τοῦ λῆου, solcere, quod vinum solvat animum curis.

563 *Erythræas*] Maris rubri seu Erythræi, vel forte maris Orientis, aut Persici, gemmis fœcundi, aut Indici, quod rubrum nonnunquam vocatur, quod rubeat radiis Solis orientis.

Nutricem consultat anum, quid fixa draconum
 Ora velint, ventis fluitent, an vera minentur
 Sibila suspensum rapturi faucibus hostem.
 Ut chalybem indutos equites, et in ære latentes
 Vidit cornipedes: Quanam de gente, rogabat, 570
 Ferrati venere viri? quæ terra metallo
 Nascentes informat equos? Num Lemnius auctor
 Addidit hinnitum ferro, simulacraque belli
 Viva dedit? gaudet metuens, et pollice monstrat,
 Quod picturatas galeæ Junonia cristas 575

quid ora serpentum in vexillis defixa nolent; an fluctuent vi ventorum, an intentent sibila vera, comprehensuri jugulo hostem pendentem. Sed postquam aspexit equites vestitos chalybe, et equos delitescences sub ære, interrogabat, ex qua regione viri ferrati advenerunt? Quæ terra producit equos natos in metallo? An Vulcanus auctor dedit hinnitum ferro, et præbuit vicæ effigies belli? Latatur timens, et ostendit digito, quod pavo volucris Junonis exornet jubeas pictas cassidis, aut quod

Vat. tert.—566 *avem* pro *anum* Rott.—567 *fluitent* Exc. Lucens. pr. *fluitant* Farn. Pric. Rott. Thuan. Put. Petav. sec. Bonon. Pat. Oxon. pr. ed. Parm. et Vicet. *minantur* Rott. Med. sec. Put. Petav. sec.—568 *rapturi* Rott. *raptari* Var. LL. ed. Antv. *ensem* Vat. sec. m. pr.—569 *chalybem indutos* duo Petav. *chalybe indutos* duo Vatt. Pal. Farn. Rott. *chalybem indutos* Vat. quint. Put. Bonon. Ambr. pr. *chalybe indutos* Reg. *chalybum* Med. quart. *chalybem* Lov. Moret. pr. vet. Gyr. Exc. Schott. ubi Gronovius ascripserat Lib. II. in Rufin. 357. *indutos* Thuan. Mazar. *inductos* Rott. Florent. Med. quart. Jun. pr. Oxon. pr. Moret. pr. Petav. sec. *chalybem dutos* et emendatum *chalybe indutos* duo Vatt. Pric. *ut in ære inc.* Heins. Pat. *latentes vel nitentes* Florent.—572 *Nascentes* Exc. Lucens. pr. *Ferratos* ed. Vicet. *informet* Vat. pr. et tert. *non pro num* Leid. sec. Florent. Thuan. Mazar. Tholos. Petav. sec. *actor* Vat. sec. Med. pr. Put. duo Petav. duo Ambr. *auctor* Exc. Læti.—573 *Abdidit* Reg. *Indidit* Vat. pr. et Vat. Livin. *Addidit* vel *Indidit* Vat. tert. *ferri inc.* Heins. *belli* Vat. pr. et tert. Pal. m. sec. duo Med. Reg. Mazar. Oxon. pr. Vat. Livin. *bello* Florent. m. pr. *bellis* duo Vatt. Pal. Rott. Ambr. sec.—574 *gaudens* Med. sec.—575 *Ut inc.* Heins. *Et* Tholos. *Quot* pro *Quod* legebat Heins.

NOTÆ

566 *Draconum*] Dracones in vexillis ita depicti, ut sibilare et hostium depictorum fauces rapere viderentur. Inter signa fuere Aquilæ, Dracones, et Labarum ante Imperatorem gestari solitum, intertextum auro gemmisque distinctum et militibus venerandum. Hujus loco, Constantino jubente crucis insigne præferri cœptum est.

569 *Chalybem indutos*] Intelligit cataphractos equites, tam densis ferri

laminis tectos, ut statuas moveri crederes.

572 *Nascentes informat equos*] Tam affabre cataphracti erant equi, ut hic cum armis suis nati esse, aut ferrum hincire videretur.

Lemnius] Vulcanus dictus *Lemnius* ab insula Lemno, quæ est in mari Egeæ, ubi est officina Vulcani, sicut et in Ætina.

575 *Junonia avis*] Pavo, cujus plumæ galeis ducum additæ, ut et altio-

Ornet avis, vel quod rigidos vibrata per armos
 Rubra sub ærato crispentur serica dorso.
 Tum tibi magnorum mercem Fortuna laborum
 Persolvit, Stilichon; curru cum vectus eodem
 Urbe triumphantem generum florente juventa
 Conspiceres, illumque diem sub corde referres,
 Quo tibi confusa dubiis formidine rebus
 Infantem genitor moriens cominisit alendum.
 Virtutes variæ fructus sensere receptos :

580

fasciæ sericæ agitata per armos equi ferreos, fluctant sub dorso ahenæ. Tunc, o Stilicho, fortuna solvit tibi mercedem factorum ingentium, cum tu in vectus curru eodem, videres in urbe Roma generum tuum triumphantem in flore ætatis, et revocares in memoriam cum diem, quo pater ejus Theodosius emoriens, credidit tibi ipsum infantem educandum, imperio fluctuante ob timores varios. Nunc virtutes

galea Vat. pr. m. pr.—576 *Ornat* Ambr. pr. inc. Heins. *quid* Exc. Lucens. pr. *qui* ed. Vicet. *quadrijugos* pro *quod rigidos* Vat. sec. Var. LL. ed. Antv. *umbrata* pro *vibrata* Put. *ornata* Pat. *vibrata* vel *ornata* Vat. pr.—577 *subarato* Vat. Livin. *arato* Vat. pr. *arato* vel *aurato* Vat. tert. *crispetur* Farn. *crispantur* Med. sec. Put. Ambr. pr.—578 *Tum* Moret. pr. *Nunc* Med. pr. *Hunc* Pal. *Tunc* quatuor Vatt. Farn. Pric. Rott. *mihi* Med. sec. *mentem* pro *mercem* Jan. pr. *sese* vel *mercem* Vat. pr. *malorum* Pal. Med. pr.—579 *tum vectus* Moret. pr. *connectus* Petav. sec. Var. LL. ed. Antv. *devecus* Ambr. tert.—580 *fulgente* pro *fiorente* Pric. Med. quart. inc. Heins.—581 *Conspiciens* Ambr. pr. *Aspiceres* Moret. pr. *referres* vel *teneres* Oxon. sec.—582 *Quid* Moret. pr. *Quod* Jan. pr.—583 *moriens genitor* Pal. Med. pr. Moret. pr. *habendum* pro *alendum* Oisel.—584 *Virtutum* Mazar. *fluctus* Ambr. pr. Lov. m. pr. *fructum receptum* Pal. Med. pr. *fructum receptum* vel *fructus receptos* Med. quart.—585 *Desertum* pro

NOTE

res et formidabiliores apparent, ex Polybio.

577 *Serica*] Intelligit fascias sericas, quibus enses suspendebantur.

578 *Mercem*] O Stilicho, tibi præmium magnum fortuna persolvit, cum offerit ut videres triumphantem Honorinum, qui ad id tuis laboribus pervenerat.

580 *Florente juventa*] Virgilius: 'Ambo florentes ætatibus,' &c.

583 *Confusa formidine*] Dubius rebus, hoc est, Imperio dubio, fluctuante, et velut ruinam minitante ob formidinem tyrannorum, a quibus omnia turbata prope, atque confusa

erant.

583 *Infantem alendum*] Supra sæpius: sed tamen Honorius agebat tum annos undecim.

584 *Fructus*] Virtutes, fides, constantia, pietasque Stilichonis senserunt se recepisse fructus debitos: fides enim gaudet se servasse Honorium cæs depositum, hocque gaudium magnus est fidei fructus. Sic de constantia et pietate sentiendum. Sic magis laudatur Lycurgus quod filium fratris reus *στυγνός στυγνολύπων*, fasciis involutum, fideliter aluerit, et ipsi regnum restituerit, quam si ipse regnasset.

Depositum servasse Fides, Constantia parvum 585
 Præfecisse orbi, Pietas fovisse propinquum.
 Hic est ille puer, qui nunc ad Rostra Quirites
 Evocat, et solio fultus genitoris eburno
 Gestarum Patribus causas ex ordine rerum,
 Eventusque refert: veterumque exempla secutus 590
 Digerit imperii sub iudice fata Senatu.
 Nil cumulat, verbisque nihil fiducia celat.
 Fucati sermonis opem mens conscia laudis
 Abnuat. Agnoscunt procures, habituque Gabino
 Principis, et ducibus circumstipata togatis 595
 Jure paludatæ jam curia militat aulæ.

diversæ experiuntur mercedem redditam sibi: fidei est conservasse depositum, constantiæ præposuisse puerum mundo, pietatis educasse affinem. Hic est puer ille Honorius, qui nunc vocat populum Romanum ad forum, et inmixtus solio eburneo patris Theodosii, memorat Senatoribus secundum seriem causas rerum factarum, et exitus varios: et imitans exempla antiquorum, disponit fata Reipublicæ iudicio Senatus. Confidentia nihil exaggerat, et nihil occultat dictis. Animus ejus sciens se mereri gloriam, respicit auxilium eloquentia fucata. Primores eum cognoscunt, et Senatus cohonestatus veste Gabina Imperatoris, et circum frequentatus ductori-

Depositum Voss. Leid. sec. m. pr.—586 Perfecisse pro Præfecisse Put. Reg. Profecisse Var. LL. ed. Antv. fecisse pro fovisse Ambr. pr. servasse vel fovisse Vat. sec. Moret. pr.—590 Eventusque docet Ambr. sec.—591 Dirigit Med. quart. Tholos. Exc. Schott. Dixerit Put. vindice Med. sec. fata Petav. sec. facta omnes Vatt. Pal. Rott. Oisel.—592 verbisque Med. sec. verbique ed. Vicet. verbi quæ nil Exc. Læti. simul pro nihil Vat. quint. celat vel omittit Lov.—593 Frustrati Jun. pr. Fuscati Leid. sec. cum duodecim aliis et Exc. Gevar. nescia fraudis pro conscia laudis conjecerat Heinsius, sed postea delevit.—594 Annuit Jun. pr. Med. sec.—595 Principibus pro Principis et Moret. pr.—596 pio lauta pro paludata Vat. tert. Rott. Pric. m. pr. Mazar. Petav. sec. Put. Tholos. Voss. ambo Moret. ed. Vicet. pio laudata Var. LL. e marg. Parm. pio lauta vel paludata Florent. Thuan. Petav. pr.—597 alce Vat. pr. et tert.

NOTE

588 Evocat] More Consulium.

592 Nil cumulat, nihil celat] Honorius nihil exaggerat, nihil reticet: sed omnia dicit honesta quadam fiducia, et sine eloquentia affectata.

594 Agnoscunt] Procures eum agnoscunt velut unum ex Senatoribus, adeo moderatus est factis dictisque! agnoscant, quasi ipsi imperium detulerint, quod a Patre accepit.

Habitu Gabino] Veste Consulari, de qua supra.

596 Jure paludatæ] Paludamentum est vestis Martia, seu bellatorum propria. Aula Paludata, quia Paludatum habet Imperatorem, seu tali veste iadntum. Id arguit etiam miram inter togam et arma concordiam, nam Princeps, qui solet esse Paludatus, nunc veste Consulari indutus est, et ducem etiam togati cum Senatoribus sedent.

Militat] Curia seu Senatus militat, exercet militiam togatam, jurv, seu

Affuit ipsa suis ales Victoria templis,
 Romanæ tutela togæ: quæ divite pompa
 Patricii reverenda fovet sacraria cœtus,
 Castrorumque eadem comes indefessa tuorum, 600
 Nunc tandem fruitur votis; atque omne futurum
 Te Romæ, seseque tibi, promittit in ævum.
 Hinc te jam patriis laribus via nomine vero

bus togatis, jam militat auspicio Aulæ paludatæ. Victoria ipsa alata custos imperii Romani interfuit in templis suis; quæ Victoria cum apparatu opulento colit uellum venerandum consensu Patricii, et eadem socia indefutigabilis armorum tuorum, nunc tandem potitur desideriis tuis, et pollicetur te, o Honori, Romæ, et se tibi in omnem ætatem venturam. Hinc via sacra dicta nomine vero, jam reportat

Pal. duo Med. Vat. Livin. vet. Gyr. Var. LL. ed. Antv. *talīs tres Vatt. Farn. Rott. Oisel. Jun. pr. duo Oxon. duo Leidd. talīs vel ales Pric.*—598 *penna* Vat. pr. Pal. Rott. Bonon. Ambr. sec. duo Leidd. *pina* Pric. Oisel. *pompa* duo Vatt. Put. Reg. Mazar. Pat. duo Ambr. Jun. pr. duo Oxon. Var. LL. ed. Antv. *pinna* duo Petav. Tholos. Lov. Moret. sec. *plena* Var. LL. e marg. Parm. *parma* Exc. Lucens. sec. unde *palma* conjiciebat Heinsius ascripto loco Claud. Lib. in II. Cons. Stilich. 205. 'O palma viridi gaudens et amicta tropæis.' ubi vide has Var. LL. *penna* vel *pinna* Thuan. *pinna* vel *pompa* Exc. Schott. *parma* vel *penna* Exc. Læti. *penna* vel *pompa* Florent. Petav. pr.—599 *Patriciis* Var. LL. e marg. Parm. *veneranda* pro *reverenda* Put. Ambr. pr. *fuit* pro *fovet* Vat. pr. m. pr. *foret* Var. LL. ed. Antv.—601 *Nunc autem* Ambr. pr. *votis omnes* Vatt. Pal. Farn. Pric. *junctis* pro *votis* Reg. Petav. sec. Tholos. Moret. sec. desideratur hic versus in Put.—602 *Romæ* Moret. pr. Ald. *sibi pro tibi* Moret. pr. *promittit* Put. *promittit* Jun. pr. Ambr. sec. *permittit* Vat. sec. Med. quart. inc. Heins. Petav. sec. Moret. sec. Var. LL. e marg. Parm. *promittit* vel *permittit* Florent. in ævo Oxon. sec.—603 *Jam*

NOTE

legibus Aulæ Paludatæ, hoc est, Imperatoris Paludati, seu bellis facienda se occupantis. *Militia togata* sæpe dicitur de Oratoribus in libris Jurisconsultorum: de Oratore Ovidius, 'Arma movet linguæ:' et Valerius Maximus de milite, 'depositis armis coactus est in foro togatam ingredi militiam;' et alio in loco de Paulo et Pontio causarum actoribus, qui 'luminibus capti, eadem industria forensia stipendia exeunti sunt.' Immo et miles dicitur de Philosopho, 'Carneades laboriosus et diuturnus sapientia miles.'

597 *Ales Victoria*] Victoria Dea depingebatur alata ob celeritatem: hæc ex quibusdam Acherontis Sty-

gisque filia; sed melius Cæli proles ex Varrone. Templis ludisque decorata est. Athenienses hanc sine alis depingebant, ne unquam evolaret. Hinc patet Victoriæ simulacrum aut non sublatum, ut suadebat S. Ambrosius, aut statim repositum.

598 *Romanæ togæ*] Victoria custos Romani Imperii, in quo toga et leges semper dominatæ sunt.

601 *Fruitur votis*] Alii legunt, *fruitur junctis*: Victoria fruitur te et Roma conjunctis.

602 *Te Romæ*] Victoria promittit te Romæ, o Honori, et se tibi in omne ævum futurum: hoc est, et tu et Roma semper vincetis, triumphabitis.

603 *Via sacra*] Vere via est sacra,

Sacra refert. Flagrat studiis concordia vulgi,
 Quam non illecebris dispersi colligis auri; 605
 Nec tibi venales captant æraria plausus
 Corruptura fidem: meritis offertur inemtus
 Pura mente favor. Nam munere carior omni
 Obstringit sua quemque salus. Procul ambitus erret,
 Non quærat pretium, vitam qui debet amori. 610
 O quantum populo secreti numinis addit

te in Palatium patrium: favor vulgi ardet affectu communi, quem non acquiris blanditiis auri dati; neque fuscus depravaturus fidem aucupatur tibi applausus vendibiles: benevolentia inemta datur virtuti tuæ animo sincero: etenim vita sua pretiosior donis cunctis devincit unumquemque. Ambitio procul exulet, ille non potest consecrari dona, qui debet salutem suam amori. O quantum præsens Numen

patriis in te Moret. pr. *patriiis* pro jam *patriis* Thuan. *paries* pro *patriis* Ambr. tert. *nomine verso* Pal. Med. pr.—604 *studiis flagrat* Voss. Leid. sec.—606 *venalis* Ambr. tert. *aptant* Ambr. sec.—607 *Corruptamque* Med. quart. *infertur* Florent. Reg. *transfertur* Mazar. *ineptus* duo Med. Ambr. pr. *ineptis* Petav. sec. *inemptis* Vat. pr. et tert. Rott. Med. sec. Reg. Thuan. Mazar. Voss. Moret. pr. Leid. sec.—608 *jam munere* inc. Heins. Var. LL. e marg. P'arm. *murmure* Leid. sec. *clarius* Vat. sec.—609 *Obstringit* Vat. pr. et Vat. Livin. *Adstringit* Florent. m. pr. ed. Vicet. *Astringit* Farn. Vat. sec. *Abstringit* Rott. *Obstringit* duo Leidd. et viginti Codd. Exc. Gevart. Lucens. pr. Cod. Rhem. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Antv. *errat* duo Vatt. Pal. Farn. Rott. *hæret* Jun. pr. Oxon. sec. *erret* duo Leidd. cum quindecim aliis, Exc. Gevart. Lucens. sec. Var. LL. e marg. Parm.—610 *Nec* Tholos. *quærit* quatuor Vatt. Pal. Oisel. Exc. Læti. *quærat* Leid. pr. Thuan. Ambr. tert. Exc. Lucens. pr. *quæret* Leid. sec. duo Med. inc. Heins. Put. Reg. duo Petav. Bonon. Ambr. pr. Voss. Lov. Oxon. pr. Moret. sec. Exc. Gevart. *qui vitam* Lov. *dedit* pro *debet* Vat. pr. m. pr. et tert.—611 *populi* Vat. quint. *numinis* tres Vatt. Farn. Vat. pr. m. sec. *numinis* Vat. pr. m. pr. Pal. Oisel. Pric. m. sec. Med. sec. *muneris* Jun. pr. Oxon. pr. m. pr. Put. Thuan. Moret. pr. duo Ambr. *numinis* vel *numinis* Vat.

NOTE

qua tu velint numen incedis, et Palatium patrium repetis. Romæ fuit via sacra, eaque celeberrima.

604 *Flagrat concordia*] Cives omnes communi concordia flagrant, te ardenti studio et amore prosequuntur ac venerantur.

605 *Dispersi*] Instar aliorum Principum, qui auro sparso favorem popularem venabantur. 'Quæ te, fili, ratio in hanc tam vanam spem induxit, ut eos tibi fidelis futuros existimares, quos pecunia ad amorem tui compulsiesset?' Sic Philippus increpabat A-

lexandrum, ex Valerio Maximo.

609 *Obstringit sua quemque solus*] Cura suæ salutis, quam a te sperant, quæque in tua salute posita est, devincit omnes, et eos ad te colendum impellit.

610 *Debet*] Procul est ambitus, nec ille quærit anrum, qui salutem suam debet amori Principis: huic obstringitur alio nexu, meliore quam auro.

611 *Secreti numinis*] Quantum addit secretæ cuiusdam reverentiæ, qualis deferitur numini, quod veneratur in Principe.

Imperii præsens Genius! quantamque rependit
 Majestas alterna vicem, cum regia Circi
 Connexum gradibus veneratur purpura vulgus!
 Assensuque cavæ sublatus in æthera vallis 615
 Plebis adoratæ reboat fragor, unaque totis

Imperii dat civibus reverentia arcana! et quantum majestas Principis reddit vicissim amoris, cum purpura Imperatoria salutat populum densatum in subcellis amphitheatri! et clamor populi salutati elatus in cælum plausu vallis concavæ remu-

tert. Florent. Petav. pr.—612 *species præsens* Jun. pr. *genius* Leid. pr. Moret. sec. Med. quart. Petav. sec. Tholos. Lov. m. pr. inc. Heins. Exc. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. Heinsius ascripserat. de *Geniis* vid. Bernart. ad Lib. i. Sylv. Statii, Equo Domitiani. *generis* vet. Gyr. *gemitu* Pric. *species* omnes Vatt. Pal. Farn. Rott. Oisel. *genius* vel *species* Reg. Oxon. sec. *quantumque* Jun. pr.—613 *rudem* pro *vicem* id. Jun. *fidem* Ambr. tert. *curi* pro *circi* Med. sec.—614 *Connexum* quatuor Vatt. Pric. Oisel. Florent. Med. sec. Bonon. Ambr. pr. *Connexum* Pal. duo Oxon. L. id. pr. et sec. cum glossa, i. e. *collectum*. *Connexum* Med. pr. Tholos. Lov. Jun. pr. Var. LL. e marg. Parm. *gratibus* pro *gradibus* Jun. pr. *venerantur* Ambr. pr. *purpura* *cuti* et postea *regia vulgus* Med. pr. *purpura* *Circi* et *regia vulgus* Vat. quint.—615 *Assensuque* Med. pr. Moret. pr. Vat. Livin. *Consensuque* Vat. quint. *Consensusque* Leid. sec. Exc. Gevart. in Lovan. ex emendatione erat l. *Consensusque*. *consensus* et *fragor* sunt opposita. *Consensusque* tres Vatt. Farn. Pric. Rott. Gronov. in Exc. Schotti seqq. notaverat. ‘*Consensusque* *cavæ*’ perperam Bullingerus legit, *Consensu* *cavæ* s. in æ. *clamor*. Lib. i. de Theatr. c. 51. Vult Poëta, crebros populi ablandientis plausus ab opposita valle reddi majores. Plin. Lib. ii. c. 44. et Lib. xxxvi. c. 15. Lucan. iv. 169. Claud. ii. de Laud. Stil. ut omittam caveam in Amphitheatro esse. Cassiodor. Lib. iv. Ep. Hæc Thom. Dempster. ad Lib. i. Rosin. c. 2. ‘*dilatatus* Vat. sec. *æthere* Farn. Jun. pr. Med. sec.—616 *odoratæ* Med. quart. duo Ambr. *adoratæ* vel *honoratæ* Pric. Heinsius hic seqq. notat. ‘*adoratæ* pro *salutatæ*. Mira locutio. sic et Capitolinus in Pertinace. p. 58. l. 31. ‘Fait in curia honorificentissimus, ita ut Senatam faventem adoraret, et quasi præfectus Urbi cum omnibus sermonem participaret.’ Casaub. p. 162. d. sic sæpe *adorati* Imperatores Romani posterioris ævi scriptoribus dicuntur. nam Salmasius, qui revera adoratos credit ad Hist. Ang. p. 319. fallitur. nisi fortassis Imperatores nequam. De Persarum Regibus notum est. Tacit. Histor. Lib. i. ‘Nec deerat Otho, pro-

NOTÆ

612 *Genius*] Imperator, qui est velut numen ac Genius tutelaris Imperii. In antiquis nummis legitur, ‘Genio populi Romani.’

613 *Vicem*] Majestas Principis reddit vicinam vicem, seu reverentiam reciprocam, cum ingreditur theatrum salutat populum universum.

614 *Connexum*] Densatum: *gradibus*, id est, in variis subcellis Circi s. n. amphitheatri, vel in area subjecta amphitheatro. Alii legunt *Connexum*,

id est, populum in Convexo, seu rotundo amphitheatro sedentem. Alii *Connixum*, id est, populum effultum amphitheatro.

Purpura] Imperator Regali purpura indutus veneratur populum.

616 *Plebis*] Populi adorati, a Principe salutati, clamor et plausus resonat. Otho apud Tacitum protendens manus adorat vulgum; et ex Claverio Cedrenus scribit Regem mense Maio prodeuntem in publicum *σποικυῶν*,

Intonat Augustum septenis arcibus Echo!
 Nec solis hic cursus equis: assueta quadrigis
 Cingunt arva trabes, subitæque aspectus arenæ
 Diffundit Libycos aliena valle cruores.

620

git, et una Echo personat nomen Imperatoris in omnibus septem collibus. Neque vero cursus est equorum solorum: tigres implent campos suctos impleri ab equis, et facies Circi repentini dispergit sanguinem Libycum in valle externa. Hoc spati-

tendens manus, adorare vulgum, jacere oscula et omnia aerviliter pro dominatione.' vide de hoc ritu Salmas. ad Hist. Aug. p. 441." *resonat vel reboat* Vat. sec. *totos* Pat. Ambr. pr. *totus* Ambr. tert.—617 *Augustus* Put. *arcibus* Reg. Thuan. Petav. sec. *artibus* Farn. *partibus* Exc. Schott. *collibus* duo Vatt. Put. Petav. pr. Sched. Gud. *vocibus* Vnt. sec. m. pr. atque ita legebat Heinsius, ascripto loco Cons. Olybr. 176. 'collesque canoris Plausibus impulsis septena voce resultant.' *collibus* vel *montibus* Vat. sec. m. sec.—618 *Nec hic cursus equis solis* Jun. pr. *hinc* Rott. *hæc* Put. *currus* Reg. Med. quart. *equos* Moret. pr. *assueta* duo Med. Exc. Lucens. pr. ed. Vicet. *adrecta* Vat. sec. Rott. Med. quart. inc. Heins. Reg. Thuan. Petav. sec. Pat. Tholos. duo Ambr. Jun. pr. Lov. Moret. ser. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Antv. *altrita* Pric. *assueta* vel *adrecta* Leid. pr. duo Oxon. Florent. Petav. pr. Vat. tert. sic *desueta fora* infra vs. 645.—619 *Tingunt* Exc. Schott. et Gevart. *Cingunt* vel *Tingunt* Florent. Petav. pr. *cingunt arma* Barth. *arma* duo Vatt. Rott. Med. quart. Put. Ambr. pr. *arma* vel *area* Florent. Petav. pr. *trabes* Leid. pr. m. pr. Vat. pr. vet. Gyr. Exc. Lucens. pr. *tigres* quatuor Vatt. Pal. Farn. Rott. Vat. pr. m. sec. *tigres* vel *trabes* Oxon. sec.—620 *Diffundunt* Vat. pr. m. sec. *Effundit* Tholos. *Diffundit* Var. LL. e marg.

NOTE

καὶ ἑνὶ ποικυλίσθαι, adorare, et vicissim adorari: sed adorare tum latius, ut puto, sumitur, ut in Genesi, cumque 'adorassent eum fratres sui,' de fratribus Joseph.

617 *Echo*] Hæc Nympha erat, quæ a Narcisso spreta, amore contabuit, et corpore in saxum mutato, nil nisi vocem retinuit, quæ aliquando septies remittitur, unde Echo a Nonnio dicitur *ἑντάφωνος*, septem habens ora. Unde et Lucretius, 'sex etiam ac septem loca vidi reddere voces, Unam cum faceres;' et in urbe Cyzico, et in Olympiæ porticu Echo fuit septena; unde *ἑντάφωνος*, septies sonans, porticus dicebatur, ex Plinio. Talis erat Echo Parisiensis prope Carentonium: hodie Echo Genuensis, eandem vocem plusquam decies repetit, unde horribilis est tonante Jove. Echo dicitur quasi *ἥχος*, sonus: ab Horatio

'jocosa Montis imago;' ab Ansonio appellatur 'aëris et linguæ filia.'

619 *Trabes*] Intellige pexma quoddam, in quo ludent ignes, ut in Consulatu Theodori. Alii legunt *Cingunt arva tigres*, quæ curribus junctæ ambiunt currendo, et velut implent arva sueta calcari quadrigis. Tigres junxit Bacchus: junxit et Heliogabalus, de quo Ælius Lampridius, 'junxit ei libet et leones, Matrem magnam se appellans: junxit et tigres, Liberam sese vocans.'

Aspectus] Facies arenæ statim rubuit crnore ferarum Libycarum, quæ subito immittebantur in Circum, ope machinamenti cujusdam fictitii, ubi occidebantur, dum in vallem inopinam dejiciebantur. Per *Libycos cruores* intelligere possumus sanguinem leonum Libycorum.

620 *Aliena valle*] In valle ignota,

Hæc et belligeros exercuit area lusus.
 Armatos hic sæpe choros, certaue vagandi
 Textas lege fugas, inconfusosque recursus,
 Et pulchras errorum artes, jucundaue Martis
 Cernimus, insonuit cum verbere signa magister,
 Mutatos edunt pariter tot pectora motus. 625

um Circi celebravit lusus Martius. Hic sæpe videmus cohortes armatas, et cursus implicatos certa arte currendi, et recursus observatos rite, et modos gratos errorum, et grata spectacula Martis: cum gubernator dedit signum flagello, milites exhi-

Parm. Diffudit duo Leidd. Vat. quint. Farn. Med. quart. Petav. sec. duo Ambr. Lov. Moret. sec. Voss. Jun. et Oxon. pr. Exc. Gevart. edd. Vicet. Parm. Isingr. Jun. Colin.—621 Hæc Put. Reg. Thuan. Mazar. Petav. sec. Bonon. Pat. Tholos. Ambr. sec. Oxon. pr. duo Leidd. ambo Moret. Hic Med. pr. inc. Heins. Hic duo Vatt. alea Med. sec. ludos Vat. quint. Reg. Petav. pr. Oxon. pr.—622 Armatas Lov. Heinsius citat hic Lindenborg. in Animian. p. 49.—623 Tectas Thuan. Pat. inconfusosque Petav. tert. inconnexosque Jun. pr. inconnexosque vel inconfusosque Oxon. sec. recessus pro recursus Vat. pr. m. pr.—624 eroum Vat. tert. ni. pr. en rerum Farn. heroum vel errorum Petav. pr. artes quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Thuan. Petav. pr. arces Vat. tert. Pric. m. sec. Rott. Florent. Put. Reg. Mazar. Petav. tert. Lov. Oxon. pr. Moret. sec. jucundaue Vat. tert. Pric.—625 Commius pro Cernimus Jun. pr. digna pro signa Put. segne Pat. magistri Jun. pr.—626 Mutatos duo Leidd. duo Oxon. omnes Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Jun. pr. Lov. ambo Moret. Vat. Livin. Mutatosque al. Mss. item Gesn. et ed. Bipont. pitum pro pariter Tholos. tunc Put. munera Vat. sec. m. pr. tot pectora duo Leidd. cum viginti tribus aliis, Exc. Gevart. Schott. Lucens. pr. Sched. Gud.

NOTÆ

externa, in qua non nati erant leones.

621 *Belligeros lusus*] Militares exercitationes, quæ in area Circi, aut campi Martii celebrabantur: vel ludos gladiatorum intelligere potes, quibus commissa et exhibita simulacra bellorum.

624 *Errorum artes*] Cursus et recursus ineunt ita implicatos, ut equites errare videri possint. Id quod Virgilius mire exprimit: 'Inde alios ineunt cursus aliosque recursus, Adversis spatiis, alternosque orbibus orbes Impediunt, pugnaeque cient simulacra sub armis.' Alii legunt, *errorum acies*, alii *heroum*, vel *errorum acies*.

Jucundaue Martis] Id est, jucunda

spectacula. Phrasis Græca.

626 *Mutatos motus*] Varios modo clypeo, modo ensibus motus edunt.

Pectora] Pars pro toto: non enim pectora solum edunt motus, sed milites pectorosi, seu pectore et animo pleni, varios edunt motus clypeis, umbonibus, et aliis armis. Hanc *ὀπλομαχίαν, exercitationem armisoniam*, multi explicuerunt. Inter alios Scaliger in Poëtica, Pyrrhicam saltavit, unde hæc de se scribit: 'Hanc nos et sæpe et diu coram Divo Maximiliano [Imperatore], jussu Bonifacii patris, non sine stupore totius Germaniæ representavimus, quo tempore aliquando vox illa Imperatoris: Hic puer aut thoracem pro pelle aut pro cunis habuit.'

In latus allisis clypeis, aut rursus in altum
 Vibratis : grave parma sonat, mucronis acutum
 Murmur, et, umbonum pulsu modulante resultans,
 Ferreus alterno concentus clauditur ense. 630
 Una omnis submissa phalanx, tantæque salutant
 Te, Princeps, galeæ. Partitis inde catervis
 In varios docto discurritur ordine gyros,
 Quos neque semiviri Gortynia tecta juvenci,
 Flumina nec crebro vincant Mæandria flexu. 635

bent simul tot motus varios scutis allisis in latus, aut jactatis iterum in altum : clypeus resonat graviter : strepitus cuspidis acutus est, et concentus quidam aheneus resultans ex impulsu resonante clypeorum, finitur alterne gladiis. Cuncta cohors simul demissa, et tot galeæ adorant te, o Imperator : hinc cohorte divisa curritur in ambages diversa arte sagaci, quas ambages neque suppet Cretensis domus boris semiviri, neque fluvius Mæander anfractibus geminatis. Ceteræ redeuntes gressu separata

Var. LL. e marg. Parm. et ed. Antv.—627 *abisis* pro *allisis* Tholos. *allisis* Florent. tres Med. inc. Heins. Put. Reg. Thuan. Mazar. tres Petav. Bonon. Pat. Voss. tres Ambr. Lov. Moret. sec. Vat. Livin. Exc. Gevart. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. in *artius* Med. quart.—628 *Vibratas* Tholos. *palma sonat* Med. sec. Put. Petav. sec. *acutum* Vat. pr. Pal. Farn. Rott. Oisel. Reg. Thuan. *acuti* duo Leidd. et octodecim scripti, Exc. Gevart. Ald. ed. Vicet. Var. LL. e marg. Parm. *acuto* vel *acuti* Vat. tert.—629 *Murmur* omnes Vatt. Pal. Farn. Pric. Oisel. *moderante resultat* Voss. Leidd. sec. *resultans* Reg. *resultat* Leid. pr. et plurimi Codd. Exc. Gevart. ed. Vicet. *repulato* vel *resultans* Thuan. *resultans* vel *resultat* Vat. pr. et tert. Florent.—630 *contentus* ed. Vicet. *clauditur* duo Leidd. Jun. pr. duo Oxon. Put. Reg. Thuan. Mazar. Tholos. tres Petav. ed. Parm. *plauditur* Var. LL. ed. Antv. *ictu* pro *ense* Pal. Med. pr.—631 *Una unis* Put. *animis* Jun. pr. *Uni omnia* conjiciebat Heins. *submissa* Exc. Lat. Var. LL. e marg. Parm. *subnixa* Jun. pr. duo Vatt. Pric. Med. quart. duo Petav. Pat. Tholos. Moret. sec. Ambr. tert. Exc. Schott. ed. Parm. et Vicet. *subnixa falanz* Lov. m. pr. *subnixa* vel *submissa* Oxon. sec. *partitisque* Var. LL. e marg. Parm. *catervis* Petav. tert.—633 *Innumeros* pro *In* varios Pric. *torto* Pat. *discurritur* Lov. m. pr. *discurrunt* Moret. pr. *agmine* unus Ambr.—634 *nec* Put. *Semiviri* vet. Gyr. Exc. Lucens. pr. *Semiferi* vel *Semiviri* Petav. pr. *Cortinia* Lov. ed. Vicet. *continua* Exc. Cod. Rhem. *docta* pro *tecta* Med. quart.—635 *nec* Exc.

NOTÆ

631 *Salutant galeæ*] Milites galeati, sed cum militibus salutantibus galeæ demittantur, ideo ait, *galeas salute* Honorium.

634 *Semiviri*] Minotauri, quem Ovidius vocat, 'Semivirumque bovem, semibovemque virum.'

Gortynia] *Gortyn*, *Gortys*, et *Gortyna*, oppidum Cretæ : hinc *Gortynius*, id est, Cretensis. *Gortynia tecta*, id est, labyrinthus, ita apud Pœtas de-

cantatus, ubi 'irremeabilis error.'

635 *Mæandria*] Mæander est fluvius Asiæ sinuosus, variis flexibus et erroribus insignis : fuit per Phrygiam ; Cariani a Lydia disternit : de hoc Strabo, Μαῖανδρος σκολιὸς διὰ τοῦ υπερβολῆν, ὥστε ἐξ ἐκείνου τὰς σκολιότητας ἀπὸ τῶν Μαϊάνδρου καλεῖσθαι ; Mæander nimis obliquus est, adeo ut omnes obliquitates ab eo Mæandri appellentur.

Discreto revoluta gradu torquentur in orbes
 Agmina : perpetuisque immoto cardine claustris
 Janus bella premens, læta sub imagine pugnae,
 Armorum innocuos paci largitur honores.

Jamque novum fastis aperit felicibus annum 640

Ore coronatus gemino ; jam Tybris in uno
 Et Bruti cernit trabeas, et sceptrum Quirini.
 Consule lætatur post plurima sæcula viso
 Pallanteus apex. Agnoscunt Rostra curules
 Auditas quondam proavis, desuetaque cingit 645
 Regius auratis fora fascibus Ulpia lictor.

vertuntur in circulum, et porta obfirmata clathris æternis, Janus constringens bella dat paci voluptatem innoxiam armorum, sub specie grata præliorum. Jamque Janus redimitus fronte duplici punit annum novum fastis fortunatis. Jam Tybris videt in uno Honorio, et rectem Consulem Bruti, et sceptrum Romuli. Collis Palatinus gaudet Imperatore Consule, tum demum conspecto post multa sæcula. Forum cognoscit sellam eburneam auditam olim proavis, et lictor Imperatorius ambit fascibus aureis fora Ulpia non assueta amplius : atque Honorius ornans pal-

Læti et Lucens. pr. vel vet. Gyr. ed. Vicet. vincant crebro Med. sec. flexu Exc. Læti. *flexu* Rott. *fluxu* ascripsit Heinsius, ex conjectura an libro, incertum. *flexu*. cum *τελελα στρογγυλῇ* Lov. *Dictæ* pro *Discreto* Tholos. *resoluta* Lov. Jun. pr. *relicta* pro *revoluta* Vat. quint. In Schedis Heinsii seqq. erant. *resoluta*. sic Silius Lib. iv. vs. 322. ex Mss. 'Atque ædem refuga cedentes arte resolvunt.' vid. Scaliger. ad Manil. a quo tamen dissentit Dempster. in Rosin. p. 22.—637 *perpetuis* sine copula, Farn. Reg. Lov. Oxon. pr. *claustris* pro *claustris* Oisel. *claustris* Jun. pr. *clathris* vet. Gyr. *castris* Exc. Cod. Rhem.—638 *lætæ* Put. Ambr. pr. item Gesn. et ed. Bipont. *lætæ* omnes Vatt. Pal. Farn. Pric. Oisel. *lætæ* Petav. sec. *lætæ* Rott. Med. sec. *pænæ* pro *pugnæ* Petav. tert.—640 *factis* Put.—641 *Tigris* pro *Thybris* Jun. pr. Oxon. sec. *inimo* Var. LL. ed. Antv.—642 *cernunt* Reg. Oxon. pr. Bonon. Pat. Ambr. pr. duo Petav.—644 *cognoscunt* Med. sec. *curulis* Petav. sec.—645 *Auditis* Var. LL. ed. Antv. *proavo* Tholos. *desuetæque* Exc. Læti. *consuetæque* Florent. *dissuetæque* Jun. pr. duo Vatt. Rott. Med. sec. Reg. duo Petav. Moret. sec. Exc. Lucens. pr. ed. Vicet.—646 *Regibus* pro *Regius* Vat.

NOTÆ

637 *Immoto cardine*] Jani templum pacis tempore claudebatur.

639 *Armorum honoris*] Armorum gratas et honorificas exercitationes.

642 *Bruti, Quirini*] Bruti, qui Consulatum instituit, et Quirini sen Romuli, qui regnum condidit. Utrumque Honorius Consul exhibet, et Romulum Regem, et Brutum Consulem.

644 *Pallanteus apex*] Collis seu mons Palatinus, unus ex septem Romanæ collibus, in quo Imperatores ha-

bitabant.

Curules] Sellam eburneam, in qua vehebat Imperator Consul.

645 *Auditis*] Forum agnoscit, et, ut ita dicam, videt sellam eburneam, hoc est, Consulatum Imperatoris. *Auditum* proavis, id est, id quod tantum audierant majores. Multi enim Principes ante Honorium dedignabantur Consulatum, ut nimis sua majestate non satis dignum.

646 *Regius lictor*] Lictor Impera-

Et sextas Getica prævelans fronde secures,
 Colla triumphati proculcat Honorius Histri.
 Exeat in populos cunctis illustrior annis,
 Natus fonte suo : quem non aliena per arva
 Induit hospes honos : cujus cunabula fovit
 Curia : quem primi tandem videre Quirites :
 Quem domitis auspex peperit Victoria bellis.
 Hunc et privati titulis famulantibus anni,
 Et quos armipotens genitor, retroque priores

650

655

mis Geticis secures sextas, proterit cervicem Danubii edomiti. Annus ortus ex origine sua, o Honori, clarior annis omnibus, predeat in gentes : quem annum non ornant honor peregrinus in regione externa : cujus anni initia Senatus suscepit : quem Romani primum aspexerunt ; quem Victoria fortunata dedit, bellis confectis. Anni priorum, honore submisso, colant hunc annum Honorii : et anni quos pater ejus

tert. m. sec. Florent. m. pr. Reg. Mazar. Oxon. pr. Exc. Cod. Rhem. *Regibus vel Legibus* Vat. pr. *lector* Put.—647 *sexta Geticas* Ambr. tert. *setas* Rott. *sectas* Vat. quint. Lov. Var. LL. ed. Antv. *sectas* vel *sextas* Vat. sec. *letico* pro *Getica* Lov. *præcellens* Leid. pr. m. pr. *præcellens* Bonon. Petav. tert. *præcellens* vel *præcellens* Vat. tert. *fronte* Lov. m. sec. Var. LL. ed. Antv. *corde* Jun. pr.—648 *præcukat* id. Jun.—649 *populis* Lov. *annis* Pal. Farn. Vat. pr. m. pr. *annus* Exc. Læti, ed. Viret. Var. LL. e. marg. Parm. *annus* Med. sec. Put. ed. Parm.—650 *fonte suo est* Med. sec. *fonte pio* Put. Ambr. pr. *sponde sua* conjiciebat Heins.—651 *Induit* Jun. pr. Oxon. sec. duo Leidd. *Imbuit* Pal. Med. pr. Bonon. Raphael. *honos* Florent. duo Med. Reg. Mazar. Moret. pr. Oxon. pr. Vat. Livin. *honor* Vat. quart. Farn. *apez* Vat. sec. Pric. Rott. *novit* pro *fovit* Thuan. *solvens* pro *fovit* Petav. tert.—652 *primum* Moret. pr. *condam* pro *tandem* Leid. pr. m. sec. f. *quondam*. NB. in Vat. sec. reliqua desunt usque ad vs. 550. B. Get.—654 *amni* Med. sec. *annum* Med. pr. et ita Barthius legit ex veteri Cod. Pal. Hic et duo sequentes versus desiderantur in Moret. sec.—655 *regeque* Vat. tert. Pal. Farn. Pric.

NOTE

torius, qui dudum desuenerat cingere
fora Ulpia, id est, forum Ulpii Tra-
 jani.

647 *Getica fronde*] Palmis ex vic-
 toria Getarum relatis.

Secures] Quæ sunt Consulis insig-
 nia.

648 *Histri*] Accolarum Danubii, ut
 dictum sæpius.

650 *Natus fonte suo*] Annus Consu-
 laris, cui das initium, o Honori, in
 urbe Roma, unde nati primi anni
 Consulares.

651 *Induit*] Consul peregrinus non
 induit hunc honorem, seu potius, hu-

jus anni, vel hujus honoris insignia
 in externa regione non induit.

Cunabula] Cujus anni initia, et ve-
 lut cinnabula, visa sunt in Senatu a
 Romanis, non in aliis urbibus.

653 *Auspex*] Victoria fortunata,
 seu fortunatis auspiciis peperit hunc
 annum Consulare, seu hunc Consu-
 latum. De Victoria supra vs. 597.
 Notabis præterea hanc Deam depin-
 gi solitam cum lauro, aut palmis, aut
 ramis oleæ albæ.

654 *Privati anni*] Anni seu Consu-
 latus eorum qui privati erant, non
 principes.

Diversis gessere locis, ceu Numen, adorent.
 Hunc et quinque tui, vel quos habiturus in orbem
 Post alios, Auguste, colant : licet unus in omnes
 Consul eas, magno sextus tamen iste superbit
 Nomine, præteritis melior, venientibus auctor.

660

bellicosus Theodosius, et Principes præcedentes rezerunt in variis locis ante, colant hunc annum, tanquam Deum omnium. Etiam Consulatus quinque tui, vel quos consecuturus es in circuitum, hunc sextum cœnerantur, o Princeps : nam etsi Consul sis pro annis cunctis, hic tamen sextus gloriatur titulo ingenti, major præteritis, exemplum futurorum.

Rott. Reg. *retroque* Leid. sec. et quatuordecim Codd. Exc. Gevart. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Antv. *retroque* vel *Regesque* Petav. pr. *retroque* probabat Heinsius, sed nihil hic se mutare scribit, quia *Reges* et posteriori ævo Imperatores dicti. vid. Casaub. ad Histor. Aug. p. 22.—656 *Diversi* Med. quart. *gessere* Getis Leid. pr. m. pr. *egere* vel *gessere* Petav. pr. *adorent* Leid. sec. Pal. Med. pr. Bonon. Exc. Gevart. *adorant* Jun. pr. Oxon. sec. Med. quart. Put. Tholos.—657 *honores* pro *in orbem* Moret. pr. *in orbe* Pric. inc. Heins. *orbem* Oisel. Med. quart. cum glossa i. e. *in circuitum. urbem* Vat. pr. Var. LL. ed. Antv.—658 *Post illos* conjiciebat Heins. *Augusta* Med. quart. *unus in annos* Pal. Med. pr.—659 *ille* Jun. pr. Farn. Thuan. Ambr. pr. Tholos. *iste* Florent. duo Med. duo Ambr. Put. Reg. Mazar. Bonon. Pat. tres Petav. inc. Heins. Exc. Lucens. pr. ed. Vicet. *ipse* Claver. *esse* Vat. pr. Oisel. unde *ecce* leg. Heins.—660 *Consule* pro *Nomine* inc. Heins. *venientibus ultro* Leid. sec. m. pr. *actor* Pal. Med. pr. Put.

In Luc. pr. ad calcem legebatur, *Explicit Panegyricus de sexto Consulatu Honorii Augusti.* Vat. pr. habet, DE CONSULATU HONORII AUG. EXPLICIT. mox sequebatur Deprecatio ad Hadrianum, et multa Epigrammata.

NOTÆ

656 *Numen*] Ipsis Principum Consulatibus attributus est velut quidam Genius, seu Numen aliquod.

657 *In orbem*] Consulatus, quos geres in circuitum. Alii legunt, *in Urbe*, Roma scilicet.

660 *Præteritis melior*] Ob cærimoniis, honores, et alia solennia Romæ

acta, et præterea ob felicitatem Imperatore Consule speratam.

Venientibus] Dignus est hic annus, cujus felicitate futurorum Consulatum felicitas definiatur: dignus est Imperator Consul, quem omnes futuri Consules imitentur.

XXIX.

CL. CLAUDIANI

LAUS SERENÆ.

ARGUMENTUM.

INVITAT Calliopen ad ornandam Serenam, quam laudare præstat quam Heroínas veteres. Laudatur autem a nobilitate, a patria Hispania, ab ortu, educatione, adoptione, benevolentia Theodosii in illam, ab ejus in literas amore, a matrimonio cum Stilichone, ab amore et fide conjugali, a prudentia aliisque virtutibus.

DIC mihi, Calliope, tanto cur tempore differs

Effare mihi, o Calliope, quare procrastinas tamdiu coronare floribus Pieriis

~~~~~

Deerat hoc carmen in Lov. Tholos. Pat. Ambr. sec. Moret. sec. Exc. Gevart. Schott. Cod. Rhem. uti et desiderari videtur in Leidensibus, Jun. Vossianis et Heins. item Oxon. pr. ex solo enim Oxon. sec. Var. LL. annotatæ fuere. In Buslidiano legebatur post Eidyll. DE MAGNETE. In Dempsteri Mss. hic Liber cuidam Magistro Gyraldo inscribitur: insulse. vid. ad Rosin. pag. 96. in Vat. pr. et Moret. pr. simpliciter erat, *Incipit Laus Serenæ*. Vet. Gyr. habebat, *Claudiani Laus Serenæ Uxoris Stiliconis*. et ad calcem libri erat, *In antiquo exemplari scriptum erat. in fine deest. quod est verisimile.*

1 *Dic mea* Oxon. sec. Sic Oisel. duo Med. Cod. Buslid. *mea* duo Vatt.

NOTÆ

1 *Calliope*] Regina Musarum præsidens carmini Heroico, sic dicta ob pulchritudinem vocis: *καλλος*, *pulchritudo*, et *ᾠή*, *ὄδὸς*, *vox*, quod pulchram habeat vocem. Horatius: 'Dic age

Delph. et Var. Clas.

tibia Regina longum Calliope melos.' Alii legunt, *Dic, mea Calliope*, id est, mihi cara: sic dixit Virgil. 'nostra Thalia.'

Claud.

3 H

Pierio meritam serto redimire Serenam ?
 Vile putas donum, solitam consurgere gemmis,
 Et rubro radiare mari, si floribus ornes
 Regina Regina comam ? sed floribus illis,
 Quos neque frigoribus Boreas, nec Sirius urit
 Æstibus : æterno sed veris honore rubentes
 Fons Aganippæa Permessius educat unda :

5

Serenam merentem ? An credis munus esse contemnendum, si tu regina decores floribus Regina caput assuetum attolli margaritis, et fulgere unionibus maris rubri ? si decores floribus his, quos neque Aquilo adurit frigoribus suis, neque Canicula caloribus suis ; at quos fons Permessius aliis aquis Hippocrenais, perpu-

*****

Pal. Rott. Oisel. Florent. tres Med. inc. Heins. Put. Thuan. duo Petav. Bonon. duo Ambr. Vienn. Buslid. et Cod. Epigr. Ambr. Exc. Lucens. pr. Sched. Gud. ed. Parm. *cur tanto* Moret. pr. Oxon. sec. *tanto* cur Vat. pr. Med. pr. Bonon. Petav. pr. Cod. Vienn. Exc. Pat. rec. *cum tanto* inc. Heins. *tanto* cum Pal. Med. quart. *cur tantum interprete* Med. pr. m. sec. *cur tantum in tempora* Ambr. pr. Sched. Gud. *cur tanto in tempore* Ambr. tert. Cod. Epigr. Ambr. *cur tantum in* duo Vatt. Rott. Put. Thuan. Petav. tert. Cod. Helmstad. *cur non in tempore* Buslid.—2 *Pieria* Pal. duo Med. *coronam pro Serenam* Vat. sec.—3 *solutum* Vat. sec. Rott. Put. Petav. pr. Ambr. tert. Cod. Epigr. Ambr. deerat antem hic versus Buslid. *conjugere* Pal. duo Med.—4 *Aut rubro* Vat. pr. Pal. duo Med. *Et Florent. Med. tert. inc. Heins. Put. Thuan. duo Petav. Bonon. duo Ambr. Buslid. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Lucens. pr. Pat. rec. et Var. LL. ed. Antv. rapido vel rubro* Buslid.—5 *sed floribus illis tres* Vatt. Pal. Oxon. sec. Vat. Livin. sic *Μουσίων ὕδρα* Lib. 1. Anthol. c. xii. Ep. 1. *si floribus* inc. Heins. Exc. Pat. rec.—6 *nec frigoribus* Moret. pr. *neque fulgoribus* Buslid. *Borea* duo Med. *neque Sirius* Vat. sec.—7 *si veris* Petav. tert. Cod. Epigr. Ambr. *versus* Moret. pr.—8 *Flos pro Fons* Vat. sec. unde *Ros* conjiciebat Heins. *Permessius* Vat. pr. Pal. duo Medd. Ambr. tert. vet. Gyrald. Vat. Livin. *Permesidos* Buslid. *Parnasidos* Exc. Lucens. pr. *Permessidos* duo Vatt. Rott. Florent. Med. quart. Put. Thuan. duo Petav. Bonon. Ambr. pr. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Pat. rec. Sched. Gud. Ald. *astuat pro eduat* Petav. pr. male. nam *æstibus* præcessit. *umbra* pro *unda*

NOTE

2 *Pieria*] *Pieria* est regio Macedoniæ, sacra Musis. *Pierio serto*, id est, Poëticis floribus.

Serenam] Honorii, qui Theodosii frater erat, filiam, sed ab ipso Theodosio adoptatam.

3 *Solutam consurgere*] Quod *Serena* ferret gemmatas coronas, easque præaltas, quibus ipsa sublimior videretur.

5 *Regina*] *Reginæ* dicebantur *Regum* et *Imperatorum* filię : *Serena*

autem erat filia adoptiva Theodosii. Virg. 'regina sacerdos,' de *Rhea Sylvia*, seu *Ilia* *Regis Numitoris* filia.

6 *Sirius*] *Stella* est in ore *Caniculæ*, quæ æstatis calores angere ab antiquis credita est.

Urit] Non minus frigus urit flores quam calor. Virgilius : 'Aut *Boreæ* penetrabile frigus adurat.'

8 *Aganippæa Permessius*] De his alio in loco.

Unde piæ pascuntur apes, et prata legentes
 Transmittunt sæclis Heliconia mella futuris? 10
 Dignius an vates alios exercuit unum
 Roemineæ virtutis opus? Consorte redempto
 Casta maritali successit Thessala fato,
 Inque suos migrare virum non abauit annos.
 Hoc Graii memorant. Latius movet ora Camœnis 15
 Præscia fatorum Tanaquil, rediensque per undas

rescentes perpetua pulchritudine Veris: quibus floribus apes castæ nutriuntur, et carpentes prata, transferunt Heliconia mella sæculis venturis? An facta virtutis muliebris occupaverunt gloriosius ceteros poëtas? Thessala pudica Alcestis, marito suo redempto, oneravit se morte conjugali, et non recusavit vitam suam transferri conjugii suo. Græci laudant hoc factum. Tanaquil prædicens fata,

~~~~~

coniciebat Heins.—9 *apes* duo Med. inc. Heins. Put. Thuan. Petav. pr. Exc. Lucens. pr. ed. Parm. *pascuntur* Vat. tert. Petav. sec. *aves* Moret. pr. Petav. sec.—10 *Emittunt* inc. Heins. *figuris* pro *futuris* Moret. pr.—11 *Dignus* ani Vat. pr. *haud vates* vet. Gyr. *an vates* Florent. tres Med. inc. Heins. Put. Thuan. Bonon. duo Petav. duo Ambr. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Lucens. pr. Pat. rec. Sched. Gud. ed. Parm. *alius* Vat. pr. Exc. Pat. rec. *alias* Vat. sec. *unde* pro *unum* Exc. Pat. rec. m. pr.—12 *consorte* Ambr. tert. *quod sponte* tres Vatt. Pal. Rott. *marito pro redempto* vet. Gyr. ed. Parm.—13 *Castra* pro *Casta* Moret. pr. *Cara maritalis* Vat. pr. *succedit* Put. *busto* pro *fato* Buslid.—14 *migrare* Vat. sec. *viros* et ex emendatione *ciro* Buslid. *abnuat* Vat. pr. Thuan. Exc. Lucens. pr. *abnegat* duo Vatt. Pal. Rott. Oisel. Florent. tres Med. inc. Heins. Put. duo Petav. Bonon. duo Ambr. Moret. pr. Oxon. sec. Cod. Epigr. Ambr. Buslid. Vienn. Exc. Pat. rec. m. pr. Sched. Gud. *annum* Vat. sec.—15 *Hæc* Buslid. Moret. pr. Ambr. tert. *monet ore* inc. Heins.—

NOTE

9 *Piæ apes*] *Castæ, puræ, quæ nullam culquam injuriam inferunt.* Unde a Nicandro vocantur *εὐαγέες, sanctæ, piæ, bene agentes*: et hinc forte ‘Deorum posteritas has regnis suis exceptit.’ Quintilianus in Declam. Sed et melius *piæ* dicuntur, quia Jovem aluerunt. Per apes autem optimos poëtas intellige, qui selectis floribus opus admirabile conficiunt.

Prata legentes] *Quæ colligunt flores pratorum. Apum ‘iunoxius per prata sylvasque discurrit labor.’ Idem Quintil.*

10 *Heliconia mella*] *Poëtæ transmittunt posteritati sua carmina quo-*

vis melle dulciora.

11 *Dignius*] *An opus virtutis feminarum exercuit dignius alios poëtas, quam nunc virtus Serenæ exerceret?*

13 *Thessala*] *Alcestis Thessalorum Regis filia: supra de illa locuti sumus.*

14 *Migrare annos*] *Sic vovebant, sic pntabant, ex suis annis addi posse aliquid ad vitam seu annos aliorum.*

16 *Tanaquil*] *Uxor fatidica Tarquinii Prisci, dicta aliter Caia Cæcilia, auguriorum peritissima. Servium Tallium regnaturum esse, ‘visa circa caput flamma prædixit.’ Florus. Immo et ubi ‘cum magno clangore volitans’ aquila ‘rursus, velut ministerio divi-*

Clœlia Tybrinas, et eodem flumine ducens
 Claudia virgineo cunctantem crine Cybeben.
 Anne aliud toto molitur carminis actu
 Mæonii mens alta senis? quod stagna Charybdis 20
 Armavit, quod Scylla canes, quod pocula Circe;
 Antiphatæ vitata fames, surdoque carina
 Remige Sirenum cantus transvecta tenaces;

excitat Musas Latinas ad canendum; et Clœlia revertens per aquas Tiberis, et Claudia attrahens capillo puellari per eundem fluvium Cybelem morantem. An animus excelsum senis Mæonii, agit aliud in tota serie operis sui? Nempe honor est Penelopes; quod Charybdis excitavit aquas suas in Ulyssem, quod Scylla canes suas, quod Circe venena sua excitavit, quod fames Antiphata vitata est, et quod navis ejus remigibus silentibus transgressa est cantilenas retinentes Sirenum:

16 futuri pro fatorum Exc. Lucens. pr.—17 Clœlia Vat. pr. Exc. Lucens. pr. Clodia Cod. Epigr. Ambr. Cothia Pnt. Coclia Vat. sec. Pal. Rott. tres Med. Oxon. sec. inc. Heins. Var. LL. ed. Antv. Clœlia Thuan. Petav. sec. Colchia Florent. Petav. pr. Buslid.—18 constantem pro cunctantem Pal. duo Med. fune pro crine conjecit Heinsius, sed postea cum Rubenio vulgatam tuetur. Cybeben Exc. Lucens. pr. Cibelem Buslid. Cybellem tres Vatt. Florent. tres Med. Pnt. Thuan. Moret. pr. duo Petav. ed. Parm.—19 Annus, quin aliud Buslid. ictu inc. Heins. auctor Med. pr.—20 mens acta duo Med. Pal.—21 Armavit Buslid. Armavit tres Vatt. Pal. Rott.—22 carinae Vat. pr. Bonon. Moret. pr. Oxon. sec.—23 cautes pro cantus conjecerat Heins. transjecta

NOTE

nitus missa, capiti' Tarquinii 'apte' reponeret pileum, quem abstulerat, 'alta sperare, complexa virum' diu ante jusserat. Livius.

17 Clœlia] Virgo nobilis data obses Porsennæ, sed quæ vel equitando, vel natando Tybrim trajiciens, in patriam rediit, sed mox reddita est. Hinc tamen statua equestris ipsi decreta est.

18 Claudia] Virgo Vestalis, quæ cum in stupri suspicionem venisset, 'navem cum sacris matris Deum Idææ Cybeles obhærentem Tiberino vado extraxit, precata propalam, ut ita demum sequeretur, si sibi pudicitia constaret.' Suetonius in Tiberio.

Cunctantem Cybeben] Hærentia vado Cybeles sacra.

Crine] Alii dicant fune, alii cingulo, ut Valerius Maximus, Tertullianus.

20 Mæonii senis] Homeri, a Mæone patre.

Alta] Mens Poëtarum divino affatu sublimis.

Charybdis] Mulier fuit rapacissima ex fabulis, sed in gurgitem conversæ, qui gurgis est in freto Siculo.

21 Scylla] Filia Phorci, quæ se lavans in fonte a Circe æmula venenis infecto, vidit inferiores corporis partes, in rictus caninos seu lapinos conversas, et ideo se præcipitem egit, et mutata est in gurgitem.

Circe] Venefica famosa, quæ socios Ulyssis in sues transformavit.

22 Antiphatæ] Hic fuit Rex Læstrigonum Anthropophagorum, Formias Campaniæ urbem incolentium. Hic duos e sociis Ulyssis devoravit: at hujus famem rabidam evasit Ulyssea.

23 Sirenum] Sirenes Acheloi filiz, sopitos cantu nautas mergebant: hæc

Lumine fraudatus Cyclops, contempta Calypso ;
 Penelopæ decus est : atque uni tanta paratur 25
 Scenâ pudicitiaë. Terræ pelagique labores,
 Et totidem sævi bellis, quot fluctibus, anni
 Conjugii docuere fidem. Sit Claudia felix
 Teste Dea, castosque probet sub numine mores,
 Absolvens puppisque moras crimenque pudoris : 30
 Penelope trahat arte procos, fallatque furentes

quod Cyclops privatus est oculo suo, quod Calypso spreta est; et tanta tragœdia præparatur uni castitati Penelopes. Labores terræ et maris, et anni totidem infestati tot præliis, quot erroribus, probaverunt fidem conjugalem. Claudia sit fortunata Dea judicante Cybele, et ostendat mores suos pudicos sub iudicio Divæ, purgans et retardationem navis et scelus virginis pollutæ. Penelope protrahat industria sua amantes, et retexens sagaciter fila tela nocturnæ,

Vat. tert. Med. pr. Buslid.—24 *et tempta Calypso* Vat. sec. Ambr. tert.—25 *Penelopes* Var. LL. ed. Antv. *decus est : atque uni* Vat. pr. Pal. duo Med. Exc. Pat. rec. m. sec. Vat. Livin. Var. LL. ed. Antv. *decus atque uni cui* Vat. sec. Rott. inc. Heins. Put. Thuan. duo Petav. Bonon. duo Ambr. Moret. pr. Oxon. sec. Buslid. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Pat. rec. et Lucens. pr. *decus atque numm* cui Vat. tert. Florent. Med. pr. *decus est atque numm* ed. Parm. *decus atque rui* Sched. Gud. riri pro uni olim conjecerat Heinsius, sed postea Rubenium secutus esse videtur, qui in Epistola ad Heinsium data xi. Kal. Febr. MDCL i. ex Mss. legebat : *Penelopæ* (aut *Penelopes*) *decus est, atque uni tanta paratur Scenâ pudicitiaë*. Idem Heinsius ad vocem *decus* ascripserat locum Statii Genethliaco Lucani. vs. 62. 'Tu castæ titulum decusque Pollæ Jucunda dabis allocutione.'—26 *Deerat hic* versus Med. pr. et quart.—27 *sævi totidem* Vat. sec. Rott. *totidem sævi* Florent. duo Med. inc. Heins. Put. duo Petav. Bonon. duo Ambr. Moret. pr. Oxon. sec. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Pat. rec. *totidem sævis . . . annis* Buslid. *sæni pro sævi* duo Med. *quoque pro quot* Vat. sec. *bellis* et *pro bellis quot* Exc. Pat. rec.—28 *Conjugiis* Vat. pr. *decurre* Pal. duo Med. *sit* Bonon. Ambr. tert. Moret. pr. Vat. Livin. Exc. Lucens. pr. et Pat. rec. m. pr. *sic tres* Vatt. Rott. Oisel. Florent. duo Med. inc. Heins. *si* Pal. Med. quart. Buslid.—29 *probat* Pal. duo Med.—30 *crinemque pro orimenque* Pal. duo Med.—31 *viros*

NOTÆ

vitavit Ulysses; ubi δ κρηδὸς τοῖς ὡρί-
 τῶν θηραίων ἐναλειφόμενος, καὶ αὐτὸς
 ὁρῶν ἐν ἱστοσίδῃ δεσμευόμενος, cetera
 sociorum auribus innuncia, et ipse rectus
 ad malum alligatus est. Polyænus.
 Sirenas revera esse probat Alexan-
 der ab Alexandro.

24 *Cyclops*] Polyphemus, cujus oculum Ulysses eruit.

Calypso] Nympha, Atlantis vel Oceani et Tethyos filia, quæ regnavit

in Ogygia vel Æsæ insula, ubi Ulysses naufragum sex aut septem annos fovit.

31 *Trahat*] Protrahat magis ac magis in dies vota procorum, eosque ludat, dum promittit se his consensuram tela absoluta : at solerter per noctem retextit quicquid per diem texnerat, quo obscenas eorum spes eluderet. Sicque tot labores et tantæ Ulyssis moræ faciunt decus Pene-

Stamina nocturnæ relegens solertia telæ ;
 Non tamen audebunt titulis certare Serenæ.
 Quod si nobilitas cunctis exordia pandit
 Laudibus ; atque omnes redeunt in semina causæ, 35
 Quis venerabilior sanguis, quæ major origo,
 Quam regalis, erit ? Non hoc privata dedere
 Limina, nec tantum poterat contingere numen
 Angustis laribus. Patruo te Principe celsam
 Bellipotens illustrat avus, qui signa Britanno 40
 Intulit Oceano, Gætulaque repulit arma.

*decipiat insanientes; non tamen audebunt contendere cum Serena de omnibus
 dotibus. Quod si nobilitas aperit initia elogiis omnibus, et si res omnes revertuntur
 in sua principia, quæ gens spectabilior? Quis ortus sublimior erit, quam
 Imperatorius? Domus privata non edidit hanc Deam Serenam, neque Dea tanta
 poterat dari domui parvæ. Avus tuus bellicosus Theodosius exornat te gloriosam
 patruo Imperatore Theodosio Magno, qui avus duxit acies in Oceanum Britan-*

*pro procos Ambr. tert. Buslid.—32 Stamina Florent. duo Med. Put. Thuan.
 duo Petav. Bonon. Exc. Pat. rec. et Luc. pr. sollertia Vat. pr. Pnt. Vat.
 Livin. certissima Vat. tert. Florent. Med. sec. Exc. Pat. rec. m. pr. Ald.
 Laertia Vat. sec. Pal. duo Med. inc. Heins. Thuan. duo Petav. duo Ambr.
 Moret. pr. Oxon. sec. Cod. Epigr. Ambr. et Ursin. Exc. Lucens. pr. Sched.
 Gud. Var. LL. ed. Antv. lazantia Buslid. certissima vel Laertia Rott.—33 au-
 debant Oisel. arceare pro certare Vat. pr.—34 Q̄ pro Quod Vat. tert. junctis
 Thuan. pandis Exc. Pat. rec.—35 semine Vat. sec.—36 imago pro origo Cod.
 Epigr. Ambr.—37 non te Vat. pr. nec te Pal. duo Med. non hac Vat. tert.
 Ambr. pr. Moret. pr. Oxon. sec. Exc. Pat. rec. non hic Sched. Gud. non hoc
 Med. sec. inc. Heins. Put. Thuan. duo Petav. Bonon. Ambr. tert. vet. Gyr.
 Buslid. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Lucens. pr. Var. LL. ed. Antv.—38 Limina
 Pal. duo Med. Bonon. Ambr. pr. m. pr. Moret. pr. Oxon. sec. Buslid. Cod.
 Epigr. Ambr. non tantum Pal. poterat Exc. Lucens. pr. potuit Vat. tert. Pal.
 Rott. Oisel. Florent. tres Med. Ambr. pr. Petav. sec. Buslid. Sched. Gud.
 conjungere Med. pr. numen Ambr. tert. nomen tres Vatt. Pal. Rott. Oisel.—
 39 Angustis Med. pr. Bonon. inc. Heins. parvo pro patruo Florent. Med. pr.
 Thuan. Ambr. pr. Petav. sec. Exc. Lucens. pr. parva vet. Gyr. patrio Moret.
 pr. stipite pro Principe Exc. Pat. rec. nomen pro celsam Florent. Med. pr.
 Thuan. Petav. sec. Ambr. pr. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Lucens. pr. Sched.
 Gud. numen pro celsam Vat. tert. deest hic versus Vat. sec. Buslid. Ambr.
 tert. item Med. tert. et quart.—40 stagna pro signa Buslid.—41 Gætuli duo
 Vatt. Rott. Oisel. Florent. Med. pr. Thuan. Petav. sec. Ambr. tert. Buslid.*

NOTÆ

lopes, ipsiusque pudicitie honorem
 conciliant.

33 Titulis] Nobilitatis, honoris, vir-
 tutis.

35 Causæ] Virtutum laudumque
 causæ redeunt in sua principia, in

suam originem redundant, in ipsam
 scilicet nobilitatem, quæ dat initium
 laudibus.

40 Signa Britanno] Supra hoc vidi-
 mus de Theodosio seniore.

Claram Scipiadam taceat Cornelia gentem,
 Seque minus jactet Libycis dotata tropæis.
 Cardine tu gemino laurus prætendis avitas :
 Inde Caledoniis, Australibus inde parentum 45
 Cingeris exuviis. Necdum moderamina mundi
 Sumserat illa domus, cum te Lucina beatis
 Ederet astrorum radiis. O maxima rerum
 Gloria ! post genitam didicit regnare Serenam.
 Quid dignum memorare tuis, Hispania, terris 50

nicum, et retulit arma Gætulorum. Cornelia sileat genus illustre Scipionum, et minus venditet se, locupletata victoriis Africæ: tu, o Serena, præfers lauros avitas ex duplici regione mundi: hinc ornaris spoliis Scotiæ, inde meridianis spoliis parentum tuorum: et domus illa Theodosiorum nondum ceperat regimen orbis, cum Lucina pareret te, luce siderum favente. O hos omnia præstantissimus! domus Theodosia didicit imperare post Serenam natam. Quid dignum regionibus tuis voc

Cod. Epigr. Ambr. *Getuli qui* Med. sec.—42 *Scipiadem* Vat. sec. Bnllid.—
 43 *jactata* pro *dotata* Vat. pr. *ditata* Petav. pr. *triumphis* pro *tropæis* Buslid.
 —44 *Carmine* Vat. sec. *qui in* pro *tu* Ambr. pr. *laurus* Vat. pr. *lauros* Florent.
 tres Med. inc. Heins. Put. Thuan. Bonon. duo Petav. duo Ambr. Moret. pr.
 Cod. Epigr. Ambr. Exc. Lucens. pr. et Pat. rec. *lauros...amicas* Buslid.—
 45 *petitum* pro *parentum* Ambr. tert.—46 *Congeris* Med. quart. *exuviis* Vat.
 pr. Ambr. tert. Vat. Livin. Exc. Pat. rec. m. sec. *exuviis* duo Vatt. Pal.
 Rott. Oisel. *necum* Med. sec. *mundi* vel *rerum* Thuan.—48 *Ederet*, &c. ita
 emendavit hæc C. Gevart. in Epist. ad Heinsium data Antverpiæ, Kal. Mart.
 MDCLVI. ubi Scaligerum in Libris de Emend. Temp. aut certe ad Eusebium
 hunc locum non satis cepisse notat. *Addidit* Vat. sec. Ambr. tert. *Adderet*
 Oisel. qui et *non maxima* exhibet.—49 *per genitam* Put. *domitam...Scienem*
 Buslid. *Serenæ* Vat. pr. *figuram* pro *Serenam* Put.—50 *regnis* Vat. tert. Rott.

NOTÆ

42 *Cornelia*] Illustis et docta fœmina, Gracchorum mater, filia Scipionis Africani majoris, qui Africam Pœnosque domuit.

43 *Dotata*] Puellæ Romanæ pro dote computabant et paternos triumphos, seu gloriam victoriis collectam.

45 *Caledoniis*] Scoticis; 'nam eam insulæ partem, quæ nunc Scotia est, Caledoniam olim appellatam, cum ex aliis, tum ex Tacito maxime liquet.' Cluverius.

Parentum exuviis] Quas parentes tui, Theodosius et Honorius, retulerunt.

47 *Beatis radiis*] Astris faventibus

et felicibus, quasi illa Theodosiorum domus, te genita, facta fuisset felicior. Alii legunt, *cum te Lucina beatis Adderet astrorum radiis*, id est, adderet te sideribus mundi, seu personis principibus.

49 *Didicit regnare*] Ingens adulatio: quasi nimirum astra distulerint imperium Theodosii, quousque Serena nasceretur.

50 *Hispania*] 'Terris omnibus terra felicior, cui excolendæ, atque adeo ditandæ, impensius, quam ceteris gentibus supremus ille rerum fabricator indulsit,' &c. Latinus Pacatus.

Vox humana valet? primo levat æquore Solem
 India: tu fessos exacta luce jugales
 Proluis, inque tuo respirant sidera fluctu.
 Dives equis, frugum facilis, pretiosa metallis,
 Principibus fœcunda piis: tibi sæcula debent 55
 Trajanum: series his fontibus Ælia fluxit.
 Hinc senior pater; hinc juvenum diademata fratrum.
 Namque aliæ gentes, quas fœdere Roma recepit,
 Aut armis domuit, varios aptantur in usus
 Imperii: Phariæ segetes, et Punica messis 60
 Castrorum devota cibo: dat Gallia robur
 Militis: Illyricis sudant equitatibus alæ.

hominum potest dicere, o Hispania? India attollit solem ex mari primo: tu irrigas equos solis fatigatos, die absorto, et astra respirant in aquis tuis. Tu, o Hispania, abundans equis, felix segetibus, locuples metallis, fertilis Imperatoribus optimis: orbis debet tibi Trajanum: gens Ælia deducta est ex hac origine. Hinc Pater Theodosius senior, hinc coronas ortæ sunt fratrum juvenum Arcadii et Honorii. Etenim populi ceteri, quos Roma aut junxit sibi fœdere, aut vicis bellis, adhibentur ad utilitates diuersas Imperii: fruges Ægyptiæ, et seges Libya, destinate sunt militibus alendis: Gallia suppeditat milites robustos: equites Illyria sudant in alis

~~~~~

Florent. Ambr. pr.—51 *levet* vel *pavet* et emendatum *facet* pro *valet* Moret. pr. *primum pro primo* conjiciebat Heins. *levat* duo Vatt. Pal. Rott. Oisel. Oxon. sec. *levat* Vat. pr. Med. sec. Put. Bonon. Buslid. Cod. Epigr. Ambr. Vat. Livin.—53 *tuo... fluctu* Vat. pr. Thuan. *tuos... fluctus* Vat. sec. Rott. Oisel. inc. Heins. Put. duo Petav. Bonon. duo Ambr. Moret. pr. Oxon. sec. Buslid. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Pat. rec. Var. LL. ed. Antv. *sidere fluctus* Vat. tert. Pal. tres Med.—55 *fecunda tuis* Pal. Med. pr.—56 *frontibus* Med. quart.—57 *niveum diademate fratrem* Buslid. *patrum pro fratrum* Ambr. tert.—58 *quos* Ambr. tert. Cod. Epigr. Ambr.—59 *docuit* Buslid. *aptavit* Med. quart.—60 *Phariæ gentes* Oxon. sec.—61 *Castrensi* pro *Castrorum* conjiciebat Heinsius. *Gallica* Buslid.—62 *ululatus* pro *equitatibus* Vat. sec. *equitantibus*

NOTÆ

53 *Respirant*] Sidera fatigata suo cursu lavantur aquis tuis, et sic recreata respirare liberior videntur.

54 *Dives equis*] 'In Lusitania juxta fluvium Tagum vento equas fetus concipere multi auctores prodidere: quæ fabulæ ex equarum fecunditate et gregum multitudine natæ sunt,' &c. Justinus.

Metallis] In Hispania multæ auri argentique venæ, quas usque ad mi-

raculum celebrant Aristoteles, Dioscorus Siculus, Plinius, Justinus, et alii.

56 *Ælia*] Gens Æliorum, ex quibus ortus Adrianus, Hispanica est, sicut et Ulpia, unde natus Trajanus; qui Imperatores optimi oriundi ex urbe Italica, in Bætica.

57 *Hinc*] Ex stirpe Æliorum, cui occulte inserit gentem Theodosiorum, qui ex Hispania itidem oriundi.

Sola novum Latiis vectigal Hiberia rebus
 Contulit Augustos. Fruges, æraria, miles
 Undique conveniunt, totoque ex orbe leguntur: 65
 Hæc generat, qui cuncta regant: nec laude virorum
 Censeri contenta fuit, nisi matribus æque
 Vinceret, et, gemino certatim splendida sexu,
 Flaccillam Mariamque daret, pulchramque Serenam.
 Te nascente ferunt per pingua culta tumentem 70
 Divitiis undasse Tagum. Callæcia risit
 Floribus, et roseis formosus Duria ripis
 Vellera purpureo passim mutavit ovili.
 Cantaber Oceanus vicino littore gemmas
 Exspuit: effossis nec pallidus Astur oberrat 75

nostri exercitus. *Una Hispania dat tributum insuetum Imperio Romano, scilicet Imperatores. Messes, pecunia, milites constuant undequaque, et eliguntur ex mundo universo. Hæc Hispania parit viros; qui moderentur omnia. Neque vero satis habuit memorari ob datos viros laudabiles, nisi similiter superaret alias terras, ob datas matres, et magnifica certatim sexu utroque pareret Flaccillam et Mariam, et Serenam formosam. Te exoriente, o Serena, aiunt Tagum turgentem per agros fertiles exundasse opibus aureis. Gallacia lætata est floribus suis, et Duria pulcher littoribus roseis permutavit undique vellera ovium in purpuram. Mare Cantabricum eiecit margaritas in littora finitima: neque Astur pallens vaga-*

~~~~~

Florent. Moret. pr. duo Med. *æquantibus* Buslid.—63 *vestigia* pro *vectigal* Med. sec.—64 *Augusto* Pal. duo Med. inc. Heins. Petav. pr. Moret. pr. Oxon. sec. ed. Parm. *Augustas fruges* Buslid.—66 *quæ cuncta* Moret. pr. Buslid. *regit* Vat. sec. *regunt* Buslid.—67 *Ensiferi* pro *Censeri* Vat. sec. *contempta* Petav. sec. Oxon. sec. *nec matribus* duo Vatt. Pal. Rott. Florent. tres Med. Put. Petav. sec. Cod. Epigr. Ambr. Var. LL. ed. Antv. *ni matribus* Ambr. tert. *æque est* Med. quart.—68 *certatum* duo Med. *cultu* pro *sexu* Ambr. pr. m. pr. *sensu* Pal. duo Med.—69 *Flaccillam* duo Petav. *Placillam* Ambr. tert. *deest autem hic versus* Med. pr. et quart.—71 *Callæcia* Vat. pr. et tert. Pal. Rott. Oisel. *Callectia* vet. Gyr. Vat. Livin. *Gallæcia* Exc. Pat. rec. ex conjectura. *Callectica* Ald. *Calcaria* Med. pr. *Squallentia* Buslid. *Celleya* Vat. sec.—73 *Vellera* Ambr. pr. ed. Parm. *Vellera purpureo* Vat. pr. Pal. *Vellere purpurea...ovile* Vat. sec. *Vellera ovili* duo Med. *Vellere ovile* Vat. tert. Rott. Oisel. Exc. Lucens. pr. *olive* Moret. pr. Oxon. sec. Buslid.—74 *Cantabis* Petav. sec.—75 *effossis* Oisel. *Astur* Vat. pr. *Austur* Petav. pr. *Estur* Med. quart. *Hister* Ambr. pr. *Aust* Var. LL. ed. Antv.

NOTÆ

69 *Flaccillam*] Conjngem Theodosii, matrem Honorii.

Mariam] Filiam Stilichonis et conjugem Honorii Imperatoris.

71 *Tagus...Duria*] Tagus hodie Tagorio: Duria, seu Duero aliis dicitur

Turia.

Callæcia] Vel *Gallacia*, læta visa est, ceu rideret.

75 *Exspuit*] Propter abundantiam. *Astur*] Qui effodit auri venas frequentes in Hispania.

Montibus: oblatum sacris natalibus aurum
 Vulgo vena vomit: Pyrenæisque sub antris
 Ignea flumineæ legere Ceraunia Nymphæ.
 Quæque relabentes undas æstumque secutæ
 In refluos venere palam Nereides amnes,
 Confessæ plausu dominam, cecinere futuris
 Auspicium thalamis. Alio tum parvus in axe
 Crescebat Stilichon, votique ignarus agebat,
 Debita cui longe conjux, penitusque remoto

80

tur in collibus perfossis: vena passim effundit aurum præsens in sacra tua natalitate; et Nymphæ fluviatiles collegerunt Ceraunia ardentia sub cavernis Pyrenæis: et Nereides quæ comitantur aquas venientes et redeuntes, advenerunt aperte in fluviis refluentes; fatentes suo applausu, te esse Reginam, cantaverunt versus auspicios in tuas nuptias venturas. Tum Stilicho parvus surgebat in regione alia, et vivebat inocius felicitatis suæ, cui uxor destinata procul reservabatur, et concordia tantæ

Auster duo Vatt. Med. pr. inc. Heins. Put. Petav. sec. Bonon. Ambr. tert. Moret. pr. Oxon. sec. Buslid. Cod. Epigr. Ambr. eadem vox Lucano quoque reddita, teste Heinsio. f. lib. iv. 298. 'Meruerit Asturii scrutator pallidus auri,' oberret Vat. sec.—76 ablatum ed. Parm.—77 movet pro vomit Vat. pr. Ambr. pr. ed. Parm. *Pyrenæisque* Moret. pr. Oxon. sec. Ald. Var. LL. ed. Antv. *Pyrenæique* al.—78 *flumineis* Thuan. ed. Parm. *fulmineis* duo Vatt. Rott. *fulmineæ* Ambr. tert. *flumineæ* Vat. pr. Pal. dno Med. inc. Heins. Petav. pr. Bonon. Ambr. pr. Moret. pr. Oxon. sec. Exc. Lucens. pr. et Pat. rec. *fulminibus* Ald. *flumineæ* vel *fulmineæ* Vat. Livin.—79 *relabentes* Florent. tres Med. inc. Heins. Put. Petav. pr. Bonon. Buslid. vet. Gyr. Vat. Livin. Exc. Lucens. pr. Pat. rec. *relegentes* Vat. sec. Thuan. Ambr. pr. Petav. sec. Cod. Epigr. Ambr. Ald. *relebantes* ed. Parm. *recedentes* Ambr. tert. *relegentes* Sched. Gud. *æstasque* Cod. Epigr. Ambr.—81 *plaususque omen* pro *plausu dominæ* Vat. sec. *plausus omen...futuros* Ambr. tert.—82 *tunc parvus* duo Vatt. Florent. Med. sec. Petav. sec. Buslid. Ald. *tum* Vat. Livin. cum Pal. Ambr. tert. ed. Parm. *pirrus* pro *parvus* Med. pr.—83 *habebat* Vat. pr. Parm.—

NOTÆ

76 *Natalibus*] In natalibus Principum mittebantur munera in bonum omen.

78 *Ceraunia*] Gemmas coloris fulminei: *νεπαυδὸς* *fulmen* significat: Plinius, 'est inter candidas et quæ Ceraunia vocatur, siderum fulgorem rapient'; et alio in loco, 'Ceraunia et Brontia cadere cum imbris et fulminibus dicitur.'

79 *Relabentes undas æstumque*] Id est, æstum undarum relabentium seu refluentium.

81 *Cecinere auspicium*] Cantus feli-

ces et auspicios in nuptias Serenæ velut fato promissas, et futuras cum Stilichone. Alludit ad morem veterem, quo puellæ populares, novos nuptos ad thalami fores concinebant.

82 *Alio in axe*] Alia in Orbis regione: nam Stilicho Vandalus erat. Ex Munatiero autem 'Bohæmi, Poloni, et alii populi maritimi his affines, olim dicti fuerunt Vandali.'

83 *Voti*] Ignarus Voti, seu amoris futuri, quo aliquando amaret Serenam, et ad ejus conjugium obtinendum nihil non voveret.

Orbe parabatur tanti concordia fati. 85
 Nec tua mortalis meruit cunabula nutrix.
 Ubra prima dabant gremiis redolentibus Horæ,
 Ternaque te nudis innectens Gratia membris
 Afflavit, docuitque loqui. Quacumque per herbam
 Reptares, fluxere rosæ : candentia nasci 90
 Lilia. Si placido cessissent lumina somno,
 Purpura surgebat violæ factura cubile

fortuna in parte remotiore Orbis. Neque vero alrix mortalis promerita est cunas tuas. Horæ sinus fragrante præbebant tibi primum mammas, et Gratia tres membris nudatis iligantes inspiraverunt te, et docuerunt loqui. Quocumque arripes per herbam rosæ ortæ sunt, et lilia candida cæperunt nasci. Si oculi tui succubissent somno leni, violæ purpureæ oriebantur stratura lectum herbiferum, et species

~~~~~

85 tanta concordia Buslid.—86 Non tua Put. remant vel tenent pro meruit Moret. pr. verum pro meruit Buslid.—87 Verbera pro Ubra Moret. pr. gremio Vat. sec. Oisel. Thuan. Petav. sec. Ambr. pr. Buslid. Cod. Epigr. Ambr. gremio redolente Napes Ambr. tert. unde Heinsius conjiciebat gremio redolente Napæ. auræ pro Horæ Vat. pr. et tert. Pal. Rott. vet. Gyr. Oxon. sec. Vat. Livin. auræ Ald. aulæ Thuan. ed. Parm. aulam Petav. sec. Ambr. pr. Buslid. Cod. Epigr. Ambr. Sched. Gud. In Schedis Heinsii erant seqq. redolentibus Horæ] ita legit Schottus Observ. II. 55. et Scaliger, et e Msto. Claverius. Homer. Iliad. E. 749. 6. 393. 433. vide locum corruptum de Horis apud Val. Flacc. IV. 92. ubi pro ingentibus Horis, quod in Ms. Carrionis extat, forte cingentibus legendum. Stat. Theb. III. 410.—88 Trinaque Buslid. te abest in Ambr. pr. innectet Buslid. Vat. sec.—89 Afflavit Vat. pr. Allusit Ambr. tert. Affluxit Vat. sec. Oisel. Thuan. Petav. sec. Buslid. Ambr. pr. Cod. Epigr. Ambr. Sched. Gud. Affluxit Exc. Lucens. pr. quocumque Ambr. pr. Moret. pr. Ald. quodcumque Vat. tert. Florent. Med. sec. Petav. sec. Ambr. tert. Buslid. quocumque duo Med. inc. Heins. Put. duo Petav. Bonon. Oxon. sec. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Lucens. pr. quantumque ed. Parm. unde quamcumque leg. Heins. aulam pro herbam Vat. sec. Oisel. henni pro herbam Vat. sec. hennum Petav. sec.—90 Raptores Vat. sec. Restaures Vat. tert. Florent. rosæ pro rosæ inc. Heins. comæ duo Med. Ambr. pr. Sched. Gud.—91 sed placido Petav. pr. gessissent Pal. cessassent Moret. pr. Heinsius ascripserat locum Lucan. III. 8. mundo pro somno Vat. sec. Oisel. Thuan. Petav. sec. Ambr. pr. Cod. Epigr. Ambr.—92 Purpureum surgunt Thuan. fulgebat Rott. surgebat duo Med. inc. Heins. Put. Bon. duo Petav. duo Ambr. Moret. pr. Oxon. sec. Vat. Livin. Exc. Lucens. pr. et Pat. rec. Var. LL. ed. Antv. molem pro violæ Med. pr. fractura Moret. pr. Exc. Pat. recent. factura tres Vatt. Pal. Rott. Oisel.

NOTÆ

85 Concordia] Conjugium concors tanti fati, hoc est, tantum fatum, tantamque felicitatem habiturum.

87 Horæ] Filiz Jovis et Themidis, comites Solis : alii legunt Auræ, id est, Zephyri. Sed cur Auræ, vel Horæ finguntur Serenæ nutrices? quia

scilicet cum Venere et Gratiis semper conjunctæ sunt : quæ Gratiæ in Serenam omnia sua ornamenta larga manu congesserunt. Præterea Horæ sunt Dæi Floræ : Orpheo *ἐλαφρά, ὁρνα, et Pindaro ἑρπυλίστιαι, Hora floribus copiosa, dicuntur.*

Gramineum, vernansque tori regalis imago.
 Omina non audet genitrix tam magna fateri,
 Successusque suos arcani conscia voti 95
 Spe trepidante tegit. Gestabat Honorius arcto
 Te pater amplexu. Quoties ad limina princeps
 Theodosius, privatus adhuc, fraterna veniret,
 Oscula libabat, teque ad sua tecta ferebat
 Lætior. In matrem teneris conversa querelis, 100
 Quid me de propriis auferre Penatibus, inquis,
 Imperat hic semper? Præsagia luserat error,
 Et dedit augurium regnis infantia linguæ.

thalami Imperatorii vernabat. Mater tua non audet confiteri tanta præsagia, et cognoscens desiderium suum secretum, occultat sub spe timida felicitatem suam. Pater Honorius ferebat te complexu stricto: quotiescumque Theodosius imperator, tum quoque privatus, accederet ad domum fraternam, dabat oscula, et hilarior portabat te ad domum suam. Tu vero versa in matrem tuam questibus tenellis, Quare, ais, hic Theodosius imperat semper tollere me ex domo nostra? Culpa tua velut ludendo præsagiebat futura, et lingua infantis præbuit auspiciū felix Imperio futuro. Patre tuo

~~~~~

f? tura Vat. tert. *fractura* Gronov. ad Stat. p. 91. et Additis p. 404. et Elencho Antidiatr. 207. at Crnceus in Frondatione p. 132. *factura* legit.—93 *vernansque* tres Vatt. Pal. Rott. Oisel. Oxon. sec. *vernansque* legebat Heins. *torum* Ambr. pr. Cod. Epigr. Ambr. *vernalis* pro *regalis* Vat. tert. Florent.—94 *Omina* pro *Omina* duo Med. Petav. sec. Oxon. sec. ed. Parm.—96 *gerit* pro *tegit* inc. Heins. *dedit* Pal. *alto* pro *arcto* inc. Heins. Exc. Pat. rec. m. pr.—97 *flumina* Pal. Oisel. duo Med. *lumina* duo Ambr. Oxon. sec.—98 *Theodosius* Florent. duo Med. inc. Heins. Pnt. Thuan. duo Petav. Bonon. duo Ambr. Oxon. sec. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Lucens. pr.—99 *atque* ad Moret. pr. Put. Buslid. Vat. Livin. Var. LL. ed. Antv. *teque* ad Thuan. duo Petav. *ad sua* Florent. tres Med. inc. Heins. Bonon. duo Ambr. Cod. Epigr. Ambr. *in sua* al.—100 *confusa* Vat. tert. Rott. Florent. Buslid. *figuris* pro *querelis* Moret. sec.—101 *Quis* Vat. tert. Rott. duo Med. Exc. Lucens. pr. Parm. Junt. et al. *Quid* Vat. pr. Pal. *Qui* Barth. *patriis* pro *propriis* conjiciebat Heins. *auferre conatibus* Buslid. *inquit* tres Vatt. Pal. Rott. *inquis* Vat. Livin. Exc. Lucens. pr.—102 *Imperat. hic semper* Vat. tert. Pal. *hæc* Buslid. *hic semper?* Exc. Lucens. pr. *luserat* pro *luserat* Med. sec. Thuan. Petav. sec. Cod. Epigr. Ambr. Var. LL. ed. Antv. *ordo* pro *error* Oxon. sec.—

NOTÆ

101 *Propriis imperat*] In his duobus Verbis Omen seu Augurium continetur. *Proprii penates* sunt domus privata: *Imperat*, refertur ad Theodosium quem infans Serena ominatur Imperatorem fore.

102 *Præsagia luserat error*] O Serena valde errabas, dum molebas

transferri ex domo Patris in domum Patris Theodosii, quia hoc eventurum erat, et errando tamen *ludebas præsagia*, hoc est, quasi ludendo et pronuntiando. (*Imperat*) præsagiebas Theodosium futurum Imperatorem.

103 *Dedit augurium infantia*] Pueri Prophetiæ celebrantur in sacra Scrip-

Defuncto genitore tuo sublimis adoptat
 Te patruus, magnique animo solatia luctus 103
 Restituens, propius, quam si genuisset, amavit
 Defuncti fratris sobolem. Nec carior olim
 Mutua Ledaëos divinxit cura Laconas.
 Addidit et proprio germana vocabula nato;
 Quaque datur, fratris speciem sibi reddit ademti. 110
 Denique cum rerum summas electus habenas
 Susciperet, non ante suis impendit amorem
 Pignoribus, quam te pariter fidamque sororem

mortuo patruus tuus alius Theodosius adoptat te, o Serena, et reddens menti suae consolationem doloris ingentis, dilexit carius filiam fratris sui fatis functi, quam si progenerasset eam. Neque amor reciprocus major conjunxit quondam Laconas filios Ledaë. Theodosius etiam dedit filio suo nomen fraternum, et quantum licet, restituit sibi imaginem fratris sui amissi. Demum cum ille electus moderaretur Imperium Orbis, non prius usus est amore in suos filios, quam accerseret te simul, o Serena, et

~~~~~

103 *augustum* pro *augurium* Buslid. *infantia longe* Sched. Gud.—105 *magnique* Exc. Lucens. pr. *magnoque* duo Vatt. Pal. Rott. Oisel. Florent. tres Med. Put. Thuan. Petav. sec. Buslid. Cod. Epigr. Ambr. Var. LL. ed. Antv.—106 *propriis* Buslid.—107 *clarior* Exc. Lucens. pr.—108 *Ledaë* Vat. sec. *dilexit* Vat. pr. Vat. Livin. Exc. Pat. rec. Sched. Gud. *devinxit* Ambr. pr. *conjunxit* Vat. sec. *Laconas* Thuan. *Lacones* Vat. pr. et tert. Pal. Rott. Oisel. *Lacenos* Ambr. pr. *Laconos* Sched. Gud.—110 *Quaque datur* Pal.—111 *electus* Vat. pr. item Vat. Livin. Exc. Lucens. pr. Pat. rec. m. sec. ed. Parm. *elapsus* Moret. pr. *delatus* Vat. tert. Florent. *elatus* Vat. sec. Pal. Rott. Oisel. tres Med. inc. Heins. Put. Thuan. Bonon. duo Petav. duo Ambr. Oxon. sec. Buslid. Cod. Epigr. Ambr. Sched. Gud. Var. LL. ed. Antv.—112 *Suspiceret* inc. Heins. Put. Moret. pr. Petav. sec. *intendit* Vat. pr. vid. Lib. 1. in Rufin. 89. *impendit* duo Vatt. Pal. Oisel. Florent. tres Med. inc. Heins. Put. Thuan. Bonon. duo Petav. duo Ambr. Moret. pr. Oxon. sec. vet. Gyrard. Buslid. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Pat. rec. Lucens. pr. Var. LL. ed. Antverp. vid. Var. LL. ad B. Gild. vs. 88. et iv. Cons. Hon. 649. *honorem* Pal. Med.

NOTE

tura; sed et in profanis auctoribus, pæri optima rerum futurarum præ-sagia dederunt.

107 *Nec carior*] Amor mutuus non magis devinxit inter se Laconas, Castorem scilicet et Pollucem, liberos Ledaë, quam devinxerat Theodosium et Honorium fratres.

109 *Addidit*] Theodosius dedit filio suo Honorio nomen fratris sui, qui et Honorius dicebatur, sic ut in filio

suo servaret sibi imaginem quandam fratris amissi.

111 *Electus*] Theodosius electus a Gratiano Imperatore. Jordanes, 'Theodosius Hispanus, Italica Divi Trajani civitatis a Gratiano Augusto apud Sirmium, post Valentis interitum, factus est Imperator.' Sirmium autem est urbis Pannoniæ inferioris.

113 *Sororem*] Soror illa erat Thermantia natus major Serena.

Littus ad Eoum terris acciret Hiberis.

Deseritur jam ripa Tagi, Zephyrique relictis 115.

Sedibus Auroræ famulas properatur in urbes.

Incedunt geminæ, proles fraterna, puellæ ;

Inde Serena minor, prior hinc Thermantia natu,

Expertes thalami, quarum Cythereia necdum

Sub juga cervices niveas Hymenæus adegit. 120.

Utraque luminibus tumidum micat : utraque pulchro

Excitat ore faces : qualis Latonia virgo,

Et solo Jove nata soror, cum forte revisunt

Æquorei sortem patroi, spumantia cedunt

Æquora, castarum gressus venerata Dearum. 125.

sororem tuam fidelem ex regionibus Hispaniæ ad regionem Orientis. Jam littus Tagi relinquitur, et regionibus Favonii derelictis festinatur ad Urbes Orienti servientes. Ibi virgines duæ filia fratris Honorii progrediuntur, inde Serena junior, hinc Thermantia major ætate; ambæ insciæ matrimonii, quarum colla candida nondum missa sunt ab Hymenæo sub jugum Veneris. Ambæ nitent oculis tumentibus: ambæ accendunt ignem pudoris in vultu formoso, quemadmodum puella Diana, et soror ejus progenerata a solo Jove, cum forsitan revisunt regnum patroi sui marini Neptuni, maria turgentia residunt, et colunt vestigia dicarum pudica-

*****

quart.—114 *Jonium* pro *Eoum* Vat. tert. Florent. Med. sec. Buslid. *nostris acciret* Oxon. sec. *asciret* Oxon. sec.—115 *Zephyrique* Vat. sec. Med. sec. Var. LL. ed. Antv.—116 *in urbes* Ambr. pr. *ad urbes* Vat. pr. et tert. Florent. Vat. Livin. Exc. Pat. rec. m. sec.—118 *prior id* Med. sec. *Thermantia* Buslid. *Femerantia* Var. LL. ed. Antv. *certamina* pro *Thermantia* Pal. *natu* Vat. tert.—119 *thalami* Vat. tert. Rott. Oisel. Put. duæ Petav. Bonon. Moret. pr. Oxon. sec. Cod. Epigr. Ambr. *famulis thalami* Pal. duo Med. *quorum* Pal. *nondum* Ambr. tert.—120 *cervices varias* Vat. pr. m. pr.—121 *luminibus* Pal. duo Med. *tumidum* tres Vatt. Oisel. *tumidum* inc. Heins. Thuan. m. pr. duo Petav. Moret. pr. Buslid. Exc. Pat. rec. m. sec. *mutat* pro *micat* Med. pr. *pulcro* Vat. pr. Ambr. pr. *pulchras* al.—123 *tremiscunt* pro *revisunt* Buslid.—

NOTE

114 *Littus ad Eoum*] Ad urbem Constantinopolin, quæ est sedes Imperii Orientis.

115 *Zephyri relictis sedibus*] Id est, relicta Hispania Occidentali regione, unde spirat Zephyrus, seu Favonius, eunt Constantinopolin, quæ est in Oriente, seu in Auroræ tractu.

116 *Famulas*] Servientes Serenæ et Thermantis ut adoptatis a Theodosio Imperatore.

117 *Proles fraterna*] Thermantia et

Serena, filia Honorii, qui frater erat Theodosii.

119 *Cythereia, Hymenæus*] Supra de his vocibus.

123 *Soror*] Pallas sine consortio Junonis nata ex solo Jove, seu ex cerebro Jovis, ictu securis Vulcanis: Pallas soror Dianæ, quæ est Virgo Latonia seu filia Latonæ.

124 *Sortem*] Regnum sorte datum. Virgil. de Neptuno, 'Sed mihi sorte datum.'

Non ludit Galatea procax, non improbus audet

Tangere Cymothoën Triton: totoque severos

Indicit mores pelago pudor: ipsaque Proteus

Arcet ab amplexu turpi Neptunia monstra.

Tales sceptriferi visuræ tecta parentis

130

Limem Honoriades penetrant regale sorores.

Ambas ille quidem patrio complexus amore:

Sed merito pietas in te proclivior ibat.

Et quoties, rerum moles ut publica cogit,

Tristior, aut ira tumidus flagrante redibat,

135

Cum patrem nati fugerent, atque ipsa timeret

rum. Galatea petulans non lascivit; Triton malus non audet attrahere Cymothoën, et verecundia imperat mores rigidos in mari universos, et Proteus prohibet ab amoribus inhonestis portenta ipsa Neptunia: tales sorores filiarum Honorii invisuræ Regiam patris sui adoptivi Imperatoris, intrant aulam Imperatoriam. Ille certe Theodosius fovet utramque studio paterno: at juve pius amor ejus prior erat in te, o Serena: et, ut magnitudo publica negotiorum opprimit illum, quotiescunque maestior, aut turgens iracundia ardente revertebatur, et cum filii Arcadius et Honorius effugerent parentem suum, et Flaccilla ipsa formidaret conjugem iratum, tu una vale-

*****

127 *Cymothoën* Thuan. *Cymothoën* Moret. pr. *Cimodocen* Exc. Pat. rec. m. sec. *totoque* Vat. tert. Med. sec.—128 *Incidit* Rott. Put. Var. LL. ed. Antv. *Intulit* Oxon. sec. *Indicit* tres Med. inc. Heins. Thuan. duo Petav. Bonon. duo Ambr. Moret. pr. Buslid. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Pat. rec. Lucens. pr. ed. Parm. *memores pro mores* Vat. tert.—129 *implexu* Buslid.—131 *Lumen* Pal. *Honoriadas* Put.—132 *patriæ* Moret. pr.—133 *inter pro in te* Exc. Lucens. pr.—134 *aut publica* Vat. pr. Pal. duo Med. inc. Heins. Exc. Pat. rec. m. sec. et Lucens. pr.—135 *utque ira* Rott. *rediret* Vat. tert. *redibat* Vat. Livin. cum decem aliis, Exc. Lucens. pr. ed. Parm.—136 *pater et nati* Buslid.

NOTE

126 *Galatea*] Nympha sic dicitur ἀπὸ τοῦ γάλακτος, a *Lacte* seu *candore*.

Improbis] Malus, salax, lascivus, Alexander ab Alex. 'Tenet' enim 'fama' Tritones 'Venereos, et flagrantissime mulierum amasios esse:' et in Epiro mulieribus stuprum intulisse; 'propterea oppidi incolae edicto inhibuisse, ne qua deinceps ad fontem mulier, nisi viris comitata accederet.' Georgius etiam Trapezuntius se vidisse Nereidas, testabatur.

127 *Cymothoën*] Supra de hac Nympha dictum est.

128 *Pudor*] Reverentia Virginum majorum, scilicet Serenæ et Thermaniæ.

Proteus] Pastor monstrorum maris. Horatius: 'Omne cum Proteus pecus egit altos Visere montes.'

133 *Pietas*] Pius amor, studium paternum magis propensum erat in Serenam quam in Thermaniam.

135 *Ira tumidus*] Theodosius natura sua ad iram promptissimus. Alias tamen a Cedreno dicitur: χαρίεις τὴν ὁμιλίαν, τὸν τρόπον δὲ χαριέστατος: *gratus in alloquiis, moribus autem gratissimus*.

Commotum Placcilla virum, tu sola frementem
Frangere, tu blando poteris sermone mederi.
Alloquius hæere tuis : secreta fideli * * *

Prisca puellares reverentia transilit annos. 140
Non talem Triviæ confert laudator Homerus
Alcinoo genitam : quæ, dum per littora vestes
Explicat, et famulas exercet læta choreas,
Auratam jaculata pilam, post naufraga somni

bus placare eum frementem, et lenire hunc verbis mollioribus. Ille stare dictis tuis solebat : secreta fideli * * *. Veneratio antiqua superat atalem virgineam. Homerus prædicator non tribuit Dianæ talem natam Alcinoo Nausicaan, quæ dum expandit vestimenta per littora, et hilaris exercet choros sibi servientes, vibrans auream pilam, eum extimuit Ulyssem naufragantem, egressum post quietem ex fron-

timore pro timeret Moret. pr. timerent duo Med. tumerent Pal.—137 Commovit Buslid. Placilla Ambr. tert. Faccilla Petav. sec. Var. LL. ed. Antv. frementes Vat. pr. ed. Parm.—138 poteris blando Oxon. sec. morari pro mederi citat Heinsius e Mss. sed e quibus, non ascripserat. fideli Florent. tres Med. inc. Heins. Pnt. Thuan. Bonon. duo Petav. duo Ambr. Moret. pr. Oxon. sec. Buslid. Exc. Pat. rec. Lucens. pr. Ald. et ed. Parm. fidelis Vien. Bas. Plant. Clav. Barth. Gesn. et ed. Bipont. Heinsius hic deesse quædam suspicatur, atque asteriscum apposuerat.—140 transilit Vat. Livin. transulit Pal. Cod. Barth. Buslid. Ald.—141 Non talem Triviæ Heinsius ascripserat Lucian. p. 772. confer Oxon. sec.—142 meritam pro genitam Moret. pr. genita Ambr. tert. cum pro dum Put. vestem Vat. sec.—143 choreas Vat. tert. Oisel. Ambr. pr. m. sec. choreis Cod. Epigr. Ambr. et quindecim alii, Ald. et Exc. Lucens.

NOTÆ

137 *Frementem*] Immurmurantem, et leonis instar rugientem : Ira quippe Theodosii magnas calamitates intulit. Vide lib. II. in Ruf. vs. 280.

139 *Secreta, fideli*] Veneratio, qua Theodosius te prosequabatur, erat velut fida quædam socia, quæ te comitabatur, quæque superabat eam omnem venerationem, quam quis habere potest erga puellam. Alii legunt, *Secreta fidelis*, et Heinsius hic unum alterumque versum excidisse putat.

140 *Prisca reverentia*] Digna sæculis priscis, et quæ senili deferatur ætati : ac revera fuit in Serena mira taciturnitas, comitasque morum.

142 *Alcinoo genitam*] Nausicaan Alcinoi Phæacum et insulæ Corcyræ vulgo *Corfo*, Regis filiam, quæ cum

vidisset Ulyssem naufragum, expavit, sed mox Palladis ope, pavore defuncta, eum benigne excepit et adiuvit ; non talis igitur erat Nausicaa, qualis est Serena, quæ honesta quædam fiducia Theodosium iratum et velut ex rationis portu ejectum et naufragum non timet, sed demulcet, et in suum pristinum statum restituit. Sed cur *Triviæ confert* ? quod scilicet Nausicaa esset Triviæ seu Dianæ cara propter studium venationis : vel quod Ulysses admirans ejus pulchritudinem, eam Dianam esse crederet 'Απρίμδι σε ἔγερνε Διὸς κόρη μὲν δ' ἄλοο... ἔτοκ' : Dianæ te ego Jovis filia magni assimilo. Homerus.

144 *Pilam*] Nam Nausicaa cum ancillis pila ludebat. Homerus : Ἰσπάλ-

Otia, progressum foliis expavit Ulixen.	145
Pierius labor, et veterum tibi carmina vatum	
Ludus erat : quos Smyrna dedit, quos Mantua, libros	
Percurrens, damnas Helenen, nec parcis Elissæ.	
Nobiliora tenent animos exempla pudicos.	
Laodamia sequens remeantem rursus ad umbras	150

dibus. Opera Musarum et versus Poëtarum antiquorum erant tibi oblectamentum. Tu erolocus volumina, quæ Homerus Smyrnæus, et Virgilius Mantuanus composuerunt, condemnas Helenam, neque ignoscis Didoni. Exempla illustriora possident mentem tuam castam. Laodamia scilicet secuta Protesilaum redeuntem

*****

pr.—146 *culmina* pro *carmina* Moret. pr.—147 *Ludus erat* tres Vatt. Pal. Rott. Oisel. *erant* Ambr. tert. item Gesn. et ed. Bipont. *summa dedit tibi pro Smyrna dedit quos* Buslid. *summa vel fama* Moret. pr.—148 *damnas* Put. Buslid. *Helenam* duo Vatt. Oisel. *Helenem* Pal. duo Med. *Helenen* Cod. Epigr. Ambr. *Helissæ* Vat. pr. *Elissæ* duo Vatt. Pal. Rott. Ambr. pr.—150 *remeantem* Vat. pr. Thuau. Exc. Lucens. pr. *remeantes* Rott. *redeuntem*

NOTE

ρη τὰ τ' ἔρ' ἔπεισον ἀπὸ κρήδεμνα βαλοῦσαι : *Pila ipsæ ludebant, redimiculis depositis.*

146 *Pierius*] *Pieria* est regio Macedonia, Musis sacra.

147 *Ludus erat*] Hos Poëtas facile et velut ludendo legebas, et iis dabas illud tempus, quod aliæ puellæ ludo impendunt.

Smyrna] Urbs Ionie in Asia minore, quæ certat de natalibus et de laude insignis Homeri. Notum illud distichum : Septem urbes certant de laude iusignis Homeri, Smyrna, Rhodos, Colophon, Salamis, Chios, Argos, Athenæ. Homerus autem semper fuit in pretio; Platoni dicitur *ἑρσις* καὶ θεύτατος τῶν ποιητῶν, *optimus et divinissimus Poëtarum.*

Mantua] Andes, vulgo *Petola*, est pagus prope urbem Mantuam in Italia, ubi natus Virgilius ad ripas Miniei fluminis, unde et *Andinus*, et *Miniciades* dicitur, et a Julio Cæsare Scalligero, 'solus Poëtæ nomine dignus, Poëtarum rex,' immo et 'Deus' magnificentius appellatur.

Delph. et Var. Cla.

Libros] Homericos et Virgilianos : sicque Serena linguæ Latinæ et Græcæ perita erat et docta : qualis fuit Sappho apud Græcos, Cornelia apud Romanos, et apud nos Margaritha Valesia Navarrorum Regina, avia Henrici Magni, quippe 'æternis literarum monumentis, quæ plurima et præclarissima conscripsit, nominis sui memoriam posteritati consecratam reliquit.' Scævola Sammarthannus. Idem sentiendum de Margaritha Henrici Magni uxore, quæ Commentarios eleganter scripsit.

148 *Helenen*] *Damnas Helenen* quæ secuta est adulterum : et Didonem seu Elisam, quæ ex Virgilio et Poëtis multis deperiit Æneam : at S. Augustinus, Ausonius, et alii, asserunt Didonem fuisse castissimam : 'aliqua Carthagini conditrix rogo se dare maluit, quam ad secundas nuptias convolare : o præconium castitatis !' Tertullianus.

150 *Laodamia*] Serena non sibi proponit imitandas Helenam aut Didonem, sed alias ; ut *Laodamiam*, quæ

Claud.

3 I

Phyllaciden, et prona ruens Capaneia conjux
 Communes ardente viro mixtura favillas,
 Et gravis incumbens casto Lucretia ferro,
 Vulnere quæ proprio facinus testata tyranni,
 Armavit patriæ justos in bella dolores, 155
 Exule Tarquinio; memorandaque concidit, uno
 Ulta pudicitiam libertatemque cruore.
 Talia facta libens non tu virtute minori,
 Sed fato meliore, legis. Jam nubilis ætas
 Principe sollicito votis erexerat aulam, 160
 Incertis quem tanta tori fortuna maneret.
 Antiquos loquitur Musarum pagina reges,

iterum ad inferos, et uxor Capanei lens præceps permixtura ignes communes cum marito incenso, et Lucretia, incubans graviter in gladium pudicum, quæ ostendens plaga sua crimen tyranni, excitavit iras justas patriæ ad bellum, Tarquinio ejecto, et commendanda obiit, vindicans castitatem et libertatem uno et eodem sanguine. Tu volens evolvis ejusmodi facinora non virtute inferiore, sed felicitate majore. Et jam ætas tua nubilis excitaverat Regiam desideriis dubiis, Imperatore anxio, quem tanta fata hujus conjugii expectarent. Libri poetarum re-

~~~~~

at. sec. Oisel. Florent. tres Med. inc. Heins. Pat. duo Petav. Ambr. tert. Moret. pr. Oxon. sec. Buslid. Cod. Epigr. Ambr. Sched. Gud. Var. LL. ed. Antv.—151 *per prona* Buslid. *rogis* pro *ruens* conjiciebat Heins.—152 *ardente* Rott.—154 *tyranno* Buslid.—155 *ad bella* Med. sec.—156 *memorataque* Moret. pr. *memorandaque* Buslid. *urbi* pro *uno* inc. Heins.—158 *fata* Pat. *minore* tres Vatt. Pal. Oisel.—159 *meliora* Med. pr. Buslid. *nobilis* Vat. pr. ed. Parm. et Colin. *nubibus* Ambr. tert.—160 *exerceat* pro *erexerat* Rott. *aula* Vat. pr. ed. Parm.—161 *incertus* Pal. Oisel. duo Med. Petav. sec. Buslid. *ingentis* Vat. pr. Exe. Pat. rec. m. sec. *quæ tanta* Buslid.—162 *Antiquæque loquar* Buslid.—163 *dura*

NOTÆ

obtinnit a Diis, ut videret umbram Protesilai conjugis sui ab Hectore occisi, quæ et visa et elapsa, statuam sibi concinnavit ad imaginem mariti: hanc pater ejus Acastus combussit in rogo, ratus ex oblivione amorem cesurum; at illa in rogi evolavit, et cum statua maritali consumpta est.

151 *Phyllaciden*] Protesilaum, qui regnabat Phylacæ, quæ est urbs Thessaliæ.

Capaneia] Evadne conjux Capanei Argivi, quæ, cum maritus ad bellum Thebanum ictu fulminis perculsus in rogo flagraret, in eundem rogi se

conjecit.

153 *Lucretia*] Uxor Collatini, quæ a Sexto Tarquinio Arunte, Tarquinii Superbi filio, constuprata, advocatis patre, marito, et amicis, flagitium detexit, ad vindictam eos impulit, et sese pugione confodit, anno ætatis 22. Laudatur passim ab auctoribus profanis; a S. Augustino vituperatur, quod non sibi peccati conscia gladio incubuerit.

156 *Exule Tarquinio*] Ideo enim ejecti sunt Tarquinii, et libertas instituta cæpta est.

Quod dura sub lege procos certare juberent,
 Emturos thalamum dubii discrimine leti;
 Et sua crudeles gauderent pignora mortis 165
 Ambitione peti. Curru Pisæa marino
 Fugit tela Pelops : nam perfidus objice regis
 Prodidit CEnomai deceptum Myrtilus axem.
 Hippomenes trepidus cursu ferroque secutam
 Aurato volucrem flexit Schœneida pomo. 170

ferant Reges veteres, quod imperarent procos dimicare sub conditionibus acerbis ad emenda conjugia, periculo mortis accipitis, et immiles laterentur filias suas posci ipsa cecitate mortis oppetendæ. Pelops evitavit curru conjugali arma CEnomai Pisæi, etenim Myrtilus infidus auriga tradidit repagulo fragili axem elusum Regis CEnomai. Hippomenestimens, expugnavit pomo aureo Atalantam Schœnei filiam

tres Vatt. Pal. Oisel. *dura* Put. Thuan. duo Petav. duo Ambr. Buslid. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Pat. rec. Var. LL. ed. Antv. item Gesn. et ed. Bipont. *vires pro procos* Ambr. pr. Sched. Gud.—164 *thalamos* Pal. Oisel. duo Med. Buslid. *discrimina* Vat. pr. *certamine* inc. Heins.—166 *Conditione* pro *Ambitione* Ambr. tert. *petit* Var. LL. ed. Antv. *cursu* Pal. duo Med. Ambr. pr. *marito* Put. *marino* tres Vatt. Pal. Rott. Oisel. *maligno* Buslid.—167 *Fudit* Ambr. pr. *præda* pro *tela* Thuan. Exc. Lucens. pr. et Pat. rec. m. sec. *preda* Vat. pr. jam Buslid. Cod. Epigr. Ambr. *perfidus* Vat. tert. *perfidus* Vat. pr. Med. sec. inc. Heins. Petav. pr. Bonon. Moret. pr. Oxon. sec. Vat. Livin. Parm. Exc. Pat. rec. *fervidus* vet. Gyr. cum tredecim aliis, Sched. Gud. Exc. Lucens. pr. Var. LL. ed. Antv. *legis* Florent. Med. sec. *reges* Pal. duo Med. *regni* Exc. Pat. rec.—168 *Prodit* Pal. Med. quart. *deceptus* tres Vatt. Pal. Rott. Oisel. *discerptum* vel *deceptor* conjiciebat Heins. *Myrtulus* Vat. tert. Pal. *Myrtolus* Vat. sec. inc. Heins. Put. Thuan. duo Petav. ed. Parm. *Myrtholus* Buslid. Var. LL. ed. Antv.—169 *Ypomedes* Buslid. *Hippomanus* Med. pr. *Hippomenem* Med. quart. *Hipomanes* Parm. *curru* Petav. pr. inc. Heins.—170 *ponto* pro *pomo* Vat. sec.—172 *laboris* Vat. tert. *labori* Oisel. duo Med.

NOTE

166 *Ambitione*] Ita proci puellas ambiebant, ut morti sese per ambitionem et vanitatem exponerent. Alii legunt *mortis conditione*, et bene. Virgilius: 'Cur mortis ademta est *Conditio*?'

Pisæa] CEnomaus, Pisis regnans in Elide, habebat filiam pulcherrimam Hippodamiam; sed erat in fatis eam non nisi cum morte Patris nupturam. Ergo CEnomaus prociis curule certamen secum proponit, ea lege, ut qui vinceretur, morte, qui vinceret, conjugio filię donaretur. Post multos sic occisos, Pelops amans descendit

in curriculum, sed corruptit Myrtilum aurigam CEnomai, qui fragilem axem hujus currui imposuit: quo fracto vicit Pelops, periit CEnomaus: ast, hoc precante et ultionem petente, Myrtilus in mare Myrtonum præceps actus est, demens et spe elusus, nam regni partem dimidiam speraverat.

170 *Schœneida*] Atalanta filia Schœnei proposuit etiam currendi conditionem; ea lege, ut qui victus esset, vita spoliaretur; qui victor, se duceret uxorem. Hippomenes amore captus descendit in certamen, sed projectis per intervalla tribus pomis

Herculeas vidit fluvio luctante palæstras
 Moenibus ex altis Calydon, pretiumque labori
 Deianira fuit, cum pectora victor anhelō
 Alcides premeret, retroque Acheloius iret
 Decolor: attonitæ stringebant vulnera Nymphæ: 175
 Saucia truncato pallebant flumina cornu.
 Te non Hesperidum pomis, non amne subacto,
 Non socerum fallente rota, sed iudice dignus
 Augusto, variis Stilichon spectatus in armis
 Accipit, et regni dotes virtute paravit. 180
 Sæpe duces meritas bello tribuere coronas:
 Hunc cingit muralis honos: hunc civica quercus

celerem, sequentem cursu et gladio. Calydon ex muris excelsis spectavit luctam Herculis cum fluvio pugnante, et Dejanira præmium victoriae extitit, cum Hercules demitor obrueret præcordia Acheloi anhelantis, et ipse Achelous pallidus fugeret retro: Nymphæ obstupefactæ ligabant plagas ejus, et fluvii vulnerati expavescebant cornu mutilato. Stilicho ducit te, o Serena, non pomis Hesperidum, non fluvio edomito, non curru decipiente socerum, sed promeritis delictum Imperatoris Theodosii, ipse exercitatus in bellis diversis, et peperit sibi virtute sua ornamenta familiæ regalis. Frequenter ductores dederunt coronas promeritas in bello: hunc Stilichonem ornat corona muralis: hunc corona civica ex quercu ligavit caput: hunc

~~~~~

inc. Heins. Bonon. duo Petav. duo Ambr. Moret. pr. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Pat. rec. et Lucens. pr.—173 *pectore tres* Vatt. Pal. Rott. Oisel. Gesn. et ed. Bipont. *pectora* Bonon. Moret. pr. Oxon. sec. *pectora anhelæ* vel *pectora Victor anhelō* conjiciebat Heins. *luctor pro victor* Petav. pr.—174 *premeret* Ambr. pr. m. pr. *fremeret* tres Vatt. Pal. Rott. Oisel.—175 *funera* pro *vulnera* Vat. sec. Pal. Oisel. duo Med. Ambr. pr. Petav. sec. Cod. Epigr. Ambr. Sched. Gud.—176 *plaudebant* pro *pallebant* Med. sec. unde *squallebant* conjicit Heins.—177 *nunc Hesperidum*...*nunc* inc. Heins.—178 *socium* pro *socerum* Buslid. *rotam* Med. pr.—179 *scriptatus* pro *spectatus* Buslid.—181 *meritas belli* Exc. Pat. rec. Rott. *meritis* tres Vatt. Pal. Oisel. *belli* Ambr. tert.—182

NOTE

aureis a Venere acceptis, in Hesperidum horto natis, delusit, vicit, duxitque Atalantam: sed mox ambo, cum Templum Cybeles amore præpostero violassent, hic in leonem, illa in leonem conversa est.

171 *Herculeas*] Hercules pro Dejanira Enel Calydone regnantis filia, cum Acheloo fluvio luctatus est, enimque cornu amputato vicit. His fabulis omnia plena.

177 *Non Hesperidum pomis*] Ut Hip-

pomenes.

Non amne subacto] Ut Hercules.

178 *Non socerum fallente rota*] Ut Pelope.

180 *Regni dotes*] Ornamenta seu honorem affinitatis cum Regali seu Imperatoria familia.

182 *Muralis honos*] Corona muralis facta in speciem minarum muri, et ei decreta, qui primus marum conscendisset.

Nexuit: hunc domitis ambit rostrata carinis.
 Solus militiæ mira mercede jugalem
 Promeruit Stilichon, socero referente, coronam. 185
 Agnovit patruī similem Thermantia curam :
 Nupsit et illa duci. Sed longe fata sororis
 Inferiora tuis. Alio tibi lumine tædas
 Accendit Romana Salus, magnisque coronis
 Conjugium fit cura tuum. Delectus equorum, 190

corona navalis quærit post naves victas. Stilicho solus meruit præmio admirabili bellorum, coronam conjugalem, Theodosio socero dante. Thermantia experta est per studium patruī sui Theodosii: nam illa ducta est etiam a Ductore. At fortuna sororis tuæ, o Serena, multo minor est tua fortuna. Salus Romana inflammavit pro te faces nuptiales igne præstantiore, et potestates ingentes curant matrimonium tuum. Prima dignitas Stilichonis est electio ejus ad regendos equos, quos equæ

*****

myrtalis Var. LL. ed. Antv.—183 *hinc domitis* Buslid. *meritis* pro *domitis* Ambr. tert.—184 *miram* Vat. pr. *sola* pro *mira* Buslid.—186 *similem patruī* Vat. sec. *patrium curam* Ambr. tert. *Therimantia* Rott. *Theumancia* Buslid. *tecum vel curam vel circum vel currum vel teucrum* Moret. pr.—187 *facta* Vat. pr. inc. Heins. Petav. pr. Bonon. duo Ambr. Exc. Pat. rec. ed. Parm. *pacta* conjecerat Heins.—188 *suis* Vat. sec. *alio te* Oxon. sec. *numine* duo Vatt. Pal. Rott. Oisel. *munere* Vat. tert. Florent. Med. sec. Bonon. Ambr. pr. *lumine* Vat. Livin. *civere* Vat. quart. Buslid.—189 *magnusque* Oxon. sec. *coloris* pro *coronis* Exc. Pat. rec. *chorcis* vet. Gyr.—190 *sit* pro *fit* duo Med. *cura* duo Vatt. Oisel. *caussa* duo Vatt. Rott. inc. Heins. Put. duo Petav. Bonon. duo Ambr. Cod. Epigr. Ambr. Vat. Livin. Exc. Pat. rec. Lucens. pr. Sched. Gud. Var. LL. ed. Antv. Heinsius huic versui asteriscum apposuit. *dilectus* Florent. tres Med. inc. Heins. Put. duo Petav. Bonon. duo Ambr.

NOTÆ

183 *Rostrata*] Corona navalis in rostri speciem ex auro facta.

184 *Solus*] Poëtice, nam et alii sunt qui ob virtutem bellicam cum Imperatoribus aut Regibus affinitate conjuncti sunt; ne multos proferam, Agrippa ab Augusto Cæsare gener electus est.

Jugalem coronam] Id est, coronam seu præmium conjugale virtute sua retulit, dum Serenam duxit uxorem, qui honos cumulus est omnium laudum et coronarum.

186 *Thermantia*] Nupsit Bathario Libyæ Præfecto, et militum Magistro.

189 *Salus*] Salus, cujus est Stili-

cho vernus clypeus, ipsa accendit tædas tuas nuptiales, *alio lumine*, id est, igne præstantiore, feliciore. *Salus* in speciem mulieris pingebatur, et pro Dea habebatur.

Coronis] *Magna corona*, id est, magnæ potestates coronam gestantes curant conjugium tuum: in versu sequenti alii legunt, non *cura*, sed *causa*, id est, conjugium tuum est causa magnarum coronarum, seu magnarum dignitatum Stilichonis.

190 *Delectus equorum*] Primus honos Stilichonis fuit cura stabuli Imperatorii: secundus Præfectura peditum. Unde dicitur utriusque militiæ Præfectus, *Equitum Peditum-*

Quos Phrygiæ matres, Argæaque gramina pastæ,
 Semine Cappadocum sacris præsepibus edunt,
 Primus honos. Geminio mox idem culmine duxit
 Agmina, commissosque labor sic gessit honores,
 Ut semper merito Princeps, cum magna dedisset, 195
 Deberet majora tamen. Si bellica nubes
 Ingrueret, quamvis annis et jure minori
 Cedere grandævus equitum peditumque magistros

matres Phrygiæ, et nutritæ herbis Argæis, et semine equorum Cappadociæ emittunt in stabulis Imperatoriis. Statim idem Stilicho potestate duplicata rexit exercitus, et industria ejus ita administravit dignitates impositas, ut Imperator cum donavisset jure ampla præmia, tamen deberet semper ampliora. Quod si tempestus belli immineret, videres senes præfectos equitatus ac peditatus concedere Stilichoni,

Buslid. Oxon. sec. Exc. Pat. rec. Lucens. pr. ed. Parm.—191 *parta* pro *pastæ* Vat. quart. *pastæ* Petav. pr. Oxon. sec. Var. LL. ed. Antv. m. pr. *posse* Buslid.—193 *Primus honor* — inc. Heins. odor Moret. pr. *amor* Exc. Pat. rec. *honor* tres Vatt. Pal. Rott. Oisel. Med. quart. *genero* Vat. Livin. *Primus honor tantæque fide victricia duxit* Ambr. tert. *Primus honor geminio mox in? germina novit* Ambr. pr. *geminio mox inde e gramine duxit* Med. quart. *geminio nox inde e gramine* Pal. *geminio nexu tibi germina d.* Buslid. *geminio nox inde germine* Vat. quart. *geminæ nex inde in germina* Ambr. pr. Cod. Epigr. Ambr. *geminæ nex inde Germania* Put. *geminæ nex inde germina* Petav. sec. Oxon. sec. *geminæ vixinum gramina* Vat. sec. *geminio nec inde gemin . . . duxit* Exc. Lucens. pr. *geminæ non ide germine* Vat. tert. m. sec. [a m. pr. reliqua deerant] *geminæ* Vat. tert. reliqua vero desiderabantur, uti et in Thuan. et Petav., pr. *geminæ mox inde* Florent. *geminio Judæa* Exc. Pat. rec. *geminæ nec in Bonon.* *nox inde germina* Rott. *Idæ vet. Gyr. inde* Moret. pr. Ald. ed. Parm. *inde a germine* Vat. pr. *inde e* Vat. Livin. in e Med. pr. *inde .... movit* Sched. Gud. Heinsius ascripserat, *De Stilichonis honoribus* vide Inscriptiones apud Castal. in Rutil. p. 107.—194 *libens pro labor* Vat. quart. *fregit* Med. sec. Heinsius ascripserat, sic apud Horat. 'frangere diem labore.' sed ablegabat lectorem ad Lib. II. in Entrop. vs. 562. ubi vid. has Var. LL.—195 *miti pro merito* Pal. duo Med.—196 *Auderet pro Deberet* Vat. quart. *Deferret vel Offerrer* leg. Heins. *majora* Vat. pr.—197 *Ingrueret* Med. sec. *rare* Florent. duo Med. *minari* Buslid.—198 *Credere* Florent. Med. sec. Pat. *comitumque*

NOTÆ

que Magister. Hoc geminum est culmen seu duplex honos, ad quem Stilicho, velut ad dignitatum pulcherrimarum fastigium, evehctus est. Sic et apud Francos 'Comes stabuli Regii,' *Connestable*, prima fuit in re militari dignitas.

191 *Phrygiæ, &c.* Equi et equæ Phrygum in pretio habebantur, et ipsi Phryges ab Homero dicuntur *ἵπποδαμοι*, *Equorum domitores*; et *αἰολό-*

πυλοι, *Varios velocesque pullos habentes.*

Argæa Argæus est mons Cappadociæ, de quo supra.

192 *Sacris præsepibus* Stabulum sacrum, Imperatorium: adeo ea omnia sacra dicuntur, quæ Regum sunt.

196 *Bellica nubes* Incurtus Barbarorum, nubis instar, erumpens et effervescens in regiones Romanas.

Aspiceres, totumque palam permittere Martem.
 Nec gradus ætatisve pudor senioribus obstat, 200
 Ne juveni parere velint. Ceu flamine molli
 Tranquillisque fretis clavum sibi quisque regendum
 Vindicat: incumbat si turbidus Auster, et unda
 Pulset utrumque latus: posito certamine nautæ
 Contenti meliore manu, seseque ratemque 205
 Unius imperiis tradunt, artemque pavore
 Confessis finem studiis fecere procellæ.
 Haud aliter Stilichon, fremuit cum Thracia belli

etnī inferiori ætate et dignitate, et credere aperte huic omne bellum. Neque vero dignitas et verecundia ob ætatem impedit seniores, quominus velint obedire juniore Stilichoni. Quemadmodum ventis letioribus, et mari placidiore, unusquisque tribuit sibi gubernaculum moderandum: at si Notus violentus, et fluctus feriant duo latera navis, nautæ, contentione omīssa, contenti dextra peritiorē, committunt sese et navem regimini unius, et tempestates imposuerunt finem favoribus hominum agnoscendum industriam. Non secus Stilicho, cum procella belli Thraciæ intonuit,

*****

Put.—199 *Aspiceret* ed. Parm. *tutumque* Vat. tert. Florent. Med. sec. *committere* Ambr. pr. *promittere* Buslid. *permittere* vet. Gyr. Vat. Livin. duo Med. inc. Heins. Put. Thuan. duo Petav. Bonon. Ambr. tert. Moret. pr. Oxon. sec. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Pat. rec. Lucens. pr. Var. LL. ed. Antv. *Martem vel in arcem* Moret. pr.—200 *Non* Ambr. pr. Ald. Sched. Gud. *ætatisque* tres Vatt. Rott. Oisel. *ætatisve* duo Med. Buslid.—201 *Neve juveni pro Ne juveni* Vat. pr. *Neu* inc. Heins. *Nec* Pal. Rott. duo Med. Put. duo Petav. Ambr. pr. Moret. pr. Buslid. Cod. Epigr. Ambr. *flumine* Vat. pr. Pal. *flamine* Exc. Lucens. pr. *flamine* Florent. Med. sec. inc. Heins. Put. Thuan. Bonon. dno Petav. duo Ambr. Moret. pr. Oxon. sec. Buslid. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Pat. rec.—202 *Tranquillisve* Pal. duo Med. *feris* Ambr. tert. *tibi quisque* Thuan.—203 *incumbat* Vat. Livin. *incumbit* Ald. *turbis* pro *turbidus* Buslid. *et unda deerant hæc* Med. sec.—204 *Hi per* pro *Pulset* Buslid. *nutet* pro *nautæ* Vat. pr.—205 *Contentæ* inc. Heins. *Contempti* Buslid. *manus* Vat. pr. *æque patremque* inserto versu seq.—206 *Unius imperio tr. art. pavore* Vat. pr. et quart. Petav. pr. Put. Bonon. Moret. pr. Vat. Livin. Buslid. Oxon. sec. Exc. Pat. recent. *seseque patrem Unius imp. tradunt artemque pavore* inc. Heins. qui *credunt* pro *tradunt* corrigit, et *ratemque*, quod extat in Vat. Livin. in duobus autem Vatt. uti et Pal. et Rott. et aliis desideratur ille versus. *pavorem* Vat. quart. *pavore* Rott. Oisel. Florent. tres Med. Put. Thuan. Petav. sec. duo Ambr. Cod. Epigr. Ambr. ed. Parm.—207 *Confessis* Put. *Confessi* duo Vatt. Pal. Rott. Oisel. *Confessæ* Vat. pr. et quart. inc. Heins. Bonon. Vat. Livin. Oxon. sec. Exc. Pat. rec. Var. LL. ed. Antv. *studiis finem* Buslid.—208 *fremuit Stilico* Vat. quart. *tremuit* Pal. duo Med. *tercia* Med. quart. *tertia* Pal.

NOTÆ

199 *Totum permittere Martem*] Tationis belli curam atque molem Stilichoni juniore committebant etiam ipsi senes.

207 *Studiis*] Tempestates fidem faciunt studiis, id est, desideriis et con-

tentionibus regendæ navis: *artem confessis*, non quod studia consteanturartem, sed quod homines studiosi regendæ navis territifateantur et agnoscant in periculo industriam viri peritioris. 208 *Thracia tempestas*] Bellum in

Tempestas, cunctis pariter cedentibus, unus
 Eligitur ductor : suffragia quippe peregit 210
 Judex vera timor. Victus ratione salutis
 Ambitus, et pulsus tacuit formidine livor.
 Quis tibi tunc per membra tremor, quantæque cadebant
 Ubertim lacrymæ, cum sæva vocantibus arma
 Jam lituis, madido respectans limina vultu, 215
 Optares reducem, galeæque inserta minaci
 Oscula cristati raperes festina mariti ?
 Gaudia quæ rursus, cum post vitricia tandem
 Classica sidereas ferratum pectus in ulnas
 Exciperes : castæ tuto per dulcia noctis 220
 Otia pugnarum seriem narrare juberet ?

dux solus eligitur, omnibus recedentibus æqualiter. Namque metus judicans dedit suffragia certa Stilichoni : ambitio superata est ob causam salutis, et invidia expulsa timore siliuit. Quis tibi horror erat tum per corpus, et quot lacrymæ fluebant abundanter, cum tubis excitantibus jam arma terribilia, tu aspiciens domum genis madentibus, expeteres eum jam esse reversum, et tu prompta quasi furareriis oscula conjugis galeati, oscula ingesta per cassidem terribilem ? Quæ iterum lætitia fuit, cum post tubas triumphantes reciperes tandem pectus armatum Stilichonis inter brachia tua divina ; cum tu secuta per quietem placidam noctis pudicæ impelleres eum commemorare seriem prætorum ? Illo Stilichone pugnante, tu, o

-----

Thracia vel tertia Moret. pr. bellis Thuan.—209 candentibus Pal. Med. pr.—210 Erigitur Vat. quart. inc. Heins. Petav. pr. Bonon. Moret. pr. Oxon. sec. Exc. Pat. rec. dictor Var. LL. ed. Antv. doctor tres Vatt. Florent. Med. sec. inc. Heins. Put. Bonon. duo Petav. Ambr. pr. Moret. pr. Oxon. sec. Exc. Pat. rec.—211 Judex namque Ambr. pr. Buslid.—212 impulsus Pal. tacuit Buslid. jacuit quatuor Vatt. Pal. Rott. Oisel.—213 Quis tua Med. sec. tum Vat. sec. nunc Ambr. tert. Oxon. sec. timor Rott. Moret. pr. pavor Ambr. tert. rigor Vat. quart.—215 despectans Ambr. pr. respectas duo Med. respectant Rott. limina duo Vatt. Pal. Rott. Put. Thuan. Petav. sec. duo Ambr. Moret. pr. Oxon. sec. Buslid. Cod. Epigr. Ambr. lumina Cod. Barth. flumina vel numina conjiciebat Heins.—216 Optaret Rott. Put. Optatis Vat. sec.—218 quæ Buslid. qui Pal.—219 cristatum pro ferratum Moret. pr. pontus pro pectus Buslid. pondus conjiciebat Heins. urnas Pal.—220 Exciperet Put. tuto castæ Petav. pr. toto Vat. pr. lucida pro dulcia Vat. quart. dubia Pal. duo Med. dulcia vel devia Moret. pr.—221 series Vat. tert. Florent. Buslid.—

NOTE

Thracia tonans, idque cum Getis gerendum.

211 *Timor*] Loco suffragiorum, timor periculi, ex re ipsa, veraque virtutis æstimatione, fecit ut Stilicho dux eligeretur.

215 *Respectans limina*] Tu respicis

domum tuam lacrymando, et quasi admones reditus celerandi.

217 *Raperes*] Velut raptim furareri, ne maritum ad bella properantem in tanto patris periculo retardares.

Non illo nitidos unquam bellante capillos
 Comere : non solitos gemmarum sumere cultus.
 Numinibus votisque vacas, et supplice crine
 Verris humum. Teritur neglectæ gratia formæ 225
 Cum proprio reditura viro : nec deside cura
 Segnis marcet amor : laudem prudentia belli
 Fœminea pro parte subit. Dum gentibus ille
 Confligit, vigili tu prospicis omnia sensu :
 Ne quid in absentem, virtutibus obvia semper, 230
 Audeat invidiæ rabies, neu rumor iniquus,

Serena, nunquam sustinuit ornare crines tuos micantes, non capere fulgorem consuetum margaritarum ; studes diis orandis, et rotis iaculis, et capillis effusis abstergis terram. Venustus pulchritudinis despectæ iuculæ recreantia cum marito suo. Neque tamen amor conjugali lentus cura pigra minuitur. Sapientia tua obit bellum laudabile, secundum vires muliebres : dum ille Stilicho pugnat contra Nationes, tu prævides cunctis rebus animo auguci. Ne furor livoris semper inimicus virtutibus ausit suscipere aliquid contra absentem maritum, neve fama injusta, et

*****

222 *unquam* tres Med. inc. Heins. Bonon. duo Ambr. Exc. Lucens. pr. *usquam* Exc. Pat. rec.—223 *solitis* Med. sec. *funere* pro *sumere* Pal. Med. quart. Exc. Lucens. pr.—224 *votisq;* quatuor Vatt. *coluere* duo Med. Gesn. et ed. Biont. *vocas* Vat. sec. *sed* *supplice* Put. *simplice* Buslid. *crure* pro *crine* Oxon. sec.—225 *Verris humum* : Heinsius ascripserat Herald. in Arnob. p. 47. *tegitur* Vat. tert. *teritur* duo Med. inc. Heins. Put. Thnan. Bonon. duo Petav. duo Ambr. Moret. pr. Oxon. sec. Buslid. Cod. Epigr. Amb. Sched. Gud. Exc. Pat. rec. Lucens. pr. Ald. ed. Parni. *gloria* pro *gratia* Buslid.—226 *desine* pro *deside* Pal. duo Med.—227 *molem* pro *laudem* conj. Heins.—228 *de parte* inc. Heins. *tutis* Petav. pr. *de gentibus* Moret. pr. *illis* Vat. sec.—229 *Confligit* Ambr. pr. *sensum* Pal. Med. pr.—230 *absentes* Buslid.—231 *neu fervet* pro *neu rumor* Pal. duo Med. *rumor* Sched. Gud. *fervor* Vat. pr. et quart. *furor* Ambr. tert. *femur* Vat. sec. Rott. Oisel. Petav. sec. Exc. Lucens. pr. *fremat* Cod. Epigr. Ambr. *sem iniquis* Vat. tert. *femur* et emendatum *rumor* Ambr. pr. *licor* conjiciebat Heins. *iniquus* Med. quart. Moret. pr. inc.

NOTE

222 *Non capillos comere*] Absente Stilichone omnem sui curam abjiciebat Serena: sic et absente Protesilao Laodamia ex Ovidio : ‘ Nec mihi pectus cura est præbere capillos, Nec libet anrata corpora veste tegi.’

224 *Supplice crine*] Crinibus sparsis in Templo Deum oras, eorum more qui templorum limina capillis verrebant.

231 *Invidiæ rabies*] Hæc tandem Stilichonem percalit, sed quibus par-

cit illa pestis? Nimirum ex Pindaro, *ἴσχει te γὰρ ὄλβος ὁ μείζων φόβον*, *Sustinetque felicitas non minorem invidiam* : et ex Plutarcho, ut Cantharides tritico lætiori et rosâ florentibus innascuntur, sic eos magis infestat invidia, qui virtute aut opibus floreat : et ut nulla regio est, quæ non alat venena, ita et nullus locus, in quo non pullulet canina gens invidiorum. Viri ipsi sanctissimi hujus furie morsus et rabiem reformidant. S. Hieronymus :

Ne qua procul positis furto subsederit armis
 Calliditas nocitura domi. Tu sedula quondam,
 Rufino meditante nefas, cum quæreret artes
 In ducis exitium, conjuratosque foveret 235
 Contra pila Getas, motus rimata latentes,
 Mandatis tremebunda virum scriptisque monebas.

Reliqua desiderantur.

ne aliqua perfidia obstitura in urbe clam delitescat telis longe occultatis. Tu provida alias, Rufino cogitante crimen, cum strueret dolos ad perniciem ductoris Siliichonis, et aleret Getas conspirantes adversus arma Romana, tu scrutata consilia secreta ejus, metuens admonebas maritum tuum mandatis et literis.

*****

Heins. iniquis al.—232 *subitis* pro *positis* Ambr. tert. *subsideris* Pal. *subsiderit* dno Med. Buslid. *subjecerit* Bonon. *subladerit* Oxon. sec. *subceditur* Ambr. tert.—234 *meditante* Vat. quart. Med. quart. *dum quæreret* Florent. *arces* dno Vatt.—235 *Judicis* pro *In ducis* Pal. duo Med. Buslid. *exitium* Var. LL. ed. Antv. *exicium* Buslid.—236 *motis* pro *motus* Pal. dno Med. *lateres* pro *latentes* Med. quart. *latrantes* Cod. Epigr. Ambr.—237 *movebat* Vat. quart. Pal. *monebas* tres Med. inc. Heins. Thuan. Ambr. tert. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Lucens. pr. ed. Parm. *tenebas* Exc. Pat. rec.

NOTÆ

‘Oro vos, ut contra latrantes canes, qui adversum me rabido ore deserviunt, et circumcunt civitatem, atque in eo se doctos arbitrantur, si aliis detrahant, orationum vestrarum clypeos opponatis.’

232 *Subsederit*] Ad insidias Still-

choni struendas: *subsiderere* enim arguit dolos et insidias: Virgilius, ‘*subsedit adulter*’: et a Valerio Maximo, ‘*Subessor alieni matrimonii*’ dicitur, qui alterius conjugis pudicitiam insidiatur.

XXX.

CL. CLAUDIANI
EPITHALAMIUM

dictum PALLADIO V. C. TRIBUNO ET
NOTARIO, ET CELERINÆ.

P R Æ F A T I O.

ARGUMENTUM.

CLAUDIANUS scribit hoc Epithalamium ob amorem Generi, et venerationem Soceri.

CARMINA per thalamum, quamvis festina, negare
Nec volui genero, nec potui socero.

Neque ego volui abnuere Genero Palladio versus nuptiales, etsi promissos, neque

---

Desideratur hoc carmen in Lov. Moret. sec. Reg. Thuan. Mazar. Petav. tert. Tholos. Ambr. sec. Exc. Schott. et Var. LL. ed. Parm. defuisse itidem

NOTÆ

Epithalamium] Supra pag. 160.

Palladio] Hic fuit nobilis Romanus, cujus comes et amicus Claudianus.

Tribuno] Tribunus in militia erat is propemodum, quem in Gallia vocamus, *Mareschallum Francia*: ita sentit Robertus Stephanus.

Notario] Notariorum alii majores,

alii minores. Notarii majores erant in magna dignitate, hos enim Vopiscus appellat 'Secretorum Imperatoris Notarios.'

Celerinæ] Sunt qui dicant nobilem hanc puellam fuisse adoptatam a Stilichone, qui ideo socer dicitur Palladii.

Hic socius, dux ille mihi; nostrique per aulam

Ordinis hic consors emicat, ille prior.

Hunc mihi conjungit studiis communibus ætas;

5

Hunc mihi proponit vel senium vel honos.

Carmen amor generi, soceri reverentia poscit,

Officio vatis, militis obsequio.

potui Socero Stilichoni. Hic Palladius socius mihi est, ille Stilicho ductor; et in Regia hic comes cætus nostri, ille primus eminet: ætas colligat hunc mihi ob studia similia, et senectus et dignitas anteponunt mihi illum: amicitia mea in Generum petit versus ex munere Poëta, veneratio mea in Socerum petit versus ex obedientia militis.

*****

videtur in Junianis, Vossianis et Heinsianis, necnon in Oxon. pr. ex solo quippe Oxon. sec. Var. LL. ab Heinsio enotata comparant. In Put. Inscriptio, in Sched. vero Gud. Præfatio deerat. In Aldina editione Præfatio inter Epigrammata legitur. In Cod. Rhem. inscribitur *Epithalamium Serenæ*. In Moret. pr. erat *Incipit Epithalamium dictus*. Sed Inscriptio similiter deerat. Vat. Livin. et Sched. Gud. *Epithalamium Palladii et Celerinæ* vocant. In Lucens. pr. dicitur *EPITHALAMIUS DICTUS PALLADIO... TRIBUNO ET NOTARIO ET CELERINI* [I. CELERINÆ.] Vat. pr. exhibet, *Incipit Epithalamium dictum Palladio V. Cl. et Celerinæ*. In antiquo Gyraldi Cod. erat, *Incipit Epithalamium dictum Palladio V. Cl. Tribuno et Notario. cætera non percipiuntur*. Var. LL. ed. Antv. simpliciter *Epithalamium* vocant sine ulla Inscriptioe.

1 *festiva* Oisel. *negarem* duo Vatt. Rott. Med. sec. *negantem* Pal. duo Med. *tegaoni* Vat. pr. *nostramque per aulam* Buslid. *consors emicat, ille* Petav. pr. Ald. *conjuxit* Vat. quart. Ambr. pr. *proponit* Med. sec. Moret. pr. *honor* Med. pr. Ambr. pr. *ignos* pro *honos* Exc. Lucens. pr. *amor soceri, generi reverentia* Pal. Med. pr. *poscit* deerat Vat. pr. *poscunt* Exc. Pat. rec. *Obsequio nati, militis officio* Buslid. *officio* pro *obsequio* Exc. Pat. rec.

NOTE

7 *Carmen amor*] Offero Epithalamium Palladio, quia sum vates, ipsumque amo. Offero Stilichoni, quia sum hujus miles, ipsumque veneror.

8 *Officio vatis*] Officiosum enim est vati socium suum versibus prædicare in tanta festivitate nuptiarum.

XXXI.

CL. CLAUDIANI
EPITHALAMIUM PALLADII ET CELERINÆ.

ARGUMENTUM.

VENERI in antro dormienti renuntiatur conjugium Palladii et Celerinæ. Per Amores accersit Hymenæum, et interrogat. Hic respondet laudando nobilitatem utriusque conjugis. Hinc Venus adit nuptias cum apparatu, hortaturque sponso ad amorem et concordiam.

FORTE Venus blando quæsitum frigore somnum
Vitibus intexti gremio suscepit antri,
Densa quo sidereos per gramina fuderat artus,
Acclinis florum cumulo : crispatur opaca
Pampinus, et mites undatim ventilat uvas.

5

Fortuito Venus in sinu cavernæ prætexta vineis, indulgebat sopori dulci conciliato per auram refrigerantem, et porrezerat corpus caleste per herbas copiosas, ipsa effulta acervo florum: folia vitis umbrosæ agitantur, et movent fluctuantes

1 *Forte* tenuis Vat. pr. *quæsiuit* Pal. duo Med. *quæsitans* Exc. Pat. rec. *frigora* Vat. pr. *somnum* deest Vat. pr.—2 *intextis* Vat. pr. Oisel. Ambr. pr. *intextum* Vat. tert. Florent. Med. pr. *geminis* pro *gremio* Exc. Pat. rec. *secesserat* Rott. duo Medd. Pnt. *successerat* Oxon. sec.—3 *aptum* pro *artus* Vat. pr. *aptum* vel *artus* Oisel.—4 *Acclivis* Florent. Med. quart. inc. Heins. Buslid. Ald. et ed. Parm. *Acclinis* duo Med. Cod. Ursin. Put. duo Petav. Bonon. duo Ambr. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Pat. rec. et Lucens. pr. *Acclinis floribus* vet. Gyr. *floribus* Exc. Lucens. pr. *tumulo* pro *cumulo* duo Med. *crispatus* Med. quart. *crispantur* ed. Parm.—5 *multa sudantem ventilat uva* Vat. Livin. *mites sudanti v. uva* vet. Gyr. *mites sudanti ventilat uvas* Exc. Lucens. pr. *multos sudante* Vat. pr. *vitem sudantem* tres Vatt. Pal. Rott. *uvas* deerat Vat. pr. *uvas*

NOTÆ

2 *Vitibus*] Cur dormit Venus sub vitibus? quia nempe vites, ulmis maritæ, sunt symbolum felicitis matrimonii.

Suscepit] Heinains legit: *quasi- tum frigore somnos, Vitibus intexti gre-*

mio successerat antri. Et bene, *successerat quæsitum somnos*, id est, ad quærendos somnos.

5 *Mites undatim ventilat uvas*] Hein- sius mallet: *et musto sudantem ventilat (agitat) uvas*: id est uvam, unde su-

Ora decet neglecta sopor : fastidit amictum
 Æstus, et exuto translucent pectore frondes.
 Idaliæ juxta famulæ, triplexque vicissim
 Nexa sub ingenti requiescit Gratia quercu.
 Pennati passim pueri, quo quemque vocavit 10
 Umbra, jacent : fluitant arcus, ramisque propinquis
 Pendentes placido suspirant igne pharetræ.

racemos lenes : somnus decorus est in cultu inornato : calor remouet vestes, et pectus nudum micat inter folia. Ancillæ Idaliæ circum recumbunt, et Charites tres sub quercu magna conjunctæ per mutua : undique pueri alati cubant, quo umbracula unumquemque inuolant : arcus eorum fluctuant vento, et pharetræ suspensæ ex arboribus finitimis emittunt velut suspiria cum flamma leni. Alii ex Amoribus

*****

pro uras Vat. sec. *fluitantem visis vitem* olim legisse videtur Heinsius, qui ascripserat : 'Catull. Epithal. Pelei et Thetidis : 'Nam velut in summo quantientem brachia Tauro Quercum et conigeram fluitanti vertice pinum.' sic puto legendum. Vulgo *sudanti cortice*. Quæ inepta lectio. Liber vetus, cujus Excerpta penes me, *nutanti vertice*. Non male. Mox ex eodem lege *obvia frangit*. Sic Lib. II. Rapt. 110. 'Fluctuat hic denso crispata cacumine buxus.'—6 *amictus* pro *amictum* Vat. pr. Ambr. pr. et Med. sec.—7 *exuto* Petav. pr. Med. sec. Oxon. sec. *translucet* Florent. inc. Heins. Pat. duo Petav. Bouon. Oxon. sec.—10 *Pinnati* Exc. Lucens. pr. *Passim pennati* Vat. pr. Ambr. pr. *quocumque* Ambr. pr. Sched. Gud. *quemcumque* Vat. quart. *vocabit* Vat. pr. *vocabat* Ambr. pr.—11 *jacet* ed. Parm. *artus* Ambr. tert. *propinquis* Oisel. Ambr. pr. Vat. Livin. Exc. Lucens. pr. Cod. Rhem. Sched. Gud. *propinquat* tres Vatt. Rott. *propinquat* Pal. duo Med. Petav. pr. *pendunt* Buslid.—12 *Pendent* et Vat. pr. Oisel. Ambr. pr. Vat. Livin. Sched. Gud. *Pen-*

NOTÆ

dat mustum, seu vinum novum.

7 *Æstus*] Calor non sinit Venerem uti vestibus : alii legunt, *Cestus*, hoc est, cestus Veneris remouet ceteras vestes. Venus solo cesto, seu balteo contenta est ; quo certe nihil pulchrius, nihil potentius. In judicio Paradisi Venus videtur deponere cestum, ne hoc tanquam præstigiis judicem incantet. Lucianus.

Exuto translucent] Veneris pectus candidissimum radiat inter frondes virides : vel frondes micant, mutanturque novum splendorem ex ejus divino pectore.

8 *Idaliæ*] Ancillæ Veneris dictæ *Idaliæ*, ab Idalio vel Idalo monte Cyprî Veneri sacrate.

9 *Nexa*] Gratias saguntur semper

nexæ, quia grati animi virtus nunquam excidere debet, sed semper beneficio conjungi : etenim etiam dormientes, si fieri possit, beneficiorum acceptorum meminisse decet.

Quercu] Cur dormiunt Gratia sub quercu ? quod, ut quercus nutriunt homines, sic et Gratia fovet et alunt hominum societatem.

11 *Fluitant arcus*] Arcus Amorum suspensi, et vento agitati, hinc inde fluitant.

12 *Suspirant*] Ipsæ Pharetræ Amorum igne armatæ *suspirant*, seu plenæ sunt suspiriis, quæ immittunt in amantum corda : hoc est, plenæ sunt telis quæ suspiria et gemitus eliciunt. Causa pro effecta, Metonymicis.

Pars vigiles ludunt, aut per virgulta vagantur.
 Scrutantur nidos avium, vel roscida læti
 Mala legunt, donum Veneris, flexusque sequuntur 15
 Palmitis, et summas pennis librantur in ulmos.
 Defendunt alii lucum; Dryadasque procaces
 Spectandi cupidas, et rustica Numina pellunt,
 Sylvestresque Deos: longeque tuentibus antrum
 Flammea lascivis intendunt spicula Faunis. 20
 Cum subito varius vicina clamor ab urbe
 Et fausti juvenum plausus, mixtæque choreis
 Audite per rura lyræ: Celerina per omnes

vigilantes delectantur, vel errant per arbusta: rimantur nidos volucrum, aut hilares colligunt poma sparsa roræ, quæ sint manus Veneris; et repunt ad euroamina vitium, ac pendunt aliis in apice ulmorum. Alii tutantur sylvam, et fugant Dryadas petulantes, avidas videndi, et Divos agrestes ac sylvanos, et torquent tela ardentia in Faunos luxuriantes, procul aspicientes cavernam. Hæc fiebant, cum statim rumor diversus ab urbe finitima, et applausus felices adolescentum resonuerunt, et citharæ permixta saltationibus per agros: Celerina

*****

dentis Florent. tres Med. inc. Heins. Bonon. Put. duo Petav. Ambr. tert. Moret. pr. Cod. Epigr. Ambr. et Ursin. Exc. Pat. rec. Lucens. pr. Ald. Splendentes placide Buslid. placide duo Med. placide Pal.—13 Par vigiles Sched. Gud. Pervigiles Vat. pr. Ambr. pr. Vat. Livin. et per Vat. pr. Vat. Livin. Ambr. pr. ac pro aut Var. LL. ed. Antv.—14 alii pro avium conjiciebat Heins.—15 legant Oxon. sec. donec pro donum Buslid. Veneri Exc. Lucens. pr. flexusque Vat. quart. Ambr. pr. Exc. Pat. rec.—16 aut summas legebat Heins. pinnis Cod. Epigr. Ambr. Exc. Lucens. pr. vibrantur Exc. Lucens. pr. umbrantur Ambr. pr. alnos Rott. Var. LL. ed. Antv. ulmos vel arnos inc. Heins.—17 luctum Rott. lucos Vat. pr. et quart. Ambr. pr. Vat. Livin. Dryadesque tres Vatt. Pal. Dryadasque Vat. sec. inc. Heins. Put. duo Petav. Bonon. Ambr. tert. Moret. pr. Oxon. sec. vet. Gyr. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Pat. rec. Lucens. pr. vid. Fescenn. vs. 23. procaces vel loquaces Rott.—18 Inspectant cupidi Ambr. pr. Sched. Gud. Inspectant cupidus Vat. pr. lumina pro Numina Moret. pr.—19 Deas conjiciebat Heins. ruentibus Petav. pr.—20 incendunt spicula flammis Buslid.—21 in urbe Exc. Pat. rec.—22 fasti Oisel. mixtusque Moret. pr.—23 tubæ pro lyræ Ambr. pr. Sched. Gud. celer inde

NOTE

14 *Nidos avium*] Quærent nidos avium, tanquam rem sui juris: aves enim subditæ Amorum imperio tum maxime cum nidificant.

16 *Librantur*] Amores petulantes evolvant ad apices ulmorum, quibus innexæ sunt vites, et hic aliis librant petulantius: id quod satis indicat na-

turam Amorum, qui in jocos et lasciviam effusi sunt.

17 *Dryadas*] Sunt hæc Numina sylvarum: *δρῦς*, *δρ*, *querqus*; hinc Dryades.

20 *Faunis*] De his supra.

22 *Plausus*] Acclamationes populi hymenæum canentis; nam ante fores

Italiæ canitur montes, omnisque maritum
 Palladium resonabat æger. Pervenit ad aures 25
 Vox jucunda Deæ, strepituque excita resedit,
 Et reliquum nitido deterisit pollice somnum.
 Utque erat interjecta comas, turbata capillos,
 Mollibus exsurgit stratis, Hymenæon et omne
 Agmen, et innumeros Hymenæon poscit Amores. 30
 Hunc Musa genitum legit Cytherea, ducemque

cantatur per cunctos montes Italia, et campi omnes sonabant Palladium conjugem ejus. Murmur lætum attingit aures Divæ Veneris, et sedit excitata sono, atque abstersit digitis pulchris soporem reliquum. Et ut Venus habebat cæcariam neglectam, et crines confusos, exiit ex lecto delicato, petiit Hymenæum ab omni catero Amorum innumerabilium. Venus decerpit hunc Hymenæum natum ex Musa

*****

Vat. pr. *celer* una Pal. duo Med. *Celerina* duo Vatt. Oisel. Put. Bonon. duo Petav. duo Ambr. vet. Gyr. Vat. Livin. Cod. Epigr. Ambr. Ursin. Exc. Lucens. pr. *celeuma* inc. Heins. *celebrata* Vat. tert. Buslid. Ambr. *celebrata* vel *Celeuma* Rott.—24 *mentes* pro *montes* Var. LL. ed. Antv. *montesque* Vat. pr.—26 *jucunda* Petav. sec. *resedit* Florent. tres Med. Cod. Ursin. Put. Bonon. duo Petav. duo Ambr. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Lucens. pr. ed. Parm.—27 *decerpit* M-d. quart. *decerpit* Buslid.—28 *Utque fuit* Sched. Gud. *Utque fuit intertexta comas* Oxon. pr. *Utque erat turbata comas, merita vel incompta cap.* vet. Gyr. *Utque fuit....* Ambr. pr. *fuit intertexta* Pal. Rott. duo Med. Put. *fuit detecta* Ambr. tert. *fuit intertexta* Vat. quart. Bonon. Moret. pr. Exc. Pat. rec. *fuit intertexta* Petav. sec. *fuit turbata* Exc. Lucens. pr. Petav. pr. m. sec. *intertexta* Vat. pr. et tert. *intertexta* Vat. sec. Cod. Ursin. locum corruptum pronuntiat Heinsius et conjicit, *Utque erat indigesta comas* vel *Utque fuit neglecta comas*. ut supra vs. 6. dixit, *Ora decet neglecta sopor. mox intertexta capillos* Exc. Lucens. pr. *capillis* Vat. quint. Rott.—29 *exsurgit* Exc. Lucens. pr. *assurgit* quatuor Vatt. Pal. Oisel. *iterumque suorum pro Hymenæon et omne* Exc. Cod. Rhem. *interque suorum* duo Ambr. Buslid. Cod. Epigr. Ambr. Sched. Gud. *procul ecce sonorum* Vat. quart. *revocatque suorum*, hoc hemistichium in Oxon. sec. literis recentibus scriptum erat, ut videretur lacuna prius fuisse. *sociumque requiri* Vat. tert. m. sec. deerant hæc in Put. Bonon. Exc. Pat. rec. Florent. tribus Med. inc. Heins. et Cod. Ursini. in Petav. pr. et sec. manu recenti ascripta erant. *interque suorum Agmen et innumeros*, deerant hæc tribus Vatt. et Pal. *Hymenæus....* m. pr. et *Hymenæus querit* m. sec. Rott. *poscit* vet. Gyr. Exc. Lucens. pr. *queris* Put. *querit* quatuor Vatt. Pal. Oisel.—30 *Inde per innumeros Hymenæum q. amores.* inc. Heins. [non Vienn. qui litera Q ab Heinsio notatus erat.] in *medios* Buslid. *innumeros....amores* Oxon. sec. in

NOTÆ

certatim tibicines caneant; et quo sponsi illustriores, eo major plausus populi.

27 *Deterisit comam*] Id est, deterisit oculos sopore reliquo gravatos.

28 *Intertexta*] Comæ Veneris erant

interjectæ, seu neglectæ, quia orbis crinium seu ciocini non erant aliis affixi, velut per quosdam arcus, ut solebant.

30 *Hymenæon....Cytherea*] Supra de his dictum a nobis.

Præfecit thalamis : nullum junxisse cubile
 Hoc sine, nec primas fas est attollere tædas.
 Conspicitur tandem : platano namque ille sub alta
 Fusus inæquales cera texebat avenas, 35
 Mænaliosque modos, et pastoralia labris
 Murmura tentabat relegens, orisque recurso
 Dissimili tenuem variabat arundine ventum.
 Restitit, ut vidit Venerem, digitisque remissis
 Ad terram tacito defluxit fistula lapsu. 40
 Dulce micant oculi : niveas infecerat igni
 Solque pudorque genas : dubiam lanuginis umbram
 Cæsaries intonsa tegit. Prior ipsa silentem

Calliope, et præposuit illum præsidem nuptiarum. Non licet absque hoc vincire ullos sponso, neque efferre faces primas. Tandem videtur: etenim ille cubans sub platano excelsa iungebat cum cera calamos dissimiles, et recolens conabatur edera labiis cantilenas Mænalias et sonos pastorales, et ore recurrente mutabat in tibia gracili tentum inaequalem. Hymenæus stetit, statim atque aspexit Venerem, et digitis relaxatis, tibia cecidit ad terram casu molli: oculi ejus nitent leniter: Sol et verecundia rubescerant flamma genas ejus candidas: comæ intonsæ operiunt umbram tenuem barbæ primæ. Ipsa Venus prima alloquitur tacentem

*****

numeris...Amoris Raphael. ex conj.—32 nullis Vat. pr. Sched. Gud. junxisse Vat. tert. rixisse Med. tert. ed. Parm. punxisse Pal. junxisse duo Med. inc. Heins. Bonon. duo Ambr. Moret. pr. Oxon. sec. vet. Gyr. Vat. Livin. Buslid. Cod. Epigr. Ambr. duo Petav. Exc. Pat. rec. Lucens. pr. Sched. Gud.—34 namque illa Vat. quart.—35 Doctus pro Fusus Buslid. certa pro cera Vat. pr. habenas vel avenas Exc. Lucens. pr.—36 labris duo Vatt. Ambr. pr. libris duo Vatt. Pal. Med. pr. inc. Heins. Put. duo Petav. Bonon. Buslid. Oxon. sec. Cod. Ursin. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Lucens. pr.—38 Dissimili tenuem tres Vatt. Pal. Rott. Dissimilem tenui Vat. pr. Ambr. pr. Vat. Livin. Sched. Gud. narrubat pro variabat Petav. pr.—40 A terra Pal. Med. pr. subito pro tacito Petav. pr. deflexit Florent. Moret. pr. statu pro lapsu Vat. pr. Ambr. pr. lapsu vel cornu Rott.—41 intererit Exc. Lucens. pr. igne tres Vatt. Petav. pr. Bonon. Ambr. pr. Moret. pr. Oxon. sec.—42 dubiaque...umbra Vat. quart. umbra Vat. pr.—43 Canicies pro Cæsaries Moret. pr. ipse Vat. quart. Oxon.

NOTÆ

32 Cubile] Sponso qui sunt in cubili: et est continens pro contento, Metonymicòs.

33 Tædas] Elatis facibus in conjugium novi nupti producebantur.

34 Platano] Hymenæus sub platano arborum umbriferarum nobilissima, quia umbra delectantur amantes.

35 Inæquales avenas] Calamos seu Delph. et Var. Clus.

tubulos olim simpliciter iungebant, ita ut parvis succederent longiores. Ast hodie unas fistulas diversis foraminibus compingunt.

36 Mænalias] Cantilenas, quales Pan princeps fistularum canit in Mænalio monte Arcadiæ.

37 Oris recurso] Ore recurrente et varios tubos inspirante.

Claud.

3 K

Compellat: Nunquamne, puer, dilecta relinques
 Carmina? Maternis nunquam satiabere donis, 45
 Dedite Musarum studio, nimiumque parentis
 Æmule? Quid medio tecum modularis in æstu?
 Jamne tibi sordent citharæ? jam lustra Lycæi,
 Atque pecus cordi, redituraque rupibus Echo?
 Hnc ades, et tantæ nobis edissere causas 50
 Lætitiae: cui pompa toro tam clara resultat,
 Quæ nova dotetur virgo: patriamque genusque
 Pande, quibus terris orti, quo semine ducti.
 Haud ignarus enim: nec te connubia fallunt
 Ulla: tuo primæ libantur fœdere noctes. 55

Hymenæum: O puer, an non deseres nunquam cantilenas amatas? An non exploris nunquam muneribus Matris tuæ, o puer addicte nimis æmori Musarum, et nimium imitator matris tuæ Calliopes? Quare solus canis in caloribus mediis? An lyra jam contemnuntur a te? Jam sylva Lycæi, atque pecora, et Echo remittenda ex saxis sunt tibi ex animo? Veni huc, et narra nobis causas tanti gaudii, pro quibus nuptiis plausus tam manifestus resonet, quæ nova puella dotetur, dic nobis patriam ejus, et domum, qua regione sponsi oriundi sint, qua familia nati. Enimvero non inactus es: neque ulla matrimonia incognita sunt tibi: prima noc-

sec.—44 relinquis Vat. pr. Ambr. pr. ed. Parm. relinquit Pal. Florent. duo Med. relinquit Oxon. sec.—45 sacrabere pro satiabere Rott.—46 studiis Ald. peremptis pro parentis Buslid.—49 Jamque pro Atque Pal. duo Med. Petav. pr. æmule Ambr. pr. Exc. Cod. Rhem. remus Sched. Gud. sordent pro cordi Vat. sec. Cod. Ursin. montibus pro rupibus Petav. pr. pupibus Moret. pr.—50 et tanta Ambr. tert. tandem Vat. pr. Ambr. pr. tantus vet. Gyr. Exc. Lucens. pr. tanta vel tacita Moret. pr. causa Vat. pr. laudes Vat. sec. Cod. Ursin.—51 cui Vat. pr. Ambr. pr. Vat. Livin. Sched. Gud. quem Rott. quæ tres Vatt. Pal. Olsef. tora Vat. pr. tori Vat. quart. et pr. m. sec. Petav. pr. Bonon. Moret. pr. Ald. Var. LL. ed. Antv. jam Buslid. leta Vatt. sec. Ursin. Cod. resultat Vat. pz.—53 simul et pro orti Buslid. sanguine Vat. quart. Pal.—54 Aut Med. sec.—55 Una pro Ulla Petav. pr. cuncta Vat. pr. Sched.

NOTÆ

47 Æmule] Venus arguit Hymenæum, quasi nimium imitatore suæ patris Calliopes: et sic forsan carpit occulte castitatem Musarum sibi inuisam. Cur Musas non incendat Cupido, pulchre Lucianus.

48 Citharæ] Cantus Urbanus, qui apponitur cantui rustico fistularum Pastoralium.

Lycæi] Mons est Areasiam quem Pan perpetuus cantus habitat: Echo

semper esse cum Pane dicitur, quod cum Pan *Διορβον ορπαρρως*, Bacchi Dux, in loco cavo et saxoso clamare jussisset milites, Indos terruerit, velut infinitas haberet copias. Hinc τῆς Ἠχῆς τῆς Πανὸς φίλῳ φίλῳ: Echo Pan amicam esse canimus. Polyzenus.

55 Libantur] Primæ noctes, seu noctes nuptiales consecrantur per te, inito fœdere, per libationem, hoc est, per factum sacrificium.

Ille refert : Equidem dudum te, Diva, morantem
 Mirabar, quid adhuc tanti secura maneres
 Conjugii. Non parva tibi mandatur origo :
 Fascibus insignes, et legum culmine fultæ
 Convenere domus, et qui lectissimus orbi
 Sanguis erat. Rabris quæ fluctibus insula latrat,
 Quis locus Æthiopum, quæ sic impervia famæ
 Secessit regio, quo non rumore secundo
 Palladii penetravit amor, mentisque benignæ
 Temperies, doctique sales, et grata senectus?
 Per cunctos iit ille gradus, aulæque labores
 Emensus, tenuit summæ fastigia sedis,

tes sacrantur tua fide. Ille Hymenæus respondet : Ego certe admirabar jampridem te cunctantem, o Dea, et quare adhuc remaneres non sollicita de tanto matrimonio. Non exigua nobilitas submittitur imperio tuo ; familia illustres consulatibus, et sublata fastigio magistratum coierunt, et sanguis qui pulcher erat in terris confluit. Quæ insula resultat undis maris rubri, quis tractus Æthiopum, quæ terra sic inaccessea fumæ remota est, quo non amabilis gloria Palladii pervenerit cum ex-istimatione laudabili ; quo non moderatio animi humani, et ingenium facetum, et senectus jucunda pervenerint ? Ille Palladius incessit per omnes dignitates, et defunctus muneribus Aula, obtinuit culmina dignitatis supremæ, regens Curiam

Gud. labantur Buslid.—56 morari pro morantem Vat. pr. Ambr. pr. Vat. Livin.—57 tanti quod adhuc Buslid. quid adhuc Exc. Lucens. sec. manere Vat. pr.—58 nec parva Pal. duo Med. Put.—59 letum culmine duo Med. carmine Buslid. unde cardine conjiciebat Heins. fulcit pro fultæ Pal. Med. pr. inc. Heins.—60 lectissimus orbi Vat. pr. Vat. Livin. Heinsius ascripserat vi. Cons. Hon. vs. 370. ' Electi candoris equos.' lectissimus urbi Vat. quart. inc. Heins. Petav. pr. latissimus urbi duo Vatt. Pal. Rott. Oisel. lectissimus Bonon. Moret. pr. Oxon. sec. Cod. Epigr. Ambr. orbi Ambr. pr. Heinsius ascripserat Fl. Vopisc. in Caro.—61 rubeis vet. Gyr. longis Vat. quart. quo fluctibus insula lustrat Buslid. statibus Vat. tert. Rott. Oisel. Exc. Lucens. pr. fluctibus duo Med. inc. Heins. Put. Petav. pr. Bonon. duo Ambr. Cod. Ursin. Vat. Livin. Exc. Pat. rec. Lucens. pr. Sched. Gud. labeat Cod. Epigr. Ambr. latret Exc. Pat. rec.—62 Qui Vat. pr. Med. sec. quæ nunc Var. LL. ed. Antv. quo sic Pat. Petav. pr. Bonon. impervia flamma Var. LL. ed. Antv. m. pr.—63 Successit Vat. sec. Recessit Exc. Lucens. pr. Secessit Vat. pr. Florent. tres Med. inc. Heins. Put. duo Petav. Bonon. Ambr. tert. Oxon. sec. Vat. Livin. Exc. Pat. rec. ed. Parm. quæ non Vat. sec. quo nonque timore Buslid.—64 benigna quatuor Vatt. Pal. Rott. Oisel. benignæ Ambr. tert.—65 doctisque Buslid. grata inc. Heins. Exc. Lucens. pr. amica Pal. dno Med. Buslid. terga Vat. tert. Oisel. Florent. Med. sec. unde tersa conjiciebat Heins.—67 Emersus

NOTÆ

- 57 Maneres] Mirabar, cur non spon- ges ferunt.
- te adesses tanto conjugio. 65 Senectus] Patris Palladii.
- 59 Legum] Magistratum, qui le-

Eoam stabili moderatus jure Senatam.
 Hic splendor juveni. Cunabula prima puellæ
 Danubius veteresque Tomi : Mavortia matris 70
 Nobilitas spoliis armisque exultat avitis,
 Immensamque trahit Celerini robore lucem,
 Qui quondam Meroën jussus Nilumque tueri,
 Cum sibi, post obitus et Parthica fulmina Cari,

Eoam jure perpetuo. Hæc est nobilitas juvenis. Inter et Tomi veteres fuerunt prima cunæ Virginis Celerinæ : claritas ejus Matris Martia triumphat exuvîis et factis bellicis avorum, et deducit splendorem insuetum ex constantia Celerini, qui olim jussus defendere Meroën et Nilum, cum post mortem Cari Imperatoris fulmine

*****

Vat. quart. Pal. tres Med. *tenuis* Vat. tert. *tenuit* duo Med. inc. Heins. Put. Bonon. duo Petav. duo Ambr. Buslid. Cod. Epigr. Ambr. Vat. Livin. Exc. Pat. rec. Lucens. pr. Sched. Gud.—68 *stabulis* videtur fuisse in Med. pr. ut vs. 85. unde *stabuli* conjiciebat Heinsius. *moderatum* Pal. duo Med. *moderatur* Rott. Put. Var. L.L. ed. Antv.—69 *juveni* tres Vatt. totidem Med. inc. Heins. Put. Bonon. duo Petav. duo Ambr. Buslid. Cod. Epigr. Ambr. Ursin. Exc. Pat. rec. Lucens. pr. Sched. Gud. *juvenem* Oisel. *juvenum* Vat. tert.—70 *Danubii veteres thalami* Buslid. *veteres Tomi* Put. Moret. pr. *veteres thalami* Pal. duo Med. *Martis pro matris* Pal. Med. duo et Cod. Ursin. *Marti* Moret. pr.—71 *spoliisque* Pal. duo Med.—72 *Celerini* Med. sec. *Celerino* Buslid. *Celerinæ* Bonon. Ambr. pr. *Celerinæ* duo Vatt. Oisel. Oxon. sec. Huc forte referendum putabat Heinsius veterem Inscriptionem p. 150. HIC QUIESCIT IN FACE FL. CELERINUS VD SCRINIARIUS INL. PATRICIÆ SEDIS DEP. D IIII ID NOVEMBER. QUI VIXIT ANN. XXXIII. FLM. DN. FL. VALENTINIANO VII ET AVIENO. V C8.—73 *Meroën* Vat. sec. Pal. duo Petav.—74 *Cum sibi post obitus et P. fulm.* Caro Exc. Lucens. pr. *Qui sibi p. domitos et P. flumina Carros* Buslid. *pro domitos* Put. *post domitus* duo Med. *domitos et P. fulmina Carros* duo Vatt. *domitas et P. f. Curras* Ambr. tert. *domitas ad Parthica flumina Carras* Gesn. et ed. Bipont. *obitus et Vat. pr. vet. Gyr. domitos Charros* Oxon. sec. *fulmina Parthica Caro* Vat. Livin. *P. fulmina Caro* Vat. pr. *flumina* Med. pr. Petav.

NOTE

68 *Eoam*] Forsan Palladius non fuit Consul, quia Consulatus non erat jus stabile, siquidem singulis annis mutabatur; sed fuit Præfectus Prætorii Orientis, ideoque rexit Senatam, seu ipsos Senatores, cum ipsi Palladio omnia commissa forent: sed forte etiam *stabile jus* designat leges fixas optimasque, quas tulerit, et hoc sensu potuit esse Consul.

69 *Hic splendor*] Ex hac gente, ex hoc patre Palladius juvenis mutuatur suum splendorem.

70 *Tomi*] Urbs Getarum in Ponto,

Ovidii exil'io insignis: sed licet barbara, tamen quia Græcis finitima, urbanitate et literarum amore claruit, et ipsum coluit Ovidianus, qui ibi coronam sibi consensu publico impositam, velut diadema, gessit.

Matris] Alii legunt *Patris*, dicuntque Celerinam parentes habuisse Tomitanos seu Getas; unde et ortus ipse Stilicho.

73 *Meroën, Nilum*] Supra sæpius de his.

74 *Parthica fulmina*] Post obitum Cari Imperatoris ad Ctesiphontem

Sceptra daret miles, rebusque imponere vellet, 75
 Despexit fremitus, et prætulit otia regno :
 Respuit ingestum, quod vi, quod poscere ferro
 Posthabita pietate solent. Tum purpura primum
 Inferior virtute fuit, meruitque repulsam
 Obvia majestas : doluit Fortuna minorem 80
 Se concessa viro. Magnum delata potestas,

sublati prope Parthos, milites offerrent sibi imperium, et vellet præscire ipsam regimini orbis, contempsit desideria eorum, et præposuit quietem sceptro. Repudiavit imperium oblatum, quod alii, pietate spreto, consueverunt petere vi et armis. Tum primum purpura imperatoria minor virtute extitit, et majestas sese offerens promeruit repelli. Fortuna fassa se inferiorem tanto viro. Imperium oblatum,

//

pr. Exc. Pat. rec. Carros inc. Heins. Put. Moret. pr. Cod. Epigr. Ambr. et Ursin. Var. LL. ed. Antv. Carrhos Petav. pr. Charros Bonon. caros duo Med. Petav. sec. Caro Ambr. pr. Sched. Gud. Chaya Exc. Pat. rec. claros Vat. tert. Rott. charo vel claros vet. Gyr. Heinsius seqq. notaverat. 'Carre in Parthia. Lucan. lib. 1. 105. 'Assyrias Latio maculavit sanguine Carras.' 'Carre ab Odenato Palmyrenorum Rege sub Gallieno captæ.' Hist. Aug. p. 179. Carrarum etiam meminit Spartian. in Caracalla p. 87. l. 42. 88. bis. vid. Casaub. p. 132. l. 33. a. Capitolin. in Gordianis p. 162. vid. Hist. Aug. p. 162. 163. 166. Flav. Vopisc. in Caro.'—75 rebus sine copula, Pal. duo Med. imponere mallet Pal. Med. pr. Heinsius ascripserat : 'Ita Capitolin. in Pertinace, 'Milites Triarium Maternum Lascivium Senatorem nobilem ducere in castra voluerunt, ut eum rebus Romanis imponerent.' sic rebus agendis aliquem imponere, idem p. 58. l. 27.'—76 Detexit Vat. pr. strepitus Vat. sec. protulit Cod. Ep. Ambr. ferro pro regno Pal. duo Med.—77 incestum Vat. sec. Pal. Rott. ingestum duo Vatt. Oisel. Vat. Livin. Exc. Lucens. pr. paucere Vat. quart. regno pro ferro Pal. duo Med. Petav. sec.—78 solet Exc. Lucens. pr. tunc purpura Ambr. pr. nunc Pal. duo Med. cum inc. Heins. Exc. Pat. rec. non duo Vatt. Rott. Oisel. Petav. sec. Ambr. tert. tum Put. Petav. pr. Bonon. Moret. pr. Oxon. sec. Buslid. Vat. Livin. Exc. Lucens. pr. hic Sched. Gnd.—79 metuitque Vat. tert. Rott. meruitque Oisel. duo Med. inc. Heins. Put. duo Petav. Bonon. duo Ambr. Moret. pr. Oxon. sec. Cod. Ursin. Buslid. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Pat. rec. et Lucens. pr.—81 confessa tres Vatt. Rott.

NOTE

vicum nobilem Parthorum, fulmineo ictu sublato : id quod etiam sentit Sardonius Apollinaris imitator Claudiani. Alii legunt post domitas ad Parthica flumina Carrhas, id est, post Carrhas (quæ urbs Parthorum est) domitas et captas ad ipsa flumina Parthorum. Constat autem captas fuisse Carrhas a Gordiano Imperatore.

77 Ingestum] Oblatum invito et reluctanti.

78 Posthabita pietate] Multos imitatores habuit Cæsar, dictitare solitus : Εἴπερ γὰρ ἀδικεῖν χρη, τυραννίδος περί κἀλλιστον ἀδικεῖν τὰλλα δ' εὖσεβεῖν χρειών. Quos Euripidis versus sic Cæsar ipse convertit : Nam si violandum est jus, regnandi gratia Violandum est : aliis rebus pietatem colas. Suetonius. At qui talia moliantur, sapissime justas luunt poenas ambitionis.

Majorem contenta probat. Cognomina sumisit
 Plena ducis genitor; paulatim evectus in altum;
 Princeps militiæ, qua non illustrior extat
 Altera, cunctorum tabulas assignat honorum; 83
 Rectorum tractat numerum; constringit in unum
 Sparsas imperii vires, cuneosque recenset
 Dispositos: quæ Sarmaticis custodia ripis,
 Quæ sævis objecta Getis, quæ Saxona frænat,

et spiritum ostendit virum magnum, adhuc majorem esse. Pater Celerinæ accepit titulos primos ductoris, sed paulo post factus princeps militiæ, attollitur in dignitatem excelsum, qua non excelsior est altera: dat tesseras dignitatum omnium, recenset numerum moderatorum; revocat in unum vires imperii dispersas, et lustrat catervas instructas: quæ excubia dentur oris Sarmaticis, quæ sint oppositæ Getis crudelibus, quæ legio cohibeat Saxonas aut Scotos, quanta turme

~~~~~

concessa Pal. Oisel. duo Med. inc. Heins. Petav. pr. Ambr. tert. Moret. pr. Buslid. Ald. *contempta* pro *delata* Sched. Gud. *delata potestas* Vat. pr. Ambr. pr. Vat. Livin. Exc. Lucens. pr. *dilecta* Rott. Put. *delecta* duo Vatt. Pal. Moret. pr. Oxon. sec. Buslid. Var. LL. ed. Antv.—82 *contenta* pro *contenta* Med. pr. *concepta* edd. Parm. Junt. Isingr. Gryph. Colin.—83 *ducit* Florent. Buslid. unde *ducis* legit Heinsius, ut et *erectus* in *altum* duo Med. Moret. pr. Ambr. tert.—84 *qua* Vat. pr. Oisel. Ambr. pr. Vat. Livin. Exc. Pat. rec. et Lucens. pr. Sched. Gud. *quo* duo Vatt. Pal. Rott. *exit* pro *exstat* Buslid.—85 *Alter* duo Vatt. Pal. Rott. Exc. Lucens. pr. *Altera* Vat. pr. Oisel. Ambr. pr. Vat. Livin. Sched. Gud. *stabulas* Petav. sec. *stabulis* Med. pr. *ac signat* conj. Heins.—86 *Rectorum* Vat. pr. Ambr. pr. Vat. Livin. *Regnorum* al. qui ordinem versum immutant, hoc modo, *Regnorum tractat numeros, cuneosque recenset. Sparsas imperii vires constringit in unum Depositum. numerum* Vat. pr. Ambr. tert. Vat. Livin. Sched. Gud. Heinsius notaverat seqq. *numeri* hic sunt tabulæ, in quibus nomina militum scripta. Casaub. ad Hist. Aug. p. 162. *constringit* Vat. pr. *astringit* Florent. *confringit* Exc. Lucens. pr. *constrinxit* Ambr. tert. Cod. Epigr. Ambr. *contraxit* Cod. Ursin. *contraxit* vel *constrinxit* Vat. sec.—87 *Imperii sparsas vires* Pal. duo Med.—88 *Dispositos* vet. Gyr. Oisel. Lucens. pr. *Dispositis* Vat. pr. Ambr. pr. Vat. Livin. Sched. Gud. *Depositum* duo Vatt. Pal. Rott. *Depositum* Cod. Epigr. Ambr. *quam* vet. Gyr. *Salmaticis* Petav. pr.—89 *lenis* pro *sævis* Exc. Lucens. pr. *Retis* Florent. Med. sec. *Rechis* Med.

NOTE

83 *Plena*] Id est, titulum ducis magnum, supremum: plenum, in quo alii multi honores continentur.

84 *Princeps militiæ assignat, &c.*] Nonnulli contendunt loqui Claudianum de Avo materno Celerinæ, quem faciat *Principem militiæ*, et de Patre ejusdem Celerinæ, qui fuit Notariorum primus, qui *tabulas assignabat*, unde ei legunt, *Alter cunctorum tabulas assignat honorum*, id est, dat tesse-

ras omnium dignitatum.

85 *Tabulas*] Pater Celerinæ fuit primicerius Notariorum in Occidente, vir spectabilis, sub quo omnium dignitatum civilium et militarium administratio. Ceterum *Celerinorum* familia illustris est, et in qua etiam Martyres nonnulli.

86 *Rectorum*] Qui Provincias regunt.

Vel Scotum legio; quantæ cinxere cohortes 99
 Oceanum, quanto pacatur milite Rhœnus.
 Casta domus, sincera fides, industria solers:
 Elegit Stilichon. Nihil ultra laudibus addi
 Judiciove potest. Tali nubente puella
 Nonne tibi cessare nefas? Duc protinus omnes, 95
 Duc age. Marcentes cupio quassare coronas,
 Et vibrare faces, et noctem ducere ludo.
 Hæc quoque non vilem mihi fistula commodat usum,
 Responsura choris. Vix hæc Hymenæus: at illa
 Fontibus abluitur gelidis, legemque capillo 100
 Reddit, et ornatum formæ: prelisque solatæ

circumdederat Oceanum, quantis coeptis Rhœnus comprimitur. Domus Celerinæ pudica est, hic fides parva, labor diligens. Stilicho delegit hanc domum. Nihil potest ulterius adungi his elogiis, aut huic delectui. O Venus quomodô Virgine nubile, an non crimen est tibi vacare? Deduce statim omnes, age, deduce. Ego exopto excutere sæta flaccescentia, et gestare tardas nuptiales, et consumere noctem in ludando. Hæc pariter tibi non offert mihi mediocrem utilitatem, quia responsura est choris. Hymenæus vix dixerat hæc: sed illa Venus lavatur aquis frigidis, et reponit crines in statione, pulchritudinem in cultu solito, et caput vestes admirabi-

pr. Rethis Pal. Rhetis Vat. tert. Ald. Comis Exc. Pat. rec. Getis vet. Gyr. inc. Heins. Pnt. duo Petav. Bonon. Ambr. pr. Cod. Epigr. Ambr. Ursin. Exc. Lucens. pr. in Ambr. tertio hæc vox deerat. Santona Ambr. tert. frenet Vat. pr. Ambr. pr.—90 Scottum Exc. Lucens. pr. legio Buslid. Ald. regio Vat. pr. et tert. Rott. Oisel. Florent. Med. sec. ed. Parm. quanta Vat. pr. Pnt. Ambr. pr. Vat. Livin. Sched. Gud. quam te Ambr. tert. quantum duo Vatt. Pal. Rott. Oisel. Oxon. sec. cinxere Vat. pr.—91 quantum pacatur Vat. tert. Rott. quanto duo Med. Put. Petav. sec. et pr. m. sec. Bonon. duo Ambr. Buslid. Ursin. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Pat. rec. Lucens. pr. Sched. Gud. Hi vero duo verus desiderantur in Vat. pr. m. pr.—92 Castra pro Custa Bonon.—93 nil ultra Vat. pr. duo Ambr. Buslid. Cod. Epigr. Ambr.—94 Indiciove Vat. sec.—95 dux pro duc Pal.—96 cassare pro quassare Oisel. cessare Pal. tres Med. Buslid. Ambr. tert.—98 Hunc quoque Pal. tibi pro mihi Vat. sec. Cod. Ursin. jam Vat. pr. Ambr. pr. Vat. Livin. Sched. Gud.—99 thoris pro choris Buslid. vix hoc Pal. et illa Vat. sec. Cod. Ursin.—100 alluitur Exc. Lucens. pr.—101 prelisque Cod. Ursin. prelisque Vat. pr. Exc. Lucens. pr. prelisque Oisel. Put. Petav. sec. Bonon. Ambr. tert. Vat. Livin. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Pat. rec. populusque Rott. Ald. plerisque Med. sec. Petav. pr. pepisque Pal. duo Med. pepisque Ambr. pr. Buslid. pplumque Sched. Gud.

NOTE

93 Elegit] Stilicho evexit hanc familiam, seu elegit hanc domum, unde nuptias Celerinæ cum Palladio conciliaret. Claverius putat Celerinam a Stilichone adoptatam; sed Barthius

minus credibile putat.

95 Omnes] Duc sponsum, sponsam, eosque omnes qui nuptias celebrant.

101 Preli] Preli vestimenta erant

Mira Dionææ sumit velamina telæ.
 Floribus exstruitur currus : juga floribus halant ;
 Florea purpureas annectunt fræna columbas.
 Undique concurrunt volucres, quæcumque frementem 105
 Permulcent Athesin cantu, quas Larius audit,
 Quas Benacus alit, quas excipit amne quieto
 Mincius : ereptis obmutuit unda querelis.
 Eridani ripas, et rancæ stagna Padusæ

les tela Dionææ exenta ex prelis. Currus Veneris sternitur floribus: sedes currus odorata est ob flores: habenæ floridæ constringunt columbas pulchras. Aves undequaque confluant, quæcumque exhilarant Athesin cantilenis resonantibus, quas Larius audit, quas Benacus nutrit, quas Mincius suscipit ad fluvium placidum. Aqua reticuit, murmure posito. Cynus colans reliquit littora Padi, &

pemplumque Exc. Cod. Rhem. *soluta* Vat. pr. *solute* Buslid. Heinsius notaverat hanc vocem in menda cubare in Lucens. pr.—102 *Cleonea reddit miracula* Vat. pr. Vat. Livin. *susit* pro *sumit* Sched. Gud. *miracula* Ambr. pr. *tela* pro *tela* Exc. Lucens. pr.—103 *cursus* Vat. pr. *currum* duo Vatt. Florent. Petav. sec. Ursin. Cod. Epigr. Ambr. ed. Parm. *vaga* pro *juga* Moret. pr.—104 *adnectunt* Var. LL. ed. Antv. *columpnas* Buslid.—105 *frementem* tres Vatt. Pal. Rott. *fremente* Exc. Lucens. pr. *strepentem* legebat Heinsius, ut Fescenn. vs. 52. ‘Athesis strepat choreis.’—106 *Promulcent* Pal. Moret. pr. Cod. Epigr. Ambr. ed. Parm. *Athesim* duo Vatt. Oisel. *Athesim* Med. sec. Exc. Lucens. pr. *cantu*. cum *telæq. strigis*, Florent. *quos* Med. pr. Bonon. duo Petav. Buslid. Moret. pr. Oxon. sec. Cod. Epigr. Ambr. *quo* ed. Parm. *Larius* Vat. sec. *aulis* pro *audit* Cod. Epigr. Ambr.—107 *Quos* Med. pr. duo Petav. Bonon. Moret. pr. Oxon. sec. Cod. Epigr. Ambr. ed. Parm. *Venacis* duo Vatt. Rott. Oisel. Florent. duo Med. inc. Heins. *quos* Med. pr. Bonon. Moret. pr. Oxon. sec. Cod. Epigr. Ambr. duo Petav. *quis* inc. Heins. *accipit* pro *excipit* Vat. sec. Put. Var. LL. ed. Antv. *recipit* Buslid.—108 *erectis* pro *ereptis* Pal. Florent.—109 *ripe* Vat. pr. *rauci* Pal. duo Med. *glauca* coniecerat

NOTÆ

in usu, his ut vestes subditæ coërcerentur, et nitorem formamque servarent.

102 *Dionææ*] Telæ maternæ, quam ipsa Dione Mater Veneris ipsi nevenrat. Et hæc omnia ad magnificentiam ostendendam. Virgilius: ‘Sacræ Dionææ Matri Divisque ferebam.’

103 *Exstruitur*] Currus sternitur floribus; et floridus est totus Veneris apparatus, atque comitatus.

Juga] Juga sunt sedes in qua sedet auriga.

104 *Purpureas columbas*] Columbæ quædam sunt violacei coloris: vel

per *purpureas* intelligit pulchras: sic Horatius dicit, ‘Olores purpureos.’ Columbæ autem dicuntur trahere currum Veneris, quia hæc aves deditæ sunt amori. Unde Oppianus: *Ἐδ τε γὰρ ἐς φιδόθηρα θοαὶ τριπύρας ἰσσι, Μινύμεναι στροφάρεσσι βαρυπόδ' ἄλ' ἔχου*: Quando enim in amorem celeres Columbæ coirent, Mixta rostris gemabundis conjungia.

106 *Athesis, Larius, Benacus, Mincius*] Sunt totidem flumina aut lacus Galliæ Cisalpinæ, seu Italiæ, de quibus supra.

109 *Padusæ*] Ex Pado ‘Angusta fossa Ravennam trahitur, ubi Padusæ

Diffugiens nudavit olor. Lætantur Amores, 110
 Frænatisque truces avibus per nubila vecti
 Ostentant se quisque Deæ, magnoque tumultu
 Confligunt; pronique manus in verbera tendunt,
 Atque impune cadunt. Lapsus meliore volatu
 Consequitur, vincitque suos auriga jugales. 115
 Ut thalami tetigere fores, tum vere rubentes
 Desuper invertunt calathos, largosque rosarum
 Imbres, et violas plenis sparsere pharetris,

*paludes Padusæ sonora. Amores gaudent, et volucris constrictis, immites, in-
 vecti per aërem, quisque se venditat Dea Veneri, et concurrunt cum fremitu in-
 genti; ac demissi porrigunt manus ad flagella, et labuntur sine damno: lapsus se-
 quitur, volatu feliciore, et auriga superat suas bigas. Postquam Amores attinge-
 runt januam cubiculi nuptialis, tunc invergunt desuper canistros purpurascen-
 tes floribus veris, et pluvias copiosas rosarum, et effuderunt ex pharetris re-*

Heinsius, qui ascripserat Cons. Prob. et Olybr. vs. 214. ' Illi glauca nitent
 hirsuto lumina vultu.' et in Apono vs. 36. ' Glaucaeque fumiferæ terga seren-
 nat aquæ.' postea tamen deleverat, ascripto Virg. vii. Æn. vs. 705. ubi vid.
 Serv. et x. vs. 206. vid. Cons. Olybr. vs. 221. *Medusæ* pro *Padusæ* Exc. Cod.
 Rhem.—110 *Effugiens* Buslid. *viduavit* malit Heins.—111 *Frenatique* Petav.
 sec. Bonon. Moret. pr. Oxon. sec. *Aecti* pro *vecti* Pal. duo Med.—112 *Ostendit*
 Buslid. *Ostendat* Oxon. sec. *Ostentat* Vat. tert. Rott. Florent. Petav. sec.
quique Put.—113 *pronique* vel *puerique* Rott.—114 *lapsus meliore volantes* Vat.
 tert. Pal. Rott. Vat. pr. m. sec. *lapsi meliore volatu* Put. *lapsu m. volatu* Vat.
 pr. m. pr. Vat. sec. Oisel. *lapsus m. volatu* inc. Heins. Bonon. Ambr. tert.
 Petav. pr. Ursin. Oxon. sec. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Pat. rec. et Lu-
 cens. pr. *lapsus* Moret. pr. *volatu* Petav. sec. Var. LL. ed. Antv. post hunc
 versum in Med. sec. erat spatium unius versus relictum.—115 In Mss. non-
 nullis hic et præcedens versus transpositi erant; servatur autem hic ordo in
 Lucens. pr. inc. Heins. Bonon. duo Ambr. Moret. pr. Oxon. sec. et Vat.
 Livin.—116 *timuere* pro *tum vere* Vat. sec. Sched. Gud. *timuere jubentes* Bus-
 lid. *timuere* Voss.—117 *invergant* leg. Heins. qui ascripserat locum Val. Flacc.
 Lib. ii. 611. ' Tum pelago vina invergens dux talibus infit.'—117 *Desinitur*
mulcent thalamos Buslid.—118 *spinis* pro *plenis* Buslid. *theatris* Med. sec.

NOTE

vocatur, quondam Messanicus appel-
 latus.' Plinius.

110 *Nudavit*] Reliquit, destituit.

Olor] Olores etiam Veneri sunt sa-
 cri, sicut et passeris et columbæ, ob
 harum avium naturam salacem; unde
 et his in curra utitur. Horatius de
 Veneri, quæ ' Paphon Junctis visit
 oloribus.'

111 *Truces*] Amores sunt veluti
 truces ad rapiendas frændasque

aves, rem ut celerius exequantur.

113 *Confligunt*] Pugna ludicra de-
 certant, dum quisque certatim pro-
 prius adesse Deæ properat, facilius ut
 ipsi velificetur.

114 *Impune cadunt*] Nam aliis exci-
 piuntur Amores; unde et cadunt fe-
 licius ac sine noxa: quin et auriga
 alati cum sint, volatu superant co-
 lumbas aut alias aves jugales, seu
 junctas in curra.

Collectas Veneris prato, quibus ipse pepercat
 Sirius, et teneras clementi sidere levit. 120
 Gemmatis alii per totum balsama tectum
 Effudere cadis, duro quæ saucius ungue
 Niliacus pingui desudat vulnere cortex.
 Aggreditur Cytherea nurum, flentemque pudico
 Detrahit matris gremio. Matura tumescit 125
 Virginitas, superatque nives ac lilia candor,
 Et patrum flavis testatur crinibus Histrum.
 Tum dextram complexa viri, dextramque puellæ
 Tradit, et his ultro sancit connubia dictis:
 Vivite concordēs, et nostrum discite munus. 130

fertis violas accumulatas in pratis Veneris, quibus Canicula ipsa insulsi, et alius tenellas astro benigniore. Alii sparserunt ex cadis gemmatis balsama per domum omnem, quæ balsama condex Ægyptius sectus ungue rigido lacrymatur plaga crassiore. Venus accipit nurum Celerinam, et avulsit lugentem ex sinu casto matris. Virginitas ejus matura turget, et candor vincit nives et lilia, atque ostendit capillis flocculentibus Danubium esse patriam suam. Tum comprehendens dextram sponsi Palladii, et dextram virginis, tradit viro, et sponte firmat conjugium his verbis: Vivite, o sponsi, unanimes, et ediscite dona nostra. Oscula mille reso-

~~~~~

caniculis leg. Heins.—119 Veneri Moret. pr. Veneris campo Petav. pr.—120 tenellas pro teneras Med. sec. violas Ambr. pr.—121 aliis Med. pr. aliam Moret. pr.—122 dire pro duro Petav. sec.—123 pinguis Pal. duo Med. pigri Pal. duo Med.—124 Cythara numen Buslid. nurum vet. Gyr. Ambr. pr. Oxon. sec. Exc. Lucens. pr. Sched. Gud. virum Vat. sec. Rott. Oisel. Heinsius seqq. notat: virum et nurum sæpe confundunt librarii. vid. Ovid. lib. III. Trist. 'Quid Danaëon Danaësque nurum.' sic lego. vulgo virum. pudico Put. Petav. pr. Bonon. Oxon. sec. Var. LL. ed. Antv. Cupido duo Vatt. Pal. Oisel. Rott. m. pr. Petav. sec. Vat. pr. m. sec.—127 deducit pro testatur Buslid.—128 Trux Ambr. pr. Dum Vat. sec.—129 Ex istis pro Tradit et his Buslid. ultra pro ultro conjiciebat Heins. sancit vet. Gyr.—130 Venite pro Virite Pal.—131

NOTÆ

120 *Sirius*] Canicula, signum cœleste, de quo supra.

121 *Balsama*] In nuptiis Romanorum fundi assueta: exquisitum autem Balsamum nascitur in Ægypto, et in Campo Hierichuntis, ubi ex Strabone est βαλῶδες νωπιδένες, hortus balsami. Balsamum autem ἑστὶ τὸ φυτόν βαμνίδες, κνύλον δούκας καὶ τερμύθας, ἀρωματίζον: est planta aromatica, fruticosa, cythæo similis et terebintho: cujus corticem scindentes, succum in va-

sis suscipiunt, tenaci lacti persimilem: susceptus autem in conchis coagulatur. Sic vertit Casaubonus.

125 *Matura*] Noscitur ex sinu virginum jam tumente, eas esse nobiles, earum virginitatem jam esse maturam aptamque conjugio.

128 *Dextram complexa*] More pronubamur.

130 *Concordes*] Dea Concordia nuptiarum, matrimoniorumque præses.

Oscula mille sonent. Livescant brachia nexu,
 Labra ligent animas. Nea tu virtute paterua
 Confidas, juvenis. Non est terrore domanda,
 Sed precibus pacanda tibi. Concede marito
 Tu quoque, neu Scythicas infensis unguibus iras 135
 Exercere velis: vinci patiare rogamus:
 Sic uxor, sic mater eris. Quid lumina tingis,
 Virgo? crede mihi, quem nunc horrescis, amabis.
 Dixit: et aligera geminos arcuque manuque
 Præstantes e plebe vocat. Puer ilicet Æthon, 140

nent: brachia lioant castis amplexibus; labia pudica jungant animas. Sed, ne tu, o juvenis, fretus sis virtute patris tui. Celerina non superanda est metu, sed permulcenda tibi precibus: at tu, o puella, cede sponso tuo, neve sustineas exercere unguibus iratis furorem, more Scytharum. Oramus te ut sinas te superari. Sic fies conjux, sic mater. Quare, o puella, humectas oculos tuos? crede mihi, diliges, quem nunc times. Venus hæc locuta est, et statim accersit ex gente pennata Amorum duos excellentes arcu et manu. Protinus Æthon puer,

Sæcula pro Oscula Buslid. sonant Pal. sonans duo Med.—132 Libra pro Labra Bonon. animas tres Vatt. Pal. Rott. Oisel. nec Pal. Rott. neu Vat. Livin. Ursin. inc. Heins. Put. Bonon. duo Petav. duo Ambr. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Lucens. pr. et Pat. rec. te Vat. sec. Petav. sec. paterua pro paterua Vat. pr. m. pr. vet. Gyr. Vat. Livin. quod probat Heins.—133 Confides Ambr. pr. virtute pro terrore Vat. pr. m. pr. Moret. pr. Oxon. sec.—134 pacanda Ursin. Cod. placanda duo Vatt. Pal. Oisel. Florent. tres Med. inc. Heins. Put. Bonon. duo Petav. duo Ambr. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Lucens. pr. et Pat. rec. ed. Parm.—135 nec Vat. tert. Rott. neu Med. pr. Ursin. Put. Bonon. duo Petav. duo Ambr. Moret. pr. Oxon. sec. vet. Gyr. Vat. Livin. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Lucens. pr. et Pat. rec. nec Futichas Buslid.—137 eas pro eris conjiciebat Heinsius, qui citat ex lib. III. de Rap. Proserp. 310. 'sic me felicior olim Mater eas.' tinguis Vat. Livin. Var. LL. ed. Antv. stringis Pal. tres Med. Buslid. tergis conjiciebat Heins.—138 Virgo Moret. pr. Turgida pro Virgo conjicit Heinsius, ut sit lumina tinguis Turgida? cede pro crede Pal.—139 aligera Vat. Livin. aligeras Vat. sec. Pal. Rott. Oisel. tres Med. inc. Heins. Petav. sec. Bonon. Ambr. tert. Ursin. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Lucens. pr.—140 Præstantes Vat. pr. Præstanti Vat. sec. Oisel. Ursin. Petav. sec. Ambr. tert. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Lucens. pr. e plebe Vat. Livin. de plebe Vat. sec. Pal. tres Med. inc. Heins. Put. duo Petav. Moret. pr. Oxon. sec. Buslid. Cod. Ursin. Exc. Lucens. pr. Ald. Var. LL. ed. Antv.

NOTÆ

135 *Unguibus*] Qui sunt arma puellarum: 'Sectis in juvenes unguibus acrim.' Horatius.

137 *Mater*] Fœmina nubit, ut mater fiat. S. Augustinus. Unde cum quidam censeret sapienti non ducendam esse uxorem, Antisthenes dixit ducen-

dam esse, at non voluptatis sed liberorum gratia, idque et naturæ et patriæ debere.

140 *Æthon, Pyrois*] Nomina desumpta a Græcis: αἴθω, ardeo; πυρρός, inflammatus, ἀπὸ τοῦ πυρός, ab igne.

Et Pyrois rutilas respersi murice plumas
 Prosiliunt, puroque imbutis melle sagittis,
 Hic nuptam petit, ille virum. Sonuere reducta
 Cornua: certa Notos pariter sulcavit arundo,
 Et pariter fixis hæserunt tela medullis. 145

et Pyrois habentes pennas micantes, et tinctas purpura, exiliunt, et telis spersis melle sincero, hic figit sponsum, ille sponsam. Cornua arcus adducta resonarunt: sagitta certa permeavit auras æqualiter, et æqualiter quoque tela affixa sunt in corde imo.

//////////

Phæbe Sched. Gud. *Hæthon* Exc. Lucens. pr.—141 *Pyrois* Vat. sec. Med. quart. Put. Bonon. duo Petav. Exc. Lucens. pr. Var. LL. ed. Antv. *respersi* Cod. Ursin. Florent. tres Med. inc. Heins. Put. Bonon. duo Petav. duo Ambr. Moret. pr. Oxon. sec. Buslid. Cod. Epigr. Ambr. Ald. ed. Parm. Var. LL. ed. Antv. *respexit* Exc. Lucens. pr.—142 *mella* Pal. duo Med. *membra* Buslid.—143 *Hinc nuptam* Pal. duo Med. *illa* Med. sec. *aurum* pro *virum* Moret. pr. *reducta* Florent.—144 *cuncta* pro *certa* Pal. duo Med. *citra* Moret. pr. *vulgavit* pro *sulcavit* Vat. pr. Oisel. m. pr. *succavit* Var. LL. ed. Antv.—145 *corda* pro *tela* Med. sec. *terga* Moret. pr.

NOTE

141 *Respersi murice*] Id est, habentes alas purpureas, rubras. tatis symbolum.

142 *Puro melle*] Quod indicat conjugium fore deliciiis plenissimum. 145 *Pariter hæserunt*] Ita ut multum esset amoris inter Palladium et Celerinam.

Mel enim est suavitatis et tranquillitatis symbolum.

XXXII.

CL. CLAUDIANI

DE

RAPTU PROSERPINÆ

LIBER I.

PRÆFATIO.

ARGUMENTUM.

Ut primus Nauta primo fluvios, deinde altum mare intravit, sic Claudianus primo parva Poëmata, deinde Carmen Heroicum aggreditur.

INVENTA secuit primus qui nave profundum,
Et rudibus remis sollicitavit aquas :

Qui primus sulcavit mare cum navi excogitata, et movit aquas remis impolitiss :

////////

In Vat. pr. manu recenti hoc Poëma ascriptum. In Vat. sec. hi libri suppleti erant ex alio Cod. Vat. n. 1663. In tertio Vat. similiter additum

NOTÆ

Raptu] Heinsius putat hos libros a Claudiano inscriptos esse *Raptum Proserpinæ*, non *de Raptu*.

1 *Inventa secuit primus*] Phœnices primi navigarunt, vel Ægyptii, vel Jason : alii alia sentiunt, nec facile

est hac de re statuere. Probabilius tamen est Noëmi nepotibus hoc inventum esse tribuendum.

2 *Rudibus*] Remis impolitiss, inscite, et informi ligno factis.

Qui dubiis ausus committere flatibus alnum,

Quas natura negat, præbuit arte vias.

Tranquillus primum trepidus se credidit undis,

5

Littora securo tramite summa legens :

qui ausus credere ratem factam ex alno, ventis incertis, operuit industria sua iter, quod natura non dat : ille primo timens, commisit sese aquis placidis, radens littora

*****

erat hoc carmen ex alio Cod. qui Sidonio Apollinari annexus erat n. 1661. in Vat. quarto adjecti erant ex alio itidem Cod. n. 9290. qui Cod. lit. D ab Heinsio notatus erat, unde factum, ut, cum Jun. sec. et Leid. pr. eadem litera D notarentur, in notis Leid. perperam scriptum sit : nam in Leidd. D. et E. non erat hoc Poëma, qui demum incipiunt lib. i. in Ruffo. post R. P. Cel. Burmannus tamen alium Leid. habuisse videtur, cujus Glossas aliquoties citat. vid. vs. 4. in Præfat. lib. n. de Raptu. Deerant hi libri in Lov. duob. Leidd. Mazar. Ambr. pr. et sec. Med. sec. et tert. Moret. sec. Pat. Pric. Oisel. Exc. Lucens. Cod. Rhem. et Var. LL. ed. Antv. In Thuan. quoque desiderantur, sed ejus loco Var. LL. ab Heinsio ascriptæ sunt ex Cod. Petav. in quo hi libri de R. P. quedam Prudentii et alia continebantur. Farnesiano quoque deesse videtur, ejusque loco Codex Bartholini ab Heinsio subjectus, qui hoc solum Poëma habebat reliquis omissis. vid. ad vi. Cons. Honor. in Præfatione. in Sched. Gnd. ad calcem legitur, *ad Raptum Proserpinæ, Cons. Olybrii atque ad alia nonnulla nihil annotatum reperio. videntur non exstitisse in illo manu exarato Codice.* In Cod. Epigr. Ambr. erat hic titulus, *Epigrammata Claudiani Egyptii Pharii Alexandrini Poëtæ Clarissimi et Militum Tribuni feliciter incipiunt. Primo loco erat Epithalamium Honorii.* Non videtur tamen in hoc Raptus Proserpinæ fuisse, quia nullas Var. LL. notatas offendi. In Moret. pr. Raptus Proserpinæ ultimo loco legitur post vi. Cons. Hon. in Put. et Reg. nullæ erant librorum inscriptiones. in Vat. quinto erat, *Cl. Claudiani de Raptu Proserpinæ Prologus incipit ad Florentinum.* Cod. Bartholini habet, *C. Claudiani Exordium Libri primi de R. P. Incipit feliciter.* In Voss. pr. erat **CL. CLAUDIANI DE RAPTO PROSERPINÆ TRAGEDIA HEROICA INCIPIT FELICITER.**

Codices, ex quibus hæc ad R. Proserpinæ Var. LL. notatæ sunt, sunt seqq. quinque Vatt. Pal. Cod. Bartholin. Florent. Med. pr. et quart. duo Jun. duo Oxon. duo Voss. duo Heins. item tert. litera H notatus, ex Med. pr. descriptus, et inc. ejusdem, Put. Reg. tres Petav. et Exc. Petav. quart. Bonon. Tholos. Ambr. tert. Moret. pr. vet. Gyr. Vat. Livin. Exc. Schott. et Læti, ed. Parm. et Vicet. Ald. et Var. LL. e marg. Parm.

Heins. in Schedi suis seqq. ascripserat : *Sil. Ital. multos Siciliæ fluctus recenset Lib. XIV. quorum et Claudianus in his libris suis de R. P. meminit. Idem eodem Libro RAPTUM PROSERPINÆ describit vs. 240. ubi menda una atque altera.*

1 *primus* qui omnes Vatt. Pal. Cod. Bartholin. qui *primus* Florent. Reg. Oson. pr. Moret. pr. Bonon. Petav. pr. Voss. pr. Jun. sec. *primus* secuit qui Petav. sec.—3 *primus* pro ausus Petav. tert. *fluctibus* Vat. quint. Florent. Jun. sec. *flatibus* vel *fluctibus* Petav. tert. *alnum comm. fluctibus ausus* Jun. pr. *alnum* Vat. sec. Voss. sec. *alnos* Florent. m. pr. Put.—4 *vetat* pro *negat* Jun. pr. *arte* vel *ille* Bonon.—5 *trepidus* *primum* Jun. pr. *trepidum* Florent. *præbuit* pro *credidit* Voss. pr.—6 *securæ* Vat. sec. *secrete* Voss. pr. *securæ* vel *securæ*

NOTE

3 *Dubiis*] Ventis inconstantibus et præter natram, hominem terrestre dubio eventu flantibus, vitanque in animal ingredi aquas.

6 *Littora summa*] Maris et Terræ

4 *Natura negat*] Videtur enim esse radens confinia.

Mox longos tentare sinus, et linquere terras,

Et leni cœpit pandere vela Noto.

Ast ubi paulatim præceps audacia crevit,

Cordaque languentem dedidicere metum;

10

Jam vagus exultat pelago, cœlumque secutus

Ægæas hyemes Ioniasque domat.

extrema, via tuta: at statim postea incepit experiri sinus maris immensos, et relinquere terras, et exponere vela Austro mili. Sed posteaquam fiducia incauta paulatim cuncta est, et animus nautæ deposuit timorem ignavum; jam ille nauta errabundus exiit in mare, et observans astra, superat fluctus maris Ægæi et Ionii.

~~~~~

Voss. sec. Heins. ascripserat locum Rutil. Itin. Lib. I. 401. 'Proxima securum reserat Populonia littus.'—8 *Atque leni* Petav. tert. *tendere vela* Petav. sec.—11 *irrupit* pro *exultat* duo Vatt. Pal. duo Med. Heins. H. Put. tres Petav. Bonon. Tholos. Exc. Petav. quart. *irrupit* tres Vatt. Cod. Bartholin. *irripuit* Voss. pr. *pelagus* inc. Heins. Petav. tert. Exc. Petav. quart. *pelago vel pelagus* Tholos.—12 *Ioniasque* Vat. pr. Florent. Voss. pr. Vat. Livin. *Ioniumque* duo Vatt. Pal. Put. Reg. Oxon. pr. Jun. sec. Voss. sec. duo Heins. tres Petav. Cod. Bartholin. Exc. Petav. quart.

NOTÆ

7 Sinus] Vocant *brachium maris*: sinus autem est mare inter duas terras, ut sinus Arabicus.

Noto] Seu Austro, vento meridiano, sed ponitur pro quolibet vento, species scilicet pro genere: Synecdochicæ.

9 Præceps] Audacia incauta, temeraria, quæ nihil non aggreditur, 'audax omnia perpeti.' Horatius.

10 Languentem] Metum qui hominem languentem et inertem facit. Sic dicitur, pallida mors, quæ pallidos homines efficit: causa pro effectu: Metonymicæ.

Dedidicere] Eum nempe metum quem a natura homines didicerant.

11 Exultat] Alii legunt, *irrupit*, id est, contra naturæ fœdus invasit, penetravit.

12 Ægæus] Ægæum mare dicitur

vel a Neptuno Ægæo; vel ab Ægia Achaïæ vel Bæotiæ urbe; vel ab Ægeo Thesei patre ibi submerso; vel ab Ægæa Amazonum Regina ibi submersa; vel ἀπὸ αἰγῆς, a capra, quod fluctus hujusce maris, ob insularum repercssum, caprarum instar subsultent. Et hanc ob rem periculosum est illud mare, et naufragiis infame, sicut et Ionium.

Hyemes] Fluctus, procellas hujus tumultuosi maris.

Ioniasque] Mare Ionium dicitur ab Io Inachi filia, quæ œstro Junonio percita illud mare tranavit, Ægyptumque pervasit. Ab Italia et Epiro usque ad Cretam protenditur. Unde Virgilius: 'Ionio immenso.'

Domat] Maris tergum ascendit, et velut equum indomitum leges pati cogit.

XXXIII.

CL. CLAUDIANI RAPTUS PROSERPINÆ.

LIB. I.

ARGUMENTUM.

CLAUDIANUS proponit egressum Plutonis ex Inferis : ad id cognoscendum invocat Deos Inferos. Rem sic narrat. Pluto bellum pararet superis ob uxorem ; armaret gigantes : at Parcæ vetant. Lachesi suadente placatus dat mandata Mercurio, silent Inferi : queritur apud Jovem de cœlibatu, minaturque : Jupiter commotus cogitat de Proserpina, quæ Cereri carissima ; quæ a multis Diis ambita : quæ dum in Sicilia prope Ætnam abscondita est, Ceres petit Idam et Templum Cybeles matris. At Venus a Jove impulsæ in Siciliam venit : tum Proserpina texebat vestes, et in his pingebat mundi creationem, Zonas, Cælum, palatium Plutonis : at statim per noctem Pluto horridis equis invectus erumpit ex Inferis.

INFERNI raptoris equos, afflataque curru
Sidera Tænario, caligantesque profundæ

Animus meus in se recollectus impellit me canere versus audaci equos raptoris Tartarei Plutonis, et canere astra obscurata afflatu currus Stygii, et nigra

2 *Litora tartareo* inc. Heins. *Trinacrio* Vat. pr. *tartareo* Jun. sec. —

NOTE

1 *Raptoris*] Raptor est qui rapit virgines, pueros, et rem omnem alienam. Sed et apud Plautum, is qui vi aperta subigit, dicitur ' raptor hostium.'

Equos] Hi sunt Orphnæns, Æthon, Nyctens, et Alastor, de quibus in fine hujus libri.

Afflataque curru sidera] Intellige Cælum obscuratum et afflatum esse pestifero halitu equorum, qui sunt in curru. Virgilius : ' Fertur equis anriga, neque audit currus habenas.' *Non audit currus*, hoc est, non audiunt equi qui sunt in curru. Continens pro contento : Metonymicòs. Dicimus autem quidpiam afflatum sidere, igitur,

incendio, fulmine, sole, peste, &c. Sed et acumen hic subest : nam cum sidera dicantur afflare, arborem puta, quæ noxia Astrorum malignitate exarescit ; ipsa tamen sidera hic afflata sunt et inquinata aura pestilentiore currus Plutoniani.

2 *Tænario*] Tænarus, et Tænara, Tænarorum, unde Tænarius, promontorium est in extrema Laconia, per quod, secundum Poëtæ, patebat aditus ad inferos. Hac descendit Orpheus ad caram Eurydicen.

Profunda Junonis] Profunda Juno est Proserpina, quæ dicitur Juno Inferna Virgilio.

Junonis thalamos audaci prodere cantu
Mens congesta jubet. Gressus removete, profani.
Jam furor humanos de nostro pectore sensus
Expulit, et totum spirant præcordia Phœbum.
Jam mihi cernuntur trepidis delubra moveri

5

lectum nuptialem Junonis Infernæ. Avertite pedem, o irreligiosi. Jam furor poeticus pepulit ex animo nostro cogitationes hominum mortalium, et meum pectus totum plenum est Apolline. Jam ego video templa concuti, fundamentis

//////////

3 *prodere* Pal. duo Med. Heins. H. Petav. pr. Exc. Petav. quart. *promere* omnes Vatt. Florent. inc. Heins. Put. Reg. Bonon. Voss. sec. duo Petav. Cod. Bartholin. ed. Parm. et Vicet. *pro^mmere* Voss. pr. Heins. ascripsit locum de B.

Get. vs. 169. 'fera nuntia Martis Ore sub Augusti casurum prodidit hostem.' Cyprian. Epist. LXXIV. p. 155. ed. Rigalt. 'sacrorum cælestium signa prodantur.' non *dedantur*, ut est in aliis Mss. etsi paulo alio sensu.—4 *congesta* Florent. duo Med. Put. duo Petav. Bonon. Jun. sec. Ambr. tert. Heins. H. et inc. ejusdem, ed. Parm. et Vicet. *congesta* Oxon. pr. Reg. cum glossa i. e. *collecta*. *congesta* vel *conjecta* Vat. sec. Voss. sec. *concussa* legit Scaliger. *augusta* in margine ed. Lugd. 1551. ab Heinsio ascriptum erat, ex vet. Cod. an conjectura incertum.—5 *de nostro* Vat. sec. Voss. rec. Heins. ascripserat Lucan. v. 168. 'mentemque priorem Expulit, atque hominem toto sibi cedere jussit

NOTÆ

3 *Thalamos*] Thalamus proprie est commune cubiculum utrique conjugi, sed sæpe ponitur pro nuptiis aut conjugio: ut et apud Virgilium: 'Non licuit thalami expertem sine crimine vitam Ducere?' id est, vitam cælibem, et sine conjugio.

4 *Mens congesta*] Desumpta sententia ex Phædone Platonis, *συνθροισμένη ψυχή αὐτῇ ἐς αὐτήν*, *congesta et congregata anima in se ipsa*: cum scilicet post dissipationem spirituum, 'animum ad seipsum advocamus, secum esse cogimus.' Cicero. Quod cum non infrequenter accidit, tum maxime in re Poëtica, dum animus primo velut congestus ac defixus in opere meditato, mox totis viribus incitatus erumpit ad fundenda carmina; quæ quidem res totum requirit hominem, eumque animi congesti ac recollecti. Scaliger pater legit, *mens concussa*, id est, percussa afflatu divino. Virgilius

dixit, 'fœcundum concute pectus.'

Profani] Illi sic appellantur, qui non sunt initiati seu imbuti sacris, et ab his ideo remonentur: quæ tanta fuit olim religio, et præcipue in sacris Cereris, ut præco abesse profanos juberet. Unde Varro, 'In sacris Eleusinis impii et profani jubebantur facessere.' Et Poëtæ quoque, dum Apollini et Musis sacra faciunt, remonent profanos, hoc est, rudes et imperitos. Horatius: 'Odi profanum vulgus et arceo.'

5 *Furor*] Poëticus scilicet ac divinus, *ἐνθουσιασµὸν* Græci vocant, quo semel afflata gens Poëtarum, mira canit. Plato, *ποιητὰ φύσει τιμὴ καὶ ἐνθουσιάζοντες, ὥσπερ οἱ θεοµάνται καὶ οἱ χρησµαδοὶ, λέγουσι μὲν πολλὰ καὶ καλὰ*: Poëtæ vi quadam naturæ, divino furore acti, quasi cælesti instinctu vaticinantes, et edentes oracula, dicunt multa quidem et præclara.

Delph. et Var. Clus.

Claud.

3 L

Sedibus, et claram dispergere culmina lucem,
 Adventum testata Dei. Jam magnus ab imis
 Auditur fremitus terris, templumque remugit
 Cecropium, sanctasque faces extollit Eleusin.
 Angues Triptolemi stridunt, et squamea curvis

10

tremantibus, et eorum fastigia fundere lumen nitidum, in testimonium Dei advenientis: jam audio ingens murmur exiens ex profundis cavernis terræ: templum Atheniensium resonat, et urbs Eleusis extollit tædas Cereri sacras. Serpentes sibilant, et attollunt colla tecta squamis, attrita jugis curvatis; ac leni

Pectore.' et Ouzel. in Minuc. p. 50.—8 *culmina* Heins. qui ascripsit Stat. III. Theb. 37. 'tunc visa levare Culmina.' *limina* Vat. pr. Jun. sec. Petav. tert. Bonon. Vat. Livin. *lumina* Cod. Bartholin. cum viginti aliis, ed. Parm. et Vicet. Exc. Petav. quart. *lumine* Ald. *lumina* vel *limina* Reg. et chart. Heins. —9 *Adventus* Pal. duo Med. Heins. H. qui seqq. hic notaverat: '*Adventum testata Dei*] loquitur de Cerere. quare *Dea* legendum. an *Deus* Ceres dicta in sacris Eleusiniis, quomodo ~~the~~ *Dea* Athenis Minervam vocabant? similiter Lib. de iv. Cons. Honor. 574. 'Testatus sudore Deum,' sic constanter libri scripti, cum de Iside loquitur. vide Casaub. ad Hist. Aug. p. 143. vid. et de *Lano* *Dea* Salmas. p. 164. 280. 370. et Casaub. p. 132.' nam *magnus* Ambr. tert.—10 *strepitus* Vat. pr. Bonon. Moret. pr. *campis* inc. Heins. *strepitus terris* Jun. pr. *terris* *strepitus* Jun. sec. *cælumque* Vat. sec. *cælumque* vel *templumque* Voss. sec.—11 *Cecropidum* Vat. pr. Cod. Bartholin. ed. Vicet. *Ciclopum* Pal. Pat. *Cecropium* duo Vatt. Florent. duo Med. Reg. ni. pr. Moret. pr. Oxon. sec. Heins. H. et inc. ejusd. duo Jun. tres Petav. Exc. Petav. quart. *Cecropidum* vel *Cecropium* Vat. sec. *extollit* omnes Vatt. Pal. Reg. Petav. pr. Cod. Bartholin. *attollit* Florent. Jun. pr. Put. Nic. Heins. Gesn. et ed. Bipont. sic Epithal. Pallad. vs. 33. 'nec primas fas est attollere tædas.' et 'attollere signa' i. in Rufin. 86. vid. Wouwer. not. in Minuc. p. 26. *Eleusin* Vat. tert. Pal. duo Med. Heins. H. *Eleusis* quatuor Vatt. Cod. Barthol. Heins. notaverat seqq. '*Eleusin*] ab *Eleusin*, *Eleusinus*. Vid. Salmas. ad Hist. Aug. p. 32, 33, 34. ubi multa de sacris Eleusiniis. p. 55. 56. 98. 202. Casaub. p. 78.—12 *stridunt* Put. Petav. pr. atque ita Heins. qui ascripsit Avien. p. 85. ed. Grot. et p. 99. Stat. vii. Theb. 770. et Juvenal. Sat. x. 61. ex Mss. *strident* Florent. duo Med. Reg. Oxon. pr. Petav. sec. Bonon. Tholos. Ambr. tert. Heins. H. et inc. ejusd. et alter membran. Moret. pr. Jun. sec. Ald. ed. Parm. et Vicet.

NOTE

9 *Adventum testata Dei*, &c.] Terræ templorumve motus, murmur, lumen, faces, signa erant Deorum adventantium.

11 *Cecropium, sanctasque faces extollit Eleusin*] Alii legunt *Cecropidum*, i. e. Atheniensium, qui a Rege Cecrope *Cecropida* dicti sunt: horum parva urbs Eleusis in Attica, eaque famosa Cereris, hinc dictæ *Eleusina*, sacris, in quibus faces adhiberi solitæ. Etenim ex Lactantio, quia facibus ex *Ætnæ* vertice accensis Proserpinam Ceres

quæsiisse in Sicilia dicitur, idcirco sacra ejus ardentium tædarum jactatione celebrantur. Unde et Ceres cum accensa face pingebatur.

12 *Angues Triptolemi*] Triptolemi origo, ut sunt res fabulis involutæ, satis dubia est. Plerique cum Celei Regis Eleusini filium fuisse aiunt, Cereremque, cum raptam Proserpinam quæreret, et a Celeo benignius accepta fuisset, eum ideo per diem divino lacte aluisse, per noctem ignæ texisse ac fovisse: at ipse Tripto-

Colla levant attrita jugis, lapsuque sereno
Erecti roseas tendunt ad carmina cristas.
Ecce procul ternas Hecate variata figuras
Exoritur, lenisque simul procedit Iacchus,

15

reptatu excitati, applicant cristas rubentes ad cantum audiendum. Ecce longe exoritur Hecate solita transformari in tres varios vultus, et simul Bacchus mitior

Claver. *flammea* pro *equamea* Florent.—13 *attrita* Vat. quint. Var. LL. e marg. Parm. *stricta* tres Vatt. Pal. duo Med. Vat. Livin. Petav. sec. Ambr. tert. Heins. H. duo Jun. duo Voss. Cod. Bartholin. ed. Parm. et Vicet.—14 *Erepti* Vat. quint. Petav. sec. et chart. Heins. *Elapsi* inc. ejusd. *Erepti* vel *Erecti* Jun. pr. *tendent* omnes Vatt. Cod. Bartholin. *tollunt* Vat. sec. m. sec. *ad cornua cristas* Victoris lib. Heins. in Schedis suis ascripserat. 'Bacchi fortasse cornua intelligit; ille enim hujus pompæ comes quod tum ex hoc loco, tum Pausania aliisque patet. quare et Nonno 'Ελευσίνιος dicitur.'—15 *Jamque procul* chartaceus Heins. *ternis...figuris* omnes Vatt. Pal. Cod. Bartholin. *ternas...figuris* Bonon. Petav. sec.—16 *litusque* Voss. pr. *latusque* tres Vatt. Florent. Reg. Oxon. pr. Jun. sec. duo Voss. Exc. Læti. *lenisque* Put. Bonon. Ambr. tert. Vat. Livin. Heins. H. tres Petav. Exc. Schott. et Petav. quart. ed. Parm. et Vicet. *lenisque* vel *latusque* Med. pr. *procedit* Jun. pr. *Hiatus*

NOTE

lemus factus grandior, 'Jubente Cere, anguibz portatus alitibus, indigentibus terris frumenta volando contulit.' S. Augustinus. Id explicat Ludovicus Vives de nave, cuius serpens erat insigne, et qua vectus Triplolemus magnam frumenti copiam in patriam attulit.

14 *Roseas*] Id est, rubentes, instar rosarum, quod ideo contingebat, quod placidi essent dracones, et ad lenitatem compositi.

Tendunt] Id est, attollunt caput cristatum, poniturque pars pro toto.

Ad carmina] Grata est hæc vicissitudo serpentum, qui, cum aures obstruere soleant ne *cantando rumpantur*, huc tamen accedunt audituri cantum.

Cristas] Quidam dabant utrum angues cristati sint: asserunt Poëtæ, immo et Oratores, ut lib. 4. ad Herenn. 'Iste quotidie per forum medium tanquam jubatus draco serpit,' &c.

15 *Ternas Hecate*] Nota omnibus

Hecates Tergeminæ figura, sive ob triplicem Lunæ figuram, Luna quippe, Diana, Hecate seu Proserpina, sunt numen idem, potestates diversæ; sive quia Hecate triformis pingebatur, et trium animalium nominibus vocari gaudebat, 'Tauri,' 'Canis,' et 'Læonæ.' Turnebus.

16 *Lenis*] Alludit ad *Lenæum* seu Bacchum, sic dictum ἀπὸ ληνού, a *torculari*, quo premuntur uvæ ad vinum exprimendum.

Procedit Iacchus] Ἰακχος, ἀπὸ τοῦ ἰάχεω, *cantare, vociferari*, quod qui Baccho sacra facerent, omnia cantu et clamoribus implerent. Sed cur Bacchus in Proserpinæ nuptiis? Primo quia ad lætitiæ Bacchus Ceresque junguntur. Secundo quia Bacchus, a Proserpina educatus, cum illa per triennium habitavit: quod a quibusdam tributum est his temporibus, quibus terra occulta vini semina hominibus invidit.

Crinali florens hedera, quem Parthica velat
Tigris, et auratos in nodum colligit ungues:
Ebria Mæonius firmat vestigia thyrsus.

Di, quibus innumerum vacui famulantur Avernī

20

progredditur, cujus crines coronantur hedera florenti, qui cingitur pelle tigridis Parthica, habentis ungues inauratos, et collectos in nodum; qui demique Bacchus sustinet hasta Mæonia pedes titubantes, quia est ebrius. O Dii, quibus certo ordine obediunt umbræ Inferorum inanum, quæ sunt multitudo pigra, quorum

pro *Jacchus* Voss. pr.—17 *Persica* Bonon. *velat Tigris* Var. LL. e marg. Parm. *tigris Velat* Ambr. tert. Cod. Bartholin. ed. Parm. et Vicet. *tygris Velat* Jun. pr. chartac. Heins.—18 *in nodos* Petav. sec. *ungues* pro *ungues* Pal. duo Med. Heins. H. et inc. ejusd. Petav. sec.—19 *Machaonius* Voss. sec. m. sec. *Mæonius* duo Petav. Exc. Petav. quart. *Maconius* Med. pr. Heins. H. *Mathaonius* Med. quart. *Machaonius* Florent. *Machonius* Reg. *Machaonius* Put. Moret. pr. Petav. sec. *Machonius* Voss. pr. *firmat* Vat. pr. Florent. Jun. pr. Vat. *firmans* Vat. quint. *figens* vet. Gyr. chartac. Heins. *figit* duo Vatt. duo Med. Heins. H. Put. Reg. duo Petav. duo Voss. Bonon. Tholos. Jun. sec. Moret. pr. Oxon. sec. Ambr. tert. Cod. Bartholin. Exc. Petav. quart. ed. Parm. et Vicet. *fugis* vel *figit* Pal. *thyrsus* Florent. duo Med. Reg. Petav. pr. Voss. sec. Heins. H. et inc. ejusd. Exc. Petav. quart. *thyrsis* Petav. tert. *Mæonius thyrsis* tres Vatt. Cod. Bartholin. *Mæonius thyrsus* Jun. pr. Bonon. inc. Heins. Vat. Livin. *Machaonius thyrsis* Oxon. pr. duo Voss.—20 *innumerum* Petav. sec. *innumeri* Voss. pr. in *numerus* Exc. Schott. vid. Brodæum. *famulatur* duo Vatt. Put. Reg. Moret. pr. duo Petav. *famulantur* duo Vatt. Pal. Florent. duo Med. Heins. H. et inc. ejusd. item alter chart. Petav. sec. Bonon. Tholos. Juv. sec. Ambr. tert. Cod. Bartholin. Exc. Petav. quart. ed. Vicet. *famulatur* vel *famulantur*

NOTE

17 *Hedera*] Hæc Baccho sacra est, quod perpetuo vireat, quodque credatur retundere fumidos vini vapores.

Parthica tigris] Id est, pellis Tigridis, vocant Nebridem, qua cingitur Bacchus, qui etiam habet in curru Tigris. Dicitur autem *Tigris Parthica*, quia ferociores hæ sunt quas alit Hyrcania Parthis vicina.

18 *Auratos ungues*] Id est, inauratos, vel flavos, et auri speciem habentes.

19 *Ebria firmat vestigia*] Alii legunt *fulcit*, id est, ipse ebrius fulcit ac sustinet pedes, qui male imprimunt vestigia.

Mæonius] Id est, ex Lydia sen Mæonia, in qua Bacchus summa cum religione colebatur.

Thyrsus] Thyrsus est hasta vel

pampinis vel hederis involuta, qualem Bacchus gerebat, qui etiam inde *Thyriger* appellatus est.

20 *Vacui*] Poëtæ vocant inferos inanes et vacuos; quia ibi sunt tantum umbræ, vacui sunt corporibus. Quid quod inferi cum omnia consumant, nihil in iis est quod consumi possit: at proinde omnia vacua.

Avernus] Avernus, et in plurali Averno, lacus est Campaniæ prope Baias, dictus *Æopros*, sine avibus, quod aves supra volantes absumat. Ponitur pro Inferis, aut ostio Inferorum: quod illic, sive ob factorem, sive ob sulfureos vapores, omnia mors raperet. At observabis Augustum, post sylvas dissectas ex Avernus, loca reddidisse amœniora.

Vulgus iners, opibus quorum donatur avaris
 Quicquid in orbe perit, quos Styx liventibus ambit
 Interfusa vadis, et quos fumantia torquens
 Æquora gurgitibus Phlegethon perlustrat anhelis ;
 Vos mihi sacrarum penetralia pandite rerum,
 Et vestri secreta poli : qua lampade Ditem
 Flexit Amor, quo ducta ferox Proserpina raptu
 Possedit dotale Chaos ; quantasque per oras

25

Deorum regno insatiabili datur quicquid moritur in mundo, quos Styx interfluens circumit aquis nigris, et quos Phlegethon volvens mare igneum, ambit vorticibus undarum æstuantium ; vos, o Dii, aperite mihi mysteria rerum sacrarum, et arcana vestri cæli : dicite, qua face Cupido inflammavit cor Plutonis, et quo curru ducta ferox Proserpina habuerit in compensationem dotis

~~~~~

Voss. sec.—21 donatur vel dominatur Reg. Oxon. pr.—22 fuit pro perit inc. Heins. quod Styx Put. humentibus Pal. duo Med. Jnn. pr. Heins. H. lucubus ed. Vicet. liventibus vel humentibus Vat. sec.—23 Interfusa Vat. sec. torrens Voss. pr.—24 gurgitibus Cod. Bartholin. et viginti sex alii, Ald. ed. Parm. et Vicet. vorticibus Nic. Heins. Gesn. et ed. Bipont.—27 tactu Vat. quart. raptu Florent. duo Med. Put. Heins. H. et inc. ejusd. Reg. Bonon. Jun. sec. Ambr. tert. duo Voss. tres Petav. Exc. Petav. quart. et Schott. Ald. ed. Parm. et Vicet. lapsu vel raptu chart. Heins.—28 letale Chaos inc. Heins.—29 errarit Pal.

NOTÆ

21 *Vulgus iners*] Id est, multitudo mortuorum: iners quippe ponitur pro mortuo, qui nihil agit. Virgilius: 'Sternuntur inertia passim Corpora.'

Opibus avaris] Hoc est, quicquid perit adjungitur opibus Deorum Inferorum, quæ avari sunt, et insatiabiles, qui omnia sorbent atque consumunt. Virgilius: 'Strepitumque Acherontis avari,' qui omnia rapit ac devorat, nihilque rejectat.

22 *Styx*] Sic dicitur ἀπὸ τοῦ στυγεῖν, horrere, odisse, quasi sit fluvius odii atque horroris: ceterum Styx fons est Arcadiæ veneno frigidissimo ac præsentissimo scatens, et ideo tribuit Inferis. Hoc veneno sublatus Alexander.

Liventibus] Id est, Lividum nigrumque venenum volventibus.

24 *Gurgitibus anhelis*] Id est, turbinibus aquarum sonantium, et velut ægro anhelito, propter nimiam co-

piam per intervalla magis ac magis æstuantium, id quod accidit in fornacibus.

Phlegethon] Ἀπὸ τοῦ φλεγθῆναι, ardere, quasi sit ille fluvius ignis.

25 *Penetralia*] Intellige mysteria, quæ sunt in intimis penitissimisque latebris Inferorum: vel interiorum domum, ubi sunt latentque illa mysteria.

26 *Poli*] Polus hic dicitur de Inferis; quippe hic ex Virgilio: 'Solemque suum, sua sidera norant.'

Qua lampade] Qua ratione post tot sæcula factus sit amans Pluto. Arma Cupidinis sunt tela et faces.

Ditem] Plutonem, ἀπὸ τοῦ πλοῦτος, nempe Ditem a divitiis, dixerunt, quod divitiarum omnes terra abstrusas possideret, et res omnes quæ pereunt, in-explebili cupiditate absorberet.

28 *Possedit dotale Chaos*] Hoc est, facta sit Regina Inferorum, velut in

Sollicito genitrix erraverit anxia cursu :

Unde datæ populis leges, et glande relictæ

30

Cesserit inventis Dodonia quercus aristis.

Dux Erebi quondam tumidas exarsit in iras,

Prælia moturus Superis, quod solus egeret

Connubii, sterilesque diu consumeret annos,

Impatiens nescire torum, nullasque mariti

35

Illecebras, nec dulce patris cognoscere nomen.

Jam quæcumque latent ferali monstra barathro

regnum Inferorum: dicite per quot regiones cucurrerit mater ejus Ceres sollicita de filia sua Proserpina: dicite unde fruges concessæ sunt hominibus, et unde quercus Dodonæ sylva spreta est cum suis glandibus, postquam spica frumenti inventa sunt. Olim Rex Inferorum Pluto inflammatus est rabie tumentis, indicturus bellum Diis, propterea quod solus careret uxore, et consumeret tam longum tempus sine liberis; et cum non posset pati se ignorare diutius quanta esset dulcedo et illecebra in nomine mariti et patriæ. Jam omnia monstra quæ latent in fu-

*****

curis Bonon. curru Jun. sec. passu Vat. sec. Voss. sec.—30 populis fruges dno Voss. duo Vatt. populo fruges Jun. pr. Vat. quart. fruges populis Vat. pr. Ald. ed. Parm. et Vicet. populo Florent. strages Pal. fruges populo cur gl. relictæ chart. Heins. Cod. Bartholii. Ambr. tert.—31 innumeris pro inventis Bonon. Dodonæ Vat. pr. et quart. Put. dno Petav. Dodonida Med. quart. Heins. H.—32 exivit pro exarsit Vat. sec. Stat. XI. Theb. 724. exivit vel exarsit Voss. sec. in auras Pnt.—34 Connubii inc. Heins. Petav. pr. Oxon. sec. Conjugiis Voss. sec. Connubiis quatuor Vatt. Pal. Bonon. Tholos. Ambr. tert. Cod. Bartholin. Conjugiis Vat. sec. consumpsit Voss. pr. consumpsit Tholos.—36 nec dulce Exc. Læti. et dulce ed. Vicet. et Parm.

NOTÆ

compensationem allatæ dotis. Græci vocant, ἀντίφερα, Gallice *la contre-dot*, id quod scilicet dat maritus uxori, loco dotis, propter nuptias; ut ait Justinianus l. vet. C. de Donat. ante nuptias.

[*Chaos*] Chaos erat rudis et indigesta moles rerum inter se pugnantium; sed post datum rebus ordinem, ex Ovidio, Chaos relegatum est ad Inferos, 'ubi nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat.'

30 *Leges*] Ceres leges dedit orbi, unde dicitur θεσμοφόρος: θεσμός, *lex*, φέρω, *fero*. Alii legunt, *fruges*, quas Ceres dedit mortalibus.

[*Glande*] Inventi Ceres frumenta, cum antea glande vincerentur ho-

mines, qui ideo a Julio Polluce dicti sunt βαλανοφόροι, id est, *qui glandes comedant*.

31 *Dodonia*] Dodona civitas erat in Chaonia Epiri regione. Prope hanc urbem erat nemus totum quercubus consitum, glandibus abundans, Jovi sacrum; inde dicta est *quercus Dodonia*, species pro genere: Συνεδochικός.

32 *Dux Erebi*] Ideo Dux, quia bellum meditatur. Erebus fluvius, vel Deus Inferorum, ponitur pro ipsis Inferis.

37 *Barathro*] Βάραθρον est locus aut hiatus terræ profundior, unde sumitur pro Inferis: apud Athenienses erat Barathrum, in quod præcipites

In turmas aciemque ruunt, contraque Tonantem

Conjurant Furiae: crinitaque sontibus hydrys

Tisiphone quatiens infausto lumine pinum

40

Armatus ad castra vocat pallentia Manes.

Pæne reluctatis iterum pugnantis rebus

Rupissent elementa fidem, penitusque revulso

Carcere laxatis pubes Titania vinclis

nestis latebris Inferorum, coeunt turmatim ad pugnandum, et Furiae conspirant contra Jovem: et Tisiphone habens pro crinibus serpentes noxios, concutiens torcis oculis tædam pineam, congregat Manes armatos ad castra nigra. Elementa certantia rursus inter se, mundo fere convulso, destruxissent fœdus, et juvenis

*****

—38 *aciesque ruunt* Vat. pr. et sec. Tholos. Jun. et Voss.—39 *Consurgunt pro Conjurant* Oxon. sec. *crinataque* Voss. pr. Florent. m. sec. et *compta sonantibus* Exc. Petav. quart. *hydras* Pal. duo Med. Heins. H.—40 *infausto* Florent. duo Med. Put. Reg. Bonon. Tholos. Ambr. tert. duo Jun. duo Voss. Heins. H. et inc. ejusd. duo Oxon. tres Petav. Exc. Petav. quart. Ald. ed. Parm. et Vicet. *infesto* al.—41 *bella pro castra* inc. Heins. *moet* Cod. Bartholin. Ambr. tert. chartac. Heins. Ald. ed. Parm. et Vicet. *vocant* Pal. duo Med. Heins. H. et inc. Heins. *pollentia* Jun. sec.—42 *reluctantes* duo Vatt.—43 *Rupissent elementa sic rupto elementorum fœdere* dixit Minut. p. 10. sub fin. ed. Leid. in 4. *recluso* Petav. sec.—

NOTÆ

agebantur ii qui fuerant condemnati, dum incendit.

et forte ideo de Inferis dicitur.

38 *Tonantem*] Jovem, cujus est tonare et torquere tonitrua.

39 *Crinitaque sontibus hydrys Tisiphone*] *Tis*, ultio, et *phōn*, aut *phōros*, *cædes*: hæc duo verba Tisiphonem faciunt, quæ Furia est ultionis et cædis avida: pro crinibus habet pendentes ex capite serpentes nocentes, quibus in homines coniectis eos enecat: sic ista formosum Cithæronem suis amoribus non respondentem extinxisse fertur. Et ideo *sontes hydri* vocantur, quia occidunt. Per Furiarum serpentes intelliguntur pravi affectus, qui sunt totidem pestes, quæ hominum corda, serpentum instar, inficiunt.

40 *Pinum*] Causa scilicet pro effectu; id est, tædam factam ex pinu.

41 *Armatus*] Pallore quodam ac terrore, velut armis quibusdam instructos.

Manes] Deos Inferos ad pugnan-

42 *Reluctatis*] Passive accipitur, quanquam venit a verbo, ut aiunt, deponente; ut apud Virgilium: 'Nunc oblita mihi tot carmina.'

43 *Rupissent elementa fidem*] Poëtæ aiunt elementa primo gravi pugna inter se collectata fuisse, deinde velut pacem ita composuisse, ut spectato admirabili eorum ordine, de servanda deinceps concordia fidem dedisse videri possent: unde si Pluto bellum indixisset Diis, et Chaos ipsum armatum esset, tota natura contremuisset, ipsaque elementa rupissent fidem datam de servanda illa vetere concordia.

Revulso carcere] Effracto Tartaro, qui velut carcer Titanas coercet, et impedit ne erumpant.

44 *Pubes Titania*] Pubes, id est, turba juvenum. Titanes, secundum Diodorum, ex Cælo et Titea nati sunt, et a communi matre Titanes appellati. Hi Saturnum bello infestant,

Vidisset cœleste jubar : rursusque cruentus 45
 Ægæon positis arcto de corpore nodis
 Obvia centeno vexasset fulmina motu :
 Sed Parcæ vetuere minas, orbique timentes
 Ante pedes soliumque ducis fudere severam
 Canitiem, genibusque suas cum supplice vultu 50
 Admovere manus, quarum sub jure tenentur

Titania rumpens omnino carcerem, catenis dissolutis, aspexisset lucem Solis ; et iterum Ægæon gigas sanguinarius, vinculis depositis ex corpore constricto, exagitat motu centum brachiorum Jovem fulminantem, oppositum sibi. At Parcæ avertunt minationes Plutonis, et metuentes mundo, advolutæ ante pedes et solium Regis, sparserunt capillos tetricos, et cum tristi facie admoverunt suppliciter ejus

45 *cruentis* Petav. sec.—46 *arcto* Vat. pr. Ambr. tert. ed. Vicet. *acto* Florent. Exc. Petav. quart. *alto* Pal. Jun. sec. Bonon. Petav. sec. Heina. H. *acto* Vat. quart. *aucto* dno Vatt. Med. quart. inc. Heins. Put. Reg. Tholos. Oxon. pr. duo Voss. dno Petav. Exc. Schott. *aucto* vel *alto* Med. pr. *aucto* vel *vincto* Oxon. sec. *nudo* vel *duro* vel *aucto* Vat. quint. *pectore* Vat. pr. Vat. Livin.—47 *vexasset* vel *vibrasset* Vat. quint. *flumina* pro *fulmina* Jun. sec. Put. Voss. sec. et Oxon. sec.—48 *metuere* pro *vetuere* Vat. quint. Florent. Tholos. Petav. sec. Ambr. tert. *timuere* Vat. sec. Voss. sec.—49 *serenam* Petav. sec. m. pr.—50 *pedibusque* Jun. pr. *suas* Vat. quint. *vultu* duo Vatt. Bonon. Exc. Schott. *fletu* tres Vatt. Pal. Voss. pr. duo Oxon.

NOTÆ

et ideo filius ejus Jupiter, illatam Patri injuriam ulturus, hos domuit, et catenis onustos in Tartarum conjecit.

45 *Cœleste jubar*] Id est, Solem, qui oculus est et 'lux immensi publica mundi,' ex Ovidio.

46 *Ægæon*] Dicitur aliter Briareus, vel Ponti vel Terræ Cœlique filius, qui cum Titanibus Jovi bellum intulit.

47 *Centeno motu*] Id est, motu centum brachiorum; quippe Ægæon, teste Hesiodo, ἑξήκοντα χεῖρας, καὶ πενήκοντα γαστέρας, habet centum manus, et quinquaginta ventres.

48 *Sed Parcæ*] Monstra inferorum, inquit, precata erant pugnare; sed Parcæ, seu Fata, quorum interest res salvæ esse, impedivere quominus feralis exercitus educeretur. Parcæ autem et Fata sunt unum et idem. Virgilius: 'sic volvere Parcas,' id est, sic esse in fatiis. Tres porro Parcæ sunt; vel Ponti filiæ creditæ, ob immanitatem; vel Nocte Ereboque ge-

nitæ, propter obscuritatem. Parcæ dictæ sunt, quia avaræ; et cum vitæ finis propinquat, flum secant, nec quicquam ultra concedunt.

48 *Orbique timentes*] Timeo, metuo, et similia verba, dativo conjuncta ostendunt benevolum animum: metuimus hostes, at metuimus amicis.

49 *Ante pedes*] Procidere ante pedes, volvi ad genua, fundere crines, &c. is erat habitus supplicantium.

Fudere . . . canitiem, genibusque suas . . . admovere manus] Genua misericordiæ consecrata fuisse ait Servius: et Plinius, 'Hominiis genibus quædam et religio inest observatione gentium: hæc supplices attingunt, ad hæc manus tendunt, hæc ut aras adorant.'

51 *Quarum sub jure tenentur omnia*] In Parcarum seu Fatorum potestate sunt omnia, vel etiam ipse Jupiter. Ut enim ait de Jove Lucanus: 'Me quoque fata regunt.'

Omnia, quæ seriem factorum pollice ducunt,
Longaque ferratis evolvunt sæcula pensis.
Prima fero Lachesis clamabat talia regi,
Incultas dispersa comas : O maxime noctis
Arbiter, umbrarumque potens, cui nostra laborant
Stamina ; qui finem cunctis et semina præbes,
Nascendique vices alterna morte rependis :
Qui vitam letumque regis > nam quicquid ubique

55

genibus manus, sub quarum manuum potestate omnia reguntur, quas manus digitis nent, et disponunt quendam ordinem rerum omnium, et quæ explicant sæcula longa, pensa exequentes colo ferrea : Lachesis prima clamabat hæc verba Regi crudeli, habens crines incultos et dispersos : O Pluto, potens domine noctis et tenebrarum ; pro quo nostra colus plena stamine operatur ; qui das finem et principium rebus omnibus, qui reddit vicissitudinem nascendi per corruptionem rei alterius, qui es dominus vitæ et mortis ; nam ubique quicquid gignitur ex

Jun. pr. chartac. Heins. Cod. Bartholin.—52 series Vat. quint. fatarum Vat. pr. fatali vet. Gyr. deerat autem hic versus duobus Med. et Heins. H. —53 Cunctaque pro Longaque Vat. quint. pænis pro pensis Vat. sec. fusis Petav. sec. Oxon. sec. pensis vel fuso Vat. quint.—54 feroæ pro fero tres Vatt. Jun. sec. Exc. Petav. quart. conclamat Petav. pr.—57 finem terris Exc. Petav. quart.—58 vias pro vices inc. Heins. modos Petav. pr. Bonon. Oxon. sec. Voss.—59 letumque regis Petav. sec. geris Vat. quint. regis vel serie

NOTÆ

52 *Seriem factorum pollice ducunt*] Digitis fila subacta trahunt et nent naturalem quendam ordinem omnium rerum ex æterno, aliis ad alia consequentibus, et non mutabili manente hujusmodi serie, ex Chrysippo.

53 *Ferratis pensis*] Pensa sunt lænæ manipuli, qui pendent ex colo, et ferrata dicuntur ob inevitabilem factorum necessitatem.

Sæcula] Sæculum est spatium vitæ longissimum : nonnulli ad centum et viginti annos, plures ad centum tantum extendunt ; quidam ad triginta tantum annos, et est minus sæculum.

54 *Lachesis*] Tria Fata sunt, tres Parcæ ; pro ratione trium temporum, præteriti, præsentis, et futuri. Atropos, quasi, ἀτροπος, immutabilis, quia nevit fatum præteriti temporis, quod nulla potest ratione mutari ; quod enim factum est infectum esse nequit. Clotho, ἀπὸ τοῦ κλάθειν, torquere, quippe filum torquet, in ipso

fuso colligit, spectatque tempus præsens. Lachesis vero, ἀπὸ τοῦ λαγχάνειν, sortiri ; hæc enim filum ducit, et cunctarum rerum finem sortitur, æn sorte ducit, spectatque tempus futurum.

56 *Arbiter*] Est iudex electus, a quo provocare non licet : hic sumitur pro domino et Rege.

Umbrarumque potens] Potens, cum genitivo, significat etiam dominum et Regem, Reginamve, ut apud Horatium : ‘ Sic te Diva potens Cypri.’

57 *Finem cunctis et semina præbes*] Cicero : ‘ Terrena vis omnis atque natura Diti patri dedicata est, qui Dis ut apud Græcos Πλούτων, quia et recidunt omnia in terras, et oriuntur e terris.’

58 *Nascendique vices*] Aperis iterum viam nascendi ; siquidem in rebus naturalibus, cum unum perit, nascitur alterum, et sic corruptio unius est generatio alterius, idque fit alternatim.

Gignit materies, hoc te donante creatur, 60
 Debeturque tibi; certisque ambagibus ævi
 Rursus corporeos animæ mutantur in artus:
 Ne pete firmatas pacis dissolvere leges,
 Quas dedimus, nevitque colus: neu fœdera fratrum
 Civili converte tuba. Cur impia tollis 65
 Signa? quid incestis aperis Titanibus auras?
 Posce Jovem, dabitur conjux. Vix illa: pepercit,
 Erubuitque preces, animusque relanguit atrox,

materia, id sit tuo beneficio, et id tibi debetur; et post certos circuitus annorum, animæ mittuntur iterum in membra corporum: noli, o Pluto, perrumpere firmas pacis leges, quas statuimus nentes colo: ne te turbes bello civili fœdera facta inter vos tres fratres. Quare mores rexilla iniqua? Quare pandis cælum Titanibus sacrilegia? Ora Jovem, et uxor concedetur tibi. Lachesia vix dixerat hæc verba, cum Pluto desit furere, et cum puduit ob tales preces Parcæ: ejus animus

*****

Petav. pr. quidquid in orbe Vat. quint.—60 mediante pro donante Vat. pr.—61 cunctisque ambagibus Vat. pr. Cod. Bartholin. Ambr. tert. cunctis ed. Parm. et Vicet. certis Vat. quint. Pal. duo Med. Heins. H. et inc. ejusd. Petav. pr. Voss. pr. Oxon. sec. duo Jun. Exc. Læti et Petav. quart.—62 mittuntur tres Vatt. Pal. Put. Reg. vet. Gyr. Vat. Livin. tres Petav. Exc. Petav. quart. mutantur duo Vatt. Cod. Bartholin. Ambr. tert. Oxon. pr. chart. Heins. Ald. ed. Parm. et Vicet. Exc. Schott. in quibus ascriptum, ita quoque esse in Ed. Colon. mutantur vel mittuntur Florent. Voss. sec. ortus inc. Heins. Florent. m. pr. Var. LL. e marg. Parm. artus Put. Reg. chart. Heins. duo Jun. duo Voss. duo Oxon. Bonon. Exc. Petav. quart. ed. Parm. et Vicet.—64 venitque ed. Vicet. ne fœdera Jun. sec. duo Vatt. Florent. nec Vat. pr. fœdera Var. LL. e marg. Parm. prætia pro fœdera Vat. pr. Cod. Bartholin. ed. Parrhas. Parm. et Vicet.—65 committit Pal. duo Med. Heins. H.—66 illicitas pro incestis Vat. pr. Jun. sec. Oxon. sec. duo Petav. Vat. Livin. incestis Exc. Petav. quart. illicitas vel incestis Tholos. addis pro aperis Vat. tert. orbem Florent.—67 ille quinque Vatt. Pal.

NOTE

60 *Creatur*] Id est, fit, producitur: creo enim sæpius in hac significatione usurpatur. Virgilius: 'Supposita de matre nothos furata creavit.'

62 *Rursus corporeos*] Et hæc est μετεμψύχωσις Pythagorica, qua post certas annorum conversiones, post certum tempus ex Virgilio, 'Rursus et incipiunt in corpora velle reverti.'

65 *Civili tuba*] Id est, bello civili, signum pro re signata, Metonymicæ.

Impia] Quia contra fratrem Deorumque Regem, cui debetur pietas.

66 *Incestis*] Incestus ex Servio est quæcumque pollutio: unde apud Vir-

gilium, 'Totamque incestat funere classem.' Id est, polluit. Isidorus incestum vocat, quasi incastum, sicque incesti Titanes, id est, non casti, et impuri: sed et incestus est, qui flagitium in consanguineum aut in Sacerdotem admiserit, et sacra contaminarit. Unde non mirum si Titanes dicti sunt incesti, cum bellum Diis intulerint, sacrasque eorum sedes, quæ totidem sunt templa, violarint. Ad id alludit Tibullus: 'Num feror incestus sedes adiiisse Deorum, Sertaque de sanctis diripiisse focis?'

68 *Erubuit*] Eleganter regit accu-

Quamvis indocilis flecti : ceu turbine rauco
 Cum gravis armatur Boreas, glacieque nivali 70
 Hispidus, et Getica concretus grandine pennas,
 Bella cupit, pelagus, sylvas, camposque sonoro
 Flamine rapturus : si forte adversus ahenos
 Æolus objecit postes, vanescit inanis
 Impetus, et fractæ redeunt in claustra procellæ. 75
 Tum Maia genitum, qui fervida dicta reportet,
 Imperat acciri. Cyllenius astitit ales,
 Somniferam quatiens virgam, tectusque galero.

crudelis lenitus est, quamvis non possit facile leniri : qualis est ventus Aquilo turbulentus, cum armat se flatu sibilanti ; cum habens barbam hispidam, ac rigentem nive glaciato, et habens quoque pennas induratas grandine collecta in regione Getarum, ardet præliari, paratus trahere flatu resonanti mare, sylvas, et agros ; si forte Æolus opposuit ipsi januam ferream, ejus impetus fit vanus, et tempestas fracta retrahitur in carcerem profundum. Tunc jubet venire Mercurium, Maiæ filium, ut renuntiet Jovi dicta ardentia. Mox Mercurius Cyllenius affuit, habens alas, quatiens caduceum somnos parientem, et tectus parvo pileo. At Pluto ipse sedet

*****

Cod. Bartholin.—69 cum turbine Exc. Petav. quart.—70 armatus Moret. pr. glacieque nivali Florent. duo Med. Heins. H. et inc. ejusd. Put. Reg. Bonon. Ambr. tert. duo Voss. tres Petav. Exc. Petav. quart. ed. Parm. et Vicet. gelida Cod. Bartholin. Ambr. tert. chart. Heins. ed. Parm. et Parrhas.—71 Geticas Vat. quint. Pal. Med. pr. Heins. H. Getica Var. LL. e marg. Parm.—72 Flare cupit omnes Vatt. Pal. Cod. Bartholin. Oxon. pr. chart. Heins. dno Jun. duo Voss. Irrupit inc. Heins. Var. LL. e marg. Parm. Disrumpit Petav. pr. Oxon. sec. saltus, silvas chart. Heins. sonoros Voss. avara Vat. sec.—73 rapturus vel rapturus inc. Heins. avarus pro adcersus Pal. duo Med. Jun. pr. duo Petav.—74 abiecit Voss. pr. in auras Vat. sec. in auras vel inanis Voss. sec.—75 flatæ pro fractæ Vat. pr. ad claustra Petav. sec.—76 reportat Vat. quint.—77 affuit pro astitit Florent. Jun. sec.—79 solio

NOTÆ

sativum, ut apud Virgilium : ‘ Sed jura fidemque Supplicis erubuit.’

69 *Indocilis flecti*] Inexorabilis, non tractabilis.

Turbine] Turbo est rapida vis venti cum ingenti fragore, obvia quæque deturbantia.

71 *Pennas*] Poëtæ ventis tribuunt pennas ob celeritatem ; sed et ventos ut homines turbulentos, buccis inflatis, et barba, aliisque partibus præditos depingunt.

74 *Æolus*] Hellenis fuit filius ; sed et alter fuit Æolus Hippotæ filius, qui Liparen et Æolias insulas in ora Siciliæ tenuit : qui cum prædiceret,

quomodo per fretum difficillimum cursus tenendus esset, et ex fumo Strongyles insulæ, vulgo *Stromboli*, ventos triduo post futuros esse denuntiaret, eum ideo τὸν ἀνέμων βασιλέα νενομίσθαι φησὶ Πολύβιος, *Ventorum Regem existimatum esse dicit Polybius* : Strabo.

78 *Somniferam virgam*] Virga est Mercurii, seu caduceus, quem connexis utrimque serpentibus figurabant, quod Mercurius, cum Arcadiam peteret, duos serpentes pugnantes virga interposita placaverit, quodque, ut est Deus eloquentiæ, immanissimos quosque conciliare posset : hinc

Ipse rudi fultus solio, nigraque verendus
 Majestate sedet : squalent immania foedo 80
 Sceptra situ ; sublime caput mœstissima nubes
 Asperat, et diræ riget inclementia formæ :
 Terrorem dolor augebat. Tum talia celso
 Ore tonat : tremefacta silent dicente tyranno
 Atria ; latratum triplicem compescuit ingens 85

innixus solio impolito, terribilis majestate atra : magnum ejus sceptrum sordidum est turpi illuvie : nubes tristissima reddit altum ejus caput horridum, et totus ejus aspectus plenus est crudeli rigore. Tristitia Plutonis ipsam efficiebat magis terribilem : tunc erumpit in talia verba ex alto loco : Rege loquente Regia trepida tacet : magnus Cerberus janitor retinuit tria ora resonantia triplici latratu ; et Coeetus

*****

fultus Vat. tert. Reg. Ambr. tert. Chart. Heins. Oxon. pr. Cod. Bartholin. Ald. ed. Parm. et Viret. *fuctus* pro *fullus* Petav. sec. *ferendus* Vat. pr.—80 *squalent* vel *stabant* Vat. quint.—82 *diræ* Vat. pr. et quint. Voss. sec. m. sec. *duræ* Cod. Bartholin. cum viginti quatuor aliis.—83 *Horrorem* Petav. pr. *Terrorem* vel *Horrorem* Vat. quint. (Oxon. sec. *marorem* Cnjac.—84 *ducente* Pal. Heins. H. dno Med. *magistro* Med. quart. Heins. H. *magistro* vel *tyranno* Med. pr.—85 *Tartara* pro *Atria* ex conj. emendatum in Gevartii Cod. *latra-*

NOTÆ

Caducifer pro Mercurio usurpatur. Notandum est quoque Caduceum ab exteris gentibus in signum pacis solere prætendi ; quin et legati pacem petentes dicuntur *Caducentes*, quibus nocere nefas ; Cato ‘Caduceatori nemo homo nocet.’

79 *Nigra majestate*] Nam Pluto Deus niger est, et nigris hostiis placandus.

81 *Sceptra*] Sceptrum proprie Jovis est, et Regum, qui Jovis personam vicemque sustinent, dicitur *σκήπτρον*, ἀπὸ τοῦ σκῆπτου, inniti, incumbere, quod hoc Reges inniterentur, velut hasta : immo sceptrum olim erat hasta.

Sublime caput] Altitudo suggesti, Plutonisque ipsius proceritas, his verbis exprimuntur.

82 *Asperat*] Asperiorē reddit atque atrociorē.

Riget] Seneca, ‘vultus est illi Jovis, sed fulminantis.’

83 *Terrorem dolor augebat*] Ira dolore mixta augebat terrorem : nullum nempe est animal tam horrendum,

tam perniciosum natura, ut non appareat in illo, si ira invasit, novæ feritatis accessio.

Celso ore tonat] Id est, celsus ipse et in alto loco eminens, tonat ; seu immani et horribili voce clamat, quod irati signum est.

84 *Tremefacta silent*] Deo loquente et irato totus orbis tremebat. Paganos id usurpasse a Judæis credi potest. Psal. xviii. καὶ ἐσαλεύθη, καὶ ἐντρομος ἐγενήθη ἡ γῆ, καὶ τὰ θεμέλια τῶν ὀρέων ἐταράχθησαν, καὶ ἐσαλεύθησαν, ὅτι ἠργίσθη αὐτοῖς ὁ θεός : Et commota est et contremuit terra, et fundamenta montium conturbata sunt, quoniam iratus est eis Deus.

Tyranno] Olim pro Rege Tyrannus ponebatur, Virgilius : ‘Pars mihi pacis erit dextram tetigisse tyranni.’ ‘Nunc tyrannus dicitur tantum is qui est incubator imperii, et qui crudeliter impotenterque dominatur : ut incubator Aulæ Siculæ Dionysius.’ Macrobius.

85 *Ingens janitor*] Cerberus, qui est

Janitor, et presso lacrymarum fonte resedit
Cocytos, tacitisque Acheron obmutuit undis,
Et Phlegethontæ requierunt murmura ripæ :

Atlantis Tegeæ nepos, commune profundis
Et Superis numen, qui fas per limen utrumque
Solus habes, geminoque facis commercia mundo,
I, celeres proscinde Notos, et jussa superbo
Redde Jovi : Tantumne tibi, sævissime fratrum,

90

retinens fontem lacrymarum quievit : Acheron sedans aquas tacuit, et murmur ripæ Phlegethontis compressum est : O Mercuri, Atlantis nepos, qui Deus es communis Diis superis et Diis inferis, qui solus habes jus et potentatem intrandi in Cælum et Inferos, et qui foves societatem inter principes utriusque regni, i celeriter, aërem intersecans pennis, et dic Jovi superbo ea quæ nunc jubeo, sicque loquere : O crudelissime fratrum, an credis te habere tantum potestatis in me ? An fatum

tus triplices Jun. sec. et Heins. chartaceus.—86 *Cerberus* pro Janitor inc. Heins. Petav. tert. *impresso* pro *et presso* Oxon. pr. *resedit* Bonon. Ambr. tert.—87 *Cocytus* duo Vatt. *Cochitos* Oxon. pr. *Cocytos* Vat. pr. Jun. pr. *Cocytos* Cod. Bartholin. duo Med. Heins. H. Pat. Reg. duo Petav. Bonon. Tholos. Jun. sec. Ambr. tert. Exc. Petav. quart. *tumidis* Oxon. pr. *tacitis* Cod. Bartholin. chart. Heins. Jun. sec. Ambr. tert. Exc. Petav. quart. edd. Parm. Viet. Ald. Colin. et al. *compeccuit* pro *obmutuit* Petav. sec. m. pr.—88 *flumina* vel *murmura* Vat. quint. deest autem hic versus Florent.—90 *lumen* pro *limen* Voss. sec.—91 *vehis commercia* Put.—92 *celer* et Cod. Bartholin. et novemdecim Codd. ed. Parm. et Viet. *I celer*, i conjecerat Heins. *perascinde* Pal. inc. Heins. *præscinde* Reg. Moret. pr. Oxon. pr. *ac jussa* Cod. Bartholin. *superno* pro *superbo* Vat. Livin. Heininus ascripserat Stat. Lib. VIII. vs. 42. 'tumidusne meas regnator Olympi Explorat vires.'—93 *tantum tibi ne* Voss. pr. *fratrum* Exc. Petav. quart. *fra-*

NOTÆ

enormi corpore, et qui 'latratu regna trifauci Personat.' Virgilius.

86 *Presso lacrymarum fonte*] Alludit ad etymologiam Cocyti, qui dicitur, ἀνδρὸς τοῦ κωκυεύ, flere, quasi ille sit fluvius lacrymarum : Plato in Phædone, Κωκυὸς ὄβρις ἀρεπτότατος, Cocytus aqua illætabilis ; alii dicunt esse paludem a Styge manantem, in cuius ripis audiuntur bubonum aliarumve sinistrarum avium tristes ululatus.

87 *Acheron*] Nomen est multorum fluviorum, qui varias regiones alluvit ; sed omnium celebratissimus est Acheron, fluvius inferorum, qui sic dicitur ἀνδρὸς τοῦ πόνου, flere, et ἀχέος, quod est dolor et tædium, quasi ille sit fluvius doloris ac tædii : sed et Acheron, Styx, Cocytus, et Phlegethon, de quibus supra, a multis

confunduntur.

89 *Atlantis Tegeæ nepos*] Quatuor fuisse Mercurios accepimus ; sed omnes referuntur ad Mercurium, Jovis et Maiæ filium, quæ Maia erat filia Atlantis, et ideo Mercurius ejus nepos.

Tegeæ] Tegea est urbs Arcadiæ, unde *Tegeus*, et *Tegeaticus*, hoc est, natus in urbe Tegea, aut etiam in Arcadia, cum scilicet ponitur pars pro toto.

Commune profundis et Superis numen] Mercurius namque est utrorumque nuntius, unde ipse in Luciano sic queritur apud Matrem, ἔστι γὰρ τις, ὃ μῆτερ, ἐν οὐρανῷ θεὸς ἀδελφείπης ἐμῆς ; Quis enim est, inquit, o mater, in celo Deus miserior me ! &c.

93 *Tantumne...juris*] Tantane animi

In me juris erit? Sic nobis noxia vires
 Cum cœlo Fortuna tulit? Num robur et arma
 Perdidimus, si rapta dies? An forte jacentes
 Ignavosque putas, quod non Cyclopia tela
 Stringimus, aut vanas tonitru deludimus aures?
 Nonne satis visum, grati quod luminis expers

95

nocens sic eripuit nobis vires cum cœlo? Num amisimus robur et arma, si lux ademta est nobis? an forte credis ideo nos esse abjectos et inertes, quod non jacularum fulmina fabricata a Cyclopidibus; aut terrificamus aures hominum vano murmure tonitruum? An non putas satis esse, quod ego privatus luce jucunda tolero

~~~~~

ter tres Vatt. et Vat. d. Florent. inc. Heins. Reg. Bonon. Moret. pr. Jun. sec. tres Petav. fr Put. semper vel fratrum Voss. sec. fratrum vel frater Med. pr.—94 *juris erit* Var. LL. e marg. Parm. *habet* Vat. sec. Cod. Bartholin. Voss. pr. Chart. Heins. ed. Parm. *eris?* Vat. sec. *sic nobis anxia* Voss. pr. *vires si noxia, nobis* Jun. sec. si Vat. pr. et quint. m. pr. ed. Vicet. *sic* Vat. quint. Jun. pr. duo Oxon. Cod. Bartholin. Florent. Med. pr. Heins. H. et inc. ejusd. Put. Reg. Bonon. Tholos. tres Petav. Exc. Petav. quart. *sic* vel *non* vel *cur* Voss. sec.—95 *tulit*, Heinsius ascripserat seqq. ‘*ferre pro auferre*. vid. Casaub. ad Hist. Aug. p. 34. et p. 69. f. Hist. Aug. p. 41. l. 15. p. 62. l. 1. p. 67. l. 67. et sic videtur intelligendum p. 33. l. 10. immo sic debere intelligi apparet ex p. 43. l. 23. p. 49. l. 41. Casaub. p. 102. c. ex Msto.’ num *robur* inc. Heins. et chartaceus ejusd. Jun. sec. Ald. Var. LL. e marg. Parm. *non* Voss. pr. cum sedecim aliis, ed. Parm. et Vicet. *non* vel *num* Oxon. pr. *armis* Florent.—96 *Prodidimus* Exc. Petav. quart. *rapta dies?* Put. *quies* Petav. sec. *forte* vel *sorde* Vat. quint. *adeoque pro an forte* conjecerat Heins.—97 *quid non* Petav. sec. si *non* inc. Heins. *Cyclopia* Put. *Cyclopea* duo Vatt. Pal. Florent. duo Med. ed. Vicet. *Cyclopeia* Bonon. Petav. sec. Exc. Petav. quart.—98 *Spargimus* Jun. sec. *Spargimus et* Tholos. et duo Petav. et vel *aut* Oxon. sec. *vano* Exc. Læti et ed. Parm. *vanas aures* duo Vatt. et Vat. d. Pal. Cod. Bartholin. *varias auras* Vat. pr. et quint. Voss. pr. Var. LL. e marg. Parm. *auras* Vat. sec. *auras* vel *aras* Reg. *deludimus* Tholos. *deludimus* Exc. Læti.—99 *vinum* Florent. Jun. pr. duo Oxon. duo Med. Put. Reg. Bonon. Heins. H. et inc. Heins. tres Petav. Var. LL. e marg. Parm. *busum* Vat.

NOTÆ

licentia ute ris, ut hoc etiam tibi permittas contra me, uxoremque neges?

97 *Cyclopia tela*] Id est, fulmen, quod Jovi fabricantur Cyclopes, sic appellati ἀπὸ τοῦ κύκλου, quod unus singulis esset oculus, et is in media fronte, circumatæ rotunditatis: illi porro fuere, vel Cœli et Terræ filii, secundum Hesiodum, vel Neptani et Amphitrites, secundum Euripidem, iidemque Vulcani administri ad fa-

bricanda Jovi fulmina.

98 *Stringimus*] Id est, vibramus: ‘stricturum se lucubrationis sum telum minabatur.’ Suetonius in Caligula.

Aut vanas tonitru deludimus aures] Convicium a Virgilio mutuatur: ‘An te, genitor, cum fulmina torques, Nequicquam horremus, cæcique in nubibus ignes Terrificant animos, et inanias murmura miscent?’

Tertia supremæ patior dispendia sortis, 100
 Informesque plagas; cum te lætissimus ornet
 Signifer? et vario cingant splendore Triones?
 Sed thalamis etiam prohibes? Nereia glauco
 Neptunum gremio complectitur Amphitrite.
 Te consanguineo recipit post fulmina sessum 105

damna tertia ultimæ hæreditatis, quodque tolero regiones fædissimas, cum Zodiacus signifer jucundissimus decoret tuum regnum, et cum stellæ Septemtrionis ambiant te fulgore diverso. Sed arces me quoque a matrimonio? Amphitrite filia Nerei amplexatur Neptunum sinu cæruleo: Juno accipit te in sinu sororio, o Jupiter, te

sec. visum est Vat. pr. Cod. Bartholin. quod grati Vat. quint. Jun. sec. Voss. sec. grati qui Vat. d. grati quod tres Vatt. Cod. Bartholin. grati quod Pal. superis quod Moret. pr. unde superi legebant Heins. limitis inc. Heins.—100 *prostræmæ* pro *supremæ* Tholos. patiar Jun. sec.—101 *latissimus* Petav. pr. m. sec. *lenissimus* Vat. quart. Tholos.—102 *Lucifer* Bonon. tingant Reg.—103 *thalamus* Vat. pr. et quint. Voss. pr. Tholos. m. pr. ed. Parm. et Vicet. *thalamis* duo Vatt. Pal. Florent. Jun. pr. duo Oxon. Cod. Bartholin. duo Med. *thalamus* Vat. tert. cum *Nereia* Oxon. pr. *Nereida* Vat. quart. *Nereida glaucus* Neptunus gr. c. *Amphitritem* Oxon. sec. *Nereida glauco* Neptunus gr. c. *Amphitriten* Vat. quart. *glaucum* vet. Gyr. *glauco* vel *Glaucum* Reg.—104 *in gremio* Bonon. *Amphitritem* Florent. Jun. pr. Petav. tert. *Amphitriten* Jun. sec.—105 *fulmina* Voss. sec. *flumina* Florent. Petav. sec.—106 *referam* pro *narrem*

NOTÆ

100 *Sortis*] Prima sors est prima pars hæreditatis, quæ Jovi contigit, Cælum scilicet: secunda Neptuno, nempe mare: tertia Plutoni, quæ est regio Inferorum.

101 *Informesque plagas*] Ibi enim est Chaos informe, atque fædum.

Lætissimus signifer] Zodiacus, qui ob signa radiantia est jucundissimus aspectu, et ideo lætissimus; sic 'lætas segetes' Virgilius appellavit: dicitur autem Zodiacus, ἀπὸ τῶν ζώων, ab animalibus, quod omnia ejus signa, præter Libran, nomen gerant alicujus animalia.

102 *Cingant*] Apposite, hic enim una est ex Zonis; Zona autem et cingulum sunt unum et idem, ζώνη, cingo; ζώνη, cingulum, zona.

Vario splendore] Quia variae sunt stellæ.

Triones] Ita rustico quodam voca-

bulo boves appellati sunt, quasi *Ter-riones*, hoc est, arandæ terræ idonei: et inde sidus, quod figura situque quodammodo simile plastro esse videtur, dicti Septemtriones a junctis bobus, id est, a septem stellis, ex quibus quasi juncti Triones affinguntur. Alii Triones appellant, quod tres stellæ in hoc signo sint figura triquetra.

103 *Thalamis*] *A thalamis prohibes?* id est, a conjugio?

104 *Amphitrite*] Erat filia Nerei et Doridos, quæ cum virginitatem servare cuperet, a Delphine expugnata, Neptuno nupsit, et ideo Delphin inter astra relatns est.

105 *Te consanguineo*] Id est, Juno tua soror; nam consanguinei fratres etiam dicuntur. 'Et consanguineus Leti Sopor.' Virgilius.

In me juris erit? Sic nobis noxia vires
 Cum cœlo Fortuna tulit? Num robur et arma
 Perdidimus, si rapta dies? An forte jacentes
 Ignavosque putas, quod non Cyclopia tela
 Stringimus, aut vanas tonitru deludimus aures?
 Nonne satis visum, grati quod luminis experts

95

nocens sic eripuit nobis vires cum cœlo? Num amissimus robur et arma, si lux ademta est nobis? an forte credis ideo nos esse abjectos et inertes, quod non jacularmur fulmina fabricata a Cyclopibus; aut terrificamus aures hominum vano murmure tonitruum? An non putas satis esse, quod ego privatus luce jucunda tolero

~~~~~

ter tres Vatt. et Vat. d. Florent. inc. Heins. Reg. Bonon. Moret. pr. Jun. sec. tres Petav. *fr* Put. *semper* vel *fratrum* Voss. sec. *fratrum* vel *frater* Med. pr.—94 *juris eris* Var. LL. e marg. Parm. *habes* Vat. sec. Cod. Bartholin. Voss. pr. Chart. Heins. ed. Parm. *eris*? Vat. sec. *sic nobis anxia* Voss. pr. *vires si noxia, nobis* Jun. sec. si Vat. pr. et quint. m. pr. ed. Vicet. *sic* Vat. quint. Jun. pr. duo Oxon. Cod. Bartholin. Florent. Med. pr. Heins. H. et inc. ejusd. Put. Reg. Bonon. Tholos. tres Petav. Exc. Petav. quart. *sic* vel *non* vel *cur* Voss. sec.—95 *tulit*, Heinsius ascripserat seqq. ‘*ferre pro auferre*. vid. Casaub. ad Hist. Aug. p. 34. et p. 69. f. Hist. Aug. p. 41. l. 15. p. 62. l. 1. p. 67. l. 67. et sic videtur intelligendum p. 33. l. 10. immo sic debere intelligi apparet ex p. 43. l. 23. p. 49. l. 41. Casaub. p. 102. c. ex Msto.’ *num robur* inc. Heins. et chartaceus ejusd. Jun. sec. Ald. Var. LL. e marg. Parm. *non* Voss. pr. cum sedecim aliis, ed. Parm. et Vicet. *non* vel *num* Oxon. pr. *armis* Florent.—96 *Prodidimus* Exc. Petav. quart. *rapta dies*? Put. *quies* Petav. sec. *forte* vel *sorde* Vat. quint. *adeoque pro an forte* conjecerat Heins.—97 *quid non* Petav. sec. si *non* inc. Heins. *Cyclopia* Put. *Cyclopea* duo Vatt. Pal. Florent. duo Med. ed. Vicet. *Cyclopeia* Bonon. Petav. sec. Exc. Petav. quart.—98 *Spargimus* Jun. sec. *Spargimus et* Tholos. et duo Petav. et vel *aut* Oxon. sec. *vano* Exc. Læti et ed. Parm. *vanas auras* duo Vatt. et Vat. d. Pal. Cod. Bartholin. *varias auras* Vat. pr. et quint. Voss. pr. Var. LL. e marg. Parm. *auras* Vat. sec. *auras* vel *aras* Reg. *deludimus* Tholos. *deludimus* Exc. Læti.—99 *visum* Florent. Jun. pr. duo Oxon. duo Med. Put. Reg. Bonon. Heins. H. et inc. Heins. tres Petav. Var. LL. e marg. Parm. *lusum* Vat.

NOTÆ

licentia ute ris, ut hoc etiam tibi permittas contra me, uxoremque neges?

97 *Cyclopia tela*] Id est, fulmen, quod Jovi fabricantur Cyclopes, sic appellati ἀπὸ τοῦ κύκλου, quod unus singulis esset oculus, et is in media fronte, circinatæ rotunditatis: illi porro fuere, vel Cæli et Terræ filii, secundum Hesiodum, vel Neptuni et Amphitrites, secundum Euripidem, iidemque Vulcani administri ad fa-

bricanda Jovi fulmina.

98 *Stringimus*] Id est, vibramus: ‘stricturum se lucubrationis sue telum minabatur.’ Suetonius in Caligula.

Aut vanas tonitru deludimus aures] Convicium a Virgilio mutuatur: ‘Ante, genitor, cum fulmina torques, Nequicquam horremus, cæcique in nubibus ignes Terrificant animos, et inaniam murmura miscent?’

Tertia supremæ patior dispendia sortis, 100
 Informesque plagas; cum te lætissimus ornet
 Signifer? et vario cingant splendore Triones?
 Sed thalamis etiam prohibes? Nereia glauco
 Neptunum gremio complectitur Amphitrite.
 Te consanguineo recipit post fulmina fessum 105

damna tertia ultimæ hereditatis, quodque tolero regiones fœdissimas, cum Zodiacus signifer jucundissimus decoret tuum regnum, et cum stellæ Septemtrionis ambiant te fulgore diverso. Sed arces me quoque a matrimonio? Amphitrite filia Nerei amplexatur Neptunum sinu cæruleo: Juno accipit te in sinu sororio, o Jupiter, te

*****

sec. visum est Vat. pr. Cod. Bartholin. quod grati Vat. quint. Jun. sec. Voss. sec. grati qui Vat. d. grati quod tres Vatt. Cod. Bartholin. græci quod Pal. imperis quod Moret. pr. unde superi legebat Heins. limitis inc. Heins.—100 prosternam pro supremæ Tholos. patiar Jun. sec.—101 latissimus Petav. pr. m. sec. lenissimus Vat. quart. Tholos.—102 Lucifer Bonon. tingant Reg.—103 thalamos Vat. pr. et quint. Voss. pr. Tholos. m. pr. ed. Parm. et Vicet. thalamis duo Vatt. Pal. Florent. Jun. pr. duo Oxon. Cod. Bartholin. dno Med. thalamus Vat. tert. cum Nereia Oxon. pr. Nereida Vat. quart. Nereida glaucus Neptunus gr. c. Amphitritem Oxon. sec. Nereida glauco Neptunus gr. c. Amphitriten Vat. quart. glaucum vet. Gyr. glauco vel Glaucum Reg.—104 in gremio Bonon. Amphitritem Florent. Jun. pr. Petav. tert. Amphitriten Jun. sec.—105 fulmina Voss. sec. flumina Florent. Petav. sec.—106 referam pro narrem

NOTÆ

100 *Sortis*] Prima sors est prima pars hereditatis, quæ Jovi contigit, Cælum scilicet: secunda Neptuno, nempe mare: tertia Plutoni, quæ est regio Inferorum.

101 *Informesque plagas*] Ibi enim est Chaos informe, atque fœdum.

Lætissimus signifer] Zodiacus, qui ob signa radiantia est jucundissimus aspectu, et ideo lætissimus; sic 'lætas segetes' Virgilius appellavit: dicitur autem Zodiacus, ἀπὸ τῶν ζώων, ab animalibus, quod omnia ejus signa, præter Libram, nomen gerant alicujus animalis.

102 *Cingant*] Apposite, hic enim una est ex Zonis; Zona autem et cingulum sunt unum et idem, ζώνη, cingo; ζώνη, cingulum, zona.

Vario splendore] Quia variae sunt stellæ.

Triones] Ita rustico quodam voca-

bulo boves appellati sunt, quasi *Ter-riones*, hoc est, arandæ terræ idonei: et inde sidus, quod figura situque quodammodo simile plastro esse videtur, dicti Septemtriones a junctis bobus, id est, a septem stellis, ex quibus quasi juncti Triones affinguntur. Alii Triones appellant, quod tres stellæ in hoc signo sint figura triquetra.

103 *Thalamis*] *A thalamis prohibes?* id est, a conjugio?

104 *Amphitrite*] Erat filia Nerei et Doridos, quæ cum virginitatem servare cuperet, a Delphine expugnata, Neptuno nupsit, et ideo Delphin inter astra relatus est.

105 *Te consanguineo*] Id est, Juno tua soror; nam consanguinei fratres etiam dicuntur. 'Et consanguineus Leti Sopor.' Virgilius.

Juno sinu. Quid enim narrem Latonia furta ?
 Quid Cererem, magnamque Themis ? Tibi tanta creandi
 Copia : te felix natorum turba coronat.
 Ast ego deserta mœrens inglorius aula
 Implacidas nullo solabor pignore curas ? 110
 Non adeo toleranda quies. Primordia testor
 Noctis, et horrendæ stagna intemerata paludis,

fessum vibrare fulmina. Et quid enim referam amores tuos furtivos cum Latona, cum Cerere, cum magna Themide : tu habes multas uxores ; cetera fortunata filiarum circumcingit te. Sed ego tristis in aula vacua sine gloria, nullis liberorum blanditiis lenium solitudines inquietas animi ? Requies non usque adeo ferenda est : juro per cunabula noctis, et per stagnum intiolatum paludis Stygiæ, si recusas concedere

*****

Vat. quint. *quid enim Latonia furta referrem* Florent. *latitantis* Vat. pr. Cod. Bartholin. Ambr. tert. ed. Parm. *latitantis* ed. Vicet. *Latonia* Var. LL. e marg. Parm. *Latonia* legit Heins.—107 *Themis* Med. pr. Petav. pr. Heins. H. et inc. Heins. Exc. Petav. quart. ed. Vicet. *Themis* duo Vatt. Put. Reg. Tholos. Petav. sec. *Themis* Jun. sec. Oxon. pr. m. pr. *tibi tanta* vet. Gyr. ubi Ald. ed. Vicet. *magna* Bonon.—108 *natorum te felix* Vat. pr. et quart. Put. Reg. Petav. pr. duo Oxon. Ald.—111 *Nunc* Reg. *Nunc* vel *Non* Oxon. pr. *Nonne* conjiciebat Heins. *primordia noctis Testor* inc. Heins.—112 *signa* pro

NOTÆ

106 *Latonia furta*] Furtum sumitur pro iis actionibus, quæ sunt clam ; sic apud Virgilium, 'furta paro belli.' Sed sæpius furta ponuntur pro furtivis amoribus : notum est autem Jovem ex Latona suscepisse Dianam et Apollinem.

107 *Quid Cererem, magnamque Themis*] Jupiter habuit tres uxores ; Junonem, Cererem, et Themis. Juno peperit Curetas ; Ceres Proserpinam ; et Themis Minervam, et secundum alios, Hesperidas, Horas, aliasque Nymphas : quanquam Hesiodus ait Hesperidas esse Noctis filias. Juno etiam peperit Vulcanum et Heben, sed sola sine Jove, ut aiunt nonnulli.

Creandi] Creare est ex nihilo producere, sed et sæpe significat generare, producere.

108 *Natorum turba coronat*] *Στέφανος γερώντων τέκνα τέκτων*, Corona senum filii filiorum. Solomon in Proverbiis.

109 *Ast ego*] Habet emphasim. Virg. 'Ast ego, quæ Divum incedo Regina,' &c.

Deserta] Amantes putant se desertos, cum absunt ea quæ optant, et vel in media turba soli sibi videntur.

110 *Implacidas solabor curas*] Id est, leniam animi solitudines : nam liberorum blanditiæ parentum tristitiam discutiant.

Nullo pignore] 'Pignus est id quod datur creditori ad securitatem : dicitur a pugno, quia res, quæ pignori dantur, manu traduntur.' Paulus Jureconsultus, l. 238. D. de verb. signific. Sed liberi vocantur pignora, quod connubium, quodam quasi fœdere, sanciant ; quodque sint pignora et vincula firmiter amicitie inter utrumque conjugem.

111 *Primordia testor Noctis*] Chaos scilicet aut Erebum, qui teterrimus est Noctis pater.

112 *Horrenda stagna intemerata pa-*

Si dicto parere negas, patefacta ciebo

Tartara : Saturni veteres laxabo catenas ;

Obducam tenebris lucem : compage soluta

115

Fulgidus umbroso miscebitur axis Averno.

Vix ea fatus erat, jam nuntius astra tenebat :

Audierat mandata pater, secumque volutat

Diversos ducens animos, quæ tale sequatur

quod peto, patefaciam et excitabo in te omnia monstra Tartari; solvam antiqua vincula Saturni: involvam diem nocte nigra: convulsa dispositione rerum, cælum lucidum confundetur cum obscuris Inferis. Vix Pluto dixerat hæc verba, et citius dicto Mercurius nuntius cælum jam conscenderat: jamque Jupiter audierat mandata exposita a Mercurio, cum ipse solus captans varia consilia, putat intra sese, quamnam virgo futura sit, quæ possit amare tale matrimonium cum Plutone,

stagna Vat. quart. et Vat. d. Pal. Cod. Bartholin. duo Med. Reg. Petav. pr. Bonon. Tholos. Oxon. pr. Ambr. tert. Heins. H. et inc. ejusd. Exc. Petav. quart.—113 *dictis* Vat. quart. inc. Heins. Put. Voss. sec. Petav. tert. Jun. et Oxon. sec. *negat* Voss. pr. *nefas* Put. *neges* Vat. quint. et d. Petav. pr. Voss. sec. chartac. Heins. Oxon. sec. Ald. ed. Parm. et Vicet.—115 *lucem* ed. Parm. et Vicet. *Solem* quatuor Vatt. et d. Pal. Cod. Bartholin. Florent. Med. pr. Voss. sec. duo Oxon. duo Jun. Ald. et Var. LL. e marg. Parm.—116 *Lucidus* omnes Vatt. Pal. Cod. Bartholin. duo Voss. chartac. Heins. duo Jun. duo Oxon. *aër* Vat. pr. Cod. Bartholin. chartac. Heins. vet. Gyr. Vat. Livin. ed. Parm. et Vicet. *axis* Exc. Læti, Var. LL. e marg. Parm.—117 *et nuntius* Jun. nec.—119 *Diversos* duo Voss. Terent. Andr. Act. i. Sc. 5. 'Tot me impediunt curæ, quæ meum animum diversum trahunt.' *animos ducens* Bonon. *quid* inc. Heins. duo Oxon. *qui t. sequantur* Petav. sec. *sequetur* duo Vatt. Tholos. Cod. Bartholin. *sequantur* Pal. duo Med. Heins. H.—

NOTÆ

ludis] Stygem horrendam, quam timent et horrent Superi fallere; Stygem, 'Dii cuius jurare timent et fallere numen.' Virgilius.

113 *Patefacta ciebo Tartara*] Pandam, et in te sollicitabo Titanas et monstra, quæ sunt in Tartaro, seu apud inferos; nam Tartarus, et in plurali Tartara, sunt apud Inferos loca profundiora.

114 *Saturni laxabo catenas*] Solvam in te Saturnum; nam hic in Inferos coniectus fuerat a Jove cum Titanibus.

116 *Axis*] Axis est lignum aut ferum rotandum, circa quod rotæ currus volvuntur: at per translationem ponitur, pro linea quadam imaginaria,

Delph. et Var. Clas.

quæ ab uno Mundi cardine ad alium transire fingitur, et circa se Cælum volvere; Græcis πόλος, ut polus Arcticus; Latinis axis seu vertex: sed ut pars sæpe usurpatur pro toto, ideo nonnunquam axis sive polus pro toto Cælo dicitur.

Averno] Supra, vs. 20.

117 *Astra tenebat*] Id est, Cælum conscenderat.

118 *Pater*] Aut quia rerum opifex, aut, ex Dionysio Halicarn. primus cum Junone virum et fœminam matrimonio conjunxit, et ideo pater est appellatus.

119 *Sequatur*] Optime dicitur de uxore, quæ dicitur a viro, quæ virum sequitur. Sed et *sequor* dicitur pro

3 M

Conjugium, Stygiosque velit pro Sole recessus. 120
Certa requirenti tandem sententia sedit.

Hennææ Cereri proles optata virebat
Unica; nec tribuit sobolem Lucina secundam,
Fessaque post primos hæserunt viscera partus,
Infœcunda quidem; sed cunctis altior extat 125

et præferat obscuras Inferorum cavernas aspectui Solis. Tandem hoc consilium placuit Jovi quærenti certum aliquid. Cereri Hennææ florebat filia unica, ipsi carissima, nec Diana dedit ipsi filiam alteram; et viscera ejus exhausta post primum partum remanserunt sterilia quidem; sed ipsa venerabilior assurgit omnibus matribus, et sola

*****

120 *Conjugium* vel *Connubium* Vat. quint. *Stygiosque* Pal. *Stygiosque* Florent. duo Med. Heins. H. Put. Reg. Oxon. pr. Petav. sec. duo Jun. Exc. Petav. quart. *persolvere census* pro *pro Sole recessus* Vat. tert. Pal. duo Med. Heins. H. Put. Petav. sec. *persolvere census* vel *pro sole recessus* Reg.—121 *Plura* pro *Certa* Vat. quint. *mansit sententia tandem* Tholos.—122 *Hennææ* vet. Gyr. *Ætnææ* Vat. pr. et sec. et Vat. d. item quint. Cod. Bartholin. *Eunææ* Vat. tert. *Hec meæ* Pal. *nitebat* Jun. pr.—123 *prolem* Vat. sec. Voss. sec. *sobolem* tribuit Jun. sec. Exc. Petav. quart.—124 *requierunt* Vat. sec. *requirunt* vel

NOTE

amare, ut apud Virgilium: 'Florentem cytium sequitur lasciva capella.' Id est, amat, quærit.

121 *Tandem*] Post longam deliberationem, quasi Jupiter diu dubitasset an satisfaceret voluntati Plutonis.

Sententia sedit] Est id quod post multas dubitandi ultro citroque rationes, tandem concludit. Virgilius: 'Et sedet hoc animo,' &c. Sedit, itaque, id est, firme placuit, et animo infixa est sententia.

122 *Hennææ*] Vel, ut alii legunt, *Ætnææ*. Ceres dicitur *Ætnææ* ab *Ætna* monte Siciliæ, quæ ipsi ob fertilitatem sacra erat; et *Hennææ*, ab urbe Henna, quæ in edito colle sita, templo Cereris commendabatur. *Ætna* porro dicitur ab *Ætna* Briarei Cyclopi filia, sorore Sicani, quæ nomen insulæ dedit. 'Romani Gracchano tumultu moniti Sibyllinis libris, ut vetustissimam Cererem placarent Ennam (quoniam sacra ejus inde orta credebant) decem viros ad eam pro-

pitandam miseront.' Valerius Maximus.

Optata] Vel sibi dilecta, vel antequam eam conciperet, votis plurimis exoptata.

Virebat] Virginem a viridi ætate dictam putat Servius: vel virebat, id est, crescebat felicius, more plantarum.

123 *Unica*] Persephone Ceres ab Orpheo dicitur *μωρογένη*, quæ semel genuit, ex Jove; nam ex Jasio Dardani fratre Philomelum et Plutum numen divitiarum suscepit.

Lucina] Diana Dea puerperis invocari solita; eadem creditur esse cum Luna, quæ proprio quodam munere salutaris est accelerando partui. *Lucina* dicta, quod oculis et luci præesset, unde ipsi supercilia, oculos per quos luce fruimur protegentia, veteres rasabant. Ovidius vocat aliter *Ilythiam*: a nonnullis *Lucina* cum *Junone* confunditur.

124 *Fessa*] Exhausta, effecta.

Matribus, et numeri damnum Proserpina pensat.
 Hanc fovet, hanc sequitur: vitulam non blandius ambit
 Torva parens; pedibus quæ nondum proterit arva,
 Nec nova lunatæ curvavit germina frontis.
 Jam vicina toro plenis adoleverat annis 130.
 Virginitas; tenerum jam pronuba flamma pudorem
 Sollicitat: mixtaque tremit formidine votum.
 Personat aula procis. Pariter pro virgine certant
 Mars clypeo melior, Phoebus præstantior arcu.
 Mars donat Rhodopen, Phoebus largitur Amyclas, 135

Proserpina reparat jacturam multitudinis. Hanc amplectitur, hanc sequitur: vacca mater torva non blanditur amanti vitula, quæ nondum spargit pedibus terram, et quæ nondum curvavit frontis cornua nascentia in speciem Lunæ. Jam virgo nubilis plena ætate creverat, jam amor nuptiarum titillat pudicum tenerumque pectus, et desiderium matrimonii mixtum timore trepidat. Aula Cereris resonat amantibus: Mars præstantior scuto, Apollo præstantior sagittis, pugnant pariter pro puella: Mars dat Rhodopen, Apollo dat Amyclas, et Delum, et domos Clari: ex hac

*****

hæserunt Voss. sec. *cessarunt* conjiciebat Heins.—126 *damnum numeri* Petav. tert. Exc. Petav. quart. *numerus damni* Bonon. *penet* Oxon. pr.—127 *vitulum* Vat. pr. Petav. sec. Voss. pr. Vat. Livin. *non segnis* inc. Heins.—128 *Sæva parens* Petav. tert. qui Petav. sec. Vat. Livin. *needum præterit* Reg. *non protrierit* Florent. *proterit herbas* Voss. pr.—129 *curvavit lunatæ* Vat. quart. Cod. Bartholin. *germina* Put. *gramina* Bonon. *cornua* Vat. pr. et quint. item d. Voss. pr. Tholos. m. sec. duo Jun. Vat. Livin. *germina vel cornua* Voss. sec.—132 *premit* Vat. pr. Reg. *fremet* Med. quart. Put. *terat* pro *tremit* Bonon.—135 *Rhodopen* Vat. quint. Cod. Bartholin. *Rhodopen* Put.

NOTE

126 *Numeri damnum*] Numerosæ proliis jacturam: nam quantum Ceres numerosa prole aliis cedebat, Proserpinæ præclara indole tantum antecellebat.

127 *Fovet*] Instar avium, quæ et ova et pullos fovent: vel fovet, id est, nutrit ac provehit: fovemus autem ea quæ suum robur non habent.

Vitulam] Satis similis comparatio, sed non sine exemplo Ovidii.

131 *Pudorem*] Sollicitat et tentat pudorem puellæ tenebræ.

132 *Mixtaque tremit*] Nam puellæ et timent et cupiunt virum.

133 *Personat aula procis*] Optime; nam proci toti sunt in cantibus aut

tumulto, ut optime Homerus. Proculus dicitur a vetere verbo *procare*, id est, poscere.

Aula] Est prima pars ædium, in qua sæpius diversabantur proci. Procorum copia, gloria puellarum.

134 *Præstantior*] Et ideo Apollo ab Homero dicitur ἐκπρόστος, *longe jaculans*, et a Virgilio, *Arcitenens*: 'Quam pius arcitenens oras et littora circum,' &c.

135 *Rhodopen*] Thraciæ mons est, dictus a Rhodope Strymonis amnis filia, ex qua Neptunus Atho gigantem genuit, qui dedit et monti nomen: ipsa autem Rhodope versa in montem, quod Deos contemneret: sed et

Et Delon, Clarisque lares : hinc æmula Juno,
Hinc poscit Latona nurum. Despexit utramque
Flava Ceres ; raptusque timens (heu cæca futuri !)
Commendat Siculis furtim sua gaudia terris,

parte Juno zelotypa; ex illa Latona petit sibi nurum. Ceres flava contempsit ambas, et timens ne filia raperetur, (heu nescia futuri mali!) clam occultat suas

~~~~~

duo Petav. Exc. Petav. quart. ed. Vicet.—136 *Paphon* pro *Delon* Exc. Petav. quart. *hanc æmula* Vat. quint.—137 *Hanc poscit* Vat. quint. *virum pro nurum* Petav. sec. *utramque* Petav. pr. *utrumque* quatuor Vatt. et d. Pal. Cod. Bartholin. *utrumque* vel *utramque* Vat. sec. Voss. sec.—138 *raptusque* chartaceus Heins. *raptumque* Voss. pr. *tenens* pro *timens* Vat. pr. *ignara* pro *heu cæca* Vat. quint. *en cæca* Petav. sec.—139 *Commendat* Moret. pr. *Committit* Tholos. *pignora omnes* Vatt. Cod. Bartholin. *gaudia* Petav. pr. *deeat* vero hic versus in Med. pr. et Heins. H. Bonon. Voss. pr. sed in Tholos. margini ascriptus. In Vat. pr. quart. et quint. et Cod. Bartholin. inseruntur hi duo versus, 'Infidis natam laribus commisit alendam, Æthera deseruit Siculasque relegit in oras.' qui etiam in ed. Gesn. et ed. Bipont. exhibentur, sed uncia inclini. In Florent. Voss. sec. et Med. quart. *Infidis natam, &c.* præcedenti præponitur. In Vat. quint. erat *Siculisque r. in oris et committit*, quod Cod. Bartholini etiam habet. *Ætneis* pro *Infidis* Tholos. m. pr. *laribus natam* Tholos. Vat. Livin. Moret. pr. Jun. sec. et pr. Put. Reg. *dimisit* pro *commisit* Jun. sec. qui hic interserit seq. versum, 'Commisit Siculis furtim sua gaudia terris.' *alendam* Florent. Med. sec. *ituram* Florent. m. sec. inc. Heins. Tholos. *ituram* vel *alendam* Voss. sec. Jun. pr. in Put. m. rec. ascriptus erat hic versus.

NOTÆ

Thracia Marti sacra, ob barbaram immanitatem gentium.

Amyclas et Delon] Amyclæ sunt in Peloponneso, urbs Apollini sacra, sicut et Delos una ex Cycladibus insulis in mari Ægæo, Latonæ puerperio insignis, alias Ortygia dicta, et ab Apolline facta immobilis. *Delon* est terminatio Græca, quam aliquando Latini retinent. Horatius, 'Laudabant alii claram Rhodon aut Mitylenen.'

136 *Clarisque lares*] Claros, seu Clarium, est urbs Ionæ, Apollinis oraculo nobilis. Lares sunt Dii urbium præsides, ædiumque privatarum custodes; quos indutos canum pellibus effingebant antiqui, adhibito ad pedes ejusdem generis animali, quod scilicet ipsi Lares pro domibus excubarent, instar canum, ex Plu-

tarcho. Sed Lares hic sumuntur pro ipsa urbe, ac proinde *Clarique Lares*, id est, urbem Clariam.

Æmula] Æmulus est ejusdem studii sectator, cum voto superandi.

Juno] Juno mater erat Martis, quem sine viro conceperat in campis Oleniis, tacto flore, quem Flora Zephyri conjux indicaverat.

137 *Latona*] Ex Jove concepit Apollinem et Dianam.

Despexit utramque] Ceres non amat Phæbum, seu nimios calores; non Martem seu bella; sed pacem, quæ etiam cum spica pingebatur. Tibullus: 'Interea pax alma veni, spicamque teneto.'

138 *Cæca futuri*] Nam incidit in calamitatem quam fugiebat.

139 *Sua gaudia*] Commendat Siciliæ *sua gaudia*, hoc est, filiam suam, in

Ingenio confisa loci. Trinacria quondam
 Italiæ pars una fuit : sed pontus et æstus
 Mutavere situm. Rupit confinia Nereus
 Victor, et abscissos interluit æquore montes,
 Parvaque cognatas prohibent discrimina terras.
 Nunc illam, socia raptam tellure, trisulcam

delicias in Sicilia; confidens situ loci. Sicilia olim fuit una pars Italiæ, sed fluctus maris mutavit situm illius: Neptunus triumphans fregit limites, et permeat maris montes abruptos a se invicem, et parva intervalla separant terras ante conjunctas. Natura nunc obijcit mari illam Siciliam triangulam, avulsam a terra

deerat autem in Petav. pr. et Exc. Petav. quart. in inc. Heins. tres hi versus in fine libri scripti erant. *Siculisque relegit in oris* Voss. pr. *Siculasque per oras* Voss. sec. Hic vero in Florent. duob. Med. Reg. Petav. sec. et tert. Bonon. Tholos. Heins. H. et inc. ejusd. multa deerant usque ad vs. 214. in Vat. tert. quart. et Pal. erat quoque hiatus ad vs. 217.—141 *pontus et ætas* Put. Exc. Petav. quart.—142 *rupit* Exc. Læti. *rapuit* Cod. Bartholin. chartac. Heins. Ambr. tert. Exc. Petav. quart. ed. Vicet.—143 *abscissos* duo Vatt. *interfluit* Vat. sec. et quint. m. sec. Ambr. tert. duo Voss. Cod. Bartholin. Jun. sec. vet. Gyr. Vat. Livin. *interluit* Moret. pr. Virgil. Æn. iii. 418. 'arvaque et urbes Littore diductas angusto interluit æstu.'—144 *Cognatis...* terris conj. Heins. *cognatas vel conjungi* Voss. sec.—145 *Nunc* Vat. quint. Cod. Bartholin. Non Exc. Petav. quart. *Nunc* vel *Hinc* Vat. sec. Voss. et

NOTE

qua omne gaudium suum collocabat.

140 *Ingenio loci*] Confidens in natura et situ insulæ, quæ non solum mari cingeretur, sed et duplici gurgite, Scylla et Charybdi, et monte igniflvo muniretur. Ingenium optime traducitur ad res inanimas: 'et prati viva voluptas ingenio variata suo.' Claudianus.

Trinacria] *Ἀκρὰ, promontorium, τρεῖς, tres*: sic Trinacria dicta est a tribus promontoriis. Unde et Strabo: *ὅτι διὰ τὰς ἑκατὰ τρίγωνος τῶ σχήματι, καὶ διὰ τοῦτο τριανκλα*: Est vero Sicilia figura triangula, et ideo Trinacria dicta, et Triquetra.

141 *Italiæ pars una fuit*] Siciliam antiqui crediderunt a continenti Italiæ maris impetu fuisse avulsam.

Æstus] Atrox et torrens fretum: hic enim undarum in se concurrentium tanta pugna est, ut modo veluti effugientes in imum desiderare, modo

quasi victrices in sublime ferri videas; modo hic fremitum ferventis æstus, modo illic gemitum in voraginem descenditis exaudias.

142 *Nereus*] Nereus et Neptunus sæpe confunduntur. Neptunus tridentis ictu insulam ab Italia abscidit, ut filius Acastus tutior esset ab insidiis Æoli; qui Acastus, secundum Diodorum, Rhegium tenebat in extrema parte Italiæ.

143 *Victor*] Abruptis montibus, ut volebat: nam voti compos, et effector propositi, victor dicitur.

Interfluit] Vel, ut alii legunt, *interfluit*, id est, fluit inter abruptos montes, et hoc est fretum illud famosum.

144 *Parva discrimina*] Quasi Sicilia magis inter continentes accipi posset, quod modico freto ab Italia dividatur.

145 *Trisulcam*] Trisulcus est id quod habet tria acumina, ut tela trisulca Jovis; vel *tres linguas* ex Ovi-

Opponit natura mari: caput inde Pachyni
 Respuit Ionias prætentis rupibus iras;
 Hinc latrat Gætula Thetis, Lilybæaque pulsat
 Brachia consurgens; hinc dedignata teneri
 Concutit objectum rabies Tyrrhena Pelorum. 150
 In medio scopulis se porrigit Ætna perustis:
 Ætna Giganteos nunquam tacitura triumphos,

simul consociata: inde promontorium Pachyni contemnit furores Ionii maris, saxis procurentibus: ex adverso mare Libycum sonat, et intumescens ferit brachia Lilybæi: ex alia parte furor Hetrusci maris recuans retineri, quassat Pelorum oppositum. In media inaula Ætna mons extendit se, saxis incensis; Ætna, quæ nunquam silebit victorias relatas de gigantibus; quæ est sepulcrum

Oxon. sec. *illam sociam ruptam t. trisulca* duo Jun. *illam sociam rupta t. trisulca* chartac. Heins. *socia* Voss. pr. *sacia* Exc. Petav. quart. *sociam* Put. Reg. *sociam rupta* Vat. quint. Petav. pr. Voss. sec. Ambr. tert. Cod. Bartholin. *sociam rupta* inc. Heins. ed. Parm. et Vicet. *rupta vel rupta* Voss. sec. *trisulca* duo Vatt. Cod. Bartholin. *trisulcam* Voss. pr. Exc. Petav. quart. *trisulca vel trisulcam* Vat. quint.—146 *Opposuit* Vat. sec. duo Voss. *Obstinuit* Vat. pr.—147 *Respicit* Vat. quint. *Respicit* Voss. pr. Jun. sec. Ambr. tert. Put. Reg. Petav. pr. inc. Heins. Exc. Petav. quart. Var. LL. e marg. Parm. *Respicit vel Reppulit* Vat. et Voss. sec. *protentis* Cod. Bartholin. *prætentis* inc. Heins. Put. Reg. Petav. pr. Moret. pr. duo Voss. Exc. Petav. quart. item Jun. pr. *prætentis viribus* Jun. sec. Heinsius ascripserat Lib. i. in Ruf. vs. 124. et B. Gild. 315.—148 *Hic* Vat. pr. *pulsat vel pressat* Voss. sec.—149 *dedignata* Cod. Bartholin. *indignata* duo Vatt. inc. Heins. Put. Reg. Petav. pr. Jun. sec.

NOTÆ

dio. Sicilia autem dicitur *Trisulca* ob tria promontoria, quæ velut tria acumina excurrunt in mare Ionium, mare Libycum, et mare Hetruscum: unde apud Strabonem dicitur, *τρίγυρος*, id est, triangula, ob tres angulos, seu tria promontoria; versus Ionium, *Pachynum*, vulgo, *Cabo Passaro*; versus Africam, *Lilybæum*, vulgo *Cabo Boëo*; et versus Hetruriam, *Pelorum*, hodie, *Fare de Messine*.

147 *Respicit*] Alii legunt, *respicit*; alii *despicit*; id est, contemnit iras maris Ionii: quod sic appellatum est ab Io, Inachi filia, quæ æstro Junonio percita, illud mare tranavit.

148 *Latrat Gætula Thetis*] *Latrat* ex undarum conflictu et rabie. *Thetis* est Nympha maris, mater Achillis,

sed sæpe ponitur pro mari: Gætula, id est, Libyca seu Africa; Africam enim ab initio habuere Gætuli populi.

Lilybæa brachia] *Lilybæum* promontorium Africam aspicit, et flexo littore brachia representat.

150 *Rabies Tyrrhena*] Id est, rabies maris Hetrusci; sumitur translatio a canibus, qui cum irascuntur, latrant; cum rabie tentantur, æviunt maxime.

152 *Ætna Giganteos*] *Ætna* mons insignis ob ejectas flammæ, exesasque incendio rupes, perpetuo testabitur victoriam reportatam de Gigantibus, qui cum bellum superis indixissent, a Jove fulminante in Ætnam præcipites acti sunt, et inter alios immanis

Enceladi bustum, qui saucia terga revinctus
 Spirat inexhaustum flagranti pectore sulfur :
 Et quoties detrectat onus cervice rebelli 155
 In dextrum lævumque latus, tunc insula fundo
 Vellitur, et dubiæ nutant cum moenibus urbes.
 Ætnæos apices solo cognoscere visu,
 Non aditu tentare, licet : pars cetera frondet
 Arboribus : teritur nullo cultore cacumen. 160
 Nunc vomit indigenas nimbos, piceaque gravatum
 Fœdat nube diem : nunc molibus astra lacessit
 Terrificis, damnisque suis incendia nutrit.

Enceladi, qui habens vulneratum corpus catenatum, ecomit sulfur continuum ex ardenti stomacho; et quoties excutit pondus, reluctante collo, in dextrum sinistramque partem, tunc insula concutitur ab ipsis fundamentis, et urbes instabiles tremunt cum muris. Permittitur cognoscere cacumen Ætnæ solis oculis, non accessu experiri: partes reliquæ virent fronde arborum; vertex a nullo agricola invertitur: nunc emittit nubes ibi natus, et obscurat diem oppressum nigra caligine: nunc ferit Cælum saxis terribilibus, et alit ignes suos sua ruina. Sed Ætna,

Moret. pr. Voss. sec. Exc. Petav. quart. moveri marg. Isingr.—153 sazo pro saucia Cod. Bartholin. Ambr. tert. membra Vat. pr. terga inc. Heins. Put. Reg. Petav. pr. Voss. sec. duo Jun. Exc. Petav. quart. Var. LL. e marg. Parm.—154 inexhaustum Vat. Livin. corpore Vat. pr. vulnere Voss. pr. vulnere sulfur Put. Exc. Petav. quart. vulnere fulmen duo Vatt. inc. Heins. Reg. Petav. pr. duo Jun. Var. e marg. Parm. pectore sulfur ed. Vicet. vulnere fulmen vel virus Voss. sec. gutture Ms. Parrhasii, qui id probat ex Virgilio, 'et patulis expirat faucibus ignes.' Idem alibi, 'galea alta Chimæram Sustinet, Ætnæos spirantem faucibus ignes.'—155 dejectat Reg. Petav. pr. dejectit vel detrectat Vat. sec. Voss. sec. Heinsius ascripsit locum Callimachi Hymn. in Del. vs. 143. et ibi Frischlin. p. 45. cervice rebelli duo Voss. reflexa Ms. Delr. et ita edidit Claver.—156 In dextram Voss. pr. lævumque Vat. pr. Cod. Bartholin. lævumque Voss. sec. item Gesn. et. ed. Bipont. lævum dextrumque Jun. sec. Vat. Livin. lævum dextrumque duo Vatt. inc. Heins. Put. Reg. Jun. pr. Petav. pr.—157 Vertitur pro Vellitur inc. Heins. Var. LL. e marg. Parm.—158 Aërios vel Æthereos ex conjectura Exc. Schott. autu inc. Heins. qui inde tutu conjicit.—159 aditus Voss. pr.—160 nullo teritur cultore Vat. pr.—161 movet pro vomit cod. Bartholin. chartac. Heins. Jun. sec. duo Voss. tres Vatt. nubes pro nimbos Voss. pr.—162 molibus Put. motibus tres Vatt. cod. Bartholin. montibus Reg.—163 incendia miscet Petav. pr. miscet vel nu-

NOTÆ

Enceladus, qui ibi perpetuo incendio comburitur. Vesuvium Campaniæ montem ignes evomentem.

159 Non aditu] A flammis erumpentibus timenda certa mors: sic perit Plinius, dum propius inviseret

161 Indigenas nimbos] Atram nubem prorumpit ad æthera, seu fumidos turbines ibi natos.

Sed, quamvis nimio fervens exuberet æstu,
 Scit nivibus servare fidem, pariterque favillis 165
 Durescit glacies, tanti segura vaporis,
 Arcano defensa gelu : fumoque fideli
 Lambit contiguas innoxia flamma pruinas.
 Quæ scopulos tormenta rotant ? quæ tanta cavernas
 Vis glomerat ? quo fonte ruit Vulcanius amnis ? 170
 Sive quod objicibus discurrens ventus opertis
 Offenso per saxa furit rimosa meatu,

quamquam ardens ebullit immodicis ignibus, scit conservare pacem nivibus, et simul cum flammis glacies induratur tuta a tanto incendio, servata frigore secreto, et ignis innocuus leniter attingit fumo officioso glaciem vicinam. Quæ hæc machina voluit saxa ? Qui tantus impetus eiecit entra ? Ex qua origine erumpit fluvius igneus ? Seu quia ventus errans obscuris foraminibus sævit, repperit exitu per lapides cævos, dum investigat viam, et querens liberum egressum,

~~~~~

trit Reg.—164 *Sol quamvis* Vat. quint. *nives* Exc. Petav. quart. *exuberat* Voss. pr.—166 *caloris pro vaporis* Jun. pr. inc. Heins. Var. LL. e marg. Parm.—167 *fidelis* Put. Exc. Petav. quart.—168 *continuas* inc. Heins. Put.—169 *scopulis* Reg. Moret. pr. *scopulis* vel *scopulos* Petav. pr. *rotant* Cod. Bartholin. Exc. Petav. quart. *rotant ?* Put. Reg. Petav. pr. Jun. sec. Vat. Livin. duo Voss. *cavernas* Jun. pr.—170 *glomeret* Cod. Bartholin. Exc. Petav. quart. *glomerat* inc. Heins. Put. Reg. Petav. pr. Vat. Livin. duo Jun. duo Voss. *ruit* Vat. pr. Cod. Bartholin. Exc. Petav. quart. *ruit* Reg. Put. Petav. pr. inc. Heins. duo Voss. duo Jun. Vat. Livin. *ignis* tres Vatt. *amnis* Put. Exc. Petav. quart. Heinsius ascripserat Lib. III. de R. P. vs. 395. ‘undantem flammæ obstruxit biatum.’ Augustin in Lib. IV. de Civ. Dei, cap. 2. ait ‘ex Ætnæ verticibus quondam torrentis vice flammæ flumina cucurrisse.’ Talia flammæ flumina visa in proximo Vesuviano incendio viri docti narant. hæc Heinsius.—171 *opertis* inc. Heins. Put. Reg. Petav. pr. Voss. sec. Ambr. tert. ed. Parm. et Vicet. *apertis* Exc. Petav. quart.—172 *rimosa ruit*

NOTE

165 *Servare fidem*] Ætna ignem vomens, ita parcit nivibus, ut quis crederet jurasse se non eas esse violaturam ; unde ex fœdere inito servat fidem pacemque nivibus.

167 *Fumoque fideli lambit*] Fumo, qui fœdus illud et pacem non violat, molliter attingit nives, et quasi blanditur vicinæ glaciæ.

169 *Tormenta*] Qui impetus vastos lapides impellit, et jaculatur instar tormente belli.

Cavernas vis glomerat] Quæ vis cumulat et eiecat saxa, quæ sunt in cavernis, et quæ tanta copia ejiciuntur,

ut tota caverna videatur ejici, sique totum ponitur pro parte. Virgilius : ‘Ingens a vertice pontus In puppim ferit,’ id est, ingens fluctus ponti seu maris.

170 *Vulcanius amnis*] Alii legunt, *Vulcanius ignis*, quod ibi Vulcanus, ignis inventor, exerceat officinam ; sed *amnis* op ime, cum undare dicatur de igni. Virgilius : ‘Vidimus undantem ruptis fornacibus Ætnam.’ Et apud Æschylum *τοραυδς τορπδς, fluvius ignis* dicitur.

172 *Offenso per saxa furit*] In cavernas terræ ventus intrat aëre circum-

Dum scrutatur iter, libertatemque reposcens
 Putria multivagis populatur flatibus antra:
 Seu mare sulfurei ductum per viscera montis 175
 Oppressis ignescit aquis, et pondera librat.
 Hic ubi servandum mater fidissima pignus
 Abdidit, ad Phrygios tendit secura penates,
 Turrigeramque petit Cybelen, sinuosa Draconum
 Membra regens, volucris qui pervia nubila tractu 180
 Signant, et placidis humectant fræna venenis.
 Frontem crista tegit: pingunt maculosa virentes
 Terga notæ: rutilum squamis intermicat aurum.

vastat flamine errabundo cavernas putrefactas: seu mare impulsum per partes intimas montis pleni sulfure, ardet aquis pressis, et torquet onera saxorum. In hoc loco postquam mater fidelissima occulavit filiam custodiendam, nihil sollicita, it in regionem Phrygiæ, et adit Cybelen coronatam turribus; ducens corpora sinuosa serpentum, qui secant aërem patentem celeri lapsu, et mæd faciunt fræna veneno innocuo. Crista tegunt capita eorum: macula virides notant terga carulea: color

*****

per saxa Jun. sec. rimosa furit per saxa Vat. quint. inc. Heins. Put. Reg. Petav. pr. Jun. pr. Moret. pr. Exc. Petav. quart. Var. LL. e marg. Parm. ruit duo Vatt. Reg. Petav. pr. Voss. pr. Ambr. tert. Cod. Bartholin.—174 Putrida Vat. sec. Cod. Bartholin. Putria inc. Heins. Reg. Moret. pr. m. pr. Petav. pr. Exc. Petav. quart. Putridaque obscenis Vat. quint. Putria vel Putrida Voss. sec.—177 Sic Vat. pr. servandam m. f. natam Voss. pr.—179 Turrigeramque Vat. quint. Cybelem inc. Heins. Put. Reg. Petav. pr. Exc. Petav. quart. ed. Vicet. squamosa pro sinuosa Vat. Livin. spumosa Exc. Petav. quart.—180 Colla Vat. sec. Colla vel Membra Voss. sec. Membra rigent Jun. sec. volucris qui pervia Put. Reg. Petav. pr. Ambr. tert. Exc. Petav. quart. volucris qui pervia inc. Heins. Vat. Livin. ed. Vicet. volucrisque per avia Exc. Læti.—182 Frontem Ambr. tert. crista regit inc. Heins.—183 intermicat vel interviret Moret. pr. Heinsius interviret probare videtur, qui

NOTÆ

fuso, rimas petit, et hoc acrius fertur, quo angustius: inde pugna, inde motus, et si non pateat exitus, conglobatur, furit, et tandem ob nimium motum in ignem vertitur, et fulminis instar erumpit, cum strage obstantium.

Saxa rimosa] Sunt pumex et tophus.
 176 *Pondera librat*] Id est, torquet, et ejicit saxa magni ponderis.

178 *Phrygios Penates*] Phrygia regio est minoris Asiæ, sacra Cybelæ. Penates sunt Dii tutelares alicujus regionis, et pro ipsa regione ponuntur, ut et lares, de quibus supra (*Clarusque lares*); sed apposite hic fit mentio de Penatibus: hos *μεγδλους θεους* vocabant, *magnos Deos*, et Cybele erat ex horum numero.

179 *Turrigeram*] Cybele pingebatur cum turribus; quod Cybele et tellus sint unum et idem. Tellus autem 'turritas sustinet urbes.'

Sinuosa Draconum] Sinuosa, id est, in varios sinus, orbesque ac spiras contrahi solita; sed et Cybele non tantum dracones, sed et leones etiam in cornu agebat.

180 *Pervia*] Alii legunt, *volucrisque*

Nunc spiris Zephyros tranant : nunc arva volatu
 Inferiore secant. Cano rota pulvere labens 185
 Sulcatam foecundat humum : flavescent aristis
 Orbita : surgentes condunt vestigia culmi :
 Vestit iter comitata seges. Jam linquitur Ætna,
 Totaque decrescit refugo Trinacria visu.
 Heu quoties præsağa mali violavit oborto 190
 Rore genas ! quoties oculos ad tecta retorsit,
 Talia voce movens ! Salve, gratissima tellus,

aureus nitet inter squamas. Illi modo trajiciunt aërem variis flexibus : modo inferius scindunt agros : rotae currentes pinguefaciunt albo pulvere terram sulcatam : semita rotae fit flava ob spicas : segetes crescentes occultant vestigium rotarum : fruges comitantes Cererem replent ejus viam : jam Ætna præteritur, et omnis Sicilia oculis fugientibus minor apparet. Heu ! quoties Ceres præsentiens infortunium, sedavit genas lacrymis prorumpentibus ! Quoties reflexit oculos in domum, hæc verba voce pronuntians : Vale, o terra carissima, quam nos anteponimus Cæ-

*****

ascripserat Lib. II. Cons. Stilic. 429. ' Perpetuumque ciret squamis.' et II. de R. P. vs. 100. ' Semita discretis interviret humida nimbis.' et ibid. vs. 291. ' Fulgentes viridi ramos curvata metallo.'—184 *Tunc spiris* Voss. pr. *tranant* vel *turbant* Voss. sec.—187 *scindunt vestigia* Cod. Bartholin. Exc. Petav. quart. *condunt* Put. Reg. Petav. pr. inc. Heins. Vat. Livin. Var. LL. e marg. Parm. *fruges pro culmi duo* Vatt. duo Voss. Cod. Bartholin. *messes* Vat. quint. Reg. Petav. pr.—188 *Nescit* Vat. pr.—190 *aborto* tres Vatt. inc. Heins. Voss. pr. Jun. sec. chartac. Heins. Moret. pr. Ambr. tert. cod. Bartholin. ed. Vicet.—191 *ad creta retorquet* Voss. pr. *retorces* Exc. Petav. quart.—195 *pa-*

NOTE

per avia nubila, id est, per aërem inaccessum, aut ubi nulla vita trita est, neque pedum neque rotarum vestigia.

184 *Zephyros*] Zephyri sunt venti spirantes ab Occidente ; sed hic ponuntur pro aëre, in quo continentur : contentum scilicet pro continente.

186 *Flavecit, &c. vestit iter*] Quacumque Ceres curram ducit, campi flavescent, et vestiuntur frugibus, adeo ut ipsa orbita pullulet copia segetum undique succrescentium.

189 *Refuge viam*] Quasi Sicilia fugere videretur ex oculis, id quod apparet abeuntibus, quibus specie ' terræque urbesque recedunt.' Virgilius.

190 *Præsağa mali*] Inrita nempe est præsentio futurorum, et mala im-

minentia interdum quibusdam signis ostenduntur, sed imprudentia nostra non observantur.

Violavit genas] Etenim etsi fient Dii Homerici, his tamen flere nefas esse videtur : unde violavit genas, quasi rem sacram.

191 *Ad tecta*] Respexit sæpe domum, in qua filiam relinquebat, quasi ea mox se orbatum iri præsentiret.

192 *Salve*] Malum omen : sic mortuos antiqui salutabant.

Gratissima tellus] Siciliam totam Cereris sacram, et natam in ea Deam, frugesque inventas esse veteres crediderunt ; idque ob insulæ fecunditatem creditum esse puto. Contendit et de finibus insulæ Ceres cum Vulcano : Ætna disceptatrix secum-

Quam nos prætulimus cœlo. Tibi gaudia nostri
Sanguinis, et caros uteri commendo labores.
Præmia digna manent: nullos patiere ligones, 195
Et nullo rigidi versabere vomeris ictu:
Sponte tuus florebit ager: cessante juvenco
Ditior oblatas mirabitur incola messes.
Sic ait, et fulvis serpentibus attigit Iden.
Hic ædes augusta Deæ, templique colendi 200
Religiosa silex, densis quam pinus opacat
Frondebibus, et nulla lucos agitante procella

lo: tibi trado filiam meam, meum sanguinem, meam lætitiā, et dulcem partum ventris. Merces conveniens te expectat: nulla patieris rastra, et non proscinderis ictu duri aratri: campi tui germinabunt sine cultu: agricola opulentior admirabitur messes venientes, bobus quiescentibus. Sic Ceres loquitur, et vecta draconibus flavis pervenit ad Idam montem. Hic templum est sacrum Deæ Cybeles, et venerabile saxum templi adorandi, quod saxum pinus obumbrat foliis spissis, et reddit

*****

tiare Jun. sec.—196 versabere vel vexabere Petav. pr.—197 Sponte sua Voss. pr.—198 ablatas Jun. sec.—199 tetigit serpentibus Idam tres Vatt. inc. Heins. Put. Reg. Petav. pr. Moret. pr. Jun. sec. duo Voss. Exc. Petav. quart. Var. LL. e marg. Parm. Iden Put. Idam Bartholin. Cod. Reg. Petav. pr. Ambr. tert. chartac. Heins. ed. Parm. et Vicet. Hic a vs. 203. usque ad vs. 215. desunt omnia in Put. Petav. sec. et tert. item Exc. Petav. quart.—200 Hæc Moret. pr. ædes Ald. et scripti meliores. sedes al. augusta Vat. pr. et sec. inc. Heins. Voss. pr. Jun. sec. chartac. Heins. ed. Vicet. augusta Ald.—201 quam densis Voss. pr. obumbrat cod. Bartholin. opacat inc. Heins. Reg. Petav. pr. Jun. sec. Vat. Livin. duo Voss.—202 Floribus Reg. Petav. pr.

NOTÆ

dum Cererem pronuntiavit, quod quanquam incendia sunt multis in locis, tamen copia frugum major est.

193 *Gaudia nostri sanguinis*] Commendo tibi filiam meam, quæ est gaudium meum, meusque sanguis.

195 *Ligones . . . vomeris*] Hæc sunt instrumenta rustica, quibus terra invertitur: at beneficio Cereris, sine his Sicilia sponte, seu absque ullo cultu, et sine cura agricolarum, abundabit frugibus.

199 *Fulvis serpentibus*] Id est, flavi coloris, quod scilicet squamæ distinctæ sint aureo colore: vel *fulvis*, id est, cœruleis: sic a Claudiano nostro dicitur, 'fulvis adnatat umbra fretis,' id est, cœruleis.

Iden] Ide et Ida est mons in Phrygia, regione Asiæ minoris: et inde tota regio Idæa dicta est. Mons ille Cybelæ, magnæ Deum matri, sacer erat.

200 *Ædes augusta*] Non spatio, sed cultu; non ornamentis, sed religione: locus enim parvus et angustus; unde nonnulli legebant *ædes angusta*.

201 *Religiosa silex*] Cybeles statua marmorea, Cybeles, cujus effigiem lapidem fuisse testatur Livius.

Pinus] Arbor est sacra Cybelæ Deum matri. 'Pinea sylva mihi multos dilecta per annos,' ait Cybele apud Virgilium.

202 *Lucos*] Lucus dicitur, aut quod non luceat, ob umbras; aut potius,

Stridula coniferis modulatur carmina ramis.

Terribiles intus thiasi, vesanaque mixto

Concentu delubra gemunt : ululatibus Ide

205

Bacchatur : timidas inclinant Gargara sylvas.

Postquam visa Ceres, mugitum tympana frænant ;

Conticuere chori ; Corybas non impulit eusem ;

Non buxus, non æra sonant : blandasque leones

sonos acutos ramis coniferis, nulla tempestate turbante sylvam. Sub tecto Thyasæ sunt horribiles, et templa resonant mixto cantu fanatico : Ida turbatur ululatibus ; Gargarus submittit arbores territas. Statim atque Ceres apparuit, tympana cohibent sonitum : cætus tacent : Corybantes non vibrant cultros ; non tibiæ, non

~~~~~

Voss. pr. Jun. sec. *Frondebis* vel *Floribus* Vat. sec. Voss. sec.—203 *coniferis* duo Vatt. Moret. pr. Voss. pr. ed. Parm. et Vicet. *coniferis* Jun. sec. *modulantur* cod. Bartholin. *modulatur* Reg. inc. Heins. Petav. pr. Moret. pr. ed. Vicet.—204 *vesanaque* multo Voss. pr.—205 *Ida* pro *Ide* Vat. quint.—206 *timidas inclinant* Vat. quint.—208 *intulit* Voss. pr. *enæs* Jun. sec.—209 *blandasque* Voss. pr. *blandasque* Voss. sec. Moret. pr. iuc. Heins. Reg. Petav. pr.

NOTE

quod frequentibus sacrificiis luceat. Pleraque Deorum templa suos habebant lucos.

Agitante procella stridula, &c.] Vult poëta hujus luci arbores per se leni motu quasi divinitus impelli, et emitte sonos quosdam acutos, non injuncundos, qui cantilenæ videri possint.

203 *Coniferis ramis*] Ramis, qui nunc ferunt pineas, in coni seu pyramidis figuram.

204 *Terribiles*] Forte ob Gallos Sacerdotes, qui cultris sua brachia cædebant.

Thiasæ] Sunt choreæ Bacchantum, quæ et Thyades dicuntur, ἀρὸ τοῦ θύειν, *furere, impetum facere*, quod essent fæminæ furescentes ; vel ἀρὸ τοῦ θυᾶν, *orgia celebrare* : sed et erant Corybantes Sacerdotes furibundi.

Vesana] Id est, templa cantu fanatico resonantia : non quod templa insana sint, sed quod insanos contineant, sicque ponitur continens pro contento, Metonymicæ.

205 *Ululatibus*] Vel luporum, qui cum leonibus currum Cybeles se-

quuntur, vel Gallorum sacerdotum, de quibus Lucanus : ‘ Ulularunt tristitia Galli.’

206 *Bacchatur*] Passive sumitur, id est, Bacchantum ululatibus quatitur, turbatur : ut apud Virgilium : ‘ Bacchata Lænenis Taygete.’

Timidas inclinant sylvas] Tantus est clamor, tantus ululatus, ut ipsa Gargara arbores submittere videantur, præ nimio terrore.

Gargara] Gargarus, et in plurali Gargara, est vertex Idæ montis, fertilitate nobilis. Pacatus dicit Gargara ‘ proventus læta triticeo.’

207 *Mugitum*] Murmur et sonitus ; qualis est taurorum vox boans.

208 *Corybas*] Corybas Jasonis et Cybeles filius, in Asia primus instituit sacra matris Deum : hinc ab eo Corybantes dicti ejus Dææ sacerdotes furibundi. Hi simulato furore repentino currebant in orbem, et ferro sonora arma pulsabant, immo et cultris sua brachia sanciebant.

209 *Buxus*] Id est, tibia ex buxo, quam inflabant in sacris Cybeles :

Submisere júbās. Adytis gāvīsa Cybebe 210
 Exsilit, et pronas intendit ad oscula turres.
 Viderat hæc dudum summa speculatus ab arce
 Jupiter, ac Veneri mentis penetralia nudat :
 Curarum secretā tibi, Cytherea, fatebor.
 Candida Tartareo nuptum Proserpina regi 215
 Jamdudum decreta dari. Sic Atropos urget :
 Sic cecinit longæva Themis. Nunc matre remota
 (Re mperagi tempus) fines invade Sicanos,

tubæ sonant; et leones submitunt blande júbās: Cybele lata evolat ex templo, et applicat turres demissas, ad osculandam filiam. Jupiter observans ab alto Cælo, jampridem viderat has res, et aperit Veneri secretum animi sui, hæc dicens: Conſtebor tibi, o Venus, secretas ſollicitudines. Jamdudum conſtitui dare in matrimonium Regi Inferorum pulchram Proſerpina. Atropos cogit me ita facere; ita vetus Themis prædixit: nunc abſente matre (tempus eſt exequi rem) occupa regionem Sicilia; et cum Sol cras oſtenderit ortum ru-

~~~~~

Vat. Livin.—210 *Cybele* Vat. pr. *Cybelle* Gesn. et ed. Bipont.—211 *contendit* Voss. pr. Reg. Petav. pr. *extendit* duo Vatt. inc. Heins. Voss. et Jun. sec. *pronos currus vel pronas turres* Moret. pr. Voss. sec.—212 *hæc* Vat. d. *hoc* Vat. pr. inc. Heins. Voss. pr.—213 *ac Veneri* Petav. pr. Voss. sec. *hinc Veneri* Voss. pr. *hæc* inc. Heins. *at tres* Vatt. Pal. Florent. duo Med. Heins. H. Pnt. duo Petav. Bonon. Tholos. Moret. pr. Vat. Livin. duo Jun. duo Oxon. Exc. Petav. quart. *pandit penetralia mentis* Vat. quart. *penetralia vel præcordia* Vat. sec. Voss. sec. *monſtrat* Ambr. tert. cod. Bartholin. ed. Parm. et Vicet. *pandit* Vat. quint. *nudat* Exc. Læti et Var. LL. e marg. Parm.—214 *Cytherea tibi secretā* Vat. sec. et d. inc. Heins. Put. Voss. sec. duo Petav. Jun. sec. Oxon. sec. Exc. Petav. quart.—215 *regi* ... nuptum Voss. pr. nuptu Vat. d. Exc. Petav. quart.—216 *Jam pridem est decreta* Voss. pr. *Jam dudum* Vat. pr. ed. Vicet. *Jam pridem* Florent. et viginti quatuor Codd. *regi pro dari* Pal.—217 *Thetis* Petav. sec. m. pr. *sic matre* inc. Heins.—218 *peragi* Vat. quart.

NOTE

Phryges buxo in tibiis uſi eſſe primi dicuntur.

[*Æra*] Cybeles ſacerdotes urceolis, ſeu vaſis æneis tinniebant, ut repræſentarent Curetas, qui ne Saturnus Jovis vagitum audiret, æra quatiiebant.

[*Leones*] Hi trahunt currum Cybeles: id quod oſtendit nullum genus eſſe tam ferum, quod non ſubigi colique poſſit.

210 *Adytis*] De his alio in loco.

214 *Cytherea*] Cythera iuſula Græciæ vicina, de qua jam ſæpius.

216 *Atropos*] Supra in hoc libro vs. 54.

217 *Cecinit Themis*] Antiquitus oraculum erat penes Tellurem et Neptunum: inde ceſſit Pythoni et Themidi, quæ ex antro Delphico vaticinari cæperat, et ab ea Apollo didicit divinationem.

[*Longæva*] Vetuſ et annosa Themis; erat enim, teſte Heſiodo, Cæli ac Terræ filia.

218 *Sicanos*] Sicania dicta, vel a Sicano Briarei Cyclopis filio, et Ætne fratre, vel a Sicano Rege.

Et Cereris prolem patulis illudere campis,
 Crastina puniceos cum lux detexerit ortus, 220
 Coge tuis armata dolis; quibus urere cuncta,
 Me quoque sæpe soles. Cur ultima regna quiescunt?
 Nulla sit immunis regio, nullumque sub umbris
 Pectus inaccensum Veneri. Jam tristis Erinny's
 Sentiat ardores: Acheron, Ditisque severi 225
 Ferrea lascivis mollescant corda sagittis.
 Accelerat præcepta Venus, jussuque parentis
 Pallas, et inflexo quæ terret Mænala cornu,
 Addunt se comites. Divino semita gressu
 Claruit: augurium qualis laturus iniquum 230
 Præpes sanguineo dilabitur igne cometes,

bentem, excita filiam Cereris ludere in agris vastis, instructa artibus tuis, quibus soles inflammare omnes, et sæpe etiam me ipsum. Cur inferi immunes sunt ab amore? Nulla regio sit expers ab eo: et nullum cor sit clausum Veneri in Inferis: jam mæsta Erynny's sentiat amoris flammæ: Acheron et durum cor Plutonis rigidi molliatur jaculis amatoriiis. Venus festinat exequi mandata: et Pallas et Diana, quæ perterret montem Mænalum arcu curvato, adjungunt se socias imperio patris Jovis. Via refulsit vestigiis divinis; ut Cometa ostendens signum fa-

Moret. pr. Ald. *peragit* quatuor Vatt. et d. Pal. cod. Bartholin. *Semper agit* vel *Rem peragit* inc. Heins.—219 *placidis* pro *patulis* Petav. sec. m. sec.—220 *Candida* Moret. pr. *purpureos* Vat. quint. Jun. sec. *nox detexerit* Jun. pr.—221 *rimata* pro *armata* Exc. Petav. quart.—222 *sæpe vales* Vat. tert. et d. Pal. duo Med. Heins. H. m. sec. Put. Petav. sec. Tholos. Jun. sec. *vales* vel *soles* Oxon. sec. *quiescent* Petav. sec. Heinsius *quiescant* legebat.—223 *salubris* pro *sub umbris* Jun. pr. *sub umbras* Vat. quint. *undis* pro *umbris* Petav. sec. *corpus* pro *pectus* marg. Isingr.—224 *inaccessum* duo Vatt. Petav. pr. Cod. Bartholin. *inaccensum* Jun. pr. duo Oxon. duo Med. Heins. H. Reg. duo Petav. Bonon. Tholos. Voss. pr. Exc. Petav. quart. *inaccessum* vel *inaccensum* Florent. Voss. sec. *Veneris* Reg. Oxon. sec. Exc. Petav. quart. m. sec.—226 *mollescant lascivis* Voss. pr. Jun. pr. *colla* Vat. d.—227 *mandata* pro *præcepta* Vat. pr. et quint.—230 *Canduit* Cod. Isingr. quod placet Heinsio. *iniquum* Florent. duo Med. Heins. H. et inc. ejusd. Put. Reg. Bonon. Tholos. duo Jun. duo Voss. Moret. pr. duo Oxon. tres Petav. Exc. Petav. quart. *in orbem* Vat. pr. cod. Bartholin. edd. Vicet. Parm. Junt. Ald. et al.—231 *Præpes* Vat. quart. et d. Pal. Florent. duo Med. Heins. H. Put. Reg. duo Oxon.

NOTE

220 *Puniceos*] Id est, rubentes, qualis est ortus Auroræ; seu purpureos, a purpura, quæ tingebatur Tyri apud Phœnicias, qui et dicti Pœni, unde *Punicus* et *Punicus*.

224 *Erinny's*] Furis perpetuam virginitatem servabant: sed tamen Jupiter vult etiam illas amoris subicere.

228 *Pallas*] Pallas et Diana, etsi virgines, tamen Proserpinæ comites adjunguntur, ex Valerio Flacco, et Diodoro Siculo.

Mænala] Mænalus, et in plurali, Mænala, mons est Arcadiæ sacer Dianæ.

231 *Dilabitur*] Non quod re vera

Prodigiale rubens : non illum navita tuto,
Non impune vident populi : sed crine minaci
Nuntiat aut ratibus ventos, aut urbibus hostes.
Devenere locum, Cereris quo tecta virebant 235
Cyclopum firmata manu : stant ardua ferro
Mœnia ; ferrati postes : immensaque nequit
Claustra chalybs. Nullum tanto sudore Pyracmon,
Nec Steropes construxit opus : nec talibus unquam

tale, cadit subitus, flamma rubente et monstrosa : nauta non aspiciunt illum come- tam securi, non populi sine metu pœne ; sed coma lugubri minatur aut tempestates navibus, aut hostes urbibus. Advennerunt ad locum, in quo domus Cereris constructa manibus Cyclopum radiabat : muri alti ex ferro attolluntur : postes ferrei, et cha- lybs colligat januas ingentes. Pyracmon et Steropes nullum fabricati sunt opus

tres Petav. Bonon. Tholos. Moret. pr. Exc. Petav. quart. *Præpes* vel *Præ- ceptis* Vat. pr. et tert. cod. Bartholin. inc. Heins. ed. Vicet. *Præceptis* vel *Præpes* Vat. sec. et quint. Voss. sec. *dilabitur* Moret. pr. *delabitur* omnes Vatt. *præ- labitur* Pal. ore pro igne Jun. pr.—232 non illo n. tute Voss. pr. tutum Jun. et Oxon. sec.—233 *impune rubent* Exc. Petav. quart. nam crine Vat. quint.—234 et *ratibus* v. et Ambr. tert. *maribus* pro *ratibus* Exc. Petav. quart. *nubibus* ignes ed. Parm. et Vicet. *urbibus hostes* Exc. Læti, Var. LL. e marg. Parm.—235 quo Florent. Bonon. Tholos. Moret. pr. Oxon. sec. duo Jun. Vat. Livin. qua duo Vatt. et d. Pal. Cod. Bartholin. quo rea manebant Voss. pr. monebant Jun. sec. latebant Vat. pr. Vat. Livin. nitebant Petav. pr. *cirebant* inc. Heins. Put. Reg. duo Petav. Bonon. Tholos. alter Livin. Exc. Petav. quart. *virebant* tres Vatt. Oxon. pr. *nitebant* vel *micabant* Oxon. sec.—236 *formata* Petav. pr. et sec. Tholos. sic vi. Cons. Hon. 672. 'Nascentes infor- mat equos :' *fabricata* Vat. pr. Vat. Livin. *ferrata* Exc. Petav. quart. *firmata* vel *fundata* Cod. Bartholin. vide not. Frischlin. in Callimach. p. 22.—238 *aul- lum* Exc. Læti et Var. LL. e marg. Parm. *numquam* Ambr. tert. ed. Parm. et Vicet. *stridore* Vat. pr. *Pyracmo* Vat. tert. *Pyracmon* Exc. Læti. *Pyracmon* Put. duo Petav. Exc. Petav. quart.—239 Non Steropes Voss. pr. *constrinxit* Vat. tert. *conjunxit* Florent. m. pr. *instruxit* Petav. sec. *committit* Vat. sec. et Exc. Schott. ex Ms. Voss. *committit* vel *construxit* Voss. sec. *nec talibus* Jun. sec. non talibus tres Vatt. et d. Pal. Florent. Med. pr. Heins. H. et inc.

NOTÆ

cadat, sed jamjam casurus videatur, ut apud Ovidium : ' Ut interdum de cœlo stella sereno, Quæ si non cecidit, potuit cecidisse videri.'

[Cometes] Κομήτης, id est, crinitum aidus, ob speciem crinium terribilem.

233 [Impune] Cometes quippe creditur portendere magnas calamitates, bella, famem, pestem, &c. Lucanus : ' Et nunquam terris spectatum im- pune cometam.'

238 Chalybs] Durissimum ferri ge- nus est, quod Chalybes invenerunt in Ponto prope fluvium Thermoodon- tem ; et hi nudi ferrum exerebant.

Pyracmon nec Steropes] Hi sunt fa- muli Vulcani. Pyracmon, quasi πυρ, ignis, et άκμων, incus, quod nunquam ab igne et incude discedat. Steropes, et Asteropes, quasi άστρος, fulgetro, quod fulgura et fulmina Jovi fabricetur.

Spiravere Notis animæ: nec flumine tanto 240
 Incoctum maduit lassa fornace metallum.
 Atria vestit ebur: trabibus solidatur ahenis
 Culmen, et in celsas surgunt electra columnas.
 Ipsa domum tenero mulcens Proserpina cantu
 Irrita texebat redituræ munera matri. 245
 Hic elementorum seriem sedesque paternas
 Insignibat acu: veterem qua lege tumultum

tanto labore; nec folles unquam emiserunt tales flatus; nec metalli tanta abundantia fluxit liquefacta ex fornace gemente. Ebur circumcingit primam aulam; tectum firmatum trabibus æreis, et columna altæ ex electro attolluntur. Ipsa Proserpina recreans domum suavi cantilena, parabat dona iustitia matri reocurrere. In hac veste Proserpina pingebat ætu ordinem elementorum, et domicilium patris

ejusd. Pnt. Tholos. Voss. pr. tres Petav. Var. LL. e marg. Parm.—240 *Spiravere* Tholos. *nothis* Petav. nœc. *notis* vel *nothis* Reg. *flumine tanto* Vat. pr. et quint. Exc. Petav. quart. *fulmine* Pal. duo Med. Bonon. *flamine* Vat. tert. Pnt. duo Petav. Jun. pr. Oxon. sec. chartac. Heins. Exc. Schott. in quibus Gronovius ascripserat seqq. '*flumine tanto*' Virgil. lib. VIII. Æn. 445. de Laud. Stilic. II. 177. Manil. lib. IV. vide tamen, an referendum ad temperationem æris. Fab. p. 64. p. 88. Lucan. lib. VI. vs. 405. Ovid. XII. Met. Fab. v. p. 615. Bersm. '*flumine* vel *flamine* Reg. Oxon. pr. Voss. sec. duo Vatt.—241 *maduit* vel *madidum* Reg. *lassa cervice* Vat. d. Petav. pr. *lassa* Ambr. tert. *cervice* quatuor Vatt. Pal. duo Voss. duo Jun. cod. Bartholin. duo Oxon. chartac. Heins. ed. Parrhas. quem vide p. 79.—242 *cingit* tres Vatt. et d. Pal. cod. Bartholin. *tingit* Vat. tert. Exc. Petav. quart. *cingit vel vestit* Moret. pr. infra lib. III. 338. '*totumque nemus victoria vestit.*'—244 *mulcens tenero* Vat. quart. chart. Heins. cod. Bartholin. Ald. ed. Parm. et Vicet.—245 *Terræ* pro *matri* Voss. pr.—246 *seriem* Vat. pr. et quint. item d. Voss. pr. chartac. Heins. Moret. pr. Ambr. tert. cod. Bartholin. Ald. et ed. Vicet.—247 *veterem de lege*

NOTE

240 *Notis animæ*] Animæ sunt folles anima seu vento pleni; anima quippe ponitur pro vento et flatu, ut apud Horatium: '*Impellunt animæ lintea Thraciæ*:' id est, venti Thraciæ. Et apud Virgil. '*Quantum ignes animæque valent*;' id est, folles vento inflati. Itaque *Spiravere Notis animæ*, id est, folles emisere Notos, seu ventos, seu flatus.

Flumine] Flumen et fluere optime dicantur de metallo liquefacto, apud Virgilium: '*Fluit æs ravis.*'

241 *Lassa fornace*] Adeo ut ipsa fornax gemat et fatigetur flaminibus, et copia metalli fluentis. Statius: '*Siculis quæ conformata caminis*

Effigies, lassum Steropem Brontemque reliquit.'

242 *Atria*] Atrium erat prima pars ædium.

243 *Electra*] Electrum significat aliquando succinum; sed et significat metalli genus, quo quinta argenti portio in auro mixta coalescit.

245 *Irrita texebat*] Proserpina vestem texebat quam matri reduci dono daret: sed frustra, nam nec telam absolvit, nec matri dare potuit.

247 *Tumultum*] Erat nempe chaos '*rudis, indigestaque moles, Non bene junctarum discordia semina rerum. Frigida pugnabant calidis,*' &c. Ovidius.

Discrevit Natura parens, et semina justis
 Discessere locis: quicquid leve, fertur in altum:
 In medium graviora cadunt: incanduit æther: 250
 Egit flamma polum: fluxit mare: terra pendit.
 Nec color unus inest: stellas accendit in auro,
 Ostro fundit aquas, attollit littora gemmis,
 Filaque mentitos jam jam cœlantia fluctus
 Arte tument: credas illidi cautibus algam, 255
 Et raucum bibulis inserpere murmur arenis.
 Addit quinque plagas: mediam subtemine rubro

Jovis, et quo *foedere mater communis Natura placavit antiquam discordiam*; ut *semina rerum recesserunt in loca sibi convenientia. Omne quod est leve scandit versus cælum: res ponderosiores cadunt in centrum mundi. Æther inflammatus est: ignis movit cælum: mare fluxit: terra suspensa est. Et non est solum unus color; inflammat stellas in auro: spargit aquas in purpura: erigit littora in gemmis, et fila subter representantia fictas undas, artificio turgescunt. Putares muscum marinum applicari saxis, et sonitum raucum volci contra siccas arenas. Eadem Proserpina adjungit quinque Zonas. Designat filo rubente mediam occupatam*

Voss. sec.—248 *Discrevit* conjiciebat Heins. uti et mox *ut semina, jussis pro justis* Vat. Livin.—250 *In medio* Vat. quint. *ruunt vel cadunt* Exc. Petav. quart. *jam canduit* Jun. sec. *æther* Petav. sec. *ær* Florent. et plurimi Codd. Var. LL. e marg. Parm. *ær* vel *æther* Vat. quart. et d.—251 *Legit* Vat. quint. Petav. sec. *Egit* duo Voss. *Legit* vel *Egit* Moret. pr. *fulsit mare* Petav. sec.—252 *Non color* Ambr. tert. chartac. Heins. ed. Parm. et Vicet. *unus erat* quatuor Vatt. Pal. *inest* Vat. pr. chartac. Heins. Ambr. tert. Cod. Bartholin. ed. Parm. et Vicet.—253 *fudit aquas* Vat. quart. *fudit* Vat. tert. *pingit* Jun. sec. *fundit vel fingit* inc. Heins.—254 *Jam jam cœlantia* viginti quatuor Codd. *subter cœlantia* Vat. pr. Cod. Bartholin. ed. Vicet. *cœlantia* Ald. *curvantia* Isingr. vid. Heins. ad Sil. p. 347. Dausp. p. 24.—255 *Arte* vel *Rite* Vat. quart. *illudi* Tholos. *fluctibus* Jun. pr. *algas* duo Vatt. item d. inc. Heins. Put. Tholos. Voss. sec. duo Oxon. *alga* ed. Vicet. *alnos* marg. Isingr.—256 *Et rauci* Put. *insurgere* Vat. quint. *ænis* pro *arenis* Jun. sec.—257 *medias* Vat. tert. *sub tegmine* Oxon.

NOTE

248 *Natura*] Communis rerum omnium parens, vel potius Deus, quem naturam, mentem, fatum, Jovem, appellant Stoici.

250 *Incanduit æther*] Pars superior aëris dicitur æther.

251 *Egit flamma polum*] Aut movit, aut constituit, secundum Platonem; qui cælum ex igne constare judicabat. Claverius putat legendum esse, *Legit flamma polum*: sic Ovidius de igne: 'Emicuit, summaque locum sibi legit in arce.' *Legit*, id est, *elegit*, Delph. et Var. Clas. Claud.

ac sortitus est.

253 *Ostro fundit aquas*] Homerus: ἄλα πορφύρεσσιν. 'Mare purpureum' Virgilius appellat.

Attollit littora gemmis] Id est, pingit littora sese attollentia supra aquas, et ad id utitur gemmis.

256 *Inserpere murmur arenis*] Effectus hic ponitur pro causa, nam serpunt contra arenas undæ, quæ murmur excitant.

257 *Addit quinque plagas*] Intelligit quinque zonas; torridam unam, quæ

3 N

Obsessam fervore notat: squalebat adustus
 Limes, et assiduo sitiebant stamina sole :
 Vitales utrimque duas ; quas mitis oberrat 260
 Temperies, habitanda viris : tum fine supremo
 Torpentes traxit geminas, brumaque perenni
 Fœdat, et æterno contristat frigore telas.
 Necnon et patruī pingit sacraria Ditis,
 Fatalesque sibi Manes. Nec deficit omen : 265
 Præscia nam subitis maduerunt fletibus ora,

caloribus: ejus termini adusti deformabantur, et fila arcebant continuo Solis ardore: ex utroque latere addit duas salubres, quas circum errat jucunda temperies, habitabilis hominibus; demum in loco ultimo formavit duas frigidas, et perpetuo frigore asperat, perpetuaque glacie tristes reddit telas. Et præterea eadem Proserpina pingit templa Platonis patruī, et Inferos funestos sibi; et præscium non deficit: nam vultus velut præcogens luctum, madefactus est lacrymis

pr. nigro pro rubro Vat. pr.—258 adustus Vat. pr. ed. Vicet. iustus Florent. cum viginti aliis.—259 satiabat pro sitiebant Exc. Petav. quart. fercebat Vat. pr. stagnina Voss. sec.—260 utrique Pal. obumbrat pro oberrat Voss. pr.—261 tum fine Reg. Var. LL. e marg. Parm. in fine Vat. pr. et sec. duo Voss. Vat. Livin. sub fine Vat. quart. Oxon. sec. m. sec. cum Vat. quint. et d. Pal. Jun. et Oxon. pr. confine Vat. tert. Florent. Cod. Bartholin. Ambr. tert. chartac. Heins. Exc. Petav. quart. tum vel in fine inc. Heins.—262 texit Petav. sec. Voss. pr. gemmas pro geminas Put. Exc. Petav. quart.—263 Cælat pro Fædat Moret. pr. et externo Pat. constringit Vat. pr. Voss. pr. Cod. Bartholin. Exc. Petav. quart. ed. Vicet. contrictat Vat. tert. circumdat Vat. quint. contristat duo Vat. Florent. duo Med. Heins. H. et inc. ejusd. Put. Reg. Bonon. Tholos. tres Petav. Oxon. pr. duo Jun. contristat vel constringit Moret. pr. contristat vel constrinxit Voss. sec. telam Voss. pr. Reg. m. sec. Heinsius ascripserat Valer. Flacc. lib. III. 427. 'silvaque super contristat opaca.' et lib. VI. 632. 'Jamque pater mæsto contristat sidera vultu.'—264 Angit Ambr. tert.—265 non desinit Vat. quint. nec deficit Vat. pr.—266 Præscia

NOTE

media est; duas temperatas, Septentrionalem et Australem; et duas frigidas versus utrumque Polum.

259 Limes] Obliqua terrarum regio, quæ Zonam torridam includit, et quæ perpetuis aduritur Solis ardoribus.

260 Vitales] Antiqui credebant Zonas tantum temperatas esse natura, ut sub iis homines vivere possent: Zonam torridam ob nimium æstum non esse habitabilem. Ovidius: 'Quarum quæ media est non est habita-

bilis æstu.'

264 Patruī] Platonis, qui frater est Jovis, patris Proserpinæ. Ex Justiniani institutis 'Patruus est patris frater, qui Græcis πατράδελφος appellatur.'

Sacraria] Sacraria sunt loca remota, et ceteris sacratoria.

265 Fatalesque sibi Manes] Ad quos fato mox traheretur.

267 Vitreis] Quia aquæ sunt pellucidæ ut vitrum.

Cœperat et vitreis summo jam margine texti
Oceanum sinuare vadis : sed cardine verso
Sentit adesse Deas, imperfectumque laborem
Deserit, et niveos infecit purpura vultus
Per liquidas succensa genas : castæque pudoris
Illuxere faces. Non sic decus ardet eburnum,
Lydia Sidonio quod fœmina tinxerit ostro.
Merserat unda diem : sparso nox humida somno

270

subilis. Inceperat etiam jam curcare mare, aquis pellucidis, in extrema parte tela: sed janua aperta, animadvertit Deas venire, et relinquit opus imperfectum, et rubor inflammatus per genas puras, suffudit vultum candidum, et ardor verecundiæ castæ emicuit: non sic nitet ornamentum eboris, quod mulier Lydia tinxerit purpura Sidonia. Mare sepelierat lucem: nox humida diffuso

vel Rosida Reg. jam subitis Exc. Petav. quart.—267 vitrei Exc. Petav. quart. summa Oxon. pr. de margine Vat. pr. inc. Heins. Ambr. tert. Cod. Bartholin. suprema margine Oxon. sec. m. sec. tela pro texti Petav. sec.—268 curcare Vat. quint.—269 Senuit Cod. Bartholin. ed. Vicet. Sentit Vat. quint. Cernit Florent. cum viginti sex aliis, et Exc. Petav. quart.—270 Desinit Jun. pr. Vat. quint. confecit Florent.—271 castique Vat. pr. et quint. Cod. Bartholin. castæque Florent. duo Med. Heius. H. et inc. ejusd. Put. Reg. Honon. Tholos. Moret. pr. Voss. sec. Jun. pr. duo Oxon. tres Petav. Var. LL. e marg. Parm. justæque Exc. Petav. quart.—273 Sidonico Med. pr. tinxerit Exc. Læti, et Var. LL. e marg. Parm. tinxerat dno Vatt. Pal. Reg. Petav. sec. Jun. pr. Voss. sec. texuit Vat. pr. Cod. Bartholin. Vat. Livin. Exc. Petav. quart. ed. Parm. et Vicet. texuit vel tinxerat Moret. pr. Heinsius ascripserat Val. Flacc.

NOTE

Texti] Id est, vestis textæ, aut texendæ.

268 Oceanum] Sic dicitur quia, *âncôs valei, celeriter fluit.*

270 Purpura] Id eat, rubor purpurei coloris, qui velut ignis liquidus errat per genas, easque succendit ac pingit.

271 Castæque pudoris illuxere faces] Id est, pudor ruborque in ejus vultu, instar facis, enituit: nisi forte per faces intelligat oculos, in quibus pudor et modestia enituerit.

272 Decus ardet eburnum] Non sic ebur radiat, cum infectum seu tinctum est colore purpureo. Ovidius: 'Aut quod ne longis flavescere possit ab annis Mæonis Assyrium fœmina tingit ebur.'

273 Lydia fœmina] Lydia est regio minoris Asiæ, in qua mulieres ebur tingere instituerunt.

Sidonio ostro] Purpura Sidonia. Sidon autem est urbs Phœniciæ, opus Assyriorum, quam a piscium copla Sidona appellaverunt; (nam piscem Phœnices, *Sidon*, vocant) in qua purpurens color exquisitissimus.

274 Merserat] Ex eorum sententia, qui Solem putant in Iberum mare cum ingenti undarum fragore decidere. Florus de Decimo Bruto, 'formidatumque militibus flumen Oblivionis (Lethes), peragratoque victor Oceani littore, non prius signa convertit, quam cadentem in maria Solem, obrutumque aquis ignem, non sine quodam sacrilegii metu et hor-

Languida cœruleis invexerat otia bigis. 275
 Jamque viam Pluton superas molitur ad auras
 Germani monitu: torvos invisa jugales
 Alecto temone ligat, qui pascua mandunt
 Cocyti, spatiisque Erebi nigrantibus errant,
 Stagnaue tranquillæ potantes marcida Lethes 280
 Ægra soporatis spumant oblivia linguis:
 • Orphnæus crudele micans, Æthonque sagitta

somno attulerat quietem languentem, vecta equis nigris, et jam Pluton suscipit iter ad terras allas, admonitione fratris. Alecto odiosa alligat currui equos crudeles, qui edunt herbas Cocytii, et vagantur per spatia nigra Inferorum, et bibentes turbidum fluvium Lethes placidæ, revomunt ore soporifero oblivionem languidam. Orphnæus se agitans crudeliter, Æthon velocior jaculo, et Nycteus honor ingentis

lib. iv. 368.—274 *humida celo* Oxon. sec.—275 *invaxerat* Voss. pr. *innexerit* Jun. sec.—276 *Pluto* cod. Bartholin. cum octodecim aliis et ed. Vicet. *Pluto superas* duo Oxon. duo Voss. *superas Pluto* Jun. pr. Exc. Petav. quart. *superas Florent.* duo Med. Heins. H. et inc. ejusd. Put. Reg. Bonon. Tholos. Jun. sec. tres Petav. Ald. et Var. LL. e marg. Parm. *superas Pluto m. ad arces* Vat. quint. *Siculas ad arces* cod. Bartholin. *Siculas in arces* Vat. pr. Vat. Livin. *ad auras* Jun. pr. *ad arces* Voss. pr. *auras* Tholos. Jun. sec. *arces* tres Vatt. Pal. *auras vel arces* Voss. sec.—277 *nigras pro torvos* Moret. pr. *torvosque* Florent.—278 *Athleto* Florent.—279 *pratiisque* tres Vatt. et d. Pal. Exc. Læti et Var. LL. e marg. Parm. *patriisque* Heins. H. *spatiisque* Vat. pr. cod. Bartholin. Med. pr. chartac. Heins. Exc. Petav. quart. ed. Parm. et Vicet. *ripiaque vel pratiisque* Oxon. sec.—280 *portantes* Med. pr. Petav. sec. *maxima pro marcida* Put.—281 *soporiferis* Vat. pr. Vat. Livin. *spirant pro spumant* Vat. quint.—282 *Orphæus* Voss. sec. Exc. Læti. *Orphnæus* Ald. Var. LL. e marg. Parm. *Ornæus* Vat. quint. *Orgneus* Jun. pr. *Ormenus* Voss. pr. *Orneus* Pal. Florent. Tholos. duo Med. Heins. H. et chart. ejusd. Oxon. pr. tres Petav. ed. Vicet. et Parm. *Orrenus* Exc. Petav. quart. *Orphineus* inc. Heins. *Gri-næus* Reg. *Crinæus* Put. Bonon. *crudele micans* inc. Heins. *Æthasque* duo Vatt. et d. Pal. cod. Bartholin. *Æthonusque* Florent. duo Med. Heins. H. Put. Reg. tres Petav. Var. LL. e marg. Parm. *Æthoneusque* Voss. pr. *Ætho-nusque* Tholos. Moret. pr. Voss. sec. chart. Heins. duo Jun. duo Oxon. *Ætho-*

NOTÆ

rore deprehendit.' Hoc certe Poë-
 tam audaciorem puto neminem.

Somno] Somnus e sno cornu spargit
 soporem, et Deus ille habitus etiam
 est.

275 *Bigis*] Etiam nocti currus et
 equi dantur.

278 *Alecto*] Sic dicitur ab α, sine,
 et λήγειν, cessare, desinere, quod non
 desinat persequi improbos.

280 *Tranquillæ*] Quæ tollit memo-
 riam rerum molestarum, et tumultum

vitæ præteritæ.

Lethes] Λήθη est oblitio, quasi sit
 fluvius oblivionis: cujus fluvii aquam
 qui bibebant, ii omnia oblivisci crede-
 bantur.

281 *Soporatis*] Tinctis vi quadam
 soporifera.

282 *Orphnæus*] Ὀρφνεύς, tenebræ;
 ὀρφναῖος, equus tenebrosus. Est et
 Orphne Nympha Inferorum. Ovi-
 dius: 'Ascalaphus vidit, quem quon-
 dam dicitur Orphne, Inter Avena-

Ocyor, et Stygii sublimis gloria Nycteus
Armenti, Ditisque nota signatus Alastor,
Stabant ante fores juncti, sævumque fremebant 285
Crastina venturæ spectantes gaudia prædæ.

armenti Inferorum, et Alastor inustus cauterio Plutonis, juncti erant ante januam, et furebant immaniter, expectantes latitium crastinam raptus futuri.

~~~~~

nisque ed. Parm. et Vicet.—283 *Nitheus* inc. Heins. *Meteus* Vat. quart. *Mo-*
teus Med. pr. *Mitheus* tres Vatt. Pal. *Motheus* Florent. Med. quart. Heins.
H. Petav. sec. Voss. pr. Oxon. sec. Exc. Petav. quart. *Relheus* Jun. sec.
et *Rechus* m. sec. *Richeus* chart. Heins. *Ricchus* Jun. pr. *Nycteus* vel *Motheus*
Tholos. Ambr. tert.—284 *Ditisque notis* Vat. quint. *signatus* Oxon. sec. *Oles-*
ter Bonon. *Olaster* Exc. Petav. quart. *Alester* Jun. pr. m. sec. *Alecter* Jun.
sec. et pr. m. pr. *Alater* Vat. sec. *Adaster* chart. Heins. *Alaster* duo Vatt. et
d. Pal. Cod. Bartholin. Florent. duo Med. Pnt. Reg. duo Voss. duo Oxon.
tres Petav. ed. Parm. et Vicet.—285 *tincti* Cod. Bartholin. *cuncti* Petav.
sec.—286 *sperantes* Vat. quint. Bonon. *expectantes* Petav. sec. *spectantes ven-*
ture Voss. pr. *spectantes* vel *sperantes* chartac. Heins. qui ascripserat: sic
Tacitus sæpe. vide Rhodium ad Compos. xx. Scribonii Largi. *præmia* pro
gaudia Moret. pr.

NOTÆ

les haud ignotissima Nymphas, Ex
Acheronte suo furvis peperisse sub
undis.

Micans] Equus dicitur micare, cum
motu celeri jubas et totum corpus
excutit.

Æthon] *Ἄθω*, ardeo, quod sit equus
ardens, urens.

283 *Nycteus*] *Νύκτιος*, equus noctur-
nus.

284 *Alastor*] *Ἀλάστωρ*, ultor, qui
punit nefaria, et *ἄλαστα*, non obli-
cenda, quæ non debent latere; *λαν-*
θάνειν, latere: vel *Alastor* dicitur *ἀπὸ*
τοῦ ἀλάσθαι, errare. Apollodorus de-

ducit *ἀπὸ τοῦ ἀλτρεῖν*, quod est, ' ea
peccare, quæ nec aquæ aspersione,
neque dierum numero tolli queunt:
ut *Alastor* intelligatur, cujus animi
labes nec diuturnitate vanescere, nec
expiationibus ullis elui potest.' Par-
rhasius.

Nota signatus] Pecori notas inure-
re veteres solebant: *Alastor* autem
notatus erat litera Π, quæ Plutonem
significat.

286 *Spectantes*] Id est, expectan-
tes: simplex pro composito usurpa-
tur, idque facit auctores boni.

XXXIV.

CL. CLAUDIANI
DE
RAPTU PROSERPINÆ
LIBER II.

PRÆFATIO,
AD FLORENTINUM.

ARGUMENTUM.

Ut Orpheus canit laudes Herculis, cujus Thraciam pacantis ope interruptam Musicam repetebat, sic et Claudianus laudat Florentinum, cujus hortatu cantus intermissos repetit.

OTIA sopitis ageret cum cantibus Orpheus,
Neglectumque diu seposuisset ebur ;

Cum Orpheus indulgeret quieti, omisso musica, et reliquisset opus neglectum diu ;

////////

Erodiū pro Præfatio Cod. Bartholin. Heinsius hanc Præfationem hic alieno loco insertam putat, quod glossæ Reg. et Oxon. probare videntur. ascripsit vero seqq. 'Florentini Præfecti Prætorio sub Constantio meminit Ammian. Lib. xvi. Florentii Magistri Officiorum l. xx. p. 168. 171. 184. 200. 370. duo Florentii p. 222.'

1 dum pro cum Petav. pr. Voss. pr.—2 deponisset quatuor Vatt. et d. Pal.

NOTÆ

Ad Florentinum] Florentinus erat opus intermissum persecutus est.
præfectus urbis, belli pacisque arti- 1 *Otia ageret*] Id est, cessaret, re-
bus nobilis, cujus hortatu Claudianus quiesceret, omisso canendi studio.

Lugebant erepta sibi solatia Nymphæ,
 Quærebant dulces flumina mœsta modos.
 Sæva feris natura redit, metuensque leonum 5
 Implorat citharæ vacca tacentis opem.
 Illius et duri flevere silentia montes,
 Sylvaque Bistoniam sæpe secuta chelyn.
 Sed postquam Inachiis Alcides missus ab Argis
 Thracia pacifero contigit arva pede, 10

Nymphæ flebant consolationem raptam sibi; fluvii tristes flebant, et desiderabant suaves cantilenas: natura crudelis resumitur a feris; et boves timentes leonem, petunt auxilium lyrae tacentis. Et montes barbari fleverunt silentium illius lyrae, et sylva comitata sunt sæpe lyram Thraciam. Sed postquam Hercules missus ab Argis Inachiis, attigit agros Thraciæ placido gressu, et evertit stabulum cru-

dno Voss. Cod. Bartholin. *disponisset* Jun. pr. *ebur* Florent. m. pr. Voss. pr. *opus* quatuor Vatt. et d. Pal. Cod. Bartholin.—4 *Lugebant dulces* ed. Vicet. *Quærebant omnes* Vatt. Pal. Florent. Heins. H. et inc. ejusd. Put. Bonon. Tholos. Ambr. tert. duo Med. tres Petav. Reg. duo Voss. Cod. Bartholin. Exc. Petav. quart. Ald. Var. LL. e marg. Parm. *Lugebant* vel *Quærebant* chartac. Heins. *stamina* pro *flumina* Petav. sec.—5 *leonem* Cod. Bartholin. *cnm* viginti quinque aliis, Ald. ed. Parm. et Vicet.—6 *jacentis* pro *tacentis* Petav. sec. *tonantis* Put.—7 *Istius* inc. Heins. et *divi* Voss. pr. et *duri* omnes Vatt. Pal. Voss. sec. Cod. Bartholin.—8 *chelym* Vat. Livin. *chelin* omnes Vatt. Pal. Florent. dno Med. Heins. H. et inc. ejusd. Put. Reg. tres Petav. Exc. Petav. quart. Var. LL. e marg. Parm. *lyram* chartac. Heins. Cod. Bartholin. Ambr. tert. Ald. ed. Parm. et Vicet.—9 *Argis* Vat. tert. Pal. *agris* Vat. quint. et d. *arvis* Tholos. inc. Heins. Exc. Petav. quart. *oris* Vat. pr. Ambr. tert. Cod. Bartholin. *oris* vel *Argis* Vat. sec. Voss. sec. *Argis* vel *arvis* Moret. pr.—10 *pacifico* Voss. pr. *Pacifico* vel *pacifero* Voss. sec.—

NOTÆ

Virgil. 'Secura sub alta Otia agunt terra.'

Orpheus] Apollinis et musæ Calliopes filius, in Thracia natus, cantu musico excellentissimus.

4 *Quærebant flumina*] Alii legunt *Lugebant*, id est, luctus communis erat toti regioni.

5 *Sæva feris*] Id est, feræ resumunt naturam sævam, seu pristinam feritatem.

Natura redit] Tacente Orpheo; qui Orpheus, quod gentes barbaras emolliasset, et ad cultum civiliorum traduxisset, inde feræ et saxa blando citharæ sono trahere dictus est.

8 *Bistoniam chelyn*] Id est, chelyn,

seu lyram Orphei Bistonii seu Thracis; nam Thraciæ gens Bistones, dicti a Bistone Martis filio.

9 *Inachiis Argis*] Argos nomen est undecim urbium; sed Argos Inachium, ab Inacho primo Argivorum Rege, est urbs Peloponnesi, in qua regnabat Eurystheus, qui fati iniquis imperitabat Herculi.

Alcides] Hercules sic dicitur ab avo paterno Alceo; vel ἀπὸ τῆς ἀλκῆς, quæ virtus est, seu robur, quo valebat præ ceteris Hercules.

10 *Pacifero*] Nam Hercules, orbe monstribus purgato, pacem ubique statuabat.

Diraque sanguinei vertit præsepia Regis,
 Et Diomedeos gramine pavit equos;
 Tum patriæ festo lætatus tempore vates
 Desuetæ repetit fila canora lyræ,
 Et resides levi modulatus pectine nervos 15
 Pollice festino mobile duxit ebur.
 Vix auditus erat: venti frænantur et undæ:
 Pigrior astrictis torpuit Hebrus aquis:
 Porrexit Rhodope sitientes carmina rupes,
 Excussit gelidas pronior Ossa nives: 20

dele Regis sanguinarii, atque nutriti herba equos Diomedis; tum poëta gavisus lætitia solenni patriæ Thraciæ, retractat chordas resonantes citharæ intermissæ, et tangens nervos quiescentes plectro delicato, pulsavit lyram eburneam mobilem digito celeri. Orpheus vix auditus erat, cum venti et aquæ placantur; Hebrus lentior constitit, aquis ligatis; Rhodope admovit montes cupientes carmina; Ossa de-

11 *Duraque* Petav. pr. Moret. et Jun. pr.—12 *sanguine* Vat. pr. *gramine* tres Vat. et d. Pal. Put. Reg. tres Petav. Cod. Bartholin. Jun. sec. Oxon. sec. chart. Heins. Exc. Petav. quart.—13 *Tum* tres Vatt. et d. Petav. pr. Tholos. Moret. pr. duo Jun. *Tum primum vel patriæ chartac. Heins. prima festo lætati* ed. Vicet.—14 *Dissueta* Jun. sec. *Dissueta* Voss. pr. Petav. sec. *reperit* Vat. quint. *sonora* Put. Jun. pr.—15 *residens* Moret. pr. *leni* tres Vatt. *levi* Florent. duo Med. Heins. H. et inc. ejusd. Put. Petav. pr. Jun. sec. Bonon. Ald. ed. Vicet. Var. LL. e marg. Parm. *leni vel lato resides* Vat. sec. Voss. sec. *moderatus* Vat. sec. *modulatus* Petav. tert. *modulatus vel moderatus* Vat. d. nerro ed. Vicet.—16 *festino* quatuor Vatt. et d. Pal. Petav. tert. Cod. Bartholin. ed. Parm. *festino* Voss. pr. Jun. sec. Put. Bonon. Tholos. *festino vel festivo* Ambr. tert. *mobile* Vat. pr. Florent. Voss. pr. Bonon. Oxon. pr. *nobile* tres Vatt. et d. Pal. Bartholin. Put. Reg. Petav. sec. Exc. Petav. quart. *opus* Vat. quint. *ebur vel opus* Reg. Oxon. pr.—17 *frænantur* Florent. duo Med. Heins. H. et inc. ejusd. Put. Reg. Bonon. Voss. pr. tres Petav. Var. LL. e marg. Parm. *sternuntur* Vat. pr. Cod. Bartholin. chartac. Heins. Exc. Petav. quart. ed. Vicet. et Parrhas. *frænantur vel sternuntur* Voss. sec.—18 *Pigrior* Jun. sec. *atritis* Vat. pr. *astructus* Voss. pr. *ebur pro Hebrus* Petav. sec.—19 *montes* Vat. pr. chartac. Heins. Cod. Bartholin. *rupes* Florent. cum sedecim scriptis et Var. LL. e marg. Parm. *montes vel rupes* chartac. Heins.—20 *pigrior* Jun. sec.—23 *Cirrheaque* Jun.

NOTÆ

11 *Sanguinei Regis*] Diomedis crudelissimi, cuius equi humana carne pascebantur. Sed hos abegit Hercules.

13 *Tum*] Cum Hercules lustraret Thraciam.

18 *Pigrior torpuit Hebrus*] Hebrus est fluvius Thraciæ, qui cursum com-

pressit, quasi stupore defixus, ut audiret vocem Orphei.

19 *Rhodope*] Rhodope est mons Thraciæ.

Sitientes] Id est, rupes avidissimas audiendi cantus; seu montem arrexit, admovit.

20 *Ossa*] Ossa mons est Thessaliæ.

Ardua nudato descendit populus Hæmo,
 Et comitem quercum pinus amica trahit :
 Cirrhæasque Dei quamvis despexerit artes,
 Orpheis laurus vocibus acta venit.
 Securus blandi leporem fovere Molossi, 25
 Vicinumque lupo præbuit agna latus.
 Concordes varia ludunt cum tigride damæ,
 Massylam cervi non timuere jubam.
 Ille novercales stimulos, actusque canebat
 Herculis, et forti monstra subacta manu ; 30

missior succussit nives frigidas: Populus arbor alta descendit Hæmo detecto, et pinus amica attrahit quercum sociam, et laurus impulsa cantibus Orphei venit, licet spreverit artes Cirrhæas Dei Apollinis. Molossi cunes blandientes complexi sunt leporem intrepidum, et oris dedit lupo latus propinquum: damæ ludunt concorditer cum tigride maculosa, cervi non metuant jubam leonis Massyli: ille Orpheus canebat iram novercæ, et facta Herculis, et monstra victa manu generosa ejus,

sec. duo Oxon. chart. Heins. *Cyrrhæique* Vat. sec. Voss. sec. *Cirrhæasque* vel *Cyrrhæique* Jun. pr. *despexerit* Exc. Læti. *despexerat* duo Vatt. Cod. Bartholin. Reg. Petav. tert. Voss. pr. duo Oxon. *arces pro artes* duo Vatt. et d. Pal. duo Med. Heins. H. et inc. ejusd. Bonon. Tholos. Cod. Bartholin. ed. Parm. et Vicet.—24 *Orphæis* Petav. pr. Exc. Petav. quart. Var. LL. e marg. Parm. *Orphei* tres Vatt. et d. Pal. Florent. duo Med. duo Heins. et inc. ejusd. Put. Reg. Petav. tert. Bonon. Tholos. Jun. et Voss. pr. duo Oxon. ed. Parin. et Vicet. *roce coacta pro vocibus acta* Vat. d. *vocibus apta* chartac. Heins. *acta* Put. Reg. duo Petav. Bonon. Ambr. tert. Exc. Petav. quart. Var. LL. e marg. Parm.—25 *Molosi* Put. Reg. Petav. tert. Exc. Petav. quart.—26 *latus præbuit agna lupo* Jun. pr. *latus præbuit agna lupo* duo Vatt. Reg. Oxon. pr.—27 *varie* Vat. quint.—28 *Massylam* inc. Heins. *Massyliam* Florent. duo Med. Heins. H. Put. Jun. sec. Exc. Petav. quart. ed. Vicet. *Massaliam* Petav. sec. *Massiliam* Jun. pr. Voss. pr. *cervæ* Vat. quart.—29 *stimulosque* char-

NOTÆ

21 *Hæmo*] Hæmus mons Thraciæ, de quo supra.

22 *Pinus amica*] Pinus et quercus ambæ sunt in tutela Cybeles: sed et quercus sacra etiam est Jovi.

23 *Cirrhæas*] Cirrha est urbs Phocidis, sacra Apollini. *Cirrhæus*, id est, Apollineas.

24 *Laurus*] Fuit olim Daphne, quæ contempsit artes et cantus Apollinis.

25 *Molossi*] Canes Epiri Græciæ regionis, iique validi.

26 *Lupo*] Ovidius de re non possibili: 'Pax erit hæc nobis, donec

mihi vita manebit, Cum pecore infirmo quæ solet esse lupis.'

Agna] Quæ et ætate et sexu formidolosior.

27 *Damæ*] Sunt sylvestres capræ.

28 *Massylam*] Massylia est Africæ regio, in qua sunt leones insigni magnitudine et ferocitate.

29 *Novercales stimulos*] Stimulos iræ, odii, quibus Juno noverca excitabatur in Herculem mariti Jovis filium naturalem.

30 *Monstra*] Intelligit monstra et tyrannos immanes devictos ab Her-

Qui timidae matri pressos ostenderit angues,
 Intrepidusque fero riserit ore puer.
 Te neque Dictæas quatiens mugitibus urbes
 Taurus, nec Stygii terruit ira canis:
 Non leo sidereos cœli rediturus ad axes,
 Non Erymanthei gloria montis aper.

35

qui puer monstraverit serpentes elisos matri timida, et impavidus arriserit cultus feroci. Taurus terræ mugitibus urbes Dictæas, te non terruit, o Hercules, nec rabies canis Inferni Cerberi: non leo reversurus ad Polum stellatum cœli;

~~~~~

tac. Heins. Ambr. tert. Cod. Bartholin. ed. Parm. et Vicet. *stimulos* Exc. Læti. *astusque canebat*; *Herculis* et Exc. Schott. atque ita conjecerat Heinsius, qui tamen notaverat *Herculeos actus* Nostrum dixisse lib. 1. in Rufin. vs. 284.—31 *Qui* Petav. sec. *Ut* cod. Bartholin. Ald. Quo Vat. pr. et sec. Ambr. tert. Q Tholos. *Quod* duo Vatt. Pal. Florent. duo Med. Heins. H. et inc. ejusd. Put. Reg. duo Petav. Moret. pr. Oxon. pr. duo Jun. Exc. Petav. quart. Var. LL. e marg. Parm. *Quod* vel *Ut* Oxon. sec. *trepidæ* Jun. sec. *strictos* Petav. pr. *pressosque* Exc. Petav. quart. *ostenderat* duo Vatt. Bonon. *ostenderis* chartac. Heins. *ostenderet* Reg. m. pr. Oxon. sec. Petav. sec.—32 *ferax* Tholos. *puer riserit ore fero* Jun. pr. Voss. pr. Vat. quart.—33 *non Dictæas* inc. Heins. *auras pro urbes* Reg. m. pr.—34 *non Stygii* duo Vatt. Pal. *nec Pul.* Reg. Moret. pr. Jun. sec. Voss. pr. Oxon. sec. Ambr. tert.—35 *Nec leo* Vat. quint. *sidereus...arces* Voss. pr. Jun. sec. Tholos.—36 *Erymanthei* in Oxon. pr. erat Glossa. in IIII. Theb. Stat. 297. 'Herculeo miscatos [vulgatos] nomine [robore] montes Monstriferum Erymanthon et ærisonam

NOTÆ

cule, quibus tyrannis nihil est monstrosius.

31 *Matri*] Herculis mater erat Alcmena uxor Amphitryonis.

Angues] Quos Juno noverca immiserat, ut Herculeum puerum devorarent; sed ille hos elisit unguibus, et extinxit in cunis.

33 *Dictæas*] Dictæ est promontorium Cretæ; hinc *Dictæus*, id est, Cretensis.

34 *Taurus*] Taurus immissus a Neptune, quod Minos eum non honore præcipuo coluisset. Cretensem agrum vastabat, sed ab Hercule subactus est.

35 *Leo*] Vastus hic et immanis leo descendit a globo lunæ; in qua agros, sylvas, et majora animalia reponunt Pythagorici.

Rediturus] Hic leo rediturus erat ad cælum, quia ex cœlo venerat, scilicet globo lunæ; et revera ex Poëtis relatus est inter astra hic leo, vel a Junone zelotypa, vel a Jove in gratiam Herculis, quod unum fuit inter ejus certamina.

36 *Erymanthei*] Erymanthus est oppidum, mons, et fluvius Arcadiæ, ubi ferocissimus aper natus ex sue sen scrofa Phæa, quæ et Calydonium aprum tulit, a Meleagro occisum.

Aper] Erymanthus, quem nivibus implicatum cepit Hercules ejus vim et robur timens; hinc eum impositum Mycenæ detulit, cum omnium terrore. De hoc Polyænus: ὁ δὲ Λέθους πολλοὺς ἀνθρώπων ἐπέβαλεν ὅς τε ἀγριαῖοις ὁ οὖν ἐδάλλεται, καὶ θυμῷ

Solvis Amazonios cinctus, Stympthalidas arcu

Appetis; occiduo ducis ab orbe greges:

Tergeminique ducis numerosos dejicis artus,

Et toties uno victor ab hoste redis.

40

Non cadere Antæo, non crescere profuit hydræ:

Non cervam volucres eripuerunt pedes.

non aper, honos montis Erymanthi: tu detrahis balneum Amazonum, tu percutis jaculo aves Stympthalidas: tu adducis boves ex terra Occidentis; et deturbas corpus multiplex Regis tricornis, et victor reverteris toties ab uno hoste. Nil profuit Antæo volui in terram, nil profuit hydræ crescere; non pedes celeres ademere Her-

~~~~~

Stymphalon.—37 Solvis Reg. Petav. pr. m. sec. Tholos. m. pr. Cod. Bartholin. Solus tres Vatt. et d. Pal. Jun. pr. duo Voss. Oxon. pr. chartac. Heins. Amazonias Bonon. Amazonios Florent. duo, Med. Heins. H. et inc. ejusd. Put. Reg. Tholos. Moret. pr. duo Petav. et Exc. Petav. quart. Amazonio duo Vatt. duo Voss. chartac. Heins. ed. Vicet. Stympthalides Vat. quart. Moret. pr. duo Jun. Stymphalides Reg. Oxon. pr. Stiphaleidas Petav. pr.—39 numerosi Vat. quint. immensos Petav. sec. dijicis conjecerat Heinsius, sed postea delevit. arcus Petav. sec. nervosos...arcus Voss. pr.—40 quoties Pal. duo Med. Petav. tert. Exc. Petav. quart. victo pro uno Vat. quint. Voss. pr. ab orbe redis Moret. pr.—41 eadem pro cadere Pal. nec crescere Voss. pr. Jun. sec. Vat. quint.—42 Non cervam Voss. pr. Nec Vat. pr. cervum Reg. Petav. sec. Tholos. Oxon. sec. Nessum Bonon. Voss. pr. inc. Heins. Var. LL. e marg.

NOTE

φερόμενος, τῇ χιόνι ἐμπεσὼν, καταδύμενός τε καὶ περιπαλὼν ἄλσκειται: Ille Hercules multos lapides desuper injiciebat; itaque sus irritatus exsiliit, et furore præceps, in nivem incidit, ac submersus impingensque capitur.

37 Solvis Amazonios cinctus] Vincis Amazonas, et earum Reginæ Hippolytæ detrahis balneum.

Stymphalidas] Stympthalus est opidum, fons, et palus Arcadiæ, in qua aves erant dictæ Stympthalides, aliis solem obscurantes, et carne humana videntes: has extinxit Hercules, aut fugavit crotalo seu tabula ænea, quam a Vulcano factam ipsi Minerva dederat.

38 Appetis] Vulneras, percutis: 'ferro cælestia corpora demens Appeti,' id est, vulneravi. Virgilius de Diomede.

Greges] Armenta Geryonis tricornis, id quod refertur ad concor-

diam trium fratrum qui uno animo regi videbantur; vel ad tres insulas Hispaniæ, quibus Geryo præerat, et in quibus innumeros boves alebat, quæ tum solæ opes habebantur.

41 Non cadere Antæo] Antæus gigas Neptuni et Terræ filius, sexaginta cubitis in Libya adolevit, cum Hercule pugnabat, et exhaustis viribus, in Terram matrem cadebat, statimque vires reparabat: id animadvertit Hercules, gigantemque in aërem sublatus, et suo pectori astrictum oppressit atque suffocavit.

Non crescere profuit hydræ] Hydra monstrum erat Lernæ paludis, in agro Argivo; huius nonaginta aut quinquaginta erant capita; et cum unum amputatum foret, duo pullulabant; at Hercules caput recisum statim exurebat, sicque bellum conficit.

42 Cervam] Eripedem, et (licet

Caci flamma perit : rubuit Busiride Nilus :

Prostratis rubuit nubigenis Pholoë.

Te Libyci stupuere sinus : te maximus Atlas

45

Horruit, imposito cum premerere polo.

culi cervam : ignis Caci exstinguitur. Nilus tinctus est sanguine Busiridis ; Pholoë maduit sanguine Centaurorum occisorum. Te littora Libyæ timuerunt ; Atlas altissimus te obstupuit, cum ferres cælum superpositum ; suspensum est firmius hu-

Parm. celeres pro volucres duo Petav. Var. LL. e marg. Parm.—43 *rubuitque* Florent. Reg. inc. Heins. duo Petav. *tribuitque Busirida* Put. duo Med. Heins. H. *tribuitque Busirida Nilo* Petav. sec.—44 *Vastatis* Oxon. sec. m. sec. *rubuit* Jun. pr. chartac. Heins. Vat. pr. Cod. Bartholin. Exc. Petav. quart. ed. Vicet. *maduit* tres Vatt. et d. Pal. Florent. duo Med. Heins. H. et inc. ejusd. Put. Reg. Bonon. Tholos. duo Voss. tres Petav. Var. LL. e marg. Parm.—45 *Et Libyci* Vat. pr. *stupuere* Florent. duo Med. Heins. H. et inc. ejusd. Put. Reg. Bonon. Tholos. duo Voss. duo Petav. Vat. Livin. Exc. Petav. quart. *stipueret* Reg. m. pr. Petav. pr. *timuere* Vat. pr. chartac. Heins. Cod. Bartholin. ed. Vicet. *maximus Atlas* Cod. Bartholin. Ambr. tert. Exc. Petav. quart. ed. Vicet. *maxime* Vat. pr. unde *maxime* et legebat Heinsius. *maxime Tethis* Voss. pr. m. sec. Vat. sec. *maxima Tethis* tres Vatt. Pal. *maxima Tethys* Florent. duo Med. Heins. H. et inc. ejusd. Put. Reg. Bonon. Tholos. duo Jun. duo Oxon. Voss. pr. m. pr. tres Petav. Vat. Livin. Heinsius annotaverat seqq. '*Tethys solem excipit* Ovid. lib. II. Met. Val. Flac. lib. II. vs. 34. et seqq. vide locum a me emendatum lib. II. p. 26. a.'—46 *dum premerere*

NOTE

repugnent Physici) cornibus aureis Dianæ dedicatam ex Pindaro, Hercules domuit, aut retibus, aut cursu, aut somno jacentem : hæc incredibili pedum celeritate valebat.

43 *Caci*] Cacus Abigeus semifer, Vulcani filius, flammam vomebat in Campania Italiæ regione ; sed ab Hercule extinctus est.

Busiride] Busiris, Neptuni et [Libyæ Epaphi filia] filius, hospites in Ægypto immolabat, sed ab Hercule immolatus est.

44 *Nubigenis*] Nubigenæ sunt Centauri, nati ex Ixione et nube supposita a Junone, quam Ixion de stupro sollicitare ausus fuerat. Centauri autem sunt partim homines, partim equi, sicque mixta natura monstruosi : hos domuit Hercules, prope Pholoë montem Arcadiæ aut Thessaliæ. Nolebat iis bellum inferre injustum Hercules, sed curavit se hospitio sus-

cipi a Pholo ; quo, cum generosissimi vini cadus promeretur, Centauri odore vini allecti confluerunt, idque rapuerunt. Hercules nactus hinc occasionem eos omnes interemit, quia *ἄδικα δρῶντας, injusta facientes*. Polyænus.

45 *Libyci sinus*] Id est, horti Hesperidum, ex quibus Hercules abstulit poma aurea servata a dracone : *sinus* alludit ad flexus Draconis et littoris.

Atlas] Atlas Rex olim Mauritanix ; sed Persei capite Medusæo versus est in montem, qui mons est altissimus in Mauritania Africæ regione, qui cum cælum sustineret, et jam onere defessus foret, Cælum Herculi proceriori atque valentiori dedit sustinendum : hoc refertur ad Astrologiam, quam Atlas Herculem docebat.

46 *Horruit*] Id est, percussus obstupuit.

Firmior Herculea mundus cervice pependit.

Lustrarunt humeros Phœbus et astra tuos.

Thracius hæc vates : sed tu Tyrinthius alter,

Florentine, mihi: tu mea plectra moves:

50

Antraque Musarum longo torpentia somno

Excutis, et placidos ducis in orbe choros.

meris Herculis. Sol et sidera illuminarunt humeros tuos. Poëta Thraciæ Orpheus cecinit has res: at tu, o Florentine, es mihi Hercules alter; tu excitas lyram meam; tu excitas cavernam Musarum nostrarum cessantem longa requie, et trahis ab ore meo cantus suaves.

Exc. Petav. quart.—47 Fortior Vat. pr. Florent. Ambr. tert. Cod. Bartholin. Firmior vel Purior Voss. sec.—48 Lustrarunt Bonon. Lustraruntque Vat. sec. Voss. sec.—49 hoc vates Vat. quint. sed nunc Jun. sec.—50 nam mea Vat. pr. Cod. Bartholin. ed. Vicet. tu mea Florent. duo Med. Put. Reg. Heins. H. Oxon. pr. duo Jun. duo Voss. tres Petav. Bonon. Tholos. Exc. Petav. quart. Vat. Livin. Var. LL. e marg. Parm.—51 largo Voss. pr.—52 Excutis Voss. pr. Excutis vel Excipis Vat. sec. Voss. sec. placidos Jun. pr. Voss. pr. chartac. Heins. Tholos. Vat. quint. Exc. Petav. quart. placidus marg. Isingr. placido tres Vatt. Pal. duo Med. Florent. m. sec. Heins. H. et inc. ejusd. Voss. et Jun. sec. duo Oxon. placito ducis ab ore sonos Clav. Raphael. Gesn. ed. Bipont. placido in orbe choros Bonon. ducis ab ore sonos Vat. pr. Ambr. tert. Cod. Bartholin. ducis in orbe choros Florent. cum viginti duobus aliis. ab orbe Jun. sec. choros duo Jun. duo Oxon. totidem Voss.

NOTÆ

49 Tyrinthius] Tyrins, Tyrinthos, olim Haliea dicta a piscatoribus, est urbs agri Argivi, Hercule cive nobilis; et inde Hercules dicitur Tyrinthius.

50 Florentine] Hic bonos doctosque sua liberalitate sustentabat.

52 Placidos] Id est, ducis choros, seu cætus Musarum.

XXXV.

CL. CLAUDIANI RAPTUS PROSERPINÆ.

LIB. II.

ARGUMENTUM.

MANE Proserpina petit infeliciter sylvas, et cum hac Venus, Diana, Pallas: Proserpina magnifice vestita. Hanc comitantur Naidæ, et in his major Cyane. Credas esse Amazonas, aliasque Nymphas. Ab Henna rogatus Zephyrus fecundat et distinguit ejus agros floribus et arboribus in gratiam

Dearum. Prope est lacus pellucidus. Huc volant Deæ ad flores colligendos. Mox urbes montesque quatuntur. Pluto erumpit ab Inferis. Sicilia dehiscit, Cælum tremit, omnia afflantur ab equis Platonis. Proserpina rapitur: Pallas et Diana tremunt. De Plutone queruntur; arma pararent, sed retinentur a Jove. Proserpina flet. Hanc solatur Pluto spe magni Imperii. Proserpinæ omnia gratulantur, sed eam excipiunt Heroinæ Elysiorum. Supplicia damnatorum cessant; mors nulla est; renovatur sæculum aureum.

IMPULIT Ionios præmisso lumine fluctus
 Nondum pura dies: tremulis vibravit in undis
 Ardor, et errantes ludunt per cœrula flammæ.
 Jamque audax animi, fidæque oblita parentis,
 Fraude Dionæa riguos Proserpina saltus
 (Sic Parcæ voluere) petit. Ter cardine verso
 Præsagum cecinere fores: ter conscia fati

5

Lux clara nondum illustravit radiis sparsis mare Ionium: fulgor Solis colitavit in aquis tremulis, et radii vagi agitantur per aquas; et jam Proserpina audenti animo, et immemor matris fidelis, currit in sylvas irriguas dolo Veneris (sic Parcæ jussurunt): janua sonuit ter præsagium, cardine inverso: Ætna conscia raptus genuit

~~~~~

1 *Apulit* Oxon. sec.—2 *vibratur* omnes Vatt. Pal. Cod. Bartholin. Moret. pr. duo Jun. duo Voss. chartac. Heins. duo Oxon. Ald.—4 *animo vel animi* Oxon. sec. *fidæque* Vat. Livin. *fideique* Vat. d. chartac. Heins. edd. Ald. Vicet. Parm. et Colin.—6 *Ut Parcæ jussere* Voss. pr. Jun. sec. *voluere* Reg. duo Vatt. *jussere* tres Vatt. Pal. duo Jun. duo Voss. chartac. Heins. Cod. Bartholin. *ter cardine* Vat. sec. et d. *cum* Petav. sec. *tum* Cod. Bartholin. *tunc* duo Vatt. inc. Heins. Ambr. tert. Exc. Petav. quart. ed. Vicet. Var. LL. e marg. Parm.—7 *Præsagum* Vat. d. Put. inc. Heins. *Præsagæ* tres Vatt. Cod. Bartholin. Florent. Vicet. Exc. Læti. *Præsagium* duo Vatt. Pal. duo Med. Heins. H. Reg. m. pr. Bonon. Voss. pr. Jun. sec. duo Oxon. duo Petav. Exc. Petav. quart. *Præsagum* deletio tamen postea a Tholos. *Præsagum* vel *Præsagæ* Petav. sec. *ter conscia* Vat. quart. et d. *tunc* Vat. tert. inc. Heins. Ambr. tert. Cod. Barthol. *conscia* Oxon. sec. *facti* Cod. Bartholin. Ambr.

NOTÆ

1 *Ionios*] Lib. i. supra vs. 147.

2 *Nondum pura dies*] Id est, crepusculum, seu dubia lux inter noctem diemque.

4 *Audax animi*] Putant subintelligi virtutem, quasi sit audax virtute animi.

Fidæ parentis] Fidelis matris, et cui fideliter obediendum fuisset non

exenndo.

5 *Fraude Dionæa*] Id est, fraude Veneris, quam Jupiter ex Dione suscepit; unde Venus, mater Dionæa dicitur.

Riguos saltus] Sylvas aquis perennibus irriguas seu aspersas.

7 *Præsagum cecinere*] Id est, januæ ter sonitu infelici indicaverunt

Flebile terrificis gemuit mugitibus Henna.
Nullis illa tamen monstis, nulloque tenetur
Prodigio. Comites gressum junxere sorores. 10
Prima dolo gaudens, et tanti callida voti
It Venus, et raptus metitur corde futuros,
Jam durum flexura Chaos: jam, Dite subacto,
Ingenti famulos Manes ductura triumpho.
Illi multifidos crinis sinuatur in orbis 15
Idalia divisus acu: sudata marito
Fibula purpureos gemma suspendit amictus.

ter febiliter, sonis terribilibus. Tumen illa Proserpina nullis retinetur portensis, et nullo prodigio. Sorores Venus, Pallas, et Diana, sociæ conjunxerunt viam suam. Prima Venus gaudens fraude, et dissimulans tantum desiderium it, et præsumit in animo suo raptum futurum, jam superatura inferos indomitos, jam tractura in triumphum solennem Manes, ut servos suos, Plutone victo. Crines illius Veneris separati acu Idalia torquentur in multos circulos: fibula gemmea fabri-

tert. ed. Parm. et Vicet.—8 *Henna* Reg. m. pr. Oxon. pr.—9 *tenetur* Florent. cum viginti scriptis Codd. Ald. ed. Parm. et Vicet. *moetur* Exc. Læti.—10 *gressus* duo Vatt. Pal. Med. pr. Reg. Oxon. pr.—11 *dolis* Oxon. sec. m. sec. *tanto concita voto* Jun. pr. Oxon. sec. *tanto conscia voto* tres Vatt. Pal. Florent. duo Med. Heins. H. et inc. ejusd. Put. Reg. tres Petav. Bonon. Oxon. pr. duo Voss. Exc. Petav. quart. *tanto conscia fato* Jun. sec. *conscia voti* Vat. quint. et d. *conscia furti* Vat. pr. Ambr. tert. Cod. Bartholin. ed. Vicet. *cuto c. voto* Var. LL. e marg. Parm. unde *cuto* legebat Heinisius. *tanto conscia voto* vel *furto* Moret. pr. Tholos. *voto* vel *furto* vel *fato* Voss. sec.—12 *meditatur* Vat. pr. Petav. sec.—13 *durum* Reg. Bonon. Oxon. pr. Voss. pr. Jun. sec. Ambr. tert. *durum* duo Vatt. Cod. Bartholin. *demum* Vat. pr. *dudum* duo Petav. Exc. Petav. quart. *durum* vel *durum* Jun. pr.—14 *Manes famulos* Pal. duo Med. *dictura* Put.—15 *multifidos* duo Vatt. *multimodos* Voss. pr. *multiplices* tres Vatt. Florent. Put. chartac. Heins. Voss. sec. Ambr. tert. duo Jun. Cod. Barth. Ald. ed. Parm. et Vicet. *sinuatur* Voss. sec. Exc. Læti. *variatur* Vat. pr. Cod. Barth. Vat. Livin. Ambr. tert. duo Voss. chartac. Heins. Exc. Petav.

NOTÆ

malum præsagium: januæ quippe vel stridore vel pedis offensu futura prænuntiare credebantur.

Ter] Numerus ille maxime spectatus in auguriis seu præsagiis.

8 *Henna*] Alii legunt *Ætna*, quæ mons est Siciliæ, et velut gemendo impulit mugitum, seu fragorem horrendum: id quod inter prodigia numeratur; nam hoc insueto fragore bella cladesque portendi creduntur.

11 *Dolo gaudens*] Venus est alacrior, gaudens dolum sibi ex animo succedere.

Callida voti] Id est, dissimulans votum, vel sciens sua desideria: apud Tacitum legitur, 'callidus rei militaris.'

12 *Metitur*] Æstimat, expendit, præsumit. Martialis: 'Qui sua metitur pondera, ferre potest.'

13 *Flexura Chaos*] Flexura et impulsura ad amandum Deos inferos.

14 *Ductura triumpho*] Hoc ex Romanorum more.

16 *Idalia*] Idaliū est oppidum Cypri; in quo habitabant Charites, seu Gratiæ, famulæ Veneris. *Idalia*

Candida Parrhasii post hanc regina Lycæi,
 Et Pandionias quæ cuspidē protegit arces,
 Utraque virgo, ruunt: hæc tristibus aspera bellis;   20
 Hæc metuenda feris: Tritonia casside fulva
 Cœlatum Typhona gerit, qui, summa peremptus,
 Ima parte viget, moriens et parte superstes;
 Hastaque terribili surgens per nubila gyro

cata a conjuge Vulcano suspendit vestem purpuream. Post hanc Venerem eunt pulchra Diana Regina Lycæi Arcadici, et Pallas, quæ defendit sceptro urbem Atheniensem. Ambæ virgines celerant: hæc Pallas furiosa bellis crudelibus; hæc Diana timenda feris: Pallas fert Typhonem sculptum in galea aurata; qui Typhon occisus quoad superiora membra, virit in parte inferiore; moriens partim et partim vivens; et hasta ejus Palladis, exurgens per aërem ambitu horrendo habet

*****

quart. ed. Parm. et Vicet. vid. Claver. Coronide cap. 19.—18 *post hæc Petav.* pr.—20 *ruit* Vat. d. Petav. pr.—21 *casside flara* Petav. sec.—22 *Typhoma* Vat. tert. Var. LL. e marg. Parm. *Pythona* chartac. Heins. *Tritona* Moret. pr. *Pithona* tres Vatt. et d. Cod. Bartholin. *Fitona* Bonon. Ambr. tert. *Phitona* Florent. Reg. m. pr. duo Petav. totidem Jun. et Voss. Exc. Petav. quart. ed. Parm. et Vicet. *Typhona* vel *Phitona* Oxon. pr. inc. Heins. *qui summa* Exc. Læti. *qui parte* Vat. quint. *summaque peremptus* Vat. d. Petav. sec.—23 *in parte* Voss. pr. Bonon. Oxon. pr. Vat. quint.—24 *in nubila* Voss. pr. *gyro* ed. Parm. et Vicet. *ferro* Cod. Bartholin. et alii magno numero. *gyro* vel *ferro*

NOTE

acu itaque est acu Gratiarum Idaliarum.

Sudata] Id est, magno sudore, labore, arte fabricata.

18 *Parrhasii*] Id est, Arcadici: nam Arcadia Græciæ regio appellata est Parrhasia a Parrhasio, vel Martis vel Lycaonis filio.

Lycæi] Mons est Arcadiæ, aptus venationi, Dianæ sacer, et ejusideo dicitur Regina.

19 *Pandionias*] Id est, Athenienses: a Rege Pandione.

Cuspidē] Sceptro; nam hastæ olim pro sceptris erant, ut supra vidimus.

21 *Tritonia*] Pallas, quæ dicitur Tritonia a Tritone, vel fluvio vel palude, seu Libyæ, seu Thessaliæ, seu Bæotiæ, ubi Pallas a nonnullis orta dicitur, et patrem habuisse Neptunum; quæ Pallas postea a Jove adop-

tata est. Alii alia sentiunt, nec mirum est in re fabulosa.

22 *Typhona*] Typhon seu Typhæus, Titani et Terræ filius, gigas quem Pallas interfecit; et ideo fert ejus effigiem depictam, velut in signum victoriæ reportatæ.

Summa peremptus] Typhon, ut ceteri gigantes, habebat crura pedesque anguineos, sed occisus est a Pallade, quod spectat ad superiores corporis humani partes; partes inferiores anguinæ difficiliter necatæ sunt, ut accidit de serpentibus. Nam *summa*, id est, quoad summa, vel secundum supremas corporis partes: figura Græcis usitata. Horatius dixit, 'Cetera fulvus.'

24 *Terribili gyro*] Ambitu quatuor cubitorum. Alii legunt *ferro*, nec male.

Instar habet sylvæ : tantum stridentia colla 25
 Gorgonos obtentu pallæ fulgentis inumbrat.
 At Triviæ lenis species, et multus in ore
 Frater erat ; Phœbique genas et lumina Phœbi
 Esse putes, solusque dabat discrimina sexus.
 Brachia nuda nitent : levibus projecerat auris : 30
 Indociles errare comas, arcuque remisso
 Otia nervus agit : pendent post terga sagittæ.
 Crispatur gemino vestis Gortynia cinctu

speciem arboris : operit solummodo caput sibilans Medusæ, prætenta veste nitida. Sed aspectus Dianæ erat blandus, et magna similitudo fratris erat in cultu : credas esse genas Apollinis et oculos Apollinis, et sexus solus ponebat differentiam. Brachia nuda candescunt : permiserat ventis levibus spargere crines fluentes ; et arcu cessante, funis habet requiem ; post dorsum telus suspensus sunt. Vestis Cre-

*****

chart. Heins.—25 *habet* Vat. pr. Exc. Petav. quart. Vicet. *erat* tres Vatt. et d. Pal. Florent. dno Med. Heins. H. et inc. ejusd. Put. Reg. Bonon. Tholos. Voss. pr. duo Oxon. duo Jun. tres Petav. *erat* vel *habet* Voss. sec. tanto Jun. sec.—26 *Gorgonos* Vat. d. Petav. pr. *Gorgonis* quatuor Vatt. Cod. Bartholin. *objectu* Petav. sec. *objectu* Bonon. Ambr. tert. ed. Parm. et Vicet. *obtentu* vel *objectu* vel *objectu* Voss. sec. *obumbrat* tres Vatt. Voss. pr. inc. Heins. Cod. Bartholin. ed. Vicet. *inumbrat* duo Vatt. Pal. Florent. duo Med. Heins. H. Put. Reg. Bonon. Tholos. Moret. pr.—27 *Divæ* pro *Triviæ* Tholos. *turmæ* Moret. pr. *facies* Petav. pr. *vultus in ore* Put. *ignitus in ore* Voss. pr.—28 *Febus* pro *Frater* Pal. *inest* Med. quart. Heins. H. *inest* vel *erat* Med. pr. *lumina Phæbus* Ambr. tert.—29 *facit discrimina* Jun. sec. sic *facere commercia* dixit Lib. r. Rapt. vs. 91. *dabat* vel *facit* Vat. sec. Voss. sec.—31 *errore* Exc. Petav. quart. *errare* vel *errore* Reg. *revulso* Vat. pr. Jun. sec. *remisso* vel *revulso* Vat. sec.—32 *nexus* pro *nervus* Vat. quart.—33 *vestis gemino* Jun. sec.—

NOTE

25 *Instar sylvæ*] Habet speciem arboris magnæ, quæ sylvam quodammodo adæquat : Hyperbolicus.

Stridentia colla] Id est, colla sculpta sunt velot inflata, et quasi bestia sibilaret.

26 *Gorgonos*] Gorgones tennerunt Dorcades insulas in mari Æthiopico, et Phorci filiæ fuere, Medusa, Sthenyo, et Euryale. Palladis ope Medusam domuit Persens, et ejus ferebat caput, quo objecto homines in saxa mutabat : ut accidit Seriphis universis. Ratio fabulæ est, quod imperiti ad prudentum sermonem defixi vultu inhiunt et stupeant. Γοργόνες, ἦτρος,

Delph. et Var. Clas.

Claud.

significat *trulentiam*.

27 *Triviæ*] Dianæ, quæ Trivia appellatur, a triviis et compitis, quibus præesse credebatur.

Lenis species] Alludit ad Lunæ colorem, qui ex Plinio blandus est.

29 *Sexus*] Placuit Poëtis ejusmodi descriptio : Ansoniana de sexu multo jucundissima est, 'Dum dubitat natura marem, faceretne puellam, Factus es, o pulcher, pæne puella, puer.'

33 *Gortynia*] Sic dicitur a Gortyna urbe Arcadiæ, vel potius Cretæ insulæ, patria Britomartis, quam Diana dilexit, sicque vestis Gortynia, id est, efformata ad morem Cretensium.

3 O

Poplite fusa tenus, motoque in stamine Delos
 Errat, et aurato trahitur circumflua ponto. 35
 Quas inter Cereris proles, nunc gloria matris,
 Mox dolor, æquali tendit per gramina passu,
 Nec membris nec honore minor; potuitque videri
 Pallas, si clypeum, si ferret spicula, Phoebe.
 Collectæ tereti nodantur iaspide vestes. 40
 Pectinis ingenio nunquam felicior arti
 Contigit eventus: nullæ sic consona telæ
 Fila, nec in tantum veri duxere figuram.
 Hic Hyperionio Solem de semine nasci

tensis constringitur vinculo duplici, demissa usque ad genu; et Delos picta in veste meta vagatur, et cincta aquis aureis agitur ventia. Inter Palladem et Dianam est Proserpina pulcherrima, cum veste magnifica, inter quas Deas, filia Cereris qua nunc est honor matris, mox dolor erit, ut per prata passu simili, nec inferior corpore, nec pulchritudine; et potuit credi Pallas si ferret acutum, et Diana si ferret sagittas. Vestes succinctæ colligantur iaspide oblonga. Successus nunquam accidit arti felicior ipsa peritia texendi: nulla fila adeo respondentia telæ, nec adeo habuere imaginem veri. In hac veste Proserpina pinxerat Solem

~~~~~
 34 *fusa* pro *fusa* Jun. pr.—35 *aurato trahitur* sic Lib. i. R. P. vs. 262. *Torpendes trahit geminas.*—36 *Inter quas* Vat. quint. *tunc gloria* Florent.—37 *tendens* Exc. Petav. quart. *tendent* Vat. pr. *gressu* Vat. sec. Voss. sec.—38 *Non membris* Bonon. *in honore* Voss. pr.—39 *ferret si* Vatt. quatuor, Pal. Cod. Bartholin. *si ferret* Vat. quart. Reg. Oxon. pr.—40 *Deerat hic versus* in Exc. Petav. quart.—41 *Pectinis ingenio.* cum *τελεῖς στήνῃς*, Florent. Reg. Moret. pr. *arte* Petav. sec. *artis* Vat. pr. Petav. pr. Exc. Schott.—42 *nulla* Vat. tert. Cod. Bartholin. duo Med. Heins. H. Put. Bonon. duo Petav. Ambr. tert. Exc. Petav. quart. *nulli* quatuor Vatt. *nulli vel nulla* Oxon. sec. vid. Schol. Stat. p. 118.—43 *teras* Vat. quart. *figuram* ed. Vicet. *figuras* Florent. et viginti duo alii, Var. LL. e marg. Parm. *Hac* Voss. pr.—44 *de sanguine*

NOTÆ

34 *Delos errat*] Delos est insula maris Ægæi; olim in mari fluitans; sed Apollo ibi natus, 'Errantem Gyaro celsa Myconeque revinxit, Immotamque coli dedit, et contemnere ventos.'

38 *Membris*] Corpora proceritate, quæ semper tribuitur naminibus.

Honore] Intellige, oris forma et dignitate.

39 *Clypeum*] Scutum fert Pallas, ad indicandum orbem terrarum regi a sapientibus.

40 *Iaspide*] Id est, cingulo aut fibula, cui inserébatur Iaspis gemma.

43 *Veri*] Id est, fila nihil discrepantia, in iis quæ representabant, habuere imaginem formæ naturalis; id quod in pictura laudatur, cum ea res depictas ad verum exprimit. In hac veste pingitur Sol et Luna, et utriusque nutrix Tethys.

44 *Hyperionio*] Hyperion erat Cælli et Terræ filius, pater Solis et Auroræ et Lunæ.

Fecerat, et pariter, forma sed dispare, Lunam, 45
 Auroræ noctisque duces : cunabula Tethys
 Præbet, et infantes gremio solatur anhelos,
 Cœruleusque sinus roseis radiatur alumnis.
 Invalidum dextro portat Titana lacerto,
 Nondum luce gravem, nec pubescentibus alte 50
 Cristatum radiis : primo clementior ævo
 Fingitur, et tenerum vagitu despuat ignem.
 Læva parte soror vitrei libamina potat
 Uberis, et parvo signatur tempora cornu.

nascentem ex semine Hyperionis, et Lunam similiter, sed figura dissimili; astra ducentia diem et noctem: mare dat cunas et recreat in gremio eos, Solem et Lunam, pueros vix respirantes: ac sinus ejus cœruleus illustratur alumnis pulchris. Tethys fert Solem brachio dextro nondum valentem, nondum incommodum calore, nec comatum radiis fulgentibus longe. Ille Sol depingitur lenior prima ætate, et despuat vagitu parvas flammæ: soror ejus Solis in brachio sinistro Tethyos sugit humorem mamma vitrea, et tempora designantur cornu parvo. Proserpina ornatur apparatu

Jun. pr.—45 et pariter Oxon. pr. atque parem Pal. duo Med. forma sed Vat. tert. et d. Pal. Florent. duo Med. Heins. H. Put. Reg. Bonon. Tholos. tres Petav. Exc. Petav. quart. sed forma sex alii. Lunam sed dispare forma tres Vatt. Cod. Bartholin. forma sed dispare vel sed forma dispare Oxon. pr.—46 vices pro duces Vat. pr. Cod. Bartholin. Ambr. tert. chartac. Heins. vid. Ouzel. in Minuc. p. 71. Auson. Idyll. v. Scholiast. Stat. p. 521.—47 alumnos pro anhelos Petav. sec. anili chartac. Heins.—48 Cœruleisque Reg.—50 Necdum Florent. non pubescentibus Oxon. pr. ære pro alte Vat. quint. annis Jun. sec.—51 Cristatam Petav. sec. imo clementior Vat. pr.—52 Pingitur Voss. pr. Jun. sec. Fingitur vel Pingitur Oxon. sec. tenero duo Vatt. de pectore pro vagitu Petav. sec. despuat Oxon. sec. m. pr. Exc. Petav. quart. destruit Pal. duo Med. Heins. H.—53 portat Vat. quint. Pal. duo Med. Petav. sec.—54 signatur Vat. tert. Florent. Petav. pr. Oxon. sec. signantur quatuor Vatt.

NOTÆ

46 *Duces*] In Genesi, 'Luminaria magna: majus, quod præesset diel; minus, quod præesset nocti.'

Tethys] Est Oceani conjux, soror Hyperionis, matertera Solis et Lunæ: alit Solem et Lunam, ut nutrix optima: Tethys sumitur pro mari.

48 *Radiatur alumnis*] Fulget vivo lumine alumnorum Solis et Lunæ, quos educavit.

49 *Titana*] Solem filium Hyperionis, qui fuit unus ex Titanibus.

51 *Cristatum*] Id est, emittentem radios, cristis similes. Sol depingebatur cum radiis duodecim, pro pari

numero mensium.

52 *Vagitu*] Pingitur Sol ut infans, qui vagiendo emittit flammæ.

53 *Soror*] Luna ex Homero soror est Solis, sed Æschylus Lunam facit Solis filiam, quod ab eo lumen mutuata quodammodo gignatur.

Vitrei] Numina æquorea appellatur vitrea, ab aquæ colore vitri æmulo. Sol porro et Luna nutrirî dicuntur a mari, quod Poëtæ aut censuerint aut fluxerint astra ali emissis ex mari vaporibus; et ex eodem mari post vires reparatas exsurgere.

54 *Cornu*] Luna cornuta pingitur;

Tali luxuriat cultu : comitantur euntem 55
Naides, et socia stipant utrimque corona,
Quæ fontes, Crinise, tuos, et saxa rotantem
Pantagiam, nomenque Gelan qui præbuit urbi,
Concelebrant : quas pigra vado Camerina palustri,
Quas Arethusæi latices, quas advena nutrit 60

tali : Naides comitantur eam incedentem, et cingunt utrimque catu socio : Naides quas frequentant fontes tuos, o Crinise, et Pantagiam volcentem saxa, et Gelan, qui dedit nomen urbi : Naides, quas Camerina lenta aquis palustribus, quas fons

Pal. Cod. Bartholin. Vat. d. m. sec.—55 *euntes* Cod. Bartholin. Ambr. tert. ed. Parm. et Vicet.—56 *Naides* Bonon. *Naiades* tres Vatt. et d. Pal. Bartholin. *stipantur* Vat. quint. Oxon. pr. chartac. Heins. *utramque* Voss. pr. *corona* duo Vatt. inc. Heins. Cod. Bartholin. Exc. Petav. quart. *caterra* duo Vatt. et d. Pal. Florent. duo Med. Heins. H. Put. Reg. Bonon. Tholos. dno Petav. duo Voss. totidem Jun. et Voss. Vat. Livin. Var. LL. e marg. Parm.—57 *De* erat hic versus Vat. sec. et Exc. Petav. quart. *Crinise* Jun. pr. Voss. sec. inc. Heins. Put. Petav. pr. Tholos. Var. LL. e marg. Parm. *Crinise* Florent. Voss. pr. *Crinise* Vat. pr. Reg. duo Petav. duo Oxon. *Crimise* chartac. Heins. *Crimise* Vat. tert. et d. *Crimise* Exc. Læti. *Ocrise* Vat. quint. *Armise* Pal. *Armise* duo Med. Heins. H. *Erisine* Cod. Bartholin. Ambr. tert. *Erasine* ed. Vicet. et Parm. *quæ saxa* Vat. pr.—58 *Pantagiam* Vat. pr. *Pantagian* Florent. Petav. pr. inc. Heins. *Gelan* Florent. Petav. pr. *Gelan* tres Vatt. Med. pr. Put. Reg. Moret. pr. duo Petav. Cod. Bartholin. Exc. Petav. quart. in Oxon. pr. seq. Glossa erat : *Gela pronomen fluvii, a quo urbs in Italia dicta est. unde Virgilius in fine III. Æneid. 'Apparet Camerina procui campique Geloi, Immanisque Gela fluvium cognoscere dicta.' quæ præbuit* Pal. Med. pr.—59 *prima* pro *pigra* Vat. pr. *nigra* Tholos. *Carmena* Florent. *Camarina* Exc. Læti. *Camerina* omnes Vatt. Pal. Put. Reg. duo Petav. Oxon. pr. duo Jun. duo Voss. chart. Heins. Cod. Bartholin. Vat. Livin. Exc. Petav. quart.—60 *fontes* pro *latices* Vat. quint.—61 *Alocus*. At *Cyane* Jun. sec. *Cyaneque*

NOTÆ

et revera suo cornu distinguit partes mensium.

55 *Luxuriat*] Id est, ornatur cum luxu et pompa.

56 *Naides*] Nais, Naidos, et Naias, Naiados, est Nympha aquarum, ἀνὰ τοῦ πλάτος, quod est fluere.

57 *Crinise*. . . *Pantagiam*] Crinisis vel Crimnisis fluvius est Siciliæ pater Acestis Siculi, sicut et Pantagias fluvius, qui dicitur ἀνὰ τοῦ πλάτος ὄρεω, omnia agere, rapere, quod omnia rapiat.

58 *Gelan*] Gelas fluvius etiam est Siciliæ; unde urbs Gela dicta est.

59 *Camerina*] Vel *Camarina*, est pa-

lus Siciliæ, quam contra oraculum Siculi moverunt atque exhausserunt, et ingressis hac hostibus, penas dederunt. Virgilius: 'Fato nunquam concessa moveri, Apparet Camerina procul.' Camerina etiam odoris est teterrimi, quæ mota aut concussa nauseam parit. Et inde forte etiam natum proverbium: *Ne morces Camarinam*: κινεῖν Καμαρίνην, motere Camarinam: Erasmus, in eos, qui malum sibi accersunt, quia Camerina palus 'siccata pestilentiam creavit.'

60 *Arethusæi*] Arethusa fons est nobilissimus Syracusarum in Sicilia; hujus aquas qui potant commendan-

Alpheus. Cyane totum supereminet agmen.
Qualis Amazonidum peltis exultat aduncis
Pulchra cohors, quoties Arcton populata virago
Hippolyte niveas ducit post prælia turmas;
Seu flavos stravere Getas, seu forte rigentem
Thermodontiaca Tanain fregere securi.

65

Arethusa, quas Alpheus externus alit: Cyane superior est omni cæta nympharum. Quemadmodum fortis turba Amazonum gaudet scutis curvis, quotiescumque Hippolyte Heroïna postquam vastavit Septemtrionem, reducit formosum exercitum post pugnam; seu vicerunt Getas flavos, seu forsitan ruperunt Tanain glacialium

tuum Tholos. *superaverat agmen* Voss. pr.—62 *aduncis* Vat. quart. Florent. m. pr. Put. Bonon. Jun. pr. *ademptis* tres Vatt. et d. Pal. Reg. tres Petav. chartac. Heins. Jun. sec. Oxon. sec. Exc. Petav. quart. *ademptis* Oxon. pr. *aduncis* vel *ademptis* Tholos. inc. Heins. *adultis* vel *aduncis* Vat. sec. *adultis* vel *aduncis* vel *ademptis* Voss. sec.—64 *ducit niveas* Moret. pr.—65 *Getas* Petav. tert.—66 *Thermodontiaca* Vat. pr. et tert. Med. quart. Put. Reg. duo Petav. Bonon. chartac. Heins. Jun. sec. Ald. ed. Vicet. Var. LL. e marg. Parm. Sil. Ital. II. 80. 'Thermodontiaca munita in prælia pelta.' *Tanain* Exc. Petav. quart. *Tanain* Pal. Florent. duo Med. Heins. H. et inc. ejusd. Reg. tres Petav. ed. Vicet. *stravere* pro *fregero* Exc. Petav. quart.—69 *madi-*

NOTE

tur a virtute bellica. Fuit autem Arethusa, Dianæ comes, ab Alpheo amata, cujus vim cum effugere non posset, in fontem, Dianæ commiseratione, mutata est.

Adcena...Alpheus] Alpheus fluvius est Elidis in Peloponneso Græciæ regione: ille fluvius per subterraneos sub mari meatus pervenit ad fontem Arethusam; et inde nata fabula et fluvii et fontis amorum.

61 *Cyane*] Fons est Siciliæ prope Syracusas; qui non virili specie ut Anapus, sed muliebri ore colebatur.

62 *Qualis*] Talis est Proserpina, qualis Hippolyte Amazonum regina.

Amazonidum] Amazones et Amazonides fuere mulieres bellicosæ, Thermodontis Cappadociæ fluvii accolæ: sic dictæ sunt, vel ab Amazone puella, Samornæ, Sacerdotis Dianæ et Ephesi reginæ, filia, vel quia infantum dexteras mamillas inurebant, ne sagittarum jactus impediretur: et ita A-

mazones dictæ ab a sine, et *μαστός* mamma, quasi mulieres sine mamma.

Peltis] Pelta est scutum brevissimum, et lunatum seu curvum.

63 *Arcton*] Gentes Arcticas, seu Septemtrionales.

Virago] Est mulier bellicosa, et heroicæ indolis.

64 *Hippolyte*] Regina Amazonum ante bellum Trojanum Theseo nupsit, ita volente Hercule.

Niveas] Candidas, pulchras; vel forte alludit ad nives Septemtrionis.

Post prælia] Parta victoria.

65 *Getas*] Getæ populi sunt vel Scythiæ vel Thraciæ. *Geta* servile nomen apud Comicos, nam inde venales servi mittebantur.

66 *Thermodontiaca*] Thermodon, fluvius, non Thermodoon, quem et Araxen dixerunt, Cappadociam alluit. *Thermodontiaca securi*, id est, patria, seu quali Amazones utuntur ad fluvium Thermodontem.

Aut quales referunt Baccho solennia Nymphæ
 Mæoniæ, quas Hermus alit, ripasque paternas
 Percurrunt auro madidæ; lætatur in antro
 Amnis, et undantem declinat prodigus urnam.

70

Viderat herboso sacrum de vertice vulgus
 Henna parens florum, curvaque in valle sedentem
 Compellat Zephyrum : Pater o gratissime veris,

securi patria. Aut quemadmodum Nymphæ Lydiæ renovant festa Baccho; Nymphæ, quas Hermus nutrit, et quæ aspersæ aquis aureis currunt per littora patria: fluvius gaudet in caverna, et liberalis effundit plenam urnam. Henna mater florum aspexerat ex monte viridi turbam sacram, et sic alloquitur Zephyrum sedentem in valle curvata: O pater jucundissime veris, qui imperas assi-

da Put. Reg. Petav. pr. chartac. Heins. Jun. sec. dæo Oxon. Exc. Petav. quart. madidas inc. Heins. madida vel gravisæ Vat. d. Jun. pr. in auro pro in antro Vat. pr. Cod. Bartholin. in Austro Exc. Petav. quart.—71 umbroso Jun. pr. cespite Vat. pr.—72 Henna Oxon. pr. Ætæna omnes Vatt. Pal. Cod. Bartholin.—

NOTÆ

Tanain] Tanais est Scythiæ fluvius, qui Europam separat ab Asia: hodie dicitur *Don*.

Securi] Secures erant arma Amazonum: unde Ovidius, 'Prima securigas inter virtute puellas.'

67 Solennia] Festa terno quoque anno celebrari solita; mox et Trietrica dicta sunt: τρεῖς τρες, tres, eos, annus.

68 Mæoniæ] Lydiæ, a Rege Mæone, qui et Lydiæ imperavit. Lydia porro singulari cultu Bacchum prosequebatur.

Hermus] Fluvius aurifer, Ioniam alluens, vel Jovis, vel Tethyos et Oceani filius.

69 Percurrunt] Nam Bacchæ, Nymphæ Bacchi comites, currunt et vagantur per ripas patrias.

Auro madidæ] Aquis aureis fluvii Hermi.

70 Amnis] Sic fluvius dicitur ab ambiendo.

Declinat] Inclinat, invertit, effunditque urnam præ gaudio.

Urnæ] Veteres fluvii tradebant

in manu urnas, ex quibus aquas effundebant. Virgilius: 'Cœlataque amnem fundens pater Inachus urna.'

71 Sacrum vulgus] Vulgus est incondita multitudo, atque in contemptum sæpino trahitur. Hic tamen significat Dearum cœtum, cum suis ducibus; sed forte cœtus sic appellatur, quia ut turba aut vulgus sine ordine incedebat.

72 Henna] Henna campum habet, qui in floribus semper est, et nullo non die vernus est; ejus perpetuos copiososque flores inter naturæ miracula reponit Aristoteles.

In valle sedentem] Flores et herbæ ut uberius in vallibus nascuntur, ita et ibi Zephyrus florum herbarumque pater sedere fingitur.

73 Zephyrum] Zephyrus dicitur quasi ζεφύρος, vitæ ferens, est enim vitæ amicus: vel dicitur ζήρρος, quia τὸ ζῆν πᾶσι φέρει καὶ παρέχει, vitam fert et præbet omnibus. Vel forte dicitur quasi ζήρρος, qui explicatur ab Hesychio πολυφύρος, multa ferens, quia πρὸς πολλὰ φέρει τοιαῦτα τῆν γῆν,

Qui mea lascivo regnas per prata meatu
Semper, et assiduis irroras flatibus annum, 75
Respice Nympharum coetus, et celsa Tonantis
Germina, per nostros dignantia ludere campos.
Nunc adsis faveasque, precor: nunc omnia foetu
Pubescant virgulta velis, ut fertilis Hybla
Invideat, vinctique suos non abnuat hortos. 80
Quicquid thuriferis spirat Panchaia sylvis,
Quicquid odoratus longe blanditur Hydaspes,

duo per prata mea, cursu ludente, et aspergis annum fluminibus continuus, vide turbam Nympharum, et filias maximas Jovis, dignantes ludere per agros nostros. Precor, nunc venias, et sis propitius: concedas, ut nunc omnia arbusta pulchrent novo fructu, adeo ut Hybla fecunda æmuletur, et non recuset sua viridaria superari. Id omne, quod Panchaia exhalat in sylvis thureis; id omne, quod odorifer Hydaspes procul suaviter afflat;

73 Compellit Petav. sec.—74 Quid mea Put. meatu Vat. pr. chart. Heins. Ambr. tert. Cod. Bartholin. Vat. Livin. ed. Parm. et Vicet. volatu tres Vatt. et d. Pal. Var. LL. e marg. Parm.—75 assiduum pro assiduis Put. aruum vel annum Vat. quint. Heinsius ascripserat locum Rufi F. Avieni in descript. Orbis vs. 1141. 'Inde Favoni Qua plaga, fecundos alit almīs flatibus agros. Barbara montivagos tellus extendit Erembas.' sic ibi legendam ex v. c. vulgo almos fluctibus agros.—77 Gramina Jun. pr. Oxon. sec. Leid. a m. pr.—78 Huc adsis Tholos. faveasque vel foveasque inc. Heins.—79 novo pro velis Vat. quint. eelii Vat. pr. vel his conjiciebat Heins. nunc fertilis Vat. quint.—80 Ut videat pro Invideat Petav. pr. abnuat Put. Reg. duo Petav. Exc. Petav. quart. abneget Florent. Oxon. pr. Voss. pr. duo Jun. denegat Vat. quint. ortus Oxon. pr.—81 odoriferis Pal. Petav. pr. roriferis vel floriferis vel turiferis Voss. sec. spargit pro spirat Cod. Bartholin. Panchaia Vat. pr. et sec. in Vat. tert. hic versus sequenti postponitur.—82 odoratis Petav. sec. large

NOTE

spirans multa ferre facit terram. Est autem ventus mitissimus veris, florumque parens.

74 *Lascivo*] Quo zephyro spirante ipsa videtur natura ludere atque lascivire; unde, ex Alcæone, Cupido Chloridos et Zephyri filius. Homero Zephyrus et vehemens.

75 *Irroras flatibus*] Zephyrus dicitur roscidus, quia benigno rore, seu humore, terram spargit atque fecundat.

76 *Tonantis germina*] Nam Pallas, Diana, Venns, et ipsa Proserpina, filie erant Jovis maximæ.

79 *Pubescant*] Pallurent, et velut graventur foetu.

Hybla] Locus amœnissimus Siciliæ, floribus et melle notissimus.

81 *Thriferis*] Thus dicitur, ἀὐτὸ τοῦ θύου, sacrificare, quia sacrificiis utile est: sed et scribitur *tus*, et dicitur a tundendo.

Panchaia] Hæc est thurifera regio Sabæorum Soli consecrata, quo redi-vivus Phœnix nidum defert, Ovidio teste.

82 *Longe blanditur*] Id est, afflat procul odorem, qui delectat sensus, iisque blanditur suaviter.

Hydaspes] Indus fluvius aromatis nobilitatus: sese exonerat in Indum flumem.

Quicquid ab extremis ales longæva Sabæis
 Colligit, optato repetens exordia busto,
 In venas disperge meas, et flamine largo
 Rura fove: merear divino pollice carpi,
 Et nostris cupiant ornari numina sertis.
 Dixerat. Ille novo madidantes nectare pennas
 Concutit, et glebas fœcundo rore maritat:

85

id omne, quod avis annosa carpit a Sabæis remotis, rediens ad vitæ primordia, rogo grato; sparge in venas meas, et spiritum copioso recrea agros, ut merear colligi digitis divinis, et Deæ desiderant decorari floribus nostris. Heuena sic locuta erat: at ille Zephyrus agit alus sparsas nectare, et replet humum humore fœcundo: et,

Vat. quint.—83 *ab extremis* Oxon. sec. duo Jun. duo Voss. Var. LL. e marg. Parm. *externis* Ambr. tert. *hesternis* chartac. Heins. *externis* Leid. edd. Vicet. Parm. Junt. Isingr. Gryph. Colin. *colonis* pro *Sabæis* omnes Vatt. Pal. Cod. Bartholin.—84 *Colligit* Vat. tert. *optato repetens primordia sæclo* Jun. sec. *optati referens ex. sæcli* Vat. pr. Bartholin. *optato repetens ex. sæclo* Florent. duo Med. Heins. H. et inc. ejusd. Put. Reg. duo Petav. Tholos. Jun. pr. Voss. pr. duo Oxon. Exc. Petav. quart. *optati* ed. Vicet. *optato sæclo* duo Vatt. Pal. Bonon. *fato* Vat. sec. *partu* Vat. d. Florent. m. pr. Petav. pr. *sæclo* vel *fato* Voss. sec. *optati sæcli* vel *exacto sæclo* vel *calo* Reg.—85 *experge* Petav. pr. *effunde* Vat. quint. Jun. pr. *flumine* Vat. d. Pal. Med. pr. Put. tres Petav. Reg. m. sec. Bonon. Tholos. Moret. pr. m. pr. Jun. pr. *nectare sacro* Voss. sec. *flamine* vel *flumine* Vat. quart. *nectare* vel *flumine* Oxon. sec. *sacro* Vat. sec.—86 *et merear* Vat. pr. *ut merear* duo Vatt. Cod. Bartholin. Exc. Petav. quart. *merear*, sine conjunctione, Florent. duo Med. Heins. H. Put. Reg. Bonon. Tholos. Voss. pr. duo Jun. duo Oxon. tres Petav.—87 *foveant* pro *cupiant* Petav. pr.—88 *madefactas* duo Vatt. Reg. Oxon. pr. *pectore* pro

NOTÆ

83 *Ales longæva*] Phœnix, qui vere dicitur sexcentos et sexaginta annos: nascitur apud Arabes, aquilæ magnitudine, pulchro capite, plumis in conum extantibus, cristatis faucibus, collo aureo, cetera purpureus, absque cauda. Roseis pennis cœruleus inscribitur nitor. Ceterum vide *Idyllia* de Phœnice.

Sabæis] Populi sunt Arabiæ, ἀνὰ τοὺς ὀρέοντας, venerari, quia thura suppeditant, quibus Deum veneramus.

84 *Colligit*] Cinnama, costum, et alia odoramenta, quæ concussu alarum incendit, bustumque suum sic excitat, ex cuius cineribus nascitur vermiculus, mox Phœnix futurus.

85 *Venas*] Ut in nostris corporibus venæ sunt et arteriæ; quarum hæ sunt spiritus, et purioris sanguinis, illæ crassioris receptacula; ita et in terra sunt quidam meatus, per quos aut aqua, aut spiritus rebus gignendis aptus currit.

Flamine largo] Flatu fœcundo et vitali.

88 *Madidantes pennas*] Ventis tribuuntur alæ; sed Zephyro dantur alæ nectare madentes; unde intelligitur arcana vis ubertatis, seu genitalis humor, quem satis et arboribus infundit.

89 *Maritat*] Glebas maritat fœcundo rore, id est, humore fœcundo re-

Quaque volat, vernus sequitur rubor. Omnis in herbas 90
 Turget humus, medioque patent convexa sereno :
 Sanguineo splendore rosas, vaccinia nigro
 Induit, et dulci violas ferrugine pingit.
 Parthica quæ tantis variantur cingula gemmis
 Regales vinctura sinus ? Quæ vellera tantum 95
 Ditibus Assyrii spumis fucantur aheni ?
 Non tales volucer pandit Junonius alas :

*quacumque spiral, rubor veris succedit: terra omnis turgescit ad herbas produ-
 cendas, et cælum apertum est in media serenitate: vestit rosas fulgore rubro,
 vaccinia nigro, et depingit violas leni purpura. Quæ zonæ Babylonicæ, ligatura
 vestes regias, distinguuntur tot gemmis! Quæ lana adeo rubescit pretioso cruore
 muricis ebulliente in aheni Tyrio? Avis Junonis non ostendit pennas tales:*

nectare Vat. pr.—90 *sequitur vernus* Voss. pr. *veris* Jun. sec. *vernus* vel *varius*
 Reg. duo Oxon. *rubor* quatuor Vatt. Florent. duo Med. Heins. H. et inc.
 ejusd. Put. Bonon. Tholos. Oxon. pr. duo Voss. duo Jun. tres Petav. Vat.
 Livin. Exc. Petav. quart. *color* Vat. pr. Cod. Bartholin. Exc. Schotti, in qui-
 bus ascriptum, an *calor*? *rubor* vel *color* Reg. Oxon. sec.—91 *madidoque* pro
medioque Put. *conneza* pro *convexa* Vat. quint. Pal. NB. hic multa desunt in
 Vat. tert. usque ad vs. 148.—92 *Sanguineo splendore rosas* vid. Auson. Cupid.
 Cruci fixo. *Sanguineas* inc. Heins.—93 *Induit* duo Vatt. Cod. Bartholin.
 Ambr. tert. Ald. ed. Parm. et Vicet. *Imbuit* tres Vatt. et d. Pal. duo Jun.
 totidem Oxon. et Voss. Var. LL. e marg. Parm. *phialas* Jun. sec. *tingit* Jun.
 pr.—94 *Parthica nec* Jun. sec. *non tantis* Vat. quint. chartac. Heins. Voss. pr.
 qui et *venerantur* pro *variantur* exhibet.—95 *vinctura* Vat. quart. *juactura* Vat.
 quint. *vinctura* Florent. Put. Reg. Voss. pr. Tholos. Moret. pr. Var. LL. e
 marg. Parm.—96 *fulcantur* Ambi. tert. *fuscantur* tres Vatt. et d. Pal. Voss.
 pr. Cod. Bartholin. edd. Vicet. Parm. Junt. Ald. Isingr. et alim. in Voss.
 ascriptum, malim *fucantur*. *colorantur* vid. Gloss. *variantur* Exc. Petav. quart.
Assyrii ænis Vat. quint. Petav. tert.—97 *Non tales alas pandit Junonius alas*

NOTÆ

plet, easque aptas facit ad procrean-
 dum, quasi maritum nactæ essent.

91 *Medioque patent convexa sereno*]
 Cum proximæ regiones nubibus præ-
 graventur, sola Henna fruitur cælo
 sereno: seu, cum undique circum lo-
 ca nubila sint, medium cæli spatium,
 quod campis Hennensis imminet,
 solum serenum est.

92 *Sanguineo*] Alludit ad cruorem
 Veneris, quo tincta est rosa.

93 *Induit*] Nonnulli legunt, *imbuit*,
 id est, inficit et notat.

Dulci] Sic Virgilius: 'Suave ru-
 bens Hyacinthus.'

Ferrugine] Id est, purpura nigriore,

seu colore cæruleo.

94 *Parthica cingula*] Zonæ Babylo-
 nicæ, seu Regum Parthorum, gemmis
 illustratæ, non sic radiant, ut terra
 floribus distincta.

96 *Assyrii aheni*] Id est, aheni Tyrii
 in Phœnicia, quæ vicina est Assyriæ;
 Tyros autem et Sidon urbes purpura
 celebratissimæ: vel intellige simpli-
 citer Assyriam Asiæ regionem.

Spumis] Cruore muricis ebulliente
 et fumante.

Fucantur] Tinguntur atque rubes-
 cunt.

97 *Volucer Junonius*] Est pavo, cu-
 jus cauda oculata, gemmis stellanti-

Nec sic innumeros arcu mutante colores
 Incipiens redimitur hyems, cum tramite flexo
 Semita discretis interviret humida nimbis. 100
 Forma loci superat flores : curvata tumore
 Parvo planities, et mollibus edita clivis
 Creverat in collem : vivo de pumice fontes
 Roscida mobilibus lambebant gramina rivis.
 Sylvaque torrentes ramorum frigore soles 105
 Temperat, et medio brumam sibi vindicat æstu.
 Aptæ fretis abies, bellis accommoda cornus,

neque hyems imminens ita cingitur arcu, mutante colores infinitos, cum linea curva, via inter alios colores vires, nubibus sectis. Situs campi præstantior est floribus: planities cubens tumore exiguo, et educta clivis lenibus assurrexerat in collem: fontes ex rupe naturali manantes spargebant herbas humidas aquis fluentibus, et sylva umbra frondium mitigat calores ardentis, et tribuit sibi hyemis algorem, et frigoris in media æstate. Abies commoda mari, cornus utilis bello, quer-

~~~~~

Vat. sec. Voss. sec. *pandit volucri* Voss. pr. qui et *ales* pro *alas* habet. *volucrum* Petav. sec. *volucris* Florent. Jun. pr. *volucer* Med. pr. Bonon. Tholos. Moret. pr. *volucris Junonia pennas* Vat. pr. Cod. Bartholin. *volucer Junonius alas* Put. Reg. Florent. duo Med. tres Petav. Heins. H. et inc. ejusd. Bonon. Exc. Petav. quart.—98 *Non sic* Vat. d. Pal. duo Med. Put. Reg. duo Petav. duo Heins. Tholos. Oxon. pr. duo Voss. duo Jun. Exc. Petav. quart. *variante* Voss. sec. *monstrante* Exc. Petav. quart. *mutante* vel *variante* Vat. sec.—99 *tramite facto* Vat. sec. *facto* vel *flexo* Vat. sec.—100 *disjunctis* Jun. sec. *diversis* Voss. pr. *intermicat* Voss. pr. *internitet* inc. Heins. ed. Parm.—101 *Flores forma loci superat* Jun. sec. *tumore* Vat. pr. *timore* Vat. sec.—102 *Prone pro Parvo* Jun. sec. *Plano* Ambr. tert. in *mollibus edita rivis* Jun. pr. Vat. quint. *addita clivis* Ambr. tert.—103 *in colles* Voss. pr. *vivo de pumice* Florent. duo Med. Heins. H. et inc. ejusd. Put. Reg. Ambr. tert. duo Voss. tres Petav. Exc. Petav. quart. Var. LL. e marg. Parm. *visus* ed. Parm. *niveos* char-tac. Heins. Ald. et ed. Vicet.—104 *laniabant* pro *lambebant* Jun. pr.—105 *ramorum torrentes* Jun. sec. *tolientes* Put. *torpentes* duo Vatt. Voss. sec.—106 *Vendicat et medio br. sibi temperat æstu* inc. H. *medico* Vat. pr. vet. Gyr. Vat. Livin. chart. Heins. Cod. Bartholin. Ald. ed. Parm. et Vicet. *medio* Put. Reg. Petav. pr. duo Jun. totidem Voss. et Oxon. Exc. Petav. quart. Var. LL. e marg. Parm. in *medio* Petav. pr. *vendicat* Moret. pr.—107 *Aptæ* vel *Actæ* Voss.

NOTE

bus coruscans. Ovidius dixit, 'Volucris Junonia.'

100 *Interviret*] Atqui in arcu cælesti apparet color, et flammeus, et luteus, et cæruleus, et mille alii, sed viridis magis eminent.

101 *Forma loci*] Etsi flores sunt amœni atque jucundi, situs tamen ip-

sius campi Hiennensis quiddam habet amœnius atque jucundius.

103 *Vivo*] Id est, naturali. Virgilius: 'Vivoque sœdilia saxo.'

107 *Aptæ fretis*] Abies utilis est ad malos navium: cornus ad jacula et arcus.

Quercus amica Jovi, tumulos tectura cupressus,
 Ilex plena favis, venturi præscia laurus :
 Fluctuat hic denso crispata cacumine buxus, 110
 Hic hederæ serpunt, hic pampinus induit ulmos.
 Haud procul inde lacus (Pergum dixere Sicani)
 Panditur, et nemorum frondoso margine cinctus
 Vicinis pallescit aquis : admittit in altum
 Cementes oculos, et late pervius humor 115
 Ducit inoffensus liquido sub gurgite visus,

cus grata Jori, cupressus umbratura sepulcra, ilex repleta melle, laurus præscia futura : buxus hic agitur densata spisso vertice : hic hederæ errant : hic vitis vestit ulmos. Non longe ab hoc loco lacus (Siculi vocant Pergum) porrigitur, et circumdatus ambitu viridantium sylvarum, pallet ob aquas propinquas : recipit oculos videntum usque ad fundum, et aqua undique penetrabilis admittit oculos fa-

~~~~~

sec. *abies* Oxon. pr. cum Glossa. sic Virg. II. Georgicon 68. 'casus abies visura marinos.' *pinus* pro *cornus* Moret. pr.—108 *amata Jovi* Oxon. sec.—109 *plana* Jun. pr. *venturi præscia laurus.* cum *τελεσθ στρογγύ,* Moret. pr. Ald.—110 *Æstuat* Reg. *Fluctuat* : Cod. Bartholin. *Æstuat* vel *Fluctuat* Oxon. pr. *hinc chartac.* Heins. *hic Florent.* Petav. pr. Ambr. tert. in *denso* duo Vatt. Pal. duo Med. Reg. Put. duo Petav. Bonon. Tholos. Moret. pr. Jun. sec. Exc. Petav. quart. *currata* pro *crispata* Vat. sec. *cacumina* Oxon. pr.—111 *ulmus* pro *ulmos* Moret. pr.—112 *Pergum* Voss. pr. *Persum* Petav. sec. *Pergum* Jun. sec. *coloni* Pal. duo Med. Heins. H. *priores* vel *Sicani* Moret. pr. In Schedis Heinsii seqq. notata erant : 'Jnl. Firmicus Maternus de errore Profan. Religionum, *Percum* hunc lacum vocat, nisi corruptus ille, et *Pergus* ibi legendus. p. 25. Ed. Wonwer. qui ibidem lacum hunc elegantissime describit.' NB. Hic multa desunt in Petav. sec. usque ad vs. 185.—114 *clarescit* pro *pallescit* Vat. quint.—115 *pervius humos* inc. Heins.—116 *gurgite* ed. Vi-

NOTÆ

108 *Quercus amica Jovi*] Nam parienti Jovem Rhæ latebras dedit in Arcadia, inde in tutela Jovis ac Junonis.

Tumulos tectura cupressus] Tectura tumulos nobilium. Diti sacra est, quia semel excisa non repullulat : in foribus posita indicat funus. Lucanus : 'Et non plebeios luctus testata cupressus.'

109 *Ilex plena favis*] Quod argumentum est soli optimi. Virgilius de sæculo aureo : 'Et duræ quercus sudabant rosida mella.'

Venturi præscia laurus] Coronat vacinantes, eosque in prædicendo ita

juvat, ut futura præscire ac præmonere videatur.

110 *Crispata*] Spirante vento vibrata atque impulsæ.

111 *Pampinus*] Vitis, pars pro toto : vitis vestit ac cingit pampinis ulmos, quibus adjungi gaudet.

112 *Pergum*] Ovidius vocat, *Pergam.*

113 *Frondoso margine*] Id est, circumdatus atque prætextus ripis, in quibus surgunt arbores frondentes.

114 *Pallescit*] Lacus habet aquas pallentes propter aquas vicinæ paludis.

116 *Inoffensus visus*] Id est, oculos

Imaque perspicui prodit secreta profundi.

Huc elapsa cohors gaudent per florea rura.

Hortatur Cytherea, legant: Nunc ite, sorores,

Dum matutinis præsudat solibus aër,

120

Dum meus humectat flavescentes Lucifer agros,

Roranti prævectus equo. Sic fata, doloris

ciles sub sinu puro, et aperit arcana intima claræ altitudinis. Catus virginum elapsus in hunc locum latatur per agros florentes. Venus sic exhortatur eas, ut decerpant flores: Nunc, o sorores, ite, dum aër irroratur, oriente Sole, dum Lucifer meus tectus equo rorem ferente madefacit campos flavescentes. Ita locyta colligit

cet. *flumine* duo Vatt. et d. Pal. Florent. duo Med. Heins. H. et inc. ejusd. Put. Reg. Petav. pr. Bonon. Tholos. Moret. pr. Jun. pr. duo Oxon. duo Voss. Exc. Petav. quart. *fulmine* Petav. tert.—117 *Imaque* Exc. Læti. *Jam quoque* Florent. chartac. Heins. ed. Vicet. *prospicui* Vat. quint. *perspicui* chart. Heins. *pendit* Vat. pr. Jun. pr. *perdit* Ambr. tert.—118 *elapsa* Vat. sec. Voss. sec. *gaudet* Vat. sec. inc. Heins. Cod. Bartholin. Var. LL. e marg. Parm. *gaudent* Heins. H. sic infra vs. 124. *invadere cohors. florida* pro *florea* Jun. sec. deerat porro hic versus in Vat. pr. quint. et d. item Pal. Florent. duob. Med. Heins. membr. Put. Bonon. Tholos. Jun. pr. Moret. et Oxon. pr. ut et Exc. Petav. quart.—119 *Hortantur* Ambr. tert.—120 *matutinus* Petav. pr. *persudat* Vat. quint. Pal. Voss. pr. Tholos. *desudat* Petav. tert. *ather* Voss. pr.—121 *florantes* Moret. pr. Jun. sec. *lucentes* Vat. quint.—122 *provectus* Vat. pr. et d. *præventus* Put. *prævectus* Cod. Bartholin. cum viginti Codd. et Var. LL. e marg. Parm. *facta pro fata* Put. *doloris* Florent. inc. Heins. Ambr. tert. Tholos. Exc. Petav. quart. ed. Parm. et Vicet. *coloris* Vat. d. Med. pr. Oxon. pr. *coloris* Reg. m. sec. Oxon. sec. *doloris* vel *cruoris* Vat. quint.—

NOTÆ

faciles, quos nihil offendit aut remoratur.

118 *Elapsa*] Cohors in hunc elapsa locum, velut aves ex custodia, gaudet gestitique flores carpere.

119 *Cytherea*] Alibi de hac voce sæpius.

120 *Præsudat*] Dum ex aëre, oriente sole, ros veluti sudor fluit, et solem orientem præcedit.

121 *Meus Lucifer*] Lucifer enim stella matutina est stella Veneris. Virgilius: 'Quam Venus ante alios astrorum diligit ignes.'

Flavescentes] Tum hyems erat; sed in campo Enneensi, qui nescit hyemem, flavescentes erant agri propter flores.

122 *Roranti equo*] Fabula Soli quadrigas; Lunæ bigas; Auroræ, Luci-

feroque singulos tribuit equos. Equæ autem roranti, id est, rore madenti, quia ejus exortu ros cadit.

Doloris signa] Florem Adonin: nam Adonin, vel Adonidem ab apro, vel a Marte rivali, sub apri specie, extinctum Venus dessevit, et in sui nominis florem purpureum mutavit. Vel intelligendæ sunt rosæ, quæ cum antea essent albæ, sanguine Veneris tinctæ sunt, cum illa ad opem Adonidi ferendam sine sandaliis accurreret, et rosæ vepribus pedem offendiasset. Angelus Politianus apud Aphthonium id eleganter expressit. Ex aliorum opinione, in convivio Deorum, dum saltaret Cupido, ex incursu poculum nectaris evertit, coque sparso in terram, rosam purpuream prodaxit. Ro-

Carpit signa sui. Varios tum cetera saltus
 Invasere cohors. Credas examina fundi
 Hyblæum raptura thymum, cum cerea reges 125
 Castra movent, fagique cava demissus ab alvo
 Mellifer electis exercitus obstreperat herbis.
 Pratorum spoliatur honos. Hæc lilia fuscis
 Intexit violis: hanc mollis amaracus ornat.
 Hæc graditur stellata rosis; hæc alba ligustris. 130
 Te quoque flebilibus mœrens, Hyacinthe, figuris

rosas, quæ sunt indicia doloris sui: tum turba reliqua occupavit sylvas diversas; puto agmina apum dispergi collectura thymum Hyblæ, cum reges educunt cohortes opifices ceræ, et turba mellifera egressa ex ventre caro fagi, bombilat circum flores electos. Flores ornamentum pratorum diripiuntur: una consuit lilia cum violis subnigris; amaracus lenis coronat alteram: alia incedit fulgens rosis, alia candida ligustris. Te etiam, o Hyacinthe dolens figuris tristibus, et Narcissum colligunt: nunc flo-

123 *vanos* pro *varios* Exc. Petav. quart. *tunc cætera* Florent. et quindecim alii, Ald. et ed. Vicet.—124 *predas* pro *credas* Put.—125 *raptura* Voss. pr. et *cetera* Exc. Petav. quart. *cui cerea* Pal. *cetera* Put.—126 *caro* edd. Vicet. Parm. Junt. Ald. Parrh. Colin. *juba* pro *cara* Pnt. *dimissus* Vat. d. Pal. duo Med. Reg. Put. duo Petav. Bonon. Tholos. Ambr. tert. duo Jun. duo Oxon. Exc. Petav. quart.—127 *e lectis* Jun. pr. *erectis* Exc. Petav. quart. *erectis...* alii Var. LL. e marg. Parm. *astrepit* Reg. Tholos. Oxon. pr. alii inc. Heins.—128 *talía* pro *lilia* inc. Heins. *funis* Ambr. tert. *fulvis* Petav. tert.—129 *flos* pro *mollis* Vat. quint. *aramacus* Oxon. pr. *ornet* Reg.—130 *Huc grad. st. r. huc*

NOTÆ

sam ex Mahometis sudore natam Turcæ credunt.

124 *Invasere cohors*] Cohors gaudet, invadunt: familiare est Poëtis ita loqui, cum nomen in singulari numero multa significat.

125 *Cerea castra*] Alludit ad apum naturam, quæ cum ad opus exeunt, exercitum representare videntur.

Reges] Rex apum, magnitudine ac nitore major, medio ac tuto loco sedet, coliturque immunis ab onere, exactor alienorum onerum, sed solus absque aculeo: hoc amisso dilabitur examen.

127 *Electis herbis*] Floribus, ut rosis, violis, liliis, thymo, et aliis.

128 *Pratorum honos*] Flores, qui

conferunt ad ornamentum seu honorem pratorum.

130 *Stellata rosis*] Ornata rosis velut totidem stellis: rosæ quippe et flores dicuntur hortorum sidera, seu terrestria sidera.

Ligustris] Lignstrum est arbor, oleæ folio, flore candido et odorato.

131 *Hyacinthe*] Hyacinthus Amyclæ filius, amatus ab Apolline, et ab eo per errorem disci jactu occisus, et in florem sui nominis mutatus.

Flebilibus figuris] Nam notas habet in foliis et al., quæ sunt dolentis. Ovidius: 'Ipse suos gemitus foliis inscribit, et al. al. Flos habet inscriptum, funestaque litera ducta est.'

Narcissumque metunt, nunc inclyta germina veris,
 Præstantes olim pueros: tu natus Amyclis;
 Hunc Helicon genuit: te disci perculit error;
 Hunc fontis decepit amor: te fronte retusa 135
 Delius, hunc fracta Cephissus arundine luget.
 Æstuat ante alias avido fervore legendi
 Frugiferæ spes una Deæ: nunc vimine texta

res claros veris, quondam pueros excellentes: tu, o Hyacinthe, ortus es Amyclis; Helicon produxit hunc Narcissum: te discus errans occidit: amor fontis sefellit hunc: te Apollo vultu tristi, Cephissus deflet hunc ruptis arundinibus. Proserpina, spes unica Dione frugifera, ardet præter reliquas magno desiderio colligendi flores;

Pal. *vellata* Ambr. tert. *vallata* Vat. pr. Cod. Bartholin. Ald.—132 *metunt* Vat. sec. *legunt* Vat. pr. et quint. Voss. pr. Jun. sec. Ambr. tert. Cod. Bartholin. *tunc* Exc. Læti, Ald. *nunc* Florent. duo Med. Heins. H. et inc. ejusd. Petav. pr. Tholos. Voss. sec. Ambr. tert. Vat. Livin. Exc. Petav. quart. ed. Parm. et Vicet. *germina* Put. Moret. pr. Bonon. *gramina* tres Vatt. et d. Pal. duo Jun. chartac. Heins. duo Oxon. duo Voss.—134 *disce* te Vat. quint. et d. duo Med. duo Heins. Reg. Tholos. Jun. et Oxon. pr. duo Petav. Exc. Petav. quart. Ald. Var. LL. e marg. Parm. *perculit* Vat. pr. *perdidit* Ambr. tert. *perculit* vel *perdidit* Vat. sec. Pal. Voss. sec. *horror* Vat. pr. *error* vel *horror* Vat. d.—135 *de fronte* Pal. *fronde* Put. *retusa* Vat. sec. Cod. Bartholin. Ambr. tert. ed. Vicet. *recusa* Put. *recusa* Vat. d. Reg. m. sec. Bonon. Jun. sec. *recusa* Vat. pr. et quint. Pal. Florent. duo Med. duo Heins. Jun. pr. Petav. tert. duo Oxon. Var. LL. e marg. Parm. *reclusa* Petav. pr. m. pr. *remissa* Tholos. *retusa* vel *revulus* Moret. pr. *retusa* vel *recusa* Voss. sec. vid. Lib. II. in Eutrop. vs. 47.—136 *Cephisos* Cod. Bartholin. *Cephisus* Jun. sec. chartac. Heins. *Cephesus* Jun. pr. Vat. sec. *Cepheus* Voss. pr.—137 *avido* Med. quart. *studio* vel *avido* Med. pr.—138 *textas* tres Vatt. Voss. pr. Cod. Bartholin. *texta* Vat. quart. duo Med. Heins. H. et inc. ejusd. Put. Reg. Tholos. Moret. pr. Oxon. pr. Petav. tert. Exc. Petav. quart. Var. LL. e

NOTÆ

132 *Narcissum*] Hic fuit filius Cephalæ fluvii et Lyriopes nymphæ, puer pulcherrimus.

133 *Amyclis*] Amyclæ urbs in Laconia Græciæ regione.

134 *Helicon*] Mons altissimus Bœotiæ, sacer Musis.

135 *Fontis amor*] Narcissus cum venatione et æstu languidus ad fontem proximum decubisset, imaginem suam conspicatus, in proprios amores exarsit, nimioque sui desiderio contabuit; at Deorum commiseratione in florem sui nominis mutatus

est: idque accidisse dixerunt, quod nympham Echo contemnisset.

136 *Delius*] Sic Apollo dictus est a Delo insula maris Ægæi; vel a Delo monte Bœotiæ, qui natales Apollinis et Dianæ sibi vindicat.

Cephisus] Est fluvius Bœotiæ, pater Narcissi, Delphos præterlabens.

Arundine] Hac coronantur fluvii.

138 *Frugifera Deæ*] Cereris, quæ ex Ovidio 'Prima dedit fruges, alimentaque mitia terris.'

Vimine] Quicumque vitilis frutex appellatur vimen, a vinciendo.

Ridentes calathos spoliis agrestibus implet :
 Nunc sociat flores, seseque ignara coronat, 140
 Augurium fatale tori. Quin ipsa tubarum
 Armorumque potens, dextram, qua fortia turbat
 Agmina, qua stabiles portas et moenia vellit,
 Jam levibus laxat studiis, hastamque reponit,
 Insolitisque docet galeam mitescere sertis. 145
 Ferratus lascivit apex, horrorque recessit
 Martius, et cristæ pacato fulgure vernant.
 Nec, quæ Parthenium canibus scrutatur odorem,

nunc replet blandos calathos factos ex vimine intexto, exuviis campestribus ; nunc connectit flores, et coronat sese insecta futuri, signum fatale nuptiarum. Quin etiam Pallas ipsa præsidens tubis et armis, jam relaxat curis lenibus manum, qua terret fortes exercitus, qua avellit portas firmas et muros ; et ipsa deponit cuspidem, ac docet galeam molliori floribus insuetis. Vertex ferreus capitis luxuriat, et ira bellica recedit, ac jubæ ardore remisso florent. Et Diana, quæ indagat canibus

marg. Parm. *texto vel textos* Voss. sec.—139 *foliis* Vat. pr. Cod. Bartholin. *spoliis* Florent. et novemdecim scripti, Var. LL. et marg. Parm.—140 *coronans* Bonon.—141 *quippe ipsa* Vat. pr. Cod. Bartholin. *quin ipsa* Florent. et plurimi alii, Ald. Var. LL. e marg. Parm. *jubarum* Florent.—142 *qua fortia* Pal. uti et vs. seq.—143 *stabiles...qua mania* Petav. tert. tollit Vat. sec. tollit vel *rellit* Voss. sec.—144 *lassat* Vat. sec. Tholos. Moret. pr. inc. Heins. Jun. pr. Voss. sec. *laxat vel lassat* Vat. quart. Stat. 1. Achilleid. 327. 'Submittitque graves humeros et fortia laxat Brachia.' *Aptat jam levibus studiis* Jun. sec.—145 *Et docet insolitis* Vat. d. Cod. Bartholin. *Insolitis galeamque docet* Vat. quart. *Insuetisque docet* tres Vatt. Florent. duo Med. duo Heins. Put. Reg. duo Petav. Bonon. Tholos. Moret. pr. duo Jun. totidem Oxon. et Voss. Exc. Petav. quart.—147 *pacato* Florent. et septemdecim alii, Ald. et Var. LL. e marg. Parm. *placato* Vat. pr. Cod. Bartholin. *parata* Voss. pr.—148 *Nec quæ*

NOTÆ

139 *Ridentes*] Blandos et aspectu jucundos ; nam quæ delectant, ridere dicuntur. Horatius : ' Mihi præter omnes....Angulus ridet.' Id est, ille angulus gratus et jucundus est.

Spoliis agrestibus] Flores sunt spolia agrestia, dum his spoliatur ager.

141 *Augurium fatale*] Proserpina se coronat, ignara coronam illam esse velut præsagium, se mox in matrimonium rapiendam esse : mos erat novas nuptas floribus coronari.

Quin ipsa] Pallas scilicet, severa alioqui Dea, animum relaxat in floribus colligendis.

145 *Galeam mitescere*] Galea ornata est floribus tam suavis, ut ipsa edocta videatur esse mitior.

146 *Ferratus lascivit apex*] Flores in vertica galeæ, vento agitata blandius moventur, sicque ludere atque lascivire videntur.

Horror Martius] Formidolosus aspectus Palladis recessit.

147 *Vernant*] Cristæ seu jubæ ornantur vernis floribus, nec emittunt micantia fulmina, ut solebant. In bello nempe cristæ Herois furentiis ardescere videntur, in pace mitescere.

Aspernata choros, libertatemque comarum
Injecta tantum voluit frænare corona.

150

Talia virgineo passim dum more geruntur,
Ecce repens mugire fragor, configere turres,
Pronaque vibratis radicibus oppida verti.
Causa latet. Dubios agnovit sola tumultus
Diva Paphi, mixtoque metu perterrita gaudet.
Jamque per anfractus animarum rector opacos

155

odorem Parthenii montis, non contemnit cætus virginum, et voluit solum cõhibere imposito erto crines libere fluentes. Dum hæc sunt studio puellari, en murmur subitum cœpit resonare, turres concurrere, et urbes vacillantes cœrti fundamentis concussis. Ratio turbamenti incognita est: una Paphi Dea. Venus cognovit motus terræ ignotos aliis, et percussa formidine mixta letatur. Et jam Pluto

oooooooooooo

Vat. sec. m. sec. Exc. Læti. *Hæc quod Put. Hæc quoque ed. Vicet. Hæc qua* Vat. pr. et quint. Florent. duo Med. toidem Heins. et Petav. Moret. pr. Voss. sec. Exc. Petav. quart. ed. Parm. *Hæc vel Nec duo Vatt. circumdat pro scrutatur Tholos. odoris Vat. pr. Cod. Bartholin. Petav. tert. odores Vat. quint. odorem Florent. cum quindecim scriptis et Exc. Petav. quart. Parthenium odorem vel Parthenios odores Reg. Parthenios honores m. pr. et odores m. sec. Vat. quint.—149 thoros Florent. Moret. pr. Ambr. tert. Exc. Petav. quart. Ald. ed. Parm. et Vicet. cohors Jun. pr. toros duo Vatt. choros vel thorum Vat. sec. Cod. Bartholin. choros vel thoros chartac. Heins. Petav. pr. Voss. sec.—150 Innexa Tholos. Inserta Vat. quint. Illecta Vat. tert. Pal. duo Med. Heins. H. Oxon. sec. Petav. tert. Illecta vel Injecta Petav. pr. voluit tantum tres Vatt. et d. item Pal. voluit tandem Vat. pr. Cod. Bartholin. tm inc. Heins. duo Jun. Petav. tert. tantum voluit Florent. duo Med. Heins. H. Reg. Petav. pr. Moret. pr. Bonon. Tholos. duo Oxon. Exc. Petav. quart. frenare vel curvare Voss. sec.—152 repens Put. et Exc. Læti. recens chartac. Heins. Cod. Bartholin. Ambr. tert. ed. Parm. et Vicet. configere chartac. Heins. confringere Florent. considerare vel configere Voss. sec.—153 Pronaque vel Ipsaque Oxon. sec. verticibus vibratis Florent. velli pro verti Vat. d.—154 dubioque Tholos. agnoscit Var. d. Exc. Petav. quart.—156 animorum rec-*

NOTÆ

148 *Parthenium*] Parthenius est mons Arcadiæ, gratus Dianæ venatrici.

Odorem] Id est, montem indagat odoratum, seu Parthenium odorem; id est, indagat canibus odorem ferarum Parthenii montis. Alii legunt, *canibus odoris*, hoc est, sagacibus; ut apud Virgilium: 'Et odora canum vis.'

152 *Fragor*] Est subitus et vehemens sonus.

154 *Agnovit sola*] Nam a Jove didicerat.

155 *Diva Paphi*] Paphos est urbs Cypri gratissima Veneri.

Mixtoque metu] Venus metu simul et gaudio affecta est: gaudet suum propagari imperium rapta Proserpina; et Plutonis adventum non potest sine metu expectare.

156 *Anfractus*] Flexus atque recessus obscuros cavernarum curvis meatibus in sese recurrentes.

Sub terris quærebat iter, gravibusque gementem
 Enceladum calcabat equis : immania findunt
 Membra rotæ, pressaque gigas cervice laborat
 Sicaniam cum Dite ferens, tentatque moveri 160
 Debilis, et fessis serpentibus impedit axem:
 Fumida sulfureo prælabitur orbita dorso.
 Ac velut occultus securum prodit in hostem
 Miles, et effossi subter fundamina campi
 Transillit elusos arcano limite muros, 165
 Turbaque deceptas victrix erumpit in arces,

Princeps umbrarum quærebat viam sub terris per flexus obscuros, et equis magnis proterebat Enceladum laborantem : rotæ scindunt enormes artus, et gigas gemit oppresso collo, portans Siciliam cum Plutone, atque imbecillus conatur se movere, et angustis debilitatis impedit currum : vestigium rotæ fumantis imprimitur tergo sulfureo. Et quemadmodum miles additus irrumpit in hostem incautum, et subter fundamenta agri cavati irrumpit mœnia decepta cuniculo secreto, et exercitus

tor Put.—157 *sub terras* Exc. Petav. quart. *tremantem* Jun. sec. Petav. pr.—158 *calcavit* Vat. pr. *findunt* Petav. tert. Exc. Petav. quart. *fundunt* Vat. d, Pal. duo Med. Heins. H. Put. Reg. Petav. pr. Bonon. m. pr. Tholos. Voss. pr. Oxon. sec. *fundunt* vel *figunt* Vat. pr. Voss. sec.—159 *pressa*que gravi Vat. pr. chartac. Heins. ed. Vicet. *gigas* Vat. tert. Florent. duo Med. duo Heins. Put. Reg. duo Petav. Bonon. Tholos. Exc. Petav. quart. Ald. Var. L.L. e marg. Parm.—161 *axes* Pal. duo Med. Heins. H.—162 *Humida* Vat. tert. *sulfureo* Med. quart. *perlabitur* Moret. pr. *prælabitur* dno Med. Reg. Jun. et Oxon. pr. duo Heins. duo Petav. Tholos. Exc. Schott. *delabitur* Vat. sec. Pal. Florent. Put. Bonon. Jun. sec. Oxon. sec. m. sec. *prolabitur* Vat. pr. chartac. Heins. Cod. Bartholin. Exc. Petav. quart. *delabitur* vel *prælabitur* Voss. sec.—163 *At* Vat. sec. *Et* Vat. tert. *At* vel *Et* Voss. sec. *occultum securus pergit* Pal. duo Med. Heins. H. Petav. pr. *securum dum pergit* Vat. quint. *securus* Vat. d. *se curru spargit* Voss. pr. unde *occulto cursu* conjiciebat Heins. *prodit* Vat. pr. Cod. Bartholin. *pergit* Florent. et octodecim Codd. Exc. Petav. quart.—164 *offensi* pro *effossi* Petav. tert. *subeunt* pro *subter* inc. Heins.—165 *incisos* Jnn. pr. *inclusos* omnes Vatt. Pal. Jun. sec. Voss. sec. duo Oxon. chartac. Heins. Cod. Bartholin. *illosos* legebat Heinsius. *limite* duo Vatt. Florent. duo Med. duo Heins. Put. Reg. Petav. tert. Bonon. Tholos. Exc. Petav. quart. ed. Parm. et Vicet. *milite* Vat. pr. et sec. Petav. pr.

NOTÆ

157 *Gravibus equis*] Ingentibus, atque pondere magno prementibus.

158 *Enceladum*] Qui sub Ætna urgetur, ut diximus supra.

161 *Debilis*] Impar tanto labori ferendo.

Fessis serpentibus] Exhaustis viribus serpentum, quos pro pedibus ha-

Delph. et Var. Clas.

bere finguntur gigantes.

165 *Arcano limite*] Id est, secreta via per cuniculum, quam expugnandæ urbis viam ab animali cuniculo didicere milites. Martialis : ' Gaudet in effossis habitare cuniculus antris : Monstravit tacitas hostibus ille vias.'

Claud.

3 P

Terrigenas imitata viros: sic tertius hæres
 Saturni latebrosa vagis rimatur habenis
 Devia, fraternum cupiens exire sub orbem.
 Janna nulla patet: prohibebant undique rupes 170
 Oppositæ, duraque Deum compage tenebant.
 Non tulit ille moras, indignatusque trabali
 Saxa ferit sceptro. Siculæ tonuere cavernæ:
 Turbatur Lipare: stupuit fornace relicta

triumphator imitans homines gigantes, assilit in turres delubras; ita Pluto filius tertius Saturni scrutatur antra tenebrosa habenis errantibus, optans egredi in regnum fratris. Aditus nullus datur: saxa obiecta impediabant undequaque, et retinebant Deum obstaculo acerbo. Ille Pluto non passus est obstacula, iratusque rumpit rupes sceptro ingenti: antra Sicilia sonuere: Lipare terretur: Vulcanus

~~~~~

Jun. sec. Ambr. tert. *milite* vel *limite* Oxon. sec.—167 *Terrigenas* Oxon. pr. *Turrigenas* Voss. pr.—168 *tenebrosa* Med. quart. m. pr. Exc. Petav. quart. *latebrosa* Florent. Med. pr. et quart. duo Heins. Put. Reg. duo Petav. Bonon. Tholos. Vat. Livin. duo Jun. totidem Oxon. et Voss. Var. LL. e marg. Parm. Sil. Ital. Lib. 1. 366. simili comparatione: 'Subducto Pœni vallo, cæcæque latebra, Pandunt prolapsam suffossis mœnibus urbem.' *scrutatur* pro *rimatur* Vat. pr. Cod. Bartholin. Ambr. tert. Vat. Livin.—169 *per orbem* duo Vatt. Florent. Tholos. duo Voss. *per* vel *sub orbem* Oxon. sec.—171 *duraque* Cod. Bartholin. *sideraque* Bonon. *Siculæque* tres Vatt. et d. Pal. Florent. duo Med. duo Heins. Put. Reg. duo Petav. Tholos. duo Oxon. totidem Jun. et Voss. Exc. Petav. quart. *solitaque* Isingr. *solidaque* leg. Heins.—172 *minas* Vat. sec. *minas* vel *moras* Voss. sec. *teneri* Vat. quint. *teneri* vel *trabali* Voss. sec.—173 *cæstu* Petav. tert. *sceptro* vel *virga* Voss. sec. *tonuere* Vat. sec. Put. Petav. tert. et pr. m. sec. Voss. et Oxon. sec. Var. LL. e marg. Parm. *sonuere* Vat. pr. et quint. et d. Cod. Bartholin. ed. Vicet. *tremuere* Vat. tert. Pal. Florent. duo Med. Bonon. Jnn. pr. Moret. pr. Vat. Livin. Exc. Petav. quart. *sonuere* vel *tonuere* inc. Heins.—174 *Lipare* Vat. sec. Florent. inc. Heins. Put. Petav. pr. m. sec. Ambr. tert. Ald. Var. LL. e marg. Parm. *Liparis* duo Vatt. et d. Pal. Cod. Bartholin. duo Oxon. Jun. sec. *Lypare* vel

NOTE

167 *Terrigenas*] Hos ex draconis a Cadmo occisi dentibus natos dixerunt. Ceterum hi arma tumultuaria in Cadmum tanta velocitate sumserunt, ut ex terra subito orti esse viderentur; inde Terrigenæ dicti. Huc accedit quod illi in expugnandis urbibus primi caniculis usi sunt, et ideo ex terra armati nati esse dicuntur, quod hoc habitu ex sinu terræ novo et inaudito strategemate prodiissent.

Hæres] Pluto, tertius Saturni filius atque hæres, Tartarum sortitus est.

168 *Vagis habenis*] Equis huc illic errantibus.

Latebrosa...devia] Antra obscura et variis flexibus plena explorat, ut inveniat aditum.

169 *Fraternum orbem*] Sub auras, ubi Jupiter Plutonis frater habet imperium.

172 *Non tulit moras*] Non tulit obstacula cursum suum remorantia.

Trabali sceptro] Vasto et ingenti, instar trabis.

174 *Lipare*] Insularum Æoliarum

Mulciber, et trepidus dejecit fulmina Cyclops. 175
Audiit, et si quem glacies Alpina cœrceat,
Et qui te, Latiis nondum præcincte tropæis
Tybri, natet, missamque Pado qui remigat alnum.
Sic, cum Thessaliam scopulis inclusa teneret
Peneo stagnante palus, et mersa negarent 180
Arva coli, trifida Neptunus cuspide montes
Impulit adversos : tum forti saucius ictu

obstupescit, camino deserto; et Cyclops timidus reliquit fulmina. Audiit, et ille, si quem gelu Alpium retinet inclusum, et qui te permoet, o Tiberis, nondum ornate triumphis Italia, et qui remis agit cymbam immisam in Eridanum. Ita, cum aqua cincta saxa, Peneo exundante, tegeret Thessaliam, et agri immergi non possent arari, Neptunus percussit hasta tricuspidem rupes oppositas: tum cacu-

Lyppia Voss. sec.—175 *Mulcifer* Vat. quint. Reg. Oxon. pr. *lumina* Vat. pr. Ambr. tert. *Alpina* Florent. chartac. Heins.—176 *si quam* Ambr. tert. *glacies Alpina* Vat. quint.—177 *Latiis* Jun. sec. Cod. Bartholin. Tholos. et Voss. pr. ex conjectura. *Latiis* Jun. pr. *latis* omnes Vatt. Pal. *mandi* pr. *tropæis* Jun. sec.—178 *nata* Moret. pr. *natant* Cod. Bartholin. Exc. Petav. quart. Heinsius ascripserat Stat. x. Theb. 409. ‘rigidique natator Cebalus Eurotæ.’ et Achill. III. 232. ‘querisne meos Sphærichie natatus,’ ubi in Mas. est *meatus. missaque Pado q. rem. alno* inc. Heins. Var. LL. e marg. Parm. *navigat pro remigat* Exc. Petav. quart.—179 *scopulosam inclusa* Vat. sec. qui et *teneatur pro teneret*.—180 *negaret omnes* Vatt. Pal. Cod. Bartholin. *estaret* Petav. pr. *negarent* inc. Heins. Moret. pr. Oxon. pr. Reg. m. pr. Ambr. tert. Exc. Petav. quart. Var. LL. e marg. Parm.—182 *ter forti* inc. Heins. Var. LL. e marg. Parm. *cum* Vat. sec. *tunc* Florent. *cum* quatuordecim aliis. *cum* vel

NOTE

maxima; Æolia autem est e regione Siciliæ.

176 Cœrceat] Populi Inalpine per hyemem non vagantur, sed intra speculas se tenent contra acerbiteratem frigoris.

177 Nondum præcincte] Quia nondum stabat Roma, futura rerum domina, et triumphis clarissimis di-tanda.

178 Alnum] Id est, parvulam navim factam ex alno, quæ ad Padi ripas crescit aberis : sorores quippe Phæ-thontis post ejus fatum dolore conta-buerant, et in populos seu alnos ibi mutata esse dicuntur.

179 Thessaliam] Thessalia Græciæ regio dicta est Æmonia ab Æmone

Rege, et ab ejusdem filio Thessalo, Thessalia.

180 Peneo stagnante palus] Stag-nasse olim dicitur Thessalia, ob mon-tes simul cohærentes, sed post terræ motum, montes vel a Neptuno vel ab Hercule abrupti sunt, et inde da-tus aquis liber exitus. Peneus autem est fluvius Thessaliæ, pater Daphnes : alluit loca amenissima Tempe.

181 Trifida cuspide] Tridente seu fuscina : tridens seu triplex data po-testas, ob naturam fontium dulcem, æquoris salis, stagnorum mediam, nec amaram nec gustu gratam.

Montes] Saxa et rupes. Claudia-nus : ‘Illius et duri fievère silentia montes :’ id est, saxa et rupes.

Dissiliuit gelido vertex Ossæus Olympo.
 Carceribus laxantur aquæ, fractoque meatu
 Redduntur fluuiusque mari tellusque colonis. 185
 Postquam victa manu duros Trinacria nexus
 Solvit, et immenso late discessit hiatus;
 Apparet subitus cœlo timor: astra viarum
 Mutavere fidem: vetito se proluit Arctos

men Ossa percussum ictu ingenti avaloum est ab Olympo frigido: aquæ emittuntur receptaculis, et obicibus ruptis, et flumen mari, et terra agricolis restituntur, Postquam Sicilia abecissa vi Plutonis laxavit calenas rigidas, et late patefacta est hiatus ingenti, metus repentinus invadit Cælum: sidera reliquerunt cursus so-

~~~~~

tum Voss. sec.—183 *Dissiliit* Vat. quart. Petav. pr. Exc. Petav. quart. *Dissolvit* inc. Heins. Bonon. *Se solvit* Vat. tert. et d. Pal. duo Med. Heins. H. Put. Petav. tert. Tholos. Jun. pr. *Se solvit* vel *Dissiliit* Reg. duo Oxon. *vertex* duo Med. Tholos. *obsessus* pro *Ossæus* Exc. Petav. quart.—184 *fractoque* Vat. tert. Tholos. Cod. Bartholin. Exc. Petav. quart. ed. Vicet. *fractoque* tres Vatt. et d. Pal. Florent. duo Med. duo Heins. Put. Reg. duo Petav. Bonon. Ambr. tert. Moret. pr. chartac. Heins. duo Jun. totidem Voss. et Oxon.—185 *fluuiusque* Vat. pr. et tert. Florent. Exc. Petav. quart. Cod. Bartholin. *fluuiusque* alii magno numero, Ald. et Var. LL. e marg. Parm.—186 *vincta* Oxon. sec. *juncta mari* Voss. pr. *vincta vadis* Petav. tert. *victa palus* Moret. pr. *divos pro duros* Vat. pr. *tellus pro duros* Bartholin.—187 *immeras* Oxon. pr. m. pr. *discedit* Oxon. sec. *dissolvit* Exc. Petav. quart.—188 *cœlo subitus* Vat. pr. et quart. Voss. pr. Vat. Livin. *cœli* Moret. pr. inc. Heins. *subitus* vel *subito* Jun. pr. *tumor* Exc. Petav. quart.—189 *Monstravere* Vat. pr.

NOTÆ

183 *Ossæus*] Ab Ossa Thessaliæ monte.

Gelido Olympo] Olympus multorum montium nomen est, in Elide, Arcadia, Cilicia, Macedonia, Thessalia: gelidus autem dicitur Olympus, quia alti montes sæpius 'alta stant nive candidi.'

184 *Carceribus*] Rupium undique præcludentium claustris abruptis, in quibus aquæ velut in carcere detinebantur.

187 *Immenso discessit hiatus*] Prope Ennam Siciliæ civitatem, spelunca quædam est conversa ad Aquilonem, infinita altitudine, qua Ditem patrem ferunt repente cum curru exisse, abreptamque ab eo loco Proserpinam secum asportasse, et subito non longe ab urbe Syracusan penetrasse sub ter-

ras; lacumque in eo loco statim extitisse, ubi Syracusani festos dies agebant. Alii dicunt rem gestam in Attica, qua Cephissus amnis Eleusin præterit: alii tradunt ab Acherusio specu Ponti emersisse Plutonem.

189 *Mutavere fidem*] Astra, quia constanter suos cursus tenent, videntur fidem dedisse seu promississe se ita cursus semper esse servatura; sed tamen tunc, turbata equis Plutonis, mutavere et fidem et cursum.

Vetito aquare] Tethys Oceani conjux in gratiam Junonis, Ursam pellicem odio habentis, in mare eam non recepit; quod fictum est, quia semper nobis apparet Ursa in sublimiore Cæli vertice.

Arctos] Ursa major, ut supra.

Æquore : præcipitat pigrum formido Booten :	190
Horruit Orion : audito palluit Atlas	
Hinnitu : rutilos obscurat anhelitus axes	
Discolor ; et longa solitos caligine pasci	
Terruit orbis equos. Pressis hæserè lupatis	
Attoniti meliore polo ; rursusque verendum	195
In Chaos obliquo pugnant temone reverti.	
Mox, ubi pulsato senserunt verbera tergo,	
Et solem didicere pati, torrentius amne	
Hyberno, tortaue ruunt pernicius hasta.	
Quantum non jaculum Parthi, non impetus Austri,	200

litos : *Ursa lavat se in mari prohibito : terror rapit ad occasum Booten lentum : Orion pertimuit : Atlas territus est audito hinnitu : afflatus niger equorum, infuscat Cælum nitidum, et Sol territarit equos consuetos dudum nutrirî tenebris. Illi constitere habenis compressis, consternati aëre clariore, atque iterum redire conantur converso curru in Tartarum horrendum. Deinde postquam passi sunt flagella tergo verberato, et caperunt tolerare lucem : currunt velocius flumine hyemis, et celerius jaculo contorto. Non sic sagitta Parthi, non sic flamen venti,*

palluit Jun. sec. poluit Vat. pr. perluit Voss. pr.—190 sollicitat pro præcipitat Pal. nigrum Tholos. Bootem Florent. duo Med. duo Heins. Pnt. Reg. Moret. pr. tres Petav. Exc. Petav. quart. Ald. et ed. Vicet.—191 Corruit pro Horruit Exc. Petav. quart.—193 Decolor legendum esse verbum obscurat satis docet. vid. ad B. Gildon. 192. solitos longa Moret. pr. Exc. Petav. quart. longo Put. ferrugine Exc. Petav. quart.—194 pressisque Florent.—195 Attonitu Vat. sec.—196 certant duo Vatt. Pal. pugnant Jun. sec. chartac. Heins. ed. Parm. et Vicet. tentant Vatt. duo et d. Petav. pr. Ambr. tert. Vat. Livin. Cod. Bartholin.—197 ut pulsato inc. Heins. dorso Reg. Oxon. pr.—199 Hiberna inc. Heins. totaque Pal. Petav. sec. ed. Parm.—200 Quam nunc pro Quantum Cod.

NOTÆ

190 *Booten*] Seu Bubulcum, quia in modum bubulci plaustrum sequitur. Dicitur et Arctophylax, id est, custos Ursæ : alii dicunt enim fuisse Icarum, alii Arcadem Jovis et Callisto filium. Piger dicitur, quia nunquam totus occidit, sed opinione spectantium in iisdem prope vestigiis stare videtur.

191 *Horruit Orion*] Hic natus est ex trium Deorum urina : certavit cum scorpione, et inter sidera relatus est : alii dicunt occisum a Diana imprudenter ; alii consulto, quod ejus pudicitiam tentaret : horruit autem, quia Orion ponitur inter horrida si-

dera.

Atlas] Atlas, quem Perseus hospitium sibi negantem prolato Gorgonia capite in montem convertit, qui Cælum nunc sustinet.

193 *Caligine pasci*] Equis Platonis atra nebula pabulum est.

194 *Orbis*] Scilicet a rotunda specie.

197 *Verbera*] Plagas, scnticam, flagella.

198 *Solem didicere pati*] Ad Solis lumen desierunt caligare.

200 *Jaculum Parthi*] Quod Parthus excussit ; Parthos [quippe jaculandi studio claros esse constat.

Non leve sollicitæ mentis discurrit acumen.

Sanguine fræna calent: corrumpit spiritus auras

Letifer: infectæ spumis vitiantur arenæ.

Diffugiunt Nymphæ: rapitur Proserpina curru,

Imploratque Deas. Jam Gorgonos ora revelat

205

Pallas, et intento festinat Delia cornu:

Nec patruo cedunt. Stimulat communis in arma

Virginitas, crimenque feri raptoris acerbat.

Ille velut stabuli decus armentique juvencam

non acies prompta animi anxii sic currit. Fræna perfunduntur cruore: halitus pestilens inficit aërem: pulvis corruptus inquinatur spumis. Nymphæ fugiunt: Proserpina rapitur curru, petitque auxilium Dearum. Jam Pallas detegit caput Medusæ, et Diana properat arcu intento, neque cedunt Plutoni patruo. Virginitas æquales excitat ad auxilium, et flagitium raptoris ferocis asperat ipsas. Ipse Pluto est ut leo, cum intrasit vitulam eximiam in stabulo et armento, atque laceravit

Bartholin.—201 *Non leve* Exc. Schott. ascripto loco Homer. Iliad. O. p. 537. *Nes leve* Vat. sec. Num Vat. tert. *discurrit mentis* Vat. sec. *discernit* Pal. duo Med. Heins. H.—202 *squalent* Jun. pr.—203 *Lucifer* Bonon. *infesta* Petav. tert. *habent* Petav. sec. *arista* Vat. quart.—204 *Difficiunt* Ambr. tert. *capitur* Petav. tert. *cursu* Vat. quint.—205 *Gorgonos* Vat. d. Reg. duo Petav. et Oxon. *Gorgonis omnes* Vatt. Cod. Bartholin. *Gorgones* duo Med. Put. Heins. H. *recludit* pro *revelat* Jun. pr. Vat. quint. *revelat* Leid. unus Med.—206 *intenso* Vat. pr. *cornu* Ambr. tert. ed. Parm. et Vicet. *telo* Florent. cum novemdecim scriptis, Ald. et Var. LL. e marg. Parma. *telo vel cornu* Oxon. pr.—207 *Nunc patruo* Vat. d. *stimulant* Pal. *utranque* pro *in arma* Bonon. *in armis* duo Vatt.—208 *acerbat* Vat. quint. inc. Heins.—209 *Juvencam* Vat. pr. Exc. Petav.

NOTE

201 *Sollicitæ mentis acumen*] Hyperbolicus: equid enim celerius animo curis æstuante? Mens et jaculum habent similitudinem aliquam; per hastam Palladis representatur acumen mentis.

202 *Sanguine fræna calent*] Spuma sanguinea tepescunt atque perfunduntur.

204 *Rapitur*] Proserpinæ raptum multi pinxerunt. Plinius: 'Praxiteles quoque marmore felicior: ideo et clarior fuit. Fecit tamen ex ære pulcherrima opera: Proserpinæ raptum,' &c. Idem alio in loco: 'Nicomachus Aristodemi filius ac discipulus, pinxit hic raptum Proserpinæ, quæ tabula fuit in Capitolio in Minervæ delubro supra ædiculam juven-

tatis.'

Curru] Nova nupta in domum viri vehabatur plaustro, quod junctæ mulæ vel boves trahebant.

205 *Gorgonos ora revelat*] Pallas, ut opem ferat Proserpinæ, detegit Ægidem seu clypeum, in quo erat caput Medusæ, quæ una erat inter Gorgones.

207 *Nec patruo cedunt*] Nec rationem habent, quod Pluto sit frater patris sui Jovis, sique patruus.

Communis virginitas] Accendit Deas virginitas communis, quam nolunt sic expositam esse raptoribus.

208 *Acerbat*] Vel asperat: vel crimen videtur acerbius, quo pluris illæ pudicitiam faciebant.

209 *Ille velut...leo*] Pluto non ma-

Cum leo possedit, nudataque viscera fodit
Unguibus, et rabiem totos exegit in armos,
Stat crassa turpis sanie, nodosque jubarum
Excutit, et viles pastorum despicit iras.

Ignavi domitor vulgi, teterrime fratrum,
Pallas ait, quæ te stimulis facibusque profanis
Eumenides movere? tua cur sede relicta
Audes Tartareis cælum incestare quadrigis?
Sunt tibi deformes Diræ: sunt altera Lethes

unguibus viscera aperta, explevitque famem toto pectore vorato, manet sœdatus cruore multo, et excutit jubar nodosas, negligitque minas pastorum cilium. Pallas dicit, O Pluto, rector umbrarum inertium, sævissime trium fratrum, quæ furia excitaverunt te calcaribus et tædis abominandis? Quare, deserto tuo palatio, audes inficere aërem equis Stygiis? Diræ turpes sunt tibi: aliæ sunt Deæ Infero-

~~~~~

quart.—210 *nudataque pectora* ed. Vicet. *viscera* Florent. duo Med. duo Heins. Put. Reg. Tholos. Voss. pr. duo Oxon. tres Petav. Exc. Petav. quart. Var. LL. e marg. Parm. Ald. *poscit* pro *fodit* Put.—211 *exegit* Vat. Livin. *erexit* Ald. ed. Parm.—212 *crassa sanie turpis* Petav. sec. Exc. Petav. quart. *facie* pro *sanie* Vat. sec.—213 *Excitat* pro *Excutit* Vat. d. Bonon. *despuit* iras Put.—214 *domitor* vel *ductor* Vat. sec. *vulgi* Put. Reg. duo Jun. totidem Voss. et Oxon. tres Petav. Ald. Var. LL. e marg. Parm. *mundi* Vat. pr. Cod. Bartholin. Ambr. tert. inc. Heins. Exc. Petav. quart. ed. Parm. et Vicet. *teterrime* Ambr. tert. *deterrime* Florent. et viginti Codd. item Var. LL. e marg. Parm.—215 *quo te conjiciebat* Heins.—216 *rapere, tua* Vat. d. *tua* ceteri fere omnes, ed. Parm. et Vicet. Voss. pr. cum Gloss. '*acule. tua. te dignæ.* sic infra *Nocte tua.*'—217 *Audet* Put. *cælum* Jun. pr. duo Voss. duo Oxon. Ald. Var. LL. e marg. Parm. *mundum* Cod. Bartholin. Ambr. tert. ed. Parm. et Vicet. *incestare* Tholos. *infestare* Vat. pr. duo Petav. Bonon. Ambr. tert. Jun. sec. Vat. Livin. vet. Gyr. Cod. Bartholin. Exc. Petav. quart. *sedare querelis* Voss. pr.—218 *Sunt ibi* Vat. sec. *deformes Nymphæ* Jun. sec. *deformes animæ* Vat.

NOTÆ

gis movetur Dearum raptam Proserpinam repetentium vocibus, quam leo movetur minis pastorum juvencam raptam repetere tentantium.

Stabuli decus armentique] Quæ forma præstat omnibus generis sui juvenicis.

213 *Excutit*] Inter devorandam prædam.

216 *Eumenides*] *Edærides*, id est, benevole; sed sic Furæ dicuntur a contrario, quia sunt minus benevole. Julius Cæsar Scaliger, 'Antiphrasin

autem veram esse fateri cogimur ex cognomento Furiarum, quas Græci Erinyas cum appellassent primam, postea bene ominata voce, *Edærides* nominare maluerunt.'

217 *Incestare*] Id est, violare, polluere: 'totamque incestat funere classem.' Virgilius.

218 *Diræ*] Dicuntur quasi Deorum iræ.

Lethes] Lethe est fluvius Hispaniæ: hic est fluvius Inferorum, et ponitur pro ipso Infero.

Numina : sunt tristes Furiaë, te conjuge dignæ.
 Fratris linque domos : alienam desere sortem : 220
 Nocte tua contentus abi. Quid viva sepultis
 Admisces ? nostrum quid proteris advena mundum ?
 Talia vociferans avidos transire minaci
 Cornipedes umbone ferit, clypeiue retardat
 Objice, Gorgoneisque premens assibilat hydrys, 225
 Prætentaque operit crista. Libratur in ictum
 Fraxinus, et nigros illuminat obvia currus.
 Missaque pæne foret, ni Jupiter æthere vulso

rum: Furia crudeles sunt digna te marito: relinque regna Jovis fratris: relinque hereditatem alterius: recede, contentus tenebris tuis: cur confundis viventia cum mortuis? Cur peregrinus proculcas nostras aedes? Pallas clamans hæc verba, percutit clypeo infesto equos cupientes transire, et remoratur hos obstaculo scuti, insidansque absterret serpentibus Medusæ sibilantibus, atque tegit opposita juba: sagitta paratur ad vulnus, et opposita illustrat currus obscuros; et fere fuisset contorta, nisi

*****

quint. *deformes Furia* Voss. pr. *Lethæ* per dativum legebat Heins.—219 *Numina* tres Vatt. Florent. duo Med. duo Heins. Reg. Put. Bonon. Tholos. Ambr. tert. Vat. Livin. duo Jun. totidem Oxon. et Voss. tres Petav. Exc. Petav. quart. *Nomina* ex conjectura ed. Parm. *Flumina* Vat. d. Leid. pro varia lectione, et ita olim editi.—220 *Fratris* vel *Nostras* Oxon. sec.—221 *contemptus abi* Put. Reg.—222 *cur proteris* Exc. Petav. quart. *proteris* vel *protrahis* Vat. sec.—223 *avido transire* Pal.—226 *Prætentas operit crista* Jun. sec. *Prætentasque operit cristas* Florent. Exc. Læti. *Prætentaque operit crista* duo Med. Heins. H. Put. Reg. Bonon. Tholos. Ambr. tert. Jun. pr. Voss. pr. duo Oxon. tres Petav. Exc. Petav. quart. ed. Parm. et Vicet. *Prætentaque operit palla* inc. Heins. *Prætentaque operit hasta vel palla* Var. LL. e marg. Parm. *operit omnes Vatt.* et Cod. Bartholin. *vibratur pro libratur* Vat. quint.—228 *pæne foret* Petav. sec. *æthere summo* Vat. pr. et sec. Cod. Bartholin. *æquore summo* Voss. pr. *vulso* Moret. pr. *celso* Petav. pr. *læpous* Tholos. *missas* Vat. tert. *missus* Vat. quart. Reg. Oxon. pr. *jusso* inc. Heins. *missio* Vat. d. Pal. Florent. duo Med. Heins. H. Put. Bonon. Jun. pr. duo Petav. Exc. Petav. quart. *summo* vel *missio* Vat. quint. *vulso* legit Heinsius, qui ascripsit: 'sic *vellere mania* supra vs. 143.'—229

NOTE

220 *Alienam sortem*] Hæreditatem et imperium Jovis, quod ipsi sorte contigit.

225 *Gorgoneisque premens assibilat hydrys*] Pallas in Ægide, seu scuto et pectore, dicitur gestare serpentes Medusæ, quæ est una Gorgonum; qui serpentes ad motum Palladis ita sibilant, ut ipsa eos animare, et cum ipsis assibilare videatur.

226 *Prætentaque*] Id est, Pallas umbra conii seu clypei oppositum tegit Plutonem.

Libratur] Componitur atque paratur ad ictum seu vulnus inferendum.

227 *Fraxinus*] Hasta seu sagitta facta ex fraxino arbore.

Illuminat] Hasta currus nigros illustrat suo splendore, quia cælestis est.

Pacificas rubri torsisset fulminis alas,
 Confessus socerum. Nimbis Hymenæus hiulcis 230
 Intonat, et testes firmant connubia flammæ.
 Invitæ cessere Deæ. Compescuit arcum
 Cum gemitu, talesque dedit Latonia voces :
 Sis memor, o, longumque vale. Reverentia patris
 Obstitit auxilio: nec nos defendere contra 235
 Possumus. Imperio vinci majore fatemur.
 In te conjurat genitor, populoque silenti
 Traderis, heu cupidas non aspectura sorores,

Jupiter nubibus commotis jaculatus fuisset pennas placidas fulminis rubicundi, confessus se esse socerum. Hymenæus designat tonitru, nubibus dehiscantibus, et ignes consocii confirmant matrimonium. Deæ reluctantes recesserunt. Diana retinuit jaculum cum fletu, et dixit talia verba: O Proserpina, memento nostri, et vale æternum: pietas in patrem Jovem impeditis opem nostram, et nos non valemus tueri te contra illum: confitemur nos superari potestate superiore. Pater conspirat contra te, et traderis, heu! umbris tacitis, non visura sorores amantissimas, et

Paciferas Vat. quint. *rubri* Vat. pr. *misisset* Pal. Med. pr. *fulminis* Bonon. Tholos. vet. Gyr. Raphael. *luminis omnes* Vatt. Pal. Put. chartac. Heins. Jun. sec. Oxon. sec. m. pr. tres. Petav. Cod. Bartholin. *luminis vel fulminis* Reg. Oxon. pr.—230 *Confessus* Vat. sec. *Confessum* Petav. sec. sic Laud. Seren. 81. *Confessus plausu dominam. socerum* Voss. pr. Ald. Var. LL. e marg. Parm. Raphael. *generum* Cod. Bartholin. chartac. Heins. Ambr. tert. ed. Parm. et Vicet.—231 *tristes pro testes* Oxon. pr.—232 *Attonitæ cessere Deæ* Jun. sec. *compescuit iras* Put.—234 *Sisque memor longumque* Jun. pr.—235 *vos* Vat. tert.—

NOTE

229 *Pacificas*] Primus fulminis jac-
 tus, qui pacatus est, et monet.

Rubri] Fulmen rubrum consecra-
 tum paci.

Fulminis alas] Alæ fulmini tributæ
 sunt ob celeritatem. Ceterum *ful-
 mine* Jnpiter *fœdera sancit* seu confir-
 mat, et matrimonia. Virgilius: 'Ful-
 sere ignes et conscius æther Connu-
 bili, &c.

230 *Hymenæus*] Vel Hymen Apol-
 linnis et Calliopeæ, seu Uraniæ, filius ;
 vel, secundum alios, Bacchi et Vene-
 ris, Deus præsesque nuptiarum habi-
 tus est. Alii dicant Hymenæum At-
 ticum juvenem fuisse, qui raptas a
 latronibus Virgines, parentibus intac-
 tas restituit, et ideo in nuptiis invoca-
 tus est, tanquam defensor virginitatis.
 Heinsius mavult *Hymencon intonat*, id

est, designat nuptias per tonitru.
Hymenæus ponitur etiam pro nuptiis,
 ut Bacchus pro vino. Nova nupta
 ignem et aquam jubebatur attingere.
 Unde Ovid. 'Quos faciunt justos
 ignis et unda viros.' Unde etiam
 apud Jurisconsultos 'excipere conju-
 gem aqua et igne,' id est, ducere.

232 *Deæ*] Pallas et Diana, Latonæ
 filia, ideoque dicta Latonia.

234 *Longumque vale*] Vox est vale-
 dicentiam; absentiam miserabilem in-
 sinuans. Quin et mortuos hac salu-
 tatione, tanquam non amplius eos vi-
 snri, dimittebant.

235 *Nec possumus*] Etiamsi vellemus
 te defendere, non possumus.

236 *Imperio majore*] Hic est, *Θεοῦ
 βία, Dei vis*, cui resistere nemo queat.
 Virgilius: 'Major agit Deus.'

Æqualemque chorum. Quæ te Fortuna supernis
 Abstulit, et tanto damnavit sidera luctu? 240
 Jam neque Partheniis innectere retia lustris,
 Nec pharetram gestare libet. Securus ubique
 Spumet aper, sævumque fremant impune leones.
 Te juga Taygeti, posito te Mænala flebunt
 Venatu, mæstoque diu lugebere Cyntho. 245
 Delphica quin etiam fratris delubra tacebunt.

Interea volucris fertur Proserpina curru,
 Cæsariem diffusa Noto, planctumque lacertos

catum Virginum equalium. Quod factum eripuit te celestibus, et condemnavit astra ad talem fletum? Nunc non juvat cingere sylvas Parthenias indagare; nec ferre pharetram: aper spumet tutus undique, et leones ferociter rugiant sine metu: culmina Taygeti lugebunt te, Mænala te lugebunt omissa studio venandi, et defleberis longum in Cyntho tristi: præterea templa Delphica fratris Apollinis silebunt. Dum Diana queritur, Proserpina rapitur curru celeri, crinibus spernis

*****

239 *Æqualemque choros* Bartholin. *æqualemque chorum* duo Med. Heins. H. Moret. pr. Jun. sec. Voss. pr. *æqualemque chorum* duo Vatt. Florent. inc. Heins. Put. Reg. Bonon. Tholos. Jun. pr. duo Oxon. tres Petav. Exc. Petav. quart. Ald. Var. LL. e marg. Parm. *torum* tres Vatt. Pal. *qui te* Florent.—240 *damnavit* chartac. Heins. vid. Passerat. ad Propert. p. 175.—241 *sibi* pro *lustris* Vat. sec. inc. Heins. Var. LL. e marg. Parm.—242 *Et* Jun. pr. *feretras* Voss. pr. *pharetras* Moret. pr. cum viginti scriptis et Var. LL. e marg. Parm. *hicet* Cod. Bartholin.—243 *sævique* omnes Vatt. Pal. Cod. Bartholin. *sævumque* Moret. pr.—245 *fletu* pro *Cyntho* Petav. sec.—246 *silebunt* Vat. pr. Vat. Livin. *movebunt* Petav. sec.—247 *curru* Petav. sec. Oxon. sec.—249 *per nubila fundit* Vat. pr. *profert* ad *nubila* Vat. sec. *rupit* Pal. *fundit* Vat. quint. et d. Petav. pr. *tendit* Jun. pr. *tollit* Exc. Petav. quart. *rumpit* Vat. tert. et quart. duo Med. Put. Reg. Bonon. Tholos. Jun. sec. Moret. pr. Voss. pr. duo Petav. duo Oxon. *tendit* vel *rumpit* Heins. H. Ambr. tert. et *planctus* *profert* ad *nubila* *inanes* vel

NOTE

239 *Supernis*] Vel terris, vel celestibus.

240 *Damnavit sidera luctu*] Quod fatum damnavit astra, voluitque, ut magno cum luctu privarentur pulchra Proserpina.

241 *Partheniis*] Parthenius mons est Arcadiæ, in quo Diana venari solita cum Virginibus: unde dictus, *ἀνὰ παρθένων*, a *Virginibus*.

244 *Taygeti*] Hic est mons Lacedæmonis, qui Spartæ et Amyclis imminet, Lacedæmonum venationibus insignis, dictus a Taygete Nymphe, *Εὐρώς μητρε*.

Mænala] Mænalus, et in plurali Mænala, mons Arcadiæ, a Mænalo Lycaonis filio.

245 *Cyntho*] Qui mons est insulæ Deli, Apollini et Dianæ sacer.

246 *Delphica delubra*] Tempia sen Oracula omnium præstantissima in urbe Delphis, in Bæotia, juxta Parnassum. Delphis autem nomen dedit Delphus, quem Neptunus in Delphina mutatus ex Melantho Deucalionis filia suscepit.

248 *Planctumque*] Peculiaris est species doloris, verberare lacertos. Virgilius: 'Palmis percremata lacertos.'

Verberat, et questus ad nubila rumpit inanes :

Cur non torsisti manibus fabricata Cyclopum 250

In nos tela, pater ? sic me crudelibus umbris

Tradere, sic toto placuit depellere mundo ?

Nullane te flectit pietas ? nihilumne paternæ

Mentis inest ? tantas quo crimine movimus iras ?

Non ego, cum rapido sæviret Phlegra tumultu, 255

Signa Deis adversa tuli : non robore nostro

Ossa pruinorum vexit glacialis Olympum.

vento, et percussit brachia manibus, atque emittit querelas vanas in aërem, sic dicens : O pater Jupiter, quare non jaculatus es contra nos tela facta arte Cyclopum ? Itane voluisti proderi me filiam tuam manibus sævis, itane expellere me ex mundo omni ? Nullius pietatis sensus te movet ? Nihilne habes amoris patrii ? Quo scelere excitavimus tantum furorem ? Non ego, cum Phlegra fureret bello rabido, gessi vexilla infesta contra Deos : non Ossa nivialis tulit Olympum gelidum vi nostra.

*****

questus ad nubila fundit inanes Voss. sec.—251 *In me* Cod. Bartholin. *nos vel me* Voss. sec. *Tela pater ? sic me placuit* Voss. pr. *sic nos tres* Vatt. Florent. Reg. Oxon. pr. *crudeliter* Jun. sec.—252 *Credere pro Tradere* Put. *Tradere vel Condere* Oxon. sec. *defendere mundo* Petav. sec.—253 *flecti* pro *flectit* Put. *pietas flectit* Jun. sec. *nullumne* quatuor Vatt. Pal. Oxon. sec. Voss. sec. chartac. Heins. duo Jun. *nullumque* duo Med. Voss. pr. Heins. H. *nullumne* Reg. Oxon. pr. *nihilque* Tholos. *nihil anne* Cod. Bartholin. *nilumque* Moret. pr. *nichilumne* Florent. Petav. sec. *nullumne* vel *nihilumne* Vat. quint. Heinsius ascripserat locum Vopisci initio Aureliani : ‘ *quod ipse nonnihilum ex ejus origine sanguinem duceret.*’ ubi *sanguinis* rectius legas, ut paulo post apud eundem, ‘ *habuisse quin etiam nonnihilum divinationis.*’ *novimus* duo Vatt. Florent. Med. pr. Heins. H. Reg. Voss. sec. Petav. tert. *cernimus* Pal.—255 *cum rapido* Exc. Læti, Var. LL. e marg. Parm. *te contra quateret cum Phlegra tumultum* Vat. pr. Cod. Bartholin. ed. Parm. et Vicet.—256 *sic robore* Florent. et viginti duo Codd. Var. LL. e marg. Parm.—257 *glacialis*

NOTÆ

250 *Manibus fabricata Cyclopum]* Sunt fulmina, quæ a Cyclopiis Jovi ministrantur. Ex Ovidio arreptum est : ‘ *Tela reponuntur manibus fabricata Cyclopm.*’

255 *Non ego]* Imitatio Virgiliana : ‘ *Non ego cum Danais Trojanam excindere gentem Aulide juravi,*’ &c. aiebat Dido.

Sæviret] Id est, sævi belli theatrum esset.

Phlegra] Civitas vel Campaniæ in Italia, vpl Thraciæ in Græcia ; ad

quam civitatem gigantes bella moventes fulmine dejecti sunt : hi cum contra Herculeum bellum gererent, fulminibus e cælo cadentibus victi sunt : inde opinio manavit in vulgus, eos pugnare contra Deos.

257 *Ossa]* Thessaliæ mons, cui Pelion imponebant gigantes, ut bella Diis inferrent, et in Cælum iter affectarent.

Olympum] Macedoniæ vel Thessaliæ montem, eodem gigantum bello notum.

Quod conata nefas, aut cujus conscia noxæ
 Exul ad immanes Erebi detrudor hiatus ?
 O fortunatas, alii quascumque tulerunt 260
 Raptores ! saltem communi Sole fruuntur.
 Sed mihi virginitas pariter cœlumque negatur :
 Eripitur cum luce pudor : terrisque relictis
 Servitum Stygio ducor captiva tyranno.
 O male dilecti flores, despectaque matris 265
 Consilia, o Veneris deprensæ serius artes !
 Mater io, seu te Phrygiis in vallibus Idæ
 Mygdonio buxus circumsonat horrida cantu,

Quod tentavi crimen, aut cujus socia culpæ ejicior exul ad cavernas horridas Turtari? O felices puellas, quas alii prædones abduxerunt: saltem potiuntur luce communi. At pudicitia mihi auferitur, et simul lumen: pudor adimitur mihi cum Sole, et rapior desertis terris, ut famula serviam Regi Inferno. O flores amati infeliciter, et contenti monitus matris! o doli Veneris detecti tardius! Ah! mater, siue tibiis horribilis sonat circum aures tuas cantu Lydio in vallibus Idæ Trojanæ, siue

*****

exiit Vat. quart. Reg. Oxon. pr. *versat* vel *exiit* Vat. quint.—258 *noxia culpæ* Exc. Petav. quart. *noxæ* Vat. tert. Jun. sec. Petav. tert. Vat. Livin. ed. Vicet. Var. LL. e marg. Parm. *culpæ* tres Vatt. Pal. Cod. Bartholin. *culpæ* vel *noxæ* Vat. sec. Oxon. sec. *conscia culpæ* vel *noxia noxæ* Voss. sec.—260 *alii* Leid. Oxon. sec. *quicumque* Vat. tert. *quoscumque* Leid.—261 *sole* Vat. Livin. *luce* Vat. pr. et sec. Cod. Bartholin. Jun. sec. chartac. Heins. Ald. ed. Parm. et Vicet. *luce* vel *sole* Voss. sec.—262 *cælum pariterque* Vat. quart. *pariter* cum *luce* Vat. sec. duo Med. Heins. H. et chartac. ejusd. Oxon. pr. Voss. sec. Jun. sec. ed. Vicet. *cum luce* vel *cælumque* Voss. sec.—263 *Eripitur cum sole* inc. Heins. Petav. sec. Exc. Petav. quart. Var. LL. e marg. Parm. *cum luce* Reg. Put. Tholos. Moret. pr. Voss. sec. duo Petav. Ald. ed. Parm.—264 *Infelix Stygio* Vat. pr. Cod. Bartholin. *Servitum Stygio* Vat. quart. Jun. pr. Voss. pr. Pal. Florent. Med. pr. Rrg. Ronon. Tholos. inc. Heins. duo Petav. Var. LL. e marg. Parm. *Servitium* Med. quart. Heins. H. Jun. sec. duo Oxon. *Servitium* tres Vatt. et d. Moret. pr. Put. Petav. sec. Ambr. tert. Exc. Petav. quart. *Servitium* vel *Servitum* Voss. sec. vid. Cons. Olybr. 138. et Var. LL. ad Lib. II. de pr. Cons. Stilich. vs. 326. *stupri pro Stygio* Exc. Petav. quart. *ducor Stygio* Florent. Voss. pr.—266 *Concilia Reg. tardius* Exc. Petav. quart. *urbes* vel *artes* Put.—267 *io te seu* Petav. sec. *Phrygiæ convallibus* legebat Heins.—268 *Mygdonia* Moret. pr. *circumsonat undique*

NOTE

264 *Captiva tyranno*] Non dixit *uxor*, sed *captiva*, ad augendam commiserationem: non dixit *Regi*, sed *tyranno*, ob eandem rationem.

265 *Male dilecti flores*] Mea cum pernicie, fuistis enim causa cur raperer.

Despectaque matris consilia] Nam

Ceres discedens præceperat filiæ ne efferret pedem extra limen. Sic Dina, filiâ Jacob, in sacra Scriptura, cum exiisset ad externos, rapta est, et causa fuit multarum calamitatum.

267 *Io*] Hic est dolendi particula; alias lætitiæ inservit.

268 *Mygdonio cantu*] Id est, Lydio;

Seu tu sanguineis ululantia Dindyma Gallis
Incolis, et strictos Curetum respicis enses,
Exitio succurre meo : compesce furentem :
Comprime ferales torvi prædonis habenas.

270

Talibus ille ferox dictis fletuque decoro
Vincitur, et primi suspiria sentit amoris.
Tunc ferrugineo lacrymas detergit amictu,
Et placida moestum solatur voce dolorem :

275

Desine funestis animum, Proserpina, curis,

tu habitas Dindyma resonantia ululatu Gallorum sanguinolentorum, et vides gladios nudos Curetum, veni ad auxilium meum ; retine furiosum Plutonem ; retine fræna funesta raptoris crudelis. Pluto savus ille mollior his verbis, et fletu decenti ; et testatur primo gemitu se succubuisse amoris : tunc siccavit lacrymas veste nigra, ac consolatur tristem ejus mærorem sermone blando : O Proserpina,

*****

Med. quart. Heins. H. *undique vel horrida* Med. pr.—269 *Seu te* Vat. tert. Exc. Petav. quart.—270 *strictis Curetum* Exc. Petav. quart. *despicis* Vat. pr. Jun. sec. *respicis* Florent. duo Med. duo Heins. Put. Reg. Bonon. Tholos. duo Voss. tres Petav. Exc. Petav. quart. Var. LL. e marg. Parm. *deseris* chart. Heins. Cod. Bartholin. ed. Parm. et Viret. *despicis vel respicis* Ambr. tert.—271 *Exilio Jun.* pr. inc. Heins. Var. LL. e marg. Parm. *deerat* vero hic versus Vat. quart. *furentes* Vat. pr.—272 *fatales* Vat. quint. *torvi raptoris* Petav. pr. Jun. sec.—273 *planctuque* Vat. sec. Voss. sec.—274 *primum* Petav. sec. *novit* Florent. *sensit* Petav. sec. *sensit* Pal. et viginti Codd. Exc. Petav. quart.—275 *deterget* inc. Heins. *detergit* Vat. tert. Florent. duo Med. Heins. H. Put. Reg. Bonon. Tholos. Jun. pr. Voss. pr. Vat. pr. Vat. Livin. duo Oxon. tres Petav. Var. LL. e marg. Parm. *detergit* Vat. pr. et sec. et d. Cod. Bartholin. vet. Gyr. Vat. Livin. Exc. Petav. quart. *deterxit* Med. quart. *deterxit* Ald.—276 *Sed placida* Pal. *timorem* Moret. pr. *pudorem* Vat. pr.—278 *vario*

NOTÆ

nam Lydia Mygdonia dicta est, a Mygdone. tinnitu Saturnum liberos masculos devorantem elusisse.

Buxus] Id est, tibia facta ex buxo.

273 *Ferox*] Etai durus ac flecti indocilis.

269 *Dindyma*] Mons est sacer matri Deum, in Phrygia.

Decoro] Pulchro : quanquam enim vultus lugentium flendo depravatur, nonnullæ tamen in lactu non parum formosæ videntur.

Sanguineis ululantia Gallis] Galli erant Cybeles Deorum matris Sacerdotes, qui magno cum ululatu ejus sacra peragebant ; quippe qui aqua amnis Berecynthiæ epota furerent, et sua membra dissecarent, unde dicuntur *sanguinei*.

275 *Ferrugineo*] Color ille Inferorum videtur esse proprians. Charon Virgilianus : ' Et ferruginea subjecat corpora cymba.'

270 *Curetum*] Sunt hi vel Cretæ, vel Samothraciæ, vel Eubœæ, vel Phrygiæ populi ; Jovem infantem aluisse dicuntur, et ne vagitu puer sese proderet, clypeis æneis et æris

271 *Funestis*] Aut perniciosis, quæ corpus extenuant, aut funestis ob metum mortis : nam extremam perniciem timebat Proserpina.

Et vano vexare metu. Majora dabuntur
 Sceptrā, nec indigni tædas patiere mariti.
 Ille ego Saturni proles, cui machina rerum 280
 Servit, et immensum tendit per inane potestas.
 Amissum ne crede diem. Sunt altera nobis
 Sidera, sunt orbēs alii: lumenque videbis
 Purius, Elysiumque magis mirabere solem,
 Cultoresque pios. Illic pretiosior ætas, 285
 Aurea progenies habitant: semperque tenemus,

noli affligere mentem tuam curis perniciosis et timore inutili. Sceptrā pulchriora dabuntur tibi, neque feres consortium conjugis inglorii: ego ille filius Saturni, cui elementa mundi obediunt, et cujus imperium porrigitur per vacuum infinitum. Ne putes te perdidisse lucem. Astra alia sunt nobis, alia sunt terræ spatia; et aspicias diem nitidiorem, et admiraberis magis Solem Elysium, et incolas sanctos. In his locis genus præstantius hominum, proles aurei sæculi manet; et habemus semper id

=====

pro vano Vat. d. Petav. pr. Jun. sec. vacuo inc. Heins. Var. LL. e marg. Parm.—279 *patiere* Put. Reg. Petav. m. pr. Exc. Petav. quart. ed. Parm. *patiare* Voss. et al. *tyranni pro mariti* Vat. quint.—280 *Nescio ego Jun. sec. Illa ego* chartac. Heins. ed. Vicet. *Ille vel Nempe* duo Oxon. *machina mundi* Vat. pr. Reg. Petav. et Oxon. pr.—281 *surgit per inane* Ambr. tert.—282 *ne crede* Vat.—283 *Sæcula vel Sidera* Med. pr. vid. infra vs. 311. *orbēs vel ignes* Reg. duo Oxon.—284 *Clarius* Tholos. Jun. sec. *Purius vel Clarius* Voss. sec. Heinsius ascripserat, *Purius* recte. vid. Virg. Lib. vi. 640. *Elysiumque...lumen* Bonon. *Elysiumque...campum* Vat. sec. *Elysiumque...solem* duo Vatt. et. d. Pal. duo Med. Florent. dno Heins. Put. Reg. Tholos. Ambr. tert. tres Petav. Exc. Petav. quart. Voss. pr. Jun. sec. Ald. et Var. LL. e marg. Parm. *Elysioque...campos* Vat. pr. Cod. Bartholin. Vat. Livin. ed. Vicet. *campum vel solem* Voss. sec.—285 *præstantior ætas* Petav. sec.—286 *habitat* tres Vatt. et d. Pal. Cod. Bartholin. *habitāt* Vat. pr. Vat. Livin. *tenetur* inc. Heins. Var.

NOTÆ

278 *Vano*] Nam nihil est quod timeas.

279 *Tædas*] Tædæ aspexitissimæ ex alba spina fiebant: hæc in nuptiis adhibitæ, et pro nuptiis usurpantur.

280 *Machina rerum*] Elementa mundi; nam quicquid oritur, in terram recidit.

281 *Immensum per inane*] Per Inferos, qui vacui sunt. Supra lib. i. vs. 20.

282 *Sunt altera sidera*] Aut alia, aut puriora. Virgilius: 'Largior hic campos æther, et lumine vestit Pur-

pureo, solemque suum sua sidera norunt.' Et hoc ex eorum sententia, qui Elysios reponebant in Luna, quam qui habitabant, astra habebant puriora.

284 *Elysium*] Campos Elysios, vel in Bœotia, vel in agro Thebano, vel in Insulis Fortunatis, vel in Arcadia, vel in Hispania, vel in Ægypto, vel in Lunæ globo, vel sub terris reposerunt.

285 *Pios*] Nam pii tantum tenent 'amœna vireta Fortunatorum memorum sedesque beatas.'

Quod superi meruere semel. Nec mollia desunt
 Prata tibi. Zephyris illic melioribus halant
 Perpetui flores, quos nec tua protulit Henna.
 Est etiam lucis arbor prædives opacis, 290
 Fulgentes viridi ramos curvata metallo.
 Hæc tibi sacra datur: fortunatumque tenebis
 Autumnum, et fulvis semper ditabere pomis.
 Parva loquor: quicquid liquidus complectitur ær,
 Quicquid alit tellus, quicquid salis æquora verrunt, 295
 Quod fluvii volvunt, quod nutrivere paludes,

quod homines merentur habere semel. Neque vero prata florida decurrunt tibi: in illis locis flores æterni, quales Henna tua non produxit, spirant zephyris blandioribus. Præterea arbor est opulenta in sylvis florentibus habens ramos aureos curvatos metallo fulcro: hæc arbor consecratur tibi; et possidebis autumnum felicem, et locupletaberis perpetuo pomis aureis. Dico pauca: quicquid ær tenuis continet, quicquid terra nutrit, quicquid campi maris volvunt, quod flumina trahunt, quod paludes

~~~~~

LL. e marg. Parm.—287 *Quæ Superi* Vat. quint. *tenere* pro *meruere* duo Vatt. Cod. Bartholin. Voss. pr. Ambr. tert. duo Jun. Petav. quart. *non mollia* Ambr. tert.—288 *melioribus afflant* Moret. pr.—289 *quos non inc.* Heins. Jun. sec. Ald. Var. LL. e marg. Parm. *pertulit* Petav. sec. *Henna* Bonon. *Ætna* tres Vatt. Pal. Cod. Bartholin. *Ethna* Oxon. pr. *Ætne* Vat. tert. et d. Put. duo Petav. *Ætne* Tholos. m. pr. Oxon. sec. m. pr.—290 *Hæc etiam* Jun. sec. *opacis* Florent. cum duodecim scriptis, Var. LL. e marg. Parm. *opacis* vel *amænis* Vat. sec. Voss. sec. *amænis* Isingr.—291 *ramos viridi* Vat. quart. Tholos. *gravidus* pro *viridi* Vat. pr.—292 *sacradabit* Voss. pr. *tenebis* Petav. sec. Exc. Petav. quart. ed. Parm. *tenebris* Put. *videbis* duo Petav. Jun. sec. *tenemus* vel *tenebis* Reg. Oxon. pr.—293 *Autumnum, fulvis* Jun. sec. *semper fulvis* inc. Heins. *ditabere* conj. Heins. In Oxon. pr. sequens glossa erat, *Hæc est arbor, de qua Virgil. in vi. Æn. 136. 'latet arbore opaca Aureus et foliis et lento vimine ramus, Junoni infernæ dictus sacer.'*—295 *maris æquora* tres Vatt. et d. Cod. Bartholin. duo Voss. *maris æquora lati* Vat. pr. *verrit* Voss. pr. *vertunt* Vat. d. Pal. duo Med. Heins. H. Reg. Bonon. Tholos. Ambr. tert. duo Oxon. duo Petav. *verrunt* vel *vertunt* Voss. sec. Heinsius ascripsit locum Propert. Lib. ii. Eleg. xv. '*Nostra nec Actiacum verreret ossa mare.*' ut recte Scaliger, quod perperam reprehendit Passeratius.—296 *Et fluvii* Exc. Petav. quart. *Quid fluvii...*, *quid* duo Med. Heins. H. *involvunt* Ambr. tert. *vertunt* pro *volvunt* Petav. pr.

NOTE

287 *Quod superi meruere semel*] Nos Inferi habemus semper animas, et homines singuli seu superi merentur tantum sortiri eas semel, id ex opinione Pythagoræ: vel habemus semper sæculum aureum.

289 *Perpetui*] Per totum annum. *Henna*] Supra sæpius.

292 *Hæc tibi sacra datur*] Ramus

aureus sacer est Proserpinæ, quod aurum lateat in imis terræ visceribus.

Fortunatum autumnum] Qui pretiosos aureosque ferat fructus.

293 *Ditabere*] Nonnulli legunt *dotabere*, id est, in compensationem dotis tuæ accipies factus auricomus.

Cuncta tuis pariter cedent animalia regnis,
 Lunari subjecta globo; qui septimus auras
 Ambit, et æternis mortalia separat astris.
 Sub tua purpurei venient vestigia reges 380
 Deposito luxu, turba cum paupere mixti.
 Omnia mors æquat. Tu damnatura nocentes:
 Tu requiem latura piis: te iudice sotes
 Improbæ cogentur vitæ commissa fateri.
 Accipe Lethæo famulas cum gurgite Parcas. 306
 Sit fatum, quodcumque voles. Hæc fatus ovantes

alunt; omnia æqualiter subijciuntur imperio tuo animalia existentia sub Luna orbe, qui septimus circumit Cælum, et æjunctis res caducas a sideribus æternum mansuria. Reges cum veste purpurea procident ad pedes tuos, relicto fastu, commixti cum cætu pauperum: mors facit omnia æqualia. Tu es condemnatura reos, tu es datura quietem probis: nocentes cogentur confiteri vitia male vitæ, te arbitra: recipe Parcas ancillas cum flumine Lethæo: hoc statum est, id omne quod juseris. His dictis increpat equos

—297 *regnis animalia cedent* Jun. pr. *animantia* Jun. sec. *cedunt* duo Vatt. Petav. sec. Tholos. Moret. pr. Ambr. tert. Exc. Petav. quart. *regnis vel votis* Vat. d.—298 *Ignari pro Lunari* Exc. Petav. quart. *subjecta polo* Voss. sec.—300 *Ad tua* Var. LL. e marg. Parm. *purpureo* Petav. sec. *metuent pro venient* Vat. pr.—301 *turba non paupere* Petav. pr. *mixtim* Reg. Oxon. pr.—302 *Omnia mors damnat* Exc. Petav. quart. *et damnatura* Vat. pr.—305 *sub gurgite* Vat. pr. *iudice vel gurgite* Oxon. sec.—306 *Sit fatum* Pal. Vat. Livin. et Voss. sec. in quo ascriptum, *optima lectio, nisi quod eodem versu VATUS sequitur. Sitque ratum* Med. quart. inc. Heins. Var. LL. e marg. Parm. *factum* Vat. pr. et quint. Petav. sec. Tholos. Jun. sec. Exc. Petav. quart. *quocumque* Put. velis Vat. pr. inc. Heins. Cod. Bartholin. *voles* Florent. duo Med. Heins. H.

NOTÆ

398 *Lunari subjecta globo*] Pythagoras credit a lacteo circulo incipere Platonis imperium, quia animæ inde lapsæ a superis recedunt: alii a Lunæ globo, qui septimus est in ordine Planetarum, qui sunt Saturnus, Jupiter, Mars, Sol, Mercurius, Venus, et Luna.

300 *Purpurei*] Purpureus color Regum est ac Principum, quos sic alloquitur sacra Scriptura: 'Ego dixi Dii estis, sed moriemini sicut filii hominum:' καὶ σὺ τέθνηκας, ὅτι περ ἡμεῖς θάνατον, Et tu mortuus es, sicut nos omnes. Sic apud Lucianum Diogenes illudit Alexandro.

301 *Deposito*] Vel fastu, vel ambitioso cultu, vel regis insignibus; ἀφρημένοι πολλῶν γὰρ καὶ μεγάλων κτημάτων, spoliati multis et magnis possessionibus, aiebat Cræsus apud Lucianum.

302 *Omnia mors æquat*] Propertius: 'Nil distat Cræsus ab Iro: Consule cum, Mario, capte Jugurtha, sedes.' Sapienter ille qui filiole tumultum sic inscripsit, 'Decipimur, votis et tempore fallimur, et mors Deridet curas, anxia vita nihil.'

305 *Famulas Parcas*] Quæ tæa exequuntur imperia, ut ancillæ.

306 *Sit fatum*] Compones fortunas

Exhortatur equos, et Tænara mitior intrat.
 Conveniunt animæ, quantas truculentior Auster
 Deoutit arboribus frondes, aut nubibus imbres
 Colligit, aut frangit fluctus, aut torquet arenas. 310
 Cunctaque præcipiti stipantur sæcula cursu
 Insignem visura nurum. Mox ipse serenus
 Ingreditur, facili passus mollescere risu,
 Dissimilisque sui. Dominis intransibis ingens
 Assurgit Phlegethon. Flagrantibus hispida rivis 315
 Barba madet, totoque fluunt incendia vultu.

*triumphantes, et lenior ingreditur Tartarum. Umbra congregantur tot, quot Ne-
 tus violentior dejicit folia ex arboribus, vel congregat pluvias, vel rumpit undas,
 vel volvit arenas; et sæcula omnia densantur festinatione celeri, aspectura nurum
 illustrem. Statim ipse Pluton intrat latus, ferens se mitigari gaudio leni, et diver-
 sus a seipso. Phlegethon magnus assurgit blandiens dominis Plutoni et Proser-
 pinæ ingredientibus: mentum ejus Phlegethontis hirsutum madefactum est rivis
 ardentibus, et ignes stillant ex omni facie. Servi electi ex multitudine veniunt*

Put. Reg. Tholos. Bonon. duo Petav. duo Jun. totidem Voss. et Oxon. Exc.
 Petav. quart. Ald. Var. LL. e marg. Parm. *Hæc fatus* duo Vatt. *Sic fatus*
 Pat. pr. quint. et d. Jun. sec. Ambr. tert. duo Voss.—307 *Tænara* Vat. tert.
 et quart. Pal. duo Med. Heins. H. Petav. sec. Exc. Petav. quart. *Tartara*
 Vat. pr. sec. et quint. Cod. Bartholin. Voss. pr. Oxon. sec. duo Jun. chartac.
 Heins. *Tartara* vel *Tænara* Oxon. pr. milius Jun. sec.—308 *quantas* vel *quam-
 tis* Voss. sec. *violentius* Vat. quint. *truculentior* Vat. pr. Cod. Bartholin. Vat.
 Livin. ed. Parm. et Vicet. *violentior* Florent. cum viginti tribus aliis, Ald.
 Var. Lectt. e marg. Parm.—309 *Dejicit* Vat. pr. *Discutit* duo Vatt. Moret. pr.
 Jun. sec. Voss. sec. *Arboribus frondes deicit cum nub.* Ambr. tert. *ac nubibus*
 Vat. pr. cum *nubibus* Vat. pr. *imbris* Ambr. tert.—310 *frangit fructus* Petav.
 pr. *et frangit* Ambr. tert. *aut torquet fl.* *aut frangit arenas* Vat. pr. Vat. Livin.
 volcit pro *torquet* Vat. sec. Voss. sec. *arenas* Med. quart. *habenas* vel *arenas*
 Med. pr.—311 *sæcula* Florent. duo Med. Put. duo Heins. *Tartara* Vat. quint.
 Petav. pr. Cod. Bartholin. ed. Vicet. *sæcula* vel *Tartara* Reg. Oxon. pr. Voss.
 sec. Ambr. tert. Heinsius ascripserat locum Senec. Hippol. vs. 479. et Stat.
 xi. Theb. 592. 'totisque expectant sæcula ripis.' ubi *totis* vel simile quid
 reponendum conjiciebat, quemadmodum 'ambustas Acherontis ripas' Nos-
 ter dixit lib. i. in Rufin. vs. 120.—312 *ille serenus* Jun. sec.—313 *passus facili*
 Petav. tert. *cursu* pro *risu* Petav. sec. m. pr.—314 *nitentibus* pro *intransibis*
 Exc. Petav. quart.—315 *ripis* Bonon.—316 *tantoque* Jun. pr. Heinsius nota-

NOTE

hominum pro nutu, quid majus?

307 *Tænara*] Tænarus fuit Jovis
 filius: alter Tænarus fuit Icari filius:
 ab alterutro dictum est Promonto-
 rium Tænarium in Laconia, quod cre-
 ditum est ostium Inferorum. Vid. lib.
 i. de Rapt. vs. 2.

308 *Conveniunt*] Adventante Pro-
 serpina.

Delph. et Var. Clas.

Auster] Ventus, qui flat a meridie,
 noxius arboribus et floribus.

311 *Sæcula*] Id est, animæ omnium
 sæculorum congregantur densan-
 turque.

314 *Dissimilisque sui*] Nam ante ip-
 si rigebat 'duræ inclementia formæ.'

315 *Assurgit*] Assurgere est assur-
 gendo honorare. Virgilius: 'Utque

Claud,

3 Q

Occurrunt properi lecta de plebe ministri :
 Pars altos revocant currus, frænisque solutus
 Vertunt emeritos ad pascua nota jugales.
 Pars aulaea tenent: alii prætexere ramis
 Limina, et in thalamum cultas extollere vestes.
 Reginam casto cinxerunt agmine matres
 Elysiaë, teneroque levant sermone timores,

320

celeriter obiciam: pars eorum restituit suo loco currum ingentem, et habentis detractis ducit equos officio functos ad prata solita. Pars tendunt tapetes: alii coeperunt ornare janua frondibus, et ferunt in cubiculum nuptiale ornamenta magnifica. Heroïna camporum Elysiorum circumdederunt Reginam Proserpinam cætu pudice,

verat, Bartholinum ipsam monnisse, in veteri Codice legi *tetroque*, qui proin diversus ab illo Bartholini Codice, quem versavit Heinsius, quippe in quo illud non comparet. *tosto* legebat Heinsius. Ovid. ii. Metam. vs. 283. 'tostos em aspice vultus.'—317 *Concurrunt* Jun. sec. *Succurrunt* inc. Heins. *propere lecti* Vat. pr. et quint. Voss. pr. Cod. Bartholin. *propere lecta* Vat. sec. Pal. *properi lecta* Vat. tert. et d. Florent. duo Med. duo Heins. Put. Bonon. Moret. pr. Jun. sec. Oxon. sec. Petav. quart. Ald. Var. LL. e marg. Parm. *lecta* Jun. sec. *lecta vel lecti* Voss. sec. *sede* inc. Heins. Var. LL. e marg. Parm.—318 *altos* Jun. sec. *altos* Pal. Heins. H. duo Med. *alia* Put. *alio* Vat. tert. *revocat* tres Vatt. Petav. pr. Bonon. Moret. pr. Jun. pr. Oxon. sec. Voss. sec. Cod. Bartholin. *revocant* Vat. tert. Jun. sec. *currus* Pal. Tholos.—319 *pabula* Ambr. tert.—321 *Limina* Vat. tert. Petav. sec. in *thalamos* Vat. sec. Voss. sec. *thalamum* duo Vatt. et d. Cod. Bartholin. Florent. duo Med. duo Heins. Put. Reg. Bonon. Tholos. Moret. pr. Voss. pr. duo Jun. duo Oxon. tres Petav. Exc. Petav. quart. Ald. Var. LL. e marg. Parm. *thalamis* al. *cunctas* pro *cultas* Vat. pr. Pal. Bonon. *cunctis* Put. *certas* Exc. Petav. quart. *extendere* Voss. pr. Ms. Pulm.—322 *castæ* Vat. pr. *duxerunt* Cod. Bartholin. *circumdant* Jun. sec. *undique* pro *agmine* Jun. pr.—323 *tenerosque* Petav. pr. ed. Vicet. *teneroque* Vat. Livin. cum novendecim aliis, Var. LL. e marg. Parm. Exc. Petav. quart. *timores* duo Jun. totidem Oxon. et Voss. Ald. Var. LL. e marg.

NOTE

viro Phæbi chorus assurrexerit omnis.' Et Statius: 'Assurgit Musæ nostra Camœna tuæ.'

317 *Occurrunt lecta de plebe*] Id est, electi ex plebe veniant obviam celeriter.

319 *Emeritos*] Emeritus est miles, qui completis stipendiis militiæ sacramento solutus est: inde emeritus dicitur, de iis qui suo labore officioque perfuncti sunt; ut emeriti equi, qui labore diurno functi sunt.

320 *Aulaea*] Ornamenta ad ornandam regiam nuptialem, et parietes vestiendos. Aulaea dicta, quia in

Aula Attali Regis, cum populum Rom. scripsit hæredem, primum inventa sunt.

Ramis] Ex more Romanorum, qui diebus festis januas, arborum, et præsertim lauri, ramis ornabant.

321 *Thalamum*] Thalamus est cubiculum utriusque conjugia, seu lectus nuptialis.

322 *Matres Elysiaë*] Sunt heroïnae illæ, quæ secundum Homerum campos Elysios habitant.

323 *Timores*] Puellares, quales sunt timores virginum, quæ ducantur.

Et sparsos religant crines, et vultibus addunt
 Flammea, sollicitum prævelatura pudorem. 325
 Pallida lætatur regio, gentesque sepultæ.
 Luxuriant, epulisque vacant genialibus umbræ.
 Grata coronati peragunt convivia manes.
 Rumpunt insoliti tenebrosa silentia cantus.
 Sedantur gemitus: Erebi se sponte relaxat 330
 Squalor, et æternam patitur rarescere noctem:
 Urna nec incertas versat Minoia sortes:

et solantur metum ejus verbis lenibus, ac coörcent comas diffusas, et apponunt faciei vela tactura verosundiam trementem. Imperium nigrum gaudet, et populi mortui lætantur, et umbræ indulgent dapibus festis. Diis Inferni coronati celebrant convivia jucunda. Cantilena insueta pellunt silentia obscura: æctus desinunt: tristitia inferorum se remittit ultro, et sinit tenebras perpetuas diminui. Neque urna Mi-

Parm. doloris vet. Cod. dolores vat. pr. ed. Parm.—324 religant vel relegunt Oxon. sec. frontibus addunt Ambr. tert.—325 prævelatura Florent. prævelatura ed. Vicet. pudorem vel timorem Vat. sec. multa vero hic desunt in Petav. tert. usque ad versum 124. lib. III.—326 sectatur Vat. pr. sepulto Bonon. qui et in vs. seq. vacent pro vacant habet. gentilibus Ambr. tert.—328 Sequens versus huic præponitur in Voss. pr.—330 Sed dantur pro Sedantur Voss. pr. Solantur Med. quart. gemitus. cum τολεῖσθαι οὐκ ἔστιν, duo Med. Reg. Petav. sec. Vat. Livin. sed Cod. Bartholin. post τὸ Erebi interpungit. gemitus vel plangens Oxon. sec.—331 æternam Vat. pr. infernam Vat. sec. in-

NOTE

324 *Religant*] Nam ante Proserpina 'Cæsariem diffusa Noto.'

325 *Flammea*] Sunt vela, seu lutei coloris tegmina, quibus puellæ nubentes tegebantur, vel ne a quoquam prius conspiceretur nupta, quam a marito; vel boni ominis causa, quod Flaminis uxor, cui nefas a matrimonio divertere, hoc velamine semper tegeretur. Dionysius Halicarnass. dicit infulas et sacerdotum pileos dici *flamines*, unde dicti *flamines*.

Sollicitum] De quo sollicita erat et timebat Proserpina: nam Statio nubes puellas 'subit ille supremus Virginitatis amor, tacitæque modestia culpæ.'

326 *Pallida regio*] Ubi sunt 'simulæcra modis pallentia miris.' Virg.

327 *Luxuriant*] Lasciunt, lascivunt,

gestiunt præ gaudio.

Epulis genialibus] Genius Deorum filius, parensque hominum, pertinet ad conjugium, gignendorum liberorum causa: ideoque geniales epulæ sunt nuptiales.

328 *Coronati*] More veteri, quo convivæ sertis capita tegebant, ad retundendos vini vapores. Juvenalis: 'Quale coronati Thræsea Helvidiusque bibebant.' Adde quod, hilaritatis gratia, in principum nuptiis coronas sumebat populus.

331 *Rarescere*] Propter splendorem tædarum nuptialium et genialium conviviorum, rarescunt diminuunturque tenebræ,

332 *Minoia*] A Minoë Cretensium Rege justissimo, qui statutus est iudex quæstorque apud inferos: et

Verbera nulla sonant, nulloque frementia luctu
Impia dilatis respirant Tartara pœnis.

Non rota suspensum præceps Ixiona torquet :

335

Non aqua Tantaleis subducitur invida labris.

(Solvitur Ixion : invenit Tantalus undas.)

Et Tityos tandem spatiosos erigit artus :

Squalentisque novem detexit jugera campi :

Tantus erat. Laterisque piger sulcator opaci

340

Invitus trahitur lasso de pectore vultur,

nois agitat sortes ambiguas : flagella nulla resonant, et Tartarea ergastula nullo resonantia gemitu quiescunt suppliciiis remotis. Rota volubilis non voluit Ixiona pendentem : non aqua zelotypa eripitur ori Tantalæ : Ixion requiescit, Tantalus reperit aquas. Tityus denique attollit membra vastissima, ac relinquit detecta jugera novem agri marcentis : tantus erat ! et vulturinus bellus assiduum jecoris lividi, reluctans avellitur ex præcordiis fatigatis ; et marret jecur sibi ereptum reparari

fernam vel æternam Voss. sec. *clarescere* Vat. quint. Petav. sec.—333 *tremantia* Jun. sec. *frequentia* Moret. pr.—334 *delatis* Petav. pr. *respondent* Pat.—335 *Nec rota* Vat. pr. et sec. Voss. sec. Cod. Bartholin.—336 *Tantaleis* Exc. Petav. quart. *Tantalæ* Vat. pr. et sec. Voss. sec. Cod. Bartholin. *Tantaleis* Florent. cum viginti aliis. *humida* et *uvula* ex emendatione Voss. pr. sequens versus deerat Jun. sec.—338 *Tityos* inc. Heins. *Tityus* omnes Vatt. Pal. Petav. sec. Cod. Bartholin. *Tityon* Vat. d. Florent. *Tition* Put. Petav. pr. Exc. Petav. quart. *spatiosus* Voss. sec. *exigit* Oxon. pr. Exc. Petav. quart.—340 *laserique* Voss. pr. *Averni* Tholos.—341 *lato* Petav. sec. chartac. Heins. *lato* Pal.

NOTE

ideo urnam tenet, ex qua varia hominum trahensorte nomina, eorum, dum viverent, 'vitas et crimina discit.'

333 *Verbera*] Flagella furiarum, quibus fontes plectuntur. Virgilius : 'Continuo fontes ultrix accincta flagello Tisiphone quatit insultans.'

334 *Impia Tartara*] Locus Inferorum profundissimus, in quo scelerati et impij cruciantur.

Respirant] Quiescunt, quasi onere pœnarum non amplius oppressi fontes forent, sicque respirarent.

335 *Ixiona torquet*] Non rota cruciat assiduo circumactu Ixiona, qui amotus a Jove, cum vim Jnnoni in ferre voluisset, damnata est, et apud inferos assidua rotæ vertigine rapitur. Ovidius : 'Volvitur Ixion et se sequi-

turque fugitque.'

337 *Tantalus*] 'Querit aquas in aquis et poma fugacia captat Tantalus : hoc illi garrula lingua dedit.' Id patitur, vel quod Pelopem filium Diis epulandum apposuerit ; vel quod canem aureum spirantem, Templi Jovis in Creta custodem, repetenti Mercurio abjuraverit ; vel quod Deorum secreta mortalibus revelaverit.

338 *Tityos*] Jovis et Telluris, vel potius Elaræ, Junonis metu in terræ antro parientis, filius : hic vel Latonæ vel Dianæ vim inferre tentavit, et ideo detrusus ad Inferos novem jugera vastæ corporis mole premens, jecur immortale a vulture tundi sentit atque lancinari. His fabulis plena Poëtarum volumina.

Abreptasque dolet jam non sibi crescere fibras.
 Oblitæ scelerum, formidatique furoris,
 Eumenides cratera parant, et vina feroci
 Crine bibunt : flexisque minis jam lene canentes 345
 Extendunt socios ad pocula plena cerastas,
 Ac festas alio succendunt lumine tædas.
 Tunc et pestiferi pacatum flumen Averni

jam non pro se. Furia immemores criminum et rabiei timendæ præparant pateram ac potant vinum horrentes capillis anguinis, et furore remisso jam cantantes leniter porrigunt serpentes socios ad vasa plena, et inflammant faces nuptiales alio igne. Tunc etiam, o volucres illæ, supervolastis ostium placidum Averni pestilentis, et

lapso Voss. sec. Ambr. tert. *corpore* Vat. sec. Jun. item Voss. sec.—342 *Ereptasque* inc. Heins. Var. LL. e marg. Parm. *Arreptasque* Cod. Bartholin. et septemdecim scripti, Exc. Petav. quart. *Arreptasque* vel *Direptasque* Vat. sec. *Arreptasque* vel *Directasque* Voss. sec. *non jam* Vat. sec. Voss. sec. *venas pro fibras* Petav. sec.—343 *sceleris* Vat. quart. *formidatæque* Jun. sec. *formidandique* Vat. pr. et sec. inc. Heins. Cod. Bartholin. Var. LL. e marg. Parm. *formidantique* et ex emendatione *formidandique* Ambr. tert. *timoris* Vat. pr. Florent. Voss. pr. Ambr. tert. *furoris* vel *doloris* Vat. sec. Voss. sec. *tumoris* conjiciebat Heins.—344 *craterasque* Petav. sec.—345 *Carne* pro *Crine* Florent. Voss. pr. *ferunt* pro *bibunt* idem Florent. *læta cænantes* Petav. sec. *lene canentes* Tholos.—346 *socias* Vat. sec. et d. Jun. et Voss. sec. *Cerastes* duo Vatt. Cod. Bartholin. inc. Heins. Bonon. Tholos. Oxon. pr. Jun. sec. Ambr. tert. *Cerastes* vel *Cerastas* Reg. Oxon. sec.—347 *Et festas tres* Vatt. et d. Pal. duo Med. duo Heins. Put. Reg. duo Petav. Bonon. Tholos. Moret. pr. Oxon. pr. Voss. sec. duo Jun. Exc. Petav. quart. Ald. Var. LL. e marg. Parm. *At* Vat. pr. Florent. Oxon. sec. duo Voss. Cod. Bartholin. *faustas* pro *festas* conjicit Heinsius. *alii* Pal. *alii* ed. Parm. *alii* maxima Codd. pars, Exc. Petav. quart. *succidunt* Vat. tert. *limine* Vat. pr. inc. Heins. *flammas* pro *tædas* Voss. sec. deerat autem hic versus Vat. sec.—348 *Nunc* Tholos. *placatur* Vat. quint. *placatum* Vat. pr. Petav. sec. Tholos. Ambr. tert. *lumen* Put. *numen* Pal. *flumen* Florent. duo Med. duo Heins. Reg. duo Petav. Voss. pr. Oxon. sec. Tholos. Ambr. tert. duo Jun. Exc. Petav. quart. Ald. et ed. Parm. *fulmen* duo Vatt. Oxon. pr. Voss. sec. *lumen Averni* Vat. pr. Cod. Bartholin.

NOTE

344 *Eumenides*] Furia sunt immemores criminum, ad quæ impellunt homines, ipsæque immemores furoris hominibus timendi, parant cratera seu vas ingens vinarium, quod in medio statnebatur, unde haurirent pocula minoribus. De Eumenidibus supra va. 16.

346 *Cerastas*] Κέρας, aros, est cornu, et inde dicuntur, Cerastæ, serpentes quæ præferunt cornicula quadrigæ-

mina, quibus exertis, ipsæ, latentes in arena, aves velut ad escam advolantes decipiunt. ‘Homines præterea Cerastas cornibus insignes olim tenuisse Cyprum scribit Androclides; nude insula Cerastia dicta est.’ Parrhasius.

347 *Alio lumine*] Non funesto et rogali, ut solebant, sed alio igne puriori.

348 *Averni*] Supra.

Innocuæ transistis aves, flatumque repressit
 Amsanctus: fixo tacuit torrente vorago. 350
 Tunc Acheronteos mutato gurgite fontes
 Lacte novo tumuisse ferunt, hederisque virentem
 Coccyton dulci perhibent undasse Lyæo.
 Stamina nec rumpit Lachesis, nec turbida sacris
 Obstrepitant lamenta choris. Mors nulla vagatur 355
 In terris, nullæque rogam planxere parentes.

Amsanctus retinuit spiritum mortiferum: gurgis sicut torrente stabili. Dicunt fluxum Acherontem, aquis immutatis, tunc intumuisse lacte novo, et dicunt Coccytum virescentem hederis exundasse leni vino. Neque Parca abruptum fila vitæ, neque fletus confusi obstant caribus sacris. Mors nulla errat per terras, et nulla

Oxon. pr. cum glossa seq. *Avernus fluxus est infernalis, spiritum pestiferum emittens, adeo quod aves supervolantes interimat, unde Virgilius in vi. Æn. vs. 239. 'Quem super hand ulli poterant impune volantes Tendere iter pennis; talis sese halitus effert: Unde locum Græci dixerunt nomine Avernum.'*—349 *transistis* duo Vatt. Voss. sec. *statusque* Vat. d. *fluctumque* Tholos. m. sec. *fletumque* Voss. pr. atque ita conjecerat Heinsius, qui ascripserat, sic alibi, 'et fletu concita plangit.'—350 *Amsanctus* Put. *Arsanctus* Cod. Bartholin. *Acanctus* Vat. pr. *Ansanctus* Exc. Læti. *Arsanctus* Vat. tert. inc. Heins. Petav. pr. Ald. Jun. *Anfractus* Vat. quint. Med. quart. Exc. Petav. quart. Parm. Gryph. et al. *Arsanctus* Voss. sec. *Anisus* Pal. duo Med. *Anfractus* Petav. sec. *Xanthus et fixo* Voss. pr. *An Xanthus* Colin. *fixo tacuit* tres Vatt. Pal. Reg. Petav. sec. Tholos. Jun. pr. duo Oxon. Var. LL. e marg. Parm. *tacuit fixo* al.—351 *mutato nomine* Put.—352 *tumuisse* Jun. sec. *tremuisse* Petav. sec. *herbis circumdantem* Bonon.—353 *Coccytum* Moret. pr. *prohibent* Pal. *undasse* Florent. duo Med. duo Heins. Bonon. Tholos. Ambr. tert. Moret. pr. Jun. pr. duo Voss. duo Oxon. Put. Reg. duo Petav. Exc. Petav. quart. Ald. Var. LL. e marg. Parm. *stagnasse* vulg.—354 *non rumpit* Vat. pr. et quint. Cod. Bartholin. sec. Florent. duo Med. duo Heins. Put. Reg. duo Petav. Bonon. Voss. pr. Moret. pr. Ambr. tert. Exc. Petav. quart. *rumpit* Vat. quint. m. sec. Med. quart. Bonon. Voss. pr. Ambr. tert. *rumpit* tres Vatt. Pal. Jun. sec. duo Oxon. Ald. *non turbida* Ambr. tert.—355 *Obstreperant* Moret. pr. inc. Heins. Cod. Bartholin. Exc. Petav. quart. Var. LL. e marg. Parm. *Obstipant* Tholos.—356 *nullique* tres Vatt. et d. Pal. Moret. pr. Jun. sec. chartac. Heins. duo Oxon. et Ald.

NOTÆ

349 *Flatum*] Spiritum pestiferam, quem exhalat.

350 *Amsanctus*] Campaniæ lacus, cujus halitus aves necat.

351 *Mutato gurgite*] Nam Acheron prius fluebat lacrymis. Acheron in Thesprotide, et Cocytus, habent aquas insuavissimas, et ideo Homerus eas apud Inferos fluere finxit. De Acheronte et Cocyto supra lib. I.

353 *Lyæo*] Vitis; nam Bacchus di-

citur Lyæus, ἀπὸ τοῦ λύειν, solvere, quod solvat animum curis.

354 *Lachesis*] Parca: nam Atropos rumpit, et hic ponitur soror pro sorore, ut apud Virgilium Pollux ponitur pro Castore.

356 *Rogum*] Nullæ matres fleverunt liberorum mortem, quæ designatur per rogam: id est, nulla mors accidit, ne turbet festa Inferorum gaudia.

Navita non moritur fluctu, non cuspidē miles,
Oppida funerei pollent immunia leti :
Impexamque senex velavit arundine frontem
Portitor, et vacuos egit cum carmine remos.

360

Jam suus inferno processerat Hesperus orbi.
Ducitur in thalamum virgo. Stat pronuba juxta
Stellantes Nox picta sinus, tangensque cubile
Omina perpetuo genitalia foedere sancit.

matres deflevere pyram. Nauta non perit aquis, miles non enae; urbes florent expertes mortis funesta, et Charon aequas vector umbrarum cinxit canna caput hirsutum, atque habuit otiosos remos cum cantu. Jam vesp̄r suus apparebat mundo Inferorum: puella Proserpina conducitur in cubiculum nuptiale. Nox pronuba astat prope, habens vestes ornatas stellis, ac contingens lectum confirmat praesagia

.....

nullumque Vat. sec. nullisque Exc. Petav. quart. parentes vel sorores Reg. Oxon. pr.—357 *nec moritur* Ambr. tert. *nec cuspidē* Tholos. Ambr. tert.—358 *pollent* Jun. pr. *gaudent* Vat. quint. *inmania* Vat. pr. Cod. Bartholin.—359 *Impexamque...frontem* Vat. sec. et d. Florent. duo Med. duo Heins. Petav. sec. Bonon. Tholos. Ambr. tert. Moret. pr. duo Jun. Oxon. sec. duo Voss. Exc. Petav. quart. Var. LL. e marg. Parm. *Impexamque...frontem* Reg. Petav. pr. Oxon. sec. *Impexamque...crinem* Put. *Implexoque...crines* Vat. pr. Cod. Bartholin. Vat. Livin. *Implexamque* Vat. tert. Ald.—360 *vacuos vestit* Voss. pr.—361 *praecesserat* Jun. duo.—362 *Stellatos* Jun. pr. *pecta* Voss. pr.—364 *Omina* Jun. sec. *Omina* Var. LL. e marg. Parm. *genitalia* Reg. Bonon. *genitalia* Voss. sec. *sancit* Vat. tert. et quint. Florent. duo Med. Heins. H. et inc. ejusd. Put. Reg. duo Petav. Bonon. Oxon. sec. Vat. Livin. Exc. Petav. quart. *sancit* tres Vatt. Cod. Bartholin. *Omine p. genitalia foedera s. Exc.*

NOTÆ

357 *Fluctu*] Maris adversa tempestate nemo nauta perit.

Cuspidē] Ense, hasta, aut quovis telo nemo homo occiditur.

359 *Impexam*] Virgilius: 'Cui plurima mento Canities inculta jacet.'

360 *Portitor*] Ille est, qui in portu vectigal sen portorium recipit, et ideo portitor dicitur Charon, quia ab umbris transitoris obolum, seu nauticum, quasi portorium exigit. Propertius: 'Vota movent superos ubi portitor æra recepit.'

361 *Hesperus*] Nam inferi habent sua sidera. Hesperus in vertice Atlantis Patriæ sidera observans obiit, et a suis ob pietatem in cælum relatus,

sideri nomen dedit, seu stellæ vespertinæ, quæ matutinis horis dicitur Phosphorus seu Lucifer.

362 *Pronuba*] Ea est, quæ ex parte uxoris nuptiis celebrandis præeat, ut auspex ex parte viri.

363 *Tangens*] More precantium, qui tenebant aras.

364 *Omina sancit*] Confirmat matrimonium, vel optat numerosam felicitatemque sobolem, et iis bene ominatur. *Perpetuo foedere*, id est, nodo conjugii indissolubili. Ex Justiniani institutis, 'Nuptiæ sive matrimonium est viri et mulieris conjunctio individuam vitæ consuetudinem continens.'

Exultant cum voce pii, Ditisque sub aula 365
Talia pervigili sumunt exordia plausu :

Nostra parens Juno, tuque, o germane Tonantis
Et gener, unanimis consortia discite somni,
Mutuaque alternis innectite colla lacertis.
Jam felix oritur proles : jam læta futuros 370
Expectat Natura Deos. Nova numina rebus
Addite, et optatos Cereri proferte nepotes.

conjugalitæ connubio indissolubili. Pii lætantur, plaudunt cum cantu, et in regia Plutonis incipiunt dicere hæc verba lætitia insonant : O Proserpina mater nostra, et tu, o Pluto, frater Jovis et gener, discite societatem somni concordis, et circumdate invicem colla mutus brachiis : jam soboles fortunata nascitur : jam natura gaudens expectat numina nascitura : addite mundo Deos novos, et date Cereri nepotes juvenculos.

~~~~~

Schott.—365 cum vel tum Oxon. sec. jam al. *proferre* pro cum voce Voss.—366 per vulgi pro *pervigili* Med. pr. *sumunt exordia* Florent. duo Med. duo Heins. et chartac. ejusd. Put. Reg. duo Petav. Bonon. Tholos. Ambr. tert. duo Jun. totidem Oxon. et Voss. Exc. Petav. quart. Ald. ed. Parm. et Vicet. Heinsius ascripserat locum Lucretii Lib. 1. vs. 150. 'Principium hinc cujus nobis exordia sumet.' *ducunt* vulgo. *dicunt* edd. Parrh. Isingr. et Gryph.—367 parens Vat. pr. Reg. Cod. Bartholin. ed. Vicet. *potens* Florent. cum octodecim aliis, Ald. ed. Parm. Exc. Petav. quart. *Nostripotens* una voce legebat Heinsius, qui ascripserat: sic supra, *Umbrarumque potens* Lib. 1.—368 genus pro gener Petav. sec. *unanimis* quatuor Vatt. Pal. Cod. Bartholin. edd. Vicet. Parm. Junt. Ald. Isingr. et al. *unanimis* Leid. *unanimi* Vat. tert. Florent. duo Med. duo Heins. Put. Reg. Bonon. Petav. sec. Exc. Petav. quart. *ignari* Ambr. tert. *ducite* tres Vatt. Cod. Bartholin. *dicite* Bonon. *discite* Vat. tert. et d. Pal. duo Med. Heins. H. et inc. ejusd. Put. Reg. Voss. pr. Oxon. sec. *lecti* pro somni Jun. pr.—369 colla Vat. pr. Bonon. Tholos. ed. Vicet. *vois* tres Vatt. et d. Pal. Florent. duo Med. Put. Reg. Petav. sec. Voss. sec. duo Oxon. Var. LL. e marg. Parm.—371 *Expectet* Florent. nomine Moret. pr.—372 *perferre* pro *proferte* vet. Gyr. *labores* pro *nepotes* Florent.

NOTE

365 Pii] Cultores camporum Elysi-
orum.

366 Pervigili] Nam totam noctem
ducunt in cantu et conviviis.

367 Juno] Inferna scilicet, quæ est
Proserpina, ut supra lib. 1.

368 Gener] Nam Pluto duxit Pro-
serpinam Jovis et Cereris filiam, et
ideo est Jovis et Cereris gener.

370 Oritur proles] Optat eis prolem,
et revera Furias ex Dite susceptas
aiunt.

XXXVI.

CL. CLAUDIANI

DE

RAPTU PROSERPINÆ

LIBER III.

ARGUMENTUM.

Dii Jovis jussu ab Iride convocati sedent. Tum Jupiter ait se sæculi aurei pigritia offensum, fruges inaratas et mella ademisse, ad excitandam hominum industriam: hinc homines glande vesci; hinc naturam queri; ideoque Proserpinam dat rapiendam, eam ut quærens Ceres det fruges; vetat ne quis raptorem prodatur. Interim Ceres in Ida terretur prodigiis, somniis, specie ipsius Proserpinæ flentis; mox volat in Siciliam: hic omnia confusa: petit ab Electra nutrice unde calamitas. Tandem Electra rem prodit, et Venerem, Dianam, Palladem accusat: explicat dolos Veneris allicientis Proserpinam in sylvas, ubi orta nocte subita rapta fuerat, ancillis fugientibus. Ceres invehitur in tres Deas. Petit ut saltem liceat nosse suam calamitatem. Orat Latonam ut sibi indicet raptorem, sed frustra. Ergo statuit quærere filiam per omnes mundi partes. Sylva ad fluvium Acin describitur, ab armis præliisque Jovis, a spoliis gigantum, loci religione, quæ non impedit quominus Ceres evertat cypressus et cedros ad tædas faciendas: has accendit in Ætna: hinc progreditur flens, conquerens se sontem, se punitam dicens, desperans, &c. Nam deest finis.

JUPITER interea cinctam Thaumantida nimbis

Interim Jupiter imperat Iridem circumdatam nubibus descendere, et evocare

////////

In Vat. pr. sec. et quint. Jun. pr. et sec. duobus Voss. Oxon. pr. Cod.

NOTÆ

1 *Interea*] Dum hæc aguntur convivia, dum cantus resonant, &c.

Thaumantida] Irin, quæ Thaumantis et Electræ filia, ἀνδρὸς τοῦ θαύματος

Ire jubet, totoque Deos arcessere mundo.
 Illa colorato Zephyros illapsa volatu
 Numina conclamat pelagi, Nymphasque morantes
 Increpat, et fluvios humentibus evocat antris. 5
 Ancipites trepidique ruunt, quæ causa quietos
 Excierit, tanto quæ res agitanda tumultu.
 Ut patuit stellata domus, considerare jussi.
 Nec confusus honos. Cœlestibus ordine sedes
 Prima datur : tractum proceres tenere secundum 10

Deos ex omni mundo. Illa Iris superans ventos alis pictis, vocat Deos maris, et arguit Nereides cunctabundas, atque excit fluvios ex cavernis humidis. Veniunt parvidi dubitantesque, quæ causa se placidos evocaverit, quod negotium tractandam tanta trepidatione. Postquam regia cœlestis aperta est, Dii jussi sunt sedere : neque honor est promiscuus : primus ordo sedendi defertur Diis superis : Principes maris occupant

Bartholin. et ed. Vicet. additur Præfatio, quæ ante vi. Cons. Honorii legitur. in Vat. tert. quart. et Pal. deerat.

1 *Thaumas* Voss. sec.—2 *totosque* Vat. quart. Exc. Petav. quart. *omnes* pro *Deos* Jun. pr. *arcessere* Vat. sec. quint. et d. Florent. Put. Petav. pr. Ambr. tert. duo Voss. Var. LL. e marg. Parm. *arcessere* tres Vatt. Pal. Reg. Moret. pr. Oxon. pr. chartac. Heins. Cod. Bartholin. *arcessere* Petav. sec. *accedere* Exc. Petav. quart.—3 *coloratos* Pal. Heins. H. *Zephyris illapsa* Vat. tert. Bonon. Tholos. *Zephyros* Oxon. sec. *Zephyros elapsa* Moret. pr. Jun. sec. Ambr. tert. *Zephyrum progressa* Var. LL. e marg. Parm. *Zephyros transgressa* chartac. Heins. *perlapsa* Vat. quint. *prælapsa* Petav. sec. *transgressa* Vat. pr. Voss. pr. Cod. Bartholin. *progressa* inc. Heins. Exc. Petav. quart. *illata* Jun. pr. *illapsa* Vat. sec. et d. Florent. duo Med. Oxon. pr. Heins. H. Put. Reg. Petav. pr. *volato* pro *volatu* Oxon. pr.—4 *conclamant* Vat. tert. *lymphasque* Vat. sec.—6 *Ancipitesque ruunt trepidi*. Oxon. sec. *quos causos* ed. Vicet. *vocatos* Ambr. tert. *morantes* Exc. Petav. quart. male. nam modo præcessit vs. 4.—7 *eruerit* pro *excierit* Vat. pr. *tanto et quæ res* Voss. pr.—8 *Et patuit* Voss. pr.—9 *Non confusus* Vat. pr. chartac. Heins. Oxon. pr. Cod. Bartholin. ed. Parm. *Nec confusus* Var. LL. e marg. Parm. *confessus* Voss. pr. *honor omnes* Vatt. Pal. Cod. Bartholin. *honor* Voss. sec. Ambr. tert.—10 *proceres tractum* Jun. pr. *stratum*

NOTE

dictam : est enim filia admirationis : unde et Thaumas dicitur, eaque Deorum nuntia.

6 *Quietos*] Deos omnes in concilium cogere, non nisi in summa rerum difficultate moris erat.

8 *Stellata domus*] Est regia cœli, stellis distincta.

Considerare jussi] Nam Jovia injussu non audent. Statius : 'Nec protinus ausi Cœlicolæ, veniam donec pater ipse sedendi Tranquilla jubet esse manu.'

9 *Nec confusus honos*] Non confuse et promiscue sedent, sed quisque pro sua dignitate sedet.

Cœlestibus] Diis superis, seu Diis majorum gentium : qui sunt duodecim selecti, ex Ennio : 'Juno, Vesta, Minerva, Ceres, Diana, Venus, Mars, Mercurius, Jovi', Neptunus, Vulcanus, Apollo.' At hinc aberat Ceres, ut ostendit Poëta.

10 *Proceres*] De Consul. Prob. vs. 18.

Æquorei, placidus Nereus, et cœrula Phorci
Canities. Glaucum series extrema biforæm
Accipit, et certo mansurum Protea vultu.
Necnon et senibus fluviis concessa sedendi
Gloria. Plebeio stat cetera more juvenus,
Mille amnes. Liquidis incumbunt patribus udæ
Naides, et taciti mirantur numina Fauni.

15

locum alterum, Neptunus lenis, et proles cana Phorci cœrulei: sedes ultima recipit Glaucum biforæm, et Proteum remansurum figura stabili: quin et honor considendi datus est fluminibus antiquis: fluvii alii mille stant ut juvenes ex consuetudine populi. Naides humida innituntur patribus humentibus, atque Fauni

proceres Petav. sec. sedem tenere secundam Voss. pr.—11 et lucida Phorci Vat. tert. et d. Pal. larida Petav. pr. lubrica Exc. Petav. quart. pallida Ambr. tert. candida inc. Heins. Petav. sec. reverendaque Vat. sec. Florent. Voss. pr. Oxon. pr. m. sec. Exc. Læti. et lucida vel reverendaque Tholos. reverendaque vel et livida Voss. sec.—12 sedes pro series Oxon. pr. m. sec. externa Jun. pr. biforæ Petav. sec.—13 certum Voss. pr.—14 fluviis senibus Vat. quint. Reg. Oxon. pr. superis fluvii Voss. pr.—16 partibus al. udæ duo Med. Heins. et inc. ejusd. Reg. m. sec. Tholos. m. pr. duo Voss. Exc. Petav. quart. ed. Parm. et Vicet. udæ duo Vatt. et d. Tholos. m. sec. Jun. pr. chartac. Heins. ude Ambr. tert. inde Moret. pr. udæ. cum στυμφ, Put.—17 Naides Petav. pr. Naiades tres Vatt. et Pal. taciti Vat. sec. et d. Ald. Var. LL. e marg. Parm. placidi Vat. pr. chartac. Heins. Cod. Bartholin. ed. Parm. numina Vat. pr. Bonon. chartac. Heins. Cod. Bartholin. ed. Vicet. sidera Vat. sec. et d. Pal. Florent. duo Med. Heins. H. et inc. ejusdem, Put.

NOTÆ

11 Nereus] Omnium Ponti liberorum natu maximus, ex Doride Oceani filia Nymphas genuit Nereidas: non raro sumitur pro Neptuno.

Phorci] Is etiam Ponti filius, Græas seu Spumas ab ipso partu canas peperit ex Ceto sorore: sicque cœrula Phorci canities, est proles cana Phorci cœrulei.

12 Glaucum] Is erat Eubœæ piscator, urinandi peritissimus, qui cum ad insulam quandam cultoribus vacuam penetraret, rudi sæculo persuasit se ad Deos maris penetrasse, sicque opinionem divinitatis sibi peperit. Fabula ait eum in balenam conversum, tractata herba, cujus tactu pisces, quos captos extraxerat, redivos in æquor regaliis conspexerat.

13 Protea] Hic Neptuni filius, in varias se figuras mutare Dis presentibus non audebat; alioqui mutari solitus, εἰς παντοδατὰ ζῷα καὶ δένδρα, in omne genus animalia et arbores. Polyænus: qui id putat fictum esse, quod dolis superare posset quemcumque vellet.

16 Incumbunt] Innituntur fluviis, quorum sunt filia. Callimachus: Νύμφαι Θεσσαλίδες ποταμοῦ γένος, Nymphæ Thessalides amnis genus: ex Parrhasio.

17 Naides] Fontium Deæ, ut supra.

Fauni] Fannos, Sylvanos, et Satyros inter Deos agrestes coluit antiquitas: superne hominibus cornutis, inferne capris similes.

Tum gravis ex alto genitor sic orsus Olympo :
 Abduxere meas iterum mortalia curas,
 Jam pridem neglecta mihi, Saturnia postquam 20
 Otia et ignavi senium cognovimus ævi,
 Sôpitosque diu populos torpore paterno
 Solicitæ placuit stimulis impellere vitæ,
 Incultis ne sponte seges grandesceret arvis,
 Undaret neu sylva favis, neu vina tumerent 25
 Fontibus, et totæ fremerent in pocula ripæ.

silentes admirantur Astra. Tunc pater verendus ita locutus est ex cælo cælos:
Res humanæ contentæ a me dudum applicuerunt rursus animum meum, postea-
quam vidimus ignaviam sæculi Saturni, et tarditatem ætatis inertis: et visum
est stimulare curis vitæ anxie gentes dudum torpescentes ignavia paterna; cavi
ne fruges injussæ crescerent in agris inaratis, neve arbores complerentur melle; neve
vinum exundaret fontibus, et ripæ omnes cum sono fluerent ad vasa implenda.

*****

Reg. Tholos. duo Voss. duo Petav. Exc. Petav. quart. et Ald.—18 *Olympo*
est vulg. Olympo sine est Voss. pr. chartac. Heins. Moret. pr. Bonon. Tholos.
Ambr. tert. duo Jun. duo Oxon. Ald. et ed. Vicet. est solio genitor sic orsus
ab alto Exc. Petav. quart.—19 Abduxere Vat. tert. Adduxere tres Vatt. Flo-
rent. Put. Petav. sec. Bonon. Tholos. Voss. pr. Ambr. tert. Exc. Petav.
quart. Abduxere Vat. sec. et d. chartac. Heins. Ald. Adduxere vel Abduxere
Reg. Oxon. pr. Voss. sec. Heinsius ascripserat sequentia: 'Abduxere] hæc
vera lectio. i. e. avocarunt. sic abducere occurrit Hist. Aug. p. 24. de avocandi
verbo vid. Salmas. ad Hist. Aug. p. 42. et 59. et Gronov. ad Livium.'—20 Nam
pridem Put. dudum Tholos. Exc. Petav. quart.—21 cognoscimus Vat. quart.
Pal.—22 languore paterno Petav. pr. Ambr. tert. sopore edd. Vicet. Parm.
Colin.—23 Solicitos Ambr. tert. stimulos Vat. quint. Florent. inc. Heins. ed.
Vicet. stimulis duo Med. Heins. H. Put. Reg. Petav. pr. Tholos. Moret. pr.
Vat. Livin. duo Voss. Exc. Petav. quart. impendere Jun. sec.—24 neu
sponte Bonon. concreveret Voss. pr. gravesceret Ambr. tert. grandesceret Put.
Petav. pr. gradesceret Reg. candesceret Exc. Petav. quart. canesceret vel
gravesceret vel grandesceret Vat. sec. Voss. sec.—25 non silva Voss. pr. ne
silva favis, ne quatuor Vatt. Moret. pr. Petav. sec. Ambr. tert. Cod.
Bartholin. duo Jun. Exc. Petav. quart. ne vina Florent. inc. Heins.
—26 aut totæ Vat. sec. Voss. sec. fluerent Jun. sec. ruerent vel fremerent

NOTÆ

18 *Genitor*] Jupiter 'Divum pater
 atque hominum rex.' Virgilius.

Alto Olympo] Ex altiore cæli par-
 te: Dii alii inferiorem locum tenent.

20 *Saturnia otia*] Pigritia scilicet,
 qualis erat regnante Saturno.

21 *Senium*] Pigritiam et tardita-
 tem, qualis est in senibus.

22 *Torpore paterno*] Torpore et in-
 ertia, quam patiebatur pater meus
 Saturnus. Locus hic desumptus ex

Virgilio: 'Nec torpere gravi passus
 sua regna veterno,' &c. Nam Jupi-
 ter, perosus vitam illam quietam et
 placidam sæculi Saturnii, voluit ho-
 mines non amplius ducere vitam
 expertem curarum et mœroris, sed
 parando victui multo cum labore in-
 vigilare.

26 *Fremerent*] Ripæ paterentur a-
 quas frementes, seu cum sonitu fluen-
 tes ad vasa accolarum implenda.

Haud equidem invideo; (nec enim livescere fas est
Vel nocuisse Deos) sed quid dissuasor honesti
Luxus, et humanas oblimat copia mentes?
Provocet ut segnes animos, rerumque remotas 30
Ingeniosa vias paulatim exploret egestas?
Utque artes pariat solertia, nutriat usus?
Nunc mihi cum magnis instat Natura querelis
Humanum relevare genus, durumque tyrannum
Immitemque vocat, regnataque sæcula patri 35

Non invideo certe (nam neque licet Deos invidere vel obesse); at quare luxuria inimica honestatis, et abundantia hebetat animos hominum? Faciam nempe, ut paupertas ingeniosa excitet mentes ignatas, et quærat paulatim modos occultos rerum, et ut industria excogitet artes, et exercitatio alat illas. Natura nunc urget me cum questibus ingentibus solari genus hominum, et appellat me tyrannum crudellem et implacabilem, atque exprobrat ætatem gubernatam a patre Saturno, ac

Florent.—27 *invideo* Vat. quint. inc. Heins. *invidia* tres Vatt. Florent. Put. Bonon. Tholos. Voss. sec. *invidia est* Vat. quart. Pal. duo Med. Heins. H. Jun. sec. Oxon. sec. duo Petav. Exc. Petav. quart. *neque enim* duo Vatt. Put. Reg. Petav. pr. Tholos. Jun. pr. Oxon. pr.—28 *Vos nocuisse* Vat. pr. *quid dissuasor* Vat. d. Petav. sec. *quod* quatuor Vatt. Pal.—29 *obliquat* Bonon. Oxon. sec. m. sec. *oblimat* vel *obliquat* Reg. Oxon. pr. *oblimat* vel *offuscat* Vat. sec. Voss. sec. Heinsius asteriscum huic versui apposuerat, ascripto simul loco Horat. Lib. i. Sat. ii. 'Rem patris oblimare.'—30 *Provocat* et Ambr. tert. *Provocat* aut chartac. Heins. *iterumque remotas* inc. Heins. *moratas* Reg. *moratas* vel *remotas* Oxon. pr.—31 *exploret* Vat. d. Petav. sec. Bonon. Exc. Petav. quart. ed. Parrhas. *exploret* Moret. pr. Ald.—32 *Atque artes* Bonon. Jun. sec. *Ut patrias artes* Vat. pr.—33 *Nam mihi* Pal., Med. pr. Heins. H. Non Put. *dirumque tyrannum* Vat. pr. Cod. Bartholin. *durumque* Florent. duo Med. Heins. H. et inc. ejusdem, Put. Reg. Bonon. duo Voss. duo Petav. Exc. Petav. quart. Ald. Var. LL. e marg. Parm. *divumque* Ambr. tert.—35 *fœdera pro sæcula* Ambr. tert. *patri* Vat. quart. Reg. Oxon. pr. Ambr.

NOTÆ

27 *Livescere*] Sol non invidet Lunæ, neque Dii hominibus.

28 *Nocuisse*] Dii non nocent; etenim 'Dii sunt benefici, generique hominum amici.' Cicero.

29 *Oblimat*] Pinguefacit atque obduntit.

30 *Ut segnes, &c.*] Jussi ut paupertas excitet homines. Heinsius putat legendum, *haud segnes, &c.* quasi diceretur, scilicet paupertas provocet animos impigros. Deinde legit,

atque artes.

31 *Egestas*] Gaditani Egestatem et Artem adorabant; hanc, ut egestatis remedium; illam, ne placata noceret. Lucanus: 'Fœcunda virorum Paupertas.'

33 *Nunc*] Sublata prioris vitæ felicitate, natura vehementer queritur, urgetque me ut relevem solerque genus hominum.

34 *Tyrannum*] Quod injuste regnando premat homines.

Commemorat, parcumque Jovem se divite clamat.
 Cur campos horrere situ, dumisque repleri
 Rura velim, et nullis exornem fructibus annum?
 Se jam, quæ genitrix mortalibus ante fuisset,
 In diræ subito mores transisse novercæ.
 Quid mentem traxisse polo, quid profuit altum
 Erexisse caput, pecudum si more pererrant
 Avia, si frangunt, communia pabula, glandes?

40

conqueritur me Jovem esse avaram se locuplete. Petit quare jubeam agros
 squalere illuvie, et arva compleri spinis, et quare nullis decorem fructibus an-
 num. Dicit se jam, quæ prius fuerat mater hominibus, degenerasse cito in ani-
 mam novercæ crudella. Quid juvit homines duxisse animum ex Cælo? quid
 juvit sustulisse os sublime, si instar bestiarum peragrant deserta, si rumpant

~~~~~

tert.—36 *parcumque Jovem* Moret. pr. *damnat* Var. LL. e marg. Parm.—
 37 *Qui campos* Florent. Bonon. Moret. pr. Jun. et Oxon. pr. Quod Vat. sec.
 et quint. *Quid* Voss. pr. Exc. Petav. quart. Cur vel Qui Voss. sec. Quo vel
Quid conjecerat Heins.—38 *Arva pro Rura* Jan. pr. Vat. tert. *velim, nullis*
tres Vatt. et d. Pal. Pnt. Reg. Bonon. Tholos. chartac. Heins. Jun. sec. duo
 Petav. duo Oxon. Exc. Petav. quart. edd. Ald. Parm. Vicet. Junt. Cohn.
 Parrhas. *nullisque* Vat. quint. Petav. pr. Ambr. tert. Moret. pr. Jun. pr.
 Cod. Bartholin. Exc. Læti. *exornans* Put. *fructibus pro fructibus* Pal. Exc.
 Petav. quart.—39 *Se jam* Exc. Læti. *Semina* ed. Vicet. *velitrix* Petav. sec.
genitrix Vat. Livin. *cultrix* Ambr. tert. *nutrix* Vat. quint. Put. Tholos. Voss.
 pr. Ald. ed. Vicet. *rectrix* Vat. tert. et d. Pal. Florent. Oxon. pr. Put. Reg.
 Petav. pr. Bonon. duo Med. Heins. H. et inc. ejusd. duo Jun. *genitrix* vel
nutrix Vat. sec. *rectrix* vel *nutrix* inc. Heins. *rectrix* vel *nutrix* vel *genitrix*
 Voss. sec.—40 *morem* Florent. inc. Heins. Petav. pr. Ambr. tert. Var. LL.
 e marg. Parm. *nomen* Vat. sec. *transire* tres Vatt. Put. Reg. Voss. pr. Jun.
 pr. duo Oxon. Cod. Bartholin. Exc. Petav. quart. *mentem transisse polo* Pal.
 Petav. sec.—43 *franguntur pro si frangunt* Bonon. *frangit* Florent. *frangunt*
 Vat. sec. Reg. Jun. sec. Oxon. pr. *publica pro pabula* Florent. m. pr.—44 *vita*

NOTÆ

26 *Parcumque Jovem*] Natura cla-
 mat Jovem esse parcum atque ava-
 rum in tantia suis divitiis, quibus pri-
 vat homines.

27 *Horrere situ*] Situs est illuvies
 quædam, quæ sædat agros cessantes.

38 *Fructibus*] Pomis et frugibus.

40 *Novercæ*] Natura, quæ materno
 affectu homines ante fovebat, queri-
 tur quod, me jubente, facta sit nover-
 cæ, eosque alat glandibus, quos melle
 et lacte aluerat.

41 *Mentem traxisse polo*] Hoc ex
 Platoniorum sententia.

42 *Erexisse caput*] Quod soli homi-
 ni contigit, quodque ejus argnit nobi-
 litatem. Hoc depromptum ex Ovidio,
 qui hæc canit: 'Os homini sublime
 dedit,' &c.

43 *Avia*] Vagantur per saltus, ne-
 mora deserta, in quibus via nulla est,
 et quæ ideo dicuntur avia, quasi sine
 via.

Communia pabula] Glandes quæ
 sunt alimenta communia bestiis et
 hominibus.

44 *Lustris*] Lastrum est spatium
 quinque annorum, sed significat e-

Hæccine vita juvat sylvestribus abdita lustris,
Indiscreta feris? Tales cum sæpe parentis 45
Pertulerim questus, tandem clementior orbi
Chaonio statui gentes avertere victu.
Atque adeo Cererem, quæ nunc ignara malorum
Verberat Idæos torva cum matre leones,
Per mare, per terras avido discurrere luctu 50
Decretum, natæ donec lætata repertæ
Indicio tribuat fruges, currusque feratur
Nubibus, ignotas populis sparsurus aristas,
Et juga cœrulei subeant Actæa dracones.

glandes, alimenta communia? An vita illa placet occultata cavernis agrestibus, non differens a belluis? Cum ego Jupiter passus sim sæpe querelas tales matris Naturæ, tandem factus milior mundo, decrevi avocare populos ab Chaonio alimento. Et ideo statutum est a me ut Ceres, quæ nunc ignorans suam jacturam fatigat leones Idæ, cum parente terribili Cybele; statutum, ut Ceres vagetur per mare et terras fletu magno, donec gaudens signis filicæ inventa, det fruges, et currus ejus vehatur per aërem, distributurus spicas incognitas hominibus; et ser-

vetat Put. addita pro abdita Cod. Bartholin. cum viginti sex aliis. silvis pro lustris Ambr. tert.—45 quales Tholos. parenti Exc. Petav. quart. Heins. ascripserat Ovid. in Fastis, loco non indicato.—46 Pertuleris Vat. sec.—47 Chaonia...glande pro Chaonio...victu Voss. pr. Dodonio...victu Jun. sec. avertere Put.—48 Atque adeo Vat. pr. et tert. Florent. duo Med. Heins. H. et inc. ejusd. Moret. pr. Tholos. Ald. ed. Parm. et Vicet. ideo duo Vatt. vet. Gyr. Cod. Bartholin. adeo vel ideo Reg. chartac. Heins.—50 decurrere luctu Moret. pr. disquirere conjiciebat Heins.—51 Decretum est duo Vatt. inc. Heins. Reg. Petav. sec. Ambr. tert. Moret. pr. Voss. pr. Oxon. pr. Jun. sec. Var. LL. e marg. Parm. Decrete Put. Decrevit Pal. Florent. Med. quart. unde Decrevi legebat Heins. donec natæ Vat. quart. natæ donec duo Med. Put. Reg. Heins. H. et inc. ejusd. Bonon. Tholos. duo Petav. duo Voss. Ambr. tert. duo Jun. totidem Oxon. Ald. Var. LL. e marg. Parm.—52 Judicio Vat. pr. et tert. Petav. sec. cursusque Vat. d. Pal. Florent.—53 Avius Vat. tert. et duo Med. Heins. H. et inc. ejusd. Put. Petav. sec. Oxon. sec. Ald. Var. LL. e marg. Parm. Gesn. et ed. Bipont. vid. supra v. 43. Illius Exc. Petav. quart. Nubibus quatuor Vatt. Cod. Bartholin. Nubibus vel Avius Florent. Reg. ignotis vel ignotas Voss. sec. populo Jun. sec. terris pro populis Exc. Petav. quart.—54 Ut juga Vat. tert. subeunt Petav. sec. jugales Voss. sec.

NOTE

tiam sylvas densissimas, et cubilia ferarum, ut hoc in loco.

47 *Chaonia victu*] Id est, glandibus Chaoniis, quæ victum suppeditant. Chaonia pars est Epiri in Græcia, quæ abundat quercubus, et ideo glandibus.

48 *Ignara malorum*] Nescit nempe filiam a Plutone esse raptam.

49 *Idæos leones*] Stabulantes in Ida monte Phrygiæ; qui leones trahunt currum Cybeles matris Deorum. Supra de leonibus Cybeles.

50 *Avido luctu*] Magno Ceres mœsta desiderio filicæ, eam quæret per totum orbem terrarum.

54 *Dracones*] De draconibus Ceres supra.

Quod si quis Cereri raptorem prodere Divum
 Audeat; imperii molem, pacemque profundam
 Obtestor rerum, natus licet ille, sororve
 Vel conjux fuerit, natarumve agminis una,
 Se licet ille meo conceptum vertice jactet,
 Sentiet iratum, procul ægide, sentiet ictum
 Fulminis, et genitum divina sorte pigebit,

55

60

pentes nigri submittant se jugo Attico. Quod si quis Deorum audeat indicare raptorem Plutonem; juro per magnitudinem regni mei, et amicitiam secretam mundi; quamvis ille sit filius, aut soror, aut uxor, aut una cæcis filiarum; quamvis ille gloriaretur se esse natum ex capite meo, palietur longe clypeum horrendum, patietur impetum fulminis, atque dolebit se esse natum

~~~~~

m. pr.—55 *dirum* Oxon. sec. *durum* Vat. quint.—56 *pacem molemque profundam* Petav. pr.—57 *natus sive ille* Cod. Bartholin. ipse Reg. Oxon. pr. Jun. sec. Ambr. tert. *sororque* Florent. inc. Heins.—58 *natarumque* Cod. Bartholin. cum octodecim aliis et Exc. Petav. quart. *natarumve* vel *nostrarumque* duo Vatt. *natarumque* vel *multarumque* Voss. sec.—59 *Sed licet* Ambr. tert. *Scilicet* Med. quart. *Se licet* Florent. Med. pr. Heins. H. et inc. ejusd. Put. Reg. Bonon. Tholos. Moret. pr. Petav. sec. Vat. Livin. ed. Parm. et Vicet. *illa meo* tres Vatt. et d. *ipsa* Pal. Med. pr. Cod. Bartholin. ore Vat. tert. *ille meo conceptum* Tholos. ipse *meo conceptum* Reg. m. sec. *conceptam* tres Vatt. et d. Pal. Cod. Bartholin. *conceptum* duo Vatt. *jactat* Moret. pr. Jun. pr. *jactet de vertice natam* Jun. sec. *vertice* vel *sanguine* Voss. sec. in Oxon. pr. erat Glossa sequens. *Quidam dicunt, SE LICET IPSA MEO CONCEPTAM* ETC. *quia pro Pallade dictum est: sed hoc non permittit litera sequens, quia pro eodem sequitur GENITUS et SAUCIUS* ICTU. *idcirco melius dicitur IPSE et CONCEPTUM, quamvis pro Pallade dicatur. Masculinum enim genus protulit Auctor, quia prædixerat si quis AUDEAT.*—60 *Sentiet* Petav. pr. *Sentiat* Put. Petav. sec. Jun. sec. *Sentit iratam procul ægida* vulg. et ita Gesn. et ed. Bipont. *iratam* Vat. tert. et d. Pal. dno Med. Heins. H. Incert. et chartac. ejusd. Put. Petav. sec. Bonon. Tholos. duo Oxon. ed. Parm. et Vicet. *iratam procul ægide* tres Vatt. Cod. Bartholin. Florent. Reg. Petav. pr. Ambr. tert. vet. Gyr. Vat. Livin. dno Jun. duo Voss. Exc. Petav. quart. *ægida* duo Med. Heins. H. Ald. et ed. Vicet. *sentiat* Petav. sec. *ictus* Florent. Reg. m. sec. Petav. pr. Bonon. Ambr. tert.—61 *genitam* Vat. quint. inc. Heins. Petav. pr. Jun. sec. Ald. *gentem* Put. *genitum* vel *genitam* Vat. sec. Voss. sec. *stirpe* Florent. inc.

NOTE

55 *Prodere*] Indicare. Virgilius: 'Prædere voce sua quemquam aut opponere morti.' Horatius: 'Risus proditor.'

56 *Pacem profundam*] Id est, æternam illam arcanamque amicitiam, quæ res omnes inter se fovet.

59 *Conceptum vertice*] Licet foret ipsa Pallas, quæ armata prodiit ex meo capite. Palladem indicat, ne quis index veniam speret.

60 *Ægide*] *Ægis* est clypeus Jovis, factus ex pelle capræ, *abydos*, Amaltheæ nutricis; quo clypeo, oraculi monitu, se muniit contra Titanas, eosque vicit. Alii legunt *Sentiet iratam procul Ægida*; id est, Sentiet arma Jovis irati, et *Ægidem concutientis, habentis*: *Αἰδὸς ἀβυδόχοιο*, Homerus.

61 *Genitum divina sorte pigebit*] In magnis angustiis Dii dolebant se esse immortales. Ovidius de Inacho: 'Nec

Optabitque mori: tunc vulnere languidus ipsi
Tradetur genero, passurus prodita regna,
Et sciet an propriæ conspirent Tartara causæ.
Hoc sanctum: mansura fluant hoc ordine fata.
Dixit, et horrendo concussit sidera motu.
At procul armisoni Cererem sub rupibus antri
Securam placidamque diu jam certa peracti
Terrebant simulacra mali, noctesque timorem
Ingeminant, omnique perit Proserpina somno.

65

70

ex semine divino, et cupiet mori. Tunc debilis plaga dedetur ipsi genero meo Plutoni, toleraturus poenas imperti proditi, discetque utrum Inferi favent causæ suæ. Id statutum est: fata stabilia currant hac serie. Jupiter sic locutus est, et tremefecit cælum nutu terribili. Sed longe a Sicillia jam imagines quædam cladis acceptæ turbabant Cererem jamdudum tranquillam et quietam sub saxis cavernæ armis resonantis: et visa noctis augment metum, et Proserpina

*****

Heins. Voss. pr. Ambr. tert. Var. LL. e marg. Parm. sorte vel stirpe Vat. sec. Voss. sec.—63 tunc Vat. Livin. dum Voss. sec. tum Pal. Florent. duo Med. Heins. H. duo Petav. Tholos. Ambr. tert. Var. LL. e marg. Parm. cum Vat. quint. inc. Heins. Put. Reg. Bonon. Exc. Petav. quart. Voss. pr. Ald. diro saucius ictu Reg. Oxon. sec. languidus Vat. Livin. inc. Heins. saucius tres Vatt. et d. Pal. Florent. duo Med. Heins. H. Petav. sec. Tholos. Moret. pr. duo Voss. duo Jun. Exo. Petav. quart. Ald. saucius vel languidus Oxon. pr. diro saucius ictu vel vulnere languidus ipsi Vat. quart. ipse Vat. sec. Voss. pr. Jun. sec. ipse vel ipsa Voss. sec.—64 prima pro propriæ Ambr. tert. conspirant Jnn. pr.—65 Hæc secum Pal. Hæc sancit Exc. Petav. quart. Hoc factum Moret. pr. Hoc sanctum est Vat. quint. Petav. sec. Ambr. tert. pactum est Vat. sec. pactum vel sanctum Voss. sec. fluant Voss. sec. fluent Jnn. pr. ordine Reg. Exc. Petav. quart. cardine Vat. tert. et d. Put. Petav. pr. et sec. m. sec. ex ordine Jun. pr. cardine vel ordine Oxon. sec. facta pro fata Vat. pr. et d.—66 nutu pro motu Vat. quint. Bonon. Petav. pr. nuptu Ambr. tert.—67 Hoc procul Vat. sec. At vel Hoc Voss. sec. armisonis Voss. pr. terroribus pro sub rupibus Vat. tert. Pal. duo Med. Heins. H. Petav. sec. duo Oxon. Exc. Petav. quart.—68 cuncta peracti Florent. m. pr. pericli Exc. Petav. quart.—69 Torrebant pro Terrebant Ambr. tert. timores

NOTE

finire licet tantos mihi morte dolores,
Sed nocet esse Deum.'

63 Passurus prodita regna] Daturus poenas propter proditum regnum Plutonis, qui eo magis torquebit indicem.

64 Conspirent] Scient suo malo, an non Inferi conspirent ad vindicandam causam Plutonis.

66 Concussit sidera] Poëta loquentem Jovem inducunt cum motu totius cœli mundique: exempla passim.

Dolph. et Var. Clas.

Claud.

67 Armisoni antri] Sub saxis cavernæ Idææ, quæ resonabat clypeolis æneis, quibus Corybantes plaudebant, et strictis ensibus, quos rotabant, vel in Creta, vel in Phrygia, ubi est mons Ida.

70 Omnique perit Proserpina somno] Semper inter dormiendum sibi videtur amittere Proserpinam, interdumque ut mortuam lugere.

3 R

Namque modo adversis invadi viscera telis,
Nunc sibi mutatas horret nigrescere vestes,
Nunc steriles mediis frondere penatibus ornos.

Stabat præterea luco dilectior omni

Laurus, virgineos quondam quæ fronde pudica

75

Umbrabat thalamos. Hanc ima stirpe recisam

Vidit, et incommotos fœdari pulvere ramos.

Quærentique nefas, Dryades dixere gementes,

Videtur amitti per totum somnum. Etenim nunc metuit impeti sibi uterum armis inimicis, nunc metuit vestimenta sibi mutata nigra fieri, tunc ornos infœcundas virescere in ipsius domibus. Insuper laurus carior tota sylva surgebat, quæ olim tegebat foliis castis cubiculum puella Proserpinæ: aspexit hanc abscissam ab ipsa radice, et frondes inornatas inquinari pulvere; et Dryades fletus dixerunt

*****

Vat. quart. Reg. Jun. et Oxon. pr.—71 *sub adversis* Vat. quint. *immensis* Vat. pr. Cod. Bartholin. *adversis* Florent. duo Med. Heins. H. et inc. ejusd. Put. Reg. duo Petav. Bonon. Tholos. Ambr. tert. Moret. pr. duo Jun. totidem Oxon. et Voss. Exc. Petav. quart. Ald. Var. LL. e marg. Parm. *inmissis* ed. Vicet. *invadit* Petav. sec.—72 *Nec sibi mutatas* Petav. sec. *jam sibi* Moret. pr.—73 *Non steriles* Vat. tert. *florere* Ambr. tert.—74 *dilectior* Put. Jun. pr. Voss. pr. Exc. Petav. quart. *dilatior* Vat. quart. Voss. sec.—75 *quondam* Florent. cum quatuordecim aliis, Exc. Petav. quart. Ald. ed. Vicet. Var. LL. e marg. Parm. *quæ quondam* Reg. Oxon. pr. Jun. sec. chartac. Heins. ed. Parm. et Vicet. *olim quæ* ed. Barth. *quondam quæ* quatuor Vat. et d. *quod fronte* Put.—76 *Vibrabat* Med. pr. *Umbrabat* Vat. quart. *hanc primo stipite cæsam* Voss. pr. *cespite cæsam* Reg. Oxon. pr. Ambr. tert. *uno cespite cæsam* Vat. pr. Cod. Bartholin. *imo stipite cæsam* Florent. cum octodecim aliis, Exc. Petav. quart. ed. Parm. et Vicet. *incisos* Vat. sec. Voss. sec.—77 *stipite pro pulvere* Pal. *crines* Vat. quart. *ramos tres* Vatt. et d.—78 *Quæ sunt quæque pro Quærentique* Exc. Petav. quart. *Quærentique* Cod. Bartholin. et maxima Codd. pars, edd. Parm. Vicet. Junt. Ald. Parrhas. et

NOTÆ

71 *Invadi viscera*] Percuti uterum, qui fuerat sedes Proserpinæ, ideoque id ipsi cladem portendebat. Viscera in somno res bene vel male præsagiunt. Mater Augusti ad cælum sua viscera ferri crediderat, unde Augusto felicitas portendi visa est.

72 *Mutatas vestes*] Alba vestis in Cerealibus sumebatur. Ovidius: 'Festa piæ Cereris celebrabant annua matres Illæ, quibus nivea velatæ corpora veste, Primitias frugum, dant spicea sarta comarum.' Atræ vestis in luctu publico sumebatur.

73 *Ornos*] Et forte ex ulmo mala portendebantur, quia est apud Inferos. Virgilius: 'Ulmus opaca ingens,

quam sedem somnia vulgo Vana tenere ferunt.' Et Cereris somnium non vanum fuit aut fallax: ideoque somnia vana intellige, quæ aliquando vana sunt et fallacia, non semper.

74 *Luco dilectior omni*] Quæ magis placebat, quam sylva tota, unde translata fuerat.

75 *Fronde pudica*] Alludit ad Daphnen, quæ mutari in laurum maluit, quam virginitatem prodere.

Virgineos umbrabat thalamos] Cubiculum tegebat Proserpinæ nondum nuptæ.

78 *Dryades*] 'Αὐτὸ ὄφους, a *queru*. Nymphæ sunt sylvarum, quæ cum arboribus et vivunt et extinguuntur.

Tartarea Furias debellavisse bipenni.

Sed tunc ipsa sui, jam non ambagibus ullis,

80

Nuntia materno facies ingesta sopori.

Namque videbatur tenebroso oblecta recessu

Carceris, et sævis Proserpina vincta catenis,

Non qualem Siculo olim mandaverat arvis,

Nec qualem roseis nuper convallibus Hennæ

85

Suspexere Deæ. Squalebat pulchrior auro

Cæsaries, et nox oculorum infecerat ignes:

Exhaustusque gelu pallet rubor. Ille superbi

Flammeus oris honos, et non cessura pruina

Cereri petenti auctorem sceleris, Furias abscondisse laurum securi inferna. At tunc imago Proserpinæ, jam non ullis involucris, ipsa sui nuntia objecta est somno matris Cereris. Etenim Proserpina præclusa obscuris latebris carceris, et constricta vinculis duris cernebatur, non qualem commiserat agris Sicilia quondam, nec qualem Deæ admirata sunt modo in vallibus floridis Ætnæ: crines nitidiores auro sordebant, et caligo inferna obscuraverat ignes oculorum: et color roseus absuntus frigore pallescit: illa pulchritudo ignea vultus formosi,

~~~~~

multæ al.—79 bipenni Med. quart. securi Vat. quart. Med. pr. Reg. Jun. et Oxon. pr. securi vel bipenni Oxon. sec.—80 Sed nunc ipsa Ambr. tert. Sed tamen Put. unde tandem conjiciebat Heins. ipsa tui Voss. sec. ista Bonon. sibi inc. Heins. jam nunc Petav. pr. sed non Cod. Bartholin.—81 series pro facies Petav. pr. ingesta Vat. quart. Florent. Jun. pr. Ald. incesta Vat. d. Put. Bonon. inserta tres Vatt. Pal. Cod. Bartholin. incerta Petav. pr. Exc. Petav. quart. infecta Voss. pr. gestata Ambr. tert. oblata Vat. sec. Voss. sec. inserta vel ingesta Reg.—82 tenebrosi legebat Heins. tecta pro oblecta Florent. Jun. sec. oblecta Put. objecta Moret. pr. Voss. pr. Ambr. tert. Exc. Petav. quart.—83 duris pro sævis Florent. stricta pro vincta Petav. pr. catervis Jun. pr.—84 Nec qualem Siculo Petav. sec. deerat vero Vat. tert. Non qualem roseis tres Vatt. Cod. Bartholin. inc. Heins. Put. Reg. duo Petav. Bonon. Oxon. pr. Jun. sec. Exc. Petav. quart. Sed qualem Med. pr. Heins. H. roseis olim Petav. pr. Exc. Petav. quart.—85 sub vallibus Vat. pr. Vat. Livin. Idæ pro Hennæ inc. Heins. Ætnæ al.—86 Prospexere Reg. Oxon. pr. Aspexere inc. Heins. Var. LL. e marg. Parm. Conspexere Vat. quint. Jun. sec. Suspexere vel Suscepere Ambr. tert. purior auro Jun. sec.—87 orbes pro ignes inc. Heins. Moret. pr. Var. LL. e marg. ignem Voss. pr.—88 Exhaustusque conj. Heins. Exhaustusque Petav. sec. oris pro gelu Bonon. rubor Vat. sec. pudor Florent. et viginti duo Codd.

NOTÆ

79 Furias debellavisse] Id quod erat pessimum omen.

80 Ambagibus] Involucris somnii.

86 Deæ] Pallas, Diana, Venus.

Squalebat pulchrior auro] Crines flavi et auro nitidiores tecti erant illuvie.

88 Gelu] Loquitur ex sententia Cratetis Philosophi, qui Tartarum sub

utroque mundi cardine statuit, ipsumque ideo frigoribus et perpetua bruma damnatum.

Rubor] Color ille oris roseus ac purpureus.

89 Non cessura pruina] Id est, nive candidiora.

Membra colorantur picei caligine regni. 90
 Ergo hanc ut dubio vix tandem agnoscere visu
 Evaluit: Cujus tot poenæ criminis? inquit.
 Unde hæc informis macies? cui tanta facultas
 In me sævitæ? rigidi cur vincula ferri
 Vix aptanda feris molles meruere lacerti? 95
 Tu, mea tu proles? an vana fallimur umbra?
 Illa refert: Heu dura parens, nataque peremtæ
 Immemor, heu fulvas animo transgressa lænas!
 Tantane te nostri tenuere oblivia? tantum
 Unica despicio? Certe Proserpina nomen 100
 Dulce tibi, tali quæ nunc, ut cernis, hiatu

et membra non inferiora nivibus, nigrescunt tenebris imperii obscari. Igitur statim atque potuit agere tandem cognoscere illam Proserpinam oculis dubitantibus, ait: Ex qua culpa tantum supplicium provenit? unde macies hæc facta? cui potestas tanta crudelitatis fuit contra me? quare brachia tenera meruerunt catenas ferri duri, vis accomodandas bestiis? Tu, mea, tu filia es? Utrum decipimur somnis inani? Illa Proserpina respondet: Ah! mater crudelis et oblita filia pereuntis! ah! mater superans animi feritate lænas æreas! an tanta oblivio nostri posuisti te? an ego filia unica ita contemnor? Proserpina est nomen profecto gratum tibi, quæ nunc, sicut vides, clausa tali caverna trahor ad pœnam: tu crude-

Var. LL. e marg. Parm. ipse Vat. quint. *superbus* Petav. sec.—91 *Ergo* ubi *hanc* *dubio* Voss. pr. *hanc* vel *haud* Voss. sec. *noecere* pro *agnoscere* Voss. pr. *vultu* Cod. Bartholin. duo Med. Heins. H. et inc. ejusd. Florent. m. sec. *visu* Put. Reg. duo Petav. Bonon. Tholos. Ambr. tert. Oxon. sec. duo Jun. Exc. Petav. quart. Ald. Var. LL. e marg. Parm. *vultu* vel *visu* Voss. sec.—92 *Evaluit* Voss. pr. *poenæ* *cujus* *tot* Jun. sec. *poenæ* Petav. sec.—93 *facies* Vat. sec. Cod. Bartholin. Voss. pr. Jun. pr. m. sec. et sec. Exc. Petav. quart. *macies* vel *facies* Voss. sec. Ambr. tert. *ubi* *tanta* Exc. Petav. quart. *cur* *tanta* Ambr. tert. *potestas* omnes Vatt. Pal. Cod. Bartholin.—94 *sævitæ* est Gean. et ed. Bipont. *sævitæ* sine est Vat. Livin. et plurimi Codd.—95 *aptanda* pro *aptanda* Pal. *tractanda* Cod. Bartholin.—96 *An* *mea* Vat. quint. Ambr. tert. *aut* vel *an* *vana* Voss. sec.—97 *dura* *parens* tres Vatt. inc. Heins. Bonon. Oxon. pr. Voss. sec. Vat. Livin. Var. LL. e marg. Parm. *torva* Jun. pr. *dura* vel *dura* Ambr. tert.—98 *æreas* *lænas* Reg. Oxon. pr. *fulvos* *leones* Vat. sec. Florent. inc. Heins. Jun. pr. duo Voss. Ambr. tert. *complexa* pro *transgressa* Ambr. tert.—99 *Alcimus* *Avitus* de laud. Virg. vs. 324. totum hunc versum habet.—100 *non est* *Proserpina* Voss. pr.—101 *hic* *cernor* Florent. ut *cernor* tres Vatt. et d. Pal. duo Med. Heins. H. et inc. ejusd. Put. Reg. duo Petav. Bonon. Tholos. Oxon. pr. Voss. sec. Exc. Petav. quart.—102 *feror* Vat. pr. et d. Petav. pr. Vat. Livin. *teror* duo Med. Heins. H. et inc. Put. Reg. Petav. sec. Tholos. duo Jun. duo Oxon. Exc. Petav. quart. Ald. Var. LL.

NOTE

94 *In me*] Quæ Jovis sum soror, et ex eo mater Proserpinæ.

Vincula vix aptanda feris] Quæ tam dura, tam horrida sunt, ut etiam nollemus iis bestias constringi.

98 *Fulvas lænas*] Fulvus leo, fulva læna; epithetum perpetuum: vel forte fulvas denotat majorem feritatem. Virgilius: 'Et fulves decedere monte leones.'

Suppliciiis inclusa terror. Tu sæva choreis
Indulges, Phrygiasque etiamnum interstrepis urbes?
Quod si non omnem pepulisti pectore matrem,
Si tu nota Ceres, et non me Caspia tigris
Edidit; his, oro, miseram defende cavernis,
Inque superna refer. Prohibent si fata reverti;
Vel saltem visura veni. Sic fata trementes
Tendere conatur palmas. Vis improba ferri

105

lis, vacas saltationibus, et nunc adhuc strepis per oppida Phrygia. Quod si non expulisti ex corde tuo omnes sensus matris, si tu illa Ceres cognita peperisti me, et non tigris Hyrcana produxit me; rogo, libera me afflictam ab his antris, et reduc in terram superiorem: si fata vetant redire, descende huc saltem invisura me. Proserpina ita locuta tentat tollere manus tremulas: grave pondus ferri pro-

e marg. Parm. *feror vel terror* Vat. sec. et quint. Voss. sec. chartac. Heins. *aera vel festa* Voss. sec. Vat. sec.—103 *Phrygiasque etiamnum* Florent. ed. Vicet. *vel nunc Phrygias* Vat. quint. *Phrygias et nunc* Vat. tert. et d. inc. Heins. Reg. Vat. Livin. Var. LL. e marg. Parm. *Phrygias vel nunc* Jun. sec. duo Oxon. duo Voss. *vel nunc* duo Vatt. Pal. Med. pr. Petav. sec. Tholos. *nunc nunc* Vat. pr. et alter Vat. Livin. *seu nunc* Put. *jam nunc* Ambr. tert. Cod. Bartholin. *etiam nunc instrepis* Jun. pr. Petav. sec. Bonon. Exc. Petav. quart.—104 *repulisti* duo Vatt. et d. Pal. Florent. duo Med. Heins. H. et inc. ejusd. Put. Petav. sec. Bonon. Tholos. Ambr. tert. Moret. pr. Voss. sec. duo Jun. duo Oxon. *pepulisti e pectore* Vat. pr. a pectore inc. Heins. Var. LL. e marg. Parm. *pepulisti vel repulisti* Reg. *mentem pro matrem* Vat. quint.—105 *Si tua nata* Ambr. tert. *nostra* Jun. pr. *nata* Exc. Petav. quart. *note Ceres* Cod. Bartholin. Florent. duo Med. Heins. H. Put. Reg. Petav. sec. Bonon. Tholos. Jun. sec. duo Oxon. *sancta Ceres* Vat. pr. et quint. inc. Heins. Petav. pr. Voss. pr. *nota Ceres vel sancta parens* Vat. sec. *nota vel sancta* Voss. sec. *te nata vel nostra* conjiciebat Heins. *te non* Vat. pr. Cod. Bartholin. vet. Gyr. Vat. Livin. *me non* Vat. quint. inc. Heins. Var. LL. e marg. Parm. *non me* Florent. duo Med. Put. Reg. duo Petav. Bonon. Tholos. duo Jun. totidem Voss. et Oxon. Exc. Petav. quart. *non modo* Ambr. tert.—106 *miseris* Cod. Bartholin. *catenis* Vat. pr. et quint. Cod. Bartholin. Exc. Petav. quart. *cavernis* tres Vatt. Florent. duo Med. Heins. H. et inc. ejusd. Put. Reg. duo Petav. Tholos. Voss. pr. duo Jun. duo Oxon. *cavernis vel catenis* Voss. sec.—108 *Vel saltem* Vat. pr. *Vel tum me* Tholos. *Me tantum* Jun. sec. *visura veni tantum* Petav. sec. Var. LL. e marg. Parm. *tantum* Florent. cum vincti aliis et Ald. *tantum vel saltem* Reg. Oxon. pr.—109 *Tradere conatur*

NOTE

102 *Terror*] Atteror suppliciiis, seu catenis ferreis. Statius: 'Latus omne sub armis Ferrea scuta terunt.'

103 *Interstrepis*] Plausu cymbalorum, quæ agitabant Galli Sacerdotes Cybeles in urbibus Phrygiæ.

105 *Caspia tigris*] Id est, Hyrcana, ab Hyrcania, in qua tigres ferocissi-

mæ nascuntur; quæ cum Caspiæ dicuntur, id fit, quia Caspia regio est proxima Hyrcaniæ; vel quia Caspia cum Hyrcania confunditur. Virg. 'Hyrcanæque admorant ubera tigres.'

109 *Vis improba*] Gravis, mala, nimia, acerba.

Impedit, et motas somnum excussere catenæ. 110
 Obrigit visis. Gaudet non vera fuisse :
 Complexu caruisse dolet. Penetralibus amens
 Prosilit, et tali compellat voce Cybeben :
 Jam non ulterius Phrygia tellure morabor,
 Sancta parens : revocat tandem custodia cari 115
 Pignoris, et cunctis objecti fraudibus anni.
 Non mihi, Cyclopum quamvis exstructa caminis,
 Culmina fida satis. Timeo, ne Fama latebras
 Prodiderit, leviusque meum Trinacria celet
 Depositem. Terret nimium vulgata locorum 120

hibet, et vincula commota excitare dormientem. Ceres stupefacta est in somniis : optat ea non esse vera : dolet se privatum esse amplexu filiarum : consternata exiit ex domo, et alloquitur Cybelen his verbis. O mater sancta, jam non manebo diutius in Phrygia. Cura dulcis filiarum revocat me tandem, et ætes exposita dotis omnibus. Turres licet fabricatæ fornacibus Cyclopum, non sunt satis tuta mihi. Metuo ne fama detegat recessus nostros, et ne Sicilia non fideliter occultet Proserpinam meam creditam ipsi. Claritas regionis nimis celebrata turbat me : domi-

Bonon.—110 *somnum excussere* inc. Heins. *solvere* quatuor Vatt. et d. Pal. Florent. duo Med. Heins. H. Put. Reg. Tholos. duo Petav. Ambr. tert. Voss. sec. Vat. Livin. duo Jun. duo Oxon. *movere* Voss. pr. Exc. Petav. quart.—111 *Abrigit* Vat. d. *Dirigit* vel *Obrigit* Vat. sec. *visu* Exc. Petav. quart. *visu* Ambr. tert.—112 *Amplexu* Florent. Ambr. tert. *penetralibus* imis id. Florent. et Ambr. tert. *antris* pro *amens* Exc. Petav. quart.—113 *Exiit* Vat. quint. *compellit* Petav. sec. Tholos. *Cybellem* Moret. pr.—115 *matrem revocat* Vat. quint.—116 *cunctis* pro *cunctis* Bonon. Tholos. *cunctis* Exc. Petav. quart. *objecti* Reg. *arvi* pro *anni* Petav. sec.—117 *Non mihi* Vat. pr. Exc. Petav. quart. *Nec tres* Vatt. et d. Pal. Florent. duo Med. Heins. H. Put. Reg. duo Petav. Tholos. Oxon. pr. Ald. Var. LL. e marg. Parm. *instructa* Petav. sec. *fundata* Exc. Petav. quart. *exstructa* vel *hic structa* Voss. sec. *cavernis* pro *caminis* Voss. pr.—118 *magna satis* Vat. sec. *fida* vel *fama* Moret. pr.—119 *Prodierit* Petav. pr. *leviterque* Vat. sec. *leviterque* vel *leviusque* Voss. sec. *servet* Petav. pr.—120 *locorum* Med. quart. *colorum* inc.

NOTE

110 *Somnum excussere*] Cum somnus ex abrupto fugatur, aliquid triste denuntiat.

111 *Obrigit*] Ceres ita obstupuit in somnis, ut concretus sanguis obriquerit.

115 *Tandem*] Post tantum temporis spatium, quo commorata sum in his regionibus.

116 *Pignoris*] Filiarum; nam liberi sunt pignora et vincula amicitiarum con-

jugalium.

Objecti fraudibus anni] Ætas nempe tenerior puellarum, quæ variis insidiis obnoxia est.

117 *Cyclopum caminis*] Tecta munita ferro Cyclopum fornacibus conflato.

119 *Trinacria*] Sicilia, ἀπὸ τῶν ὅλων ἀπὸ τῶν, a tribus promontoriis, Pachino, Passaro, et Lilybæo, de quibus supra.

Nobilitas : aliis sedes obscurior oris
 Exquirenda mihi. Gemitu flammisque propinquis
 Enceladi nequeunt umbracula nostra taceri.
 Somnia quin etiam variis infausta figuris
 Sæpe monent, nullusque dies non triste minatur 125
 Augurium. Quoties flaventia sarta comarum
 Sponte cadunt ! quoties exundat ab ubere sanguis !
 Larga vel invito prorumpunt flumina vultu,
 Injussæque manus mirantia pectora tundunt !

cilum ignobilius investigandum est mihi in aliis regionibus : latebræ nostræ non possunt niteri, propter suspiria Enceladi et incendia proxima Ætnæ. Præterea somnia tristia formis diversis admonent me frequenter, et omnis dies intentat præsagium infelix : quoties coronæ spicæ flavæ verticis decidunt, ultro quoties cruor effluit ex mammis, fluvii lacrymarum erumpunt vel oculis reluctantibus, et

Heins. *deorum* vel *locorum* Med. pr. Heins. H.—122 *Est quærenda* Florent. propinqui Moret. pr.—123 *umbracula vestra* Vat. pr.—124 *quin nostri* Florent. renis Vat. sec. *infesta* Vat. quart. Pal. Reg. Tholos. Jun. pr. Oxon. pr. Petav. sec. *infesta* Voss. pr. Med. quart. chartac. Heins. m. sec. *intexta* Exc. Petav. quart. *infesta* vel *infesta* Oxon. sec. *infesta* vel *infausta* Med. pr. *infesta* vel *infausta* Voss. sec.—125 *monent* inc. Heins. Exc. Petav. quart. ed. Vicet. *monent* quatuor Vatt. Pal. Cod. Bartholin. Florent. duo Med. Heins. H. Put. Reg. Bonon. Tholos. Moret. pr. Jun. sec. Voss. sec. Ambr. tert. tres Petav. Ald. Var. LL. e marg. Parm. *quin triste* Voss. pr.—127 *exundat* Florent. duo Med. Heins. H. et inc. ejusd. Put. Reg. duo Petav. Bonon. Tholos. Ambr. tert. duo Jun. totidem Oxon. et Voss. Ald. Var. LL. e marg. Parm. *exundat* Petav. sec. Cod. Bartholin. ed. Vicet. *exundat* Exc. Petav. quart. cum multis aliis, et edd. Vicet. Parm. Gesn. et Bipont. Heinisius ascripserat sequentia : *Sudare sanguine*. Ennius Hecctoris Lytris : 'Aër sonit, franguntur hastæ, terra sudat sanguine.' Virgil. *Æn.* II. v. 582. 'Dardanum toties sudarit sanguine littus.'—128 *invito* vel *exacto* Vat. sec.—129 *Injussæque* Florent. et Put. *Invissæque* Jun. sec. *Invissæque* quatuor Vatt. et d. Pal. duo Med. Heins. H. et inc. ejusd. Reg. Bonon. Tholos. Moret. pr. Voss. pr. Jun. pr. Oxon. sec. tres Petav. Exc. Petav. quart. *Immissæque* Cod. Bartholin. Ambr. tert. ed. Parm. et Vicet. *Intissæque* vel *Invissæque* Voss. sec. *mirantia* Florent. Put. Reg. Petav. tert. Exc. Petav. quart. *marcentia* Jun. sec. Ambr. tert. Gyr. *mirantia* vel *marcentia* Vat. sec. Voss. sec. *tempora pro pectora* Vat. pr. *tendunt* Moret. pr. *tundent* Exc. Petav. quart. *tundet* Pal.

NOTÆ

123 [Enceladi] Hic gigas fuit, qui Ætna oppressus gemit, supra Carm. xxxiii.

126 [Flaventia sarta comarum] Sunt coronæ spicæ, quas Ceres in vertice gestat. Tibullus : 'Flava Ceres tibi ait nostro de rure corona Spicæ.'

127 [Sponte cadunt] A nullo tacta.

Exundat] Quasi torrens sanguinis pro lacte effluat ex mammis.

129 [Injussæ manus] Motæ sine jussu voluntatis ; sed suapte natura.

Mirantia pectora] Alii legunt, *marcentia* ; sed *mirantia* sic explices : animus nempe miratur, qui fiat ut manus, se inconsulto, pectus concu-

Si buxos inflare velim, ferale gemiscunt : 130
 Tympana si quatiā, planctus mihi tympana reddunt.
 Ah vereor, ne quid portendant omina veri !
 Heu longæ nocuere moræ ! Procul irrita venti
 Dicta ferant, subicit Cybele : non tanta Tonanti
 Segnities, ut non pro pignore fulmina mittat. 135
 I tamen, et nullo turbata revertere casu.
 Hæc ubi, digreditur templis : sed nulla ruenti

manus mea sponte verberant sinum attonitum ! Si cupiam inspirare tibias, resonant funete : si feriam tympana, tympana remittunt mihi gemitum. Ah ! timeo ne hæc præsentia prædicant aliquid veritatis. Heu ! expectatio longa damnosa est mihi. Cybele respondet : Venti auferant longe verba tua vana, o Ceres : socordia tanta non est Jovi, ut non torquat tonitrua pro filia Proserpina ; tamen, ita, et redi nulla perterrita calamitate. Postquam Ceres dixit hæc verba, exiit ex delubris : at nulla celeritas sufficit festinanti : conqueritur Dracones jugales

~~~~~

ladunt Ambr. tert. vet.—130 *buxus* tres Vatt. et d. Pal. Florent. duo Med. Heins. H. et inc. ejusd. Put. Reg. Bonon. Tholos. Moret. pr. Oxon. pr. Ambr. tert. duo Jun. tres Petav. Exc. Petav. quart.—131 *planctum* Vat. quint. eod. Parm. Junt. Parrh. Isingr. Gryph. Colin. Raphel. *planctus* Florent. cum viginti aliis, Ald. et Var. LL. e marg. Parm. *tibi* Put. duo Petav. Var. LL. e margine Parm. *reddunt* Pal.—132 *Hæc vereor* Vat. pr. Ha Vat. sec. et d. Cod. Bartholin. Florent. inc. Heins. Bonon. duo Jun. duo Oxon. At Petav. pr. *portentant* Oxon. sec. *prædicant* Exc. Petav. quart. *protendat* Vat. pr. *omnia* duo Petav. Ald. *omina* vel *omnia* vet. Gyr. *nostra* pro *veri* Med. sec.—133 *Heu longæ* Florent. Med. quart. Exc. Læti. Ha Vat. sec. et d. Cod. Bartholin. *Hæc* Petav. sec. *Ha* Put. duo Petav. Moret. pr. Jun. et Voss. pr. Exc. Petav. quart. *Ne* Vat. tert. Pal. Med. pr. inc. Heins. ed. Parm. et Vinct. *Ha vel Ha* Voss. sec. *Næ vel Heu* Oxon. pr. *Et longas nocuisse moras* Reg.—134 *subicit* Oxon. pr. *subiit* duo Vatt. et d. Bonon. Tholos. Jun. pr. Oxon. sec. Exc. Petav. quart. *subeat* Pal. Med. pr. Petav. sec. *nec tanta* tres Vatt. et d. Florent. inc. Heins. Put. Reg. Bonon. Ambr. tert. Ald. Var. LL. e marg. Parm. *nam tanta* Jun. sec. *ne* Heins. H. Tholos. tres Petav. —135 *q̄* pro *ut* Florent.—136 *tardata* pro *turbata* Vat. pr. Cod. Bartholin. Ambr. tert.—137 *Hæc ita* Voss. pr. inc. Heins. Var. LL. e marg. Parm. *Hæc ita* vel *Limina* Reg. *Hæc ita* vel *Hæc ubi* vel *Limina* Voss. pr. Oxon. pr. *reverti* Ambr. tert. *videtur* duo Vatt. *ruenti* vel *reventi* Reg. *ruenti* vel *cidetur*

NOTE

- tiat. Id quod est signum alienjus calamitatis. 135 *Pignore*] Pro filia, quæ est Proserpina.
 130 *Buxos*] Tibias factas ex buxo. 136 *I tamen*] Formula optantium felix iter.
Ferale] Id est, ferali et funesto modo. 137 *Sed nulla ruenti mobilitas, &c.*]
 133 *Venti dicta ferant*] Vana, quæ Ita nulla tanta est celeritas, quæ
 carent effectu, ea venti dicuntur ferre, discerpere, lacerare. satis sufficiat festinare cupienti.

Mobilitas : tardos queritur non ire jugales.
 Immeritasque movens alterno verbere pennas
 Sicaniā quærit, cum necdum absconderit Iden. 140
 Cuncta pavet, speratque nihil. Sic æstuat ales,
 Quæ teneros humili foetus commiserit orno,
 Allatura cibos, et plurima cogitat absens ;
 Ne fragilem ventus decusserit arbore nidum ;
 Neu furtum pateant homini, neu præda colubris. 145

lentos, non currere : et feriens flagello alterne alas innocentes eorum, investigat Siciliam, cum nondum occultaverit Iden. Timet omnia, et nihil sperat : ita avis inquietatur, avis quæ pullos implumes crediderit ulmo non alta, reportatura escam, et multa putat absens, ne ventus dejiciat volucres teneras ex arbore, neve exposita sint insidiis hominum, et præda serpentum. Statim atque domus neglecta custo-

Voss. sec. *ruenti vel ruendi vel reverti* Oxon. pr.—138 *Nobilitas* Vat. sec. *queritur tardos* Vat. sec. Voss. sec. Petav. sec. *leones* Vat. tert. Exc. Petav. quart. *dracones* duo Vatt. et d. inc. Heins. Jun. pr. Voss. sec. Ald. Var. LL. e marg. Parm. *jugales* Vat. pr. Med. pr. et sec. Heins. H. Reg. duo Petav. Tholos. Vat. Livin. ed. Parm. et Vicet.—139 *Immissasque* Vat. quint. *movet* Jun. sec. *vulnere* Put. *pectore* Petav. sec. *pennas* duo Med. Heins. H. Jun. pr. Oxon. pr. Ambr. tert. chartac. Heins. ed. Parm. et Vicet. *pennas* Pal. inc. Heins. Florent. Bonon. *pinnas* Cod. Bartholin. *pennas* Put. Reg. Voss. pr. Jun. sec. Oxon. sec. tres Petav. Exc. Petav. quart. Ald. Var. LL. e marg. Parm.—140 *nondum* Vat. pr. Oxon. pr. Jun. sec. Voss. pr. Exc. Petav. quart. *accesserat* Bonon. *ascenderat* tres Vatt. Cod. Bartholin. Tholos. Ambr. tert. *ascenderit* duo Vatt. Pal. Reg. Voss. pr. Petav. sec. *absconderat* Jun. sec. *absconderit* Vat. tert. Florent. inc. Heins. Put. Petav. pr. Jun. pr. chartac. Heins. Vat. Livin. Exc. Petav. quart. Var. LL. e marg. Parm. *Ætnam* Vat. pr. Cod. Bartholin. *Idem* tres Vatt. *idem* Florent. duo Med. Heins. H. Put. Petav. sec. Oxon. sec. *Idem* legit Heinsius. vid. Lib. i. vs. 199. et 204.—141 *speratque simul* Bonon.—142 *Qui teneros* Florent. Cum Jun. sec. *foetus humili* Vat. quint. *commiserat* Vat. pr. Florent. Reg. Tholos. Ambr. tert. Oxon. pr. Jun. sec. Vat. Livin. duo Voss. Exc. Petav. quart.—143 *Allatura* Vat. tert. et quint. *Illatura* Vat. quart.—144 *Et nidum gracili discussit a. ventus* Petav. sec. *Ne gracili nidum d. a. ventus* Oxon. pr. *Ne Reg. qui et fragilem habet. gracilem omnes* Vatt. Pal. Cod. Bartholin. *gracili* Oxon. pr. m. sec. Petav. tert. *gracilem* vel *fragilem* Oxon. sec. *excusserit* Vat. sec. *decusserit* Var. LL. e marg. Parm. *discusserit* Gen. et ed. Bipont. *pinum pro nidum* Bonon.—145 *jaceant homini furtum* Voss. pr. *pateant* duo Vatt. Var. LL. e marg. Parm. *fiant* Vat. sec. Pal. Med. quart. Heins. H. Reg. Bonon. Oxon. pr. Ambr. tert. *jaceant* Vat. tert. et d. Flo-

NOTE

138 *Jugales*] *Dracones* scilicet jugo admotos, qui trahunt curram Cereris.
 140 *Absconderit*] Quærit nempe oculis Siciliam, cum nondum absconderit Idem, id est, Idæ montis prospectum ex oculis amiserit, quod pro-

venit ex nimio desiderio. Virgilius :
 ‘Phæacum abscondimus arces.’
 142 *Orno*] Caillibet arbori.
 143 *Allatura cibos*] Quia volavit ad pabulum referendum.

Ut domus excubiis incustodita remotis,
 Et resupinato neglecti cardine postes,
 Flebilis et tacitæ species apparuit aulæ,
 Non expectatæ respectu cladis amictus
 Conscidit, et fractas cum crine avellit aristas. 150
 Hæserunt lacrymæ : non vox, non spiritus oris
 Redditur, atque imis vibrat tremor ossa medullis.
 Succidui titubant gressus, foribusque reclusis
 Dum vacuas sedes et desolata pererrat
 Atria, semirutas confuso stamine telas, 155
 Atque interceptas agnoscit pectinis artes.

*diſcus ſublatis, ac januæ ſubverſæ cardine contento, atque imago miſerabilis riſa
 eſt regia ſilentis, non expectans ſignum aliud calamitatis ſuæ, lacerat veſtes, et
 acedunt ſpicas ruptas cum coma: ſletus retenti ſunt: non verba, non habitus oris
 redit, et timor quatit oſſa uſque ad medullas intimas: pedes deficientes vacillant,
 et, janua aperta, dum percurrit domicilium vacuum, et aulam deſtitutam, invenit
 telas ſemilaceras turbatis filiis, et opus pectinis inturbatum. Opus illud dicinum*

*****

rent. Cod. Bartholin. Put. Tholos. duo Jun. tres Petav. Exc. Petav. quart.
 ed. Vicet. *pateant* vel *jaceant* Med. pr. *ſiant homini* vel *jaceant pulli* Voss. sec.
jaceant vel *ſiant* Oxon. sec. nec Petav. pr. ne Florent. et viginti alii. *furta* pro
præda Vat. sec.—146 *At domus* Ambr. tert.—147 *resupinati neglecto* Voss.
 Leid. edd. Vicet. Parm. Ald. Parrh. Gesn. Bipont. *limine pro cardine* Florent.
 —148 *hæſtæ* pro *aulæ* Vat. sec.—150 *Concidit* pro *Conscidit* Exc. Petav. quart.
fructus pro *fractas* Ambr. tert. *revellit* Vat. pr. et tert. Florent. Voss. pr. Jun.
 sec. Vat. Lavin. *advellit* Jun. pr. *arellit* Vat. sec. *evellit* Vat. quart. et quint.
 Bonon. Ambr. tert. *evellit* vel *repellit* Oxon. sec.—151 *non vox non spiritus*
 Florent. nec *vox aut tres* Vatt. nec *vox nec* Vat. quint. et d. Pal. duo Med.
 Heins. H. *nunc mox* Petav. sec. nec *spiritus* Bonon. Jun. sec. Ambr. tert. *ori*
 Vat. quint. Reg. m. sec.—152 *ac imis* Petav. pr. inc. Heins. *ac totis* Ambr.
 tert. *timor* Pal. Florent. m. pr. Petav. pr. Voss. pr. Jun. sec. Exc. Petav.
 quart.—153 *gressus titubant* Voss. pr. *trepidant* Voss. sec.—154 *Cum vacuas*
 Florent.—155 *et amiſſas* pro *semirutas* Vat. quint. Voss. pr.—156 *interruptas*

NOTE

146 *Excubiis*] Sine janitoribus, qui
 catenati pro foribus excubabant.

149 *Non expectata respectu cladis*
 Non expectans amplius, donec cer-
 tius videret ac pernosceret cladem
 suam.

150 *Aristas*] Quas in corona gestat
 Ceres.

151 *Hæserunt lacrymæ*] Immota et
 defixa diu hæsit sine lacrymis, sine
 voce, sine spiritu; nam dolores, ex
 Seneca, 'leves loquuntur, ingentes

stupent.'

153 *Succidui*] Pedes jamjam in
 casum proni: id quod accidit in mag-
 nis timoribus, calore nativo ad cor
 recedente, et sic destitutis partibus
 exterioribus.

154 *Desolata*] Afflicta et destituta
 iis qui ea habitabant: in atriis au-
 tem textrinam olim mulieres exerce-
 bant.

156 *Interceptas*] Turbatas, non ab-
 solutas.

Divinus perit ille labor, spatiumque relictum
 Audax sacrilego supplebat aranea textu.
 Nec deflet, plangitve malum: tamen oscula telæ
 Figit, et abrumpit mutas in fila querelas.
 Attritosque manu radios, projectaque pensa,
 Cunctaque virgineo sparsa oblectamina ludo,
 Ceu natam, pressat gremio: castumque cubile

160

subruitur, et aranea temeraria consummabat tela impia intervallum vacuum. Et Ceres non lacrymatur, aut queritur ob calamitatem illam: imprimit tamen oscula telæ, et fundit questus tacitos contra filia, atque radios tenuatos usu, et opus dejectum, et omnia laxamenta dispersa ludo puellari, complectitur in sinu velut filiam

*****

duo Jun. *interceptas* vel *intermissas* Voss. sec. *cognoscit* Vat. sec. Jun. pr. Voss. sec. *agnovit* Florent. Bonon. Ambr. tert. Voss. pr. Jun. sec. Exc. Petav. quart. *cognovit* protinus Vat. quint. *protinus* Ambr. tert.—157 *Ultimus ille labor perit* Petav. sec.—159 *Hæc deflet* Voss. pr. Non Bonon. Nec Pat. Petav. sec. Exc. Petav. quart. *debet* pro *deflet* Moret. pr. *plangitve* Reg. m; sec. *plangitque* omnes Vatt. Cod. Bartholin. *plangitve* manu Jun. sec. *manum* Voss. pr. Cod. Bartholin. Exc. Petav. quart. *manum* vel *malum* Leid. *tamen* Vat. quint. Pal. Cod. Bartholin. *in* Ambr. tert. Voss. sec. *tantum* Vat. tert. et d. Petav. pr. Isingr. *tū* Jun. pr. *tunc* Petav. sec. Exc. Petav. quart.—160 *obrupit* Jun. sec. *arrupit* Vat. quint. *arrupit* Vat. quart. Reg. Petav. sec. Voss. sec. Exc. Petav. quart. *mestas* Vat. quint. Voss. pr. *mixtas* Florent. *multas* Vat. pr. et sec. Cod. Bartholin. inc. Heins. duo Petav. Moret. pr. Jun. sec. Exc. Petav. quart. *mutas* vel *multas* Voss. sec. Oxon. sec. *in verba* pro *in fila* Vat. quint.—161 *Attritosque* Vat. pr. *Attractosque* Jun. sec. *Adstrictosque* tres Vatt. et d. Pal. Reg. Tholos. duo Petav. Exc. Petav. quart. *Adstrictosque* duo Med. Moret. pr. Jun. pr. duo Voss. duo Oxon.—162 *Cumtaque* Reg. m. pr.—163 *prensas* Tholos. *præstat* Petav. tert. *pressit* tres Vatt. Cod. Bartholin. Reg. m. sec. Voss. pr. Oxon. sec. *gremio pressat* Vat. quint. *gremio pressit* Jun. sec. *pressat* vel *pressit* Voss. sec. *castumque* Vat. pr. inc.

NOTÆ

157 *Divinus labor*] Opus Proserpinæ admirabile et dignum Dea.

Spatium relictum] Spatium illud quod videbatur, qua parte tela non erat absoluta.

158 *Aranda*] Alludit ad fabulam, qua Arachne dicitur in araneam commutata a Pallade zelotypa. Ceterum araneæ textus indicat longam Cereris absentiam.

159 *Nec deflet*] Nam magnis doloribus verba lacrymæque desunt.

160 *Abrumpit mutas in fila querelas*] Telam osculando, vel tacita satis in-

dicat se conqueri de fati iniquis.

161 *Radios*] Radius in hoc loco instrumentum est, quo textor stamini subtemen immittit, seu fila filis inserit. Virgilius: 'Excussi manibus radii revolutaque pensa.'

Pensa] Pensum est id quod puella suo sibi labore proponit exequendam, aut quod ipsi laborandum imponitur.

163 *Cuncta oblectamina*] Id omne quod aptum erat ad puellam recreandam.

163 *Castumque cubile*] Virginis in nuptæ lectum.

Desertosque toros, et, sicubi sederat olim,
 Perlegit. Attonitus stabulo ceu pastor inani, 165
 Cui pecus aut rabies Pœnorum inopina leonum,
 Aut populatrices infestavere catervæ :
 Serus at ille redit, vastataque pascua lustrans
 Non responsuros ciet imploratque juvencos.
 Atque ibi secreta tectorum in parte jacentem 170
 Aspicit Electram, natæ quæ sedula nutrix,
 Oceani priscas inter notissima Nymphas.

suam; et lectum pudicum, thalamumque derelictum, et si quo in loco quondam sessita-
 verit, considerat. Qualis est bubulcus obstupefactus, præsepio vacuo, cui furor
 improbius leonum Libycorum, vel turbæ prædatrices devoraverunt armentum: sed
 ille recertitur sero, et pererrans pruta desolata, vocat et inclamat boves non respon-
 suros. Et hic videt Electram cubantem in recessu addito domus, quæ alrix dili-
 gens filie, erat celebratissima inter Nymphas seniores maris. Amor erat illi similis

Heins. *carumque* tres Vatt. Pal. Cod. Bartholin. Florent. duo Med. Heins.
 H. Reg. Petav. tert. Tholos. Jun. sec. duo Oxon. Exc. Petav. quart.—
 164 *Desertumque thorum* Jun. sec. *sederat* omnes Vatt. Pal. *sederit* inc. Heins.
 Var. LL. e marg. Parm. *sederat* Leid. edd. Vicet. Parm. Junt. Ald. Parrh.
 et al. *sederit* illa Moret. pr. ante Ambr. tert. illa Put. Jun. sec.—165 *Perlegit*
 vel *Perspicit* Jun. pr. *attonita* Jun. sec. *sic pastor* Moret. pr.—166 *Cui lupo*
 inc. Heins. *Quem lupo* Vat. pr. Cod. Bartholin. ed. Vicet. *Cum pecus* Vat.
 sec. *Cui pecus* Vat. tert. et d. Florent. duo Med. Heins. H. Put. Reg. Bonon.
 Tholos. Voss. pr. Oxon. pr. duo Jun. tres Petav. Exc. Schott. et Petav.
 quart. *Cum pecus* vel *Cui pecus* Voss. sec. et *rabies* Vat. pr. *oblita* Moret. pr.
luporum Oxon. pr.—167 *cateruæ* pro *cateruæ* Petav. sec.—168 *Serus at ille*
 Florent. *Serius ille* Var. LL. e marg. Parm. *Serius illa* inc. Heins. et *ille* Vat.
 pr. ad *illa* Vat. duo et d. Pal. duo Med. Heins. H. Put. Bonon. Tholos. Jun.
 pr. Oxon. sec. tres Petav. Exc. Petav. quart. *at ille* vel *ad illa* Vat. sec. Reg.
 Oxon. pr. et *ille* vel *ad illa* Voss. sec. *pascua* vel *pabula* Vat. quart. Voss. sec.
lustrat Florent.—169 *Nec responsuros* Tholos. *vocat pro ciet* Ambr. tert.—
 170 *Utque ibi* id. Ambr. tert. *Atque in* Oxon. pr. *Atque ubi* Vat. quint. inc.
 Heins. Put. Reg. Petav. pr. Var. LL. e marg. Parm. *hæc* Florent. *tectorum*
secreta Ambr. tert. *tectorum parte* Reg.—171 *Conspicit* Vat. tert. et d. Florent.
 duo Med. Heins. H. et inc. ejusd. Put. duo Petav. Tholos. Moret. pr. Jun.
 sec. duo Oxon. Exc. Petav. quart. *quæ nata* Vat. quint. Ambr. tert.—172

NOTÆ

165 *Stabulo*] Id est, bobus : conti-
 nens pro contento : metonymicōs.

166 *Pœnorum*] Pœni sunt Cartha-
 gienses, ut supra diximus ; sed hic
 Pœni Icones, sunt leones Libyci ; pars
 pro toto : Synecdochicōs.

169 *Implorat*] Clamat gemens bo-
 ves, nec illi respondebunt gemitibus,
 quia perierunt, et ideo non audiunt

vocem, ad quam interdum remngiunt.
 Ut ex historia Caci discimus apud
 Livium et alios.

171 *Electram*] Hæc fuit Oceani et
 Tethyos filia : alia fuit Electra Atlan-
 tis et Pleiones filia, quæ ex Jove sus-
 cepit Dardanum, unde Trojani Dar-
 danidæ dicti sunt.

Par Cereri pietas. Hæc post cunabula dulci
 Ferre sinu, summoque Jovi deducere parvam
 Sueverat, et genibus ludentem aptare paternis. 175
 Hæc comes, hæc custos, hæc proxima mater haberi.
 Tum laceras effusa comas, et pulvere canos
 Sordida, sidereæ raptus lugebat alumna.
 Hanc aggressa Ceres, postquam suspiria tandem
 Laxavit frænosque dolor, Quod cernimus, inquit, 180
 Excidium? cui præda feror? regnatne maritus?

amori Cereris. Hæc Electra post cunas solebat portare in gremio patris, et ducere tenellam filiulam Jovi supremo, et collocare eam ludibundam in genibus patris. Hæc comes Proserpina, hæc conservatrix, hæc mater altera existimari solebat. Tum habens crines dispersos, et habens capillos albos deturpato terra, flectat raptum alumna celestis. Ceres, cum maror permisit habenas et gemitus, allocuta hanc Electram, ait: Quam videmus calamitatem? Cui destinor diripienda?

*****

lymphas pro Nymphas Put.—173 hanc post Jun. sec. hoc post Pal.—174 diducere Exc. Petav. quart. palmam pro parvam Vat. pr.—175 in genibus inc. Heins. Voss. sec. parentis Vat. pr.—176 semper pro mater Vat. tert. habetur Voss. pr. Bonon.—177 Tum laceras tres Vatt. Florent. duo Med. Heins. H. Put. tres Petav. Jun. pr. Vat. Livin. Exc. Petav. quart. Nunc Oxon. sec. lacrimas pro laceras Vat. sec. Sidereæ pro Tum laceras inc. Heins. effusa genas Voss. sec. effusa comas laceras Pnt. genas Florent. cum sedecim aliis, et Exc. Petav. quart. comas Vat. pr. offusa genas lacrimis legebat Heinsius, qui tamen et conjiciebat laceras perfusa genas scilicet pulvere, et ascripserat locum Statii Lib. v. Theb. vs. 95. 'erecta genas aciemque trementi Sanguine.' ubi exorta vel offusa ipsi videbatur legendum. cano Vat. quart. Florent. duo Med. Heins. H. ed. Vicet. canos Put. Voss. sec. chart. Heins. Oxon. sec. dno Jun. tres Petav. Exc. Petav. quart. Var. LL. e marg. Parm.—178 Sordida sic dempta Jun. sec. raptum Vat. quint.—179 affata Vat. quint. egressa inc. Heins. suspiria tendit Petav. pr.—180 Laxabat Jun. sec. Laxavit Ambr. tert. atetisque pro frænosque Vat. quint. frena Petav. sec. quid criminis Oxon. pr.—181 Excidium Voss. pr. quo præda Voss. pr. civitine maritus Moret. pr. inc.

NOTE

173 *Par Cereri pietas*] Illa Proserpinam æque amabat ac mater Ceres.
 Post cunabula] Egressam e cunis.
 176 *Comes*] Is est qui Principes comitatur perpetuo.
 177 *Effusa comas*] In dolore veteres lacerabant crines, et pulvere deturpabant. Augustus ipse apud Suetonium ita consternatus est clade Variana, ut 'per continuos menses, barba capilloque summisso, caput interdum foribus illideret.'

178 *Sidereæ alumna*] Cælestis, quia Jovem habebat patrem.
 179 *Suspiria tandem laxavit frænosque dolor*] Postquam dolor remissus permisit habenas suspiriis; quia nimius dolor impedit ac velut ligat suspiria. Et stupor in quintum diem aliquando producit; ut Socrates accidisse sibi testatur apud Platonem.
 181 *Excidium*] Quia excubies remotæ erant, et postea resupinati.

An coelum Titanes habent? Quæ talia vivo
 Ausa Tonante manus? rupitne Typhoia cervix
 Inarimen? fractane jugi compage Vesevi
 Alcyoneus per stagna pedes Tyrrhena cucurrit?
 An vicina mihi quassatis faucibus Ætna

185

An conjux meus dominatur? An gigantes occupaverunt polum? Quæ potestas ausa est facere tale crimen, Jove vivente? Caput Typhæi an fregit Inarimen? An Alcyoneus pedes vagatur per mare Thuscum, ruptis fundamentis Vesuvii? An

*****

Heins. Var. LL. e marg. Parm.—182 An Exc. Læti. Jam coelum chartac. Heins. ed. Vicet. Juno pro vivo Exc. Petav. quart. quæ in vs. seq. manu pro manus exhibent. *rupitque* Voss. pr. *Tipharia* ed. Vicet. Ald. *Typhæia* ed. Parm. et Parrhas. et alia. *Tyfeia* Voss. *Tiphæa* Jun. *Typhæa* ed. Barth. *Typhæa* Med. *conjug* pro *cervix* Vat. sec. Pal.—184 *Inarimem* inc. Heins. Exc. Petav. quart. *Inarimes* Moret. pr. *Inacrinam* Oxon. pr. cum glossa seqq. in viii. Æn. ix. vs. 716. 'Inarime Jovis imperiis imposta Typhææ.' *fracture* Put. Voss. pr. Oxon. sec. *fractaque* Vat. pr. et tert. Jun. pr. *Vesvi* Reg. Oxon. pr. *Vesvi* inc. Heins. *Vegeti*, vel *Vesvi* vel *Miseni* Voss. sec.—185 *Alcyones* Vat. pr. Florent. Voss. pr. *Alcyonus* inc. Heins. *Alchimeus* Jun. sec. *Alcioneus* Oxon. pr. *Alchioneus* Jun. pr. *Alchyoneus*, vel *Alchimeus* vel *Alceon* Voss. sec. *Tyrrhena pedes per stagna* quatuor Vatt. et d. Pal. Florent. duo Med. Heins. H. Put. Reg. tres Petav. Bonon. Tholos. Moret. pr. Jun. pr. duo Oxon. Vat. Livin. *velox* pro *pedes* inc. Heins. qui inde *ferox* legebat. *recurrit* vel *cucurrit* Ambr. tert.—186 *Aut* vicina duo Petav. *quassatis* Voss. pr. Exc. Petav. quart. *flatibus* pro *faucibus* inc. Heins. Var. LL. e marg. Parm.—

NOTÆ

Regnatne maritus] Jupiter, quo sospite omnia tuta fore sibi fingeat. Jovis autem uxores Juno, Themis, et Ceres, ut supra ostendimus.

182 *Titanes*] Hi erant Titani filii, qui in Saturnum ejusque filium arma gerentes, a Jove victi sunt. Supra de his.

183 *Tonante*] Non tantum vivo Jove, sed Jove fulminante.

Manus] Quæ copia, quis exercitus, quod robur in manu positum?

Typhoia cervix] Cervix Typhæi gigantis, quæ ex Titano Terra Jovi irata procreavit, contraque Jovem immissit, sed fulmine percussus et oppressus est Inarime insula Campaniæ in Italia: alii suppositum Ætnæ dicunt.

184 *Jugi Vesevi*] Montis Vesuvii, qui in Campania Italica flammam evomit; ejus rei causas indagaturus Pli-

nus cum propius accessisset, flammæ turbine absumtus est.

Compag] Compages est junctura rerum omnium; hic accipitur profundamenti quibus adheret terra.

185 *Alcyoneus*] Gigas, Terræ itidem filius, et Deorum hostis, qui cum aliis Minervæ consilio altiora petens, et a terræ se invictum reddentis contactu remotus, domitus est, et sagittis Herculis confossus, et Vesuvio monte oppressus: filias habuit septem, quæ doloris impatientia, se in mare præcipientes egerunt, sed Amphitrites commiseratione, in aves Alcyones mutatae sunt, quarum nidis mare hybernium per septem, aut undecim, aut novem dies sternitur. Alii aliter hæc narrant.

Tyrrhena] Thuscia aliter dicta est Tyrrhenia.

Protulit Enceladum? nostros an forte penates
 Appetiit centum Briareia turba lacertis?
 Heu, ubi nunc, ubi, nata, mihi? quo mille ministræ,
 Quo Cyane? volucres quæ vis Sirenas abegit? . 190
 Hæccine vestra fides? sic fas aliena tueri
 Pignora? Contremuit nutrix, mœrorque pudori

Ætna finitima mihi emisit Enceladum, fornacibus eversis? An forsitan cateræ Briarei invasit palatium nostrum brachiis centenis? Heu! Ubi nunc, ubi filia mea erepta mihi? Quo famulæ innumerae fugerunt? Quo Cyane? Quæ violentia fugavit Sirenas alas? An talis est fides vestra? An ita decet custodire liberos alienos? Altrix Electra tremuit ad hæc verba, et tristitia locum fecit verecundiæ,

187 *Pertulit* Jun. pr. Petav. sec. *Perculit* Vat. tert. et quint. Tholos. *placidos pro nostros* Ambr. tert. *vestros* Bonon. *an forte* Vat. pr. a fronte Petav. sec.—188 *Appetiit* vel *Arripuit* Vat. sec. Voss. sec. *calum pro centum* Exc. Petav. quart. *lacerti* Voss. pr. ex conjectura, ascripto, 'multo festivius sic lego.'—189 *Heu* Exc. Lætti. *Heus* Vat. pr. sec. et d. Pal. Florent. duo Med. duo Heins. Put. Reg. tres Petav. Tholos. Moret. pr. chart. Heins. duo Jun. duo Oxon. Exc. Petav. quart. Heinsius ascripserat Ovid. Epist. Phædræ: 'Heu ubi nunc fastus altaque verba? jacent.' Ut ipsi eo in loco distinguendum videtur. ubi nata Florent. nata vel *capta* Vat. sec. nata vel *rapta* Voss. sec. nunc nata mihi *es* Reg. Oxon. pr. Exc. Petav. quart. *mihi est omnes* Vatt. Pal. Cod. Bartholin.—190 *quævis volucres* Moret. pr. *Sirenes* tres Vatt. Cod. Bartholin. Florent. inc. Heins. Ambr. tert. duo Jun. duo Petav.—191 *Hæccine* Vat. pr. *nostra* Vat. tert. Florent. inc. Heins.—192 *Contumuit* Put. *memor usque pro mœrorque* Vat. tert. *labor ille* Bonon. *pudorque* Vat. pr. et quint. *furori* inc. Heins. *timori* vet. Gyr. Petav. tert. *pudori* Florent. duo Med. Put. Reg. tres Petav. Oxon. sec. Ambr. tert. duo Jun. duo Voss. Exc. Petav. quart. Ald. Var. LL. e marg. Parm. *pudori* vel *timori* Reg. Oxon. pr.

NOTÆ

187 *Enceladum*] Hic gigas gemit oppressus Ætna.

188 *Briareia*] Briareus, seu Ægæon, gigas, Cæli Terræque filius, dictus centumgeminus, nam centum brachia habere dicebatur.

189 *Mille*] Id est, innumera. Virgil. 'Mille meæ Siculis errant in montibus agnæ.' Mille et centum sunt numerus certus pro incerto.

190 *Cyane*] Nympha fontis Cyanes, de qua supra.

Volucres Sirenas] In India aiunt Sirenas esse volucres, easque homines canta delinitos, et somno sopitos lacere: alii puellas fuisse fabulantur, Acheloi filias, aviam pedibus plumisque insignes, quæ a Musis ad certa-

men provocatæ victæque pennis exutæ sunt. Porro alas aut a partu sortitæ sunt, aut rapta jam Proserpina, eam ut alis adjunctæ per mare perquirent, quam toto orbe non invenerant: alii denique dicunt Sirenas castissimas fuisse, et ideo offensam Veneris iucurrisse, quam cum fugerent alis sublatæ, ad Anthemusam Tyrrheni maris insulam confugisse.

191 *Hæccine vestra fides*] Hæccine fidem et sedulitatem custodiendis alumnis adhibetis?

192 *Pignora*] Liberos, qui vobis ut deposita committuntur ad educationem.

Mæror pudori cessit] Mærore abeunte, nutrix cæpit erubescere et op-

Cessit, et aspectus miseræ non ferre parentis
 Emtum morte velit: longumque immota moratur
 Auctorem dubium, certumque expromere funus. 195
 Vix tamen hæc: Acies utinam vesana Gigantum
 Hanc dederit cladem! levius communia tangunt.
 Sed Divæ, multoque minus quod rere, sorores
 In nostras nimium conjuravere ruinas.
 Insidias Superum, cognatæ vulnera cernis 200
 Invidiæ: Phlegra nobis infensor æther.
 Florebat tranquilla domus: nec limina virgo

atque optaret id emisse funere suo, ut non toleraret faciem Cereris matris afflictæ; ac immobilis cunctatur diu indicare auctorem incertum cladis, et mortem certam. Tamen Electra nutrix vix dixit hæc verba: Utinam exercitus furens gigantum attulisset hanc calamitatem! mala communia minus moerent. At Deæ, et quod multo minus credes, sorores ejus conspiraverunt nimis in exitium nostrum. Vides dolos Dearum, plagas zelotypiæ sororum: Cælum nobis est infestius Phlegra. Domus pacata felix

—193 *Cedit* duo Vatt. et d. Pal. Florent. duo Med. Put. Reg. tres Petav. Tholos. Moret. pr. duo Jun. et Oxon. Exc. Petav. quart. *Credit* Ambr. tert. *aspectum* Ambr. tert.—195 *Auctorem* Pal. duo Med. Petav. pr. Exc. Petav. quart. *Raptorem* Vat. quart. Tholos. Petav. tert. *exponere* Vat. pr. *expromere* vel *exponere* Ambr. tert.—196 *tandem* Exc. Petav. quart.—197 *cladem dederit* Petav. pr. Jun. sec. Ambr. tert. *dederint* Jun. sec. Exc. Petav. quart. *tangunt* Pal. *tangunt* vel *lædunt* Reg. duo Oxon.—198 *minus vel magis* Vat. quint. *quæ rere* Petav. sec. *quam rere* Jun. sec.—199 *In nostras* Ambr. tert. *conspiravere* Jun. sec.—200 *fratrum pro Superum* Florent. m. pr. *cognatæ* Vat. tert. et d. Florent. Put. Jun. pr. *cognata* Petav. sec. *cognataque* tres Vatt. Pal. Cod. Bartholin. *cognataque* vel *collataque* Vat. sec. Voss. sec.—201 *Invidiæ*. cum *relatq* *οὐρυψ*, Put. nobis *Phlegraque* Vat. pr. *impensor* Jun. pr. *infestior* Ambr. tert. *incensor* Vat. tert. et d. Pal. Med. pr. Put. Bonon. *offensor* Vat. quint. *infensor* Florent. inc. Heins. Petav. pr. Tholos. Voss. pr. Jun. sec. chart. Heins. vet. Gyr. Vat. Livin. Exc. Petav. quart. Var. LL. e marg. Parm. *incensor* vel *infestior* Voss. sec. *incensor* vel *infensor* vel *infestior* Reg.—202 *limina* Reg. Tholos. Petav. tert. duo Voss. Exc. Petav.

NOTE

tare mortem, ut ne Cererem videret iratam et afflictam.

194 *Immota*] Stupore simul et pudore defixa.

195 *Auctorem dubium*] Quia non noverat eum qui Proserpinam raptaverat, aut eum quo volente id factum erat.

Certum furus] Quia Proserpina poterat videri mortua.

197 *Levius communia tangunt*] Si gigantes nobis hoc malum intulissent, pateremur quidpiam cum Diis, ac

proinde nos minus moveret. 'Nihil' enim 'est præcipue dolendum in eo, quod accidit universis.' Cicero.

198 *Divæ*] Venus, Pallas, Diana, filiæ Jovis, ac proinde sorores Proserpinæ.

200 *Cognatæ invidiæ*] Quæ profecta est a cognatis, scilicet sororibus.

201 *Phlegra*] Locus est in Thessalia, vel in Campania Italica, ubi gigantes cum Diis confixerunt.

Phlegra nobis infensor æther] Hoc est, Diis ætheris seu cæli nobis sunt

Linquere, nec virides audebat visere saltus,
Præceptis obstricta tuis. Telæ labor illi,
Sirenes requies; sermonum gratia mecum, 205
Mecum somnus erat, cautique per atria ludi.
Cum subito (quonam, dubium, monstrante latebras
Rescierit) Cytherea venit, suspectaque nobis
Ne foret, hinc Phœben comites, hinc Pallada junxit.

erat, et filia tua Proserpina adhærens impertiis tuis, non audebat exire domo, nec invisere sylvam viridantem: illi opus erant telæ: Sirenes erant laxamentum animi; mecum voluptas colloquii, cum dormiebat, et ludebat tuta per aulam. Cum statim (incertum est quo indicante cognoverit recessus nostros) Venus adest, et ne esset suspecta nobis, duxit secum socias, hinc Dianam, inde Minervam. Mox cœpit simul-

~~~~~

quart. Var. LL. e marg. Parm. *lumina* Put. Petav. sec. ed. Gryph.—203 *nunc virides* Petav. sec. *linquere saltus* Vat. tert.—204 *astrecta* Voss. sec. *adstricta* Vat. pr. et sec. Vat. Livin. *obstructa* Voss. pr. Oxon. pr. Tholos. Petav. sec. Exc. Petav. quart. *instructa* Ambr. tert. Heinsius huic voci asteriscum apposuerat. *meis* Jun. pr. *sis* Petav. sec. *telo* pro *telæ* Vat. pr.—205 *Sirene* Exc. Petav. quart.—206 *cunctique* Florent. *tantique* Vat. sec. duo Med. Heins. H. *canptique* Jun. pr. *cautique* tres Vatt. et d. Pal. Put. Reg. tres Petav. Bonon. Tholos. Vat. Livin. duo Voss. duo Oxon. Exc. Petav. quart. et Ald. *castique* Cod. Bartholin. *gratique* Jun. sec. *casti simul* ed. Vicet. *ludique per atria cuncti* inc. Heins. Var. LL. e marg. Parm.—207 *quonam* Ambr. tert. *quonam dubium* quatuor Vatt. et d. Pal. Ald. ed. Vicet. Var. LL. e marg. Parm. *est dubium* Vat. quint. Petav. tert. *dubium est* Bonon. Jun. pr. *dubium est quinam* Voss. pr. *latebras* Florent. cum sedecim aliis, Exc. Schott. et Petav. quart. Var. LL. e marg. Parm.—208 *Præscierit* Cod. Bartholin. Tholos. *Perscierit* Voss. pr. *Nescierit* Petav. tert. *Rescierit* Florent. duo Med. Heins. H. et inc. Heins. Put. Reg. duo Petav. Bonon. Ambr. tert. Moret. pr. Jun. pr. Oxon. pr. Voss. sec. Exc. Petav. quart. Var. LL. e marg. Parm. *Rescierit* vel *Ascierit* Oxon. sec.—209 *Non fuit pro Ne foret* Voss. pr. *Phæbem* Florent. tres Petav. Exc. Petav. quart. *socias*

NOTÆ

inimiciores, et magis timendi, quam gigantes Phlegræ.

205 *Sirenes*] Cantu suo animum Proserpinæ recreabant. Præter ea quæ de Sirenibus diximus, hoc addi posse videtur: Siren dicitur ἀνδρὶ τοῦ στυγερού, *vincire, ligare*, quod suo cantu veluti catenæ suavissima vincirent audientium animos. Ovidius: 'Monstra mari- Sirenes erant, quæ voce canora, Quaslibet admissas detinuere rates.' Hæ parte corporis superiore virginæ, inferiore pisces referebant.

Delph. et Var. Clas.

Alexander ab Alexandro tradit Theodorum Gazam et Georgium Trapezuntium ejusmodi monstra vidisse. M. Ant. Muretus dicit, Sirenas fuisse voluptates, Eusebius meretrices, quæ cantu et blanditiis navigantes deciperent.

208 *Cytherea*] Venus, quæ sic dicta ab insula Cytheris, ubi educata esse dicitur.

209 *Phæben*] Hæc est Diana, soror Phæbi.

Claud.

3 3

Protinus effuso lætam se fingere risu, 210
 Nec semel amplecti, nomenque iterare sororis,
 Et dura de matre queri, quæ tale recessu
 Maluerit damnare decus, vetitoque Dearum
 Colloquio, patriis procul amandaverit astris.
 Nostra rudis, gaudere malis, et nectare largo 215
 Instaurare dapes. Nunc arma habitumque Dianæ
 Induitur, digitisque attentat mollibus arcum.

lare se hilarem, ore sereno, et osculari Proserpinam, non semel, et repetere nomen sororis, et conquiri de matre difficili, quæ maluerit occultare talem pulchritudinem in latebris, et prohibito alloquio celestium, ablegaverit longe a cælo paternæ. Nostra Proserpina simplex cæpit lætari infortunio suo, atque apparare epulas cum multo nectare. Illa sumit modo sagittas, et vestem Diana, et contendit arcum

~~~~~

Vat. pr. Vat. Livin. *sumpsit* Exc. Petav. quart. *duxit* Vat. quart. Pal. duo Med. Heins. H. Voss. pr.—210 *se lætam* Bonon. *visu pro risu* Exc. Petav. quart.—211 *Non semel* Voss. pr.—213 *Maluerat* Exc. Petav. quart. *vetitamque* omnes Vatt. Pal. *vetitoque* Exc. Petav. quart. Isingr. *retitamque* vel *raptamque* Reg. *vetitamque* vel *netamque* Oxon. sec. *deorum* Vat. sec. et d. *dearum* vel *deorum* Voss. sec.—214 *Eloquio* Voss. pr. *patriis* Petav. sec. *patriis procul amandaverit* Vat. tert. et quint. *patriis procul absentaverit* Vat. pr. et quart. ed. Vicet. *patriisque procul mandaverat* Tholos. Jun. sec. *patriisque procul mandaverit* Gesn. et ed. Bipont. *patriisque procul mandaverit* oris Ald. Var. LL. e marg. Parm. *patriisque* Vat. quint. m. sec. Florent. inc. Heins. duo Petav. *mandaverit* Heins. H. duo Petav. *amandaverit* Vat. Livin. Jun. pr. Oxon. sec. *mandaverat* Voss. pr. *absentaverat* Ambr. tert. chartac. Heins. *abmandaverat* Med. pr. *amandaverat* Pal. Florent. Med. quart. Reg. duo Petav. Oxon. pr. Exc. Petav. quart. *et mandaverit* vel *mandaverat* Voss. sec. *patriis procul hanc mandaverat* vel *abmandaverit* Vat. d. *astris* vel *oris* Voss. sec.—215 *Nostra* vel *Ille* Reg. duo Oxon. *longo* duo Vatt. Pal. duo Med. Reg. Petav. tert. Tholos. Oxon. pr.—217 *digitis* Vat. pr. Jun. sec. ed. Vicet. et Parm. *obtentat* duo Petav. Tholos. Ambr. tert. *aptabat* Pal. Med. quart. Heins. H. *aptarat* Med. pr. *aptavit* Vat. sec. Jun. sec. *attentat*, vel *aptavit* vel *attendit* Voss. sec. *aptatur* conjiciebat Heins. *molliter* Exc. Petav. quart.—

NOTÆ

213 *Damnare*] Hanc, ut ita dicam, ita condemnare pulchritudinem, ut perpetuo occultetur in latebris Siculis.

Decus] Pulchritudinis.

214 *Ammandaverit*] Alii *mandaverit*, ut apud Ciceronem pro Sylla, 'Dimittere abs se et mandare in ultimas terras,' id est, amandare, ablegare. Nonnulli legunt, *procul absentaverit astris*, id est, ablegarit: minus placet.

Patriis procul astris] Procul a cælo, ubi est Jupiter, pater Proserpinæ.

215 *Rudis*] More puellarum, quæ sibi fucum fieri non sentiunt.

Gaudere malis] Gaudere verbis Veneris, quæ erant mala et perniciosæ.

Nectare] Divina potione: nectar autem dictum volunt, ἀνδρὶ τοῦ θεοῦ κρείττω, non occidere; est enim potus immortalium, qui occidi non possunt.

217 *Attentat*] Tentat flectere.

Nunc crinita júbis galeam, laudante Minerva,
 Implet, et ingentem clypeum gestare laborat.
 Prima Venus campos Hennæaque rura maligno 220
 Ingerit afflatu. Vicinos callida flores
 Ingeminat, meritumque loci, velut inscia, quærit.
 Nec credit, quod bruma rosas innoxia servet,
 Quod gelidi rubeant alieno germine menses,
 Verna nec iratum timeant virgulta Booten. 225
 Dum loca miratur, studio dum flagrat eundi,
 Persuadet. Teneris, heu, lubrica moribus ætas!
 Quos ego nequicquam planctus, quas irrita fudi

digitis teneris: modo replet cassidem hirsutam cristis, Pallade probante, ut tentat ferre scutum magnum. Venus prior proponit malo consilio agros, et valles Hennæas: illa astuta repetit flores finitimos, et quasi ignara rogitat eas super amœnitatem loci, et simulat se non credere, quod hyems innocua foveat rosas, quod menses frigidi rubescant floribus temporis alterius, nec arbusta verna formident Arcturum vehementem. Dum admiratur loca, dum ardet desiderio exeundi, suadet ceteris. Heu! adolescentia facile labens ob indolem mollem! quos non ego sparsi fletus frus-

*****

218 *Nec Pal. crinata* Vat. d. Put. Voss. sec.—220 *Ætnæaque* pro *Hennæaque* quatuor Vatt. et d. regna Florent.—221 *afflatu* tres Vatt. Gesn. et ed. Bipont. *afflatu* duo Vatt. Pal. duo Med. duo Heins. Put. Reg. tres Petav. Bonon. Tholos. Moret. pr. Ambr. tert. duo Jun. duo Oxon.—223 *Non credit* Vat. quint. Voss. pr. *servat* pro *servet* Vat. pr. Oxon. pr. Petav. tert. *quærit* Petav. tert.—224 *gelidæ menses* Jun. sec. *germine menses* duo Med. Heins. H. Bonon. Tholos. Moret. pr. Ambr. tert. Vat. Livin. duo Voss. duo Oxon. Exc. Læti. *gramine menses* Vat. tert. Petav. sec. Exc. Petav. quart.—225 *timeant* vel *teneant* Ambr. tert. *Booten* Vat. quart. inc. Heins. *Boötem* tres Vatt. Pal. Moret. pr. Ald.—226 *mirantur* Petav. sec. Ambr. tert. Tholos. *fragrat* pro *flagrat* Petav. pr.—227 *Persuasit* Vat. sec.—228 *fletus* Var. LL. e marg. Parm. *planctus* vel *fletus* inc. Heins. *planctus* vel *gemitus* Oxon. sec.—229 *abit*

NOTÆ

218 *Crinita júbis*] Seta equina hirsutas galeas gestabant.

219 *Implet*] Inde caput Proserpinæ æquale erat capiti Palladis.

220 *Venus*] Ut hæc Jovi obtemperaret, et Proserpinam in campum e-liceret, invitat comites ad deambulan-
 dam: proponit campos Hennæ flori-
 bus insignes; idque æpius ingemi-
 nat, repetit, meritum gratiamque et
 amœnitatem loci commendans.

224 *Alieno germine*] Floribus, qui

sunt alterius tempestatis.

225 *Booten*] Sive Arcturum, sidus frigidum et vehemens, de quo nos supra.

227 *Persuadet*] Venus nihil non per-suadet: hinc Pithe, seu Suadela, Ve-
 neris filia vocatur a Sappho; quod ho-
 mines, ut amore, sic etiam ex Pinda-
 ro, ducuntur *μωτορὶ πειθοῦς*, *flagello*
persuasionis.

228 *Irrita*] Varia et ridicula repul-
 sa sum.

Ore preces ? Ruit illa tamen confisa sororum
 Præsidio : famulæ longo post ordine Nymphæ. 230
 Itur in æterno vestitos gramine campos,
 Et prima sub luce legunt, cum rore serenus
 Albet ager, sparsosque bibunt violaria succos.
 Sed postquam medio sol institit altior axi,
 Ecce polum nox fœda rapit, trêmefactaque nutat 235
 Insula cornipedum pulsu, strepituque rotarum.
 Nosse nec aurigam licuit ; seu mortifer æstus,
 Seu Mors ipsa fuit. Luror permanat in herbas :

tra ? quas non effudi preces vanas ? Tamen illa Proserpina freta auxilio sororum evolat. Nymphæ ancillæ post sequuntur longa serie : agri petuntur ornati herbis perpetuis, et die sublucente colligunt flores, cum campus placidus albicat pruinis, et prata hauriunt rores effusus. At postquam Sol apparuit excelior in medio cursu, et nox atra aufert Cælum ; et insula Sicilia commota quatitur sonitu equorum, et impulsu currus. Nec potui cognoscere aurigam : sive spiritus letalis fuit, sive mors

pro ruit Exc. Petav. quart.—230 *Præsidio* vel *Consilio* Ambr. tert.—231 *Intrat* pro *Itur* Exc. Petav. quart. *campos* Vat. pr. Cod. Bartholin. duo Petav. *montes* Med. quart. Heins. H. Ambr. tert. *colles* tres Vatt. et d. Pal. inc. Heins. Florent. Put. Reg. Petav. sec. Tholos. Moret. pr. Oxon. pr. duo Voss. Exc. Petav. quart. *colles* vel *montes* Med. pr.—232 *cum luce* Ambr. tert. *sole* pro *rore* Tholos. m. pr. *serenus* vel *sereno* Vat. sec. Voss. sec.—233 *Albet* vet. Gyr. *Alget* omnes Vatt. Pal. Cod. Bartholin. duo Voss.—234 *astitit altior axi* Bonon. *altior exstitit axe* vet. Gyr. *altius exstitit axe* Vat. pr. Cod. Bartholin. Vat. Livin. *acrior* Exc. Petav. quart. *altior institit* Vat. sec. et d. Pal. *astitit orbe* Voss. pr. *exstitit orbi* Exc. Petav. quart. *exstitit axe* Vat. quint. Reg. Tholos. Jun. sec. Ambr. tert. *axe* Vat. quart. *exstitit axi* Oxon. pr. *institit axi* Florent. duo Med. Heins. H. et inc. ejusd. Put. tres Petav. Jun. pr. Oxon. sec. Var. LL. e marg. Parm. *institit* vel *exstitit axi* Voss. sec.—235 *nox atra* Vat. pr. Cod. Bartholin. Tholos. Vat. Livin. *fada* Florent. cum viginti duobus aliis, Ald. et Var. LL. e marg. Parm. *rapit* vel *tegit* Ambr. tert.—236 *pulsu strepituque* Bonon. *strepitu pulsuque* Vat. sec. Put. Reg. tres Petav. Exc. Petav. quart. Geon. et ed. Bipont. *cursu strepituque* Vat. pr. inc. Heins. Var. LL. e marg. Parm. *plausuque* Vat. tert. *cursuque* Cod. Bartholin. ed. Vicet. *pulsuque* duo Jun. duo Oxon. Ald.—237 *augurium pro aurigam* Pal. Med. pr. Ambr. tert. *licuit mihi, mortifer ille* Jun. sec. *sed mortifer* Florent. *ille* pro *æstus* omnes Vatt. Pal. Cod. Bartholin. Oxon. pr. chartac. Heins. duo Jun. duo Voss.—238 *mors illa* Petav. sec. *licor* omnes Vatt. Pal. Cod. Bartholin. vet. Gyr. duo Jun. totidem Voss. et Oxon. Exc. Schott. *lutor permanat in herbis* edd. Vicet. Parm. Junt. Isingr. et al. *permanat in herbas* Put. Reg.

NOTE

232 *Rore albet*] Id est, pruinis, seu albo gelu.

235 *Polum rapit*] Eripit ex oculis cælum et diem. Virgilius : ' Eripiunt subito nubes cælumque diemque Teucrorum ex oculis,' &c.

238 *Luror permanat*] Color laridus atque niger penetrat herbas, et ideo mortem esse credebatur Electra, quia quacumque incederet, omnia moriebantur.

Deficiunt rivi: squalent rubigine prata:
 Et nihil afflatum vivit. Pallere ligustra, 240
 Exspirare rosas, decrescere lilia vidi.
 Ut rauco reduces tractu detorsit habenas,
 Nox sua prosequitur currum; lux redditur orbi.
 Persephone nusquam. Voto rediere peracto,
 Nec mansere Deæ. Mediis invenimus arvis 245
 Exanimem Cyanen. Cervix redimita jacebat,
 Et caligantes marcebant fronte coronæ.

ipsa; nigror serpit ad gramina, fluvii siccescunt, pascua fœdantur ferrugine, et nihil vivit tactum anhelitu: aspezi ligustra pallescere, rosas marcescere, lilia diminui. Cum auriga deflexit fræna redeuntia concussu sonanti, sua caligo comitatur currum; dies restituitur mundo: Proserpina nullibi apparet: Dicæ Venus, Pallas, et Diana reversæ sunt, desiderio impleto, neque remanserunt. Reperimus in mediis campis Cyanen fere mortuum. Collum ornatum languebat, et coronæ obscuratæ sordebant

duo Jnn. duo Voss. tres Petav. Exc. Læti et Petav. quart. Ald. *permanat in herbis* Voss. pr. *permansit in herbis* Vat. tert. et d. *permansit in herbis* vet. Gyr. Bonon. Var. LL. e marg. Parm. *permanat in herbis* vel *permansit in herbis* Voss. sec.—240 *Et nil tres* Vatt. et d. Florent. inc. Heins. Put. Reg. Moret. pr. Voss. pr. tres Petav. Exc. Petav. quart. *Et nil afflatum* Voss. sec. *affectum* Petav. tert. *afflatu* Bonon. *viruit pro vivit* Vat. quint.—241 *decrescere* Var. LL. e marg. Parm. *livescere pro decrescere* Reg. m. sec.—242 *Et Petav. sec. Ut tanto* Voss. pr. *reduces rauco* Vat. pr. Cod. Bartholin. chartac. Heins. edd. Ald. Vicet. Parrh. et al. *detorquet* Vat. sec. *detraxit* ed. Vicet. et Parm. *demisit* Petav. tert.—243 *persequitur* Reg. Oxon. pr. *currus* duo Vatt. Voss. sec. *curru* Jun. sec.—244 *Persephone est nusquam* Jun. sec. *nuquam est* Vat. pr. Cod. Bartholin. *nulla est* ed. Vicet. *Persephone nusquam sine est* Florent. duo Med. duo Heins. Put. Reg. duo Petav. Bonon. Tholos. Ambr. tert. Jun. pr. Vat. Livin. duo Oxon. duo Voss. Exc. Petav. quart. Var. LL. e marg. Parm. *numquam* Petav. sec.—245 *invenimus undis* Voss. pr. *armis* Ambr. tert.—246 *Cyanem* Vat. pr. Florent. duo Med. tres Petav. *convix pro cervix* Med. quart.—247 *fronde pro fronte* Vat. quint. Reg. *forte* Petav. sec.—248 *subito*

NOTÆ

240 *Afflatum*] Tactum maligno anhelitu equorum Plutonis.

Pallere] Ex albo colore in pallidum degenerare.

241 *Exspirare*] Marcescere, et odorem fragrantem amittere.

Lilia] Hercules, ut fieret immortalis, a Jove Junonis sopitæ papillis admotus, lac avidius haustum ore continere non potuit, sed effusum est: pars circulum lacteum signavit, pars in terram decedens lilia formavit.

242 *Reduces detorsit habenas*] Convertit equos redituros, qua ipse ve-

nerat.

243 *Nox sua*] Nox, quam currus invexerat, abit cum curru.

244 *Persephone*] Quæ eadem est ac Proserpina. *Persephone nusquam*: alii legunt, *Persephone nulla est*, more Comicorum: Terentius, *nullus sum*, id est perii.

246 *Cyanen*] Nympham, quæ fonti Cyanæ præsidet, prope Syracusas.

Cervix redimita] Attonita Cyane caput sertis ornatum deposuerat.

247 *Caligantes*] Atra nebula afflatæ.

Aggredimur subitæ, et casus scitamus heriles,
 (Nam propior cladi steterat) quis vultus equorum?
 Quis regat? Illa nihil: tacito sed læsa veneno 250
 Solvitur in laticem. Surrepit crinibus humor.
 Liquitur, in roremque pedes et brachia manant,
 Nostraque mox lambit vestigia perspicuus fons.
 Discedunt aliæ. Rapidis Acheloides alis
 Sublatæ Siculi latus obsedere Pelori; 255

in capite. Statim compellamus eam, et petimus calamitatem domina Proserpinæ, etenim Cyane proxima fuerat huic calamitati. Petimus quæ figura equorum? quis duceret? Illa nihil respondet. At corrupta tabe intestina dissolvitur in aquas, gutta fluunt ex capillis; liquefit, et pedes et manus stillant in liquorem, atque statim rivus limpidus abluit pedes nostros. Reliquæ Nymphæ aberant: Sirenes elatæ pennis velocibus occupaverunt oram Pelori Siculi, et indignantes

*****

Vat. pr. Cod. Bartholin. *propius* inc. Heins. Var. LL. e marg. Parm. *faciti* Vat. tert. et d. Oxon. sec. *tacitæ* tres Vatt. Pal. Florent. duo Med. Heins. H. Reg. duo Petav. Tholos. Voss. pr. Oxon. pr. Jun. sec. Exc. Petav. quart. *tacite* vel *subitæ* Voss. sec. *casusque* citamur Jun. pr. *casusque* citamur Voss. pr. *casusque* citamus tres Vatt. et d. Pal. Cod. Bartholin. duo Med. Heins. H. Put. Reg. Petav. tert. duo Oxon. *casus* citamus Jun. sec. *casus* Florent. Petav. sec. Bonon. ed. Parm. et Vicet. *casum herilem* Petav. sec. *scitamus* Petav. pr. *citamus* Petav. sec. Bonon. *sociamus* Vat. pr. *citamur* Moret. pr. *casusque* citamus vel *scitamus* Voss. sec. *heriles* vel *ab illa* Voss. sec.—249 *Namque prior pro Nam propior* Voss. sec. *qui vultus* Vat. tert. et d. Pal. Petav. sec. Oxon. pr.—250 *Quis regat* Moret. pr. Ald. Qui Vat. tert. et d. Pal. Oxon. pr. duo Petav. Quis vel Quos Voss. sec. *Ista nihil tacite* Voss. pr. *læsa* duo Jun. duo Oxon. Ald. ed. Parm. *læsa* Vat. pr. Put. *læsa* Cod. Bartholin. ed. Vicet. Var. LL. e marg. Parm. *dolore pro veneno* Bonon.—251 *Solvitur* Ambr. tert. *latices* Oxon. sec. *subrepat* Vat. tert. et d. Florent. duo Petav. Bonon. Tholos. Exc. Læti et Petav. quart. Ald. *surrepit* vel *subrepat* duo Jun. *subrepat* Vat. quart. Pal. Cod. Bartholin. edd. Vicet. Parm. Junt. Isingr. et al. *subrexit* Put. *surrexit* tres Vatt. *surrexit* vel *subrepat* Voss. sec.—252 *Liquitur* Vat. tert. Jun. sec. Petav. tert.—253 *ambit pro lambit* Jun. sec. *prospicuum* Florent. *perpetuus* Jun. pr. *Perspicuus mox fons vestigia lambit* Exc. Petav. quart.—254 *Acheloides in aliis* Reg. m. pr. Oxon. pr. *undis pro aliis* Vat. pr.—255 *Sublatæ* Moret. pr.

NOTE

249 *Casus heriles*] Casus heræ, seu dominæ Proserpinæ, querimus.

250 *Tacite veneno*] Tabe vel aqua intestina, quam intra medullas hauserat. Sicque venenum hoc in loco noxium non est, nisi id omne noxium dicas, quod figuram humanam corrumpit.

254 *Acheloides*] Sirenes filii Ache-

loi, qui fluvius est Acarnaniæ in Græcia.

255 *Pelori*] Promontorii Siciliæ, ad cuius oras sunt Sirenes: alii alibi ponunt. Strabo enim has constituit ad oras Campaniæ, in insulis desertis et saxosis, quas καλοῦσιν Σειρρηίδους, vocant *Sirrhæus*.

Accensæque malo jam non impune canoras
In pestem vertere lyras. Vox blanda carinas
Alligat. Audito frænantur carmine remi.
Sola domi luctu senium tractura relinquo.

Hæret adhuc suspensa Ceres, et singula demens 260
Ceum nondum transacta, timet: mox lumina torquens
Ultero in coelicolas furioso pectore ferri.
Arduus Hyrcana quatur sic matre Niphates,

hanc injuriam, nunc non innocuæ converterunt in perniciem blandas citharas. Vox delicata remoratur naves: remi torpent auditis cantibus, ego sola passura senectutem in fletu, deseror domi. Ceres dubia hæsit adhuc, atque amens melius omnia, quasi nondum præterita: statim vertens oculos, sponte cepit rapi corde irato in Deos. Niphates altus ita tremit a matre Hyrcana, cujus catulos abstulit eques ti-

~~~~~

et Siculi Cod. Bartholin.—256 Deerat hic versus Mofet. pr. incasere pro Accensæque inc. Heins. Var. LL. e marg. Parm. insedere legebat Heins. nunc impune Vat. pr. canoram...lyram Jun. sec.—258 Obligat Exc. Petav. quart.—259 domo Florent. m. pr. luctu Exc. Læti. luctus Vat. tert. et d. Moret. pr. Voss. pr. Petav. sec. senium luctus Florent.—260 Hæret Exc. Læti, Var. LL. e marg. Parm. Mæret chartac. Heins. Hæret vel Mæret Pnt. suspecta Bonon. cernens pro demens Vat. tert.—261 translata pro transacta Vat. pr. torquet Bonon.—262 Ultero ad coelicolas Vat. quint. Bonon. Cod. Bartholin. Vultu ad coelicolas tres Vatt. Put. Reg. Voss. sec. tres Petav. Exc. Petav. quart. Vultu ad Vat. d. Multum ad Var. LL. e marg. Parm. Vultum Voss. pr. Vultum vel Multum inc. Heins. furibundo Voss. pr. furioso vel furiali Voss. sec. furat Reg. m. sec. Var. LL. e marg. Parm. fertur quatuor Vatt. et d. Cod. Bartholin. ed. Bipont. fertur vel ferri inc. Heins.—263 Arduus arcana Jun. Oxou. pr. queritur cum pro quatur sic Exc. Petav. quart. Typhates vel Nyphates Oxon.

NOTÆ

237 *In pestem vertere*] Nam allectos cantu devorant. Sirenes autem scorta fuerunt, quæ allectos juvenes usque eo detinebant, donec eorum substantiam deglubere, ut diximus. Tres numeratæ sunt, de quarum nominibus dissentiant Poëtæ: una voce, altera tibis, tertia vel lyra vel cithara canere solebat.

258 *Frænantur remi*] Torpent manus eorum qui remos agitant. Quod ne paterentur Argonautæ, 'Unum in Orpheo perfringim habuisse' dicuntur: 'qui cum a sedisset in puppi, simulque fides blandis impellere digitis, simul vocem illam, qua rupes nemoraque traxerat, explicare cœpisset,

tanta simul aures animosque audientium voluptate complevit, ut jam Sirenum vocibus nemo navigantium moveretur.' Hæc M. Ant. Muretus, quavis Sirene dulcior.

259 *Senium tractura*] Id est, senectutem gravi toleratura, et tractura velut onus grave.

260 *Suspensa*] Stupore defixa, attonita.

263 *Hyrcana matre*] Id est, tigri foeta, quæ catulos peperit. *Hyrcana* autem, quia Hyrcania tigris notissima.

Niphates] Armeniæ mons, nivibus, scopulis, et tigris infamatus.

Cujus, Achæmenio regi ludibria, natos
 Avexit tremebundus eques. Fremit illa marito 265
 Mobilior Zephyro, totamque virentibus iram
 Dispergit maculis, jamjamque haustura profundo
 Ore virum, vitreæ tardatur imagine formæ.
 Haud aliter toto genitrix bacchatur Olympos;

midus, editos ad ludibrium Regis Persarum. Illa tigris scivit velocior Favonio conjugæ, et diffundit omnem iracundiam notis viridantibus, atque identidem sorptura equitem ore hiantem, retinetur specie figuræ crystallina. Sic mater Ceres furit in

sec.—264 *Achmenio* Pnt. Reg. tres Petav. Exc. Petav. quart.—265 *Avexit* Vatic. tert. *Acertit* Cod. Bartholin. *Adduxit* Vat. quint. Jnn. sec. *Avexit* Florent. et viginti alii, item Exc. Petav. quart. *tremebundus* Med. quart. *furit* pro *fremit* Moret. pr. *premit* pro *fremit* legebat Heinsius, i. e. *persequitur*. *ista* Vat. pr. *marino* pro *marito* vet. Gyr. male. Sympos. Ænigm. 38. vs. 3.—266 *Mobilior* vel *Nobilior* Oxon. sec. *Zephyro* vel *velo* Reg. Oxon. pr. *notamque* Vat. tert. *tantamque* Petav. tert. Bonon. *moventibus* pro *virentibus* Ambr. tert. *liventibus* Vat. quint. *nitentibus* Tholos. *herbam* pro *iram* Med. pr. m. pr. *inde* pro *iram* Moret. pr.—267 *Dispergit* Florent. Med. quart. Heins. H. Reg. Petav. pr. Bonon. Tholos. Ambr. tert. Exc. Petav. quart. *Dispersit* quatuor Vatt. et d. Pal. Cod. Bartholin. Jnn. pr. chartac. Heins. duo Oxon. *Aspernit* Moret. pr. *lacrimis* pro *maculis* Bonon. *nimum* pro *jam jamque* Tholos. *nimumque* tres Vatt. et d. Pal. Cod. Bartholin. Pnt. Moret. pr. *Dirumque* Vat. sec. *inimicum* Exc. Schott. *timidumque* conjecerat Hensius. *haustura* Vat. pr. et tert. *hausura* Florent. inc. Heins. Bonon. Exc. Petav. quart. *exhausta* Vat. quart. Pal. Heins. H. duo Med. *nimumque exhausta* Jun. pr. *nimumque haustura* duo Oxon. chart. Heins. *nimumque haustura* Voss. pr. Jnn. sec. *trivum haustura* vel *haustura* Voss. sec.—268 *reddatur* Petav. tert.—269 *genitrix toto* Vat. pr. chartac. Heins. Exc. Petav. quart. Ald. ed. Parm. et Vicet.—

NOTE

264 *Achæmenio*] Regi Persarum, quem ex Achæmenia tribu eligere solebant: erant autem tres tribus, Patisciores, Achæmenidæ, et Magi.

Ludibria] Nam Reges Persarum intra septa feras alebant, quibus conficiendis exercebantur.

265 *Tremebundus*] Ob tigrem velocius insequentem.

Marito Zephyro] Non tantum Poëtæ, sed et alii scriptores, ut Aristoteles, Columella, Plinius, Solinus, S. Augustinus, tradunt tigres, equas, gallinas, vultures ex vento concipere. Unde Statius de tigride, 'Spirantem fert ore virum:' et apud Lucilium, 'genitabilis aura Favoni;' et apud Oppianum de tigride, *Ἀδρὴ γὰρ τε*

θεῖον ἰκλὴν ζεφύρου γυνεῖται: Ipsi enim currere similis est Zephyro genitori. Quam tamen ipse opinionem non probat Oppianus.

266 *Iram dispergit maculis*] Vel ex ipsis maculis horrentibus et flagrantibus iracundia, iram agnoscas.

268 *Vitreæ formæ*] Raptor catulorum tigris, ut eludat matrem imminentem, projicit speculum, illa spectat, hæret, quasi factum aspiciens, et sic fugit raptor; ex Pomponio Mela: alii dicunt a raptore unum ex catulis raptis projici, quem cum mater colligit, et reportat in antrum, ipse interim fugit.

269 *Bacchatur*] Instar bacchantis rapitur et furit.

Reddite, vociferans: non me vagus edidit, amnis: 270
 Non Dryadum de plebe sumus: turrita Cybebe
 Me quoque Saturno genuit. Quo jura Deorum,
 Quo leges abiere poli? Quid vivere recte
 Proderit? En audet noti Cytherea pudoris
 Ostentare suos post Lemnia vincula vultus. 275
 Hos animos bonus ille sopor castumque cubile
 Præbuit? Amplexus hoc promeruerunt pudici?
 Nec mirum, si turpe nihil post talia ducit.

omni cælo, clamans, restituite filiam: flumen errans non procreavit me: non sumus de populo Dryadum. Cybele turrigera protulit me etiam ex Saturno. Quo jura Deorum recesserunt? Quo leges cæli recesserunt? Quid proderit bene vivere? Ecce Venus verecundia cognita audet monstrare faciem suam post catenas Vulcanias. Somnus ille innocens, et lectus pudicus dedit Veneri hæc consilia? Oscula casta hoc merita sunt. Neque admirandum est, si ipsa nihil putat inhonestum post

271 *Nec Dryadum* Vat. quint. Jun. sec. *Cybele* Vat. pr.—272 *Saturnus inc.* Heins. Put. Jun. sec. Petav. tert. Ambr. tert.—273 *abiere* Vat. pr. Vat. Livin. *cedidere pro abiere* tres Vatt. et d. Pal. Put. *rectis pro recte* Moret. pr.—274 *Profuit* Vat. quint. *aut audet* Moret. pr.—276 *bonus iste* Vat. pr. *sapor* Jun. sec. *sopor vel pudor* Vat. sec. *dedit ille pudor* Voss. sec.—277 *istud meruerunt* Vat. pr. *hoc præmeruerunt* Exc. Petav. quart. *hos* Voss. pr. *hæc vel non* Voss. sec. Heinsius ascripserat locum Lucani l. x. vs. 68. 'Hoc animi nox illa dedit, quæ prima cubili Miscuit incestam ducibus Ptolemaida nostris.'—278 *Non mirum* Voss. pr. *ducat* Bonon.—279 *O tos* Exc. Petav. quart.

NOTÆ

Olympo] Olympus est mons Thesaliæ altissimus, qui ponitur pro cælo.

270 *Reddite*] Filiam quam surripuistis.

Non me edidit amnis] Non orior a fluviis, ut Nais, aut a Dryadibus, sed a Saturno et Cybele, ac proinde indigne tractata sum, cum mea mihi filia erepta est.

Edidit amnis] Naidæ erant filiæ fluviorum.

271 *Dryadum*] Hæ Nymphæ sylvarum.

Cybebe] Magna mater Deorum.

272 *Saturno*] Qui et Jovis pater erat.

274 *Noti Cytherea pudoris*] Per ironiam, id est, Venus famæ prostituta.

275 *Lemnia vincula*] Post catenas, quibus cum Marte adultero colligata est, et Deorum ludibrio exposita, postquam simul deprehensi sunt a Sole, per negligentiam Aletruonias, qui ideo a Marte in Gallum gallinaceum mutatus est, et jam a media nocte canit Solis adventum. *Lemnia* autem, id est, vincula facta a Vulcano, qui præsidet Lemno insulæ maris Ægæi, in quam, a Cælo deturbatus a Jove vel Junone, decidit: quod ideo fictum est, quia ibi primum repertus ignis, et arma fabricata sunt.

276 *Bonus ille sopor, &c.*] Dictum per ironiam, quæ pronuntiatione et gestu juvanda est, ut agnoscatur sopor infamis.

278 *Post talia*] Post tale adulte-

Quid vos expertes thalami? Tantumne relictus
 Virginitatis honos? Tantum mutata voluntas? 280
 Jam Veneri, et sociis junctæ raptoribus itis?
 O templis Scythiæ, atque hominem sitientibus aris
 Utraque digna coli! tanti quæ causa furoris?
 Quam mea vel dicto tenui Proserpina læsit?
 Scilicet aut caris pepulit te, Delia, sylvis, 285
 Aut tibi commissas rapuit, Tritonia, pugnas?
 An gravis alloquio? vestros an forte petebat

*talem infamiam. Quid vultis vos, o Minerva et Diana, ne scia nuptiarum? Sic-
 cine gloria pudicitia a vobis neglecta est? Siccine consilium vestrum mutatum
 est? Jam vaditis conjunctæ Veneri et raptoribus comitibus? O ambæ digna ade-
 rari in delubris Scythiæ, et altaribus cupientibus sanguinem hominum! Quæ ra-
 tio est tantæ rabiei? Quam ex vobis mea offendit filia Proserpina, vel levi verbo?
 Nempe an expulit te, o Diana, sylvis jucundis, vel eripuit tibi, o Pallas, prælia
 commissas? An molesta erat sermonibus? An forsitan turbabat vestros cæsus in-*

nos Vat. quint. Florent. Vos Med. pr. Bonon. Tholos. ed. Vicet. thalami
 Ambr. tert. Cererine relictus Petav. tert. relictis Exc. Læti. In Vat. pr. et
 sec. et quart. Cod. Bartholin. Reg. Bonon. Leid. Oxon. pr. Jun. sec. Ambr.
 tert. Exc. Petav. quart. inc. Heins. et ed. Vicet. inseritur hic versus, *Omnis
 honos recti vobis sic rata recessit. vel recedit.*—280 *voluptas* pro *voluntas* Exc.
 Læti. deerat vero hic versus Reg. Voss. pr. Petav. pr. Jun. sec. In Oxon.
 interseritur alter versus, ut et in Put. scilicet: *Hæc ait, et lectura facies intrat
 nervus altum.* hic multa desunt in Vat. tert. quart. et d. item Pal. Florent.
 Med. pr. et quart. Heins. H. Put. Petav. sec. et Exc. Petav. quart. et Oxon.
 pr. usque ad vs. 361. sed in Petav. tert. margini ascripti erant.—281 *jam*
Veneri sociis Vat. pr. et quint. Cod. Bartholin. inc. Heins. *Veneri junctæ so-*
ciis Ambr. tert. Voss. pr. Jun. sec. *junctæ sociis* Vat. sec. Reg. Petav. pr.
vinctæ ed. Vicet. *nuptæ sociis* Var. LL. e marg. Parm.—282 *In templis* Jun.
 sec. *Quæ templis* Voss. pr. *A templis Scythiæ atque a sitientibus aris* Vat. quint.
 —283 *quæ tanti* Vat. sec. et quint. *tanti quæ* vel *quæ tanti* Voss. sec.—
 284 *Quem* Petav. pr. m. pr. *tenui dicto* Vat. sec. et quint. *lædit* Jun. sec.
 Ambr. tert.—285 *aut* Jun. sec. marg. Isingr. ed. Ald. *hæc caris* Vat. pr. Cod.
 Bartholin. inc. Heins. Tholos. Vat. Livin. ed. Parm. et Vicet. *aut vel an* Vat.
 quint. Ald. *haud vel an* Voss. sec. *repulit* Tholos. *prohibet* pro *pepulit* Vat.
 quint. *Proserpina* pro *Tritonia* Vat. sec. Voss. sec.—287 *Aut gratis* Vat. pr.

NOTE

rium, ludibrium, infamiam.

279 *Expertes thalami*] Virgines in-
 nuptæ. Virgilius: 'Non licuit tha-
 lami expertem sine crimine vitam
 Degere,' &c.

281 *Raptoribus*] Jam non vos pu-
 det comitari raptores puellarum?

282 *Templis Scythiæ, atque hominem*
sitientibus aris] Versus Scythiam, in

Taurica Chersoneso, Dianæ immola-
 bantur homines: et Busiris illauda-
 tus in Ægypto hospites mactabat ad
 aras.

285 *Delia*] Diana, quæ cum Apol-
 line nata est in insula Delo. Præsi-
 det venationi et sylvis.

286 *Tritonia*] Pallas, quæ nata di-
 citur ex Palude Tritonide, et quæ

Importuna choros? atqui Trinacria longe,
 Esset ne vobis oneri, deserta colebat.
 Quid latuisse juvat? Rabiem livoris acerbi 290
 Nulla potest placare quies. His increpat omnes
 Vocibus: ast illæ (prohibet reverentia patris)
 Aut reticent, aut nosse negant: responsaque matri
 Dant lacrymas. Quid agat? Rursus se victa remittit,
 Inque humiles demissa preces, Ignoscite, si quid 295
 Intumuit pietas: si quid flagrantius actum

tempestivo adventu? sed, ne foret vobis molesta, habitabat longe solitudines Siculas. Quid prodest delituisse? nulla requies vult mitigare furorem invidiae amaræ: Ceres arguit singulas Deas his verbis. Sed illæ (obsecrantia in patrem Jovem tetat) vel silent, vel negant se cognoscere raptum Proserpinæ: et fundunt fletus pro responso. Quid Ceres faciat? Evicta iterum quiescit, et abjecta in preces submissas: Parcite, ait, si pietas irata est in aliqua re; si quid factum est arden-

et sec. Reg. Petav. pr. *Aut vel An* Voss. sec. *eloquio* Vat. pr. et sec. Cod. Bartholin. inc. Heins. Reg. Tholos. Petav. pr. Voss. sec.—288 *thoros* Vat. sec. *choros* vel *thoros* Voss. sec. *atquin* Vat. pr. inc. Heins. Reg. Petav. pr. *atqui* vel *certe* Voss. pr.—289 *nobis* inc. Heins. ed. Vicet. hic incipit fragmentum chartaceum Vat. n. 2864. quem codicem littera A hic notavit Heinsius. —291 *quies* Vat. sec. Reg. Petav. pr. Voss. pr. Ambr. tert. duo Jun. Var. LL. e marg. Parm. *dies* Vat. pr. Cod. Bartholin. *quies* vel *dies* Voss. sec. *his* Tholos. Voss. pr. Ambr. tert. *ambas* pro *omnes* Vat. quint.—292 *ast illam* Voss. pr. *sententia* duo Vatt. Voss. pr. duo Jun. Ald. Var. LL. e marg. Parm. *sententia* vel *reverentia* Voss. sec.—293 *acire* negant Voss. pr.—294 *lacrimis* Ambr. tert. *rursus* Ambr. tert. duo Jun. *victa* revincit Voss. pr. *experta* pro *se victa* Vat. quint.—295 *delapsa preces* duo Vatt. Petav. pr. Reg. Ambr. tert. *dilapsa* duo Jun. *elapsa* Voss. pr. *delapsa* vel *dimissa* Voss. sec. *pedes* pro *preces* Jun. sec. Heinsius ascripserat locum Bell. Gildon. vs. 45.—296 *Intumuit* duo Voss. *actum est* Vat. sec. et quint. *actum sine est* inc. Heins. Reg. Petav. pr.

NOTE

præsidet bellis et armis.

288 *Trinacria*] Id est, Sicula, sic Trinacria unda apud Virgilium: de hac voce dictum sæpius.

290 *Livoris*] Pestes, quæ animos hominum infestant, tempore molliuntur, at invidia augetur indies, nullumque remedium, nisi eorum, quibus invidetur, calamitate reperit. Invidia ut musca est Appula, quæ relictis partibus sanis, vel minima rimatur ulcera, quibus ad satietatem adhærescat, summeque pascat animum.

Quid vultis? simile simili gaudet, ulcera quærant homunciones ulcerosi.

Acerbi] Amari, importuni; quia invidus nulla re mitigatur: cumque nullum animal a natura immite adeo sit, ut obsequio non devinciatur, unus invidus redditur importunior atque acerbior.

291 *Nulla quies*] Nulla solitudo, nullæ latebræ, nulla fuga potest a nocendi proposito invidiam avertere: nullus locus est quo non pestis illa grassetur.

Quam decuit miseram : supplex dejectaque vestris
 Advolvor genibus. Liceat cognoscere sortem.
 Hoc tantum. Liceat certos habuisse dolores.
 Scire peto, quæ forma mali : quamcumque dedistis 300
 Fortunam, si nota, feram, fatumque putabo,
 Non scelus : aspectum, precor, indulgete parenti :
 Non repetam. Quæsitâ manu securus habeto
 Quisquis es. Affirmo prædam : desiste vereri.
 Quod si nos aliquo prævenit foedere raptor ; 305

tius quam fas erat matri afflictæ. Ego humilis et prostrata, ad genua vestra accido : detur mihi nosse calamitatem ; hoc peto unum : detur indulgere doloribus cognitâ. Cupio noscere quod sit genus calamitatis. Quodcumque attuleris mihi malum, si cognitum fuerit, patiar, et existimabo fatum esse, non crimen : concede matri, rogo, conspectum filiæ : non reposcam : quicumque es, tutus fructe filia raptâ per vim : assero eam esse prædam : desine timere. Quod si raptor præ-

Jun. pr. Voss. pr. Vat. Livin.—297 *decuit miseram* Var. LL. e marg. Parm. *miseram decuit* Vat. quint. duo Jun. *miseros decuit* Reg. Petav. pr. *miseras* duo Vatt. Tholos. Voss. sec. Ambr. tert. *miseros* Voss. pr. *miserandaque pro dejectaque* tres Vatt. duo Voss. Cod. Bartholin. *miserandaque matris* Leid.—298 *pedibus* Ambr. tert.—299 *Hoc tantum. cum reſeta στυγῆ*, Leid. edd. Parm. Junt. Ald. *Hoc tantum liceat*. Colin. Parrhas. et al. *timores* Voss. pr. *furorâ inc.* Heins. Reg. Petav. pr. chart. Heins. Ambr. tert. vet. Gyr. ed. Parm. et Vicet. *dolores* Ald. Var. LL. e marg. Parm. *dolores vel timores* Vat. sec. *dolores vel timorâ* vel *furorâ* Voss. sec. deest autem hic versus Vat. pr.—300 *Scire peto* Exc. Læti. *Si reparet quoque pro Scire peto quæ* ed. Vicet. *Scire peto vel Scire velim* Cod. Bartholin. *formam aliquam pro forma mali* Reg. Petav. pr. *quantumque* Vat. quint. *quantumque d. Fortunâ* Jun. sec. Voss. sec. Ambr. tert. *quamcumque tulistis Fortunam* duo Pulmann. Heinsins malit *quamcumque daturâ Fortunam*, vel *quodcumque dedistis Fortunâ*, sed in ed. Elzevir. 1665. N. Heins. legit *quamcumque dedistis Fortunam*.—301 *Fortunâ* Vat. sec. Reg. Petav. pr. Tholos. si Voss. sec. sic Tholos. *nota* Ambr. tert. *sit raptâ* Vat. pr. Cod. Bartholin. *sit nota* duo Vatt. inc. Heins. Reg. Petav. pr. chart. Heins. Voss. pr. Jun. sec. Var. LL. e marg. Parm.—302 *indulgere* Vat. sec. *indulgete* Vat. pr. et quint.—303 *Non repeto* Reg. Petav. pr.—305 *nos* inc. Heins. *vos* duo

NOTÆ

298 *Genibus*] Quæ supplicantes tangebant.

Sortem] Liceat nosse genus calamitatis, et quomodo filiam perdiderim ; nam ‘ sæpe solatium calamitatis est nosse calamitatem,’ ut ait Darius apud Curtium.

299 *Certos dolores*] Certas irascendi dolendique causas.

301 *Fatumque putabo*] Quia quæ fato contingunt, nullam habent cul-

pam, fatum quippe est inevitabile.

304 *Affirmo prædam*] Consentio, eum, qui rapuit filiam meam, eam possidere, instar prædæ : affirmoque ipsum eam tenere suo jure. Affirmator apud Tertullianum, est qui rem ratam habet, vulgo, qui *certificat*, seu qui testimonio suo rem ratam habet.

305 *Præveni*] Si raptor vos, o Diana et Pallas, ita pignore ant juramento aliquo obligavit, ut fidem

Tu certe, Latona, refer. Confessa Diana
 Forte tibi : nosti, quid sit Lucina, quis horror
 Pro genitis, et quantus amor : partusque tulisti
 Tu geminos : hæc una mihi. Sic crine fruaris
 Semper Apollineo : sic, me felicior ævum 310
 Mater agas. Largis tunc imbris ora madescunt.
 [Quid tantum est dignum fieri, dignumque taceri ?]

nit nos quodam pignore, tu quidem, o Latona, commemora : forsas Diana filia tua confessa est tibi raptorem : cognoristi quid sit puerperium ; quis timor sit pro liberis, et qualis amor. Tu genuisti liberos gemellos : hæc una mihi est Proserpina. Sic perpetuo potiaris pulchritudine Apollinis : sic tu mater fortunatior traducas vitam. Tunc cultus irrigatur multis lacrymis. Quid magis meretur lu-

Vatt. et A. Cod. Bartholin. quos Vat. pr. munere Vat. pr. et sec. Cod. Bartholin. *federe* Vat. A. Reg. Petav. pr. Voss. pr. duo Jun. Var. LL. e marg. Parm.—306 *Tu saltem* Jun. sec. *certe vel saltem* Vat. sec. Voss. sec.—307 *nostri quid* Voss. pr. *quis horror* inc. Heins. Jun. sec. Voss. sec. *quid horror* Reg. Petav. pr. Tholos. Jun. pr. Voss. pr. *quid vel quis* Var. LL. e marg. Parm. *timorque vel quis error* Ambr. tert.—309 *hæc una fuit* Ambr. tert.—310 *tu pro me chart.* Heins.—311 *nunc imbris* Ambr. tert.—312 *tantum dignum fieri* chartac. Heins. et inc. ejusd. Reg. Petav. pr. Tholos. Jun. sec. Voss. sec. Ambr. tert. Ald. ed. Parm. et Vicet. *fieri dignum* Vat. A. *dignum pro fieri* Tholos. *Quid tanto dignum fetu* Voss. pr. Deerat hic versus in Jun.

NOTÆ

dederitis vos eum non esse detecturas.

306 *Latona*] Mater Apollinis et Dianæ, quos ex Jove suscepit.

307 *Quid sit Lucina*] Scis quantus sit dolor in pariendo. Lucina præsidet puerperiis, et invocatur a fœminis parturientibus. Lucinam alii Lunam dixerunt, qua plena facilius a partu liberantur mulieres. Lucina dicitur, quod lucem præbeat. Græci vocant *ἐλαθὺν*, ἀπὸ τοῦ ἐλεῖν, venire, nam venit opem latura parturientibus : hanc et Dictamno coronant, herba Cretensi, quæ parientibus prodense dicitur.

309 *Tu geminos*] In quibus nosti, quantum timeant liberis matres, quantumque eos ament. Latona dicta *gemellipara*, quod ediderit gemellos, vel in Lycia vel in Delo insula. Ovidius :

‘Curva gemelliparæ spicula ferre Deæ.’

Hæc una mihi] Filia ex Jove scilicet, major ideo amor. Alios liberos Ceres suscepit, sed non ex Jove.

Crine] Visa pulchritudine, juventute filii Apollinis : quia semper Apollo juvenis, et ideo intonsus pingitur : idque fit ob radios solares semper nitidos.

310 *Sic*] Optantium particula Poëtis familiaris. ‘Extremum hunc Arethusa mihi concede laborem, Sic tibi,’ &c. Hoc est, hoc mihi concede, et si concedas, sic tibi omnia faveant, arrideant.

311 *Largis imbris*] Lacrymarum.

312 *Quid tantum est dignum taceri*] Quid tantum meretur taceri ? indicare raptorem.

Hei mihi! discedunt omnes: quid vana moraris
 Ulterius? non bella palam coelestia sentis?
 Quin potius natam pelago terrisque requiris? 315
 Accingar lustrare diem: per devia rerum
 Indefessa ferar: nulla cessabitur hora.
 Non requies, non somnus erit, dum pignus ademtum
 Inveniam; gremio quamvis mergatur Hiberæ
 Tethyos, et rubro jaceat vallata profundo. 320
 Non Rheni glacies, non me Rhipæa tenebunt
 Frigora: non dubio Syrtis cunctabitur æstu.
 Stat fines penetrare Noti, Boreæque nivalem

geri atque sileri? Hei mihi! Cuncti abeunt: quid, o Ceres decepta, remanes diutius? Non animadvertis aperte conspirantes Deos? Cur non investigas potius filiam in terra et mari? Parabo vestigare Solis semitas: ibo infatigabilis per loca mundi avia: nullo momento quiescam: non otium erit, non sopor, modo reperiam filiam ereptam: licet sepeliatur sinus maris occidui, et jaceat septa mari rubro. Gelsi Rheni non retardabit me, non glacies Riphæi montis: non Syrtis morabitur me fluctu ancipiti. Statutum est adire terminos Austri, et scrutari sedem frigidam

Voss. et uno Heins.—313 *Heu mihi* Vat. sec. Jun. sec. chartac. Heins. *Hæ* Reg. Petav. pr. Var. LL. e marg. Parm.—314 *num bella* Vat. pr. Jun. sec. Ambr. tert. duo Voss. *sentit* Vat. sec. *cernis* Jun. sec.—315 *Quin natam potius* Voss. pr. *terra pelagique* id. Voss. pr. *requiras* Ambr. tert. Voss. pr.—316 *lustrare fretum* Ambr. tert.—317 *Indefensa* Voss. sec. *celabitur* pro *cessabitur* Ambr. tert.—318 *nec somnus erit* id. Ambr. *non pignus* inc. Heins. *tempus* Vat. pr.—319 *Ibero* Voss. pr. *hyberno* Jun. sec. *hiberno* Ambr. tert.—320 *rubro* inc. Heins. *relata* chartac. Heins. ed. Parm. et Vicet. *vallata* Ald. Var. LL. e marg. Parm.—321 *nec me* Vat. quint. *tenebunt* vel *morebunt* Ambr. tert.—322 *Frigora* vel *Æquora* Vat. quint. *nec dubio* Vat. sec. et A. *contumbitur* pro *cunctabitur* Reg. Petav. pr.—323 *finem* Vat. quint. et A. Cod. Bartholin. Reg.

NOTÆ

315 *Quin potius*] Præstat filiam terra marique perquirere, quam tempus terere rogando.

316 *Devia*] Quia non patet accessus.

318 *Pignus*] Filiam, quæ mihi erat pignus amoris Jovis.

319 *Hiberæ*] Hispanæ, quæ dicitur Hiberia a fluvio Ibero, *Ebro*.

320 *Tethyos*] Tethys est mater Nympharum maris: smitur pro mari.

Rubro profundo] Mari rubro, quod est et sinus Arabicus, *Mar di Rosso*,

Mar di Meka.

321 *Rheni*] Rhenns fluvius notissimus, ex Alpibus scaturiens, ex monte S. Gothardi, unde et oriuntur Rhodanus et Ticinus.

Riphæa] Riphæi montes a quibusdam confunduntur cum Alpibus; ab aliis dicantur esse montes Thraciæ.

322 *Syrtis*] Duæ sunt Syrtes in ora Libyæ, quæ ob maris aut defectus aut incrementa, dubios habent æstus, sicque periculosos.

323 *Stat*] Statutum est adire extremos tractus plagæ Meridianæ.

Vestigare domum. Primo calcabitur Atlas.
 Occasu, facibusque meis lucebit Hydaspes. 325
 Impius errantem videat per rura, per urbes
 Jupiter: extincta satietur pellice Juno.
 Insultate mihi: cœlo regnate superbi.
 Ducite præclarum Cereris de stirpe triumphum.
 Sic satur, notæque jugis illabitur Ætnæ, 330
 Noctivago tædas inflammatura labori.

Lucus erat prope flavum Acin, quem candida præfert
 Sæpe mari, pulchroque secat Galatea natatu:
 Densus, et innexis Ætnæa cacumina ramis,

Aquilonis: prima parte Occidentis superabo Atlantem, et Hydaspes illustrabitur tædis meis: Jupiter crudelis aspiciat me vagantem per agros, per oppida; Juno saturetur mortua amica Jovis sui. Illudite mihi: triumphate in polo arrogantes: erigite illustre tropæum de filia Cereris. Ita Ceres loquitur, et descendit in culmina cognita Ætnæ, accensura faces pro opere noctis. Sylva erat juxta Acin flaventem, quem Galatea formosa anteponit frequenter mari, et scindit pulchre natando. Spiæa sylva, et operiens circum undique Ætnæos vertices ramis connexis. Pater

Petav. pr. Jun. sec. Ambr. tert. duo Voss. *brumalem* Voss. sec.—326 *castra pro rura* Vat. pr. m. pr. *per urbem* Vat. quint.—327 *saturetur* Voss. pr.—328 *Insultare* inc. Heins. Tholos. *Insultante* Reg. *regnante* Voss. pr. ed. Gryph. *regnate* Reg. Petav. pr. *superbi* vel *superba* Ambr. tert.—329 *de prole* vel *de stirpe* Ambr. tert.—330 *Hæc satur* Vat. quint. et A. Petav. pr. Jun. sec. duo Voss. Ald. Var. LL. e marg. Parm. *notæque* pro *notæque* Voss. pr. *notisque* Ambr. tert. *dilabatur* Ambr. tert.—331 *inflammatura* Vat. pr. Cod. Bartholin. *informatura* Vat. quint. et A. Reg. Petav. pr. dno Jun. Voss. pr. Isingr.—332 *flumen Athis* Voss. pr. *flumen* tres Vatt. et A. Cod. Bartholin. *Acyn* Reg. Petav. pr. *quod* Vat. pr. et quint. Cod. Barthol. *præfert* inc. Heins. *præfert* ed. Vicet.—333 *natat* pro *secut* Vat. pr.—334 *innexis* Vat. Livin. *sylvæ* pro *ramis* Reg.

NOTE

Boreæque] Regionem Septemtrionem, unde fiat Boreas nivalis.

324 *Primo occasu*] Quâ parte respicit mare, quæ pars inaccessa erat.

Atlas] Mons Mauritanicæ, nubibus altior.

325 *Hydaspes*] Fluvius Indiæ, in Indum se exonerans, ad urbem Bucephalam.

326 *Impius*] In matrem filiamque crudelis.

327 *Pellice*] Pellex est concubina.

331 *Noctivago*] Vel ipsa nocte Ceres raptam Proserpinam quærebat.

332 *Flavum Acin*] Acis Siciliæ flu-

viu, qui instar teli ex Ætna monte prorumpit; et inde dicitur Acis, nam *acis*, *idos*, significat *sagittam*. Fluvius autem vocatur, ut flavus Tiberis, Alpheus, et alii.

Præfert] Ob memoriam Acis pueri, Fauni et Symethidos Nymphæ filii, quem amabat; et quem zelotypus Polyphemus in ejus gremio confodit, sed a Diis in fluvium cognominem mutatus est.

333 *Galatea*] Doridos et Nerei filia, facie lactis candorem provocante. 'Candidior foliis nivei Galatea lignatri.' Ovidius. Et inde dicta est Ga-

Qua libet usque, tegens. Illic posuisse cruentam 335
 Ægida, captivamque pater post prælia prædam
 Advexisse datur. Phlegræis sylva superbit
 Exuviis, totumque nemus victoria vestit.
 Hic patuli rictus, hic prodigiosa Gigantum
 Tergora dependent; et adhuc crudele minantur 340
 Affixæ truncis facies; immaniaque ossa
 Serpentum passim cumulis exsanguibus albet:

Jupiter dicitur deposuisse ibi clypeum sanguinolentum, et attulisse spolia parva post certamina. Nemo gloriatur spoliis regionis Phlegrææ, et victoria ornat omnem sylvam. Hic ora hiantia appenduntur; hic pelles monstruosæ gigantum; et vultus adherentes arboribus spirant adhuc crudelitatem, et ossa ingentia albescent undi-

Petav. pr. Var. LL. e marg. Parm. Vat. sec. duo Voss.—335 *Qua licet* Jun. sec. *Qua libet* Vat. Livin. *Quam* Reg. Tholos. *libet* Voss. pr. ed. Parm. *licet* duo Vatt. *Quam licet* vel *Quam libet* Voss. sec. *illic* vel *illo* Vat. sec.—336 *præda* chart. Heins.—337 *Adduxisse* Vat. quint.—338 *Exuviis*: Heinsius hic notat spolia arboribus suffigi solita fuisse. vid. Onzel. in Minuc. p. 143. sic et passim in veteribus nummis.—339 *rictus et prodigiosa* duo Vatt. et A. Reg. Petav. pr. Juh. sec. duo Voss.—341 *truncis facies* Reg. Jun. sec. Ambr. tert. Voss. sec. Var. LL. e marg. Parm. *facies truncis* Vat. pr. *truncis faciesque* Voss. pr.—342 *tumulis* tres Vatt. et A. *ardent* Vat. sec.—343 *sanguine* inc.

NOTE

latea, nam, γάλα, *akros*, lac significat.

334 *Densus*] *Lucus ramis confertus*.

Ætnæa cacumina] Quæ Atlantis instar a Pindaro vocantur, κίον δ' ὀβελία συνέχει ριπδοσ' Αἴθρα πᾶντες χιόρος ἀΐελας τὴν ἡνδ: *columna cælestis sustinet nivea* Ætna per totum annum nivis acuta nutrix.

335 *Cruentam*] Sanguine gigantum occisorum.

336 *Ægida*] Pellem capræ nutricis suæ, qua contra gigantes pro thorace usus fuerat: ἀἴ, αἰγὶς, capra.

Captivam prædam] Parta spolia: Jupiter autem fixit tropæum, vel in Thessalia, vel in Sicilia, vel in Syria, vel in Pithecusia.

Pater] Jupiter quasi 'juvans pater,' ex Cicerone.

337 *Datur*] Dicitur. Virgilius: 'Sed tamen iste Deus quis sit da, Ti-

tyre, nobis:' id est, dic. Quam loquendi formam cur minus probet Julius Scaliger, non video.

Phlegræis] Spoliis gigantum in Phlegra monte, vel Campaniæ, vel Macedoniæ, devictorum.

338 *Victoria vestit*] Nulla arbor est quæ non gestet aliquod signum victoriæ Deorum contra gigantes reportatæ.

339 *Patuli rictus*] Immaniter hiantes, quasi rictus belluarum.

340 *Tergora*] Quia nonnullis gigantibus cutis detracta est.

341 *Affixæ truncis*] Arborum. Antiqui fugatis hostibus, stipitem humana specie statuebant in aliquo monte, eundemque spoliis ornatum vocabant tropæum, ἀπὸ τῆς τροπῆς, a fuga, quod constitueretur post fugam hostium.

342 *Serpentum*] Gigantum pedes desinebant in dracones, qui cum ipsis

Et rigidæ multo suspirant fulmine pelles :
Nullaque non magni jactat se nominis arbor.

Hæc centumgemini strictos Ægæonis enses

345

Curvata vix fronte levat: viventibus illa

Exultat Cœi spoliis: hæc arma Mimantis

Sustinet: hos onerat ramos exutus Ophion.

Altior at cunctis abies umbrosaue late

Ipsius Enceladi fumantia gestat opima,

350

que acervis draconum extinctorum; ac coria tosta turgent multo ictu fulminis maleolentis; et omnis arbor gloriatur titulo ingenti. Hæc arbor ægre sustinet ramis curvatis gladios nudos Briarei centumgemini: illa gloriatur exuviis pallidis Cœi: hæc fert tela Mimantis: Ophion spoliatus gravat hos ramos. Sed abies excelior omnibus, et spargens ramos longe, portat opima spolia fumantia Enceladi

Heins. *flumine* Voss. pr. *flamine* Tholos.—344 *se jactat* Voss. pr. Jun. sec.—346 *fronte* Vat. sec. chartac. Heins. duo Voss. ed. Vicet. *fronde* Vat. pr. quint. et A. inc. Heins. Reg. Ambr. tert. Vat. Livin.—347 *Caci pro Cœi* duo Vatt. Cod. Bartholin. inc. Heins. et chartac. ejusd. Reg. Petav. pr. Voss. sec. ed. Vicet. Var. LL. e marg. Parm. *Cachi* Vat. pr. *Chaci* Tholos. Jun. sec. Ambr. tert. *Æaci* Voss. pr. *Zaceli* Exc. Læti, Ald. *Mimantis* Reg. Petav. pr. vet. Gyr. Var. LL. e marg. Parm. *Minantis* ed. Vicet. *Minantis* tres Vatt. Jun. sec. chartac. Heins. *Minatis* Voss. sec. *Minaci* Vat. A.—348 *ramos onerat* Ambr. tert. *exutus* Vat. sec. Cod. Bartholin. *extinctus* Ambr. tert. *Ophion* Exc. Læti. *Ophias* tres Vatt. et A. Cod. Bartholin. inc. Heins. Tholos. Voss. pr. chartac. Heins. Ambr. tert. ed. Vicet. *Oryon* Reg. Petav. pr. Var. LL. e marg. Parm. *Oryon* Jun. sec. *Ophion* vel *Ophyas* Voss. sec.—349 at Reg. Petav. pr. Tholos. Jun. sec. Voss. sec. Ald. Var. LL. e marg. Parm. a Voss. pr. *his cunctis* Ambr. tert. *lati* Voss. pr.—350 *spumantia* inc.

NOTE

occisi sunt.

343 *Suspirant*] Pelles torridæ multo fulmine suspirant: id est, spirant adhuc atrocitatem, vel male olent, vel emittunt vapores fulmen, vel fulminis unctionem, redolentes. Sic apud Lucanum: 'Suspirant nebulas,' id est, emittunt vapores.

344 *Magni nominis*] Omnis arbor gloriatur magnis titulis, puta Enceladi, Ægæonis; nam in tropæis, devictorum ducum nomina scribebantur.

345 *Centumgemini Ægæonis*] Briarei, qui centum habebat brachia, centumque rotabat enses.

346 *Liventibus*] Pallentibus, nigris.

Delph. et Var. Clas.

Claud.

Alludit ad atram gigantum indolem.

347 *Cœi*] Gigantis, qui fuit pater Latonæ.

Mimantis] Gigantis etiam, qui Lemnum insulam contra Deos torquere parabat.

348 *Ophion*] Gigas, qui a Saturno exutus est cœli gubernaculis, cum uxore Eurynome.

349 *Umbrosa late*] Ramos, atque ideo umbras spargens latius.

350 *Enceladi*] Qui gigas oppressus Ætna gemit.

Opima] Spolia scilicet, quæ sunt ea quæ Dux Duci detrahit; ut Romulus Acroni, Marcellus Viridoma-

3 T

Summi terrigenum Regis, caderetque gravata
 Pondere, ni lassam fulciret proxima quercus.
 Inde timor numenque loco, nemorisque senectæ
 Parcitur, ætherisque nefas nocuisse tropæis.
 Pascere nullus oves, nec robora lædere Cyclops 355
 Audet, et ipse fugit sacra Polyphemus ab umbra.
 Non tamen hoc tardata Ceres. Accenditur ultro
 Religione loci, vibratque incerta securim,
 Ipsum etiam per itura Jovem. Succidere pinus,

ipsum, supremi Principis gigantum, et oppressa onere procumberet, nisi quercus propinqua sustentaret eam fatigatam. Inde metus, et religio accessit loco, et ignoscitur antiquitati sylvæ, ac acclus est violare tropæa caelestia. Nullus Cyclops audet nutrire oves, neque hic offendere arbores, et Polyphemus ipse recedit ab umbra sacra. Ceres tamen non retardata est hac reverentia: volens stimuletur pietate loci, et conjicit securim, incerta quo injiceret, percussura vel ipsum Jovem. Festi-

Heins. Jun. sec.—351 *caderentque* Vat. pr.—352 *lassam* inc. Heins. Reg. Petav. pr. Ald. Var. LL. e marg. Parm. *lassam* duo Vatt. et A. Jun. sec. Ambr. tert. duo Voss. *lassam* Vat. pr. Cod. Bartholin. *maxima* Vat. sec. *maxima* vel *proxima* Voss. sec.—353 *loci* Vat. quint.—354 *æthereis* nec *fas* Voss. pr. m. sec. *Æthereisque* Tholos. *triumphis* Ambr. tert.—355 *Nullus pascit oves* Ambr. tert. nec *robor scindere* Voss. sec. *robor* Vat. sec. *lædere robora* Ambr. tert. *scindere* Vat. tert.—357 *Nec tamen* Vat. quint. et A. Jun. sec. *Non tamen* est Voss. sec. est *tardata* duo Vatic. *turbata* Ambr. tert.—358 *incesta* pro *incerta* Reg. Petav. pr. Var. LL. e marg. Parm. *infesta* tres Vatt. et A. Cod. Bartholin. inc. Heins. Tholos. Jun. sec. Ambr. tert. duo Voss. Ald.—359 *Ipsam* seu marg.

NOTE

ro; et ex Regibus nostris, Clodovæus Alarico, quem suam manu occidit. Varro vocat opima, etiamsi miles detrahat, modo duci detrahat.

351 *Summi Regis*] Alii Porphyriem, alii Aleyoneum gigantum Principem faciunt.

Terrigenum] Gigantum, qui terra matre editi sunt. Snpra.

353 *Inde timor numenque loco*] Inde timor accessit, et quædam erga hunc locum velut numine plenum reverentia, quæ facit ut parcatur arboribus tanquam Numinibus: quia sacræ putantur.

354 *Ætheriis tropæis*] Quæ erecta sunt a Diis, qui sunt in Æthere seu Cælo.

355 *Cyclops*] Cyclops et Læstrygon fratres fuerunt; quorum Læstrygon Antiphatem, Cyclops Polyphemum, genuit, Cyclopon Principem.

356 *Ipsæ Polyphemus*] Licet 'visus ab hospite nullo Impune, et magni cum Diis contemtor Olympi.'

357 *Non tamen hoc tardata*] Ceres loci religione non impedita est, quominus sibi in ea faces conficeret.

Accenditur ultro religione] Ut se alciatur contra Deos, quorum consilio putat filiam esse raptam, sacras iis arbores depopulatur.

358 *Incerta*] Quasi nullo discrimine omnes evertat arbores.

359 *Ipsam etiam per itura Jovem*] Tam irata est, ut ipsum Jovem per

Et magis enodes properat prosternere cedros, 360
 Exploratque habiles truncos, rectique tenorem
 Stipitis, et certo percenset brachia nisu.
 Sic, qui vecturam longinqua per æquora merces
 Molitur tellure ratem, vitamque procellis
 Objectare parat, fagos metitur et alnos, 365

nat amputare pinus, et evertere cedros minus nodosas, ac vestigat stipites idoneos, et proceritatem trunci recti, et explorat ramos firmo concussu. Ita ille qui construit in terra navem portaturam merces per maria remota, et accingit exponere caput tempestatibus, dimetitur fagos et alnos, et aptat usum diversum arboribus nondum

Isingr. *petit ira pro peritura* conjecerat Scalig. *petat ira* conj. Barth. *petitura* Mss. nonnulli, et sic ed. Bipont. *læsura* Ambr. tert. *pressura* tres Vatt. et A. Cod. Bartholin. Exc. Læti. *peritura* Tholos. *feritura* Petav. pr. Jun. sec. *succindere* Vat. sec. et A. *succidere* vel *succendere* Ambr. tert.—360 *Ac magis* Vat. pr. Cod. Bartholin. inc. Heins. Tholos. Ald. At ed. Parm. et Vicet. As tres Vatt. et A. Voss. pr. Aut Reg. Petav. pr. Jun. sec. Var. LL. e marg. Parm. *Haud* Vat. quint. Ambr. tert. At vel *Haud* Voss. sec. *dubitat* Voss. pr. Jun. sec. Reg. Petav. pr. Vat. quint. et A. marg. Isingr. *properat* vel *dubitat* Voss. sec. Hic denuo incipit Put. inserto hoc versu, *Hæc ait, et lectura faces intrat nemus altum.*—361 *Explorat* Oxon. pr. *Explorat salices* Reg. m. pr. *habiles* Vat. quart. inc. Heins. Ald. Exc. Schott. *abiens* Vat. pr. et A. Florent. chartac. Heins. *abies* Vat. sec. quint. et d. Cod. Bartholin. duo Med. Voss. pr. Oxon. sec. Petav. sec. ed. Vicet. *abiens* vel *abies* Jun. pr. *abies* vel *habiles* Voss. sec. *salices* vel *habiles* Oxon. pr. *abies truncus* Vat. tert. Pal. duo Med. *abiens truncos* Petav. pr. *obiens truncos* Gesu. ed. Bipont. *acies truncum* Put. *truncas* Vat. quint. *abiens truncas* Petav. tert. Ambr. tert. *rectumque* Vat. d. Put.—362 *et vero* Put. *texto* Voss. pr. *recto* Oxon. pr. Ambr. tert. *certo* vel *arrecto* Oxon. sec. *percenset* duo Vatt. et d. Florent. Med. quart. Put. Reg. Oxon. sec. Exc. Petav. quart. Var. LL. e marg. Parm. *præcenset* Jun. pr. Voss. pr. *procenset* Pal. Med. pr. Heins. H. duo Petav. *prætenset* Oxon. pr. *prætentat* Gesu. et ed. Bipont. *pertentat* Vat. A. inc. Heins. Petav. pr. Bonon. Ambr. tert. ed. Parm. *pertentat* vel *percenset* Vat. quint. Heinsius ascripserat seqq. ‘*percensere* Spartian. p. 53. l. 24. quod male mutat Salmas. p. 123. a. Ovid. ii. Met. vs. 835. ‘totum percensuit orbem.’ hinc et *rocensere*. sic *recensere* *rempubl.* Trebell. Poll. in Valeriano Patre p. 173. l. 44. hinc et *Censura* pro perlustratione. Claudian. alibi, *Percensere manum.* *aisu* Florent. Put. Reg. Tholos. Vat. Livin. duo Voss. Exc. Petav. quart. Var. LL. e marg. Parm. *nizu* chartac. Heins. *visu* duo Med. duo Heins. totidem Petav. Oxon. pr. Bonon. Ambr. tert. *risu* duo Vatt. in Petav. pr. hic multa desunt usque ad vs. 380.—363 *vectorum* Reg. m. sec. *vectorus* omnes Vatt. Pal. Cod. Bartholin. *venturus* Vat. A. *vectorum* inc. Heins. *venturus* Tholos. Oxon. sec. *venturus* vel *vectorus* Med. pr.—365 *Abiectare* Exc. Petav. quart. *Oblectare*

NOTE

Itura sit, si obstat. *Per itura* est transpositio, quasi diceret *itura*, seu ictum inflicturn, per Jovem medium. Alii legunt *petat ira Jovem*, id est, ejus ira tanta est, ut vel ipsum Jovem pateret, percuteret.

360 *Cedros*] Quæ ob pinguem succum aptissimæ sunt ad tædas conficiendas.

365 *Fagos et alnos*] Quia aquis obrutæ diu, non corrumpantur.

Et varium rudibus sylvis accommodat usum.
 Quæ longa est, tumidis præbebit cornua velis :
 Quæ fortis, malo potior : quæ lenta, favebit
 Remigio : stagni patiens aptanda carinæ.
 Tollebant geminæ capita inviolata cupressus
 Cespitem vicino ; quales non rupibus Idæ
 Miratur Simois ; quales non divite ripa
 Lambit Apollinei nemoris nutritor Orontes.

370

caesia. Arbor quæ est longa dabit antennas velis turgentibus : quæ est dura, conuenientior est malo navis : quæ est flexibilis, utilis erit ad remos : aquis resistens arbor adhibenda est carinæ. Cupressus duæ erigebant in solo propinquo verticem intactum : quales Simois non suscipit in saxis Idæ, quales Orontes altor sylva

~~~~~

Petav. sec. *mentitur* Reg. Petav. sec. *ulmos metitur* Jun. sec.—366 *rudibus carium* Vat. A. *Et rudibus silvis varios acc. usus* Voss. pr. *varios silvis rudibus acc. usus* Vat. quint.—367 *tumidis* Voss. sec. *timidis* Florent. *præbebat* Vat. sec. Tholos. *carbasa pro cornua* Exc. Petav. quart. *ventis pro velis* Moret. pr.—368 *malo potior* Bonon. Voss. pr. duo Jun. Ald. Var. LL. e marg. Parm. *malis* Ambr. tert. *clavo tres* Vatt. et d. Pal. duo Med. Heins. H. ed. Vicet. *malo vel clavo* Vat. quint. *lata pro lenta* Vat. pr. *favebit* Petav. sec.—369 *est apta pro aptanda* Florent. *carinis* Exc. Petav. quart.—370 *geminæ* Reg. *capita inviolata*, Heinsius ascripserat locum Vopisci in Aureliano p. 211. ‘ut duarum arborum capita inflecteret.’ *Cypressi* Vat. pr. et d. Put. duo Petav. Bonon. Oxon. sec. Vat. Livin.—371 *in rupibus tres* Vatt. Pal. Cod. Bartholin. Florent. duo Med. duo Heins. Reg. duo Petav. Tholos. Ambr. tert. duo Voss. in *manibus* Put.—372 *Miratur* inc. Heins. *nunc dicite* Voss. sec. Petav. sec.—373 *nemori* Vat. quart. *Anapisi* Moret. pr. *Orontes vel Anapisi* Reg. Oxon. pr.—

NOTE

366 *Rudibus sylvis accommodat usum*] Cogitat in sylva, ad quem usum aptæ sint arbores rudes, quæ nondum informatæ sunt ad ullum opus.

369 *Carinæ*] Fabricandæ infimæ parti navis ; nam carina fundus est navis.

370 *Cupressus*] Dicitur enpressus, i, et cupressus, us.

371 *Cespitem vicino*] Cespitem vicinum habentes, id est, inter se proximos.

Quales, &c.] Pulchriores non nascuntur in Ida monte prope Simœnta fluvium Trojanum.

373 *Apollinei nemoris nutritor*] A-

pollineum nemus est lauretum. Alludit ad nemus, quod *Daphneon* dicitur, a laurorum frequentia, et in sobarbis Antiochiæ reponebatur : ubi nonnulli gesta esse referunt, quæ de Daphnæ fabula jactantur. Apollinis autem Daphnæi lucus alit cupressus immensæ proceritatis propter memoriam pueri Cyparisi ob cervi mortem contabescentis, et in enpressum mutati.

Orontes] Fluvius alluens Antiochiam. Olim Typhon, a Typhone gigante illic dejecto : deinde Orontes, ab Oronte Indo, ibi sepulto, cujus cadaver, undecim cubitis altum, inventum est.

Germanas adeo credas : sic frontibus æquis
 Astant, et socio despectant vertice lucum. 375
 Hæ placuere faces. Pernix invadit utramque,
 Cincta sinus, exerta manus, armata bipenni :
 Alternasque ferit, totisque obnixa trementes
 Viribus impellit. Pariter traxere ruinam,
 Et pariter posuere comam, campoque recumbunt, 380
 Faunorum Dryadumque dolor. Complectitur ambas,
 Sicut erant, alteque levat ; retroque solutis
 Crinibus ascendit fastigia montis anhelii,

Phæbeæ non alluit in littore locuplete. Certo puteq̃ esse sorores : ita assurgunt ramis æqualibus, et exsuperant pari altitudine : hæ tædæ placuerunt Cereri. Illa promissa habens vestes succinctas, et nudata brachia, instructa securi, aggreditur ambas compressas, et percutit unam post aliam, atque incumbens omni impetu dejicit tremulas. Simul pertulerunt exitium, et simul deposuere frondes, et procubuerunt in agro, qui mæror est Faunorum et Dryadum. Ipsa corripit utramque, ut erat, et extollit in altum, et comis rejectis post tergum, exsuperat cacumina montis suspi-

374 *frondibus* tres Vatt. item A. et d. Pal. *frondibus* vel *frontibus* Vat. sec. Ambr. tert. Oxon. sec. Voss. sec. *adstant* *Equis* Vat. A.—375 *Exstant* duo Vatt. Florent. Bonon. Ambr. tert. duo Jun. Voss. Var. LL. e marg. Parm. *Adstant* vel *Exstant* Vat. quart. inc. Heins. qui ascripserat Epigr. LXI. *Priapeiorum* : 'Quod quondam bene fructuosa malus Autumnis sterilis duobus adstem.' *despectat* Petav. tert. *prospectant* Vat. pr. *lucum* Med. quart. *laurum* Put. *calum* Pal. Florent. m. pr. Heins. H. *lucum* vel *calum* Med. pr. Vat. sec. Voss. sec.—376 *utrumque* Pnt. *utrasque* Voss. pr.—377 *extensa manus* Voss. pr. *experta* Petav. sec. *erepta* Vat. quint. *ornata bipenni* Bonon.—378 *Alternasque* Pal. duo Med. Heins. H. *secat pro ferit* Pnt. *totis obnixa* Jun. sec.—379 *tenuere ruinam* Vat. quint.—380 *Et posuere comam pariter* Vat. pr. Cod. Bartholin. *comas* Vat. A. Exc. Læti. *comam* duo Med. Heins. et chartac. ejusd. Put. Reg. tres Petav. Bonon. Tholos. Ambr. tert. duo Jun. totidem Oxon. et Voss. Exc. Petav. quart. Ald. ed. Parm. *recumbit* Florent.—381 *umbras pro ambas* Voss. pr.—382 *erant* Florent. duo Med. duo Heins. Pnt. Reg. duo Petav. Bonon. Tholos. Voss. pr. Ambr. tert. Exc. Petav. quart. *erat* edd. Vicet. Parm. Junt. Isingr. Colin. Gryph. *altoque* Voss. pr.—383

NOTE

374 *Germanas credas*] Adeo sunt similes.

376 *Hæ placuere faces*] Hæ arbores placuerunt Cereri ad faces conficiendas ; forte quia erat præsaga funeris. Apud Ovidium tædæ Cereris sunt pinæ.

377 *Exerta manus*] Id est, nudata quoad manus, ut foret expeditior ad ictus inferendos.

381 *Faunorum Dryadumque dolor*]

Id quod allaturum erat dolorem Faunis et Dryadibus. Faunos et Dryades communibus pene sacris venerabatur antiquitas, sicut numina agrestia : Dryades porro arboribus æquævæ una cum iis cadebant. Magna Cereris indignatio, quæ ne Nymphis quidem, quas in Eresichthone, vel Erisichthone vindicat, pepercerit.

383 *Montis anhelii*] Ætææ, quæ ob incendia anhelare ac suspirare, et

Exsuperatque æstus, et nulli pervia saxa,
 Atque indignantes vestigia calcat arenas : 385
 Qualis pestiferas animare ad crimina taxos
 Torva Megæra ruit; Cadmi seu moenia poscat;
 Sive Thyesteis properet sævire Mycenis.
 Dant tenebræ manesque locum, plantisque resultant
 Tartara ferratis: donec Phlegethontis ad undam 390

rantis, et evadit vapores ignis, et rupes inaccessas omnibus, et proculcat cineres non patientes pedem: sicut Megæra irata properat accendere taxos perniciosos ad scelera patranda; seu petat urbem Cadmi, seu festinet furere Mycenis Thyeste infamatis. Obocuritas et umbræ cedunt loco,
 *****

montis fastidia Voss. pr. *anhelans* pro *anhehi* conjiciebat Heins.—384 *Exsuperat* sine copula, Florent. Var. LL. e marg. Parm. *saxo* Petav. sec.—385 *habenas* pro *arenas* Voss. pr.—386 *armare* Vat. Livin. *animarum* Reg. m. sec. Oxon. sec. m. sec. ed. Parm. ex conjectura. *ad carmina* Vat. pr. *ad prætia* Oxon. sec. *limina* Vat. d. Cod. Bartholin. Moret. pr. *ad culmina* Voss. pr.—387 *ruit* Reg. cum glossa, i. e. *eruit*. seu *Cadmi* Vat. quint. et d. *moenia* poscat Voss. sec. *moenia* vel *limina* Vat. sec. *poscit* Put.—388 *properat* Vat. tert. et A. Pal. duo Med. Heins. H. Put. duo Petav. Bonon. Oxon. pr. *properent* Ambr. tert. *servire* Vat. pr. quart. et d. inc. Heins. Tholos.—389 *plantisque* vel *palmisque* vel *portisque* Reg. Oxon. pr.—390 *in undam* Voss. pr. *in unda* tres Vatt. item A. et d. Pal. Cod. Bartholin. *ad undas* Exc. Petav. quart. *in*

NOTÆ

anhelantibus similis esse videtur.

385 *Indignantes vestigia arenas*] Calidos atque æstuantem cineres, quos nemo audet tangere.

386 *Qualis*] Talis est Ceres dum cedros accendit, qualis est Megæra dum accendit taxos. Præterea Ceres Erinnyis aliquando dicitur, et sumta Furæ forma cum Neptuno concubuisse dicitur.

Pestiferas taxos] Perniciosas, mortiferas; inde toxicum vulgo dicimus.

Animare] Accendere: nonnulli credere ignem esse animal, quia alitur, movetur, crescit, extinguitur.

Ad crimina] Ad patranda scelera, vel ad homines depravandos, quod Foriarum munus est.

387 *Megæra*] Dicitur ἀνὸ τοῦ μεγάλου, *invidere*, et ideo torva appellatur, quod excitet invidos, torvis

oculis alterius res secundas aspicere solitos.

Cadmi moenia] Thebas, quas Cadmus ex Phœnicia profectus in Bœotia condidit, ex Oraculo præviam bovem secutus. Ideo autem Megæra Thebas petere fingitur, ob innumera crimina ibi patrata.

388 *Thyesteis Mycenis*] Perseus, Jovis et Danaë filius, condidit Mycenæ, quæ dicuntur Thyestæ, quod ibi Thyestæ regnarit.

Sævire] Quia eo impulit Thyestem, ut Æropeu Atrei fratris uxorem vitaret; et deinde Atreum, ut editum ex hoc concubitu infantem Thyestæ epulandum apponeret, quæ scelera ita Sol avertatus est, ut cursum retro converterit.

389 *Tenebræ*] Dant locum, ob lucem lampadis Megæra.

Constitit, et plenos excepit lampade fluctus.

Postquam perventum scopuli flagrantis in ora,

Protinus arsuras adversa fronte cupressus

Faucibus injectit mediis, lateque cavernas

Textit, et undantem flammaram obstruxit hiatum.

395

Compresso mons igne tonat, claususque laborat

Mulciber: obducti nequeunt hærere vapores.

donec stet ad ripam Phlegethontis, et accepit tæda aquas plenas. Posteaquam ventum est ad ostium montis ardentis, statim Ceres jecit vultu non reflexo in voraginem mediam cupressus accendendas, et antrum operuit undique, et interclusit exitus ignium erumpentium: mons reboat flamma cohibita, et Vulcanus inclusus æstuat: flammæ præclusæ non possunt retineri: culmina confusa effluerunt: Ætna

*****

unda vel ad undam Reg. Oxon. pr.—391 *Adstitit* Bonon. *Obstitit* Put. *accepit* Vat. pr. Cod. Bartholin. *suscepit* Florent. *excepit* duo Med. duo Heins. Put. Reg. Tholos. duo Jun. totidem Oxon. et Voss. tres Petav. Exc. Petav. quart. Ald. Var. LL. e marg. Parm. *fluctus* Moret. pr. Ald. *fructus* ed. Barth. pr.—392 *pervenit* Ambr. tert. *perventum* Florent. duo Med. duo Heins. Put. Tholos. Moret. pr. Jun. sec. duo Oxon. tres Petav. Exc. Petav. quart. et Ald. *perventum est* duo Vatt. et A. Reg. Bonon. duo Voss. *est perventum* edd. Vicet. Parm. Isingr. Barth. et al. *ferventis* Florent. inc. Heins. *flagrantis* Put. Petav. sec. Bonon. Tholos. Ambr. tert. Exc. Petav. quart. *ferrentis ad ora* Var. LL. e marg. Parm. *ad oram* Cod. Bartholin. *ad ora* Jun. sec.—393 *aversa* duo Vatt. et A. Cod. Bartholin. *adversa* Vat. quint. inc. Heins. Put. Petav. pr. Oxon. pr. Voss. sec. Ambr. tert. duo Jun. *fronde* Oxon. pr. Ambr. tert.—394 *incendit* Voss. sec.—395 *Trazit pro Textit* Vat. sec. *undantes...hiatus* Exc. Petav. quart. *flammis* Vat. pr. Vat. Livin. *flammis vel flammaram* Vat. sec. Voss. sec. *obtexit* Bonon. *obtrudit vel obstruxit* Reg. Oxon. pr. *obstrinxit* inc. Heins.—396 *mons* Petav. sec. *max* Vat. quart. et d. Florent. inc. Heins. Put. Reg. duo Petav. Voss. pr. duo Jun. Exc. Petav. quart. *sonat* Pal. Med. pr. Jun. pr. m. sec. Ambr. tert. Heins. ascripserat locum Valer. Flacc. lib. iv. vs. 508. ‘Sic ubi prorupti tonuit cum forte Vesevi Hesperie letalis apex.’—397 *Mulcifer* Florent. Oxon. pr. *exire* quatuor Vatt. Cod. Bartholin. Vat.

NOTÆ

Manes] Dant locum, ceduntque metu Furie. Manes sunt Dii Inferi.

391 *Plenos excepit lampade fluctus*] Id est, plenas aquas tæda accepit, sen accendit tædas in aquis plenis Phlegethontis fluvii, qui flammam volvit: φλεγθων, ardeo; quia hic est fluvius ignis. Sunt fontes, qui lampadas adnotas accendunt. S. Augustinus de fonte Garamantico; ‘Facem mirabiliter idem ipse accendit extinctam.’

392 *Scopuli*] Montis scopulosi, ar-

dentis, et flammam vomentis. Virgilius: ‘Saxi de vertice pastor.’ Id est, montis saxosi.

Ora] Ostium, hiatum; vocant ‘Crateras montium.’

393 *Adversa fronte*] Adeo ut ne vultum quidem averteret a flammis bacchantibus.

394 *Faucibus injectit*] In mediam voraginem Ætnæ æstuantis.

396 *Laborat*] Completis omnibus antris æstu et fumo.

397 *Mulciber*] Vulcanus, Jovis et

Coniferi micuere apices : crevitque favillis
 Ætna novis : stridunt admissio sulfure rami.
 Tum, ne deficerent tantis erroribus ignes,
 Semper innocuos insepitosque manere
 Jussit, et arcano perfudit robora succo ;
 Quo Phaëthon irrorat equos, quo Luna juvencos.
 Jamque soporiferas nocturna silentia terris

400

*muta est novis ignibus : arbores crepitant sulfure accepto. Tunc ne flamma de-
 ament in peregrinationibus tam longis, imperavit eas remanere perpetuo inextin-
 tas, namperque accensas, et aspersit arbores secreto liquore, quo Sol aspergit equos,
 quo Luna tauros suos. Et jam silentia noctis reddidere Orbi vicissitudinem somni-*

~~~~~

Livin. *hæere* Vat. tert. item A. et d. Florent. duo Med. duo Heins. Put. Bo-
 non. Tholos. Jun. pr. m. pr. duo Oxon. Pal. tres Petav. Exc. Petav. quart.
 Ald. Var. LL. e marg. Parm. *exire* vel *hæere* Reg.—398 *Coniferi* duo Med.
 Florent. m. sec. Reg. Petav. pr. Vat. Livin. ed. Vicet. *Corniferi* Vat. d. Pal.
 Jun. sec. Ald. Exc. Læti. *Canniferi* Exc. Petav. quart. *Cornigera* Voss. pr.
Horrisci Ambr. tert. *Conferi* inc. Heins. *decuitque* pro *crenitque* Petav. sec.
favillis Voss. pr.—399 *stridunt* duo Vatt. et A. Cod. Bartholis. *stridunt* Vat.
 tert. et d. Florent. Med. pr. duo Heins. Tholos. duo Oxon. tres Petav. vid.
 lib. II. in Eutrop. 106. Cons. Olybr. 101. *sidunt* Med. quart. *amisso* Pal. *ad-*
verso Ambr. tert. *parvi* pro *rami* Petav. sec. *saxa* pro *rami* Moret. pr.—400
 Tunc Vat. pr. et quint. Florent. Reg. Oxon. pr. Jun. sec. Ambr. tert. Et Exc.
 Petav. quart. *tantis ardoribus* Vat. pr. *ferveribus actus* Ms. Pulm.—401 *inno-*
cuos Petav. sec.—402 *perfudit* Vat. A. *perfudit* Vat. pr. inc. Heins. Pot.
 Oxon. pr.—403 *Quæ Phaëton* Vat. pr. *Phæton* Moret. pr. *juvencos* duo Voss.
Jugales duo Petav. *juvencos* vel *jugales* Ambr. tert.—404 *soporiferas* Exc. Læti.

NOTE

Janonis filius; vel Junonis tantum
 sine viri consortio. Mulciber dictus,
 quasi mulcens ferrum. Æolias insu-
 las, Ætnam, Lemnonque habitabat.

398 *Coniferi apices*] Cupressi co-
 mæ, quæ desinunt in conum, seu figu-
 ram pyramidis.

399 *Admissio sulfure*] Arbores cre-
 pitant correptæ incendio sulfuris ad-
 missi atque nrentis: sulfur autem
 delitescit in Ætna, et inde causa pu-
 tatur incendii. Solum 'intrinsecus
 stratum sulfure et bitumine traditur:
 quæ res facit ut, spiritu cum igne in-
 ter interiora luctante, frequentes et
 compluribus locis, nunc flammæ,
 nunc vaporem, nunc fumum eructet.
 Inde denique Ætne montis per tot

sæcula durat incendium.' Justinus.

402 *Arcano succa*] Secreto, sacro
 medicamine, seu gramine; quod in-
 cunte vere nascitur apud insulas Bea-
 torum, quo Sol pascit equos, ut re-
 sistant ignibus, et cursu irrequieto
 non rumpantur. Ovid. 'Tum pater
 ora sui sacro medicamine nati Con-
 tigit, et rapidæ fecit patientia flam-
 mæ.'

403 *Phaëthon*] Ponitur pro Sole :
phædon, luceo, ardeo.

Luna juvencos] Juvenci trahunt cur-
 rum Lunæ; quod fingitur vel ob si-
 militudinem cornuum, vel quod, tauri
 instar, omnia circumeat. Sed et ve-
 hiculum Lunæ mulus trahere dicitur;
 quod, sicut mulus non ex suis paren-

Explicuere vices : laniato pectore longas 405
 Inchoat illa vias, et sic ingressa profatur :
 Non tales gestare tibi, Proserpina, tædas
 Sperabam : sed vota mihi communia matrum,
 Sed thalami festæque faces, cœloque canendus
 Ante oculos Hymenæus erat : sic Numina fatis 410
 Volvimur, et nullo Lachesis discrimine sævit ?
 Quam nuper sublimis eram, quantisque procorum
 Cingebar studiis ? Quæ non mihi pignus ob unum
 Cedebat numerosa parens ? Tu prima voluptas,
 Tu postrema mihi : per te fœcunda videbar. 415

feram : illa Ceres, sinu lacerato, aggreditur iter longinquum, et ita loquitur incedens : Non sperabam, o Proserpina, me laturam esse tibi tales faces : sed desideria matrum communia mihi erant, sed nuptiæ et tædæ solennes, et Hymenæus canendus in cœlo versabatur in oculis meis. Sic nos Deæ vezamur a fatis, et Parcæ furunt absque ulla differentia ? Quam excelsa eram modo ? Quantoque ambitu procorum circumdabar ? Quæ mater vel fœcundissima non cedebat mihi ob unam filiam ? Tu, o Proserpina, gaudium primum fuisti, tu ultimum : per te existima-

Et jam somniferis Vat. pr. Cod. Bartholin. *soporiferis* Vat. quint. chartæ. Heins. ed. Vicet. *soporiferis* vel *soporatis* Ambr. tert.—406 *longe* Petav. sec.—406 *progressa* Vat. sec. Voss. sec. Hic in Petav. pr. desunt multa usque ad vs. 421.—407 *portare* Vat. quint.—409 *Sed thalami* Oxon. sec.—410 *Ante Deos* vel *oculos* Reg. Oxon. pr.—411 *Volvimur* Moret. pr. *Ducimur* Vat. pr. Cod. Bartholin. Vat. Livin. *Lachesis nullo* Vat. pr. Cod. Bartholin. *nullo Lachesis* Florent. inc. Heins. Put. Reg. duo Petav. Ambr. tert. Vat. Livin. duo Jun. totidem Oxon. et Voss. Exc. Petav. quart. Var. LL. e marg. Parm. *nulla in discrimina* Petav. sec.—412 *Quam sublimis eram nuper* Jun. sec.—413 *qui non inc.* Heins. *heu nunc* Vat. pr. *quæ non modo* Jun. sec.—414 *Credebar pro Cedebat* Vat. pr. *generosa pro numerosa* Vat. quint. *voluntas pro voluptas* Petav. sec. Oxon. sec.—415 *postrema mei* tres Vatt. et

NOTÆ

tibus procreatur, sed ex asino et equa, ita illa alieno non suo fulgore lucet.

406 *Explicuere vices*] Sparserunt somnum, qui mortalibus exhibet laborum vicissitudinem, efficitque ut alterna quiete corpora reparentur.

407 *Tales tædas*] Alludit ad morem veterum, quo matres filiarum faces nuptiales accendebant atque præferbant.

409 *Thalami*] Thalamus significat nuptias : supra.

Faces] Quinque faces ex alba spina præcedebant novam nuptam, pueri-

que patrimi et matrimi gestabant.

Cœloque canendus Hymenæus] Sperabam tuas nuptias esse celebrandas in cœlo, et canendum hymnum. Catullus : 'O hymenæe hymen ades o hymenæe.' Hymenæus supra explicatus.

410 *Fatis volvimur*] Nos Dii fatis subijcimur : sunt enim fata supra Deos.

411 *Lachesis*] Una ex Parcis, sed ponitur pro ipsis Parcis.

412 *Procorum*] Proserpinam petentium.

413 *Pignus*] Unicam filiam, quæ

O decus, o requies, o grata superbia matris!
 Qua gessi florente Deam: qua sospite, nusquam
 Inferior Junone fui: nunc squalida, vilis.
 Hoc placitum patri. Cur autem ascribimus illum
 His lacrymis? ego te, fateor, crudelis ademi,
 Quæ te deserui, solamque instantibus ultro
 Hostibus exposui: raucis secura fruebar
 Nimirum thiasis et læta sonantibus armis,
 Jungebam Phrygios, cum tu raperere, leones.

420

bar fertilis mater. O ornamentum! O quies! O jucunda gloria parentis, Proserpina! qua sospite sustinui dignitatem Deæ: qua incolumi nusquam fui minor Junone; nunc sum sordida, abjecta. Sic placuit Jovi. Quid vero tribuimus illi hos fletus? Ego inimilis perdidici te, confiteor, ego qua feliqui te, o Proserpina, et volens obijci te solam inimicis impendentibus; tuta scilicet potiebar choris raucis, atque hilaris in agris resonantibus copulabam leones Berecynthiæ, dum tu rapie-

d. Pal. Florent. Heins. H. et inc. ejusd. Put. Petav. sec. Tholos. Oxon. sec. ed. Vicet. *facunda* Jun. pr. *ferebar* Exc. Petav. quart.—416 *species* pro *requies* inc. Heins. Var. LL. e marg. Parm. *tanta superbia* Vat. pr. Cod. Bartholin. inc. Heins. Ald. Var. LL. e marg. Parm.—417 *Dea* Med. pr. *nusquam* Vat. tert. et d. inc. Heins. Petav. sec. et Ald. *numquam* quatuor Vatt. Pal. Vat. Livin.—418 *Inferior Junone parens* Jun. sec. *nec squalida* Ambr. tert. *vili* pro *vilis* Petav. sec. *vultus* pro *vilis* Exc. Petav. quart.—419 *Hoc placuit* Ambr. tert. *Hoc patri placitum* Exc. Petav. quart. *placitum est* Vat. quint. *cur non pro cur autem* Jun. sec. *sed cur* Vat. quart. *causam...ullam* Tholos. *accenbimus* [f. *accensebimus*] inc. Heins. *illum* pro *illum* Vat. tert. et d. Pal. Cod. Bartholin. Florent. duo Med. Bonon. duo Petav. Exc. Petav. quart. Var. LL. e marg. Parm.—421 *solamque* Med. quart. duo Heins. Reg. Bonon. Tholos. Moret. pr. duo Voss. tres Petav. Var. LL. e marg. Parm. *solam quæ* Vat. tert. et d. *solam quam* Med. pr. *solam te* Vat. pr. Cod. Bartholin. Ambr. tert. *instantibus* Vat. quart.—422 *imposui* Vat. pr. *opposui* Vat. quint. *secunda* pro *secura* Petav. pr. *ferebar* Petav. sec.—423 *armis* tres Vatt. item A. et d. Pal. Cod. Bartholin. Jun. pr. *avis* Voss. pr. Vat. pr. Reg. Petav. sec.—424 *Zephyros* pro *Phrygios* Put. duo Petav. *te rapuere* Vat. tert. et d. Pal. Tholos. Oxon. sec. Ambr. tert. *te cum rapuere* duo Med. *cum te rapuere* Put. duo Pe-

NOTÆ

mihī erat pignus amicitie Jovis.

416 *O Decus, &c.*] O filia, quæ eras meus honor, mea requies, qua superbiebam, &c.

418 *Squalida*] Sordibus obsita.

419 *Ascribimus*] Cur Jovem facimus auctorem hujus cladis? cur has ipsi ascribimus tribuimusque lacrymas?

423 *Thiasis*] Choris Cybeles fana-

ticis, ad rancum tympani sonitum saltantibus potiebar ipsa tripudiana. *Odoros*, chorus Bacchantum.

Sonantibus armis] Plausu armorum, quæ (orybantes movebant. Sed et *Odoros* est catus tripudiantium: unde legitur optime *thiasis*.

424 *Leones*] Qui trahunt carrum Cybeles.

Accipe, quas mervi, pœnas. En ora fatiscunt 425
 Vulneribus; grandesque rubent in pectore sulci.
 Immemor en uterus crebro contunditur ictu.
 Qua te parte poli, quo te sub cardine quæram?
 Quis monstrator erit? quæ me vestigia ducent?
 Quis currus? ferus ipse quis est? terræne marisne 430
 Incola? quæ volucrum deprendam signa rotarum?
 Ibo, ibo, quocumque pedes, quocumque jubebit
 Casus: sic Venerem quærat deserta Dione.
 Efficietne labor? Rursus te, nata, licebit

baris. O Proserpina, disce supplicium quod mervi. En vultus dehinc plagis, et cicatrices magnæ rubescunt in sinu: ecce venter obtutus officii sui percutitur ictibus repetitis. Sub quo tractu cæli vestigabo te? Qua sub regione? Equis erit index? Quæ via conducat me? Quis cursus? Quis est ipse raptor barbarus? An incola terræ an maris? Quæ animadvertam vestigia rotarum velocissimarum? Vadam, vadam, in quancumque partem pedes, in quancumque fortuna imperabit. Sic Dione ipsa derelicta vestiget Venerem filiam. An labor faciet aliquid? An

vat. te raptore Voss. pr.—425 Aspice Vat. quint. nunc ora Vat. pr. heu ora Vat. quint. aperta pro en ora Exc. Petav. quart. patescunt pro fatiscunt Vat. sec.—426 ruunt pro rubent Vat. pr. Cod. Bartholin. sub pectore Exc. Petav. quart.—427 est uterus Oxon. pr. venter Vat. quint. pleno pro crebro Ambr. tert. contenditur Voss. sec.—428 sub sidere vel climate Florent. qua me Vat. quart. quo me Jun. sec. Ambr. tert.—430 Qui currus Vat. quart. et d. Oxon. pr. ille duo Vatt. et A. Cod. Bartholin. ipse Reg. Jun. pr. Oxon. sec. Petav. tert. duo Voss. terræne marisne Vat. pr. Pal. Put. Petav. sec. Voss. sec.—431 qui Petav. tert. qua Vat. quart. rotarum Vat. sec. tuarum Pal. Med. quart. viarum tres Vatt. item A. et d. Med. pr. duo Heins. Put. Reg. Bonon. Tholos. Ambr. tert. Oxon. pr. duo Jun. duo Voss. tres Petav. Exc. Petav. quart. rotarum vel viarum Voss. sec.—432 Ibo tamen quocumque Jun. sec. quantumque Exc. Petav. quart. jubeant Jun. sec. rubebunt Ambr. tert. videbit Vat. pr. Put. Petav. sec.—433 Error pro Casus inc. Heins. Var. LL. e marg. Parm. quarit duo Med. quæret Put.—434 Efficietne Put. Proficietne Reg.

NOTE

426 *Vulneribus*] Genæ unguibus laceratæ.

431 *Volucrum rotarum*] Velocissimarum, et quarum ideo vestigia non tam firme impressa sunt ut possint animadverti.

433 *Sic*] Imprecatio. Sic Dione quærat filiam, ut ego deserta quæro Proserpinam.

Deserta] Alludit ad Cererem, quæ deserta dicta est post amissam

Proserpinam. Virgilius: 'Templumque vetustum Desertæ Cereris.' Vel deserta dicitur ob solitudinem; Cereris enim templa sunt in angulis et secessibus.

Dione] Tethyos et Oceani filia, mater Veneris.

434 *Efficietne labor*] An proderit aliquid labor in te quærenda susceptus?

Amplecti? manet ille decor? manet ille genarum 435
 Fulgor? an infelix talem fortasse videbo,
 Qualis nocte venis; qualem per somnia vidi?
 Sic ait, et prima gressus molitur ab Ætna;
 Exitiique reos flores, ipsumque rapinæ
 Detestata locum, sequitur dispersa viarum 440
 Indicia, et pleno rimatur lumine campos,
 Inclinatque faces. Omnis perit orbita fletu.
 Omnibus admugit, quacumque it in æthere, sulcis.
 Adnatat umbra fretis, extremaque lucis imago

*concedetur oculari te iterum, o filia? An tua illa pulchritudo remanet? An illa
 splendor vultus remanet? An ego infortunata aspiciam talem te, qualis ades
 per noctem, qualem aspersi in somnis? Ita Ceres loquitur, et cepisset viam
 primum ab Ætna; execrata flores auctores calamitatis, et locum ipsum rap-
 tus, acquirit signa sparsa orbitæ, et scrutatur agros tæda ardenti, et demis-
 tit lumen: omne vestigium rotæ deletur lacrymis: ejulat in cunctis tracti-
 bus rotæ, quacumque currit per aërem. Umbra Cereris natat super mare, et*

~~~~~

Tholos. *te nota* Petav. sec.—435 *color pro decor* Vat. pr.—436 *tandem pro
 talem* Exc. Petav. quart. ed. Parm. et Vicet. *te nata pro fortasse* Vat. quint.
 —437 *qualis per somnia* Petav. sec. *Proserpina pro per somnia* Cod. Bartholin.
 Hic deficiunt Vat. quart. Pal. Florent. Med. pr. et quart. Heins. H. Put.
 Reg. Petav. sec. et tert. Exc. Petav. quart. Put. Jun. pr. duo Oxon.—438
primos Vat. pr. et primo Jun. sec.—439 *Exitiique vel Excidiique* Voss. sec.—
 440 *dicersa viarum* Vat. A. Hic deficit Tholos.—441 *plenos* Vat. pr. inc.
 Heins. *prono* Livin. ut apud Stat. x. Theb. 364. *pleno i. e. toto* Heins. *scutatur*
 Vat. sec. *scrutatur vel rimatur* Voss. sec.—442 *largo madet pro omnis perit* Vat.
 quint. *perit orbita* Voss. pr. *madet* Vat. pr. et A. Cod. Bartholin.—443 *adju-
 git pro admugit* Ambr. tert. *quacumque it in æquora* Exc. Læti. *quocumque it
 in æquore* Vat. pr. et quint. Cod. Bartholin. chartac. Heins. Voss. pr. Jun.
 sec. *quocumque it in* Vat. Livin. *quocumque iit* Ald. *quocumque in litora* Vat. A.
quocumque it in æquore vel in tempore Voss. sec. *sulcis* Vat. quint. *silvis* Moret.
 pr. *lucis* Exc. Schott. *fulvis* inc. Heins. *fulvis* Vat. pr. Cod. Bartholin. char-
 tac. Heins. Voss. pr. Jun. sec. Exc. Læti. *fulvis vel silvis* Voss. sec.—444 *Ad-
 natat* Petav. pr. *Ac natat* Vat. sec. *Innatat* Jun. sec. *unda* inc. Heins. *extre-
 maque* ed. Vicet. *externaque* Cod. Bartholin. Jun. sec. Ald. *extremaque vel ex-*

NOTÆ

435 *Genarum fulgor*] Forte alludit
 ad Lunam, quæ eadem est cum Pro-
 serpina.

438 *Prima ab Ætna*] Primum ab
 Ætna proficiscitur, vel a summo Æt-
 næ vertice.

439 *Exitiique reos flores*] Qui in cau-
 sa fuerant, cur raperetur Proserpina;
 et hinc indicat rem gestam esse prope
 Ætnam montem.

440 *Viarum indicia*] Sequitur legit-
 que signa orbitæ currus late dispersa.

441 *Rimatur*] Diligenter exquiri
 cum tæda, quæ repleta est toto suo
 lumine.

442 *Inclinat faces*] Demittit, per-
 scrutando diligentius, et ut propius
 inspiciat, et ut melius etiam tæda lu-
 ceat.

443 *Sulcis*] Quacumque sulcat cur-

Italiam Libyamque ferit. Claescent Hetruscum 445

Littus, et accenso resplendent æquore Syrtes.

Antra procul Scyllæa petit: canibusque reductis

Pars stupefacta silet, pars nondum exterrita latrat.

Reliqua desiderantur.

species ultima luminis percutit Italiam et Libyam. Littus Hetruvia refulget, et Syrtes relucet mari inflammato. Longe verberat cavernam Scyllæ, et canibus coercitis, pars attonita tacet, pars nondum perterrita allatrat.

ternaque Voss. sec.—445 Sicianque pro Libyamque inc. Heins. petis pro ferit Vat. quint. utrisque pro Etruscum Vat. pr.—446 accensæ id. Vat. respondent inc. Heins. Ambr. tert. Var. LL. e marg. Parm. splendescunt Vat. quint.—447 Antra petit Scyllæa procul Ald. relictis Var. LL. e marg. Parm. reductis vel reclusis chart. Heins. reductis vel reclusis inc. Heins. non exterrita Vat. A. nondum territa Vat. pr. Moret. pr. Jun. sec. Vat. Livin. deest reliquum Gyrard. in Lucens. sec. erat, *Explicit liber Claudiani de Raptu Proserpinæ. nota, quod unum tantum librum facit.* Notandum vero hic, mirum videri, si in Lucensi Codice sec. carmen hoc de Raptu fuerit [nam in Luc. pr. non legitur] cur nullæ ex eodem ab Heinsio Var. LL. notatæ sint; uno loco excepto Lib. II. 258. ubi *noxæ* pro *culpæ* legitur. nisi ibi perperam E pro F. i. e. Imcensam pro Vicetina notaverit, vel hic memoriz lapsu Lucensi sec. tribuerit, quod alii Codici tribuendum erat. in chartac. Heins. ed. Vicet. marg. Parm. erat *Finis Cl. Claudiani de Raptu Proserpinæ, ejus quod invenitur, nam ultimum volumen apud nos non exstat.* Voss. pr. exhibet, *FINIS EST TRAGÆDIÆ HEROICÆ CLAUDII CLAUDIANI POETÆ SUAVISSIMI. NUMQUAM FEFELLIT VERITAS.*

NOTÆ

ru rotisque ærem, admugit, ejulat.

445 *Italiam*] Sic dictum a Duce Italo: alias dicebatur Argessa, Saturnia, Ausonia, Tyrrhenia, Cœnotria.

Libyam] Littus Africæ, ubi Libya est.

Hetruscum littus] Littus Hetruviæ, quæ pars est Italiæ.

Syrtes] Supra, vide vs. 322.

447 *Scyllæa*] Scylla duplex: filia Nisi, quæ succiso fatali patris crime Megaram Minos prodidit; et a patre

vexata, in avem Cirin seu Alaudam mutata est; et sub hac Dalila Sansonis intelligitur: alia Scylla, filia Phorci, quæ quod deglubere amatores, indignatione Deorum conversa est in maris monstrum, corporis ingenti vastitate, senis cervicibus, duodecim pedibus, triplici dentium ordine, fauces ad prædam profert ex alto antro.

Reductis] Metu coercitis atque recedentibus.

XXXVII.

CL. CLAUDIANI
GIGANTOMACHIA.

ARGUMENTUM.

TERRA irata in Deos parit gigantes, eosque ad bellum excitat. Hi erumpunt: Dii territi, Jovis Regiam petunt: Gigantes pignant, volvuntque montes. Dii contra Cælum defendunt, et primum Mars, tum Pallas hos elidunt.

TERRA parens quondam, coelestibus invida regnis,

Terra mater olim, amula imperii Deorum, et una commota cruciatibus repetitis

~~~~~

Deest hoc carmen Oxon. pr. Vossianis, Junianis, tribus Heinsii, Med. tert. Farn. Pric. Reg. Thnan. Petav. tert. Pat. Ambr. sec. Tholos. Moret. sec. et Lov. Legitur contra in omnibus Vatt. Pal. Rott. Oisel. Florent. tribus Med. inc. Heins. Put. Petav. pr. et sec. Bonon. Ambr. pr. et sec. Cod. Epigr. Ambr. Moret. pr. Oxon. sec. Lucens. pr. Cod. Rhem. vet. Gyr. Vat. Livin. Buslid. Exc. Pat. rec. Ald. ed. Parm. et Var. LL. e marg. Parm. Sched. Gud. Var. LL. ed. Antv. item in Codice S. Galli, in quo varia Catalecta descripserat Goldastus, et quem Heinsius hic litera *D* notaverat. Moret. pr. Med. quart. et inc. Heins. *De Gigantomachia* inscribunt. In plurimis aliis Inscriptio deest.

De Gigantibus Apollodorus copiose in Bibliotheca p. 9. 10. 11. Severum vide initio *Ætne*.

1 *Terra reperta olim* Ambr. tert. *recens quondam* Cod. ab Heinsio litera *I*

NOTÆ

Gigantomachia] Id est, pugna Gigantum in Deos: γίγας, *gigas*, et μάχη, *claudiano* Græce scriptum esse, nee

Titanumque simul crebros miserata dolores,
 Omnia monstriifero complebat Tartara foetu,
 Invisum genitura nefas : Phlegramque retexit
 Tanta prole tumens, et in æthera protulit hostes. 5
 Fit sonus : erumpunt Erebo, nondumque creati
 Jam dexteras in bella parant, Superosque lacessunt,
 Stridula volventes gemino vestigia lapsu.
 Pallescunt subito stellæ, flectitque rubentes
 Phœbus equos, docuitque timor revocare meatus. 10
 Oceanum petit Arctos, inocciduique Triones

Titanum, replebat cuncta loca inferorum partibus portentosis, productura scelus horrendum : et turgescens tanta sobole, aperuit Phlegm, atque edidit hostes in cælum. Murmur auditur. Gigantes emergunt ex Orco, et nondum nati, jam accingunt manus ad prælia, et provocant Deos, torquentes gradus stridentes gyro duplici serpentis. Astra statim pallent, et Sol avertit equos ardentes, ac metus jussit illum cohibere cursum. Ursa major descendit in Oceanum, et Triones non occidentes

notatus, qui hinc repente olim vel repens conjiciebat.—2 dolores vel labores Rott.—3 mortifero Var. LL. ed. Antv. *foetu* Vat. pr. m. pr. Ambr. pr. Cod. S. Galli, Vat. Livin. Exc. Pat. rec. ed. Parm. *cætu* quatuor Vatt. Pal. Rott. Oisel. Oxon. sec. Exc. Pat. rec. m. sec. Var. LL. e marg. Parm.—5 *tument* Vat. pr. Ambr. pr. *propulit* pro *protulit* conjiciebat Heins.—6 *Erebi* Buslid. *erebi* quatuor Vatt. Pal. Oisel. Exc. Pat. rec. m. sec. Var. LL. e marg. Parm. *cerebri* Rott. *crebro* Vat. pr. Ambr. pr. Exc. Pat. rec. m. pr. Cod. S. Galli, ed. Parm. *Erebo* legit Heins. *nec dumque* Florent. tres Med. inc. Heins. Pnt. duo Petav. duo Ambr. Cod. Epigr. Ambr. Ald. ed. Parm. Exc. Lucens. pr.—7 *ad bella* tres Vatt. *laceasant* Vat. pr.—8 *gressu* pro *lapsu* Exc. Cod. Rhem.—9 *Pallescunt* Moret. pr. *flectique* Petav. pr.—10 *cogitque* timor conjiciebat Heins.—11 *Oceanumque* Med. sec. *Arctus* Var. LL. e marg. Parm.—

NOTÆ

ab illo traductum, sed ab alio. Fuisse autem viros gigantes nemo dubitet, cum de iis sæpius mentio fiat in sacris Codicibus.

1 *Invida*] Quod depressa fuisset, et velut in infimam mundi partem relegata.

2 *Titanum*] Terra commota doloribus Titanum filiorum suorum, qui a Jove in Tartara dejecti magnis suppliciiis cruciabantur. Sunt qui merito Luciferi et Angelorum aliorum casum Titanibus comparent.

3 *Tartara*] Profundior est Inferorum locus.

4 *Genitura nefas*] Genitura gigantes, qui nefas invisum, seu scelus horrendum, in Deos patraturi erant : sicque ponitur effectus pro causa : metonymicâs.

Phlegram retexit] Id est, quassatis fundamentis Phlegm montem Thesaliæ in Græcia eruit in producendis gigantibus, vel apernit quasi campum ad pugnam.

8 *Gemino lapsu*] Quia gigantes pro pedibus utebantur serpentibus ; unde ab Ovidio dicuntur ' Anguipedes.'

11 *Arctos*] Calisto invisa Junoni, conversaque in ursam majorem, et

Occasum didicere pati. Tum fervida natos
 Talibus hortatur genitrix in prælia dictis:
 O pubes domitura Deos, quodcumque videtis,
 Pugnando dabitur: præstat victoria mundum.
 Sentiat ille meas tandem Saturnius iras.
 Agnoscat, quid Terra potest. Sic viribus ullis
 Vincor? cur Cybele nobis meliora creavit?
 Cur nullus Telluris honos? cur semper acerbis
 Me damnis urgere solet? quæ forma nocendi
 Defuit? Hinc volucrem vivo sub pectore pascit
 Infelix Scythica fixus convalle Prometheus.

15

20

didicerunt ferre occasum. Tum mater ardens Terra accendit filios ad bella, his verbis: O filii mei superaturi Deos, certando donabitur vobis quicquid aspiciatis: victoria dat Cælum. Ille Jupiter experietur tandem furores meos. Sentiat quid Terra possit. Itane superor ullo impetu? Quare Cybele fecit ea quæ præstantiora nobis sunt? Quare nulla est reverentia Terræ? Quare consumit me semper inferre detrimentis molestis? Quæ ratio nocendi omissa est? Hinc Prometheus miserandus effixus in valle Caucasii Scythici, nutrit acem sub sinus vivente. Inde caput

~~~~~

13 *Occasum* Med. sec. *Oceanum* Vat. quart. *voluere* quatuor Vatt. Pal. Rott. Oisel. Exc. Pat. rec. m. sec. *didicere* Vat. pr. inc. Heins. Petav. pr. Ambr. tert. Vat. Livin. Cod. S. Galli, Exc. Pat. rec. m. pr. *cum fervida* duo Vatt. Pal. duo Med. inc. Heins. Pat. Bonon. Buslid. Moret. pr. Oxon. sec. Exc. Pat. rec. Var. LL. ed. Antv. *perfidæ* conjiciebat Heins. in *prælia* Ambr. pr. *ad prælia* Vat. pr. Cod. S. Galli.—14 *Deos* Var. LL. e marg. Parm. *Deos* ed. Parm. *quæcumque* Buslid.—16 *Sentiet* Vat. pr. Petav. pr. Cod. S. Galli.—17 *Agnoscat* Vat. Livin. *Agnoscat* Ambr. pr. Ald. Var. LL. e marg. Parm. *Agnoscat* ed. Parm. *Cognoscat* tres Vatt. Cod. S. Gall. et Exc. Lucens. pr. *Cognoscat* duo Vatt. Florent. tres Med. inc. Heins. Pat. Petav. pr. Bonon. duo Ambr. Buslid. Moret. pr. Oxon. sec. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Pat. rec. ed. Parm. Barth. et Var. LL. ed. Antv. *quid* Vat. Livin. *quod* Pal. Rott. Exc. Lucens. pr. Ald. Var. LL. e marg. Parm. *si omnes* Vatt. Pal. Rott. *si turribus illis* Buslid. *curribus illis* Oisel. Florent. Med. sec. Petav. sec. Ambr. tert. Cod. Epigr. Ambr. *curribus ullis* Vat. tert. m. sec. Rott.—18 *cur Cybele* Vat. pr. *si Cybele* Exc. Lucens. pr. Ald. *vobis* Vat. tert. Florent. *paravit* Vat. tert. m. pr.—19 *Cui nullus* Vat. pr. *honor* tres Vatt. Florent. Exc. Pat. rec. *qui* Vat. pr. et quart. Oisel. *cur* Moret. pr. Exc. Lucens. pr. *quin* Livin. ¶ Cod. S. Gall. *q. semper* Buslid. *quæ* tres Vatt. Pal. Florent. tres Med. Put. duo Petav. duo Ambr. Cod. Epigr. Ambr. Var. LL. e marg. Parm.—21 *Defuit*. *hic* Buslid. *hic volucrem* Vat. tert. Rott. Florent. Med. sec. Ambr. tert. Cod. S. Galli, Exc. Lucens. pr. *nullo pro vicio* Pal. duo Med. *sub vicio* Exc. Pat. rec.—22 *confixus valle* Buslid. *cum valle* Petav. pr. Oxon. sec. *pro valle*

NOTÆ

prohibita ab Oceano; sed hac de re diximus supra, sicut et de Trionibus.

16 *Saturnius*] Jupiter, Saturni filius.

22 *Prometheus*] De Prometheo, vide IV. Cons. Hon. vs. 228. Hic ob raptum e Cælo ignem, jussu Jovis a Mercurio Caucasii rupibus alligatus est, et ejus jecur aquilæ rodenti ex-

Hinc Atlantis apex flammantia pondera fulcit,
 Et per canitiem glacies asperrima durat.
 Quid dicam Tityon, cujus sub vulture sævo 25
 Viscera nascuntur gravibus certantia pœnis?
 Sed vos, o tandem veniens exercitus ultor,
 Solvite Titanas vinclis: defendite matrem.
 Sunt freta, sunt montes: nostris ne parcite membris.
 In Jovis exitium telum non esse recuso. 30
 Ite, precor; miscete polum, rescindite turres
 Sidereas. Rapiat fulmen sceptrumque Typhoeus.

Atlantis sustinet onus stellarum, et glacies durissima diu manet in crinibus ejus albis. Quare commemorem Tityon, cujus jecur sub vulture crudelis resistens suppliciiis acerbis, renascitur? At vos, o tandem catervæ vindices, erumpentes, liberate Titanas ex catenis, tutamini matrem vestram; sunt nobis maria et montes: ne omittite viscera nostra ad bellum: non renuo esse jaculum ad perniciem Jovis. Vadite, rogo, confundite cælum, avellite arces cælestes. Typhæus auferat fulmen et sceptrum:

*****

Cod. S. Gall.—23 *Hic vel Quin* Rott. *Atlantis apex fumantia* duo Vatt. *Atlantis fumantia* Med. sec. *sidera* Rott. *pectora* Oisel. Med. sec. Exc. Pat. rec. *fulcet* Cod. S. Gall.—24 *Deerat hic* versus Ambr. tert. et Exc. Pat. rec.—25 *Tityo* Moret. pr. *vulture* Vat. pr. Pal. Oisel. *gusture* Moret. pr. *vulnere* tres Vatt. Exc. Pat. rec. m. pr.—26 *certamina pro certantia* Vat. quart. et quint.—27 *nos* Med. sec. *veniet* Buslid. *ultro* Vat. pr. Med. quart. Ambr. pr. m. pr. ed. Parm. *ultor* Var. LL. e marg. Parm. *ultro vel ultor* Exc. Pat. rec.—28 *Solvite Titanas. cum τολαίᾳ στυγῇ*, Vat. pr. et sec. Cod. S. Galli et Buslid. in Lucens. pr. vero hic unius versus spatium erat relictum.—29 *nostris* duo Med. Put. duo Petav. Oxon. sec. duo Ambr. Exc. Pat. rec. Exc. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. *vestris* Vat. tert. Rott. *nec* Vat. pr. *ne parcite* Put. duo Petav. Oxon. sec. Ambr. tert. Buslid.—30 *In necis exitium* Buslid. *telis* duo Med. Put.—31 *miscere* Buslid. *mulcete* Vat. sec. *restringite turbas* Vat. pr. Cod. S. Galli, Vat. Livin. *rescindite turres vel restringite turbas* Ambr. pr.—32 *fulmen* Flo-

NOTÆ

positum: sed tamen ab hac ave des-
 pascente Hercules eum liberavit, jus-
 su ejusdem Jovis, quem Prometheus
 monuerat, ne Thetidem uxorem du-
 ceret, quia ex ea nasciturus erat fili-
 us patre major futurus. Id explicant
 multi de Astrologia, cui intentissimus
 erat Promēthens, ut qui ex altissimo
 Caucasi vertice Astra spectaret, et
 doctis sollicitudinibus, quasi aquila
 devorante, si ita loqui fas est, tor-
 queretur.

Delph. et Var. Clas.

Claud.

23 *Atlantis*] Quasi gigantes eum
 liberaturi sint, et Dii cælum sustinere
 cogantur.

25 *Tityon*] De hoc supra etiam dic-
 tum est.

27 *Titanas*] Filios meos in inferis
 detentos liberate.

29 *Membris*] Ne parcite montibus
 et saxis, quæ sunt membra Terræ.

32 *Typhoeus*] Typhoeus, Enceladus,
 et Porphyryon sunt totidem gigan-
 tes.

3 U

Enceladi jussis mare serviat. Alter habenas
 Auroræ pro Sole regat. Te Delphica laurus
 Stringat, Porphyryon, Cirrhæaque templa teneto. 35
 His ubi consiliis animos elusit inanes,
 Jam credunt vicisse Deos, mediisque revinctum
 Neptunum traxisse fretis. Hic sternere Martem
 Cogitat, hic Phœbi laceros divellere crines.
 Hic sibi promittit Venerem, spiratque Dianæ 40
 Conjugium, castamque cupit violare Minervam.
 Interea Superos prænuntia convocat Iris,
 Qui fluvios, qui stagna colunt. Cinguntur et ipsi
 Auxilio Manes: nec te, Proserpina, longe
 Umbrosæ tenere fores. Rex ille silentum 45

mare obediat imperio Enceladi: alter gigas moderetur imperium orientis pro Sole. Laurus Delphica ornet te, o Porphyryon, et possideas delubra Cirrhæ. Postquam Terra infatuavit his hortatibus animos gigantum vanos, jam illi putant se superasse Deos, et reptavisse Neptunum constrictum per mare medium: hic gigas sibi fingit prostrernere Martem, ille laniare capillos scissos Apollinis: hic pollicetur sibi Venerem, et meditatür matrimonium Diana, et ardet stuprare Minervam pudicam. Interim Iris prænuntia congregat Deos qui habitant flumina et stagna. Quinetium ipsi Manes accinguntur ad præsidium; neque janua obscuræ te retardaverunt procul, o Proserpina. Rector ille tacentum, Pluto, fertur curru inferno, et equi

rent. *cælumque Typhoeus* Var. LL. ed. Antv.—33 *serviat* Ambr. pr. *arenas* tres Med. *avenas* Pal.—34 *Auctore pro Auroræ* Med. sec. *legat* inc. Heins. *Delphica tellus* Med. sec. Exc. Pat. rec.—35 *Stringet* Vat. Livin. Exc. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. *Porphyrio* Vat. Livin. *Porfurio* Vat. pr. *Circæque* Var. LL. ed. Antv. *teneto* quatuor Vatt. inc. Heins. Put. Petav. pr. Bonon. Moret. pr. Cod. S. Galli. *tenebo* Oxon. sec. Exc. Pat. rec. *tenebit* Pal. duo Med. *tenebis* Vat. tert. Rott. Oisel. Florent. Med. sec. Petav. sec. Ambr. tert. Cod. Epigr. Ambr. ed. Parm. Exc. Lucens. pr. *teneto* Ambr. pr. *tenebunt* Barth.—36 *animos elusit* duo Vatt. Pal. tres Med.—37 *revinctum* duo Med. Petav. sec.—38 *transisse* Pal. duo Med. Ambr. tert. *cedis pro fretis* inc. Heins. *matrem pro Martem* id. Heins.—39 *evellere* Buslid. *devellere* ed. Parm. *divellere* duo Ambr. Moret. pr. Vat. Livin. Cod. S. Galli et alter ab Heins. littera J notatus, Oxon. sec. Exc. Vat. rec.—40 *promittet* Med. pr. *spiratque* Vat. pr. m. pr.—42 *Ifas pro Iris* Buslid.—44 *matres pro Manes* Pal. duo Med. 45 *tenuere moræ* Exc. Pat. rec. m. pr.—47 *mutantur* Buslid. *trepidoque* Pal.

NOTE

34 *Delphica*] Qualem gerit Apollo Delphicus, seu Delphis adoratus.

35 *Cirrhæa*] Cirrhæ oppidum Phœcidis ad radicem Parnassi, ubi Apollo religiose colebatur.

42 *Iris*] Dicitur Deorum nuntia, quod cum pluviz, fulmina, tempesta-

tes in terram caderent, Ipi etiam in terras descendere dicerentur. Isthæc porro non raro nuntiat Iris.

46 *Lethæo*] Curru nigro, et qualis ease debet, qui transvehitur Lethen, fluvium oblivionis, fluvium Inferorum.

Lethæo vehitur curru, lucemque timentes
 Insolitam mirantur equi, trepidoque volatu
 Spissas cœruleis tenebras e naribus efflant.
 Ac velut hostilis cum machina terruit urbem,
 Undique concurrunt arcem defendere cives; 50
 Haud secus omnigenis cœuntia Numina formis
 Ad patrias venere domos. Tum Jupiter infit:
 O nunquam peritura cohors, o debita semper
 Cœlo progenies, nullisque obnoxia fati;
 Cernitis, ut nostrum Tellus conjuret in orbem 55
 Prole nova, dederitque alios interrita partus?
 Ergo, quot dederit natos, tot funera matri
 Reddamus. Longo maneat per sæcula luctu;

ejus metuentes diem insuetum obtupescunt, et volatu timido emittunt ex naribus nigris caliginem densam. Et quemadmodum cum tormentum bellicum hostium terrificavit urbem, cives undequaque conflunt ad tutandas turres; non aliter Dii confluentes figuris omnigenis advenerunt ad palatium patrium: tum Jupiter sic loquitur: O cæcus nunquam moriturus, o proles uaque devota Cælo, et nulli exposita vicissitudini, videtis ut Terra cum nova sobole conspiret in mundum nostrum, et intrepida emisit factus alios? Igitur referamus matri tot cadavera, quot peperit filios, jaceat in tristitia diu per tempora omnia, condemnata tumultus similibus pro

Oisel. duo Med.—48 *cæruleisque* Cod. S. Galli. *cum naribus* Vat. tert. Florent. —49 *terrui orbem* Vat. sec. deest vero hic versus Moret. pr.—51 *nomina* pro *numina* Vat. sec. *formis* vet. Gyr. Exc. Lucens. pr. *turmis* omnes Vatt. Pal. Rott. Oisel.—52 *patrias* pro *patrias* Vat. pr. Ambr. pr. Cod. S. Galli, Vat. Livin. *tunc* Put. Moret. pr. *cum* Vat. tert. Florent. Buslid. *inquit* Vat. quart. Ambr. pr.—53 *dedita semper* Exc. Cod. Rhem. *dedita cælo Semper* Buslid. *debita cælo Semper* quatuor Vatt. Pal. Rott. Oisel. Florent. tres Med. inc. Heins. Oxon. sec. Put. duo Petav. Bonon. Ambr. tert. Moret. pr. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Pat. rec. *cælo Progenies semper* Med. sec.—54 *nullis obnoxia* quatuor Vatt. Pal. Rott. Oisel. Florent. inc. Heins. Put. duo Petav. Ambr. tert. Moret. pr. Oxon. sec. Buslid. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Pat. rec. Exc. Lucens. pr. Ald. *nullisque* Vat. Livin.—55 *nostrum Tellus* Florent. duo Med. Bonon. Ambr. tert. Buslid. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Pat. rec. et Lucens. pr. *vestrum tellus* inc. Heins. Put. duo Petav. Moret. pr. Oxon. sec. *tellus nostrum* Vat. pr.—56 *novos* pro *alios* Med. sec.—57 *tot dedit* Vat. pr. *dederat* Ambr. tert. *partus* pro *natos* Cod. Epigr. Ambr.—58 *longoque manet* Pal.

NOTÆ

51 *Omnigenis*] Adeo ut Dii etiam animalium corpora mutarentur. Ovidius: 'Dellus in corvo, proles Se-meleia capro, Fele soror Phœbi, nivea Saturnia vacca, Pisce Venus la-tuit.'

52 *Patrias*] Claudianus sequitur Platonem, qui unum Numen statue-

bat, unde origo ceteris foret.

54 *Fatis*] Nulli vicissitudini mortis obnoxia: nam aliqui, vel ipse Jupiter fati subest, ac proinde a fortiori Dii ceteri, quos fatum hujus belli, seu hoc bellum fatale, infestat.

55 *Orbem*] Triplex mundus, Cœlestis, Terrenus, Infernus.

Tanto pro numero paribus damnata sepulcris.
 Jam tuba nimborum sonuit : jam signa ruendi 60
 His Æther, his Terra dedit : confusaque rursus
 Pro domino Natura timet. Discrimina rerum
 Miscet turba potens. Nunc insula deserit æquor :
 Nunc scopuli latuere mari. Quot littora restant
 Nuda ! Quot antiquas mutarunt flumina ripas ! 65
 Hic rotat Hæmonium præduris rupibus Ceten :
 Hic juga connexis manibus Pangæa coruscat :

tanta multitudine. Jamque buccina celi resonat ; jam Cælum his, Terra dedit illis indicia erumpendi ; et Natura turbata iterum metuit pro rectore suo Jove. Cateros Gigantum calida turbat ordinem diversum rerum. Modo insula relinquit mare, modo rupes absconduntur in pelago. Quot littora nudata remanent ! quot fluvii verterunt ripas veteres ! Hic gigas volvit Ceten Thessalum cum centibus durissimis : ille jaculatur manibus conjunctis culmina Pangæa : Athos frigidus dat uni

Med. pr. Exc. Lucens. pr. *per sæcula* Florent. duo Med. inc. Heins. Put. duo Petav. duo Ambr. Buslid. vet. Gyr. Vat. Livin. Cod. S. Galli, Cod. Epigr. Ambr. Exc. Pat. rec. ed. Parm. Exc. Lucens. pr. *luctu* Buslid. *ductu* Vat. pr. Ambr. pr. *victu* Pal. Med. pr. Exc. Lucens. pr. *curso* Vat. sec. *luctus* Vat. quart., unde Heinsius legebat *longi mansant per sæcula luctus*.—59 *merito* pro numero Med. sec. *nostro* pro numero Cod. Epigr. Ambr.—60 *tuba membris* duo Vatt. *stagna* pro signa Buslid. *ruenti* Vat. tert. Pal. Oisel. Florent. tres Med. Petav. sec. Cod. Epigr. Ambr. Ald. *ruendi* Buslid. Vat. Livin. Exc. Lucens. pr.—61 *His æther, his terra* tres Vatt. Pal. Med. quart. inc. Heins. Petav. pr. Ambr. pr. Moret. pr. Buslid. Vat. Livin. Exc. Pat. rec. Cod. Rhem. Var. LL. ed. Antv. *Terra dedit his æthereo* Florent. Vat. tert. Oisel. *Terra dedit his Ethes* Petav. sec. Cod. Epigr. Ambr. *confusaque rursus* Vat. tert. Oisel.—63 *tunc* Buslid. *non* Exc. Pat. rec. *hinc* conjiciebat Heins.—64 *Nunc scopuli* quatuor Vatt. Pal. Rott. Oisel. *Non* Exc. Pat. rec. *Huc* Buslid. *maris* Pal. Cod. S. Galli.—65 *ripas* Var. LL. e marg. Parm. *terras* Vat. pr. Ambr. pr. Vat. Livin. ed. Parm.—66 *Hæmonium* quatuor Vatt. Rott. Cod. S. Galli. *Hæmonium* Put. Bonon. Oxon. sec. *Hæmonium* Vat. pr. duo Ambr. Vat. Livin. Var. LL. e marg. Parm. *pro duris* Bonon. *rupibus* Buslid. Exc. Cod. Rhem. *artibus* Sched. Gud. *rupibus* vel *ducibus* ed. Parm. *orbem* Moret. pr. *Cetum* Med. sec. *Cetum* Buslid. duo Petav.—67 *conixus* Vat. pr. *connixis* Exc. Lucens. pr. *conexis* Oxon. sec. *conexis* tres Vatt. Put. *conixus* Ambr. pr. Vat. Livin. Ald. *connexis* Vat. tert. Pal. Rott. Oisel. Florent. tres Med. inc. Heins. duo Petav. Bonon. Ambr. tert. Moret. pr. Buslid.

NOTE

60 *Tuba nimborum*] Jovis tuba sunt fulmina et tempestates.

61 *His Æther, his Terra*] Æther seu Cælum dedit signum Diis, Terra gigantibus.

62 *Discrimina rerum*] Ordinem diversum, quo res discriminantur.

63 *Insula deserit*] Insula multa ab-

sorbetur, aut avellitur, et sic deserit mare.

65 *Nuda*] Nudata suis scopulis et munimentis naturalibus.

66 *Ceten*] Cete, Athos, Pangæus, Ossa, et Rhodope sunt totidem Thessalæ et Thraciæ montes.

Hunc armat glacialis Athos : hoc Ossa movente
 Tollitur : hic Rhodopen Hebri cum fonte revellit,
 Et socias truncavit aquas, summaque volutus 70
 Rupe Giganteos humeros irrorat Enipeus.
 Subsedit patulis tellus sine culmine campis,
 In natos divisa suos. Horrendus ubique
 It fragor, et pugnæ spatium discriminat aër.
 Primus terrificum Mavors non segnis in agmen 75
 Odrysius impellit equos, quibus ille Gelonos,
 Sive Getas, turbare solet. Splendens igni
 Aureus ardescit clypeus, galeamque nitentes

arma : Ossa attollitur, altero attollente : alius avellit Rhodopen cum origine Hebri, et abscindit aquas cognatas, et Enipeus defluens ex scopulo alto irrigat humeros gigantes. Terra absque montibus distributa in filios suos deprimitur, campis immensis. Murmur horribile auditur ubique, et aër separat intervallum prælii. Primus Mars non impiger incitat equos suos Thracios in catervas terribiles Gigantum, quibus equis ille Mars consuevit terrere Gelonos, aut Getas. Scutum aureum ejus micantius flamma ardet, et cristæ coruscantes attollunt cassidem ejus. Tum ipse

Cod. Epigr. Ambr. Exc. Pat. rec. *revellit* pro *coruscat* Vat. quint.—68 *Hunc armos* Oxon. sec. *hiems* pro *Athos* Buslid. *hic Ossa moventem* id. Buslid.—69 *cum pondere vellit* ed. Parm. ex conjectura. *sponsa* Pal. duo Med. *ponte* quatuor Vatt. Oxon. sec. Buslid. Cod. S. Galli, et Var. LL. ed. Antv. Hein-
 sius *Hæmi cum monte* conjecerat, sed postea delevit.—70 *truncavit* Vat. sec. *volutus* Exc. Pat. rec. *laratus* Moret. pr.—71 *irrorat* inc. Heins. Exc. Lucens. pr. *erorat* Cod. Epigr. Ambr. *exornat* Vat. tert. Pal. Rott. Oisel. Florent. Petav. sec. Buslid. tres Med. Exc. Cod. Rhem.—72 *Subditur et* Exc. Lucens. pr. *Subsidit* Pal. Med. pr. *Subsidit* Oisel. Florent. duo Med. inc. Heins. Put. duo Petav. Buslid. Cod. Epigr. Ambr. Ald. Var. LL. e marg. Parm. *Subsedet* Vat. pr. et sec. item Vat. Livin. *patuli... montis* Buslid. *sine crimine* duo Vatt. *ripis* Exc. Pat. rec.—73 *In vates* Florent.—74 *Fit fragor* Med. sec., quod placet Heinsio.—75 *terrificus* duo Vatt. Florent. Put. Petav. pr. Bonon. Moret. pr. Oxon. sec. Cod. Epigr. Ambr. Var. LL. ed. Antv.—76 *Otrysios* Buslid. *Otrysios* Vat. quint. Moret. pr. Exc. Lucens. pr. *Odrysius* Cod. S. Galli. *implevit equos* Pal.—77 *splendidior* Moret. pr. *igne* Exc. Lucens. pr. 78 *ignescit* Vat. tert. Rott. Florent. *nitentis* Vat. pr.—79 *Aspexere* Ambr.

NOTE

69 *Hebri*] Hebrus fluvius est Thraciæ.

70 *Socias truncavit aquas*] Abscidit cursum aquarum sociarum, cognatarum, hoc uno amne defluentium; abs-
 cidit, inquam, avulso medio loco, seu scopulis et montibus interjectis.

71 *Humeros*] Adeo ut gigas aliquis cum rupibus avellat ipsum fluvium Enipeum, et humeris suis imponat;

qui humeri ideo asperguntur aquis ex monte scaturientibus.

Enipeus] Fluvius Thessaliæ.

74 *Pugnæ spatium*] Aër separat pugnæ spatium, quia gigantes non tangunt Deorum sedes ob interfusum aërem.

76 *Odrysius, Gelonos, Getas*] Supra de his omnibus abunde dictum est.

Arrexere jubæ. Tunc concitus ense Pelorum
 Transigit adverso, femorum qua fine volutus 80
 Duplex semiferis connectitur ilibus anguis,
 Atque uno ternas animas interficit ictu.
 Dum superinsultans avidus languentia curru
 Membra terit, multumque rotæ sparsere cruoris,
 Occurrit pro fratre Mimas, Lemnumque calentem 85
 Cum lare Volcani spumantibus eruit undis:
 Et prope torsisset, si non Mavortia cuspis
 Ante terebrato cerebrum fudisset ab ore.

Mars incitatus trajicit gladio opposito Pelorum Gigantem, qua parte serpens geminus replicatus in extremitate femorum alligatur ilibus semiferis, et impetu uno occidit tres animas. Tunc Mars super assiliens, elidit cupidus curru corpus fractum Pelori, et tunc rotæ effuderunt plurimum sanguinis. Mimas succedit pro fratre, et avellit ex aquis spumosis Lemnum fumantem, cum fœco Vulcani; et fere jaculatus esset Lemnum, nisi lancea Martis prius effudisset cerebrum ejus, capite perfoſso.

pr. *Aspersere* conjiciebat Heins. tum inc. Heins. Put. Petav. sec. Oxon. sec. Lucens. pr. cum Ambr. tert. *concitus* duo Vatt. Rott. *consitus* Pal. Med. quart. Put. Petav. sec. Bonon. Moret. pr. Var. LL. ed. Antv.—80 *Transiit* Med. sec. *averas* Pal. duo Med. *senior pro femorum* Vat. quint. *femore* Moret. pr. *ſine* Vat. pr. Cod. S. Galli, Ambr. pr. Ald. Exc. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. *parte* duo Vatt. Pal. Rott. Oisel. Buslid. *solutus* Med. sec.—81 *ſemiferis* Moret. pr. *ſemifero* Vat. tert. Cod. S. Galli. *connectit* Petav. sec. *complectitur* Petav. pr. *ignibus* pro *ilibus* Moret. pr. deest hic versus Med. sec.—82 *trinas animas* Med. sec. Exc. Pat. rec. ed. Parm.—83 *Tunc* Vat. pr. Oxon. sec. Tum Florent. Med. sec. inc. Heins. Put. duo Petav. Bonon. Ambr. tert. Buslid. Cod. S. Galli et Epigr. Ambr. Exc. Petav. rec. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. *ſæpe insultant* Med. sec. *avido* Exc. Cod. Rhem. *curru* Vat. pr. Cod. S. Galli et Buslid. *cursum* Exc. Lucens. pr. *curru* Cod. J. deest hic versus duobus Med.—84 *inſpærere* Vat. sec. Oxon. sec. *inſpærere* Moret. pr. *cruoris* Vat. pr. Ambr. pr. *cruorem* Florent. tres Med. Petav. sec. Ambr. tert. Moret. pr. Vat. Livin. Exc. Pat. rec. Exc. Lucens. pr. *cruorum* Bonon. Cod. Epigr. Ambr. Ald. Var. LL. e marg. Parm.—85 *Mimas* Exc. Lucens. sec. *Minas* quatuor Vatt. Med. quart. duo Ambr. *Minas* Oxon. sec. *minas* Put. *minax* Oisel. Vat. tert. Pal. Rott. Florent. Buslid. Moret. pr. duo Med. *proferre minas* Var. LL. ed. Antv. m. pr. *cadentem* Vat. Livin. Exc. Lucens. pr.—86 *Vulcani* tres Vatt.—87 *ſed non* Ambr. tert. *nec non* Buslid.—88 *revelato* Vat. Livin. *revelatum* Ambr. tert. Cod. Epigr. Ambr. *relevato* Oisel. Petav. sec. Moret. pr. Cod. S. Galli,

NOTE

79 *Pelorum*] Gigantem portentosæ magnitudinis: πῆλῶρ, πῆλῶπος, et πῆλῶπος, magnus, enormibus monstrousque membris terribilis. Ceterum gigantes in Sicilia reponuntur, quia hæc fuit patria Cyclopum, hominum immanissimorum, et ingenti corporis proceri-

tate formidabilium.

85 *Mimas*] Gigas insignis, frater Pelori.

Lemnum] Insula hæc est maris Ægæi, inter officinas Vulcani reposita, qui et dicitur a Virgilio 'Pater Lemnius.'

Ille viro toto moriens, serpentibus imis
 Vivit adhuc stridore ferox, et parte rebelli 90
 Victorem post fata petit. Tritonia virgo
 Prosilit, ostendens rutila cum Gorgone pectus.
 Aspectu contenta suo, non utitur hasta :
 Nam satis est vidisse semel : primumque furem
 Longius in faciem saxi Pallanta reformat. 95
 Ille, procul subitis fixus sine vulnere nodis,
 Ut se letifero sensit durescere visu,
 Et steterat jam pæne lapis, Quo vertimur ? inquit,

Ille Mimas emoriens secundum totum corpus humanum, vivit adhuc secundum partem anguinæ infimæ ferus sibilis, et aggreditur parte hac inimica victorem post mortem suam. Puella Tritonia Pallas prorumpit, monstrans sinum cum Gorgone micante, non impendit cuspidem, contenta visu suo, nam sufficit semel aspexisse. Ac primo transformat Pallantem sævientem procul in speciem saxi. Ille Pallas, affixus longe nexibus repentinis sine plaga, postquam animadvertit conrescere sese aspectu mortali Palladis, (et jam fere constiterat ut saxum) Quo rapimur ? ait ;

Oxon. sec. Exc. Pat. rec. Exc. Lucens. pr. Ald. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Antv. *reluctato* Exc. Cod. Rhem. *relaturo* duo Vatt. *celebrato* inc. Heins. unde *terebrato* legebat Heins. *fudisset ab ore cerebrum* Buslid. Post hunc versum desinit Ms. Bodleianus. [Oxon. sec.] deerant aliquot folia usque vs. 28. Lib. 1. de Raptu Proserpinæ.—89 *velut tuto pro viro toto* Vat. pr. Ambr. pr. Cod. S. Galli, Exc. Pat. rec. Var. LL. e marg. Parm. *spernentibus* pro *serpentibus* Pal. *serpente superstes* Cod. S. Galli.—90 *stridore* Exc. Pat. rec. *stridere* Ambr. tert.—91 *petit* Exc. Pat. rec. m. sec. *ferit* Vat. pr. Ambr. pr. Cod. S. Galli, Vat. Livin. Exc. Pat. rec. m. pr.—93 *Aspectu contempta* Florent. Med. pr.—94 *Non satis* Ambr. tert. *Non vel Nam* Moret. pr. *vidisse feram* Buslid. *ferentem* Vat. quart. *fremtentem* Vat. sec.—95 *facie* Cod. S. Galli. *forma* Med. sec. *formam* quatuor Vatt. Pal. Rott. Oisel. Florent. duo Med. inc. Heins. Pat. duo Petav. Bonon. Ambr. tert. Moret. pr. Buslid. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Pat. rec. Varr. LL. ed. Antv. *saxa* Cod. S. Galli. *Pallante* Buslid.—96 *fixis* Vat. tert. Pal. Rott. duo Med. Buslid. Var. LL. ed. Antv.—97 *Et se* Buslid. *lentifero* Cod. Epigr. Ambr.—98 *pæne* Exc. Lucens. pr. *pæne* Vat. pr. *parte* quatuor Vatt. Pal. Rott. Oisel. Florent. tres Med. inc. Heins. Pat. duo Petav. Bonon. Ambr.

NOTE

89 *Serpentibus imis*] Gigantes habebant inferiores corporis partes anguineas, unde et dicuntur a Græcis *δρακονόποδες*, *anguipedes*, vel ob invisam hominibus formam, vel ob incesum superbum, vel quod nihil rectum agerent. Per hos intelliguntur seditiosi, impii, sacrilegi, vel tyranni, vel venti, vel denique turris Babel insani militores.

91 *Tritonia*] Supra de Tritonia, et de Medusa una ex Gorgonibus, cujus caput spectantes in saxa vertebat.

92 *Cum Gorgone pectus*] Ostendens pectus suum munitum ægide, in qua Medusa inserta erat.

93 *Contenta*] Contenta aspectu suo, seu contenta aspici a gigantibus ; id enim ad victoriam sufficiebat.

Quæ serpit per membra silex ? qui torpor inertem
 Marmorea me peste ligat ? Vix pauca locutus, 100
 Quod timuit, jam totus erat : sævusque Damastor,
 Ad depellendos jaculum dum quæreret hostes,
 Germani rigidum misit pro rupe cadaver.
 Hic vero interitum fratris miratus Echion,
 Inscius auctorem dum vult tentare nocendo, 105
 Te, Dea, respexit, solam quam cernere nulli
 Bis licuit : meruit sublata audacia pœpas,
 Et didicit cum morte Deam. Sed turbidus ira
 Palleneus, oculis adversa tuentibus atrox,

*quæ cautes gliscit per corpus menm ? Quis stupor alligat me exsanguem cum peste
 saxea ? Vix fatus pauca, jam totus factus erat quod formidavit ; et Damastor
 crudelis, dum rimaretur telum ad hostes pulsandos, torxit corpus saxeam fratris pro
 caute. Hic autem Echion obtupescens mortem fratris, ignarus dum cupit lacerare
 auctorem mortis ejus jaculando, aspexit te, o Dea Pallas, quam nemini datum est
 bis videre solam : temeritas ejus extincta meruit supplicium, et cognovit Deam cum
 leto. At Palleneus turbulentus rabie incedit immotis oculis crudeliter aspicientibus,*

tert. Buslid. Cod. Epigr. Ambr. Cod. S. Galli, Exc. Pat. rec. Var. LL. ed.
 Antv. vertitur Buslid.—99 Quo Med. sec. Quæ tres Vatt. duo Med. Put.
 duo Petav. duo Ambr. Buslid. Cod. S. Galli et Epigr. Ambr. Vat. Livin. Exc.
 Pat. rec. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. *serpit* Buslid. *serpsit* Pal. qui
 torpor Vat. pr. et tert. Pal. quis tres Vatt. Med. pr. inc. Heins. Petav. pr.
 Ambr. pr. Buslid. Exc. Pat. rec. quid Med. sec. Petav. sec. Cod. Epigr.
 Ambr.—100 veste pro peste inc. Heins. longa pro pauca duo Vatt. plura Exc.
 Pat. rec.—101 Quid timuit Vat. quart. sævitque Vat. pr. Ambr. pr. Cod. S.
 Galli, Exc. Pat. rec. Damastor Ambr. pr. vet. Gyr. Vat. Livin. Gemaster
 Put. Var. LL. ed. Antv. Demaster Vat. quart. Remaster Moret. pr. Jamis-
 ter Cod. J. Janaster Buslid. Jamauster Vat. tert. Rott. Florent. Med. sec.
 Ambr. tert. Exc. Lucens. pr. Jamauster Petav. sec. Jemaster duo Vatt. Pal.
 Oisel. duo Med. Petav. pr. inc. Heins. Bonon. Ald.—102 cum Vat. pr. Ambr.
 pr. Cod. Epigr. Ambr. torqueat ictus pro quæreret hostes Vat. sec. torqueret
 ictos Vat. quart. et quint.—104 Hinc Rott. meritum pro interitum inc. Heins.
 miratus Ambr. tert. miratur tres Vatt. Pal. Rott. Exc. Pat. rec. m. sec.
 Echion Vat. Livin. Ethion Cod. S. Galli. Ald.—105 actorem duo Med. Buslid.
 —106 Tedam pro Te Dea tres Med. Thea Exc. Pat. rec. soli pro solam Cod.
 S. Galli.—107 sublata legebat Heins. panam Pal. Med. quart.—108 turpius
 pro turbidus Buslid. ira vet. Gyr. Vat. Livin. Cod. S. Galli. Ida Ald. Var.
 LL. e marg. Parm. iram Vat. pr. Exc. Pat. rec. m. sec. ed. Parm. Idam
 Vat. sec. et tert. Pal. Rott. Oisel. Idam duo Vatt. Petav. pr. Bonon. Cod.
 Epigr. Ambr. Idas Ambr. tert. Med. quart.—109 Palleneus Cod. S. Galli.

NOTÆ

100 *Marmorea peste*] Id est, saxo
 seu marmore, quod pestis instar ser-
 pit per meum corpus.

101 *Damastor*] Gigas ἀπὸ τοῦ δαμᾶν,
 domare.

104 *Echion*] Gigas quoque ob ser-

pentes annexos, ἔχis, ἔχους, vipera.

107 *Sublata audacia*] Extincta cum
 auctore suo.

109 *Palleneus*] Gigas alius, forsitan
 ἀπὸ τῆς πᾶλης, a lucta.

Ingreditur, cæcasque manus in Pallada tendit. 110

Hunc mucrone ferit Dea cominus : ac simul angues

Gorgoneo rigueru gelu, corpusque per unum

Pars moritur ferro, partes periere videndo.

Ecce autem medium spiris delapsus in æquor,

Porphyrion trepidam conatur rumpere Delon, 115

Scilicet ad superos ut torqueat improbus axes.

Horruit Ægeus : stagnantibus exsilit antris

Longævo cum patre Thetis, desertaque mansit

Regia Neptuni, famulis veneranda profundis.

Exclamant placidæ Cynthi de vertice Nymphæ : 120

et impellit manus temerarias contra Palladem. Dea Pallas hunc percussit cuspidè prope : et statim serpentes Pallenei obriguerunt frigore Gorgoneo, et in uno corpore pars extinguitur armis, pars extinguitur visu. En autem Porphyrion gliscens per volumina anguinea in medium mare, tentat avellere Delon pavidam ; nimirum ut ferus jaculetur eam ad orbès cælestes. Neptunus Ægeus expavit : Thetis cum parente sene emergit ex cavernis undosis, et palatium Neptuni, colendum famulis profundis, remansit vacuum. Nymphæ lenes de culmine Cynthi exclamant :

Pallaneus Vat. pr. Exc. Lucens. pr. *Palladiis* quatuor Vatt. Pal. Rott. Oisel. Florent. tres Med. inc. Heins. Put. duo Petav. Bonon. duo Ambr. Moret. pr. Buslid. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Pat. rec. Var. LL. ed. Antv. *Pallaneus* vel *Palleneus* Var. LL. e marg. Parm. *aversa* Ambr. tert. *runtibus* inc. Heins. —110 *cætasque* Pal. duo Med. *tetrasque* Oisel. m. sec. *cæcas* sine copula, Vat. pr. m. pr.—111 *protinus* inc. Heins. *at simul* Med. sec.—112 *Gorgonea* Med. pr. *sine pro gelu* Vat. sec. et quart. *corpusque perinde* Buslid. *innum* pro *unum* Rott.—113 *pars et pro partes* legebat Heins.—114 *delapsus* omnes Vatt. *dilapsus* Pal. duo Med. Put. Ambr. pr. Exc. Pat. rec. Moret. pr. Buslid.—115 *Porphyrion* Vat. pr. Ald. *trepidum* inc. Heins. *vincere* Moret. pr. *rumpere* omnes Vatt. Pal. Rott. Oisel. Florent. tres Med. inc. Heins. Put. duo Petav. Bonon. duo Ambr. Buslid. Vat. Livin. Cod. S. Galli, et Epigr. Ambr. Exc. Pat. rec. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Antv.—116 *Si licet* Med. pr. *ad vel aut Superos* Moret. pr. *axes vel ignes* Rott.—117 *Obruit* pro *Horruit* vet. Gyr. Ambr. pr. Exc. Pat. rec. et Lucens. pr. *extulit* pro *exsilit* Exc. Pat. rec. *undis* tres Vatt. Petav. pr. Ambr. tert. *antris* Exc. Pat. rec. m. sec.—118 *dum patre* Moret. pr.—119 *famula profunda* Cod. S. Galli. *profundum* Moret. pr.—120 *Et clamant* Vat. pr. *placida* Cod. Epigr. Ambr. S. Galli, Exc. Pat. rec. *placido cunctæ* Vat. pr. et quart. *placida cuncto* Vat. tert. Pal. Rott. Florent. tres Med. Petav. sec. Exc. Lucens. pr.

NOTÆ

111 *Angues*] Qui connexi sunt in parte inferiori corporis gigantei, ut diximus.

115 *Porphyrion*] Immanis inter gigantes, et velut dux ceterorum.

Delon] Insula hæc est maris Ægæi, quæ dicebatur errare ; sed Apollo, ex

Virgilio, 'Immotamque coli dedit, et contemnere ventos.'

118 *Thetis*] Cum Oceano Deorum hominumque parente.

120. *Cynthi*] Cynthus est mons Deli insulæ.

Nymphæ, quæ rudibus Phœbum docuere sagittis
 Errantes agitare feras, primumque gementi
 Latonæ struxere torum, cum lumina cœli
 Parturiens geminis ornaret foetibus orbem.
 Implorat Pæana suum conterrita Delos,
 Auxiliumque rogat: Si te gratissima fudit
 In nostros Latona sinus, succurre precanti.
 En iterum convulsa feror.

125

Reliqua desiderantur.

Nymphæ, quæ exercuerunt Apollinem vexare telis juvenilibus feras vagantes, et apparuerunt lectum primum Latonæ laboranti, cum illa pariens duos oculos cœli, illustraret mundum partu duplici. Delos obtupecta invocat Apollinem suum, et petit opem, hæc dicens: Si Latona pulcherrima peperit te in gremio nostro, auxiliare roganti. Ecce ego rursus convulsa feror.

Var. LL. e marg. Parm. *placida cuncta* Vat. quint. inc. Heins. Put. Buslid. in Vat. quarto hæc legi non potuere. *placida* Cynthi Ambr. tert. *sacro* pro Cynthi Cod. S. Galli. Cinti Ambr. pr. cum glossa i. e. *mentia*. Cynthi Exc. Cod. Rhem. *mensæ* pro Nymphæ Cod. Epigr. Ambr.—121 *domuere* pro *docuere* Pal.—123 *gemendi* pro *gementi* Var. LL. ed. Antv.—123 *extruxere* Moret. pr. *lumina cœli* Put. *culmina* Cod. Epigr. Ambr. *lumina cœli* i. e. *ornamentum* Barthius; immo revera *lumina cœli* Phœbus et Diana. Virgil. 1 Georg. vs. 5. 6. 'Vos o clarissima mundi Lumina, labentem cœlo quæ ducitis annum.'—124 *oneraret* Pal.—125 *cum territa* Pal. Rott. Med. pr. Put. deerat hic versus in vet. Gyr. Florent. Med. sec. et Exc. Lucens. pr. *perterrita* Moret. pr. Buslid.—126 *rogant* Vat. tert. Rott. Oisel. Med. sec. Petav. sec. Ambr. tert. Buslid. Cod. Epigr. Ambr. *cum te gratissima* Buslid.—127 *latura* pro *Latona* Med. sec. *nostro....sinu* Vat. pr. Ambr. pr. Vat. Livin. ed. Parm. *nostros....sinus* Var. LL. e marg. Parm. *succede precanti* Buslid. Ultima verba *succurre roganti* desunt in Florent. tribus Med. Exc. Lucens. pr. Put. duobus Petav. Bonon. Ambr. tert. Exc. Pat. rec. Var. LL. ed. Antv. et marg. Parm. in qua scriptum *Desunt plura*. in Med. quarto ascriptum quoque erat *Opus imperfectum*. In fine Buslidiani additum erat, *Desiderantur nonnulla*. In Vat. pr. erat *Gigantomachia explicit*. *Incipit de Salvatore*. Ad fragmentum ex Gigantomachia Græca nihil in Mss. notatum erat.

NOTÆ

123 *Lumina cœli*] Latona gemens   125 *Pæana*] Dictus est Apollo puerpera, seu laborans, peperit duo Pæan, ἀπὸ τοῦ πᾶν, perculere, quod lumina Cœli; id est, Solem et Lunam; seu Phœbum et Dianam.

XXXVIII.

ΚΛΑΥΔΙΑΝΟΥ

EK THΣ

ΓΙΓΑΝΤΟΜΑΧΙΑΣ.

ΚΥΠΡΙΣ δ' οὔτε βέλος φέρεν, οὐθ' ὄπλον· ἀλλ' ἐκόμιζεν
'Αγλαΐην· θεμένη γὰρ ἐκ' ὄμμασιν ἄγγελον αὐδὴν,

INTERPRETATIO POETICA

*Diva potens Cypri nec tela nec arma ferebat,
Sed formam, inque oculis vocem quæ nuntia mentis:*

INTERPRETATIO PROSA

Venus nec telum ferebat, nec arma, sed ornata erat pulchritudine; ponens enim in oculis vocem nuntiam mentis, primum quidem capillos non tor-

NOTÆ

Hæc et sequentia Carmina Græca, quia a nemine, præter unum aut alterum de Crystallo Epigramma, fuerant illustrata, soluta et stricta oratione notisque illustravimus.

Κλαυδιανού] Claudianus versuum Græcorum studio tenebatur; a quibus, auctore Olybrio, ad Musas Latinas animum feliciter adjunxit. Ceterum Gigantomachiam ab eo Græce scriptam esse testatur Arsenius, si Heinsio fides.

Γιγαντομαχίας] Hæc est Gigantum pugna: gigantes autem, seu homines portentosæ magnitudinis, extitisse certum est vel ex sacra Scriptura, in qua legitur, 'Vallis et terra gigantum;' et in Libro Judith c. xvi. 'Nec filii Titan percusserunt eum, nec excelsi gigantes opposuerunt se illi,' &c.

2 'Αγλαΐην] Nulla Cypridi seu Veneri arma sunt in bello contra gigantes suscepto; sed una hujus Dem

Πρῶτα μὲν ἀπλεκέας περόνη διεκρίνατο χαίτας,
 Καὶ πλεκτὰς ἐσφίγξε πυκνῷ περιπλέγματι σειρὰς,
 Στίλβει δ' ὀφθαλμῶν ἐρατοῦς ὑπεγράψατο καθοῦς.
 Λεπτὰς ἐνανέμοιο ῥαφὰς χαλάσασα χιτῶνος,
 Πορφυρέων οὐ κρύπτειν ὑφ' εἵμασιν ἄνθεα μαζῶν,

5

INTERPETATIO POETICA

*Non tortas primum alma comes discriminat aurea
 Cypris acu, et tortas densi premit ordine nodi;
 Hinc fulgore novos oculis afflavit honores;
 Arte laboratos ventis expandit amictus,
 Purpureique sinus roseas sub veste papillas
 Non tegit, ad prædas oculorum armata: capilli*

INTERPRETATIO PROSA

tos acu distinxerat, et tortos crines densis nexibus astrinxerat, fulgore vero amabiles orbes oculorum ornaverat: eximias tenuis vestimenti commissuras explicans, non texerat sub vestibus florem papillarum purpurearum,

NOTÆ

pulchritudo armis omnibus præstat. Quæ quidem res indicat viros quosque fortissimos, qui nulla vi, nullis armis vinci queunt, mulierum forma et illocebris fuisse superatos.

2 Αἰδῆν] Oculi Veneris vocales erant, et mentis ipsius nuntiji atque interpretes; adeo ut statim atque videbatur ab hostibus, muta quadam sed efficaci tamen eloquentia victoriam ab iis non tam peterent, quam extorquerent. Id quod eorum potest opinione confirmari, qui Suadellam, eloquentiæ Deam, Veneris filiam esse finxerunt. Noverant ingeniosi fabularum inventores pulchritudinem esse mutam facundiam, et in pulchritudine oculos esse multo facundissimos, et nihil non suadere, nihil non posse obtinere. Nobilis Torodæus popularis noster, vir certe cum multa eruditione, tum maxime Græca literatura, (ut edendi mox ab ipso de Græcia libri probabant) conspicuus, non αἰδῆν legit, sed ἑγγελον αἰγλήν, prænuntium pulchritudinis splendorem oculorum assumens, eamque conjecturam eo confirmat, quod splendor oculis maxime conveniat. Sic et postea legit non σειρὰς, sed περιπλέγµατ' ἐθει-
 ρας: ἑθειρα autem apud Homerum super-

usurpatur pro cæsarie: sic de Patro- clo dixit *μυῖσθῃσαν δὲ ἑθειρα Αἰµατὶ καὶ κοῦραι*, fardati vero erant crines sanguine et pulvere.

4 Σειρὰς] Σειρὰ tamen significat etiam crines et cincinnos. Sic apud Pollucem legitur, *σειρὰ τριχῶν*, crines intorti. Hic autem ait Poëta Venerem crines habuisse non tortos partim, scilicet in vertice, et partim tortos, ut in extremitatibus, id quod usurpant feminae in crinibus ornandis.

5 Στίλβει] Vel potius στίλβη, nitore, quo Venus ornavit oculos. Et forsan poëta alludit ad veterem consuetudinem mulierum, quæ olim supercilia et palpebras stibio depingebant. Testis hujusce rei *Jesabel*, quæ quidem, ex sacra Scriptura, 'introitu ejus *Jehu* audito depinxit oculos suos stibio.' Id autem vocabatur *ὀφθαλμοὺς στικμίζεισθαι*, vel *ὀφθαλμὰ ὑπογράφειν*: unde et *ὑπογράμματα ὀφθαλμῶν* sunt unum et idem ac *στικμίσματα*, oculorum pigmenta. Id ita sentit nobilissimus doctissimusque Huetius, ejus consiliis velut oraculis uti consuevi.

6 Ἐνανέμοιο] Vestis tenuis, et quæ vento facile impellatur.

Ὅμματος εἰς ἀγρην ὠπλισμένη· εἶχε γὰρ αὐτὴ
 Πλέγμα κύρυν, δόρυ μαζόν, ὄφρυν βέλος, ἀσπίδα κάλλος,
 Ὅπλα μέλη, θέλγητρον ἐν ἄλγεσιν· εἰ δέ τις αὐτῇ
 Ὅμμα βάλη, δέδμητο.

10

INTERPRETATIO POETICA

*Flaventes huic cassis erant: erat hasta, papilla;
 Tela, supercilium; scutum impenetrabile, forma est,
 Armaque membra Deæ, luctus lenimina: si quis
 Ferret in hanc oculos, clades hunc certa manebat.*

INTERPRETATIO PROSA

oculorum ad prædam armata: habebat enim ipsa capillos *pro* casside, *pro* lancea papillas, *pro* telo supercilia, *pro* clypeo formam, *pro* armis membra, fomentum in doloribus; et si quis *ad* eam oculos adjiceret, vincebatur.

NOTÆ

8 Ὅμματος εἰς ἀγρην] Venus armata erat ad prædam, seu victoriam oculorum: siquidem plures oculis, quam alii armis, vinceret.

10 Θέλγητρον ἐν ἄλγεσιν] Lenimen-

tum doloris seu cladis erat, quod victi a Dea pulcherrima vincerentur, et incruento certamine superati sese dedere cogerentur, et se ita cogi gauderent.

CL. CLAUDIANI

EPISTOLÆ.

EP. I. DEPRECATIO AD HADRIANUM PRÆ- FECTUM PRÆTORIO.

ARGUMENTUM.

CLAUDIANUS in Mallium et Hadrianum scripasisse dicebatur sequens Epigramma: 'Mallius indulget somno, noctesque diesque; Insomnis Pharius sacra, profana rapit. Omnibus hoc Italæ gentes exposcite votis; Mallius ut vigilet, dormiat ut Pharius.' Per Pharium intelligit Hadrianum Ægyptium, quia Alexandria oriundum, quem hoc Epigrammate vehementer offenderat, ut qui eum velut latronem et sacrilegum carperet. Ideoque sibi postea conscius malorum imminantium, et vexatos ab Hadriano amicos suos dolens, ejus iram hac Epistola deprecatur, sed ita tamen, ut homo ad dicacitatem propensus, (ut esse solent Africani) et Stilichonis auctoritate fretus, vix se teneat, quin ipsi illudat Hadriano.

USQUE adeone tuæ producitur impetus iræ?

An violentia iracundiæ tuæ hac usque progreditur? An finis nullus erit fletibus

*****

In Bonon. Codice legebatur hoc carmen post Epigramma xxx. in quo *Præfatio ad Adrianum* inscribitur, uti et in Moret. pr. inc. Heins. et Cod. Epigr. Ambr. vocatur. in Lucens. pr. *Deprecatio ad Hadrianum*. et in marg.

NOTÆ

Deprecatio] In veteribus libris legitur hic titulus: *Epigramma satisfactionis apud Hadrianum*.

Præfectum Prætorio] Præfectus Prætorio ab Augusto Cæsare primum institutus est ex Equestri Ordine, ut

Nullus erit finis lacrymis? subitisne favorem
Permutas odiis? Quo mens ignara nocendi,
Quo sensus abiere pii? Tantumne licebit
Invidiæ? tantum strepitus valere maligni?
Me dolor incautus, me lubrica duxerit ætas;
Me tumor impulerit, me devius egerit ardor:

5

meis? *An convertis benevolentiam in me tuam, in odium repentinum? Quo animus
necius nocendi recessit? quo sensus mites recesserunt? An tantum permittitur
livori? an rumores maligni tantum potuerunt, ut irritarent te contra me?*
Eato, dolor imprudens, juvenis mobilis impulerit me ad peccandum; arrogantia

*****

ed. Parm. simpliciter *Deprecatio* audit. Vat. Livin. habet *Cl. Claudiani Satisfactio pro se apud Stiliconem*. in Vat. pr. erat *Excusatio pro se, vel Satisfactio pro se apud Stilichonem*. Sched. Gud. *Epistolam ad Hadrianum Præfectum Prætorio* inscribunt. in Buslid. *Epistola ad Hadrianum* simpliciter vocatur.

1 *tuo* Rott. Med. pr.—2 *erat* Exc. Lucens. pr. *erit* quatuor Vatt. Pal. Rott. Oisel. *tot* pro *erit* Exc. Pat. rec. *subitisque* quatuor Vatt. Pal. Rott. Oisel. *subitisque* duo Med.—3 *Permitas* Vat. quart. Med. sec. Put. Ambr. pr. Buslid. Moret. pr. Oxon. sec. Sched. Gud. *quæ mens* Med. pr.—4 *tut* pro *pii* Pal. Vat. sec. m. pr. duo Med. Petav. pr. Cod. Ursin.—5 *Invidiæ et tantum* Var. LL. e marg. Parm. *potuere* pro *valere* Cod. Ursin.—6 *decor* pro *dolor* Med. sec. *incautus* quatuor Vatt. Pal. Rott. Oisel. *incautum* Var. LL. e marg. Parm.—7 *Me tumor* Vat. quart. inc. Heins. Florent. Med. sec. Put. Oxon.

NOTÆ

Cohortibus Prætorii imperaret: idque auctore Mæcenate, ait Dio. Postea 'Præfecturam Prætorii unam et modicam antea primus Sejanus intendit' ex Tacito. Dicti sunt 'Præfecti Prætorio,' quod veteres omnem Magistratam, qui exercitui præesset, Prætores appellarent. Unde et Prætorium est Ducis exercitus tabernaculum; et in castris porta præcipua dicitur, 'Porta Prætoria.' Præfecti Prætorio dignitas magna est, et prima potestas a Principe, qui se fidei Præfectorum Prætorio credit. Hancobrem in Codice Justiniano de eo dicitur 'sublimissima sedes,' l. ii. de Cursu publico. Constantinus, victo Maxentio, quatuor instituit Præfectos Prætorio: unus erat Præfectus Prætorio Galliarum, alter Italiæ, tertius Illyrici, quartus Orientis, sub quo continebatur Ægyptus. Sed et Justinianus, Africa restituta, Vandalis-

que superatis, instituit Præfectum Prætorio Africæ. De quibus omnibus Præfectis, id legitur in Codice Justiniano, l. i. de Præfect. Præt. 'Præfectum urbi, et Præfectum Prætorio, et Magistros equitum ac peditum indiscretæ ducimus dignitatis.'

4 *Sensus pii*] Animus mitis, qui dicebatur esse in Hadriano.

5 *Invidia, strepitus maligni*] Ita se Claudianus excusat: tribuit enim quod dictum erat, invidiæ et malis sermonibus hominum malevolorum.

6 *Dolor*] Ob raptas res sacras et profanas: sed et Claudianus sic indicat se, etsi peccasset, non tamen ira Hadriani dignum esse.

Lubrica ætas] Ætas juvenilis, quæ mobilis eat, et instar glaciei lubrica, qua ingredi sine casu aut prolapsione vix possis.

7 *Devius ardor*] Iracundia et teme-

Te tamen haud decuit paribus concurrere telis.
 Humanæ Superos nunquam tetigere querelæ,
 Nec vaga securum penetrant convicia cœlum. 10
 Excessit jam pœna modum. Concede jacenti.
 En adsum, et veniam confessus crimina posco.
 Manibus Hectoreis atrox ignovit Achilles.
 Ultrices Furias matris placavit Orestes.
 Reddidit Alcides Priamo, quas ceperat, arces. 15
 Pellæum juvenem Regum flexere ruinæ:
 Darium famulis manibus doluisse peremtum

rapuerit me, fervor ætatis præceps incitarit me; tamen non decorum fuit tibi pugnare armis similibus. Querimonie hominum nunquam moverunt Deos, neque injuria incerta pertingunt cælum placidum. Jam supplicium præterit moderationem: parce afflicto: ecce offero me et confitens culpam peto veniam. Achilles immittis pepercit umbris Hectoreis. Orestes mitigavit Furias vindices parentis suæ Clytæmnestræ. Hercules restituit Priamo mœnia quæ expugnaverat. Casus regum commoverunt juvenem Pellæum Alexandrum. Hic dicitur genuisse Darium occisum manibus servi, et consolatus esse mortem ejus tumulo magnifico.

sec. duo Petav. *timor* tres Vatt. Pal. Oisel. Med. pr. Exc. Lucens. pr. *ingerit* Moret. pr. *egerit ardor vel error* Exc. Pat. rec.—8 *Me tamen* Med. sec. Put. aut pro *haud* Buslid. *licuit* Moret. pr. *perhibent pro paribus* Florent. Med. sec.—9 *Humani* Vat. pr. m. pr. *queretis* Pal. Med. pr.—10 *sincerum pro securum* Med. quart. *convicia pro convicia* Var. LL. ed. Antv.—11 *Excellit* Buslid. *modis* Med. sec. *nocenti* Petav. sec.—12 *En sumat* Med. pr. *En sumat* Med. quart. *En adsum, veniam* Put. duo Petav. Bonon. Ambr. tert. Buslid. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Pat. rec. Ald. Var. LL. e marg. Parm. *adsum et* Vat. pr. Med. sec. inc. Heins. Vat. Livin. Cod. Ursin. Raphael. *adsum at* Pal. *en veniam* legit Heins. *confessus* Buslid.—13 *Hectoreis manibus* Pal. duo Med. *atrus* Buslid. *agnovit* Med. pr.—14 *Ultrices* Florent. cum sedecim aliis, Exc. Lucens. pr. Pat. rec. Ald. et ed. Parm. *Victrices* al.—15 *fecerat pro ceperat* Bonon.—16 *flexere* Pal. duo Med. *fluxere* Med. pr.—17 *Hic Darium* Ambr. pr. *Et famulus Darium* Pal. duo Med. *Et Darium famulis* vet. Gyr. Exc. Lucens. pr. *Darium famulis* inc. Heins. *Darius* Vat. sec. *famuli* Ambr. tert.

NOTE

ritas præceps, quæ a recta officii via me dejecerit.

10 *Securum cælum*] Licet mortales occidant verba pessima, Dii tamen securi remanent, et his minime tanguntur.

12 *En adsum*] Virgilius: 'Me me adsum qui feci.'

13 *Achilles*] Ignovit, dum corpus Hæctoris reddidit Priamo ejus patri.

Hæc, et exemplis sequentibus hortatur Hadrianum, sibi parcat, et clarissimorum Heroum clementiam imitetur.

14 *Orestes*] Ille sæpe confessus exagitari se materna specie, verberibus Furiarum ac tridis ardentibus, sed tandem placavit hæc Furias.

15 *Alcides*] Hercules Trojam expugnatam Priamo reddidit.

Fertur, et ingenti solatus fata sepulcro :
 Tradita captivo spatiosior India Poro.
 Conditor hic patriæ : sic hostibus ille pepercit. 20
 Hunc virtus tua digna sequi. Quemcumque Deorum
 Læsimus, insultet jugulo, pascatque furem.
 Gratia defluxit : sequitur feralis egestas.
 Desolata domus : caris spoliatur amicis.
 Hunc tormenta necant : hic undique truditur exul. 25
 Quid superest damnis ? quæ sæva pericula restant ?

India vastior ab Alexandro data est Poro capto. Hic Alexander conditor est patriæ nostræ. Ita ille ignorit hostibus ; virtus tua meretur imitari illum. Ceterum quemcumque Superiorum offendimus, puniat caput meum, et expleat iram suam. Gratia parta mihi abiit, paupertas misera consecuta est : domus mea exhausta : orbamur amicis dilectis : supplicia occidunt hunc ex amicis nostris : Ille expellitur exul undequaque : quid restat detrimentis meis ? quæ discrimina

*****

famulis Moret. pr. Oxon. sec. Buslid. Ald.—18 solatus feda Vat. sec. Cod. Ursin.—19 Reddita conjiciebat Heins. spatiosi gaudia pro spatiosior India Pal. duo Med.—20 ut patriæ Ambr. tert.—21 quodcumque Pal. duo Med. quæcumque Cod. Epigr. Ambr.—22 insultet gladio Ambr. tert. pascatque Florent. Put. Petav. sec. Ambr. tert. Cod. Ursin. et Epigr. Ambr. pascitque duo Vatt. Rott. favorem Var. LL. ed. Antv. furem vel favorem Buslid.—23 crescit pro sequitur Var. LL. e marg. Parm. mortalis egestas Med. sec.—24 domos Vat. quart. spoliatur Var. quart. Ambr. pr. Var. LL. ed. Antv.—25 Hinc...hinc legebat Heins. negant duo Vatt. Rott. Florent. Petav. sec. Cod. Ursini, ligant Med. sec. hinc undique Vat. tert. Buslid. mundi vel undis conjiciebat Heinsius, qui ascripserat locum Ovid. Metam. vi. 189. 'Exul erat mundi,' traditur pro truditur Pal. Buslid. tres Med.—26 quid sæva Vat. quart. Ambr.

NOTÆ

18 *Solatus*] Alexander in mortis solatium exstruxit tumulum regalem Dario, quem Bessus servus occiderat.

19 *Poro*] Rex Indiæ, miræ proceritatis, quem vicit Alexander, ipsique regnum Indiæ restituit, cum Alexandro petenti qui tractari vellet, respondisset, βασιλεύς, *regie*. Plutarchus.

20 *Conditor*] Alexander condiderat Alexandriam patriam et Hadriani et Claudiani ; ideo dicitur, *conditor patriæ* communis. Sed et idem Alexander aliam 'urbem Alexandriam super amnem Tanain condidit.' Jus-

tinus.

21 *Quemcumque Deorum*] Ceterum, quemcumque Deorum læserimus, si ulcisci velit et explere iram suam, ego certe satis punitus videar, spoliatus rebus omnibus, ut mox patebit.

23 *Gratia defluxit*] Dum tibi fuimus accepti, o Hadriane, grati fuimus omnibus ; te nunc adversario, nemini grati sumus, omnes oderunt nos, sicque gratia nostra abiit, effluxit : quod supplicium majus ?

Feralis egestas] Quam omnes fugiunt, ut quiddam funestum et ferale, instar cadaveris.

Delph. et Var. Clus.

Claud.

3 X

Prætereunt subjecta feræ: mortisque facultas
 Emollit rabiem prædæ: torvique leones,
 Quæ stravisse calent, eadem prostrata relinquunt.
 Nec nisi bellantis gaudent cervice juveni
 Nobiliore fames. Secuit nascentia fata
 Livor, et ingesto turbavit gaudia luctu.
 Jam jam supplicii fessos, humilesque serenus
 Respice. Quid tanta dignaris mole clientem?
 In brevibus nunquam sese probat Æolus undis:

30

35

crudelia supersunt? Animalia generosa negligunt humilia, et potestas cordis faciendam mitigat furorem prædæ: et leones crudeles despiciunt dejecta ea quæ ardent deiecisse: et fames leonum non lætatur, nisi jugulo insigniore tauri pugnantis. Invidia vero amputat fila vitæ exorientis, et coartat lætitiâ dolore obtuso. Jam tu benignus aspice nos fatigatos parvis, et demissos. Quid sustines premere clientem tuum tanto onere? Æolus nunquam experitur sese in cavernis parvis, ut

pr.—27 Hic versus in omnibus Vatt. et Pal. sequenti postponebatur. *morasque secutus pro mortisque facultas* Buslid.—28 *Et mollit Med.* pr.—29 *Quod stravisse* Pal. Med. pr. *calent* Vat. pr. Pal. duo Med. Heins. H. Ambr. pr. Vat. Livin. Sched. Gud. *valent* duo Vatt. Rott. Oisel. *volant* Buslid. Ms. Barthii *calent* Lib. xxv. Advers. c. 18. idem tamen *volant* corrigi Lib. xxxi. c. 1. *ea mor* Vat. pr. Pal. Oisel. tres Med. *eadem* Florent. inc. Heins. Put. duo Petav. Bonon. Ambr. tert. Buslid. Moret. pr. Oxon. sec. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Lucens. pr. Ald. Var. LL. e marg. Parm. *relinquent* Petav. pr.—30 *Nec qui pro Nec nisi* Oxon. sec. *miki* Ambr. pr. *bellantes* Vat. pr. Pal. Oisel. Ambr. pr. duo Med. *bellates* Med. sec. *bellanti* Sched. Gud. *gaudent* Vat. pr. et sec. *gaudet* Vat. tert. Florent. inc. Heins. Put. duo Petav. Bonon. Ambr. tert. Buslid. Oxon. sec.—31 *Nobilior* duo Med. *Mobiliore fames* Sched. Gud. *fame* Vat. pr. et quart. Oisel. Med. sec. *fames* duo Vatt. Rott. Florent. Put. Petav. sec. Cod. Ursin. et Epigr. Ambr. Buslid. Var. LL. ed. Antv. *fata* Vat. tert. Florent. Med. sec. Petav. sec. *vota* tres Vatt. Pal. *vota vel fata* Oisel.—32 *ingestus t. g. luctus* Cod. Epigr. Ambr. *ingesto cultu* Med. sec. *luctu vel cultu* Moret. pr.—33 *Janua pro Jam jam* Buslid. Var. LL. ed. Antv. *Lumina* Med. sec. quod Heinsius per Græcismum cepisse videtur, nam ascripserat *ac. lumine sereno. supplicibus fessus* Pal. *fessus* etiam duo Med. *serenus* Moret. pr. *humilisque serenus vel serenos* Buslid.—34 *Aspice* Vat. tert. Rott. *Despice* Vat. pr. Pal. *Respice* Med. sec. Put. duo Petav. Bonon. Cod. Ursin. duo Ambr. Exc. Lucens. pr. *mors* Petav. sec. Cod. Epigr. Ambr. *mole* Pnt. Buslid. Cod. Ursin. Exc. Lucens. pr. Ald. Var. LL. e marg. Parm. *morte* tres Vatt. Pal. Rott. Oisel. Florent. Petav. pr. inc. Heins. tres Med.—35 *se comprobat* Pal. duo Med. *undis* quatuor Vatt. Pal. Rott. Oisel. *entris*

NOTE

32 *Livor*] Invidiæ est rumpere fila nascentia vitæ, seu fati melioris cuspide juvenis: et fortitudinis est 'parcere subjectis,' &c.

33 *Serenus*] Ut Sol, post disiectas tenebras, serenus est, sic tu, pulsa furoris nube, serenus esto mihi, et me

sereno vultu et æquis oculis aspice.

34 *Mole*] Tanto onere, tanta mole miserationum me premere potes, dignaris, sustines?

35 *Æolus*] Ventî fulmina non sentiunt in res humiles, sed in res altas et reluctantes.

Nec capit angustus Boreæ certamina collis.
 Alpes ille quatit, Rhodopeia culmina lassat.
 Incubuit nunquam cœlestis flamma salictis,
 Nec parvi frutices iram meruere Tonantis.
 Ingentes quercus, annosas fulminat ornos. 40
 Hoc pro supplicibus ramis, pro fronde Minervæ,
 Hoc carmen pro thure damus : miserere tuorum.
 Me, precor, heu, me redde mihi ! gravibusque medere
 Vulneribus, vitamque jube famamque reverti.
 Quæ per te cecidit, per te fortuna resurgat. 45
 Sanus Achillea remeavit Telephus hasta,
 Cujus pertulerat vires : et sensit in uno

que collis arctus comprehendit prælia Aquilonis. Ille Aquilo concutit Alpes, et fatigat cacumina Rhodopes : ignis æthereus nunquam irruit in salices, neque arbusta tenuta merentur furorem Jovis tonantis ; sed hic tonans ferit quercus magnas, et ornos vetustas. Nos offerimus tibi hos versus pro fronde pacificæ, pro foliis Minervæ, pro thure ; miserare tuos. Heu ! oro ut restituas me mihi, et ut sanes plagas meas acerbæ, et impies vitam et famam meam revirescere. Fortuna mea, quæ dejecta est per te, resuscitetur per te. Telephus rediit sanatus cuspidē Achilleæ, cujus passus fuerat impetum : et expertus est in eodem Achille manum mor-

Var. LL. e marg. Parm. Ald.—36 *rapit* Pal. duo Med.—37 *Rhodopeaque* Vat. pr. Pal. Ald. *Rhodopeia* Florent. Med. sec. inc. Heins. Put. duo Petav. Bonon. duo Ambr. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Pat. rec. et Lucens. pr. *quassat* Vat. pr. Pal. *lassat* duo Vatt. Rott. Florent. inc. Heins. Put. Oxon. sec. duo Petav. Bonon. Ambr. tert. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Lucens. pr. Var. LL. ed. Antv. *quassat* vel *lassat* Vat. sec. Oisel. Moret. pr. Cod. Ursin.—38 *In brevis* v. c. *flamma salictis* Buslid. qui duos seqq. omittit. *fama* pro *flamma* Pal. *solutis* pro *salictis* Med. pr.—39 *metuere Tonantis* Cod. Epigr. Ambr.—40 *annosos* Med. sec. Ald. *animosas* Vat. tert. Florent. *alimosas* Med. quart. *almosas* Pal. Med. pr. *cornos* pro *ornos* Med. pr.—42 *Hoc pro thure damus carmen* Buslid.—43 *Næ præcor* Vat. pr. *redde mihi* Vat. sec. *mederi* Pal. duo Med.—45 *Quæ pro te* Oxon. sec. Buslid. *Quod pro te* Pal. *Quod* Med. pr. *pro te* Pal. Buslid.—46 *Achillea...hasta* vet. Gyr. *Achilleis...hastis* Med. sec. *herbis* quatuor Vatt. Pal. Rott. Oisel. Heinsius ascripserat Passerat, in Propert. p. 258. et Column. in Enn. p. 415.—47 *perculerat* Med. pr. *protulerint* Pal. *consensit* Pal. duo Med.—50 *non*

NOTÆ

41 *Supplicibus ramis*] Non quod rami sint supplices, sed quia a supplicibus prætendi solent.

Fronde Minervæ] Olæ, quæ præferebatur ab iis qui pacem et veniam petebant.

42 *Pro thure*] Pro sacrificio hoc carmen tibi offerimus, teque numinis iustar rogamus ut parcas.

43 *Redde mihi*] Quia qui spoliatus est omnibus rebus, nec seipsum habere dicitur, non est secum, sed totus est in mœrore et tristitia, totus in recordatione fortunæ florentioria.

44 *Vulneribus*] Offensionibus, quæ, ut vulnera, lædunt amicos.

46 *Achillea*] Achilles, ex Apuleio, Achilleam herbam invenit, unde vul-

Letalem placidamque manum. Medicina per hostem
Contigit, et pepulit, quos fecerat ipse, dolores.

Quod si nec precibus, fletu nec frangeris ullo, 50

Eripe calcatis non prospera cingula Musis,

Eripe militiam. Comitem me pelle sodali.

Scilicet insignes de paupere vate triumphos!

Scilicet egregiis ornabere victor opimis!

Irruat in miseros cognata potentia cives. 55

tiferam et salutarem: remedium accidit per hostem, et ipse Achilles expulit malum quod creaverat. Quod si neque flecteris precibus, neque lacrymis ullis, aufer mihi balteum infaustum, Musis contentis, aufer mihi dignitatem militarem, ejice me amicum tu qui fuisti amicus. Nimirum tu referes victoriam egregiam de poeta misero? Nimirum tu triumphator ditaberis spoliis eximii? Potestas popularis videlicet irrumpat contra Cives infelices. Patria communis nobis exaudiat

*****

si Put. si ne Med. sec. nec fletu Pal. Med. pr. flecteris tres Med. Rott. Var. LL. e marg. Parm. cineris inc. Heins. frangeris Vat. pr. Ambr. pr. Vat. Livin. Schued. Gud. ed. Parm. Heinsius seqq. notaverat. frangeris V. C. sic Tibull. lib. 1. Eleg. viii. 'Desistas lacrimare, puer, non frangitur illa.' Propert. lib. 11. El. xviii. 'Frangitur in tacito sæpe puella viro.' et El. xxviii. 'Frangitur et Juno, si qua puella perit.' Cicero in Bruto. 'Injuria accepta fregit tamen C. Gracchum patientia Octavii.' moveris Pal. duo Med. Heins. H.—51 nunc prospera Pal. duo Med. deerat autem hic versus Vat. tert. cingula prospera Ambr. pr. Heinsius seqq. annotavit. 'Cingula proprie gestamen militare. vid. Casaub. ad Hist. Aug. p. 210. f. eadem cum baltheis, de quibus fuse Salmas. p. 295.'—52 Erige militiam Med. sec. militiam comitem. cum teleda στρογγύ, Vat. pr. nec pelle Ambr. pr. ne pelle Vat. pr. Pal. Oisel. tres Med. sodalis Var. LL. e marg. Parm. et Raphael. sodali quatuor Vatt. Pal. Rott. Oisel. Bonon. sec. deerat vero inc. Heins. hic versus.—53 insignes de p. vate triumphos tres Med. inc. Heins. Put. Petav. pr. Bonon. Ambr. pr. Oxon. sec. Exc. Pat. rec. Lucens. pr. ed. Parm. Var. LL. ed. Antv. ingentes... triumphos Moret. pr. insignis... triumphus Var. LL. e marg. Parm. egregios de p. nacte triumphos Buslid. deerat autem hic versus Vat. sec. et tert. Petav. sec. Florent. Ambr. tert. Cod. Ursin. et Epigr. Ambr.—54 et spoliis pro egregiis Exc. Lucens. pr.—55 Irruat

NOTE

nera ferro facta sanabat: hac sanasse Telephum dicitur. Hinc Ovidius: 'Ego Telephon hasta Pugnantes domui, victum orantemque refeci.' Et alibi: 'Vulnus et auxilium Pelias hasta tulit.' id est, eadem hasta, vel potius manus Achillis, qui erat filius Pelei, vulneravit et sanavit Telephum, millefolio, ut quidam dicunt. Achilles enim a Chirone artem medicam didicerat.

51 Cingula] Eripe mihi balteum, et omnia militaria privilegia. Cingulo autem quibusdam caerimoniis adhibitis nobiles ornari consueverant.

54 Scilicet] Verbum Ironiæ accommodatum. 'Scilicet is Superis labor est!'

Opimis] Opima spolia sunt ea, quæ dux duci detrahit; sed hic sumuntur Ironiæ.

55 Cognata potentia] Concessio

Audiat hæc commune solum, longeque carinis
 Nota Pharos, flentemque attollens gurgite vultum
 Nostra gemat Nilus numerosis funera ripis.

hoc; et Pharos procul cognita navibus; et Nilus efferens ex alveo vultum madentem defeat cladem nostram in littoribus suis plurimis.

Pal. tres Med. Vat. Livin. Sched. Gud. *Inruat* Vat. pr. Ambr. pr. *Serviat* Vat. sec. Cod. Ursin. *Serviat* duo Vatt. Rottl. *Serviat* vel *Irruat* Exc. Vat. rec. ceterum in Bonon. hic versus sequenti postponitur.—56 *hoc* Florent. duo Med. Put. Moret. pr. *hæc* tres Vatt. *longisque* Pat. pr. Pal. Oisel. duo Med. Ambr. pr. ed. Parm. *longeque* Var. LL. e marg. Parm.—57 *flentem* pro *flentem*, et in vs. seq. *numerosis* pro *numerosis* Var. LL. e marg. Parm.

NOTE

amara. Quid? an potestas ejusdem 57 *Pharos*] Parva Nili insula, unde
 gentis et ejusdem, ut ita dicam, cog- Ægyptus Pharia terra dicitur.
 nationis, scilicet Alexandrinæ, insec- 58 *Numerosis ripis*] Septem olim
 tabitur suos cives? an irruet in suos Nili ostia esse dicebantur.
 cives?

XL.

EP. II. AD SERENAM.

ARGUMENTUM.

Sicut Orpheo uxorem ducenti Juno favit impensius, sic et Claudiano Serena, a qua, ut a Dea, reditum facilem precatur.

ORPHEA cum primæ sociarent lumina tædæ,
 Ruraque compleret Thracia festus Hymen;

Cum lux primæ facis nuptialis jungeret Orpheum, et celebritas festiva nupti-

In Lucens. pr. subnectitur hæc Epistola carmini in Laudem Serenæ cum hac inscriptione, *Ejusdem Epistola ad Serenam*. Vat. pr. et Sched. Gud. habent

NOTE

1 *Tædæ*] De his supra. Propertius: 'Viximus insignes inter utramque faciem:' id est, inter faciem nuptiarum et faciem mortis.

Certavere feræ picturatæque volucres,

Dona suo vati quæ potiora darent.

Quippe antri memores, cautes ubi sæpe sonoræ

5

Præbuerant dulci mira theatra lyræ,

Caucaseo crystallæ ferunt de vertice lynces,

Gryphes Hyperborei pondera fulva soli.

Furatæ Veneris prato per inane columbæ

Floreæ connexis sarta tulere rosis.

10

arum replet terras *Thracia*, feræ et aves pictæ inter se contenderunt, quæ offerrent cantori suo munera præstantiora. Etenim lynces recordata cavernarum, ubi sæpius rupes resonantes dederant admirabile theatrum citharæ gratæ, lynces afferunt ex culmine *Caucasi crystallæ*; gryphes afferunt massas aureas regionis *hyperboreæ*. *Columbæ* surripientes sarta floridæ rosis conjunctis in prato *Veneris*, ea attulerunt

Epistola ad Serenam de Nuptiis. In aliis fere deest Inscriptio.

1 *primæ* Vat. pr. Exc. Lucens. pr. ed. Parm. primo Petav. pr. Exc. Pat. rec. primum tres Vatt. Pal. Rott. Oisel. Oxon. sec. prima tēda Vat. Livin. numina Vat. pr. et quart. Oxon. sec. numine Florent. Med. sec. Pnt. Thuan. Petav. sec. Cod. Epigr. Ambr. munere duo Vatt. Oisel. numine vel munere Var. LL. ed. Antv. —2 *complueret Thracia tristis hiems* Buslid. *Thracia* Florent. tres Med. Pat. Thuan. duo Petav. Bonon. duo Ambr. vet. Gyr. Vat. Livin. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Pat. rec. Lucens. pr. ed. Parm. *Tertia* Ald. honor pro *Hymen* Oisel. —4 *valent pro darent* Petav. pr. —5 *cantus ubi sæpe sonore* Vat. pr. et sec. Pal. Med. pr. Petav. pr. Ambr. pr. cautes Gevart. cantu subis .... Exc. Lucens. pr. cantu subissæ feruntur Var. LL. e marg. Parm. cantus sonori Vat. quart. ubique ante sonoro Buslid. sæpe sonare Ambr. tert. sæpe sonora Med. quart. [hæc dum voces deerant Vat. tert. Rott. Oisel. Florent. Med. sec. Thuan. Put. Petav. sec. Cod. Epigr. Ambr.] canore vel sonore Moret. pr. Heinsius conjecerat ex lectione Cod. Buslid. *Quippe* haud immemores cantus, ubi caute sonora. —6 *Præbuerant* Med. quart. inc. Heins. Put. Thuan. duo Petav. Bonon. duo Ambr. Exc. Pat. rec. Lucens. pr. ed. Parm. pura theatra Var. LL. ed. Antv. —7 *crustata* pro *crystallæ* Florent. —8 *Gryphes*: Heinsius ascripserat locum Priscian. Perieg. p. 384. ed. Pithæi. pondera magna Vat. quart. thori pro soli Vat. pr. —9 *Furata* Vat. tert. *Purgato* Rott. pratis Buslid. prata Vat. tert. columbæ Med. pr. volucres Vat. tert. Rott. Oisel. Florent. Med. sec. —10 *revis*

NOTE

2 *Thracia*] Orpheus, Apollinis et Calliopes filius, *Thracia* oriundus.

4 *Suo vati*] Orpheus quippe delectatus fuerat sylvia, in quibus feras rupesque traxisse dicitur, quod homines a ferino victu abstraxerit, vel quod ex visceribus ferarum futura prædixerit.

5 *Cautes*] Rupes enim arboresque Orpheus adducere ferebatur, ut velut umbram quandam sibi cantaturo præstarent.

6 *Mira theatra*] Loca ex rupibus et sylvia admirabili naturæ ingenio in theatri formam composita.

7 *Crystallæ*] Crystalli incunabula in altis frigidisque montibus, qualis est Caucasus, gelidus mons Scythiæ.

8 *Gryphes*] Alii credunt hæc esse animalia equorum inimica, eaque aurum custodire in regionibus hyperboreis: alii negant.

9 *Veneris prato*] Quod fingitur esse in Cypro, insula Veneri sacra.

Fractaque nobilium ramis electra sororum
 Cynus oloriferi vexit ab amne Padi.
 Et Nilo Pygmæa grues post bella remenso
 Ore legunt rubri germina cara maris.
 Venit et extremo Phoenix longævus ab Euro, 15
 Apportans unco cinnama rara pede.
 Nulla avium pecudumque fuit, quæ ferre negaret
 Vectigal meritæ connubiale lyræ.
 Tunc opibus, totoque Heliconis sedula regno
 Ornabat propriam Calliopea nurum. 20

per aërem; et cynus attulit ex fluvio Eridani oloriferi electra, rapta ex arboribus sororum clarissimarum Phaëthontis. Et grues post prælia cum Pygmæis, Nilo repetito, colligunt rostro gemmas pretiosas maris rubri. Et phoenix senior advenit ab ultimo Oriente, afferens cinnama exquisita curcis unguibus. Nulla volucrum et pecudum extitit, quæ recusaret afferre tributum conjugale citharæ id promeritæ. Tam Calliope officiosa decorabat Nurum suam divitiis totius Imperii Heliconis. In-

pro rosas Vat. sec. Put. Petav. sec. rotis Vat. tert. Florent. Med. sec. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Lucens. pr. Var. LL. ed. Antv.—11 *nobilium* Buslid. *stabilium* al.—12 *oloriferi* Vat. sec. *odoriferi* Vat. quart. *odorato* Exc. Pat. rec. m. pr. Heinsius ascripserat Virgil. pag. 231.—13 *Nilo Pygmæa grues p. bella* Exc. Lucens. pr. *post bella grues Pygmæa* tres Vatt. Pal. Rott. Oisel. Florent. tres Med. inc. Heins. Put. Bonon. duo Petav. duo Ambr. Buslid. Moret. pr. Oxon. sec. Cod. Epigr. Ambr.—14 *leges pro legunt* Vat. quart. *gerunt* Cod. Epigr. Ambr. *rubra* pro *rubri* Med. sec. *gramina* Vat. tert. Pal. Florent. tres Med. duo Ambr. *cara* inc. Heins. *cana* Vat. pr. Pal. duo Med. Vat. Livin. Exc. Pat. rec. m. sec. ed. Parm.—15 *ab extremo* Vat. tert. *felix* pro *Phoenix* Vat. sec.—16 *cinnama rara* Vat. pr. dno Med. inc. Heins. *rata* Pal. *mira* tres Vatt. Rott. Oisel. Florent. Med. sec. Put. Thuan. Petav. sec. Bonon. duo Ambr. Buslid. Moret. pr. Cod. Epigr. Ambr. vet. Gyr. Exc. Lucens. pr. Sched. Gud.—17 *pecudumque* Vat. sec. *qua* Put.—18 *lyræ* vel *seræ* Vat. sec.—19 *Tot opibus*

NOTÆ

11 *Nobilium*] Sorores Phaëthontis in alnos vel populos mutatae sunt, ex quibus fuit electrum: *nobiles* dicuntur, quia Solis filiae. Alii legunt *stabilium*, quia post nimios fletus ex interitu fratris, in arborea conversae sunt.

12 *Cynus*] Rex Ligurum, casu propinqui Phaëthontis contabuit, et in avem cognominem mutatus est.

Oloriferi] Padus seu Eridanus olivibus frequentatur.

13 *Nilo remenso*] Grues Nilum petere certis temporibus memorantur.

Pygmæa] Pygmæi dicti ἀνὶ τῆς πρυμνῆς, a *pugno* vel *cubito*, quod hi populi dicantur cubiti magnitudinem non excedere. Bellum continuum gerunt in Thracia cum gruibus.

14 *Rubri maris*] Sæpius prædicat gemmas maris rubri.

16 *Rara*] Exquisita, pretiosa.

18 *Vectigal*] Quasi donum debitum ei, qui de feris omnibus tam bene meritus sit.

19 *Opibus, totoque regno*] Id est, opibus totius regni Heliconii; ut apud Virgilium: 'Molemque et montes in-

Ipsam præterea dominam stellantis Olympi

Ad nati thalamos ausa rogare parens.

Nec spreuit Regina Deum, vel matris honore,

Vel justo vatis ducta favore pii,

Qui sibi carminibus toties lustraverat aras, 25

Junonis blanda numina voce canens,

Præliaque ætisoni referens Phlegræa mariti,

Titanum fractas Enceladique minas.

Ilicet adventu noctem dignata jugalem

Addidit augendis munera sacra toris : 30

Munera mortales non admittentia cultus :

Munera, quæ solos fas habuisse Deos.

Sed quod Threicio Juno placabilis Orphei,

Hoc poteris votis esse, Serena, meis.

*super ipsa mater Calliope ausa est invitare ad nuptias filii sui Reginam cæli co-
ruscantem Junonem ; neque Regina Deorum renuit, vel in gratiam matris Calliopes,
vel impulsæ amore justo vatis pii Orphei, qui toties ornaverat altaria sua hymnis,
laudans numen Junonis voce dulcissima, et celebrans bella Phlegræa conjugis sui
Jovis ætisonantis, et minationes superatas Titanum et Enceladi. Nimirum Juno
coonestans noctem nuptialem adventu suo, adjecit dona sacra thalamis ditandis ;
dona non convenientia consuetudini mortalium ; dona, quæ concessa sunt numinibus
solis. At vero, quod Juno facilis fuit Orpheo Thraci, hoc poteris esse desideris*

~~~~~

Bustid. Var. LL. ed. Antv. totique pro totoque Bonon.—20 *lyram* pro *aurum*
Ambr. pr. *proprium...rium* Bustid.—21 *domitum* Vat. sec.—22 *nata* Exc. Pat.
rec.—23 *Non spreuit* Rott. Med. sec. Ambr. pr. *spernit* Cod. Epigr. Ambr.
Deam Barth. et ita legebat Heins. *honorem* Pal. Med. pr.—24 *recta* pro *ducta*
Exc. Pat. rec. m. sec.—25 *aram* Vat. quart.—26 *nomina* pro *numina* Exc.
Lucens. pr.—27 *Præliaque* Var. LL. ed. Antv.—29 *montem...* *jugalem* Oxon.
sec.—30 *numina* pro *munera* Bustid. *digna* Vat. tert. Florent. *toris* duo Med. Exc.
Lucens. pr. *choris* Vat. tert. Florent. Med. sec.—31 *curas* pro *callus* Vat. tert.
m. pr.—32 *Solus...Deus* malit Heins.—33 *Orphei* duo Vatt. Rott. Oisel. Florent.
Med. sec. Petav. sec. Ambr. tert. Ald. Lucens. pr. *Orpheo* Vat. pr. et quart.

NOTE

super altos ; id est, molem montium.
Opes autem regni Heliconii, sunt flo-
res, immortalitas, et memoria peren-
nis meritorum.

20 *Calliopea*] Et Calliope Regina
Musarum, de qua supra.

25 *Lustraverat*] Illustraverat, vel
ambijverat aras Junonis cantando
hymnos.

27 *Phlegræa*] Id est, prælia mariti

sui Jovis contra gigantes, quos ful-
mine percussit in Thessaliæ campis
Phlegræis, quos sic vocant, ἀπὸ τοῦ
φλέγειν, ab urendo, quia fulmine usti
sunt.

28 *Titanum Enceladique*] Erant gi-
gantes, de quibus jam multa dicta
sunt.

33 *Juno*] Quod Juno fuit Orpheo,
id esse potest Serena Claudiano : am-

Illius expectent famulantia sidera nutum : 35
 Sub pedibus regitur terra fretumque tuis.
 Non ego, cum peterem, solenni more procorum,
 Promisi gregibus pascua plena meis :
 Nec quod mille mihi lateant sub palmite colles,
 Fluctuet et glauca pinguis oliva coma : 40
 Nec quod nostra Ceres numerosa falce laboret,
 Auratæque ferant culmina celsa trabes.
 Sufficit mandasse Deam : tua ltera nobis
 Et pecus, et segetes, et domus ampla fuit.

meis, o Serena. Cælum obediens spectet voluntatem ejus Junonis : terræ et maria gubernantur sub tua potestate. Non ego, cum poscerem puellam, pro consuetudine ordinaria procorum, pollicitus sum prata abundantia gregibus meis, neque pollicitus sum quod mille mihi colles vestiantur vitibus, et oliva opima agitetur capite viridi ; neque quod segetes nostræ secentur multis falcibus, et trabes aureæ fulciant mihi domos altas. Satis fuit Deam jussisse. Epistola tua, o Serena, fuit nobis et greges, et segetes, et domus magnifica. Epistola tua flexit soceros ; et præsidium

Pal. Med. pr.—34 *ratis* pro *votis* Pal. duo Med.—35 *Illius expectent* Exc. Lucens. pr. *Illius expectant* Vat. pr. Pal. duo Med. inc. Heins. *expellent* Moret. pr. *Illius explent* Thuan. *Explent illius* tres Vatt. Oisel. Florent. Med. sec. Put. duo Petav. Bonon. duo Ambr. Buslid. Oxon. sec. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Pat. rec. Sched. Gud. *sidera* vel *numina* Rott. *nutus* Vat. sec. *nutu* Vat. tert. Med. sec. Petav. sec. *numen* Exc. Pat. rec. *notum* Pal. *natum* duo Med.—36 *tegitur* Pal. Med. quart. *teritur* Petav. pr. *regitur* quatuor Vatt. Rott. Oisel. Florent. Med. sec. inc. Heins. Put. Petav. sec. Thuan. Bonon. duo Ambr. Moret. pr. Exc. Pat. rec. Lucens. pr. Ald. Var. LL. e marg. Parm.—38 *Promisit* Ald. Var. LL. e marg. Parm. *pascua plana* Moret. pr. *lata* vel *plena* Vat. sec. *tuis* Rott. unde *suis* legebat Heinsius.—39 *Non quod* Vat. pr. Moret. pr. *Quod nec* Ambr. pr. *tramine* Pal. unde *termite* conjiciebat Heins.—40 *Fructuet* pro *Fluctuet* Var. LL. ed. Antv.—41 *Non* Put. duo Petav. Var. LL. e marg. Parm. *Nec* duo Med. inc. Heins. Ambr. sec. Moret. pr. Buslid. Exc. Lucens. pr. *Quod non* Ambr. pr. *seges* pro *Ceres* Buslid. *pretiosa* Moret. pr. *fauce* pro *falce* Ambr. pr. Petav. sec. *laborat* Pal. duo Med. Exc. Lucens. pr.—42 *Auratæ feriant* Vat. sec.—

NOTÆ

bæ simul comparantur. Junonem veneratur cælum, terra Serenam.

Orpheus] Dativus Græcens, *'Oppēds*, *'Oppēos*, *'Oppēi*: alioqui Latini dicerent, *Orpheo*.

37 *Non ego....promisi*] Claudianus non promisit se abundare gregibus, vitibus, &c. sed puellæ, quam petebat, parentibus exhibuit Serenæ Epistolam, qua, quicquid optabat, obtinuit ; quæ epistola gregibus et vitibus erat præferenda.

38 *Gregibus*] 'Mille meæ Siculis errant in montibus aguz : ' apud Virgilium de amante.

43 *Mandasse*] Jussisse, scripsisse, commendasse per litteram, quod quidem rescriptum Principis videri possit, et quod Serena ab Imperatore genero facile potuit obtinere. Has nuptias, si ex rescripto peterentur, postea vetuere Honorius et Theodosius Imperatores. In Cod. lib. v.

Inflexit soceros, et majestate petendi 45
 Textit pauperiem nominis umbra tui.
 Quid non perficeret scribentis voce Serenæ
 Vel Genius regni, vel pietatis amor?
 Atque utinam sub luce tui contingeret oris,
 Conjugis et castris, et solio generi, 50
 Optatum celebrare diem! me jungeret auspex
 Purpura; me sancto cingeret aula choro!

nominis tui, majestate petendi pro me, occultavit paupertatem meam. Quid non vel Genius Imperii, vel amor pietatis præstaret nomine Serenæ scribentis? Et utinam contingeret mihi celebrare faustas nuptias in conspectu tuo micante, et in castris mariti tui Stilichonis, et prope solium generi tui Honorii. Imperator purpureus auspex conjungeret me, et Aula circumdaret me castu venerabili! et ma-

44 *penus* Vat. tert. *nemus* Rott.—45 *Et flexit* Vat. sec. Ambr. tert. *socios* Moret. pr. *tremendi* pro *petendi* Vat. tert. m. pr.—46 *numinis unda* Pal. *tui* Buslid. *tui* Florent. Med. sec. inc. Heins. Pat. Thuan. Bonon. duo Petav. duo Ambr. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Pat. rec. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. *fuit* duo Med.—47 *Quod non perficiet* Vat. quart. Ald. *Sed quid non faceret* Thuan. *Sed quid non perficit* Exc. Lucens. pr. *proficeret* Pal. *perficeret* Exc. Pat. rec. *profecit* Put. *sufficit* Vat. tert. Florent. Med. sec. *perfecit* Vat. sec. Oisel. inc. Heins. Bonon. duo Petav. duo Ambr. Buslid. Moret. pr. Oxon. sec. Cod. Epigr. Ambr. Var. LL. ed. Antv. *perfecit* vel *perficeret* Rott. *scribentes* Var. LL. e marg. Parm. *vix* pro *voce* Pal. Med. pr. *serena* Buslid.—49 *orbis* pro *oris* Vat. sec.—50 *in castris* Vat. pr. et quart. Pal. Med. pr. Vat. Livin. *et castris* Florent. Med. sec. Put. Petav. sec. duo Ambr. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Lucens. pr. Ald. Var. LL. e marg. Parm. *generis* Med. pr.—51 *ne jungeret* Florent. Med. sec. Sched. Gud.—52 *socero* pro *sancto* Vat. sec. *aura* Pal. duo Med. *ausa choro* Vat. pr. *choro* Thuan. Oxon. sec.

NOTE

45 *Soceros*] Socrum et socrum simul intellige, ut apud Virg. Andromache Ascanium 'ferre incommittata solebat Ad soceros.'

48 *Genius Regni*] Divinitas præces Imperii, cujus particeps est Serena tot vinculis Augustæ domui innexa.

Pietatis amor] Amor seu pietas ab omnibus debita Serenæ, tanquam illa foret etiam parens patriæ; et ob cuius reverentiam Claudianus non præterea, non grege, non colles viribus amictos, et alia ejusmodi, sed ejus epistolam jactando, puellam ditissimam

in matrimonium duxit.

49 *Luce*] Id est, in ore micanti, in oculis tuis fulgentibus instar siderum, instar Deorum.

51 *Auspex purpura*] Id est, Imperator purpura indutus auspex me jungeret, seu ab auspiciis snis jungi me juberet. Auspex autem proprie est qui ex avium volatu, cantu, pastu futura prædicat. Sed et auspex dicitur, *ἄσπετος*, qui nuptiis contrahendis præest, ita dictus ab auspicando, quod de nuptiarum successu auspicia sumeret.

Et, mihi quam scriptis desponderat ante, puellam
 Conjugiis eadem pronuba dextra daret!
 Nunc medium quoniam votis majoribus æquor 55
 Invidet, et Libyæ dissidet ora plagæ;
 Saltem absens, Regina, fave, reditusque secundos
 Annue sidereo læta supercilio.
 Terrarum tu pande vias: tu mitibus Euris
 Æquora pacari prosperiora jube: 60
 Ut tibi Pierides, doctumque fluens Aganippe,
 Debita servato vota cliente canant.

nus eadem pronuba Serenæ traderet in matrimonio virginem, quam prius obtinuerat epistola sua. Nunc siquidem mare interpositum obstat desideriis amplioribus, et littus regionis Libyæ distat a vobis; o Regina, sis benigna mihi saltem remota, et gaudens Majestate cœlesti indulge reditum facilem. Tu aperi mihi vias terrarum: tu impera sedari maria placidiora, ventis lenibus: ut Musa, et Hippocrene manans doctrina, cantent tibi hymnos votivos debitos, cliente tuo conservato.

Ambr. tert. thoro tres Vatt. Pal. Rott.—53 *quæ scriptis* Ambr. tert. *scriptas* Petav. sec. *despondeat* Oxon. sec. *dispondeat* Med. quart. *dispendat* Vat. tert.—54 *Conjugis ejusdem* Vat. tert. Rott. *Conjugis hanc eadem* Ambr. tert. Buslid. unde *Conjugio hanc eadem* legit Heinsius. *Conjugis eadem* Sched. Gud. *Conjugis hæc eadem* Pal. Oisel. m. sec. duo Med. *Conjugiis eadem* vet. Gyr. Vat. Livin. inc. Heins. Thuan. Oxon. sec. Bonon. Ambr. pr. duo Petav. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Pat. rec. Lucens. pr. ed. Parm. Var. LL. ed. Antv. *eadem* tres Vatt. Put. Moret. pr. *tela pro dextra* Petav. pr. m. pr. unde *tæda* conjiciebat Heins.—55 *votis* Vat. Livin. *vatis* Vat. sec. *ritis* Med. pr. Thuan. Petav. sec. *vittis* Oisel. Vat. tert. *Syrtris* Ald. Var. LL. e marg. Parm. *Libyæ* duo Vatt. Rott. Oisel. Med. sec. inc. Heins. Put. Bonon. Ambr. pr. Moret. pr. Buslid. duo Petav. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Pat. rec. Var. LL. ed. Antv.—56 *nimie dijecit* Ambr. tert. *dissonat* Put. Var. LL. ed. Antv. *aula* Petav. pr. *astra* Med. pr. m. pr.—57 *Regina forte* Var. LL. ed. Antv. *sacerdos pro secundos* Put. Buslid.—58 *Ahne* Vat. sec.—59 *ponte pro pande* Oxon. sec.—60 *placari* Buslid. *prosperiora* Vat. sec. Ald. Var. LL. ed. Antv. *posteriora* Vat. pr. inc. Heins. Put. Petav. pr. Bonon. Oxon. sec. Buslid. Exc. Pat. rec. ed. Parm. *superiora* Vat. tert. Pal. Rott. Oisel. Florent. tres Med. Thuan. Petav. sec. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Lucens. pr.—61 *docuitque pro doctumque* Buslid.—62 *servate pro servato* Vat. sec. *sonant* Vat. quint. *parant* Vat. tert. m. pr. *canem* Buslid.

NOTÆ

53 *Desponderat*] Desponderi jusserrat Epistola sua.

54 *Pronuba*] Quæ novam Nuptam deducit in mariti domum.

56 *Libyæ dissidet*] Claudianus, cum hæc scriberet, in Libya versabatur.

58 *Supercilio*] Gaudens fastu quodam divino et majestate, instar Jovis

Homerici.

59 *Euris*] Ventis quibuscumlibet faventibus: species pro genere ponitur. Alioquin ex Libya Italiam petentibus Auster facilior esse consuevit.

61 *Aganippe*] Fons Caballinus, de quo supra, ut de hoc vocabulo *Pieridum*.

XLI.

EP. III. AD OLYBRIUM.

ARGUMENTUM.

QUERITUR amice de Olybrio, quod ab eo tamdiu nihil acceperit literarum, excussis omnibus cunctationis causis.

QUID rear, affatus quod non mihi dirigis ullos,
 Nec redivit alterno pollice ducta salus?
 Scribendine labor? sed quæ tam prona facultas,
 Carmina seu fundis, seu Cicerone tonas?

Quid putem, quod nullam mihi mittis epistolam, neque salutatio scripta alterne manu tua redditur mihi? An difficultas tibi est in componendo? Sed cui tanta facilitas est, sive facias versus, seu fulminas instar Ciceronis? In te bona fortuna

In Vat. pr. et Vat. Livin. *Epistola ad Olybrium* inscribitur. In Moret. pr. erat, *Incipit Epistola ad Olimbrium*, quod et duo Med. et ioc. Heinsii exhibent. Lucens. pr. habet *Epistola ad Olibrium*, ut sibi scribat.

1 *reor* Buslid. *ultro pro ullos* Oisel.—2 *dicta salus* Livin. imperite, ut notat Heins.—3 *Scribendine* Petav. pr. *Scribendi labor est* Vat. pr. *Scribenti labor est* Ambr. pr. Heinsius ascripserat Rutil. Lib. II. Itin. initio. 'Tædia continuo timuit cessura labori Sumere, ne lector iuge paveret opus.' *quænam prona* Med. sec. *dura facultas* Pal. duo Med.—4 *tundis* Pal. *Cicerone* tres Vatt. Pal. Rott. Oisel. *Cicerona* Exc. Lucens. pr. Gesn. et ed. Bipont. Heinsius ascrip-

NOTÆ

Olybrium] Hic erat filius Probi, de quo in Consulatu Probi et Olybrii supra: qui Olybrius fuit Consul doctus, et in toto Occidentis Imperio spectatissimus nobilissimusque habitus. Unde conicias, quanti fieret noster Claudianus.

1 *Affatus ullos*] Nullum colloquium epistolarem.

2 *Pollice*] Manu scripta salutatio. Pars pro toto: intelligit scriptam versibus epistolam, qua arte valebat Olybrius.

Salus] Apud antiquos caput epistolæ a salutatione incipiebat.

4 *Cicerone tonas*] Id est, verbis Ciceronis, seu tonando profers orationem similem orationi Ciceronis.

- Cedere divitiis animi fortuna fatetur, 5
 Et tantas oris copia vincit opes.
 An rarus, qui scripta ferat? quin tempore nullo
 Cessant Flaminiae pulverulenta viæ.
 Cum fluat ingenium, cum sit qui dicta reportet;
 Quæ, nisi contemnor, causa relicta tibi? 10
 Despicias ergo tuum, si fas est credere, vatem;
 Perfidus et spatio debilitatur amor?
 Excidimusne tibi? lucem jam condet Hydaspes,
 Et Tartessiacò, Sol, oriare vado:
 Candescet Geticis Meroë conversa pruinis, 15
 Claraque se vetito proluet Ursa mari:

confitentur superari se a bonis ingenii tui, et eloquentia oris tui major est divitiis tantis. An rari sunt nuntii, qui afferant mihi literas tuas? Immo vero, nulla hora pulvis viæ Flaminiae sedatur. Ergo cum mens tibi sit copiosa, cum sint nuntii qui referant epistolas, quæ causa moræ tibi restat, nisi forte despicias? Igitur spernis Poëtam tuum, si licet id cogitare; et amicitia tua infida minuitur distantia locorum? An oblitus es nos? Jam Hydaspes recipiet Solem occidentem, et tu, o Sol, exsurges ex littoribus Tartessiacis: Meroë mutata albescent gelu Getico, et Ursa se-

serat Anson. Epigr. 86. 'Capanea ruit.'—5 *Credere* Rott. Florent. Put. Var. LL. ed. Antv. *meretur* Buslid.—6 *jungit opes* Vat. sec. m. pr.—7 *sceptra* edd. Junt. Ald. Isingr. Colin. Gryph. et al. *scripta* Florent. tres Med. inc. Heins. Put. duo Petav. vet. Gyr. Vat. Livin. Exc. Lucens. pr. ed. Parm. *qui pro quin* Pal. Buslid.—9 *Confluat pro Cum fluat* Buslid. *imperium* Florent. m. pr. *reportat* Vat. sec. *retorpet* Florent.—10 *contemnatur pro nisi contemnor* Vat. sec. *tibi* Exc. Lucens. pr. *mihi* Ambr. pr. m. pr.—11 *Dispicias* Exc. Lucens. pr. *fas est dicere* Petav. pr.—12 *Perfidus pro Perfidus* conjiciebat Heins.—13 *Excidimusne* Put. *condit* Vat. tert. Rott. Florent. Med. sec. Buslid. *condat* Pal. *condet* duo Med. inc. Heins. Put. duo Petav. Ambr. pr. Bonon. Cod. Epigr. Ambr. Moret. pr. Oxon. sec. Vat. Livin. Exc. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm.—14 *Carcessiaco* Vat. pr. *Carchesiaco* duo Med. *Turchesiaco* Var. LL. ed. Antv. *Chulchesiaco* Med. sec. *Carchesiaco* Sched. Gud. *Tracensiaco* vel *Cathesiaco* Rott. *oriare* tres Vatt. Rott. Oisel. *oriere* duo Med. inc. Heins. Bonon. Ambr. pr. Oxon. sec. Vat. Livin. loco Med. quart. *loco* vel *vado* Med. sec.—15 *Candescit* Vat. sec. *Candescet* Florent. tres Med. inc. Heins. Put. duo Petav. Bonon. duo Ambr. Buslid. Moret. pr. Cod. Epigr. Ambr. Vat. Livin. Oxon. sec. Exc. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. *Geticas ... pruinis* Buslid. *conversa* Oxon. sec.—16 *proluet* Florent. et quatuor-

NOTÆ

8 *Pulverulenta viæ*] Id est, via pulverulenta, via Flaminia scilicet, quæ a Flaminio strata fuerat, semper turbatur pulvere, ab euntibus et redeuntibus excitato.

13 *Hydaspes*] Fluvius Indiæ versus Orientem: quasi dicat; non fieri potest ut me oblitus sis, nisi forte pessumdata rerum natura Sol occidat in

Oriente prope Hydaspen, et oriatur in Occidente prope Tartessum. Id quod est præter rerum naturam.

14 *Tartessiacò*] Tartessus est oppidum Hispaniæ Baticæ prope Oceanum Occidentalem. Inde dicitur Tartessiacus.

15 *Geticis pruinis*] Frigoribus Geticæ regionis versus Septentrionem.

Et si jam nostros fastidit Olybrius ignes,
Constat Oresteam uil valuisse fidem.

Quin, age, rumpe moras, remoraturusque sodalem

Absens eloquio fertilior doce :

20

Crebraque fecundos festinet litera cursus,

Labris atque animis insinuanda meis.

Dignatus tenui Cæsar scripsisse Maroni,

Nec tibi dedecori sit mea Musa. Vale.

rena lavabit se mari prohibito: et si Olybrius jam tenuit amorem nostrum, certum est amicitium Oresteam vanam extitisse. Quin potius age, remove cunctationem omnem, et absens retenturus amicum tuum, doce illum eloquentia facundior: et frequens epistola intratura meum et os et animum meum, properet per viam sapius. Augustus Cæsar dignatus est scribere Virgilio, etsi homini ignobili; et Musa quoque mea non est tibi dedecori. Vale.

=====

decim Codd. Exc. Lucens. pr. Ald. et Var. LL. e marg. Parm.—17 *Olybrius* Exc. Lucens. pr. *Olymbrius* Vat. tert. Pal. Bonon. duo Ambr. *Olimbrius* Florent. tres Med. inc. Heins. Put. Petav. sec. Buslid. Moret. pr. edd. Parm. Jnut. Isingr. Var. LL. ed. Antv. *ignis* Oisel.—18 *valuisse* Vat. pr. *maduisse* Vat. sec. *fides* Med. pr.—19 *remoraturusque* Vat. tert. Rott. Put. Buslid. ed. Parm. *memoraturusque* Med. sec. *moraturusque* Oisel. Florent. Petav. sec. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Lucens. pr. *miraturusque* Ambr. tert. *solaturusque* tres Vatt. Pal. Petav. sec. Bonon. Ambr. pr. Moret. pr. Oxon. ser. Vat. Livin. Exc. Pat. rec. *salaturusque* duo Med. inc. Heins. qui inde *resolutaturusque* conjiciebat.—21 *festino* Moret. pr. *facundo* Vat. pr. Ambr. pr. Exc. Pat. rec. Var. LL. e marg. Parm. *facundo* tres Vatt. Pal. Rott. Oisel. *roce* Ambr. pr. m. pr. *cursu* quatuor Vatt. Pal. Oisel. *cursus* Ambr. tert.—22 *Libris* tres Vatt. Pal. *Digna tuis animis* Vat. tert. Rott. Oisel. Petav. sec. *Libris atque animis* duo Med. inc. Heins. Put. Petav. pr. Bonon. Ambr. pr. Oxon. sec. Vat. Livin. Exc. Pat. rec. Sched. Gud. Var. LL. ed. Antv. *insinuando* Vat. pr. Ambr. pr. Buslid. *insinuata* Put. Cod. Epigr. Ambr. Var. LL. ed. Antv.—23 *Dignatur tenui* Var. LL. e marg. Parm. *merui* Petav. pr.—24 *Nec tibi dedecori Musa futura v.* Vat. pr. Vat. Livin. Exc. Lucens. pr. Sched. Gud. *Et tibi d. M. futura vet.* Gyr. *Et tibi dedecori non mea Musa* Oxon. sec. *Nec tibi d. scribere* Med. sec. *Musa v.* Vat. tert. Rott. *jam mea M.*

NOTÆ

Merœ] Insula quam Nilus efficit, vulgo *Guegere*, regio calidissima.

16 *Ursa]* Alias Calisto, Lycaonis filia, amata a Jove, in ursam mutata, et in Cælum translata; sed Juno zelotypa rogavit Tethyn, ne sineret eam sese lavare in mari, instar aliorum siderum.

18 *Oresteam]* Pylades et Orestes inter fidissima amicorum paria memorantur.

20 *Doce]* Doce me, et narra aliquid

ex rebus tuis, quibus tu absens me remoreris et detineas.

21 *Fecundos cursus]* Properet et repetat viam sapius, adeo ut cursus ejus repetitus ac fecundus, seu potius epistola frequens profisciscatur ab ingenio fecundo.

23 *Tenui Maroni]* Si fortunam spectes; nam Virgilius magnus ingenio, facultatibus tenuis.

24 *Dedecori]* Et mea Musa non tibi dedecori sit, ut Musa Virgilii non

Moret. pr. *si mea Musa* Ambr. tert. *non mea Musa* Vat. sec. et quint. Pal. duo Med. inc. Heins. Put. Petav. pr. Bonon. Buslid. *si mea vel sit mea* Var. LL. ed. Antv. *Et tibi d. non mea M.* vel *Nec tibi dedecori M. futura* Exc. Pat. rec.

NOTÆ

fuit dedecori Augusto, qui illum literis suis cohonestabat, sicut et Horatium, quem sic per epistolam amantius increpuit, ' Iratum me tibi scito, quod non in plerisque ejusmodi scrip-

tis mecum potissimum loquaris. Auvereris, ne apud posteros infame tibi sit, quod videaris familiaris nobis esse?'

XLII.

EP. IV. AD PROBINUM, UT SCRIBAT.

ARGUMENTUM.

Ad rescribendum invitat Probinum, qui Claudiani alter Mæcenas extitit.

QUEM, precor, inter nos habitura silentia finem?
Quando dabit caras litera grata vices?

Quem silentia habebunt finem inter nos, quæso? quandonam epistolæ tuæ jucunda

Epistola ad Probinum inscribitur simpliciter in Vat. pr. Med. pr. et quart. inc. Heins. Put. Thuan. duobus Petav. et Exc. Lucens. pr. in Moret. pr. erat *Incipit ejusdem ad Probum*. Var. LL. e marg. Parm. exhibent *Ad Probinum Cos. fratrem Olybrii*. in vet. Gyraldi *Ad Probinum, ut scribat*.

1 *hæc quem sunt pro inter nos* Ambr. tert. *nomen pro finem* Moret. pr.—
2 *gratas* Oisel. Put. Petav. sec. *gratas litera nostra* Vat. tert. Rott. *caras qua-*

NOTÆ

2 *Vices*] Vicissitudinem gratam epistolarum commercium. scribendi ac rescribendi; seu mutuum

Me timidam, vel te potius dixisse superbum
 . Convenit? alterius crimen utrumque tenet.
 Transfluxere dies, et dum scripsisse priorem 5
 Pœnitet, æternas itur in usque moras.
 Sed quid agam? cœpisse vetat reverentia vestri:
 Hinc amor hortatur scribere: vincat amor.
 Fors juvat audentes, prisci sententia vatis:
 Hac duce non dubitem, te reticente, loqui: 10
 Audax ut, si quid vates peccasse videbor,
 Arguar, ingrati non subiturnus onus.

reddent mutuum alloquium, idque dulce? An decet appellare me pavidum, vel potius te arrogantem? Culpa alterutrius nostri condemnat nos ambo. Dies effluunt, et dum piget me primum scribere tibi, devenio usque ad cunctationes sempiternas. At quid faciam? Inde meus erga te cultus prohibet incipere, hinc meus erga te amor exhortatur scribere: necesse est amor superet. Fortuna favet audentibus, effatum est Poëtæ Cei: hac favente fortuna non cunctabor loqui, etiam te silente: ut si quid ego tanquam Poëta videbor delinquere, condemnar quasi temerarius;

tuor Vatt. Pal. *catas litera grata* Oxon. sec. *ceras litera gratâ* duo Med. inc. Heins. Bonon. Ambr. pr. Moret. pr. Thuan. Petav. pr. Exc. Pat. rec. Lucens. pr. Ald. Schœd. Gud. Var. LL. e marg. Parm. *gratas litera grata* Med. sec. Ambr. tert. Cod. Epigr. Ambr. *grata* Put. Petav. sec. Buslid. Var. LL. ed. Antv.—3 *timidum* Vat. sec. *tibi te pro vel te* Buslid. *potui* Exc. Pat. rec. *didicisse* pro *dixisse* Petav. sec.—4 *uterque* Moret. pr. unde *uterne* conjiciebat Heinsius, vel *utrumque* premit.—5 *Ter fluxere* duo Vatt. *jani pro dum* Moret. pr. *minorem* pro *priorem* Buslid.—7 *relet reverentia* Ambr. tert. *nostri* Pal. Med. quart. Moret. pr. vet. Gyr. *veri* duo Vatt.—8 *hortatur amor* Pal. Med. quart. *vincit amor* duo Vatt. Pal. duo Med.—9 *Sors* Bonon. Buslid. *prisci* Vat. pr. Pal. duo Med. Ambr. pr. Oxon. sec. Ald. Var. LL. e marg. Parm. *socii* Exc. Lucens. pr. *Cei* Ambr. tert. *Chii* Florent. Med. sec. inc. Heins. Put. duo Petav. Thuan. Bonon. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Pat. rec. m. pr. ed. Parm. *Cei* Var. LL. ed. Antv. Gesn. et ed. Bipont.—10 Hic et seq. versus desideratur in Vat. tert.—11 *Audax ut, si quid* ed. Parm. *Audax et si quid* Med. sec. m. pr. *Audax aut aliquis* Moret. pr. *Audax aut si quid* Var. LL. e marg. Parm. *Audax aut siquidem p. p. videbor* Buslid. *Audax aut si quid penitus p. videtur* duo Vatt. Oisel. *Audax haud si quid p. p. videtur* Vat. quint. *Aut si quid vates p. p. videbor* Vat. pr. Pal. *rates* duo Med. Exc. Pat. rec. m. sec. Schœd. Gud. *videbor* Thuan. Buslid. Ambr. tert. Ald. Var. LL. e marg. Parm. *videtur* Oxon. sec. *ludetur* Put. *videtur vel fatetur* Rott.—12 *Arguat* Vat. sec.

NOTE

3 *Me timidum*] Timiditas in me, et superbia in te nos ambo condemnat, et tenet ut reos.

9 *Fors juvat audentes*] Ennius: 'Fortibus est fortuna viris data.' Virg. 'Audentes fortuna juvat.' Plutarchus: ἀρχὴ γὰρ τοῦ νικᾶν τὸ θαρραῖον,

initium victoriæ est audacia.

Prisci vatis] Alii legunt *Cei catig.* Simonides ille fuit ex insula Ceo oriundus: fuit ille efficax in fletu excitando, unde Catullus, 'Mœstius lacrymis Simonideis.'

11 *Audax*] Ut si quid peccem ni-

Romanos bibimus primum te Consule fontes,

Et Latiae cessit Graia Thalia togæ :

Incipiensque tuis a fastibus omina cepi,

15

Fataque debebo posteriora tibi.

Ergo lacessitus tandem rescribe roganti,

Et patria florens sorte, Probine, vale.

neque tamen passurus probrum ingrati animi. Primo, te Consule, potavimus fontes Latinos, et Musa Graia concessit togæ Romanæ, et exordiens a tuo Consulatu, accepi felix præsigium, et debebo tibi fatum meum sequens. Igitur tu provocatus responde tandem aliquando precanti, et vale, o Probine, fruens felicitate paterna.

Pal. duo Med.—13 *primum* Florent. tres Med. inc. Heins. Put. Thuan. Bonon. duo Petav. duo Ambr. Moret. pr. Buslid. Exc. Lucens. pr. Ald. Var. LL. e marg. Parm. *primo* edd. Parm. Junt. Isingr. Colin. Gryph. Pulm.—14 *Latiae grata* Vat. tert. Pal. Rott. Florent. tres Med. Put. Thuan. Petav. sec. Buslid. Exc. Lucens. pr. *Latiae cessit Graia* Var. LL. e marg. Parm. *accessit* Vat. pr. Ambr. tert. Vat. Livin. *grata* Oisel. Ambr. pr. Cod. Epigr. Ambr. ed. Parm. Var. LL. ed. Antv.—15 *Incipiensque* Oxon. sec. *tuis a fascibus* Med. quart. Vat. Livin. Exc. Lucens. pr. Gesn. et ed. Bipont. *a fastibus* Vat. pr. Pal. Oisel. Med. pr. Ambr. pr. Ald. Var. LL. e marg. Parm. *affatibus* Vat. tert. Rott. Petav. pr. Oxon. sec. *omina* Med. quart. Livin. Exc. Lucens. pr. Sched. Gud. ed. Parm. *omnia* Pal. Oxon. sec.—16 *debebo* Med. quart. Thuan. duo Ambr. Exc. Pat. rec. Lucens. pr. Ald. *debebo* Vat. tert. Pal. Oisel. Oxon. sec. *jam potiora* Thuan. deerat autem hoc distichon Vat. pr. et quart.—18 *florens*: hæc vox deerat Pal. et duobus Med. *Propine* Buslid. *propina* Exc. Lucens. pr.

NOTÆ

mis audendo, more Poëtarum, arguar ceu temerarius, sed non tamen ut ingratus.

13 *Bibimus*] Te Consule incepimus versus Latinos componere, et sic bibimus fontes Romanos.

14 *Thalia*] Una ex Musis, ἀπὸ τοῦ θάλλειν, *florere*, quod Poëtarum gloria et datæ a Poëtis laudes in dies magis efflorescant. Quasi dicat, Musa Græca, seu studia nostra Græca, cesserunt

togæ Romanæ seu studiis Latinis, dum Consul esses. Etenim studiis Græcorum te auctore relictis, cæpi condendis Latinis versibus operam dare.

15 *A fastibus*] Alii legunt *fascibus*, id est, a tuo consulatu; qui prædicatur supra, de Consulatu Probini, &c.

16 *Debebo*] Alii legunt, nec male, *Fataque se debent prosperiora tibi*. Quasi diceret, Tibi quicquid sum debeo.

XLIII.

EP. V. AD GENNADIUM EX PROCONSULE.

ARGUMENTUM.

GENNADIO versus petenti ait sibi nullos esse.

ITALIÆ commune decus, Rubiconis amœni

Incola, Romani fama secunda fori;

Graiorum populis, et nostro cognite Nilo;

Utraque gens fasces horret amatque tuos.

Carmina jejunas poscis solantia fauces?

5

Testor amicitiam, nulla fuisse domi.

O Gennadi, commune ornamentum Italiæ, accola Rubiconis grati, fama altera fori Romani, note gentibus Græcorum et Ægypto nostra, populus uterque metuit et diligit administrationem tuam. Petis versus recreaturos desiderium tuum. Juro per amicitiam nostram, nullos esse domi meæ. Etenim illi versus deserunt mihi

~~~~~

In Moret. pr. erat *Incipit Epistola ad Gennadium ex Proconsule*. quomodo et imscribitur in Oisel. Bonon. inc. Heins. Exc. Lucens. pr. *Ad Gennadium Ex-proconsulem* habet vet. Gyr. in Vat. pr. Med. pr. et quart. simpliciter *Ad Gennadium* extat.—2 *secunda* vet. Gyr. *secunda* Ald.—3 *Græcorum populis* Med. quart.—4 *fallaces* pro *gens fasces* Buslid.—5 *poscis* pro *poscis* Var. LL.

NOTE

Ad Gennadium] Gennadius ex Proconsule, id est, qui fuerat Proconsul, aut qui rexerat Græcos et Ægyptios pro Consule. Apud Servium, 'Evo-catus non miles, sed Promilite dicitur.' Alii legunt, *Ad Gennadium Pro-consulem*.

1 *Commune decus*] Vir præstantissimus, qui Italiam cohonestat universam, sicque est Italiæ commune ornamentum.

Rubiconis] Hic est antiquus Galliæ Cisalpinæ et Italiæ terminus, hodie *Pisatello*, non procul ab urbe Ravenna, Cæsaris transitu notissimus.

2 *Fama secunda*] Forte qui post Ciceronem famam secundam meretur, ut omnium eloquentissimus. Sic Martialis de apro ingenti Thuscizæ, dixit, 'Ætolæ fama secunda feræ,' id est, post aprum Calydonium, Ætolis a Diana immissum, omnium apro-rum aper maximus.

3 *Nilo*] Nilus designat Ægyptum.

4 *Fasces tuos*] Tnam administrationem, quæ designatur per fasces.

5 *Jejunas fauces*] Quasi carmina solari possent fauces seu guttur jejuni, quod si faciunt, id nascitur ex delectatione quæ percipitur in le-

Nam mihi mox nidum pinnis confisa relinquunt,
Et Lare contempto non reditura volant.

mox nidum freti alis, instar avium, et domo mea spreta evolant non reversuri.

ed. Antv. *levinas pascit sollertia* Buslid. *fascas* pro *fauces* Put.—7 *pinnis* Buslid. Petav. sec. Exc. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. *pennis* Oxon. sec. et sic edidit Gesn. *confixa* Ambr. tert. *relinquit* Med. sec.—8 *Ut lare* Vat. sec. *Quo lare* Var. LL. ed. Antv. *Et me contempto* Ambr. pr. Sched. Gud. *concepto* Cod. Epigr. Ambr. *contento* Rott. Ambr. tert. *volat* Med. sec.

NOTE

gendis optimis versibus: vel est audax metaphora sumta ab ingenti rei alicujus desiderio.

7 *Pinnis*] Alii legunt *pennis*: id est, versus mei evolant instar avium; id

quod indicat Claudiani promptum et acre ingenium.

8 *Lare*] Lares poni pro domo notum omnibus.

CL. CLAUDIANI E I D Y L L I A.

1. PHŒNIX.

ARGUMENTUM.

PHŒNICI quæ regio habitat; quæ sint ejus natura, alimenta, pulchritudo, mores, cunabula, comitatus, et alia munera.

OCEANI summo circumfluus æquore lucus
Trans Indos Eurumque viret, qui primus anhelis

Sylva circumfusa aquis extremi Oceani virecit ultra Indos et Eurum, quæ

In Med. pr. desideratur hoc carmen. *Phœnix* inscribitur in Bonon. et Lucens. pr. in Vat. pr. et Moret. pr. erat, *Incipit Phœnix*. iuc. Heins. *de Phœnice*; Var. LL. e marg. Parm. *de Phœnice ave* inscribunt. in Put. non erat inscriptio. Heinsius hic duos novos adhibuit codices, alterum Vaticanum chartac. n. 5346. quem litera A notaverat; alterum Bibliothecæ Hafniensis, itidem chartaceum, litera B ab ipso notatum.

1 *lucus* vel *Nilus* Ambr. pr.—2 *volat* pro *viret* Vat. tert. m. pr. *anhelis* Var.

NOTÆ

SCALIGER hoc opus pro *luculentissimo Poëmatio* reputavit.

Eidyllia] *Ειδύλλια*, vel *Idyllia*, a voce *εἶδος*, *species*, sunt parva Poëmata, quæ novam semper speciem, novum argumentum tractant.

Phœnix] Hæc avis describitur: de qua multa 'incerta, et fabulosa

aucta.' Tacitus. Alii in *Egypto*, alii in *Assyria*; hi in *Arabia*, illi in *India* degere asserunt: omnes, cum hanc avem depingunt, tam parum sibi constant, ea ut fabulosa et Poëtarum propria esse videatur.

2 *Eurum*] Ventum Eoum, seu ventum ab Oriente flantem.

Solicitatur equis; vicinaque verbera sentit;
 Humida roranti resonant cum limina curru,
 Unde rubet ventura dies, longeque corascis 6
 Nox afflata rotis refugo pallescit amictu.
 Hæc fortunatus nimium Titanius ales
 Regna colit, Solisque plaga defensus iniqua
 Possidet intactas ægris animantibus oras;
 Sæva nec humani patitur contagia mundi: 10
 Par volucer Superis; stellas qui vividus æquat

sylva prima tangitur ab equis anhelantibus Solis, et tangitur quoque flagello fuitimo, cum porta uda personat curru roscido, ex qua porta lux nascitura rubescit, et procul nox percussa rotis micantibus, pallet veste evanescente. Avis Solaris Phoenix felix nimis habitat hanc oram, et tectus regione Solis inaccessa, tenet tractus haud calcatos animalibus miseris, neque fert contagionem crudelem contubernii hominum: avis similis Diis; quæ vivax æquiparat sidera vivendo,

*****

LL. ed. Antv.—3 *aquis* pro *equis* Petav. pr. *sensit* Ambr. pr.—4 *Vivida* pro *Humida* Oisel. *conanti* pro *roranti* Buslid. cui Vat. A. *lumina* Vat. sec. et D. Ambr. tert. Petav. sec. Buslid. Hafn. cod. Epigr. Ambr. Var. LL. ed. Antv. *eam* Vat. sec. *curru* duo Vatt. Rott. Hafn. Buslid. Florent. Moret. pr. Med. sec. Put. Exc. Lucens. pr. Ald. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Antv.—5 *Inde* pro *Unde* conjiciebat Heinsius. *jubet* pro *rubet* Buslid.—6 *rotis* vel *notis* Rott. *Hic* Hafn. Med. sec. Buslid. Ambr. tert. *Nec* Exc. Lucens. pr.—7 *Junonius ales* Sched. Gud.—8 *Regna tenet* Ambr. tert. *solis* Oisel. *solusque* Vat. pr. Ambr. pr. m. sec. *Solisque* duo Vatt. item A. et D. Rott. Hafn. Florent. Med. sec. inc. Heins. duo Ambr. Put. duo Petav. Moret. pr. m. pr. Oxon. sec. cod. Epigr. Ambr. Exc. Lucens. pr. Sched. Gud. Var. LL. e marg. Parm. *plaga*: deerat hæc vox Med. sec. qui *defensus inique* exhibet.—9 *intactis* Vat. tert. *alitis* Buslid. *animalibus* Vat. tert. *animantibus* Vat. A. Hafn. inc. Heins. *herbas* pro *oras* Petav. pr.—10 pro *Sæva* Heinsius *Leva* vel *Sæva* conjiciebat. *patris* pro *patitur* Var. LL. ed. Antv. m. pr. *mundum* Buslid.—11 *volucres* Vat. pr. Oisel. *volucrum* Exc. Pat. rec. *qui stellas* Ambr.

NOTÆ

3 *Verbera sentit*] Ex Claudiano Phoenix degit in eo loco, qui propius tangitur iisdem verberibus, quibus Sol impellit equos dum exoritur.

6 *Nox afflata rotis*] Nox percussa velut vento et agitatione rotarum curru Solis, vel afflata et expulsa anhelitu equorum Solis rotas micantes trahentium, pallet et evanescit. Nox pingitur cum veste nigra.

7 *Titanius ales*] 'Sacrum Soli id animal,' Tacitus. Sol autem dicitur aliquando Titan, et Titanus idem est ac solaris.

8 *Plaga iniqua*] Defensus Phoenix ab insectatione hominum, quia degit in regione iniqua, hoc est, nimis calida ob Solis propinquitatem, quæ ab hoc loco arceat homines.

9 *Possidet intactas*] Venit tamen in orbem hominibus habitatum; nam hæc avis visa in Egypto, ex Tacito, et in aliis locis.

Ægris animantibus] Bene, animalia quippe videntur nata ad ferendos morbos devorandasque molestias: unde et apud Virgilium sæpe 'mortalibus ægris.'

Durando, membrisque terit redeuntibus ævum;
 Non epulis saturare famem, non fontibus ullis
 Assuetus prohibere sitim: sed purior illum
 Solis fervor alit, ventosaque pabula libat
 Tethyos, innocui carpens alimenta vaporis.
 Arcanum radiant oculi jubar: igneus ora
 Cingit honos: rutilo cognatum vertice sidus
 Attollit cristatus apex, tenebrasque serena

15

et consumit vitam corpore renovato: non solita sedare jejuniū cibis, non extinguere sitim ullis aquis; at calor purior Solis nutrit illam avem, et hæc degustat nutrimentum tenuē Tethyos, accipiens dapes vaporis innocui. Oculi Phœnicis emittunt radios secretos: decor quidam flammæ ambit rostrum ejus; vertex elatus cristis representat culmine micanti astrum simile, Solem, et findit cali-

pr. qui vita Buslid. stella qui Oxon. sec. invidus Ambr. pr. Sched. Gud.—12 *Durando* inc. Heins. *Purando* Exc. Lucens. pr. duo vero seqq. versus desunt in Buslid.—15 *Tulis fervor* pro *Solis fervor* Med. sec. *ventosæque* et Vat. D. *pabula* Ambr. pr. *papula* Oxon. sec. *libat* Vat. pr. Oisel. Med. sec. Put. Vat. Livin. Exc. Pat. rec. m. sec. *portat* Petav. sec. *potat* tres Vatt. item A. et D. Hafn. Rott. Florent. inc. Heins. Bonon. Ambr. tert. Petav. pr. Moret. pr. Oxon. sec. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Lucens. pr. Ald. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Antv.—16 *innocuit* Vat. pr. Oisel. *carpit* Florent. *capiens* Cod. Epigr. Ambr. *pavoris* Vat. tert.—17 *igneus ori* Petav. pr.—19 *crispatus*

NOTE

12 *Durando*] Tacitus: 'De numero annorum varia traduntur. Maxime vulgatum quingentorum spatium: sunt qui asseverent mille quadringentos sexaginta unum interjici,' &c. Claudianus huic dat mille annos: Herodotus quingentos et quadraginta: Philostratus sexcentos: alii plus aut minus. Apud Lucianum *Φολυκος ἔτη*, *Phœnicis anni*, longiorem vitam designant.

15 *Fervor*] Phœnix fovetur benigno calore Solis, et ventoso seu tenui vapore maris, quod alimentum innocuum est et benignum, et nullius impensa accipiendum. Ovidius vero de Phœnice: 'Nec fruge, nec herbis, Sed thuris lacrymis, et succo vivit amomi.' Sed quis extitit 'qui viderit vescentem?' Apud Plinium id negat 'primus atque diligentissimus toga-

torum Manilius.'

16 *Tethyos*] Hæc est Dea maris: ponitur pro ipso mari.

17 *Radiant jubar*] Radiant ob jubar scilicet, sic Græci intelligunt sæpius *κάρδ*. Emittunt nempe radios quosdam arcanos Soli similes. Non dissimilis est Plinius. 'Aquilæ,' inquit, narratur magnitudine, auri fulgore circa colla, cetera purpureus, cœruleam roseis eandem pennis distinguuntibus, cristis faciem, caputque plumeo apice cohonestante.'

17 *Igneus honos*] Ignis quidam, qui conciliat honorem et pulchritudinem Phœnici. Solinus: 'Avis Phœnix Aquilæ magnitudine, capite honorato in conum plumis extantibus.' Herodotus autem *τὰ μὲν αὐτοῦ χροῖά κροια τῶν κρηπῶν, τὰ δ' ἐπὶ τοῖς: hujus Phœnicis alarum hæc flavæ, illa rubræ.*

Luce secat: Tyrio pinguntur crura veneno. 20
 Antevolant Zephyros pinnæ, quas cœrulus ambit
 Flore color, sparsoque super ditiescit in auro.
 Hic neque concepto fœtu, nec semine surgit:
 Sed pater est prolesque sibi, nulloque creante
 Emeritos artus fœcunda morte reformat, 25
 Et petit alternam totidem per funera vitam.
 Namque ubi mille vias longinqua retorserit æstas,

ginem lumine corusco: crura ejus distinguuntur colore purpureo: alæ superant ventos, quas alas color cœrulus cingit flore velut quodam, et locupletatur in auro superfusio. Hic Phoenix neque producto fœtu, neque nascitur ex semine, sed est sibi pater et filius, et nullo generante renovat morte genitali corpus senile, et repetit alterne tot vitas, quot passus est mortes. Etenim postquam ætates longæ redierunt per vias

Vat. sec.—20 *locat* pro *secat* Petav. sec. *serenas* duo Vatt. Cod. Epigr. Ambr.—21 *Antevolat* Med. sec. *Antevolat Zephyros*. cum *τελεῖα στήμη*, Vat. sec. *Zephyrum* Vat. pr. Put. Vat. Livin. *Zephyros* Var. LL. e marg. Parm. *primæ* pro *pennæ* Vat. pr. *pinnæ* Vat. sec. Oisel. Med. sec. Ambr. pr. Exc. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. *qua cœrulus* Vat. sec. *sed cœrulus* Buslid.—22 *Ore color* Vat. tert. Rott. Florent. *calor* Bonon. *sparsoque super* Var. LL. e marg. Parm. *simul* pro *super* Vat. pr. et tert. Med. sec. Vat. Livin. Ambr. pr. Exc. Pat. rec. m. sec. Sched. Gud. ed. Parm. *super* vel *nitens* inc. Heins.—23 *Sic neque* Buslid. *Hic nec* Vat. sec. Exc. Lucens. pr. *secum* pro *fœtu* Oisel. Med. sec.—24 *prolesque suis* Oisel. Med. sec. *et* Exc. Lucens. pr. *sibi* trea Vatt. item A et D. Hafn. Rott. Florent. inc. Heins. Bonon. Put. duo Petav. Ambr. tert. Cod. Epigr. Ambr. Oxon. sec. Ald. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Antv.—25 *Et meritos arcus* Med. sec. *secunda in morte* Vat. pr.—26 *post funera* Moret. pr.—27 *Jamque ubi* Vat. quart. *millenas* pro *mille vias* Buslid. *longæva* Vat. A.

NOTE

20 *Secat*] Findit tenebras easque dissipat crista radianti.

Tyrio veneno] Colore rubro qui similis est purpureo, qui fit ex veneno urbis Tyri in Phœnicia, in qua urbe purpura exquisitior.

21 *Zephyros*] Rex ille avium superat velocitate ventos. Zephyri ponuntur pro ventis in genere.

Cœrulus flore color] Alii legunt, *quas circulus ambit Floricolor*, id est, circulus florei coloris.

22 *In auro*] In colore flavo, et auri æmulo.

23 *Hic neque concepto fœtu*] Non Phoenix nascitur ex fœtu aliquo quem foverit alia avis, aut semine

effuso instar aliarum volucrum; sed nascitur ex verme, qui oritur ex ossibus et medullis veteris Phœnicis, ut vult Plinius, vel ex combusti Phœnicis cinere, ut vult Philostratus. Recentiores Philosophi, si Phoenix revera sit, contendunt nasci ex semine, quod conservetur inter flammam et cineres, et ex quo exurgat alius Phoenix. Unde ejus castitatem prædicat Lactantius: 'Sola inter volucres nec mas nec femina, sexu Sola caret, Veneris sola aversatur honores.'

25 *Emeritos*] Artus functos vitæ officiis.

Tot ruerint hyemes, toties ver cursibus actum,
 Quas tulit autumnus, dederit cultoribus umbras :
 Tum multis gravior tandem subjungitur annis, 30
 Lustrorum numero victus : ceu lassa procellis
 Ardua Caucasio nutat de culmine pinus,
 Seram ponderibus pronis tractura ruinaam.
 Pars cadit assiduo flatu : pars imbre peresa
 Rumpitur : arripuit partem vitiosa vetustas. 35
 Jam breve decrescit lumen, languetque senili

*mille, et hyemes mille præterita sunt, et toties ver absoluit curriculum milleai-
 mum, et attulerit agricolis folia umbrosa, quæ autumnus abstulerit : tunc Phoenix
 oppressus annis plurimis tandem superatur, fractus multitudine lustrorum : quemad-
 modum pinus alta fatigata tempestatibus labat ex vertice Caucasio, sensura casum
 tardum sua mole proclivi. Pars navis ruit vento continuo : pars consumpta pluvia
 dissiliit : antiquitas cariosa rapit partem alteram. Jam exilis fulgor Phœnicis minui-*

~~~~~

recesserit Buslid. Var. LL. ed. Antv. *retorserit* vel *recesserit* Rott. *retorserit* probat Heinsius, qui ascripserat, sic *redemptia sæcula* dixit Claudian. Cons. Olybr. vs. 2. *ætas* Vat. pr. et D. Med. sec. Bonon. Exc. Pat. rec. m. sec. *ætas* vel *astas* Buslid.—28 *Tot ruerint* Vat. A. Bonon. Ambr. tert. Petav. pr. m. sec. Exc. Lucens. pr. Ald. Var. LL. e marg. Parm. *Tot fuerint* Vat. pr. Oisel. Med. sec. *Torruerit* inc. Heins. *Torruerint* Vat. tert. et D. Rott. Moret. pr. Oxon. sec. Cod. Epigr. Ambr. Petav. sec. et pr. m. pr. Var. LL. ed. Antv. m. pr. *Corruerint* Put. *Horruerint* Vat. sec. et quart. Florent. *Torrue-
 rint toties acta nec cursibus hiems* Buslid. *homines pro hiemes* Petav. sec. *quoties* Oisel. *totidem* legit Heinsius, qui ascripserat locum B. Get. 165. *actum* inc. Heins. Put.—29 *tulit* Var. LL. e marg. Parm. *dedit* Vat. tert. Florent. Med. sec. Petav. sec. ed. Parm.—30 *Tum multis* Bonon. Put. duo Petav. Oxon. sec. Buslid. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Lucens. pr. Ald. Var. LL. e marg. Parm. *Trans* Florent. *subjungitur* quatuor Vatt. et D. Buslid. Ald. *submergitur* Ambr. pr. *subducitur* Vat. A. *undis pro annis* Put. *horis* Ambr. pr. m. pr.—31 *victus numero* Ambr. tert. *lassa procellis* Vat. sec. inc. Heins. Petav. pr. Ald. Var. LL. e marg. Parm.—32 *nutet* Cod. Epigr. Ambr. *vertice* Vat. pr. et D. Oisel. Med. sec. Vat. Livin. Exc. Pat. rec. m. sec. *culmine* tres Vatt. et A. Rott. Florent. inc. Heins. Bonon. Put. duo Petav. Moret. pr. Oxon. sec. Buslid. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Lucens. pr. Ald. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Antv.—33 *pronaam* Buslid.—34 *fluctu pro flatu* Vat. tert. Rott. Florent. *perosa* Florent.—35 *abrupit* Hafn. Ambr. tert. *arripuit* Buslid. *arripuit* Florent. Med. sec. inc. Heins. Bonon. Ambr. pr. Pat. duo Petav. Moret. pr. Oxon. sec. Var. LL. ed. Antv. *abripuit* Vat. pr. et A. Oisel.—36 *Jamque ubi decrescit* Vat. A. vet.

NOTE

29 *Umbras*] Ver dat folia, quæ faciunt umbras.

30 *Subjungitur*] Alii legunt *subducitur*, nec male.

32 *Caucasio*] Caucasus est mons Scythiæ.

33 *Ponderibus pronis*] Pronis et proclivibus ad cadendum.

35 *Vitiosa vetustas*] Non vetustas vitiosa est, sed arborem facit vitiosam atque cariosam.

Segnis stella gelu : qualis cum forte tenetur
 Nubibus, et dubio vanescit Cynthia cornu.
 Jam solitæ medios alæ transcurrere nimbos
 Vix ima tolluntur humo. Tunc consocius ævi 40
 Defuncti, reducisque parans exordia formæ,
 Arentes tepidis de collibus eligit herbas,
 Et cumulum texens pretiosa fronde Sabæum
 Componit bustumque sibi partumque futurum.
 Hic sedet, et blando Solem clangore salutât 45
 Debiliior, miscetque preces, ac supplice cantu

*tur; et oculi debiles emoriuntur frigore senectutis: qualis Luna est, cum forte im-
 peditur nebulis, et evanescit cornu ambiguo. Jam pennæ ejus assuetæ transvolare
 nubes medius, vix attolluntur ex terra infima: tum ille sciens ætatem suam præteri-
 tam, et præparans principia vitæ reditura, seligit gramina sicca ex collibus tepenti-
 bus, et aggerans acervum Sabæum ex foliis exquisitis, exstruit sibi et rogam et
 cunabula futura. Hic Phoenix incubat, et languidior adorat Solem voce blandiente,
 et adjungit precationem, et carmine rogante petit ignem daturum sibi vigorem*

Gyr. Exc. Lucens. pr. *Debile* pro *Jam* breve conjiciebat Heins.—37 *Multum*
 pro *Segnis* Buslid. *signis* Var. LL. e marg. Parm. *stela* Hafn. *stila* Cod. Epigr.
 Ambr. *stella* Vat. pr. sec. et D. Moret. pr. Buslid. Oxon. sec. Var. LL. ed.
 Antv. *stilla* Vat. quart. Gisel. Florent. Med. sec. inc. Heina. Petav.
 sec. Exc. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. *qualis cum* Var. LL. e
 marg. Parm. *quia et cum* Buslid. *quamvis tum* ed. Parm.—38 *clivo* pro
dubio Med. sec. *Cynthia motu* Vat. tert. m. pr.—39 *medis alæ* Vat. sec.
transcendere Vat. A.—40 *Vix una* Moret. pr. *tum* Vat. pr. Oisel. Med.
 sec. Ambr. pr. Exc. Lucens. pr.—41 *parat* Vat. tert. *fama* Vat. sec.
vita Petav. pr.—42 *Ardentes* Vat. D. Florent. *Arcentes* Oxon. sec.
Zephiri pro *tepidis* Ambr. tert.—43 *tumulum* duo Vatt. et D. Rott. Hafn.
 Med. pr. inc. Heins. Ambr. tert. Cod. Epigr. Ambr. Ald. Var. LL. e marg.
 Parm.—44 *Componit* Vat. A. *Et ponit* Vat. tert. *Composuit* Moret. pr. *par-*
cumque Vat. sec.—45 *Hæc* Vat. sec. Cod. Epigr. Ambr. Petav. sec. Var. LL.
 ed. Antv. m. pr. *blando Solem* Oisel. inc. Heins. *magno Solem* Bonon. duo
 Petav. Oxon. sec. Exc. Lucens. pr. Pat. rec. Ald. Var. LL. e marg. Parm.
 et ed. Antv. *magno sedem* Ambr. tert. Cod. Epigr. Ambr. *Solem* Florent. Med.
 sec. *magno* tres Vatt. item A. et D. Hafn. Rott. Florent. *clamore* Vat. sec.
 Petav. pr. *clangore* Vat. pr. et tert. item D. Rott. Oisel. *magno clangore* Vat.
 Livin. *magno clamore* Buslid.—46 *ac supplice* Med. sec. Vat. Livin. *a supplice*

NOTE

37 *Stella*] Ocnus, qui sideris in-
 star micabat, languet propter im-
 becillitatem senectutis frigentis. Alii
 legunt, *stilla*, id est, gutta sanguinis.

38 *Dubio cornu*] Quod vix et dubio
 aspectu jam videtur.

Cynthia] Quæ et Luna et Diana
 est, sic dicta a monte Deli Cyntho,
 ubi nata est.

40 *Ævi defuncti*] Quo defunctus

est.

42 *Herbas*] Colligit cinnama et
 alia ligna odorifera.

44 *Bustum*] Quasi bene ustum.

Partum] Componit cunas, in qui-
 bus de novo pariat, ex sui ipsius
 cinere faciendo ac genitali.

45 *Clangore*] Phœnici blandam esse
 vocem canit Lactantius, et quam
 ' neque odor moriens imitari posse

Præstatura novas vires incendia poscit.
 Quem procul adductis vidit cum Phœbus habenis,
 Stat subito, dictisque pium solatur alumnum :
 O senium positura rogo, falsisque sepulcris 50
 Natales habitura vices, qui sæpe renasci
 Exitio, proprioque soles pubescere leto,
 Accipe principium rursus, corpusque coactum
 Desere : mutata melior procede figura.
 Hæc fatus, propere flavis e crinibus unum 55
 Concussa cervice jacit, missoque volentem
 Vitali fulgore ferit. Jam sponte crematur,
 Ut redeat, gaudetque mori festinus in ortum.
 Fervet odoratus telis cœlestibus agger,

notam. Quem Phœnicem cum Sol aspexit longe loris admotis, consistit statim, et consolatur verbis amicis alumnum pium : O Phœnix depositura senectutem in busto, et consecratura vicissitudinem nascendi in tumulo fallaci, qui consuevisti sæpe reviviscere clade tua, et adolescere tua morte, resume iterum initium vitæ, et relinque corpus caducum : vegetior redi forma veras. Sol locutus hæc verba, statim capite moto conficit unum ex capillis aureis, et splendore geniali affuso tangit cupientem Phœnicem. Jamque hic Phœnix comburit se ultro, quo reviviscat, et latatur emori properans ad vitam aliam. Accensus ligni odoriferi ardet radiis solaribus, et

Parm. et supplice Ald. vultu vel cantu Moret. pr.—47 incendia miscet Med. sec.—48 adductis Ambr. tert.—49 deum pro pium Put.—52 leto Bustid. Ald. lecto Vat. tert. et A. Florent.—53 jussus pro rursus Petav. pr.—54 mutata m. procede figuram Vat. pr.—55 flavum Vat. tert. flammis Cod. Epigr. Ambr. de crinibus duo Vatt. Ambr. tert. cum crinibus Cod. Epigr. Ambr.—56 jacet Exc. Lucena. pr. tacet Vat. pr. missoque Var. LL. e marg. Parm. volentem Rott. Med. sec. Var. LL. ed. Antv. m. pr.—57 fervore ferit Vat. sec. m. pr. nam sponte quatuor Vatt. A. et D. Rott. jam Moret. pr. Ambr. tert. fronte Put. creatur Med. sec. hic deficit Vat. D. n. 2807.—58 ortum Vat. tert. ortus Hafn.—59 odoratus Vat. tert. Med. sec. Oxon. sec. m. pr. odoratum Vat. sec. telis Ambr. pr. Vat. Livin. Var. LL. ed. Antv. terris Put.

NOTE

pntatur, Nec Cyllenæ filia canora Lyræ.'

46 *Miscetque preces*] Clangor et cantus Phœnicis moribundi videntur esse totidem preces, quibus Solem patrem rogat ut se resuscitet.

48 *Adductis habenis*] Cum scilicet Sol oritur.

49 *Pium alumnum*] A quo pie colitur.

50 *Falsis sepulcris*] Falsa est sepultura, ex qua vivus Phœnix emer-

git; seu sepulcrum illud inusitatum, unde exit, fallere omnes videtur.

53 *Coactum*] Corpus caducum et fragile ob senium : vel corpus coactum, mori scilicet, et fato concedere.

55 *Flavis e crinibus*] Sol uno ex crinibus seu radiis tangit, ferit, animat Phœnicem cupientem.

58 *Festinus*] Gaudet mori, quia festinat ad ortum alium, ad aliam vitam.

59 *Telis cœlestibus*] Radiis Solis qui sunt velut tela et sagittæ.

Consumitque senem. Nitidos stupefacta juvencos 60
 Luna premit, pigrosque polus non concitat axes.
 Parturiente rogo curis Natura labqrat,
 Æternam ne perdat avem, flammasque fideles
 Admonet, ut rerum decus immortalē remittant.
 Continuo dispersa vigor per membra volutus 65
 Æstuat, et venas recidivus sanguis inundat.
 Victuri cineres nullo cogente moveri
 Incipiunt, plumaque rudem vestire favillam.
 Qui fuerat genitor, natus nunc prosilit idem,
 Succeditque novus. Geminæ confinia vitæ 70
 Exiguo medius discrimine separat ignis.

absuimit Phœnicem senem. Luna attonita comprimit boves nitentes, et ocelum non movet axes torpentes. Busto concipiente Phœnicem, natura tota est in sollicitudine, ne amittat volucrem sempiternam, et monet ignes fidos, ut reddant Phœnicem, qui est honos perpetuus mundi. Statim vigor diffusus per corpus uniuersum incalcescit, et sanguis novus abundat in venis. Cineres victuri cæperunt excitari, nemine impellente, et cingere pennis favillam informem. Qui pater extiterat, nunc idem filius exsilit, et novus succedit. Flamma interposita distinguit

stellis duo Vatt. A. et D. Rott. Vat. sec. m. pr. stellis Oisel. Oxon. sec. stellis vel telis inc. Heins.—60 Consumitque viam Put. necem Petav. pr.—61 pigros spoliis pro pigrosque polus Buslid. primosque Moret. pr. palus Vat. sec. concitat Put. ignes Exc. Pat. rec. m. pr.—62 Parturiente rogo Vat. sec. cunas pro curis leg. Heins.—63 Externam inc. Heins.—64 Admonet Vat. A. et D. ed. Parm. Var. LL. ed. Antv. Ammovet Ambr. tert. Amovet Buslid. Ammonet tres Vatt. Rott. duo Petav. Oxon. sec. it mortale Exc. Lucens. pr. remittat Vat. pr. Put. ed. Parm. remittant Var. LL. e marg. Parm.—65 discussa Put. rigor Exc. Lucens. pr. volutus duo Vatt. A. et D. Rott. Florent. inc. Heins. Bonon. Buslid. duo Petav.—66 venis Vat. pr. et d. venas Florent. inc. Heins. Ambr. tert. Pnt. Petav. sec. Buslid. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Lucens. pr. Ald. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Antv. recidivus Vat. pr. Oisel. Med. sec. Vat. Livin. reditricus Vat. sec. tert. et D. Hafn. Rott.—67 cineres nullo Vat. A. nullo cineres Vat. tert. Rott. Florent.—68 plumaque ridet Buslid. plumaque novam Oisel. soporem pro favillam Vat. tert. m. pr. figuram Med. sec. figura Petav. pr.—69 tunc prosilit Bonon. Moret. pr. Petav. pr. Oxon. sec.—70 Succeduntque novis Med. sec. novos Var. LL. e marg. Parm.—71 medius vel

NOTE

60 *Juvenco8 premit*] Luna fingitur vehi bobus, sed hos comprimit, ne noceatur Phœnici tantum opus facienti.

62 *Curis laborat*] Heinsius legit *cunas laborat*; nec male: id est, natura facit, elaborat cunas Phœnicis, in rogo seipsum producentis.

66 *Recidivus sanguis*] Post casum

mortemque restitutus.

69 *Natus*] Tradunt ex cinere Phœnicis, primo vermem nasci, deinde fieri volucrem. Unde symbolum est hominum ex morte resurgentium. S. Ambrosius: 'Docemur hujus avis exemplo resurrectionem credere.'

70 *Confinia*] Exiguam separationem, quæ est inter utramque vitam,

Protinus ad Nilum Manes sacrare paternos,
 Auctoremque globum Phariæ telluris ad oras
 Ferre juvat. Velox alienum tendit in orbem,
 Portans gramineo clausum velamine fuus. 75
 Innumeræ comitantur aves, stipantque volantem
 Alituum suspensa cohors. Exercitus ingens
 Obnubit vario late convexa meatu.
 Nec quisquam tantis e millibus obvius audet
 Ire duci; sed regis iter fragrantis adorant. 80
 Non ferus accipiter, non armiger ipse Tonantis
 Bella movent: commune facit reverentia foedus.
 Talis barbaricas flavo de Tigride turmas

parvo intervallo terminos vite duplicis. Statim placet illi Phœnici consecrare ad Nilum cineres patrios, et portare ad regiones terra Egyptiæ cumulum formatorem sui. Ille celer in tractus peregrinos, gestans cadaver inclusum in tumulo herbes. Volucres innumerabiles comitantur illum, et ceteros avium pendula in aëre circumdat illum colitantem. Magnum agmen avium simul octum via diversa circumdat illum late. Neque ulla avium ex tanta multitudine audent obviam ire suo ductori, sed colunt viam Regis bene olentis. Non accipiter sarrus, non ipse armiger Jovis indicunt sibi bellum. Eorum metus in illam parit amicitiam communem. Rex Parthorum similis ducit cohortes barbaricus ex ora Tigridis fluvientis. Hic Rex

medicus inc. Heins.—72 mores pro Manes inc. Heins. Put. Moret. pr. Var. LL. ed. Antv. morem Buslid. qui et paternas exhibet.—73 Actoremque Vat. sec. et D. Bonon. Buslid. Oxon. sec. ab ora Moret. pr.—74 felix pro relax Oxon. sec. tendit Buslid. Ald. Raphel. Var. LL. e marg. Parm. pergit Vat. pr. Oisel. Med. sec. Ambr. pr. ed. Parm.—75 clarum ed. Parm. clausum Var. LL. e marg. Parm.—76 glomerantur pro comitantur Moret. pr. stipantque Bonon. spissatque Buslid. stipatque quatuor Vat. et A. Oisel. rotantur Moret. pr. volantes Florent.—77 stupefacta cohors Ambr. tert.—78 longe inc. Heins. volat pro meatu Ambr. tert.—80 ducis Put. Petav. sec. Var. LL. ed. Antv. fragrantis Ambr. tert. Hafn. fragrantis quatuor Vatt. et A.—81 armiger ille Petav. sec.—82 Bella movet Vat. pr. et quart. Bonon. Ambr. pr. Petav. pr. Moret. pr. Oxon. sec. Exc. Lucena. pr. Bella facit Med. sec.—83 barbarias Voss. statio

NOTE

vitam senis, et vitam juvenis: quas vitas exiguas ignis separat.

72 *Ad Nilum*] Mela: Phœnix, 'cum adelevit, ossa pristini corporis inclusa myrrhā in Ægyptum exportat, atque in urbem quam Solis appellant, fragrantibus nardo bustis inferens, memorando funere consecrat.' Hinc Phœnix symbolum est magnæ in parentes pietatis. Tacitus dicit, Phœnici 'primam adulto caram sepeliendi

patriæ.'

75 *Gramineo velamine*] Velut in tumulo, fragrantibus scilicet nardo bustis.

76 *Comitantur*] Tacitus: it Phœnix 'multo ceterarum volucrum comitata, novam faciem mirantium.'

81 *Armiger Tonantis*] Aquila armigera Jovis.

83 *Flavo de Tigride*] Flavō ob messec, vel ligna odorifera.

Ductor Parthus agit: gemmis et divite cultu
 Luxurians sertis apicem regalibus ornat. 85
 Auro frænâ equum, perfusam murice vestem
 Assyria signatur acu, tumidusque regendo
 Celsa per famulas acies ditione superbit.
 Clara per Ægyptum, placidis notissima sacris,
 Urbs Titana colit; centumque accline columnis 90
 Invehitur templum Thebæo monte revulsis.
 Illic, ut perhibent, patriam de more reponit

superbiens gemmis et ornatu pretioso, decorat caput floribus regis. Premittit equum fræno aureo, habet vestem tinctam purpura, eamque distinctam acu Assyria, et tumescens imperio suo, ostendit se potestate sua alia per cohortes obedientes sibi. Urbs illustris in Ægypto, celebratissima sacrificiis tranquillis, adorat Solem; et Phoenix evolat in templum sublime centum columnis recisus ex monte Thebæo. Illic, ut aiunt, collocat sepulcrum patris sui, et colens vultum Solis Dei domini sui, jam

quatuor Vatt. et A. Rott. Oisel. *flavo* Hafn. Ambr. tert.—84 *Ductor* Ald. Var. LL. e marg. Parm. *Ductor* Vat. Livin.—85 *Luxurians stratis* Exc. Pat. rec. *ornat* Var. LL. ed. Antv.—86 *perfusam* Med. sec. *perfusam* Bonon. duo Ambr. Moret. pr. Buslid. Vat. Livin. Cod. Epigr. Ambr. *pompam pro vestem* Vat. tert. m. pr. *perfusam veste* Vat. A. qui seq. versum non habet. *perfusaeque murice vestis* Vat. sec.—87 *signatur equo inc.* Heins. *tumidusque* Med. sec. inc. Heins. duo Ambr. duo Petav. Moret. pr. Buslid. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Lucens. pr. Ald. Var. LL. e marg. Parm. *tumidasque* edd. Parm. Isingr. Colin. Gryph.—88 *Celsaque* Vat. sec. Oxon. sec. Var. LL. ed. Antv. *Alta per famulas* inc. Heins. *per Tyrias* Vat. tert. Rott. Florent. *famulas* Med. sec. inc. Heins. Bonon. duo Ambr. Pat. duo Petav. Oxon. sec. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Pat. rec. Lucens. pr. Sched. Gud. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Antv.—89 *sacrum* Parm.—90 *sultumque pro centumque* vet. Gyr. Exc. Lucens. pr. *immane* tres Vatt. et A. Hafn. Rott. *accline* Vat. pr. Oisel. Med. sec. Vat. Livin. Exc. Pat. rec. m. sec. Heinsius ascripserat: 'sic *acclinis tumulo* Stat. v. Silv. Epicedio in Patrem vs. 36. et Epicedio in Filium 26. *Acclinis acopulo* Val. Flacc. Lib. II. 92. quod perperam Carrio mutavit. vid. B. Get. 487. IV. Cons. Hon. 139.'—91 *Thebæo* Hafn. *Thebæo* Ambr. tert. *Thebæo* tres Vatt. et A. Oisel. *Hebæo* Vat. pr. *Titano* Buslid. in *monte* Cod. Epigr. Ambr. *revulsum* Cod. Epigr. Ambr. *revulsus* Var. LL. ed. Antv.—92 *patrio* tres Vatt. Oisel. Hafn. Florent. Med. sec. inc. Heins. Ambr. tert.

NOTE

90 *Urbs Titana colit*] Intelligenda est *Heliopolis*, seu urbs Solis in Ægypto, in quam Phoenix advolare dicitur, et ossa pristini corporis, velut placido quodam sacrificio, consecrare. Idque ex Æliano facit quingentesimo quoque anno, *Φοίνικες*, ait, *συμβάλλειν ἐπὶ τὸν παντακσίαν ἱεραὴν ἀριθμὸν, μεταὶ τὴν φέσους τῆς σοφιστῆς ὄντες*:

Phœnices numerare sciunt quingentorum annorum numerum, sapientissima natura facti discipuli.

91 *Thebæo monte*] Monte prope Thebas Ægyptias, qui marmore commendatur.

92 *Patriam congeriem*] Reliquias lignorum, quibus pristinum corpus consumtum est.

Congeriem, vultumque Dei veneratus herilem
 Jam flammæ commendat onus: jam destinat aris
 Semina reliquiasque sui. Myrrhata relucet 95
 Limina: divino spirant altaria fumo:
 Et, Pelusiacas productus adusque paludes,
 Indus odor, penetrat nares, completque salubri
 Tempestate viros; et nectare dulcior aura
 Ostia nigrantis Nili septena vaporat. 100
 O felix, hæresque tui! quo solvimur omnes,
 Hoc tibi suppeditat vires: præbetur origo
 Per cinerem: moritur te non pereunte senectus.

tradit fascem suum igni: jam consecrat altaribus principia et reliquias sui ipsius. Templum plenum myrrha micat: aræ emittunt fumum divinum: et odor Indicus dispersus usque ad paludes Pelusiacas titillat nares, et perfundit viros nube salutari, et aura odoris suavior ambrosia replet septem ora Nili nigri. O Phoenix fortunata, et successor tui ipsius! hoc letum quo nos omnes dissolvimur, ministrat tibi vigorem: nativitas datur tibi per cinerem; senectus tua deficit, te non deficientem.

~~~~~

Moret. pr. Oxon. sec. Buslid. duo Petav. Cod. Epigr. Ambr. *patrio perhibent* Put. Var. LL. ed. Antv.—93 *vultumque nimis* Buslid. *veneratur* Med. sec. *veneratus* Sched. Gud. *veneratus* vel *comitatus* inc. Heins.—94 *destinat ultro* Buslid.—95 *mirata* quatuor Vatt. et A. Hafn. Rott. Oisel. Oxon. sec. quod tuetur Barth.—96 *Limina* duo Vatt. Rott. Oisel. Florent. Med. sec. inc. Heins. Ambr. tert. Put. duo Petav. Buslid. Moret. pr. Oxon. sec. Var. LL. ed. Antv. *spirant* Vat. tert. Put. *Phæbe* pro *fumo* Vat. sec. m. pr.—97 *perductus* Vat. A. Ambr. tert.—98 *Provenit Indus odor* Moret. pr. *Pervenit intus odor*. Vat. quart. *Pervenit Indus odor. penetrat* duo Vatt. et A. Hafn. Rott. Var. LL. e marg. Parm. *Indus odor penetrat nares* Vat. pr. Med. sec. Ambr. pr. Exc. Pat. rec. Vat. Livin. ed. Parm.—100 *migrantis* Med. sec. Var. LL. ed. Antv. et ita Heinsius legebat ascripto loco IV. Cons. Honor. 483. *stagnantis* legit Gevart. MS. ad Stat. p. 183. ed. Gronov.—101 *solvitur omnis* Put.—102 *Hæc, tibi* Moret. pr. *suppeditant* tres Vat. Rott. Oisel. Oxon. sec. Moret. pr. *suppeditat* inc. Heins. duo Ambr. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Lucens. pr.—103 *nec te moritur*

NOTE

95 *Semina reliquiasque sui*] Cineres et ligna, in quibus sunt reliquie corporis mortui, et principia corporis victuri.

Myrrhata limina] Alii legunt, *mirata relucet Limina*, id est, ipse ignis, ipse Vulcanus miratur res tantas, et pleniori luce micat.

97 *Pelusiacas*] Pelusium est oppidum in extrema Ægypti ora, unde et

unum ex ostiis Nili dicitur Pelusiacum.

99 *Tempestate*] Nube, fumo odorato.

100 *Nigrantis Nil*] Pinguis ob nigras aquas. Virgilius: 'Et viridem Ægyptum nigra fecundat arena.'

Vaporat] Vapore quodam tingit, consecrat.

101 *Quo solvimur*] Mora, qua morimur, dissolvimur, obimus, tibi dat vires.

Vidiſti quodcumque fuit : te ſæcula teſte
 Cuncta revolvuntur. Noſti, quo tempore pontus 105
 Fuderit elatas ſcopulis ſtagnantibus undas ;
 Quis Phaëthonteis erroribus arſerit annus :
 Et clades te nulla rapit, ſolusque ſuperſtes
 Edomita tellure manes. Non ſtamina Parcæ
 In te dura legunt, non jus habuere nocendi. 110

Asperisti quodcumque extitit : te ſpectatore omnia ſæcula retorquentur : cognoviſti quo tempore mare effuderit aquas intumeſcentes, ſaxis exundantibus ; cognoviſti quis annus conflagravit aberrationibus Phaëthontis, et nulla mors abripit te, et unus remanes ſuperſtes, terra victa. Parcæ non carpunt fila aſpera contra te, non habent poteſtatem nocendi tibi.

*****

Buslid. moriente ſuperſtes Med. ſec.—105 *revolvuntur* tres Vatt. et A. Hafn. Rott. Florent. inc. Heins. Bonon. Ambr. tert. Moret. pr. Cod. Epigr. Ambr. duo Petav. Exc. Pat. rec. m. pr. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm.—106 *Fuderat* Cod. Epigr. Ambr. *illatas* Med. ſec. *flagrantibus* Buslid.—107 *terroribus* Ambr. tert. *asserit* Petav. ſec. *affuit* Petav. pr. *amnis* Buslid. *annus* Florent. Med. ſec. Bonon. duo Ambr. Put. duo Petav. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Pat. rec. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. in quibus et *cladis* pro *clades* extat in vs. ſeq. *capit* Moret. pr.—109 *Edomitus* Petav. pr. *tellure manus* Oisel.—110 *In te* Ambr. pr. *dura* Vat. pr. Ald. *diva* Petav. pr. *jura* Buslid. *dura* Florent. Med. ſec. inc. Heins. Ambr. tert. Put. Petav. ſec. Cod. Epigr. Ambr. ed. Parm. *aut ſtamina* Vat. A. non ed. Parm. *nec* quatuor Vatt. Hafn. Oisel. Buslid. Var. LL. e marg. Parm. *vis pro jus* Moret. pr.

NOTÆ

106 *Scopulis stagnantibus*] Aqua cem recipit omnia animalia in ſuo ſinn.

107 *Phaëthonteis*] De Phaëthonte *Stamina*] Non Parcæ fila legunt vitæ Phœnicis, ſiquidem ita renaſcitur, ut videatur eſſe immortalis.

109 *Edomita tellure*] Victa omni lege terræ, quæ præter ſolum Phœni-

XLV.

2. HYSTRIX.

ARGUMENTUM.

HYSTRICUS prædicatur figura, arma, pugna, calliditas, et industria in certamina, quæ tanta est, ut inde homines exempla sumserint.

AUDIBRAM, memorande, tuas, Stymp Hale, volucres
Spicula vâlnifico quondam sparsisse volatu.
Nec mihi credibilis ferratæ fabula pinnæ
Visa diu. Datur ecce fides, et cognitus hystrix
Herculeas affirmat aves. Os longius illi

5

Acciperem, o Stymp Hale celebrande, tuas aves olim emissas tela letifera volando: neque fabula alarum ferrearum visa est mihi diu probabilis: en fides huic adhibetur, et Hystrix notus mihi, probat esse tales volucres Hercules. Illi Hystrici

.....

Vat. pr. non habet hoc carmen. Med. quart. inscribit *de Histrice ære*. *De Histrice* Moret. pr. Lov. *de Istrice* Med. pr. *De Hystrice* Exc. Lucens. pr. *Bucusta* vet. Cod. Daniel. *De Histrice, quem dicimus porcum spineum* ed. Parm. in Var. LL. e marg. Parm. inscriptio deerat. *de Hystrice* vid. Plin. lib. viii. c. 38. Frischlin. in Callimach. p. 26. Pantin. in Apostolium p. 319.

1 *Tymphale* duo Med. — 2 *tandem sparsisse* Rott. — 3 *Non incredibilis* Vat. sec. *Hæc mihi terribilis* Moret. pr. *crudelis* Var. LL. ed. Antv. m. pr. *ferratæ fab. pinnæ* Buslid. *faraba fabula pinnæ* Lov. *spicula pro fabula* Pal. *pinnæ* inc. Heins. Exc. Lucens. pr. *pennæ* Vat. tert. et quart. Oisel. Florent. tres Med. Petav. sec. Ambr. tert. Cod. Epigr. Ambr. Var. LL. ed. Antv. m. sec. — 4 *dies* Florent. *dies q* Buslid. *Histrix* Buslid. *Hister* Pal. duo Med. — 5 *aves pro aves* Florent. *longius illis* Bualid. — 6 *Assimilat* Med. sec. inc.

NOTÆ

Hystrix] Hystrix, quem porcum spineum vocant, est animal spinis contextum, ex genere Herinaceorum. Hinc Isidorus: 'Hystrix, animal ex Africa Herinacei simile, vocatur a spinarum stridore, quas tergo laxatas emittit, vel canes insequentes vulneret.' Vel dicitur ὀστροῦ ab ὄστρος, sus, et ὀστροῦ, pilus.

1 *Stymp Hale*] Stympalus est nomen urbis, montis, paludis, ubi erant aves illæ fatales, alis suis Solem obscurantes, quas domuit Hercules. De his alibi.

2 *Vulnifico volatu*] Aves Stympalides in alis gerebant velut quædam spicula, quibus volando vulnerabant, id quod accidit Argonautis.

Assimulat porcum : mentitæ cornua setæ
 Summa fronte rigent : oculis rubet igneus ardor :
 Parva sub hirsuto catuli vestigia dorso.
 Hanc tamen exiguam miro natura tueri
 Præsidio dignata feram. Stat corpore toto 10
 Sylva minax ; jaculisque rigens in prælia crescit
 Picturata seges, quorum cute fixa tenaci
 Altera subtraxit, alternantesque colorum
 Tincta vices, spatiis internigrantibus, exit
 In solidæ speciem pinnæ, tenuataque furtim 15

rostrum oblongius representat suam: cornua falsæ setæ rigescunt in alta fronte: vigor flammeus ardet in oculis ejus: sub dorso ejusdem hispido, exigui pedes sicut canis parvi. Attamen Natura dignata est munire munimento admirabili hanc parvæ bestiam. Spicula minantia instar sylvæ attolluntur in toto ejus corpore; et seges diversa horrens telis effertur ad certamina, quorum telorum radix profunda affixa in pelle firma inhaerescit, et mutans alternas vicissitudines colorum, intervallis subnigris emergit in morem spiculi solidi, et sensim minuens sese ac poliens, extendit

~~~~~

Heins. Put. Petav. pr. Bonon. Assimulat Vat. tert. et quart. Pal. Florent. duo Med. Moret. pr. Ambr. tert. Buslid. Exc. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. portum Pal. minutæ cornua Pal. duo Med. felis Vat. sec. m. sec.—7 summe fronte Lov. oculos Pal. Petav. sec. oculos rubor igneus ardet duo Med. ed. Parm.—9 muro Buslid.—10 natura pro dignata Vat. sec. damnata Buslid.—11 jaculisque rigens Lov. ingens Exc. Lucens. pr. vigens inc. Heins. Petav. pr. Bonon. Ald. Var. LL. e marg. Parm. minax Ambr. pr. Moret. pr.—12 Picturata id. Moret. Picturata seges dorsum, cute fixa tenaci, Ceu vallo obtexit vel obtexens leg. Heins. teneri pro tenaci Pal. duo Med.—13 Altera subtraxit Ambr. tert. Albo subtraxit Bonon. Alba subattracta Exc. Lucens. pr. Alba ubi traxit Ald. Var. LL. e marg. Parm. Altera duo Vatt. Pal. Oisel. Lov. Buslid. Oxon. sec. Altera Vat. sec. subtraxit Florent. Med. sec. inc. Heins. Put. duo Petav. Lov. Buslid. Oxon. sec. Var. LL. ed. Antv. subtraxi duo Med. subtraxit Ambr. pr. Moret. pr. Ardua subtraxit Cod. Epigr. Ambr. Altera succrescit vel Alba subattracta vej. Gyr. calori Buslid.—14 Cuncta nece Rott. Tincta Lov. Cincta Vat. tert. Pal. Oisel. Cuncta Vat. sec. inc. Heins. patris pro spatiis Pal. patriis Med. quart. internigrantibus Ambr. tert. Buslid. Cod. Epigr. Ambr. Florent. duo Med. duo Heins. duo Petav. vet. Gyr. Put. Exc. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. internigrantibus Bonon. Med. sec. Rott. intus migrantibus Var. LL. ed. Antv.—15 solitæ Buslid. pinnæ Lov.

NOTE

6 Assimulat porcum] Sunt qui capite lepori magis simile esse dicant.

Mentitæ setæ] Non enim seta revera est, ut porcorum, sed aliquid setis simile.

9 Exiguam] Exigua hæc fera est, licet Oppianus ipsi lupi magnitudinem affingat : μέγθος μὲν, ὅποια λύκοι-

Delph. et Var. Clas.

σι δαπορῶις, est magnitudo quidem, quanta lupis cruentis.

12 Picturata seges] Spicula picta varios colores referentia, et erecta instar sylvæ et spicarum segetis, paulatim decrescunt, et desinunt in acumen.

Clasid.

3 Z

Levis in extremum sese producit acumen.
 Sed non hæc acies ritu sylvestris echini
 Fixa manet: crebris propugnat jactibus ultro,
 Et longe sua membra regit, tortumque per auras
 Evolat excusso nativum missile tergo. 20
 Interdum fugiens, Parthorum more, sequentem
 Vulnerat: interdum, positus velut ordine castris,
 Terrificum densa mucronem verberat unda,
 Et consanguineis hastilibus asperat armos.
 Militat omne feræ corpus, vibrataque rauco 25
 Terga fragore sonant. Stimulis accensa tubarum

se in finem acuminatum. At vero hic ordo spiculorum non remanet affixus in morem echini agrestis: Hystrix dimicat sponte, procul coniectis telis frequentibus, et defendit procul suum corpus, et spiculum naturale contortum ex ejus tergo concusso, emittitur per aërem. Aliquando Hystrix effugiens, instar Parthorum, sauciat persequentem: aliquando, velut serie quadam castris dispositis, ferit multitudine magna suorum spiculorum gladios venatorum, et acuit humeros suos spiculis cognatis. Corpus totum bestiae pugnat, et dorsum ejus impulsus resonat cum rauco fremitu.

Ald. sola prima Ambr. tert. pennæ vet. Gyr. Petav. sec. Cod. Epigr. Ambr. spinæ Buslid. pugnae Vat. tert. Florent. Med. sec. pumæ Med. quart.—16 Levis Vat. sec. Pal. Rott. tres Med. inc. Heins. Put. duo Petav. Bonon. Ambr. pr. Lov. Moret. pr. Oxon. sec. Cod. Epigr. Ambr. producit in annem Vat. tert. Florent. rō acumen deerat Rott.—17 facies Med. sec. achini duo Med.—18 manent Epigr. Ambr. propulsat Ambr. tert. præpungit coniecerat Heins. ictibus Moret. pr. Petav. sec. Cod. Epigr. Ambr. ultra Lov.—19 regit Vat. sec. tegit Med. quart. inc. Heins. Put. Petav. sec. Bonon. Moret. pr. duo Ambr. Exc. Lucens. pr. tortumque Med. sec. totumque Rott. Florent. duo Med. Heins. H. et inc. ejusd. Put. Petav. pr. Moret. pr. Oxon. sec.—20 excusso Vat. Livin. emissio Buslid.—21 sequentum Pal. duo Med.—23 mucronum Exc. Lucens. pr. Heinsius conjicit densam mucronem v. undam, vel Terrificum densa mucronem verberat unda.—24 consanguineos Lov. m. pr. cum sanguineis duo Med. vet. Gyr. Oxon. sec. armat pro armos Buslid.—25 virgataque Barth.—26 simul et pro stimulis Buslid. ferarum Buslid. Var. LL. ed. Antv.

NOTÆ

17 *Ritu sylvestris echini*] Spicula in Hystrice non remanent affixa, ut in Echino sylvestri, sed ab eo ita vibrantur, ut etiam longe sese tneatur atque protegat.

23 *Mucronem verberat*] Verberat, ferit, repellit terribilem mucronem, seu gladium venatoris: densa unda, ceu undant et ingenti multitudine suorum

spiculorum. Heinsius legit: Terrifici densam mucronis verberat undam; id est, retundit densam multitudinem gladiatorum, quibus petitur.

24 *Consanguineis hastilibus*] Et spiculis, quæ sunt similia spiculis venatorum, acuit armos, seu humeros suos: vel consanguineis hastilibus, id est, spiculis secum natis in eodem sanguine,

Agmina collatis credas configere signis.
 Tantis in angusto strepitus furit. Additur armis
 Calliditas, parcusque sui tumor, iraque nunquam
 Prodigia telorum, caute contenta minari, 30
 Nec nisi servandæ jactus impendere vitæ.
 Error abest; certum solertia destinat ictum,
 Nil spatio fallente modum: servatque tenorem
 Mota cutis, doctique regit conamina nisus.
 Quid labor humanus tantum ratione sagaci 35
 Proficit? eripiunt trucibus Gortynia capris

Pules catervas incitatas clangore tubarum decertare vexillis commissis. Tantum murmur excitatur in parvo! Astutia adjungitur his telis, et furor parcens sibi, et ira nunquam profundens male spicula, salis habens sapienter minitari, et non insumere jactus telorum, nisi ad vitam conservandam. Error remotetur; industria dirigit telum certum, intervallo non decipiente modum dirigendi: et cutis commota observat spatium tenendum, et moderatur conatum jactus periti. Quid industria hominum tantum protulit solerti ingenio? homines auferunt capris crudelibus cornua Gortynia.

tubarum Put. Lov. Petav. sec. deerat hic versus Moret. pr.—27 cognatis Put. cognatis c. consurgere Var. LL. ed. Antv. castris Vat. sec. telis inc. Heins.—28 angusta ed. Parm. strepitus ferit Put. fuit Ambr. pr.—29 parcusque Ald. fuit pro sui Pal. duo Med. timor dno Vatt. Pal. Oisel. tumor i. e. ira leg. Heins. atque ita pro iraque Vat. sec.—31 jactus Var. LL. e marg. Parm. tantus Florent. cutus Vat. tert. tractus Vat. sec. Pal. Rott. Oisel. tres Med. Heins. H. et inc. ejusd. Put. duo Petav. Bonon. duo Ambr. Moret. pr. Oxon. sec. Buslid. Cod. Epigr. Ambr. ed. Parm. Var. LL. ed. Antv.—32 Terror Vat. pr. Pal. duo Med. duo Heins. Petav. pr. Bonon. Ambr. tert. Moret. pr. Oxon. sec. Cod. Epigr. Ambr. Var. LL. ed. Antv. habet Oisel. totum pro certum inc. Heins. circum Cod. Epigr. Ambr.—33 fallatque tenorem Put. timorem Vat. sec.—34 Mota Oisel. m. sec. Muta duo Vatt. Pal. Mixta Var. LL. ed. Antv. regit Lov. Buslid. Ald. visus Pal. Buslid. nisus duo Vatt. Med. sec. inc. Heins. Put. duo Petav. Bonon. Moret. pr. Oxon. sec. Lov. Cod. Epigr. Ambr. Ald. Var. LL. e marg. Parm.—35 Quid Ald. Parm. Gryph. Quis duo Vatt. Pat. Rott. Oisel. tres Med. inc. Heins. Put. duo Petav. Bonon. Ambr. pr. Cod. Epigr. Ambr. humanis Buslid. Var. LL. ed. Antv. m. pr. ratione fugaci Rott.—36 Profuit Vat. sec. Perficit Vat. tert. Florent. trucibus

NOTÆ

Asperat armos] Acuit humeros, vel potius acuit, exerit spicula seu hastilia in humeris suis.

28 Tantis in angusto] Tantum strepitus edit parvum istud animal in his angustis.

33 Servatque tenorem] Ejus cutis mota tam certa est ad ictum dirigendum, ut non fallatur spatio, ut optime observet spatium et tempus tenen-

dum in spiculo vibrando. Sicque hystrix symbolum est fortitudinis sapientissimæ, quæ cominus et eminens hostem prudenter petit. Aiunt Ludovicum XI. Galliarum Regem, delectatum esse effigie Hystricis coronam ferentis, cum hoc titulo, 'Cominus et eminens.'

36 Gortynia] Gortyn est urbs Cretæ, ubi cornua caprarum sylvestrium

Cornua : subjectis eadem lentescere cogunt
 Ignibus : intendunt taurino viscere nervos :
 Instruitur pinnis, ferroque armatur arundo.
 Ecce brevis propriis munitur bellua telis, 40
 Externam nec quærit opem : fert omnia secum :
 Se pharetra, sese jaculo, sese utitur arca.
 Unum animal cunctas bellorum possidet artes.
 Quod si omnis nostræ paulatim industria vitæ
 Fluxit ab exemplis, quicquid procul appetit hostem 45
 Hinc reor inventum : morem hinc traxisse Cydonas
 Bellandi, Parthosque retro didicisse ferire,
 Prima sagittiferæ pecudis documenta secutos.

nia : cogunt eadem molliori flammis suppositis : contendunt in his funes ex nervis taurorum : sagitta adornatur pinnis, et præfigitur ferro. En bestia parca tegitur spiculis suis, neque requirit auxilium adventitium : portat omnia secum : utitur sese ut pharetra, sese ut telo, sese ut arca. Una bestia habet dexteritatem omnem militiæ. Quod si omnis solertia vitæ nostræ paulatim deducta est ab exemplis, quicquid longe ferit hostem, hinc puto deductum esse : hinc puto Cydonas arripuisse consuetudinem pugnandi, et Parthos accepisse artem percutiendi pone, imitantes peritiam primam bestię sagittiferæ.

Vat. tert. *Cortinia* Lov. Buslid. *Cortynia* Oxon. sec. *Gortinia* Var. LL. e marg. Parm. *campis* Vat. sec. Buslid. *captis* duo Med. Exc. Lucens. pr. Var. LL. ed. Antv. *raptis* Florent.—38 *intendet* Rott. *incendunt* Med. sec. *intendos* Ambr. tert. *taurino* Exc. Lucens. pr. *taurinos* duo Vatt. Pal. Rott. Oisel. *taurino viscere* Var. LL. e marg. Parm. *taurinos mittere* Oxon. sec. *viscera* Exc. Lucens. pr. Ald. *vincere* Inc. Heins. m. sec. *mittere* duo Vatt. Pal. Rott. Oisel. Florent. duo Med. inc. Heins. Put. duo Petav. Bonon. duo Ambr. ed. Parm. *intendere* Cod. Epigr. Ambr.—39 *pennis* Petav. sec. Ambr. tert. Buslid. *pugnis* Pal. duo Med. *pinnis* Vat. tert. *pennis pro ferroque* Med. sec. inc. Heins.—40 *bellua* inc. Heins. Petav. pr. *bestia* duo Vatt. Pal. Rott. Oisel.—41 *Deest hic versus* Lov. *sunt pro fert* Florent. *tecum* Pal. Med. pr.—42 *sæque utitur* Buslid.—43 *Unde aliis pro Unum animal* Buslid. *continet pro possidet* Lov. *arcas* Petav. pr.—44 *industria veste* Med. sec.—45 *Fiasit pro Fluxit* Vat. sec. *Flexit* Lov. *ab extremis* Pal. Med. pr. *quidquid petit* Pal. duo Med.—46 *Ciconas* Oxon. sec. Lov. Buslid. *Cydonas* duo Vatt. Pal. Florent. tres Med. duo Heins. Put. duo Petav. Bonon. Moret. pr. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Lucens. pr. Var. LL. ed. Antv.—47 *serine pro ferire* Vat. sec.—48 *pecudis vel volacris* Oisel.

NOTE

igne mollita, et lentiora facta, curvantur in arcus, et his applicantur funes ex nervis taurorum.

40 *Propriis munitur bellua telis*] Unde Hystrix symbolum est viri fortis, suo animo, suo consilio sese tutantis,

et sic quovis tempore arma propinqua ad se defendendum habentis. 'Fert omnia secum.'

46 *Cydonas*] Populos Cretæ, jaculis sagittisque celeberrimos. De Parthis alio in loco.

XLVI.

3. TORPEDO.

ARGUMENTUM.

TORPEDINIS VENENUM ET ASTUTIA.

QUIS non indomitam diræ Torpedinis artem
Audiit, et merito signatas nomine vires ?
Illa quidem mollis, segnique obnixa natatu

Æquis non accepit astutiam insuperabilem Torpedinis sævæ, et naturam ejus designatam vero nomine? Illa certe Torpedo mollis et connixa tractu pigro repit,

~~~~~

De Torpedine inscribitur hoc carmen in Vat. pr. et Moret. pr. in Bonon. et Var. LL. m. Parm. deerat Inscriptio. Codex Hafniensis Bibl. chartac. quem litera A. notaverat Heinsius, habebat quoque hoc carmen. De *Torpedine*, quæ Νάρκη, vid. Plin. Lib. xxxii. c. 1. Joh. Rhodium ad Compos. xi. Scribon. Largi. Antigon. Hist. Mirab. c. 52.

1 *diræ* Vat. pr. Exc. Pat. rec. Lucens. pr. Ald. Var. LL. ed. Antv. *miræ* quatuor Vatt. Pal. Hafn. Rott. Oisel. Florent. tres Med. inc. Heins. Put. duo Petav. Bonon. Ambr. tert. Buslid. Oxon. sec. Cod. Epigr. Ambr. *turpidinis* Buslid. *torpedinis* Moret. pr. *arcem* Vat. tert.—2 *Audit et merito* Ald. *Audit et emerito* Vat. pr. Ambr. pr. Vat. Livin. Exc. Lucens. pr. *Audiit et merito* quatuor Vatt. Rott. Oisel. Florent. tres Med. inc. Heins. Put. duo Petav. Ambr. tert. Buslid. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Pat. rec. Var. LL. e marg. Parm. *emeruit* Med. sec.—3 *malli* malit Heins. *segnisque* Pal. *segnis mollisque* Petav. sec. *segnisque obnoxia natu* duo Med. *tactu* quatuor Vatt. *natu* Pal. *natatu* Hafn. *obnoxia tactu* Buslid. Oxon. sec. Ald. Var. LL. ed. Antv. *obnoxia tractu* Ambr. pr. Gesn. et ed. Bipont. *obnixa notatu* Med. sec. *obnixa natatu* Vat. tert. Rott. Oisel. Florent. Petav. sec. Ambr. tert. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Lucens. pr. Heinsius ascripserat '*natus* pro *natatus*. sic *natio* pro *natatio*. vid.

NOTÆ

1 *Torpedinis*] Torpedo est piscis mollior, et cartilagineus, sed et spinosus etiam, sua natura piger, sed se nativo suo torpore non solum tutatur, ut ait Tullius, sed etiam pisces alios

stupefacit, stupefactosque devorat. Græcis dicitur, νάρκη, unde φάρμακα νάρκωτικά, quæ stupefaciendi vim habent.

Reptat, et attritis vix languida serpit arenis.
 Sed latus armavit gelido natura veneno ;
 Et frigus, quo cuncta rigent animata, medullis
 Miscuit, et proprias hyemes per viscera duxit.
 Naturam juvat ipsa dolis, et conscia sortis
 Utitur ingenio, longeque extenta per algas
 Hac confisa jacet: successu læta resurgit,
 Et vivos impune ferox depascitur artus.
 Si quando vestita cibus incautior æra
 Hauserit, et curvis frænari senserit hamis ;
 Non furit, aut vano conatur vellere morsu :

5

10

et lenta vix trahit se arenis pressis. At natura instruxit latus ejus veneno frigido, et addidit medullis glaciem, qua animalia omnia torpent, et egit per exta ejus hyemem suam. Ipsa Torpedo adjuvat naturam insidiis suis, et cognoscens fatum suum, impendit ingenium suum, et porrecta late per muscum marinum, recubat confidens tactui suo: at gaudens successu excitatur, et crudelis devorat tuto corpora vitentia piscium. Si aliquando imprudentior exorbuerit hamum æreum cinctum ceca, et enaserit se teneri hamis curvatis, haud effugit, aut tentatvellere hamos

*****

Salmas. ad Hist. Ang. p. 293.'—4 in attritum v. l. serpsit Pal. fortuna veneno Vat. tert. Florent.—6 membra rigent conciciebat Heins. armenta Ambr. pr. Sched. Gud. armata omnes Vatt. Hafn. Pal. Rott. Oisel. Oxon. sec.—7 properas pro proprias legebat Heins.—8 non pro juvat Buslid. juxit duo Med.—9 Impedit pro Utitur Buslid. Uritur duo Med. Put. longe distenta Rott. undas pro algas Buslid.—10 Hac confisa jacet Florent. Tactu fixa jacet Hafn. Ac confisa jacet Vat. tert. Rott. Florent. m. sec. Ac tactu confusa jacet duo Vatt. Petav. sec. Attactu confusa jacet Oxon. sec. Attactu confusa suo Var. LL. e marg. Parm. Ad tactum Var. LL. ed. Antv. Tactu confusa jacet Pal. Med. quart. Attactu Med. pr. inc. Heins. Put. Petav. pr. Bonon. Moret. pr. Cod. Epigr. Ambr. Attactu confusa jacet et læta resurgit Med. sec. A tactu confusa jacet, successu læta resurgit Buslid. Tactu fixa jacet, successu læta resurgit Ambr. tert. Attactu confusa suo, tum l. resurgit Ambr. pr. m. sec. Tactu fixa jacet Vat. sec. in Vat. pr. erat, A tactu confusa suo... Qui tetigere jacent. successu læta resurgunt. quod et Ambr. pr. habet, in Exc. Lucens. pr. erat, Attactu confusa suo immobilis hæret, Qui tetigere jacent. successu læta resurgit. Qui tetigere jacent ed. Parm. in vet. Gyr. immutato ordine versuum erat, Qui tetigere jacent. successu læta resurgens Attactu confusa suo, immobilis hæret.—11 ferox Var. LL. e marg. Parm. feros duo Vatt. Moret. pr. suos ed. Parm. depascitur Petav. sec.—12 me vicior pro incautior Vat. sec. ullum pro æra Buslid. qui seq. versum ita representat, Hauserit et totum jam perdidit omne venenum. armis pro hamis tres Vatt. Pal. Rott. Oisel. Florent. tres Med. inc. Heins. Put. duo Petav. Bonon. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Lucens. pr. Var. LL. ed. Antv. m. pr.—14 Non sunt haud vano Buslid. furit quatuor Vatt. Hafn. Pal. Rott. Oisel. Florent. tres Med. Petav. sec. duo Ambr. Cod. Epigr. Ambr. Sched. Gud.

NOTE

8 Conscia sortis] Cognoscens venen- nus : ' Novit Torpedo vim suam, ip-
 num sibi sorte seu fato datum. Pli- sa non torpema,' &c.

Sed propius nigræ jungit se callida setæ,
 Et meminit captiva sui, longeque per undas
 Pigra venenatis effundit flamina venis.
 Per setam vis alta meat, fluctusque relinquit
 Absentem tentura virum : metuendus ab imis
 Emicat horror aquis, et pendula fila secutus
 Transit arundineos arcano frigore nodos,
 Victricemque ligat concreto sanguine dextram.
 Damnosum piscator onus, prædamque rebellem
 Jactat, et amissa redit exarmatus avena.

morsu inani : sed ea astuta admovet se propius setæ atræ hami, et capta recordatur sui ingenii, et procul emittit per aquas halitum lentum ex visceribus virulentis. Vis profunda veneni penetrat per funem setosum, et deserit undas, alligatura virum piscatorem remotum. Frigus timendum emergit ex fundo aquarum, et sequens fila setæ pendentia, prætermeat cum glacie secreta nodos arundinis, et constringit manum victricem piscatoris, sanguine ejus glaciato. Piscator abjicit pondus perniciosum, et prædam reluctantem, atque spoliatus revertitur, arundine perditâ.

fuit Exc. Lucens. pr. vario pro vano Vat. sec. tollere inc. Heins.—15 *Et propius* Petav. sec. *Si propius* Med. sec. *potius* tres Vatt. Pal. *longæ* Exc. Pat. rec. m. pr. *junget se* Buslid. *junxit* duo Vatt.—16 *longoque* Vat. pr. *per herbas* Vat. quint.—17 *effundere* Moret. pr. *flamina* duo Vatt.—18 *vix alta* Florent. *atra* Ambr. tert. *fructusque* Pal. Ald. Isingr. Colin. Gryph. *fluctusque* Florent. tres Med. Put. duo Petav. Bonon. duo Ambr. Moret. pr. Buslid. Vat. Livin. Exc. Pat. rec. Lucens. pr.—19 *ventura* Vat. tert. Hafn. Olsel. Florent. Petav. sec. Ambr. tert. Cod. Epigr. Ambr. *ventura* Rott. Var. LL. ed. Antv. *victura* quatuor Vatt. Pal. duo Med. inc. Heins. Oxon. sec. *vinctura* Ambr. tert. m. sec. Vat. Livin. Var. LL. e marg. Parm. *nectura* Ambr. pr. Med. sec. *tentura* vet. Gyr. Exc. Lucens. pr.—22 *negat* pro *ligat* Vat. tert. *concerto* Put. *concerto* Buslid.—24 *exarmatus* vel *exanimatus* Cod. Epigr. Ambr. *habena* tres Vatt. Pal. *harena* Exc. Pat. rec. *avena* Vat. tert. Hafn. Rott. Florent. Med. sec. Put. Petav. sec. Ambr. tert. Buslid. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Lucens. pr. Ald. *avena* vel *habena* Vat. quint.

NOTE

15 *Setæ*] Funi setoso, cui adhæret hamus. Unde torpedo symbolum est hominis dolosi, qui quidem occultis artibus alios opprimat. Sed et symbolum est hominis aut pigritiæ veterano aut voluptatum sordibus consulti.

16 *Meminit sui*] Id est, sui ingenii, sui veneni.

17 *Effundit flamina*] Emittere auram quandam pestiferam per funem ipsam, ipsamque arundinem quam piscator tenet.

18 *Vis alta*] Veneni scilicet. Alii legunt *vis atra*.

20 *Horror*] Frigus quod parit horrorem et tremorem in corpore piscatoris.

21 *Transit*] Penetrat ipsam arundinem, et manum ipsam piscatoris. Sed de Torpedine Petrus Gillias : 'Hujus piscis torporem mea manu tactione periclitatus sum, sed haudquaquam mihi manus tantopere obtorpuit quam scriptores decantant. Torpor non modo letalis non est, sed non ita multo post evanescit.' Id quod Scaliger ostendit, Albertumque et Cardanum hoc frigus nimium extollentes errasse probat.

XLVII.

4. NILUS.

ARGUMENTUM.

CELEBRANTUR Ægyptii sine pluvia felices, ob Nilum suum, cujus adumbratur non tam origo, quam cursus et inundatio admirabilis.

FELIX, qui Pharias proscindit vomere terras.
 Nubila non sperat tenebris condentia cœlum;
 Nec graviter flantes pluviali frigore Cōros
 Invocat, aut arcum variata luce rubentem.
 Ægyptos sine nube ferax, imbresque serenos 5

Fortunatus ille, qui frangit aratro campos Ægyptios. Non expectat nubes occupantes cœlum sua obscuritate, neque supplicat Coris spirantibus vehementer, cum frigore pluvio: non supplicat arcui rubeoenti lumine diserno. Ægyptus fertilis est sine pluvia, et sola possidet aquas serenas, non sollicita de cœlo, non indigens

~~~~~

In Exc. Lucens. pr. et Sched. Gud. *Nihus* hoc carmen inscribitur. in Vat. pr. et Moret. pr. erat *Nihus* incipit. De Nilo vid. Ammianum l. xxii. p. 246. 247. 248. et not. Lindenbrog. p. 119. et seqq. Lucas. Lib. x. et Senec. Nat. Quest.

1 *proscindis* Buslid. *proscindi* Moret. pr.—2 *nec sperat* Med. quart. Put. Var. LL. ed. Antv. *non sperat* Vat. sec. Oisel. Med. sec. Petav. sec. Buslid. Cod. Epigr. Ambr.—3 *Cum graviter* Med. sec. Buslid. *flamine* pro *frigore* Moret. pr.—4 *arcus v. luce ruberens* Buslid.—5 *Ægyptus* tres Vatt. Pal. Rott. Oisel. *Ægyptos* Hafn. Med. sec. Petav. sec. Ambr. tert. Cod. Epigr. Ambr. *ferax*

NOTE

1 *Pharias*] Ægyptias, a Pharo insula olim Nili.

2 *Nubila non sperat*] Lucanus de Ægypto: 'Terra suis contenta bonis, nihil indiga mercis, Aut Jovis: in solo tanta est fiducia Nilo.'

3 *Cōros*] Corus seu Caurus ventus est flans ab occasu solstitiali, isque frigidus. Virgilius: 'Semper hyems, semper spirantes frigora Cauri.'

4 *Invocat*] Non invocatur pluvias aut ventos. Unde Tibullus: 'Te propter nullos tellus tua postulat imbres,

Arida nec pluvio supplicat herba Jovi.'

Arcum] Arcum Iridis, quæ nuntiat aquas. Ovidius: 'Concipit Iris aquas, alimenta que nubibus affert.'

5 *Sine nube*] Sine pluvia, quæ nascitur ex nubibus, fruitur *imbribus serenis*, scilicet aquis Nili sui exundantia, sed aërem, seu Cœlum *serenum*, non inficientis. Bullayus tamen in suis peregrinationibus ait Ægyptum pluviis aliquando, et sæpius rore copioso irrigari.

Sola tenet, secura poli, non indiga venti :
 Gaudet aquis, quas ipsa vehit, Niloque redundant :
 Qui rapido tractu mediis elapsus ab Austris,
 Flammigeræ patiens Zonæ Cancrique calentis,
 Fluctibus ignotis nostrum procurrit in orbem, 10
 Secreto de fonte cadens, qui semper inani
 Quærendus ratione latet ; nec contigit ulli
 Hoc vidisse caput. Fertur sine teste creatus,

ventis : fruitur aquis quas ipsa fert, et quæ exundant ex Nilo, qui emergens curam præcipiti ex media regione meridici, tolerans zonam torridam, et Cancrum ardentem, prorumpit in terras nostras ambagibus occultis, fluens ex scaturigine arcana, quæ semper investiganda vano modo, incognita est ; neque ulli concessum est aspicere caput hujus fluvii : hic dicitur factus sine spectatore, emittens aquas agnos-

Med. sec. *severos* pro *serenos* Buslid.—7 *ipse vehit* Med. sec. *Nilusque* Med. sec. Buslid. *redundat* tres Vatt. Pal. Rott. Oisel. *redundant* Cod. Epigr. Ambr.—8 *tractu rapido* Vat. tert. Florent. *elapsus* Pal. *elatus* Florent. Med. sec. inc. Heins. Put. Petav. sec. Bonon. duo Ambr. Moret. pr. Oxon. sec. Buslid. Cod. Epigr. Ambr. Sched. Gud. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Antv. *austris* Vat. pr. Pal. duo Med. Exc. Lucens. pr. *antris* Florent. Med. sec. inc. Heins. Put. duo Petav. Bonon. duo Ambr. Moret. pr. Cod. Epigr. Ambr. Sched. Gud.—9 *Flammigeræ* Put. Ambr. pr. Buslid. *Flammiferæ* tres Vatt. Hafn. Pal. Rott. Oisel. *cucumque* pro *Cancrique* Petav. sec.—10 *Fraudibus in nostris* pro *Fluctibus ignotis* Med. sec. *innumeris* Hafn. Ambr. tert. *in nostris* Petav. sec. Cod. Epigr. Ambr. *vestrum* pro *nostrum* Med. pr. *procurrit* Petav. pr. *percurrit* Ambr. tert. *in æquor* Buslid.—11 *labens* Pal. duo Med.—12 *contigit illi* Put.—13 *sine fertur teste* Petav. sec. *si non fert* Cod.

NOTE

10 *Nostrum in orbem*] In Ægyptum scilicet, quæ patria erat Clandiani.

11 *Secreto de fonte*] Fons Nili antiquis erat incognitus : causam hujus rei Ovidius jocose tribuit Phaëthonis incendio, quo Nilus territus fugit, 'Occulnitque caput, quod adhuc latet.' Hujus inveniendi cupiditate flagrarunt non solum Philosophi, sed et magni Principes. Alexander gentium domitor, Sesostrius, et Ptolemæus Ægyptiorum Reges hac in re perdidērunt operam. Cambyse ad id frustra adhibuit exercitum. Et Cæsar tam vehementer fontis hujusce detegendi cæstro percitus erat, hunc ut honorem bello civili et terrarum imperio prætulisset.

13 *Fertur sine teste creatus*] Ex Strabone Homerus vocat, Νεῖλος ἀπηρτιά, *de lapsus a Diis*. S. Augustinus, Theodoretus, et alii sancti Patres Nilum ex Paradiso terrestri ortum esse crediderunt, rati esse fluvium, quem Moses vocat 'Gehon qui circumit omnem terram Æthiopiarum,' quam Æthiopiam per subterraneos meatus et adeat et irriget. Idem sentit Josephus ; quo nonnulli etiam versum hunc Virgilianum referunt, 'Usque coloratis annis devexus ab Indis.' At Geographi recentiores Gehonem, non Nilum, sed Araxem esse contendunt, qui alluat Æthiopiam Scythicam. Sed tamen ex tam variis auctorum sententiis satis patet, quam occultus es-

Flumina profundens alieni conscia cœli.
 Inde vago lapsu Libyam dispersus in omnem, 15
 Æthiopum per mille ruit nigrantia regna,
 Et loca continuo Solis damnata vapore
 Irrorat, populisque salus sitientibus errat,
 Per Meroën, Blemyasque feros, atramque Syenen.
 Hunc bibit infrænis Garamas, domitorque ferarum 20

centes cælum aliud, quam quod videmus. Inde Nilus cursu errabundo effusus in Libyam omnem, rapitur per imperia mille Æthiopum nigrorum, et aluit regiones infectatas ardore assiduo Solis, et ipse salus existens gentibus siticulosis, vagatur per Meroën, et Blemyas truces, et Syenen nigram. Garamantes infræni potant aquas

Epigr. Ambr.—14 *perfundens* Med. sec. Ambr. tert. Buslid. *aliena* Bonon. *alienis conscia rebus* Exc. Pat. rec. *teli pro cæli* Petav. sec.—16 *means* pro *ruit* Buslid.—17 *vaporem* Petav. sec. *vapori* legebat Heina.—18 *Irrorat* Vat. pr.—19 *Meroem* Put. Thuan. Petav. sec. *Pernasque* Buslid. *Bleasque* duo Vatt. Oisel. inc. Heina. Put. Petav. sec. Cod. Epigr. Ambr. Moret. pr. Oxon. sec. Exc. Lucena. pr. Ald. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Antv. *Blemyasque* Vat. pr. et tert. Vat. Livin. *Blemyasque* vel *Bleasque* Rott. Bonon. Ambr. tert. *feros* tres Med. *Sienem* Buslid. *Syenen* Vat. pr. *Syena* inc. Heins.—20 *infelix* ed. Parm. *infrænis* Ambr. pr. m. sec. *infrænis* Vat. pr. duo Med. Ambr. pr. m. pr. Vat. Livin. Exc. Pat. rec. Sched. Gud. *effræus* Hafn. Med. sec. Ambr. tert. Moret. pr. Buslid. *effrænis* duo Vat. Rott. Oisel. Var. LL. e marg. Parm. Heinsius ascripserat 'recte V. C. *infrænis Garamas*, ut 'Nubidæ *infrænes*' Virgilio. *effrænis* est, cui largius indulgetur frenum: sic 'effrenatus equus' Spartian. in Severo p. 68. l. 31. de quo loco vid. Salmas. p. 136.

NOTE

set Nili fons, qui hodie cognitus est. Oritur quippè ex duplici fonte in Abyssia vel Abassia, in medio fere regno Goyam, in regione Sacahala, quæ montosa est, ut reliqua Æthiopia: inter montes planities parva, eaque iniqua, reperitur, et in planitie locus exiguus atque fruticosus, fruticum ramis et radicibus ita inter sese implicitis, ut supra incedere non raro queas. In hoc lacu duo fontes, iique altiores, puteorum instar, non procul a se remoti visuntur. Hinc Nilus oritur, et non multo post, ex alio lacu, quem intrarat, emergens, terra absorbetur, alveum tamen suum insigni herbarum viriditate distinguens. Inde major prodiens, et fluviis Gema, Linquetil, et Brantil adauctus, irruit in lacum Bar Dambea, vel Coloen, ex

Ptolemæo, vel Zayre, vel Zambre ex Mercatore. Ex hoc lacu maximo plurimis et ingentibus fluviis aucto Nilus solus, ideoque major, erumpit: post in eadem Æthiopia recipit ingentia flumina, Gamara, Abea, Baizo, et A-quers; Nubiamque et Ægyptum intrat, alluit, fœcundat. Hæc omnia hausimus ex Diatribæ nobilissimi doctissimique viri Totii Ferrarii, in suprema Normaniz Curia Senatoris integerrimi, qui curiosas hasce observationes ex libris et colloquiis Lusitanorum in ipsa Lusitania expiscatus est.

15 *Inde*] Ex regione meridiana Æthiopnm, a quibus Nilus dictus est *Atapus*, id quod Æthiopum lingua significat aquam e tenebris profluentem.

Girraeus, qui vasta colit sub rupibus antra,
 Qui ramos ebeni, qui dentes vellit eburnos;
 Et gens compositis crinem vallata sagittis.
 Nec vero similes causas crescentibus undis,
 Aut tempus meruit. Glacie non ille soluta,
 Nec circumfuso scopulis exuberat imbre.

25

hujus, et Gyrrhæi debellatores ferarum, qui habitant cavernas immanes sub saxis, qui avellunt ramos ebeni, et dentes elephantorum eburneos, et populus habens capillos cinctos sagittis apte accommodatis. Neque vero Nilus promeritus est eandem causas atque idem tempus aquis suis inundantibus, ac ceteri fluvii. Non ille exundat ex rupibus, gelu liquefacto, neque pluvia abundant. Etenim cum hyems acer-

et 'effrena libido' p. 74. Ovid. de Tereo, 'effreni captus amore,' ut citant antiqui Grammatici. vulgo inopino.' *Daramas* Buslid.—21 *Girreus* Florent. inc. Heins. Petav. pr. Bonon. Ambr. pr. Exc. Pat. rec. *Cirraeus* Pal. *Cirreus* duo Med. *Gyrreus* Vat. pr. *Glareus* Moret. pr. *Gyareus* Oisel. Hafn. Vat. Livin. Var. LL. e marg. Parm. *Guareus* Petav. sec. *Cyareus* Rott. Exc. Lucens. pr. *Giareus* Vat. sec. Put. Ambr. tert. Buslid. Oxon. sec. Cod. Epigr. Ambr. Var. LL. ed. Antv. *Getulus* Med. sec. vid. Claver. Coronid. Misc. cap. xiv.—22 *dentes* qui tres Vatt. Pal. duo Med. inc. Heins. Put. duo Petav. Bonon. duo Ambr. Moret. pr. Oxon. sec. Buslid. Vat. Livin. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. *velat* Vat. tert. Oisel. Florent. Med. sec.—23 *crimen* Med. sec. *relegata* Buslid. *relata* Vat. pr. et tert. Hafn. Pal. Rott. Oisel. *vellata* Exc. Pat. rec. *vallata* Vat. sec.—24 *ævo* pro *vero* Petav. sec. *simili* Cod. Epigr. Ambr. *similis* *caussa* Buslid. Moret. pr. Oxon. sec. Petav. pr. Exc. Lucens. pr. Siculis Med. sec. *similis* Vat. sec. *caussa* inc. Heins. Med. sec.—25 *Aut* Vat. sec. Med. sec. Put. duo Petav. Ambr. tert. Oxon. sec. Buslid. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Antv. *Ut* Vat. pr. et tert. Pal. Rott. *namque* ille Buslid.—26 *Non* Buslid. *Non circumfuso* Vat. sec. Petav. pr. *circumciso*

NOTE

23 *Crinem vallata sagittis*] Intelligit aut Nubianos, aut Meroës incolas, qui crines suos parvis sagittis compositis et solerter accommodatis implere solebant.

24 *Similes causas crescentibus undis, aut tempus*] Non eadem causa, non idem tempus inundationis Nili, ac ceterorum fluviorum. Quippe alii amnes exundant ob pluvias, et per tempus hyemis: contra Nilus tempore æstivo, quo raræ sunt pluviae. Qui tamen rem propius considerabunt, hanc Nili inundationis causam invenient. Nimirum Junii, Julii, et æstatis nostræ temporibus, hyems sævit in Æthiopia, et cum Nilus fluvius om-

nibus hujusce regionis exundantibus extumescat, mirum certe non est, si post peragrata plus quam octoginta milliaria, aquis ita turgeat, ut per totam Ægyptum copiosius latiusque stagnare videatur. Id quidem suspicari Lucanus visus est, dum hæc ait de Nilo: 'Jus tibi Solstitiis aliena crescere bruma, Atque hyemes afferre tuas.' Nugantur, qui Nili inundationes coërceri, et Nilum ipsum in mare Rubrum averti posse jactitant: nugantur quoque qui Oceani, per caput Bonæ-spei et subterreos meatus irruentis, æstibus lacum Dambeam et Nilum augeri agitarique effutiant.

26 *Exuberat*] Cluverius causam

Nam cum tristis hyems alias produxerit undas,
 Tunc Nilum retinent ripæ. Cum languida cessant
 Flumina, tunc Nilus mutato jure tumescit.
 Quippe quod ex omni fluvio spoliaverit æstas,
 Hoc Nilo Natura refert, totumque per orbem
 Collectæ partes unum revocantur in amnem.
 Cumque die Titana Canis flagrantior armat,
 Et rapit humores madidos, venasque calore

30

ba auxerit aquas alias, tum littora sua cohibent Nilum: cum autem fluvii minores prope desinunt, tunc Nilus, ordine rerum converso, turgescit. Quasi natura reddat hoc Nilo, quod æstas detraxerit ex fluminibus cunctis; et partes aquarum congregata per totum mundum referantur ad fluvium unum. Et quo die Canicula ardentior inflammet Solem, et sorbet aquas madentes, et coërcet terrarum meatus

Oxon. sec. *circumfusus* Cod. Epigr. Ambr. *circumfusus* Pal. Med. pr. et quart. Buslid. *circumfusus* ... *imbres* Med. sec. *umbre* Cod. Epigr. Ambr. *populis* pro *scopulis* Pal. Moret. pr.—27 *altas* Med. quart. Buslid. Exc. Pat. rec. *produxerit* Vat. Livin. Buslid. *altas produxerit umbras* Exc. Lucens. pr. *produxit* in *undis* Ald. Var. LL. e marg. Parm. *produxit* in *umbras* Vat. sec. Oisel. Med. sec. Petav. sec. Cod. Epigr. Ambr. *undis* vel *amnes* Oisel. —28 *retinens* Buslid. *Nymphæ* pro *ripæ* Exc. Pat. rec. m. pr.—29 *Fulmina* Ald. cum Florent. *tum* Vat. quart. *mutato rare* Exc. Lucens. pr. *rile* Vat. sec. Oisel. Med. sec. Put. Petav. sec. Var. LL. ed. Antv. *more* Buslid.—30 *fluvios* Med. sec. *spoliaverat* Rott. Med. sec. *æstus* Vat. pr. et tert. Pal. Vat. Livin. *æstas* Med. sec. inc. Heins. Put. duo Petav. Bonon. Ambr. tert. Moret. pr. Oxon. sec. Buslid. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Pat. rec. m. sec. Lucens. pr. Ald. Var. LL. ed. Antv.—31 *Hæc* duo Petav. *Non* Med. sec. *natura refert Nilo* Oisel. Med. sec.—32 *vires* pro *partes* Ambr. pr. *vices* Sched. Gud. *undæ* pro *unum* inc. Heins. *agmen* pro *amnem* Pal. duo Med.—33 *Quoque die* Vat. sec. Med. sec. Buslid. Ald. Var. LL. e marg. Parm. Gesn. et ed. Bipont. *Cumque* Vat. pr. et tert. Pal. Rott. Florent. duo Med. Exc. Pat. rec. m. sec. ed. Parm. *Comque* Ambr. pr. *diu* inc. Heins. *canis* pro *Canis* Med. sec.—34 *raptio* Pal. *madidas* id. Pal. *madidus* duo Med. *rupidos*

NOTÆ

hanc tribuit, 'Etesis nebula' in extremam Æthiopiam, 'ferentibus ex reliquo orbe,' vel mare in ostia Nili repellentibus.

33 *Cumque die*] Quo præsertim tempore Canicula exoritur: hoc dicitur Poëtice, ante Caniculam enim Nilus incipit exundare, Junio et Julio mensibus: Canicula autem exoritur circa vigesimum tertium Julii diem.

Titana] De hoc alibi.

Canis] Canicula non calidum astrum est, ut antiqui crediderant. Id post-

ea ostendemus.

34 *Humores madidos*] Alii legant, *Et rapit humores avidus*; nec male.

Venasque calore] Hoc subobscurum est, et Heinsius excusso hoc loco ait, 'latet aliquid.' Ego, quod sentio, aperiam. Dum itaque Canis seu Canicula sorbet humores, et *calore nimio compeccit*, seu comprimit ac coërcet *venas* seu *meatus* terrarum, ne aquæ fluant, tum Nilus exundat.

Compescit, radiisque potentibus æstuat axis; 35
 Nilo bruma vehit contraria tempora mundo,
 Defectis solitum referens cultoribus æquor.
 Effluit Ægeο stagnantior, acrior alto
 Ionio, seseque patentibus explicat arvis.
 Fluctuat omnis ager: remis sonuere nouales. 40
 Sæpius, æstivo jaceat cum forte sopore,
 Cernit cum stabulis armenta natantia pastor.

ardore, et cælum fervet caloribus violentis, velut quædam hyems apportat Nilo tempestatem contrariam orbi, reddens agricolis languentibus campos assuetos. Tum Nilus expatiatur latior Ægeο mari, vehementior Ionio mari profundo, et porrigit se in agris vastis. Campus omnis exundat; arva resonant remis: et sapius pastor, cum forsā recubet somno æstivo, videt armenta sua natantia cum stabulis.

Vat. tert. *venasque calore* Vat. pr. et tert. *calorem* duo Med. *colorem* Pal. *canosque calores* Oxon. sec. *varioque calore* Hafn. Ambr. tert. *vanosque calores* Vat. sec. Oisel. Med. sec. inc. Heins. Put. duo Petav. Ambr. pr. Bonon. Moret. pr. Exc. Pat. rec. m. pr. Sched. Gud. Var. LL. ed. Antv. *venasque calore* vel *vanosque calores* Rott.—35 *radiisque* Put. Petav. sec. *aris* pro *axis* id. Petav.—36 *vehit* vet. Gyr. *venit* tres Vatt. Hafn. Pal. Rott. Oisel.—37 *Defectis solitum referens* Vat. pr. et tert. Vat. Livin. *Defectu solitumque ferens* Var. LL. ed. Antv. *Defectis solitumque ferens* Exc. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. *Defectum solitumque ferens* Vat. sec. Hafn. Med. sec. Pnt. duo Petav. Bonon. Ambr. tert. Buslid. Moret. pr. Oxon. sec. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Pat. rec. Ald. *Defectum solitum referens* Ambr. pr. *deferens* Pal. *Defectum solitumque ferens* vel *serens* inc. Heins.—38 *altior* pro *acrior* Ambr. pr.—39 *sese pendentibus* Oisel. Med. sec. Put. Petav. sec. Buslid. Exc. Lucens. pr. Var. LL. ed. Antv. cum glossa i. e. *pronis. petentibus* Vat. pr. m. sec. et tert. Pal. Rott. Florent. Med. pr. inc. Heins. Petav. pr. Ambr. pr. Oxon. sec. *æstuat* pro *explicat* Petav. pr. deerat hic versus Vat. sec. Ambr. tert. et Cod. Epigr. Ambr.—41 *jaceat* Oxon. sec. *jactet* Bonon. *sæpe* pro *forte* Buslid. Exc. Pat. rec. *sopore* Pal. *vapore* Vat. sec.—42 *æstiva* pro *armenta* Petav. pr.

NOTÆ

36 *Contraria tempora*] Velut quædam hyems Nilo reddit tempestatem quandam contrariam tempestati orbis; hoc est, æstati qua fruitur noster orbis, non vero universus: Æthiopia enim tum hyemem sentit suam, cum Sol ad Cancrī signum pervenit.

38 *Ægeο, Ionio*] De his supra.

40 *Remis*] Arva stagnantia ferunt cymbas ex arundinibus seu papyro factas. Tantam quippe papyri co-

piam Nilus trahit, hinc ut dicatur papyrifer. Ovidius: 'Perque papyri-feri septemflua flumina Nili.' Hac papyro usi veteres ad scribendum; et Ægyptii ad cymbas struendas: 'Conseritur bibula Memphitis cymba papyro.'

Nouales] Novalis est fundus in quo fit satio alternis, hoc est, ex duobus annis satio semel celebratur. Accipitur pro quocumque agro.

XLVIII.

5. MAGNES.

ARGUMENTUM.

Qui scrutatur causas rerum, explicet miracula Magnetis, qui non ornatu, sed sua virtute commendandus est; qui recreatur ferro: hinc Martis ferrei et Veneris Magneticæ amores celebrantur.

QUISQUIS sollicita mundum ratione secutus
 Semina rimatur rerum, quo Luna laborat
 Defectu, quæ causa jubet pallescere Solem:
 Unde rubescentes ferali crine cometæ,
 Unde fluant venti, trepidæ quis viscera terræ
 Concutiat motus, quis fulgura ducat hiatus, 5

Quicumque Philosophus exquirens res mundanas, ingenio laborioso scrutatur principia rerum, puta, qua Luna deficiat Eclipsi, quæ causa cogat Solem obscurari, unde cometa rubri coma funesta, unde venti procinant, quis tremor commoveat

Magnes. Inscribitur ita hoc carmen in Vat. pr. et Exc. Lucens. pr. in Codice chartaceo Bibliothecæ Hafniensis, quem litera A hic notaverat Heinsius, [idem videtur quem litera B signavit Idyll. 1.] erat, *Claudiani Poetæ Alexandrini de vi Magnetis lapidis incipit.* in Med. pr. et quarto desideratur. De *Magnete* Tzetzes Chiliad. 140. Pantin. in Apostolium p. 315. 325. 326. Zenob. p. 85. atque illic Schott.

1 *Si quis Bonon. sollicitat* Petav. sec. Var. LL. ed. Antv. m. pr. *mundum* Vat. Livin. *mundi* Ald. Var. LL. e marg. Parm. *mundi rat. securus* Exc. Lucens. pr.—2 *rimatur* Vat. pr. Oisel. *miratur* Vat. sec. et tert. Buslid. *minacis* Exc. Læti m. pr. *laboret* Med. sec.—3 *Defecta* Vat. tert.—4 *cometes* Buslid.—5 *ruant venti* conjiciebat Heins.—6 *Commoveat* Vat. tert. Rott. *Concur-*

NOTÆ

2 *Luna laborat defectu*] Eclipsin scilicet Luna patitur, cum terra interposita impedit, quominus solitum lumen a Sole mutuetur.

3 *Pallescere Solem*] Quod accidit ob nubes interjectas. Alioquin si per pallorem intelligeret eclipsin Solis, notandum esset id contingere ob cor-

pus opacum Lunæ, cujus interposito Solem intueri prohibemur.

5 *Trepida terræ*] Terræ tremantis ob nimios motus.

6 *Hiatus*] Intellige hiatus nubis, unde fulgure micat. De Cometis et ventis, alio in loco.

Unde tonent nubes, quo lumine floreat arcus :
 Hoc mihi quærenti si quid deprendere veri
 Mens valet, expediām. Lapis est cognomine Magnes,
 Decolor, obscurus, vilis. Non ille repexam 10
 Cæsariem Regum, nec candida virginis ornat
 Colla, nec insigni splendet per cingula morsu :
 Sed nova si nigri videas miracula saxi,
 Tum pulchros superet cultus, et quicquid Eois

viscera terræ trementis, quæ rima emittat fulmina, unde nimbi fulminent, quæ luce arcus Iridis varietur; ille Philosophus explicet hoc mihi petenti, si quid veritatis animus investigare potest. Lapis est cognominatus Magnes, subniger, opacus, abjectus. Non ille decorat crines calamistratos Regum, neque cervicem albam puellarum, neque rutilat morsu illustri in balteis: at vero si aspicias prodigia lapidis nigri, tum vincat ornatus eximius, et id omne quod Indi quærunt in littore

rat Exc. Læti m. pr. Concutiat Med. sec. inc. Heins. Put. Petav. pr. Bonon. duo Ambr. Cod. Epigr. Ambr. Moret. pr. Oxon. sec. Vat. Livin. Exc. Pat. rec. Lucens. pr. Sched. Gud. ed. Parm. *ventus* pro *motus* Vat. pr. m. pr. *fulmina* Vat. Livin. *flumina* Moret. pr. Buslid. *quæ f. ducat origo* duo Vatt. Hafn. Rott. Exc. Læti. Parm. Ald. Junt. Isingr. Gryph. Colin. *quis f. d. hiatus* Vat. pr. Med. sec. Put. Ambr. pr. Vat. Livin. Exc. Pat. rec. Sched. Gud.—7 *tonant* Med. sec. *limine* Bonon. Oxon. sec. *flumine* Buslid. Moret. pr. *fulgeat* Vat. Livin.—8 *Hoc* tres Vatt. Hafn. Rott. Oisel. Exc. Læt. *Hæc* Florent. Med. sec. Moret. pr. *verum* Vat. pr. Oisel. Vat. Livin. Exc. Læti. *velim* Ald. *veri* duo Vatt. Hafn. Florent. inc. Heins. Put. duo Petav. Bonon. Ambr. tert. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Lucens. pr.—9 *expediām* Med. sec. *expediant* tres Vatt. Hafn. Rott. Oisel. Exc. Læti. *expediat* Ambr. pr. *experiar* conjiciebat Heins. *cognoscere* pro *cognomine* Ambr. tert.—11 *non candida* Hafn. Rott. inc. Heins. Put. Petav. pr. Bonon. duo Ambr. Moret. pr. Buslid. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Lucens. pr. Ald. Raphael. Var. LL. e marg. Parm. *nec candida* Oxon. sec. *non pectora virginis ornat* Vat. pr. Oisel. *non candida virginis ora Collo nec* Vat. sec. Florent. Petav. sec. *ora* pro *ornat* Vat. tert. Buslid.—12 *De* est hic versus Vat. pr. et Oisel. *splendent* Moret. pr. *singula* duo Vatt. Bonon. Buslid. Oxon. sec. *morsus* Florent.—13 *jubeas miracula* Bonon.—14 *Tunc* tres Vatt. Hafn. *Tum* Petav. sec. *superat pulchros* Exc. Læti. *pulchros superat* Florent. Med. sec. inc. Heins. Put. duo Petav. Bonon. duo Ambr. Buslid. Moret. pr. Oxon. sec. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Lucens. pr. Var. LL. e marg.

NOTE

7 *Tonent nubes*] Sunt Philosophi, qui dicant fulmina et tonitrua nihil aliud esse quam nubium conflictus.

Floreat] In Iride sunt varii colores, ut in floribus.

8 *Hoc mihi quærenti*] Philosophus aliquis, vel ego potero mihimet ipsi explicare causas rerum illarum; at non tam facile explicatur lapis, *cognomine magnes*, cujus vis ita latet ut oc-

culta videri possit.

9 *Magnes*] Sic dicitur a populis, ex Lucretio.

10 *Decolor*] Candidus etiam Magnes reperitur, sed raro.

Repebam] Caput bene pexum, calamistratum.

12 *Per cingula*] In balteis, in zonis non fulget magnes.

Indi littoribus rubra scrutantur in alga. 15
 Nam ferro meruit vitam, ferrique rigore
 Vescitur. Hoc dulces epulas, hoc pabula novit.
 Hinc proprias renovat vires : infusa per artus
 Aspera secretum servant alimenta vigorem.
 Hoc absente perit : tristi morientia torpent 20
 Membra fame, venasque sitis consumit apertas.
 Mavors, sanguinea qui cuspidē verberat urbes,
 Et Venus, humanas quæ laxat in otia curas,
 Aurati delubra tenent communia templi.
 Effigies non una Deis : sed ferrea Martis 25
 Forma nitet : Venerem magnetica gemma figurat.
 Illis connubium celebrat de more sacerdos.

rubro, in terra Orientis. Etenim Magnes nactus est vitam ex ferro, et virescē duritiē ferri. Hoc cognoscit ut nutrimentum. Hinc restat vires suas. Esset hæc dura diffusa per partes Magnetis, conservat ipsi virtutem arcanam. Languet hoc ferro remoto. Corpus ejus Magnetis deficiens marcescit fame mæta, et sitis absomit meatus ejus patulos. Mars, qui cum hasta cruenta percutit urbes, et Venus, quæ solet solitudines hominum in requiem, habent sacellum commune in templo aures. Statua non una est Diis duobus : sed statua Martis ferrea splendet : margarita magnetica representat Venerem. Sacerdos facit conjugium

Parm. superet Vat. pr. m. sec. *Eoi* Vat. sec.—15 *Indus scrutatur* Vat. Livin. *India* Rott. *Indi scrutantur* Exc. Lacens. pr. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Antv. *Indis* Vat. sec. Petav. sec. Ald. *Indi* Put. Ambr. tert. Cod. Epigr. Ambr. *scrutantur* Vat. sec. Hafn. Petav. sec. Ambr. tert. Cod. Epigr. Ambr. *nigra...alga* Moret. pr. *rubram...algam* Vat. pr. Oisel. Ambr. pr. Med. sec.—16 *Nam ferro* Med. sec. Ambr. pr. m. sec. Vat. Livin. Exc. Pat. rec. *Ex ferro* duo Vatt. Rott. Hafn. *Et* Vat. pr. Put. *vigore* Vat. pr. Med. sec. Ambr. pr. *vigorem* Hafn. *rigorem* Ambr. tert.—17 *hic dulces...hic* Moret. pr. *hoc...hoc* Florent. Put. duo Petav. Ambr. tert. Buslid. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Lacens. pr. Ald. Var. LL. e marg. Parm. *hæc* Vat. pr. Oisel. Med. sec. Ambr. pr. inc. Heins. Exc. Læti. *hoc dulces* Bonon. *epulas dulces* Vat. sec. *hæc* Var. LL. ed. Antv.—18 *renovas* Vat. tert. *renovat* Buslid. *infusa* Vat. pr. Oisel. Med. sec. Ambr. pr. *hinc sua* al.—19 *vigores* Hafn. *rigorem* Vat. tert. m. pr. *vaporem vel rigorem* Moret. pr.—20 *Hic et seq. versus desiderantur* in Vat. pr. et Oisel.—22 *sanguineas* Put.—23 *lassat* Moret. pr. *in otia gentes* Ambr. pr. Sched. Gud.—24 *communia vel convivia* Moret. pr.—26 *Forma ciret* Petav. pr. *Magnetia* Hafn. Med. sec. *Magnetida* Vat. tert. Rott. Florent.—27 *conju-*

NOTE

16 *Vitam*] Thales dicebat in Magne animam esse, quæ viveret.

17 *Vescitur*] Nempe recreatur ferro, seu ferri parvulis ramentis, quibus eum vesci et renovari putes; quo ferro remoto, pereunt ejus vires, qua-

si fame et siti consumeretur.

24 *Aurati templi*] Ex fastu Romanæ superstitionis.

27 *Connubium*] Sacerdos dum videt statuam Martis ferream, et statuam Veneris magneticam sese invicem

Ducit flamma choros : festa frondentia myrto
 Limina cinguntur, roseisque cubilia surgunt
 Floribus, et thalamum dotalis purpura velat. 30
 Hic mirum consurgit opus. Cytherea maritum
 Sponte rapit, coelique toros imitata priores
 Pectora lascivo flatu Mavortia nectit,
 Et tantum suspendit onus, galeæque lacertos
 Implicat, et vivis totum complexibus ambit. 35
 Ille lacessitus longo spiraminis actu
 Arcanis trahitur gemma de conjuge nodis.

ipsis pro consuetudine. Fax nuptialis ducit choros: domus ornatur myrto solenni, et thalami attolluntur floribus roseis, et purpura dotalis ornat cubile. Hic opus admirabile exurgit. Venus attrahit ultro conjugem suum Martem, et imitans lectum priorem Cæti, constringit pectus Martis habitu luxurioso, et suspendit pondus tantum, et innecit brachia cassidi ejus, et cingit totum Martem complexibus quasi spirantibus. Ille Mars provocatus actione longa halitus Veneris,

gium Exc. Pat. rec. m. sec.—28 *Ducit* Moret. pr. Ald. *flamma* vel *amor* Exc. Læti. *thoros* Oisel. *choros* vel *faces* Exc. Læti. *festa frondentia* Var. LL. e marg. Parm. *frondent festaque* Vat. tert. Exc. Læti, ed. Parm.—29 *Lumina* Florent. Var. LL. ed. Antv.—30 *thalamos* Vat. pr. Oisel. Vat. Livin. Exc. Læti. *thalamum* Florent. Med. sec. inf. Heins. Pnt. duo Petav. Bonon. Ambr. tert. Buslid. Oxon. sec. Cod. Epigr. Ambr. Ald. Var. LL. e marg. Parm. ed. Antv.—31 *Hinc* Exc. Læti. *Hoc* Florent. Buslid.—32 *choros* Med. sec. inc. Heins. *mirata* Bonon. *mutata* Vat. sec.—33 *motu* pro *flatu* Vat. sec. Heinsias ascripserat locum Lucret. lib. vi. ‘Impellant ut eam magnesia flamina sæpe.’ de magnete plura habes ibidem.—34 *Et tandem* Med. sec. *galeæque* Vat. tert. Rott. Florent. Med. sec. Buslid. *galeæque* Exc. Lucens. pr.—35 *torum* pro *totum* Exc. Læti, m. pr.—36 *spiraminis ictu* Buslid.—37 *Alternis*

NOTE

complexi, in eo templo conjugum Veneris et Martis esse putat, ideoque illud celebrat.

28 *Choros*] Puellarum, puerorum canentium.

Myrto] Quæ arbor est sacra Veneri.

30 *Thalamum*] De hac voce supra.

31 *Cytherea*] Venus, supra.

32 *Toros priores*] Cum scilicet cum Marte deprehensa est: ‘Et fuit in toto notissima fabula celo.’

34 *Suspendit*] Claverius ex S. Augustino: ‘*μυχαρμυρα* humanis artibus fiunt, quæ qui nesciunt opinen-

Delph. et Var. Clus.

tur esse divina. Unde factum est, ut in quodam templo lapidibus magnetibus in solo et in camera positis, proportionem magnitudinis, simulacrum ferreum, aëris illius medio, inter utrumque lapidem, ignorantibus quid sursum esset ac deorsum, quasi numinis potestate penderet.’ Et Plinius: ‘Eodem lapide *Magnete* Dinocrates architectus Alexandriæ Arsinoës templum concamerare inchoaverat, ut in eo simulacrum ejus e ferro pendere in aëre videretur.’

35 *Vivis*] Ferro ita se movente, ut credas trahi a Magnete vivente: vel

Claud.

4 A

Pronuba fit Natura Deis, ferrumque maritat
 Aura tenax : subitis sociantur Numina furtis. 40
 Quis calor infudit geminis alterna metallis
 Fœdera ? quæ daras jungit concordia mentes ?
 Flagrat anhela silex, et amicam saucia sentit
 Materiem, placidosque chalybs cognoscit amores.
 Sic Venus horrificum belli compescere Regem,
 Et vultu mollire solet, cum sanguine præceps 45
 Æstuat, et strictis mucronibus asperat iras.

allicitur nexibus secretis uxoris suæ gemma. Natura fit pronuba Diis duobus, et spiritus vinciens copulat ferrum. Dii illi conjunguntur amore furtivo repentino. Ecquis arder indidit amicitiam mutuum metallis duobus? quæ consensus copulat animos asperos? Rupes velut suspirans ardet, et vulnerata sentit materiam ferri amantem, et ferrum agnoscit amores tranquillos. Ita Venus consuevit sedare et lenire aspectu suo Regem belli terribilem, cum abreptus cruore flagrat et irritat

Vat. sec. Exc. Læti, ed. Parm. Arcanis Var. LL. e marg. Parm. geminis pro gemma Rott. gemina Voss. Moret. pr.—40 color Petav. pr. infudit Vat. pr. Med. sec. Ambr. pr. Buslid. Vat. Livin.—41 nutrit concordia Med. sec. Put. Var. LL. ed. Antv. m. pr.—42 sensit Hafn. Ambr. tert.—43 Materiam Vat. pr. et sec. Oisel. Exc. Læti. Materiam Florent. inc. Heins. Put. duo Petav. Bonon. Ambr. tert. Buslid. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Lucens. pr. Ald. placidumque c. c. amorem Put. Var. LL. ed. Antv. placidosque Exc. Læti, quod placet Heinsio. placidosque Buslid. qui et amorem habet. ignoscit Vat. Livin. ignescit vel agnoscit conjiciebat Heinsius.—44 horrifera Buslid.—45 Et multum Oisel. cultum Vat. pr. Exc. Læti. vultu Florent. inc. Heins. Put. Petav. pr. Bonon. Ambr. tert. Moret. pr. Buslid. Cod. Epigr. Ambr. Var. LL. ed. Antv.—46 strictis Vat. pr. Exc. Læti. tristes duo Vatt. Hafn. Rott. Oisel. Florent. inc. Heins. Put. duo Petav. Bonon. Ambr. tert. Moret. pr. Oxon. sec. Buslid. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Pat. rec. Lucena. pr. Var. LL.

NOTE

civis complexibus, intellige vivos referentibus.

36 *Pronuba*] Pronuba est, quæ ducit novam nuptam in domum viri. Hic *natura pronuba* dicitur, quia utramque statum animat, et in mutuum complexum ducit.

39 *Furtis*] Quia duæ statum furtim, seu furtivo amore conjunguntur.

40 *Metallis*] Metallum nomen latius usurpatum tribuitur et Magneti.

41 *Mentes*] Barthius legit, *montes*, id est, quæ concordia jungit lapidem et ferrum, utrumque ex monte avul-

sum; sicque ponitur pars pro toto. Ingenium non male diceretur de Magnete, rarius mens, nisi forte intelligas ferrum tractum a Magnete moveri, quasi mentem haberet.

42 *Anhela silex*] Quasi anhelitum et suspirium emittat: Ovidius dixit, 'rigidos silices.'

43 *Chalybs*] Alii legant, *placitoque chalybs ignescit amore*, quasi chalybs placito et grato amore flagraret. Virgilius: 'Placitone etiam pugnabis amori?'

Sola feris occurrit equis, solvitque tumorem
 Pectoris, et blando præcordia temperat igni.
 Pax animo tranquilla datur, pugnasque calentes
 Deserit, et rutilas declinat in oscula cristas. 50
 Quæ tibi, sæve puer, non est permissa potestas?
 Tu magnum superas fulmen, cœloque relicto
 Fluctibus in mediis cogis mugire Tonantem.
 Jam gelidas rupes, vivoque carentia sensu
 Membra feris: jam saxa tuis obnoxia telis, 55
 Et lapides suus ardor agit; ferrumque tenetur
 Illecebris: rigido regnant in marmore flammæ.

furorē suū gladio nudato. Sola Venus sistit equos ejus feroces; et placet cor tumens, et moderatur flamma benigna animum ejus. Pax placida datur menti ipsius, et deserit prælia ardentia, et demittit jubar micantes ad osculandam eam. Quæ potentia non est tibi data, o puer crudelis Cupido? Tu vincis summum fulmen, et impellis Jovem post cælum desertum, mugire in mari medio. Jam percussis saxa frigida, et corpora destituta sensu vivo: jam cautes obnoxie sunt sagittis tuis, et flamma sua movet lapides; et ferrum rapitur blandimentis amoris: ignes triumphant in marmore duro.

ed. Antv. *æstuat* pro *asperat* Vat. tert.—47 *mollitque* Vat. pr. Vat. Livin. Exc. Læti et Pat. rec. m. sec. *solvitque* Florent. Med. sec. inc. Heins. Put. dno Petav. Bonon. Ambr. tert. Oxon. sec. Buslid. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Lucens. pr. Ald. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Antv. *timorem* Vat. sec. Florent. Buslid.—48 *temperat igni* Vat. pr. et tert. Hafn. *igne* Vat. sec. Florent. Buslid. vet. Gyr.—49 *animi* Med. sec. *nocentes* inc. Heins.—51 *commissas potestas* Moret. pr. *penetrans et mira potestas* Buslid. et tum *Quam* pro *Quæ* legendum.—52 *Ut magnum* Oisel. *numen pro fulmen* dno Vatt. Rott. Florent. Med. sec. inc. Heins. Put. duo Petav. Bonon. Ambr. tert. Cod. Epigr. Ambr. Moret. pr. Oxon. sec. Exc. Pat. rec. Var. LL. ed. Antv. *fulmen* Var. LL. e marg. Parm. *teloque relicto* Med. sec. Petav. sec.—53 *cogit* Oisel. Ambr. pr.—54 *calentia* Moret. pr. *sensu* Buslid. Ald.—56 *Et lapidi suus ardor inest* Buslid. qui in vs. seq. *cum marmore* exhibet.

NOTÆ

53 *Mugire Tonantem*] Cum scilicet conversus in Taurum, Europam Agnoris filiam rapuit, et ex Phœnicia in insulam Cretam per mare detulit.

54 *Vivoque carentia sensu*] Statuas

ferreas et lapideas.

57 *Flammæ*] Amoris scilicet dominantur in saxis ipsis. Materiam striatam recentiorum hic explicare longius foret.

XLIX.

6. APONUS.

ARGUMENTUM.

NEFAS est eum silere fontem, qui etiam mutis det vocem. Fons autem describitur a loco, natura, margine, origine; a montibus, arboribus, saxisque vicinis; a fluvio salso, qui inde nascitur, cujus est mira virtus; ab igne erumpente, et vi medica, ejusque causis; ab accolarum felicitate.

FONS, Antenoreæ vitam qui porrigis urbi,
 Fataque vicinis noxia pellis aquis,
 Cum tua vel mutis tribuant miracula vocem,
 Cum tibi plebeius carmina dictet honos,
 Et sit nulla manus, cujus non polluce ductæ 5
 Testentur memores prospera vota notæ;

O Fons, qui extendis vitam civibus urbis Antenoreæ, et expellis mortem nocentem aquis finitimis, cum prodigia tua dent vocem etiam mutis, cum amor Apollinis inspiret tibi cantus, et cum nulla sit manus, cujus digitis notæ exarata non

Aponus inscribitur hoc carmen in Vat. pr. inc. Heins. Moret. pr. Exc. Lucens. pr. Med. pr. habet *Aponus de aquis Patavii*. Cod. Thom. Bartholini Raptui Proserpinæ annexus exhibet, *Claudii Claudiani de fonte Aponi Elegia incipit*. in ed. Parm. erat *De Aponi* [i. Aponi] balneis. Vid. Cassiodor. ad Archiatrum. Gyrald. Martial. Lib. v. Lucan. Lib. vi.

1 *Mons Ambr.* pr. *Antenonia* Vat. sec. *Antenōs* Med. sec. *Antionea* inc. Heins. *Antheonea* Petav. pr. *Antenonea* Vat. tert. *porrigit* Vat. sec. Oisel. *corrigis* conjiciebat Heins.—2 *Fataque* Vat. pr. et tert. Pal. Florent. tres Med. inc. Heins. Ald.—3 *præstent miracula* Cod. Bartholin.—4 *vel Phæbus* Exc. Lucens. pr. *Phæbus* Vat. sec. Put. Petav. pr. vet. Gyr. Cod. Bartholin. Gesn. *plebejus* tres Vatt. Pal. Oisel. Petav. sec. in quo reliqua desunt. et ed. Bipont.—5 *Et si* Exc. Lucens. pr. Cum Cod. Bartholin. si Vat. quart. sic Vat. sec. sit Florent. tres Med.—6 *Testentur* Vat. pr. *Testantur* Bualid.

NOTÆ

1 *Antenoreæ urbi*] Aponus fons est celeberrimus in Italia, prope Patavium, quod ab Antenore dicitur esse conditum.

4 *Plebeius*] Alii legunt *Phæbus*, id est, cum amor et velut honos quidam

ac reverentia Phæbi in te, illum eo impellat, vim ut secretam addat aquis tuis, ad dandam mutis vocem, et ad dictanda carmina.

5 *Nulla manus*] Cum nulla sit manus, seu potius nullus sit homo, qui

Nonne reus Musis pariter Nymphisque tenebor,

Si tacitus soli prætereare mihi ?

Indictum neque enim fas est a vate relinqui

Hunc qui tot populis provocat ora, locum.

10

Alto colle minor, planis erectior arvis,

Conspicuo clivus molliter orbe tumet.

Ardentis foecundus aquæ, quacumque cavernas

Perforat, offenso truditur igne, latex.

significent, gratæ existentes, desideria sua impleta, an non videbor nocens in Musas similiter et Nymphas, si indictus omittaris a me uno? Neque enim licet prætermitti illaudatum et incelebratum cum locum, qui vagatur per tot sermones hominum. Clivus quidam inferior colle excelso, elatior agris patulis turget leniter in clivo manifesto. Clivus abundans aqua calente, quæ aqua quacumque findit antra,

Testatur Vat. sec. veteres Vat. pr. Exc. Pat. rec. m. sec. ed. Parm. memores Var. LL. e marg. Parm. Deæ pro notæ inc. Heins.—7 Fannis pro Musis Oisel. Nymphis pariterque Ambr. pr. Buslid. partem pro pariter Med. pr. videbor Vat. sec. Cod. Bartholin.—9 Indictum neque enim fas est a vate vet. Gyr. Ludibrium quid enim fas est tacitumque Vat. Livin. Indictum neque enim fas est tacitumque relinqui Vat. pr. Pal. duo Med. Ambr. pr. Exc. Pat. rec. m. pr. Gesn. et ed. Bipont. Ludibrium quid enim fas est a vate relinqui tres Vatt. Rott. Oisel. Cod. Bartholin. inc. Heins. Pnt. Petav. pr. Bonon. Ambr. tert. Buslid. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Pat. rec. m. sec. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Antv. quid enim fas est a vate Florent. Med. sec. Oxon. sec.—10 populos provocat ore loqui inc. Heins. populis provocat ora loqui Oxon. sec. pervolat ore loqui vet. Gyr. provocat ora locum Vat. Livin. ed. Bipont. pervolat omne locum Vat. tert. Rott. Florent. pervolat omne loqui Pnt. provocat omne loqui Buslid. provocat ora loqui duo Med. Vat. pr. et quart. Pal. Petav. pr. Bonon. Ambr. pr. Exc. Pat. rec. pervolat orbe locum Vat. sec. pervolat ore locum Ambr. tert. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. pervolat ore locum Oisel. Cod. Bartholin. pervolat esse locum Med. sec. pervolat omne loqui vel pervolat ore locum Var. LL. ed. Antv. provocat ora locum vel pervolat ora locum conjiciebat Heinsius, qui ascripserat, sic 'venire in ora populi' Passerat. in Propert. p. 244. pervolat ora locum Gesn.—11 Alta cole Moret. pr. planis Vat. sec. Ambr. tert. Cod. Epigr. Ambr. Var. LL. e marg. Parm. parvis tres Vatt. Pal. Rott. Oisel. Cod. Bartholin. ereptior Exc. Lucens. pr. cetrucior Buslid.—12 Conspicio id. Buslid. clivis Pal. Bonon. Buslid. divis duo Med.—13 Ardentis Oisel. aquis Exc. Lucens. pr. quocumque Vat. tert. Florent. Med. sec. quacumque Vat. quart. Buslid. cavernis duo Vatt. Rott. Oisel. inc. Heins. Petav. pr. Bonon. Moret. pr. Oxon. sec. Buslid. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Pat. rec. Var. LL. ed. Antv.—14 Proferat Var. LL. e marg. Parm. offensus Var. LL. e marg. Parm. Ald. traditur Florent. Buslid.

NOTÆ

non gratus, et memor beneficiorum
tnorum, testetur vota sua, seu sua
desideria prospere et feliciter imple-
ta, postquam ex aquis tuis bibit.

10 Provocat] Hoc est, qui ad lo-

quendum excitat.

11 Planis arvis] Erectior planitie.

12 Tumet] Unde et tumulus dici-
tur, qui est parvus terræ tumor.

- Spirat putre solum, conclusaque subter anhelo 15
 Pumice rimosas perforat unda vias.
 Humida flammæ regno, Vulcania terræ
 Ubera, sulfureæ servida regna plagæ.
 Quis sterilem non credat humum? Fumantia vernant
 Pascua: luxuriat gramine cocta silex. 20
 Et cum sic rigida cautes fervore liquescant,
 Contemptis audax ignibus herba viret.
 Præterea grandes effosso marmore sulci
 Saucia longinquo limite saxa secant.
 Herculei (sic fama refert) monstratur aratri 25
 Semita; vel casus vomeris egit opus.

emittitur inrento igne. Terra putris exhalat ignem, et aqua inclusa subter in pumice spirante, aperit meatus spongiosos. Hæc est patria madida ignium, hæc velut flammæ Vulcania in terra, hæc regna ardentia oræ sulfureæ. Licquid non putaret terram infecundam? Præta flagrantia herbescent: lapides toti effluunt herba, et cum rupes duræ sic liquefiant igne, herba virent audax flammis spectata. Insuper sulci magni, marmore effosso, findunt tractu longo lapides abscissos. Vestigia aratri Herculei (fama ita memorat) ostenduntur; vel romæ cum aliquo fecit

ore pro igne Buslid. Var. LL. ed. Antv. m. pr.—15 pure solum Med. pr. conclusaque Florent. duo Med. inc. Heins. Put. Bonon. Ambr. pr. Moret. pr. Buslid. Vat. Livin. Exc. Pat. rec. Lucens. pr. conclusa Ald. Isingr. Colin. Gryph. subter Cod. Bartholin. Exc. Pat. rec.—16 rimosas quatuor Vatt. Pal. Rott. Oisel. Cod. Bartholin. limosas al. pro perforat, perfurit, vel perluit, conj. Heins.—17 Numina pro Humida Cod. Bartholin.—19 nunc credat Pal. tradit Med. sec. cum pro humum Vat. tert. Pal. Rott. Florent. tres Med.—20 luxuriat Vat. tert. Rott. Florent. tota silex Vat. quart.—21 rigida Vat. pr. Pal. Med. quart. Ambr. pr. Vat. Livin. Exc. Pat. rec. m. sec. gelido Moret. pr. liquido tres Vatt. Rott. Oisel. Cod. Bartholin. Florent. Med. sec. inc. Heins. Put. Petav. pr. Bonon. Ambr. tert. Cod. Epigr. Ambr. Oxon. sec. Buslid. Exc. Pat. rec. Lucens. pr. Ald. Var. LL. ed. Antv. liquescunt duo Vatt. Rott. Oisel. Florent. Med. sec. Put. Petav. pr. Bonon. Buslid. Oxon. sec. Var. LL. ed. Antv.—23 Contemptis Vat. tert. Contemptis tres Med. inc. Heins. Put. Petav. pr. Bonon. duo Ambr. Buslid. Vat. Livin. vet. Gyr. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Pat. rec. Lucens. pr. Sched. Gud.—23 effossi Vat. pr. Pal. Buslid. Ald. effosso Vat. sec. Florent. Med. sec. inc. Heins. Put. Petav. pr. Bonon. duo Ambr. Oxon. sec. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. Ald. Barth. carmine pro marmore Med. sec. m. pr. in marmore Moret. pr.—24 milite pro limite Vat. pr. Ambr. Buslid. micant pro secant Oxon. sec. m. pr.—25 monstra pro fama Buslid. sacra fama Vat. tert. Florent. Med. sec. si fama Pal. Med. pr. ni conjiciebat Heins. monstrator Vat. pr. Ald. Var. LL. e marg. Parm. monstratur vet. Gyr.—26 nec casus

NOTE

- 16 *Perforat*] Hæc vox jam præces- ubera Vulcani esse putea.
 sit, unde alii legunt, *perluit*. 24 *Saucia saxa*] Ita separata et fis-
 17 *Vulcania*] Hæc loca, etsi ignem sa, ut vulnerata credi possint.
 spirantia, tam fecunda sunt, ut hic 26 *Vel occlusi*] Sulci illi impressi

In medio pelagi late flagrantis imago,
 Coerulus immenso panditur ore lacus,
 Ingenti fusus spatio: sed major in altum
 Intrat, et arcanæ rupis inane subit, 30
 Densus nube sua, tactuque immitis et haustu,
 Sed vitreis idem lucidus usque vadis.
 Consuluit Natura sibi, ne tota lateret,
 Admisitque oculos, quo vetat ire calor.
 Turbidus impulsu venti cum spargitur aër, 35
 Glaucaque fumiferæ terga serenat aquæ;

hoc opus. In clivo medio species est maris ardentis late, lacus coerulus hic aperitur ostio magno, et porrectus intervallo itidem magno, major adhuc ingreditur in antrum profundum, et penetrat specus saxi secreti, spissus ob fumos suos, et perniciosus ob contactum et haustum, at idem semper pellucidus ob aquas crystallinas. Natura providit sibi, ne tota aqua occultaretur, recipit oculos in eundem locum, in quem ignis impedit penetrare. Cum aër turbulentus diffunditur agitatione ventorum, et simul tranquillat superficiem caruleam aquæ fumantis. Tum obstupescas vallem totam

Cod. Bartholin. Exc. Pat. rec. m. pr. seu conj. Heins. caussis Oisel. Cod. Epigr. Ambr. vominis Med. sec.—27 late pelagi Vat. tert. Rott. Oisel. Florent. Med. sec. palati pro pelagi Pat.—28 immerso Med. sec. Moret. pr.—29 spatio fumus Vat. tert. Rott. Florent. Med. sec.—30 arcum Buslid. Arcæ Pal. duo Med. Heinsius ascripserat locum Lucani lib. iv. 15.—31 Merus nube Vat. tert. Rott. Florent. Med. sec. tractuque Med. quart. astu pro haustu Med. sec. Buslid.—32 vitreus Med. sec. abque vadis Petav. pr.—33 nec tota Cod. Epigr. Ambr. ne tota Sched. Gad. mersa lateret Buslid. Ald. tota Vat. pr. Pal. Med. sec. Ambr. pr. Exc. Pat. rec. m. sec. mersa tres Vatt. Rott. Cod. Bartholin. Gesn. et ed. Bipont. tota niteret vel mersa lateret Var. LL. e marg. Parma. tacta olim conjecerat Heins.—34 Admisitque Pnt. Buslid. ore pro ire Oisel. color Vat. sec. Rott. Oisel. Med. sec. Buslid. Cod. Epigr. Ambr.—35 impulsu vet. Gyr. Vat. Livin. impulsu Moret. pr. Ald. impulsu vento conspergitur Buslid. lento Med. sec. vento Pal. Oisel. duo Med. venit Vat. pr. et tert. vereri Vat. quart. Zephyri legebat Heins. conspergitur Vat. quart. Rott. Med. sec.—36 Claraque Vat. pr. Ambr. pr. Vat. Livin.

NOTÆ

sunt ab aratro Herculeo, vel casu aliquo. Alii legunt, Cacus vomeris egit opus. Nec male: quid enim convenientius, quam sulcos in terra ignea impressos esse a Caco Vulcani filio, flammæ eructante?

27 Pelagi] In medio clivo, fontis aqua ita æstuat, ut pelagi speciem referat.

31 Densus nube sua] Loca quæ in-

star maris æstuat, emittit nubem, seu fumos.

34 Admisitque oculos] Fons illæ partim emittit fumos et caliginem; sed ubi calidior est, est pellucidus, admittitque oculos, ne tota aqua lateret.

35 Spargitur] Heinsius legit, tergatur aër, id est, vento purgatur.

Tunc omnem liquidi vallem mirabere fundi:

Tunc veteres hastæ, regia dona, micant:

Quas inter nigræ tenebris obscurus arenæ

Discolor abruptum flumen hiatus agit.

40

Apparent infra latebræ, quas gurgēs opacus

Implet, et abstrusos ducit in antra sinus.

Tunc montis secreta patent, qui flexus in arcum

Æquora pendenti margine summa ligat.

fundi lucidi, tum lanceæ antiquæ, quæ sunt munera regalia, fulgent: inter quas hastas rima discolor, et opaca ob caliginem arenæ atræ, rapit fluvium præcipitem. Infra foramina videntur, quæ gurgēs tenebrosos replet, et impellit flexus aquæ occultos in cavernam. Tum arcum montis videntur, qui mons curvatus in semicirculum jungit crepidine pendula partes extremas fontis. Umbra nativa colligat aquas cir-

~~~~~

Sched. Gud. *Claræque* vel *Glaucæque* Exc. Pat. rec. *fumigera* duo Med. Put. Buslid. Var. LL. ed. Antv. *spumifera* legit Heinsius. *frens* inc. Heins. *regna* conjiciebat Heinsius. *ferēbat* pro *serenat* Buslid.—37 *vallem simul et* Buslid. *mirabile* Petav. pr. Med. sec.—38 *veteres hasta* vet. Gyr. Vat. Livin. *veteris* Ald. *veteres tali* conjiciebat Heinsius, et *sortes Aponinas* intelligebat, provocans ad Gevart. in Stat. p. 90.—39 *Quos* Vat. tert. Med. sec. *tenebras* Med. sec. vet. Gyr. *tenebris* Florent. duo Med. inc. Heins. Put. Petav. pr. Bonon. duo Ambr. Moret. pr. Oxon. sec. Buslid. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Lucens. pr. Ald. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Antv.—40 *abruptum* Florent. duo Med. Petav. pr. inc. Heins. Buslid. vet. Gyr. Exc. Lucens. pr. *abruptos* Cod. Bartholin. Ald. *abruptos* Var. LL. e marg. Parm. *abruptum* Isingr. Gryph. *fulmen* Vat. sec. Ambr. tert. Buslid. *agit* Buslid. *habet* Vat. sec.—41 *infra* duo Vatt. *infus* Buslid. *infra* Florent. tres Med. inc. Heins. Put. Petav. pr. Bonon. Ambr. tert. vet. Gyr. Oxon. sec. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. *qua* Med. sec.—42 *abstrusos* tres Vatt. Pal. *abstrusus* Vat. Livin. *abstrusus* Buslid. Ambr. tert. Cod. Bartholin. *abstractos* Vat. tert. Florent. Med. sec. *abstractos* vel *abstrusus* Rott. *astra* pro *antra* Vat. tert.—43 *Tum* Exc. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. Ald. *monti* Florent. *latent* Buslid. *que æcrus* Florent. *altum* pro *arcum* Pal.—

NOTÆ

37 *Mirabere*] Tum in fundo aquæ admiraberis totam vallem, totum cli-
vum, velut in speculo.

38 *Hastæ*] Dona a regibus data, quod ejus ope ex aliquo morbo recreati sint. Heinsius conjiciendo legebat, *veteres tali*: solebant quippe antiquijacere talos in fontes, ut futura explorarent, unde cum eos extraherent, Veneremque et summum numerum sortirentur, inde fausta sibi promittebant. Sic Tiberius, ex Suetonio, cum
'juxta Patavium adliisset Geryonis

oraculum, sorte tracta, qua monebatur ut de consultationibus in Aponi fontem talos aureos jaceret, evenit ut summum numerum jacti ab eo ostenderent: hodieque sub aqua visuntur ii tali.' Et hæc est species *Ἰατος μαρτυρίου*, aqua *fatidica*: et hinc *μαρτυρίων ἀστράγλων*, *Talorum fatidicorum*, appellatio manavit.

43 *Montis secreta*] Apparent arcana montis, seu solitudo separata, secreta; seu, apparet quod est pulchrius.

44 *Æquora ligat*] Arcus ligat et

Viva coronatos astringit scena vapores, 45
 Et levis exili cortice terra natat,
 Calcantumque oneri nunquam cessura virorum
 Sustentat trepidum fida ruina pedem.
 Facta manu credas: sic leves circuit oras
 Ambitus, et tenuis perpetuusque rigit. 50
 Hærent stagna lacu plenas æquantia ripas,
 Præscriptumque timent exsiluisse modum.

cumdatas, et terra exigua supernatat, velut cortice parvo; et ruina fidelis nunquam casura sub pondere hominum incedentium, fulcit pedes titubantes. Putares hæc esse facta manu: ita circuitus cingit extremitates politas, et exilis est, atque continuus. Aquæ stant in lacu, et adæquant ripas impletas, ac metuant transgredi limites

45 *Viva* pro *Viva* Vat. sec. Moret. pr. et *astringit* Exc. Lucens. pr. *scena* Buslid. Ald. *cena* Vat. pr. et quart. Put. *sava* Junt. Isingr. Colin. Gryph.—46 *ex leni* pro *exili* Rott. *ex levi* Vat. tert. Florent. *corpore* Buslid. *fornice* vel *cespiti* conjiciebat Heins.—47 *Calcantumque* Med. sec. Buslid. *Calcantumque* duo Vatt. inc. Heins. Put. Petav. pr. Bonon. Ambr. tert. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Pat. rec. Lucens. pr. Ald. Var. LL. e marg. Parm. *Calcanturque* Vat. pr. et tert. Pal. Rott. *Calcanturque* Florent. duo Med. Ambr. pr. *omni* pro *oneri* Moret. pr. *nuquam* legebat Heins. *censura* Med. pr.—48 *trepide* Buslid. *firma* Sched. Gud. *corona* pro *ruina* Vat. tert. m. pr.—49 *latus circuit* Oisel. *laves* Oxon. sec. *leves* Vat. Livin. *lenes* ed. Heins. ed. Parm. *lenis* Vat. sec. Pal. Rott. duo Med. Buslid. Cod. Bartholin. *lavis* Vat. tert. Florent. Med. sec. Put. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. *auras* Moret. pr.—50 *Ambitus tenuis* sine copula Pal. *perpetuusque* Med. pr. *rigor* Vat. sec.—51 *Arent* Vat. pr. Ambr. pr. *Hærent* vel *Arent* Exc. Pat. rec. *lacu* Vat. pr. Pal. duo Med. Ambr. pr. vet. Gyr. Vat. Livin. Exc. Lucens. pr. *loco* tres Vatt. Rott. Oisel. Cod. Barthol. *loco* vel *lacu* Exc. Pat. rec.—52 *timent* Med. sec. *exiliisse* Pal. duo Med. *exiliisse* Vat. pr. *transiliisse* Vat. sec. inc. Heins. Put. Ambr. tert. *transiliisse* Petav. pr. Bo-

NOTÆ

jungit semicirculo quodam partes extremas fontis æstuantis, et æquora imitantis; ligat autem margine, seu ora, seu crepidine alta, et velut suspensa in aëre.

45 *Viva scena*] *Σκηνή* est tabernaculum, et umbraculum naturale arborum. Virgilius: 'Tum sylvis scena cornscis Desuper, horrentique atrum nemus imminet umbra.'

Vapores] Arborea itaque coronant et cingunt aquas, quæ vapores emittunt.

46 *Levis terra*] Parva quædam insula supernatat, cœu in cortice. Alii

legunt, *cæspite*.

48 *Fida ruina*] Parva illa insula est major cæspes, isque tremulus, ita ut mox casurum putes: sed tamen si te huic credas, fidus erit, neque cadet sub pedibus calcantibus. Sicque *fida* erit *ruina*, id est, quam tu ruinam putabile, erit fida, et tremendo non desinet sub tuis pedibus hæreere fideliter.

49 *Leves*] Extremitates politas, regulares, et velut arte factas.

51 *Stagna*] Aqua stagnans, sed quæ tamen ob ignem aliquando æstuat.

Quod superat, fluvius devexa rupe volutus

Egerit, et campi dorsa recurva petit.

Devehit exceptum nativo spina meatu :

55

In patulas plumbi labitur inde vias,

Nulla cum strepitu : madidisque infecta favillis

Despumat niveum fistula cana salem.

Multifidas dispergit opes, artemque secutus,

Qua jussere manus, mobile torquet iter :

60

praefatus. Flumen fluvius ex saxo declivi, ejicit quod abundat, et currit per terga curvata agri. Alveus spinosus deducit via naturali receptum flumen. Inde infuit in tubos patentes plumbi. Canalis albus atque nullo murmure, et fatus igne haemonti, emittit solum candidum. Diffundit divitias varie divitias, et sequens industriam, qua manus trahunt, volvit viam instabilem, et subterfuit pontes conjunctos

~~~~~

non. vet. Gyr. Oxon. sec. Buslid. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Lucens. pr. et Pat. rec. m. pr. *modum vel locum* Oisel.—53 *Quæ superat* Buslid. *Quæ* Ambr. pr. *Avito* ed. Parm. *fluvius* Var. LL. e marg. Parm. *solutus* Rott. *solutis* Vat. tert. *solutus* Florent. Med. sec. *volutis* Var. LL. e marg. Parm.—54 *Egerit* Petav. pr. *campum* Buslid.—55 *Devehit* tres Vatt. Rott. Oisel. Florent. Med. sec. inc. Heins. Put. Petav. pr. Bonon. Cod. Epigr. Ambr. Moret. pr. Oxon. sec. Var. LL. ed. Antv. *creptum* Vat. tert. Rott. Oisel. *Devehit creptum vicino* Buslid. *vicino spuma recurva* Vat. tert. *vicino* Rott. Med. sec. *spuma* Oisel. ed. Parm. *spira* Gean. et ed. Bipont. *sigma* conj. Barth. i. e. figura litteræ. *spina* duo Vatt. duo Med. Cod. Bartholin. inc. Heins. Put. Petav. pr. Bonon. duo Ambr. Moret. pr. Oxon. sec. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Lucens. pr. Pat. rec. Sched. Gud. Ald. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Antv. *recurva pro meatu* Florent.—56 *ille pro inde* Buslid.—57 *tum strepitu* Vat. Livin. *madidis infecta* Vat. pr. et sec. Pal. Cod. Bartholin. Vat. Livin. *madidisque infecta* Florent. Med. sec. inc. Heins. Put. Petav. pr. Bonon. Cod. Epigr. Ambr. Moret. pr. Oxon. sec. Exc. Pat. rec. Lucens. pr. Ald. Var. LL. e marg. Parm.—58 *Despumat* Put. Buslid. Var. LL. ed. Antv. *Despumat* Vat. pr. *niveum* Vat. tert. Med. sec. *juvencum* Pal.—59 *Multifidum d. onus* Bonon. *Multifidum d. opus* Vat. pr. Pal. duo Med. Ambr. pr. ed. Parm. *Multifidas dispergit opes* Var. LL. e marg. Parm. *Multifidum dispergit* Petav. pr. *Multifidas aquas* conjiciebat Heinsius, qui et *arcumque* legebat, ut alibi *arcum* pro *aqueductu* posuit Claudianus.—60 *Quas* Pal. Med. sec. *nobile* Put.—61 *cunctos* Pal. *victos*

NOTÆ

53 *Quod superat*] Fons plenus est usque ad ripas, et per fluvium effluit quicquid *superat*, aut *superest*, seu *abundat*; hoc est, tantum aquæ abit, quantum ex scaturigine redit.

54 *Dorsa recurva*] Intellige clivum.

55 *Spina*] Via quodammodo spinæ similis, ob saxa acuta. Alii legunt, *apuma*; alii, *spira*, id est, gyrus et circuitus quidam.

57 *Madidis favillis*] Madidis quibusdam aquæ ferventissimæ ejectamentis, favillarum instar ardentibus, non revera favillis, nam favillæ non sunt amplius cum madent.

58 *Despumat*] Spumando emittit.

59 *Multifidas*] Spargit aquas divites, seu ad multa utiles, easque per varios tubos, varietque fiasos.

Et junctos rapido pontes subtermeat æstu,
 Afflatusque vago temperat igne tholos.
 Acrior interius rauci cum murmure saxi
 Spumeus eliso pellitur amne vapor.
 Hinc pingues repetunt fessi sudore lacunas:
 Frigora quis longæ blanda dedere moræ.
 Salve Pæoniæ largitor nobilis undæ:
 Dardanii salve gloria magna soli:

65

aqua præcipiti et æstuanti, et mitigat fornices tactos flamma errante. Intus vapor spumous vehementior expellitur fluvio fracto, cum strepitu rupis resonantis. Hinc homines fatigati labore adcunt fossas hujus aquæ crassiores factas, quibus fossis mora longior attulit frigus amabile. Salve, o fons, dator celeberrime aquæ Pæonia:

Vat. quart. Rott. Buslid. *vinctos* Var. LL. ed. Antv. *pontes junctos rapido* Ambr. pr. *montes* Med. sec. *subtermeat* Vat. pr. Pal. Med. pr. *prætervehit* inc. Heins. *subtervehit* tres Vatt. Rott. Oisel. Cod. Bartholin. Florent. Med. sec. Put. Petav. pr. inc. Heins. Ambr. tert. Buslid. Oxon. sec. Cod. Epigr. Ambr. vet. Gyr. Exc. Pat. rec. Lucens. pr. Var. LL. ed. Antv. —62 *Afflatusque* tres Vatt. Rott. Oisel. Med. sec. Buslid. Cod. Epigr. Ambr. et Bartholin. *Afflatusque...colos* Var. LL. ed. Antv. *jugo pro vago* Med. sec. *colos* Oisel. duo Med. Buslid. *comas* Med. sec. *colas* Vat. tert. Rott. —63 *Acrior* Florent. tres Med. inc. Heins. Petav. pr. Bonon. duo Ambr. Moret. pr. Buslid. Cod. Epigr. Ambr. Vat. Livin. Exc. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. *interius* Med. pr. Buslid. *internis* Florent. Put. *interna* Med. sec. *vasti pro rauci* Cod. Bartholin. *rauco* duo Med. —64 *illæ* Oxon. sec. *amne* inc. Heins. Exc. Lucens. pr. *igne* Pal. Rott. Oisel. Florent. tres Med. Put. Buslid. Cod. Epigr. Ambr. Var. LL. ed. Antv. *amne* vel *igne* Moret. pr. *apor* Vat. sec. —65 *Hic* Put. *pingues* Vat. tert. Rott. Florent. Med. sec. *pigras* tres Vatt. Pal. Cod. Bartholin. *nigras* conjiciebat Heinsius. *fesso* Buslid. —66 *Frigore* Lucens. Buslid. et tres alij cum Ald. *aquis* duo Vatt. Rott. Florent. Med. sec. Ambr. tert. Var. LL. ed. Antv. *quis* Vat. pr. et quart. Pal. Parm. Isingr. Junt. et al. *dumæ* duo Vatt. Pal. Vat. Livin. *blanda* Cod. Bartholin. duo Vatt. Oisel. Florent. Med. sec. Ambr. tert. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Pat. rec. Lucens. pr. Ald. Var. LL. e marg. Parm. —67 *largitor fons medicinæ* Oisel. —

NOTÆ

62 *Afflatus tholos*] Fornices pontium tactos afflatu, seu vapore aquæ ignæ.

64 *Eliso amne*] Aqua percussa, fracta, collisa contra saxa.

65 *Hinc pingues*] Cum aquæ hujus fontis in fossas seu lacunas receptæ aliquamdiu stagnaverunt, crassiores fiunt, et morbis aut laboribus levandis utiles.

67 *Salve*] Apostrophe familiaris Poëtis. Virgilius de Italia: 'Salve,

magna parens frugum, Saturnia tellus.'

Pæonia] Aquæ medicæ et salutaris. De voce *Pæoniæ*, supra.

68 *Dardanii*] Trojanæ terræ ab Antenore Trojano habitatæ. Huc enim, ex Tito Livio, Troja eversa, Antenor appulit, 'Cum multitudine Henetum ...Euganeisque, qui inter mare Alpesque incolebant, veneti.' Et postea: 'Gens universa Veneti appellati.'

Publica morborum requies, commune medentum

Auxilium, præsens numen, inemta salus.

70

Seu ruptis inferna ruunt incendia ripis,

Et nostro Phlegethon devius orbe calet :

Sulfuris in venas gelidus seu decidit amnis,

Accensusque fluit, quod manifestat odor :

Sive pari flammas undarum lance rependens,

75

Arbiter in foedus mons elementa vocat,

Ne cedant superata sibi ; sed legibus æquis

Alterius vires possit utrumque pati :

salus, o decus inclitum terræ Trojanæ : locamentum publicum morborum, commune subsidium medicorum, Divinitas opitulans, salus inemta : seu ignes inferorum erumpunt in te repagulis fractis, et Phlegethon deflexus ardet in mundo nostro : seu frigidus fluvius cadit in fodinas sulfuris, et inflammatus fluit, id quod odor ejus ostendit : sive mons ille velut arbiter componens ignes cum simili proportionem aquarum, congregat elementa cum concordia pari, ne victa hæc elementa cedant sibi invicem ; sed ut utrumque possit ferre certo fœdere virtutem alterius : quæ-

~~~~~

68 *Salus Dardaniæ* Ambr. tert. Exc. Pat. rec.—69 *medentum* Sched. Gud. Var. LL. e marg. Parm. *meretur* Pal. duo Med. *meretur* ed. Parm. *moretur* Vat. pr.—70 *Subsidium* pro *Auxilium* Pal. Buslid. Var. LL. ed. Antv. *incepta* pro *inemta* Buslid.—71 *ruptis* Buslid. *effrena* pro *inferna* Vat. sec. et tum *Siggius* legendum censet Heinsius, vel *terrena* conjicit. *ruunt* Vat. quart.—72 *seatro* duo Med. *calet* Var. LL. e marg. *latet* Vat. pr. Pal. duo Med. Ambr. pr. Vat. Livin. vet. Gyr. ed. Parm. *calet* vel *latet* Exc. Pat. rec. *sonet* vel *calet* Buslid.—73 *Deerat* hoc distichon Vat. sec. *gelidis* Pal. duo Med. *decidat* Oxon. sec. *amnis* Med. quart. *annus* Florent. Med. sec.—74 *fluit* Med. pr. *ruit* duo Vatt. Rott. Oisel. Florent. Med. sec. inc. Heins. Pat. Petav. pr. Bonon. Ambr. tert. Moret. pr. Oxon. sec. Buslid. Cod. Epigr. Ambr. Var. LL. ed. Antv. *quid manifestat* Buslid. *non manifestus* Vat. tert. Florent.—75 *pari* Ambr. tert. Exc. Pat. rec. *paret* quatuor Vatt. Oisel. Exc. Lucens. pr. *parens* Pal. Rott. Florent. tres Med. Put. Buslid. Cod. Epigr. Ambr. Var. LL. ed. Antv. *luce* *reprendens* Buslid. *angue* Vat. pr. *luce* Vat. sec. Put. Var. LL. ed. Antv. *repens* Med. quart. *repellens* Vat. tert.—76 *Arbitror* Vat. tert. Florent. *mos* Florent.—77 *Nec* Florent. Med. sec. Put. Moret. pr. Buslid. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Antv. *credant* Ambr. tert. *cedant* Buslid. *tibi* pro *sibi* Vat. sec. *legibus ipsis* inc. Heins.—78 *Alternas* Vat. tert. Rott. Florent. Med. sec. *poscit utrumque* Sched. Gud. *poscit uterque* Ambr. pr. Buslid. Var. LL. ed. Antv. *positururoque* Vat. pr. *uterque* Vat. tert. Pal. Rott.

NOTE

69 *Morborum requies*] Hinc *Aponus*, dictus quasi *Æroros*, sine labore.

70 *Præsens numen*] Aqua scilicet, seu Genius fontis, eo ipso in loco, in quo colitur, fert auxilium præsentissimum.

Inemta salus] Fons qui dat salutem gratis.

72 *Phlegethon*] Supra.

79 *Quocumque emitteris*] Quacumque origine fontem emitti vel emergere quis dixerit.

Quicquid erit causæ, quocumque emitteris ortu,
 Non sine consilio currere certa fides. 80
 Quis casum meritis ascribere talibus audet?
 Quis negat auctores hæc statuuisse Deos?
 Ille pater rerum, qui sæcula dividit astris,
 Inter prima poli te quoque sacra dedit:
 Et fragilem nostri miseratus corporis usum, 85
 Telluri medicas fundere jussit aquas,
 Parcarumque colos exoratura severas
 Flumina laxatis emicuiere jugis.

cumque causa sit, quacumque exeat origine, certe credendum est hunc fontem non fluere sine providentia. Equis aut tribuere caspi tantam virtutem fontis? Equis inficitur Deos datores hujus muneris hæc decrevisse? Ille mundi conditor, qui distribuit tempora sua sideribus, permisit etiam tibi, o fons, adorari inter primas res sacras; ac miseresce naturæ caducæ corporis nostri, imperavit terræ emitte aquas illas salubres; et tum fluvii mitigaturi stamina dura Parcarum, emeræ.

Oisel. tres Med. Bonon.—79 erat Vat. sec. quodcumque Vat. tert. Florent. Med. sec. emitteris Cod. Bartholin. inc. Heins. Put. Bonon. Ambr. tert. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Pat. rec. Lucens. pr. Ald. Var. LL. e marg. Parm. emiseris Petav. pr. remitteris Vat. pr. et tert. Pal. Rott. Ambr. pr. Vat. Livin. remiseris Med. sec. emergitis Buslid.—80 sum consilio Med. sec. consilio Buslid. currito Exc. Lucens. pr. currere vel credere Oisel.—81 casus Pal. duo Med.—82 actores Vat. tert. Pal. duo Med. hoc statuissu Pal. Cod. Bartholin. duo Med. Ambr. tert. Cod. Epigr. Ambr.—84 Intus ed. Parm. Inter Var. LL. e marg. Parm. summa poli Vat. quart. prima dedit Buslid. colit Vat. quart. Petav. pr. Bonon. Moret. pr. Oxon. sec. Inter sacra p. t. q. prima dedit Ambr. pr. Inter prima coli te quoque sacra dedit malit Heins. et ita curis secundis Barth.—86 Telluri Vat. pr. Pal. Tellurem Cod. Bartholin. Ambr. tert. Exc. Pat. rec. Telluris tres Vatt. Rott. Oisel. Florent. Med. sec. inc. Heins. Put. Petav. pr. Bonon. Cod. Epigr. Ambr. Moret. pr. Oxon. sec. Buslid. Var. LL. ed. Antv. fundere Moret. pr.—87 exoratura duo Vatt. Rott. Cod. Bartholin. Med. quart. inc. Heins. Put. Ambr. tert. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Pat. rec. Var. LL. e marg. Parm. exornatura Petav. pr. Ambr. pr. Buslid. exortatura Vat. pr. et tert. Pal. Oisel. Med. pr. Exc. Lucens. pr.—88 Flumina Florent. duo Med. inc. Heins. Put. Petav. pr. Bonon. duo Ambr. Cod. Epigr. Ambr. Exc.

NOTE

80 *Non sine consilio*] Non sine certa providentiæ cura currit seu fluit ille fons, quoniam tanta est, tamque utilis ipsius virtus.
 81 *Meritis*] Equis tribuat casum fonti, seu potius quis tribuat casui fontem de hominibus tam bene merentem? Non ita est: Dii singulari quadam suæ providentiæ cura illum hominibus dederunt.
 85 *Corporis usum*] Corporis fragilis, quo utimur.
 87 *Colos exoratura*] Flumina ista exoratura sunt colos Parcarum, hoc est, impetratura sunt sua virtute medica, ut colus sit diuturnior, ac proinde et vita longior: nam per colum Parcarum, vita hominis designatur.

Felices, proprium qui te meruere, coloni,
 Fas quibus est Aponon juris habere sui. 90
 Non illis terrena lues, corrupta nec Austri
 Flamina, nec sævo Sirius igne nocet.
 Sed quamvis Lachesis letali stamine damnet,
 Inde sibi fati prosperiora petunt.
 Quod si forte malus membris exuberat humor, 95
 Languida vel nimio viscera felle virent,

runt ex monte rupio. O fortunatos incolae, qui promeriti sunt habere te, o fons, proprium, quibus contingit habere Aponum in sua potestate. Neque tabes terrena, neque status Noti infecti, neque Sirius lædit illos calore pernicioso. At licet Lachesis condemnet illos filo mortali, tamen in hoc fonte fatum favorabilius sibi inveniunt. Quod si fortasse humor noxius turgens in corpore, vel si precordia debilia virescunt ob bilem incommadam, non secus sibi venam, neque curant

*****

Pat. rec. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm.—90 *Aponum* Vat. pr. et tert. Rott. Vat. Livin. *Aponon* duo Vatt. Pal. Cod. Bartholin. duo Med. inc. Heins. Pat. Petav. pr. Bonon. duo Ambr. Moret. pr. Oxon. sec. Epigr. Ambr. Exc. Pat. rec. Lucens. pr. Sched. Gnd. Ald. Var. LL. e marg. Parm. *Aponon* Buslid.—91 *metuenda lues* conjiciebat Heins.—92 *Flamina* vel *Fulmina* Buslid. *sævo* Vat. pr. Pal. *lavo* tres Vatt. Rott. Oisel. Florent. Med. sec. inc. Heins. Pat. Petav. pr. Bonon. Moret. pr. Oxon. sec. Buslid. Cod. Epigr. Ambr. *sacro* Var. LL. ed. Antv.—93 *ferali stamine* Petav. pr. *furiali* Buslid. *damni* pro *damnet* Med. sec.—94 *Undæ fata sibi* Vat. Livin. *Unde fata sibi* Vat. pr. Exc. Lucens. pr. *Inde sibi fata* tres Vatt. Pal. Rott. Oisel. Cod. Bartholin. *fata* Ambr. tert. *fatis* Barth. *fati* Exc. Pat. rec. [deerat vero hæc vox Petav. pr.] *potent* Var. LL. ed. Antv. *Undæ* vel *Undis fata sibi* legebat Heinsius.—95 Deest hoc distichon Buslid.—96 *felle virent* Vat. quart. Cod. Bartholin. inc. Heins. Petav. pr. Bonon. Exc. Pat. rec. m. pr. Var. LL. ed. Antv. *rubent*

NOTE

91 *Terrena lues*] Contagio nata ex terra insalubri, ut in Sardinia.

92 *Sirius*] Supra de hujus etymologia diximus. *Sirius* autem seu *Canicula*, sidus est ex veteribus ardentissimum; adeo ut a Poëtis quibusdam dicatur 'latrare Canicula flammæ;' et hujus exortu Solis vapores augeri, fervere maria, fluctuare vina, moveri stagna credita sint. At Gassendus cum recentioribus, contra sentit, dum hæc ait ex Gemino: 'Omnes putant hanc stellam (Canem) vim habere propriam, et causam esse in-

tensionis æstuum, dum simul oritur cum Sole; attamen res non sic se habet; sed, quoniam juxta calidissimum tempus, cum hæc stella ortum faciebat, hujus apparitione, aëris in æstum mutationem significarunt.' Hinc certe ortus Caniculæ non causa est, sed tantum signum caloris. Idem Gassendus, lib. vi. de siderum effectibus, ait, 'Canem, qui caloris signum nobis est, esse Antipodibus nostris signum frigoris.'

93 *Lachesis*] Una Parcarum, de qua supra; ponitur pro qualibet Parca.

Non venas reserant, nec vulnere vulnera sanant,
 Pocula nec tristi gramine mixta bibunt.
 Amissum lymphis reparant impune vigorem,
 Pacaturque ægro luxuriante dolor.

100

plagam plagæ, neque hauriunt pocula temperata herba amara: renouant aqua sine timore vires suas deperditas, et dolor mulcetur, ægro velut ludente.

tres Vatt. Pal. Rott. Cod. Bartholin. *rubent* vel *tument* Ambr. pr.—97 *Nec* Vat. tert. Florent. *reserant* Ambr. pr. m. pr. Vat. Livin. *rescant* duo Vatt. Med. sec. inc. Heins. Put. Petav. pr. Bonon. Ambr. tert. Buslid. Oxon. sec. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Pat. rec. Lucens. pr. Ald. Var. LL. e marg. Parm. *vulnera vulnera* duo Vatt. inc. Heins. Put. Petav. pr. Bonon. Ambr. tert. Buslid. Oxon. sec. Cod. Epigr. Ambr. et Bartholin. Exc. Lucens. pr.—98 *Sacula* pro *Pocula* Vat. sec. *stricti* Buslid.—99 *Amissis* Florent. *Nymphis* Vat. pr. et tert. Florent. ed. Parm. *Lymphis* Var. LL. e marg. Parm. *impune* vel *in fine* Moret. pr.

NOTÆ

97 *Non venas reserant*] Non confugiunt ad φλεβοτομίαν, venæ sectionem.

Nec vulnera] Non sanant vulnera, id est, morbos, vulnere, id est, vena secta.

98 *Tristi gramine*] Austero et ama-

ro succo herbarum.

99 *Impune*] Sine timore, sine dolore.

100 *Ægro luxuriante*] Ægroto velut ludente et lasciviente, morbus ejus sanatur.

L.

7. DE PIIS FRATRIBUS, ET EORUM STATUÆ QUÆ SUNT APUD CATINAM.

ARGUMENTUM.

CELEBRANTUR Amphinomus et Anapus Siculi fratres, qui cum ex Ætnæ ardentis incendio parentes suis humeris exceptos liberassent, statnis donati sunt.

ASPICE sudantes venerando pondere fratres,
 Divino meritis semper honore coli :

Cerne duos fratres gementes sub onere venerabili, promeritos ornari semper

Vat. pr. non habet hoc carmen. Lov. hoc superioribus annectit, sed sine inscriptione. in Moret. pr. inscribitur, *De piis fratribus et statuæ eorum*. Exc.

Justa quibus rapidæ cessit reverentia flammæ,

Et mirata vagas repulit Ætna faces.

Complexi manibus fultos cervice parentes,

5

Attollunt vultus, accelerantque gradus.

Grandævi gemina sublimes prole feruntur,

Et cara natos implicuere mora.

Nonne vides, ut sæva senex incendia monstret?

Ut trepido genitrix invocet ore Deos?

10

Erexit formido comam, perque omne metallum

Fusus in attonito palluit ære tremor.

cultu divino: quibus fratribus veneratio æqua ignis ardentis pepercit, et Ætna attonita removit ladas errantes. Illi fratres complexi manibus suis parentes suos, inimicos collo suo, erigunt vultus suos et properant passus suos. Parentes senes elati a filiis duobus portantur: et impediunt filios eodem mora grata. Aunon aspicias, ut senex pater ostendat ignes crudeles? et ut mater imploret voce timida Deos? Timor arrexit crines, et metus in ære admirante fusus per totum metallum

*****

Lucena, pr. habent, DE PIIS FRATRIBUS UT DE STATUIS EORUM, QUÆ SUNT APUD CATINAM. in Var. LL. e marg. Parm. legitur, *De piis fratribus et statutis eorum, quæ sunt apud Catinam.* in Florent. Put. Buslid. tribus Med. et Petav. duobus deerat Inscriptio. De his Strabo III. 6. Solin. Auson. Martial. et Aristoteles in Admirandis. Gyr.

1 *suadentes* Petav. pr. et sec. *suadentes* Bonon. Oxon. sec. Cod. Epigr. Ambr.—3 *Justa* Lov. Buslid. Ald. *Lustra* Florent. Parm. Isingr. Colin. Gryph.—4 *rettulit* conjiciebat Heinsius.—5 *Complexos* Vat. tert. Florent. *stultus* pro *fullos* Med. quart. *suffultos crine* Buslid. *cervicæ* vel *cinære* Moret. pr.—6 *Attollunt...accelerantque* duo Vatt. Pal. duo Med. inc. Heins. Petav. pr. Moret. Buslid. Exc. Lucens. pr. ed. Parm. *Attollunt* al. *Ut tollant* malit Heins. *accelerantque* Buslid. Oxon. sec. ceterum hic et seq. versus desiderantur in Lov.—7 *sublimes grande feruntur* Vat. quart. inc. Heins. Petav. pr. Bonon. Moret. pr. Oxon. sec.—8 *cara* Exc. Lucens. pr. *chara* Var. LL. e marg. Parm. *clara* tres Vatt. Pal. Oisel. Florent. tres Med. inc. Heins. Put. duo Petav. Bonon. duo Ambr. Lov. Buslid. Oxon. sec. Cod. Epigr. Ambr. ed. Parm. Var. LL. ed. Antv. *implicuisse* ed. Parm. *implicuere* Var. LL. e marg. Parm. *coma* Pal. duo Med. *mitra* inc. Heins.—9 *monstret* duo Vatt. Pal. Oisel. Moret. pr. Oxon. sec. *monstret* Ambr. tert. Var. LL. e marg. Parm.—10 *trepidos* Lov. deerat vero hic versus Var. LL. ed. Antv.—11 *Arrexit* Rott. *fortuna pro formido* Lov.—12 *inattonito* Vat. tert. *attonita* Med. sec. *attonita*

NOTÆ

Catinam] Hæc est urbs Siciliæ, non longe ab Ætna, quæ non raro Ætnæis infestatur incendiis.

3 Divino] Fratres qui ob insignem pietatem merentur coli ut Dii.

3 Reverentia flammæ] Id est, flammæ his pepercit, quasi venerabunda.

8 Cara mora] Nam juvenes, nisi

parentes suos tulissent, procul dubio celerius evasisent, ideoque mora aliqua implicati sunt; mora cara, grata, pia, cum humeris ab incendio parentes suos eriperent.

10 Invocet Deos] Pro se liberisque tam piis.

11 Omne metallum] In statua ho-

In juvenum membris animosus cernitur horror,
 Atque oneri metuens, impavidusque sui.
 Rejectæ vento chlamydes : dextram exerit ille, 15
 Contentus læva sustinuisse patrem.
 Ast illi duplices in nodum colligit ulnas,
 Cautior in sexu debiliore labor.
 Hoc quoque præteriens oculis ne sorte relinquant,
 Artificis tacitæ quod meruere manus. 20
 Nam consanguineos eadem cum forma figuret,
 Hic propior matri fit tamen, ille patri.

expulsi. In corpore horum juvenum horror generosus videtur, et timens suo ponderi, et non timens sibi. Chlamydes eorum remonentur vento: ille extrahit dextram, satis habens sustentare patrem sinistra sua. Sed labor prudentior in sexu infirmiore constringit illi fratri in nodum duo brachia. Ne etiam forsitan hoc non cogitans omittas, quod manus tacitæ opificis promeritæ sunt. Etenim cum eadem imago representet duos fratres, hic tamen formatur similior patri, ille matri. In-

~~~~~

Buslid. *are* color vet. Gyr. *ore* tremor Lov. Buslid. *are* tremor Lucens. pr. Ambr. pr. Cod. Epigr. Ambr. Var. LL. e marg. Parm. *ore* duo Vatt. Pal. Rott. Oisel. *are* Vat. sec. color Vat. tert. tremor duo Med. inc. Heins. duo Petav. Bonon. Ambr. pr. Oxon. sec. Sched. Gud. Var. LL. ed. Antv.—13 *juvenis* Rott. Cod. Epigr. Ambr. Var. LL. ed. Antv. m. pr.—14 *oneri* Ambr. tert. Exc. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. *omi* duo Vatt. *omai* Petav. sec. *omnem* Pal. duo Med. *omen* Vat. quart. Rott. Pat. Petav. pr. Buslid. Var. LL. ed. Antv. m. pr.—15 *dextra egerit* Rott. ed. Parm. *exerit* vet. Gyr. atque ita legebat Heinsius, qui Propertium ascripserat, non citato loco. *egerit* tres Vatt. Pal. Oisel. Florent. tres Med. inc. Heins. Pat. Petav. sec. Bonon. duo Ambr. Cod. Epigr. Ambr. Lov. Moret. pr. Oxon. sec. Vat. Livin. Exc. Lucens. pr. Var. LL. ed. Antv.—17 *Ast ille* ed. Parm. *undas* Pal. duo Med.—18 *Cacior pro Cautior* Lov.—19 *Hæc quoque* Med. pr.—20 *tacitæ* Med. quart. inc. Heins. Ambr. tert. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Lucens. pr.—21 *Jam* Vat. sec. Non inc. Heins. *figurat* Buslid. *figeret* Exc. Lucens. pr.—22 *propior* Var. LL. e marg. Parm. *sit tamen* Rott. Med. sec. Florent. Var. LL. ed. Antv.—

NOTE

rum Juvenum tremor pictus est, et quasi fusus in ære admirante: non quod æs admiretur, sed quod præbeat admirationem, et reddat spectatores attonitos.

13 *Animosus horror*] Est horror quidem seu timor in juvenibus, ne non liberent parentes; sed *horror* ille est *animosus*, siquidem in hoc timore generose pugnant, ut onus tam carum

Delph. et Var. Clas.

ex flammis vindicent.

18 *In sexu debiliore*] Qui fert patrem, eum fulcit tantum sinistra: at qui fert matrem, eam constringit ulnis et manibus duabus, et ipse laborat prudentius in ferendo sexu infirmiore, scilicet matre.

20 *Meruere*] Quod manus artificis meritæ sunt sua industria, quæ observatur in statua silente, tacita.

Claud.

4 B

Dissimiles annos solertia temperat artis.

Alter in alterius redditur ore parens.

Et nova germanis paribus discrimina præbens,

25

Divisit vultus cum pietate faber.

O bene Naturæ memores, documenta supernæ

Justitiæ, juvenum numina, vota senum !

Qui spretis opibus medios properastis in ignes,

30

Nil præter sanctam tollere canitiem.

Haud equidem immerito tanta virtute repressas

Enceladi fauces obriguisset reor.

industria artis moderatur animos dispares : uterque parens exhibetur in cultu utriusque filii. Et artifex dans differentiam novam fratribus similibus, separavit vultus eorum cum pietate. O fratres reddentes eximie naturæ quod debetur, qui estis argumenta justitiæ celestis, qui estis ornamenta juventutis, et desideria senum ! qui divitiis calcatis, irrupistis per flammæ medias, ut nihil auferretis præter parentes venerabiles canitiæ. Non equidem ab re puto guttur Enceladi mitigatum tanta rir-

~~~~~

23 annos tres Vatt. Rott. Oisel. animos Pal. duo Med. Buslid. Var. LL. ed. Antv. temperat Vat. quart. astis pro artis Oxon. sec. m. pr.—24 creditus Rott. In Var. LL. ed. Antv. deerat hic versus.—25 In nova Pal. nota Cod. Epigr. Ambr. querens pro præbens Lov. Vat. Livin.—26 Dimisit Petav. pr. Bonon. Oxon. sec. Dimisse Buslid.—27 O breve Vat. sec. Omnia vel O bene Oisel. supernæ Vat. Livin. superbæ Exc. Lucena. pr. Var. LL. e marg. Parm. Ald.—28 numina tres Vatt. Pal. Rott. Oisel. lumina legit Heinsius. vota Var. LL. e marg. Parm. nota ed. Parm.—29 Qui sumptis Cod. Epigr. Ambr. mediis Lov. properatis duo Vatt. Put. Petav. pr. Ambr. pr. Buslid. populantis Moret. pr.—31 equidem merito Vat. sec. tota Put. tanta duo Med. Bonon. duo Petav. totidem Ambr. Lov. Moret. pr. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Lucena. pr. Ald. Var.

NOTE

26 *Divisit vultus*] Quandam differentiam indidit utriusque vultui.

27 *Documenta supernæ justitiæ*] Vos, pii fratres, estis argumenta justitiæ cœlestis ; seu pio facto docetis quanta sit vis justitiæ Superiorum, quæ vult justitiam, seu pietatem eximiam, reddi parentibus.

28 *Juvenum numina*] Id est, qui tanta pietate spectabiles ab aliis juvenibus coli debent, ut quædam numina. Alii legunt *juvenum lumina*, id est, ornamenta juventutis. Cicero vocat viros præcellentissimos, *lumina*

civitatis.

Vota senum] Vos li estis, quos alii senes aut pro liberis optent, aut quibus similes expetant.

30 *Canitiem*] Parentes canitiæ sanctos, venerandos. Sed filii commendantur, quod nihil præter canitiem flammis eriperent ; cum scilicet ipsorum parentes ita senio confecti essent, nihil ut præter canitiem restare videretur.

32 *Enceladi*] Gigantis, qui oppressus Ætna gemit, ignesque eructat.

Ipse redundantem frænavit Mulciber Ætnam,
 Læderet exempli ne monumenta pii.
 Senserunt elementa fidem : pater affuit æther, 35
 Terraque maternum sedula juvit onus.
 Quod si notus amor provexit in astra Laconas,
 Æneam Phrygio raptus ab igne pater ;
 Si vetus Argolicos illustrat gloria fratres,
 Qui sua materno colla dedere jugo ; 40
 Cur non Amphinomo, cur non tibi, fortis Anapi,
 Æternum Siculus templa dicavit honos ?

tute hâsisse. Vulcanus ipse cohibuit Ætnam effervescentem, ne violaret monumenta facti tam sancti. Elementa cognoverunt pietatem tantam : Cærum adjuvit hos fratres, ut parens ; et terra officiosa adjuvit etiam pondus maternum. Quod si amicitia insignis extulit ad cærum Laconas Castorem et Pollucem ; si pater Anchises ereptus ab incendio Trojano commendavit Æneam ; si laus antiqua commendat fratres Argolicos, qui supposuerunt cervicem suam curvi materno ; cur non reverentia Siculorum consecravit templa in perpetuum Amphinomo ? cur non tibi,

LL. e marg. Parm. *tantas* Vat. tert. *repressam* Vat. quart.—33 *reducentem* pro *redundantem* Buslid.—34 *monumenta sui* Vat. sec.—36 *nutrit* pro *juvit* Buslid.—37 *ad astra* id. Buslid. *Lacones* Vat. src. *Laconas* duo Vatt. Pal. Florent. tres Med. inc. Heins. duo Petav. Bonon. duo Ambr. Lov. Moret. pr. Oxon. sec. Buslid. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Lucens. pr. Ald. Var. LL. e marg. Parm.—38 *Æneam* Vat. pr. et tert. *Anean* inc. Heins. *Phrygia r. ab urbe* Buslid. *parens* Cod. Epigr. Ambr.—39 *Sic vetus* Vat. tert. Pal. Olsel. Med. sec. Heinsius ascripserat seqq. *Cleobis et Biton*. Plutarch. *παράμυθον. πρὸς Ἀπολλῶν*. Solinus. *Panañias. gratia pro gloria* Ambr. tert.—41 *Amphionio* Vat. sec. duo Med. Lov. *Amphion* Rott. inc. Heins. *non sit* pro *non tibi* Var. LL. ed. Antv. *tristis* Moret. pr. *Anape* Vat. sec. vet. Gyr. *Anapy* Vat. quart. Salmas. ad Solin. p. 111.—42 *Æternus* Vat. sec. Pal. duo Med. *Siculis* Vat. sec. et quart. Med. sec. Ambr. tert. Buslid. *dicabit* Ald. Var. LL. e marg. Parm. *dicavit* Lov.

NOTÆ

33 *Redundantem*] Flammis, seu æstuanti igne.

34 *Πῖι*] Fratres illi Pii dicti sunt, et locus eorum sepulturæ, τῶν ἐβρεβῶν χῆπος, *Piorum campus*, ex Solino, appellatus. Ideoque fingit Poëta Enceladum continuasse flammis, ne violaret sepulcrum seu monumentum fratrum, qui quidem tam pium exemplum posteris reliquerunt ad imitandum.

35 *Elementa*] Ignis cognovit eorum

fidem et pietatem.

36 *Terra*] Terra adjuvit hos juvenes, et id quod ferebant, tanquam onus maternum, seu tanquam onus portatum a suis filiis.

39 *Argolicos fratres*] Cleobin et Bitona, qui deficientibus jumentis, matrem suam Sacerdotem in templum Junonis traxerunt, et ex Ciceronis testimonio, mortem (matre eorum bonum optimum ipsis expetente) pro præmio tulerunt.

Plura licet summæ dederit Trinacria laudi,

Noverit hoc majus se genuisse nihil.

Nec doleat damnis, quæ devius intulit ardor:

45

Nec gemat exustas igne furente domos.

Non potuit pietas flamma cessante probari:

Emtum est ingenti clade perenne decus.

o Anapi generose? Quamvis Sicilia tribuerit multa digna laude suprema, cognoscat tamen, se nihil tulisse majus. Neque affligatur jactura, quam ignis vagus importavit: neque defleat domos commentus flamma sarviente. Pietas tanta non potuit comprobari sine igne: magna gloria emta est magna clade.

Buslid. *honor* Ambr. pr. *honos* Lov. Buslid.—43 *summi d. Trinacria laudi* Med. quart. *dederat* Vat. sec. *Tenacria* Moret. pr. *laudiis* legebat Heins.—44 *Noverat* Med. sec. *ista manus pro hoc majus* Buslid. *meruisse* Pal. duo Med. *genuisse* Lov. Buslid.—45 *error pro ardor* Vat. sec. Ambr. pr. Sched. Gud. *horror* Buslid.—47 *Non potuit* Florent. duo Med. Put. duo Petav. Bosen. Ambr. tert. Lov. Moret. pr. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Lucena. pr. Ald. Var. LL. e marg. Parm. *Nec inc. Heins. Num Isingr. Colia. Gryph. Palm. summa pro flamma* Buslid. *probari* Martial. 'Stantia non poterant tecta probare Deos.'—48 *Proclibus* pro *Emtum est* Lov.

NOTE

43 *Trinacria*] De hac supra.

Trinacria seu *Sicilia* damno per

48 *Clade*] Gloria magna, magna flammis importato.
laus emta est ingenti clade, ingenti

CL. CLAUDIANI

EPIGRAMMATA.

LI.

1. DE MULABUS GALLICIS.

ASPICE morigeras Rhodani torrentis alumnas
 Imperio nexas, imperioque vagas,
 Dissona quam varios flectant ad murmura cursus,
 Et certas adeant, voce regente, vias.
 Quamvis quæque sibi longis discurrat habenis, 5
 Et pateant duro libera colla iugo ;

Vide Mulas alumnas dociles Rhodani rapidi conjunctas jussu herili, et errantes eodem jussu. Vide quam diversos vertant cursus ad sonum vocis diversum, et incant iter certum, voce moderante. Unaquæque Mularum, licet vagetur loris lon-

De Mulabus Gallicis. Sic inscribitur hoc carmen in Oisel. Oxon. sec. et Sched. Gnd. In Vat. pr. erat *de Mulabus Gallie*. In Florent. Med. pr. et sec. Put. Lov. Buslid. et duobus Petavianis deerat inscriptio.

1 *morigenas* Vat. pr. qui et *alumnas* pro *alumnas* exhibet.—2 *cecas* pro *nexas* Vat. sec. *imperioque negas* Vat. sec. Oisel. Med. sec. Petav. sec. *imperioque negas* Rott. *imperioque negat* Lov. *imperioque negas* vel *tegus* Buslid.—3 *flectunt* Ambr. tert. *maria* Rott. Cod. Epigr. Ambr. *sumina* Vat. sec. Petav. sec. *munera* vet. Gyr. Exc. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. *cursus* Buslid.—4 *certain* habeant Ambr. pr. *voce rogante* Florent.—5 *quisque* duo Vatt. Rott. Florent. Med. sec. Buslid. *sui pro sibi* Moret. pr. *nullis* tres Vatt. Pal. Rott. *longis* Vat. pr. Put. Petav. pr. Ambr. pr. Vat. Livin. Exc. Pat.

NOTÆ

6 *Pateant*] Colla solvantur, appareant liberata a iugo.

Ceu constricta tamen servit, patiensque laborum

Barbaricos docili concipit aure sonos.

Absentis longinqua valent praecepta magistri,

Frœnorumque vicem lingua virilis agit. 10

Hæc procul angustat sparsas, spargitque coactas,

Hæc sistit rapidas; hæc properare facit.

Læva jubet? lævo deducunt limite gressum.

Mutavit strepitum? dexteriora petunt.

Nec vinclis famulæ, nec libertate feroces, 15

Exutæ laqueis, sub ditione tamen.

Consensuque pares, sed fulvis pellibus hirtæ,

Esseda concordēs multisonora trahunt.

gis pro se, et colla earum liberata soloantur iugo aspero, parat tamen, quasi ligata; et patiens laborum, audit vocem barbarorum aure obediēte. Documenta longinqui rectoris remoti multum possunt apud eas, et lingua herilis fungitur munere habena. Hæc lingua congregat eas late dispersas, et dispergit congregatas: hæc retinet eas currentes, hæc jubet eas currere. An jubet eas ire ad sinistram? vertunt pedes ad latus sinistrum. An mutavit vocem? eunt per viam dextram. Neque serviunt ob lora neque ferocunt ob libertatem suam: soluta funibus, sunt tamen sub imperio: et similes animo, sed hispidæ pellibus fulvis, consentientes trahunt currum varie stri-

rec. Sched. Gud. nullis vel longis inc. Heins. *discurrit* Ambr. tert.—7 *serum* pro *servit* Med. sec. Put. Petav. nec. *servit* vel *serum* Rott. *serum* m. pr. et *ferro* m. sec. Var. LL. ed. Antv. *frenis* coniecerat Heinsius, sed vulgatam tamen retinuit provocans ad vs. 15. *patiensque iugorum* vel *lupati* idem conieciebat.—8 *combibit* pro *concepit* conj. Heins. *ore* pro *aure* Pal. Oisel. tres Med.—9 *Absentis* Oxon. sec. *doctique* pro *longinqua* Vat. pr. Ambr. pr. Sched. Gud.—10 *Fœnorumque* Put. *vicem* Florent. tres Med. inc. Heins. duo Petav. Put. Bouon. Moret. pr. Oxon. sec. Lov. Buslid. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Lucens. pr. Ald. Var. LL. e marg. Parm. *vices* Vat. pr. Vat. Livin. *jugum* Ambr. tert. *agis* Cod. Epigr. Ambr.—11 *Hæc* vel *Væx* Moret. pr. deest hoc distichon Lov.—12 *trepidat* inc. Heins. *hæc* *properat* *resides* volebat Barth.—13 *Læva* Moret. pr. *Læta* *jubet* *lani* *deductum* Buslid. *limite* *currum* Oxon. sec. Vat. sec. et tert. *limite* *currum* Var. LL. e marg. Parm. *ordine* *gressum* Vat. pr. Pal. duo Med. *limite* Lov. Buslid. Raphael. Claver. *ordine* Ambr. pr. ed. Parm. *currum* Vat. quart. Rott. Oisel. Florent. Med. sec. inc. Heins. Put. duo Petav. Bonon. Ambr. tert. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Lacena. pr. Var. LL. ed. Antv. *limite* vel *ordine* *currum* Exc. Pat. rec.—14 *Mutavit* *trepidum* Vat. sec. *petunt* vel *petens* Lov.—15 *Non* *vinclis* Lov. *Nec* *vinclis* *famule* Vat. sec. *mule* pro *famula* Pal. Oisel. Med. pr. *humiles* Med. quart. tria vero hæc distichia deerant Vat. pr. et Ambr. pr.—17 *Consensuque* *pares* Med. pr. *cum* *fulvis* pro *et* *fulvis* Cod. Epigr. Ambr. *tum* *fulvis* legebat Heins.—18 *Et* *sic*

NOTE

7 *Patiensque laborum*] Alii legunt, *patiensque luporum*. Ut apud Ovidium de Equo: 'Et placido duos accipit ore lupos,' id est, duras habenas. Sed repugnant quæ sequuntur, *fra-*

norumque vicem lingua virilis agit.

9 *Longinqua*] Præcepta ex longinquo, seu præcepta Agasonis longius remoti.

17 *Consensuque pares*] Et velat qua-

Miraris, si voce feras pacaverit Orpheus,
Cum pronas pecudes Gallica verba regant? 20

dentem. Obstupescis, si Orpheus demulserit feras voce sua, cum vox Gallica moderetur pecudes dicto velut audientes?

conc. commoda multa trahunt Buslid. *multa sonora* Pal. Rott. Oisel. duo Med. *mutisonora* conjiciebat Heins.—19 *rociferas* Rott. tres Med. *compeccuit* Lov. *placaverit* Moret. pr.—20 *Callica* Oisel. *regunt* duo Vat. Florent. *negant* Moret. pr. m. pr.

NOTE

dam unanimitate consentientes ad unde Virgilius: 'Belgica vel molli
trahenda esseda, quæ sunt vehiculi melius feret esseda collo.'
Gallici genus. Esseda autem apud 19 Orpheus] De Orpheo alibi.
Belgas primo inventa esse traduntur,

LII.

2. DE SENE VERONENSI, QUI SUBURBIUM NUNQUAM EGRESSUS EST.

FELIX, qui patriis ævum transegit in agris,
Ipsa domus puerum quem videt, ipsa senem :

Fortunatus ille, qui consumsit ætatem suam in campo patrio: domus ipsa, quem

Deerat hoc carmen in Med. pr. et Sched. Gud. Vat. pr. habet *Epigramma de Sene, qui juxta Veronam consistens nec civitatem norat, nec villam unquam egressus est.* in Var. LL. ed. Parm. legitur, *De Sene Veronensi, qui suburbium suum nunquam egressus est.* Bonon. Moret. pr. Ald. et ed. Parm. *de Senatore Veronensi* inscribunt. In vet. Gyr. et Exc. Lucens. pr. inscribitur, *DE SENATORE VERONENSI, QUI SUBURBIUM NUMQUAM EGRESSUS EST.* Put. Petav. pr. et sec. item Buslid. nullam agnoscunt Inscriptionem.

1 *patriis* duo Vatt. inc. Heins. duo Petav. Bonon. Ambr. tert. Moret. pr. Oxon. sec. Buslid. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Pat. rec. Lucens. pr. Ald. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Antv. vid. Vinet. not. ad Auson. Ludo 7. Sapient. 218. *propriis* Vat. pr. Oisel. *agris* Put. Petav. sec. Ambr. tert. Buslid. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Lucens. pr. Ald. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Antv.

NOTE

1 *Felix*] Sic Virgilius: 'Felix qui potuit,' &c. Simile exemplum est apud Valerium Maximum, ex quo, Gygi Lydorum Regi ditissimo Oraculum 'Aglauum Sophidium prætulit. Is erat Arcadum pauperrimus, sed ætate jam senior, terminos agelli sui nunquam excoasset, parvuli ruris fructibus contentus.'

Qui baculo nitens, in qua reptavit arena,

Unius numerat sæcula longa casæ.

Illum non vario traxit Fortuna tumultu,

5

Nec bibit ignotas mobilis hospes aquas.

Non freta mercator tremuit, non classica miles :

Non rauci lites pertulit ille fori.

Indocilis rerum, vicinæ nescius urbis,

Aspectu fruitur liberiore poli.

10

Frugibus alternis, non Consule, computat annum :

Autumnum pomis, ver sibi flore notat.

Idem condit ager Soles, idemque reducit :

Metiturque suo rusticus orbe diem.

Ingentem meminit parvo qui germine quercum,

15

Æquævumque videt consenuisse nemus.

aspexit olim puerum, ipsa aspexit illum senem: qui innitens baculo, in agro in quo alias reposit, recenset tempora longa casæ unius. Fortuna non agitavit illum impedimentis diceris: neque ille peregrinator vagus hausit aquas incognitas. Non ille negotiator timuit maria, non miles timuit tubas: non passus est lites fori clamorosi. Ille imperitus negotiorum, ignorans urbem finitimam, perfruitur conspectu patentiore cæli. Numerat annos per segetes alternas, non per consules; distinguit autumnum per pomia, ver per flores. Idem campus recipit Solem cadentem, idem revocat orientem; et ipse agrestis definit diem suo orbe. Qui agrestis recordatur quæram proceram emeruisse ex glande exigua, et aspexit

//////////

arvis tres Vatt. Oisel.—2 *qua videt* Vat. quart.—3 *graditur pro nitens* Buslid. *ipsa reptavit* Vat. tert. Florent. *reptabat* Ald. Var. LL. e marg. Parm. *habens* Vat. sec.—4 *Unius et numerat* Buslid. [f. *enumerat*] *numerat* quatuor Vatt. Oisel. *maculat* Med. sec. unde *cumulat* tentabat Heins. *singula pro sæcula* Florent. *semina* Med. sec.—5 *transit pro traxit* duo Vatt. Florent. Put. Petav. sec. Buslid. Cod. Epigr. Ambr. Var. LL. ed. Antv.—6 *Non bibit* Buslid. *mobilis* Vat. pr. Med. sec. Exc. Pat. rec. *nobilis* tres Vatt. Florent. inc. Heins. Put. duo Petav. Bonon. Ambr. tert. Moret. pr. Oxon. sec. Cod. Epigr. Ambr.—7 *Nec freta* Ambr. pr. *timuit* quatuor Vatt. Oisel. Ambr. pr. *timuit* inc. Heins. *tremuit* Petav. sec. Bonon. Ambr. tert. Oxon. sec. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Pat. rec. Ald. Var. LL. e marg. Parm. *nec classica* Put. Med. sec.—8 *facit pro rauci* Buslid. *litum* Vat. quart. *lituos* Vat. tert. m. pr. *aure fori* Med. sec.—11 *annos* Ald. Var. LL. e marg. Parm.—12 *non pro ver* Med. sec.—14 *rusticus ore* duo Vatt. Florent.—15 *meminit* Var. LL. e marg. Parm. *metunt* ed. Parm. *gramine* tres Vatt. Oisel. Lov. Oxon. sec. *culmine* Buslid. *germine* Vat. quart. vet. Gyr. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Lucens. pr. Var. LL.

NOTE

4 *Sæcula longa casæ*] Numerat longas ætates, multos annos in una casa traductos.

5 *Tumultu*] Fortuna non illum agitavit variis curis, impedimentis, et sollicitudinibus tumultuosis: sed il-

lum suus ager occupat, felicemque reddit. Horatius: 'Beatus ille, qui procul negotiis Paterna rura bobus exercet suis.'

13 *Idem condit ager Soles*] Ex eodem agro videt Solem occidentem et

Proxima cui nigris Verona remotior Indis,
 Benacumque putat littora rubra lacum.
 Sed tamen indomitæ vires, firmisque lacertis
 Ætas robustum tertia cernit avum. 20
 Erret, et extremos alter scrutetur Hiberos.
 Plus habet hic vitæ, plus habet ille viæ.

sylvam æqualem sibi consensuisse. Cui agresti Verona vicina est longior Indis coloratis, et existimat lacum Benacum esse mare rubrum. Attamen robur est illi invictum, et sæculum tertium videt avum illum vigentem brachiis validis. Alius peregrinetur et rimetur Hispanos ultimos: hic peregrinator plus habet viæ, ille senex Veronensis plus habet vitæ melioris.

ed. Antv.—16 *Æquærum meminit* inc. Heins.—17 *cum nigris* Med. sec. Moret. pr. *undis* pro *Indis* Vat. tert. Florent. Cod. Epigr. Ambr.—18 *Venacumque* tres Vatt. *Venatumque* Florent. Med. sec. inc. Heins. Buslid. *Benarum...latum* Var. LL. ed. Antv. *rura* pro *rubra* Vat. pr.—19 *Si tamen* Med. sec. *Sic* conjiciebat Heinsius. *sumtisque* pro *firmisque* Ambr. tert. *summisque* Vat. sec. Put. Petav. sec. Var. LL. ed. Antv.—20 *Ætas lacertum* Florent.—21 *et extremos* Var. LL. e marg. Parm. *ut extremos* ed. Parm.

NOTÆ

orientem.

14 *Metiturque*] Definit diem suo orbe, seu non alium novit diem, nisi qui in suo orbe lucet.

16 *Æquærum*] Sylvam suæ ætati æqualem.

17 *Verona remotior*] Qui non magis cogitat de Verona, quam si æque remota esset, ac Indi. Verona autem ad fluvium Athesin, vulgo *l'Adese*, vel *l'Adige*, est urbs Venetiæ a Gallis condita in Italia, olim dicta *Brenona*, quasi a Brenno Gallo condita: 'Fruitur cœlo saluberrimo, et agro fertilissimo.' Munsterus. Scaligerus Principes doctissimos tulisse prædicatur.

18 *Benacum*] Non magis etiam cogitat de lacu Benaco, quam si æque distaret ac mare Erythræum, seu rubrum. Lacus Benacus, quem Mincius flu-

vius Virgilio celebratus transit, dicitur hodie, *Lago di Garda*: et abundat placibus, ac præsertim carpionibus optimis.

20 *Ætas tertia*] Tertium sæculum. Sed sæculum minus intelligi puto, quod, ex Plutarcho, spatium triginta annorum continet. Sic Nestor explevit tria sæcula vivendo: et Ovidius Siliusque Italici meo judicio hyperbolicis loquuntur, dum ille de Nestore hæc cecinit: 'annos Vixi bis centum, nunc tertia vivitur ætas:' hic vero de Argonthonio Tartessiorum Rege: 'Ter denos decies emensus belliger annos.' Quanquam, si Oguino, et aliis Historicis fides, Joannes, ut vocant, *de temporibus*, Caroli Magni armiger, trecentos et sexaginta vitæ annos expleverit.

LIII.

3. DE APRO ET LEONE.

TORVUS aper, fulvusque leo coiere superbis

Viribus; hic seta sævior, ille juba.

Hunc Mars, hunc Cybele laudat: dominatur uterque

Montibus: Hercules sudor uterque fuit.

Aper, ferus et leo ferus inter se contenderunt robore indomito: hic aper terribior setis, ille leo juba. Mars prædicat hunc aprum, Cybele prædicat illum leonem. Uterque imperat in montibus: uterque fuit labor Herculis.

*****

De Apro et Leone inscribit ed. Parm. in Exc. Lucens. pr. erat, *Æquidem de Apro et Leone*. in reliquis fere deerat Inscriptio.

1 *superbi* Med. sec. quod malit Barth.—2 *setis* Vat. pr. *setas* Var. LL. ed. Antv. *seta* Florent. tres Med. inc. Heins. Put. Thuan. duo Petav. Bonon. Ambr. tert. Buslid. Oxon. sec. Cod. Epigr. Ambr. Mediol. Exc. Lucens. pr. *sævior*, Moret. pr. *sævior*. cum *τελειά στυγιά*, Rott.—3 *laudat* duo Vatt. *laudat* tres Vatt. Pal. Rott. Oisel. Florent. tres Med. inc. Heins. Put. Thuan. duo Petav. Bonon. Ambr. tert. Moret. pr. Oxon. sec. Buslid. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Lucens. pr.—4 *Herculis* Vat. tert. Pal. Med. pr.

NOTÆ

3 *Dominatur*] Uterque leo et aper tenent quoddam imperium in montibus. De leone nemo dubitat: de apro sic Oppianus, *μέγ' ἰσχυρὸς ἐν ὄρεσσιν*: *Valde excellens inter ferus.*

4 *Sudor*] Uterque leo et aper est labor Herculis, seu Hercules utrumque vicit; aprum scilicet in Erymantho monte, et leonem in sylva Nemea.

LIV.

4. DESCRIPTIO ARMENTI. FRAGMENTUM.

NON tales quondam species tulit armentorum

Tellus tergemino subdita Geryoni.

Terra subjecta Geryoni tricorpori non produxit olim tale genus armentorum:

*****

Deest hoc carmen Vat. pr. qui hic aliud carmen inserebat cum inscriptione,

NOTÆ

2 *Subdita Geryoni*] Vel Hispania, vel Insulæ Balcares, et Ebusus, sub-

Non tales, Clitumne, lavas in gurgite tauros,
Tarpeio referunt quos pia vota Jovi.

Non talis Tyrias sparsisse juvencus arenas
Dicitur, optatum quando revexit onus.

Non Cretæus ager, nec amati conscia tauri
Gnosos, nec similes paverit Ida feras.

Ipse et dispariles monstro commissus in artus,
Qui crimen matris prodidit ore novo,

5

10

non abluis, o Clitumne, ejusmodi tauros in aqua tua, quos tauros ut pia vota reddunt Jovi Tarpeio. Non Taurus talis celebratur dispersisse pulverem Tyrium, cum retulit pondus amabile. Non terra Cretensis, neque Gnosus sciens Taurum amatum esse, neque Ida nutrierit bestias ejusmodi. Ipse etiam non talis est Taurus conjunctus cum portento per membra dissimilia, qui figura inusitata ostendit scelus ma-

DE DULCIO. DE LOCUSTA. nempe hoc, *Nectareo muro dulces cinguntur arenas. Horret apex capitis, &c.* quod numero xxxiii. legitur. *Descriptio Arment.* inscribitur in Med. pr. Lov. inc. Heins. et Exc. Lucens. pr. in reliquis nulla est inscriptio.

3 *Non talis* Oxon. sec. *Nec tales* Vat. quart. *talis* inc. Heins. *Clitine* pro *Clitumne* Med. pr. *Eticine* Pal. *Ditine* Buslid. *Ditunno* Moret. pr.—5 *talis* Vat. quart. Petav. pr. Thuan. Bonon. Ambr. tert. Moret. pr. Lov. Cod. Epigr. Ambr. *tales* duo Vatt. Pal. Oisel. *juvencus* Moret. pr.—6 *Ducitur* Rott. *revexit* ed. Vicet. *opus* Vat. tert. m. pr.—7 *aurati conscia* Florent. Petav. pr.—8 *Gnosus* Vat. sec. Buslid. *Gnosos* Moret. pr. Lov. Ald. *Gnosus* Pal. duo Med. Heins. H. *non similes* Rott. *paverat* Vat. Livin. *feros* Rott. Oisel. duo Med. duo Heins. et Petav. Bonon. duo Ambr. Moret. pr. Oxon. sec. Lov. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Lucens. pr.—9 *Ipseque* Buslid. *confusus* Med. sec. *diffusus* Florent. ed. Parm. *commissus* Vat. sec. Rott. Oisel. duo Med. duo Heins. Put. Thuan. Bonon. duo Petav. totidem Ambr. Moret. pr. Oxon. sec. Lov. Buslid. vet. Gyr. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Lucens. pr. Sched. Gud. *arcus* Buslid.—10 *edidit ore* id. Buslid. *condidit tres* Vatt. Pal.

NOTE

ditæ Geryoni, armentis nobilitato, cujus, ut ait Livius, 'boves mira specie' Hercules abstulit. De Geryone tergemino hæc Justinus: 'Geryonem non triplicis naturæ, ut fabulis proditur, fuisse ferunt, sed tres fratres tantæ concordie extitisse, ut uno animo regi viderentur.'

3 *Clitumne*] Clitumnus est fluvius Umbriæ in Italia; cujus fluvii aqua pota candidos boves reddere dicebatur; et ideo ex ejus pascuis deducebatur 'maxima taurus Victima,' quæ Jovi Tarpeio, seu Capitolino, immolabatur.

4 *Referunt quos pia vota*] Qui boves

promissi ex voto, referuntur, solvuntur, mactantur Jovi.

5 *Juvenus*] Jupiter ipse mutatus in juvencum seu taurum, dum in Phœnicia, ubi urbs Tyrus, sparsit arenam, et rapuit Europam Agenoris filiam, sicque revexit eam ut onus amabile.

7 *Cretæus ager*] Ubi taurus ille Cretensis portentosus, quem iratus Neptunus in Cretam immisit.

8 *Gnosos*] Urbs Cretæ, ubi taurus a Pasiphaë amatus est.

Ida] Mons Cretæ: est et alius mons Ida in Phrygia.

9 *Ipse*] Ipse Minotaurus conjunc-

Cres puer haud talem potuisset reddere formam,
Præstarent totum si fera membra patrem.

tris suæ: Puer scilicet Cretensis non potuisset exhibere speciem similem, si membra ferocia repræstarent totum suum progenitorem.

*****

Rott. Oisel. *prodidit* Lovan. Exc. Lucens. pr. et sic Livin.—11 *Apus* pro *Cres puer* Buslid. *Trax puer* Vat. quart. *Rex* Med. sec. *aut talem* Med. sec. inc. Heins. Moret. pr. Lov. Buslid. *forma* Med. pr.—12 *Portarent* pro *Præstarent* tres Vatt. Pal. Rott. Oisel. Lov.

NOTE

tus cum monstro, quia ex fabulis erat partim homo, partim taurus, prodidit nova specie, nova voce, crimen matris suæ Pasiphaë. Ovidius: 'Creverat opprobrium generis, fœdamque patebat Matris adulterium monstri novi-

tate biformis.'

11 *Cres puer*] Minotaurus, et si toto corpore repræstaret taurum patrem, non exhiberet tamen speciem hujus armenti. *Cres*, *Cretis*, id est, *Cretensia*.

LV.

5. CONCHA SERENÆ.

TRANSFERAT huc liquidos fontes Heliconia Nais,
Et patulo conchæ divitis orbe fluat.

Nympha Heliconia transmittat huc fontes nitidos, et fluat per os patens conchæ

*****

De Concha hoc carmen inscribitur in Vat. pr. Moret. pr. et Oxon. sec. in quo nihil varietatis tamen notatum. In Var. LL. e marg. Parm. erat, *De Concha, in qua aqua triumphabat*. Cod. Bibl. Hafn. hic inserit *Claudiam Tetrastichon de quodam portu*. in Exc. Lucens. pr. etiam idem *Tetrastichon* inserebatur, quod nunc Num. xxxvi. legitur.

1 *Hauserat* Buslid. *laudes profontes* Vat. quart. et quint. unde *latices* legebat Heinsius. male, nam *latex* sequitur.—2 *orbe tulit* pro *ore fluat* Buslid. *ore* Vat.

NOTE

1 *Fontes*] Fontem Castalium.

Heliconia Nais] Nympha, quæ colit fontem Castalium prope Heliconem Phocidis montem in Græcia. *Nais* dicitur ἀνδρὶ τοῦ νεῦρος, *fluere, diffundi*.

2 *Concha divitis*] Conchæ argenteæ, quæ tanta erat, ut in ea lavare-

tur Serena Stilichonis uxor, et Honorii Imperatoris socrus. Sic fœminæ nobiles in concha lavari solebant; exemplo Veneris, cujus est præter ceteras concha nobilitata. Concha marmorea Versalis nobilissima itidem est.

Namque latex, doctæ qui laverit ora Serenæ,
Ultra Pegaseas numen habebit aquas.

pretiosæ. Etenim aqua quæ sparserit os Serenæ eruditæ, habebit divinitatem majorem quam habet aqua Pegasea.

tert. Rott. Florent. tres Med. Petav. sec. orbe Exc. Lucens. pr.—3 qui Med. pr. inc. Heins. Petav. pr. Bonon. duo Ambr. Exc. Lucens. pr. qui laverit Var. LL. e marg. Parm. *ligerunt* Vat. tert. *liquerunt* Med. sec. *liquaverunt* Buslid. *liquaverit* Rott. Florent. Put. Thuan. Petav. sec. Exc. Lucens. pr. Var. LL. ed. Antv. *liqueret* Cod. Ep. Ambr. *ossa pro ora* inc. Heins. *ore vel ora* Thuan.—4 *nomen pro numen* Petav. pr. Buslid. Var. LL. ed. Antv.

NOTE

3 *Doctæ Serenæ*] Hæc sæpius ab Serenam, majus habebit Numen quam eruditione commendatur. aqua fontis Castalii, seu Pegasei, qui

4 *Ultra Pegaseas*] Aqua quæ laverit ictu pedis Pegasi extitit.

LVI.

6. DE CRYSTALLO, CUI AQUA INERAT.

POSSESSIT glacies naturæ signa prioris :
Et fit parte lapis, frigora parte negat.

Glacies retinet speciem aliquam naturæ primæ; et partim fit rupes, partim non

Hoc Epigramma in Cod. Juniano post Consulatum Mallii legebatnr. Cod. Hafn. quoque habet. Vat. pr. et Vat. Livin. inscribunt, *De Crystallo lapide, in quo ingelata latebat aqua.* In Lucens. pr. *De Crystallo, cui aqua inerat.* In ceteris deest Inscriptio. In Oxon. sec. omnia hæc connectantur.

1 *Obædit* Buslid. *pudoris pro prioris* Jun. pr.—2 *Quæ fit* Vat. tert. Rott. *Et fit* duo Med. inc. Heins. Put. duo Petav. Bonon. duo Ambr. Jun. pr. Morret. pr. Buslid. Oxon. sec. vet. Gyr. Vat. Livin. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Lucens. pr. Sched. Gud. Var. LL. ed. Antv. *frigore* Vat. sec. qui et *negæ* pro

NOTE

1 *Glacies*] Crystallus retinet quædam signa naturæ prioris, adeo ut ex una parte, ropis instar, durecat; ex altera non habeat frigus illud, seu istam soliditatem lapidis glaciati et

translucentis: quia rigor seu soliditas videtur imperfecta, propterea quod aquæ gutta appareat instar gemmæ, quæ opus nobilius reddat quam si totum esset solidum.

Solers lasit hyema, imperfectoque rigore
Nobilior vivis gemma tumescit aquis.

habet frigus glaciæ. Hyema sagax lascivit in hoc opere; et gemma pretiosior, ob soliditatem nondum absolutam, turgēt aquis nativis.

*****

negat.—3 *lasit* Put. Hafn. *lasit* Busld. *risit* Jun. pr.—4 *vivis* Rott. duo Med. Put. duo Petav. Bonon. duo Ambr. Moret. pr. Oxon. sec. Busld. vet. Gyr. Vat. Livin. Exc. Lucens. pr. Sched. Gud. *was* inc. Heins. Vat. sec. *mitis* Vat. tert. Florent. *mitis* et *nitidis* m. sec. Oisel. *vivis* m. pr. et *nitidis* m. sec. Var. LL. ed. Antv. *tumescit* Pal. duo Med.

NOTÆ

3 *Lasit*] Quasi ludendo constringit, indurat. Est enim hic lascivientis naturæ ludus.

Imperfectoque rigore nobilior] Pulch-

rior, pretiosior, quia rigor seu soliditas lapidis glaciati non perfecta ostendit velut gemmam turgentem aquis nativis.

LVII.

7. ALITER.

NYMPHÆ, quæ tegitis cognato carcere Nymphas,
Et quæ nunc estis, quæque fuistis aquæ,

O Aqua, quæ operitis aquas tegmine simili, et quæ nunc estis, et quæ fuistis aquæ,

*****

In vet. Gyr. superiori annexum erat hoc carmen. inc. Heins. habet *De eodem. Aliter.* erat in Vat. pr. et Livin. In Lucens. pr. et Put. deest Inscriptio.

1 *Nymphæ* duo Vatt. Pal. Rott. Oisel. duo Med. duo Petav. Bonon. Busld. *Lymphæ* Oxon. sec. Gesn. et ed. Bipont. *carcere* Vat. pr. Pal. duo Med. Ambr. pr. Sched. Gud. *pectore* Moret. pr. *corpore* Heinsius non improbasse videtur, qui ascripserat vs. 3. seq. Epigr. 'Non potuit toto mentiri corpore gemmam.' *lymphas* Mss. nonnulli, item Gesn. et ed. Bipont.—2 *non estis* Moret. pr. *junxit* tres Vatt. Pal. *vinxit* Florent. Med. sec. Hafn. inc. Heins. qui ascripserat: Sic *auro tinciri*, vid. Salmas. ad Hist. Ang. p. 179. Ovid. 1. Me-

NOTÆ

1 *Cognato carcere*] In crystallo aqua glaciata supra tegit quodam carcere cognato, seu similis naturæ, id est, aquæ; tegit, inquam, inferius aquas non glaciatas.

2 *Et quæ nunc*] Fuistis aquæ, prius-

quam glacies vos constringeret; estis adhuc aquæ, quia ex aqua natæ, et quia formam, colorem, et frigus aquæ retinetis. Plinius, contraria causa 'crystallum facit gelu vehementiore concreto. Nec alibi certe reperitur,

Quod vos ingenium junxit? qua frigoris arte

Torpuir, et maduit, prodigiosa silex?

Quis tepor inclusus securas vindicat undas?

5

Interior glacies quo liquefacta Noto?

Gemma quibus claustris arcano mobilis æstu

Vel concreta fuit, vel resoluta gelu?

quæ natura constrinxit vos? Qua industria hyemis rupes portentosa induruit simul et madefacta est? Ecquis calor secretus conservat aquas sine damno? quo Austro glacies arcana solvitur? Quo in carcere gemma, agitata calore secreto, vel constricta fuit, vel glacie soluta?

tam. 'et vinctæ cortice virgæ.' viasit etiam Gesn. et ed. Bipont. ærce pro arte Med. pr.—4 *Corripuit* pro *Torpuir* Moret. pr. Hic Vat. Livin. iterum distinguit.—5 *Qui tepor* Pal. *tremor* Buslid. *inclusis* Med. sec. *secura* Pal. *vindicat* Moret. pr.—6 *glacie* inc. Heins. *labefacta* pro *liquefacta* Var. LL. ed. Antv. m. pr.—7 *mobilis* Vat. pr. inc. Heins. Ambr. pr. Sched. Gud. *nobilis* duo Vatt. Pal. Rott. Oisel. Hafn.—9 *resoluta fuit* Vat. sec.

NOTÆ

quam ubi maxime hybernæ nives rigent: glaciemque esse certum est.

4 *Torpuir, et maduit*] Crystallus durescit extra, cum tamen inferius adhuc madeat, dum non perfecte so-

lida videtur ob aquam latentem.

8 *Concreta*] Gemma concreta exterius, vel resoluta interius, gelu scilicet dissoluto.

LVIII.

8. ALITER.

SOLIBUS indomitum glacies Alpina rigorem

Sumebat, nimio jam pretiosa gelu.

Nec potuit toto mentiri corpore gemmam:

Sed medio mansit proditor orbe latex.

Glacies Alpina, exquisita ob frigus immodicum, capiebat jam soliditatem non superandam calore. Neque potuit simulare gemmam in toto suo corpore, sed liquor

3 *metiri* vel *mentiri* Moret. pr. *pectore* Put. *gemmas* Vat. pr. et sec. m. pr. Ambr. pr.—4 *ille* pro *orbe* Hafn. Ambr. tert. Hic Vat. Livin. iterum distin-

NOTÆ

1 *Solibus indomitum*] Glacies in crystallo, quam Solis calor non potest domare: id quod peculiare est, nam nonnulli dicunt ex rebus omni-

bus glacie concretis solam crystallum Solibus æstivis non offendi.

2 *Nimio pretiosa gelu*] Glacies eo pretiosior, quo magis induruit.

Auctus honos; liquidi crescunt miracula saxi;
Et conservatæ plus mernistis aquæ.

6

infidus remansit in orbe medio. Pulchritudo ejus crevit: prodigia rupis pellucide augentur, et vos o aquæ servatæ habetis plus pretii.

guit.—5 *Actus* Oisel. Florent. Med. sec. Petav. sec. Ambr. pr. Moret. pr. Oxon. sec. Cod. Epigr. Ambr. ed. Parm. *Auctus honos* Buslid. *honor* Oisel. tres Vatt. Pal. Rott. Hafn. *saxi* deerat Vat. pr.

NOTE

3 *Mentiri*] Non potuit simulare, re-præsentare, nec tam gemmam quam speciem gemmæ, quæ ideo falsa est, et velut mendax.

4 *Proditor latex*] In medio orbe remanet aquæ liquor, qui prodit et ostendit non veram esse gemmam, sed guttam aquæ, quæ habeat speciem gemmæ; et ex hac specie, mendaci

quidem, sed gratissima, augetur honor, et glaciæ induratæ, atque, ut ita dicam, saxæ, majus est prodigium, major honor. Martialis de formica electro consepulta: 'Sic modo quæ fuerat vita contempta relicta, Funeribus facta est jam pretiosa sua.'

LIX.

9. ALITER.

ASPICE porrectam splendenti fragmine venam,
Qua trahitur limes lucidiore gelu.
Hic nullum Borean, nec brumam sentit opacus
Humor, sed varias itque reditque vias.

Cerne guttam extentam in frusto micante, qua semita ducitur glaciæ nitidiore. Hic liquor densus non patitur ullum Aquilonem neque ullam hyemem, sed it et re-

1 *Aspice* Put. *porrectam* Ambr. pr. Vat. Livin. *corruptam* duo Vatt. Pal. Rott. Oisel. *correctam* Var. I.L. ed. Antv. m. pr. *concretam* legebat Heins. *sanguine* pro *fragmine* Pal. duo Med. *flamine* Hafn. Ambr. tert. Buslid. *tegmine* conjiciebat Heinsius, ut vs. 1. seq. Epigr. 'Clauditur immunis convexo tegmine rivus.'—2 *Quo trahitur* Moret. pr. Hic Vat. Liv. iterum distinguit.—3 *Hic nilum Borean* Oxon. sec. *Borean* Vat. pr.—4 *varias* pro *varias* Put.

NOTE

1 *Porrectam splendenti fragmine*] Alii legunt, *conseptam splendenti tegmine*, *fornice*, *marginè*, quia gutta illa cincta est crystallo exteriorè, in speciem forniciæ.

Venam] Videas guttam aquæ extentam, et instar venæ salientem in fragmine crystalli micantis.

3 *Hic nullum Borean*] Quia gutta illa remanet, nec est obnoxia frigoribus,

Non illum constrinxit hyems, non Sirius ardens : 5
Ætatis spatium non tenuabit edax.

vertitur per vias diversas. Non hyems densavit illum liquorem, non Sirius torrens ; non longitudo vorax temporis imminuit illum.

Var. LL. ed. Antv.—5 *constringit* Vat. pr. Ambr. pr. Buslid. *construxit* Put. *Sirius ardens* Oxon. sec. m. sec. *ardens* inc. Heins. Bonon. Ambr. pr. Moret. pr. Buslid. Vat. Livin. Sched. Gud. *axis* pro *ardens* duo Vatt. Pal. Rott. Oissel. Hafn. Heinsius ascripserat lib. i. in Rufin. 243. conjecerat tamen *ardor* vel *arsit*.—6 *edus* pro *edax* Buslid. asterisco apposito.

NOTÆ

caloris, temporisque injuriæ.

5 *Sirius*] De hoc alibi fuse.

LX.

10. ALITER.

CLAUDITUR immunis convexo tegmine rivus,
Duratisque vagus fons operitur aquis.
Nonne vides, propriis ut spumet gemma lacunis,
Et refluos ducant pocula viva sinus ?
Udaque pingatur radiis obstantibus Iris, 5
Secretas hyemes sollicitante die ?

Gutta velut libera includitur in fornice curvato, et fons errabundus tegitur aquis concretis. Annon aspicias, ut gemma turgat in fossa sua, et patera naturalis agat velut sinum reciprocantem ? Annon aspicias, ut Iris humida distinguatur radiis

1 *immanis* Rott. in *muris* vel *immunis* Buslid. *connexo* Vat. sec. *convexo* i. e. *rotundo* ascripserat Heins.—2 *Duratusque* Florent. *aperitur* Pal. Hafn. Florent. Med. sec. Buslid.—3 *cum spumet* Pal.—4 *Ut refluos* inc. Heins. *refluos* ducat Med. sec. *pocula nulla* Ald. *vina* Florent. Med. sec. Put. Oxon. sec. ed. Parm. *viva* duo Med. inc. Heins. Bonon. duo Petav. totidem Ambr. Moret. pr. Buslid. vet. Gyr. Vat. Livin. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Lucens. pr. Sched. Gud. Var. LL. ed. Antv.—5 *Udaque* Pal. Florent. tres Med. Put. Petav. sec. Bonon. Ambr. pr.—6 *Secretis* Med. sec. *hieme sollicitante dies* Exc. Lu-

NOTE

1 *Immunis*] Rivus, vel rivi species nulla re impedita.

4 *Refluos*] Quia aqua illa aut aquæ species in crystallo pro variis motibus fluere ac refluere videtur.

Delph. et Var. Clas.

Pocula viva] Naturalia, non arte facta. *Pocula* vocat, quia humorem intus habent, aut saltem habere videntur. Unde cum pueri bibunt, rati aquam esse in fundo residuam, pate-

Claud.

4 C

Mira silex, mirusque latex, qui flumina vincit,
Nec lapis est merito, quod fluit, et lapis est,

contrariis, die excitante frigus arcanum? Lapis admirabilis est, et liquor admirabilis, qui colligat fluvios, neque merito rupes est, quæ fluit, et tamen rupes est.

cens. pr. diem Petav. sec.—7 *quid flumina Florent. et flumina Vat. pr. Vat. Livin. Heinsius conjicit Mira silex, mirusque latex! quod flumina vinxit, Fert lapidis merito. quod fluit, est laticis.*—8 *Sed lapides Vat. pr. Et merito lapides Pal. duo Med. Et lapides merito Ambr. pr. Vat. Livin. Et lapis et merito Pat. Et lapis est duo Vatt. Rott. Oisel. Hafn. Oxon. sec. liquor pro lapis Var. LL. ed. Antv. m. sec. quæ fluit Ambr. tert.*

NOTÆ

ram sugunt, sicque deluduntur.

5 *Iris*] In crystallo apparet Iridis imago, ob varios colores.

6 *Solicitante die*] In illa Iridis specie, dies excitat, ostendit vim arcanam hyemis et frigoris, quod glaciem seu crystallum induravit.

8 *Nec lapis est*] Gutta illa in crystallo quæ fluit, non est lapis, et lapis tamen est, quia glacie concrevit.

Heinsius conjicit, *Mira silex, mirusque latex! quod flumina vinxit, Fert lapidis merito: quod fluit, est laticis.* Quasi diceret, quod aquam vinxit, tribuendum est lapidi ita merenti; quod fluit, ascribendum est latici. S. Augustinus in Psalm. 147. 'Quid est ergo crystallum? nix est glacie durata per multos annos, ita ut a sole vel igne facile dissolvi non possit.'

LXI.

11. ALITER.

Dum crystallæ puer contingere lubrica gaudet,
Et gelidum tenero pollice versat onus;
Vidit perspicuo deprensas marmore Nymphas,
Dura quibus solis parcere novit hyems:

Dum puer latatur tangere crystallæ fragilia, et vertit pondus illud frigidum pollice tenello, aspicit lymphas inclusas in lapide liquido, quibus unis hyems aspera scit

1 *crystallæ Vat. pr. qui et lurida pro lubrica exhibet.*—2 *etidum vet. Cod. Hafn. unde m. sec. factum Heliadum.*—3 *...perspicuo omissa voce Vidit Vat. pr. perspicuo Pal. inc. Heins. Oxon. sec. perpetuo Vat. quart. depressas Var. LL. ed. Antv. deprenso Vat. tert. Florent. Ambr. pr. Petav. sec. deprensam Med. sec. deprensæ Vat. pr. deprense Med. sec. deprensæ...mercis Med. pr.*

NOTÆ

3 *Perspicuo marmore*] Videt Nymphas seu Lymphas deprensas et in-

clusas in marmore liquido, pellucido, hoc est in crystallo.

Et siccum relegens labris sitientibus orbem,
Irrita quæsitis oscula figit aquis.

5

*parcere, et tangens sæpius labiis sitientibus orbem aridum, imprimit oscula vana
aquis conquisitis.*

limphas Oxon. sec. *lymphas* Put. Petav. pr. Bonon. Moret. pr. Vat. Livin.
Lymphæ duo Med. Exc. Lucens. pr. *mercis* Oisel. Hafn. Ambr. tert. Cod.
Epigr. Ambr. *inertis* Ambr. pr. *mentis* Vat. tert. Florent. Petav. sec.—4 ... a
pro *Dura* Vat. pr. *solum pro solis* Moret. pr. *spargere pro parcere* Exc. Lucens.
pr.—5 ... cum pro *Et siccum* Vat. pr. *succum* Med. sec.—6 ... ita pro *Irrita*
Vat. pr. *figit* Pal. *flxit* Med. pr. Vat. Livin.

NOTÆ

4 *Parcere*] Inter omnes aquas hy-
ems parcere videtur his guttis solis,
quas non indurat, quæque retinent
speciem guttarum fluentium.

6 *Oscula*] Figit frustra aquis oscula,
quia non sunt aquæ, sed species quæ-
dam aquarum.

LXII.

12. ALITER.

MARMORBUM ne sperne globum. Spectacula transit
Regia, nec rubro vilior iste mari.
Informis glacies, saxum rude, nulla figuræ
Gratia: sed raras inter habetur opes.

*Ne despice orbem marmoreum; superat spectacula regalia, neque ille ignobilior
est mari rubro. Est nempe glacies impolita; rupes indigesta: nulla ipsi venustas
est figuræ: sed tamen reponitur inter ornamenta pretiosa.*

Hi versus in Vat. Livin. supra Num. VIII. post *Auctus honos, &c.* legeban-
tur: in Vat. pr. deerant.

1 *ne sperne* inc. Heins. Petav. pr. Moret. pr. Buslid. Ald. Exc. Lucens.
pr. *nec sperne* Vat. tert. Pal. Rott. Oisel. *miracula* pro *spectacula* inc. Heins.
m. pr.—2 *vilior ista* Rott. *ille* Ambr. pr. Buslid. Heinsius asteriscum appo-
suerat.—3 *saxum* pro *saxum* duo Med. *ũn* pro *rude* Med. pr. *figuræ* deest
Med. pr.—4 *caras* pro *raras* conjiciebat Heinsius. In Vat. Livin. hic se-
quebantur versus *Aspice porrectam, &c.* qui legebantur Num. IX.

NOTÆ

1 *Marmoreum globum*] Poculum ro-
tundum ex crystallo, quæ lapidescit
instar marmoris.

2 *Rubro mari*] Non vilior est gem-
mis maris rubri.

4 *Raras*] Et revera crystallus in-
ter divitias exquisitas potest merito
recenseri. An fallor? an alicubi legi
quendam olim inventum esse, qui
crystalli sic liquefaciendæ artem re-

NOTÆ

perisset, eam ut instar auri, argenti, stanni, aliorumque metallorum, malleo tractabilem, et ad quascumque formas ductilem efficeret; ipsumque artis eximie repertorem, cui præmia

amplissima decernenda fuissent, misera morte fuisse mulctatum? Dignum sane aut Tiberio aut Tiberiano aliquo Principe flagitium!

LXIII.

13. ΕΤΙ ΠΕΡΙ ΑΥΤΟΥ.

Χιονέη κρύσταλλος, ὑπ' ἀνέρος ἀσκηθεῖσα,
Δείξεν ἀκηρασίῳ παναίολον εἰκόνα κόσμον,
Οὐρανὸν ἀγκυὰς ἔχοντα βαρύκτυπον ἐνδοθι πόντον.

ETIAM DE EADEM CRYSTALLO.

INTERPRETATIO POETICA

*Crystallus nivea, humano sudata labore,
Pulchram immortalis variam notat icona mundi,
Cælum complexum maris intus stagna sonori.*

INTERPRETATIO PROSA

Nivea Crystallus, ab opifice elaborata, ostendit veri variam imaginem mundi, amplexum cælum intus resonantem pontum.

~~~~~

3 ἔχουσα Ald. quod posterī mutarunt in ἔχοντα.

NOTÆ

3 Ἀγκυὰς ἔχοντα] *In ulnis habere, am-
plecti*: apud Homerum sæpe legitur.

Πόντον] *Hyperbolicus*: vocat enim pontum seu mare, guttam illam aquæ, de qua jam multa diximus. Quasi sit ea Vatis sententia, ut globus crystallinus exterius Cælum videatur exhi-

bere, interius vero aquam seu mare concludere. Ceterum extant et in Anthologia Epigrammata Græca Claudiani, eaque nitida, ut qui Musis Atticis suas primitias consecrasset, ut diximus antea.

LXIV.

14. ΕΤΙ ΠΕΡΙ ΑΥΤΟΥ.

Εἰπ' ἄγε μοι, κρύσταλλε, λίθῳ πεπνυκασμένον ὕδωρ,
Τίς πῆξεν; Βορέης· ἢ τίς ἔλυσε; Νότος.

ETIAM DE EADEM.

Dic age mihi, Crystalle, in lapide densata aqua, quis densavit te? Boreas: aut quis resolvit te? Notus.

NOTÆ

1 Κρύσταλλε] Sic hoc Epigramma traduxit Barthius: *Dic age mi Crystalle, latex lapidescere jussus: Quis strinxit? Boreas. Cui resoluta? Noto.* At sic Claverius: *Quis lapidi cognate latex te stringere quivit Parte sui? Boreas. Quis soluisse? Notus.* Ita nempe est Poëtæ mens, ut dicat crystallum posse indurari et velut lapidescere vi

Boreæ venti frigidioris: et glaciem illam, unde fieri potest crystallus, posse resolvi a Noto vento calido et humido; non vero crystallum ipsam, siquidem dixit antea crystalli 'rigorem solibus indomitum' esse, ac proinde minus domari posse a Noto seu Austro.

LXV.

15. ΠΡΟΣ ΦΟΙΒΟΝ.

Ἰλαθί μοι, φίλε Φοῖβε, σὺ γὰρ θεὰ τόξα τιταίνων
'Εβλήθης ἐπ' ἔρωτος ὑπ' ὠκυπόροισιν ὀϊστοῖς.

IN PHŒBUM.

INTERPRETATIO POETICA

*Parce, o Phæbe pater: velocia namque vibrantem
Tela Cupido furens celeri te percussit astro.*

INTERPRETATIO PROSA

Sis mihi propitius, care Phæbe, tu enim velocia jacula mittens percussus es ab Amore velocibus sagittis.

2 ὀϊστοῖς Heins. ὀϊστοῖς Gesn. et ed. Bipont.

NOTÆ

2 Ἐβλήθης] Hinc Ovidius: 'Pri- quem non Fors ignara dedit, sed sæva
mus amor Phœbi Daphne Peneis, Cupidinis ira.....Fingat tuus omnia,

NOTE

Phœbe, Te meus artus, ait : ' Cupido
scilicet.

'Αντάρουσα] Amor dicitur etiam a
Nonno ποικιλότροπος, et a Musæο παντα-
μέτρος, omnia domans. Virgilius : 'Us-

que adeo genus in terris hominumque
ferarumque, Et genus æquoreum, pe-
cudes, pictæque volucres, In furias
ignemque ruunt : amor omnibus
idem.'

LXVI.

16. ΕΙΣ ΜΙΜΑΔΑ ΓΗΡΑΣΑΣΑΝ.

Μαχλὰς ἐνκροτάλοισιν ἀνενάζονσα χορείαις,
Δίζυγα παλλομένοισι τινάγμασι χαλκὸν ἀράσσει,
Τῆς μὲν ὑποκλέπτων πολλὴν τρίχα γείτονα μοίρης,
'Ηλεμάτοις ἀκτίσι χαράσσεται ὄμματος αὐρῇ.

IN MIMAM SENESCENTEM.

INTERPRETATIO POETICA

*Festivos celebrans mulier lasciva choreas,
Bina coruscanti quatit æra sonantia motu,
Finitimos morti condens sub vertice canos.
Ipse oculi vapor intuitu signatur inani:*

INTERPRETATIO PROSA

Meretrix crotalo resonantibus choreis tripudians, duplex vibratis concussi-
bus æs quatit, occultans quidem canos crines vicinos morti; vanis radiis

~~~~~

3 Κρεῖς pro Τῆς Gesn. et ed. Bipont. Τῆς autem Heins. Post hunc versum
inserit Cl. Reiskius seq. Κρεῖς βάπτει, μολίβδον παῖς ἤδη δ' ἀχλὺόσσα.—4 αὐρῇ
Heins. αὐγῇ Jens. αὐγὴν Reisk. Gesn. et ed. Bipont.

NOTE

2 Χαλκὸν] Instrumentum aliquod
ex ære quatiens, ut tintinnabulum,
cymbalum, idque duplex, aut gemina-
tis hinc inde crasmatis resonans;
qualia non raro videntur in histrio-
num manibus.

4 'Ακτῶν] Radiis seu vanis quibus-
dam intuitibus, aut oculorum moti-

bus, quibus se bellam et lepidam cre-
deret mima senex.

Αὐρῇ] Vapor ex oculis forte lip-
pientibus, nisi fucus corrigat, exiens,
aut saltem in vetularum oculis esse
solitus. Quasi Poëta diceret, mima
senex se pulchram putat, dum huc et
illuc mobiles volvit oculos, instar puel-

Ψευδομένων δ' ἐρύθημι καθέγραφεν ἄχροος αἰδῶς,
'Αγλαΐη στέψασα νόθη κεκαλυμμένα μῆλα.

INTERPRETATIO POETICA

*Decolor affinxit falsum pudor ore ruborem,
Pinxit ut accito cultus splendore micantes.*

INTERPRETATIO PROSA

oculi vapor notatur: Pudor decolor delineat ruborem mentium postquam coronavit splendore falso fucatas genas.

NOTÆ

læ; sed tamen, cum cavi et liventes sint oculi, ut in senibus esse solent, satis apparet hosce oculorum conjectus esse radios vanos, et vaporem quendam emittentes, qui odium potius quam amorem conciliare possint. Vir quidam doctissimus legit non αβρη, sed αἰγῆ, id est, *acies oculorum*.

5 Ψευδομένων] Certe reponendum est ψευδόμενον.

'Αχροος αἰδῶς] Est nescio quis in illa mimia sene pudor; sed ἄχροος, *decolor*, sen falsus et affectatus, et nativo suo

colore destitutus, ideoque falsus ille pudor, et ut ait Homerus, αἰδῶς οὐκ ἀγαθῇ, pudor ille non bonus; sen potius illa pudoris affectati umbra delineat in vetulæ vultu, velut in tabula, falsum ruborem, ostenditque non eum esse naturalem, quem certe non possibile est aut accersere aut imitari. Ut enim ait Seneca, 'Artifices scenici multa repræsentant, sed ruborem sibi exprimere non possunt: nec prohibetur hic, nec adducitur.'

LXVII.

17. ΕΙΣ ΔΟΥΛΟΝ ΤΥΠΗΘΕΝΤΑ ΠΑΡ' ΑΥΤΟΥ.

Ἐδρην χαλκεύεζαν ἐπὶ προθύροις ἐλικῶνος
'Εστῆκει θεράπων τις ὑπὲρ νώτοιω μεμαρκῶς,

IN SERVUM VERBERATUM AB IPSO.

INTERPRETATIO POETICA

*Æratis sellam pedibus pro porta Heliconis
Impositam servus dorso famulante locarat,*

INTERPRETATIO PROSA

Sellam æripedem in vestibulo Heliconis statuerat famulus quidam, cum

NOTÆ

Per me licebit, hoc epigramma simpliciter accipias, hoc modo: Servum reperi, qui sellam gestaret: ab eo petii, eam ut mihi fatigato commo-

daret: male recusantem, male ministravi. Necessitas et iram et vires ministravit.

In his interpretandis consulo vi-

Οὐδ' ἔθελε μογέοντι πορεῖν ἐπιβάθρον αἰδᾶς.
 Τοῦνεκά μιν θώρηξεν ἰὼν πολύμητις ἀνάγκη.

INTERPRETATIO POETICA

*Et negat hanc fesso præbere in præmia cantus.
 Hunc petit inde meis sors ingeniosa sagittis.*

INTERPRETATIO PROSA

dorso portasset, neque volebat mihi laboranti dare in pretium cantus. Idcirco meum armavit telum ingeniosa necessitas.

~~~~~

3 ἔθελε conj. Gesn. αἰδᾶς Heins. αἰδᾶς Cang. αἰδᾶς Reisk. Gesn. et ed. Bipont.—4 θώρηξεν ἰὼν conj. Reisk.

NOTE

rum clarum Larium, linguae Graecae peritissimum.

Hoc Graecum epigramma in multis codicibus non extat; in huius verbis et phrasi nulla difficultas, at cum acumen et sensus, qui maxime spectandus est, excutitur, (Edipo certe opus esse, non mihi tantum, id quod mirum non esset, sed et aliis longe eruditioribus ac perspicacioribus videtur. Claudianus forsitan agens pauperem aliquem Poëtam, eum irridet traducitque, quod cum nautum non haberet, cumque ad Heliconem, aut ad Templum Apollinis Palatini, vatum poemata auditurus, aut sua lecturus, venisset, servo cuidam, qui sellas ad audiendum conduceret, versus seu cantus officiose obtulerit, sperans hac honore homulo delati specie, sellam sese gratis posse obtinere. Quod, cum spei non respondisset, eo poëtam, ut est 'genus irritabile vatum,' impulit, ut in servum illum 'lucubrationis suae telum,' ut ait de Caligula Suetonius, 'stringeret.' Quae res arguit Poëtam pauperem et ridiculum; pauperem,

qui pro pecunia mercenario versus obtruderet, ridiculum, qui in istud hominis scriberet. En levis conjectura, cedo meliorem, et amplector. Ceterum eo me facile adduci patiar, ut cum viris quibusdam eruditis credam in hoc epigrammate latere aliquid obscenitatis et nequitiae, quae non tam verbis, quam silentio, non tam luce, quam tenebris et igne piaculari digna sit iudicanda.

1 [Ἐλικῶνος] Per Heliconem, ut dixi, intelligendum est Templum Apollinis Palatini, quod Augustus, Antonio et Cleopatra divictis, ex marmore construxit, ubi Poëtarum illastrum 'imagines lambebant hederæ sequaces.'

3 [Ἐπιβάθρον] Vir quidam doctus legit ἐπιβάθρον, accessum ad cantum, seu Parnassum.

4 [Πολύμητις ἀνάγκη] Ingeniosa necessitas. Ovidius: 'O quantum subitis casibus ingenium est!' Epithetum illud saepe tribuitur Ulyssi Homérico, πολύμητις Ὀδυσσεύς.

LXVIII.

18. IN SPHÆRAM ARCHIMEDIS.

JUPITER in parvo cum cerneret æthera vitro,

Risit, et ad Superos talia dicta dedit :

Huccine mortalis progressa potentia curæ ?

Jam meus in fragili luditur orbe labor.

Jura poli, rerumque fidem, legesque Deorum,

5

Ecce Syracosius transtulit arte senex.

Cum Jupiter videret cælestes orbes in vitro exiguo, subrisit, et dixit hæc verba Diis: An potestas solertiæ hominum processit huc usque? jam opus meum exhibetur velut per ludum in globo lubrico. En senex Syracosius industria sua hinc traduxit in terras jura cæli, fidelem dispositionem rerum, et leges Deorum.

~~~~~

Vat. pr. habet *Incipit de Sphæra*. in Put. Petav. pr. et sec. deest Inscriptio.

1 *æquora* Moret. pr. *æthera* vel *æquora* Rott. *omnia* duo Vatt. Buslid.—2 *verba dedit* Buslid. *refert* Vat. tert. m. pr. Var. LL. ed. Antv.—3 *circa* pro *curæ* Med. quart.—4 *ore* pro *orbe* Florent.—5 *rerumque fides* Vat. pr. Ambr. pr. *legesque Deorum* Var. LL. ed. Antv. *legemque virorum* quatuor Vatt. Pal. Oisel. *longeque* Moret. pr. *legemque* Florent. tres Med. Put. duo Petav. Bonon. Ambr. tert. Cod. Epigr. Ambr. ed. Parm. *Deorum* Vat. pr. Petav. pr. Ambr. pr. Ald. Var. LL. e marg. Parm. *legemque Deorum* vel *virorum* Rott. inc. Heins. *legemque dierum* uti et *Syracosius* legebat Heinsius, et provocabat

NOTÆ

1 *Vitro*] Admirabile quiddam est, si illa Archimedis sphæra vitrea fuerit: forsan ingenio suo vates indulsit, et Poëtarum quidlibet audentium usus est privilegio. Sextus Empiricus memorat illam sphæram ligneam fuisse; Cælius Rhodiginus æream fuisse memoriæ prodidit: 'Archimedis ingenium divinum, in mundi opificio Deum fere ipsam lacessere visum est, quando tam concinne Cælum conflassæ æneum memoratur, ut inibi septem viserentur Planetæ, et ratione incomparabili etiam motus verissime deprehenderetur.'

5 *Jura poli*] Quod tantum pertinet ad Cælum.

Fidem] Fidelem rerum dispositionem, concordiam, harmoniam.

Legesque Deorum] Leges, quibus astringuntur. Antiqui enim fingebant Deos ab astrorum et mundi legibus pendere. Alii legunt: *legemque dierum*; nec male. Cicero: 'Archimedes Lunæ, Solis, et quinque errantium motus in sphæram illigavit.'

6 *Syracosius*] Syracusæ urbs Siciliæ, Archimede nobilis. Ovidius: 'Arte Syracusia suspensus in aëre clauso Stat globus immensi parva figura poli.'

Transtulit] Expressit, et ex Cælo in terras transtulisse videtur.

Inclusus variis famulatur spiritus astris,

Et vivum certis motibus urget opus.

Percurrit proprium mentitus Signifer annum,

Et simulata novo Cynthia mense redit.

10

Jamque suum volvens audax industria mundum,

Gaudet, et humana sidera mente regit.

Quid falso insonthem tonitru Salmonea miror?

Æmula naturæ parva reperta manus.

Quædam velut intelligentia clausa sercit sideribus diversis, et impellit opus mobile motibus statutis. Sol in Zodiaco falso pererrat annum suum, et Luna falsa revertitur mensis novo. Jamque ars temeraria versans mundum suum, triumphat, et moderatur sidera animo humano. Quid admiror Salmoneum innocentem ob fulmen factum? manus exigua inventa est imitatrix operum naturæ.

////////

ad not. in Fast. Ovid. p. 139.—6 arce Pal.—7 *Inclususque vagis* conjiciebat Heins. *famulatur* vel *simulatur* Cod. Epigr. Ambr. *antris* Med. sec. *certis* Petav. sec.—8 *cunctis motibus* Vat. quart. et quint. *moribus* Buslid. *montibus* Pal. Florent. duo Med. Put.—9 *Percurrit* Buslid. *Procurrit* Moret. pr. *mentitus* Moret. pr. *metitur* vet. Gyr. *mentitur* Florent. Med. sec. inc. Heins. Petav. sec. Cod. Epigr. Ambr.—10 *simulata* conjiciebat Heins.—11 *Namque* Vat. pr. Ambr. pr. *mundum*: deerat hæc vox Vat. pr.—12 *regit* Var. LL. e marg. Parm. *redit* Vat. sec. et tert. Florent. inc. Heins. duo Petav. Ambr. pr. Oxon. sec. ed. Parm. deest hæc vox Vat. pr. *gerit* duo Vatt.—13 *Salmonea* movemur vet. Gyr. *Salomona* peremit Buslid. *natura* movemur pro *Salmonea miror* Exc. Lucens. pr. *retractat* pro *miror* Vat. pr.—14 *reperta* domus Ambr. tert.

NOTE

8 *Certis motibus*] Sphæra Archimedis motus ipsos cælestes, siderum ortus et occasus, pari lege ac disciplina representasse dicitur: adeo, ut quidam spiritus, velut quædam *intelligentia* in orbe illo vitreo inclusa famularetur sideribus, quorum varios motus mirifice regeret.

9 *Signifer*] Sol in signifero seu Zodiaco. Continens pro contento ponitur: Metonymicôs.

10 *Cynthia*] Luna seu Diana, nata in monte Cyntho, qui mons est Delius in mari Ægeæ.

12 *Humana mente*] Humana mens

regit mundum, qui mente divina regi debet. Ceterum Plinius sphæræ inventionem, nunc Atlanti, nunc Anaximandro tribuit; Lærtius Musæo; alii aliis: sed communior sententia sphæræ inventorem agnoscit Archimedem.

13 *Insonthem*] Non enim adeo peccasse videtur, qui opus naturæ tentaret imitari.

Salmonea] Hic pontem æneum curru quatiebat, ad imitanda tonitrua; sed eum vero fulmine Jupiter detruisit ad inferos.

LXIX.

19. DE POLYCASTE ET PERDICCA.

QUID non sævus Amor flammæ numine cogat ?

Sanguinis affectu mater amare timet.

Pectore dum niveo puerum tenet anxia nutrix,

Illicitos ignes jam fovet ipsa parens.

Ultrices pharetras tandem depone Cupido.

5

Consule jam Venerem ; forsâ et ipsa dolet.

Quid non amor crudelis impellat facere potestate ignis sui ? mater metuit amare ob caritatem maternam. At nutrix inquieta, dum complectitur sinu candido puerum, jam ipsa mater nutrit flammâ illegitimas. O Cupido abijce tandem sagittas vindices, jam consule Venerem ; forte et ipsa mæret.

Inscribitur hoc carmen de Policante et Perdicca in Exc. Lucens. pr. *De Policante et Perlica* Moret. pr. inc. Heins. *De Policante et Perdicca* erat in Med. pr. et ed. Parm. In Put. vero, duobus Petav. Exc. Petav. quart. (quæ loco Thuan. substituit Heinsius, in quo hæc Epigrammata una cum Libris de Raptu Proserp. defuisse videntur) et aliis desideratur Inscriptio.

1 *Quis* Buslid. *sensus amor* Med. sec. *flammatus* conj. Heins. *nomine* Rott. Cod. Epigr. Ambr. *numina cogat* Lov. *nomina cogat* vet. Gyr. Oxon. sec. *munere cogat* Buslid. Ald. *numine cogat* Florent. inc. Heins. Bonon. duo Ambr. Petav. sec. Exc. Lucens. pr. *munere* Vat. tert. Pal. Oisel. *cogat* tres Med. Heins. H. Put. Petav. pr. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Petav. quart. ed. Parm. *lumine* pro *numine* etiam coniecerat Heins.—2 *affectum* tres Vatt. Pal. Rott. Oisel. Gesn. et ed. Bipont. *effetum* Exc. Lucens. pr. Heinsius ascripserat seqq. '*affectus* in Hist. Aug. pro primis necessitudinibus. Capitolin. in Maximin. p. 146. l. 27. in Gordianis. p. 152. l. 43. vid. Casaubon. p. 76. Salmas. p. 112. a.' *amore time* Buslid. *amara* Claver. *times* Ambr. tert.—3 *puerum* Exc. Petav. quart. *miserum* tres Vatt. Pal. Rott. *miserum* vel *tenerum* Buslid.—4 *ipse parens* Lov.—5 *Victrices* Buslid. Var. LL. ed. Antv.—6 *illa dolet* Pal. duo Med. duo Heins. Buslid.

NOTÆ

Perdicca] Hic longo venandi studio fessus, se terræ colendæ applicuit, ideoque dicitur amasse terram, quæ mater est omnium. *Polycaste* vocatur, ab aliis *Polycarpe*, quia multos fert fructus, πολλὸς, *multus*, et καρπὸς, *fructus*.

1 *Flammæ numine*] Potestate flammæ suarum, in quibus videtur esse numen aliquod ; adeo impellit cogitque aliquid facere.

2 *Sanguinis affectu*] Amorem maternum amore libidinoso et incesto mutare timet.

3 *Nutrix*] Eadem mater et nutrix, amore, quem horrebat, percutitur.

5 *Depone*] Ne Venus ipsa Cupidinis amore flagret.

6 *Dolet*] Cupidinis amore incendiatur, doletque se tam impura flagrare libidine.

LXX.

20. DE ZONA EQUI REGII MISSA HONORIO
AUG. A SERENA.

ACCIPERE parva tuæ, Princeps venerande, sororis
 Munera, quæ manibus texuit ipsa suis.
 Dumque auro phaleræ, gemmis dum fræna reudent,
 Hac uterum zona cinge frementis equi.
 Sive illum Armeniis aluerunt gramina campis; 5
 Turbidus Argæa seu nive lavit Halys;
 Sanguineo virides morsu vexare smaragdus,
 Et Tyrio dignum terga rubere toro.

Recipe, o Imperator Auguste, dona exigua sororis tuæ, quæ dona fecit ipsa manibus suis. Et dum phaleræ micant auro, et fræna micant margaritis, circumda hoc cingulo ventrem equi ferociæ. Seu pascua nutriserunt equum illum in agris Armeniis, seu Halys tumens sparsit illum nive Argei montis: illum meritum redere dentibus smaragdus cirentes, habere terga rubentia veste purpurea. O

//////////

Hæc est Inscriptio Vat. pr. et Vat. Livin. *De Phaleris equi a Serena missis* erat in Rott. Bonon. et inc. Heins. *De Pheris equi a Serena missis* Moret. pr. Exc. Lucens. pr. *De Phaleris equi Regii a Serena missis* Var. LL. e marg. Parm. *De Zona Med. pr. Ad Honorium* habet Med. quart. *De Cingulo equi Arcadii* Oxon. sec. in Put. Buslid. duobus Petav. &c. Inscriptio desideratur. Heinsius ascripserat, *Imperatorum equi phalerati*. vid. Ammian. lib. XVIII. ed. Lindembrog. cujus notas vide p. 127.

1 *venerande* Exc. Lucens. pr. *memorande* tres Vatt. Pal. Rott. Oisel. Florent. tres Med. inc. Heins. Put. Petav. sec. Bonon. Ambr. tert. Moret. pr. Buslid. Cod. Epigr. Ambr. *memoranda* Petav. pr. *morande* Vat. quart. *moderande* Oxon. sec.—3 *gemma refulget pro fræna reudent* Buslid. *redundant* Ambr. pr.—4 *equi vel apri* Moret. pr.—5 *armentis* pro *Armeniis* Vat. pr.—6 *Turgidus* Ambr. pr. Livin. *Egræas* Var. LL. e marg. Parm. *Algæa* Ambr. tert. *Arctos* coniecerat Heinsius, sed postea delere visus est. *lambis* pro *lavis* Ambr. pr.—7 *versare* Vat. pr. Hafn. Ambr. pr. *vexare* quatuor Vatt. Pal. Rott. Oisel. Florent. tres Med. inc. Heins. Put. duo Petav. Bonon. Moret. pr. Oxon. sec. Buslid. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Antv. *zmaragdus* Var. LL. e marg. Parm.—8 *jubere thoro* Moret. pr. *rubere croco* Buslid. *toro* Vat. Livin. *thoro* omnes Vatt. Hafn. Pal. Rott. Oisel. tres Med. Put. duo Petav. Bonon. duo Ambr. Cod. Epigr. Ambr.

NOTÆ

5 *Armeniis*] Armenia, Asiæ regio, equorum optimorum ferax; sicut et mons Argæus ad Halyn fluvium, de quibus supra.

7 *Morsu vexare smaragdus*] Ut mandando vexant equi spumantes fræna smaragdus aut gemmis aliis micantia.

O quantum formæ sibi conscius erigit armos,

Spargit et excussis colla superba júbis!

10

Augescit brevitæ doni pietate Serenæ,

Quæ volucres etiam fratribus ornat equos.

quantum ille equus, velut cognoscens pulchritudinem suam, attollit armos, et diffundit júbis errantes in cervice elata! Parvitas muneris crescit amicitia pia Serenæ, quæ etiam decorat equos celeres pro fratribus suis.

*****

Exc. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Antv.—9 *fronte pro formæ* Med. sec. *eligit pro erigit* Buslid. *egerit* Petav. pr. *erigit armos*: deerant hæ voces Med. sec.—10 *Spargit* Exc. Lucens. pr. *Sparsit* quatuor Vatt. Hafn. Pal. Rott. Oisel. Florent. tres Med. inc. Heins. Put. Petav. sec. Bonon. Ambr. tert. Moret. pr. Buslid. Cod. Epigr. Ambr. *Sparsit et excussit* Var. LL. ed. Antv. *Spargit ut conjiciebat* Heins. *júbis pro júbis* Vat. Livin.—11 *vera pietate* Vat. sec. *brevitate* Med. sec.—12 *Ambrinus ornat equos* Buslid.

NOTE

11 *Pietate*] In fratrem et Imperatorem; cuius et soror et socrus; quia et mater fuit Mariæ, quam uxorem duxit Honorius. Serena adoptata fuerat a Theodosio,

LXXI.

21. DE ZONA AB EADEM MISSA ARCADIO AUG.

STAMINE resplendens, et mira textilis arte

Balteus alipedis regia terga liget;

Quem decus Eoo fratri, pignusque propinqui

Sanguinis Hesperio misit ab orbe soror.

Cingulum micans filis, et textum industria admirabili, constringebat terga regalia equi velocissimi, quem equum soror Serena misit e terra Hispania fratri suo Arcadio Imperatori Orientis, honoris causa, et velut monumentum sue pro-

*****

Extat hoc carmen in Vat. pr. Vat. Livin. et Ambr. pr. In Var. LL. e marg. Parm. novum hic Epigramma erat, et recte. Sched. Gud. etiam habent. In reliquis vero scriptis desideratur. Vat. Livin. inscribit, *Idem de zona missa ab eadem Arcadio Augusto.*

2 *liget* Vat. pr. et Vat. Livin. *ligat al.*—3 *Quod decus* Ambr. pr. Sched. Gud.

NOTE

3 *Decus*] Serena misit balteum, ut *fratri*, hoc est, Arcadio populos Imdecus et ornamentum futurum Eoo *peri* Eoi, seu Orientis, regenti. Ar-

Hoc latus astringi velox optaret Arion :

5

Hoc proprium vellet cingere Castor equum.

pinquitas. Arion equus expeteret latus suum ligari hoc cingulo: Castor expeteret circumdare equum suum hoc cingulo.

NOTÆ

cadus autem erat frater Serenæ, quia hæc erat Theodosii magni filia adoptiva.

4 *Hesperio ab orbe*] Ab Hispania; ex qua Serena oriunda erat; vel potius ab Italia, in qua ipsa degebat, et

quæ Hesperia sæpius dicitur. Virgilius: 'Est locus, Hesperiam Graii cognomine dicunt.'

5 *Arion*] Equus Adrasti, celebratus apud antiquos.

6 *Equum*] Cyllarum, ex Servio.

LXXII.

22. DE CHLAMYDE ET FRÆNIS.

NON semper clypei metuendum gentibus orbem

Dilecto studiosa parens fabricabat Achilli :

Lemnia nec semper supplex ardentis adibat

Antra Dei, nato galeam factura comantem :

Sed placidos etiam cinctus, et mitia pacis

5

Ornamenta dabat, bello quibus ille peracto

Mater amans Thetis non semper curabat fieri pro caro Achille orbem clypei formidandi populis: neque semper petebat cavernas Lemnias Dei ignei, regem consulari cassidem jubatam pro filio; at donabat quoque ipsi vestes pacificas, et ornatus dulces pacis, quibus insignis ille Achilles bello perfecto micaret inter Reges Græcos.

~~~~~

In Med. pr. inscribitur *de Clamide*. Med. quart. *Ad Honorium* habet. *De Muneribus Honorii Imperatoris* Moret. pr. Oxon. sec. inc. Heins. Var. LL. ed. Antv. *De Chlamyde et frenis* Vat. pr. Vat. Livin. Sched. Gud. in Put. Petav. pr. et Exc. Lucens. pr. desideratur inscriptio.

1 Cum Vat. tert. *clipeum* Vat. quint. *clipeus metuendus* Ambr. pr. *metuendis* Vat. tert.—2 *fabricabat* Florent. tres Med. inc. Heins. duo Petav. Exc. Lucens. pr.—3 *simplex* Vat. tert. Florent.—5 *placido sed jam* Exc. Lucens. pr. *luctus pro cinctus* inc. Heins. *sed mitia* conjiciebat Heins. *nuncia* Pal. duo Med. Buslid. *inania* Exc. Pat. rec.—6 *ipse peracto* Vat. sec. et quint Var. LL.

NOTÆ

2 *Fabricabat*] Non semper Thetis curabat a Vulcano arma fieri pro carissimo filio Achille.

3 *Lemnia*] A Lemno maris Ægæi insula, in qua Vulcani officina, sicut et in monte Ætna.

Conspicius Reges inter fulgeret Achivos.
 Ipsa manu chlamydes ostro texebat et auro,
 Frænaque, quæ volucrem Xanthum Baliumque decerent,
 Æquore quæsitis onerabat sedula gemmis. 10
 At tibi diversis, Princeps altissime, certant
 Obsequiis soceri. Stilichon Mavortia confert
 Munera, barbaricas strages, Rhenique triumphos.
 Regina contenta modum servare Serena,
 In tua sollicitas urget velamina telas. 15

Ipsa Thetis texebat manu sua chlamydes ex purpura et auro; et ipsa officiosa gemmis conquisitis ex mari gravabat fræna, quæ digna essent celeri Xantho et Balio. At vero Soceri tui, o Imperator celsissime, contendunt ornare te variis officiis. Stilicho dat tibi dona Martia, clades Barbarorum, et victorias Rheni: Serena satis habens conservare moderationem Regina, textit impensius telas ad vestes tibi faciendas.

ed. Antv. ipsa Vat. quart.—7 fulgebat tres Vatt. ostro fulgebat Vat. tert. m. pr.—8 *Illa manu* Moret. pr.—9 *validum pro volucrem* duo Vatt. *Baliumque decerent* Vat. Livin. Buslid. *Valiumque* duo Med. *deessent* Pal.—10 *onerabat* Vat. pr. Exc. Lucens. pr. *honerabat* Sched. Gud. *ornaret* inc. Heins. *ornabat* quatuor Vatt. Pal. Bartholin. Rott. Oisel. Florent. tres Med. Put. duo Petav. Bonon. Ambr. tert. Buslid. Oxon. sec. Cod. Epigr. Ambr. *membris pro gemmis* inc. Heins.—11 *diversi* Florent. *artissime* Vat. tert. Florent. Petav. sec.—12 *Obsequiis sacer en* Vat. Livin. *Obsequiis. socer en* Vat. pr. Pal. Med. quart. inc. Heins. *Obsequiis socer et* Vat. sec. *Obsequiis soceri* tres Vatt. Rott. Oisel. Florent. Med. sec. Put. Petav. sec. Ambr. tert. et pr. m. sec. Moret. pr. Buslid. Cod. Epigr. Ambr. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Antv. *Obsequiis soceri. cum telasq. στυμψι*, Exc. Lucens. pr. *Soceri Stilico* Oxon. sec.—13 *reg-nique* quatuor Vatt. Pal. Rott. Oisel. duo Med. Put. Petav. sec. Bonon. Moret. pr. Oxon. sec. Buslid. Cod. Epigr. Ambr. Var. LL. ed. Antv.—14 *Regina* Petav. pr. *contempta* Rott. Med. pr. *Serenam* Med. pr. *Serena est* Hafn. Ambr. tert.—15 *In sua* Vat. sec. *sollicitis* Vat. tert. Rott. Florent. Med. sec. Petav. sec. ed. Parm. *sollicitis surgens...telis* Ambr. tert. Cod. Epigr. Ambr. *sollicita urges...tela* Oxon. sec. *urgens* Vat. tert. Rott. Oisel. *urget* duo Med. inc. Heins. Petav. pr. Vat. Livin. Exc. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. *telis* Vat. tert. Florent. Med. sec. Petav. sec. ed. Parm.

NOTÆ

- 9 *Xanthum Baliumque*] Equos Achivos,
 12 *Soceri*] Stilicho et Serena.
 13 *Barbaricas*] Stilicho dat tibi ar-

ma, quibus stragem edas barbarorum,
 et ad Rhenum victorias illustres referas, quæ triumphum mereantur.
 15 *Sollicitas*] Ipsa sollicita et anxiosa.

LXXIII.

23. DE FRÆNO, PHALERIS, ET CINGULO EQUI
HONORII A SERENA MISSIS.

O FELIX sonipes, tanti cui fræna mereri
 Numinis, et sacris licuit servire lupatis :
 Seu tua per campos vento juba lusit Hiberos,
 Seu te Cappadocum gelida sub valle natantem
 Argææ lavere nives : seu læta solebas
 Thessaliæ rapido perstringere pascua cursu :
 Accipe regales cultus, et crine superbus
 Erecto virides spumis perfunde smaragdus.

5

*O eque fortunate, cui contigit promereri habenas divinitatis tantæ, et parere
 frænis sacratis! sive juba tua diffusa est vento per agros Hispaniæ; seu nives
 montis Argæi sparserunt te natantem in valle frigida Cappadociæ; seu consue-
 veras transilire saltu præcipiti præta pinguis Thessaliæ; recipe ornamenta Im-
 peratoria, et superbient juba sublata, sparge spumis smaragdus vircentes. Monilia*

In Oxon. sec. ita inscribitur. In Vat. pr. Med. sec. et Vat. Livin. erat *De equo dono dato*. Med. quart. habet. *Ad equum Honorii* Sched. Gud. *De freno, Phaleris et Cingulo* inscribant. Var. LL. ed. Antv. *De equo Honorii*. Moret. pr. *Ex eodem* exhibet. In Pat. duobus Petav. &c. Inscriptio deerat.

1 *tanti cui* quatuor Vatt. Hafn. Pal. *cui tanti* Buslid. *cum tanti* Oxon. sec. *merere* Exc. Lucens. pr.—2 *Numinis* Exc. Lucens. pr. *Nominis* quatuor Vatt. Hafn. Pal. Rott. Oisel. Florent. duo Med. inc. Heins. Put. duo Petav. Bonon. Ambr. tert. Moret. pr. Buslid. Cod. Epigr. Ambr. Var. LL. ed. Antv. *Hominis et sacris* Oxon. sec. *servare* Pal.—3 *tuba pro juba* Vat. tert.—5 *Argææque lavare* Med. sec. *læta solebas* Pal. duo Med. Put. *solebat* Vat. tert. Med. sec.—6 *Thessaliæ* Buslid. *præstringere* Vat. pr. *perstringere* Petav. pr. *transcurrere* Ambr. pr. Sched. Gud. *cursus tres* Med. Put. duo Petav. Bonon. duo Ambr. Moret. pr. Oxon. sec. Buslid. Vat. Livin. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Antv. *saltu al.*—8 *Erecto* Pal. *pro-*

NOTÆ

1 *Mereri*] Ob præstantiam et generositatem.

2 *Numinis*] Honorii Imperatoris, qui Numen quoddam est aspectabile, ut sunt Reges et Imperatores, qui etiam in sacra Scriptura Dii vocantur.

Sacris lupatis] Adeo sacra omnia dicuntur quæ sunt Imperatorum. Nam

et sacrum stabulum, sacrum præsepe, sacra lupata appellantur, quia consecrata sunt personis sacris, et usibus exempta profanorum, seu plebis profanæ.

4 *Cappadocum*] Cappadocia, mons Argæus, Hispania, Thessalia, sunt totidem loca equis optimis fecunda.

Luxurient tumido gemmata monilia collo.
 Nobilis auratos jam purpura vestiat armos, 10
 Et medium te zona liget, variata colorum
 Floribus, et castæ manibus sudata Serenæ,
 Persarum gentile decus. Sic quippe laborat
 Maternis studiis, nec dedignatur equestres
 Moliri phaleras, genero latura decorem. 15

plena gemmis abundant in cervice tua superba. Jam purpura insignis decorat armos tuos aureos, et cingulum constringat te medium, cingulum distinctum variis coloribus, et elaboratum manibus Serenæ pudicæ, quod cingulum est ornamentum gentile Persarum. Ita enim Serena impendit curas maternas, neque respuit fabricare phaleras equestres, allatura genero suo Honorio novum splendorem.

funde Pal. duo Med. Exc. Lucens. pr. *amaragos* Var. LL. e marg. Parm.—9 *Luxuriant* Vat. sec.—10 *armatos* pro *auratos* Buslid. *aratos* conjiciebat Heins.—12 *colorum* pro *Serenæ* et pr. versu, *Serenæ* pro *colorum* Florent. tres Med. inc. Heins. Put. duo Petav. Exc. Lucens. pr. ed. Parm.—13 *si quippe* inc. Heins.—15 *pabulas* pro *phaleras* duo Med. *latura dolorem* Vat. tert. Florent.

NOTE

10 *Auratos armos*] Vestibus aureis 13 *Persarum gentile decus*] Instar ornatos. gentis Persarum, qui equos gemmis

11 *Colorum floribus*] Variis coloribus, instar florum varie micantium. et aureis vestibus ornant.

LXXIV.

24. DEPRECATIO AD ALETHIUM QUÆSTOREM.

ARGUMENTUM.

DEPRECATUR Alethium, cujus versus reprehenderat, promittitque se deinceps plausurum esse ejus ingenio; sed Ironiçæ.

Sic non Æthiopum campos æstate pererrem,
 Nec Scythico brumam sub Jove nudus agam:

Ita, si vera dico, non peragrem agros Æthiopum per æstatem, neque ego nudus

Deprecatio in Alethium Quæstorem inscribitur in Exc. Lucens. pr. In Moret. pr. et Var. LL. ed. Antv. erat. *Incipit in Alethium. in Alethium* Ald. in *Ale-*

NOTE

1 *Sic non*] Formula attestandi: sic non peragrem Æthiopum agros ar-
Delph. et Var. Clas. Claud. 4 D

Sic non imbriferam noctem ducentibus Hædis

Ionio credam turgida vela mari :

Sic non Tartareo Furiarum verbere pulsus

5

Irati lædam carmina grammatici :

Nulla meos traxit petulans audacia sensus,

Liberior justo nec mihi lingua fuit.

Versiculos, fateor, non cauta voce notavi,

Heu miser ignorans quam grave crimen erat!

10

Orpheos alii libros impune lacesunt :

Nec tua securum te, Maro, fama vehit.

Ipse parens vatū, princeps Heliconis Homerus,

Judicis exceptit tela severa notæ.

traducam hyemem sub aëre Scythico: ita non committam vela tumentia mari Ionio, Hædis afferentibus noctem pluviam: ita non offendam versus Grammatici succensentis, ego ipse impulsus æstro inferno Furiarum. Nulla temeritas prociæ abripuit animum meum, neque lingua mihi fuit liberior suo more. Reprehendi verbis non prudentibus carmina, confiteor, heu miser nesciens quam scelus atrox foret! Alii provocant tuto opera Orphæi; neque fama tua, o Virgili, te præstat tutum. Homerus ipse pater poetarum, et Dictator Heliconis, recepit ictus

thium Quæstorem Oxon. sec. In Vat. pr. et Vat. Livin. legitur Incipit Excautio apud Alethium Quæstorem, dum objiceretur ei, quod Epigramma ejus reprehendisset. In Put. duobus Petav. Buslid. &c. desideratur inscriptio.

2 Scythico brumam Florent. Med. sec. inc. Heins. Put. duo Petav. Bonon. Ambr. tert. Moret. pr. Oxon. sec. Buslid. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Lucens. pr. Ald. Var. LL. e marg. Parm. brumam Scythico Vat. pr. Pal. Vat. Livin.—3 imbriferam Vat. pr. Pal. Vat. Livin. imbriferis Florent. cum quindecim aliis, Exc. Lucens. pr. Ald. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Antv. umbriferis Vat. tert. nubem pro noctem conj. Heins.—4 tragica tela Med. sec.—6 lædam Vat. pr. Ambr. pr. Vat. Livin. relegam tres Vatt. Pal. Rott. Oisel. Moret. pr. Buslid. Ald. Gesn. et ed. Bipont. crimina ed. Parm. carmina Var. LL. e marg. Parm.—7 petulans traxit Pal. duo Med.—8 justo Vat. pr. Vat. Livin. solito Vat. sec. Florent. tres Med. inc. Heins. Put. duo Petav. Bonon. Ambr. tert. Moret. pr. Buslid. Oxon. sec. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Lucens. pr. Ald. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Antv.—9 mente notavi sec. Vat. Med. sec.—11 in fine lacesunt Vat. pr. facit vel vehit Vat. tert. Rott.—16 pastor uterque

NOTÆ

dentes, si vera dicturus sum, vel si quenquam lædere volui, vel si ulla me temeritas abripuit. Sed hæc omnia ambigua; potest enim Claudianus his carere periculis, cum non statuerit hæc adire loca; et non tantum crimen commisit, ut exilium ipsi vi-

deatur esse pertimescendam.

3 *Hædis*] Hi sunt duo astra nautica inimica, in manu Aurigæ, seu Heniochi, signi Septemtrionalis. Virgilius: 'Pluvialibus Hædis.'

12 *Maro*] Maro et Homerus habuerunt suos Zoilos, suos censors.

Sed non Virgilius, sed non accusat Homerus : 15

Neuter enim Quæstor, pauper uterque fuit.

En moveo plausus, en pallidus omnia laudo :

Et clarum repeto terque quaterque Sophos.

Ignoscat placidus tandem, flatusque remittat,

Et toto reticet quidlibet ore : placet. 20

asperos notæ censoriæ. At non Virgilius arguit me, non Homerus; etenim neuter fuit quæstor, uterque pauper fuit. Ecce igitur excito applausum, ecce timidus prædico cuncta tua opera, et voce clara repeto ter et quater Sophos. Alethius mitis tandem parcat, et minuat superbiam suam, ac legat buccis inflatis quidlibet: ego dicam, Perplacet.

Exc. Lucens. pr.—17 *Cum moveo* Vat. sec. *Est moveo plausus, est* Vat. quart. et *pallidus* Vat. Livin. *en pallidus* Florent. tres Med. inc. Heins. Bonon. Ambr. tert. Moret. pr. Oxon. sec. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Lucens. pr. Ald. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Antv.—18 *Sophos* Vat. Livin. *Sophum* Var. LL. e marg. Parm. Ald.—19 *Ignoscat* Buslid. Ald. Var. LL. e marg. Parm. *Intendat* edd. Parm. Junt. Isingr. Gryph. Colin. *Ignoscas....remittas* et in vs. seq. *retices* conj. Heins. *tandem placidus* Rott. *plaususque remittat* Pal. duo Med.—20 *tuto reticet* Vat. Livin. vet. Gyr. *toto* duo Vatt. Pal. Rott. Oisel. Florent. tres Med. Petav. sec. Buslid. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Lucens. pr. Ald. Var. LL. e marg. Parm. *quidquid ab ore placet* Vat. pr. Petav. sec. Ambr. pr. ed. Parm. Sched. Gud. *quolibet* Buslid. *quodlibet* Var. LL. e marg. Parm. *placens* Vat. sec. *ore. placet* legebat Heins.

NOTE

16 *Pauper uterque fuit*] Id certe constat de utroque, et præsertim de Homero, qui erat 'rerum omnium egenus.' Unde Ovidius: 'Mæonides nullas ipse reliquit opes.'

17 *Pallidus*] Timidus, et quasi at-

tonitus.

18 *Sophos*] Vox et laus summa plaudentium: σοφῶς, *sapienter*: vel σοφὸς, *sapiens* est et doctus ille, qui omnia solertissime facit.

LXXV.

25. IN CURETIUM.

FALLACES vitreo stellas componere mundo,

Et vaga Saturni sidera sæpe queri,

Venturumque Jovem paucis promittere nummis,

Cureti genitor noverat Uranius.

In prolem dilata ruunt perjuria patris,

5

Et poenam merito filius ore luit.

Nam spurcos avidæ lambit meretricis hiatus,

Consumens luxu flagitiisque domum.

Et quas fallacis collegit lingua parentis,

Has eadem nati lingua refundit opes.

10

Uranius pater Curetii sciebat conferre in orbe crystallino stellas mendaces, et sæpe conqueri de astro errabundo Saturni, et polliceri pro summa exigua Jovem affuturum nascentibus. Poena mendaciorum patris reservata cadit in filium, et hic filius percussit supplicium ore merente. Etenim lambit os infame meretricis cupida, exhaustiens domum suam luxuria et criminibus suis. Et lingua eadem filii dissipat divitias, quas linguis patris deceptoris cumulavit.

~~~~~

Sic inscribitur in Moret. pr. In Cyretium Exc. Lucena. pr. In Vat. pr. erat, Incipit locus de Curetio. Vat. quint. habet, De Uranio Astrologo patre Curetii. In Put. duobus Petav. et Var. LL. e marg. Parm. deerat inscriptio.

1 *Pallantes* Oisel. *mitre* pro *vitreo* Med. sec.—2 *nocturni* pro *Saturni* Buslid.—3 *prodesse* *Tenentem* pro *promittere* nummis Buslid. verbis pro nummis Vat. sec.—5 *delata* leg. Heins.—6 *patrio* pro *merito* Var. LL. ed. Antv. *tulit* pro *luit* Cod. Epigr. Ambr.—7 *spurcos* vel *spartes* Rott. *avidæ* Med. quart. inc. Heins. Oxon. sec. Cod. Epigr. Ambr. Ald. ed. Parm. *Namque* *avide* *lambit* *meretricis* *labra* *superba* Exc. Lucena. pr.—8 *lactu* pro *luxu* Ambr. pr. *laxæ* Buslid.—10 *refundit* Ambr. tert. Vat. Livin. *refudit* duo Vatt. Pal. Rott. Buslid.

NOTE

1 *Fallaces*] Quid enim fallacius, quam ea omnia, quæ effutiunt illi Genethliaci, seu qui prædicant aliquid de pueris nascentibus?

Vitreo componere mundo] Solebat stellas Cæli componere, perpendere, earumque situs et dispositiones in sphaera vitrea conferre, ut inde futura prædiceret de pueris nascentibus.

2 *Queri*] Solebat queri obesse Saturnum, sed superventurum Jovem,

qui meliora daret, sicque faciebat futurum.

8 *Flagitiis*] Flagitium dicitur optime de inertia, et de omni crimine quod est cum turpitudine et dedecore conjunctum. Cicero: 'Stupra vero et adulteria, et omne tale flagitium.'

9 *Lingua*] Lingua patris mentiendo opes collegerat, lingua filii lambendo meretricem opes dissipat.

LXXVI.

26. IN EUNDEM.

Si tua, Cureti, penitus cognoscere quæris
 Sidera, patre tuo certius ipse loquar.
 Quod furis, adversi dedit inclementia Martis:
 Quod procul a Musis, debilis Arcas erat:
 Quod turpem pateris jam cano podice morbum, 5
 Fœmineis signis Luna Venusque fuit.
 Attrivit Saturnus opes. Hoc prorsus in uno
 Hæreo: quæ cunnum lambere causa facit?

Si optas, o Cureti, nosse perfecte astrum tuum, ego dicam tibi verius quam pater tuus. Crudelitas Martis fecit ut insanias: quod alienus es a Musis, Arcas erat languidus: quod perfers morbum infamem, ans jam albescens, Luna et Venus faciunt signis muliebribus. Saturnus dilapidavit divitias tuas. Dubito tantum in uno: quæ causa cogat te lambere meretricem.

Vat. pr. inscribit in eundem Curetium. Med. quart. simpliciter in Curetium. In Vat. quint. erat *Ad Curetium de Genesi sua. De Curetio ejusdem* legitur in Moret. pr. et Exc. Lucens. pr. In Put. et duobus Petav. desideratur hoc carmen.

1 *potius* Buslid. *velles* pro *quæris* Vat. quart. et quint. *velis* Vat. sec.—2 *loquor* Vat. tert.—3 *aversi* Moret. pr. *patris* pro *Martis* Ambr. pr.—4 *Quo procul* Exc. Lucens. pr. *amissis* pro *a Musis* Moret. pr. Var. LL. ed. Antv. actor pro *Arcas* Var. LL. ed. Antv. m. sec. Heinsius seqq. ascripserat. ‘*De Planetis* Cicero in Somn. Scip. Stobæus Eclog. C. ix. ex veteri Poëta. Anonius precatatione in Consulatum suum Planetas etiam recenset, ubi legendum, ‘*Nulla tuos Gradivi offendat stella penates.*’ et forte *celer* *Arcas* pro *arcus*. nam quid est *arcus* *Luna*? In vet. Cod. Vossii *Arcas* certe legitur. sed quia Mercurii et postea meminit, forte *celer* *actus* legendum. idem Anonius de Planetis agit idyll. x.’—5 *Quo turpem* Exc. Lucens. pr. *turpi* Med. sec. *caussa* *cano* pro *jam cano* Med. sec. *rd cano* deerat Exc. Lucens. pr.—6 *Venusque* legebat Heins. *Attribuit* pro *Attrivit* Med. sec. inc. Heins. Ambr. tert.—7 *quæ turpis* pro *quæ cunnum* Buslid. *cunnum* etiam deerat inc. Heins. *caussa* *fuit* Ambr. tert. Buslid. *cura* *fuit* Exc. Pat. rec. *fuit* pro *facit* Rott. Vat. quart. m. pr. Med. sec. m. pr. inc. Heins. *mendacem* *quæ mala* *caussa* *facit* Exc. Lucens. pr.

NOTE

1 *Tua sidera*] Diei tuo natali dominantia.

Patre tuo] Qui id ceteros docere se profitebatur.

4 *Debilis Arcas*] Debile erat as-

trum nati ex Arcadia Mercurii, qui Deus eloquentia creditus.

7 *Saturnus*] Cujus astrum decoctores facere dicitur.

LXXVII.

27. IN JACOBUM MAGISTRUM EQUITUM.

PER cineres Pauli, per cani limina Petri,
 Ne laceres versus, dux Iacobe, meos.
 Sic tua pro clypeo sustentet pectora Thomas,
 Et comes ad bellum Bartholomæus eat.
 Sic ope Sanctorum non barbarus irruat Alpes : 5
 Sic tibi det vires sancta Susanna suas :
 Sic quicumque ferox gelidum tranaverit Histrum,
 Mergatur ; volucres ceu Pharaonis equi :

Oro te, Ductor Iacobe, per cineres Pauli, per templum Petri cani, ne laniēs cernina mea: sic Thomas sustineat pro acuto pectus tuum, et Bartholomæus comitetur te ad bellum. Sic Barbari non irrumpant Alpes pulsi auxilio Sanctorum: sic sancta Susanna addat tibi vires suas. Sic quicumque hostis atrox trajecerit Danubium frigidum, submergatur, quemadmodum equi celeres Pharaonis mersi

In vet. Cod. Daniel. et Oxon. sec. inscribitur *In Jacobum Magistrum equitum*. In Exc. Læti erat *Ad Jacobum Magistrum equitum*. *Ad Jacobum Ducem* habet Thuan. et Moret. pr. *In Jacobum Magistrum Militum* exhibet inc. Heins. In reliquis deest inscriptio.

1 *Per cineres Petri...limina Pauli* Pal. duo Med. Put. Buslid. Var. LL. ed. Antv. cani Vat. pr. Ambr. pr. Bartholin. sancti quatuor Vatt. Pal. Florent. tres Med. inc. Heins. Put. duo Petav. Bonon. Ambr. tert. Moret. pr. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Petav. quart. Exc. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Antv. lumina Med. pr. Put. Oxon. sec.—3 *per clypeum* Cod. Epigr. Ambr. defendat Vat. pr. Ambr. pr. sustentet Florent. cum octodecim aliis, Exc. Lucens. pr. Petav. quart. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Antv.—5 *pro Sancto- rum, Junthodi* Ms. vetus, unde *Judithæ* conj. Barth. *ne barbarus* leg. Heins.—6 *tuas* Med. sec. ceterum deerat hoc distichon Vat. pr. et Ambr. pr.—7 *quicumque ferus* Vat. pr. Ambr. pr. transierit Vat. sec. transaverit Med. sec. Exc. Lucens. pr.—8 *volucris* pro *volucres* ed. Parm.—9 *rumphea* Ambr. tert.

NOTÆ

In Jacobum] Hoc Epigramma ironi-
 cū: in Ducem Christianum quidem,
 sed vinosum hominem, scriptum est
 a Poëta Pagano, irridente Sancto-
 rum in rebus bellicis implorationes.
 Quasi diceret, Parce meis versibus,
 et sic tibi faveant sancti in bello,

dum tu bibis egregie, et convivas
 bibendo occidis.

5 *Sanctorum*] Barthius legit, *Sic ope*
Judithæ.

8 *Pharaonis equi*] Qui absamti sunt
 in mari rubro.

Sic Geticas ultrix feriat rhomphæa catervas,
 Romanasque tegat prospera Thecla manus. 10
 Sic tibi det magnum moriens conviva triumphum,
 Atque tuam vincant dolia fusa sitim.
 Sic nunquam hostili maculetur sanguine dextra.
 Ne laceres versus, dux Iacobe, meos.

sunt: sic gladius vindex percutiat cohortes Getarum, et Thecla favens protegat exercitum Romanum. Sic conviva occisus donet tibi victoriam grandem, et dolia effusa extinguant sitim tuam. Sic dextra tua nunquam contamineur cruore hostium. Oro te, o Ductor Iacobe, ne laniet mea carmina.

rimphæa Buslid. riphæa Vat. quint. Heinsius metuebat, ne hic Sancti alicujus nomen lateret.—10 Romanasque tegat p. Tecla Exc. Petav. quart. regat Tecla Put. Petav. sec. regat theda Exc. Lucens. pr. tegat...teda inc. Heinsius Petav. pr. Moret. pr. Oxon. sec. Cod. Epigr. Ambr. regat...tela duo Vatt. Pal. duo Med. regant...tela Vat. sec. et tert. Pric. Oisel. Exc. Læti. regat Ambr. tert. regas Buslid. tecta Var. LL. ed. Antv. m. pr. regat...tela vel Thecla Rott. Deerat vero similiter hoc distichon in Vat. pr. et Ambr. pr.—11 magnum moriens. c. triumphum Florent. tres Med. inc. Heins. Put. duo Petav. Bonon. Oxon. sec. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Petav. quart. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Antv. moriens magnos c. triumphos Vat. pr. magnos moriens c. triumphos Moret. pr. magnum conjuncta triumphum Buslid. Tb conviva deerat Med. pr.—12 Atque tuam vincant dolia fusa sitim Vat. sec. et tert. Var. LL. e marg. Parm. Et tibi perpetuo dolia vina fluant Pal. Ut tua perpetuo dolia vina fluant ed. Parm. Et tua perpetuo dolia vina fluant Vat. pr. duo Med. Put. Bonon. Atque t. vincant d. f. sitim. vel Et tibi p. d. vina fluant Petav. pr. inc. Heins.—13 hostilis Ambr. tert.—14 Nec laceres Vat. tert. Pal. Rott. duo Med. duo Petav. Dux Jacobine Buslid. postremam vero hoc distichon in Vat. pr. et Ambr. pr. iterum desiderabatur.

NOTE

9 Feriat] Alludit forsitan ad Historiam Angeli, 'qui percussit in castris Assyriorum centum octoginta quinque millia.' 4. Reg.

Rhomphæa] Græce ρομφαλα, genus est teli, vel gladii longioris, quo præsertim Thracæ utebantur. Unde Aulus Gellius: 'Rhomphæa genus teli est Thraciæ nationis.'

10 Thecla] Martyr egregia.

11 Moriens conviva] Quem majoribus poculis invitatum superas, et tandem in ipso Bacchi theatro, bibendi

certamine superatum extinguis; sicque de eo his poculis immanibus, et gladiatoria laterum firmitate triumphas.

12 Dolia] Sic hominem argnit vinolentum, ad cujus sitim extinguendam, vel dolia requirerentur.

13 Maculetur] Nunquam tibi contingat, ut dextera tua delicata, et scyphis tractandis assueta, maculetur hostili sanguine. Sic ipsi illudit, nam sanguine hostium maculata manus Ducis decora est.

LXXVIII.

28. RIMANTI TELUM IRA FACIT.

IN jaculum quodcumque gerit, dementia mutat.
 Omnibus armatur rabies pro cuspe ferri.
 Cuncta volant, dum dextra ferox in vulnere sævit.
 Pro telo ingeritur, quicquid suggesserit ira.

Furor convertit in telum illud omne quod fert: insensia armatur rebus cunctis pro mucrone gladii. Omnia jaciuntur, dum manus fera furit in plagas. Id omne, quod ira suggerit, fertur pro armis.

*****

Sic inscribunt duo Med. inc. Heina. et H. ejusdem, item Exc. Lugens. pr. in quibus ascriptum, *Est ex Virgilio. Rimanti telum facit ira erat in Oisel. Bonon. Moret. pr. Cod. Epigr. Ambr. Var. LL. e marg. Parm. Vat. pr. non habet hoc carmen. In Pat. et duobus Petav. deerat Inscriptio, ut et in Lov. qui superioribus connectit. Buslid. Inscriptionem omittit, sed uno versiculo carmen hoc auctius facit, titulo in versum mutato, sic Armanti telum ira facit, nec vena locutum In jaculum, &c.*

1 *Non jaculum* Med. pr. *quicumque* Ambr. tert. *feris* Florent. Med. sec. ed. Parm. *gerit* Vat. tert. Lov. Ald. Var. LL. e marg. Parm. *mittit pro mutat* Med. sec.—3 *armata* Buslid.—3 *Certa volant* Lov. in *vulnere* ed. Parm. Var. LL. ed. Antv. in *vulnere* Moret. pr. Oxon. sec. Lov. Buslid. Ald. Var. LL. e marg. Parm. *sævit* pro *sævit* tres Med.—4 *geritur* vulg. et sic Gesn. et ed. Bipont. *ingeritur* legit Heinsius, quia versu 1. *gerit* erat, et ascripserat locum Sil. Ital. 'crebras fugientibus ingerit hastas.' sic Virgilius et Curtius sæpe.

NOTE

Rimanti] Ex Virgilio deprompta facit. Talis etiam illa est sententia, sententia. Sic enim ille, 'quodcum- 'Jamque faces et saxa volant, furor que repertum est, Rimanti telum ira arma ministrat.'

LXXIX.

29. IN PODAGRUM.

QUÆ tibi cum pedibus ratio? quid carmina culpas?
 Scandere qui nescis, versiculos lacerans?

Quæ tibi res est cum pedibus? Quare reprehendis versus? Tu qui non potes scan-

*****

Deerat hoc carmen Vat. pr. Florent. tribus Med. Lov. et Sched. Gud. Exc. Lucens. pr. inscribant, *In Podagricum, qui carmina sua non stare dicebat. Simi-*

Claudicat hic versus, hæc, inquis, syllaba nutat,
Atque nihil prorsus stare putas podager.

dere, discerpis carmina. Ais nempe, Hoc carmen claudicat, hæc syllaba vacillat, et ut podager existens, credis nihil penitus stare.

liter se habet Inscriptio in Moret. pr. Bonon. et ed. Parm. nisi quod vocem *ma* omittant. In Put. et duobus Petav. inscriptio deerat.

1 *qui carmina* Rott. Put. Moret. pr. Var. LL. ed. Antv.—2 *quos nescis* Vat. sec. *lacerus?* Vat. sec. ed. Parm. *lacerus*. Gesn. et ed. Bipont.—3 *hic versus* Put. duo Petav. Exc. Petav. quart. ed. Parm. *hic inquit* Rott. Parm. Junt. Ald. Isingr. Gryph. Colin. Gesn. Bipont. *inquit* Vat. sec. *syllaba nutat* Buslid.—4 *putas* Vat. sec. *putat* edd. Parm. Junt. Ald. Isingr. Colin. Gryph. Gesn. Bipont.

NOTÆ

2 *Scandere*] *Lusus* in verbo, quia podager præ nimio dolore pedum non potest *scandere*, puta cubiculum: et hinc ambigue traducitur ad podagrum, quasi non posset *versus scandere*. Sic et *quæ tibi cum pedibus ratio?* Quasi podager pedum destitutus auxi-

lio, non deberet amplius cogitare de pedibus, etiamsi pedes essent versicolorum.

4 *Stare*] Cum tu stare non possis, putas etiam nihil stare posse, ac proinde etiam in versibus nihil non claudicare.

LXXX.

30. DE THEODORO ET HADRIANO.

MALLIUS indulget somno noctesque diesque:
Insomnis Pharius sacra, profana, rapit.

Mallius Theodorus vacat somno per dies et noctes: Ægyptius Adrianus de-

Deest Vat. pr. et Sched. Gud. Moret. pr. habet *Incipit de Theodoro et Hadriano*. In Florent. tribus Med. et Buslid. desideratur inscriptio.

1 *Mallius* Pal. et duo Med. *Manlius* tres Vatt. Rott. Oisel. Moret. pr. Buslid. Oxon. sec. Ald. Var. LL. ed. Antv.—2 *Mallius insomnis* pro *Insomnis*

NOTÆ

Hadriano] En Epigramma quo Hadrianum læserat, de quo diximus supra.

3 *Pharius*] Hadrianus erat Ægyptius.

Omnibus hoc, Italæ gentes, exposcite votis,
Mallius ut vigilet, dormiat ut Pharius.

populatur res sacras et profanas. O populi Italiæ optate precibus cunctis, ut Mallius vigilet, et Adrianus dormiat.

*****

Pharius Pal. duo Med.—3 *Omnibus hunc Italæ* Med. pr. et quart. Pal. *Italæ* Med. sec. *Italæ gens hoc* Vat. quart. *exposcite* ed. Parm. *composcite* Var. LL. e marg. Parm.—4 *Mallius* Pal. duo Med. Moret. pr. Ald. *Mallius* Oxon. sec. Var. LL. ed. Antv.

NOTÆ

4 *Dormiat*] Quia cum dormiet, ni- cum vigilabit, melius defungetur officio.
hil rapiet, nihil furabitur: alter vero,

LXXXI.

31. AD ÆTERNALEM.

QUICQUID Castalio de gurgite Phœbus anhelat,
Quicquid fatidico mugit cortina recessu,
Carmina sunt: sed verba negant communia Musæ.
Carmina sola loquor: sic me meus implet Apollo.

Id omne quod Apollo emittit de fonte Castalio, id omne quod tripus remittit ex adytis prædicentibus futura, sunt versus. Musæ non dant sermones triviales. Ego loquor solos versus: sic Apollo favens afflat me.

*****

Deest Vat. pr. et Sched. Gud. In Cod. Epigr. Ambr. vet. Gyr. Lov. Buslid. et Oxon. sec. continuatur carmini *De portu Smyrnenesi*. Bonon. et Moreti pr. nullam agnoscunt inscriptionem.

1 *Castalio quicquid* Pal. duo Med.—2 *fatidicum mugit* ed. Parm. *fortuna pro cortina* Var. LL. ed. Antv.—3 *Carmina sunt* Florent. tres Med. Put. duo Petav. Bonon. duo Ambr. Lov. Buslid. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Petav. quart. Lucens. pr. et Ald. *Carmina fert* vulg. *non verba* Pal. Med. pr. *ubi verba* Florent. *cera pro verba* Var. LL. ed. Antv.—4 *loquor* Lov. *Smirneus pro Sic me meus* Exc. Lucens. pr. *te meus* vel *me tuus* conjiciebat Heinsius. *urget Apollo* Vat. quart.

NOTÆ

1 *Castalio*] De fonte Castalio supra.

2 *Cortina*] Ex Servio, locus unde oraculum datur, dicitur cortina; vel

quod Apolliniæ tripus corio Pythonis tactus est, vel quod certa illic responsa Apollinis fiant.

LXXXII.

32. AD MAXIMUM, QUI MEL MISIT.

DULCIA dona mihi tu mittis, Maxime, semper,
Et quicquid mittis, mella putare decet.

O Maxime, tu mittis mihi semper munera dulcia, et id omne quod mittis, contenit credere esse mel, aut melleum.

Deest Vat. pr. et Sched. Gud. *Ad Maximum, qui mel misit* habet vet. Gyr. Oxon. sec. *Ad Maximum, qui ei mel misit* erat in Oisel. Moret. pr. Bonon. inc. Heins. Exc. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. Lovaniensis annectit superiori. In Florent. tribus Med. Put. et duobus Petav. deerat inscriptio.

1 *tu semper, Maxime, mittis* Pal. duo Med. inc. Heins. Exc. Lucens. pr. *semper tu, Maxime, mittis* Vat. sec. Rott. Put. duo Petav. Bonon. duo Ambr. Moret. pr. Oxon. sec. Lov. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Petav. quart. Ald. Var. LL. e m. Parm.—2 *quidquid mittit* Pal. Med. pr. *mittes* Exc. Lucens. pr. *credere mella* Put. Var. LL. ed. Antv.

LXXXIII.

33. DE LOCUSTA. FRAGMENTUM.

HORRET apex capitis: medio fera lumina surgunt
Vertice. Cognatus dorso durescit amictus.
Armarvit natura cutem, dumique rubentes
Cuspidibus parvis multos acuere rubores.

Vertex ejus capitis asper est: oculi feri exsurgunt in medio capite. Tegmen simile induratum est in dorso. Natura armavit pellem ejus, et vepres rubri mucronibus exiguus ostendunt rubores plurimos acutos.

Vet. Cod. Daniel. *De Bucusta* inscribit. *De Locustis* habet Oxon. sec. Vat. autem Livin. et Ambr. pr. inserunt hic alium versum cum inscriptione *De Dulcio*. nempe *Nectarco dulces muro cinguntur arena. Ectareo pro Nectarco* erat in vet. Cod. Danielis, qui et illum versum præmittebat. In Florent. tribus Med. Put. Bustid. et duobus Petav. inscriptio deerat. In Vat. pr. ipsum carmen plane desiderabatur.

1 *Torret* Vat. sec. Moret. pr. *media* Vat. tert. Rott. Florent. *surgit* Pal.—2 *conatus dorso* Oxon. sec. *decrescit* Ambr. tert.—3 *dubique* Exc. Lucens. pr.

NOTÆ

3 *Cognatus amictus*] Tegmen ejus- rum.
dem naturæ ac dorsum, hoc est, du- 4 *Rubores*] Extremitates rubeas.

dubisque rudentes Ambr. tert. *dubisque rubentes* Vat. quart. Oisel. Florent. tres Med. inc. Heins. Petav. sec. Bonon. Ambr. pr. Moret. pr. Oxon. sec. vet. Gyr. Buslid. Cod. Epigr. Ambr. ed. Parm. Var. LL. ed. Antv. *dubisque rubentem* duo Vatt. Pal. Rott. Petav. pr.—4 *parum* Buslid. *pinna* Ambr. tert. *multos* Florent. tres Med. inc. Heins. Petav. pr. Bonon. duo Ambr. Moret. pr. Oxon. sec. Buslid. vet. Gyr. Vat. Livin. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Lucena. pr. ed. Parm. *multis vulg. pariunt multos ac vere colores* Claver. Heinsius legit *dumque rubentes Cuspibus pariunt multos ceu vepre dolores*. Barthius vero con-
jicit *dubisque rubentem Cuspibus variant, Milto victore, colores*.

LXXXIV.

34. DE BALNEIS QUINTIANIS.

FONTIBUS in liquidis paulum requiesce, viator,
Atque tuum rursus carpe refectus iter.
Lympharum dominum nimium miraberis, hospes,
Inter dura viæ balnea qui posuit.

*Quiesce paulisper, o viator, in parvis fontibus, et recreatus aquis perge iterum
viam tuam. Multum admiraberis, o peregrinator, dominum aquarum, qui con-
struxit balnea inter vias asperas.*

~~~~~

Deest hoc Carmen in Vat. pr. Med. pr. Oxon. sec. Sched. Gud. In Rott. *De Balneis Quintilianis* inscribitur. Cod. Epigr. Ambr. habet *De Balneis Quintiani, quæ in via erant*. In Moret. pr. erat, *De Balneis Quintiani quæ in via erant*. In Bonon. et inc. Heinsii legebatur *De Balneis Quintianis quæ in via erant*. Exc. Lucena. pr. exhibent, *De Balneis Quintianis quæ in via posita fuerant*. Similiter fere Ald. et Var. LL. e marg. Parm. nisi quod in iis *posita* erant legitur. Put. duo Petav. Lov. Buslid. et Exc. Petav. quarti inscriptionem ignorant.

1 *Montibus* Vat. sec. Petav. sec. Var. LL. ed. Antv.—2 *viator* pro *refectus* Med. sec.—3 *Nympharum* Exc. Lucena. pr. Ald. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Antv. *mirabilis* pro *miraberis* Var. LL. ed. Antv.—4 *dura viæ* Vat. sec. quis potuit Rott. potuit Ambr. tert.

LXXXV.

35. DESCRIPTIO PORTUS SMYRNENSIS.

URBIS conspectum montana cacumina velant,

Culmina montis opposita mari placide tegunt aspectum urbis. Cornua cur-

~~~~~

Deerat hoc carmen in Vat. pr. Sched. Gud. Var. LL. ed. Antv. *Descriptio portus Smyrnenensis* vocatur in duob. Med. inc. Heins. Cod. Epigr. Ambr. Exc.

Tranquillo prætenta mari. Ducentia portum
Cornua pacatas remonent Aquilonibus undas.
Hic exarmatum terris cingentibus æquor
Clauditur, et placidam discit servare quietem.

5

ventia portum tutantur aquas tranquillas a ventis Septemtrionia. Hic mare privatum furore suo ob terras cingentes includitur, et discit conservare tranquillitatem dulcem.

Lucens. pr. *Descriptio portus Smyrnenensis* vet. Gyr. *Descriptio portus Myrnenensis* Vat. tert. Oisel. ... *Mirnenensis* Bonon. Moret. pr. ... *Mirensis* vet. Cod. Daniel. *Saronensis* conj. Barth. In Put. autem, duobus Petav. Lov. et Buslid. deest inscriptio. In Oxon. sec. erat etiam, sed nihil varietatis in eo notatum erat.
1 *Urbis conspectum m. c. velant* legit Joh. Pricæus. sub monte enim Smyrna. *Urbs in conspectu est* Ald. *Arx pro Urbe* Vat. quart. *vallant pro velant* conjecerat Heins.—3 *placatas* Vat. quart. *pacatis* Pal. Rott. duo Med. *removens* Cod. Epigr. Ambr.—4 *Hinc exarmatum* Lov.

NOTE

2 *Ducentia portum*] Et revera cornua illa, sive arcus, magnam in portu commoditatem afferunt: talis est portus Virgilianus, in quo objectus laterum cornua efficit.

3 *Remonent*] Remonent Aquilones, seu ventos, ab undis.

4 *Exarmatum*] Mare suis armis, hoc est, fluctuum agitatione et furore destitutum.

LXXXVI.

36. EST IN CONSPECTU LONGE LOCUS.

Est procul ingenti regio submota recessu,
Insula qua resides fluctus mitescere cogit,
In longum producta latus; fractasque per undas
Ardua tranquillo curvantur brachia portu.

Locus est longe remotus in secessu magno, qua insula cogit sedari undas pigras, insula extenta in latus longum; et velut brachia alta per aquas ruptas inflectuntur portu placido.

Vat. pr. non habet hoc carmen. *Descriptio Portus* inscribitur in Med. pr. et ed. Parm. *Est in conspectu longe locus* Exc. Lucens. pr. Bonon. habet *Est in specu longe locus*. In Moret. pr. erat *Est non spatii longe locus*. In Put. duobus Put. Lov. Buslid. et Exc. Petav. quarti nulla erat inscriptio.

1 *summita* Oisel.—2 *resides* Vat. Livin. Exc. Lucens. pr. *residens* Vat. quart.—4 *Ardua tranquillæ* Ambr. tert. *brachia portu* Lov. *litora Ponti* Buslid.

NOTE

Est in conspectu] Virgilius dixit: 4 *Ardua brachia, &c.*] Intelligit 'Est in secessu longo locus,' &c. etiam cornua, sive arcum.

LXXXVII.

37. DE QUADRIGA MARMOREA.

QUIS dedit innumeros uno de marmore vultus ?
 Surgit in aurigam currus, paribusque lupatis
 Unanimes frænantur equi : quos forma diremit,
 Materies cognata tenet, discrimine nullo.
 Vir redit in currum : ducuntur ab axe iugales : 5
 Ex alio se quisque facit. Quæ tanta potestas ?
 Una silex tot membra ligat, ductusque per artem
 Mons patiens ferri varios mutatur in artus.

Equis insculpsit facies varias ex uno et eodem marmore ? currus attollitur in Aurigam, et equi concordēs reguntur frænis similibus. Materia similis, absque ulla differentia, vincit eos, quos figura discriminat. Auriga reuertitur in currum, equi ducuntur ex curru, quisque se format ex alio: quæ tanta vis est? unus lapis colligat tot corpora, et hic lapis vincitus ferro, et deductus per artificium, vertitur in membra diversa.

*****

De Quadriga marmorea habet Bonon. Oxon. sec. De Quadra marmorea Med. pr. De Auriga marmorea Lov. In Vat. pr. non erat hoc carmen. In Put. Buslid. duob. Petav. et Exc. Petav. quart. deest inscriptio.

1 de corpore Moret. pr.—2 Surgere Med. quart.—3 Unanimi Vat. sec. Ambr. tert. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Petav. quart. et Lucens. pr.—4 Materia Petav. pr. Moret. pr. Oxon. sec. Materies conata Lov. cognata Vat. Livin. frenata Vat. quart. inc. Heins. Petav. pr. Bonon. Oxon. sec. Ald. Var. LL. ed. Antv. discrimine nulla Pal. Med. pr.—5 Vix Vat. tert. Pal. Vir redit Vat. quart. inc. Heins. duo Petav. Bonon. Ambr. tert. Moret. pr. Lov. vet. Gyr. Oxon. sec. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Petav. quart. Lucens. pr. dedit Moret. pr.—6 paratas pro potestas Med. sec. quæsitæ paratas pro quæ tanta potestas Buslid. hic autem versus deerat Ambr. tert.—7 membra legat duo Petav. Moret. pr. Lov. Oxon. sec.—8 Mens pro Mons Var. LL. ed. Antv. arcus Ambr. pr. aptatur in usus Buslid. animatur in artus legebat Heins.

NOTÆ

2 *Surgit in aurigam*] Tortilis nempe et mutabilis in varios vultus machina ex curru pariebat aurigam, et ex auriga currum. Nempe tanta fuit in veteribus aurigandi insania, ut etiam fuerint qui in hoc negotio magicas artes adhibuerint.

5 *Vir redit in currum*] Ex viro fit

denno currus, ex quo equi deducuntur. Et sic *ex alio se quisque facit*, ex curru auriga, et ex auriga currus.

8 *Mons*] Lapis ingens, et altus instar montis, patiens ferri, ferro cæsus, et vincitus ferro, mutatur in artus, modo equorum, modo aurigæ, pro variis machine motibus.

LXXXVIII.

38. FRAGMENTUM.

SORDIDUS ex humeris nodo dependet amictus,
Exercentur equis, et colla comantia pectunt.

Pallium deforme nodo suspensum est ex humeris, agitant equos, et pectunt cervicem jubatam.

In Vat. pr. vet. Gyr. Exc. Lucens. pr. erat *Incipit De Lanario*. In reliquis deerat Inscriptio; nihil vero varietatisprehendere licuit.

NOTÆ

Hujus fragmenti, vel potius centonis, ex Virgilio desumpti, sensus difficilis est. Ex Barthio illudit Curetio, et ejus patri, quibus primo exprobrat sordes, et deinde obscenitatem, per hemistichum *exercentur equis*, quod *equus* et *adhinire* symbola sint fœdæ libidinis. Vel forsân irridet homines

pannis obsitos, et qui tamen nimio equorum studio ducuntur, adeo ut malint eorum colla pectere, quam seipsos lautiore, immo necessario, vestitu induere.

2 *Colla comantia pectunt*] Irridet forte quosdam homines pallio tantum et barba Philosophos.

LXXXIX.

39. DE PAUPERE AMANTE.

PAUPERTAS me sæva domat, dirusque Cupido:
Sed toleranda fames, non tolerandus amor.

Pauperies crudelis agitat me, et crudelis amor, sed pauperies tolerabilis, non amor tolerabilis.

Deest hoc carmen Vat. pr. Lov. superiori annectit. In Florent. tribus Med. Put. et duobus Petav. deest inscriptio.

1 *te sæva* Vat. sec. m. pr. *durusque* Med. sec. Var. LL. ed. Antv. *dirusque* Florent. duo Med. inc. Heins. Put. duo Petav. Bonon. duo Ambr. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Petav. quart. Var. LL. e marg. Parm. *rursusque* Exc. Lucens. pr.—2 *tolerandus* vel *venerandus* Vat. sec.

XC.

40. DE EODEM

ESURIENS pauper teliq̄ incendor Amoris.

Inter utrumque malum diligo pauperiem.

Ego pauper famelicus uror flammis amoris: inter hæc duo mala præfero paupertatem.

Vat. pr. non habet. in Var. LL. e marg. Parm. erat, *Item De eodem*. In reliquis nulla inscriptio.

1 *tædis* Med. sec. *succender* Vat. sec.—2 *eligo* Exc. Lucens. pr. *deligo* Ambr. tert. Oxon. sec. duo Petav. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Petav. quart. Ald. Raphael. Var. LL. e marg. Parm. Heinsius ascripserat: 'leg. *deligo*. hinc *delectus*. Trebell. Poll. in Valerianis. initio. 'quid vobis videtur P. C. de Censore diligendo.' et Vopiscus in Tacito. 'Referimus ad vos, P. C. quod sæpe retulimus, Imperator est diligendus.' et mox, 'Tarite Auguste, Dii te servant. te diligimus.' et mox, 'ne obesse mihi incipiat, quod unanimiter me delegistis.'

NOTÆ

1 *Esuriens*] Nihil tamen est, quod odit Venus, quæ sine Cerere et Libero frigere consuevit. potentius 'cæci stimulos avertat amoris,' quam fames, quam vehementer

XCI.

41. IN SEPULCRUM SPECIOSÆ.

PULCHRIS stare diu Parcarum lege negatur.

Magna repente ruunt: summa cadunt subito.

Lege Parcarum recusatur formosis vigere diu: ingentia statim coertuntur; alta

Deest Vat. pr. et Med. pr. In *sepulchrum Speciosæ* inscribant Inc. Helms. Bonon. Exc. Lucens. pr. Sched. Gud. Var. LL. e marg. Parm. *Epitaphium Speciosæ puellæ* vocatur in Cod. Epigr. Ambr. In Put. Lov. Buslid. duob. Petav. et Exc. Petav. quart. nulla erat inscriptio. Oxon. sec. etiam habet, sed nihil in eo varietatis notatum.

1 *negatum* inc. Heinsii, qui ascripserat locum Lucan. 'summisque negatum

NOTÆ

1 *Negatur*] Lucanus: 'Summisque negatum Stare diu.'

Hic formosa jacet Veneris sortita figuram,
Egregiumque decus invidiamque tulit.

statim decidunt. Hic jacet pulchra habens pulchritudinem Veneris, et tulit honorem eximium simul et invidiam.

Stare diu.—2 *huc* pro *ruant* inc. Heins. *cadunt* Ambr. pr.—3 *fortuna* pro *formosa* Put.—4 *invidiam meruit* al. *invidiamque tulit* Ambr. tert. Sched. Gud.

NOTÆ

3 *Veneris*] Et ideo ab hac zelotypa eximie pulchritudinis, sed passa est extincta tulit, seu habuit, honorem idcirco invidiam letiferam.

XCII.

42. DE BIRRO CASTOREO.

NOMINIS umbra manet veteris: nam dicere birrum,
Ni Castor niteat, Castoreum nequeo.

Simulacrum velut quoddam remanet nominis antiqui, etenim non possum birrum appellare Castoreum, nisi Castor cluceat. Ille Birrus emtus est sex solidis:

De Birro Castoreo erat in inc. Heins. Bonon. Lov. Exc. Lucens. pr. Sched. Gud. ed. Parm. *De Birro et Castoreo* Oxon. sec. In Vat. pr. non erat. In Put. Moret. duobus Petav. deerat inscriptio. *De Fibro Castoreo* conjecerat Heinsius.

1 *Numinis* Var. LL. ed. Antv. *Nomen verba* Vat. sec. *veteres* Ald. *vetitis* Petav. sec. *non dicere* vet. Gyr. qui ascripserat 'si Castor recens sit et niteat, nequeo dicere Birrum Castoreum.' *jam dicere* Vat. tert. Rott. Florent. Med. sec. *jam discere* ed. Parm. *discere* duo Vatt. Rott. Florent. Med. sec. Put. Petav. sec. Oxon. sec. duo Ambr. Cod. Epigr. Ambr. Var. LL. ed. Antv. *birrum* Cod. Epigr. Ambr.—2 *niteat* Vat. tert. vet. Gyr. *juret* Exc. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. *nitet* duo Ambr. *intret* Bonon. *vitet* Vat. sec. inc. Heins. Put. duo Petav. Oxon. sec. Cod. Epigr. Ambr. Var. LL. ed. Antv. *viret* Ald. *vitet dicere Castoreum* Lov. *vilet* conjicit Heinsius. *Castoreumque*

NOTÆ

Hoc Epigramma valde corruptum est: de hoc alii alia sentiunt; sed texta ex pilis Castoris seu Fibri, animalis exquisiti.

1 *Umbra*] Non res ipsa, scilicet vestis pretiosa, sed umbra tantum remanet.

Delph. et Var. Clas.

Claud.

4 E

Sex emtus solidis: quid sit, jam scire potestis.

Si mihi nulla fides, credite vel pretio.

jam potestis cognoscere quid sit: si non creditur mihi, credite saltem pretio.

quos Ambr. pr. Sched. Gud.—3 *sim pro sit* Moret. pr. *scit* Vat. sec. Petav. sec. *potestur* Ald. Var. LL. e marg. Parm. *potestas* Var. LL. ed. Antv.

NOTE

4 *Credite vel pretio*] Quod tam vile torca, sed birrus. est, ut vestis illa non dicenda sit Cas-

XCIII.

43. DE HIPPOPOTAMO.

UTRAQUE fœcundo nutritur bellua Nilo,

Quæque vorat morsu, quæque sub ore fremit.

Bestia utraque alitur in Nilo feraci; et illa qua devorat dentibus, et illa qua infrendet ore.

In Vat. pr. sub finem hoc et sequens Epigrammation erat. Vat. Cod. habet INCIPIT DE HIPPOPOTAMO. *Utraque fœcundo nutritur bellua Nilo, Quæque vorat morsu, quæque sub ore fremit.* mox linea una vacua relicta.

NOTE

Hec epigramma non extat in quibusdam Codicibus; at ne quid relinquamus intactum, pauca hac de re dicemus. En etymologia Hippopotami: *feros*, *equus*, et *vorax*, *fluvius*, quasi diceretur *equus fluvialis*, vel *equus marinus*: nam et *vorax* sumitur pro Oceano apud Homerum. Claudianus duplex ejusmodi belluarum genus agnoscit; unum quod devoret, alterum quod fremit. Has tamen differentias non refert Aldrovandus Ulysses.

1 *Bellua*] Hippopotamus scilicet, cui tamen contra Solinum, *Ælianum*, et alios huic belluæ hinnitum tribuentes, neque jubam, neque himi-

tum, neque ullam equi similitudinem tribuit doctissimus vir Fabius Columna. Immo hæc fera bovis magnitudinem aut excedit, aut adæquat, et cruribus ursum refert; caputque habet quodammodo snillum, et sic *feros* non hic proprie significat *equum*, sed *magnum*: habet enim vim augendi; adeo ut *ferororapos* proprie idem sit ac *pragrande animal fluvii aut maris*. Fluvii quidem, quia nascitur in Nilo, et maxime in lacu Dambea, de quibus supra, in Nigro fluvio, Indo, et aliis: nascitur etiam in mari, si Plinio fides: unde et Poëtæ *hærororapos* vocant etiam *Prolei pecus*.

Nilo] Nilus abundat Hippopota-

NOTÆ

mis, qui pascuntur in pratis: accola
lacus Dambæ hoc venatu aluntur.

2 *Vorat*] Hippopotamus est ex genere Amphibiorum, et partim in aqua, partim in terra degit. Prata, agros, segetes, orizam depascitur: sed et homines, si quos invenit, devorat: sic Alexandri milites, sociis videntibus ac flentibus, absumserunt, ut ad Aristotelem ipse scribebat Alexander.

Fremi] Intelligendum est nescio quod murmur, quod edat istud animal, de quo tamen nihil dixit Aldrovandus Ulysses. Ceterum viro doctissimo assentior, qui asserit in titulo legendum esse, *De Hippopotamo et Crocodilo*; sic enim facilius explicabitur Claudianus de utroque genere belluarum, quas Nilus alit.

XCIV.

44. QUÆ IN MENSA DE SARDONYCHE LAPIDE.

MENSA coloratis aquilæ sinuatur in alis,
Quam floris distinguit honos: similisque figura
Texitur: implumem mentitur gemma volatum.

Mensa curvatur in pennis pictis aquila, quam mensam ornat pulchritudo floris; per figura intexitur: gemma representat volatum sine plumis.

NOTÆ

1 *Mensa*] Mensa est seu pluteus exiguus libro reponendo aptus, qui ornatur Sardonyche gemma: in qua quædam et floris et aquilæ species representari videatur.

2 *Similisque figura*] Similis aut flo-

ri, aut aquilæ, aut utrique, ob grandes scilicet maculas florem vel aquilam exhibentes.

3 *Implumem volatum*] Alas explicatas et velut volatum tentantes; sed alæ sunt implume.

XCV.

45. CARMEN PASCHALE.

CHRISTE potens rerum, redeuntis conditor ævi,
 Vox summi sensusque Dei : quem fudit ab alta
 Mente Pater, tantique dedit consortia regni.
 Impia qui nostræ domuisti crimina vitæ,
 Passus corporea mundi vestire figura, 5
 Affarique palam populos, hominemque fateri :
 [Quemque utero inclusum Mariæ, mox numine viso,]

Christe princeps mundi, reparator ætatis melioris, Verbum et Sapientia Dei supremi : quem Pater æternus produxit ex mente excelso, et dedit societatem tanti Imperii. Christe, qui extinxisti scelera impia vitæ nostræ, ferens in orbe te indui corpore humano, et alloqui aperte populos, et confiteri te esse hominem : et per quem in ventre Mariæ clausum, Angelo mox annuntiante, sinus Virginis in-

In Vat. pr. inc. Heins. Cod. Epigr. Ambr. Moret. pr. Exc. Lucens. pr. erat *Incipit de Salvatore*. In Pnt. Ambr. pr. Buslid. duobus Petav. deerat Inscriptio. In Moret. sec. citatur in vita Claudiani.

1 *Conditor orbis* Vat. pr. Pal. Oisel. duo Med. Ambr. pr. Oxon. sec. Vat. Livin. anni vet. Gyr.—2 *fudit ab alta* Cod. Bartholin. ed. Parm. *fuderat alta* Pal. duo Med.—3 *Voce pater* Moret. sec. *Magne pater* Petav. pr.—4 *qui nostræ* vet. Gyr. *tu nostræ* tres Vatt. Pal. Rott. Oisel. *qui vel tu* Vat. sec. *docuisti* Var. LL. ed. Antv. *æcula terræ pro crimina vitæ* Vat. pr. m. pr.—5 *mundi* vet. Gyr. *mundum vestire* quatuor Vatt. Pal. Pric. Oisel. Bartholin. Exc. Læti. *vestisse* Moret. sec.—7 *Quem verbo* Exc. Læti m. sec. Var. LL. e

NOTÆ

Hoc Carmen, etsi elegans, ex multorum, et præsertim ex Heinsii opinione, non habet Clandianum auctorem : multo minus ea quæ sequuntur, Græca et Latina, in Servatorem, in Christum, laudem et miracula Christi, in Sirenas, laudes Herculis : quæ omnia tamen opera notis quibusdam illustrabimus.

2 *Fudit ab alta*] Ita nempe fudit, ut ab æterno fuderit, genuerit Verbum adorandum Pater omnipotens.

5 *Corporea*] M. Ant. Muretus de

Christo, ‘ qui corporatus ac carne tectus, infinitis sese laboribus, cruciatibus, ærumnis, morti denique teterimæ atque acerbissimæ exposuit, quo sudore ac sanguine suo ab animis nostris durissimum jugum æternæ depelleret servitutis.’

7 *Numine*] Angelo Gabriele, qui supremi Numinis vices agebat, cum ad beatissimam Virginem orator missus sacra legatione defunctus est.

Quem tumuere sinus] Id est, ob quem, per quem tumuere virginei sinus.

Virginei tumuere sinus, innuptaque mater
 Arcano stupuit compleri viscera partu,
 Auctorem paritura suum. Mortalia corda 10
 Artificem texere poli, mundique repertor
 Pars fuit humani generis, latuitque sub uno
 Pectore, qui totum late complectitur orbem ;
 Et, qui non spatiis terræ, non æquoris unda,
 Non capitur cœlo, parvos confluit in artus. 15
 Quin et mancipii nomen, nexusque subisti,

tumuit, et mater innupta mirata est uterum suum impleri sætu secreto, paritura creatorem suum. Viscera mulieris Mariæ ceperunt opificem Cœli, et conditor mundi unus fuit ex hominibus, et delituit sub unis visceribus ille, qui continet late totum mundum; et qui non comprehenditur vastitate terræ, non aquis maris, non comprehenditur cœlo, descendit in corpus exiguum. Quin etiam, Christe, passus

~~~~~

marg. Parm. Gean. et ed. Bipont. *Quem verbo vel Quemque utero* inc. Heins. *lumine viso* vet. Gyr. *angulo duo* Petav. *angelo* Vat. sec. Bartholin. Oisel. *angele* Exc. Læti et Lucens. pr. *viso* Vat. pr. Pal. Pric. Vat. tert. m. pr. *misso* Vat. quart. deerat vero hic versus Med. sec. Florent. Exc. Petav. quart. et Oxon. sec.—8 *intumuere* Ambr. pr. *tumuere* Put. Petav. pr. Exc. Petav. quart. *timuere* Petav. sec. Ambr. pr. m. pr. vet. Gyr. *temuere* Oxon. sec. *patuere* Pric.—9 *compelli pro compleri* Cod. Bartholin.—10 *Actorem* Vat. sec. Pal. Med. pr. inc. Heins. Moret. pr. Buslid. *mortalia membra* vet. Gyr.—11 *texere* Med. pr. Exc. Lucens. pr. *cepere* Oxon. sec. *fudere* Vat. tert. Pric. Oisel. Florent. Med. sec. *mundique reptor* Buslid. *redemptor* conj. Heins.—12 *latitque sub uno* Oxon. sec. *sub uno* Med. quart. inc. Heins. Petav. sec. Bonon. Ambr. tert. Moret. pr. Buslid. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Petav. quart. Lucens. pr. Ald. Var. LL. e marg. Parm.—13 *totum...latum* Buslid.—14 *spatio* Oisel. Oxon. sec.—15 *Non capitur* Florent. Med. sec. *Nec tres* Vatt. Pal. Exc. Læti. *defluxit* Buslid. *construxit* Med. sec.—16 *Quin et supplicium* Vat. tert. Florent. *supplicium mortis* Pric. *supplicium nomen* Buslid. *supplicii* Gesn. *numen* Florent. *nexusque* Buslid. *noxasque*

NOTE

8 *Innuptaque mater*] Falso dicitur innupta, quia scilicet vero legitimoque matrimonii nexu Virgo copulata est S. Josepho; sed forsitan *innupta* dicitur, quod intactum Virginitatis florem conservarit, non secus ac si fuisset innupta.

10 *Corda*] Præcordia, viscera: 'Beatus venter qui portavit Christum,' et textit, occultavit.

15 *Non capitur*] Id nempe canit Ecclesia: 'Virgo Dei genitrix, quem

totus non capit orbis, In tua se clausit viscera factus homo.'

16 *Mancipii*] Alii legunt *Supplicii*. Servum intellige, qui supplicii obnoxius est, et cujus vicem sustinuit, ut nos liberali causa assereret manu. Hoc carmen Barthius attribuit Damaso viro docto; id fieri non debere Claverius negat. Quod ad versus attinet, ii certe Damasi versibus videntur esse concinniores. In his Poëta pro Imperatore precatur.

Ut nos subriperes leto, mortemque fugares
 Morte tua: mox ætherias evectus in auras,
 Purgata repetis lætum tellure parentem.
 Augustum foveas, festis ut sæpe diebus
 Annua sinceri celebret jejunia sacri.

20

ex nomen servi, et vincula, ut liberares nos a morte, et expelleres mortem nostram morte tua: at deinde tu clatus in aedes celestes, mundo expurgato rediis ad Patrem gaudentem. O Christe, conserva Imperatorem Augustum, ut sæpe in diebus festis observet jejunia sacri sinceri.

coniciebat Heins. *subisti* Florent. Cod. Bartholin.—17 *subriperes* Pal. *criperes* tres Vatt. Bartholin. Pric. Rott. Oisel. Florent. Med. sec. inc. Heins. Put. duo Petav. Bonon. Ambr. tert. Moret. pr. Oxon. sec. Buslid. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Petav. quart. Lucens. pr. et Læti.—18 *in aures* Vat. sec.—19 *purgata* Florent. tres Med. *repetens* quatuor Vatt. Pal. Pric. Rott. Oisel. Oxon. sec. Cod. Bartholin. Exc. Læti. *lætum* Oxon. sec. Vat. Livin. *lætum* Moret. pr. *lætum* Bonon. *lætantem* Exc. Petav. quart. *læta* Vat. tert. duo Med. Ald. *læta te* Petav. sec. Ambr. tert. Var. LL. e marg. Parm. *te luce* quatuor Vatt. Pal. Cod. Bartholin. Pric. Rott. Oisel. Oxon. sec. Exc. Læti, Parm. Junt. Isingr. Gryph. *læta de luce parentem* Buslid.—20 *Augustus* Pal.—21 *celebrent* Med. sec. Heinsius post hoc carmen manu sua ascripserat aliud, quod in Petav. pr. manu recenti margini ascriptum offenderat cum hac inscriptione, *ΕΥΘΕΚΡΙΟΥΣ ΚΟΜΗΣ. Ο Πάτερ ουσσιπέτερος ἐλσι δυνάστης Ὀλύμπι, ἤ.ε. ubi in v. 6. erat Dirige vela tuo. curvo deducere rectum. sed edidit, Dirige vela precor.*

XCVI.

46. ΕΙΣ ΤΟΝ ΣΩΤΗΡΑ.

ἽΝ πρὸς ἀνάνου σοφὴν ὥδινα φυλάσσω,
 Ἐμβεβαῶς κόσμου καλινδίνητον ἀνάγκη,

IN SERVATOREM.

INTERPRETATIO POETICA

*Ignis inexhausti custos, partusque sagax,
 Qui regnum mundi voluisti haurire labores,*

INTERPRETATIO PROSA

O qui ignis æterni sapientem partum in te servas, ingressus mundi

NOTE

Eis τὸν σωτήρα] Hæc Epigrammatis codicibus, et hæc non solum, sed et Græca non reperiuntur in vetustis carminibus sequentia: ex Joannis Ca-

Χριστὲ θεοβόρητοιο βίου φνσίζοε πηγῇ,
 Πατρὸς ἀσημάντοιο Θεοῦ πρωτόσπορε φωνῇ,
 Ὃς μέγα μητρώων τοκετῶν ἐγκύμονα φόρον,

5

INTERPRETATIO POETICA

*Christe, immortalis fons fecundissime vitæ,
 Primigeniumque Patris, qui temperat omnia, Verbum:
 Quo prægnans, mirum! quo facta puerpera Virgo,*

INTERPRETATIO PROSA

turbulentam necessitatem, Christe, divinæ vitæ alme fons, Patris æterni Dei primogenitum Verbum; qui, o prodigium! matris puerperæ gravi-

Ad hæc Græca nullæ Var. LL. notatæ erant. sed in vet. Cod. Pal. erat Scholium marginale. Οὗτος ὁ Κλαυδιανὸς ὁ γράψας τὰ Πατριὰ Τάξου, Ἀναξάρτου, Βηροβίου, Νικίας.

NOTÆ

mertis Codice prodiisse putat Hein-
 sius. Camers tamen hæc omnia, ex
 antiquissimo Codice, Claudiano se as-
 serere testatur. Nec est quod quis
 obijciat Poëtam hunc, cum paganicæ
 superstitioni deditus esset, nunquam
 sibi in mentem inducturum fuisse, ut
 res Christianas celebraret. Etenim
 assentatorem hominem Honorio Prin-
 cipi Christiano placendi cupiditas eo
 facile impulit, ut prædicatis Religio-
 nis nostræ mysteriis hujusce Impera-
 toris benevolentiam aucuparetur. Sic
 et Triboniani viri a Christiana reli-
 gione, Suida referente, alienissimi, ex
 Justiniani sententia, de Christo, et de
summa Trinitate multa sunt, si non pie
 cogitata, at dicta præclare. Quic-
 quid sit, his inest etiam versibus et
 elegantia.

1 Πυρὸς] Ignis, per quem certe in-
 telligendus est Spiritus sanctus; nam
 Christus 'conceptus ex Spiritu Sancto,'
 qui in Sacra Scriptura dicitur
 ignis: apud S. Lucam de Christo,
 'ignem veni mittere in terram, et
 quid volo, nisi ut accendatur?' Ubi
 SS. August. et Greg. ignem interpretantur
 Spiritum Sanctum. Unde et
 Ecclesia, canit, fons vivus, ignis, ca-
 ritas.

Σοφὴν ὄδον] *Sapientem partum*, nam
 ὄδον et ὄδιν significat *dolorem partus*:
φυλάσσειν, custodiens, servans; hoc est,
 o Christe, qui servas et contines in te
 ipso partum et opus 'Spiritus sapi-
 entię;' sic in Isaia legimus, 'Requi-
 escet super eum Spiritus Domini,
 Spiritus sapientię et intellectus, Spi-
 ritus scientię et pietatis, et replebit
 eum Spiritus timoris Domini.'

2 Κόσμοιο] S. Joannes: 'Misit
 Deus Filium suum in mundum,' qui
 optime comparatur cum mari turbu-
 lento.

Ἀνάγκη] *Necessitatem*: 'Nonne hæc
 oportuit pati Christum, et ita intrare
 in gloriam suam?'

3 Φνσίζοε] *Φνσίζοος, qui vitam produ-
 cit, almus, aut qui alit*. S. Joannes,
 'Aqua, quam dabo ei, fiet in eo fons
 aquæ salientis in vitam æternam.'

4 Ἀσημάντοιο] Ionice pro ἀσημάντου.
 Ἀσημάντος autem est *rectore carens*,
nullo signo notatus, qui a nemine pendet,
cui nemo præest. Theologi vocant
 'Deum independentem:' et Ecclesia
 dicit, 'Patrem omnipotentem, æter-
 num.'

Φωνῇ] *Primogenitum Verbum*. S.
 Joan. 'Deus erat Verbum,' &c.

5 Μέγα] O rem magnam! o prodi-

Καὶ γόνον αὐτοτέλεστον ἀνυμφεύτων ὑμεναίων
 Στήσας, Ἀσσυρίης γενεῆς ἐτερόφρονα λύσσαν,
 Ὅργια δ' εἰδώλων κενεῶν ψευδώνυμα λύσας,
 Αἰθέρος ἀμφιβέβηκας ἐφ' ἐπτάζωνον ὀχῆα,
 Ἀγγελικαῖς περὺγεσσιν ἐν ἀρρήτοις θαάσσω·
 Ἰλαθὶ παγγενέταο Θεοῦ πρεσβῆιον ὄμμα,
 Φρουρὲ βίου, σῶτερ μερόπων, αἰῶνος ἀνάσσω.

10

INTERPRETATIO POETICA

*Qui perfectam in te monstros sine conjuge prolem;
 Gentis et Assyriæ rabiem et contraria vota,
 Vanæque falsorum procul ejicis orgia Divum,
 Inocetus septemgeminæ super æthera curru,
 Angelicasque premens, non fanda sedilia, pennas,
 Eis fave, antiquum lumen Patris omniparentis,
 Custos vitæ, hominumque salus, atque arbiter ævi.*

INTERPRETATIO PROSA

dum onus, et prolem in se perfectam virginei matrimonii constituisti, Assyriæ gentis aliter sentientem rabiem, et sacra Idolorum vanorum falsa dissolvens, Cæli ascendisti ad septemgeminam portam, in Angelicis alis innumeris nunc sedens: fave, o omniparentis Dei antiquus oculus, custos vitæ, servator mortalium, sæculorum rex.

NOTE

ginm! Isaias, 'Dabit Dominus ipse vobis signum.'

6 Ἀνυμφεύτων ὑμεναίων] *Matrimonii virginei*: Virgo enim Joseph habebat conjugem, sed erat quasi sine conjuge, siquidem 'virum non cognoscebat:' et 'Virgo concepit et peperit.'

7 Ἀσσυρίης] Ionice pro Ἀσσυρίας. In veteri Testamento Assyrii passim dicuntur hostes populi Dei, atque adeo Idololatræ. Ieremias, 'Quid tibi cum via Assyriorum,' &c.

8 Ὅργια] De his supra.

9 Ἐπτάζωνον ὀχῆα] Ὀχεός, ὀχέος, vel ὀχῆος, *retinaculum, lorum*, et sic quodammodo usurpari potest pro *curru*, pars pro toto: vel ὀχεός est *vectis, pessulus portæ*, et sic pro porta ponitur, pars etiam pro toto. Hinc bifariam locum hunc explicamus: *Ascendis ad portam Cæli septemgeminam*, vel *circumambulas per Cælum curru septemgeminæ*. Id quod dicitur a Poëta, quod numerus ille septenarius magni

fiat in Sacra Scriptura. Mandi creationi finem imposuit Deus, 'die septimo: Jacob serviit septem annis pro Rachel: Abraham statuit septem agnos: septem millia assignati in beatitudine: oculi ejus sunt septemplexes: septem plagæ septem Angelorum,' &c. Sed et per ἑπτάζωνον intelliguntur septem cingula, septem virtutes, septem dotes, quibus sese Christus vestiit atque involvit: seu septem dona Spiritus Sancti, de quibus antea; et quæ faciunt ut Ecclesia canat, 'Tu septiformis munere.'

10 Ἀγγελικαῖς περὺγεσσιν] Ezechiel, 'Egressa est gloria Domini a limine templi, et stetit super Cherubim; et elevantia Cherubim alas suas,' &c. 8. Petrus: 'Christus profectus in Cælum subjectis sibi Angelis,' &c. Sed et Christus 'ambulat super pennas ventorum,' ex Davide Rege.

11 Πρεσβῆιον ὄμμα] Christus est oculus antiquus, vel potius æternus

NOTÆ

æterni Patris. S. Paulus de Christo, 'qui cum sit splendor gloriæ, et substantia figuræ ejus.'

12 *Φρουρὴ βίου*] *Custos vitæ*. S. Joannes de Christo, 'Ego veni ut vitam habeant.'

Σῶτηρ] *Servator*; nam ex S. Matth. 'Ipse enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum.'

Αἰῶνος ἀνάσσειν] *Rex æternitatis et*

sæculorum. S. Paulus, 'Regi sæculorum immortalī.'

Hæc Epigrammata Græca, a nemine adhuc traducta aut notis illustrata, pluribus illustravimus, quod res divinas continerent, quibus certe aut nos totos dedere, aut ad eas omnes nostras cogitationes et vigilias referre deberemus.

XCVII.

47. ΕΙΣ ΤΟΝ ΔΕΣΠΙΟΤΗΝ ΧΡΙΣΤΟΝ.

Ἀρτιφανὲς, πολιοῦχε, παλαιγενὲς, νιὲ νεοττῆ,
Αἰὲν ἔων προῶν τε, ὑπέρτατε, ὕστατε, Χριστὲ,
Ἀθανάτοιο πατρὸς, καὶ ὁμόχροινε, ἀμπαν ὅμοιε.

IN CHRISTUM DOMINUM.

INTERPRETATIO POETICA

*Lux nova, Rex mundi, puer omni gnatus ab ævo,
Et nuper, semperque manens et sideris instar
Exoricens, supreme simul, simul ultime Christe,
Patri immortalī similis virtutis et ævi.*

INTERPRETATIO PROSA

Nuper apparens, orbis custos, ab omni ævo genite, puer recens a partu, semper existens et nuscens, supreme, ultime Christe, immortalis Patris et æquæve et omnino similis.

NOTÆ

1 *Παλαιγενὲς*] Ad verbum sonat *olim genite*: sed malui dicere *ab omni ævo, ab omni æternitate*. Nam, ut doctrina et virtute spectatissimus et amicissimus mihi Callinus, Eloquentiæ ac Philosophiæ Professor Regius, cujus doctis et salubribus consiliis utor sæpissime, me monebat; cum Arius pessimus diceret de Christo, 'non erat,' et inde implas conclusiones eli-

ceret, repellenda est vel levissima veneni istius aura, quo veneno alias infectus est orbis fere universus.

Νεοττῆ] Prosequitur duplicem Christi nativitatem, unam scilicet ab omni æternitate, et alteram in tempore.

2 *ὑπέρτατε, ἔσχατε*] S. Joannes de Christo: 'Ego sum α et ω, principium et finis.'

3 *Ὅμοιε*] *Consubstantialis*, vel ejus-

NOTE

dem substantiæ, *ἀπόσυντες*, id quod Ariani negabant. Hinc in l. II. C. de Summa Trinitate, 'in corruptæ Trinitatis indivisa substantia, quæ Græco verbo *ἀπόσυντα* recte credentibus dicitur.'

XCVIII.

48. LAUS CHRISTI.

PROLES vera Dei, cunctisque antiquior annis,
 Nunc genitus, qui semper eras, lucisque repertor
 Ante tuæ, matrisque parens; quem misit ab astris
 Æquævus Genitor, verbique in semina fustum
 Virgineos habitare sinus, et corporis arcti 5
 Jussit inire vias, parvaque in sede morari,
 Quem sedes non ulla capit: qui lumine primo
 Vidisti quicquid mundo nascente crearas.
 Ipse opifex, opus ipse tui, dignatus iniquas
 Ætatis sentire vices, et corporis hujus 10
 Dissimiles perferre modos, hominemque subire,

O Christe, vere Fili Dei, vetustior sæculis omnibus, qui nunc natus es, qui semper eras; et creator prius hominis proprii, et pater parentis tuæ: Christe, quem pater coævus misit ex Cælo, et Verbum carnem factum jussit claudi in utero Virginis, et intrare meatus corporis angusti, et manere in mansione exigua, quem nulla mansio comprehendit: qui primo aspectu asperisti ea omnia quæ produræras, mundo exurgente. Ipse artifex sui, ipse opus suarum manuum, sustinuit ferre vicissitudines acerbæ temporis, et tolerare mutationes dispares hujus corporis mortalis,

Desiderantur hoc et sequens Carmen Mss. omnibus et ed. Parm.—4 Æquævus genitor verbi, qui Barth.—9 sui edd. vett.—15 Conacia patris Barth.—

NOTÆ

4 *Verbique in semina fustum*] Christus nempe ab æterno Patre e Cælo in terras missus est, et roris instar fustus ad spargenda semina Verbi divini.

11 *Modos*] Varias corporis hujusce mutationes, quibus modo puer est,

modo adolescens, modo juvenis; et pro variis illis ætatis mutationibus corpus quadam ratione mutari videtur.

Hominemque] Christus subiit hominem, dum se humano corpori obnoxium reddidit, ut omnibus Deum homi-

Ut possis monstrare Deum, ne lubricus error,
 Et decepta diu varii solertia mundi,
 Pectora tam multis sineret mortalia sæclis
 Auctorem nescire suum. Te conscia partus 15
 Mater, et attoniti pecudum sensere timores.
 Te nova sollicito lustrantes sidera visu
 In cœlo videre prius, lumenque secuti
 Invenere Magi. Tu noxia pectora solvis,
 Elapsasque animas in corpora functa reducis, 20
 Et vitam remeare jubes. Tu lege recepti
 Muneris, ad Manes penetras, mortisque latebras
 Immortalis adis: nasci tibi nam fuit uni
 Principium, finisque mori: sed nocte refusa,

ac pati incommoda hominis, quo valeas ostendere Deum, ne error fragilis, et prudentia orbis dispersi diu delusa, permetteret animos hominum per tot sæcula ignorare suum creatorem. Mater tua, Christe, conscia partus te cognovit, et pecudes timentes et obtupefactæ agnoverunt te. Magi observantes oculis curiosis stellam novam aspexerunt te prius in Cælo, et sequentes lucem reppererunt te. Tu sanas corda languida, et revocas in membra mortua animas effugientes; atque imperas vitam redire. Tu titulo provincia tibi demandata, descendis ad Inferos, et ipse mortis expertus intras ergastula mortis: etenim initium fuit tibi uni nasci, et finis mori. At

~~~~~

22 Numinis pro Muneris malebat Heins.—23 non fuit Barth. nam hæc fuit

NOTE

nem, Deum aspectabilem ostenderet; sicque doceret alios, 'tanquam auctoritatem habens.'

12 *Lubricus error*] Error qui reddit homines lubricos, et casui obnoxios, quasi per viam glacie lubricam incederent.

13 *Decepta solertia*] Id est, prudentes vario errore delusi.

Varii mundi] Id est, hominum diversorum per orbem late dispersorum.

16 *Attoniti pecudum timores*] Timor pecudum attonitorum indicavit Deum esse qui nasceretur.

18 *In cælo videre prius*] Magi observantes in Cælo novam stellam, inde conjecerunt justitiæ Solem nasciturum; et secuti eandem stellam 'invenierunt puerum cum Maria Ma-

tre ejus,' in stabulo Bethlemitico, 'et procidentes adoraverunt eum.' Magi autem erant Philosophi sapientissimi, iidemque sacerdotes, ipsis Regibus venerandi, atque etiam Regum nomine cohonestati.

19 *Noxia pectora*] Tu solvis et sanas hominum corpora morbo laborantia, et præcipue animas vitiorum noxia peste infectas.

24 *Principium, finisque mori*] Uni Christo initium fuit nasci, et laborum finis mori, moxque virtute propria resurgere; vel Christus eo fine nasci voluit, ut moreretur.

Nocte refusa] Alii legunt *reclusa*, aut *retusa*, id est, discussa, seu mortis tenebris dissipatis.

In cœlum patremque redis, rursusque perenni 25
 Ordine purgatis adimis contagia terris.
 Tu solus, Patrisque comes: tu Spiritus insons,
 Et toties unus, triplicique in nomine simplex:
 Quid, nisi pro cunctis, aliud? Quis credere possit,
 Te potuisse mori, poteras qui reddere vitam? 30

tenebris mortis dissipatis reverteris in Cælum et ad Patrem, et iterum serie perpetua eripis contagionem mundo repurgato. Tu solus es Filius, et comes Patris; Spiritus sanctissimus, et toties unus Deus, et simplex in nomine tergemino. Quid aliud, nisi pro omnibus personis dicam? Quis posset credere te potuisse mori, qui poteras restituere vitam?

=====

conj. Heina.—24 nocte reclusa, vel retusa conj. Heina.—27 Spirituum fons pro Spiritus insons Barth.—29 Quid nisi pro cunctis (aliud quis credere possit) Barth.

XCIX.

49. MIRACULA CHRISTI:

ANGELUS alloquitur Mariam, quo præscia verbo
 Concipiat, salva virginitate, Deum.
 Dant tibi Chaldæi prænuntia munera Reges,
 Myrrham homo, rex aurum, suscipe thura Deus.
 Permutat lymphas in vina liquentia Christus: 5
 Quo primum facto se probat esse Deum.
 Quinque explent panes, pisces duo, millia quinque:
 Et Deus ex parvo plus superesse jubet.

Angelus Gabriel annuntiat Mariæ, oratione qua prius certa facta concipiat Deum, intacta virginitate. Reges Chaldæi Magi offerunt tibi, o Christe, dona nuntia magnitudinis futuræ; tu ut homo recipis myrrham, ut rex aurum, ut Deus thura. Christus mutat aquam in vinum optimum; quo miraculo primum ostendit se esse Deum. Panes quinque et duo pisces satiant quinque millia hominum, et Deus

NOTÆ

1 *Alloquitur*] In civitate 'Galilææ, cui nomen Nazareth.'

2 *Concipiat*] 'Ecce concipies in utero, et paries,' &c.

3 *Dant Chaldæi munera Reges*] 'Ecce Magi ab oriente venerunt... et a partibus thesauris suis obtulerunt ei

munera, aurum, thus, et myrrham.'

5 *Permutat lymphas in vina*] 'Hoc fecit initium signorum Jesus in Cana Galilææ, et manifestavit gloriam suam.'

8 *Plus superesse jubet*] 'Collegerunt ergo et impleverunt duodecim cophi-

- Editus ex utero cæcus nova lumina sensit,
 Et stupet ignotum se meruisse diem. 10
 Lazarus e tumulo, Christo inclamante, resurgit,
 Et duræ mortis lex resoluta perit.
 Nutantem quatit unda Petrum : cui Christus in alto
 Et dextra gressus firmat, et ore fidem.
 Exsanguis Christi contingit fœmina vestem : 15
 Stat cruor in venis ; fit medicina fides.
 Jussus post multos graditur paralyticus annos,
 Mirandum, lecti portitor ipse sui.

ex tam tenui cibo imperat plus restare. Homo cæcus sic natus ex matre recepit visum novum, et admiratur se promeritum esse lucem incognitam. Lazarus, Christo vocante, resurgit ex sepulcro, et lex mortis severæ sublata evanescit. Aqua concutit Petrum labantem : cui Christus in mari profundo confirmat manu pedes titubantes, et fidem suo ore. Fœmina amittens sanguinem tangit vestimenta Christi : et sanguis remanet in venis ; fides fit ipsi remedium. Paralyticus jussu Christi ambulat tandem post annos complures, ipse gestans lectum suum, rem admirabilem !

NOTÆ

nos fragmentorum ex quinque panibus hordaceis, quæ superfuerunt... Manducantium autem fuit numerus quinque millia virorum, exceptis mulieribus et parvulis.' Hoc miraculum editum est in deserto Bethsaidæ, trans mare Tiberiadis. Alias Christus septem panibus et quibusdam pisciculis pavit ' quatuor millia hominum, extra parvulos et mulieres.'

9 *Cæcus*] Cæcus ille natus sic loquitur de Christo, 'Lutum mihi posuit super oculos, et lavi et video.'

10 *Meruisse*] Ex misericordia dantis et fide: hos enim sua fides salvos faciebat.

11 *Christo inclamante*] Christus, 'voce magna clamavit, Lazare veni foras. Et statim prodiit, qui fuerat mortuus, ligatus pedes,' &c.

12 *Duræ mortis lex*] Quæ neminem sinit resurgere.

13 *Petrum*] Hic 'ambulabat super

aquam, sed cum cœpisset mergi, clamavit dicens, Domine salvum me fac: et continuo Jesus extendens manum, apprehendit eum, et ait illi, Modicæ fidei, quare dubitasti?'

15 *Exsanguis*] Hæmorrhœissa, seu 'mulier quæ sanguinis fluxum patiebatur, duodecim annis, nec ab ullo medico potuit curari, tetigit fimbriam vestimenti ejus, et confestim siccatus est fons sanguinis.'

16 *Fit medicina fides*] 'Confide filia,' aiebat Christus: 'fides tua te salvam fecit.'

17 *Paralyticus*] Sic dicitur, ἀπὸ τοῦ παραλβεῖν, dissolvere, quod hic morbus resolvat membra, et ipsis sensum ac motum adimat. Hunc autem, quem 'per tegulas submiserunt,' sic Christus alloquutus est: 'Surge, tolle grabatum tuum, et ambula.' Hinc dicitur, *lecti portitor ipse sui.*

C.

50. IN SIRENAS.

DULCE malum pelago Siren, volucresque puellæ,
 Scyllæos inter fremitus, avidamque Charybdin,
 Musica saxa fretis habitabant dulcia monstra,
 Blanda pericla maris; terror quoque gratus in undis.
 Delatis licet huc incumberet aura carinis,

5

Siren, malum jucundum in pelago, et virgines alatae inter murmura Scyllæ, et Charybdis rapacis incolebant rupes resonantes in freto: hæ Sirenes erant monstra grata, pericula dulcia pelagi, timor etiam amabilis in aquis. Quamvis ventus fer-

Hoc Epigramma erat in Schedis Gudiani, sed in Mss. omnibus, et ed. Parm. desideratur.

1 *Sirenas* pro *Siren* odd. Ald. Isingr. Gryph.—4 *terrorque gratus in undis*

NOTE

1 *Dulce malum*] Nantis jucundum, sed etiam inimicam.

Siren] De Sirenibus jam supra quædam diximus: sed hoc addatur ex diebus Genialibus laudati jam Alexandri ab Alexandro: aiebat 'Theodorus Gaza, vir Græca facundia clarus, et Philosophiæ præceptis imbutus egregie...cum in Peloponneso ageret, et fœda maris tempestate oborta durissimo tempore anni, nonnulla piscium monstra procellæ ad littus illisissent, inter cetera vidisse Nereidem in littore fluctibus expositam, viventem jam et spirantem, vultu hæud absimili humano, facie quoque decora, neque invenusta specie, corpore squamis hirsuto ad pubem usque... Sed eam, cum se in sicco destitutam videret, præ dolore gemitus spirantes et lacrymas uberes dedisse.' At cum aquis admota esset, crescente fluctu ex oculis mirantium evanuit. Sirenes autem et Nereides inter se discrepant. Nereides non sunt ala-

te: secus de Sirenibus, quæ ab Euripide dicuntur *Προτοπύποι* *πνοήτες* *Παπύροι*, *alatae puellæ Virgines*. Porro Sirenes dicuntur non *ἀνδρὶ τοῦ σίρπας*, *trahere*, etsi cantu nantas attrahere jactentur, alioqui contra veterem scribendi rationem, dicendum esset *Syrenes*: sed sic appellantur *ἀνδρὶ τοῦ σίρπας*, quod *vinculum est et catena*, quod suis concentibus vinctas audientium aures tenere atque irretire fingantur.

Volucresque puellæ] Ita pingebantur, ut pulchræ inter puellas pulcherriimas, cantu gratæ inter aves canoras haberentur.

2 *Scyllæos, Charybdin*] 'Hinc fabulæ Charybdim et Scyllam peperere; hinc latratus auditus; hinc monstri credita simulacra dum navigantes magnis vorticibus pelagi desidentis exterriti latrare putant undas, quas sorbentis ætatus vorago condidit.'

3 *Fretis habitabant*] Sirenes habitabant saxa in freto Siculo, sed *Musica*

Implessentque sinus venti de puppe ferentes,
 Figebat vox una ratem; nec tendere certum
 Delectabat iter reditus, odiumque juvabat:
 Nec dolor ullus erat: mortem dabat ipsa voluptas.

*retur in hunc locum, navibus impulsis, et flamina prospera ex puppe replevisent
 vela, cantus unus sistebat navim, et neque placebat ire viam certam reversionis, et
 odium gratum erat: neque erat dolor ullus; delectatio ipsa afferebat mortem.*

~~~~~

Delatus Ald.—7 *captum* pro *certum* conj. Heins.—8 *otiumque* Ald. *ociumque*
 Isingr. Gryph.—9 *color ullus* Ald. marg. Gryph.

NOTÆ

seu blando concentu resonantia. lius: 'Expectet facilemque fugam,
 6 *Venti ferentes*] Faventes. Virgi- ventosque ferentes.'

CI.

ANONYMI POETÆ

LAUDES

HERCULIS.

PIRRIDUM columen, cujus Parnassia magno
 Numine templa sonant, læto, precor, huc age, Phœbe,
 Te conjunge choro : penetralia sancta sororum,
 Et nova Castalios latices per rura petentem
 Hippocrenæum victorem insistere fontem 5
 Me fac : namque tuam non nunc novus advena turbam

*Huc verte te, o Apollo, qui es præsidium Musarum, cujus numine magno sacra-
 Parnassi resonant ; et jungte te cætui gaudenti, oro te : concede mihi adveni-
 sancta Sororum Musarum, et aquas Castalias per iter novum, ingredi fontem Hip-
 pocrenæum in morem triumphantis. Etenim ego non jam novus hospes venio in*

Deest hoc carmen Mss. omnibus.

2 *Phæbe precor huc age læto* Ald. *Latius...choro* conjecerat Heins.—3 *Tecum
 cuncta choro* Ald. Isingr. Gryph. *Tecum jungte* Claver. *penetraliis*. pro *penetralia*
 Ald.—5 *insistere fonte Me face*. namque Livin. *Hippocrenæo v. insistere fonte*
 vel *fonti Me fas* malit Heins. *Hippocrenæon v. sistere fontem* Ald. Isingr.
 Gryph. *Hippocrenæo v. sistere fontem Me dignare tuam*. Delr.—6 *Me famamque*

NOTÆ

Anonymi] Anonymus dicitur is, cu-
 jus nomen incognitum est, vel qui est
 sine nomine, ab *a*, *sine*, et *δρῶνα*, quod
 nomen sonat.

2 *Templa Parnassia*] Ipse est Par-

nassus, in quo, velut in templo et
 sanctis penetralibus, Phœbus et Mu-
 sæ seu novem sorores habitant.

5 *Hippocrenæum*] De Hippocrenæo
 et Castalio fonte supra. Heinsius ta-

Ingredior, laurosque gerens, et florea sertis
 Tempora vincta tuis, doctorum munera vatum.
 Testor adhuc veteres, quamvis desuetus, honores.
 Alcides mihi carmen erit, germana Tonantis 10
 Progenies, dignus credi post viscera numen,
 Semper ob immensos invicti roboris æstus.
 Nec nasci potuisse vacat: nam lucis in ipsis,
 Inclyte, principiis, tardo vix editus ortu,
 Fecisti de patre fidem. Sed cur mihi lentis 15
 Ludis adhuc, Cyrrhæe, modis, tenerumque resultans
 Luxuriante leves impellis pollice chordas?
 Pone habitum, quo mollis amas; et frondis amatæ
 Linque nemus, mollique exutus tempora lauro
 Populea mecum carmen luctare sub umbra. 20

consecutum tuum, ferens lauros, et caput floridum coronatum floribus tuis, quæ præmia sunt Poëtarum eruditiorum. Ego profero in testimonium adhuc honores antiquos, etsi non assuetus amplius. Hercules erit mihi argumentum verorum, filius verus Jovis fulminantis, meritis haberi Deus post ortum suum semper præpter impetum insuetos virium indomiturum. Nec licuit tibi potuisse nasci; nam in ipsis initiis vite, o Hercules illustris, ægre emissus in lucem partu lento, probasti patrem. At quare, o Apollo Cyrrhæe, ludis adhuc cantibus adeo mollibus, et resonans dulciter pulsas digitis lascivis chordas leves? Depone vestem, quæ agis amatorum, et decere syloam arborum amicarum, et exuens caput lauro leni, conde versus

tuam, nam nunc Ald. Me famamque tuam Isingr. Gryph.—10 Romana Tonantis Ald. Isingr. Gryph. non vana Scalig. Barth.—12 Cui super immensos pro Semper ob Livin. Cui semper immensos Ald. in immensos Isingr. Gryph. actus

NOTE

men mallet *Hippocrenas* victorem insistere fontes. Id quod etiam mihi magis arrideret.

Insistere fontem] Id est, ingredi; ut apud Virgilium: 'Nulli fas casto sceleratum insistere limen.'

8 *Doctorum munera vatum*] Quæ sunt vel lauri, vel hederæ, ut apud Horatium: 'Doctarumque hederæ præmia frontium.'

9 *Testor*] Quasi diceret, Ego non sum in Parnassi templo novus hospes, novus advena, cum possim id probare testimonio honorum, quos ego sum consecutus.

Desuetus] Jam remotus a condendis Delph. et Var. Clas.

carminibus, et desuetus artem reponeere videor.

15 *Fecisti de patre fidem*] Ostendisti te patrem habere Deum seu Jovem.

16 *Cyrrhæe*] Alii legunt *Cyrrhæa*; quasi diceret, O Apollo, cur ludis Cyrrhæa carmina, seu more tuo amatoria, sub lauri tegmine; cum debeas potius versus heroicos meditari sub umbra populeæ, quæ sacra est Herculi?

Tenerumque] Et modo amatorio.

20 *Carmen luctare*] Elabora potentius, et inspira mihi, in laudem Herculis, sub umbra populeæ: quia popu-

Claud.

4 F

Jam grave plus etiam, quam ventris tempora vellent,
 Alcmenam teudebat onus : sed regia Juno
 Impedit, et partus prohibet, nascique vetabat,
 Ut metus ipse Deum monstret: nec vivida cœli
 Semina mortales norunt sentire latebras, 25
 Nec possunt sufferre moras. Datur inde novercæ
 Materies; gravibusque odiis augmenta ministrat,
 Quod vinci cœpisse pudet. Mox improba binos
 In tua membra jubet, dum nasceris, ire dracones.
 Incumbunt celeres illi, squamosaque jussus 30
 Armat colla furor: nec, quamvis maxima tractu,
 Tardantur spiris: sequitur pars cetera pectus.
 Tristis Tartarea vibratur sibilus aura.

moecum velut luctando sub arbore Herculeæ. Jam pondus grave distendebat Alcmenam plus etiam quam tempora partus sincerent. At Juno regina obstat, et remoratur partum, ac prohibebat nasci Herculem, ut timor ipse illius ostendat Deum. Neque semina tigentia Deorum possunt perferre angustias mortales, neque valent pati retardationem: hinc causa iræ præbetur novercæ Junoni, et suppeditat incrementa odiis asperis, quod erubescat inceptisse superari. Statim illa Juno maligna imperat serpentes duos incidere in tuum corpus, cum nasceris. Illi serpentes veloces incubant, et ira imperata asperat colla eorum squamea: et licet longa sint reptatu, non tamen retardantur gyro: pars reliqua corporis sequitur pectus. Sibilus funestus

Livin.—16 *Cyrrhæ* Livin.—22 *Alcmenam* Livin. Ald. *Alcmena* Isingr. Gryph.
 —32 *Tardatum* pro *Tardantur* Livin.—43 *Quod novit* Isingr. Gryph. *notis*

NOTÆ

lus est sacra Herculi.

21 *Quam ventris tempora*] Plusquam novem menses: nam cum esset in fati Eurysthei et Herculis, eum imperaturum esse, qui prius nasceretur, Juno, Herculi infensa, Eurystheum mense septimo nasci jussit; Herculis vero ortum in primum diem mensis decimi prorogavit.

22 *Tendeat onus*] Ovidius de Alcmena: 'Tendeat gravitas uterum mihi,' &c.

24 *Metus*] Metus ipse Junonis arguit Deum esse Herculem.

Vivida cœli semina] Hercules, vivo Jovis semine satus, non potest am-

plius pati angustias uteri mortalis, nec moram quam Juno necebat: erumpit tandem, et obices omnes frangit. Hinc Juno ejus noverca irata, omni odio puerum persequitur, quod ipsam pudeat jam vinci cœpisse.

32 *Sequitur pars cetera pectus*] Colla serpentum, quos Juno ad Herculem infantem devorandum immiserat, erant maxima: sed tamen non retardantur spiris et voluminibus: quod spectat ad ceteram corporis partem, ea pectus sequebatur. Sic Virgilius de serpentibus geminis: 'Pars cetera pontum Pone legit.'

Morte rubent oculi, trifidisque horrentia linguis
 Ora sonant, nigrumque fremens leva! ira venenum. 35
 Quid nunc invictis fraudes innectere fatis,
 Cœlicolum Regina, juvat? cur objicis angues?
 Cur parvo geminos? anne unum posse necari
 Jam strato Pythone times? Licet omnia mundi
 Monstra voces, ipsamque armes serpentibus Hydram, 40
 Defendet Natura Deum, patremque probabit,
 Quod non vis constare, Jovem. Jamque irrita tetri
 Jussa parant implere angues, miseroque furore
 In sua fata tument. Cernit tua membra petentes,
 Horrescitque parens, numenque ignara creasse 45

ob vaporem infernum emittitur ab ipsis. Oculi eorum rubescunt igne mortifero, et ora terribilia linguis trisulcis resonant, et ira sapiens attollit virus atrum. Quid nunc te delectat, o Regina Deorum, intexere dolos fati indomitis? Quare immittis serpentes? Quare duos in infantem? An metuis unum jam occidi posse, Pythone extincto? Etsi advocas cuncta portenta Orbis, et armas Hydram ipsam colubris, natura sua tutabitur Deum, et ostendet Jovem parentem, id quod non vis certum esse. Jamque serpentes alii apparant exequi imperium vanum, et tumescunt in mortem tuam rabie miseranda, o Hercules. Mater tua aspicit et exhorrescit illos invadentes corpus tuum, et nescia sese edidisse Deum, metuit sensu pictatis hu-

malebat Heins.—43 miserorumque [f. miserumque] Ald.—44 tua edd. aliæ, sed sua Ald. Isingr. Gryph.—45 creasset Ald. Isingr. Gryph.—46 superbus Ald.

NOTÆ

34 *Trifidis linguis*] Virgilius quoque de serpente: 'Linguis micat ore trisulcis.'

35 *Levat ira venenum*] Ira et rabies attollunt corpus tumens, et in corpore tumentis venenum atrum, quo homines infecti livescunt atque nigrescunt.

36 *Invictis fati*] Heinsius scribendum putat *invitis fati*, id est, Junoni repugnantibus.

37 *Regina*] O Juno, Deorum Regina, cur te juvat innectere fraudes fati, seu velle fallere et avertere fata, quæ sunt invicta et indomita, quæ nulla ratione averti possunt, quæque Herculem monstrorum domitorem fore promittunt?

38 *Anne unum posse necari*] An ti-

mes unum serpentem posse necari ab Hercule, ut Apollo ejusdem Jovis filius occidit Pythonem; ac proinde duos immittis, ne occidantur? De Pythone supra, sicut et de Hydra.

41 *Defendet Natura Deum*] Natura divina, monstris omnibus fortior, Deum defendet: Herculem scilicet, qui Deus est.

Patrem probabit] Ostendit patrem Herculis esse Jovem, cum Hercules elisis monstris se Jove dignum reddat.

42 *Irrita*] Inania, vana jussa; siquidem angues non devorant Herculem, ut Juno jusserat.

45 *Numen creasse*] Alcmena nesciebat se peperisse numen, et ideo non sine gravi quodam horrore videbat

Mortali pietate timet. Nil, sancta, superbæ
 Pellicis insidias cœlo modo freta tremiscas,
 Neve hæc monstra tibi faciant, Alcmena, pavorem.
 Sic mater potes esse Dei. Jam tolle serenum
 Læta animum, tantoque libens hæc aspice vultu, 50
 Ut deceat genuisse Jovem. Depone timorem
 Indignum partu, natum quæ exemplar habebas.
 Cui metuis, nil ipse timet: nam numine recto
 Ridebas tu, Dive, trucesque, animosque superbos
 De genitore tenes, votisque aptissimus orbis 55

mana. Sed, o sancta Alcmena, nunc munita Cælo non formides dolos pellicis arrogantis, neve hæc portentosa incutiant tibi terrorem. Sic potes esse mater Dei. Jam gaudens attolle animum hilarem, et volens vide hæc omnia, eo vultu, quo decorum sit peperisse Jovem alterum. Pone metum indignum partu, quæ habebas exemplum in filio: ille, cui times, nihil timet: etenim tu, o Dive Hercules, divinitate vera irridebas angues, et habes ex patre spiritus ferus et alios, atque

—47 tremescas Ald.—51 Jovi volebat Heins. *deponere favorem* Ald.—52 natumque exemplar habet malit Heins. et sic Claver. *natumque exemplar habebat* Ald. habebit Livin.—53 lumine recto Livin.—54 truces sine copula Ald.—55 tenens conj. Heins. qui sic legendum putat: *non lumine recto Ridebas tu, Duce, truces,*

NOTÆ

angues filium suum invadentes. Creare optime dicitur pro parere, ut supra vidimus.

46 *Mortali pietate timet*] Timet ut solent mortales.

Sancta] Alcmena ex Jove gravida, et ideo velut consecrata; vel quia ab omni injuria defensa ac munita esse debet. Marcianus l. viii. D. de rerum divisione: 'Sanctum est quod ab injuria hominum defensum atque munitum est.'

47 *Pellicis*] *Πελλικῆς*, per abusum, hic sumitur: nam Alcmena pellex est, non Juno, quæ est Jovis conjux. Pellex autem vel a *pellendo*, quod uxorem legitimam thalamo pellat; vel ἀπὸ τῆς παλλακῆς aut *παλλακίδος*, quæ voces notant *concubinam*; vel a pelliciendo, quod alienos

ad se pelliciat viros.

Cælo freta] Metonymicè: id est, Jove, qui in cælo est, freta, nihil debes unquam pertimescere, ne ipsa quidem horribiliora monstra.

51 *Ut deceat genuisse Jovem*] O Alcmena, debes ita aspicere hæc monstra, ut deceat te genuisse alterum Jovem, hoc est, Herculeum Jovi similem.

52 *Indignum partu*] Indignum tuo Hercule, quem peperisti, et quæ habes in nato non timentem exemplum ad metum deponendum.

53 *Numine recto*] Heinsius legit, *lumine recto*, et bene.

55 *Votis aptissimus*] Aptissimus explendis votis hominum, te ad extinguenda orbis monstra expetentium.

Gaudebas tantam jam tum meruisse novercam.
 Corripis exiguis mox grandia guttura palmis,
 Et quamvis teneris, cogens in brachia pondus,
 Corripis, illidens prenosos tellure dracones.
 Efferat ætherium, quantum volet, orbis in axem 60
 Latoidas, verosque probet sua fabula Divos,
 Quod Delo jam stare licet: non æqua laborum
 Gloria, nec parili serpentes sorte necarunt.
 Illi unum ferro: geminos hic inermis, et unus.
 His coeptis non ulla parat cunabula partus 65
 Diva tibi: sed cum totis jam bruma rigeret
 Imbribus, et solidis hærent flumina lymphis,
 Nudum prægelidis durando firmat in undis.
 Utque rudis primo tentasti robore gressus,
 Frondosæ deserta vagus penetralia sylvæ 70
 Secura jam matre petis, telisque tremendis
 Ludis, et ætherias adducto dejicis arcu

idoneus desiderii Orbis latobaris jam tum meruisse novercam talem. Statim rapis guttura immania manibus parvis, et quamvis tenellis, adducens onus in brachia, rapis serpentes comprehensos, et elidis ad terram. Orbis, quantum volet, extollat ad Cælum filios Latonæ, et fabula sua ostendat illos esse Deos veros, quod concedatur nunc Delo stare: illis Diis gloria non est similis factorum, neque illi occiderunt angues fato pari. Etenim illi interfecerunt unum serpentem jaculis ferreis: hic Hercules solus et inermis interfecit duos. His inceptis, mater diva nullas parat tibi cunas post partum. At cum hyems jam horresceret plurius omnibus, et fluvii constringerentur aquis concretis, corroborat te nudatum indurando in aquis glaciatis. Et statim atque expertus es primas vires ad incedendum, jam errabundus intrasti solitudines sylvæ alicujus opacæ, matre tua non metuente, et ludis cum

animosque superbos De Genitore tenens.—58 Heins. conj. Et quamvis crebris cogunt se in brachia nodis Porrigis vel Projicis, teneri Ald.—59 impressos linguens pro illidens prenosos Livin.—61 Læto Idas pro Latoidas Ald.—62 Quo Delo Ald.—64 et inermis Ald.—71 telisque tremendum conj. Heins.—72 Ludis ætherias

NOTE

56 *Meruisse novercam*] Gaudebas, o Hercules, meruisse novercam tantam; seu merito tuo, tua virtute habuisse occasionem fortitudinis exercendæ.

59 *Corripis, illidens, &c.*] Heinsius ita legit: *Et quamvis crebris cogunt se in brachia nodis, Projicis, illidens, &c.* nec male; nam supra jam præcesserat *Corripis*.

61 *Latoidas*] Latonæ filios, Apollinem et Dianam. Hinc Delos insula, mobilis antea, immobilis facta est, ut vidimus.

64 *Illi unum*] Apollo occidit Pythonem serpentem, 'Exhausta pene phætra.' Ovidius.

68 *Prægelidis durando, &c.*] Alludit ad illud Virgilianum: 'Natos ad su-

Aut funda violenter aves, noctemque sub astris
 Exigis, et puram fractis bibis amnibus undam.
 Immanem interea Nemeæ per lustra leonem 75
 Ipsa Chimæraea cretum de gente noverca
 In tua depastis armabat vota juvenicis,
 Augebatque fero vires, rabiemque juvabat,
 Naturam minus esse putans. Heu quanta virorum
 Funera! quam multos stravit cum dentibus apros! 80
 Non illum magnæ viduatis montibus urbes
 Armorum fregere minis, Martique domando
 Assuetas morsu fudit graviore catervas.
 Hunc gravis Eurystheus (nam, te quocumque levares,

jaculis timendis, et arcu intento aut funda sternis acris volucres aërias, et tradacis noctem sub Dio, et potas aquam puram fluviiis ruptis. Interim noverca tua Jano ipsa armabat leonem portentosum per sylvas Nemeas, leonem genitum de stirpe Chimeræa, armabat autem in desideria tua tauris decoratis, et adjuugebat animali fero vires, et adjurabat furorem ipsius, existimus naturam non sufficere. Heu! quot mortes hominum! Quam multos hic leo prostravit apros dentibus suis! Urbes ingentes exhaustis manibus non domuerunt illum leonem terrore armorum: immo ille delevit morsu atrociori turmas assuefactas bello ferendo. Eurystheus acerbus (etenim, quocumque ferres te, satum sic auxilians orbi jussit te pati jussa tyranni se-

Ald. *Ludis in ætherias* Isingr. Gryph. et *aërias* Claver.—74 *crudam* pro *puram* conj. Heins.—75 *Nemea* Ald. Isingr. Gryph.—77 *fata* pro *vota* Livin.—78 *rabiemque* *noverca* conjiciebat Heins.—79 *quantaque errorum* Ald.—81 *manibus pro montibus* Ald.—83 *morsus* Ald.—84 *quo cuncta* Ald. *moteres* conj. Heins.—

NOTÆ

mina primum Deferimus, sævoque gelu duramus et undis.

74 *Puram undam*] Aquam crudam.

75 *Nemea*] *Nemea* vel *Nemeæ* sylvæ Achaïæ, in qua Hercules leonem portentosæ magnitudinis confecit: unde et celebrata Nemeæa, qui ludi erant in Herculis honorem instituti.

76 *Chimeræa*] Hic Poëta facit leonem Nemeæum Chimæra satum; alii faciunt Chimærae fratrem: alii dicunt eum ex globo Lunæ decidisse: alii alia afferunt, ut in re fabulosa fieri solet.

77 *Armabat*] Juno *armabat leonem, naturam minus esse putans*; hoc est, existimans naturalem leonis feritatem

minorem esse ad opprimendum Herculem, eum impellebat ad tauros devorandos, quibus devoratis aut depastis ferocior evaderet: sed continebat ex voto seu desiderio Herculis, quod, confecto monstro ferociore, majorem gloriæ segetem esset collecturus.

80 *Funera*] Quot homines occidit leo Nemeæus!

84 *Leares*] Quocumque te levares, ferres, attolleres; ita fati volentibus imperabat Eurystheus, qui et dicitur *Tyrannus Argolicus*, quod esset Rex Mycenarum in Peloponneso, cujus pars est *Argia* seu *Argolis*.

Imperium duri voluit sufferre tyranni, 85
 Sic mundo Fortuna favens) hunc sternere leto
 Imperat. At nullum virtus reticenda per ævum,
 Dignaque sidereos post membra intrare recessus,
 Posse mori quam vile putat : namque impiger ultro
 Vadis, et immensæ scrutatus devia sylvæ, 90
 In nova sanguineos animasti vulnera rictus.
 Admonita feritate, juba, visuque cruentus
 Excussis movet arma toris, dubiumque residens
 Infremit. Invadis trepidum, solisque lacertis
 Grandia corripiens eliso guttura morsu, 95
 Imbellem fractis prosternis faucibus hostem.
 Tunc et flavicomis radiantia tergora villis,
 Ceu spoliū fuso victor rapis. Emicat omnis
 In laudes mox turba tuas, longoque relictæ
 Currit in arva metu. Juvat ire, et libera rura, 100

veri) jubet te, o Hercules, mactare nece hunc leonem. At virtus tua per nullum tacenda tempus, et digna post corpus solutum ingredi sedes caelestes, quam parvi facit posse mori: etenim volens progrediis fervidus, et rimatus loca devia sylvæ magnæ excitasti fauces cruentas ad notas plagas. Leo ferocitate provocata, terribilibus villis et oculis, movet arma sua jubeis excussis, et remanens quasi dubitando, infren-det: at tu irrumpis in eum trementem, et brachiis unis rapiens fauces ingentes morsu impedito, sternis hostem quasi infirmum gutture rupto. Tum etiam leone victo triumphator arripis velut exuvias, pellem micantem jubeis flavia. Statim omnis turba exiit ad te laudandum, et cursitat in agros derelictos ob longum timorem. Juvat properare, et cernere campos liberatos, et loca defensa, et saltus jam

87 O nullum Livin. tum nullum Ald.—89 putas Ald.—91 armantem vulnera Ald. Isingr. Gryph.—92 jubeas Ald. jubeis Livin.—94 solidisque conj. Heins.—95 eluso malit Heins.—97 Quin et Ald.—100 ore pro ire Ald.—103 fretamque

NOTE

86 *Mundo Fortuna favens*] Sic fortuna seu fatum favebat Mundo, quia forsā Hercules non tot monstra extinxisset, nisi jussus ab Eurystheo.

89 *Ultro vadis*] Jussus tamen erat, sed ultro et volens vadit ob studium referendæ laudis.

93 *Excussis movet arma toris*] Virgil. 'Tum demum movet arma leo, gaudetque comantes Excantiens cervice toros.' Arma leonis sunt dentes, ungues, &c.

95 *Eliso morsu*] Id est, elisis faucibus, quæ hiabant ad morsum et ad ipsum devorandum. Heinsius mavult, *eluso morsu*, id est, elusis dentibus ad morsum exertis.

96 *Imbellem*] Leonem frangis et reddis imbellem. Virgilius: 'Imbellem avertis Romanis arcibus Indum.'

98 *Ceu spoliū*] Hercules occisi a se leonis pellem nullo ferro penetrabilem pro scuto gestavit; et inde postea Heroës multi pro scutis, uti

Defensosque videre locos, sylvamque juvenis
Jam facilem, et nullis resonantes fletibus agros.

Mænialium petis inde nemus, fletamque colonis
Arcadium, et steriles raro jam robore sylvas.
Namque hic immensa membrorum mole cruentus 105
Indomitus regnabat aper, soloque tremendus
Corpore lunatis fundebat dentibus ornos,
Sternebatque suos lugentia rura colonos.
Horrebant trifidis nigrantia corpora setis,
Duratosque arnos scopulis, totosque per artas 110
Difficilis potuisse mori. Non spicula in illum,
Nodosumve rapis clavato pondere robur.
Armati viduatur honos: nec vulnera virtus
Exemplo tibi facta timet. Jamque arripis ultro

faciles bobus, et arva nullis personantia quentibus. Hinc, o Hercules, vadis in sylvam Mænialiam, et Arcadium desertam ab agricolis, et agros jam infuscandos arboribus variis. Enimvero aper, invictus et crudelis ob magnam corporis molem, hic dominabatur, et formidandus corpore solo, fundebat ornos dentibus curvis, et vastabat agros desolentes agricolas suos. Corpus ejus nigrum horrescebat setis tricuspidibus, et propter humeros induratos ad saxa, non facile poterat mori per corpus totum. Non arripis contra illum jacula, aut stipitem nodosum ensere clavis. Gloria Herois armati minuitur; neque virtus statim metuit plagas illatas tibi.

Cujac.—106 *solidaeque* conj. Heins.—109 *Horrebant rigidis* Ald.—110 *scapulis* conj. Heins.—112 *gravidato* Claver.—114 *Exemplo* Ald.—116 *Supinando*

NOTÆ

pellibus glaciabantur.

Endos] Exit gestiens præ lætitia: Virg. 'Juvenum manus emicat ardens.'

109 *Juvat ire*] Sunt hæc ex Virgilio desumpta: 'Juvat ire, et Dorica castra Desertosque videre locos lit-tusque relictum.'

102 *Fletibus*] Miserrorum, agnos bovesque supinus amittentium.

103 *Mænialium*] In Arcadia, ubi *Aper Erymanthus* ab Hercule confectus est in monte Erymantho: sed de his supra.

107 *Lunatis dentibus*] Fulminis, et instar crescentis Luna tantisper cur-

vatis; nam cum dentes aprorum nimium recurvi sunt, minus timendi sunt.

110 *Duratosque arnos*] Aper ad prælium se parare dicitur, vel ad arbores vel ad rupes arnos indurando. Virgilius: 'Dentesque Sabellicus ex-acuit sas, Et pede prosabigit terram, fricat arbore costas, Atque hinc, at-que illinc humeros ad vulnera durat.'

111 *Difficilis*] Tam ferox, tamque durus erat ille aper, ut non facile ita percuteretur, totum ut corpus ster-neretur exanimum.

113 *Viduatur honos*] Minuitur, et privatur multa laude, multo gaudio.

Spumantem, cogisque diem sufferre tuendo,	115
Atque supinato mirantem lumine vinci	
Argolici victor portas sub tecta tyranni.	
Fama celer toto victorem sparserat orbe,	
Auxiliumque Dei poscebat Creta cruento	
Victa malo: taurus medio nam sidere Lunæ	120
Progenitus Dictæa Jovis possederat arva.	
Fulmen ab ore venit, flammisque furentibus ardet	
Spiritus, et terram non cœli flamma perurit,	
Sed flatus monstri. * Dextro jam Siria cessent	
Sidera, Solque licet glaciali frigore victus	125
Abstrusum mundo claudat jubar, aurea condens	
Lumina, et ignifluo stupefactus in orbe tepescat.	
Æstus habet Cretam: pereunt sylvæque lacusque,	
Graminaque, et fontes sacri: montesque perurit	
Flamma ferox. Idam, Superis spectantibus, ignis	130

Jamque sponte comprehendis spumantem aprum, et cogis hunc pati lucem videndo, et victor fers in domum Tyranni Argolici hunc aprum stupentem se vinci oculis inversis. Fama volans disperserat per totum Orbem nomen victoris Herculis, et Creta superata monstro crudeli orabat opem Dei Herculis: namque taurus natus ex medio astro Lunæ invaserat agros Dictæos Jovis. Fulmen prorumpit ex ejus ore, et halitus ejusdem incenditur ignibus furiosis; et ignis Ceti non adurit terram, sed anhelitus portenti. Jam astra Siria desinant, et Sol superatus glacie hyberna subducat Orbi radios occultos, tegens lucem pulchram, et attonitus tepeat in globo igneo. Calor premit Cretam; sylvæ fatiscunt et lacus, et herbæ, et fontes sacri, et ignis ardens torret montes: flamma consumit Idam, Diis aspicientibus, et mon-

Ald. Isingr. Gryph.—118 *Fama volans* Claver.—119 *crudeli* pro *cruento* Ald. contra metrum.—124 *Sed flatus monstri tæter* conj. Heins. *tatri*: Scalig.—125 *Sidere* Ald. Isingr. Gryph.—126 *Claudat. juba aurea* Ald.—127 *igni-*

NOTE

117 *Portas sub tecta*] Aprum illum quem Diana irata immiserat, victum, et humeris impositum, vivum detulit ad Eurythemum, qui ita territus est, ut æreo vase se occultarit.

120 *Taurus*] Cretensis scilicet, natus itidem ex Lunæ sidere, ubi majora animalia ali dicebant quidam Philosophi.

121 *Dictæa*] Cretensia, a Dictæ monte Cretæ, in qua Jupiter educatus est.

124 *Dextro*] Locus deploratus, donec subsidium ferant Codices antiqui, vel Criticorum felix industria.

Siria sidera] Canicula, de qua supra.

130 *Superis spectantibus*] Ida mons est sacer Cybelæ matri Deorum; et tamen, his inspectantibus, monstrum halitu pestifero illum montem consumit, infestatque etiam locum illum qui consecratus est Jovis cunabulis.

Dissipat, et magno cunabula grata Tonanti
 Igne suo monstrum, si fas est dicere, vincit.
 Tandem fama celer Dictæa ad littora magnum
 Duxerat Alciden, cum Taurum dira minantem
 Excipit, et sævum cornu, flammisque vomentem 135
 Corripit, atque artus constringens fortibus ulnis,
 Ignifluos flatus animamque in pectore clausit.

Desunt multa.

*strum exasperat ardore suo, si licet dicere, cunas jucundas summo Tonanti Jovi.
 Tandem fama velox perduxerat magnum Herculem ad littora Dictææ, cum incandit
 Taurum minitantem crudeliter, et rapit cornu atrox, et ipsum eructantem ignes;
 et comprimens brachiis robustis corpus ejus, suffocat in pectore spiritus igneus et
 animam ipsam.*

fluus...teperet Ald.—132 Igne suum Raphel.—135 Accipit Ald. Isingr. Gryph.

NICOLAUS HEINSIUS
HADRIANO WALLIO SUO

S. P. D.

NACTUS opportune admodum diem, mi Walli, a negotiis publicis feriatum, dum in scriniis meis excutiendis sum totus, et ad Musarum intermissa sacra nonnihil cogitatione convertor, obtulere se mihi, quæ olim inter peregrinandum annotaveram e vetustis exemplaribus ad Elegiam de Phœnice, sive a Lactantio, cujus ea lucubrationibus vulgo subtextitur, sive ab alio quovis conscriptam, dignam profecto meritamque castigatius aliquanto circumferri publice, quam hactenus est factum. In hunc quippe diem maculis frequentibus foedissime aspersa per manus hominum eruditorum volitabat hæc Elegia. Nos secuti exemplum atque auctoritatem magni Scaligeri, Claudiano secundis curis per nos illustrato eam curabimus addendam. Nam vir ille incomparabilis Francisco Raphelengio dederat consilium, quod alias, ni fallor, ex me cognovisti, Claudiano a se recensito atque emendato id carmen uti subjungeret: credo, quod ejusdem argumenti Idyllium Claudianeum meminisset ad nos pervenisse. Inter codices vetustos hujus poëmatii a me consultos et evolutos principatum facile tenet membraneum exemplar, quod in bibliotheca viri et amici nostri summi Isaaci Vossii asservatur ante annos octingentos descriptum. Proximas partes facile sibi vindicabit Bodleianus Oxoniæ in Britannia codex, qui annorum ætatem quingentorum præ se ferre nobis est visus.

Præter hos duos fuere ad manum exemplaria, unum Wilhelmi Mærani, aliud Episcopi Lincolniensis, bina bibliothecæ Vaticanæ, Mediceæ unicum, alterum Hafniensis in Dania, tum et Thomæ Bartholini, duo denique ex meis scriniis deprompta, et hæc quidem recentioris notæ omnia, sed quæ tamen evolvisse non nolim. Incerto auctori ut plurimum hæc Elegia ascribitur, quam sententiam Scaliger quoque est secutus. Barthius Venantio Fortunato asserebat, Theodulo Sirmondus : perperam uterque. Sed aliter longe sues, aliter catuli, quod est in proverbio. Plurimus enim nitor ubique, plurima et felix æmulatio poëtarum optimorum passim in hoc opusculo apparet. Quare Lactantii genuinum esse hunc foetum dubitari sit nefas, præsertim cum veterrimum Vossii exemplar hanc inscriptionem liquido ostendat, *Versus Lactantii de Ave Phænice*: sed et Bartholinianus codex, *Lactantii Firmiani de ortu et obitu Phænicis carmen elegantissimum*. Præter hosce tres alii sub finem poëmatii Lactantio id disertis verbis ascribunt. Nec obnitentes atque in contraria euntes quicquam juvat, quod D. Hieronymus in catalogo operum Lactantianorum hujus libelli ne minimam quidem mentionem facit: quippe qui justorum tantum voluminum illic indicem contexat. Nonnulla etiam in hoc poëmatio occurrunt Ethnicismum redolentia, fateor. Sed et hoc argumentum prorsus invalidum est, nisi ostendant Lactantium Ethnicismo nunquam imbutum fuisse, sed haustam ductamque ab illo cum lacte materno religionem Christianam: quod ægre nobis persuadebunt. Nunc Elegiæ emaculandæ pro virili accingamur. Tu, mi Walli, qua literarum cognitione polles, pulchrene mihi opera hæc processerit, optime, si quis alius, judicabis.

L A C T A N T I I

E L E G I A

DE

P H Œ N I C E,

VULGO CLAUDIANO ASCRIPTA.

Est locus in primo felix Oriente remotus,
 Qua patet æterni maxima porta poli :
 Nec tamen æstivos hyemisve propinquus ad ortus ;
 Sed qua Sol verno fundit ab axe diem.
 Illic planities tractus diffundit apertos ; 5
 Nec tumulus crescit, nec cava vallis hiat.
 Sed nostros montes, quorum juba celsa putantur,
 Per bis sex ulnas eminent ille locus.
 Hic Solis nemus est ; et consitus arbore multa
 Lucus perpetuæ frondis honore virens. 10

2 *maxima porta* Medic. Vat. Lambec. Leid. Mæran. Bodlei. Lincoln. Hafa. Bartholin. edd. Junt. Venet. Betal. *janua celsa* Ald. Raphael. Delr. Pith. Barth.—3 *Nec tantum* Lambec. Mæran. alter Cod. Suecic. a m. sec. et utraque ed. Rom. *æstivo* ed. Venet. *hiemisque* Pith. et Buneman. *hiemise* Bodlei. Leid. Bartholin. et al. *hiemese propinquus ab ortu* Medic. *hiemesque* Mærad. et Suecic. sec.—4 *In qua* Medic. Vat. sec. Leid. Hafa. Lincoln. *In quam* alter Suecic. *In quo* Lambec. Mæran. Barthol. Vat. sec. pro diversa lectione, ed. Rom. sec. Venet. et Junt. *In quo Sol nervo* Ald. Pith. et al.—8 *imminet* Bodlei. et al. duo, *præminet* conj. Heins.—9 *concius* ed. Rom.—10 *viret*

Cum Phaëthonteis flagrasset ab ignibus axis ;
 Ille locus flammis inviolatus erat.
 Et cum diluvium mersisset fluctibus orbem ;
 Deucalionæas exsuperavit aquas.
 Non huc éxsanguis morbi, non ægra senectus, 15
 Nec mors crudelis, nec metus asper adit.
 Nec scelus infandum, nec opum vesana cupido,
 Aut Mars, aut ardens cædis amore furor.
 Luctus acerbus abest, et egestas obsita pannis,
 Et curæ insomnes, et violenta fames. 20
 Non ibi tempestas, nec vis furit horrida venti ;
 Nec gelido terram rore pruina tegit.
 Nulla super campos tendit sua vellera nubes,
 Nec cadit ex alto turbidus humor aquæ.
 Sed fons in medio est, quem Vivum nomine dicunt, 25
 Perspicuus, lenis, dulcibus uber aquis.
 Qui semel erumpens per singula tempora mensum,
 Duodecies undis irrigat omne nemus.
 Hic genus arboreum, procero stipite surgens,
 Non lapsura solo mitia poma gerit. 30
 Hoc nemus, hos lucos avis incolit unica Phoenix,
 Unica, sed vivit morte refecta sua.
 Paret et obsequitur Phœbo memoranda satellites.
 Hoc Natura parens munus habere dedit.

Junt. Ald. *virens* Medic. duo Vatt. Voss. Mæran. Bodlei. Lincoln. Lambec. Hafn. Bartholin. uterque Suecic. et al. item duo edd. Rom.—11 *Phaëtoniades* Lincoln. *Phaëtoniades* Hafn. *Phaëtoniades* Medic. Bartholin. Vat. pr. et sec. Suecic. *Phaëtoniades* prima ed. Rom.—13 *diluvii mersissent* Barth.—15 *Non hic* Medic. Vat. sec. Mæran. Hafn. Bartholin. *Non hunc* Lincoln. Suecic. sec. pro diversa lectione, utraque ed. Rom. Venet. et Junt. *exsanguis morbus* Voss. Cod. Suecic. in Actis Jenens.—18 *Aut Mars* Ald. Junt. et Heins. *Aut metus* omnes scripti cum utraque ed. Rom. et Venet. unde conjecerat Cl. Oudendorp. *Aut Venus*, vel *Injusta* aut. *cedit* pro *cædis* Medic. Mæran. Bodlei. et Lambec. *venit* Vat. sec. et Hafn.—19 *obsita* ed. Rom. vitiose.—23 *Nullaque per campos tendunt* Bodlei. *tendunt* Medic. Vat. sec. alter Suecic. Hafn. et Bartholin.—25 *Tò est* abest a Vat. pr. utroque Suecic. alioque in Act. Jenens. Bartholin. et Voss.—26 *lucens* pro *lenis* Lambec. utraque ed. Rom. Venet. et Junt. *latus* Lincoln.—27 *densum* pro *mensum* Vat. pr. *mensum* Bodlei.—29 *Hoc* Bodlei.—32 *sic vivit* Lambec. Lincoln. alter Suecic. a m. sec. et utraque ed. Rom.—33 *Phæbi* Lambec. et utraque ed. Rom. *reueranda* Vat.

Lutea cum primum surgens Aurora rubescit, 35
 Cum primum rosea sidera luce fugat ;
 Ter quater illa pias immergit corpus in undas ;
 Ter quater e vivo gurgite libat aquam.
 Tollitur, ac summo consedit in arboris altæ
 Vertice, quæ totum despicit una nemus. 40
 Et conversa novos Phœbi nascentis ad ortus
 Expectat radios et jubar exoriens.
 Atque ubi Sol pepulit fulgentis limina portæ,
 Et primi emicuit luminis aura levis ;
 Incipit illa sacri modulamina fundere cantus, 45
 Et mira lucem voce ciere novam.
 Quam nec ædoniæ voces, nec tibia possit
 Musica Cirrhæis assimilare modis.
 Sed neque olor moriens imitari posse putetur,
 Nec Cyllenææ fila canora lyræ. 50
 Postquam Phœbus equos in aperta refudit Olympi,
 Atque orbem totum protulit usque means ;

//////////

pr.—35 *Lucea* Mæran.—37 *Ter quater irriguas* conj. Heins. *corpus inundans corrupte* Leid.—38 *e pleno gurgite* Barth. *e pro gurgite* Hafn. et a m. sec. superscr. *riguo. aquas* prim. Vatic.—39 *conscondit* Mæran. *consedit* Lincoln. Bartholin. utraque ed. Rom. Ven. Junt. Ald. Pith. Rapheleng. Delr. et Barth. sed optime ex Cod. Hafniensi *consedit* restituit Heins.—40 *qua totum* Mæran. *inde nemus* Hafn.—41 *Et conversa* Lambec. et ceteri codices. *concurra* male ed. Betulei.—42 *Despectat radios* Cod. Bartholin. *exoriensque jubar* Francius.—43 *At ubi* Medic. Lambec. Suecic. sec. pro var. lect. ed. Rom. et Junt. *lumina portæ* male in Vat. pr. et altero Suecico, primis edd. Romm. et Ven. sed recte *limina* ed. Junt. Ald. Demst. Raph. Pith. aliæque, nam *luminis* sequitur.—44 *Et primum* Medic. Mæran. alter Suecic. uterque Vatican. Lincoln. Lambec. Hafn. Barthol. edd. Rom. Ven. et Junt.—46 *ciere* Mss. nonnulli, et edd. vett. *movere* alter Suecic. Hafn. Mæran. duo Vatt. Medic. *referre* al. *monere* Lincoln. quod placebat Cl. Oudendorph. In Bartholin. *Et miram vocem luce movere nova. nocte movere* Vat. sec. *nova* alter Suecic.—47 *Idoneæ vocis* Medic. *Idoneæ voces* Hafn. Suecic. sec. et uterque Vatic. *Ydoneæ* Mæran. ut in Bodleiano. *Cidonæ* Suecic. in Actis Jenens. *Idioneæ voces, nec musica possit Tibia* Barthol. *Idumeæ* ed. Venet. *Julææ* prim. edd. Romm. Junt. Ald. Pith. Rapheleng. Demster. et Barth. *Julææ* al.—48 *adsimulare* Medic. alter Suecic. Vat. sec. alique codd. *adsimulare* edd. Venet. Junt. Ald.—49 *Sed nec olor* Bodlei. *Quam neque olor Francius. posse putatur* edd. Romm. et Junt. *putetur* Voss. Ald. *nosse putatur* ed. Venet.—51 *aperitum* Mæran. *refundit* Medic. Mæran. Suecicus alter, Vat. pr. Hafn. et Bartholin. cum binis edd. Rom. nam *refudit* in prima. *fundit* Vat. sec. *inapertum effundit Olympum* conjecerat Francius.—52 *Ac orbem* Mæran. *Utque* Bodlei.

Illa ter alarum repetito verbere plaudit,
 Innarrabilibus nocte dieque sonis.
 Atque eadem celeres etiam discriminat horas, 55
 Igniferumque caput ter venerata, silet.
 Antistes nemorum, luci veneranda sacerdos,
 Et sola arcanis conscia, Phoebe, tuis.
 Quæ postquam vitæ jam mille peregerit annos,
 Ac se reddiderint tempora longa gravem, 60
 Ut reparet lapsum fatis vergentibus ævum,
 Assueti nemoris dulce cubile fugit.
 Cumque renascendi studio loca sancta reliquit;
 Tunc petit hunc orbem, Mors ubi regna tenet.
 Dirigit in Syriam celeres longæva volatus; 65
 Phœnices nomen cui dedit ipsa Venus.
 Secretosque petit deserta per avia lucos,
 Hic ubi per saltus sylvæ remota latet.
 Tum legit ærio sublimem vertice palmam,
 Quæ Graium Phœnix ex ave nomen habet: 70

perpulit Lambec. Mæran. et tres edd. Rom. *perpulit* Lincoln.—54 Talis est ordo bujus et duorum versuum seqq., quem codices Mss. Hafn. Barth. alique, et editio Veneta, Aldina, Pithœi, Demsteri, Rapheleng. et aliæ repræsentant, licet in Mediceo, utroque Vaticano, Vossiano, et altero Suecico, pentameter hic ponatur post vs. 55. quem in hac sede collocant, ut in edit. Heinsii. sed alteram ordinem secutus etiam est Bœnemannus. *Innarrabilibus* ex Cod. Voss. edidit Heinsius, quod pro *innarrabilibus* dictum, vel *non enarrabilibus*, ut in Vat. sec. *Non enarrabilibus* Mæran. tres edd. Rom. Venet. Junt. Ald. Pith. et al.—56 *tunc venerata* alter Suecic.—60 *Ipsam et reddiderint* Francius. *Et se Bartholin.*—61 *Ut reperit* Mæran. *Et reparet* Bodlei. *lappum* Medic. duo Vatt. Vossian. alter Suecic. Mæran. Oxon. Lincoln. Hafn. Barth. Lambec. Suecic. in Act. Jenens. alique. *lappum* edd. Romm. Veneta, Junt. Aldina, Pith. et Aldum secutæ reliquæ.—62 *Assuetum* Medic. uterque Vat. Suecic. sec. Voss. Mæran. Hafn. Barthol. et Suecic. in Act. Jenens.—63 *loca sancta reliquit* Voss. et Vat. pr. *loca quæque reliquit* Medic.—64 *Tum Voss. Mæran. et Barthol. mox pro Mors* Voss. Suecic. duo Vat. Bodlei. Lincoln. et Hafn. *Mox petit hunc orbem, mox ubi r. t.* Suecic. in Act. Jenens.—66 *Phœnicem* Medic. Mæran. Hafn. Suecic. sec. et Vatt. duo. *Phœnicis* Suecic. in Act. Jenens. edd. Romm. Ven. Junt. Ald. et Gallæi. *Phœnices* Pith. Rapheleng. Demst. Barth. Cl. Oudendorpius per appositionem legebat *Phœnicem nomen cui dedit.* dein *ipsa vetus* corrupte legebatur hactenus in omnibus editis ante salutarem Heinsii manum, qui egregie ex conjectura, a duobus codicibus probata, *ipsa Venus* restituit.—68 *Sic ubi* Medic. duo Vatt. Vossian. Mæran. Suecic. sec. et Bartholin.—69 *Tunc legit æreas sublimem vertice palmas* Mæran. *surgentes pro sublimem* Francius.—70 *gratum* tres primæ edd. Romm. Veneta,

In quam nulla nocens animans perrumpere possit,
 Lubricus aut serpens, aut avis ulla rapax.
 Tum ventos claudit pendentibus Æolus antris,
 Ne violent flabris aëra purpureum;
 Neu concreta Noto nubes per inania cœli 75
 Submoveat radios Solis, et obsit avi.
 Construit inde sibi seu nidum, sive sepulcrum
 Nam perit, ut vivat; se tamen ipsa creat.
 Colligit hinc succos et odores, divite sylva
 Quos legit Assyrius, quos opulentus Arabs; 80
 Quos aut Pygmææ gentes, aut India carpit,
 Aut molli generat tēra Sabæa sinu.
 Cinnamon hinc, auramque procul spirantis amomi
 Congerit, et mixto balsama cum folio.
 Non casia mitis, nec olentis vimen acanthi, 85
 Nec thuris lacrymæ guttaque pinguis abest.
 His addit teneras nardi pubentis aristas,
 Et sociat myrrhæ vim, panacea, tuam.

Junt. Ald. Pith. ceteræque.—71 *prorumpere* Bodlei. In quam nulla nocens animans perrumpere possit Voss. Et quam nulla nocens animans septem alii, quorum unus *erumpere*, alter *prorumpere*, ut de Oxonio testabamur. *prorumpere* etiam Medic. Vossiani codicis scripturam ab Heinsio probatam firmat Ms. Suecicus in Actis Jenens.—73 *clausit* Voss. sed *claudit* Hafn. Barthol. et ceteri. Tunc ventos claudit pendentibus. Mæran.—74 *Ne violent flatus aëra purpureum*. Suecic. sec. *Neu violent* Hafn. *Ne flatus violent* Bartholin.—75 *Notus* Voss. et Cod. Suecic. in Actis Jenens. pro *Notis* putat Heins. passim in plurali *Noti* apud poëtas.—76 *Summoveant* Medic. vetus codex Gallæi et Voss. in quo *radius Solis* et *usit.* ut vat. cod. Gallæi, et Suecic. in Act. Jenens.—78 *sed tamen ipsa creat* iidem, quomodo Mæran. Medic. et Lincoln. Francius conjecerat *seque iterum ipsa creat.* qui etiam hunc et præcedentem versum transponendos putabat post vs. 88. et locum hunc ita castigat, *Construit inde sibi nidum, struit inde sepulcrum.* Vat. sec. habet *seu nidum seu inde sepulcrum.* Istos vero duos versus suspectos et ab hoc loco alienos censebat Cl. Oudendorpius.—79 *Primæ* edd. Romm. Venet. Ald. aliæque distinguunt post *divite silva.* *devia silvæ* Bodlei. vitiose.—81 *Indica* Medic. alter Suecic. duo Vatt. et Mæran. Francius distinguebat, et legebat, *Quos aut Panchæa gentes, aut India, carpunt, Quos molli generat, &c.*—82 *Sabæa* fmo vitiose Hafn.—83 *Cinnamum hinc* Mæran. *Cinnamomum hinc* Lincoln. *Cinnomon hic* vel *Cinnamomum huic* ex vett. Codd. affert Gallæus. *Cinnamum aurumque* Hafn. *Cinnamomum hic* Medic. et Suecic. sec. *Cinnamomum hic* Voss. *Cinnama dehinc* primæ tres edd. Romm. N. Heins. *Cinnamon hinc* Barthol. unus Vat. Confer cum his Marcellum de Medicina v. 46. *Adde et aromaticas species, quas mittit Eous, Vel quæ Judaicis fragrant bene condita capsis, Tus, costum, folium, myrram, styracem, crocomagma, &c.* Et *nardum, et casias, et amoma, et cinnama rara, Balsama, &c.*—84 *Congregat pro* Congerit Bodlei. mixta Mæran.—86 *Non thuris lacrimas* Delph. et Var. Clas. Claud. 4 G

Protinus instrato corpus mutabile nido

Vitalique toro membra quieta locat.

90

Ore dehinc succos membris circumque supraque

Injicit, exequiis immoritura suis.

Tunc inter varios animam commendat odores;

Depositi tanti nec timet illa fidem.

Interea corpus genitali morte peremtum

95

Æstuat, et flammam parturit ipse calor;

Ætherioque procul de lumine concipit ignem.

Flagrat, et ambustum solvitur in cinerem:

Quos velut in massam cineres in morte coactos

Conflat; et effectum seminis instar habent.

100

Francius.—89 *Et sociat myrrhæ vini panacea ture*, Voss. *Et sociam mirre vim panacea thuris*, Bodlei. *Et sociat mirræ vim bachania tue*, Mæran. *Et sociam mirre cum baccharia thure*, Medic. *Et socia mirre vim* (vel cum) *bachanea ture*, tres alii. *Et sociam mirre vim bachanea tuam*, Bartholin. *Et sociam myrrhæ vim, panacea, tuam* restituit Heinsius. palmaria hæc et dignissima ejus ingenio atque eruditione restituitur est, quæque doceat, corruptas veterum Codicum scripturas sæpe optimas sagacibus Criticis suppeditare emendationes locorum ceteroquin conclamatorum: nam *myrrhæ pascua grata nimis* primæ edd. Romm. Venet. Junt. Ald. Pith. et al. quod in sua editione retinuit Bunnemannus. *sociam* præferebat Cl. Oudendorpius, nempe, *vim myrrhæ sociam addit*. et quia *ture* in Mss. legitur, conjecerat, *Et sociam myrrhæ vim, panacea, teneas*. vel *tuam cum Ms. Bartholin. tue* Francio placebat. *panaceam* vero egregie vindicavit Heins. —89 *instratus corpus mobile* Voss. *corpus mortabile* Hafn. Lincoln. Medic. *stratis corpus* mirabile forsitan pro reparable unus Vat. *instratus corpus mutabile mole* Mæran. *instrato* tres edd. Romm. in *stratis* Medic. Suecic. sec. in *strato* Ven. Junt. Ald. et ceteræ edd. *instructo* conjecerat Francius. —90 *In talique* Medic. Suecic. sec. et Mæran. unde *Feralique* etiam conjecerat Heins. *In loquoque tali* pr. Vat. *Inque tali loco* Vat. sec. *Nidalique* Cod. Suecic. in Act. Jenens. sed *Vitalique toro* recte ab Heinsio assertum, quod et in tribus primis Romanis, Ven. Junt. aliisque edd. vetustis, neque opus est *rogo* substituere cum Barthio. *ritalis* enim Phœnicis *torus* est, quia ab exuviis suis renascitur. —91 *Oreque dehinc* tres edd. Romm. ut supra vs. 83. *Cinnama dehinc. circumque supra* Vossian. *supraque circumque* ed. Rom. 1468. —92 *obsequiis* Bodlei. —94 *Depositum* Vossian. *Depositum* Suecic. in Act. Jenens. *finem* vitiose in ed. Venet. —95 *genitale* edd. Rom. —96 *flammam* Voss. Medic. Vatic. Mæran. Lincoln. Bodlei. Barthol. et Suecic. in Act. Jenens. *flammas* edd. Venet. Junt. Ald. ceteræque. *pertulit* Mæran. et Lincoln. *protulit* cod. Lambec. et edd. Romm. —97 *Ætherioque* Voss. Mæran. Bodlei. Suec. sec. Vatic. pr. et Barthol. *Ætherioque* cod. Suec. in Act. Jenens. ut semper scribendum monet Broukh. ad Tibull. iii. 4. 17. *Ætroque* edd. Romm. Ven. Ald. Pith. aliæque. *Aerique* vitiose Junt. *ignes* Mæran. —98 *rolcitur* Suecic. sec. *cineres* primus Vat. pr. et Bodlei. sed *in cinerem* magis quidem poeticum. —99 *Quos* Voss. Medic. Vatic. pr. duo Suecic. Mæran. Bodlei. Lincoln. Hafn. et Barthol. *Hos* ed. Ven. Ald. Pith. et ceteræ. *in more coactus* Voss. et Suecic. in Act. Jenens. unde *sine more* elicere tentat Heins. *de more* unus Vat. quod probat Francius. —100 *Constat* cod. Barthol. *Conflat resectum*

Hinc animal primum sine membris fertur oriri,
Sed fertur vermi lacteus esse color.

Creverit immensum subito cum tempore certo,
Sese ovi teretis colligit in speciem.

Inde reformatur, qualis fuit ante figura ; 105
Et Phoenix ruptis pullulat exuviis.

Ac velut agrestes, cum filo ad saxa tenentur,
Mutari tineæ papilione solent.

Non illi cibus est nostro concessus in orbe,
Nec cuiquam implumem pascere cura subest. 110

Ambrosios libat cœlesti nectare rores,
Stellifero teneri qui cecidere polo.

Hos legit, his alitur mediis in odoribus ales,
Donec maturam proferat effigiem.

Ast ubi primæva cœpit florere juvena, 115
Evolat ad patrias jam reditura domos.

~~~~~

Mæran. effectum etiam in Lambec. at effectum edidit Bunemannus. habet Hafn. Barthol. et edd. Romm. Ven. Junt. Ald. Pith. aliaque.—102 vermi Medic. uterque Vatic. et Suecic. alter a m. pr. Mæran. Lincoln. et Barthol. Francius ascripserat, *Dicitur et vermi lividus esse color. vel Cui similis lacti dicitur esse color.*—103 *Creverit immensum* Voss. cum ed. Rom. et aliis quatuor codicibus. *Crescit et immensum subito cum corpore* Mæranus. *Crescit in immensum* Vat. pr. ut in notis præfert Bunemannus, sed in contextu *Creverit. Crevit in immensum* ed. Ven. Junt. Ald. Pith. et al. Sed recte Heinsius *Creverit immensum*, quia id præter Vossianum ex auctoritate reliquorum codicum est, Medicei nempe, Suecici secundi, Hafn. Barthol. Lambec. et Suecici in Act. Jenens. probaturque a tribus primis editionibus Romanis. et hoc magis placebat Cl. Ondendorpio, qui ad firmandam locutionis hujus frequentem variationem ascripserat ex Apuleio lib. iv. p. 63. 'immensum procedit in dies opinio.' ubi alii in *immensum*.—107 *agresti* Mæran. *agrestis* Bodlei. cum solo Voss. cum solo ad taxa cod. Suecic. in Act. Jenens. taxa legendum monuit Thomasius, ut in margine ed. Pith. qui in textu edidit *saxa. tenetur* Bodlei. Francius vero. *Haud secus agrestes, cum filo in fronde tenentur, Mutari tineæ papilione solent.*—108 *Motari* Bodlei. *Motare et papilionis* Vossian. *pennæ* Mæran. Bodlei. edd. Romm. Ven. Junt. Ald. Gall. et Bunem. item Pith. sed *tineæ* in marg.—109 *est* deest Voss. et Vat. sec.—110 *cuique* Vat. pr. *cuique in pulmen* corrupte in Suecic. sec.—111 *Ambrosia* Mæran.—112 *Stellifero tennes* Voss. et Bodlei. *tenues* etiam ex vett. codd. affert Gallæus, et ex Suecico in Act. Jenens. quod probat Heins. *tenues quam cecidere* Francius. *qua cecidere* Hafn.—113 *alitur mediis* Hafn. Barthol. Medic. Voss. Suecic. sec. et in Act. Jen. Mæran. Bodlei. edd. Romm. duo Vatt. et *mediis alitur* edd. Venet. Junt. Ald. Pith. Denist. Rapheleng. Barth. et Gallæi.—114 *perferat* Voss. Suecic. sec. Mæran. Hafn. Barthol. uterque Vatic. et vet. cod. Gallæi. sed *perperam*.—115 *Hæc* ubi Voss. Suecic. in Act. Jen. et vet. cod. Gallæi. *Atque ubi mallet* Bunem. *esperit* Voss. *juvenatus* idem et Suecic.—116 *ad patrias* omnino legendum, ut in Voss. Suecico utroque, binis Vatic. Mæran. Hafn. Barthol. et Lambec. *Et*

Ante tamen, proprio quicquid de corpore restat,
 Ossaue, vel cineres, exuviasque suas,
 Unguine balsameo, myrrhaque et thure soluto
 Condit, et in formam conglobat ore pio. 120
 Quam pedibus gestans contendit Solis ad urbem,
 Inque ara residens, ponit in æde sacra.
 Mirandam sese præstat, præbetque videnti:
 Tantus avi decor est, tantus abundat honor.
 Principio color est, qualis sub sidere cœli, 125
 Mitia quem croceo Punica grana legunt:
 Qualis inest foliis, quæ fert agreste papaver,
 Cum pandit vestes Flora rubente solo.
 Hoc humeri pectusque decens velamine fulgent:
 Hoc caput, hoc cervix, summaque terga nitent. 130

*****

volat ad patrias Bodlei. *Evolat*: ad patrias tres edd. Romm. ad primas male in ed. Ven. Junt. Ald. Pith. ceterisque. nam reditura Vat. sec.—120 *ere pio* Mæran.—121 *Quæ* Bodlei. *Hanc* Francius. *conscendit* Mæran. *intendit* Hafn. quod, subintellecto iter, placebat Heinsio et Oudendorph. ut apud Ter. Andr. 11. 2. 6. *quo nunc primum intendam*.—123 pro *videnti* Vossianus *vehementis* cum Mediceo. *vehementem* Hafniensis. *vehentis* Oxonius. editio Romana *vehenti*. unus Vaticanus *robustus*. locus mendosus, nam aut *præbet* aut *præstat* erat dicendum, alterutro omisso. aut hoc aut illud ex scriptura codicum variante videtur obrepisse huic loco, aut aliud nescio quid vocabuli excidisse. puto *cuicumque* *tuenti* pro *præbetque videnti* legendum. præterea *Mirandum sese præstat* Vossianus et alii nonnulli. nil muto. Versa proxime subsequenti corrigendum, *Tantus avi decor est. abi* scriptum fuerat antiquitus, hinc *ibi* factum. Faciunt tamen cum vulgatis scripti codices, nisi quod unus Vaticanus *ei*. quomodo conjiciebat Barthius ad Claudian. pag. 978. sed nostram restitutionem veriore duco. possis etiam, *Tantus ubique decor*, idque arripet, ut verbum substantivum est hic amoveatur, quod hexametro proxime subsequenti rursus occurrit. Heins. *Mirandum* Mæran. Lambec. Suecicus Heinsii, et in Act. Jenens. *videndum* Mæran. *præbet vehementes* Suecic. in Act. Jen. *vehementis* Voss. *Medic. vehementem* Hafn. *vehentis* Bodlei. *vehenti* Cod. Lambec. edd. Romm. Ven. et Junt. Cl. Oudendorpio videbantur jungenda esse, *vehenti Tantus avi decor est*, massam nempe paternarum reliquiarum. *vehenti* certe etiam in codd. et edd. vet. apud Buneman. et Ms. Gallæi, qui ex alio vet. cod. affert, *præbet vehementi*.—126 *Mitia* qui Vossian. et tres alii. *sub sedere cœli Mitia* cum Hafn. *Mitia* sub unus Vat. legit Barthol. Heins. conjicit, *Principio color est, qualis sub cortice laevi Mitia quem croceum Punica grana legunt*. Sequentia octo disticha desiderantur in codice Mærano.—127 *fecit pro fert* Medic.—128 *Cum pandit vestes flore rubente cælo*, Voss. *Cum pandit vestes flore rubente polo*, Bodlei. quomodo et Hafn. cum Bartholin. et duobus Vaticanis. In tribus edd. Romm. Veneta, Juntina, Aldi, Pithæi, et reliquis vulgatum fuit, *Cum pendens vestit sole rubente polo*, quas secutus est Bunemannus.—129 *Huic humeri* Hafniens. ex cod. Oxon. Cl. Oudendorpius conjiciebat *humeros*, ut *Phœnix decens humeros et pectus* dicatur. *fulget* Medic. Suecicus Heinsii, Vat. sec. Hafn. vet. cod. Gallæi, et Suecic. in Act. Jenens.

Caudaque porrigitur fulvo distenta metallo,
In cujus maculis purpura mixta rubet.

Clarum inter pennas insigne est desuper, Iris
Pingere ceu nubem desuper alta solet.

Albicat insignis mixto viridante smaragdo ; 135
Et puro cornu gemmea cuspis hiat.

Ingentes oculi ; credas geminos hyacinthos,
Quorum de medio lucida flamma micat.

Æquatur toto capiti radiata corona,
Phœbei referens verticis alta decus. 140

Crura tegunt squamæ fulvo distincta metallo ;
Ast unguis roseo pingit honore color.

Effigies inter pavonis mixta figuram
Cernitur, et pictam Phasidis inter avem.

Magna etiam, terris Arabum quæ gignitur ales, 145
Vix æquare potest, seu fera, seu sit avis.

Non tamen est tarda, ut volucres, quæ corpore magno
Incessus pigros per grave pondus habent.

*****

—130 *hac cervix* Hafn.—131 *flavo* Suecicus Heinsii, Bodlei. *distenta* Voss. et Suecic. in Act. Jenens.—133 *Harum pennas insigne superaris* Voss. mutilato versu. tres alii etiam codices *Harum* pro *clarum*. totidem *insigneque desuper*. *Has inter pennas insignes desuper* Hafn.—134 *aura solet* Voss. Bodlei. *ara* Medic. *archa* Hafn. *ara* tres alii. *atra* unus Vat. Heins. conjicit, *At varium pennas insigne intercenit*, *Iris Pingere ceu nubem desuper acta solet*. *Summam petit arduus arcem*, *Unde solet latia nubes inducere terris*. ita passim *supera arx*, *ætheria arx*, et sim. de cælo. vide Patruum ad Ovid. iii. Am. 10. 21. et ad Albinov. Epiced. Drusi vs. 61. Sed pergamus ad sequentia non minus corrupta. —135 *Albicat hinc jaspis* Bartholin. mirto Medicens. *mixtis* Vossian. et Suecic. in Act. Jenens.—136 *Et patulo cornu* conj. Heins.—137 Ita hunc versum restituit Heinsius ex cod. Voss. quod confirmatur a vet. cod. Gallæi et Suecico in Act. Jenens. male in vulgatis *Ingentes oculos credas, geminosque hyacinthos*. nam post *oculi* distinctio ponenda, et *credas geminos hyacinthos* jungenda sunt.—139 *Æquatur toto capiti radiata corona*] *Æquataque notho* Voss. et quatuor alii, item vet. cod. Gallæi, et Suecic. in Act. Jenens. *Æquataque nota* Bodlei. *Æquataque notho* unus Vat. *Æquaturque roteo* alius. *Æquataque noto* Medic. Hafn. et Bartholin. *Æquaturque rotæ capitis radiata corona*, vel *Æquatura rotam* conj. Heins.—141 *fulco* Voss. uterque Vat. et Suecic. in Act. Jenens. *flavo* Heins.—142 *roseo* Voss. Suec. uterque Vat. Hafn. Bartholin. *tingit* Bodlei. et Suecic. in Act. Jenens.—144 *Optime pictam* e duobus codd. pro *mixtam* revocavit Heinsius, quod confirmat vet. cod. Gallæi et Suecicus in Act. Jenens.—145 *Magnitiem* scripti codices fere, nisi quod in Bartholin. *Magnitie* Lincoln. edd. Romn. Venet. Junt. Ald. Pith. et al.—146 *seu fera* Suecic. uterque Vatic. et ceteri codd. nam male in ed. Pith. Raphaeleng. et aliis, *ceu fera*. in duabus edd. Romm. corrupte *seu vera*. *sensit avis* Vat. pr.—147 *parva* Voss. Medic. Mæran. Suecicus Heinsii et in Act.

Sed levis et velox, regali plena decore,
 Talis in aspectu se tenet usque hominum. 150
 Convenit Ægyptus tanti ad miracula visus;
 Et raram volucrem turba salutat ovans.
 Protinus exsculpunt sacrato in marmore formam;
 Et signant titulo remque diemque novo.
 Contrahit in cœtum sese genus omne volantum; 155
 Nec prædæ memor est ulla, nec ulla metus.
 Alitum stipata choro volat illa per altum,
 Turbaque prosequitur munere læta pio.
 Sed postquam puri pervenit ad ætheris auras:
 Mox redit ista; suis conditur ille locis. 160
 At fortunatæ sortis filique volucrem!
 Cui de se nasci præstitit ipse Deus.

Jenens. vet. cod. Gallæi, et pro varia lect. Vat. pr. *pigra* Vat. sec. *Nec tamen est pigra* Bartholin. Francius legebat, *Tarda tamen non est, ut aves, &c.* —148 *per grace corpus* Suecic. Heinsii. —150 *Talis in aspectu se exhibet usque hominum* Nonnulli codices in *aspectum*, in *aspectu se tenet* Voss. cum Oxonio, Heins. *se docet* Mæran. præbet Medic. et ed. Rom. 1470. præbet Suecic. et dñe edd. Romm. hoc est *probat*, ut Heins. Francius ascripserat, *Talis in aspectum, talis in ora venit. se exhibet* Venet. Junt. Ald. Pith. Raphaeleng. Demst. Gallæus et Bunemann. *se tenet* tamen reposuit Heins. ex Voss. et Oxon. quod in vet. cod. Gallæi etiam legitur. —151 *Hic venit* Voss. et Medic. *Huc venit* Mæran. Suecic. uterque Vatic. Hafn. et Barthol. *Hinc venit* Æ. t. ad m. *niscus* ex Ms. ascripserat Is. Vossius. ut ex vet. cod. notavit Gallæus. —152 *Et clara* Hafn. *resultat* Voss. Suecic. in Act. Jenens. *tuba salutat* ed. Pith. vitio operarum. Francius conjecit, *Et raram volucris turba salutat avem.* —153 *exsculpunt* Voss. Bodlei. Mæran. Suecic. Heinsii, uterque Vatican. Bartholin. vet. cod. Gallæi, et Suecic. in Act. Jenens. quod prætulit Heins. *insculpunt* Medic. Lincoln. Hafn. Lambec. et edd. Romm. Venet. ac Junt. ut correxerat etiam Francius. qui *titulo suo pro novo* seq. vers. malebat. *insculpunt* ed. Ald. Pith. Raphaeleng. Demst. Gall. et Bunem. *sacrato marmore* cod. Mæran. —154 *Et titulo signant* Vossian. Bodlei. et Suecic. in Act. Jenens. sed in cod. Hafniensi vitiosa erat scriptura *cæli diemque*. quæ indicium præbeat in aliis fuisse *celant*, pro *signant*. —155 *catus* Voss. et Suecic. in Act. Lips. in *cælum* Bodlei. —156 *Nec prædæ minor est* Lincoln. dein *nec memor ulla metus* Voss. et Bartholin. —158 *munere* scripti. corrigendum nihilominus *marmore pio* putat Heins. —160 *Mox redit illa* Mæran. Medic. Suec. uterque Vatic. Suec. in Act. Jen. et Hafn. in quo unde pro *ille*, quod et in Medic. *Mox redit illa, suis conditur illa locis* Bartholin. inde Mæran. *conditur inque locis* conjecerat etiam Heins. *illa locis* etiam in tribus ed. Romm. —161 *At fortunatæ sortis filique volucrem!* et refer ad Parcarum filium. vide annotata ad Nasonis Heroid. xii. vs. 3. Heins. *At fortunatæ sortis* Voss. Medic. Mæran. et Suecic. Act. Jenens. *Hæc* edd. Romm. Ven. Junt. Ald. Pith. aliæque. *filique* Suec. Jenens. *felixque volucris* Mæran. *felixque volucrum* duo Vatt. cum Bartholin. *natiqque* edd. Romm. et in Lambec. cod. unde ipse Lambecius legit, *rareque volucris*, Isaac. Vossius libro suo ascripserat, *Afortunatæ sortis finisque volucrem!* cui id tribuere debuisse Gallæus, qui malebat, *O fortunatæ*, ut Francius, cui *finis* placebat.

Fœmina vel mas hæc, seu neutrum, seu sit utrumque,
 Felix, quæ Veneris fœdera nulla colit.
 Mors illi Venus est: sola est in morte voluptas: 165
 Ut possit nasci, appetit ante mori.
 Ipsa sibi proles, suus est pater, et suus hæres;
 Nutrix ipsa sui, semper alumna sibi.
 Ipsa quidem, sed non eadem, quia et ipsa, nec ipsa est;
 Æternam vitam mortis adepta bono. 170

*****

recte Heinsius *At fortunata!*—169 *Cum de se Medic. et Hafn. De sese nasci cui dedit ipse Deus conjecerat Francius.*—163 *Femina seu masculus est seu neutrum* Voss. *Femina sit aut masculus seu forte neutrum* Bodlei. neque aliter Mæran. et Medic. nisi quod in illis, *vel masculus.* et sic etiam Hafuiensis et alter apud Heinsium. sed ille *neutrumque*, hic *utrumque.* unde edd. Romm. Venet. Junt. aliæque. *Femina sit vel masculus hæc seu forteque neutrum.* Unus apud Heins. *Femina sit seu masculus, seu sit forte neutrum.* Vaticanus prior, *Femina sit vel sit masculus seu forte neutrum.* alter Vaticanus, *Forma sit vel masculus est aut nescio neutrum.* Bartholinus, *Masculus an hæc sit vel femina forte neutrum.* Edd. Ald. Pith. Rapheleng. et reliquæ *vel neutrum sit magis felix.* Sed feliciter Heinsius locum hunc, corruptissime hactenus exhibitum, restituit, vel, ut codici suo adscripserat, *Femina seu mas sit, seu neutrum, seu sit utrumque.* vel *seu neutrum, fors vel utrumque.*—164 *Felix, quem Veneris fad. nulla colunt* Mæran.—165 *voluntas* Bodlei.—166 *Ut posset nasci, appetit* Medic. In Mærano Bodlei. Suecic. Vat. aliisque codd. deest hæc, relicto hiatu. nam *hæc appetit* in edd. Romm. Venet. Junt. Ald. Pith. ceterisque. *quæ appetit* unus Vat. et Barthol. *se cupit* Francio placebat. usque *mori* Heinsius, *ante mori* omnes edd. probante etiam Cl. Oudendorpio. et hoc Phœnici melius convenit. supra vs. 117. *Ante tamen, proprio quidquid de corpore restat, Ossaque vel cineres, &c.*—168 *Nutrix ipsa sibi Oxon. semper corruptum videbatur* Barthio ad Claudian. pag. 995. Francius transponebat, *Ipsa sui nutrix, semper alumna sui. alumna sui, pro alumna sibi,* Heins.—169 *Quæ nec ipsa est mutilato* versu Voss. cum uno apud Heinsium. *quæ est ipsa, nec ipsa est* Bartholin. *quia est ipsa* duæ edd. Rom. ultimum hoc distichon editioni Nicolai Heinsii, forsitan errore typographi, omnino desideratur. loco pro bono conj. Heins.

FINIS CL. CLAUDIANI OPERUM.

196

UNIVERSITY OF MICHIGAN

3 9015 06826 9136

**DO NOT REMOVE
OR
MUTILATE CARD**

